SEPTUAGINTA

IISUS NAVE
JUDECĂTORII
RUTH
1-4 REGI

Volum coordonat de:
CRISTIAN BĂDILIŢĂ, FRANCISCA BĂLTĂCEANU,
MONICA BROŞTEANU, DAN SLUŞANSCHI
în colaborare cu
pr. IOAN-FLORIN FLORESCU

Traduceri de:
FLORICA BECHET, IOANA COSTA,
ALEXANDRA MORARU, ION PĂTRULESCU,
CRISTINA COSTENA ROGOBETE

COLEGIUL NOUA EUROPĂ
POLIROM
2004

Notă asupra volumului

Volumul al II-lea al Septuagintei în limba română cuprinde şapte cărţi istorice: Iisus Nave (Iosua), Judecătorii, Ruth, 1 Regi, 2 Regi, 3 Regi, 4 Regi. El face pereche cu volumul al III-lea, care se va încheia cu Cartea a patra a Macabeilor. Canonul Bibliei iudaice este diferit de cel al Bibliei greceşti. Cu excepţia lui Ruth, inclusă în secţiunea „Hagiografiilor" (*K^e^thūbhīm*), toate celelalte cărţi amintite mai sus fac parte din secţiunea „Profeţilor" (*N^e^bhī'īm*), mai precis, a „Primilor Profeţi", datorită presupoziţiei că toate au fost redactate de un profet ori pentru că au ca personaj central un profet (Samuel, Ilie, Elisei). Ele constituie o prelungire a Pentateuhului, relatând momentele esenţiale din istoria poporului lui Israel de la moartea lui Moise (cartea lui Iisus Nave) până la căderea Ierusalimului, în 586 î.H. (4 Regi). Cititorul va găsi toate informaţiile necesare, de ordin istoric, teologic şi biblic, în introducerea consacrată fiecărei cărţi. Aici ne mulţumim să furnizăm câteva informaţii tehnice, care vizează strategia şi principiile de lucru ale echipei.

Cartea lui Iosua apare sub numele ei autentic grecesc, după LXX, „Iisus Nave". Aşa va trebui citată de acum încolo când este vorba de LXX, împreună cu tradiţia exegetică patristică. Părinţii au creat o uriaşă ţesătură de racorduri teologice plecând de la coincidenţa de nume între urmaşul lui Moise şi Mântuitor. Această coincidenţă trebuie restituită ca atare şi scoasă în evidenţă şi astfel am procedat în traducerea noastră. Am păstrat însă numele „Iosua" în note şi comentarii atunci când referinţa este la textele ebraice (TM, Targum, Talmud etc.). În mod asemănător, numele tuturor personajelor biblice sunt transliterate, în note, după forma în care apar în versiunea greacă, respectiv ebraică la care se face referire: de ex. Ambri (pentru LXX), dar Omri (TM); Fiul-lui-Ader (LXX), dar Ben-Hadad (TM) etc.

O altă neconcordanţă la nivelul titlurilor apare în cazul primelor două Cărţi ale Regilor. Preiau începutul Introducerii la 1 Regi:

> Aproape toate manuscrisele greceşti ale Septuagintei dau acestei cărţi titlul Βασιλειῶν α', „cea dintâi [carte] a *Domniilor*". Ea este cea dintâi dintr-o serie de patru cărţi ale *Domniilor* din LXX. O dată cu Vulgata, în lumea latină s-a încetăţenit obiceiul de a numi aceste cărţi „cărţile *Regilor*". (...) În Biblia ebraică, primele două cărţi ale Domniilor poartă numele de cea dintâi şi, respectiv, cea de-a doua Carte a lui Samuel; a treia şi a patra se numesc cea

dintâi şi cea de-a doua Carte a Regilor. „Samuel" este cel de-al treilea titlu din „Profeţii anteriori" – după Iosua şi Judecători; Regii, cel de-al patrulea. (...) Cele două Cărţi ale lui Samuel, separate în ediţiile moderne ale Bibliei ebraice, formează o singură carte în canonul ebraic şi la fel stau lucrurile şi pentru Cărţile Regilor.

În al treilea rând, cartea Judecătorilor beneficiază de două traduceri, pe coloane alăturate. S-a procedat astfel întrucât între versiunile A şi B (numite aşa de către Rahlfs) există diferenţe notabile. B reproduce textul codicelui Vaticanus şi urmează îndeaproape textul ebraic, în vreme ce A (sigla nu trebuie confundată cu cea uzuală pentru codicele Alexandrinus) este o versiune eclectică, mult mai apropiată de versiunea Septuagintei iniţiale.

Cărţile istorice nu au beneficiat, în general, de comentarii patristice sistematice (cu excepţia lui Iisus Nave, Judecătorii şi 1 Regi), de unde şi diferenţa cantitativă între aparatul acestui tip de note la Pentateuh sau la Marii Profeţi şi cel din volumul de faţă. Există însă personaje ori scene privilegiate (Iisus Nave, Debora, David, Solomon, Ilie, regina din Saba etc.) asupra cărora Părinţii s-au oprit cu luare-aminte. Am oferit cititorilor un eşantion din această tradiţie exegetică antică, trimiţând, acolo unde am socotit de cuviinţă, la surse bibliografice secundare.

Pentru facilitarea lecturii, reamintim structura ediţiei noastre şi normele mai importante de redactare.

Norme de redactare

I. Siglele, abrevierile şi trimiterile bibliografice la scrierile antice şi moderne citate în note şi comentarii sunt menţionate în Bibliografia volumului.

II. Titlurile întregi ale cărţilor biblice au fost scrise cu litere drepte. În citările prescurtate, virgula (,) desparte capitolul de verset, iar punctul (.) şi liniuţa (-) delimitează versete. Abrevierile pentru cărţile biblice sunt cele în general uzuale, cu următoarele precizări: Iis. Nav. = Iisus/Iosua; Od. = Ode; Prov. = Proverbele/Pildele lui Solomon; Ps. Sol. = Psalmii lui Solomon. În unele cazuri, numele aceleiaşi cărţi este citat în mod diferit, după versiunea greacă, respectiv ebraică la care se face referire: de ex. Par. (Paralipomena pentru LXX), dar Cron. (Cronici pentru TM), 1Rg. (1 Regi LXX), dar 1Sam. (1 Samuel TM) etc. Referinţele la cărţile Pentateuhului, din note şi comentarii, au în vedere primul volum din prezenta ediţie a Septuagintei.

III. Reguli de transliterare:

- Cuvintele sau expresiile greceşti din note s-au scris cu caractere greceşti. Corespondentele latine sunt: α, Α = a, A; β, Β = b, B; γ, Γ = g, G; δ, Δ = d, D; ε, Ε = e, E; ζ, Ζ = z, Z; η, Η = e, E; θ, Θ = th, Th; ι, Ι = i, I; κ, Κ = c, C (dar k, K înainte de *e* şi *i*); λ, Λ = l, L; μ, Μ = m, M; ν, Ν = n, N; ξ, Ξ = x, X; ο, Ο = o, O; π, Π = p, P; ρ, Ρ = r, R; σ, ς, Σ = s, s, S; τ, Τ = t, T; υ, Υ = u, y, U, Y; φ, Φ = ph, Ph; χ, Χ = ch, Ch; ψ, Ψ = ps, Ps; ω, Ω = o, O.

- Termenii ebraici s-au transliterat după următoarele reguli: א = ' (stop glotal); בּ = b; ב = bh (pronunţat spirant, aprox. ca [v]); גּ = g; ג = gh (pronunţat spirant); דּ = d; ד = dh (pronunţat spirant, aprox. ca engl. „th" sonor); ה = h; ו = w; ז = z; ח = h̲; ט = t̲; י = y; כּ = k; כ = kh (pronunţat spirant, aprox. ca [h]); ל = l; מ = m; נ = n; ס = s; ע = ' (gutturală); פּ = p; פ = ph (pronunţat spirant, aprox. ca [f]); צ = ţ; ק = q; ר = r; שׂ = ś; שׁ = ş; תּ = t; ת = th (pronunţat spirant, aprox. ca engl. „th" surd); ◌ָ = ā (în silabă închisă, înainte de accent: o); ◌ֵ = ē; ◌ִי = ī; וֹ = ō; וּ = ū; ◌ַ ◌ֲ = a; ◌ְ = ᵉ (pentru simplificare, am transliterat la fel *şwa mobile* şi *şwa quiescens*); ◌ֶ ◌ֱ = e; ◌ִ = i; ◌ָ ◌ֳ ◌ֹ = o; ◌ֻ = u.

- Transcrierea numelor proprii (inclusiv etnonime): s-a plecat de la forma lor greacă, din LXX, şi s-a transliterat cât mai aproape de această formă. Singura excepţie a fost transliterarea diftongului „ou": nu s-a transliterat Iouda, Routh, Saoul, ci Iuda, Ruth, Saul; aşadar, „ou" s-a transliterat peste tot „u". În cazul numelor foarte cunoscute, s-a preluat forma românească tradiţională (ex. Avram sau Avraam, nu Abram sau Abraham; Goliat, nu Goliath; filisteni, nu philisteni etc.; dar Iisus Nave, nu Isus Navi; Phinees, nu Finees; cheteu, nu heteu etc.); acolo unde s-a impus folosirea altei forme decât cea curentă, s-a dat o notă explicativă. Corespondentele din TM ale numelor proprii se regăsesc în indicele de nume al volumului.

- Părţile care s-au adăugat în traducere, pentru clarificarea sensului, şi care nu există în textul original s-au pus între paranteze drepte: []. Cuvintele ebraice care au fost transliterate ca atare în textul grecesc au fost date în caractere italice şi explicate în note (ex. *mosphathaim*, *kademim*, *amadaroth* – Jud. 5,16.21.22; etc.).

- Notele s-au numerotat cu numărul capitolului şi versetului respectiv, date în **bold**. În cadrul aceleiaşi note, comentariile diferite se evidenţiază printr-un romb plin (♦).

Structura ediţiei

Volumul I: Geneza, Exodul, Leviticul, Numerii, Deuteronomul.
Volumul II: Iisus Nave/Iosua, Judecătorii, Ruth, 1-4 Regi.
Volumul III: 1,2 Paralipomena, 1,2 Ezdra, Ester, Iudit, Tobit, 1-4 Macabei.
Volumul IV (tomurile I şi II): Psalmi, Ode, Proverbele lui Solomon, Ecleziastul, Cântarea cântărilor, Iov, Înţelepciunea lui Solomon, Înţelepciunea lui Sirach, Psalmii lui Solomon.
Volumul V: Osea, Amos, Michea, Ioel, Abdia, Iona, Naum, Habacuc, Sophonia, Ageu, Zaharia, Malachia.
Volumul VI: Isaia, Ieremia, Baruch, Plângerile lui Ieremia, Scrisoarea lui Ieremia, Iezechiel, Suzana, Daniel, Bel şi Dragonul.

Contribuţia coordonatorilor

În ce priveşte îngrijirea acestui volum, echipa de coordonatori şi-a repartizat sarcinile după cum urmează: Dan Sluşanschi a făcut o primă confruntare a traducerilor cu textul original. Francisca Băltăceanu şi Monica Broşteanu au reconfruntat toate traducerile din volum cu textul grec editat de Rahlfs, citind cu atenţie introducerile şi notele şi aducând numeroase completări, mai ales în ce priveşte raportul între TM şi LXX. Eu însumi am reluat traducerile, introducerile şi notele, dând textului forma stilistică finală şi redactând o bună parte din notele patristice. Părintele Ioan-Florin Florescu a lecturat volumul verset cu verset, aducând completări la aparatul de note şi contribuind la ameliorarea traducerii; tot el a coordonat echipa de redactori de la editura Polirom. Monica Broşteanu s-a ocupat de alcătuirea indicelui de nume proprii, iar Ioan-Florin Florescu a alcătuit indicele de termeni greceşti şi hărţile.

Şi pentru volumul de faţă am beneficiat de sprijinul direct sau indirect al echipei franceze care pregăteşte *La Bible d'Alexandrie* sub coordonarea lui Marguerite Harl, Gilles Dorival şi Olivier Munnich. Părintele Nicolas Sed, directorul editurii Cerf, ne-a îngăduit cu generozitate preluarea notelor şi fragmentelor de introducere necesare din volumele deja apărute în franceză. Directorul editurii Polirom, dl Silviu Lupescu, a supravegheat cu dăruire calitatea editorială a volumului.

Un rol esenţial în derularea proiectului nostru colectiv îl joacă, fără îndoială, întrunirile de lucru găzduite de Colegiul Noua Europă şi finanţate de Fundaţia Anonimul prin generosul ei preşedinte, dl Sorin Marin. Expozeurile şi discuţiile din cadrul acestor întruniri sunt un ferment de neînlocuit şi un prilej unic de comuniune. Mulţumirile şi recunoştinţa noastră se îndreaptă spre toţi cei care le fac posibile: Andrei Pleşu, Marina Hasnaş, Alexandru Suter, Lelia Ciobotariu şi colaboratorii lor admirabili.

Cristian Bădiliţă

IISUS NAVE

Introducere

I. Titlul cărţii

Titlul sub care apare această carte în Septuaginta, „Iisus fiul lui Nave", îl poate surprinde pe cititorul obişnuit pe de o parte cu forma ebraică a numelui, „Iosua", redată în traducerile curente ale Bibliei, iar pe de altă parte cu forma omonimă în greacă din Noul Testament, „Iisus", „rezervată" în exclusivitate pentru transliterarea numelui Mântuitorului. De fapt, la baza ambelor forme se află acelaşi nume ebraic, *Yehōşua'*, care înseamnă „YHWH mântuieşte" sau „cel mântuit de YHWH", şi pe care traducătorul grec al cărţii Iosua l-a transliterat Ἰησοῦς – aşa cum va apărea şi în textul grec al Noului Testament – după forma prescurtată, *Yeşua'*, redată în Cronici, Neemia şi Ezdra*.

În principalele manuscrise ale LXX, titlul cărţii este Ἰησοῦς sau Ἰησοῦς υἱὸς Ναυη (LXX-A). În TM, spre deosebire de cărţile Torei, care au ca titlu primul cuvânt al cărţii, titlul acestei a şasea cărţi este dat de numele protagonistului, *Yehōşua' bin Nun*, *Yehōşua'* fiul lui Nun. Pe lângă forma *Yeşua'*, menţionată mai sus, numele *Yehōşua'* cunoaşte şi prescurtarea *Hoşea*, transliterată în LXX Ωσηε, „Osea", sau Αυση, „Ause". În privinţa patronimului Nave, în 1Par. 7,27 acesta devine „Num", transliterare considerată mai apropiată de ebr. *nun*, „peşte". Varianta „Nave", mai frecventă în LXX, este considerată de unii exegeţi forma originară a ebr. *naweh* care desemna „păstorii şi turmele unui trib nomad" (Soggin, J.A., 1970, p. 9). Aquila şi Symmachos transliterează „Nun", în timp ce la Flavius Iosephus apare „Navekos".

---

* Fiind vorba în acest caz de o omonimie perfectă între LXX şi Noul Testament, transliterarea diferită „Isus" (pentru Iosua) şi „Iisus" (pentru numele Mântuitorului) din unele ediţii româneşti ale Bibliei nu-şi află nici o justificare. De altfel, tocmai pe această omonimie şi-au întemeiat Părinţii greci ai Bisericii interpretarea tipologică a cărţii (n. trad.).

II. Locul cărţii în canonul biblic

Atât în TM, cât şi în LXX, cartea lui Iosua apare în continuarea celor cinci cărţi ale lui Moise, dar spre deosebire de TM care o plasează în fruntea cărţilor profetice (Iosua, Judecătorii, 1,2 Samuel, 1,2 Regi, urmate imediat de profeţii „posteriori" şi de cei 12 profeţi „mici"), LXX o încadrează într-o suită de cărţi istorice, alături de Judecătorii, Ruth, 1-4 Regi, 1,2 Paralipomene, 1,2 Ezdra. Manuscrisele LXX nu urmează tripartiţia „Tora, Profeţi, Scrieri", care structurează canonul ebraic; ordinea dată de LXX este o redistribuire a cărţilor după criterii literare sau cronologice. Chestiunea nu este lipsită de importanţă: după cum a fost integrată cărţilor profetice sau celor istorice, Cartea lui Iosua a fost lecturată în tradiţiile iudaică şi creştină din perspective diferite. În Biblia ebraică, apartenenţa cărţii la cele profetice se explică nu doar prin tradiţia care atribuia alcătuirea ei lui Iosua (aşa cum lui Samuel i se atribuia Judecătorii, iar lui Ieremia, Cărţile Regilor), cât mai ales prin caracterul lor religios comun: aceste cărţi au deopotrivă ca substrat raporturile lui Israel cu YHWH, fidelitatea sau infidelitatea sa faţă de Cuvântul Domnului. În Septuaginta, fără a se nega rolul fundamental al lui Iisus Nave în evenimente, încadrarea diferită, între cărţile istorice, se justifică şi ea, dacă avem în vedere perspectiva diferită a lecturii, care mutase accentul asupra conţinutului povestirii, a tramei narative, fără însă a-i nega caracterul profetic.

III. Subiectul

Cartea lui Iosua relatează episodul cuceririi Canaanului de către triburile lui Israel. Materialele care stau la baza versiunii finale au fost reunite începând cu secolul al IX-lea î.H. (Canaanul a fost cucerit integral abia sub domnia lui David, un secol mai devreme). Plecând de la aceste „referate" fragmentare sau punctuale, unul sau mai mulţi redactori au făcut o relectură a evenimentului străvechi în lumina experienţelor contemporane lui (sau lor: sec. al VI-lea î.H.). Astfel, cucerirea „Pământului făgăduinţei" este prezentată ca rezultatul acţiunii *întregului* Israel. Două sunt personajele cheie ale cărţii: Iisus Nave, succesorul lui Moise, noul „interlocutor" ales de YHWH; şi „Pământul făgăduinţei". Apariţia lui Iisus Nave ca succesor al lui Moise este anunţată încă din cărţile Pentateuhului (prima ocurenţă în Ex. 17,8-13). În Num. 27,17-23, Dumnezeu îl desemnează ca urmaş al lui Moise, pentru

ca după moartea acestuia „să nu fie adunarea Domnului precum oile fără păstor” (Num. 27,17).

Ceea ce se promisese în Pentateuh se împlinește aici. În această logică, Iisus Nave formează un tot cu primele cinci cărți, cunoscut sub numele de Hexateuh („șase suluri” sau „șase cărți”). Pământul este garanția fidelității lui Dumnezeu față de Israel, iar împărțirea loturilor (care poate părea fastidioasă cititorului de azi) reprezintă gestul concret care încununează legământul de credință dintre Dumnezeu și poporul ales. Cartea se poate descompune în trei secțiuni:

1. Cucerirea ținutului (cap. 1-12). Iisus Nave trimite iscoade la Ierihon, care sunt primite de Raab. Evreii trec Iordanul prin dreptul Ierihonului și-și pun tabăra la Gilgal, unde are loc o a doua tăiere împrejur și prima sărbătorire a Paștelui în ținutul Canaanului. Urmează un șir de confruntări și de cuceriri, începând cu cetatea Ierihonului.

2. Împărțirea teritoriilor cucerite între cele douăsprezece triburi (cap. 13-19) și enumerarea cetăților de refugiu (cap. 20) și a cetăților levitice (cap. 21).

3. A treia parte conține trei concluzii succesive: triburile de dincolo de Iordan care au participat la cucerire sunt trimise de Iisus Nave în ținuturile lor; capitolul 23 cuprinde testamentul lui Iisus Nave, iar capitolul 24 prezintă alianța încheiată de Iisus Nave la Selo (după TM, la Sichem).

IV. Traducerea în greacă

Cartea lui Iosua a fost tradusă la Alexandria la scurt timp după Pentateuh, probabil pe la începutul secolului al II-lea î.H. Fără a se putea preciza exact data și, cu atât mai puțin, persoana (sau persoanele) care au efectuat transpunerea în greacă, este totuși cunoscut faptul că, după Tora, au fost traduse Psaltirea, Iezechiel, Cei doisprezece profeți mici și Ieremia (probabil de către același grup de traducători); au urmat cărțile pe care tradiția greacă le numește „istorice”, în rândul cărora se afla, după canonul Septuagintei, și Iisus Nave.

Deși transpune o carte aparținând canonului Bibliei iudaice, versiunea grecească a lui Iosua, mai ales cea din Codex Vaticanus, prezintă, în raport cu TM, diferențe sensibile, în special calitative. Ele se constată începând chiar de la titlul cărții, și continuă cu situarea sa în raport cu celelalte scrieri biblice, cu locul pe care îl ocupa în tradiția iudaică și în cea creștină, sau cu conținutul propriu-zis al textului: cel mai vechi și mai important martor al Septuagintei, copia din Codex Vaticanus a Cărții lui Iosua se situează mai

aproape de prototipul grecesc al traducerii nu numai în raport cu TM, ci şi datorită diferenţelor, sensibile, faţă de ceilalţi doi martori greceşti, mai ales Alexandrinus (mai apropiat de TM).

Să nu uităm apoi că Vaticanus 1209, miscelaneu din secolul al IV-lea, conţinea nu numai copia Septuagintei, ci şi o copie a Noului Testament, iar ca vechime manuscrisul este contemporan cu Origen şi Symmachos. De aceea textul trebuie citit şi interpretat într-o dublă ipostază, a tradiţiei iudaice şi a celei creştine.

Biserica, crescută în leagănul culturii iudaice, se confruntase cu o acută problemă de comunicare, trebuind să-şi prezinte, începând cu sfârşitul secolului I, noul mesaj. Gândirii şi eticii religioase păgâne i se substituie treptat gândirea şi etica creştină. Astfel, cel care abordează textul având ca titlu numele cunoscutului personaj theoforic, profetul care îi urmează lui Moise, se află la o răscruce unde se amestecă într-o materie fluidă traseele iudaismului, creştinismului şi elenismului. Traducătorul, copiştii greci, ca şi cititorul şi traducătorul (*interpretul*) modern al cărţii au avut şi trebuie să aibă în vedere pluralismul ei textual, să respecte alternanţa stilurilor din alcătuirea lui (narativ, legislativ, sapienţial sau poetic) care-i conferă un statut literar aflat la confluenţa dintre cărţile istorice şi cele profetice.

Dacă Iisus Nave ar fi reuşit în demersul său, ar fi fost inaugurat timpul mesianic: dacă Israel n-ar fi greşit, cartea Iosua ar fi încheiat Pentateuhul, conform Talmudului de la Babilon: ar fi existat doar Tora şi Iosua, reunite într-un Hexateuh. Situarea cărţii în secţiunea Profeţilor în Biblia iudaică arată însă că înfăptuirea Cuvântului a fost parţială sau efemeră şi că Iosua a făcut doar ca Tora să intre în timpul istoriei. În textul cărţii din LXX, ultimele două versete (cap. 24, vv. 33 a şi b), care nu se regăsesc în TM, relatează reîntoarcerea la idolatrie a evreilor după moartea lui Iisus Nave, subliniind astfel mai clar decât o face textul ebraic că istoria abia începe. Aceasta este semnificaţia teologică care a condus la separarea Legii de Profeţi.

Absenţa din sursele creştine a cezurii care delimita în tradiţia iudaică Legea şi Profeţii, precum şi gruparea în Octateuh indică o modificare importantă de lectură a cărţii lui Iisus Nave: ea trebuie citită ca o relatare inserată cronologic într-o istorie sacră, care nu se va mai întrerupe până la naşterea lui Hristos, cezura fiind plasată, aşadar, la limita dintre Vechiul şi Noul Testament.

După H.M. Orlinsky (1969, pp. 187-195), majoritatea exegeţilor au admis că textul grec îl redă cu o mare fidelitate pe cel ebraic, folosit drept

model, dar că acest izvor ebraic este diferit de TM şi anterior acestuia, şi că numai unele divergenţe se explică prin voinţa traducătorului de a organiza sau de a limpezi un text dificil. Această ipoteză a fost ulterior confirmată de fragmentele cărţii lui Iosua descoperite în grota 4 de la Qumran, iar analizele unor exegeţi, între care E. Tov („The Growth of the Book of Joshua", 1986) sau L. Greenspoon (*Textual Studies in the Book of Joshua*, 1983) au condus la concluzia pluralităţii formelor textuale ale modelului ebraic.

Diferenţele dintre textul masoretic şi cel al Septuagintei sunt ilustrate de Codex Vaticanus, care prezintă în raport cu textul ebraic versete suplimentare, omisiuni[1] sau intervertiri, fapt care i-a îndreptăţit pe exegeţii care vorbesc de „textul scurt" al LXX şi de „textul lung" al TM să presupună două folosiri diferite ale cărţii. Dacă cea mai mare parte a „plusurilor" din TM nu reprezintă modificări importante (acestea fiind precizări, explicitări, adaosuri suplimentare sau armonizări în raport cu LXX), altele sunt de substanţă, indicând că versiunea „scurtă" din Vaticanus e reprezentanta tradiţiei mai vechi, iar cea din TM conţine adăugiri[2], corectări sau chiar modificări târzii ale tramei narative (de exemplu, prezentarea cetăţilor de scăpare de la 20,3, mărturia circumciderii, de la 5,4, sau relatarea ambuscadei de la Ai, din 8,5). O divergenţă importantă o constituie şi sfârşitul cărţii, care retrasează întreaga istorie a fiilor lui Israel, de la Avraam: numele lui Moise lipseşte din textul grecesc, apărând doar într-un „plus" din TM, iar într-un verset suplimentar (31a) Iosua este cel desemnat în textul grec drept conducător al ieşirii din Egipt. Pe baza acestor două diferenţe s-a emis ipoteza că LXX ar reda tradiţia originară, respinsă ulterior de TM. Deşi textul grec şi cel masoretic conţin acelaşi număr de capitole, 24, Septuaginta prezintă două versete suplimentare faţă de TM, 33 a şi b, care reflectă probabil o tradiţie textuală foarte veche, mărturie a unei organizări

1. „Plusuri" în TM: 2,15; 6,4; 7,25b; 8,11b.13.15b.16a.20b.26; 10,15; 13,33; 18,10b; 20,3-7. „Plusuri" în LXX: 6,26; 10,12; 13,7b.14b; 15,59a; 16,10; 19,47a.48a; 21,36--37.42a-d; 23,5b; 24,31a-b.

2. „Plusurile" din TM, situate mai ales în prima parte a cărţii, sunt considerate de majoritatea cercetătorilor adaosuri secundare, textul biblic având tendinţa de a se constitui în straturi succesive, mai degrabă decât prin segmentarea elementelor; pentru a explica prezenţa lor în textul grecesc, care pare a contrazice existenţa unui model ebraic al LXX mai scurt ca TM, E. Tov (*op. cit.*) emite ipoteza că TM ar fi dezvoltat un model ebraic anterior substratului LXX, mai scurt ca TM, dar apropiat de acesta. L. Mazor (în BIOSC, 27) presupune o sursă comună, plecând de la care LXX şi TM s-ar fi dezvoltat însă independent.

diferite a cărţilor Iosua şi Judecătorii (căci începutul acesteia din urmă apare mai degrabă ca o materie secundară a sfârşitului cărţii Iosua). De asemenea, tot în capitolul 24, TM şi LXX prezintă o succesiune diferită a evenimentelor: textul grecesc urmează succesiunea logică a acestora, în timp ce textul ebraic reconstituie desfăşurarea lor cronologică.

În ce priveşte raportul dintre codicii Vaticanus şi Alexandrinus, trebuie menţionat că A. Rahlfs a optat, în alegerea ca text de bază al ediţiei sale, pentru Vaticanus, copia din secolul al IV-lea, martorul cel mai apropiat de prototipul grecesc, pe care-l urmează îndeaproape, cu mici excepţii (distanţându-se de acesta doar când era vorba de erori evidente de copist); el semnalează în note diferenţele din Alexandrinus, copia din secolul al V-lea. Pentru capitolele din Iosua pentru care manuscrisele prezentau divergenţe de substanţă (listele cetăţilor atribuite seminţiei lui Iuda, 15,21-62, Beniamin, Efraim şi Manase, 18,22-19,45), A. Rahlfs a preferat să editeze în paralel ambele redacţii, Vaticanus şi Alexandrinus (noi le-am tradus separat în anexă). În lumina recentelor cercetări ultimul reprezintă o versiune ebraizantă a Septuagintei, după un text protomasoretic. Grija traducătorului de a realiza un text inteligibil se poate constata din precizia lexicală sau din stabilitatea unor echivalări care constituie repere ale textului sau repere intertextuale în raport cu cărţile din Pentateuh. Spre deosebire însă de alte texte (de exemplu, Numerii), unde traducerea este „relativ liberă", privilegiind sensul, cea din Iosua este „literalizantă", urmând mult mai fidel litera textului ebraic. Dacă în unele cazuri calcurile pot fi puse pe seama subordonării faţă de model, în altele ele nu se explică prin „pasivitatea" faţă de acesta, date fiind calităţile incontestabile ale traducătorului, ci trebuie privite ca rezultat al unei alegeri conştiente a traducătorului: acesta păstrează cu bună ştiinţă imagini sau ebraisme lexicografice şi face eforturi pentru respectarea sau clarificarea textului, încercând nu numai să stabilească o cât mai mare coerenţă cu vocabularul utilizat în Pentateuh, ci şi să folosească echivalări noi, atât în privinţa terminologiei religioase, cât şi a celei militare, geografice, sociale. De aceea el întrebuinţează adeseori termeni care nu apar în Pentateuh (mulţi, ocurenţe unice, *hapaxuri*, sau prime atestări). De exemplu, unui singur termen ebraic, *nākāh*, „a se bate", îi corespund în versiunea greacă a cărţii lui Iosua paisprezece verbe (faţă de numai şase în Geneză, şapte în Numerii şi cinci în Deuteronom), iar pentru ebr. *lāḥam*, „a se război", traducătorul foloseşte şapte echivalări, având sfere semantice diferite, unele folosite doar în limbajul militar. Acest lucru

indică o bună cunoaştere atât a limbii ebraice, cât şi a limbii greceşti clasice şi elenistice, precum şi un efort de diversificare stilistică a textului, dublat de dorinţa de precizie atunci când caută cel mai bun echivalent pentru un termen ebraic polisemantic.

Jacqueline Moatti-Fine

Iisus Nave în exegeza patristică[3]

Cartea lui Iosua s-a bucurat de o atenţie specială din partea Părinţilor, datorită faptului că succesorul lui Moise poartă acelaşi nume cu Mântuitorul creştinilor (*Yehōşua'*, în ebr., Ἰησοῦς, în greacă). Omonimia a fost speculată, pentru prima dată, de autorul Epistolei către evrei, în contextul polemicii teologice antiiudaice. El citează versetul 11 al Ps. 94 (după LXX): „şi nu vor intra în odihna Sa", arătând că psalmul se referă la evreii care nu au cunoscut „odihna" în Iisus. „Pentru că, dacă odihna le-ar fi adus-o Iisus Nave, Dumnezeu nu le-ar mai fi vorbit după aceea de o altă zi de odihnă." (Evr. 4,8) Aşadar aici, între Iisus Nave şi Iisus Hristos există un raport de opoziţie radicală. Cu acelaşi sens este invocat numele lui Iisus Nave în *Dialogul cu Trifon* (75,1-3; 89,1; 113,1-7), principala lucrare exegetică a lui Iustin (sec. al II-lea).

Iisus Nave, succesorul lui Moise, prin care Dumnezeu îşi împlineşte legământul făcut cu Avraam – aducerea lui Israel în Cannaan – devine foarte devreme *typos*-ul lui Iisus Hristos, prefigurarea Evangheliei care împlineşte şi desăvârşeşte Legea. Pentru bună parte din tradiţia patristică, moartea lui Moise simbolizează ieşirea de sub autoritatea Legii vechi, în vreme ce intrarea lui Israel în „Pământul făgăduinţei", sub conducerea lui Iisus Nave, marchează, în mod simbolic, începutul Legii noi: Origen, *Hom. Ios.* 1,3 *et passim*; Ciprian, *Testimonia* 2,21; Tertulian, *Adversus Marcionem* III,15.18; IV,7; Irineu al Lyonului, *Demonstratio* 40; Lactanţiu, *Divinae institutiones* IV,7; Augustin, *Contra Faustum* XII,32; Ieronim, *Epistulae* 53.

3. Ca bibliografie suplimentară despre subiect: J. Daniélou, *Sacramentum futuri*, Paris, 1950, pp. 203-256; S. Leanza, art. „Josué", în *Dictionnaire encyclopédique du christianisme ancien*, Paris, 1992, t. 2, pp. 1350-1353 şi mai ales R. Scognamiglio, „Giosuè nell'esegesi dei Padri", în *Parole di vita*, Torino, 1986.

După Jean Daniélou, există trei linii principale de interpretare a cărţii lui Iisus Nave în tradiţia patristică:

1. Tipologia „mateină", în sensul împlinirii în Iisus Hristos a profeţiilor vetero-testamentare (marca teologică a Evangheliei după Matei): de pildă, victoria lui Iisus Nave asupra Ierihonului prefigurează victoria lui Iisus Hristos asupra lumii.

2. Tipologia „ioaneică": personaje, evenimente şi realităţi vetero-testamentare se referă la viaţa Bisericii: de pildă, trecerea Iordanului prefigurează botezul.

3. Tipologia „philoniană" sau psihologică (prezentă mai ales la Origen): realităţile vetero-testamentare simbolizează realităţi spirituale sau psihologice: de pildă, bătăliile lui Iisus Nave împotriva canaanenilor simbolizează luptele sufletului împotriva viciilor şi patimilor.

Cele trei tipuri de interpretare apar adesea împreună în scrierile aceluiaşi Părinte.

Trei teme au fost amplu dezvoltate şi comentate de către Părinţi.

1. Raab, desfrânata care adăposteşte iscoadele lui Iisus Nave. Ea devine la Părinţi *typos*-ul Bisericii. Raab-Biserica provenită dintre păgâni i-a recunoscut pe trimişii lui Iisus-Mesia. În acelaşi timp, „funia roşie" pusă la fereastră ca semn de identificare (2,18) devine, la Părinţi, simbol al sângelui răscumpărător al lui Iisus Hristos (Clement al Romei, *Epistola către corinteni* 12; Irineu, *Adv. haer.* IV,20,12; Origen, *Hom. Ios.* III,4-5). Cucerirea Ierihonului, cum aminteam, prefigurează timpurile eshatologice („sfârşitul lumii acesteia") şi Judecata de Apoi, în urma căreia doar Biserica (simbolizată de Raab) va fi mântuită (Hilarie de Poitiers, *Tract. Myst.* II,9-10). Raab conduce spre o altă temă frecventă în exegeza patristică: *casta meretrix* („desfrânata castă")[4]. „Desfrânata castă" (Raab, Ruth, soţia lui Osea, Maria Magdalena etc.) este *typos*-ul Bisericii provenite din rândul păgânilor şi al păcătoşilor (Irineu, *Adv. haer.* IV,20,12; Origen, *Hom. Ios.* III,4).

2. Numele lui Iisus: omonimia succesorului lui Moise şi a Mântuitorului. Philon din Alexandria se opreşte asupra episodului schimbării numelui lui Iisus Nave, în *De mutatione nominum*. După el, Iisus înseamnă „salvarea lui Dumnezeu", cu accentul pus pe ideea salvării. Schimbarea

4. L. Cremaschi, „La casta meretrix. Il tema della chiesa-sposa nei Padri", în *Parola, Spirito e Vita* 13, 1986, pp. 209-220.

numelui marchează trecerea de la virtuțile punctuale la Virtutea în sine *Mutat.* 122-123). Cheia hristologică de decriptare a numelui Iisus Nave este inaugurată, în literatura patristică, de *Episola lui Barnaba* 12,8-10; se continuă cu Iustin (pasajele citate mai sus din *Dialogul cu Trifon*), apoi cu Tertulian şi Origen (*ibid.*).

3. Moartea lui Moise: în raport cu Iisus Nave, *typos* al Noului Testament, Moise este, pentru creştini, simbolul Legii vechi. El moare înainte ca Israel să intre în „Pământul făgăduinței". Clement Alexandrinul transmite şi comentează o legendă conform căreia Iisus Nave l-ar fi văzut pe Moise, în momentul morții, în două ipostaze *simultane*: prima, îngerii îl ridică la cer; a doua, Moise este ridicat pe munte, ca să fie îngropat. Clement povesteşte legenda pentru a arăta că foarte puțini au darul viziunii spirituale (precum Iisus Nave). Majoritatea martorilor n-au putut vedea decât episodul morții *fizice* a lui Moise (*Stromate* 6,5,132). Tema „celor doi Moise" apare şi la Origen (*Hom. Iez.* 2,1). Ea se leagă de tema lui Iisus Nave, *typos* hristologic, întrucât astfel Părinții pot demonstra continuitatea spirituală între Lege (spiritul lui Moise) şi Evanghelie, aceasta din urmă prefigurată de Iisus Nave.

Cristian Bădiliță

Iisus Nave

1 ¹ Şi a fost aşa: după sfârşitul lui Moise, Domnul i-a zis lui Iisus, fiul
lui Nave, ajutorul lui Moise: ² „Moise, slujitorul Meu, s-a săvârşit [din

---

1,1-6 Primul capitol marchează transferul de putere de la Moise, îndată după moartea acestuia, la Iisus Nave, căruia Dumnezeu i se adresează direct. Încă de la primele versete, Iis. Nav. se prezintă ca o continuare a Deut., din care reia, de altfel, temele cheie, cel mai adesea chiar în formulări identice sau asemănătoare: aşteptarea intrării în Pământul făgăduinţei (1,3-4), îndemnul la curaj (1,6-7) şi la supunere faţă de Lege pentru a acţiona în deplină cunoştinţă. Se remarcă grija pentru acurateţea expresiei, introducerea unor cuvinte noi sau rare, precum şi preocuparea de a face textul limpede prin cuvinte de legătură. Diferenţele între LXX şi TM, precum şi cele dintre textele stabilite de Rahlfs şi Margolis sunt puţin numeroase aici, iar la Flavius Iosephus, Iis. Nav. debutează direct cu pregătirile trecerii Iordanului (omiţându-se pasajul care cuprinde cuvintele Domnului către Iisus).

1,1 „după sfârşitul lui Moise": TM are în plus „slujitorul Domnului", reţinut şi de Theodoret (*Qu. Ios.* 1). ♦ „Domnul i-a zis lui Iisus": formula, care îl arată pe Iisus ca profetul Domnului (reluată în fiecare episod al cuceririi), conţine dativul 'Ιησοῖ (cu cinci ocurenţe), considerat forma primară; forma de dativ 'Ιησοῦ (care apare în LXX-A şi la Theodotion) se regăseşte în NT; începând cu capitolul 6, dativul dispare în favoarea construcţiei πρὸς 'Ιησοῦν; 'Ιησοῦς la dativ (spre deosebire de celelalte cazuri) e precedat întotdeauna de articol. ♦ „ajutorul lui Moise": termenul are sensul de „colaborator, asistent"; gr. ὑπουργός (LXX-B) e *hapax* LXX (LXX-A: λειτουργός, variantă târzie), echivalent al participiului ebr. *mᵉṣārēth* (< *ṣērēt*, „a fi în slujba cuiva"), redat în Ex. 24,13 prin παρεστηκώς, „însoţitor", iar în Ex. 33,11 prin θεράπων, „slujitor"; ὑπουργός (ca substantiv) e atestat mai ales după secolul al III-lea (cu sensul etimologic, „cel care ajută"). Theodoret (*Qu. Ios.* 1) îl consideră echivalent cu διάκονος, titulatură dată lui Hristos în Rom.15,8. Origen (*Hom. Ios.* I,3 şi II,1) comentează în mai multe rânduri moartea lui Moise, prezentată ca un simbol al morţii Legii şi al dispariţiei vechiului cult, încât creştinii să nu poată fi acuzaţi de „adulter" spiritual. ♦ Cartea este interpretată de creştini în cheie hristologică plecând în primul rând de la numele Iisus (*cf.* Evr. 4,8; prima exegeză explicită se întâlneşte în *Epistola lui Barnaba* 12,8). TM nu permite o asemenea identificare a personajului vetero-testamentar cu un *typos* al lui Iisus Hristos (după TM protagonistul se numeşte Iosua). Textul LXX va fi exploatat hristologic şi alegorico-mistagogic tocmai în baza acestei coincidenţe onomastice (*cf.* „Introducerea").

viață]; scoală-te, așadar, acum și treci Iordanul, tu și cu tot poporul acesta, în pământul pe care Eu li-l dau. [3] Tot locul pe care veți lăsa urma picioarelor voastre, vi-l voi da vouă, precum i-am grăit lui Moise. [4] Pustiul și Antilibanul, până la râul cel mare, râul Eufratului, și până la marea [cea] îndepărtată de la apusul soarelui, au să vă fie hotarele. [5] Nici un om nu va sta împotrivă dinaintea voastră, în toate zilele vieții tale, și precum am fost cu Moise, la fel voi fi și cu tine; și nu te voi părăsi, nici nu te voi trece cu vederea. [6] Întărește-te și te îmbărbătează, căci tu vei împărți poporului acestuia pământul pe care am jurat părinților voștri să-l dau lor. [7] Întărește-te,

---

♦ Origen marchează de la începutul primei sale omilii superioritatea lui Iisus Nave asupra lui Moise. Referindu-se la Ex. 24,13, el afirmă că Iisus/Iosua nu era un simplu aghiotant al lui Moise, ci un „protector" (*Hom. Ios.* I,2). Iar în I,3 spune: „Această carte nu descrie faptele fiului lui Nave, ci tainele Domnului meu Iisus."

1,2 „slujitorul", θεράπων: din cele 21 de ocurențe în Iis. Nav. ale ebr. *'ebhedh*, traducătorul folosește numai de trei ori acest titlu rezervat lui Moise (în rest, παῖς, „servitor, slujitor", cu 13 ocurențe, οἰκέτης, „slugă", cu 3 ocurențe și δοῦλος, „rob", cu doar 2).

1,3 „veți lăsa urma picioarelor voastre": TM are „tot locul în care va călca talpa picioarelor voastre". Traducătorul grec, ca și în alte locuri din Iis. Nav., evită personificarea unui inanimat, chiar dacă se îndepărtează de litera textului (vezi și 14,9; *cf.* Deut. 11,24). ♦ Origen interpretează alegoric: credincioșii calcă în picioare „popoarele diabolice" simbolizând aici patimile. Astfel ei intră în posesia avuției lui Iisus Hristos, Împărăția cerurilor.

1,4 Acest pasaj îl reia aproape identic pe cel din Deut. 11,24; *cf.* și Gen. 15,18. ♦ „Antilibanul" (prima ocurență în Deut. 1,7); TM are „Libanul" (vezi și 9,1). Pentru Origen (*Hom. Ios.* II,4), Libanul ar fi Israel, iar Antilibanul este „poporul al doilea, Biserica Dumnezeului Viu", „*verus Israel*". ♦ „marea [cea] îndepărtată", gr. τῆς θαλάσσης τῆς ἐσχάτης, unul dintre apelativele Mării Mediterane; TM are „Marea cea Mare" (*cf.* Deut. 34,2). ♦ „Eufratului": TM are în plus „tot ținutul hitiților". ♦ Textul gr., ca și cel ebr., prezintă dificultăți sintactice.

1,5 „dinaintea voastră": TM are „dinaintea ta".

1,6 „Întărește-te și te îmbărbătează", gr. ἰσχύειν și ἀνδρίζεσθαι (1,6.7-9;1,18; 10,25), ebr. *ḥazak* și *'amēṣ*: formula de încurajare (aceeași ca în îndemnurile către Moise din Deut. 31,6-7.23) apare de trei ori rostită de Dumnezeu (1,6-7.9) și e reluată la sfârșitul capitolului, în răspunsul poporului: 1,18; *cf.* 10,25, unde este rostită de Iisus. ♦ „pe care am jurat părinților voștri să-l dau lor": formulă reluată din cărțile precedente, mai ales din Deut., unde apare de 26 de ori.

1,7 „să veghezi și să faci": TM are „să veghezi a face; să ai grijă să faci". ♦ „după cum ți-a poruncit Moise": TM are „după întreaga lege pe care Moise ți-a poruncit-o", considerat un adaos secundar (Tov, E., 1986, p. 331). ♦ „să fii priceput" (reluat în v. 8: „să fii priceput...; vei fi priceput"); gr. συνιέναι; ebr. *ṣākal*, „a fi inteligent, cunoscător,

aşadar, şi te îmbărbătează, ca să veghezi şi să faci după cum ţi-a poruncit
Moise, slujitorul Meu, şi să nu te abaţi de la acestea nici la dreapta, nici la
stânga, ca să fii priceput în tot ceea ce vei săvârşi. 8 Şi să nu se îndepărteze
cartea acestei legi de la gura ta, ci să cugeţi la ea zi şi noapte, ca să fii
priceput să faci toate cele scrise: atunci vei fi călăuzit şi-ţi vei călăuzi bine
căile tale; şi atunci vei fi priceput. 9 Iată, ţi-am dat poruncă: întăreşte-te şi te
îmbărbătează, nu te teme şi nu te înspăimânta, căci Domnul Dumnezeul tău
este cu tine, în toate, oriunde vei merge."
10 Şi Iisus le-a poruncit scribilor poporului, zicând: 11 „Intraţi prin mijlo-
cul taberei poporului şi porunciţi-i poporului, zicând: «Pregătiţi-vă merinde,
căci încă trei zile [mai sunt] şi veţi trece Iordanul acesta, intrând să luaţi în

---

priceput"; supunerea faţă de Lege, care dă capacitate de înţelegere, este o temă importantă în Deut. (*cf.* Deut. 29,8).

1,8 „cartea acestei legi", gr. τὸ βίβλος τοῦ νόμου τούτου. În Deut. 28,61; 29,21.27; 30,10; 31,26 şi Iis. Nav. 23,6 pentru acelaşi ebr., *sēpher*, apare βιβλίον. Este greu de precizat dacă referirea se face doar la Deut. (legea lui Moise) sau la Lege în general (întregul Pentateuh). ♦ „să cugeţi la ea zi şi noapte": TM are *hāghāh*, „a murmura". ♦ „vei fi călăuzit şi-ţi vei călăuzi bine căile": gr. εὐοδωθήσῃς καὶ εὐοδώσεις: dublă traducere prin acelaşi verb (la pasiv şi activ) a unuia şi aceluiaşi termen ebr.: *ţalēah* (la hifil „a reuşi; a face să reuşească"). LXX păstrează cu fidelitate imaginea din ebr. folosind în această sintagmă vb. εὐοδοῦν, rar în LXX, dar existent în papirusuri unde are sensul de „a reuşi" (vezi şi Gen. 24,12).

1,9 „nu te teme şi nu te înspăimânta": gr. μὴ δειλιάσῃς μηδὲ φοβηθῇς (sintagmă reluată în 8,1 şi10,25); TM are *'āraţ*, „a tremura" .

1,10-18 Cuvântul Domnului către Iisus e urmat de punerea sa în fapte. Originalitatea traducerii acestui pasaj constă în precizia vocabularului militar. Origen revine în mai multe rânduri (*Hom. Ios.* III, XVI şi XXVI) asupra simbolisticii împărţirii în două grupuri: triburile transiordaniene care au primit moştenirea de la Moise sunt „cei din vechime care trăiau sub Lege", aliaţi ai oştirii lui Iisus (*Hom. Ios.* XVI,5), chiar dacă (după cum dovedeşte numărul lor de două triburi şi jumătate) ceva a lipsit din credinţa lor (*Hom. Ios.* III,2). Origen nu prezintă întotdeauna aceste două „popoare" drept complementare, ci opune uneori „poporul mort" celui „viu", al adevăratului Israel (*Hom. Ios.* XXVI,3) sau chiar „poporul de sus", „poporului de jos", care l-a respins pe Hristos (*Hom. Ios.* VII,5).

1,10 „scribilor": gr. sg. γραμματεύς, unic echivalent în Iis. Nav. al ebr. *şōṯēr* (desemna un „funcţionar" care punea în aplicare o decizie; pentru acest termen corespondentul din limba clasică este ἐπιστάτης, „intendent", la Symmachos, respectiv ἐκβιβάστης, „executor", la Aquila). Începând cu Jud., γραμματέυς este un echivalent mai exact pentru ebr. *sōphēr*, „scrib priceput şi în studierea Legii".

1,11 „pregătiţi-vă merinde": tradiţia iudaică şi Origen (*Hom. Ios.* I,4) văd aici o previziune a dispariţiei manei (Iis. Nav. 5,12) după trecerea Iordanului.

stăpânire pământul pe care Domnul Dumnezeul părinţilor voştri vi-l dă!»"
12 Iar lui Ruben şi lui Gad şi la jumătate din tribul lui Manase Iisus le-a zis:
13 „Aduceţi-vă aminte de cuvântul Domnului, pe care vi l-a poruncit Moise,
slujitorul Domnului, zicând: «Domnul Dumnezeul vostru v-a odihnit şi v-a
dat pământul acesta.» 14 Femeile voastre, copiii voştri, şi dobitoacele voas-
tre să locuiască pe pământul pe care vi l-a dat; iar voi să treceţi pregătiţi de
luptă, mai înaintea fraţilor voştri, toţi cei în putere, şi să vă luptaţi împreună
cu ei, 15 până ce Domnul Dumnezeul vostru îi va odihni pe fraţii voştri, ca şi
pe voi, şi vor moşteni şi ei pământul pe care Domnul Dumnezeul nostru li-l
dă lor. Şi vă veţi îndrepta fiecare către moştenirea sa, pe care Moise v-a dat-o
dincoace de Iordan, spre răsărit." 16 Iar ei, răspunzându-i lui Iisus, au zis:
„Toate câte ni le vei porunci le vom face şi în orice loc ne vei trimite ne vom
duce. 17 În toate în câte i-am dat ascultare lui Moise, îţi vom da ascultare şi
ţie, numai să fie Domnul Dumnezeul nostru cu tine, la fel cum era cu Moise.
18 Iar omul care nu-ţi va fi credincios şi nu va asculta cuvintele tale, după
cum îi vei porunci, să fie dat morţii. Întăreşte-te, dar, şi te îmbărbătează!"

2 1 Şi Iisus, fiul lui Nave, i-a trimis din Sattin pe doi tineri ca să
iscodească [ţinutul], zicând: „Suiţi-vă şi cercetaţi ţinutul şi Ierihonul!" Şi,

---

1,13 „v-a odihnit": gr. καταπαύειν, „a se linişti, a se odihni, a fi în pace etc." (*cf.* contextul din 23,1), formulă reluată de mai multe ori (1,15; 21,44; 22,4); după Origen (*Hom. Ios.* XVI,5), cei care „şi-au primit deja cele făgăduite" şi „s-au odihnit", dar care mai luptă încă „în oastea lui Iisus" sunt „Părinţii care au adormit înaintea noastră şi ne ajută cu rugăciunile lor". Printre aceştia, Origen îi citează pe profeţii lui Israel: Isaia, Ieremia, Daniel, Iezechiel şi Osea. Şi alte pasaje subliniază, la fel, unitatea celor două popoare, „turma alcătuită din drepţii Vechiului Testament şi din creştinii de acum".

1,14 „pământul pe care vi l-a dat": se subînţelege că Domnul e subiect, în timp ce TM precizează: „pe care Moise vi l-a dat dincolo de Iordan." ♦ „pregătiţi de luptă": *litt.* „echipaţi de luptă"; TM *ḥamuşīm*, termen militar rar pe care traducătorii Ex. şi Jud. îl raportează la *ḥāmēş*, „cinci". Gr. εὔζωνοι desemna, în gr. clasică şi elenistică, o categorie de luptători echipaţi uşor. *Cf.* şi nota 4,12.

1,15 „şi vor moşteni": TM are în plus: „pentru a lua în stăpânire", sintagmă considerată de unii exegeţi un adaos suplimentar (Tov, E., 1986, p. 331), iar de alţii (Barthélemy, D., 1982, p. 1), o omisiune voluntară a traducătorului grec, care evită o exprimare pleonastică.

1,17 „Domnul Dumnezeul nostru": TM are „Domnul Dumnezeul tău".

2,1-24 *Iscodirea Ierihonului şi întâlnirea cu Raab.* Pasajul subliniază paralelismul dintre misiunea de recunoaştere iniţiată de Moise în Canaan şi cea a succesorului său, Iisus Nave. În acest capitol apare Raab, în care tradiţiile iudaică şi creştină văd prototipul

plecând cei doi tineri, au intrat în Ierihon. Şi au intrat în casa unei femei desfrânate, pe nume Raab, şi au poposit acolo. [2] Şi i s-a dat de veste regelui Ierihonului, spunându-i-se: „Bărbaţi dintre fiii lui Israel au intrat aici ca să iscodească ţinutul!" [3] Şi regele Ierihonului a trimis de i-a zis lui Raab: „Scoate-i pe bărbaţii care au intrat în casa ta noaptea, căci au venit ca să iscodească ţinutul!" [4] Dar femeia, – [care] îi luase pe [cei doi] bărbaţi şi-i

---

neamurilor păgâne convertite la Dumnezeul lui Israel. Divergenţele dintre textul grecesc şi cel masoretic sunt neînsemnate, mai ales unele „plusuri" ale TM, interpretate de E. Tov (1986, pp. 332-333) drept adaosuri explicative ori armonizante. O singură divergenţă semnificativă: la v. 12, în TM, Raab cere şi „un semn", cel de care vorbesc cei doi bărbaţi în LXX, la v. 18. Traducătorul grec reia paralelismele din TM care subliniază comparaţia dintre Iisus şi regele Ierihonului (vv. 1 şi 3), ca şi jocul repetiţiilor. Tot astfel, trimite prin reluarea termenilor la scena din Gen. în care Lot îşi apără oaspeţii de agresivitatea mulţimii (*cf.* Gen. 19,1.3).

2,1 „Sattin": TM are „Salcâmii" (toponimul apare şi în Num. 25,1). ♦ „doi tineri": TM are „doi bărbaţi" (*'anāşīm*). TM are în plus „pe ascuns", *hereş*. ♦ „casa unei femei desfrânate": Flavius Iosephus (*AI* 5,7) dă καταγώγιον, un han unde, după o tradiţie menţionată în Targum şi reluată de exegeza iudaică, iscoadele vin să cineze. Tradiţia creştină insistă, dimpotrivă, asupra prostituatei care va fi salvată de către „cercetaşii lui Iisus [*i.e.* Hristos]" (Origen, *Hom. Ios.* I,4 şi III,4; tot la Origen, aceşti cercetaşi sunt „îngerii lui Dumnezeu"), şi leagă personajul de celelalte prostituate din VT şi NT. ♦ „Raab": după Origen, Raab simbolizează sufletul plin de vicii, care se mântuieşte prin credinţă şi prin faptele de credinţă (*Hom. Ios.* I,4). Tocmai pentru că-i primeşte pe cei doi trimişi ea dovedeşte că se află pe calea mântuirii. În *Hom. Ios.* III,4, sprijinindu-se pe etimologia antroponimului, care ar însemna „larg, cuprinzător", Origen identifică în Raab „figura" Bisericii recrutată dintre neamurile păcătoase. (Pentru importanţa acestei interpretări a figurii lui Raab în tradiţia creştină timpurie, *cf.* Daniélou, J., 1950.) Alexandrinul trimite explicit la 3Regi 3,16, scena judecăţii celor două desfrânate (una rea, cealaltă mărinimoasă) de către Solomon, precum şi la desfrânata luată în căsătorie de profetul Osea (Osea 1,2). Toate aceste trei desfrânate vetero-testamentare prefigurează în mod tainic Biserica ieşită la lumină dintre neamurile păgâne păcătoase. ♦ Tot după Origen, cei doi tineri trimişi de Iisus Nave sunt doi îngeri meniţi „să-i arate calea cea dreaptă lui Raab-Biserica-Sufletul omenesc" (*Hom. Ios.* I,4 şi III,3).

2,2 TM are în plus, la sfârşitul versetului, „noaptea" (care se regăseşte în LXX în v. 3).

2,3-4 „Scoate-i pe bărbaţii...", *cf.* Gen. 19,1-12, episodul despre Sodoma. ♦ În ochii lui Origen, „regele Ierihonului", vrăjmaşul lui Raab şi al celor doi „îngeri", îl simbolizează pe „prinţul acestei lumi", diavolul (*cf.* Ioan 12,31).

2,4 „îi ascunsese": TM are „şi l-a ascuns"; folosind pluralul, LXX, ca toate celelalte traduceri (Targumul siriac, Theodotion şi Symmachos), restabileşte coerenţa sintactică a textului. Singularul ciudat din ebraică a dat naştere la numeroase comentarii (un midraş îl explică prin aceea că la Raab a intrat doar unul dintre spioni, iar celălalt ar fi fost un

ascunsese, – le-a zis: „Bărbații au intrat la mine, [5] dar cum poarta [cetății]
se închidea [o dată] cu întunericul au ieșit și bărbații; nu știu încotro s-au
dus. Fugiți pe urma lor, ca să-i ajungeți!" [6] Dar ea îi suise pe casă și-i
ascunsese între niște tulpini de in pe care le îngrămădise pe casă. [7] Și
oamenii au alergat după ei pe calea către Iordan spre trecători, iar poarta
[cetății] s-a închis. Și a fost așa: când au ieșit cei care-i urmăreau, [8] mai
înainte de a ațipi ei, s-a urcat și ea lângă dânșii pe casă [9] și le-a spus: „Știu
că Domnul v-a dat vouă ținutul, căci frica de voi s-a abătut asupra noastră.
[10] Căci am auzit că Domnul Dumnezeu a secat cu totul Marea Roșie dinain-
tea voastră, atunci când ați ieșit din pământul Egiptului, și câte le-a făcut
celor doi regi ai amoreilor, care se aflau dincolo de Iordan, lui Seon și lui
Og, pe care i-ați nimicit cu totul. [11] Și când am auzit noi [aceasta], ni s-a
tulburat inima și n-a mai rămas răsuflare în nici unul dintre noi în fața
voastră, căci Domnul Dumnezeul vostru [este] Dumnezeu sus, în cer, și jos,
pe pământ. [12] Iar acum să-mi jurați pe Domnul Dumnezeu că, precum fac

---

înger nevăzut). Origen (*Hom. Ios.* III,3) îi prezintă pe amândoi drept „îngeri ai lui Dumnezeu". LXX omite „nu știu încotro s-au dus", sintagmă ce apare însă în v. 5.

2,5 „[o dată] cu întunericul": exact, „în obscuritate, în beznă".

2,6 „casă": gr. δῶμα, „locuință sau încăpere principală", în gr. clasică; în epoca elenistică primește sensul de „terasă" sau „acoperiș plat". ♦ „tulpini de in": Flavius Iosephus are „snopi de in" (λίνου αγκάλιδας). Origen (*Hom. Ios.* I,5) vede în simbolul inului chipul preoției, iar prezența lui „pe casă" ar reprezenta „înălțimea tainelor credinței".

2,9 „v-a dat": gr. δέδωκεν; Theodoret (*Qu. Ios.*) citează versetul cu vb. παραδιδόναι, „a da (în mână), a preda", ca în Iis. Nav. 2,14.24. În tradițiile ebraică și creștină, declarația lui Raab (până la v. 11) e interpretată ca semn al Duhului lui Dumnezeu care coboară asupra acesteia, conferindu-i darul profeției (*Ruth Rabbah* 1; Origen, *Hom. Ios.* III,4). ♦ LXX nu are sfârșitul versetului, prezent în TM: „și s-au topit [de frică] toți locuitorii Canaanului" (*cf.* Ex. 15,15), pasaj reluat și în Iis. Nav. 2,24, la sfârșitul capitolului, prezent de astă dată atât în LXX, cât și în TM.

2,10 „a secat cu totul": gr. καταξηραίνειν, folosit doar aici, în Iud. 5,13 și Os. 13,15; corespondentul gr. obișnuit al ebr. *yābēș* este ξηραίνειν. ♦ „i-ați nimicit cu totul": gr. ἐξολεθρεύειν (folosit aproape constant în Iis. Nav. acolo unde TM are *ḥāram*, „a separa [de uzul profan], a interzice [uzului profan]", cu excepția cap. 6 și 7).

2,11 „ni s-a tulburat inima": gr. ἐξιστάναι, „a scoate din fire; a schimba, a emoționa etc."; prezența sa s-ar datora, după unii exegeți, unui joc de cuvinte, cu οὐκ ἔστι (Theodoret citează chiar astfel pasajul); același corespondent ebr. este redat de obicei prin πτοεῖν, „a îngrozi, a se cutremura de spaimă" (*cf.* 7,5), sau τήκειν, „a se topi" (*cf.* 5,1).

2,12 TM are în plus: „și-mi veți da un semn de bună-credință." Textul ebraic nu mai spune despre ce semn este vorba, în schimb LXX menționează în 2,18: „iar tu ai să pui semnul (σημεῖον), ai să legi funia asta roșie..."

eu milă cu voi, şi voi să faceţi milă cu casa tatălui meu, [13] şi că veţi lăsa în
viaţă casa tatălui meu, pe mama mea, pe fraţii mei, şi toată casa mea, şi toate
ale lor, şi că-mi veţi scăpa sufletul de la moarte." [14] Şi bărbaţii i-au zis: „Viaţa
noastră – pentru a voastră, până la moarte!" Şi ea le-a zis: „Când Domnul
vă va da cetatea, atunci să-mi arătaţi milă şi adevăr!" [15] Şi ea i-a slobozit,
jos, pe fereastră. [16] Şi le-a zis: „Duceţi-vă către [ţinutul de] munte, ca să nu
dea de voi cei care vă urmăresc; şi ascundeţi-vă acolo [vreme de] trei zile,
până ce urmăritorii se vor întoarce; şi apoi vă veţi duce în drumul vostru."
[17] Şi bărbaţii i-au zis: „Slobozi vom fi de acest jurământ faţă de tine! [18] Iată,
vom intra printr-o latură a cetăţii, iar tu ai să pui semnul, ai să legi funia asta
roşie la fereastra prin care ne-ai dat drumul jos, iar pe tatăl tău, pe mama ta,
pe fraţii tăi şi toată casa tatălui tău ai să-i aduni cu tine, în casa ta. [19] Şi

---

2,13 „toată casa mea": TM are în plus: „şi surorile mele."

2,14 „până la moarte": TM are în plus: „numai să nu ne dezvăluiţi vorbele." ♦ „Şi ea le-a zis", „plus" al LXX, care pune în gura lui Raab (şi nu a iscoadelor, ca TM) tot sfârşitul versetului.

2,15 „i-a slobozit": gr. καταχαλᾶν este un *hapax*: ebr. *yārad* e tradus în Iis. Nav. **2,18** prin καταβιβάζειν, „a face să coboare, a da drumul jos". ♦ „pe fereastră": TM are în plus: „Căci casa ei era în zidul cetăţii şi ea locuia în zidul cetăţii", considerat de E. Tov (1986, pp. 333-334) un adaos explicativ, care contrazice însă Iis. Nav. 6,22 (casa lui Raab este intactă după prăbuşirea zidurilor cetăţii). ♦ Pentru Origen, „fereastra", aici şi în 2,18, este metafora deschiderii spirituale pentru primirea luminii dumnezeieşti.

2,16 „[ţinutul de] munte": gr. ἡ ὀρεινή, „ţinutul muntos, ţinutul înalt" (vezi şi 2,22). **Τὸ** ὄρος, „muntele", e rezervat unor toponime exacte, ca Muntele Aermon, Seir sau cel din teritoriile lui Efraim, în timp ce ἡ ὀρεινή, echivalent al ebr. *har*, „munte", desemna regiunea muntoasă din Iudeea, de la Samaria la Nageb. BA traduce cu „le Haut-Pays", Ţara de Sus. Am optat, la rândul nostru, pentru traducerea cu „[ţinutul de] munte". În LXX apare şi toponimul „[ţinutul de] câmpie" (9,1; 10,40;11,16; 15,33), gr. ἡ πεδινή, desemnând „câmpia Iudeii", prin opoziţie cu πεδίον, „câmpie" în general. Transliteraţia ἡ Ναγεβ e folosită pentru a desemna regiunea sudică, *cf.* 10,40; 11,16; 12,8; 15,19. În Pentateuh, termenul ebr. *neghebh* e tradus frecvent prin ἡ ἔρημος, în timp ce Aquila şi Symmachos preferă ὁ νότος sau *meridiana*.

2,18 „vom intra printr-o latură a cetăţii": TM are „vom intra în ţinut". ♦ „ai să pui semnul" apare doar în LXX. *Cf.* nota 2,12. Flavius Iosephus (*AI* 5,13) comentează pe larg episodul. ♦ „roşie", κόκκινος, curent în LXX. În tradiţia creştină, roşul simbolizează sângele lui Hristos. După Origen (*Hom. Ios.* III,5), nu există mântuire decât prin sângele lui Hristos; Raab-Biserica se va mântui doar prin jertfa lui Iisus. *Cf.* şi Clement Romanul, 1Cor. 12,7; Iustin, *Dial.* 111; Theodoret, *Qu. Ios.* 2.

2,19 „(se va face) singur (vinovat)", ἔνοχος: la fel ca în Pentateuh, traducătorul nu redă imaginea din TM: „sângele lui să fie asupră-i", evitând expresia, pe care o considera probabil arhaică. ♦ TM nu are: „iar noi vom fi slobozi de jurământul faţă de tine." Ver-

atunci, oricine va ieşi afară pe uşa casei tale se va face singur vinovat, iar noi vom fi slobozi de jurământul faţă de tine. Şi pentru cei care vor fi împreună cu tine în casa ta, noi ne vom face vinovaţi. [20] Iar de ne va nedreptăţi pe noi cineva sau de vei dezvălui aceste cuvinte ale noastre, noi vom fi slobozi de acest jurământ faţă de tine." [21] Şi ea le-a zis: „După spusa voastră, aşa să fie!" – şi le-a dat drumul. [22] Şi ei au plecat şi au mers către [ţinutul de] munte şi au rămas acolo trei zile; iar urmăritorii i-au căutat pe toate drumurile şi nu i-au găsit. [23] Şi cei doi tineri s-au reîntors, s-au coborât din munte şi au trecut [Iordanul] până la Iisus, fiul lui Nave, şi i-au povestit tot ce li s-a întâmplat. [24] Şi i-au zis lui Iisus: „Domnul a dat tot ţinutul în mâna noastră şi orice locuitor al acelui pământ se ghemuieşte de spaimă în faţa noastră."

3 [1] Şi Iisus s-a sculat dis-de-dimineaţă şi au plecat din Sattin; şi au mers până la Iordan şi au poposit acolo înainte de a-l trece. [2] Şi a fost aşa: după trei zile, scribii au străbătut tabăra [3] şi au poruncit poporului: „Când veţi

---

setul este comentat pe larg de Origen: cine vrea să fie mântuit, chiar dintre „cei vechi", să rămână în „casă", adică în Biserică (*Hom. Ios.* III,5).

2,19-20 Versete tăiate diferit în TM, care începe v. 20 cu „şi dacă vei dezvălui"; gr. ἀποκαλύψῃ a fost interpretat în traducerea noastră ca pers. a 2-a medio-pasiv, ceea ce corespunde şi TM, dar şi logicii povestirii; verbul ar putea fi interpretat însă deopotrivă ca pers. a 3-a a activului: „dacă cineva va dezvălui".

2,21 După „şi le-a dat drumul", TM are în plus: „atunci ea a legat funia roşie la fereastră."

2,23 Cei doi tineri (îngerii Domnului) scapă de urmăritorul lor („prinţul acestei lumi") urcându-se pe munte, locul unde, conform interpretării lui Origen (*ibid.* I,4), diavolului nu-i este îngăduit să ajungă, prin însăşi micimea naturii sale. Locurile sale de predilecţie sunt văioagele ascunse şi murdare.

2,24 „se ghemuieşte de spaimă": gr. καταπτήσσειν, rar în LXX, corespunde aici TM *mūgh*, „a se topi", redat prin diverse verbe gr. (*cf.* πτήσσειν, în Deut. 1,29, pentru un alt suport ebr.). La Flavius Iosephus (*AI* 5,13), după darea de seamă a spionilor, promisiunea făcută de iscoade lui Raab este ratificată de sfatul bătrânilor.

3,1-17 *Trecerea Iordanului.* Este o reluare a pasajului trecerii Mării Roşii, dar termenii folosiţi în Iis. Nav., respectiv în Ex. (atât cei gr., cât şi cei ebr.), diferă. Tradiţia ebraică subliniază legătura dintre Iis. Nav. cap. 3 şi Ex. cap. 14 şi 15; tradiţia creştină subliniază şi ea paralelismul celor două relatări. Origen (*Hom. Ios.* IV,1) propune o lectură originală, făcând din aceste două traversări cele două etape ale itinerariului spiritual: trecerea Mării Roşii, simbol al catehumenatului, iar cea a Iordanului, simbol al botezului. ♦ Diferenţele dintre LXX şi TM sunt mai ales cele din v. 4 şi v. 16, pe care traducătorul grec încearcă să le redea coerent.

3,3 „pe preoţii noştri şi pe leviţi": TM are „pe preoţii leviţi". Diferenţierea preoţilor de leviţi în acest verset apare şi în Targum, şi în traducerea siriacă. Vulgata însă urmează

vedea chivotul legământului Domnului Dumnezeului nostru, şi pe preoţii noştri şi pe leviţi ridicându-l, să plecaţi de la locurile voastre, de unde vă aflaţi, şi să mergeţi după el; 4 dar depărtarea dintre el şi voi să fie de două mii de coţi; să staţi, să nu vă apropiaţi de el, ca să cunoaşteţi calea pe care mergeţi, căci n-aţi umblat pe ea de ieri, de alaltăieri." 5 Şi Iisus a zis poporului: „Curăţiţi-vă până mâine, căci mâine Domnul va săvârşi între voi minuni." 6 Şi Iisus le-a zis preoţilor: „Ridicaţi chivotul legământului Domnului şi mergeţi înaintea poporului!" Şi preoţii au ridicat chivotul legământului Domnului şi au mers înaintea poporului. 7 Şi Domnul a zis către Iisus: „Din ziua aceasta voi începe să te înalţ dinaintea tuturor fiilor lui Israel, ca să ştie că, la fel cum eram cu Moise, aşa voi fi şi cu tine. 8 Iar acum, porunceşte-le preoţilor care poartă chivotul legământului, spunând: «De îndată ce veţi intra la malul apei Iordanului, să vă şi opriţi în Iordan!»" 9 Iar Iisus le-a zis fiilor lui Israel: „Apropiaţi-vă aici şi ascultaţi cuvântul Domnului Dumnezeului nostru! 10 Prin acesta veţi cunoaşte că Dumnezeu

---

TM, subliniind identitatea lor: *„et sacerdotes stirpis leuiticae"*. Sintagma „preoţii leviţi" se găseşte începând cu Deut. 17,9. Origen (*Hom. Ios.* IV,1-3) separă şi el *ordo sacerdotalis et leuiticus*. La fel şi Flavius Iosephus (*AI* 5,17), precizând ordinea în care aceştia au trecut Iordanul: „Preoţii purtând chivotul, apoi leviţii purtând cortul." În Pentateuh, atribuţiile leviţilor sunt contradictorii (*cf.* de ex. Num. 1,50 şi Deut. 31,25).

3,4 „două mii de coţi": TM are „două mii de coţi lungime"; traducătorul grec pare a fi citit, în loc de ebr. *bammiddāh*, „lungime", o formă a verbului *'āmadh*, „a sta, a se opri", care a fost alipit de propoziţia următoare. Pt. „cot", *cf.* nota la 1Rg. 17,4. ♦ De ce poporul trebuie să stea la o asemenea depărtare? Origen (*Hom. Ios.* IV,4) răspunde: din precauţie. Dumnezeu este foc, care, pe de o parte, face să strălucească mai intens sufletele de aur şi argint; dar, pe de altă parte, transformă iute în scrum „sufletele de lemn, de fân şi paie" (1Cor. 3,12).

3,5 „Curăţiţi-vă": gr. ἁγνίζω traduce ebr. *qādhaş*, „a sfinţi", spre deosebire de Targum, care are „pregătiţi-vă". În 7,13, acelaşi cuvânt ebraic e tradus cu ἁγιάζω, „a sfinţi". ♦ „până mâine" (care se poate traduce şi „pentru mâine") apare numai în LXX.

3,6 „chivotul legământului Domnului": TM are „chivotul legământului", ca în vv. 7 şi 14.

3,7 „voi începe să te înalţ dinaintea fiilor lui Israel": pentru Origen (*Hom. Ios.* IV,2) şi Theodoret (*Qu. Ios.* 2) trecerea Iordanului de către Iisus Nave prefigurează botezul Domnului.

3,8 „Iar acum", gr. καὶ νῦν: traducătorul a citit ebr. *we'attāh* în loc de *we'attāh*, „şi tu". ♦ „la malul apei Iordanului": Vaticanus are ἐπὶ μέσου, „în mijlocul".

3,10 „Prin acesta", ἐν τούτῳ: sintagma gr. creează o ambiguitate, putând trimite la cuvântul Domnului sau la ceea ce urmează în v. 11. ♦ „îi va nimici cu totul": *litt.* „nimicind îi va nimici", ὀλεθρεύων ὀλεθρεύσει, semitism frecvent, pentru redarea intensităţii. ♦ *Cf.* lista celor şapte popoare, cu o ordine diferită, din Ex. 34,11; *cf.* şi Iis. Nav. 9,1; 24,11 şi, redusă la şase, în 11,3 şi 12,8, cu multe variaţii ale ordinii popoarelor.

Cel viu se află între voi şi că-i va nimici cu totul dinaintea voastră pe
canaanean, pe cheteu şi pe ferezit, pe eveu, pe amoreu, pe gergeseu şi pe
iebuseu. 11 Iată, chivotul legământului Domnului a tot pământul trece
Iordanul! 12 Să vă alegeţi dintre voi doisprezece oameni dintre fiii lui Israel,
[câte] unul din fiecare trib. 13 Şi va fi aşa: de îndată ce picioarele preoţilor
care poartă chivotul legământului Domnului a tot pământul se vor opri în
apa Iordanului, atunci apa Iordanului va pieri, iar apa care coboară va sta
locului." 14 Şi poporul s-a ridicat de la corturile sale, ca să treacă Iordanul,
iar preoţii au purtat chivotul legământului Domnului, înaintea poporului.
15 Şi de îndată ce preoţii care purtau chivotul legământului Domnului s-au
apropiat de Iordan, iar picioarele preoţilor care duceau chivotul legă-
mântului Domnului s-au afundat la malul apei Iordanului – Iordanul îşi
umpluse toată matca, precum în zilele secerişului grânelor – 16 de îndată

3,11 „Domnului a tot pământul": două ocurenţe, aici şi în 3,13, unde κύριος nu este echivalentul lui YHWH; folosit aici fără articol, urmat de genitiv, el corespunde ebr. *'adhōn*, „stăpân": sintagma ebr. ar trebui înţeleasă deci ca „stăpânul (= regele) pământului".

3,12 TM începe versetul cu „şi acum", omis de LXX. ♦„Să vă alegeţi"; verbul gr. προχειρίζειν, rar în LXX, corespunde TM *lāqaẖ*, „a lua".

3,13 „va pieri": TM are „va fi tăiată", după care urmează, *w*^{e}*ya'amdhū nēdh 'eẖādh*, „şi ele se vor ridica precum un singur zid", frază care se regăseşte în gr. şi ebr. în v. 16; Theodotion şi Aquila atestă aici şi în v. 16 ultimele două cuvinte din „plusul" ebraic, în traducere σωρὸς εἷς, „o singură grămadă".

3,15 „secerişului grânelor": LXX păstrează aici sintagma stereotipă frecventă, „secerişul grânelor", în timp ce TM are „seceriş".

3,16 „(au stat locului ca un) zid": gr. πῆγμα, *hapax* în LXX; TM are *nēdh*, „perete, bloc" („grămadă", la Theodotion şi Aquila, ca în v. 13); pentru expresia din TM „a se ridica precum un zid", *cf.* şi Ex. 15,8 (πῆγμα poate fi tradus şi prin „închegare" = „ca un tot, ca o masă solidă"). Origen (*Hom. Ios.* IV,1) comentează relatările asemănătoare din Ex. 15,8 (trecerea Mării Roşii) şi Iis. Nav. 3,16, scoţând în evidenţă superioritatea trecerii Iordanului (apele nu se despică doar, ca la trecerea Mării Roşii, ci se unesc de-o singură parte, iar restul se scurge în mare). De asemenea, în IV,2, alexandrinul interpretează spiritual despicarea apelor: şuvoiul care se varsă în Marea Sărată „şi amară" îi simbolizează pe creştinii care, deşi botezaţi, se întorc spre cele lumeşti; apele care se opresc ca un zid (fermitate, statornicie) îi simbolizează pe cei care se menţin în harul botezului primit de la Domnul. ♦ TM diferă mult de LXX şi e dificil: „într-un singur tot, foarte departe, de la Adam, cetatea care e lângă Ţartan"; diferenţele se datorează unor confuzii de termeni: *mē'ādhām*, „de la Adam", a fost citit ca *m*^{e}*'ōdh*, „foarte". ♦ „apa care cobora a coborât", repetiţie absentă în TM. ♦ „Marea de Sare": θάλασσα ἁλός; denumirea dublă, „marea Araba, Marea de Sare", apare mai întâi în Deut. 3,17 şi are puţine ocurenţe, *cf.* şi Iis. Nav. 12,3: θάλασσα τῶν ἁλῶν, „Marea Sărilor", şi Iis. Nav. 15,2.5: θάλασσα ἡ ἁλυκή, toate cele trei sintagme pentru acelaşi suport ebraic. Origen (*Hom. Ios.* IV,2)

apele ce coborau de sus au stat locului: au stat locului ca un zid, până departe, – tare, tare departe –, până la malul de la Cariathiarim; şi apa care cobora a coborât până la marea Araba, Marea de Sare, până ce-a pierit cu totul; şi poporul s-a oprit în faţa Ierihonului. 17 Iar preoţii care purtau chivotul legământului Domnului au stat locului, pe uscat, în mijlocul Iordanului; şi toţi fiii lui Israel au trecut pe uscat, până ce tot poporul a isprăvit de trecut Iordanul.

4 1 Şi după ce tot poporul a isprăvit de trecut Iordanul 2 Domnul i-a grăit lui Iisus, zicând: „Ia bărbaţi din popor, câte un om din fiecare trib, 3 şi porunceşte-le, zicând: «Luaţi din mijlocul Iordanului douăsprezece pietre, gata pregătite, şi, aducându-le cu voi, puneţi-le în tabăra voastră, acolo unde vă veţi aşeza tabăra peste noapte.»" 4 Şi Iisus, chemând doisprezece bărbaţi

---

vede în abisurile Mării Sărate simbolul „cupei sărate a lăcomiei" din care care beau cei ce au primit botezul, dar n-au ştiut să-l preţuiască. ♦ „şi poporul s-a oprit": TM are „şi poporul a trecut".

3,17 „până ce tot poporul": TM are „până ce tot neamul". Aici, ca şi în 4,1.11, traducătorul grec a echivalat ebr. *goy*, „neam", cu λαός, „popor", considerând că e vorba de o reluare a propoziţiei precedente. Pentru exegeza iudaică, doar fiii lui Israel au traversat pe uscat, în timp ce „neamurile" care îi însoţeau au trecut prin apă.

4,1-14 *Cele douăsprezece pietre* („*Dodekalithon*"). Ridicarea unui altar din douăsprezece pietre, pe muntele Ebal, poruncită de Moise (Deut. 27,3-4), e narată abia în cap. 9. Aici e vorba de un memorial al trecerii; istorisirea ezită între douăsprezece pietre ridicate pe malul vestic, la Gilgal, sau douăsprezece pietre ridicate în fluviu; LXX încearcă să redea un text ebraic dificil, iar D. Barthélemy (1982, p. 3) crede că diferenţele dintre LXX şi TM s-ar explica prin existenţa a două redactări diferite. ♦ Pentru Grigore al Nyssei (*Or. in Cant.* 21-24, GNO IX,1) numărul 12, corespunzând triburilor lui Israel, arată că nici o piatră nu e de lepădat pentru a fi martor al misterului petrecut la Iordan; prin comparaţie cu singurul toiag care înflorise dintre cele douăsprezece, acest număr ar sugera progresul poporului între cele două momente. În omilia *In diem luminum*, el interpretează cele douăsprezece pietre ca pe o prefigurare a celor doisprezece apostoli, „slujitori ai botezului" (*cf.* şi Theodoret, *Qu. Ios.* 2).

4,3 „gata pregătite": TM are „din locul unde picioarele preoţilor [au stat] nemişcate": ebr. *hākhīn*, „nemişcate", < *kūn* (la hifil), „a fixa, a stabili, a pregăti", referit în TM la picioarele preoţilor, a fost ataşat în gr. termenului „pietre". ♦ „tabăra", gr. στρατοπεδεία, „cort, tabără": singura ocurenţă din cărţile traduse din ebr.; mai apare o dată în 2Mac. 13,14. Corespondentul ebr. e tradus, de regulă, printr-un cuvânt din familia vb. καταλύειν sau prin παρεμβολή.

4,4 „din cei mai de vază": TM are „pe care-i stabilise" (*cf.* nota 4,3), sens redat de versiunea lui Aquila.

din cei mai de vază dintre fiii lui Israel, câte unul din fiecare trib, 5 le-a zis:
„Luaţi-o înaintea mea, dinaintea feţei Domnului, până în mijlocul Iordanului
şi, luând fiecare de acolo o piatră, să şi-o ridice pe umeri, după numărul celor
douăsprezece triburi ale lui Israel, 6 ca să le aveţi drept semn aşezat de-a pururi
şi ca, atunci când fiul tău te va întreba mâine: «Ce sunt pentru voi pietrele
acestea?», 7 atunci să-l lămureşti pe fiul tău, zicând: «Râul Iordanului a
pierit din faţa chivotului legământului Domnului a tot pământul, pe când îl
trecea, iar pietrele acestea vă vor fi vouă, fiilor lui Israel, spre aducere
aminte până în veac!»" 8 Fii lui Israel au făcut precum i-a poruncit Domnul
lui Iisus: şi au luat douăsprezece pietre din mijlocul Iordanului, precum îi
orânduise Domnul lui Iisus la isprăvirea trecerii [Iordanului] de către fiii lui
Israel, şi le-au adus cu ei în tabără şi le-au aşezat acolo. 9 Dar Iisus a [mai]
ridicat alte douăsprezece pietre chiar în Iordan, pe locul ce fusese sub picioa-
rele preoţilor care purtau chivotul legământului Domnului; şi ele se află
acolo până în ziua de astăzi. 10 Iar preoţii care purtau chivotul legământului
stătuseră în Iordan până când Iisus a isprăvit toate câte i le-a poruncit Domnul
să le vestească poporului, iar poporul s-a grăbit; şi au trecut [râul]. 11 Şi a

4,5 „le-a zis: «Luaţi-o înaintea mea, dinaintea feţei Domnului»": TM are „Iosua le-a zis: «Mergeţi înaintea chivotului Domnului Dumnezeului vostru»". ♦ „dinaintea feţei", gr. πρὸ προσώπου: foarte frecventă în Deut., sintagma apare în Iis. Nav. doar aici. ♦ TM nu are „de acolo".

4,6 „ca să", gr. ἵνα (într-o construcţie dificilă), fără corespondent în TM. ♦ „semn aşezat de-a pururi": TM are „semn în mijlocul vostru".

4,7 „Râul Iordanului": TM are „Apele Iordanului", ca la 5,1. ♦ TM omite „a tot pământul". ♦ „pe când îl trecea": TM are în plus „când apele Iordanului au fost tăiate".

4,8 „precum i-a poruncit Domnul lui Iisus": TM are „precum a poruncit Iosua" (LXX e singura versiune care, aici şi la 9,3, atribuie Domnului ceea ce TM pune pe seama lui Iisus). ♦ „la isprăvirea trecerii [Iordanului] de către fiii lui Israel": TM are „după numărul triburilor fiilor lui Israel".

4,9 „alte douăsprezece pietre": TM are doar „douăsprezece pietre".

4,10 După propoziţia „până când Iisus a isprăvit toate câte i le-a poruncit Domnul să le vestească poporului", TM are „conform cu tot ce-i poruncise Moise lui Iosua" (Barthélemy, D., 1982, pp. 3-4 explică diferenţa printr-o armonizare în LXX, care omite în general ceea ce pare contradictoriu, în timp ce TM vrea să sublinieze continuitatea între Moise şi Iisus Nave). ♦ Graba poporului de a trece Iordanul este interpretată spiritual de către Origen: credincioşii trebuie să se grăbească să împlinească poruncile şi pentru a se desăvârşi (*Hom. Ios.* V,1).

4,11 „pietrele – dinaintea lor": TM are „preoţii – înaintea poporului", diferenţa putându-se explica prin confuzia dintre ebr. *hakkōhanīm*, „preoţii", şi *hā'abhānīm*, „pietrele".

fost aşa: când tot poporul a isprăvit de trecut, atunci a trecut şi chivotul
legământului Domnului, iar pietrele – dinaintea lor. 12 Şi au trecut [şi] fiii
lui Ruben, şi fiii lui Gad şi jumătate din tribul lui Manase, bine pregătiţi de
luptă, în fruntea fiilor lui Israel, precum le poruncise Moise. 13 Patruzeci de
mii au trecut dinaintea Domnului încinşi pentru luptă, la războiul împotriva
cetăţii Ierihonului. 14 În ziua aceea, Domnul l-a mărit pe Iisus dinaintea între-
gului neam al lui Israel şi s-au temut de el ca şi de Moise, câtă vreme a trăit.
15 Şi Domnul i-a grăit lui Iisus, zicând: 16 „Porunceşte-le preoţilor care
poartă chivotul legământului mărturiei Domnului să iasă din Iordan!" 17 Şi
Iisus le-a poruncit preoţilor, zicând: „Ieşiţi din Iordan!" 18 Şi a fost aşa: de

---

4,12 „bine pregătiţi": gr. διεσκευασμένοι, termen militar rar în LXX (doar aici şi în 1Mac. 6,33), e deseori atestat în gr. clasică cu sensul de „pregătit de luptă"; corespunde ebr. *ḥamuşīm*, „bine echipaţi", termen dificil şi rar (doar în Ex. 13,18, în Iis. Nav. 1,14 şi în Jud. 7,11), pe care traducătorul grec l-a redat prin εὔζωνοι în Iis. Nav. 1,14.

4,13 „încinşi pentru luptă", εὔζωνοι, corespunde aici ebr. *ḥalūṣīm*, „despuiat [de ceea ce incomodează în luptă]" (*cf.* Iis. Nav. 1,14, nota, unde acelaşi termen gr. e folosit pentru un alt suport ebr.). ♦ „cetăţii Ierihonului": expresie insolită, deoarece, din cele peste 20 de atestări ale Ierihonului, el nu e însoţit niciodată de menţiunea „cetatea"; TM are „stepele Ierihonului"; la 5,10 acelaşi TM e tradus prin „la apus de Ierihon", probabil prin confuzia dintre ebr. *'arᵉbōth*, „stepele", şi rădăcina *'erebh*, „seara", iar în 4Regi 25,5 apare transliterat. ♦ Pentru interpretarea versetului, Origen pleacă de la imaginea „centurii" care încinge trupul soldaţilor. El pune imaginea de aici în raport cu Ef. 6,14: „Coapsele voastre sunt încinse cu adevăr." Prin urmare, adevăraţii soldaţi ai Domnului sunt cei încinşi cu centura adevărului. ♦ Cum am văzut, cetatea Ierihonului este sălaşul prinţului acestei lumi, al diavolului, după Origen. Bătălia dusă de creştin este o bătălie interioară, împotriva Ierihonului-diavol ascuns în suflet (*Hom. Ios.* V,2).

4,14 „l-a mărit", gr. ηὔξησεν: are loc împlinirea promisiunii făcute în 3,7. Theodoret (*Qu. Ios.* 2) compara proslăvirea lui Iisus (devenit θεοφιλής după miracolul trecerii Iordanului) cu cea a lui Hristos, după botezul în Iordan. ♦ „neam": gr. γένους (singura ocurenţă a cuvântului în Iis. Nav.) e un „plus" în LXX. ♦ „câtă vreme a trăit": TM are „în toate zilele vieţii lui", redată aici în mod excepţional printr-o relativă (*cf.* Iis. Nav. 1,5; Gen. 3,14.17; Deut. 4,9 etc., unde expresia ebr. e redată literal).

4,15-24 Separarea între cap. 4 şi 5 nu e cea din TM, care grupează într-o singură secţiune (4,15 – 5,8) toate evenimentele petrecute la Gilgal până la tăierea împrejur.

4,16 „chivotul legământului mărturiei Domnului": TM are „chivotul mărturiei". ♦ „să iasă": faţă de echivalentul obişnuit al ebr. *'ālāh*, „a urca", traducătorul preferă gr. ἐκβαίνειν, mai adecvat contextului (singurele ocurenţe în cărţile LXX traduse din ebr. se găsesc în acest capitol, 4,16-19).

4,18 „apa Iordanului a ţâşnit": TM are „apele Iordanului s-au întors". ♦ „la loc": κατὰ χώραν: termenul χώρα, rar echivalent al ebr. *māqōm*, „loc", aminteşte expresia folosită în Ex. 14,27, despre întoarcerea apelor Mării Roşii.

îndată ce preoții care purtau chivotul legământului Domnului au ieșit din
Iordan și au pus picioarele pe pământ, apa Iordanului a țâșnit la loc și curgea
ca și ieri și alaltăieri, de-a lungul întregii albii. 19 Iar poporul a urcat din
Iordan în a zecea zi a lunii întâi. Și fiii lui Israel și-au pus tabără la Galgala,
în latura dinspre soare-răsare față de Ierihon. 20 Și cele douăsprezece pietre,
pe care le-a luat din Iordan, Iisus le-a înălțat la Galgala, 21 zicând: „Când vă
vor întreba fiii voștri: «Ce sunt pietrele acestea?», 22 să le vestiți fiilor voș-
tri: «Israel a trecut pe uscat Iordanul, 23 Domnul Dumnezeul nostru secând
apa Iordanului de dinaintea lor, până ce l-au trecut, precum a făcut Domnul
Dumnezeul nostru și cu Marea Roșie, pe care Domnul Dumnezeul nostru a
secat-o de dinaintea noastră, până ce am trecut, 24 ca să cunoască toate

---

4,19 „a zecea zi a lunii întâi": tradițiile ebraică și creștină fac asocierea cu porunca de a jertfi mielul înaintea ieșirii din Egipt, în această zi (*cf.* Ex. 12,2-3). Origen (*Hom. Ios.* IV,4) subliniază chiar această coincidență: „Ziua izbăvirii de greșelile lumii merită să fie ziua intrării în Pământul făgăduinței." În legătură cu simbolistica cifrei 10, vezi Philon (*Plant.* 123, 126) și Origen (*Hom. Ios.* III,2). ♦ „la Galgala": forma elenizată τὰ Γαλγαλα desemnează în mod constant un loc situat în Țara Canaanului, aproape de Ierihon (*cf.* și 4,19-20; 5,9; 9,6; 10,6-7.9; 24,31a, transcrisă o singură dată „Galgal", în 14,6); Galgala este astfel bine delimitată de altă localitate, aflată lângă urcușul Adummim, numită tot *Gilᵉghāl* în TM, care este transliterat Galgal (15,7).

4,20 Un mozaic descoperit la Madaba atestă existența unei biserici Δωδεκαλίθων, asociată cu numele Galgala, la est de Ierihon (vezi „Hărți").

4,21 „Când vă vor întreba fiii voștri": TM are: „Când fiii voștri vor întreba mâine pe părinții lor": „plusul" din TM accentuează diferența față de v. 6. Tradiția rabinică explică că v. 6 se adresează copiilor generației miracolului, iar v. 21, generației următoare.

4,23 „de dinaintea lor": TM are „dinaintea voastră". ♦ Sintagma „Domnul Dumnezeul nostru" de la sfârșitul versetului apare doar în LXX.

4,24 „toate neamurile" (τὰ ἔθνη): TM are „popoarele". TM nu face întotdeauna diferență între *'ām*, „popor", și *gōy*, „neam", pentru a distinge poporul lui Israel de neamurile păgâne. În Iis. Nav., τὰ ἔθνη redă pluralul ambelor cuvinte ebraice, în timp ce λαός, echivalent majoritar al lui *'ām*, îl traduce și pe *gōy* la singular (Iis. Nav. 3,17; 4,1). ♦ „puterea": unica echivalare prin ἡ δύναμις în LXX a ebr. *yādh*, „mână", metaforă a puterii Domnului. Echivalarea din gr. este un exemplu de evitare a antropomorfismelor. ♦ „să-L cinstiți": gr. σέβεσθαι, absent în Pentateuh, redă ebr. *yārē'* (tradus în general prin φοβεῖσθαι, „a se teme"). ♦ „în orice vreme" (*litt.* „în toată vremea", LXX-A: ἐν παντὶ χρόνῳ, reținut de Rahlfs); *cf.* LXX-B: ἐν παντὶ ἔργῳ, „în orice faptă"; TM: *kol hayyāmīm*, „în toate zilele". ♦ TM grupează în aceeași secțiune sfârșitul cap. 4 și începutul cap. 5 (4,15 – 5,8): primele evenimente după trecere până la circumcizie sunt prezentate astfel ca o încheiere a trecerii Iordanului. Istoria în Pământul făgăduinței începe doar o dată cu „ridicarea ocării Egiptului" (tăierea împrejur), vestită de Dumnezeu (v. 9).

neamurile pământului că puterea Domnului este tare şi ca să-L cinstiţi pe Domnul Dumnezeul vostru în orice vreme.»"

5 [1] Şi a fost aşa: când au auzit regii amoreilor, care erau dincolo de Iordan, şi regii Feniciei, care erau lângă mare, că Domnul Dumnezeu a secat râul Iordanului dinaintea fiilor lui Israel, pe când îl treceau, s-au muiat cu firea şi s-au cutremurat, şi şi-au pierdut cumpătul în faţa fiilor lui Israel.
[2] Iar în acea vreme Domnul a zis către Iisus: „Fă-ţi nişte cuţite de piatră, din piatră tăioasă, şi aşază-te de-i taie împrejur pe fiii lui Israel!" [3] Şi Iisus

---

Secţiunea următoare (5,9 – 6,11) începe cu prima sărbătorire a Paştelui (vv. 10-12) şi apariţia căpeteniei armatei Domnului (vv. 13-15), care devin astfel preludii la cucerirea Ierihonului.

5,1 „dincolo de Iordan": TM precizează „la apus". ♦ „s-au muiat cu firea şi s-au cutremurat", *litt.* „gândurile li s-au topit şi au fost loviţi de groază"; gr. utilizează două verbe, ἐτάκησαν şi κατεπλάγησαν, pentru un singur termen ebr., *māsas* (nifal), „a (se) topi". ♦ „şi-au pierdut cumpătul", *litt.* „nu a mai fost în ei nici o judecată": gr. φρόνησις, absent în Pentateuh, corespunde aici în mod neobişnuit ebr. *rūaḥ*, „răsuflare, duh" (redat în episodul cu Raab prin πνεῦμα, „răsuflare").

5,2-9 *Tăierea împrejur de la Galgala.* Episodul, devenit, încă de la începutul erei noastre, motiv de dispute între evrei şi creştini, prezintă mari diferenţe între textul gr. şi textul ebr. LXX nu urmează literal TM, care este şi mult mai amplu în raport cu textul grec, iar criticii au păreri împărţite în privinţa autenticităţii şi a coerenţei celor două texte. Dacă în privinţa faptului că în timp ce poporul rătăcea în deşert circumcizia nu a fost practicată există un acord între LXX şi TM, doar textul gr. pare a admite că existau necircumcişi „printre cei ieşiţi din Egipt", fie pentru că circumcizia nu a fost practicată de toţi evreii în Egipt, fie pentru că ea se făcea mai târziu şi unii copii au ieşit din Egipt necircumcişi. Pentru unii comentatori, textul grec este cel mai aproape de textul protomasoretic original; TM, fiind mai lung şi mai ortodox, va fi fost probabil reformulat în lumina poruncilor Domnului către Avraam (Gen. 17,10-14).

5,2 „cuţite de piatră": gr. μάχαιρα, unul din cele trei echivalente propuse de traducătorul gr. pentru ebr. *ḥerebh*, „sabie", rezervat cuţitelor de circumcizie (cuvântului ebr. îi mai corespund ξίφος, *idem*, şi ῥομφαία, „spadă, paloş"); adj. πέτρινος apare doar în Iis. Nav. 5,2.3; 21,42d şi 24,31a, iar termenul este atestat la Symmachos în Ex. 4,25, unde LXX are ψῆφος, „pietricică", pentru acelaşi cuvânt ebraic. Iustin (*Dial.* 113) vede în expresia „cuţite de piatră" simbolul lui Hristos-piatra şi al cuvintelor Sale. Origen (*Hom. Ios.* V,5) şi Theodoret (*Qu. Ios.* 4) reiau acelaşi simbolism, care poate trimite la 1Cor. 10,4: „piatra era Hristos", iar cuvântul Său, „un cuţit cu două tăişuri". ♦ „din piatră tăioasă" este un plus al LXX. ♦ „aşază-te de-i taie împrejur pe fiii lui Israel": TM are „taie-i împrejur pe fiii lui Israel a doua oară"; gr. a putut confunda pe *ṣūbh*, „reîncepe", cu *ṣēbh*, „şezi". Pentru mulţi exegeţi referirea la o a doua circumcizie nu poate fi o corectare tardivă; de altfel Targumul, versiunea siriacă, recensiunea palestiniană şi LXX-A au

şi-a făcut cuţite din pietre tăioase şi i-a tăiat împrejur pe fiii lui Israel, la locul ce se cheamă „Dealul prepuţurilor". [4] Aşa cum i-a curăţit Iisus pe fiii lui Israel, câţi se născuseră odinioară pe drum şi câţi odinioară erau netăiaţi împrejur dintre cei ieşiţi din Egipt, [5] pe toţi Iisus i-a tăiat împrejur. [6] Căci patruzeci şi doi de ani s-a învârtit Israel în pustiul Madbaritidei, de aceea cei mai mulţi dintre ei erau netăiaţi împrejur, dintre luptătorii ieşiţi din Egipt, – aceia care n-au ascultat de poruncile lui Dumnezeu, cărora El le orânduise că nu vor vedea pământul pe care Domnul jurase părinţilor lor să ni-l dea, pământ unde curge lapte şi miere. [7] În locul acestora au fost orânduiţi fiii lor, pe care Iisus i-a tăiat împrejur, căci erau netăiaţi împrejur, născuţi [fiind] pe drum. [8] Şi, fiind tăiaţi împrejur, s-au liniştit şi au rămas în tabără până s-au vindecat. [9] Şi Domnul i-a zis lui Iisus, fiul lui Nave: „În

---

expresia „a doua oară", ca majoritatea comentatorilor creştini (Iustin, Origen, Theodoret). Sensul tipologic al celei de-a doua circumcizii ar fi că, după cea a lui Moise, materială, urmează circumcizia spirituală, prin botezul lui Iisus-Piatra tăioasă (Daniélou, J., 1950, p. 210). Augustin (*Qu. Lib.* VI) a propus pentru prima dată explicaţia unei a doua circumcizii colective, după cea din Exod, în acord cu exegeza rabinică.

5,3 „Dealul prepuţurilor": după Origen, prima circumcizie, „tăierea" cultului idolatric, nu este suficientă pentru mântuire. Credinciosul trebuie să-şi „taie împrejur" pofta, lăcomia care este „forma cea mai subtilă de idolatrie" (*Hom. Ios.* I,7). ♦ A doua tăiere împrejur îndepărtează viciile: trufia, invidia, desfrânarea, lăcomia, nedreptatea; abia după această a doua circumcizie, interioară, sufletească, credinciosul poate intra în Pământul făgăduinţei, în Împărăţia adevăratului Iisus, Hristosul (Origen, *ibid.*).

5,4-5 Text dificil în greacă. BA urmează interpretarea lui D.W. Gooding: „[4] *Astfel* i-a curăţit Iisus pe fiii lui Israel, pe cei care se născuseră pe drum, *ca şi* pe cei care erau netăiaţi împrejur dintre bărbaţii ieşiţi din Egipt, – [5] pe toţi Iisus i-a tăiat împrejur" (Gooding, D.W., 1977, pp. 149-164).

5,6 „patruzeci şi doi de ani": TM are „patruzeci de ani". Singura menţiune a acestei cifre ca fiind durata trecerii prin pustiu: cifra include aici cei doi ani de rătăcire înainte de a ajunge la Paran (Num. 10,11), plus cei patruzeci de ani de penitenţă; în Deut. 2,14 se vorbeşte de treizeci şi opt de ani, dar, în general, se dă cifra globală de patruzeci de ani (Num. 32,13; Deut. 2,7; 8,4). ♦ „pustiul Madbaritidei": dublă traducere, inexplicabilă, a ebr. *midhᵉbār*, „deşert". ♦ „poruncile": TM are „glasul". ♦ „Dumnezeu": TM are „YHWH". ♦ „orânduise": gr. διορίζω, *litt.* „a hotărî, a statua".

5,8 Origen (*Hom. Ios.* VI,1) compară circumcizia făcută de Iisus Nave cu cea spirituală săvârşită de Hristos, care îi cere omului efortul dureros de a părăsi lumea păcatului. Rana produsă de circumcizie (eliminarea păcatelor) trebuie să se cicatrizeze. Într-un prim moment noul mod de viaţă pare foarte dificil; abia după cicatrizare viaţa îşi intră în firescul ei.

5,9 „ocara", gr. ὀνειδισμός, „dezonoare, stigmat": frecvent în LXX, dar absent în Pentateuh. ♦ Pentru Philon (*Her.* 315-316), Egiptul este simbolul trupului, patimilor,

ziua de astăzi am ridicat de pe voi ocara Egiptului." Şi a numit locul acela
cu numele Galgala.
10 Şi fiii lui Israel au făcut Paştele în a paisprezecea zi a lunii, de cu seara,
la apus de Ierihon, de cealaltă parte a Iordanului, în câmpie, 11 şi au mâncat
din grânele pământului, azime şi [roade] noi. În ziua aceea 12 a pierit şi
mana, după ce se hrăniseră din grânele pământului, şi nu a mai fost mană
pentru fiii lui Israel; ci în anul acela au cules roade din ţinutul fenicienilor.
13 Şi a fost aşa: pe când Iisus se afla în Ierihon, ridicându-şi ochii, a
văzut un om stând dinaintea lui, cu sabia scoasă în mână. Şi apropiindu-se,

---

depravării. Origen (*Hom. Ios.* V,5-6) şi Theodoret (*Qu. Ios.* 4) consideră că a doua circumcizie îndepărtează ocara Egiptului, adică ruşinea păcatelor. ♦ „Galgala": la Flavius Iosephus (*AI* 5,34) şi Theodoret (*Qu. Ios.* 4) toponimul simbolizează libertatea. ♦ TM are la sfârşitul versetului: „până în ziua aceasta."

5,10 „au făcut Paştele": TM are la începutul versetului: „Au pus tabăra la Gilgal". ♦ „de cu seara": TM are „seara". După Tov, E., 1978, p. 57, „au făcut Paştele" este o expresie tehnică pentru a desemna aducerea jertfelor la apusul soarelui (*cf.* Deut. 16,6), în timp ce traducătorul gr. evidenţiază dimensiunea temporală a sărbătorii, care începea „de cu seara" (*cf.* Ex. 12,18). ♦ „la apus de Ierihon": TM are „în stepele Ierihonului" (*cf.* nota la 4,13). ♦ TM nu are „de cealaltă parte a Iordanului, în câmpie".

5,11 „grânele": după Flavius Iosephus, ar fi vorba de „grâu copt" (σῖτον ἀκμάζοντα). ♦ După „au mâncat", TM are „în a doua zi de Paşte" (conform cu Lev. 23,5-6, în timp ce textul gr. e conform cu Ex. 12,18). ♦ „[roade] noi": TM are *qālūy*, „[grăunţe] prăjite", deşi νέα e întotdeauna echivalentul pentru ebr. *'ābhībh*, „spic". După unii comentatori, νέα, „roade noi", ar desemna aici totalitatea „recoltelor noi" al căror consum este interzis înaintea primei zile a *omer*-ului, adică a doua zi de Paşte. Aquila şi Symmachos traduc prin φρυκτός, „prăjit". ♦ „În ziua aceea": TM ataşează această sintagmă la începutul v. 12. ♦ Origen are o versiune diferită: circumcişii mănâncă fructe din ţara palmierilor (Fenicia), simbolul victoriei. După el, există trei tipuri de hrană spirituală, simbolizate prin tot atâtea tipuri de hrană materială: alimentele consumate la ieşirea din Egipt sunt învăţăturile lumeşti, erudiţia intelectuală; în deşert, adică în timpul vieţii prezente, credinciosul primeşte mana Legii; în fine, o dată intrat în Pământul făgăduinţei, el se hrăneşte cu roadele victoriei spirituale.

5,12 „a pierit şi mana", *cf.* Ex. 16,35. ♦ „ţinutul fenicienilor", actualizare LXX, în loc de „ţara Canaanului".

5,13-15 Ca şi TM, majoritatea comentatorilor prezintă această apariţie dumnezeiască drept preludiul căderii miraculoase a Ierihonului. Ediţia Brooke-MacLean grupează laolaltă cap. 5 şi 6; unii traducători moderni ai TM leagă, de asemenea, sfârşitul acestui capitol de cel următor. Această teofanie a fost comentată de Origen în *Hom. Ios.* VI,2 printr-un fel de dedublare a figurii protagonistului: Iisus-Iosua din VT se prosternă în faţa lui Iisus Hristos din NT. ♦ „Omul" cu sabia în mâini este Iisus Hristos, după Iustin

Iisus i-a zis: „Eşti de-al nostru sau dintr-ai vrăjmaşilor?" 14 Şi acesta i-a zis:
„Eu [sunt] Mai-marele oştirii Domnului, acum am sosit." Şi Iisus a căzut cu
faţa la pământ şi a zis către el: „Stăpâne, ce-i porunceşti slugii tale?" 15 Iar
Mai-marele oştirii Domnului i-a zis lui Iisus: „Dezleagă-ţi încălţămintea din
picioare, pentru că locul pe care te afli este sfânt!"

6 1 Ierihonul era ferecat şi întărit, şi nimeni nu ieşea de acolo, nici nu
intra. 2 Şi Domnul i-a zis lui Iisus: „Iată, Eu îţi dau ţie în mână Ierihonul şi

---

(*Dial.* 61), Origen (*ibid.*), Eusebiu al Cezareei (*DE* V,19,1). Flavius Iosephus nu menţionează acest episod.

5,14 „acesta i-a zis": TM are „el a zis: nu", lecţiune dificilă; unii au propus să fie corectată după LXX, care a citit *lō*, „lui", şi nu *lō'*, „nu". ♦ „Mai-marele oştirii Domnului": gr. ὁ ἀρχιστράτηγος δυνάμεως, calc după ebr. *śar-ṣ^e bhā'*, „capul oştirii". ♦ „a căzut cu faţa la pământ": TM are în plus „şi s-a închinat". Theodoret (*Qu. Ios.* 5) crede că ar fi vorba de arhanghelul Mihail, la fel ca tradiţia ebraică (*cf.* şi Ex. 33,2-3). În legătură cu această teofanie, *cf.* Jacob, E., 1995, pp. 131-134.

5,15 Cuvântul adresat lui Iisus de trimisul Domnului este aproape identic cu cel din scena rugului aprins (Ex. 3,5). ♦ Actul de a se descălţa simbolizează în tradiţia rabinică purificarea şi asceza, care îi îngăduie sufletului să simtă Prezenţa divină. Origen (*Hom. Ios.* VI,3) vede în această poruncă necesitatea de „a dezlega picioarele sufletului nostru, ca să nu le mai ţină în loc nici o legătură a morţii". Întrebându-se de ce Iisus Nave trebuie să se descalţe într-un ţinut aflat încă sub dominaţia puterilor răului (păgânii), Origen răspunde că Prezenţa lui Dumnezeu sfinţeşte orice loc, indiferent de calitatea lui naturală (bună sau rea) (*ibid.*) ♦ TM are la sfârşitul v. 15: „Şi Iisus aşa a făcut."

6,1-26 *Căderea Ierihonului.* Textul gr., mai scurt ca TM, prezintă diferenţe importante în raport cu cel ebr. Traducătorul subliniază caracterul excepţional al acestei prime izbânzi războinice, păstrând numai pentru cucerirea Ierihonului termenul religios de ἀνάθεμα, „anatemă", „jertfă consacrată" Domnului Sabaot, precum şi expresia ἀναθεματίζειν ἐν στόματι ῥομφαίας, „a închina ca anatemă prin ascuţişul sabiei" (singura ocurenţă din LXX). Origen a interpretat pe larg căderea Ierihonului (omiliile VI şi VII), iar Flavius Iosephus consacră un spaţiu larg povestirii surpării zidurilor cetăţii (*AI* 5,22-34).

6,1 „ferecat şi întărit": TM are aici o figură etimologică, pentru care LXX a ales doi termeni, dintre care, al doilea, ὀχυρός, „fortificat", din terminologia militară, are şi alte ocurenţe în LXX. ♦ Ierihonul este simbolul „lumii pământeşti" (ca şi în Lc. 10,30), care va fi distrusă în cele din urmă; cucerirea Ierihonului prevesteşte sfârşitul lumii acesteia şi instaurarea Împărăţiei lui Dumnezeu (*cf.* Origen, *Hom. Ios.* VI,4).

6,2 Expresia „îţi dau... în mână (*litt.* sub mână = putere)", παραδιδόναι ὑποχείριον, apare frecvent în Iis. Nav. (6,2; 9,25; 10,12; 11,8); acelaşi corespondent ebr. e redat frecvent prin εἰς τὰς χεῖρας, „în mâinile". ♦ „cei tari în putere (= capabili de luptă)", gr. δυνατοὶ ἐν ἰσχύι: calc după ebr. (vezi şi 8,3; 10,7).

pe regele lui, care-i are acolo pe cei tari în putere. [3] Iar tu împresoar-o cu războinici de jur împrejur. [[4]] [5] Şi, când veţi suna din trâmbiţă, tot poporul să strige tare laolaltă şi, strigând ei tare, zidurile cetăţii se vor prăbuşi singure, iar tot poporul va intra năvălind fiecare drept înainte, în cetate." [6] Şi Iisus, fiul lui Nave, a intrat la preoţi [7] şi le-a zis: „Porunciţi-i poporului să meargă în jurul cetăţii şi s-o împresoare; iar războinicii să meargă alături înarmaţi, dinaintea Domnului. [8] Şi şapte preoţi, având şapte trâmbiţe sfinte, să treacă deopotrivă dinaintea Domnului şi să dea semnalul tare, iar chivotul legământului Domnului să-i urmeze. [9] Iar războinicii să păşească în frunte, şi preoţii cei din urma oştirii, după chivotul legământului Domnului, mergând şi sunând din trâmbiţă." [10] Iar poporului, Iisus i-a poruncit zicând: „Să nu strigaţi, şi nimeni să nu vă audă glasul până în ziua în care El Însuşi va da poruncă să strigaţi; atunci să strigaţi". [11] Şi, după ce a înconjurat cetatea,

---

6,3 „împresoar-o ... de jur împrejur": TM are „învârtiţi-vă". ♦ TM are în plus, la sfârşitul versetului: „făcând înconjurul cetăţii o dată: astfel să faci vreme de şase zile", precum şi v. 4 în întregime: „Şapte preoţi să poarte dinaintea chivotului cele şapte trâmbiţe ale Jubileelor, iar în a şaptea zi să daţi de şapte ori înconjurul cetăţii, apoi preoţii să sune din trâmbiţă."

6,5 „veţi suna din trâmbiţă", gr. σαλπίσητε τῇ σάλπιγγι: TM are „şi când va tărăgăna sunetul cornului de berbec, de îndată ce veţi auzi glasul trâmbiţei...". În Iis. Nav., σάλπιγξ echivalează atât ebr. *qeren hayyōbhēl*, „corn de berbec", cât şi *şophar*, „trâmbiţă" (de fapt, tot un corn de berbec în care se suflă direct; σάλπιγξ, „trâmbiţă", care este dreaptă, corespunde mai bine ebr. *haţoṣ^e^rāh* – *cf.* Num. 10,2; Lev. 23,24).

6,6 „a intrat la preoţi": TM are în plus „i-a chemat pe preoţi şi le-a zis: «Duceţi chivotul legământului şi şapte preoţi să poarte cele şapte trâmbiţe din corn de berbec [altă traducere: trâmbiţe ale Jubileelor] înaintea chivotului Domnului.»"

6,7 În LXX, Iisus se adresează preoţilor, în timp ce în TM el vorbeşte direct poporului. ♦ „Porunciţi": TM are „Spuneţi". ♦ „dinaintea Domnului": TM are „dinaintea chivotului Domnului".

6,8 TM începe v. 8 cu: „Şi a fost aşa: de îndată ce Iosua i-a grăit poporului", pasaj absent în LXX (aşadar, în TM începutul procesiunii e situat aici, în timp ce în LXX ea începe abia în v. 11). ♦ „trâmbiţe sfinte": adj. ἱερός, „sfânt" (unica ocurenţă în Iis. Nav.) pune în legătură instrumentul cu ἱερεύς, „preotul" care îl poartă. ♦ „deopotrivă" lipseşte din TM. ♦ „chivotul legământului": TM are „chivotul lui YHWH" (la fel şi în vv. 11 şi 13).

6,9 În interpretarea alegorică a lui Maxim Mărturisitorul (*Ambigua* II,17), chivotul şi trâmbiţele simbolizează „cunoştinţa tainelor dumnezeieşti şi virtuţile" care cuceresc şi dărâmă „veacul sensibil", lumea.

6,10 După „nimeni să nu vă audă glasul", TM are „şi să nu iasă o vorbă din gura voastră". ♦ „El Însuşi": TM are „eu însumi".

6,11 „degrabă": TM are „de jur împrejur, o singură dată".

chivotul legământului Domnului s-a dus degrabă în tabără şi a poposit acolo
peste noapte. [12] A doua zi, Iisus s-a sculat dis-de-dimineaţă şi preoţii au ridi-
cat chivotul legământului Domnului; [13] şi cei şapte preoţi care purtau cele
şapte trâmbiţe mergeau în frunte dinaintea Domnului, în urma lor mergeau
războinicii şi restul gloatei, în urma chivotului legământului Domnului; şi
preoţii au sunat din trâmbiţe, iar tot restul gloatei a împresurat strâns ceta-
tea. [14] Şi s-a dus înapoi în tabără; astfel a fost [vreme de] şase zile. [15] Iar în
ziua a şaptea s-au sculat din zori şi au făcut înconjurul cetăţii de şase ori.
[16] Şi, la a şaptea înconjurare, preoţii au sunat din trâmbiţe şi Iisus le-a zis
fiilor lui Israel: „Strigaţi, căci Domnul v-a dat vouă cetatea! [17] Şi va fi cetatea

---

6,12 TM nu are „a doua zi", plasând sintagma la începutul v. 14.

6,13 „în urma lor": TM are „dinaintea lor". ♦ „restul gloatei", gr. ὁ λοιπὸς ὄχλος: TM are „ariergarda". ♦ Sfârşitul v. 13, de la a doua menţionare a „restului gloatei", apare doar în LXX, care pune astfel accentul pe participarea întregii mulţimi la încercuirea cetăţii.

6,14 TM începe versetul cu: „ei au făcut înconjurul cetăţii în a doua zi" (vezi 6,12).

6,15 „de şase ori": TM are „de şapte ori" (conform cu v. 4) şi prezintă un pasaj suplimentar: „După această regulă, de şapte ori, numai în ziua aceea, de şapte ori au înconjurat cetatea." ♦Theodoret (*Quaest. 3Rg.*, 46) citează v. ca pe un exemplu al unei acţiuni poruncite în ziua sabatului, pentru a arăta că legislatorul însuşi prescrie încălcarea poruncilor Legii, care n-au fost date decât din pricina slăbiciunii poporului.

6,16 „fiilor lui Israel": TM are „poporului".

6,17 „[închinată ca] anatemă": gr. ἀνάθεμα, „ofrandă consacrată". Ebr. *ḥērem* desemnează ceea ce trebuie „separat" de uzul profan, interzis omului şi consacrat în totalitate lui Dumnezeu. Termenul este aplicat atât domeniului cultic (*cf.* Lev. 27,28-29), cât şi militar, unde înseamnă nimicirea cetăţilor idolatre cucerite în război, inclusiv a locuitorilor; în astfel de situaţii, prada de război este interzisă, fiind „consacrată" lui YHWH prin distrugere (*cf.* Deut. 13,16-18; 1Regi 15,3 *sq*). Cel care încalcă această prescripţie devine el însuşi *ḥērem*; *cf.* Iis. Nav. 6,18, dar şi Deut. 7,26. Pentru echivalarea termenului ebraic, traducătorii LXX au ales din gr. clasică cuvântul ἀνάθεμα, „ofrandă" (ἀνατίθημι, *litt.* „a pune sus", „a consacra în templu"). Ca verb, ἀναθεματίζω înseamnă în acest context „a declara un obiect anatemă", interzis, consacrat lui Dumnezeu (pentru mai multe detalii, *cf.* Harl, M., 2001). Chiril al Alexandriei cunoaşte acest sens şi îl foloseşte în exegeza versetului („*anatema*, adică ceea ce se alegea din toate şi se închina Domnului" – *Închinare* V, p. 148). Sensul cuvântului s-a extins atât în ebr., cât şi în gr., ajungând să desemneze în tradiţia talmudică, respectiv în NT, consecinţele încălcării consacrării totale, altfel spus blestemul şi excomunicarea. ♦ Flavius Iosephus (*AI* 5,26), care nu foloseşte termenul, şi Theodoret (*Qu. Ios.* 7) pun în gura lui Iisus Nave explicaţia că trebuie oferită Domnului prima cetate cucerită, tot aşa cum i se oferă pârga de roade (*cf.* Deut. 18,4). ♦ TM nu are „Domnului Sabaoth", transliterare gr. a ebr. *ṣᵉbhā'ōth*, „al oştirilor", absentă în Pentateuh şi unică în Iis. Nav.; LXX-A (preluat de

[închinată ca] anatemă – ea şi tot ce se află într-însa, pentru Domnul Sabaoth; numai pe Raab, desfrânata, s-o cruţaţi, pe ea şi toate câte sunt în casa ei. [18] Iar voi păziţi-vă foarte [să nu vă atingeţi de] anatemă, ca nu cumva, râvnind, să luaţi voi înşivă din anatema [închinată] şi să faceţi din tabăra fiilor lui Israel o anatemă şi să ne ştergeţi [de pe faţa pământului]. [19] Şi tot argintul, aurul, bronzul sau fierul va fi sfânt pentru Domnul – se va aduce la visteria Domnului." [20] Atunci preoţii au sunat din trâmbiţe şi cum a auzit poporul sunetul trâmbiţelor au strigat toţi cu strigăt mare şi puternic. Şi tot zidul de jur împrejur s-a prăbuşit, iar tot poporul a urcat spre cetate. [21] Şi Iisus a închinat-o ca anatemă, pe ea şi pe toate câte erau în cetate, de la bărbat, şi până la femeie, de la tânăr şi până la bătrân, până la viţel şi asin, prin ascuţişul sabiei. [22] Şi Iisus le-a zis celor doi tineri care fuseseră iscoade: „Intraţi în casa femeii [aceleia] şi scoateţi-o de acolo, pe ea şi câte sunt ale ei." [23] Şi cei doi tineri care iscodiseră cetatea au intrat în casa femeii şi au scos-o pe Raab, desfrânata, pe tatăl ei, şi pe mama ei, şi pe fraţii ei, şi toate

---

Theodotion) are: τῷ κυρίῳ τῶν δυνάμεων, „Domnului oştirilor". ♦ TM are la sfârşitul versetului: „căci ea i-a ascuns pe solii pe care i-am trimis."

6,18 „[să nu vă atingeţi de] anatemă": cei botezaţi (purificaţi de apele Iordanului) nu trebuie să se mai întoarcă spre cele lumeşti (Origen, *Hom. Ios.* VII,4). ♦ „ca nu cumva, râvnind", gr. ἐνθυμηθέντες: TM are *pen taḥarīmū*, „ca nu cumva să proclamaţi o anatemă [rad. *ḤRM*]", lecţiune dificilă, pentru care unii comentatori propun o corectare, după gr. (acelaşi cuvânt gr. în Iis. Nav. 7,21 corespunde ebr. *ḥāmadh*, „a râvni").

6,20 TM începe v. cu: „atunci poporul a înălţat strigăt de luptă." ♦ „mare şi puternic", traducere dublă în LXX: TM are numai „mare". ♦ TM termină versetul cu împlinirea planului de luptă hotărât de Domnul la v. 5: „fiecare dinaintea sa şi el a cucerit cetatea". ♦ Origen interpretează în mod special termenul grecesc tradus aici prin „strigăt". După el, acest termen înseamnă strigăt de luptă, dar şi strigăt de bucurie: poporul întreg strigă de bucurie la venirea Domnului (*Hom. Ios.* VII,2). Apropie acest pasaj de Ps. 99,1 şi 88,16 (unde sintagma desemnează cu claritate strigătele de bucurie). ♦ „tot zidul": Origen precizează că cetatea s-a prăbuşit ἀθρόως, adică „în întregime, cu totul" şi „dintr-o dată", căderea Ierihonului prefigurând, prin caracterul său brusc, sfârşitul lumii (*ibid.*).

6,21 „viţel şi asin" (ultimul termen, ὑποζύγιον, *litt.* „animal de povară"): TM menţionează şi „oaie". ♦ „prin ascuţişul (*litt.* în gura) paloşului", gr. ἐν στόματι ῥομφαίας: imagine calchiată după ebr., dar care există şi în gr. (*cf.* şi Gen. 34,26); în Iis. Nav., ebr. *ḥerebh*, „sabie", este redat prin trei termeni diferiţi: ῥομφαία (4 ocurenţe), care denumeşte o spadă mai mare, μάχαιρα (6 ocurenţe, incluzând şi pe cele în care e vorba de cuţitele de circumcizie) şi ξίφος (9 ocurenţe), care desemna o sabie sau un pumnal, o armă mai fină şi mai ascuţită.

6,22 TM are la sfârşitul versetului: „cum i-aţi jurat-o."

care erau ale ei, şi toată rudenia ei, şi au aşezat-o în afara taberei lui Israel.
24 Şi cetatea a fost mistuită în foc, cu toţi cei din ea: numai argintul, aurul,
bronzul, şi fierul le-au dat să fie aduse în vistieria Domnului. 25 Iar lui Raab,
desfrânata, şi întregii case a tatălui ei, Iisus le-a cruţat viaţa; şi a locuit în
Israel până în ziua de astăzi – căci ea le-a ascuns pe iscoadele pe care Iisus
le trimisese ca să iscodească Ierihonul. 26 – Şi Iisus a jurat în ziua aceea
dinaintea Domnului, zicând: „Blestemat [să fie] omul care va clădi cetatea
aceasta: peste întâiul său născut îi va face temeliile, iar peste cel mai mic al
său îi va aşeza porţile." Şi chiar aşa a făcut Ozan, cel din Baithel: peste
Abiron, întâiul născut, i-a făcut temeliile, iar peste cel mai mic, scăpat teafăr,
i-a aşezat porţile.
27 Şi Domnul era cu Iisus, iar numele lui era peste tot pământul.

7 1 Iar fiii lui Israel au săvârşit greşeală mare şi şi-au pus deoparte din
anatema [închinată]; şi Achar, fiul lui Charmi, fiul lui Zambri, fiul lui Zara,
din tribul lui Iuda, a luat din anatema [închinată], şi Domnul S-a mâniat cu
urgie pe fiii lui Israel. 2 Iar Iisus a trimis nişte bărbaţi la Gai, care este lângă

6,24 „a fost mistuită în foc" (*litt.* „a fost arsă cu ardere") lipseşte în TM. ♦ „vistieria Domnului": TM are „vistieria din casa lui YHWH".

6,25 După „casa tatălui ei" (*litt.* „casa părintească"), TM are „şi tot ce era în ea". ♦ „şi a locuit în Israel până în ziua de astăzi": Origen (*Hom. Ios.* VII,5) citeşte acest verset: „[Raab] a fost adăugată la Israel" (fiind deci altoită pe măslinul cel bun; *cf.* Rom. 11,17). Şi la Theodoret (*Qu. Ios.* 8), Raab, străina care a locuit printre fiii lui Israel, apare ca prototip al creştinului.

6,26 LXX, al cărei text e confirmat prin *testimonia* de la Qumran (4 QTest.), prezintă mai multe divergenţe faţă de TM. ♦ „dinaintea Domnului", expresie inclusă în TM în cadrul formulei jurământului lui Iisus: „Blestemat să fie dinaintea Domnului..." ♦ TM are „(cetatea aceasta) Ierihon" în cuprinsul jurământului. ♦ Pasajul „Şi chiar aşa..." până la sfârşitul versetului e un adaos al LXX.

6,27 „numele": TM are „renumele".

7,1-25 *Greşeala lui Achar.* Origen (*Hom. Ios.* VI,7) comentează tema responsabilităţii colective, fundamentală şi pentru tradiţia iudaică.

7,1 „au săvârşit greşeală mare", *litt.* „au greşit cu greşeală mare": TM are *mā'al ma'al*, „a comite un act de trădare". În Pentateuh *mā'al* a fost redat prin verbe care semnifică neglijenţă, dispreţ sau nesupunere; Symmachos îl redă prin καταφρονεῖν, „a dispreţui". ♦ „şi-au pus deoparte", gr. νοσφίζεσθαι, „a pune deoparte, a fura, a piti", *hapax* LXX, fără corespondent în TM. ♦ „Achar": TM are „Acan", formă influenţată de etimologia antroponimului: *'ākhar*, „a mâhni, a tulbura". ♦ „Zambri": TM are „Zabdi".

7,2 După „trimis", TM are „de la Ierihon". ♦ „Gai": transliteraţie constantă în Iis. Nav. a toponimului TM *hā'ay*, „Ruina" (totdeauna articulat). În Gen. 12,8; 13,3: LXX *Aggai*.

Baithel, zicând: „Iscodiţi [cetatea] Gai!" Şi bărbaţii s-au suit şi au iscodit
[cetatea] Gai. 3 Şi, întorcându-se la Iisus, au zis către el: „Să nu se suie tot
poporul, ci numai vreo două mii sau trei mii de oameni să se suie şi să
împresoare cetatea. Să nu duci acolo tot poporul, căci sunt puţini." 4 Şi s-au
suit din popor vreo trei mii de oameni şi au fugit din faţa bărbaţilor din Gai.
5 Şi bărbaţii din Gai au ucis dintr-înşii vreo treizeci şi şase de oameni, i-au
alungat de la poartă şi i-au zdrobit către vale. Şi inima poporului s-a cutre-
murat şi s-a făcut ca apa. 6 Iar Iisus şi-a sfâşiat veşmintele; şi a căzut Iisus
cu faţa la pământ dinaintea Domnului, până seara, el şi cu bătrânii lui Israel,
şi şi-au presărat ţărână peste creştet. 7 Şi Iisus a zis: „Rogu-mă, Doamne, de
ce slujitorul Tău a trecut poporul acesta peste Iordan? Ca să-l dai amoreu-
lui, să ne piardă? Şi de ce n-am rămas să fi locuit de-a lungul Iordanului?
8 Şi ce voi zice, de vreme ce Israel şi-a întors grumazul din faţa vrăjmaşului
său? 9 Şi auzind, canaaneanul şi toţi locuitorii ţării ne vor împresura şi ne
vor şterge de pe pământ. Şi ce vei face Tu pentru numele Tău cel mare?"
10 Atunci Domnul i-a zis lui Iisus: „Scoală-te, pentru ce ai căzut aşa cu faţa
la pământ? 11 Poporul a păcătuit şi a încălcat legământul pe care l-am încheiat
cu ei şi, furând din anatema [închinată], şi-au pus deoparte în lucrurile lor.
12 Fiii lui Israel n-au cum să stea împotrivă dinaintea vrăjmaşilor lor: îşi vor
întoarce grumazul dinaintea vrăjmaşilor lor, căci au ajuns [ei înşişi dar de]

Flavius Iosephus are „Naia". ♦ „care este lângă Baithel": TM are „care e lângă Beth-'āwen, la răsărit de Bethel"; LXX-A: „aproape de Bethaun".

7,3 „să împresoare cetatea": gr. ἐκπολιορκεῖν, „a împresura, a asedia" (termen militar cu 3 ocurenţe în Iis. Nav., 7,3;10,5.34), precizare faţă de ebr. *nākhah* cu sensul mai larg „a lovi".

7,5 „de la poartă": TM are în plus: „până la Şebarim" („Trecători", *litt.* „Spărturi"). ♦ „inima ... s-a cutremurat": gr. πτοεῖν redă ebr. *māsas*, tradus mai exact, la 5,1, prin τήκειν, „a se topi", „a se înmuia".

7,7 „Rogu-mă, Doamne": LXX-B reia primele cuvinte din rugăciunea lui Moise din Ex. 32,31; TM are „Vai, Stăpâne YHWH"; Targumul: „Primeşte-mi rugămintea". ♦ „de ce slujitorul Tău a trecut poporul": TM are „de ce ai trecut poporul". În textul gr., responsabilitatea îi revine lui Iisus Nave. ♦ „de ce n-am rămas": TM are „dacă ne-am fi hotărât". ♦ „de-a lungul": TM are „dincolo de".

7,8 TM începe cu „Te rog, Stăpâne" ♦ „şi-a întors grumazul", *litt.* „s-a întors cu ceafa": traducere literală constantă în Iis. Nav. (7,12; 13,28).

7,9 „ne vor şterge": TM are „ne vor şterge numele".

7,11 „Poporul": TM are „Israel". ♦ „furând": TM are „au luat din anatema, au furat din ea, au ascuns, au pus în bagaje." ♦ „lucruri", gr. τὰ σκεύη, termen polisemic: „echipament", „bagaje", „obiecte" etc.

închinare. Nu voi mai fi cu voi, dacă nu veți înlătura de la voi anatema!
[13] Scoală-te de sfințește poporul, și zi-le să se sfințească până mâine;
acestea îi zice Domnul Dumnezeul lui Israel: «Anatema este printre voi! Nu
veți putea să stați împotriva dușmanilor voștri până ce nu veți înlătura dintre
voi anatema!» [14] Adunați-vă cu toții de dimineață, pe triburi, și va fi așa:
tribul pe care îl va arăta Domnul să-l aduceți pe familii. Și familia pe care o
va arăta Domnul, să o aduceți casă cu casă. Și casa pe care o va arăta
Domnul, s-o aduceți om cu om. [15] Și cel care va fi arătat va fi ars în foc, cu
toate ale lui, pentru că a încălcat legământul Domnului și a făcut fărădelege
în Israel." [16] Și Iisus s-a sculat dis-de-dimineață și strâns poporul după
triburi; și a fost arătat tribul lui Iuda. [17] Și a fost adus după familii și a fost
arătată familia Zarai. [18] Și a fost adus om cu om, și a fost arătat Achar, fiul
lui Zambri, fiul lui Zara. [19] Iar Iisus i-a zis lui Achar: „Dă slavă astăzi
Domnului Dumnezeului lui Israel, mărturisește și spune-mi și mie ce ai
făcut; și nu-mi ascunde [nimic]." [20] Achar i-a răspuns lui Iisus și i-a zis:
„Adevărat, am păcătuit dinaintea Domnului Dumnezeului lui Israel: așa și
așa am făcut. [21] Am văzut la jaf o velință pestriță frumoasă și două sute de

---

7,15 „fărădelege", ἀνόμημα: TM are *n^ebhālāh*, „necugetare, nebunie".

7,16-18 Din textul gr., ca și din cel ebr., nu rezultă în ce fel este arătat vinovatul. După Flavius Iosephus, marele preot Eleazar este cel care desemnează vinovatul, prin sorți.

7,17 Din „ritualul" înfățișării enunțat în v. 14, LXX omite aici eșalonul „casă cu casă".

7,19 „Dă slavă, astăzi, Domnului": TM are „fiul meu, dă-I așadar slavă Domnului". Formulă biblică solemnă de îndemn către un acuzat să mărturisească adevărul și astfel să îndrepte ofensa adusă slavei lui Dumnezeu (*cf.* de ex. 1Regi 6,5; Ioan 9,24). ♦ „mărturisește", *litt.* „dă mărturie": ἐξομολόγησις, absent în Pentateuh, dar frecvent în celelalte cărți ale LXX, are de obicei sensurile de „mărturisire" și „laudă, mulțumire (adusă lui Dumnezeu prin mărturisirea faptelor Lui minunate)"; pentru ultimul sens, *cf.* Gen. 29,35.

7,21 „o velință pestriță", gr. ψιλὴ ποικίλη. Gr. ψιλή înseamnă „gol, fără păr"; ca substantiv, neologism rar, *hapax* în LXX, e atestat cu sensul de „covor" în papiri. Adj. ποικίλη „pestriță, brodată multicolor", sugerează diversitatea culorilor sau rafinamentul lucrăturii, așadar poate fi tradus în mai multe feluri. TM are *'addereth Șin^e'ār*, „haină de Șinear": *'addereth* desemnează, în Biblie, mantia lui Ilie (gr. μηλωτή, „piele de miel") sau cea a regelui din Ninive, iar Șinear este vechiul nume al unui ținut din Babilonia renumit pentru produsele sale de lux. Symmachos: „bucată de stofă", Aquila: „robă", iar Flavius Iosephus: „mantie regală" (*AI* 5,30) sau „hlamidă regală țesută cu aur" (*AI* 5,33). ♦ „limbă de aur", gr. γλῶσσα χρυσῆ: traducere literală din ebr. pentru lingou de aur. Flavius Iosephus (*AI* 5,33) și Theodoret (*Qu. Ios.* 10): „masă de aur", iar Origen (*Hom. Ios.* VII,7) comentează expresia literală și episodul în sens alegorico-spiritual: ereticii fură limbile de aur ale Ierihonului (vorbele seducătoare ale lumii acesteia) pentru a

didrahme de argint, o limbă de aur [de] cincizeci de didrahme şi, râvnind la ele, le-am luat; iată-le ascunse în pământ, în cortul meu, iar argintul – ascuns sub ele." [22] Şi Iisus a trimis slugi şi ele au dat fuga la cortul din tabără; iar acestea [erau] ascunse în cort şi argintul – sub ele. [23] Şi le-au scos din cort, le-au adus la Iisus şi la bătrânii lui Israel, şi le-au aşezat dinaintea Domnului. [24] Şi Iisus l-a luat pe Achar, feciorul lui Zara, şi l-a suit la Valea lui Achor, ca şi pe fiii lui, şi pe fiicele lui şi viţeii lui, şi asinii lui şi toate turmele lui, şi cortul lui şi toate bunurile lui – iar tot poporul [se afla] cu el. Şi i-a urcat la Emecachor. [25] Şi Iisus i-a zis lui Achar: „De ce ne-ai nimicit? Domnul să te nimicească la fel, chiar astăzi!" Şi l-au ucis cu pietre, tot Israelul, [26] şi au înălţat peste el un morman mare de pietre; şi mânia urgiei Domnului s-a potolit. Pentru aceea a numit locul acesta Emecachor, până în ziua aceasta.

8 [1] Iar Domnul i-a zis lui Iisus: „Să nu te temi, nici să nu te înspăimânţi: ia-i cu tine pe toţi bărbaţii [buni] de luptă, ridică-te şi du-te către Gai. Iată, l-am dat în mâinile tale pe regele din Gai, ca şi ţara sa. [2] Şi să faci cu Gai la

---

introduce în Biserică principiile false ale filozofilor. Aceeaşi interpretare la Chiril al Alexandriei (*Închinare* V, p. 151).

7,23 „la bătrânii lui Israel": TM are „la toţi fiii lui Israel".

7,24 TM nu are: „şi l-a suit la Valea lui Achor (φάραγξ Αχωρ)" (*cf.* v. 26: Ἐμεκαχωρ); Theodotion şi Symmachos: κοιλάς Αχωρ, „Valea Achor", iar Aquila: κοιλὰς ταράχου, „Valea Neorânduielii". ♦ TM are în plus „şi argintul, şi velinţa, şi limba de aur", enumerare absentă în LXX.

7,25 „De ce ne-ai nimicit?": TM are „De ce ne-ai tulburat?"; diferenţa s-ar putea datora unei confuzii între ebr. *'ākhar*, „a tulbura, a mâhni", şi *'āqar*, „a nimici". ♦ „chiar astăzi": după o tradiţie rabinică (TB *Sanhedrin* 43b), faptul că vinovatul care-şi mărturiseşte greşeala este pedepsit „chiar astăzi" poate însemna iertarea lui pe lumea cealaltă. ♦ „l-au ucis cu pietre": TM are în plus „şi i-au ars în foc şi i-au ucis cu pietre". ♦ Pentru Maxim Mărturisitorul (*Ambigua* II,17), lapidarea lui Achor într-o vale simbolizează uciderea „gândului iubitor de materie" în „adâncul conştiinţei". O interpretare asemănătoare la Chiril al Alexandriei: omul duhovnicesc nu trebuie să mai dorească nimic din cele ale lumii (*Închinare* V, p. 148).

8,1-29 *Căderea cetăţii Gai.* Textul grec, mai scurt, diferă mult de cel ebraic: în afara absenţei notabile a vv. 13 şi 26, LXX-B, reţinut de Rahlfs, inserează în cap. 9 (2a-f) textul versetelor puse la sfârşitul acestui capitol în TM şi Alexandrinus (30-35). Mai concisă, relatarea ambuscadei de la vv. 9-17 e şi mai clară în gr.

8,1 „regele din Gai, ca şi ţara sa": TM are „regele din Ai, poporul său, cetatea sa şi ţara sa."

8,2 „Gai": TM are „Ai şi regele său". ♦ După Origen, „Ai" înseamnă „haos, dezordine". Mântuirea este o luptă permanentă cu forţele haosului (*Hom. Ios.* VIII,3). ♦ „prada ... o

fel cum ai făcut cu Ierihonul și cu regele său; iar prada dintre dobitoace o
vei prăda pentru tine. Pune-ți [oameni] la pândă în spatele cetății.” 3 Iisus și
tot poporul [bun] de luptă s-au sculat ca să urce la Gai. Iar Iisus și-a ales
treizeci de mii de bărbați întăriți în putere și i-a trimis de cu noaptea. 4 Și
le-a poruncit, zicând: „Voi stați la pândă îndărătul cetății, să nu fiți departe
de cetate și să fiți cu toții gata. 5 Iar eu și toți [cei] cu mine vom înainta spre
cetate și va fi așa: când ne vor ieși în întâmpinare locuitorii din Gai, ca și
ieri și alaltăieri, vom fugi din fața lor. 6 Și, când vor ieși în urma noastră, îi
vom trage de lângă cetate, iar ei vor spune: «Aceștia fug dinaintea noastră,
la fel ca și mai înainte!» 7 Iar [atunci] voi vă veți scula din [locul de] pândă
și veți porni către cetate. 8 După cuvântul acesta să faceți; iată, v-am dat
poruncă!” 9 Și Iisus i-a trimis; iar ei au mers la pândă și s-au așezat între
Baithel și Gai, la apus de Gai. 10 Și s-a sculat Iisus dis-de-dimineață și a
cercetat poporul; și s-au suit, el și cu bătrânii, în fruntea poporului, la Gai.
11 Și tot poporul cel [bun] de luptă s-a suit împreună cu el și, mergând, au
ajuns în fața cetății, spre răsărit, 12 iar cei [care stăteau] de pândă la cetate
[se aflau] spre apus. [13] 14 Și a fost așa: când regele din Gai i-a văzut a dat
zor și le-a ieșit de-a dreptul în întâmpinare la război, el împreună cu tot

---

vei prăda”, gr. προνομὴν προνομεύειν, figură etimologică absentă în TM. ♦ „[oameni] la pândă”: traducătorul distinge între τὰ ἔνεδρα, „oamenii așezați la pândă” (aici și la vv. 12,14,18,19,21), și ἡ ἔνεδρα, „locul de pândă” (vv. 7,9).

8,3 „întăriți în putere”: în gr., calc după ebr.

8,6 „la fel ca și mai înainte”: TM are în plus „și noi vom fugi dinaintea lor”.

8,7 „veți porni către cetate”: TM are „veți pune stăpânire pe cetate, căci YHWH, Dumnezeul vostru, v-a dat-o în mâini.”

8,8 TM are în plus la începutul versetului: „Și va fi așa: când veți fi stăpânii cetății, veți arde cetatea cu foc.” ♦ „cuvântul acesta”, gr. ῥῆμα τοῦτο: TM are „cuvântul lui YHWH”.

8,9 TM are în plus la sfârșitul versetului: „Și Iosua și-a petrecut noaptea în mijlocul poporului.”

8,11 TM are la sfârșitul versetului: „și și-au pus tabără la nord de Ai, valea fiind între el și Ai.”

8,12 Versetul e mai scurt în gr., iar v. 13 lipsește, LXX părând a concentra vv. 12-13 ale TM. TM are: „12 a luat cam cinci mii de oameni pe care i-a pus la locul de pândă între Bethel și Ai, la apus de cetate. 13 Când poporul și-a pus toată tabăra care era la miazănoapte de cetate și ariergarda, la apus de cetate, Iosua a mers, în noaptea aceea, în mijlocul văii.” Un text aproape identic cu TM (atribuit lui Theodotion) e citat de Origen.

8,14 „de-a dreptul”: TM are „în întâmpinarea lui Israel”. ♦ „la război”: TM are în plus: „într-un loc anume, în drept de Arabah”.

poporul; dar el nu ştia că este pândit din spatele cetăţii. [15] Şi Iisus i-a văzut şi s-a dat înapoi, cu Israel, din faţa lor. [16] Iar ei i-au urmărit pe fiii lui Israel şi s-au îndepărtat de cetate. [17] Nu a rămas nimeni în Gai care să nu-l urmărească pe Israel din spate; şi au lăsat cetatea larg deschisă şi l-au urmărit pe Israel din spate. [18] Şi Domnul i-a zis lui Iisus: „Întinde-ţi braţul cu suliţa din mâna ta asupra cetăţii – căci am dat-o în mâinile tale –, iar cei care pândesc să se scoale degrabă de la locul lor." Şi Iisus şi-a întins braţul, suliţa, către cetate. [19] Şi cei care pândeau s-au ridicat degrabă de la locul lor şi când el a întins braţul ei au năvălit asupra cetăţii; au cucerit-o şi s-au grăbit de-au pârjolit-o cu foc. [20] Iar locuitorii din Gai, uitându-se în urmă, vedeau fum înălţându-se din cetate până la cer. Şi nu mai aveau încotro fugi, nici aici, nici acolo. [21] Iisus şi tot Israelul au văzut că cei care pândeau au luat cetatea şi că fumul cetăţii s-a înălţat până la cer; şi, întorcându-se, i-au bătut pe oamenii din Gai. [22] [Astfel] cei care ieşiseră din cetate să-i înfrunte au ajuns în mijlocul taberei, unii [le stăteau] de o parte şi alţii de cealaltă. Şi i-au bătut până n-a mai rămas nici unul dintre ei teafăr sau scăpat cu fuga. [23] Iar pe regele din Gai l-au luat cu ei viu şi l-au dus la Iisus. [24] Şi după ce fiii lui Israel au încetat să-i mai ucidă pe cei din Gai, pe cei de pe câmpii şi pe cei din coborâşul muntelui, unde îi urmăriseră, de acolo până la capăt, Iisus s-a întors la Gai şi a trecut-o prin tăişul sabiei. [25] Şi cei care au pierit în ziua aceea, bărbaţi şi femei, au fost douăsprezece mii – toţi cei care locuiau în

---

8,15-16 TM are la sfârşitul v. 15 şi începutul v. 16: „şi au fugit pe calea către pustiu. [16] Atunci toţi oamenii care se aflau în cetate s-au înţeles să-i urmărească."

8,18 „suliţa": gr. γαῖσος (doar 2 ocurenţe, aici, şi în Iudith 9,7), termen galic întâlnit la Polybius (*gaesum* desemna suliţa de fier a populaţiilor din Alpi), redat diferit în LXX. Gestul, analog cu cel al lui Moise (*cf.* Ex.17,8-13), a devenit în textul gr. un semnal pentru cei aşezaţi în locul de pândă: această lectură e conformă cu o parte a exegezei rabinice (Flavius Iosephus, *AI* 5,46), dar pentru alţi comentatori, gestul lui Iisus e simbolic.

8,20 „nu mai aveau încotro fugi": TM are „nu mai aveau mâini ca să fugă"; Targumul: „nu mai aveau putere". ♦ TM are în plus, la sfârşit: „şi poporul ce fugea în pustiu s-a întors împotriva celor ce-i urmăreau."

8,21 TM nu are „până la cer".

8,22 „în mijlocul taberei": gr. παρεμβολή are aici mai degrabă sensul de „oştire" sau „loc al bătăliei"; TM are „în mijlocul lui Israel". ♦ Origen salvează „cruzimea" episodului istoric, propunând o interpretare spirituală a măcelului: luptătorii, asimilaţi aici cu sfinţii creştini, au nimicit patimile, demonii care sălăşluiesc în acest Ai/Gai, simbol al haosului sufletesc (*Hom. Ios.* VIII,7).

8,24 „din coborâşul muntelui": TM are „în pustiu". ♦ „Iisus": TM are „tot Israelul".

Gai, [[26]] [27] în afară de dobitoacele şi de prăzile care se aflau în cetate, toate câte le prădaseră fiii lui Israel, după porunca Domnului, aşa cum Domnul i-a orânduit lui Iisus. [28] Şi Iisus a pârjolit cetatea în foc – movilă de nelocuit pe vecie au făcut-o, până în ziua aceasta. [29] Iar pe regele din Gai l-a spânzurat pe un copac înfurcat şi a rămas pe copac până seara. La apusul soarelui, Iisus a poruncit să-i coboare trupul de pe copac şi l-au azvârlit într-o groapă şi au pus peste el un morman de pietre, [care se mai află acolo] până în ziua de astăzi.

9 [1] Când au auzit regii amoreilor, cei de dincolo de Iordan, cei din munte, şi cei din câmpie, şi cei de pe tot ţărmul Mării celei Mari, şi cei de

---

8,26 După v. 25, TM are un verset suplimentar, absent din LXX: „[26] Şi Iosua n-a lăsat jos mâna pe care o întindea, cu suliţa, până ce nu i-a dat anatemei pe toţi locuitorii din Ai."
8,28 „a pârjolit-o în foc": LXX face distincţia (urmând ebr.) între incendierea religioasă, ἐμπυρίζειν, folosit aici (şi în alte contexte în Iis. Nav.), şi cea de război, ἐμπιπράναι. ♦ „movilă de nelocuit", gr. χῶμα ἀοίκετον: TM are *tēl ş^emāmāh*, „movilă a pustiirii".
8,29 „(copac) înfurcat", gr. δίδυμος, *litt.* „geamăn", „dublu"; TM nu are „înfurcat". Acest „plus" al LXX a transformat spânzurarea, la comentatorii creştini, în crucificare. Origen (*Hom. Ios.* VIII,3) compară copacul înfurcat de care a fost atârnat regele din Ai, chip al diavolului, cu crucea lui Hristos pe care au fost răstignite cele două contrarii, Hristos şi lumea păcătoasă. ♦ „într-o groapă", βόθρος, termen rar în LXX (absent în Pentateuh), care poate fi tradus şi prin „puţ [părăsit]"; TM are „la intrarea de la poarta cetăţii". ♦ Aici se încheie cap. 8 în LXX după Vaticanus (urmat de Rahlfs), în timp ce TM şi Alexandrinus dau şase versete în plus (8,30-35), despre ridicarea altarului; acestea se regăsesc însă în 9,2a-f în Vaticanus, iar majoritatea exegeţilor au ajuns la concluzia că această relatare reprezintă o inserţie secundară în textul iniţial, al cărei loc a putut varia.
9,1-2 *Alianţa împotriva lui Israel.* Secţiunea LXX 9,2a-f (corespunzând TM 8,30-35), ce relatează ridicarea altarului plasând-o într-un moment diferit faţă de TM, modifică sensul evenimentelor. Reacţia regilor canaaneni, care urmează îndată după cucerirea cetăţilor Ierihon şi Gai, pare o consecinţă a acestor victorii, iar ridicarea altarului apare ca o îndatorire de împlinit înaintea marii bătălii care se profilează. TM în schimb, plasând pasajul la sfârşitul cap. 8, consideră construirea altarului ca act de recunoştinţă după căderea cetăţii Ai (= Gai). Multe versiuni (între care şi LXX-A, Origen) prezintă ordinea din ebraică. Flavius Iosephus (*AI* 5,68) transferă episodul la sfârşitul cuceririi şi îl leagă de ridicarea cortului mărturiei la Selo (Iis. Nav. 18,1). ♦ Lui Origen, coaliţia îndreptată împotriva lui Iisus îi evocă persecuţia împotriva creştinilor, iar victoria acestuia o preveşteşte pe cea a lui Iisus Hristos (*Hom. Ios.* IX,10).
9,1 TM nu are „regii amoreilor". ♦ „...Mării celei Mari, şi cei de lângă Antiliban": TM are „marea cea mare din faţa Libanului". LXX distinge patru diviziuni geografice, în loc de trei în TM. ♦ TM nu are „gergeseii", pomenind doar de şase popoare, a căror ordine diferă în TM (*cf.* Iis. Nav. 3,10).

lângă Antiliban, şi cheteii, şi canaanenii, şi fereziţii, şi eveii, şi amoreii, şi gergeseii, şi iebuseii, [2] s-au adunat într-un loc ca să se lupte cu Iisus şi cu Israel, toţi împreună.

[2a] Atunci Iisus a durat un altar Domnului Dumnezeului lui Israel, pe muntele Gaibal, [2b] după cum le poruncise Moise, slujitorul Domnului, fiilor lui Israel, cum stă scris în legea lui Moise – un altar din pietre întregi, de care nu s-a atins fierul –, şi a urcat acolo arderi de tot pentru Domnul şi jertfă de mântuire. [2c] Şi Iisus a scris pe pietre Deuteronomul, legea lui Moise, pe care a scris-o în faţa fiilor lui Israel. [2d] Şi tot Israelul, cu bătrânii lor, şi cu judecătorii lor, şi cu scribii lor mergeau de-o parte şi de alta a chivotului [de] dinainte, iar preoţii şi leviţii au ridicat chivotul legământului Domnului, şi [împreună cu] străinii şi băştinaşii care se aflau jumătate lângă

9,2a-f Origen consacră întrega omilie a IX-a acestor cinci versete, propunând şi o lectură cuvânt cu cuvânt: pe piatra vie a inimii noastre („pietrele întregi" ale altarului), Iisus Hristos („Iosua"), în prezenţa îngerilor lui Dumnezeu („fiii lui Israel") a înscris o „a doua Lege" şi, citind-o, explică întreaga lege catehumenilor („străinii"). Tot după Origen, „pietrele întregi" îi pot simboliza şi pe apostoli, temelia Bisericii.

9,2b „(pietre) întregi (= intacte)", gr. ὁλόκληροι; TM are *şālēm*, „întregi". Interdicţia folosirii fierului apare şi în Ex. 20,25. După Philon (*QE ad loc.*), prelucrarea pietrelor ar însemna pângărirea lucrărilor creaţiei, care sunt desăvârşite. Theodoret (*QE* 44) crede că e vorba de un motiv practic: un altar din pietre brute poate fi distrus mai uşor pentru a nu cădea în mâinile păgânilor. În interpretarea alegorică a lui Chiril al Alexandriei (*Închinare* IX, p. 288) piatra netăiată de fier simbolizează unitatea ipostatică a lui Hristos.

9,2c „Iisus a scris": TM are „acolo a scris". ♦ „Deuteronomul, legea lui Moise": urmată de apoziţie, sintagma pare a trimite în LXX la Deuteronom, în timp ce în TM „o copie (*mişᵉnēh*) a legii" poate trimite la ansamblul Torei (*cf.* şi 9,2e LXX). Origen transcrie *Deuteronomium*, desemnând limpede cartea biblică. El se întreabă cum a fost posibil ca întreg poporul să fi stat lângă Iisus Nave tot timpul cât acesta a scris Deuteronomul întreg? Desigur, aşa ceva nu este de conceput, afirmă alexandrinul. Prin urmare, textul ne vorbeşte despre „a doua lege", a lui Hristos, scrisă într-o clipă pe inimile credincioşilor (*Hom. Ios.* IX,4). ♦ „pe care a scris-o": absent din Vaticanus, reinserat de Rahlfs (dar nu şi de Margolis); neclar dacă subiectul e Iisus Nave sau Moise.

9,2d „a chivotului [de] dinainte, iar preoţii": TM are „a chivotului, dinaintea preoţilor". Textul gr. este confuz. ♦ După Origen, muntele Garizin este muntele binecuvântărilor, în vreme ce muntele Gaibal (Ebal) este muntele blestemelor (*cf.* Deut. 27,12-13). Cei care merg spre Garizin îi simbolizează pe credincioşii zeloşi, domici să se desăvârşească spiritual; ceilalţi îi reprezintă pe credincioşii călduţi, al căror zel se reduce la evitarea iadului. Primii cred şi vor să se mântuiască din iubire; ceilalţi, din frică (*Hom. Ios.* IX,6-7). ♦ Localizarea celor doi munţi este controversată. Tradiţia iudaică îi situează lângă Ierihon, în timp ce arheologii înclină pentru amplasarea lângă Sichem, în Samaria.

muntele Garizin, jumătate lângă muntele Gaibal, precum poruncise Moise, slujitorul Domnului, ca să binecuvânteze poporul mai întâi. [2e] Şi după aceasta, Iisus a dat citire tuturor cuvintelor acestei legi, binecuvântărilor şi blestemelor, după toate cele scrise în legea lui Moise. [2f] N-a rămas nici un cuvânt, dintre toate pe care i le-a poruncit Moise lui Iisus, căruia Iisus să nu-i fi dat citire în auzul întregii adunări a fiilor lui Israel, a bărbaţilor, femeilor, copiilor şi a străinilor alipiţi de Israel.

[3] Iar locuitorii Gabaonului au aflat toate câte le-a făcut Domnul Ierihonului şi [cetăţii] Gai. [4] Şi au lucrat şi ei cu şiretenie: s-au dus de şi-au luat merinde şi s-au pregătit; şi, luând pe asinii lor nişte desagi vechi şi burdufuri de vin, vechi, rupte şi peticite, [5] şi [având] tălpile încălţărilor şi sandalele din picioare vechi şi cârpăcite, iar pe ei haine vechi; şi pâinea lor de mâncare fiind uscată, mucegăită şi fărâmiţată, [6] au venit la Iisus, în tabăra lui Israel de la Galgala, şi i-au zis lui Iisus şi [întregului] Israel: „Din ţinut

9,2e Origen (*Hom. Ios.* IX,8) scrie că nu putem înţelege legea lui Moise decât dacă ne-o citeşte Iisus, *i.e.* Hristos.

9,2f TM nu are „lui Iisus". ♦ „adunări": unica ocurenţă a termenului ἐκκλησία în Iis. Nav., corespondent al ebr. *qāhāl*, de asemenea unica ocurenţă în Cartea lui Iosua din TM. ♦ Origen distinge două tipuri de ascultători ai lui Iisus: iniţiaţii, simbolizaţi de „bărbaţi", care se pot hrăni cu „mâncare solidă"; şi neiniţiaţii, simbolizaţi de „femei, copii şi străini", care nu suportă decât „laptele duhovnicesc" (*Hom. Ios.* IX,9).

9,3-27 *Înşelăciunea gabaoniţilor.* Principala caracteristică a textului stabilit de Rahlfs este abundenţa traducerilor duble datorate unui text ebr. dificil sau dorinţei de amplificare a povestirii.

9,3 „toate câte le-a făcut Domnul" (LXX-B); LXX-A = TM: „ceea ce Iisus făcuse" (prima poate fi corectură teologică pentru a da toată slava lui Dumnezeu).

9,4 „şi ei": tradiţia rabinică explică prezenţa acestor cuvinte prin aceea că gabaoniţii n-au făcut decât să răspundă vicleşugului fiilor lui Iacob împotriva lui Sichem (Gen. 34,2). Legătura dintre cele două evenimente e subliniată şi de LXX, şi de TM. În LXX, gabaonitul este numit „chorreu", la v. 7, ca şi Sichem din Gen., iar TM numeşte atât personajul din Iis. Nav. 9,7, cât şi pe cel din Gen. „eveu". ♦ „au lucrat cu (*litt.* au făcut) şiretenie", gr. πανουργία: TM are *'ormāh*, „iscusinţă" (cu conotaţie negativă în Ex. 21,14); cuvântul gr. are conotaţii pozitive în LXX, cu o excepţie în Num. 24,22 (fără echivalent în TM), unde are sigur sens peiorativ. Flavius Iosephus foloseşte termenul ἀπάτη, „înşelăciune". ♦ „pe asinii lor", lecţiune LXX-A, reţinută de Rahlfs, conformă cu TM; Theodotion, Aquila, Symmachos şi LXX-B au ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῶν, „pe umerii lor".

9,5 Pentru Origen, locuitorii Gabaonului, îmbrăcaţi în veşminte vechi, îi simbolizează pe acei credincioşi care, în ciuda zelului lor, au rămas ataşaţi de omul vechi, lumesc. Aceştia sunt precum ulmii care, conform unei imagini din *Păstorul lui Herma* 2,51,1-10, deşi nu rodesc, sprijină pomii roditori (*Hom. Ios.* X,1).

îndepărtat am venit. Acum, încheiați cu noi legământ!" [7] Iar fiii lui Israel au
zis către chorreu: „Vezi, nu cumva să locuiești pe la mine! Și [atunci,] cum
să fac cu tine legământ?" [8] Și au zis către Iisus: „Slugile tale suntem." Și
Iisus le-a zis: „De unde sunteți și de unde ați venit?" [9] Și ei au zis: „Slujitorii tăi au venit dintr-un ținut foarte îndepărtat, întru numele Domnului
Dumnezeului tău! Căci am auzit de numele Lui și de câte a făcut în Egipt,
[10] și de câte le-a făcut regilor amoreilor care se aflau dincolo de Iordan, lui
Seon, regele din Esebon, și lui Og, regele din Basan, care locuia la Astaroth
și la Edrain. [11] Și auzind, bătrânii noștri și toți cei care locuiesc în ținutul
nostru, ne-au grăit, zicând: «Luați-vă merinde de drum, mergeți în întâmpinarea lor și spuneți-le: 'Slugile voastre suntem. Și acum, încheiați cu noi
legământ!'» [12] Aceste pâini le-am luat calde în ziua în care am pornit să
venim la voi, iar acum s-au uscat și s-au fărâmițat. [13] Și aceste burdufuri de
vin, care erau noi când le-am umplut, și ele au plesnit; iar hainele și încălțările noastre s-au învechit de cale foarte lungă." [14] Și căpeteniile au luat din
merindele lor, iar pe Domnul nu L-au întrebat. [15] Iar Iisus a făcut pace cu ei
și a încheiat legământ cu ei, să-i cruțe; și căpeteniile adunării li s-au jurat
lor. [16] Și a fost așa: la trei zile după ce au încheiat legământ cu ei, au auzit
că erau din apropiere și că locuiau printre ei. [17] Și fiii lui Israel au ridicat
[tabăra] și s-au dus în cetățile acelora – iar cetățile lor [erau] Gabaon, și
Kephira, și Beroth, și cetatea Iarin. [18] Dar fiii lui Israel nu s-au luptat cu ei,
căci toate căpeteniile li se juraseră pe Domnul Dumnezeul lui Israel. Și

---

9,9 „am auzit de numele Lui": TM are „renumele" (la fel Aquila, Theodotion și Symmachos).

9,10 „regilor": TM are „celor doi regi". ♦ „la Astaroth și la Edrain": TM omite „Edrain". Pentru istorisirea acestor cuceriri, *cf.* Num. 21,21-34 și Deut. 1,4; 2,26-3,7.

9,12 Altă posibilă traducere: „le-am luat ca merinde de drum", gr. ἐφωδιάσθημεν. Sensul metaforic al acestui cuvânt clasic va fi mult folosit în comentariile creștine: în călătoria vieții, creștinul trebuie să aibă rugăciunea și Sfintele Taine ca merinde de drum (*cf.* și Deut. 15,14).

9,14 „căpeteniile": TM are „oamenii". ♦ „au luat din merindele lor": gest simbolic care însoțea încheierea unei alianțe (*cf.* Gen 31,46). ♦ „pe Domnul nu L-au întrebat": TM are „gura Domnului n-au întrebat-o" (LXX evită antropomorfismul, sintagma din TM fiind alteori redată prin „orânduiala, porunca").

9,15 „să-i cruțe": unica ocurență a gr. διασῴζειν cu sensul de „a lăsa în viață", corespondent al TM *h̲āyāh* (hifil), redat la 9,20 printr-o traducere dublă.

9,17 După „cetățile acelora", TM precizează: „în a treia zi". ♦ „Kephira": cetate din tetrapola gabaonită ce va fi atribuită lui Beniamin (18,26). ♦ „cetatea Iarin": TM are *qiryath* y^{e}*'ārīm*, „cetatea pădurilor", numită și Baal (15,9), Cariath-Baal (15,60; 18,14), sau Cariathiarin (18,14), ce va fi dată fiilor lui Iuda și ai lui Beniamin.

întreaga adunare a cârtit împotriva căpeteniilor. [19] Și căpeteniile au zis către întreaga adunare: „Noi le-am jurat pe Domnul Dumnezeul lui Israel, și acum nu vom mai putea să ne atingem de ei. [20] Așa vom face: îi vom lăsa în viață și-i vom cruța; și nici o urgie nu se va stârni asupra noastră, pentru legământul pe care l-am jurat lor; [21] vor trăi și vor fi tăietori de lemne și cărători de apă pentru întreaga adunare, după cum le-au zis lor căpeteniile." [22] Iar Iisus i-a chemat și le-a zis: „De ce m-ați amăgit, zicând «Suntem de foarte departe de tine», când sunteți de-ai locului, dintre cei ce locuiesc printre noi? [23] Acum sunteți blestemați, nu va lipsi dintre voi robul, nici tăietorul de lemne pentru mine și pentru Dumnezeul meu!" [24] Iar ei i-au răspuns lui Iisus, zicând: „Ni s-a vestit tot ceea ce Domnul Dumnezeul tău i-a orânduit lui Moise, slujitorul Său, ca să vă dea pământul acesta și să ne nimiciți cu totul din fața voastră, pe noi și pe toți cei ce locuiesc pe el; și ne-am înspăimântat foarte tare dinaintea voastră pentru viețile noastre și am făcut lucrul acesta. [25] Iar acum, iată-ne în mâinile voastre; după cum vă place și după cum vi se pare, așa să faceți cu noi." [26] Și le-a făcut așa: Iisus i-a scos în ziua aceea din mâinile fiilor lui Israel, de nu i-au ucis. [27] Și Iisus i-a rânduit, în ziua aceea, tăietori de lemne și cărători de apă pentru întreaga adunare și pentru altarul lui Dumnezeu; de aceea, cei care locuiesc în Gabaon s-au făcut tăietori de lemne și cărători de apă pentru altarul lui Dumnezeu până în ziua de astăzi și în locul pe care l-ar alege Domnul.

9,20 „îi vom lăsa în viață și-i vom cruța": gr. conține o traducere dublă a ebr. *ḥāyāh*, cu verbele ζωγρεῖν și περιποιεῖσθαι (care apar și în episodul cu Raab, de la 2,13; 6,17.25).
9,21 TM are în plus la începutul versetului: „Căpeteniile le-au zis atunci".
9,22 „sunteți de-ai locului, dintre cei ce locuiesc printre noi": traducere redundantă a ebr. „voi locuiți în mijlocul nostru" (tradus literal la 9,16).
9,23 TM reia întreaga formulă: „tăietorul de lemne și cărătorul de apă". ♦ „pentru mine și pentru Dumnezeul meu": TM are „pentru casa Dumnezeului meu" (*cf.* 6,24 și nota). Theodoret (*Qu. Ios.* 13) subliniază că a sluji cultului este o onoare, nu o penitență; cu gabaoniții se împlinește profeția lui Noe: Canaan va deveni slujitor al fraților săi (Gen. 9,25).
9,26 „în ziua aceea": nu apare în TM.
9,27 Secvența „de aceea, cei care ... altarul lui Dumnezeu" nu apare în TM. ♦ „tăietori de lemne și cărători de apă ... pentru altarul lui Dumnezeu": pentru Maxim Mărturisitorul (*Q Th.* 65), gabaoniții simbolizează „rațiunile naturale" sau „gândurile conforme cu firea", pe care Iisus (*i.e.* Hristos) le cruță, punându-le să aducă la altarul lui Dumnezeu lemne și apă, adică materia care „se aprinde de lumina cunoștinței dumnezeiești", respectiv „care curăță petele patimilor". Într-o altă interpretare, gabaoniții sunt „neamurile care vin la Iisus Hristos" și care se mântuiesc prin credință și osteneala virtuților.

10 [1] Iar dacă a auzit Adonibezec, regele din Ierusalim, că Iisus a luat
cetatea Gai şi a nimicit-o cu totul – şi la fel cum a făcut cu Ierihonul şi cu
regele lui, tot astfel au făcut cu Gaiul şi cu regele lui – şi că cei care locuiau
în Gabaon s-au dat cu Iisus şi cu Israel, [2] s-au înfricoşat de ei foarte tare,
pentru că ştiau Gabaonul cetate mare, una din cetăţile-mamă, şi toţi oamenii
ei {erau} puternici. [3] Iar Adonibezec, regele din Ierusalim, a trimis [soli] la
Ailam, regele din Hebron, şi la Phidon, regele din Ierimuth, şi la Iephtha,
regele din Lachis, şi la Dabir, regele din Odollam, zicând: [4] „Haideţi, urcaţi
până la mine şi ajutaţi-mă, să-i batem crunt pe [cei din] Gabaon: căci s-au
dat cu Iisus şi cu fiii lui Israel!" [5] Şi au urcat cei cinci regi ai iebuseilor –

10,1 „Adonibezec", lecţiune LXX considerată ca originară; TM are „Adoniţedec" (*litt.* „Domnul meu e dreptate"), corecţie tardivă, adoptată însă de Theodotion, Aquila şi Symmachos. ♦ „Ierusalim": prima menţiune în Biblie (*cf.* 15,8; 18,28: „Iebus", numele vechi al cetăţii); TM are *y^{e}rūşālam* (forma scrisă), a cărui lectură e întotdeauna *y^{e}rūşālaim*. ♦ „s-au dat cu": termenul gr. αὐτομολεῖν (pe care unii îl traduc chiar prin „a trece în oştirea duşmană", „a fi transfug") apare aici întâia oară în LXX (*cf.* şi v. 4), cu sensul de „a face pace", corespunzând TM *şālam* (la hifil); în alte contexte termenul ebr. e echivalat cu gr. ὑπακούειν, „a se supune". ♦ TM nu are „cu Iisus". ♦ TM are în plus la sfârşitul versetului: „şi ei se aflau în mijlocul lor". ♦ Pentru Origen (*Hom. Ios.* XI,4), cei cinci regi coalizaţi care au asediat Gabaonul, simbol al creştinilor nedesăvârşiţi, sunt cele cinci simţuri care ne târăsc în păcat; interpretarea este prezentă şi la Philon (*Abr.* 236-241) cu privire la cei cinci regi aliaţi ai Sodomei (Gen. 14,1-12).

10,2 TM nu are „de ei". ♦ „cetăţile-mamă" (= „metropolele"), gr. μητρόπολις: TM are „cetăţi regale" (în opoziţie cu cetăţile rurale, fără regi). ♦ TM are în plus „şi pentru că era mai mare ca Ai" (caracteristică a Gabaonului care lipseşte în LXX).

10,3 Lista regilor reluată fără schimbări în vv. 5 şi 23 diferă sensibil în LXX faţă de TM (numai „Dabir" coincide în cele două texte): „Ailam", *hōhām*; „Phidon", *pir^e'ām*; „Iephtha", *yāphīa'* etc. ♦ „Lachis": Origen pleacă de la sensul numelui, „cale". Calea poate duce atât spre bine, cât şi spre rău: după victoria lui Iisus asupra cetăţii/sufletului, aceasta a trecut de la viciu la virtute (*Hom. Ios.* XIII,2) ♦ „Hebron": transliteraţie stabilă (pentru toponimul, cu numele vechi, *Qiryath-Arba'*: Iis. Nav. 14,15). ♦ Pentru Origen, „Hebron" înseamnă „unire, căsătorie". Există însă căsătorie cu un om rău şi căsătorie cu un om bun. Cucerită de Iisus/Hristos Hebronul/sufletul şi-a găsit soţul adevărat. ♦ „Odollam": TM are *'eglōn* (transliterată „Ailam" în Iis. Nav. 12,12 şi „Ideadalea" la 15,39. La 12,15 şi 15,35 „Odollam" corespunde, datorită unei confuzii, ebr. *'adullām*, un alt toponim).

10,5 „cei cinci regi ai iebuseilor": TM are „regii amoreilor". ♦ „tot poporul": TM are „toate taberele lor". ♦ „au împresurat", gr. περικαθίζειν: TM are „au făcut război". ♦ După Origen, există două tipuri de războaie spirituale: unul purtat de creştinii desăvârşiţi, împotriva duhurilor rele, celălalt, de mai mică anvergură, purtat de nedesăvârşiţi, împo-

regele din Ierusalim, şi regele din Hebron, şi regele din Ierimuth, şi regele
din Lachis, şi regele din Odollam –, ei şi tot poporul lor, şi au împresurat
Gabaonul şi l-au asediat. [6] Şi locuitorii din Gabaon au trimis la Iisus în
tabăra lui Israel, la Galgala, zicând: „Să nu-ţi iei mâinile de pe slujitorii tăi,
ci urcă degrabă la noi şi izbăveşte-ne şi ajută-ne! Căci s-au strâns asupra
noastră toţi regii amoreilor, cei care locuiesc în [ţinutul] de munte." [7] Şi
Iisus s-a ridicat de la Galgala, el şi cu tot poporul [bun] de luptă laolaltă cu
el, toţi cei tari în putere. [8] Şi Domnul a zis către Iisus: „Să nu te temi de ei,
pentru că i-am dat în mâinile tale; nici unul dintre ei nu va rămâne în faţa
voastră." [9] Şi Iisus a venit fără veste asupra lor, [căci] mersese toată noaptea
de la Galgala. [10] Şi Domnul i-a făcut să se piardă cu firea în faţa fiilor lui
Israel, şi Domnul i-a zdrobit cu totul la Gabaon; şi au pornit pe urmele lor
pe calea urcuşului Oronin. Şi i-au tăiat în bucăţi până la Azeca şi până la
Makeda. [11] Dar, pe când fugeau ei din faţa fiilor lui Israel pe coborâşul
Oronin, Domnul a aruncat asupra lor cu piatră de grindină din cer, până la
Azeca; şi cei care au murit de pietrele grindinei au fost mai mulţi decât cei
pe care i-au ucis cu sabia, în bătălie, fiii lui Israel.

[12] Atunci Iisus a grăit către Domnul, în ziua în care Dumnezeu l-a dat pe
amoreu sub puterea lui Israel, când i-a zdrobit la Gabaon şi când au fost
zdrobiţi dinaintea fiilor lui Israel; şi Iisus a zis:

---

triva poftelor trupeşti. Cei cinci regi simbolizează aici cele cinci simţuri trupeşti, care-i atacă pe nedesăvârşiţi, simbolizaţi de Gabaon (*Hom. Ios.* X,5).

10,6 „Galgala", formă elenizată a ebr. „Gilgal". ♦ „Să nu-ţi iei mâinile" (= „Nu ne părăsi") redă gr. ἐκλύειν τὰς χεῖρας (la rândul său, calc după ebr.).

10,10 „(Şi Domnul i-a făcut) să se piardă cu firea", gr. ἐξιστάναι (*cf.* în Ex. 23,27 făgăduinţa lui Dumnezeu făcută pe muntele Sinai); TM are „a pune în derută". ♦ „fiilor lui Israel": TM are „lui Israel" (aceeaşi divergenţă la v. 11). ♦ „Domnul i-a zdrobit cu totul", *litt.* „i-a zdrobit cu zdrobire mare". Următoarele verbe la plural („au pornit", „i-au tăiat") sunt la singular în TM, fapt explicat fie ca o lectură greşită a silabei finale ebr., fie ca o încercare de a evita să i se atribuie lui Dumnezeu acţiuni violente. ♦„Oronin": TM are „Beth Horon". ♦ „Makeda" (doar în Iis. Nav.), veche cetate canaaneană.

10,11 „piatră (de grindină)", *litt.* „pietre". ♦ „în bătălie" nu apare în TM.

10,12-15 Origen admiră îndrăzneala lui Iisus Nave de a-i porunci soarelui să se oprească, îndrăzneală care îl face superior lui Moise (*Hom. Ios.* I,5). În omilia a XI-a el se referă la această „zi prelungită", timp al mântuirii aduse de Iisus Hristos, care va permite izbăvirea tuturor fiilor lui Israel. Hristos a venit deja la „sfârşitul lumii"; dar el a prelungit acest „sfârşit" pentru a lăsa tuturor oamenilor posibilitatea alegerii căii spre mântuire. ♦ Pentru Theodoret (*Qu. Ios.* 14), oprirea în loc a soarelui prefigurează întunericul ce va

„Să stea în loc soarele deasupra Gabaonului
şi luna, deasupra Văii Ailonului!"
13 Şi soarele a stat, şi luna [s-a ţinut] locului
până când Domnul îi izgoni pe vrăjmaşii lor.

Şi s-a oprit soarele în mijlocul cerului, n-a mai purces spre asfinţit până
la sfârşitul zilei una. 14 Şi n-a mai fost zi ca aceasta, nici înainte, nici pe
urmă, ca Dumnezeu să dea ascultare omului; căci Domnul a luptat laolaltă
cu Israel.

[15] 16 Iar cei cinci regi au fugit şi s-au ascuns în peştera de la Makeda.
17 Şi i s-a dat de veste lui Iisus: „Au fost găsiţi cei cinci regi, ascunşi în peş-
tera de la Makeda!" 18 Şi Iisus le-a zis: „Rostogoliţi pietre la gura peşterii şi
rânduiţi acolo oameni ca să-i păzească! 19 Dar voi nu încetaţi să-i urmăriţi
pe vrăjmaşii voştri; prindeţi-i pe cei din spate şi nu-i lăsaţi să intre în cetă-
ţile lor, pentru că Domnul Dumnezeul nostru i-a dat în mâinile noastre."

---

urma răstignirii lui Hristos. ♦ În interpretarea alegorică a lui Maxim Mărturisitorul, soarele reprezintă pe Hristos-Cuvântul, Gabaon este mintea aflată în contemplaţie, luna e firea omenească schimbătoare, iar valea este „trupul smerit", mortificat prin asceză (*Capete teologice* II, 34).

10,12 „Dumnezeu": TM are „YHWH" ♦ TM nu are secvenţa „când i-a zdrobit ... dinaintea fiilor lui Israel". ♦ „şi Iisus a zis": TM are „şi el zise de faţă cu Israel". ♦ „Să stea în loc soarele": TM are „să tacă, să fie uluit"; Aquila: *tace*, Symmachos: *tacueris*, dar majoritatea traducătorilor moderni, ca şi LXX, se îndepărtează de imaginea ebr., preferând „a sta nemişcat". ♦ „Valea Ailon": oraşul canaanean *Ayyalōn* se află la intrarea văii care îi poartă numele; el mai apare la 19,42, ca Ammon în LXX-B, şi ca Iaalon, în LXX-A.

10,13 „până când Domnul îi izgoni": TM are „până ce poporul se răzbună". TM are în plus, la sfârşitul distihului: „aceasta nu e scrisă, oare, în Cartea celui drept?" (*cf.* 2Rg. 1,18; 3Rg. 8,53). Se crede că e vorba de „o mai veche antologie de fragmente poetice, astăzi pierdută" (*La Bible de Jérusalem*, Cerf, 1988, nota c *ad loc.*); alte atestări: Flavius Iosephus (*AI* 5,60-61), care aminteşte de „alte scrieri păstrate în Templu", Theodoret (*Qu. Ios.* 14), unde apare, corupt: „cartea, cea care a fost găsită", cu τὸ εὑρεθέν în loc de εὐθοῦς. ♦ „zilei una", gr. ἡμέρας μιᾶς: construcţie cu numeralul cardinal, ca în Gen. 1,5.

10,14 „ca Dumnezeu să dea ascultare omului": TM are „ca YHWH să asculte de glasul unui om".

10,15 TM are un verset în plus: „Iar Iosua şi întregul Israel împreună cu el s-au întors în tabăra de la Gilgal."

10,19 „prindeţi-i pe cei din spate" (= „atacaţi ariergarda"), gr. καταλαμβάνειν τὴν οὐραγίαν: expresie militară, calchiată după ebr.

[20] Şi a fost aşa: după ce Iisus a încetat, ca şi toţi fiii lui Israel, să-i mai taie
năpraznic, până la capăt, cei rămaşi teferi au scăpat în cetăţile întărite; [21] şi
tot poporul s-a întors la Iisus, la Makeda, sănătoşi; şi nici unul din fiii lui
Israel n-a crâcnit cu limba sa. [22] Şi Iisus a zis: „Deschideţi peştera şi
scoateţi-i pe cei cinci regi din peşteră!" [23] Şi i-au scos pe cei cinci regi din
peşteră, pe regele din Ierusalim, şi pe regele din Hebron, şi pe regele din
Ierimuth, şi pe regele din Lachis, şi pe regele din Odollam. [24] Iar când îi
scoteau pe aceştia la Iisus, Iisus a chemat întregul Israel şi pe căpeteniile
războiului care mergeau laolaltă cu el, grăindu-le: „Înaintaţi şi puneţi-vă
picioarele pe grumajii lor!" Şi ei, ieşind în faţă, şi-au pus picioarele peste
grumajii acelora. [25] Iar Iisus le-a zis: „Să nu vă temeţi de ei şi nici să nu vă
înspăimântaţi. Îmbărbătaţi-vă şi întăriţi-vă, că aşa le va face Domnul tuturor
vrăjmaşilor voştri cu care aveţi să vă războiţi!" [26] Şi Iisus i-a ucis pe aceia
şi i-a spânzurat pe cinci copaci; şi au stat spânzuraţi pe copaci până seara.
[27] Şi era spre asfinţitul soarelui când Iisus a dat poruncă de i-au coborât din
copaci; şi i-au azvârlit în peştera în care fugiseră şi au rostogolit pietre peste
peşteră, [care se află acolo] până în ziua de astăzi.

[28] Iar [cetatea] Makeda au luat-o în ziua aceea şi au ucis-o cu tăişul
sabiei şi au nimicit întreaga suflare din ea; şi n-a mai rămas în ea nici unul

10,20 „să-i taie năpraznic", *litt.* „tăindu-i cu tăiere foarte mare", gr. κόπτοντες κοπὴν μεγάλην: expresie calchiată după ebr. ♦ „cei rămaşi teferi au scăpat": gr. διασωιζόμμενοι διεσώθησαν. LXX reproduce aici jocul de cuvinte din ebr., folosind două forme ale verbului διασώζειν.

10,21 „la Iisus": TM are „în tabără la Iosua". ♦ „sănătoşi": unicul caz în care ὑγιής redă ebr. *b^eşālōm*, „în pace". ♦ „n-a crâcnit cu limba sa", γρύζειν τῇ γλώσσῃ αὐτοῦ (*cf.* Ex. 11,7) calchiază expresia ebr. „a-şi mişca limba împotriva". Origen (*Hom. Ios.* XII,2) comentează: nimeni dintre cei înduhovniciţi nu îndrăzneşte să-şi atribuie victoria, care-i revine doar lui Iisus Hristos.

10,24 „puneţi-vă picioarele pe grumajii (*litt.* cefele) lor": acţiune simbolică a învingătorului, comentată de Origen (*Hom. Ios.* XI,6 şi XII,2-3), care vede în această poruncă nu o dovadă de cruzime, ci de bunătate, pentru că, de fapt, e vorba de uciderea răului. El apropie această poruncă de puterea dată de Hristos apostolilor de a călca „peste şerpi ... şi peste toată puterea vrăjmaşului" (Lc. 10,19); la fel şi Theodoret (*Qu. Ios.* 12).

10,28-39 *Numele cetăţilor cucerite.* Origen (*Hom. Ios* XIII,2) comentează numele cetăţilor, după dublul sens, „care se poate lega de împărăţia răului sau a binelui": Lebna ar evoca albeaţa leprei sau albul luminii, Lachis – drumul nelegiuiţilor sau calea binelui, Hebronul – unirea sufletului cu soţul cel rău, diavolul, sau cu unicul Mire, Hristos. ♦ În TM verbele din acest verset îl au ca subiect pe Iosua.

teafăr sau scăpat cu fuga; şi au făcut cu regele din Makeda la fel cum făcuseră cu regele din Ierihon.

29 Şi Iisus, şi întregul Israel laolaltă cu el, s-au dus de la Makeda până la Lebna şi au asediat-o. 30 Şi Domnul a dat Lebna în mâinile lui Israel, şi au luat-o, cetatea şi pe regele ei, şi au trecut-o prin tăişul sabiei, şi tot ce sufla în ea, şi n-au mai lăsat în ea pe nimeni teafăr sau scăpat cu fuga; şi au făcut cu regele ei la fel cum făcuseră cu regele din Ierihon.

31 Şi Iisus, şi întregul Israel laolaltă cu el, s-a dus de la Lebna până la Lachis, şi au împresurat-o şi au asediat-o. 32 Iar Domnul a dat [cetatea] Lachis în mâinile lui Israel: şi [acesta] a luat-o a doua zi, şi au trecut-o prin tăişul sabiei, şi au nimicit-o cu totul, la fel cum au făcut cu Lebna. 33 Atunci s-a ridicat Ailam, regele din Gazer, ca să dea ajutor [cetăţii] Lachis, iar Iisus l-a lovit cu tăişul sabiei, ca şi pe poporul lui, până ce nu a mai lăsat pe nimeni teafăr sau scăpat cu fuga.

34 Şi Iisus, şi întregul Israel laolaltă cu el, s-au dus de la Lachis până la [cetatea] Odollam şi au împresurat-o şi au asediat-o. 35 Şi Domnul a dat-o în mâinile lui Israel: şi [acesta] a luat-o, în ziua aceea, şi a trecut-o prin tăişul sabiei şi au ucis tot ce sufla în ea, la fel cum făcuseră cu [cetatea] Lachis.

36 Şi Iisus, şi întregul Israel laolaltă cu el, s-a dus la [cetatea] Hebron şi a împresurat-o. 37 Şi a lovit-o cu tăişul sabiei, iar din tot ce era viu în ea n-a mai rămas nici unul scăpat teafăr, la fel cum făcuseră cu Odollam; ei au nimicit-o cu toate câte se aflau în ea.

38 Şi Iisus, şi întregul Israel laolaltă cu el, s-a întors la [cetatea] Dabir şi, împresurând-o, 39 au luat-o, cetatea şi pe regele ei şi toate satele ei, şi au

---

10,29 „Lebna": în ebr. „Libnah" înseamnă „cea albă". Plecând de la etimologia numelui, Origen interpretează cucerirea cetăţii de către Iisus ca o trecere de la albeaţa leprei la albeaţa/strălucirea luminii (*Hom. Ios.* XIII,2).

10,30 După „Domnul a dat Lebna", TM are „de asemenea". ♦ TM nu are „şi au luat-o"; în această parte a v. 30 verbele din TM sunt la singular.

10,32 TM nu are „au nimicit-o cu totul", dar după „tăişul sabiei" are „pe ea şi pe tot cel viu din ea".

10,33 „Ailam": TM are *hōrām*. ♦ „Gazer" *cf.* „Gazara", formă elenizată, Iis. Nav. 21,21. ♦ TM nu are „cu tăişul sabiei".

10,35 TM nu are începutul versetului, până la „Israel".

10,36 „Şi Iisus ... s-a dus": TM are „a urcat de la Eglon" (gr. reia formula din 29,31.34).

10,37 „Şi a lovit-o cu tăişul sabiei": TM are în plus, la începutul versetului: „au pus stăpânire pe ea", iar la sfârşitul lui: „şi pe regele ei şi cetăţile ei".

10,38 E vorba aici de numele unei cetăţi (şi nu de regele Odollamului, v. 3), frecvent citată ca cetatea Enakimilor (11,21) sau Cetatea Literelor (15,13.17).

lovit-o cu tăişul sabiei; şi au nimicit-o cu totul, pe ea şi tot ce era viu în ea; şi n-au mai lăsat pe nimeni teafăr; la fel cum făcuseră cu Hebronul şi cu regele lui, tot aşa au făcut şi cu Dabirul şi cu regele lui.

[40] Şi Iisus a lovit tot ţinutul din munte, şi Nageb, şi câmpia, şi Asedoth şi pe regii ei; n-au mai lăsat pe nimeni teafăr. A nimicit cu totul orice suflare de viaţă, după cum i-a dat poruncă Domnul Dumnezeul lui Israel. [41]De la Cades Barne şi până la Gaza, tot Gosomul, până la Gabaon, [42] şi pe toţi regii lor, şi ţara lor, i-a lovit Iisus dintr-o dată, pentru că Domnul Dumnezeul lui Israel, lupta laolaltă cu Israel.

11 [1] Iar dacă a auzit Iabin, regele [cetăţii] Asor, a trimis [soli] la Iobab, regele [din] Marron, la regele [din] Simoon, la regele [din] Aziph, [2] şi la

---

10,39 „toate satele ei": gr. κῶμαι presupune aici ebr. *hāṭēr*, „sălaş", „ocol pentru vite" (şi nu TM *'îr*, „oraş"); de aceea unii traduc cu „cetăţuie", dar numai Ierusalimul şi Samaria aveau în subordine alte cetăţi. ♦ „cu Hebronul şi cu regele lui": TM are doar „Hebronul". ♦ La sfârşitul versetului TM are în plus: „cum făcuse cu Libna şi cu regele ei".

10,40 „Asedoth": *cf.* nota 11,22.

10,41 TM începe cu: „Iosua i-a bătut" (lipsă în LXX). ♦ „tot Gosomul": TM are „ţinutul Goşem" – numele desemnează aici şi în 15,51 o regiune meridională din munţii lui Iuda. Această transliterare în LXX permite deosebirea ei de regiunea din Egipt, transliterată Gesem (Gen. şi Ex.)

10,42 Cap. 10 se sfârşeşte în LXX aici. TM are în plus v. 43, identic cu v. 15.

11,1 „Marron" (corelare LXX, greşită, cu „Apa Marron", din v. 5): TM are *Mādhōn* (ca Theodotion, Aquila, Symmachos). ♦ „Simoon": TM are *şimrōn*; Theodotion, Aquila, Symmachos: *sumerōn*. Lista faraonului Tutmes II şi Scrisoarea 225 de la El-Amarna (Egipt, sec. al XIV-lea î.H.) sprijină lecţiunea greacă (*cf.* Barthélemy, D., 1982, p. 19). ♦ „Iabin": Origen interpretează alegoric şi spiritual numele regilor/demoni coalizaţi împotriva lui Iisus. Iabin înseamnă „gânduri şi vicleşug/isteţime". Corespondentul lui este şarpele din Geneză, renumit ca fiind cea mai isteaţă dintre creaturi (Gen. 3,1). „Asor" înseamnă „curte (împărătească)", simbol al întregii lumi pământeşti; prin urmare, Iabin este simbolul „prinţului acestei lumi", al diavolului (*Hom. Ios.* XIV,2). ♦ „Iobab" înseamnă „duşmănie", după Origen; iar „Marron", „amărăciune". Prin urmare, sensul spiritual al versetului este: prinţul acestei lumi trimite soli la regele patimilor şi viciilor, într-un cuvânt, al amărăciunii sufleteşti (*ibid.*). ♦ „Simoon" înseamnă „ascultare", în două sensuri, bună şi rea. Regele din Simoon dă aici ascultare diavolului. ♦ „Aziph"/„Zif" înseamnă „cum se scurge": trimite la motivul *vanitas vanitatum* (toate cele lumeşti trec, se scurg inexorabil).

11,2 „din faţa": TM are „de la nord" şi nu are aici „Sidon cea mare" (care apare doar în v. 8). ♦ „Sidon" înseamnă „vânători": simbolizează puterile malefice care vânează sufletele credincioşilor (*ibid.).* ♦ „Raba": TM are *'arabah*, transliterat corect în 12,3. ♦ „dinaintea": TM are „la sud de".

regii din fața [cetății] Sidon cea mare, către [ținutul de] munte, către Raba, dinaintea [cetății] Keneroth, și spre câmpie și spre Napheddor, [3] și la canaanenii de la țărmul mării dinspre răsărit, și la amoreii de la țărmul mării, la eveii, și iebuseii, și fereziții de la munte, și cheteii de sub Aermon, din ținutul Massepha. [4] Și aceștia au ieșit, împreună cu regii lor, mulți precum nisipul mării, cu cai și cu foarte multe care. [5] Și s-au adunat toți regii aceștia și s-au strâns la un loc și și-au pus tabăra la apa Marron, să se lupte cu Israel. [6] Și Domnul i-a zis lui Iisus: „Să nu te temi în fața lor, căci mâine la ceasul acesta, Eu ți-i voi da, fugăriți, dinaintea lui Israel; cailor lor le veți tăia vinele, iar carele le veți pârjoli în foc." [7] Și Iisus, cu tot poporul bun de luptă, a venit asupra lor la apa Marron, fără de veste; și au căzut peste ei în [ținutul de] munte. [8] Și Domnul i-a dat în mâna lui Israel și, tăindu-i, i-au fugărit până la Sidon cea mare, și până la Maseron, și până la câmpiile de la Massoch, spre răsărit; și i-au tăiat în bucăți până n-a mai rămas din ei nici unul teafăr. [9] Și Iisus a făcut cu ei după cum îi poruncise Domnul: cailor lor le-a tăiat vinele și carele lor le-a ars în foc.

[10] În vremea aceea Iisus s-a întors și a luat [cetatea] Asor și pe regele ei; Asor stăpânise mai înainte peste toate aceste regate. [11] Și din ea au ucis cu sabia tot ce sufla, și i-a nimicit pe toți; și n-a mai rămas în ea nici o suflare, iar Asorul l-au ars în foc. [12] Și Iisus a luat toate cetățile regilor și pe regii lor

11,3 „canaanenii de la țărmul mării": TM are „canaaneni, de la răsărit și apus". ♦ „Massepha": TM are *mițpah* (sau *mițpeh*), „post de pază". Toponimul desemnează mai multe localități și apare transcris diferit: Massoch (v. 8), Massepha (13,26), Maspha (15,38), Massema (18,26).

11,4 „regii lor": TM are „taberele lor". ♦ „mulți precum nisipul mării": TM are „popor numeros ca nisipul de pe țărmul mării".

11,5 „apa Marron" (identificat cu toponimul de la v. 1), TM are *mērōm*.

11,6 „le veți tăia vinele": gr. νευροκοπεῖν înseamnă, exact, „a tăia tendoanele". Corespunde ebr. *'āqar*, dar în Deut. 21,4.6 echivalează ebr. *'āraph*, „a frânge grumazul". Origen preia împreună cele două expresii, interpretând spiritual expresia de aici ca „a-și înfrâna trupul prin post" și „a pune sub jugul abstinenței grumazul trufaș al cărnii". El pleacă de la o nedumerire: de ce doar caii învinșilor sunt sacrificați, în vreme ce asinii sunt lăsați vii. Pentru că, răspunde el, caii sunt animale „senzuale, lascive" și trufașe, simbolizând patimile sufletești; asinii însă, prin caracterul lor blând și umil, simbolizează virtuțile. La un alt nivel de interpretare, caii reprezintă adunarea demonilor, în vreme ce asinii îi simbolizează pe păgânii ce vor fi convertiți (*Hom. Ios.* XV,3).

11,7 TM nu are „în [ținutul de] munte". ♦ „Baalgad": *cf.* nota 13,5.

11,8 „Maseron" (doar prima parte a toponimului ebr.): *cf.* „Maserephothmaim" în 13,6.

11,10 TM are în plus: „și l-a ucis pe regele ei cu tăișul sabiei" (preluat de Origen).

şi i-a ucis cu tăişul sabiei; şi i-a nimicit cu totul, precum orânduise Moise, slujitorul Domnului. 13 Dar Israel nu a ars toate cetăţile ridicate pe înălţimi; doar [cetatea] Asor a ars-o Iisus. 14 Şi fiii lui Israel au luat pentru ei toate prăzile din ea, dar i-au nimicit pe toţi cu tăişul sabiei, până ce i-au dat pieirii; n-au mai lăsat nici o suflare între ei. 15 Precum Domnul i-a orânduit lui Moise, slujitorului Său, şi Moise i-a poruncit, la fel, lui Iisus, aşa a făcut şi Iisus: n-a trecut peste nici una din toate câte i le orânduise Moise.

16 Şi Iisus a luat tot ţinutul de munte, şi întregul Nageb, şi tot ţinutul Gosom, şi [ţinutul de] câmpie, şi [ţinutul] dinspre asfinţit, şi muntele lui Israel, şi [ţinuturile] de jos, 17 de lângă munte, de la muntele Achel care se înalţă către Seir şi până la Baalgad şi câmpiile Libanului, de sub muntele Aermon; şi i-a luat pe toţi regii şi i-a ucis şi i-a dat pieirii. 18 Şi Iisus a făcut război cu regii aceştia multe zile 19 şi nu se afla cetate pe care Israel să n-o fi cucerit; pe toate le-au cucerit în război. 20 Căci prin Domnul a fost să li se întărească inima, ca să se înfrunte în război cu Israel, să fie nimiciţi, să n-aibă [parte de] milă de la ei, ci să fie nimiciţi, după cum Domnul i-a zis lui Moise.

11,13 „cetăţile ridicate pe înălţimi", gr. πόλεις κεχωματισμέναι (*hapax* LXX < χῶμα, „morman, movilă, muşuroi", *cf.* 8,28); Theodotion: „întărite"; Aquila: „ridicate pe un gorgan"; Symmachos: „aşezate fiecare pe o înălţime".

11,14 „toate prăzile": TM are „toate prăzile acestor cetăţi şi vitele".

11,15 „câte i le orânduise Moise": TM are „câte i le orânduise YHWH lui Moise".

11,16 „Nageb": Aquila şi Symmachos traduc topononimul ebr.: „sudul". ♦ „[ţinutul] dinspre asfinţit" traduce aici toponimul ebr., transliterat de obicei „Araba". ♦ „[ţinuturile] de jos", τὰ ταπεινά (acelaşi suport ebr. e redat alteori prin „ţinutul de câmpie", gr. ἡ πεδινή). Traducătorul gr. distinge primul termen, cu care desemnează depresiunea de la poalele muntelui lui Israel, de al doilea, folosit pentru câmpia Iudeei. *Cf.* nota 2,16.

11,17 „Achel" este redat la 12,7 prin „Chelcha". Targumul are „muntele Peligah (= împărţit)", preluat de Aquila; unii traducători moderni traduc toponimul prin „Muntele Pleşuv"; localizarea sa este controversată. ♦ „Seir": în TM sunt doi munţi desemnaţi prin acest toponim. În Pentateuh, precum şi în Iis. Nav. 11,17; 12,7; 24,4 este vorba de masivul muntos situat la sud de Marea Moartă. În Iis. Nav. 15,10, desemnează un munte din Iuda, transcris în LXX „Assares".

11,19 Prima parte a versetului diferă în TM: „şi nu a fost nici o cetate care să facă pace cu fiii lui Israel", iar la sfârşitul versetului are în plus: „în afară de eveii ce locuiau în Gabaon".

11,20 „să fie nimiciţi" (2 ocurenţe în acest verset): gr. ἐξολεθρεύειν echivalează aici două verbe ebr., *ḥāram*, „a anatemiza" (*cf.* nota 6,17), şi *ṣāmadh*, „a nimici", iar în v. următor vb. *karat*, „a ucide".

21 [Tot] în vremea aceea Iisus a venit şi i-a nimicit pe enakimiţii din
[ţinutul de] munte, de la Hebron, şi de la Dabir, şi de la Anaboth, din toată
stirpea lui Israel, şi din tot muntele lui Iuda, împreună cu cetăţile lor; Iisus
i-a nimicit cu totul. 22 N-a mai fost lăsat [nici unul] dintre enakimiţii [aflaţi]
între fiii lui Israel; numai la Gaza, la Geth şi la Asedoth au mai fost lăsaţi.
23 Iar Iisus a luat tot pământul, după cum i-a poruncit Domnul lui Moise, şi
Iisus i l-a dat moştenire lui Israel împărţindu-l după triburile lor. Şi ţara a
încetat să se mai războiască.

12 1 Şi aceştia [sunt] regii ţinutului pe care fiii lui Israel i-au nimicit, şi
le-au moştenit pământul dincolo de Iordan, de la soare-răsare, de la Valea
Arnon şi până la muntele Aermon, ca şi tot ţinutul Araba, dinspre răsărit:
2 Seon, regele amoreilor, care locuia în Esebon, stăpânind de la Aroer – care
este în vale, la marginea văii – şi [peste] jumătate din Galaad, până la Iaboc,
[în] hotarele fiilor lui Ammon, 3 şi [peste] Araba, până la marea Chenereth,
la răsărit, şi până la marea Araba, marea Sărilor, la răsărit, pe calea spre
Asimoth, de la Thaiman de sub Asedoth Phasga. 4 Şi Og, regele din Basan,

---

11,21 „din toată stirpea lui Israel, şi din tot muntele lui Iuda": TM are „din tot muntele lui Iuda şi din tot muntele lui Israel" (LXX-A şi *Vetus Latina* au la fel cu TM).

11,22 „Asedoth": TM are *'aşdod* (numele unei cetăţi filistene), transliterat „Azot" în 13,3. Aceeaşi transliterare „Asedoth" pentru ebr. *'aş^{e}dōth*, „versanţi" (în Iis. Nav. 10,40; 12,3; 13,20 etc.) poate duce la confuzii.

11,23 „a încetat": ebr. *şaqat*, „a fi în pace", a fost aici tradus cu καταπαύειν, „a înceta", „a se opri", iar în 14,15 cu κοπάζειν, „a se linişti", „a se odihni". Origen (*Hom. Ios.* XV,7) subînţelege că trupul (ἡ γῆ, „ţara", „pământul") încetează să lupte şi primeşte odihna doar atunci când toţi duşmanii săi vor fi învinşi.

12,1-6 Traducătorul reia în general transliterările toponimelor după Deuteronom.

12,1 „ţinutul Araba": TM are *'Arābhāh* (la fel în LXX-A).

12,2 „Aroer", ca LXX-A, TM, Rahlfs şi Margolis; LXX-B: „Arnon". ♦„la marginea văii", gr. κατὰ μέρος; Margolis crede că e o eroare de lectură în LXX, în loc de κατὰ μέσον; TM este fără corespondent aici; *cf.* Deut. 3,16 şi Iis. Nav. 13,9.16: ebr. „în mijlocul văii".

12,3 „marea Araba, marea Sărilor", *cf.* nota la 3,16. ♦ „Asimoth", transcris şi „Baïthasimoth" la 13,20, conform TM. ♦„Thaiman": TM are *tēymān*, „spre miazăzi", confundat cu un toponim (în Pentateuhul LXX este tradus „spre miazăzi"). ♦ „Asedoth (Phasga)": TM are *'aş^{e}dōth*, „versanţii", luat drept toponim (*cf.* nota 11,22).

12,4 „Şi Og, regele din Basan": TM are „ţinutul lui Og". ♦„uriaşi": ebr. *r^{e}phā'īm* e tradus aici şi la 13,12, în timp ce toponimul este transcris „ţării lui Raphain" la 15,8 şi „Emecraphain" la 18,16.

rămas dintre uriaşi, cel care locuia la Astaroth şi în Edrain, [5] care stăpânea
de la muntele Aermon şi de la Selcha şi tot ţinutul Basan până la hotarele
lui Gesuri, şi Machati, şi jumătate din Galaad, [în] hotarele lui Seon, regele
Esebonului. [6] Moise, slujitorul Domnului, şi fiii lui Israel i-au bătut, iar
Moise le-a dat [pământul lor] moştenire lui Ruben, şi lui Gad, şi la jumătate
din tribul lui Manase. [7] Şi aceştia [sunt] regii amoreilor, pe care i-a nimicit
Iisus, el şi cu fiii lui Israel, de cealaltă parte a Iordanului, spre apus, de la
Baalgad, în câmpia Libanului, şi până la muntele Chelcha, suind către Seir,
iar acest [ţinut] l-a dat Iisus triburilor lui Israel, moştenire după sorţul lor,
[8] în munte, şi la câmpie, şi în Araba, şi în Asedoth, şi în pustiu, şi în Nageb:
pe cheteu, şi pe amoreu, şi pe canaanean, şi pe ferezit, şi pe eveu, şi pe
iebuseu, [9] pe regele din Ierihon, şi pe regele din Gai, care este aproape de
Baithel, [10] pe regele din Ierusalim, pe regele din Hebron, [11] pe regele din
Ierimuth, pe regele din Lachis, [12] pe regele din Ailam, pe regele din Gazer,
[13] pe regele din Dabir, pe regele din Gader, [14] pe regele din Ermath, pe
regele din Arath, [15] pe regele din Lebna, pe regele din Odollam, [16] pe regele
din Makeda, [17] pe regele din Taphug, pe regele din Opher, [18] regele din Aphec
din Saron, [19] pe regele din Asor, [20] pe regele din Simoon, pe regele din Marron,
pe regele din Aziph, [21] pe regele din Cades, pe regele din Tanach, [22] pe

---

12,7-24 LXX enumeră 29 de regi, iar TM, 31. Ordinea lor este identică, cu o excepţie (regele din Cades). TM are „unul", după fiecare rege. Începând cu v. 9, TM întrerupe dispunerea narativă, pentru a prezenta un poem a cărui formă specială nu se regăseşte decât în enumerarea fiilor lui Aman spânzuraţi (Est. 9,7; TB *Megillāh* 16b).

12,12 „regele din Ailam": TM are „regele din *'Eg^{e}lōn*".

12,14 „(regele din) Ermath", transliterat şi „Erma" la 15,30; 19,4 (*cf.* Num. 14,45 şi Deut. 1,44), dar tradus „Anatema" în Num. 21,3 şi Jud. 1,17 (LXX-B).

12,16 După „Makeda", TM are: „regele din Bethel".

12,18 „regele din Aphec din Saron" (un singur rege): TM are „regele din *'Ephēq*, unul, regele din *Şārōn*, unul" (TM are aici doi regi). Determinarea „din Saron" (câmpie de coastă la nord de Iaffa) individualizează acest Aphec (poate acelaşi în Iis. Nav. 13,4) faţă de oraşul omonim din 19,30, aflat mai la nord şi atribuit lui Aser.

12,19 TM are în plus, la începutul versetului: „regele din Mādhōn, unul".

12,20 „regele din Simoon, regele din Marron": TM are „regele din Şimrōn-Mer'ōn, unul" (ca la 11,1).

12,21 „Cades": aici, probabil oraşul din Galileea, atribuit lui Neftali (19,37; 20,6; 21,32). La 15,23, toponimul indică altă cetate, poate Cades Barne.

12,22 „Magedon", TM *Megiddo*, cetate canaaneană (*cf.* şi 17,11: „Mageddo"), asociată cu toponimul din Apocalipsă 16,16 („locul zis în ebraică Harmaggedon", adică muntele Megiddo). ♦ „Ieconam din Chermel": TM are „*Ioqnā'ām* din Carmel".

regele din Magedon, pe regele din Ieconam din Chermel, 23 pe regele din
Dor din Napheddor, pe regele *goimilor* din Galileea, 24 pe regele din
Tharsa. Cu totul, douăzeci şi nouă de regi.

13 1 Şi Iisus [era] bătrân, înaintat în zile. Şi Domnul a grăit către Iisus:
„Tu eşti înaintat în zile şi a mai rămas mult pământ de [luat în] moştenire.
2 Acesta este pământul rămas: hotarele filistenilor, gesiritul şi canaaneanul;
3 de la [ţinutul] cel nelocuit, din faţa Egiptului, până la hotarele Accaronului,
din stânga canaanenilor, se adaugă la cele cinci satrapii ale filistenilor, cele
din Gaza, Azot, Ascalon, Geth şi Accaron; şi la cea a eveului 4 de la
Thaiman, şi la toată ţara Canaanului, din faţa Gazei; şi sidonenii – până la
Aphec, la hotarele amoreilor, 5 şi tot ţinutul [cetăţii] Gabli a filistenilor, şi

---

12,23 „regele *goimilor* din Galileea": TM are *gōyim l^e-gilgāl*. Este unica ocurenţă în LXX a transliterării ebr. *gōy*, tradus în rest prin ἔθνος, „neam", şi prima ocurenţă a formei elenizate, Γαλιλαία. În 20,7 şi 21,32, gr. Γαλιλαία corespunde TM *gālīl*, „cerc, district", care desemnează zona de nord a Palestinei. Se presupune că şi în acest verset forma originară ebr. ar fi fost tot *gālīl* (Barthélemy, D., 1982, p. 27).

13,1-14 *Împărţirea Canaanului şi hotarele triburilor lui Israel.* De aici începe împărţirea Canaanului, care continuă până la cap. 19.

13,1 „înaintat în zile", gr. προβεβηκὸς τῶν ἡμερῶν (*cf.* Gen. 18,11; 24,1): construcţia, dar cu dativul, se reia în Iis. Nav. 23,1-2. ♦ Pentru Origen, „bătrâni" (presbiteri) nu sunt neapărat oamenii în vârstă (dovadă că Adam şi urmaşii săi, care au trăit ani foarte mulţi, nu sunt numiţi „presbiteri"), ci oamenii cu experienţă. Primul numit astfel în VT este Avraam. În ce-l priveşte pe Iisus, el este „bătrân", întrucât o dată cu El se apropie sfârşitul lumii vechi şi începutul Veşniciei (*Hom. Ios.* XVI,1).

13,2 Versetele 2-5 prezintă numeroase divergenţe între LXX şi TM. ♦ „gesiritul": TM ***geşuri***, locuitor din Geşur. Toponimul desemnează două regiuni: una în apropiere de Negeb (menţionată aici), iar cealaltă în Transiordania, învecinată cu ţinutul lui Machati (*cf.* de ex. 12,5; 13,11: „hotarele lui Gesuri şi Machati"; pentru acelaşi substrat ebr. *cf.* Deut. 3,14: „gergesei şi omachathiţi").

13,3 „de la [ţinutul] cel nelocuit": TM are ***ṣīḥ̱ōr***, termen rar ce desemna un braţ al Nilului. În 1Par. 13,5 acelaşi termen este tradus cu „hotarele Egiptului", în schimb în Iis. Nav. 19,26, transliterat Sior, desemnează un râu din nordul ţării. ♦ „se adaugă la cele cinci satrapii": TM are „până la ţinutul Eqron, la miazănoapte, care e socotit canaanean"; „satrapie": LXX adoptă termenul dat guvernatorilor perşi, pentru a reda ebr. ***seren***, titlu rezervat celor cinci principi filisteni; Targumul propune *ṭūrānēy*, „tirani".

13,4 „de la Thaiman": LXX transcrie ebr. *tēymān*, „sud", ca şi cum ar fi numele unui oraş (vezi şi 12,3); Symmachos: *et in meridianam.*

13,5 „şi tot ţinutul [cetăţii] Gabli a filistenilor", *litt.* „ţinutul gablit": TM *ha'areţ haggibli.* E vorba de cetatea feniciană Gebal, mai cunoscută sub numele grecesc Byblos; determi-

tot Libanul, de la răsăritul soarelui, de la Galgal, sub muntele Aermon, până
la intrarea Emath; [6] pe toţi locuitorii din [ţinutul de] munte, din Liban, până
la Maserephothmaim, pe toţi sidonenii, Eu îi voi nimici din faţa lui Israel;
dar tu să împarţi prin sorţi acest ţinut lui Israel, precum ţi-am poruncit. [7] Şi
acum să împarţi pământul drept moştenire la cele nouă triburi şi la jumătate
din tribul lui Manase: de la Iordan şi până la Marea cea Mare dinspre
soare-apune să-l dai. Marea cea Mare să-i fie hotar." [8] Iar celor două triburi,
lui Ruben şi lui Gad, ca şi la jumătate din tribul lui Manase, Moise le
dăduse de cealaltă parte a Iordanului, spre soare-răsare. Moise, slujitorul
Domnului, le-a dat lor [9] de la Aroer, care se află pe malul pârâului Arnon, şi
cetatea din mijlocul văii [Arnon], şi toată [câmpia] Misor, de la Maidaba,
până la Daiban, [10] toate cetăţile lui Seon, regele amoreilor, care a domnit în
Esebon, până la hotarele fiilor lui Ammon, [11] [ţinutul] Galaadit şi hotarele
gesiriţilor, şi ale lui Machati, tot muntele Aermon şi toată Basanita, până
la Selcha, [12] tot regatul lui Og din Basanitida, cel care domnea în Astaroth
şi în Edrain; acesta rămăsese dintre uriaşi, şi Moise l-a bătut şi l-a nimicit.
[13] Iar fiii lui Israel nu i-au nimicit cu totul pe gesirit şi pe machatit şi pe
canaanean, iar regele gesirit şi machatitul au locuit printre fiii lui Israel
până în ziua de astăzi. [14] Numai tribului lui Levi nu i s-a dat moştenire:
Domnul Dumnezeul lui Israel, El [este] moştenirea lor, după cum le-a grăit
Domnul. Aceasta este împărţeala pe care o făcuse Moise fiilor lui Israel, în
Araboth Moab, dincolo de Iordan, în faţa Ierihonului.

---

narea „a filistenilor" este cel mai probabil o glosă la LXX-B care are γαλιαθ. ♦ „Galgal": TM are *ba'al gad*, localitate din Liban, transliterat corect în Iis. Nav. 11,17 şi 12,7.

13,6 „[ţinutul de] munte", gr. ἡ ὀρεινή: TM are „muntele"; termenul desemnează în general regiunea muntoasă a Iudeei (*cf.* nota 2,16); aici, o regiune mult mai nordică. ♦ „Maserephothmaim" (*cf.* 11,8).

13,7 TM nu are secvenţa care începe cu: „de la Iordan", până la sfârşitul versetului.

13,9 „Misor": TM are *mīşōr*, „câmpie" (nume comun, confundat cu un toponim).

13,11 „[ţinutul] Galaadit": formă elenizată rară, absentă în Pentateuh; corespondentul TM e transliterat de obicei prin „Galaad". ♦„Basanita", formă elenizată, *cf.* v. 12: „Basanitida", în concurenţă cu „Basan".

13,12 „uriaşii": vezi nota la 12,4.

13,14 „Domnul": TM are „jertfele mistuite în foc ale lui YHWH". Pentru „moştenirea lui Levi", *cf.* Deut. 18,1. ♦ Origen consacră aproape integral omilia a XVII-a moştenirii leviţilor, asimilând raportul dintre leviţi şi poporul lui Israel, cu cel dintre preot şi laic, din NT. ♦ TM nu are pasajul de la „Aceasta...", până la sfârşitul versetului.

[15] Şi a dat Moise tribului lui Ruben, după familiile lor: [16] şi li s-au făcut
hotare de la Aroer, care se află faţă în faţă cu valea Arnon, şi cetatea cea din
Valea Arnon, şi toată [câmpia] Misor, [17] până la Esebon, şi toate cetăţile
care sunt în Misor, şi Daibon, şi Bamothbaal şi ale casei lui Beelmon, [18] şi
Iassa, şi Kedemoth, şi Mephaath, [19] şi Cariathaim, şi Sebama, şi Serada, şi
Sior, în muntele Emac, [20] şi Baithphogor, şi Asedoth Phasga, şi Baithasimoth,
[21] şi toate cetăţile din Misor, şi tot regatul lui Seon, regele amoreilor, pe care
l-a bătut Moise, ca şi pe mai-marii Madiamului, şi pe Evi, şi pe Rocom, şi
pe Sur, şi pe Ur, şi pe Robe, cei care erau căpetenii alături de Seon, şi pe
toţi locuitorii ţării. [22] Şi pe Balaam al lui Beor, ghicitorul, l-au ucis în clipa
aceea. [23] Şi hotarele lui Ruben au fost hotarul Iordanului. Aceasta este moş-
tenirea fiilor lui Ruben, după familiile lor, cetăţile lor şi aşezările lor.

[24] Iar Moise le-a dat fiilor lui Gad, după familiile lor, [25] şi hotarele lor
au fost: Iazer, toate cetăţile din Galaad şi jumătate din pământul fiilor lui
Ammon, până la Aroer, care se află faţă în faţă cu Rabba, [26] şi de la Esebon
până la Ramoth, peste Massepha, şi Botanin, şi Maanain, până la hotarele
Dabirului, [27] şi în Emec Baitharam, şi Baithanabra, şi Socchotha, şi Saphan,
şi restul regatului lui Seon, regele Esebonului; iar Iordanul va fi hotar până
la marea Chenereth, dincolo de Iordan, spre răsărit. [28] Aceasta este moşte-
nirea fiilor lui Gad, după familiile lor, după cetăţile lor şi aşezările lor.

[29] Iar Moise le-a dat la jumătate din tribul lui Manase, după familiile lor:
[30] şi hotarele lor au fost de la Maanaim şi tot regatul Basan, şi tot regatul lui

---

13,16-17 „toată [câmpia] Misor, până la Esebon": TM are „toată câmpia până la Medeba: [17] Esebon". Majoritatea traducătorilor moderni urmează Targumul: „până la Medeba". ♦ „Bamothbaal" este transliterarea din ebr. a sintagmei „stâlpul lui Baal", tradusă în Num. 22,41.

13,19 „şi Serada, şi Sior": LXX a interpretat ca două nume toponimul ebr. *ţereth haşşaẖar*, *hapax* TM (anticul Callirhoe, izvor de ape termale pe ţărmul oriental al Mării Moarte). ♦„muntele Emac": TM are „muntele din vale" (ebr. *'ēmeq*, termen dificil: Raşi propune interpretarea „câmpie").

13,22 „ghicitorul": această calificare (gr. μάντις) este aici depreciativă, pentru că divinaţia era interzisă în Israel. ♦ „în clipa aceea", gr. ἐν τῇ ῥοπῇ. Margolis crede că este o lecţiune greşită a radicalului ebraic. TM are „împreună cu alţii [care au fost ucişi]".

13,27 „Emec": *cf.* nota 13,19. ♦ „Socchotha": corespondentul ebr. *sukkot* desemnează două locaţii diferite: una în valea Iordanului (de care e vorba aici), şi o alta, la primul popas al evreilor în deşert, după ieşirea din Egipt (Num. 33,5). Apare transliterat şi Socchot sau tradus, „Corturile" (*cf.* Gen. 33,17).

13,29 Înaintea secvenţei „după familiile lor", TM repetă „şi a fost pentru jumătate din tribul lui Manase".

Og, regele Basanului, şi toate satele lui Iair, care sunt în Basanitida, şaizeci
de cetăţi; 31 şi jumătate din Galaad, şi în Astaroth, şi în Edrain, cetăţile de
domnie ale lui Og, din Basanitida; acestea au fost date fiilor lui Machir,
fiul lui Manase, şi la jumătate din fiii lui Machir, fiul lui Manase, după
familiile lor.

32 Aceştia sunt cei care-şi primiseră moştenirea de la Moise, dincolo de
Iordan, în Araboth Moab, de cealaltă parte a Iordanului, în faţa Ierihonului,
spre răsărit.

14 1 Iar aceştia sunt cei care, dintre fiii lui Israel, au primit moştenire în
pământul Canaan, cărora le-a [împărţit] moştenirea preotul Eleazar, precum
şi Iisus al lui Nave şi căpeteniile triburilor după părinţi ale fiilor lui Israel.
2 După sorţi au primit moştenire cele nouă triburi şi jumătatea de trib
[cealaltă], după cum a poruncit Domnul, prin Iisus, 3 dincolo de Iordan; iar
leviţilor nu le-a dat moştenire printre ei; 4 căci fiii lui Iosif erau două triburi,

13,32 TM nu are „dincolo de Iordan". ♦ TM conţine un verset în plus, 33, care repetă v. 14, fără menţionarea „jertfelor lui YHWH", ca în textul LXX de la v. 14.

14,2 „prin Iisus", *litt.* „prin mâna lui Iisus": TM are „prin mâna lui Moise" (LXX armonizează probabil cu 13,7). ♦ Origen comentează pe larg asimetria numărului de triburi înzestrate cu teritorii. Mai întâi de toate, pentru a argumenta inferioritatea lui Moise faţă de Iisus Nave, el observă că primul a „împroprietărit" doar două triburi şi jumătate, în vreme ce ultimul, nouă triburi şi jumătate. Apoi, de ce două şi jumătate şi nouă şi jumătate? După exegetul alexandrin, aceasta demonstrează că „cei vechi", ghidaţi după legea lui Moise, aveau totuşi cunoştinţă despre Sfânta Treime, dar această cunoştinţă era imperfectă (doi şi jumătate nu înseamnă Trei; nouă şi jumătate se apropie de zece, număr al perfecţiunii, dar nu-l atinge). Al treilea nivel al interpretării lui Origen este pneumatologic: nici chiar după Întruparea lui Iisus Hristos fiinţa umană nu a devenit perfectă, întrucât se aşteaptă venirea Duhului Sfânt, simbolizat prin numărul 10, numărul perfect (*Hom. Ios.* III,2).

14,3 „dincolo de Iordan" desemnează în gr. teritoriul împărţit de Iisus pe malul apusean al Iordanului; TM are în plus, la începutul versetului: „Căci Moise le dăduse partea de moştenire celor două triburi şi jumătăţii de trib al lui Manase de cealaltă parte a Iordanului."

14,4 „[pământurile] cele puse deoparte", gr. τὰ ἀφωρισμένα, *litt.* „(terenuri) delimitate": TM are *migrāş*, termen tehnic rezervat pentru terenul necultivat dimprejurul cetăţilor levitice (Raşi). Cuvântul ebr. a fost redat în Iis. Nav. şi prin τὰ περισπόρια, „împrejurimi", în cap. 21, consacrat moştenirii leviţilor, unde apare alături de ἀφορισμένα, iar în Num. prin: τὰ προάστεια, *litt.* „zone preorăşeneşti" (35,2.7); τὰ συγκυροῦντα, „prelungiri" (35,3); τὰ ὅμορα, „mărginimi" (35,5); τὰ ἀφορίσματα, „locuri delimitate,

Manase şi Efraim, şi nu li s-a dat parte în ţară leviţilor, ci numai cetăţi de locuit şi [pământurile] cele puse deoparte lor pentru turme, precum şi turmele lor. 5 Precum Domnul i-a poruncit lui Moise, aşa au făcut fiii lui Israel şi au împărţit pământul.

6 Şi fiii lui Iuda s-au înfăţişat la Iisus, la Galgal; iar Chaleb al lui Iephonne kenezitul a zis către el: „Tu cunoşti cuvântul pe care Domnul i l-a grăit lui Moise, omul lui Dumnezeu, despre mine şi despre tine, la Cades Barne; 7 căci eram de patruzeci de ani atunci când Moise, slujitorul lui Dumnezeu, m-a trimis de la Cades Barne să iscodesc ţara şi i-am adus cuvânt după gândul lui; 8 dar fraţii mei, cei care s-au urcat împreună cu mine, au abătut inima poporului, pe când eu nu am contenit să-L urmez pe Domnul Dumnezeul meu; 9 iar Moise a jurat în ziua aceea, grăind: «Pământul pe care ai păşit îţi va fi [dat] moştenire ţie şi copiilor tăi pe vecie, pentru că nu ai contenit să-L urmezi pe Domnul Dumnezeul nostru.» 10 Şi acum Domnul m-a ţinut [în viaţă], după cum mi-a zis; acesta este al patruzeci şi cincilea an de când Domnul i-a spus acest cuvânt lui Moise, şi [de când] Israel a umblat prin pustiu; iar acum, iată, am astăzi optzeci şi cinci de ani: 11 astăzi sunt încă în putere, ca şi atunci când Moise m-a trimis, –

---

separate" (35,3). Totuşi, preferinţa pentru termenul ἀφορισμένα (peste 30 de ocurenţe în cap. 21 din Iis. Nav.) pare să fie în legătură cu contextul din Lev. 23,34, unde acest plural desemnează terenurile rezervate leviţilor, terenuri cu un statut special (sunt inalienabile; acelaşi termen e folosit şi în sintagma din Lev. 27,21, ἡ γῆ ἡ ἀφορισμένη, „pământ pus deoparte/separat pentru Dumnezeu"). ♦ „pentru turme, precum şi turmele lor": TM are „pentru turme, precum şi bunuri pentru ei". Radicalul ebr. pentru „bunuri" poate fi citit şi cu sensul de „turme", însă mai puţin probabil în acest context. LXX-A omite întreaga secvenţă.

14,6 „Galgal", ca LXX-B, reţinut de Rahlfs; TM are *Gilgāl*; LXX-A: „Galgala", formă elenizată. ♦ „Chaleb al lui Iephonne kenezitul" (*cf.* şi vv. 13-14): Kenez este enumerat printre edomiţi (*cf.* Gen. 36,11.15.42), deci Chaleb ar fi edomit, ceea ce contrazice Num. 13,6 unde Chaleb este din tribul lui Iuda. Abia în Num. 32,12 LXX evită contradicţia, înlocuind ebr. „kenezitul" cu sintagma „cel care s-a ţinut deoparte". ♦ După Origen, nu este întâmplător că obţine Chaleb prima parte din teritoriu, întrucât el simbolizează meditaţia, progresul spiritual (numele său înseamnă „inimă", centru al vieţii spirituale). De asemenea, el este fiul „convertirii", sensul numelui „Iephonne" (*Hom. Ios.* XVIII,2).

14,7 „după gândul lui": TM are „după inima mea"; Vulgata: *quod mihi uerum uidebatur*; termenul νοῦς, „gândire, minte", ca echivalent al ebr. *lēb*, „inimă", e rar în LXX, care îl redă curent prin καρδία sau διάνοια, „cugetare", ca în v. următor.

14,8 „au abătut inima poporului": aici „a abate" = „a deturna, a schimba", gr. μεθιστάναι, traduce în mod excepţional aici ebr. *māsāh*, „a topi". Targumul: „a sfărâma, a sparge".

tot aşa sunt şi acum în putere ca să ies şi să intru la luptă. [12] Şi acum îţi cer muntele acesta, după cum a zis Domnul în ziua aceea, căci şi tu ai auzit cuvântul în ziua aceea. Iar acum sunt acolo enakimiţi, cu cetăţi întărite şi mari; dacă însă Domnul va fi cu mine, îi voi nimici, după cum mi-a zis Domnul." [13] Şi Iisus l-a binecuvântat şi i-a dat Hebronul moştenire lui Chaleb, fiul lui Iephonne, fiul lui Kenez. [14] De aceea Hebronul a ajuns moştenirea lui Chaleb al lui Iephonne kenezitul, până în ziua aceasta, căci el urmase îndeaproape porunca Domnului Dumnezeului lui Israel. [15] Iar numele Hebronului era mai înainte cetatea Arboc: aceasta era cetatea-mamă a enakimiţilor. Şi ţara s-a odihnit după război.

15 [1] Şi hotarele tribului lui Iuda, după familiile lor, au fost de la hotarele Idumeei, de la pustiul Sin, până la Cades, spre miazăzi. [2] Şi hotarele de la miazăzi le-au fost până la ţărmul Mării Sărate, de la creasta care duce către miazăzi, [3] porneşte dinaintea urcuşului Acrabin şi înconjoară până dincolo de Senna şi suie către miazăzi la Cades Barne, trece de Asoron, îşi urmează urcuşul către Addara şi înconjoară Cades către apus, [4] şi se duce peste

14,15 „cetatea Arboc": vechi nume al Hebronului, vezi şi Gen. 23,2 (*cf.* 21,11: „Cariatharboc", unde prima parte a sintagmei ebr. a fost transliterată şi ea). ♦ „cetatea--mamă (= „capitala", gr. μητρόπολις) a enakimiţilor": TM are „omul cel mai mare al anaqimiţilor" (aceeaşi diferenţă şi la 15,13; 21,11, unde Arba este în TM: „tatăl lui Enaq"). ♦ „şi ţara s-a odihnit": pentru acelaşi TM, altă soluţie de traducere faţă de 11,23 (*cf.* nota *ad loc*).

15,1-17 În textul gr., prima împărţire a pământului de la Gilgal nu se face, ca în textul masoretic, prin tragere la sorţi. În mod neobişnuit, în 15,1; 16,1; 17,1, ebr. *gōrāl*, „sorţ", e redat prin ὅριον, „hotar" (care corespunde ebr. *g*ᵉ*bhūl*). Unii cercetători cred că e vorba de lectura greşită a radicalului ebr., alţii se referă la un alt suport ebraic urmat de LXX (Auld, A.G., 1978, p. 416).

15,1 „Idumeea": nume elenizat al Edomului. Redat totuşi „Edom" în v. 21, ca şi în Pentateuh. ♦ „până la Cades, spre miazăzi": TM conţine aici o sintagmă ce indică orientarea geografică, nu un toponim.

15,2 „până la ţărmul": TM are „de la ţărmul", ca în Num. 34,3.

15,3 „urcuşul Acrabin": Origen (*Hom. Ios.* XIX,3) comentează că această „colină a scorpionilor/păcatelor" trebuie zdrobită pentru a intra în moştenirea seminţiei lui Iuda. ♦ „Senna": TM are „Sin", acelaşi toponim ca în v. 1, cu un sufix care indică direcţia (*-ah*). ♦ „Cades către apus": TM are „către Qarqa", un toponim *hapax*. „Cades" apare aici probabil prin contaminare cu v. 1.

15,4 „marea": e vorba de Marea Mediterană. ♦ „acestea sunt hotarele lor": TM are „acesta va fi pentru voi hotarul" (exprimare directă).

Asemona şi străbate către Valea Egiptului; şi capătul hotarelor îi va fi
marea; acestea sunt hotarele lor dinspre miazăzi. [5] Iar hotarele dinspre
răsărit: toată Marea Sărată, până la Iordan. Iar hotarele lor de la miază-
noapte – de la capătul mării şi de la malul Iordanului: [6] hotarele suie peste
Baithagla, şi trec spre miazănoapte peste Baitharaba; şi hotarele îşi urmează
suişul peste Piatra lui Baion a fiului lui Ruben, [7] şi hotarele îşi urmează
suişul peste o pătrime din Valea lui Achor şi coboară peste Galgal, care se
află în faţă, dinaintea trecătoarei Addamin, care se află către miazăzi faţă de
vale, şi-şi croiesc drum la apa Izvorul Soarelui; iar capătul le va fi Izvorul
Rogel. [8] Şi hotarele urcă de la Valea lui Onom, peste latura lui Iebus din-
spre miazăzi (acesta este Ierusalimul); şi hotarele trec peste piscul muntelui
care este faţă în faţă cu Valea lui Onom, către apus, care este din latura
dinspre miazănoapte a ţării lui Raphain; [9] şi hotarul trece din piscul munte-
lui până la izvorul apei Naphto, şi străbate către muntele Ephron; şi hotarul
duce către Baal (aceasta este cetatea Iarim), [10] iar de la Baal, hotarul va face
un ocol spre apus şi va trece către muntele Assares, pe după latura de miază-
noapte a cetăţii Iarim (aceasta este Chaslon) şi se va coborî peste Cetatea
Soarelui, şi o va lua către miazăzi; [11] şi hotarul va străbate pe după latura
dinspre miazănoapte a Accaronului, şi hotarele vor străbate spre Saccharona,
şi vor trece muntele Bala, şi vor străbate spre Iabnel, iar capătul hotarelor
va fi marea. [12] Şi hotarele lor dinspre apus: Marea cea Mare va fi hotar.

15,5 „dinspre răsărit": TM are „către miazănoapte" (redat, aici şi în 18,12, prin gr. βορρᾶς).

15,6 „Piatra lui Baion a fiului lui Ruben" (a doua ocurenţă în 18,17, cu pluralul: „Piatra lui Baion a fiilor lui Ruben"). TM are *'eben bohan ben ruben, litt.* „piatra policelui a fiului lui Ruben", probabil o formaţiune stâncoasă cu acest aspect. E posibil ca toponimul să desemneze un punct comun între hotarul lui Iuda şi cel al tribului lui Ruben, la capătul de nord al Mării Moarte (AB Josh., p. 366).

15,7 „peste o pătrime": text incomprehensibil, dat de toate manuscrisele.

15,8 „Valea lui Onom": TM are *gēy (bēn) hinnōm*, „valea (fiului) lui Hinnom", *cf.* la 18,16 „Vâlceaua lui Onnam" şi transliterat apoi „Gaienna" (= gheena, celebră pentru cultul lui Moloch). ♦ „ţării": TM are „văii".

15,9 „către muntele": TM are „către satele din muntele".

15,10 „muntele Assares": *cf.* nota 11,17. ♦ „cetăţii Iarim": TM are „muntelui Iarim". ♦ „Cetatea Soarelui": TM are „Casa Soarelui"; acelaşi toponim apare transliterat „Baithsamus" la 21,16. ♦ „către miazăzi": TM are „către Timnah" (toponim confundat aici cu ebr. *tēymānāh*, „către miazăzi").

15,12 „Marea cea Mare va fi hotar": TM are „hotarul apusean era Marea cea Mare şi teritoriul său".

Acestea sunt hotarele fiilor lui Iuda, de jur împrejur, după familiile lor.
13 Iar lui Chaleb, fiul lui Iephonne, i-a dat parte în mijlocul fiilor lui Iuda,
după porunca lui Dumnezeu; şi Iisus i-a dat cetatea Arboc, cetatea-mamă a
lui Enac (acesta este Hebronul). 14 Şi Chaleb, fiul lui Iephonne, i-a nimicit
de acolo pe cei trei fii ai lui Enac: Susi, Tholmi şi Achima. 15 Şi Chaleb a
urcat de acolo către locuitorii din Dabir, iar numele Dabirului era mai
înainte Cetatea Literelor. 16 Şi Chaleb a zis: „Celui care va lua şi va surpa
Cetatea Literelor şi va pune stăpânire pe ea, i-o voi da de soţie pe fiica mea,
Achsa." 17 Şi a luat-o Gothoniel, fiul lui Kenez, fratele mezin al lui Chaleb;
şi lui i-a dat-o [Chaleb] de soţie pe fiica sa, Achsa. 18 Şi a fost aşa: pe când
mergea ea pe drum, s-a sfătuit cu el, zicând: „Am să-i cer tatălui meu o
ţarină." Şi a strigat de pe asin. Chaleb i-a zis: „Ce ai?" 19 Iar ea i-a zis:
„Dă-mi binecuvântare, pentru că m-ai dat în ţinutul Nageb; dă-mi mie
Golathmainul!" Şi Chaleb i-a dat Golathmainul de Sus şi Golathmainul de
Jos. 20 Aceasta-i moştenirea tribului fiilor lui Iuda.

15,13 „i-a dat", fără subiect determinat, ca TM. ♦ După „Dumnezeu", TM are „[dată] lui Iosua". ♦ „cetatea-mamă a lui Enak": TM are „părintele lui Enak".

15,15 „Cetatea Literelor": TM are „Cetatea Cărţii". ♦ Neconcordanţă cu 11,21, unde Iisus Nave cucerise Dabirul şi-i nimicise pe enakimiţi.

15,16 „va lua şi va surpa" (gr. λαμβάνειν şi ἐκκόπτειν), dublă traducere pentru verbul din TM, „va lovi". ♦ „va pune stăpânire", κυριεύειν: TM are „va lua", verb reluat în ebr. şi la începutul v. 17.

15,17 „fratele mezin": nu apare în TM. ♦ „Gothoniel" (TM *Othniel*) înseamnă, după Origen, „răspuns al lui Dumnezeu". El primeşte aşadar revelaţii din partea lui Dumnezeu, care-i dezvăluie direct tainele Sale. Este fratele mai mic al lui Chaleb (simbolul vieţii spirituale), care ucide, nimiceşte „literele" vechii legi prin inspiraţia vie a Duhului (*Hom. Ios.* XX,6).

15,18 „s-a sfătuit cu el": TM are „l-a stârnit". În toate versiunile gr., ca şi în TM, Achsa are iniţiativa acestei cereri, spre deosebire de Jud. 1,14, unde iniţiativa e a lui Gothoniel. Atât Rahlfs, cât şi Margolis consideră originară varianta din Iis. Nav.♦ „Am să-i cer ...": TM are: „(ea l-a stârnit) să-i ceară". ♦ „a strigat de pe" (ca în tradiţia rabinică şi la Origen, *Hom. Ios.* XX,4): TM are „a coborât de pe".

15,19 „Dă-mi binecuvântare": gr. εὐλογία (TM b^{e}*rākhāh*) desemnează aici o binefacere, un cadou, ca de ex. în Gen. 33,11; Targum: „moştenire". ♦ „Golathmain": LXX transliterează ebr. *gulloth māyim*, „izvoare de apă"; revizorii textului grecesc traduc: Symmachos – „stăpânire de apă", Aquila – „răscumpărare de apă" (joc de cuvinte între ebr. *gullāh* şi *ge'ullāh*). La fel şi în Jud. 1,15 (A şi B): „răscumpărare de apă". ♦ „Golathmainul de Sus şi ... de Jos": exegeza rabinică (TB *Temurah* 16a), făcând un joc de cuvinte cu *gālāh*, „a dezvălui", interpretează: „Othniel stăpâneşte tainele lumii de sus şi lumii de jos." ♦ Pentru Origen (*Hom. Ios.* XX,6) cele două toponime de la sfârşitul versetului reprezintă făgăduinţele pentru viaţa prezentă şi pentru cea viitoare.

21 Iar cetăţile lor au fost: cetatea dintâi a tribului fiilor lui Iuda, la hota-
rele Edomului, spre pustiu, Caibaiseleel, şi Ara, şi Asor, 22 şi Icam, şi
Regma, şi Aruel, 23 şi Cades, şi Asorionain, 24 şi Mainam, şi Balmainan, cu
satele lor, 25 şi cetăţile de la Aseron (aceasta este Asor), 26 şi Sen, şi Salmaa
şi Molada, 27 şi Seri, şi Baiphalad, 28 şi Cholaseola, şi Bersabea cu satele
lor şi aşezările lor, 29 Bala, şi Bacoc, şi Asom, 30 şi Elbudad, şi Baithel, şi
Erma, 31 şi Sekelac, şi Macharim, şi Sethennac, 32 şi Labos, şi Sale, şi
Eromoth, 29 de cetăţi, cu satele lor.
33 În [ţinutul de] câmpie: Astaol, şi Raa, şi Assa, 34 şi Ramen, şi Tano, şi
Iluthoth, şi Maiani, 35 şi Iermuth, şi Odollam, şi Membra, şi Saocho, şi
Azeca, 36 şi Sacarim, şi Gadera, şi aşezările lor, paisprezece cetăţi şi satele
lor; 37 Senna, şi Adasan, şi Magadagad, 38 şi Dalal, şi Maspha, şi Iacareel,
39 şi Laches, şi Basedoth, şi Ideadalea, 40 şi Chabra, şi Maches şi Maachos,
41 şi Geddor, şi Bagadiel, şi Noman, şi Makedan, şaisprezece cetăţi şi satele

---

15,21-63 *Cetăţile lui Iuda.* Rahlfs a editat în paralel textele din Alexandrinus şi Vaticanus, care prezintă divergenţe importante între ele. LXX-A concordă cu TM, astfel încât mulţi exegeţi l-au considerat o revizie după textul ebr.; există totuşi unele acorduri LXX-B = TM, contra LXX-A, sau acorduri LXX-A şi B contra TM (chiar şi în privinţa toponimelor). Ca şi BA, am tradus în text numai versiunea din LXX-B, versiunea LXX-A trecând-o în anexa de la sfârşitul cărţii Iisus Nave. ♦ TM face enumerarea cetăţilor lui Iuda după cele patru regiuni geografice: Negeb, [ţinutul de] câmpie, [ţinutul de] munte şi deşertul. *Cf.* nota 2,16.

15,21 „cetăţile lor au fost": TM omite această introducere.

15,23 „Cades", TM *qedeş*, toponim care desemnează mai multe localităţi; aici ar putea fi Cades Barne. ♦ „Asorionain" corespunde cu două toponime din TM: *Hāţōr (we) Yithᵉnān.*

15,28 „Bersabea" (TM are *bᵉ'ēr şebha'*, „Fântâna celor şapte" sau „Fântâna Jurământului") transliterat aici şi la 19,2 (tradus în Gen.: „Izvorul Jurământului"; de fapt, este vorba de un puţ). ♦ „cu satele lor şi aşezările lor": gr. κῶμαι καὶ ἐπαύλεις corespunde toponimului ebr. *Bizᵉyōthᵉyāh* (confirmat de Vulgata), din pricina unei lecturi greşite. Satele dependente de o cetate sunt desemnate în Num. 21,32 prin κώμη, ca echivalent al ebr. *bath*, „fiică (= filială)", dar traducătorul lui Iis. Nav. a redat cu acest cuvânt şi ebr. *ḥāţēr*, „loc împrejmuit", tradus prin αὐλή în Pentateuh; cetăţile mai pot avea în subordine ἐπαύλεις, pentru acelaşi suport ebr. (folosit singur, acest termen pare a desemna, în Iis. Nav., spre deosebire de cetate, o zonă rurală, echivalent cu κώμη, cu care este folosit alternativ).

15,35 „Membra" (LXX-A: „Nemra"), cetate suplimentară, necunoscută (nu apare în TM).

15,36 „Sacarim, Gadera": TM are patru cetăţi aici, enumerând 15 localităţi, faţă de 14 anunţate. ♦ Sintagma „şi aşezările lor" corespunde unui toponim în TM.

15,39 „Laches", acelaşi cu „Lachis" (10,3.5 etc.), indică pronunţarea [i] a lui η în *koiné*.

lor; [42] Lemna, şi Ithac, [43] şi Anoch, şi Iana, şi Nasib, [44] şi Keilam, şi Akiezi,
şi Kezib, şi Bathesar, şi Ailon, zece cetăţi şi satele lor; [45] Accaron, cu satele
şi aşezările sale; [46] de la Accaron, Gemna şi toate care sunt aproape de
Asedoth, cu satele lor; [47] Asiedoth, cu satele şi aşezările sale; Gaza, cu satele
şi aşezările sale, până la pârâul Egiptului, iar Marea cea Mare îi va fi hotar.
[48] Şi în [ţinutul de] munte: Samir, şi Iether, şi Socha, [49] şi Renna, şi Cetatea Literelor (aceasta este Dabir), [50] şi Anon, şi Escaiman, şi Aisam, [51] şi
Gosom, şi Chalu, şi Channa, unsprezece cetăţi şi satele lor; [52] Airem, şi
Remna, şi Soma, [53] şi Iemain, şi Baithachu, şi Phacua, [54] şi Euma, şi cetatea
Arboc (aceasta este Hebron), şi Sorth, nouă cetăţi şi aşezările lor; [55] Maor,
şi Chermel, şi Ozib, şi Itan, [56] şi Iariel, şi Iaricam, şi Zacanaim, [57] şi Gabaa,
şi Thamnatha, nouă cetăţi şi satele lor; [58] Alua, şi Baithsur, şi Geddon, [59] şi
Magaroth, şi Baithanam, şi Thecum, şase cetăţi şi satele lor; [59a] Theco, şi
Efrata (aceasta este Bethleemul), şi Phagor, şi Aitan, şi Culon, şi Tatam,
şi Eobes, şi Carem, şi Galem, şi Thether, şi Manocho, unsprezece cetăţi şi
satele lor; [60] Cariathbaal (aceasta este cetatea Iarim), şi Sotheba, două cetăţi
şi aşezările lor; [61] şi Baddargis, şi Tharabaam, şi Ainon, şi Aichioza, [62] şi
Naphlazon, şi cetăţile Sadom şi Ancades, şapte cetăţi şi satele lor.
[63] Şi iebuseul locuia în Ierusalim, iar fiii lui Iuda nu au putut să-i
nimicească; şi iebuseii au locuit în Ierusalim, până în ziua de astăzi.

15,44 „Akiezi, Kezib": TM are aici un singur toponim: *'Akh*^{e}*zībh*. ♦ „Ailon": LXX-A are „Edom", fără echivalent în TM. LXX-B e singurul text care dă un total de 10 cetăţi, în consens cu lista (TM şi LXX-A dau 9, conform listei lor).

15,45 „Accaron": *cf.* nota 13,3.

15,46 „Asedoth": TM are *Aş*^{e}*dōdh,* transcris „Asiedoth" în v. 47, cetate din pentapola filistină, dată lui Iuda. *Cf.* nota 11,22.

15,47 „Marea cea Mare îi va fi hotar": TM are „Marea cea Mare şi ţinutul de coastă".

15,49 „Cetatea Literelor": TM are „Cetatea Sannāh" (alt nume al Dabirului).

15,50 „Anon": TM are „Anābh".

15,53 „Phacua": acelaşi cu „Aphec" din 13,4 (TM *'Aphēqāh*).

15,55 „Chermel", TM *Karmel.* Două locuri poartă acest nume: localitatea de aici, atribuită lui Iuda, şi muntele Carmel, cel mai cunoscut, care apare în Iis. Nav. 19,26.

15,56 „Zacanaim" (LXX-A: „Zanoakim"), reuneşte într-un singur cuvânt două toponime din TM, *Zānōah Haqqayin* (vv. 56-57)

15,59a Textul gr. are o listă de 11 cetăţi considerată dispărută în tradiţia textuală premasoretică, restituită după LXX (secţiune absentă din Targum şi Vulgata); numai primele cinci localităţi apar şi în alte locuri în VT (Theco, Efrata, Baithleem, Phagor, Aithan).

15,63 Origen se referă la acest verset pentru a arăta deşertăciunea sensului literal al sintagmei „până în ziua de astăzi": „cum ar mai putea locui iebuseii cu fiii lui Iuda",

16 [1] Iar hotarele fiilor lui Iosif au fost de la Iordan, din fața Ierihonului, de la răsărit: și vor urca de la Ierihon spre deșertul din [ținutul de] munte, spre Baithel Luza, [2] și vor ieși spre Baithel și vor trece spre hotarele de la Chatarothi, [3] și vor străbate către mare peste hotarele aptalimilor, până la hotarele [cetății] Baithoron de Jos, și capătul va fi marea.

[4] Și au primit moștenire fiii lui Iosif, Efraim și Manase. [5] Iar hotarele fiilor lui Efraim au fost, după familiile lor: hotarele moștenirii lor au fost dinspre răsărit [de la] Ataroth și Eroc, până la Baithoron-de-Sus și Gazara; [6] și hotarele vor străbate către mare spre Icasmon, la miazănoapte de Therma, vor coti spre răsărit, spre Thenasa și Sellesa, și vor trece spre răsărit, către Ianoca, [7] și către Macho, și Ataroth, cu satele lor, și vor trece peste Ierihon, și-și vor croi drum către Iordan, [8] și de la Taphu, hotarele o vor lua spre apus peste Chelcana, și capătul lor va fi marea. Aceasta este moștenirea tribului lui Efraim, după familiile lor, [9] și cetățile puse deoparte pentru fiii lui Efraim, în mijlocul moștenirii fiilor lui Manase, toate cetățile și satele lor. [10] – Și Efraim nu l-a nimicit pe canaaneanul care locuia în [cetatea] Gazer; și canaaneanul a locuit printre cei ai lui Efraim până în ziua de

---

dacă nici aceștia nu mai locuiesc în Ierusalim? Dar în Ierusalimul simbolic, care este Biserica, există iebusei, adică oameni cu credința stricată, care sunt „ca neghina amestecată în grâu" (*Hom. Ios.* XXI,1).

16,1 „hotarele": TM are „sorțul". *Cf.* nota 15,1-17. ♦ „de la Iordan, din fața Ierihonului": TM are în plus „până la apele Ierihonului către răsărit". ♦ „deșertul din [ținutul de] munte": TM are „deșertul ce suie de la Ierihon prin munte". ♦ „Baithel Luza": TM are „Bethel" (LXX a luat „Luza" din v. 2 al TM. E vorba de unul și același toponim al cărui nume vechi era Luz, dar căruia Iacob i-a spus Bethel, „Casa Domnului").

16,3 „către mare", „la mare": TM are *yāmmāh*, care poate fi tradus prin „către apus" sau „către mare". LXX, ca și Targumul și majoritatea traducătorilor moderni preiau al doilea sens pentru că e conform cu frontiera occidentală a teritoriilor lui Efraim și Manase de la 17,10.

16,6 Secvenței „către mare... Therma" îi corespunde în TM: „către mare, Mikmetat la nord" (majoritatea exegeților presupun o lacună *ante* Mikmetat). ♦ „Thenasa și Sellesa" pentru TM *Ta'anath Şiloh*, un singur toponim *hapax*.

16,7 „către Macho, și Ataroth": TM are „și coboară de la Yānōḫāh la 'Aṭārōth". ♦ „cu satele lor": TM are „către Naarah" (LXX conține probabil o lecțiune greșită).

16,8 „Taphu", același cu Thaphug (12,17), Thaphthoth (17,7), Thapheth (17,8). ♦ „Chelcana": transliterare coruptă pentru „Nachelcana", ebr. *naḫal Qānāh*, „torentul Qana", același cu „Valea Carana", de la 17,9.

16,10 „până în ziua de astăzi": după aceste cuvinte, TM are „și l-a supus la muncă de rob". ♦ Secvența de la „până ce s-a ridicat Faraon" până la sfârșit este un „plus" LXX.

astăzi, până ce s-a ridicat Faraon, regele Egiptului, şi a luat-o şi a pârjolit-o în foc; iar pe canaaneni şi pe fereziţi şi pe locuitorii din [cetatea] Gazer i-a înjunghiat; şi Faraon i-a dat-o de zestre fiicei sale.

17 [1] Şi [acestea] au fost hotarele tribului fiilor lui Manase, căci acesta
[era] întâiul-născut al lui Iosif: pentru Machir, cel dintâi născut al lui
Manase, tatăl lui Galaad (pentru că era războinic), în Galaaditida şi în
Basanitida. [2] Şi pentru ceilalţi fii ai lui Manase, după familiile lor – fiii lui
Iezer, şi fiii lui Kelez, şi fiii lui Ieziel, şi fiii lui Sichem, şi fiii lui Sumarim,
şi fiii lui Opher: aceştia erau bărbaţii, după familiile lor. [3] Iar Salpaad, fiul
lui Opher, nu avea feciori, ci numai fete; acestea sunt numele fetelor lui
Salpaad: Mala, şi Noua, şi Egla, şi Melcha, şi Thersa. [4] Şi ele au stat dinain-
tea preotului Eleazar şi dinaintea lui Iisus şi dinaintea căpeteniilor, zicând:
„Dumnezeu a poruncit prin Moise să ni se dea moştenire în mijlocul fraţilor
noştri." Şi le-a fost dat lor moştenire, după porunca Domnului, printre fraţii
tatălui lor. [5] Şi le-a căzut [la sorţi] un loc de la Anassa şi Câmpia Labec, din
Galaad, care este dincolo de Iordan. [6] Căci fetele fiilor lui Manase au primit
parte de moştenire în mijlocul fraţilor lor; dar pământul Galaad a fost al
celorlalţi fii ai lui Manase.
[7] Şi hotarele fiilor lui Manase au fost [la] Delanath, care se află în faţa
fiilor lui Anath, şi duc către hotarele de pe Iamin şi Iassib, peste izvorul
Thaphthoth, [8] care va fi al lui Manase; iar Thapheth, peste hotarele lui
Manase, [va fi] al fiilor lui Efraim. [9] Şi hotarele vor coborî peste Valea

---

17,2 În Num. 26,33-35 numele, cu excepţia lui Sichem, apar pentru fiii lui Galaad. ♦ Înainte de „aceştia erau bărbaţii", TM are în plus: „erau fiii lui Manase, fiul lui Iosif".

17,3 După „Opher", TM are „fiul lui Galaad, fiul lui Makhir, fiul lui Manase".

17,4 „după porunca Domnului": TM are „prin gura lui YHWH".

17,5 „le-a căzut [la sorţi] un loc", *litt.* „(a căzut) o funie", gr. ὁ σχοινισμός: neologism, calc după ebr. <u>h</u>ebhel, „parte (măsurată cu funia)", pentru care româna are *funie*, „coardă, sfoară", dar şi „măsură de lungime sau suprafaţă", p. ext. „moşie, parte moştenită".

17,6 „fraţilor lor": TM are „fiilor lui".

17,7 După „Manase", TM are „din latura dinspre Aşer", ceea ce a dat naştere la comentarii, întrucât teritoriul acestuia era la nord de Manase, nu la sud.

17,8 TM are în plus la începutul v.: „Ţinutul Thaphuach".

17,9 „terebint": textul gr. este inteligibil, dar şi cel ebr. e dificil: „aceste cetăţi pentru Efraim, în mijlocul cetăţilor lui Manase"; Margolis crede că trad. a citit, în loc de ebr. *hā 'ēlleh*, „acestea", *hā 'ēlāh*, „terebint".

Carana, la miazăzi de Valea Iariel, terebint pentru Efraim în mijlocul cetății
lui Manase; şi hotarele lui Manase, la miazănoapte de pârâu: capătul lor va
fi marea. [10] La miazăzi – pentru Efraim, şi la miazănoapte – pentru Manase,
şi marea are să le fie hotar. Şi se vor învecina cu Aser spre miazănoapte şi
cu Issachar spre răsărit. [11] Şi vor fi ale lui Manase, în Issachar şi Aser:
Baithsan şi satele lor, locuitorii din Dor şi satele sale, locuitorii din
Mageddo şi satele sale, ca şi a treia parte din Napheta şi satele sale. [12] Iar
fiii lui Manase nu au putut să nimicească aceste cetăţi, iar canaaneanul a
început să locuiască în ţinutul acesta. [13] Şi a fost aşa: când s-au întărit fiii lui
Israel, i-au supus pe canaaneni, dar de nimicit nu i-au nimicit.

[14] Şi fiii lui Iosif au cârtit către Iisus, zicând: „Pentru ce ne-ai dat nouă
moştenire un singur lot şi o singură funie de pământ? Căci eu sunt un popor
numeros şi Dumnezeu m-a binecuvântat." [15] Şi Iisus le-a zis: „Dacă eşti un
popor numeros, suie-te în pădure şi curăţă-ţi [un loc], dacă te strâmtorează
muntele lui Efraim." [16] Şi ei au zis: „Nu ne este de-ajuns muntele lui
Efraim; iar tot canaaneanul care locuieşte acolo are călărime aleasă şi fier,
în [cetatea] Baithsan şi în satele ei şi în Valea Iezrael." [17] Şi Iisus le-a zis
fiilor lui Iosif: „Dacă eşti un popor numeros şi dacă ai putere mare, nu vei
avea un singur lot, [18] ci pădurea va fi a ta, căci [acolo] este pădure; şi o vei

---

17,13 „i-au supus pe canaaneni", gr. ὑπηκόους ἐποίησαν: TM are „i-au supus la corvoadă".

17,14 „au cârtit", ἀντειπεῖν, rar (două ocurenţe în Pentateuh: Gen. 24,50 şi 44,16); TM are *dābhar*, „a zice". ♦ „o singură funie", gr. σχοίνισμα: *cf.* nota 17,5. ♦ „eu sunt un popor numeros" redă după textul gr. expresia folosită cu pronumele la persoana întâi singular. ♦ „şi Dumnezeu": TM are „până acum Dumnezeu", locuţiune ebr. neclară.

17,15 „curăţă-ţi": TM are în plus: „în ţinutul periziţilor şi al rephaimilor", sugerând o extindere peste Iordan. ♦ „te strâmtorează" (= „te strânge"), gr. στενοχωρεῖν: TM are „te apasă". Origen (*Hom. Ios.* XXII,4) comentează textul lung din TM: trebuie să-i scoatem din noi pe perizit, „purtătorul de roade" rele, şi pe rephaimi, al căror nume îl interpretează ca „mame delăsătoare", adică o putere a sufletului care dă naştere la „gânduri moi".

17,16 „călărime aleasă şi fier": TM are „un car de fier".

17,17 „fiilor lui Iosif": TM are în plus: „lui Efraim şi lui Manase".

17,18 „şi va fi a ta": TM are „şi ieşirile lui vor fi ale tale". ♦„dar tu [eşti] mai tare decât el": TM are „căci el e tare"; conform exegezei rabinice textul trebuie interpretat ca „va trebui să-l izgoneşti, căci e puternic". Origen (*Hom. Ios.* XXII,5) compară această poruncă dată de Iisus Nave, de a defrişa pădurea, cu cea a lui Hristos din Mt. 3,10: „Pomul ce nu aduce roade bune va fi tăiat."

curăți și va fi a ta când ai să-l nimicești pe canaanean, care are călărime
aleasă; dar tu [ești] mai tare decât el."

18 1 Și toată adunarea fiilor lui Israel s-a strâns la Selo și au înfipt acolo
cortul mărturiei și țara a intrat sub stăpânirea lor. 2 Și rămăseseră fii de-ai
lui Israel care nu primiseră parte de moștenire, șapte triburi. 3 Și Iisus le-a
zis fiilor lui Israel: „Până când oare nu veți fi în stare să moșteniți țara pe
care v-a dat-o Domnul Dumnezeul nostru? Dați dintre voi trei oameni de
fiecare trib, care să se scoale, să cutreiere ținutul, 4 și să-l descrie înaintea
mea, după cum va trebui să-l împartă." (Și au venit la el 5 și le-a împărțit
șapte părți.) [Și Iisus le-a zis:] „Iuda le va sta hotar la miazăzi, iar fiii lui
Iosif le vor sta la miazănoapte. 6 Iar voi să împărțiți pământul în șapte părți
și să-i aduceți [descrierea] aici, la mine; iar eu am să trag sorțul pentru voi
dinaintea Domnului Dumnezeului nostru. 7 Căci nu este parte pentru fiii lui
Levi printre voi, fiindcă preoția Domnului [este] partea lor; iar Gad, și
Ruben, și jumătate din tribul lui Manase și-au luat moștenirea dincolo de
Iordan, la răsărit, moștenirea pe care le-a dat-o Moise, slujitorul Domnului."
8 Și oamenii s-au sculat și au pornit. Și Iisus le-a poruncit bărbaților care
porneau să măsoare țara, zicând: „Mergeți și măsurați pământul și întoar-
ceți-vă la mine; aici am să trag sorțul pentru voi, dinaintea Domnului, la
Selo." 9 Iar ei au plecat și au măsurat țara; și au văzut-o și au desenat-o
după cetățile ei, – șapte părți într-o carte, și au adus-o la Iisus. 10 Și Iisus a
aruncat pentru ei sorțul la Selo, dinaintea Domnului.

18,1-10 Cu acest capitol începe cea de-a doua împărțire, de la Selo (TM *Șiloh*), făcută deopotrivă în textul gr. și ebr. prin tragere la sorți. Pentru prima împărțire, *cf.* nota 15,1-17.

18,1 „toată adunarea... s-a strâns", gr. ἐξεκκλησιάζειν τὴν συναγωγήν: folosită la pasiv, sintagma redă fidel TM; *cf.* și 22,12. ♦ „cortul mărturiei": TM are „cortul întâlnirii".

18,6 „am să trag sorțul", ἐκφέρειν κλῆρον, reluat și la v. 8.

18,7 „Căci nu este parte pentru fiii lui Levi...": *cf.* Deut. 18,1: „Preoții leviți, întregul trib al lui Levi, nu vor avea nici parte, nici moștenire împreună cu Israel." ♦ „preoția Domnului", gr. ἱερατεία κυρίου.

18,8 „să măsoare": gr. χωροβατεῖν, „a cutreiera, a parcurge", poate fi echivalat aici și prin „a măsura cu pasul, a face topografia" (sens care apare în papirusuri).

18,9 „au văzut-o" nu apare în TM.

18,10 TM are în plus la sfârșitul v.: „Și Iosua a împărțit acolo fiilor lui Israel țara, după sorții lor."

11 Şi sorţul tribului lui Beniamin a ieşit cel dintâi, după familiile sale, şi
hotarele moştenirii lor au ieşit între fiii lui Iuda şi cei ai lui Iosif. 12 Şi hota-
rele lor de la miazănoapte au fost: de la Iordan hotarele vor urca pe latura
dinspre miazănoapte a Ierihonului, şi vor urca peste munte, către mare, şi
capătul lor va fi la Madbaritis Baithon; 13 şi, de acolo, hotarele vor străbate
spre Luza, pe latura dinspre miazăzi a Luzei (aceasta este Baithel); şi apoi
hotarele vor coborî la Maatarothorech în [ţinutul de] munte, care este la
miazăzi de Baithoronul-de-Jos. 14 Şi hotarele vor străbate şi vor ocoli spre
latura care dă spre apus, către miazăzi, de la muntele din faţa Baithoronului,
la miazăzi, şi capătul lor va fi la Cariathbaal (aceasta este Cariathiarin, cetate
a fiilor lui Iuda); aceasta este latura dinspre apus. 15 Şi latura dinspre mia-
zăzi, din părţile Cariathbaalului: hotarele vor străbate către Gasin, la izvorul
apei Naphto, 16 şi hotarele vor coborî pe partea muntelui care se află în faţa
Vâlcelei lui Onnam, la marginea dinspre miazănoapte a Emecraphainului, şi
vor coborî la Gaienna, pe coasta dinspre miazăzi a Iebuseului, şi vor coborî
la izvorul Roghel; 17 şi vor străbate la izvorul Baithsamus, vor trece spre
Galiloth, care se află în faţa urcuşului Aithamin, şi vor coborî la Piatra lui
Baion a fiilor lui Ruben, 18 şi vor străbate pe latura dinspre miazănoapte a
Baitharabei; şi vor coborî 19 peste hotare, pe coasta dinspre miazănoapte a
Baithaglei; şi capătul hotarelor va fi colţul dinspre miazănoapte al Mării
Sărate, în capătul de miazăzi al Iordanului. Acestea sunt hotarele de la

---

18,11-28 Lista oraşelor diferă între LXX-A şi B. Începând cu v. 21 şi până la 19,46 Rahlfs editează în paralel textele A şi B. Noi am urmat Vaticanus, ca şi BA, considerat ca fiind textul de referinţă pentru prototipul gr. (în raport cu Alexandrinus, mai aproape de TM). Fragmentul 18,21b – 19,45 din Alexandrinus este reprodus în anexa de la sfârşitul cărţii Iisus Nave.

18,12 „Madbaritis Baithon": TM are *midhᵉbar Bēyth 'Awem* (primul termen ebr., *midhᵉbar*, „pustiu", a fost transliterat, fiind confundat cu un toponim).

18,13 „Maatarothorech": TM are „de la Atarot Oreq", transliterat corect în 16,5.

18,14 „care dă spre apus": gr. τὸ βλέπον παρὰ θάλασσαν, *litt.* „care priveşte spre mare", traduce ebr. *pᵉ'ath-yām* : „spre mare", dar şi „spre apus".

18,15 „către Gasin": TM are „către mare" (contrazis de geografie, deoarece frontiera se îndrepta spre est).

18,17 „izvorul Baithsamus": TM are *'ēyn Şemeş*, „izvorul Soarelui": toponimul e asimilat de LXX cu cetatea, mai cunoscută, Bayth Şemeş. ♦ „Piatra lui Baion": *cf.* nota 15,6.

18,18-19a „pe latura dinspre miazănoapte a Baitharabei; şi vor coborî [19] peste hotare"; TM are „faţă cu Arabah spre miazănoapte şi cobora spre Arabah [19] şi hotarele vor merge către". Textul gr. se pune în acord cu 15,6.

miazăzi. 20 Şi Iordanul va fi hotar în partea de răsărit. Aceasta este moşteni-
rea fiilor lui Beniamin, hotarele lor de jur împrejur, după familii. – 21 Şi
[acestea au fost] cetăţile fiilor lui Beniamin după familiile lor: Ierihon, şi
Baitheglio, şi Amecasis, 22 şi Baitharaba, şi Sara, şi Besana, 23 şi Aiin, şi
Phara, şi Efrata, 24 şi Carapha, şi Kephira, şi Moni, şi Gabaa; [cu toate,]
douăsprezece cetăţi şi satele lor. 25 Gabaon, şi Rama, şi Beerotha, 26 şi
Massema, şi Miron, şi Amoke, 27 şi Phira, şi Caphan, şi Nacan, şi Selecan,
şi Thareela, 28 şi Iebus (acesta este Ierusalimul) şi cetăţile, şi Gabaothiarimul;
[cu toate,] treisprezece cetăţi, cu satele lor. Aceasta este moştenirea fiilor lui
Beniamin, după familiile lor.

19 1 Şi al doilea a ieşit sorţul fiilor lui Simeon, şi moştenirea lor a fost în
mijlocul părţilor de moştenire ale fiilor lui Iuda, 2 şi moştenirea lor a fost:
Bersabea, şi Samaa, şi Coladam, 3 şi Arsola, şi Bola, şi Asom, 4 şi Elthula,
şi Bula, şi Erma, 5 şi Sikelac, şi Baithmachereb, şi Sarsusin, 6 şi Batharoth,
şi ţarinele lor; [cu toate,] treisprezece cetăţi şi satele lor. 7 Eremmon, şi
Thalcha, şi Ether, şi Asan, patru cetăţi şi satele lor, 8 dimprejurul acestor
cetăţi, până la Barec, mergând [până la] Bameth spre miazăzi. Aceasta este
moştenirea tribului fiilor lui Simeon, după familiile lor. 9 Din moştenirea lui

---

18,23 „Efrata": TM are *oprah*; a fost identificată cu Ephron (2Par. 13,19), Aphairema (1Mac. 11,34) şi Efraim (Ioan 11,54).

18,24 „Carapha": TM are „Ophni"; Flavius Iosephus (*AI* 14,275): „Gophna". ♦ „Kephira, Moni" (LXX-A: „Capherammin"): TM are *k*^{e}*phar hā 'ammōnāy*, „cetăţuia ammonitului".

18,25 „Rama": TM are *ramah*, „înălţime", toponim care desemnează în Iis. Nav. mai multe cetăţi.

18,26-27 Ordinea şi denumirile localităţilor diferă faţă de cele din TM şi LXX-A.

18,28 „cetăţile, şi Gabaothiarimul; [cu toate,] treisprezece cetăţi": TM are „*Gibh*^{e}*'ath, Qiryath*, paisprezece cetăţi". LXX anunţă un total de 13 cetăţi din lista de 13 enumerate, în timp ce TM menţionează un total de 14 cetăţi, deşi lista enumeră 13.

19,2 „Samaa": TM are *şeba*.

19,6 „şi ţarinele lor": corespunde unui toponim ebr. confundat cu un nume comun cu grafie asemănătoare.

19,8 „până la Barec... Bameth spre miazăzi": TM are „până la Baalat-Beer Ramat Negeb".

19,9 „moştenirea": gr. κλῆρος corespunde aici TM *ḫebhel*, „funie, teritoriu", redat prin σχοινισμός la 17,5 (*cf.* nota). Κλῆρος se poate traduce şi prin „sorţ", şi prin „moştenire"/„lot" („ceea ce revine cuiva prin tragere la sorţi"). ♦ „decât a lor" se poate referi în gr. atât la „parte", cât şi la „trib", pasajul fiind ambiguu; TM are „prea mare pentru ei".

Iuda [a fost] moştenirea tribului fiilor lui Simeon, căci partea fiilor lui Iuda era mai mare decât a lor; şi au moştenit fiii lui Simeon în mijlocul moştenirii lor.
10 Şi al treilea a ieşit sorţul pentru Zabulon, după familiile lor. Hotarele
moştenirii lor vor fi Esedec 11 Gola: hotarele lor, marea şi Maragella, se vor
uni la Baitharaba, în valea care este în faţa Iecmanului, 12 şi se vor întoarce
de la Sedduc înapoi, la răsărit de Baithsamus, către hotarele din Chaselothaith,
şi vor străbate până la Dabiroth, şi vor urca înainte, până la Phangai, 13 şi de
acolo vor coti înapoi, către răsărit, spre Gebere, spre cetatea Catasem, şi vor
străbate spre Remmona, Amathar, Aoza. 14 Şi hotarele vor coti spre miază-
noapte, către Amoth, şi capătul lor va fi la Gaiphael, 15 şi Catanath, şi Nabaal,
şi Simoon, şi Ierihon, şi Baithman. 16 Aceasta este moştenirea tribului fiilor
lui Zabulon, după familiile lor, – cetăţile şi satele lor.
17 Şi lui Issachar i-a ieşit sorţul al patrulea. 18 Şi hotarele lor au fost: Iazel,
şi Chasaloth, şi Sunan, 19 şi Agin, şi Siona, şi Reeroth, şi Anachereth, 20 şi
Dabiron, şi Kison, şi Rebes, 21 şi Remmas, şi Ieon, şi Tomman, şi Aimarec,
şi Bersaphes; 22 şi hotarele vor ajunge la Gaithbor şi la Salim, către apus, şi
la Baithsamus; şi Iordanul va fi capătul hotarelor lor. 23 Aceasta este moşte-
nirea tribului fiilor lui Issachar, după familiile lor, – cetăţile şi satele lor.
24 Şi al cincilea i-a ieşit sorţul lui Aser. 25 Şi hotarele lor au fost de la
Eleketh, şi Aleph, şi Baithoc, şi Keaph, 26 şi Elimelec, şi Amiel, şi Maasa, şi

---

19,10-16 Teritoriul lui Zabulon este cel mai greu de stabilit: hărţile care s-au propus nu concordă, mai ales în partea vestică, limitată sau nu de mare.

19,11 „Gola: hotarele lor, marea": TM are „hotarele lor vor urca spre apus". Traducătorul gr. a citit vb. *alah*, „a urca", drept nume propriu.

19,12 „înapoi": gr. ἐξ ἐναντίας, „în sens invers"; TM are „la răsărit". ♦ „la răsărit de Baithsamus": TM are *miz^e rah haşşemeş*, „spre soare-răsare", confundat de traducătorul gr. cu toponimul din 22,38.

19,13 „Remmona, Amathar, Aoza": TM are „Rimmon întors spre Neah", expresie care conţine *hapaxul hammetō'ār*, „întors spre", înţeles ca nume propriu de LXX şi de Vulgata.

19,15 „Ierihon": TM are *yid'alah*. ♦ TM are în plus: „douăsprezece cetăţi cu aşezările lor".

19,17 TM are în plus, la sfârşitul v.: „pentru fiii lui Issachar, după familiile lor."

19,21 „Ieon, Tomman" (LXX-B), „Engannim" (-A): TM are *'eyn gannim*, „izvorul grădinilor".

19,24 TM are în plus: „pentru tribul fiilor lui Aşer, după familiile lor."

19,26 „Sion": LXX-B citeşte ca pe un toponim ebr. *şīḫōr*, cuvânt de origine egipteană care desemnează o zonă mlăştinoasă. LXX-A are „Sior". *Cf.* nota 13,3.

vor ajunge la Carmel, către apus, şi la Sion, şi Labanath, 27 şi vor coti spre
soare-răsare şi [spre] Baithegeneth, şi vor ajunge la Zabulon, iar de la Gai şi
Phthaiel spre miazănoapte; şi hotarele vor intra în Saphthaibaithme şi [în]
Inael, şi vor străbate spre Choba Masomel, 28 şi Elbon, şi Raab, şi Ememaon,
şi Canthan, până la Sidon cea mare, 29 şi hotarele se vor întoarce spre Rama
şi până la Izvorul Masphassat şi până la tirieni; şi hotarele se vor întoarce
spre Iasiph; şi marea le va fi capătul, de la Leb, şi Echozob, 30 şi Archob, şi
Aphec, şi Raav. 31 Aceasta este moştenirea tribului fiilor lui Aser, după
familiile lor, – cetăţile lor şi satele lor.
32 Şi sorţul al şaselea i-a ieşit lui Neftali. 33 Şi hotarele lui au fost Moolam,
şi Mola, şi Besemiin, şi Arme, şi Naboc, şi Iephthamai, până la Dodam; şi
capetele lor au fost la Iordan. 34 Şi hotarele se vor întoarce spre mare la
Enath Thabor, şi vor străbate de acolo spre Iacana, şi vor ajunge la Zabulon,
spre miazăzi, şi vor ajunge la Aser la apus, şi [la] Iordan, spre răsărit. 35 Şi
cetăţile întărite cu zid ale tirienilor: Tyrul, şi Omatha, Daketh, şi Kenereth,
36 şi Armaith, şi Arael, şi Asor, 37 şi Cades, şi Assari, şi Izvorul lui Asor,
38 şi Keroe, şi Megala, şi Arim, şi Baiththame, şi Thessamus. 39 Aceasta este
moştenirea tribului fiilor lui Neftali.
40 Şi lui Dan i-a ieşit sorţul al şaptelea. 41 Şi hotarele lor au fost: Sarath,
şi Asa, cetăţile Sammaus, 42 şi Salabin, şi Ammon, şi Silatha, 43 şi Ailon, şi
Thamnatha, şi Accaron, 44 şi Alcatha, şi Begethon, şi Gebeelan, 45 şi Azor,
şi Banaibacat, şi Gethremmon, 46 iar la apus, Ieracon [era] hotarul până
aproape de Ioppe. 47 Aceasta este moştenirea tribului fiilor lui Dan, după
familiile lor, – cetăţile lor şi satele lor. 47a Şi fiii lui Dan nu i-au zdrobit cu
totul pe amoreii care îi împingeau către munte. Şi amoreii nu i-au lăsat să

19,27 „Choba Masomel": LXX-B transliterează ca pe un toponim ebr. *mişş^{e}mō'l*, „la stânga"; LXX-A traduce: „Chabol la stânga".

19,32 TM are în plus la sfârşitul v.: „pentru fiii lui Neftali, după familiile lor."

19,34 „[la] Iordan": gr. are aici nominativul, inexplicabil; TM are „şi la Iuda de la Iordan" (probabil o aşezare necunoscută).

19,39 După „fiilor lui Neftali", TM are: „după familiile, oraşele şi cele care ţin de ele."

19,46 Cu acest verset, ediţia Rahlfs revine la un singur text. ♦ TM are „apele Iarqon, Raqqon şi ţărmul dinainte de Iaffa".

19,47-48 În TM, vv. 47 şi 48 sunt inversate. Versetul 47 (LXX 48) are la început: „Iar hotarul fiilor lui Dan se întindea până la ei." În loc de „fiii lui Iuda au purces", TM are „fiii lui Dan", iar la sfârşitul versetului: „şi i-au pus numele Leşem Dan, după numele tatălui lor, Dan."

19,47a Un „plus" LXX, cu elemente din Jud. 1,34-35.

coboare în vale şi din pricina lor au restrâns hotarul părţii lor. [48] Şi fiii lui Iuda au purces şi s-au bătut cu [cetatea] Lachis; şi au cucerit-o şi au lovit-o cu tăişul sabiei şi au locuit în ea; şi i-au pus numele Lasendac. [48a] Şi amoreul a rămas să locuiască în Elom şi în Salamin. Şi mâna lui Efraim s-a lăsat grea asupra lor, de le-au ajuns [plătitori] de bir.

[49] Şi au pornit să ia în stăpânire ţinutul, după hotarul lor. Şi fiii lui Israel i-au dat lui Iisus, fiul lui Nave, parte de moştenire printre ei, [50] după porunca lui Dumnezeu. Şi i-au dat cetatea pe care o ceruse, Thamnasarach, care se află în muntele lui Efraim: şi el a clădit cetatea şi a locuit în ea.

[51] Acestea sunt împărţirile pe care le-au dat moştenire, după sorţi, preotul Eleazar şi cu Iisus al lui Nave şi cu căpeteniile după părinţi din triburile lui Israel, în Selo, dinaintea Domnului, lângă uşile cortului mărturiei; şi au pornit să ia în stăpânire ţinutul.

20 [1] Şi Domnul i-a grăit lui Iisus, zicând: [2] „Spune-le fiilor lui Israel, zicând: «Daţi cetăţile de scăpare despre care v-am grăit prin Moise, [3] ca loc de scăpare pentru ucigaşul care a lovit pe cineva fără de voie; şi să fie pentru voi cetăţi de scăpare, iar ucigaşul să nu fie ucis de ruda de sânge [a mortului], până ce nu va sta dinaintea adunării, la judecată.»" [[4-6]] [7] Şi a pus

---

19,48a Verset suplimentar în LXX.

20,1-3.7-9 Acest capitol s-a păstrat în două redactări: un text lung (LXX-A), care coincide cu cel masoretic, cu trei versete suplimentare între vv. 1-3 şi 7-9 (pe care le-am redat şi comentat în nota 20,4-6) şi un text mai scurt (LXX-B), considerat mai vechi şi mai fidel faţă de prototip.

20,3 „loc de scăpare", gr. φυγαδευτήριον: TM are „ca să fugă acolo". ♦ „fără de voie", ἀκουσίως: TM are „din nebăgare de seamă" (sintagmă veche care denumea omorul prin imprudenţă: *cf.* Rofé, A., 1986, p. 230); TM are în plus: „fără s-o ştie". ♦ După „loc de scăpare", TM are „departe de cel ce răzbună sângele". ♦ Pasajul de la „iar ucigaşul" până la sfârşitul versetului nu apare în TM, dar se regăseşte la 20,9. ♦ „ruda de sânge": gr. ὁ ἀγχιστεύων τὸ αἷμα, *litt.* „rudă apropiată cu privire la sânge", corespunde ebr. *gō'ēl haddām*, „răscumpărătorul sângelui", tradus adesea prin „răzbunătorul sângelui".

20,4-6 *Versetele suplimentare din textul A*: „[4] Iar el va fugi într-una dintre cetăţile acestea şi va sta la poarta cetăţii şi va grăi în auzul bătrânilor cetăţii cuvintele acestea; şi cei din adunare îl vor aduce la ei şi-i vor da un loc, iar el va locui cu ei. [5] Şi pentru că-l va urmări ruda de sânge [a mortului], nu-l vor fereca pe ucigaş [ca să-l dea] în mâna lui, pentru că l-a lovit pe aproapele său fără să ştie şi fără să-l fi urât, nici de ieri, nici de alaltăieri. [6] Şi el va locui în cetatea aceea, până ce va sta dinaintea adunării la judecată, până ce va muri marele preot din zilele acelea; atunci ucigaşul se va întoarce şi se va duce în cetatea lui şi în casa lui şi în cetatea din care a fugit." ♦ Versetele 4-6, absente în

deoparte Cades în Galileea, în muntele lui Neftali, şi Sichem, în muntele lui
Efraim, şi cetatea Arboc (aceasta este Hebronul), în muntele lui Iuda. 8 Şi
dincolo de Iordan el a dat Bosorul, în deşert, în câmpie, de la tribul lui
Ruben şi Aremothul, în Galaad, de la tribul lui Gad, şi Gaulonul, în
Basanitida, de la tribul lui Manase. 9 Acestea [sunt] cetăţile alese pentru fiii
lui Israel şi pentru străinul care locuieşte printre ei, ca să scape acolo cu
fuga oricine a lovit pe cineva fără de voie, ca să nu moară de mâna rudei de
sânge [a aceluia], până când nu va sta dinaintea adunării, la judecată.

21 1 Iar patriarhii fiilor lui Levi au venit la preotul Eleazar, şi la Iisus al
lui Nave, şi la căpeteniile triburilor după spiţele strămoşeşti dintre triburile
lui Israel, 2 şi au grăit către ei, în Selo, în ţara Canaanului, zicând: „Domnul
a poruncit prin Moise să ni se dea cetăţi de locuit, precum şi împrejuri-
mile, pentru dobitoacele noastre.” 3 Şi fiii lui Israel le-au dat leviţilor, la
împărţirea moştenirii, după porunca Domnului, cetăţile şi împrejurimile lor.

Vaticanus, conţin elemente specifice din Num. 35,24-29. ♦ 20,4 „îl vor aduce la ei”: TM are „îl vor primi în cetatea lor”. ♦ 20,5 „nu-l vor fereca... în mâna lui”: calc în gr. după expresia ebr. care avea sensul „a da în mâna, a preda (pe cineva)”. ♦ „fără să ştie”, aici formulă mai puţin tehnică decât „fără de voie”.

20,7 „a pus deoparte”, gr. διέστειλεν: TM are *qādaş* (la hifil), „a sfinţi, a consacra”, contestat de E. Dhorme, care propune lecţiunea din Targum şi LXX: *qārah*. Tradiţia rabinică (TB *Makkoth* 10a) a comentat pe larg alegerea acestor cetăţi levitice de scăpare pentru ucigaşi: aceştia nu numai că-şi pot salva viaţa, ci pot să trăiască o viaţă adevărată, adică să studieze pe lângă maeştri. Philon vede în aceste şase cetăţi treptele accesului spre divinitate.

20,8 După „dincolo de Iordan”, TM precizează „de la Ierihon spre răsărit”.

20,9 „alese” (aici cu sensul „fixate, stabilite”): gr. ἐπίκλητοι. ♦ „a lovit”, gr. παίειν, „a lovi, a bate, a doborî, a răni”. ♦ „ca să nu moară”: TM are „şi el nu va muri”.

21 *Cetăţile leviţilor.* Capitolul relatează împlinirea poruncii date lui Moise (Num. 35,1-8), de a li se atribui leviţilor 48 de cetăţi, luate din ţinutul fiecărui trib, proporţional cu moştenirea sa. Tradiţia ebraică pune în legătură această împărţire cu sarcinile ierarhizate ale fiecărui grup de leviţi care slujeau la cortul mărturiei; astfel, fiii lui Aaron, leviţii cei mai apropiaţi de chivot, primesc cetăţi în pământul lui Iuda, în timp ce fiii lui Simeon şi Beniamin, primesc dincolo de Iordan. Origen consacră în întregime omilia a XXV-a cetăţilor levitice: repartizarea cetăţilor levitice în pământul lui Israel e determinată de o ierarhie care ar putea prefigura locul fiecăruia după înviere. ♦ Caracteristică textului gr. e redarea ebr. *migrāş*, termen tehnic rezervat terenului dimprejurul cetăţilor leviţilor, prin neologismul τὰ περισπόρια (la începutul şi sfârşitul capitolului: 21,2-3.8.11, respectiv 21,34-42), însă prin τὰ ἀφωρισμένα (la mijloc: 21,13-33). *Cf.* nota 14,4.

21,1 „patriarhii”, gr. ἀρχιπατριῶται: TM are „căpeteniile familiilor”.

4 Şi a ieşit sorţul pentru familia lui Caath, şi fiii lui Aaron, preoţii leviţi, au
primit, prin tragere la sorţi, de la tribul lui Iuda, şi de la tribul lui Simeon, şi
de la tribul lui Beniamin, treisprezece cetăţi. 5 Şi celorlalţi fii ai lui Cath
[le-au fost date], prin tragere la sorţi, de la tribul lui Efraim, şi de la tribul
lui Dan, şi de la jumătate din tribul lui Manase, zece cetăţi. 6 Şi fiilor lui
Gedson, – de la tribul lui Issachar, de la tribul lui Aser, de la tribul lui
Neftali şi de la jumătate din tribul lui Manase, în Basan, treisprezece cetăţi.
7 Şi fiilor lui Merari, după familiile lor, – de la tribul lui Ruben, de la tribul
lui Gad şi de la tribul lui Zabulon, prin tragere la sorţi, douăsprezece cetăţi.
8 Şi fiii lui Israel au dat leviţilor cetăţile cu împrejurimile lor, după cum
i-a poruncit Domnul lui Moise, prin tragere la sorţi. 9 Şi tribul fiilor lui
Iuda, şi tribul fiilor lui Simeon – ca şi de la tribul fiilor lui Beniamin – au
dat cetăţi şi au fost numite 10 ale fiilor lui Aaron, din familia lui Caath,
dintre fiii lui Levi, căci pentru ei a fost sorţul. 11 Şi le-a dat lor Cariatharboc,
cetatea-mamă a celor ai lui Enac (aceasta este Hebronul), în muntele lui
Iuda; dar pământul de jur împrejurul ei, 12 ca şi toate ţarinile cetăţii şi satele
ei, Iisus le-a dat în stăpânire fiilor lui Chaleb, fiul lui Iephonne. 13 Şi fiilor
lui Aaron – cetatea de scăpare a ucigaşului, Hebronul, şi [pământurile] puse
deoparte împreună cu ea, şi Lemna, şi [pământurile] puse deoparte lângă ea,
14 şi Ailom, şi [pământurile] puse deoparte ale ei, şi Tema, şi [pământurile]
puse deoparte ale ei, 15 şi Gella, şi [pământurile] puse deoparte ale ei, şi
Dabir, şi [pământurile] puse deoparte ale ei, 16 şi Asa, şi [pământurile] puse
deoparte ale ei, şi Tanu, şi [pământurile] puse deoparte ale ei, şi Baithsamus,
şi [pământurile] puse deoparte ale ei; nouă cetăţi, de la aceste două triburi.
17 Şi de la tribul lui Beniamin – Gabaon, şi [pământurile] puse deoparte ale

---

21,9 „ca şi de la tribul fiilor lui Beniamin" lipseşte din TM.

21,11 „dar pământul de jur împrejurul ei": LXX atribuie clar această zonă lui Chaleb, pe când în TM păşunile din împrejurimi rămân preoţilor, partea acordată lui Chaleb („ţarinele şi satele") începând doar la versetul următor. Toate comentariile iudaice precizează că *mig*^{e}*rāş* („pământul de jur împrejurul cetăţii") este zona care formează prima împrejurime a cetăţii şi a cărei cultivare este interzisă. Abia apoi urmează spaţiile rezervate culturilor. *Cf.* nota 14,4.

21,12 „Iisus le-a dat": TM are „ei le-au dat"(verbul e la pl., fără subiect).

21,13 „[pământurile] puse deoparte": începând de la acest v. şi până la v. 33, gr. foloseşte τὰ ἀφωρισμένα pentru ebr. *migrāş*.

21,14 „Ailom" (LXX-B), „Iether" (LXX-A): TM are *yattir*.

21,16 „Asa": TM are *ayin*, propus pentru corectare după LXX (Barthélemy, D., 1982, p. 63).

ei, şi Gatheth, şi [pământurile] puse deoparte ale ei, [18] şi Anathoth, şi [pământurile] puse deoparte ale ei, şi Gamala, şi [pământurile] puse deoparte ale ei; patru cetăţi. [19] [Cu] toate, cetăţile fiilor lui Aaron, preoţii, [erau] treisprezece.

[20] Şi pentru familiile leviţilor, fiii lui Caath, celor rămaşi dintre fiii lui Caath, le-a fost [dată] o cetate din hotarele lor, de la tribul lui Efraim. [21] Şi le-au dat cetate de scăpare pentru ucigaş, Sichemul, şi [pământurile] puse deoparte ale ei, şi Gazara, şi cele de lângă ea, şi [pământurile] puse deoparte ale ei, [22] şi Cabsaim, şi [pământurile] puse deoparte pentru ea, şi Baithoronul-de-Sus, şi [pământurile] puse deoparte ale ei; patru cetăţi. [23] Şi de la tribul lui Dan – Elcothaim, şi [pământurile] puse deoparte ale ei, şi Gethedan, şi [pământurile] puse deoparte ale ei, [24] şi Ailon, şi [pământurile] puse deoparte ale ei, şi Getheremmon, şi [pământurile] puse deoparte ale ei; patru cetăţi. [25] Şi de la jumătate din tribul lui Manase – Tanach, şi [pământurile] puse deoparte ale ei, şi Iebatha, şi [pământurile] puse deoparte ale ei; două cetăţi. [26] [Cu] toate, zece cetăţi, şi [pământurile] puse deoparte de lângă ele, pentru celelalte familii ale fiilor lui Caath.

[27] Şi pentru fiii lui Gedson, leviţii, de la jumătatea tribului lui Manase – cetăţile cele puse deoparte pentru ucigaşi, Gaulon în Basanitida, şi [pământurile] puse deoparte ale ei, şi Bosora, şi [pământurile] puse deoparte ale ei; două cetăţi. [28] Şi de la cei din tribul lui Issachar – Kison, şi [pământurile] puse deoparte ale ei, şi Debba, şi [pământurile] puse de-o parte ale ei, [29] şi Remmath, şi [pământurile] puse deoparte ale ei, şi Izvorul Literelor, şi [pământurile] puse deoparte ale ei; patru cetăţi. [30] Şi de la cei din tribul lui Aser – Basella, şi [pământurile] puse deoparte ale ei, şi Dabbon, şi [pământurile] puse deoparte ale ei, [31] şi Chelcat, şi [pământurile] puse deoparte ale ei, şi Raab, şi [pământurile] puse deoparte ale ei; patru cetăţi. [32] Şi de la tribul lui Neftali – cetatea pusă deoparte pentru ucigaş, Cades, în Galileea, şi [pământurile] puse deoparte ale ei, şi Emmath, şi [pământurile] puse deoparte ale ei, şi Themmon, şi [pământurile] puse deoparte ale ei; trei cetăţi. [33] [Cu] toate, cetăţile lui Gedson, după familiile lor – treisprezece cetăţi.

21,18 „Gamala": TM are *almon*.

21,21 „Sichemul": TM are „Sichemul şi vecinătăţile lui, în muntele lui Efraim". ♦ TM nu are însă „cele de lângă ea".

21,25 „Iebatha", în loc de TM *gat rimmon*, propus spre corectare „Iibleam" (*ibid.*).

21,27 „cele puse deoparte": aici, termenul tehnic ἀφορίζειν e folosit pentru cetăţile de scăpare.

21,29 „Remmath": TM are *yarmut*. ♦ „Izvorul Literelor": TM are „izvorul Gannim".

21,32 „Emmath": TM are *hammot do'r*. ♦ „Themmon": TM are *qartan*.

34 Şi pentru familia fiilor lui Merari, restul leviţilor, – de la tribul fiilor
lui Zabulon: Maan, şi împrejurimile ei, şi Cades, cu împrejurimile ei, 35 şi
Demna, cu împrejurimile ei, şi Sella, cu împrejurimile ei; patru cetăţi. 36 Şi
dincolo de Iordan, în faţa Ierihonului, de la tribul lui Ruben – cetatea de
scăpare a ucigaşului, Bosor, în pustiul lui Misor, cu împrejurimile ei, şi
Iazer, cu împrejurimile ei, 37 şi Decmon, cu împrejurimile ei, şi Mapha, cu
împrejurimile ei; patru cetăţi. 38 Şi de la tribul lui Gad – cetatea de scăpare a
ucigaşului, Ramoth, în Galaad, cu împrejurimile ei, şi Camin, cu împrejuri-
mile ei, 39 şi Esebon, cu împrejurimile ei, şi Iazer, cu împrejurimile ei; [cu]
toate – patru cetăţi. 40 Toate cetăţile fiilor lui Merari, după familiile lor,
celor rămaşi din tribul lui Levi: hotarele le-au fost douăsprezece cetăţi.
41 Toate cetăţile leviţilor în mijlocul stăpânirii fiilor lui Israel – patruzeci
şi opt de cetăţi, cu împrejurimile lor 42 de jur împrejurul acestor cetăţi, [fie-
care] cetate cu împrejurimile ei, [aşa erau] toate cetăţile acestea.
42a Şi Iisus a terminat de împărţit pământul în hotarele lor. 42b Iar fiii lui
Israel i-au dat o parte lui Iisus, după porunca Domnului; i-au dat lui cetatea
pe care o ceruse: i-au dat Thamnasarachul, în muntele lui Efraim. 42c Şi Iisus
a clădit cetatea şi a locuit în ea. 42d Şi Iisus a luat cuţitele de piatră cu care îi
tăiase împrejur pe fiii lui Israel, pe cei născuţi pe drum în pustiu, şi le-a pus
la Thamnasarach. 43 Iar Domnul i-a dat lui Israel tot pământul pe care S-a
jurat să-l dea părinţilor lor şi l-au împărţit prin sorţi şi au locuit în el. 44 Şi
Domnul le-a dat odihnă de jur împrejur, după cum S-a jurat părinţilor lor;
nu s-a ridicat nimeni dinaintea lor, dintre toţi vrăjmaşii lor, – pe toţi vrăj-
maşii lor i-a dat Domnul în mâinile lor. 45 Nu a căzut nici unul dintre toate
cuvintele bune pe care Domnul le-a grăit fiilor lui Israel: toate s-au împlinit.

22 1 Atunci Iisus i-a chemat pe fiii lui Ruben şi pe fiii lui Gad şi jumătate
din tribul lui Manase 2 şi le-a zis: „Voi aţi auzit toate câte vi le-a poruncit
Moise, slujitorul Domnului, şi aţi ascultat de glasul meu în toate câte vi
le-am poruncit; 3 nu i-aţi părăsit pe fraţii voştri, în toate aceste zile, deşi [au
fost] multe, până în ziua de astăzi: aţi păzit porunca Domnului Dumnezeului
vostru. 4 Iar acum Domnul Dumnezeul nostru le-a dat odihnă de jur împrejur

---

21,34 „Maan": TM are *yoqne' am.* ♦ „Cades": TM are *qartah.* Menţionarea din nou a cetăţii Cades este surprinzătoare (*cf.* şi 21,32).

21,35 „Sella": TM are *nahalal.*

21,36 TM nu are începutul v., până la „Bosor".

21,42a-42d Aceste versete sunt absente în TM; textul gr. pare a fi avut un alt suport ebr.

22,4 „la casele voastre": TM are „în corturile voastre"; aceeaşi echivalare la 22.6-8.14.

fraților noștri, după cum le-a zis lor; acum dar, întoarceți-vă și mergeți la
casele voastre și la pământul stăpânirii voastre, pe care Moise vi l-a dat
dincolo de Iordan. 5 Dar să vegheați să împliniți întocmai poruncile și legea
pe care Moise, slujitorul Domnului, ne-a poruncit să o împlinim: să-L iubiți
pe Domnul Dumnezeul vostru, să urmați toate căile Lui, să păziți poruncile
Lui și să vă alipiți Lui și să-I slujiți cu tot cugetul și din tot sufletul vostru."
6 Și Iisus i-a binecuvântat și i-a trimis și s-au dus la casele lor. – 7 Iar Moise
dăduse la jumătate din tribul lui Manase [un loc] în Basanitida, iar la
[cealaltă] jumătate Iisus le-a dat, împreună cu frații săi, de partea cealaltă a
Iordanului, spre apus. Și când Iisus i-a trimis la casele lor, i-a binecuvântat,
8 și ei au plecat la casele lor cu avuții multe, și dobitoace foarte multe, și
argint, și aur, și fier, și veșminte multe; și și-au împărțit prada de la vrăj-
mașii lor împreună cu frații lor.
9 Și fiii lui Ruben, fiii lui Gad și jumătate din tribul fiilor lui Manase au
plecat de la fiii lui Israel, din Selo, din pământul Canaanului, ca să se ducă
în ținutul Galaadului, la pământul stăpânirii lor, pe care îl primiseră moște-
nire după porunca Domnului, prin Moise. 10 Și au ajuns la Galgala Iordanului,
care se află în pământul Canaanului, și fiii lui Gad, fiii lui Ruben și jumă-
tate din tribul lui Manase au clădit acolo un altar, la Iordan, altar mare la
vedere. 11 Iar fiii lui Israel au auzit zicându-se: „Iată, fiii lui Gad și fiii lui
Ruben și jumătate din tribul lui Manase au clădit altar la hotarele pământului

---

22,5 „să vegheați să împliniți întocmai": TM are „vegheați bine". ♦ „să vă alipiți Lui": *cf.* Deut. 1,36. ♦ „să-I slujiți", gr. λατρεύειν (folosit, ca și corespondentul său ebr., în sens spiritual, „cu tot cugetul și din tot sufletul"). ♦ „cugetul", gr. διάνοια; TM are *lēbh*, „inimă", metafora curentă pentru interioritatea omului: minte – voință – afecte. Theodotion, Aquila, Symmachos traduc prin „inimă".

22,8 „și au plecat la casele lor cu avuții multe": TM (preluat de Theodotion, Aquila și Symmachos) are „și le-a spus, zicând: «întoarceți-vă...»".

22,10 „altar", gr. βωμός: LXX folosește βωμός de obicei pentru altarele păgâne, iar pentru altarul Dumnezeului adevărat a inventat neologismul θυσιαστήριον. Pentateuhul nu face excepție de la această regulă decât în Num. 3,10 (βωμός folosit pentru altarul israelit), dar în celelalte cărți distincția nu mai este păstrată (vezi de ex. Jud. 2,2; **6,25** – θυσιαστήριον pentru altarul păgân). În contextul de față însă, triburile din dreapta Iordanului îi acuză pe ceilalți că și-au făcut un altar idolatru. Triburile din stânga Iordanului răspund dându-i termenului altă accepțiune: ceea ce au făcut ei este doar un βωμός, o simplă replică a unicului adevărat altar, pe care nu se va aduce jertfă, ci are doar rol de păstrare a memoriei.

22,11 „la hotarele pământului Canaanului": TM are „față în față cu pământul Canaanului". ♦ „Galaadul Iordanului": TM are *g^{e}līlōth hayyar^{e}dēn*, interpretat ca toponim („Geliloth al Iordanului") sau „cercurile/meandrele Iordanului".

Canaanului, lângă Galaadul Iordanului, dincolo de fiii lui Israel.” [12] Şi toţi
fiii lui Israel s-au strâns la Selo, ca să urce să se războiască cu ei. [13] Şi fiii
lui Israel au trimis către fiii lui Ruben şi către fiii lui Gad şi către jumătate
din tribul lui Manase, în pământul Galaadului, pe Phinees, fiul lui Eleazar,
fiul lui Aaron, arhiereul, [14] laolaltă cu zece dintre căpetenii, câte o căpetenie
de casă părintească din toate triburile lui Israel; erau căpeteniile caselor strămo-
şeşti: mai-marii peste o mie ai lui Israel. [15] Şi au ajuns la fiii lui Gad, la fiii
lui Ruben şi la jumătatea din tribul lui Manase, în ţinutul Galaad, şi au grăit
către ei, zicând: [16] „Astfel zice toată adunarea Domnului: Ce este greşeala
aceasta pe care aţi săvârşit-o dinaintea Dumnezeului lui Israel, de v-aţi abătut
astăzi de la Domnul, clădindu-vă altar şi v-aţi făcut potrivnici Domnului?
[17] Nu cumva a fost mic păcatul lui Phogor, că nu ne-am curăţit de el [nici]
până în ziua aceasta, şi s-a făcut rană în adunarea Domnului? [18] Iar voi vă
abateţi astăzi de la Domnul? Şi aşa va fi: dacă vă veţi lepăda astăzi de Domnul,
mâine va fi urgie peste tot Israelul! [19] Şi acum, dacă vă este mic pământul pe
care-l stăpâniţi, treceţi pe pământul stăpânirii Domnului, acolo unde stă cortul
Domnului, şi moşteniţi printre noi. Dar să nu vă faceţi potrivnici lui Dumnezeu,
să nu vă lepădaţi de Domnul, clădindu-vă [alt] altar decât altarul Domnului
Dumnezeului nostru. [20] Iată, oare Achar al lui Zara n-a săvârşit greşeală faţă
de anatema [făgăduită] şi s-a făcut urgie asupra a toată adunarea? Şi acesta
era unul singur; dar n-a murit numai el singur din pricina păcatului său.”
[21] Şi au răspuns fiii lui Ruben şi fiii lui Gad şi jumătate din tribul lui
Manase şi au grăit mai marilor peste o mie din Israel, zicând: [22] „Dumnezeu,

---

22,13 „arhiereul”, ἀρχιερεύς, termen rar în LXX (*cf.* Lev. 4,3; Iis. Nav. 24,3; 3Regi 1,25 LXX-A); TM are „preotul”.

22,16 „v-aţi făcut potrivnici Domnului”: termenul ἀποστάτης înseamnă în *koiné* „sclav evadat, dezertor, răzvrătit”; ἀποστάτης şi ἀποστασία nu au încă valoarea specifică religioasă pe care o vor lua în creştinism, de „apostaţi” şi „apostazie” (*cf.* şi Num. 14,9)

22,17 „păcatul lui Phogor”: *cf.* Num 25.

22,19 „dacă vă este mic”: TM are „dacă e necurat”; Aquila: *contaminata*; Symmachos: *immunda.* ♦ „unde stă cortul”, κατασχηνοῖ ἡ σκηνή, figură etimologică calchiind-o pe aceea din ebr. ♦ „Dar să nu vă faceţi potrivnici lui Dumnezeu, să nu vă lepădaţi de Domnul”: TM are „să nu vă răsculaţi împotriva lui YHWH şi să nu vă răsculaţi împotriva noastră” (ca şi LXX-A).

22,20 „Şi acesta era unul singur; dar n-a murit numai el singur din pricina păcatului său”: TM este eliptic şi confuz.

22,22 „Dumnezeu, Dumnezeu [este] Domnul”: TM are *'el 'elohim YHWH.* Acelaşi substrat ebr. este citit ca un superlativ în Ps. 49,1 şi Dan. 11,36 („Dumnezeul Dumnezeilor [este] Domnul”). ♦ „pentru aceasta”: TM are „în ziua aceea” (ca şi LXX-A).

Dumnezeu este Domnul, şi Dumnezeu, Dumnezeu Domnul, El ştie şi va afla
şi Israel: dacă prin lepădare am greşit faţă de Domnul, să nu ne izbăvească
pentru aceasta. 23 Şi dacă ne-am clădit un altar spre a ne lepăda de Domnul
Dumnezeul nostru, ca să înălţăm pe el jerfa arderilor de tot, sau ca să
aducem pe el jertfă de mântuire, Domnul ne va cere socoteală. 24 Dar din
grijă pentru un lucru am făcut aceasta, zicând: Să nu spună mâine fiii voştri
fiilor noştri: «Ce-aveţi voi de-a face cu Domnul Dumnezeul lui Israel?
25 Domnul a pus drept hotar Iordanul între voi şi noi, iar voi nu aveţi parte
de la Domnul.» Iar fiii voştri îi vor alunga pe fiii noştri, să nu se închine
Domnului. 26 Şi noi ne-am zis să facem aşa: să clădim acest altar, nu pentru
prinoase, nici pentru jertfe, 27 ci pentru ca acesta să fie mărturie între voi şi
noi, şi între generaţiile noastre de după noi, pentru a împlini slujba
Domnului dinaintea Lui, cu prinoasele, şi cu jertfele, şi cu jertfele noastre
de mântuire; atunci fiii voştri n-au să spună fiilor noştri mâine: «Nu aveţi
parte de la Domnul!» 28 Şi noi am zis: Dacă va fi vreodată să ne grăiască
nouă sau generaţiilor noastre mâine, atunci vor spune: «Iată o înfăţişare a
altarului Domnului pe care au făcut-o părinţii noştri, nu pentru prinoase,
nici pentru jertfe; ci este mărturie între voi şi noi şi între fiii noştri.»
29 Departe de noi să ne abatem de la Domnul în zilele de astăzi, să ne
lepădăm de Domnul, încât să [ne] clădim altar pentru prinoase şi pentru
jertfele *salamin* şi pentru jertfele de mântuire, altul decât altarul Domnului
care este dinaintea cortului Lui."

30 Auzind [acestea], preotului Phinees şi tuturor căpeteniilor adunării lui
Israel care se aflau cu el, le-au fost pe plac cuvintele pe care le grăiseră fiii
lui Ruben, şi fiii lui Gad, şi jumătate din tribul lui Manase. 31 Şi preotul
Phinees a zis către fiii lui Ruben, către fiii lui Gad şi către jumătate din

---

22,25 „îi vor alunga": TM are „îi vor opri" (o formă a verbului *şābhath*).

22,26 „prinoase": cele patru ocurenţe ale gr. κάρπωμα din Iis. Nav. (22,26-29), tradus în Pentateuh cu „prinoase", corespund de fapt ebr. *'olāh*, „ardere de tot". *Cf.* şi Lev. 1,4.

22,27 „pentru a împlini slujba", *litt.* „să slujească slujba", λατρεύειν λατρείαν, formulă calchiată din ebraică.

22,28 „vor spune": TM are „noi vom spune". ♦ „o înfăţişare", ὁμοίωμα; TM are *tabh^{e}nīth*, „chip cioplit, reprezentare".

22,29 „Departe de noi": gr. μὴ γένοιτο traduce literal ebr. (exact: „să nu fie!"). *Cf.* 24,16; Gen. 44,7.17. ♦ „jertfele *salamin*": traducere dublă, cu atât mai neobişnuită cu cât „salamin" e un *hapax* LXX, fără corespondent în TM.

22,30 „jumătate din tribul lui Manase": TM are „fiii lui Manase".

22,31 „preotul Phinees": TM are în plus „fiul lui Eleazar", aici şi la v. 32.

tribul lui Manase: „Astăzi am cunoscut că Domnul este cu noi, pentru că nu ați săvârșit greșeală înaintea Domnului și pentru că i-ați izbăvit pe fiii lui Israel din mâna Domnului.” [32] Și preotul Phinees s-a întors, laolaltă cu căpeteniile, de la fiii lui Ruben și de la fiii lui Gad și de la jumătate din tribul lui Manase, din ținutul Galaadului în țara Canaanului, la fiii lui Israel, și le-au adus răspuns cuvintelor [lor]. [33] Și le-au fost pe plac fiilor lui Israel; și au grăit către fiii lui Israel, și L-au binecuvântat pe Dumnezeul fiilor lui Israel, și n-au mai zis să se ridice cu război împotriva lor, ca să nimicească pământul fiilor lui Ruben, și al fiilor lui Gad, și a jumătate din tribul lui Manase, – și ei au locuit în el. [34] Și Iisus i-a dat un nume altarului celor din Ruben și din Gad și din jumătate a tribului lui Manase și a zis: „E mărturie între ei că Domnul este Dumnezeul lor.”

23 [1] Și a fost așa: la multe zile după ce Domnul i-a dat lui Israel odihnă deplină față de toți vrăjmașii din jur – Iisus [era] bătrân, înaintat în zile –, [2] Iisus i-a chemat pe toți fiii lui Israel și sfatul bătrânilor, și pe căpeteniile, și pe scribii, și pe judecătorii lor și le-a zis: „Eu am îmbătrânit și sunt înaintat în zile. [3] Iar voi ați văzut câte a făcut Domnul Dumnezeul vostru cu toate neamurile acestea din fața voastră, căci Domnul Dumnezeul vostru [este] Acela care a purtat război pentru voi. [4] Vedeți că v-am aruncat [la

---

22,33 TM nu are „și au grăit către fiii lui Israel”.

22,34 „Și Iisus i-a dat un nume... și a zis”: TM are „Atunci fiii lui Ruben și fiii lui Gad au numit altarul [...?] căci este martor”, text neclar din cauza absenței numelui altarului.

23,1 „i-a dat... odihnă... din jur”: *cf.* nota la 1,13.

23,2 „sfatul bătrânilor”, gr. γερουσία; *cf.*, pentru același suport ebr., οἱ πρεσβύτεροι (7,6.23; 8,10 *passim*).

23,3 „a purtat război”, gr. ἐκπολεμεῖν; *cf.* și v. 10 (pentru același termen ebr. e folosit alteori συμπολεμεῖν).

23,4 „v-am aruncat [la sorți]”: vb. ἐπιρρίπτειν, „a arunca, a azvârli”, corespunde aici ebr. *napal* (la hifil), „a arunca sorți”; același substrat ebr. e tradus în 13,6 cu διαδιδόναι, „a împărți”. ♦ „care v-au rămas”: se subînțelege „de cucerit” sau „pe care le-ați lăsat”; în acest al doilea caz, ar putea fi un ecou al avertismentului dat de Dumnezeu în Num. 33,55 asupra primejdiei pe care o reprezintă „neamurile pe care le veți fi lăsat”. Dar în Jud. 2,21-22, perspectiva pare să fie alta, și anume punerea la încercare a lui Israel: „[21] Nici Eu (*i.e.* YHWH) nu voi mai alunga dinaintea lor pe nimeni din neamurile pe care le-a cruțat Iisus și le-a lăsat, [22] pentru a-l pune prin ele la încercare pe Israel...”; aceeași idee în Jud. 3,1. ♦ „toate neamurile... își vor face hotar”: TM are „de la Iordan și toate neamurile pe care le-am nimicit și marea cea mare, la apus”: frază dificilă, din cauza menționării „neamurilor” care întrerupe descrierea geografică. LXX a adăugat „a face hotar”, dar textul rămâne neclar.

sorți] aceste neamuri care v-au rămas, în moștenirile triburilor voastre; toate neamurile pe care le-am nimicit, de la Iordan și de la Marea cea Mare, își vor face hotar spre soare-apune. 5 Iar Domnul Dumnezeul vostru, El îi va nimici din fața voastră, până ce vor pieri, și va trimite peste ei fiarele sălbatice, până ce-i va nimici, pe ei și pe regii lor, din fața voastră; și veți moșteni pământul lor, după cum v-a grăit Domnul Dumnezeul vostru. 6 Întăriți-vă, așadar, foarte mult, ca să păziți și să faceți toate cele scrise în cartea legii lui Moise, ca să nu vă abateți nici la dreapta, nici la stânga, 7 ca să nu mergeți la neamurile [păgâne] rămase și ca numele dumnezeilor lor să nu fie numite la voi, și ca să nu vă plecați în fața lor și să nu le slujiți, 8 ci numai de Domnul Dumnezeul vostru să vă alipiți, așa cum ați făcut până în ziua aceasta. 9 Iar Domnul i-a nimicit cu totul din fața voastră – neamuri mari și puternice –, și nimeni nu v-a stat împotrivă până în ziua aceasta. 10 Unul de-al vostru a izgonit mii [de-ai lor], pentru că Domnul Dumnezeul vostru, El purta război pentru voi, după cum v-a zis vouă. 11 Și să vegheați cu tărie să-L iubiți pe Domnul Dumnezeul vostru, 12 căci, de vă veți întoarce și vă veți uni cu neamurile care au mai rămas cu voi, și de vă veți încuscri cu ei și vă veți amesteca cu ei, și ei cu voi, 13 atunci să știți că Domnul va înceta să nimicească aceste neamuri din fața voastră, iar ele vor fi lațuri și piedici și cuie în tălpile voastre, și săgeți în ochii voștri, până ce veți pieri de pe pământul acesta bun pe care Domnul Dumnezeul vostru vi l-a dat. 14 Iar eu mă duc pe același drum ca toți ceilalți de pe pământ, și veți cunoaște în inima și în sufletul vostru că nu a căzut nici un cuvânt din toate câte vi le-a zis Domnul Dumnezeul vostru: din toate care vă privesc pe voi, nici unul nu a fost zadarnic. 15 Și va fi așa: precum au venit asupra voastră

23,5 TM nu are secvența „până ce-i va nimici... pe regii lor".

23,7 „să nu mergeți": gr. εἰσελθεῖν, „a merge către, a intra", traduce ebr. *bō'*, „a intra", dar și „a avea relații sexuale" (*cf.* și Gen. 16,4). ♦ După „numele... să nu fie numite la voi", TM are „și să nu jurați pe ele".

23,12 „vă veți încuscri": gr. ἐπιγαμία ποιεῖν desemna căsătoriile între cei din cetăți diferite; este o traducere mai clasică decât neologismele folosite în Pentateuh pentru ebr. *ḥāthan*, „a-și da fiica de soție". ♦ „vă veți amesteca": gr. συγκαταμιγνύναι este *hapax* LXX, dar bine reprezentat la autorii clasici; numește relațiile sexuale. TM are „a intra", *cf.* nota 23,7.

23,13 „tălpile": Theodotion, Aquila și Symmachos au „coastele"; Theodotion (*Qu. Ios.* 19) traduce diferit: „piedici în coastele voastre și spini în ochii voștri".

23,14 „inima": spre deosebire de 22,5 ebr. *lēbh* e tradus aici prin καρδία. ♦ „nu a fost zadarnic", gr. διαφωνεῖν: clasic „a contrazice, a nu fi de acord", dar în *koiné* „a se pierde, a pieri, a se irosi".

toate cuvintele bune pe care le-a grăit Domnul către voi, tot astfel Domnul
Dumnezeu va aduce asupra voastră toate cele rele, până când vă va nimici
de pe acest pământ bun, pe care vi l-a dat Domnul, 16 dacă veți încălca
legământul Domnului Dumnezeului vostru, cel pe care vi l-a poruncit, și
veți începe să slujiți altor dumnezei și să vă închinați lor."

24 1 Și Iisus a adunat laolaltă la Selo toate triburile lui Israel, și i-a che-
mat pe bătrânii, și pe scribii, și pe judecătorii lor, iar aceștia au stat dinain-
tea lui Dumnezeu. 2 Și Iisus a zis către tot poporul: „Așa grăiește Domnul
Dumnezeul lui Israel: «Dincolo de râu au locuit părinții voștri dintru început,
Thara, părintele lui Avraam, și părintele lui Nachor, și au slujit altor dum-
nezei. 3 Și Eu l-am luat pe părintele vostru, pe Avraam, de dincolo de râu, și
l-am călăuzit în tot pământul și i-am înmulțit seminția și i l-am dat pe Isaac,
4 iar lui Isaac pe Iacob și pe Esau; și i-am dat lui Esau moștenire muntele

---

23,16 TM are în plus „mânia lui YHWH se va aprinde asupra voastră și veți pieri degrabă de pe pământul bun pe care vi l-a dat".

24 *Adunarea de la Selo.* LXX, în majoritatea tradiției manuscrise, plasează la Selo (TM *Șiloh*) această ultimă adunare, în timp ce TM o plasează la Sichem. Textul gr. și cel ebr. prezintă și alte divergențe importante: cel gr. are un v. suplimentar (31a, în care Iisus Nave este prezentat ca fiind cel care i-a scos pe evrei din Egipt), iar începutul v. 5a (ce amintește de rolul lui Moise și al lui Aaron) lipsește; aceste diferențe au stat la baza ipotezei că LXX redă o tradiție respinsă de TM, care ar face din Iisus Nave căpetenia ieșirii din Egipt. Versetele suplimentare de la sfârșitul cărții (33a și 33b) conțin elemente ce se pot regăsi în Jud., iar sfârșitul ar fi o secvență originală care ar lega Iis. Nav. de Jud. 3,12.

24,1-16 *Mărturisirea de credință a lui Iisus.* Se poate sublinia caracterul istoric al acestei mărturisiri de credință care nu se referă la minunile creației, ci la faptele minunate ale lui Dumnezeu de-a lungul istoriei lui Israel; pomenirea istoriei providențiale a acestuia e făcută în TM de Dumnezeu Însuși, în timp ce textul gr., de la v. 5, înlocuiește pers. întâi cu a treia, dându-i cuvântul lui Iisus. Origen (*Exh. mart.* 17) face un paralelism între dialogul lui Iosua/Iisus cu poporul și dialogul celor care urmează să devină creștini cu catehetul lor: chemați să aleagă, ei se angajează de partea lui Dumnezeu.

24,1 „au stat", gr. ἱστάναι, „a sta în picioare" (verbul subliniază respectul față de Domnul). ♦ „dinaintea lui Dumnezeu": poate, punerea în legătură cu „chivotul (lui Dumnezeu)" aflat la Selo (18,1) a determinat în LXX localizarea adunării tot acolo.

24,2 „altor dumnezei": în acest capitol apare, întâia oară în Iis. Nav., distincția dintre ἕτερος, „altul", și ἀλλότριος, „străinul". Targumul opune cu claritate pe Dumnezeul lui Israel idolilor, dar textul gr., ca și TM, păstrează același termen, θεός, pentru ambele noțiuni.

24,3 După „pământul", TM are „Canaanului".

24,4 TM nu are secvența de la sfârșitul v. 4 și începutul v. 5: „și-au devenit... i-au chinuit".

Seir, iar Iacob şi fiii lui au coborât în Egipt şi-au devenit acolo un popor
mare, numeros şi puternic. [5] Iar egiptenii i-au chinuit, şi Domnul a lovit
Egiptul prin cele ce le-a făcut; şi după aceea v-a scos [6] din Egipt şi aţi intrat
în Marea Roşie. Şi egiptenii i-au urmărit pe părinţii voştri, cu care şi cu cai,
în Marea Roşie.» [7] Şi noi am strigat către Domnul şi El a dat nor şi negură
între noi şi egipteni; şi a adus peste ei marea şi i-a acoperit, iar ochii voştri
au văzut câte a făcut Domnul în ţara Egiptului; şi v-aţi aflat în pustiu zile
foarte multe. [8] Iar El v-a adus în ţara amoreilor, care locuiesc dincolo de
Iordan, şi ei s-au rânduit de război împotriva voastră; şi Domnul i-a dat în
mâinile voastre şi le-aţi moştenit pământul, şi i-aţi nimicit din faţa voastră. [9]
Şi s-a ridicat Balac al lui Sepphor, regele Moabului, şi s-a rânduit de război
împotriva lui Israel şi a trimis de l-a chemat pe Balaam, ca să vă blesteme;
[10] şi nu a vrut Domnul Dumnezeul tău să te dea pierzării şi v-a binecuvântat
cu binecuvântare şi v-a scos din mâinile lor şi vi i-a dat vouă. [11] Iar voi aţi
trecut Iordanul şi aţi ajuns la Ierihon; şi cei care locuiau în Ierihon, amoreul,
şi canaaneanul, şi ferezitul, şi eveul, şi iebuseul, şi cheteul, şi gergeseul, au
purtat război cu voi, dar Domnul i-a dat în mâinile voastre. [12] Şi a trimis
înaintea voastră viespi şi i-a izgonit din faţa voastră pe cei doisprezece regi
ai amoreilor, [dar] nu cu sabia ta, nici cu arcul tău. [13] Şi v-a dat un pământ
pe care nu aţi trudit, şi cetăţi pe care nu le-aţi clădit, dar v-aţi aşezat în ele,
şi vii şi livezi de măslini, pe care nu voi le-aţi sădit, [dar ale căror roade] le
veţi mânca. [14] Şi acum temeţi-vă de Domnul şi slujiţi-I Lui cu cinste şi
dreptate; şi scoateţi-i pe dumnezeii cei străini, cărora le-au slujit părinţii

---

24,5 TM are la început: „Şi i-am trimis pe Moise şi pe Aaron". TM are discursul la pers. întâi până la v. 13, pe când în LXX trece la a treia.

24,7 „(a dat) nor şi negură": trad. dublă în gr. pentru TM „(a fi) întuneric".

24,8 „s-au rânduit de război", gr. παρατάσσεσθαι, „a se aşeza în rânduri de bătălie", pentru ebr. *nilᵉhām*, „a se război".

24,9 După „Balaam", TM are „fiul lui Beor".

24,10 „nu a vrut Domnul Dumnezeul tău să te dea pierzării": TM are „Eu (*i.e.* YHWH) nu am vrut să-l ascult pe Balaam" (ca în Deut. 23,6); textul gr. nu reia termenii din Deut.: poate fi o subliniere a bunătăţii lui Dumnezeu faţă de Israel sau o lectură greşită. ♦ „v-a binecuvântat cu binecuvântare", gr. εὐλογίαν εὐλόγηζειν, calc după ebr.

24,12 „viespi", gr. σφηκιά, singular colectiv („un roi de viespi"). *Cf.* nota la Ex. 23,28. ♦ „doisprezece regi": TM are „doi regi", probabil cifră corectă, *cf.* Iis. Nav. 12,7-24.

24,14 „cu cinste şi dreptate", gr. εὐθύτης şi δικαιοσύνη: echivalări rare pentru ebr. *tāmīm*, „desăvârşit", şi respectiv *'emeth*, „adevăr, fidelitate"; în alte locuri apar τελειότης şi ἀλήθεια. ♦ TM nu are „cei străini" (dar nu şi la v. 23).

voştri, dincolo de râu şi în Egipt, şi slujiţi-I Domnului. 15 Iar de nu vă va
plăcea să-I slujiţi Domnului, alegeţi-vă voi înşivă astăzi cui aveţi să slujiţi:
ori dumnezeilor părinţilor voştri, celor de dincolo de râu, ori dumnezeilor
amoreilor, pe al căror pământ locuiţi; dar eu şi casa mea Îi vom sluji
Domnului, căci sfânt este."
16 Şi dând răspuns, poporul a zis: „Departe de noi să-L părăsim pe
Domnul, ca să slujim altor dumnezei! 17 Domnul Dumnezeul nostru, El este
Dumnezeu: El ne-a scos pe noi şi pe părinţii noştri din Egipt, şi ne-a vegheat
pe toată calea pe care am umblat şi printre toate popoarele prin mijlocul
cărora am trecut. 18 Şi Domnul l-a izgonit pe amoreu, ca şi pe toate neamu-
rile care locuiau pământul din faţa noastră; dar şi noi îi vom sluji Domnului,
pentru că El este Dumnezeul nostru." 19 Şi Iisus a grăit către popor: „Voi nu
veţi putea să-I slujiţi Domnului, căci este Dumnezeu Sfânt şi, fiind gelos, nu
va îngădui păcatele şi fărădelegile voastre. 20 Când Îl veţi părăsi pe Domnul
şi veţi sluji altor dumnezei, atunci, întorcându-Se împotriva voastră, vă va
chinui şi vă va nimici, în locul binelui pe care vi l-a făcut." 21 Iar poporul a
grăit către Iisus: „Ba nu, Domnului Îi vom sluji!" 22 Şi Iisus a zis poporului:
„Sunteţi martori împotriva voastră că vi L-aţi ales pe Domnul, ca să-I slujiţi
Lui! 23 Şi acum izgoniţi dumnezeii străini care sunt printre voi şi îndrep-
taţi-vă inima către Domnul Dumnezeul lui Israel!" 24 Şi poporul i-a zis lui
Iisus: „Domnului Îi vom sluji şi de glasul Lui vom asculta!"
25 Şi Iisus a încheiat un legământ cu poporul în ziua aceea şi i-a dat lege
şi judecată, la Selo, în faţa cortului Dumnezeului lui Israel. 26 Şi a scris

---

24,15 „Iar de nu vă va plăcea": TM are „dacă e rău în ochi voştri". ♦ „alegeţi-vă", gr. αἱρεῖσθαι (ca LXX-A, reţinut de Rahlfs şi Symmachos). Acelaşi verb e folosit în Deut. 26,17-18 pentru a exprima „alegerea" reciprocă între Dumnezeu şi poporul Său. LXX-B: ἐκλέγειν. ♦ TM nu are „căci sfânt este".

24,17 TM nu are „El este Dumnezeu". ♦ După „din Egipt", TM adaugă formula deuteronomică „şi din casa robilor, şi care a făcut aceste minuni mari în ochii noştri".

24,19 „fiind gelos", gr. ζηλοῦν: în legătură cu tema „Dumnezeu gelos", *cf.* Ex. 20,5. ♦ „păcatele şi fărădelegile voastre": traducătorul foloseşte doi termeni care ţin mai mult de greşeli în privinţa cultului: ἁμάρτημα şi ἀνόμημα pentru ebr. *peşa'*, „păcat de răzvrătire", şi *ẖaṯṯā'th*, „greşeală din nebăgare de seamă".

24,20 „altor dumnezei" (ca LXX-B): TM are „dumnezei străini" (ca LXX-A).

24,25-30 Pentru acelaşi ritual al pietrei puse ca mărturie, *cf.* Gen. 31,45-48 (legământul între Laban şi Iacob).

24,25 „lege şi judecată" (*litt.* „procedură"): TM are *ẖōq ū miş^{e}pāṯ* tradus în Ex. 15,25 prin δικαιώματα καὶ κρίσεις, (*litt.* „reguli de drept şi proceduri"). Versetul pare să

cuvintele acestea într-o carte, legea lui Dumnezeu. Şi Iisus a luat o piatră mare şi a aşezat-o sub terebint, dinaintea Domnului. [27] Şi Iisus a zis către popor: „Iată, piatra aceasta are să fie mărturie împotriva voastră, căci ea a auzit toate cele zise de Domnul, câte a grăit către noi astăzi; ea va fi mărturie împotriva voastră până în zilele de pe urmă, de câte ori veţi minţi Domnului Dumnezeului meu!" [28] Şi Iisus a dat drumul poporului şi fiecare s-a dus la locul său. [29] Iar Israel I-a slujit Domnului în toate zilele lui Iisus şi în toate zilele bătrânilor care au mai trăit după Iisus şi care văzuseră toate faptele Domnului, câte le-a făcut pentru Israel.

[30] Şi a fost aşa: după acestea, a murit Iisus, fiul lui Nave, robul Domnului, [în vârstă] de o sută zece ani. [31] Şi l-au îngropat în pământul moştenirii lui, la Thamnathasachara, în muntele lui Efraim, la miazănoapte de muntele Gaas. [31a] Şi au pus acolo, cu el, în mormântul unde l-au îngropat, cuţitele de piatră cu care i-a tăiat împrejur pe fiii lui Israel, la Galgala, când i-a scos din Egipt, după cum le orânduise Domnul; şi acolo se află până în ziua de astăzi. [32] Iar fiii lui Israel au adus din Egipt osemintele lui Iosif şi le-au

---

atribuie lui Iisus Nave o activitate legislativă (la care face referire Talmudul, *Baba Qamma* 80b). Pentru vocabularul legislativ al LXX, *cf. Septuaginta 1*, p. 184. ♦ TM omite „în faţa cortului Dumnezeului lui Israel", iar în loc de „Selo/Şilo" are „Sichem".

24,26 „într-o carte, legea lui Dumnezeu": TM are „în cartea legii lui Dumnezeu", prima ocurenţă a acestei expresii; până acum apăruse doar sintagma „legea lui Moise". Una din lecturile talmudice îi atribuie lui Iisus Nave, pe baza acestui pasaj, paternitatea unei cărţi; Targumul propune o explicaţie asemănătoare: „Iosua a scris aceste cuvinte şi le-a pus împreună cu cartea legii Domnului". ♦ După „sub terebint", TM are „care e în lăcaşul sfânt al lui YHWH"; plasând acţiunea la Selo, LXX nu permite, ca TM, raportarea la stejarul de la Sichem, unde Domnul îi apare lui Avraam (Gen. 12,6).

24,27 TM nu are „astăzi" şi „până în zilele de pe urmă". ♦ „de câte ori": TM are „ca să nu".

24,29 Ordinea naraţiunii diferă în TM, care relatează fidelitatea poporului, ca o sinteză, după menţionarea morţii şi îngropării lui Iisus. Ordinea din LXX se regăseşte şi în Jud. 2,7-13, în ambele limbi.

24,30 „robul (δοῦλος) Domnului": TM are *'ebhedh YHWH*, „slujitorul lui YHWH". În TM, Iosua, care este numit „slujitorul lui Moise" în cap. 1, primeşte acum acest titlu care îi fusese rezervat lui Moise. LXX nu redă această identificare a celor doi „slujitori ai Domnului" (Moise şi Iisus Nave) pentru că foloseşte δοῦλος pentru Iisus (acelaşi termen ca pentru statutul de robi ai gabaoniţilor, în 9,23), pe când Moise e numit cu titlul mai elevat de οἰκέτης sau παῖς κυρίου, „slujitorul/servitorul Domnului".

24,31a Acest verset, absent în TM, reia elemente din 21,42d (omis, de asemenea, în TM).

24,32 „Iar fiii lui Israel au adus din Egipt osemintele lui Iosif...": TM are „Iar osemintele lui Iosif, pe care fiii lui Israel le aduseseră din Egipt...". Textul grec nu concordă cu Ex.

îngropat în Sikima, în partea ţarinii pe care Iacob o cumpărase cu o sută de mioare de la amoreii care locuiau în Sikima şi pe care i-o dăduse ca parte lui Iosif.

33 Şi după acestea a fost aşa: Eleazar, fiul lui Aaron, arhiereul, a murit şi a fost îngropat în [cetatea] Gabaath a lui Phinees, fiul lui, pe care i-o dăduse
în muntele lui Efraim. 33a În ziua aceea, fiii lui Israel, luând chivotul lui Dumnezeu l-au purtat de jur împrejur printre ei; iar Phinees a fost preot în locul lui Eleazar, părintele său, până ce a murit şi a fost îngropat la
Gabaath, [cetatea] sa. 33b Iar fiii lui Israel au plecat fiecare la locul său şi la cetatea sa. Şi fiii lui Israel i-au slujit Astarteei şi lui Astaroth şi dumnezeilor neamurilor dimprejurul lor; iar Domnul i-a dat în mâinile lui Eglom, regele Moabului; şi el a domnit peste ei vreme de optsprezece ani.

13,19, în care se spune că Moise a luat cu sine osemintele lui Iosif la ieşirea din Egipt. După ipoteza lui A. Rofé (1982, pp. 17-36), menţiunea din Exodul, fiind într-un context nepotrivit, este un adaos ulterior, forma originară fiind cea din Iis. Nav. ♦ „de la amoreii care locuiau în Sikima" (*cf.* Gen. 48,22): TM are „de la fiii lui Hamor, tatăl lui Sichem" (ca în Gen. 33,19). ♦ „şi pe care i-o dăduse ca parte lui Iosif" (*cf.* Gen. 48,22): TM diferă: „şi ele (= osemintele) au fost pentru fiii lui Iosif ca moştenire" (lectură dificilă, aluzie la un cult al relicvelor, pe care versiunea gr. a încercat probabil s-o evite).

24,33 Cu acest verset se sfârşeşte cartea lui Iosua în TM. Versetele 33a-b sunt un „plus" LXX. ♦ „în [cetatea] Gabaath": TM are „pe colină" (luat de LXX drept un toponim).

24,33a-33b Cartea lui Iosua se sfârşeşte în TM cu o triplă îngropare, a lui Iosif, Iisus Nave şi Eleazar, ca o încheiere a naraţiunii începute în Pentateuh. Este mai clară şi unitatea cărţii în jurul figurii centrale a eroului care îi dă numele: urmaş al lui Moise, având misiunea de a înscrie legea în realitatea unui teritoriu, Iisus/Iosua şi-a împlinit cu bine misiunea. Păcatul, mereu posibil şi ameninţător, a fost evitat de oamenii din generaţia lui. În schimb, versetele suplimentare din LXX (33a-b, despre reaua purtare a fiilor lui Israel şi pedepsirea lor) schimbă perspectiva cărţii, o deschid asupra istoriei viitoare a poporului şi o înscriu ca prima dintr-o serie de cărţi care vor povesti istoria poporului şi a legământului acestuia cu Dumnezeu. Astfel, cartea se detaşează mai mult de Pentateuh.

Anexă

Fragmentele 15,21b-62; 18,21b-28; 19,1-45 în Codex Alexandrinus*

15 21b Cabseel, şi Edrai, şi Iagur, 22 şi Kina, şi Dimona, şi Adadra, 23 şi
Kedes, şi Ithnaziph, 24 şi Telem, şi Baloth, 25 şi cetatea Aseron (aceasta este
Asorul), 26 Amam, şi Samaa, şi Molada, 27 şi Asergadda, şi Baithphaleth,
28 şi Asarsula, şi Bersabea, cu satele lor şi aşezările lor, 29 Baala, şi Auim,
şi Asem, 30 şi Elthodad, şi Chasil, şi Erma, 31 şi Sikeleg, şi Medevena, şi
Sandanna, 32 şi Laboth, şi Seleim, şi Remmon, douăzeci şi nouă de cetăţi,
cu satele lor.

33 În [ţinutul de] câmpie: Esthaol, şi Saraa, şi Asna, 34 şi Ramen, şi Zano,
şi Adiathaim, şi Enaim, 35 şi Ierimuth, şi Odollam, şi Nemra, şi Socho, şi
Azeca, 36 şi Sargarim, şi Gadera, şi aşezările lor, paisprezece cetăţi, cu
satele lor. 37 Sennan, şi Adasa, şi Magdalgad, 38 şi Dalaan, şi Maspha, şi
Iechthael, 39 şi Lachis, şi Bazcath, şi Aglon, 40 şi Chabba, şi Lamas, şi
Chathlos, 41 şi Gaderoth, şi Bethdagon, şi Noma, şi Makeda, şaisprezece
cetăţi, cu satele lor. 42 Lebna, şi Ather, 43 şi Iephtha, şi Asenna, şi Nesib,
44 şi Keila, şi Achzib, şi Maresa, şi Edom, nouă cetăţi, cu satele lor.
45 Accaron, cu satele şi aşezările sale.

46 Şi de la Accaron, Iemnai şi toate care sunt aproape de Asdod, cu
satele

47 sale şi aşezările sale. Gaza, cu satele sale şi aşezările sale, până la
pârâul Egiptului, iar Marea cea Mare îi va fi hotar.

48 Şi în [ţinutul de] munte: Saphir, şi Iether, şi Socho, 49 şi Renna,
Cetatea Literelor (aceasta este Dabir), 50 şi Anob, şi Esthemo, şi Anim, 51 şi
Gosom, şi Chiluon, şi Gelon, zece cetăţi, cu satele lor. 52 Ereb, şi Esan, şi
Ruma, 53 şi Ianum, şi Baiththapphue, şi Aphaca, 54 şi Chammata, şi Cetatea
Arbo (aceasta este Hebron) şi Sior, nouă cetăţi, cu satele lor. 55 Maon, şi

---

* *Cf.* nota 15,21-63.

Chermel, şi Ziph, şi Ietta, [56] şi Iezrael, şi Iecdaam, şi Zanoakim, [57] şi Gabaa,
şi Thamna, nouă cetăţi, cu satele lor; [58] Alul, şi Baithsur, şi Gedor, [59] şi
Maroth, şi Baithanoth, şi Eltheken, şase cetăţi, cu satele lor, [59a] Theco, şi
Efrata (aceasta este Bethleemul), şi Phagor, şi Aitam, şi Culon, şi Tatami, şi
Sores, şi Carem, şi Gallim, şi Baither, şi Manocho, unsprezece cetăţi, cu
satele lor; [60] Cariathbaal (aceasta este cetatea Iarim) şi Arebba, două cetăţi,
cu satele lor şi aşezările lor.

[61] Baddargis, şi Betharaba, şi Madon, şi Sochocha, [62] şi Nebsan, şi
Cetăţile Sărilor, şi Engaddi, şapte cetăţi, cu satele lor.

18 [21b] Bethagla, şi Ammecasis, [22] şi Baitharaba, şi Semrim, şi Bethel, [23] şi
Auim, şi Aphar, şi Aphra, [24] şi Aicaren, şi Capherammin, şi Gabaa, două-
sprezece cetăţi, cu satele lor. [25] Gabaon, şi Rama, şi Beroth, [26] şi Maspha,
şi Chephira, şi Amosa, [27] şi Rekem, şi Ierphael, şi Tharala, [28] şi Selaleph, şi
Iebus (aceasta este Ierusalimul), şi Gabaath, şi cetatea Iarim, treisprezece
cetăţi, cu satele lor. Aceasta este moştenirea fiilor lui Beniamin, după fami-
liile lor.

19[1] Şi al doilea a ieşit sorţul lui Simeon, şi moştenirea lor a fost în
mijlocul părţii de moştenire a fiilor lui Iuda. [2] Şi moştenirea lor a fost:
Bersabea, şi Sabee, şi Molada, [3] şi Asersual, şi Bathul, şi Bola, şi Asom,
[4] şi Elthulad, şi Erma, [5] şi Sekela, şi Baithammarchaboth, şi Asersusim, [6] şi
Baithlabath şi ţarinile lor, treisprezece cetăţi, cu satele lor. [7] Ain, şi Remmon,
şi Ether, şi Asan, patru cetăţi, cu satele lor, [8] cele dimprejurul acestor cetăţi,
până la Baalethberramoth, mergând până la Iameth, spre miazăzi. Aceasta
este moştenirea tribului fiilor lui Simeon, după familiile lor. [9] Din moş-
tenirea lui Iuda [a fost] moştenirea fiilor lui Simeon, căci partea fiilor lui
Iuda era mai mare decât a lor; şi au moştenit fiii lui Simeon în mijlocul
moştenirii lor.

[10] Şi al treilea a ieşit sorţul pentru Zabulon, după familiile lor. Şi hota-
rele moştenirii lor vor fi Sarid; [11] hotarele lor, marea şi Marala vor ajunge la
Dabasthai, în valea care este în faţa Iecnamului, [12] şi se vor întoarce de la
Sarid înapoi, la răsărit de Sams, către hotarele Chasaloth Thabor, şi vor
străbate până la Dabrath, şi vor urca înainte, până la Iaphagai. [13] Şi de acolo
vor coti înapoi, către răsărit, peste Geththa, peste cetatea Casim, şi vor stră-
bate peste Remmon Ammatharim Annua [14] şi vor coti spre hotarele de
miazănoapte peste Ennathoth, iar capătul lor va fi la Gaiiephthael, [15] şi

Cattath, şi Naalol, şi Semron, şi Iadela, şi Baithleem. [16] Aceasta este moşte-
nirea tribului fiilor lui Zabulon, după familiile lor, cetăţile şi satele lor.
[17] Şi lui Issachar i-a ieşit sorţul al patrulea. [18] Şi hotarele lor au fost
Iezrael, şi Achaseloth, şi Sunam, [19] şi Apheraim, şi Sian, şi Renath, şi
Anareth, [20] şi Rabboth, şi Kesion, şi Aeme, [21] şi Ramath, şi Engannim, şi
Enadda, şi Baithphases; [22] şi hotarele vor ajunge la Thaboth şi la Salima
către apus, şi la Baithsmas, iar Iordanul va fi capătul hotarelor lor. [23] Aceasta
este moştenirea tribului fiilor lui Issachar, după familiile lor, cetăţile şi aşe-
zările lor.
[24] Şi al cincilea i-a ieşit sorţul lui Aser. [25] Şi hotarele lor au fost de la
Chelcath, şi Ooli, şi Batne, şi Achsaph, [26] şi Amad, şi Masal, şi vor ajunge la
Carmelo, către apus, şi la Sior, şi Labanath, [27] şi vor coti spre soare-răsare
de Bethdagon, şi vor ajunge la Zabulon şi la Gai Iephthael înspre miază-
noapte, şi hotarele vor intra în Saphthabethaemec, şi vor merge la marginea
lui Aniel, şi vor străbate spre Chabol, la stânga, [28] şi Achran, şi Roob, şi
Amon, şi Cana, până la Sidonos cea Mare; [29] şi hotarele se vor întoarce spre
Rama şi până la cetăţile întărite ale tirienilor; şi hotarele se vor întoarce spre
Osa şi marea le va fi capătul, de la funia [de pământ de la] Achziph, [30] şi
Amma, şi Aphec, şi Raob, douăzeci şi două de cetăţi. [31] Aceasta este moşte-
nirea tribului fiilor lui Aser, după familiile lor, cetăţile lor, cu satele lor.
[32] Şi sorţul al şaselea i-a ieşit lui Neftali. [33] Şi hotarele lor au fost
Meeleph, şi Maelon, şi Besenanim, şi Armai, şi Nakeb, şi Iabnel, până la
Lacu, iar capetele lor au fost la Iordan. [34] Şi hotarele se vor întoarce la apus
spre Azanoth Thabor, şi vor străbate de acolo spre Icoc, şi vor ajunge la
Zabulon, spre miazăzi, şi vor ajunge la Aser, spre apus, şi la Iordan, spre
soare-răsare. [35] Şi cetăţile întărite ale tirienilor: Tyrul, şi Amath, şi Reccath,
şi Chenereth, [36] şi Adami, şi Rama, şi Asor, [37] şi Kedes, şi Edrai, şi Izvorul-
-Asor, [38] şi Iarion, şi Magdaliel, Oram, şi Baithanath, şi Thasmus, nouă-
sprezece cetăţi. [39] Aceasta [este] moştenirea tribului fiilor lui Neftali.
[40] Şi lui Dan i-a ieşit sorţul al şaptelea. [41] Şi hotarele lor au fost Saraa, şi
Esthaol, şi cetatea Sames, [42] şi Salabin, şi Iaalon, şi Iethla, [43] şi Ailon, şi
Thamna, şi Accaron, [44] şi Eltheco, şi Gabathon, şi Baalon, [45] şi Iuth, şi
Banebarac, şi Gethremmon...

JUDECĂTORII

Introducere

I. Titlul cărții și locul ei în canonul Septuagintei

Una dintre cele mai vechi atestări privind existența cărții Judecătorilor (*şophᵉṭīm* în ebraică, κριταί în greacă) se găsește la Philon (*De confusione* 128); citând Jud. 8,8-9, el se referă la „cartea Judecăților, păstrată în scris", ἐν τῇ κριμάτων ἀναγραφομένῃ βίβλῳ („judecățile" fiind probabil o scăpare pentru „judecători", κριτῶν). Acesta este singurul pasaj în care Philon amintește Judecătorii. Flavius Iosephus nu se referă la Judecători ca la o carte, ci vorbește despre „vremea judecătorilor", τὸν χρόνον τῆς πολιτείας κριτῶν. În Talmud, unde există trei mențiuni, cartea Judecătorilor este supranumită „cartea bunului-plac", *sepher hayyāṣār*, din pricina frazei finale (21,25).

După tradiția rabinică, această carte este a doua din *Nᵉbhī'īm* (cărțile profetice), după Iosua și înainte de Samuel 1 și 2. Conform acestei tradiții, Samuel este considerat autorul cărților care îi poartă numele, precum și al cărții Judecătorilor și al lui Ruth.

O dovadă indirectă a identității distincte a Judecătorilor o constituie mobilitatea cărții lui Ruth, în funcție de canonul ebraic sau de cel grecesc. În canonul TM, cartea lui Ruth este desprinsă de contextul său istoric (*cf.* Ruth 1,1) și face parte din cele „cinci suluri", fiind primul dintre ele. În canonul Septuagintei, Ruth vine imediat după Judecători. În schimb, după mărturiile Părinților greci – Eusebiu al Cezareei în mod deosebit (*Hist. Eccl.* 6,25.2) – Judecătorii și Ruth formează o singură carte: *Şophᵉṭim*, în tradiția iudaică. Pentru Chiril al Ierusalimului (*Cateheza* IV), „cartea Judecătorilor, împreună cu cartea lui Ruth, este socotită a șaptea carte a Bibliei". Această îmbinare era, după el, una dintre cele cinci îmbinări care îngăduiau ca, în canonul iudaic, să fie redus numărul cărților biblice de la douăzeci și șapte la douăzeci și două, tot atâtea cât literele alfabetului ebraic.

II. „Judecători", „izbăvitori"; lista judecătorilor

Personajele care sunt anunţate în partea introductivă ca „judecători", κριταί (2,16-19), au misiunea de a-l „izbăvi" pe Israel, σώζειν (2,16-18), apărând mai apoi fie ca nişte comandanţi de război sau căpetenii cu prerogative aproape regale, fie ca nişte magistraţi în exercitarea atribuţiilor.

Denumirea de „izbăvitori" li se potriveşte mai bine. Numai că doar doi dintre eroi sunt numiţi „izbăvitori": Gothoniel (3,9) şi Aod (3,15); pentru alţi trei, misiunea care li se dă este în mod explicit salvarea lui Israel: Samegar (3,31), Gedeon (6,14), Samson (13,5).

Denumirea de „judecător", lăsând deoparte titlul cărţii şi prezentarea colectivă din capitolul al doilea, nu este propriu-zis atribuită nici unuia dintre eroi; este indicată numai prin folosirea verbului „a judeca" în legătură cu activitatea lor; acest indiciu apare la toţi, cu două excepţii: Samegar şi, în mod surprinzător, Gedeon. În privinţa lui Abimelech, precizarea formulată în treacăt (9,22): „a domnit peste Israel vreme de trei ani" îi exclude calitatea de judecător.

Termenul „izbăvitor" („salvator", „mântuitor"), care, începând cu Judecătorii, devine echivalentul obişnuit al ebraicului *mōşīa'* (3,9.15) provine din Deuteronom, după textul LXX. În Deut. 32,15, Septuaginta propune traducerea „Dumnezeu, Mântuitorul său", θεοῦ σωτῆρος αὐτοῦ, modificând textul ebraic care spune *Ţūr y^{e}şu'āthō*, „Stânca, mântuirea sa". Acest apelativ pentru Dumnezeu este unic în Pentateuh. Se ştie că Ptolemeu I a dorit să-şi atribuie titlul de „Soter", ca şi, mai târziu, seleucidul Demetrios I. Conotaţia regală a acestui titlu poate explica de ce Deuteronomul l-a atribuit, o singură dată, lui Dumnezeu. În rest însă, în Deut. 22,27; 28,31, participiul substantivat *mōşīa'* este redat în mod firesc prin ὁ βοηθῶν, „cel care vine în ajutorul" unei persoane atacate, fără vreo referire la intervenţia divină.

Termenul κριτής, „judecător", nu apare în Pentateuh mai înainte de Deuteronom (1,16). Însărcinarea de „a judeca" este menţionată totuşi în recomandările pe care Iethro i le face ginerelui său, Moise (Ex. 18,21-26): îl îndeamnă să aleagă oameni de valoare care să judece poporul în permanenţă. În Deut. 1,9-13, Moise alege aceşti oameni de valoare şi le dă numele de „judecători" (1,16): este cea dintâi folosire a termenului funcţional *şophet* = κριτής. Aspectul judiciar al funcţiei este marcat o singură dată în cartea Judecătorilor: Debora (4,4) este prezentată ca o prorociţă care stă sub un anumit palmier şi rosteşte sentinţe pentru fiii lui Israel care vin la ea.

Pentru alţi eroi ai cărţii, se poate doar presupune o activitate propriu-zis judiciară în perioadele de pace care urmau faptelor de vitejie. „Legislaturile" lor sunt de obicei indicate prin numărul anilor; pornind de la aceste legislaturi se poate vorbi de o „epocă a judecătorilor" şi se poate justifica titlul cărţii.

Din textul grecesc, ca şi din modelul său ebraic, pot fi identificaţi doisprezece „judecători" ai lui Israel. Numărul este însă suspect (prin perfecţiunea lui) şi include cel puţin un nume în plus: al lui Samegar. Însemnarea care îi e consacrată în 3,31 este în mod evident intercalată între capitolele 3 şi 4, cu elementul de legătură „după acesta [Aod]". Probabil că alte nume fuseseră introduse mai înainte pentru a se atinge numărul desăvârşit de doisprezece, între cei numiţi „judecătorii minori" din pricina însemnărilor restrânse care îi privesc: Thola (10,1-2), Iair (10,3-5), Esebon (12,8-10), Ailon (12,11-12), Abdon (12,13-15).

Iisus Sirach (46,11-12) îi elogiază pe „judecători, fiecare după numele său", fără a numi însă pe vreunul.

Epistola către evrei (11,32) citează doar patru nume, cele mai faimoase: Gedeon, Barac, Samson, Iephthae, într-o vădită lipsă de ordine.

Părinţii greci, la rândul lor, s-au arătat interesaţi de lista judecătorilor, încercând să stabilească o relaţie coerentă între durata legislaturilor şi perioadele de oprimare, fără să ajungă însă la o concordanţă.

III. Cronologia internă

Perioada judecătorilor este prin excelenţă una care iese din orice cadru verosimil. Toate încercările făcute, de la Părinţi până în zilele noastre, de a încadra această perioadă în timpul istoric s-au dovedit înşelătoare.

Dacă se admite că perioadele indicate pentru legislaturi nu formează în mod necesar o succesiune lineară, că cifrele sunt uneori simbolice (patruzeci, optzeci), că evenimentele plasate în anumite triburi pot fi contemporane cu alte evenimente din alte triburi, că desemnarea globală („fiii lui Israel") a unor fapte este o perspectivă impusă în mod ideal de autorul cărţii – atunci nu se poate construi o cronologie credibilă. Ne aflăm, în această carte, între istorie şi legendă.

Victoria repurtată de unele triburi din nord asupra lui Sisera, la Taanac, este plasată ipotetic pe la 1130; perioada Judecătorilor se întinde, în mare, între 1200 şi 1030, data aproximativă a urcării lui Saul pe tron.

IV. Problema textului Judecătorilor în Septuaginta

Istoria textului Judecătorilor în Septuaginta este „o istorie deosebit de complexă”[1]. Ne mulțumim aici să prezentăm datele problemei legate de deosebirile dintre principalele versiuni grecești.

Este util în primul rând să arătăm de ce și în ce fel a editat Alfred Rahlfs Judecătorii în dublu text în Septuaginta sa din 1935. Brooke și McLean editaseră textul codicelui Vaticanus (B), cu aparat critic, în 1917, după ce editaseră, în 1897, textul codicelui Alexandrinus (A), fără aparat. Alarmat de diferențele vădite din Cântul Deborei (cap. 5) între versiunea din Vaticanus și ansamblul celorlalte mărturii, printre care și Alexandrinus, Rahlfs, convins că are de-a face cu două traduceri independente, s-a hotărât să editeze două texte, dispuse sinoptic: un text notat A din comoditate (care este de fapt un text eclectic; sigla nu trebuie confundată cu cea uzuală pentru Alexandrinus) și textul codicelui B. Este cert faptul că această decizie, care privea doar un capitol, l-a determinat să își extindă metoda la ansamblul cărții, obținând în felul acesta o simplificare considerabilă a aparatului critic.

Textul editat de Rahlfs în partea superioară a paginii nu este textul codicelui Alexandrinus, ci un text mixt, în care A este emendat cu lecțiunile recensiunii hexaplare a lui Origen (O) și cu cele ale unui grup de manuscrise desemnat în mod tradițional prin sigla L, grupul „lucianic” (redenumit de curând, motivat, „text antiohian”).

Așa cum se prezintă, ediția lui Rahlfs ne permite să vedem că B este un text foarte fidel celui ebraic din TM, în vreme ce textul compozit, indicat prin sigla A, este mai îndepărtat, dovedindu-și astfel vechimea și apropierea de textul original al Septuagintei. Un examen statistic al pasajelor în care fiecare din cele două texte ale lui Rahlfs este în acord cu TM arată că A prezintă 384 de puncte de acord împotriva lui B, iar B prezintă 561 puncte de acord împotriva lui A. Această disparitate punctuală maschează însă o stare de lucruri evidentă: cele două texte nu sunt traduceri independente; ele decurg dintr-o unică sursă, iar relațiile dintre ele sunt de ordinul recensiunii, care este fie anterioară, fie posterioară celei hexaplare. Proporția similitudinilor dintre cele două tipuri de text pledează în favoarea unei asemenea interpretări.

---

1. Harl M., Dorival G., Munnich O., *La Bible grecque des Septante*, Paris, 1988, p. 175.

Studiile recente consacrate cărții Judecătorilor au schimbat datele textului. Contribuțiile lui I. Soisalon-Soininen[2], ale lui J. Schreiner asupra întregii cărți[3] și apoi asupra Cântului Deborei[4] și, mai cu seamă, descoperirile capitale ale lui D. Barthélemy[5], urmate de cercetările aprofundate ale lui R. Bodine asupra textului Judecătorilor din LXX[6] și studiul lui E. Tov asupra Cântului Deborei[7] au avut ca rezultat clarificarea relațiilor dintre cele patru tipuri de text, depinzând toate – direct sau indirect – de un text primitiv, care trebuie postulat.

Alexandrinus și grupul său sunt martorii unui text vechi, afectat însă de recensiunea hexaplară a lui Origen. Aceste retușuri ne sunt semnalate prin semne critice (asterisc și obel) în versiunea numită siro-hexaplară (syr), care este un bun martor pentru Septuaginta veche.

Vaticanus este recunoscut ca produs al unei recensiuni pre-hexaplare, datând din secolul I d.H., pe un text ebraic care este practic cel din TM. Această recensiune, care afectează în egală măsură și alte cărți sau fragmente de cărți istorice și profetice, este desemnată în mod convențional ca recensiunea *kaige*[8] – unul dintre criteriile de recunoaștere.

Textul antiohian, pentru care am păstrat sigla L („lucianic"), este reprezentat de două texte în unciale, lacunare, și de două grupuri în minusculă.

Grupul dominat de manuscrisele MN este de asemenea dependent de recensiunea hexaplară; este tipul de text pe care îl putuse cunoaște Augustin prin *Vetus latina*.

În prezent, textul antiohian, pentru care *Vetus latina* este un martor direct, este considerat ca „cel mai bun martor al Septuagintei antice pentru cartea Judecătorilor"[9].

Dualitatea textului din ediția Rahlfs a impus o traducere dublă – pentru cele două texte, numite A și B.

---

2. *Die Textformen der Septuaginta-Übersetzung des Richterbuches*, Helsinki, 1951.

3. *Septuaginta-Massora des Buches der Richter*, Roma, 1957.

4. „Zum B-Text des griechischen Canticum Deborae", *Biblica* 42, 1961, 333-358; „Textformen und Urtext der Deboraliedes in der Septuaginta", *Biblica* 42, 1961, 173-200.

5. *Les Devanciers d'Aquila*, 1963.

6. *The Greek Text of Judges. Recensional Developments*, Chico, 1980.

7. „The Textual History of the Song of Deborah in the A-Text of the LXX", *VT* 28, 1978, 224-232.

8. Denumirea se referă la redarea constantă a ebr. *gam*, „de asemenea", prin gr. καί γε (n. trad.).

9. Harl, Dorival, Munnich, *op. cit.*, p. 175.

V. Compoziţia cărţii: structura sa, unitatea sa

Din punctul de vedere al unei corespondenţe stricte dintre titlu şi conţinut, cartea Judecătorilor poate fi circumscrisă prin relatările care aduc în scenă cele douăsprezece personaje cu rol marcant în epoca premonarhică, adică de la 3,7 la 16,31. Începutul cărţii, de la 1,1 la 3,6, are un caracter pur introductiv, fiind într-o posibilă concurenţă cu finalul cărţii Iosua în varianta sa grecească (Iisus Nave). Finalul cărţii Judecătorilor, capitolele de la 17 la 21, ar fi un apendice care tratează soarta opusă a două triburi condamnabile în chip deosebit: cel al lui Dan (capitolele 17 şi 18) şi cel al lui Beniamin (capitolele 19-21). Un asemenea decupaj este tradiţional: e cel propus şi de Biblia de la Ierusalim şi de Traducerea Ecumenică a Bibliei (TOB).

Numai că această carte nu este o compilaţie de relatări, legate între ele prin indicaţii cronologice relative şi flancate de două dezvoltări întâmplătoare. În încercarea de a descoperi unitatea de compoziţie a acestei cărţi, se pot aborda două puncte de vedere: unul istoric şi logic, care impune o coerenţă de ansamblu a relatărilor cu evenimentele anterioare din Iosua/Iisus Nave şi cu evenimentele posterioare din 1 Samuel (= 1 Regi); sau un punct de vedere literar şi dramatic, ce postulează inspiraţia unui autor care însufleţeşte textul de la început până la sfârşit.

Punctul de vedere istoric este cel pe care l-a apărat discret Flavius Iosephus în *Antiquitates Iudaicae*, V 120-137. În parafraza sa la Judecătorii, el a deplasat – fără să dea explicaţii – capitolele 19-21 (136-174) după secţiunea 1,1 – 3,6 (120-135); în mod similar, a tratat subiectul capitolului 18, migraţia daniţilor, după cel al capitolului 21 (177-178). Se poate intui logica acestor deplasări: preotul Phinees figurează la sfârşitul cărţii Iisus Nave (24,33a – după LXX) şi în Jud. 20,28, îndeplinind funcţia sacerdotală pentru Israel; era un motiv întemeiat pentru a apropia criza beniaminiţilor de epoca imediat următoare morţii lui Iisus Nave. O altă motivaţie este de ordin logic şi demografic: era nevoie ca tribul lui Beniamin, aproape nimicit de războiul fratricid care îl opusese celor unsprezece triburi coalizate, să aibă timp să se reorganizeze mai înainte de a deveni tribul puternic de unde avea să se ridice Saul, primul rege al lui Israel.

Modificarea forţată pe care a operat-o Flavius Iosephus în text ridică o obiecţie: cum a putut tribul complet slăbit al lui Beniamin să figureze la locul său printre luptătorii adunaţi de Debora şi Barac, în 5,4? Este adevărat

că Flavius Iosephus trece sub tăcere „Cântul Deborei" şi se referă numai la capitolul 4, care relatează evenimentul şi în care Beniamin nu este numit.

Theodoret, în 'Ερωτήσεις εἰς κριτάς (*Quaest.*), comentează textul Judecătorilor şi îl citează abundent, în forma sa grecească antiohiană. În a 27-a „întrebare", referindu-se la capitolul 20, el presupune că războiul împotriva lui Beniamin s-a desfăşurat înaintea altor războaie relatate în această carte, la puţin timp după moartea lui Iosua. Citează Jud. 20,28, unde apare preotul Phinees, şi observă că Eleazar, tatăl său, a murit imediat după Iisus Nave (Iis. Nav. 24,33). „Cred aşadar", adaugă Theodoret, „că cel care a compus această istorie [a Judecătorilor] nu din întâmplare a aşezat la sfârşit ceea ce se întâmplase la început. A voit să arate succesiunea judecătorilor, care a fost cel dintâi, care a fost al doilea, care al treilea şi a aşezat la sfârşit cele două relatări, despre Micha şi Laisa, apoi cea despre femeia ucisă de nebunia dezlănţuită a oamenilor decăzuţi." În felul acesta, Theodoret justifică dispunerea textului Judecătorilor aşa cum îl avea sub ochi, folosindu-se de un argument pedagogic cu puţină greutate.

Două studii recente asupra textului ebraic au adoptat cu hotărâre punctul de vedere literar, conform căruia cartea Judecătorilor se prezintă ca o operă structurată şi unificată. Înţelegerea textului este în felul acesta considerabil înnoită.

Monografia lui Lilian R. Klein[10] plasează ansamblul cărţii sub semnul ironiei, o ironie imprimată în filigran în text, ale cărei efecte sporesc pe măsură ce se înaintează în înlănţuirea evenimentelor şi care „triumfă" în ultimele capitole, de la 17 la 21.

„Lectura integrată" propusă de Barry G. Webb[11] porneşte de la episodul central al cărţii, istoria lui Iephthae (10,6-12,7), şi ia ca model „variaţiunile" care o precedă şi care îi urmează (3,7-16,31). Din structura concentrică a relatării consacrate lui Iephthae, culminând cu declaraţia solemnă „Domnul, cel care este judecător" (11,27), autorul extrage principiul unei structuri similare cu ansamblul cărţii. Astfel, el numeşte „uvertură" capitolele de la 1,1 la 3,6 şi „coda" capitolele de la 17 la 21. Această interpretare lirică sau dramatică este de mare interes: sugerează ideea unui poem simfonic, având

10. *The Triumph of Irony in the Book of Judges*, JSOT, Supplement Series 68, Sheffield, 1988.

11. *The Book of Judges. An Integrated Reading*, JSOT, Supplement Series 45, Sheffield, 1987.

o linie ascendentă, un punct culminant, apoi o pantă descendentă până la căderea finală.

Convingerea noastră, după consultarea acestor două studii, este că Judecătorii reprezintă o operă literară, în care elementele sunt îmbinate cu grijă pentru a produce în sufletul cititorului sentimentul unei drame având aerul unei tragedii antice. Considerăm capital faptul că textul are un centru care joacă rolul de pivot şi în jurul căruia se organizează materia cărţii în două părţi cantitativ egale. Considerăm centru versetul 10,13, declaraţia lui Dumnezeu, al treilea şi cel din urmă avertisment: „Nu vă voi mai izbăvi." De o parte şi de cealaltă a acestei declaraţii finale, cartea oferă două faţete contrastante: cea a intervenţiilor de sprijin ale lui Dumnezeu şi cea a retragerii Sale – dacă nu chiar a respingerii din partea Sa.

Această ameninţare este oare conservatoare, ca cele două precedente (2,3 şi 2,21), sau executorie? La această întrebare răspunde versetul 16, corolar al versetului 13. Acolo traducătorii Septuagintei dezvăluie existenţa a două opţiuni posibile; după cum se interpretează textul ebraic într-un sens sau în altul, Dumnezeu va reveni asupra ameninţării Sale sau o va confirma prin fapte. După tradiţia AL, Dumnezeu se află la capătul răbdării în faţa ipocriziei poporului Său. După tradiţia textului B, conformă celui din TM, finalul versetului lasă să se înţeleagă o revenire a lui Dumnezeu şi permite intrarea în scenă a unui nou „izbăvitor", în persoana lui Iephthae (aceasta este interpretarea lui Flavius Iosephus şi cea din Targum). În virtutea felului în care vedem structura generală a cărţii, înclinăm să favorizăm tradiţia din AL.

VI. Lecturi antice ale cărţii Judecătorilor

Am văzut deja felul în care Flavius Iosephus, în *Antiquitates Iudaicae*, cartea V, operase deplasări în ordinea capitolelor din Judecătorii, obţinând astfel o coerenţă istorică aparent satisfăcătoare.

Această libertate pe care şi-a luat-o faţă de text se manifestă şi în alte aspecte, îndeosebi prin amplele eliminări. Dintre faptele lui Gedeon dispare dărâmarea altarului lui Baal (6,25-32), încercarea cu lâna (6,33-40), făurirea efodului (8,24-27). Din lista judecătorilor este eliminat Thola (10,1-2). Episodul *şibboleth*-ului dispare (12,5-6). Întregul capitol 17 – Micha şi idolul său – este ignorat. Suprimările se înscriu toate în aceeaşi direcţie: de a nu deteriora imaginea eroică a acestei perioade prin episoade puţin strălucite sau prea caracteristice pentru obiceiurile semitice.

Flavius Iosephus dispunea, pentru parafrazele sale la Judecătorii, nu numai de un text ebraic, ca pentru Pentateuh, ci şi de unul grecesc, ca pentru cărţile istorice, Regii şi Paralipomene. Putem chiar preciza tipul de text grecesc pe care îl avea în faţa ochilor: el consulta un text antiohian, acolo unde cel ebraic i se părea deficient, iar cel grecesc logic. Faptul că aceste lecţiuni (paisprezece la număr) provenite din textul antiohian sunt repartizate aproape pe toată întinderea cărţii demonstrează că Iosephus a comparat fără încetare cele două texte, ebraic şi grecesc.

De unde provenea textul grecesc pe care îl folosea Flavius Iosephus? La sfârşitul secolului I d.H., vremea în care Iosephus îşi compunea la Roma *Antichităţile iudaice*, cetatea Antiohia era în relaţii vii cu Roma; este posibil ca textul grecesc al Judecătorilor să fi provenit din Antiohia.

În ce priveşte metoda de interpretare, Philon ar putea fi socotit un precursor al Părinţilor Bisericii. Exegeza sa originală asupra Bibliei greceşti, cu precădere asupra Pentateuhului, a fost în bună parte fundamentul metodei alegorice preluate şi continuate de generaţiile succesive ale patristicii greceşti şi latineşti.

Singura citare a Judecătorilor la Philon (*De Confusione* 128) priveşte turnul din Phanuel (Jud. 8,8-9), a cărui dărâmare Gedeon o anunţă şi apoi o şi împlineşte; Philon vede în destinul acestui turn asemănări cu cel al turnului Babel, despre care se pregăteşte să vorbească. Acest tip de apropiere, prilejuită de un cuvânt sau de o situaţie comparabilă, este tipică pentru metoda philoniană; iar această metodă va înflori în scrierile autorilor creştini.

Cartea Judecătorilor este rareori citată în literatura patristică. Nu este un fenomen surprinzător: perioada judecătorilor este prea haotică şi prea crudă pentru a motiva căutarea unor învăţături pentru edificarea comunităţii creştine. Există numai doi eroi care merită consideraţie datorită faptelor lor: Gedeon şi Samson.

Cu mult mai interesante sunt comentariile următoare – unul parţial, altul complet: cele nouă omilii ale lui Origen şi cele douăzeci şi opt de „întrebări" puse de Theodoret.

Omilia aparţine literaturii orale şi discursul său stă sub semnul urgenţei; ea vizează un efect imediat asupra auditoriului, iar stilul său spontan, perfect reprodus de stenografie, dă textului un caracter vioi.

Principiul fondator al exegezei origeniene este formulat de Apostolul Pavel în 1Cor. 10,11: „Acestea li s-au întâmplat lor ca pilde (τυπικῶς), dar au fost scrise spre luare aminte pentru noi" (πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν). Origen

îl reia cu cuvintele sale în *Hom. Iud.* II,3: „quae scripta sunt, non propter illos, sed propter nos scripta dicuntur."

Este limpede că textul pe care îl urmează Origen este de tip alexandrin; el poate fi identificat drept un Alexandrinus care nu a fost retuşat de recensiunea hexaplară. Acest fapt permite presupunerea (cu rezerve) că omiliile asupra Judecătorilor au fost pronunţate la Alexandria, că datează dintr-o perioadă timpurie a carierei lui Origen şi că amintesc pe alocuri de persecuţia recentă căreia îi căzuse victimă tatăl lui Origen.

În linia exegeţilor şcolii din Antiohia, după Diodor al Tarsului şi Theodor al Mopsuestiei, Theodoret al Cyrului este considerat unul dintre cei mai remarcabili. Cu toate că practică o exegeză istorică şi filologică, Theodoret nu ezită să recurgă la interpretarea tipologică alegorică atunci când i se pare preferabilă (de pildă Jud. 6,36-40).

Ca şi celelalte cărţi ale Octateuhului, cartea Judecătorilor este supusă unei serii de „întrebări", ἐρωτήσεις, douăzeci şi opt în total, care constituie tot atâtea incursiuni în pasajele considerate dificile sau neobişnuite în text. Răspunsurile pe care le dă Theodoret sunt pentru el prilejul de a cita cu precizie textul grecesc: recunoaştem aici tipul antiohian.

VII. Cântul Deborei

Poemul ebraic căruia Debora pare să-i fie în acelaşi timp autoare şi destinatară este considerat textul poetic cel mai vechi din Biblie. Adăpostit în cartea Judecătorilor, el capătă importanţa unei cărţi în sine.

Fie că a fost compus în focul victoriei repurtate asupra canaanenilor sau a apărut într-o celebrare a evenimentului, cântul Deborei poartă urmele unei limbi şi prosodii arhaice, iar traducerea sa, în orice limbă, pune grele probleme de transpunere şi, adesea, de înţelegere.

Un indiciu sigur al independenţei literare a acestui cânt este folosirea sa liturgică în cultul sinagogal. Cântul Deborei a constituit, după epoca exilului în Babilon, lectura extrasă din cărţile profetice, *haph^{e}tarāh*, îmbinată cu marea *paraşāh*, intitulată *b^{e}şallaḫ*, care acoperă Ex. 13,17-17,16 (înfrângerea egiptenilor, trecerea Mării Roşii, cântul lui Moise, drumul prin pustiu, victoria asupra lui Amalec, poporul blestemat). Pentru Cântul Deborei nu se putea găsi o asociere mai potrivită.

Cei dintâi traducători ai Septuagintei au ţinut cont de aceste două elemente care privesc istoria poemului ebraic: atitudinea lor este marcată deopotrivă de un mare respect pentru dificultăţile şi bizareriile textului şi de o

anumită libertate față de un poem a cărui înțelegere nu era sigură. Ei nu au ezitat să gloseze și să amplifice anumite pasaje, recurgând uneori la metoda targumică. Ceea ce oferă însă LXX este o traducere, nu un „targum".

Poemul ebraic, dată fiind densitatea și, adesea, ermetismul său, nu putea să nu genereze numeroase traduceri. Ediția lui Rahlfs este din acest punct de vedere exemplară. Versiunea din Vaticanus i s-a părut editorului într-o opoziție manifestă cu ansamblul celorlalte versiuni existente și în acord aproape constant cu cea ebraică a TM. După cum s-a sugerat deja în prima parte a introducerii, divergențele existente în Cântul Deborei între cele două tradiții manuscrise principale sunt cele care l-au determinat pe Rahlfs să publice un text dublu și, ca o consecință logică, să extindă această procedură editorială la ansamblul cărții Judecătorilor.

Paul Harlé

Judecătorii

A

1 [1] Şi a fost aşa: după moartea lui Iisus, fiii lui Israel L-au întrebat pe Domnul spunând: „Cine se va ridica pentru noi împotriva canaaneanului, punându-se în fruntea bătăliei împotriva lui?”

[2] Şi Domnul le-a spus: „Iuda se va ridica, iată că i-am dat ţara în mână.”

[3] Şi Iuda i-a spus lui Simeon, fratele său: „Ridică-te alături de mine în moştenirea mea şi să luptăm cu canaaneanul şi voi merge şi eu alături de tine în moştenirea ta.” Şi Simeon a mers cu el.

[4] Şi Iuda s-a ridicat, iar Domnul i-a dat în mână pe canaanean şi ferezit şi i-a bătut la Bezec – zece mii de oameni.

B

1 [1] Şi a fost aşa: după moartea lui Iisus, fiii lui Israel I-au pus Domnului întrebare, spunând: „Cine se va ridica pentru noi împotriva canaanenilor, punându-se în fruntea bătăliei împotriva lor?”

[2] Şi Domnul le-a spus: „Iuda se va ridica, iată că am dat ţara în mâna lui.”

[3] Şi Iuda a spus către Simeon, fratele său: „Ridică-te alături de mine în moştenirea mea şi să ne rânduim de luptă împotriva canaanenilor şi voi merge şi eu alături de tine în moştenirea ta.” Şi Simeon a mers cu el.

[4] Şi Iuda s-a ridicat, iar Domnul i-a pus în mâinile lor pe canaanean şi pe ferezit şi i-au bătut la Bezec – cam zece mii de oameni.

1,1 „Şi a fost aşa”: copula iniţială poate fi semnul unei legături puternice cu cartea precedentă. Situaţia nu este neobişnuită, de vreme ce cu „şi” încep Numerii şi Leviticul, iar Iisus Nave începe cu un segment de frază identic: „Şi a fost aşa: după sfârşitul lui Moise...” ♦ După Flavius Iosephus (*AI* V,120), cel care L-a întrebat pe Dumnezeu în numele israeliţilor a fost preotul Phinees, al cărui nume este indicat în finalul cărţii Iisus Nave (24,33a). ♦ „punându-se în fruntea”: TM are „cel dintâi”; LXX accentuează valoarea lui Iuda în comparaţie cu fraţii săi.

1,3 Verbului *nil^{e}ẖam* din TM îi corespund în mod consecvent: în A πολεμέω, „a lupta”, şi în B παρατάσσω, „a se rândui de luptă”, cu câteva excepţii justificate de context.

A

[5] Şi l-au găsit pe Adonibezec în Bezec şi s-au luptat cu el şi l-au bătut pe canaanean şi pe ferezit.

[6] Şi a fugit Adonibezec şi l-au urmărit şi l-au prins şi i-au tăiat degetele de la mâini şi de la picioare.

[7] Şi a spus Adonibezec: „Şaptezeci de regi, cu degetele de la mâini şi de la picioare tăiate, adunau ce se găsea sub masa mea; după cum am făcut, aşa mi-a răsplătit Dumnezeu." Şi l-au dus la Ierusalim şi a murit acolo.

[8] Şi au luptat fiii lui Iuda la Ierusalim şi au pus stăpânire pe el şi l-au trecut prin ascuţişul sabiei, iar cetatea au ars-o în foc.

[9] După aceea au coborât fiii lui Iuda ca să lupte cu canaaneanul care locuia la munte şi în ţinuturile de miazăzi şi la câmpie.

[10] Şi a pornit Iuda împotriva canaaneanului care locuia în Hebron şi

B

[5] Şi l-au prins pe Adonibezec în Bezec şi au dat bătălie împotriva lui şi l-au lovit pe canaanean şi pe ferezit.

[6] Şi a fugit Adonibezec şi au alergat după el şi l-au luat şi i-au tăiat degetele de la mâini şi degetele de la picioare.

[7] Şi a spus Adonibezec: „Şaptezeci de regi, cu degetele de la mâini şi degetele de la picioare tăiate, adunau ce se găsea sub masa mea; după cum am făcut, aşa mi-a răsplătit Dumnezeu." Şi l-au dus la Ierusalim şi a murit acolo.

[8] Şi s-au luptat fiii lui Iuda cu Ierusalimul şi au pus stăpânire pe el şi l-au trecut prin ascuţişul sabiei, iar cetatea au ars-o în foc.

[9] După aceea au coborât fiii lui Iuda ca să lupte împotriva canaaneanului care locuia la munte şi în ţinuturile de miazăzi şi la câmpie

[10] Şi a pornit Iuda împotriva canaaneanului care locuia în Hebron şi

---

1,6 „degetele": gr. ἄκρα înseamnă exact „vârfuri", „extremităţi", iar în acest pasaj poate indica fie degetele, fie doar degetele mari; echivalentul ebraic nu este relevant, fiind un *hapax*. Imaginea din versetul următor (oameni mâncând pe sub mese, ca nişte câini) ar sugera tăierea tuturor degetelor.

1,7 „l-au dus": în B, verbul este la prezent (ἄγουσιν), faţă de aorist, în A (ἤγαγον).

1,8 „Ierusalim...": de fapt, Ierusalimul va fi cucerit doar sub domnia lui David. Anacronismul, menit a sublinia meritele tribului lui Iuda, este păstrat aici şi în gr., spre deosebire de v. 18. Flavius Iosephus (*AI* V,124) încearcă să armonizeze 1,8 cu 1,21 şi cu Iis. Nav. 15,63 făcând distincţia între „oraşul de jos", care a fost cucerit, şi „oraşul de sus", inexpugnabil.

1,10 Toponimul „Cariatharbocsepher" (A) / „Cariatharboxepher" (B), cu o minimă diferenţă de grafie între cele două tradiţii manuscrise (TM *Qirᵉyath 'Arᵉba'*), este redat

A

i-a ieşit Hebronul înainte; iar numele
Hebronului era mai înainte Cariathar-
bocsepher. Şi i-a bătut pe Sesi şi pe
Achiman şi pe Tholmi, urmaşii lui
Enac.
11 Iar de acolo au pornit împotriva
celor care locuiau în Dabir; şi nu-
mele Dabirului era mai înainte Ceta-
tea Literelor.
12 Şi a spus Chaleb: „Cel care va
lovi Cetatea Literelor şi o va cuceri
cel dintâi, aceluia i-o voi da de soţie
pe fiica mea Ascha."
13 Şi a cucerit-o cel dintâi Gotho-
niel, fiul lui Kenez, fratele mai tânăr
al lui Chaleb, şi i-a dat-o aceluia de
soţie pe fiica sa Ascha.

14 Şi a fost aşa: atunci când pornise
ea la drum, a îndemnat-o să ceară
de la tatăl ei ogorul, şi ea cârtea de
sus, de pe asin, şi striga de pe asin:

B

i-a ieşit Hebronul înainte; iar numele
Hebronului era înainte Cariathar-
boxepher. Şi i-au bătut pe Sessi şi
pe Achinaan şi pe Tholmin, urmaşii
lui Enac.
11 Iar de acolo au urcat împotriva
celor care locuiau în Dabir; iar nu-
mele Dabirului era mai înainte
Cariathsophar, Cetatea Literelor.
12 Şi a spus Chaleb: „Cel care va
lovi Cetatea Literelor şi o va cuceri
cel dintâi, aceluia i-o voi da de soţie
pe fiica mea Ascha."
13 Şi a cucerit-o cel dintâi Gotho-
niel, fiul lui Kenez, [care era] fra-
tele – mai tânăr – al lui Chaleb, şi
Chaleb i-a dat-o lui de soţie pe fiica
sa Ascha.
14 Şi a fost aşa: atunci când ea era
pe drum, Gothoniel a îndemnat-o să
ceară de la tatăl ei un ogor şi ea
cârtea şi striga de pe asin: „M-ai dat

---

prin Arboc (πόλις Αρβοκ) în Gen. 23,2, Iis. Nav. 14,15; 15,13.54; 20,7 şi prin Cariatharboc în Iis. Nav. 21,11. Aici, gr. amalgamează în transliterare cu numele cetăţii *Qir^{e}yath-Sēpher* de la v. 11.

1,12-15 Episodul este o reluare a pasajului Iis. Nav. 15,16-19. Textul ebraic oferă versete aproape echivalente, în schimb textul grecesc atestă diferenţe chiar şi între cele două tradiţii manuscrise ale Judecătorilor.

1,12 Numele „Ascha", a cărui formă grecească este rezultatul unei metateze (ebr. *'Akh^{e}sāh*), este declinabil în A (unde primeşte terminaţie de acuzativ) şi indeclinabil în B. În Iis. Nav. 15,17, forma grecească a numelui este „Achsa".

1,13 „fiul lui Kenez, fratele": *cf.* nota 3,9.

1,14 În TM, ca şi în Iis. Nav. LXX, Ascha cere din proprie iniţiativă binecuvântarea şi izvoarele; în Jud. LXX însă, ea este îndemnată de soţul ei, care este chiar numit în B. *Cf.* nota la Iis. Nav. 15,18. ♦ „ogorul" (A) / „un ogor" (B): TM coincide cu A. Comentatorii observă însă că articolul ebr. *ha* ar putea fi o simplă reluare a finalei cuvântului precedent.

A

„M-ai dat în ţinutul de miazăzi." Şi
i-a spus Chaleb: „Ce ai?"
15 Şi i-a spus Ascha: „Dă-mi bine-
cuvântare pentru că m-ai dat în
ţinutul de la miazăzi, şi dă-mi răs-
cumpărare de apă." Şi i-a dat
Chaleb după inima ei, răscumpărare
[izvoarele] de sus şi răscumpărare
[izvoarele] de jos.
16 Iar fiii lui Iobab Kineul, cumnatul
lui Moise, au urcat din Cetatea Pal-
mierilor la fiii lui Iuda, către pustiul
care se afla la miazăzi, coborând
spre Arad, şi au mers şi s-au sălăş-
luit împreună cu poporul. –

17 Şi a pornit Iuda împreună cu
Simeon, fratele său, şi l-au bătut pe
canaaneanul care locuia la Sepheth
şi au [închinat cetatea ca] anatemă
şi au nimicit-o şi i-au pus cetăţii
numele Nimicirea.

B

în ţinutul de miazăzi." Şi i-a spus
Chaleb: „Ce ai?"
15 Şi i-a spus Ascha: „Dă-mi bine-
cuvântare pentru că m-ai dat în
ţinutul de la miazăzi, şi dă-mi răs-
cumpărare de apă." Şi i-a dat
Chaleb după inima ei, răscumpărare
[izvoarele] de sus şi răscumpărare
[izvoarele] de jos.
16 Iar fiii lui Iothor Kineul, socrul
lui Moise, au urcat din Cetatea Pal-
mierilor cu fiii lui Iuda, către pus-
tiul care se afla la miazăzi de Iuda,
care se afla [pe drumul ce] cobora
spre Arad, şi s-au sălăşluit îm-
preună cu poporul. –
17 Şi a pornit Iuda împreună cu
Simeon, fratele său, şi l-au lovit pe
canaaneanul care locuia la Sephec
şi i-au nimicit şi i-au pus cetăţii
numele Anatema.

1,15 „răscumpărare de apă", gr. λύτρωσιν ὕδατος: TM are „izvoare de apă". *Cf.* nota 15,19 la Iis. Nav.

1,16 Cele două tradiţii manuscrise diferă în privinţa numelui (Iobab/Iothor) şi a gradului de rudenie cu Moise. Numele Iobab este atestat de Num. 10,29, unde apare ca fiu al lui Raguel Madianitul, cumnatul lui Moise. Numele Iothor este mai bine susţinut de text: Ex. 2,16 (şi 18, în Alexandrinus); 4,18; 18,1 ca socru al lui Moise. În TM nu apare nici un nume, iar indicarea gradului de rudenie este ambiguă: *ḥothēn* poate însemna fie „socru", fie „cumnat"; echivalarea din B acoperă mai bine acest sens, de vreme ce γαμβρός indică înrudirea prin alianţă, fie că este vorba de ginere, cumnat sau socru. ♦ „Cetatea Palmierilor" este, după Deut. 34,3, Ierihonul.

1,17 Lecţiunea „Sepheth" (susţinută doar de o parte a grupului de manuscrise A) este mai apropiată de TM (*ṣ*^{e}*phath*). ♦ „Nimicirea" (A) / „Anatema" (B): TM are „au pus cetăţii numele *Ḥor*^{e}*māh*". Radicalul ebr. *ḤRM* a fost citit *ḥerem* (*cf.* nota 6,17 la Iis. Nav.).

A

18 Şi Iuda nu s-a înstăpânit nici peste Gaza şi ţinutul ei, nici peste Ascalon şi ţinutul lui, nici peste Acaron şi ţinutul lui, nici peste Azot şi împrejurimile lui.
19 Şi Domnul era cu Iuda şi el s-a înstăpânit peste munte; căci nu putea să se înstăpânească peste cei care locuiau valea, pentru că Rechab o pusese deoparte.
20 Şi i-a dat lui Chaleb Hebronul, aşa cum spusese Moise; şi el a luat în stăpânire de acolo cele trei cetăţi şi i-a izgonit de acolo pe cei trei fii ai lui Enac.
21 Iar pe iebuseul care sălăşluia în Ierusalim nu l-au izgonit fiii lui Beniamin, şi iebuseul sălăşluieşte împreună cu fiii lui Beniamin până astăzi.
22 Şi au urcat fiii lui Iosif şi ei spre Baithel, iar Iuda – împreună cu ei.

B

18 Şi Iuda nu s-a înstăpânit nici peste Gaza şi ţinuturile ei, nici peste Ascalon şi ţinuturile lui, nici peste Acaron şi ţinuturile lui, nici peste Azot şi împrejurimile lui.
19 Şi Domnul era cu Iuda şi el s-a înstăpânit peste munte; căci nu le fusese cu putinţă să îi nimicească pe cei care locuiau valea, pentru că Rechab îi oprise.
20 Şi i-au dat lui Chaleb Hebronul, după cum spusese Moise; şi el a luat în stăpânire de acolo cele trei cetăţi ale fiilor lui Enac.
21 Iar peste iebuseul care sălăşluia în Ierusalim nu s-au înstăpânit fiii lui Beniamin, şi iebuseul sălăşluieşte împreună cu fiii lui Beniamin în Ierusalim până astăzi.
22 Şi au urcat fiii lui Iosif şi ei spre Baithel, iar Domnul era cu ei.

1,18 „Iuda nu s-a înstăpânit...": TM are „Iuda s-a înstăpânit...". Construcţia negativă din LXX evită contradicţia dintre 1,18 şi 1,19, în care se spune (inclusiv în TM) că Iuda nu a putut cuceri câmpia în care se aflau aceste trei cetăţi. ♦ „Azot" nu apare în TM; textul gr. o adaugă după Iis. Nav. 15,47.

1,19 „pentru că Rechab o pusese deoparte" (A) / „pentru că Rechab îi oprise" (B): TM are „pentru că aveau care (*rekhebh*) de fier". Lecţiunea stranie din LXX a fost explicată ca o aluzie la rechabiţii din Ier. 35. Aceştia, din fidelitate faţă de strămoşul lor eponim pentru care idealul era viaţa nomadă din pustiu, refuzau orice contaminare cu civilizaţia: Theodoret (*Qu. Iud.* 6) afirmă că Rechab l-ar fi sfătuit pe Iuda să evite câmpia, loc de impietate şi corupţie. Flavius Iosephus (*AI* V,128) interpretează conform textului ebraic, vorbind despre „mulţime de care".

1,22 „Iuda" (A) / „Domnul" (B): deosebirea evidentă dintre cele două tradiţii manuscrise greceşti este generată de confuzia – explicabilă în textul ebraic, consonantic – între *yhwdh*, „Iuda", şi *yhwh*, „Domnul"; anterioritatea lecţiunii „Iuda" s-ar explica printr-o haplografie, dând mărturie despre un text premasoretic.

A

23 Şi casa lui Israel şi-a aşezat tabăra lângă Baithel; iar numele cetăţii era mai înainte Luza.
24 Şi cei care păzeau au văzut un om ieşind din cetate, l-au prins şi i-au spus: „Arată-ne intrarea în cetate şi ne vom milostivi de tine."
25 Şi le-a arătat intrarea în cetate şi au trecut cetatea prin ascuţişul sabiei, dar pe bărbatul [acela] şi pe neamul lui i-au lăsat să plece.
26 Şi a plecat bărbatul spre ţinutul Chetiim şi a întemeiat acolo o cetate şi i-a pus numele Luza; acesta este numele ei până în ziua de azi.
27 Iar Manase nu s-a înstăpânit peste Baithsan, care este Cetatea Sciţilor, nici peste [cetăţile]-fiice ale lui, nici peste împrejurimile lui, nici peste Ecthanaad cu [cetăţile]-fiice ale lui, nici peste locuitorii din Dor şi [cetăţile]-fiice ale lui, nici peste locuitorii din Balaam şi [cetăţile]-fiice ale lui, nici peste locuitorii din Magedon cu [cetăţile]-fiice ale lui, nici peste locuitorii din Ieblaam şi nici peste [cetăţile]-fiice ale lui; şi canaaneanul a început să se sălăşluiască în acest ţinut.

B

23 Şi şi-au aşezat tabăra şi au pus pândă asupra Baithelului; iar numele cetăţii era mai înainte Luza.
24 Şi cei care păzeau au privit şi, iată, un om ieşea din cetate; l-au prins şi i-au spus: „Arată-ne intrarea în cetate şi ne vom milostivi de tine."
25 Şi le-a arătat intrarea în cetate şi au trecut cetatea prin ascuţişul sabiei, dar pe bărbatul [acela] şi pe neamul lui i-au lăsat să plece.
26 Şi a pornit bărbatul spre pământul Chetiim şi a întemeiat acolo o cetate şi i-a pus numele Luza; acesta este numele ei până în ziua de azi.
27 Iar Manase nu a luat Baithsanul, care este Cetatea Sciţilor, nici [cetăţile]-fiice ale lui, nici împrejurimile lui, nici Thanacul cu [cetăţile]-fiice ale lui, [nu i-a cucerit] nici pe locuitorii din Dor şi [cetăţile]-fiice ale lui, nici pe locuitorul din Balac şi împrejurimile lui, nici [cetăţile]-fiice, nici pe locuitorii din Magedo şi împrejurimile lui, nici [cetăţile]-fiice, nici pe locuitorii din Ieblaam şi împrejurimile lui, nici [cetăţile]-fiice; şi canaaneanul a început să se sălăşluiască în acest ţinut.

1,27 „Manase": *litt.* „Manases" (A) / „Manase" (B). Ca şi mai sus (1,12), tradiţia manuscrisă A manifestă o tendinţă de învestire a numelor ebraice cu trăsături morfologice greceşti, care permit flexiunea. ♦ „care este Cetatea Sciţilor": explicaţia lipseşte în TM. *Bēyth-Ş^e'ān* a fost, vreme de şase veacuri (300 î.H. – 323 d.H.), aşezare greco-romană, cunoscută sub numele de Skythopolis. Flavius Iosephus (*AI* V,84) observă cu privire la Iis. Nav. 17,11: „Bethsenana este Skythopolis de astăzi."

A

28 Şi a fost aşa: atunci când Israel s-a întărit, l-a pus pe canaanean la bir, dar de alungat nu l-a alungat.

29 Nici Efraim nu l-a alungat pe canaaneanul care se sălăşluise în Gazer; şi locuia canaaneanul în mijlocul lui, în Gazer, şi a fost pus la bir.

30 Nici Zabulon nu i-a alungat pe cei care sălăşluiau în Kedron şi pe cei care sălăşluiau în Enaala; şi locuia canaaneanul în mijlocul lui şi a fost pus la bir.

31 Nici Aser nu i-a alungat pe cei care locuiau în Accho şi [cetatea] a fost pusă de el la bir; şi nici pe cei care locuiau în Dor, nici pe cei care locuiau în Sidon, nici pe cei care locuiau în Aalaph, nici Achazibul, nici [cetatea] Chelba, nici [cetatea] Aphec, nici [cetatea] Roob.

32 Şi Aser s-a aşezat în mijlocul canaaneanului care locuia ţinutul, pentru că nu l-a putut alunga.

33 Nici Neftali nu i-a alungat pe locuitorii din Baithsamus, nici pe locuitorii din Baitheneth, şi Israel s-a sălăşluit în mijlocul canaaneanului care locuia în ţinut; dar locuitorii din Baithsamus şi din Baitheneth au fost puşi de ei la bir.

34 Iar amoreul i-a împins pe fiii lui Dan spre munte, căci nu l-a lăsat să coboare în vale.

B

28 Şi a fost aşa: atunci când Israel s-a întărit, l-a pus pe canaanean [să dea] bir, dar de alungat nu l-a alungat.

29 Nici Efraim nu l-a alungat pe canaaneanul care se sălăşluise în Gazer; şi locuia canaaneanul în mijlocul lui, în Gazer, şi a fost pus la bir.

30 Nici Zabulon nu i-a alungat pe cei care sălăşluiau în Kedron, nici pe cei care sălăşluiau în Domana; şi locuia canaaneanul în mijlocul lui şi a fost pus la bir.

31 Nici Aser nu i-a alungat pe cei care locuiau în Accho şi [cetatea] a fost pusă de el la bir; şi nici pe cei care locuiau în Dor, nici pe cei care locuiau în Sidon, nici pe cei care locuiau în Aalaph, nici Aschaziul, nici Chelba, nici Nai, nici Ereo.

32 Şi Aser s-a aşezat în mijlocul canaaneanului care locuia ţinutul, pentru că nu l-a putut alunga.

33 Nici Neftali nu i-a alungat pe locuitorii din Baithsamus, nici pe locuitorii din Baithanath, şi Neftali s-a sălăşluit în mijlocul canaaneanului care locuia în ţinut; dar locuitorii din Baithsamus şi din Baitheneth au fost puşi de ei la bir.

34 Iar amoreul i-a împins pe fiii lui Dan spre munte, căci nu l-a lăsat să coboare în vale.

1,32 „nu l-a putut alunga": TM are „nu-l alungase".

A

35 Şi a început amoreul să sălăşluiască pe muntele Pădurii de Mirt, unde [sunt] urşii şi vulpile; şi a apăsat mâna casei lui Iosif asupra amoreului şi a fost pus la bir.

36 Iar hotarul amoreului [era] idumeul, mai sus de Acrabin, pe Stânca şi mai sus.

2 1 Şi s-a urcat un înger al Domnului de la Galgal la Plângerea şi la Baithel, la casa lui Israel, şi le-a spus: „Domnul Domnul v-a scos din Egipt şi v-a adus în pământul pe care jurase părinţilor voştri că vi-l dă şi v-a spus: «Nu îmi voi încălca legământul pe care îl [am] cu voi pentru totdeauna,
2 iar voi să nu încheiaţi legământ cu cei care s-au aşezat în ţinutul acesta şi nici zeilor lor să nu vă închinaţi, ci să le zdrobiţi statuile şi să le

B

35 Şi a început amoreul să sălăşluiască pe muntele în formă de ciob, unde [sunt] urşii şi unde [sunt] vulpile, în Pădurea de Mirt şi în Thalabin; şi a apăsat mâna casei lui Iosif asupra amoreului şi a fost pus de ei la bir.
36 Iar hotarul amoreului [începea] de la suişul Acrabinului, de la Stânca şi mai sus.

2 1 Şi s-a urcat un înger al Domnului de la Galgal la Plângerea, şi la Baithel, la casa lui Israel, şi le-a spus: „Aşa grăieşte Domnul: «V-am scos din Egipt şi v-am adus în pământul pe care îl juruisem părinţilor voştri şi v-am spus: Nu îmi voi încălca legământul pe care îl [am] cu voi pentru totdeauna,
2 iar voi să nu încheiaţi legământ cu cei care s-au aşezat în ţinutul acesta şi nici să nu vă închinaţi la zeii lor, ci să le zdrobiţi statuile şi să le

---

1,35 Muntele este numit diferit în cele două traduceri greceşti: „muntele Pădurii de Mirt" (τῷ ὄρει τοῦ Μυρσινῶνος) în A şi „muntele în formă de ciob" (τῷ ὄρει τῷ ὀστρακώδει) în B; dintre cele două, varianta A pare să fie rodul unei lecturi greşite (*HDS* „mirt" în loc de *HRS* „ciob", în aramaică). ♦ „unde [sunt] urşii şi vulpile": inserţie enigmatică, ce nu apare în TM.

2,1 În TM îngerul vorbeşte în numele său, la persoana întâi. Traducerile greceşti diferă din acest punct de vedere. AL introduce κύριος ca subiect şi (numai A) dublează termenul, ca în Iis. Nav. 22,22: „Domnul Domnul", κύριος κύριος, care traduce ebr. *'Adhonay YHWH*. B recurge la o formulă care precedă un discurs la persoana întâi: „Aşa grăieşte Domnul".

2,2 LXX conţine aici, suplimentar faţă de TM, interdicţia de închinare la zei (formulată în Ex. 23,24; Deut. 4,19; 5,9) şi îndemnul de a le distruge statuile (Ex. 23,24).

A

dărâmaţi altarele. Dar nu aţi dat
ascultare glasului Meu, căci [toate]
acestea le-aţi făcut.
3 *Şi Eu v-am spus:* Nu voi continua
să strămut poporul pe care v-am zis
că-l voi nimici dinaintea voastră, ci
[ei] vă vor fi [pricină de] necazuri
şi zeii lor vă vor fi piatră de poticnire.»"
4 Şi a fost aşa: atunci când îngerul
Domnului a rostit aceste cuvinte
către întregul Israel, poporul şi-a
ridicat glasul şi au plâns.
5 De aceea s-a pus numele acelui
loc Plângerea; şi au adus jertfă
acolo Domnului.
6 Şi a dat drumul Iisus poporului şi
au plecat fiii lui Israel fiecare către
casa sa şi către moştenirea sa, ca să
ia în stăpânire pământul.
7 Şi poporul l-a slujit pe Domnul în
toate zilele lui Iisus şi în toate zilele

B

nimiciţi altarele. Dar nu aţi dat
ascultare glasului Meu, căci [toate]
acestea le-aţi făcut.
3 Şi Eu v-am spus: Nu-i voi alunga
pe aceia din faţa voastră, ci [ei] vă
vor fi [pricină de] necazuri şi zeii
lor vă vor fi piatră de poticnire.»"
4 Şi a fost aşa: atunci când îngerul
Domnului a rostit aceste cuvinte
către întregul Israel, poporul şi-a
ridicat glasul şi au plâns.
5 De aceea s-a pus numele acelui
loc Plângerile; şi au adus jertfă
acolo Domnului.
6 Şi a dat drumul Iisus poporului şi
a plecat [fiecare] bărbat către moştenirea sa, ca să ia în stăpânire
pământul.
7 Şi poporul l-a slujit pe Domnul în
toate zilele lui Iisus şi în toate zilele

2,3 „[pricină de] necazuri": TM are „[în] coaste". Diferenţa s-ar putea datora confuziei între *ȚDM* şi *ȚRM.*

2,5 Forma de plural a toponimului în B, „Plângerile" – Κλαυθμῶνες, faţă de singularul Κλαυθμών din A – este explicabilă ca traducere a lui *Bokīm*, perceput ca un participiu plural, prin etimologie populară: toponimul este pus în legătură cu verbul *bākhā'*, „a plânge".

2,6 „să ia în stăpânire": *litt.* „să moştenească" (κατακληρονομῆσαι).

2,7 Traducerea grecească a Judecătorilor distinge între două întrebuinţări ale verbului ebraic *'ābhadh,* pe care îl redă prin δουλεύω, atunci când se referă la slujirea lui Dumnezeu, şi prin λατρεύω când se referă la Baal. (În Pentateuh cei doi termeni greceşti erau folosiţi nediferenţiat.) Această specializare este consecventă în Judecători cu excepţia v. 10,16; Vaticanus renunţă la această distincţie începând cu 10,6 şi foloseşte apoi numai verbul δουλεύω. ♦ „toate zilele lui Iisus": Origen distinge între „zilele lui Iisus" şi „zilele lui Manase" (sau „zilele lui Faraon"). Prima expresie trimite la lumina adevărului şi dreptăţii; a doua, la întunericul răutăţii şi al ereziilor. În sens moral, „zilele lui Iisus" sunt zilele în care sufletul pune în practică virtuţile creştine (*Hom. Iud.* I,1).

A

celor bătrâni, câţi au mai trăit vreme îndelungată după Iisus, câţi au cunoscut toată lucrarea cea mare a Domnului, pe care a împlinit-o pentru Israel.
8 Şi Iisus, fiul lui Nave, robul Domnului, a murit la o sută zece ani.
9 Şi l-au înmormântat în ţinutul moştenirii sale, la Thamnathares, în muntele lui Efraim, la miazănoapte de muntele Gaas.
10 Şi toată generaţia aceea s-a adăugat la părinţii lor; şi s-a ridicat după ei o altă generaţie, toţi cei care nu-L cunoscuseră pe Domnul şi lucrarea pe care El a înfăptuit-o pentru Israel.
11 Şi fiii lui Israel au făcut ce este rău înaintea Domnului şi au slujit Baalilor.

B

celor bătrâni, câţi au mai trăit vreme îndelungată după Iisus, câţi au cunoscut toată lucrarea cea mare a Domnului, pe care a împlinit-o pentru Israel.
8 Şi Iisus, fiul lui Nave, robul Domnului, a murit la o sută zece ani.
9 Şi l-au înmormântat în ţinutul moştenirii sale, la Thamnathares, în muntele lui Efraim, la miazănoapte de muntele Gaas.
10 Iar toată generaţia aceea s-a adăugat la părinţii lor; şi s-a ridicat după ei o altă generaţie, toţi cei care nu-L cunoscuseră pe Domnul şi lucrarea pe care El a înfăptuit-o în Israel.
11 Şi fiii lui Israel au făcut ce este rău înaintea Domnului şi au slujit Baalilor.

Origen interpretează aceste „zile" calitativ, nu cantitativ. O „zi" este „dreptatea"; o altă zi este „sfinţenia"; o altă zi, „prudenţa"; o altă zi, „milostenia". Prin urmare, „zilele lui Iisus" formează un mănunchi de virtuţi sufleteşti (*ibid.* I,3). ♦ „câţi au mai trăit vreme îndelungată după Iisus" se referă, după Origen, la sfinţii de după Iisus Hristos. „Vremea îndelungată" caracterizează „vremea sfinţeniei"; la sfârşitul vremurilor, înaintea celei de-a doua Veniri, timpul va fi scurtat (Mt. 24,22) de dragul sfinţilor. Timpul eshatologic este plin de răutate, este un „timp scurt" (*ibid.* I,3).

2,8 „la o sută zece ani": *litt.* „fiu a o sută zece ani" – calc după ebr. ♦ „Iisus, fiul lui Nave, robul Domnului, a murit": Origen citeşte fraza în contrapunct cu Gal. 2,20: „Iisus trăieşte în mine." Iisus Nave este figura tipologică a lui Iisus Hristos. Prin urmare tot ce se spune despre primul se referă, în cheie tipologică şi spirituală, la al doilea. În sens moral, moartea lui Iisus semnifică reîntoarcerea omului la starea de păcat. De fiecare dată când omul săvârşeşte un păcat (avariţie, crimă etc.) el îl răstigneşte din nou pe Iisus, prefigurat de Iisus Nave (*Hom. Iud.* II,1-2).

2,10 „o altă generaţie, toţi cei care nu-L cunoscuseră pe Domnul": „Această generaţie este aceea a gândurilor rele şi a patimilor rele şi urcă direct din inima omului" (Origen, *Hom. Iud.* II,2).

2,11 „înaintea": traducerile greceşti redau diferit termenul ebraic b^{e}*'ēynēy*, „în ochii", cel mai adesea (ca aici) ἐναντίον, în A, şi ἐνώπιον, în B. ♦ „Baali": substantivul comun

A

[12] Şi l-au părăsit pe Domnul Dumnezeul părinţilor lor, care îi scosese din ţara Egiptului, şi au mers după alţi dumnezei, dintre zeii popoarelor din jurul lor, şi s-au închinat lor şi L-au mâniat pe Domnul.
[13] Şi L-au părăsit pe Domnul şi i-au slujit [zeiţei] Baal şi Astartelor.
[14] Şi S-a mâniat Domnul cu pornire asupra lui Israel şi i-a dat pe mâna jefuitorilor, care i-au jefuit; şi i-a dat pe mâna duşmanilor lor de primprejur şi nu au putut sta în faţa duşmanilor lor.
[15] De câte ori preacurveau, mâna Domnului era asupra lor a nenorocire,

B

[12] Şi l-au părăsit pe Domnul Dumnezeul părinţilor lor, care îi scosese din ţara Egiptului, şi au mers după alţi dumnezei, dintre zeii popoarelor din jurul lor şi s-au închinat lor şi L-au mâniat pe Domnul.
[13] Şi L-au părăsit pe El şi i-au slujit [zeului] Baal şi Astartelor.
[14] Şi S-a mâniat Domnul cu pornire împotriva lui Israel şi i-a dat în mâinile jefuitorilor, care i-au jefuit cu totul; şi i-a dat în mâinile duşmanilor lor de primprejur şi nu au putut sta în faţa duşmanilor lor.
[15] De câte ori făceau incursiuni, mâna Domnului era asupra lor spre

---

ebraic *ba'al* înseamnă „stăpân", „posesor". Acest sens s-a păstrat în anumiţi compuşi. Ca substantiv propriu însă termenul denumeşte o zeitate canaaneană, Hadad, zeul furtunii. Folosirea pluralului demonstrează că erau mai multe zeităţi locale, probabil cu acelaşi nume, dar cu însuşiri sau funcţii diferite. Numele a ajuns să capete un sens generic pentru autorii diferitelor cărţi ale VT. ♦ Pentru Origen, cei care „au slujit Baalilor" sunt cei care nu cred în evanghelia lui Iisus Hristos şi cei care-şi „pleacă genunchii inimii în faţa poftelor trupeşti" (*Hom. Iud.* II,3).

2,13 „Baal": în A numele este precedat de articolul feminin (ca şi în 3,7; 10,6.10), în vreme ce B foloseşte numele la masculin, ca în ebr. Articolul feminin are drept rol să amintească tradiţia ebraică de lectură conform căreia, acolo unde era scris *Ba'al*, se pronunţa *boşeth*, „[lucru de] ruşine". ♦ „Astarte": zeiţa Mamă, zeiţa fertilităţii, a dragostei şi a războiului din panteonul canaanean. A fost adoptată de Israel după intrarea în Canaan (*cf.* nota 7,3-4 la 1 Regi. Cultul zeiţei a primit susţinere din partea lui Solomon (3Rg. 11,5-6; 4Rg. 23,13). După ce Saul a fost ucis de filisteni, armura lui a fost depusă în templul Astartei din Bet-Şean.

2,14 „şi i-a dat pe mâna jefuitorilor": pentru Origen, există două situaţii în care Dumnezeu îi părăseşte pe păcătoşi (prefiguraţi de Israelul închinător Baalilor). Prima situaţie, oficială, când autorităţile bisericeşti îi expulzează pe eretici în văzul tuturor. A doua, când Domnul, „care vede în taină" (Mt. 6,6), abandonează sufletul plin de vicii diavolului (*Hom. Iud.* II,5).

2,15 „preacurveau" (A) / „făceau incursiuni" (B) (ἐπόρνευον / ἐξεπορεύοντο): dintre cele două variante, cea dintâi (care nu este susţinută de TM) este explicabilă prin

A

după cum grăise Domnul şi după cum jurase Domnul – şi tare i-a asuprit.
16 Şi le-a ridicat Domnul judecători şi i-a izbăvit din mâna celor care îi jefuiau.
17 Însă ei nu i-au ascultat pe judecătorii lor, căci au preacurvit urmând zei străini şi închinându-li-se, şi L-au mâniat pe Domnul; şi iute s-au abătut de la calea pe care umblaseră părinţii lor, de a asculta poruncile Domnului – nu au făcut aşa.
18 Şi pentru că Domnul le-a ridicat judecători şi era Domnul alături de judecător, i-a izbăvit Domnul din mâna duşmanilor lor, în toate zilele judecătorului, căci Domnul s-a înduplecat de suspinul lor în faţa celor care-i împresurau şi îi urgiseau.
19 Şi era aşa: atunci când judecătorul murea, ei se întorceau şi iarăşi se stricau, mai rău decât părinţii lor, mergând după zei străini, slujindu-le lor şi închinându-se la ei; nu şi-au lăsat deprinderile şi nici nu s-au îndepărtat de calea lor cea îndărătnică.

B

nenorocire, după cum grăise Domnul şi după cum jurase Domnul – şi tare i-a asuprit.
16 Şi a ridicat Domnul judecători şi i-a izbăvit Domnul din mâna celor care îi jefuiau.
17 Însă ei nu le-au dat ascultare judecătorilor lor, căci au preacurvit urmând zei străini şi închinându-li-se; şi iute s-au abătut din calea pe care umblaseră părinţii lor, de a asculta cuvântul Domnului – nu au făcut aşa.
18 Şi pentru că Domnul le-a ridicat judecători şi era Domnul alături de judecător, i-a izbăvit Domnul din mâna duşmanilor lor, în toate zilele judecătorului, căci Domnul s-a înduplecat de suspinul lor în faţa celor care-i împresurau şi îi apăsau.
19 Şi era aşa: atunci când judecătorul murea, ei se întorceau şi iarăşi se stricau, mai rău decât părinţii lor, mergând după zei străini, slujindu-le lor şi închinându-se la ei; nu şi-au lăsat deprinderile şi nici căile lor cele îndărătnice.

---

influenţa verbului apropiat din v. 17 (ἐξεπόρνευσαν); cele două verbe paronime apar împreună în Ier. 3,8. ♦ „preacurvia" lui Israel: temă recurentă în VT. De fiecare dată când Israel (la feminin) adoptă un cult canaanean, el îl „înşeală" pe Iahve, aşadar „preacurveşte" spiritual.

2,17 „închinându-li-se": verbul grecesc este προσκυνέω, „a se prosterna".

2,18 „s-a înduplecat": TM are „s-a căit". LXX atenuează antropomorfismul.

A

20 Şi s-a mâniat Domnul cu pornire împotriva lui Israel şi a spus: „După cum neamul acesta s-a rupt de legământul Meu, pe care îl rânduisem părinţilor lor, şi n-a dat ascultare glasului Meu,

21 nici Eu nu voi mai alunga dinaintea lor pe nimeni din neamurile pe care le-a cruţat Iisus şi le-a lăsat,

22 pentru a-l pune prin ele la încercare pe Israel, [ca să văd] dacă [ei] păzesc sau nu calea Domnului, ca să meargă pe ea, aşa cum au păzit-o părinţii lor."

23 Şi Domnul lăsase neamurile acelea, ca să nu le alunge deodată, şi nu le dăduse în mâna lui Iisus.

3 1 Iată neamurile [păgâne] pe care Iisus le-a lăsat pe loc ca să-l încerce prin ele pe Israel, toţi cei care nu au cunoscut toate războaiele Canaanului,

2 numai pentru ca, de-a lungul generaţiilor, să-i înveţe pe fiii lui Israel războiul, numai pentru că mai

B

20 Şi s-a mâniat Domnul cu pornire împotriva lui Israel şi a spus: „După cum neamul acesta s-a rupt de legământul Meu, pe care îl rânduisem părinţilor lor, şi n-a ascultat de glasul Meu,

21 nici Eu nu voi mai alunga dinaintea lor pe nimeni din neamurile pe care le-a cruţat Iisus, fiul lui Nave, în ţinut şi le-a lăsat,

22 pentru a-l pune prin ele la încercare pe Israel, [ca să văd] dacă [ei] păzesc sau nu calea Domnului, ca să meargă pe ea, aşa cum au păzit-o părinţii lor."

23 Şi Domnul lăsase neamurile acelea, ca să nu le alunge deodată, şi nu le dăduse în mâna lui Iisus.

3 1 Iată neamurile [păgâne] pe care Domnul le-a lăsat pe loc ca să-l încerce prin ele pe Israel, toţi cei care nu au cunoscut războaiele Canaanului,

2 numai pentru ca, de-a lungul generaţiilor, să-i înveţe pe fiii lui Israel războiul, numai pentru că mai

---

2,20 „s-a rupt de legământ": TM are „au încălcat legământul".

2,21 Folosirea marcată a pronumelui personal ἐγώ, „Eu", este subliniată suplimentar în B prin particula γε; tot în plus faţă de A sunt precizările: „fiul lui Nave" şi „în ţinut", simple adăugiri stilistice. ♦ „neamurile pe care le-a cruţat Iisus": *cf.* nota la Iis. Nav. 23,4.

3,1 Cele două tradiţii manuscrise diferă: „Iisus" (A) / „Domnul" (B); TM susţine varianta B, faţă de care „Iisus" ar putea fi întregirea greşită a formei prescurtate a numelui divin *YH*. O altă deosebire nu a putut fi redată în traducerea românească: în A lipseşte pronumele relativ ἅ, „pe care", probabil dintr-o simplă eroare de copiere.

A

înainte ei nu cunoscuseră aceste [neamuri]:

3 cele cinci satrapii ale Străinilor şi tot canaaneanul, şi sidonianul, şi eveul care sălăşluia în Liban, de la muntele Balaermon până la Loboemath.

4 Şi a fost [aşa] pentru a-l pune prin acestea la încercare pe Israel, ca să ştie dacă vor da ascultare poruncilor Domnului, pe care El le poruncise părinţilor lor prin mâna lui Moise.

5 Şi fiii lui Israel au locuit în mijlocul canaaneanului, al cheteului, al amoreului, al ferezitului, al eveului şi al iebuseului

6 şi le-au luat pe fiicele lor de soţii, iar fiicele şi le-au dat fiilor acelora şi au slujit la zeii lor.

7 Şi fiii lui Israel au făcut ce este rău înaintea Domnului şi au uitat de Domnul Dumnezeul lor şi au slujit la [zeiţele] Baal şi la dumbrăvile sacre.

B

înainte ei nu cunoscuseră aceste [neamuri]:

3 cele cinci satrapii ale Străinilor şi tot canaaneanul, şi sidonianul, şi eveul care sălăşluia în Liban, de la muntele Aermon până la Laboemath.

4 Şi a fost [aşa] pentru a-l pune prin acestea la încercare pe Israel, ca să ştie dacă vor da ascultare poruncilor Domnului, pe care El le poruncise părinţilor lor prin mâna lui Moise.

5 Şi fiii lui Israel au locuit în mijlocul canaaneanului, al cheteului, al amoreului, al ferezitului, al eveului şi al iebuseului

6 şi le-au luat pe fiicele lor de soţii, iar fiicele şi le-au dat fiilor acelora şi au slujit la zeii lor.

7 Şi fiii lui Israel au făcut ce este rău înaintea Domnului şi au uitat de Domnul Dumnezeul lor şi au slujit la [zeii] Baal şi la dumbrăvile sacre.

3,3 „satrapii": termenul grecesc folosit aici este σατραπεία („satrapie"); mai frecvent este însă masculinul σατράπης, „satrap", care corespunde ebr. *seren*, folosit mereu la plural: *s^e^rānīm*, cuvânt împrumutat din ţinuturile asiatice, de unde vine şi gr. τύρανος. Termenul se aplică în exclusivitate căpeteniilor filistene. Traducătorii Septuagintei au preferat σατράπης în detrimentul lui τύραννος – poate pentru că erau familiarizaţi cu acest termen din timpul dominaţiei persane din secolul al VI-lea î.H. ♦ **„ale Străinilor"**: desemnarea filistenilor prin termenul ἀλλόφυλοι, „străini", „de alt neam" este o inovaţie a traducătorului cărţii Judecătorilor. Ca şi editorii BA, am optat (în Judecători şi 1 Regi) pentru indicarea înţelesului aparte prin iniţiala majusculă: „Străini". *Cf.* nota la 1Rg. 4,1. **3,7** Din nou apare o deosebire în numirea zeilor Baal în cele două tradiţii manuscrise: cu articol feminin în A şi cu articol masculin în B (la fel ca mai sus: 2,13). ♦ „dumbrăvile sacre": TM are *'aşērōth*, „stâlpi sacri". Aceeaşi traducere se întâlneşte şi în Pentateuh. *Cf.* nota la 1Rg. 7,3-4.

A

8 Şi s-a mâniat Domnul cu pornire împotriva lui Israel şi i-a dat pe aceştia în mâinile lui Chusarsathom, rege al Siriei râurilor, şi i-au slujit acestuia vreme de opt ani.

9 Şi au strigat fiii lui Israel către Domnul; iar Domnul a ridicat un izbăvitor pentru Israel şi i-a izbăvit: pe Gothoniel, fiul lui Kenez, fratele mai mic al lui Chaleb; şi ei i-au dat ascultare.

10 Şi duhul Domnului a fost asupra lui, şi el a fost judecător peste Israel şi a ieşit la război; iar Domnul i l-a dat în mână pe Chusarsathom, regele Siriei; şi mâna sa a fost puternică asupra lui Chusarsathom.

B

8 Şi s-a mâniat Domnul cu pornire împotriva lui Israel şi i-a dat pe aceştia în mâinile lui Chusarsathaim, rege al Siriei râurilor. Şi i-au slujit lui Chusarsathaim fiii lui Israel vreme de opt ani.

9 Şi au strigat fiii lui Israel către Domnul; iar Domnul a ridicat un izbăvitor pentru Israel şi i-a izbăvit pe aceştia: pe Gothoniel, fiul lui Kenez, fratele mai mic al lui Chaleb,

10 şi duhul Domnului a fost asupra lui, şi el a fost judecător peste Israel şi a ieşit la război împotriva lui Chusarsathaim; iar Domnul i l-a dat în mână pe Chusarsathaim, regele Siriei râurilor; şi mâna sa a fost puternică asupra lui Chusarsathaim.

3,8 Cele două variante ale numelui (Chusarsathom, în A, şi Chusarsathaim, în B) transliterează ebr. *Kūšan rišᵉ'āthayim*, pe care Targumul îl interpretează „cuşitul cu îndoită răutate". După Origen, Chusarsathom înseamnă „umilirea lor"; prin urmare, fiii lui Israel au fost pedepsiţi de Dumnezeu fiind aruncaţi pe ultima treaptă a înjosirii. „Fiii lui Israel" simbolizează sufletele trufaşe, arogante, care primesc în schimb pedeapsa umilirii din partea Domnului (*Hom. Iud.* III,1). ♦ „Siria" (Συρία) este un echivalent constant pentru teritoriul numit *'Aram*. „Siria râurilor" traduce aici *'Aram naharāyim*, „Aram al celor două fluvii". Tradiţia manuscrisă reprezentată de AL prezintă o îmbinare cu traducerea Μεσοποταμία din Gen. 24,10 şi Deut. 23,5, care a generat dubletul (în cazul genitiv): Συρίας μεσοποταμίας ποταμῶν; în Targum există precizarea: „regele Aramului care se află pe Eufrat".

3,9 „fiul lui Kenez, fratele...": majoritatea manuscriselor (aici şi la 1,13) indică acordul gramatical dintre αδελφός, „fratele", şi Κενεζ; Rahlfs preferă, cel puţin pentru A, tradiţia în care αδελφός se acordă cu „fiul". ♦ Pentru Origen, numele „Gothoniel" înseamnă „vremea lui Dumnezeu", iar personajul simbolizează „oştirea cerească" a îngerilor salvatori (*Hom. Iud.* III,3).

A

11 Şi ţara a avut parte de linişte
vreme de cincizeci de ani; apoi a
murit Gothoniel, fiul lui Kenez.
12 Şi fiii lui Israel au început din
nou să facă ce este rău înaintea
Domnului, iar Domnul l-a întărit pe
Eglom, regele Moabului, asupra lui
Israel, pentru că [ei] făcuseră ce
este rău înaintea Domnului.
13 Şi i-a călăuzit spre el pe toţi fiii
lui Ammon şi Amalec şi s-au pornit
să-l bată pe Israel şi au luat în stă-
pânire Cetatea Palmierilor.
14 Iar fiii lui Israel i-au fost robi lui
Eglom, regele Moabului, vreme de
optsprezece ani.
15 Şi au strigat fiii lui Israel către
Domnul; şi le-a ridicat Domnul [ca]

B

11 Şi ţara a avut parte de linişte
vreme de patruzeci de ani; apoi a
murit Gothoniel, fiul lui Kenez.
12 Şi fiii lui Israel au început din
nou să facă ce este rău înaintea
Domnului, iar Domnul l-a întărit pe
Eglom, regele Moabului, asupra lui
Israel, pentru că [ei] făcuseră ce
este rău înaintea Domnului.
13 Şi i-a adunat spre el pe toţi fiii lui
Ammon şi Amalec şi s-au pornit
să-l bată pe Israel şi au luat în stă-
pânire Cetatea Palmierilor.
14 Iar fiii lui Israel i-au fost robi lui
Eglom, regele Moabului, vreme de
optsprezece ani.
15 Şi au strigat fiii lui Israel către
Domnul; şi le-a ridicat [ca] izbăvitor

3,11 TM susţine durata de patruzeci de ani; varianta din A poate fi explicată în interiorul textului grecesc, ca o confuzie între cele două litere (μ´ şi ν´) care notau numeralele „patruzeci" şi, respectiv, „cincizeci".

3,15 „fiul lui Iemeni": din nou cele două tradiţii manuscrise indică, prin acordul gramatical, o filiaţie diferită; în A, υἱός „fiul" se acordă cu Gera, în genitiv, în vreme ce în B se acordă cu Aod, în acuzativ. ♦ „în stare să se folosească deopotrivă de stânga ca şi de dreapta" (ἀμφοτεροδέξιος): termenul este foarte precis – „ambidextru". TM are *ben-hayᵉmīnī*, „fiul dreptei", putând fi tradus şi „beniaminitul". În TM Aod are un handicap – imposibilitatea de a-şi folosi mâna dreaptă – care îl face inapt pentru luptă; abilitatea compensatorie a mâinii stângi este un secret care se dezvăluie numai în momentul culminant. Traducerea grecească ar fi putut recurge la termenul (clasic) ἀριστόχειρ, „stângaci", mai apropiat de o descriere adecvată a personajului; definirea ca ἀμφοτεροδέξιος îl înzestrează însă cu o calitate pe care o regăsim în 20,16 ca trăsătură a beniaminiţilor. Pentru Origen, „ambidextrul" Aod este simbolul prin excelenţă al întâi-stătătorilor Bisericii, care trebuie să fie drepţi şi imparţiali în toate, în fapte, judecată şi credinţă, „stânga" fiind simbolul perversiunii şi al răutăţii. Diavolul este numit „ambistângaci" (*Hom. Iud.* III,5-6). ♦ „Aceşti izbăvitori şi judecători ridicaţi de către Dumnezeu pentru salvarea poporului şi eliberarea fiilor lui Israel sunt prefigurările căpeteniilor oştirii cereşti şi ale puterilor de Sus. Dumnezeu trimite ajutor celor care

A

izbăvitor pe Aod, fiul lui Gera, fiul
lui Iemeni, bărbat în stare să se folosească deopotrivă de stânga ca şi
de dreapta. Prin el fiii lui Israel au
trimis daruri lui Eglom, regele
Moabului.
16 Şi Aod şi-a făcut un pumnal cu
două tăişuri, [având] lungimea de-o
palmă, şi s-a încins cu el pe sub
mantie, pe şoldul drept.
17 Şi i-a înfăţişat darurile lui Eglom,
regele Moabului; iar Eglom era un
om tare trupeş.
18 Şi când a terminat Aod de înfăţişat darurile, i-a îndepărtat pe cei
care le aduseseră.
19 Şi s-a întors Eglom de la statuile
din Galgal şi a spus Aod: „[Am] o
vorbă de taină cu tine, rege." Şi
Eglom a spus către toţi: „Afară de
aici!"; şi au plecat de acolo toţi cei
care-i stăteau în preajmă.
20 Şi Aod a intrat la el, şi el stătea
aşezat în foişorul lui de vară, cu

B

pe Aod, fiul lui Gera, fiul lui
Iemeni, bărbat în stare să se folosească deopotrivă de stânga ca şi
de dreapta. Prin el fiii lui Israel au
trimis daruri lui Eglom, regele
Moabului.
16 Şi Aod şi-a făcut un pumnal cu
două tăişuri, [având] el lungimea
de-o palmă, şi s-a încins cu el pe
sub mantie, pe şoldul drept.
17 Şi a pornit să-i înfăţişeze darurile
lui Eglom, regele Moabului; iar
Eglom era un om tare trupeş.
18 Şi când a terminat Aod de înfăţişat darurile, i-a îndepărtat pe cei
care le aduseseră.
19 Şi s-a întors de la statuile din
Galgal; şi a spus Aod: „[Am] o
vorbă de taină cu tine, rege." Şi
Eglom i-a spus lui: „Tăcere!"; şi i-a
trimis de acolo pe toţi cei care îi
stăteau în preajmă.
20 Şi Aod a intrat la el, şi el stătea
aşezat în foişorul lui de vară, cu

---

strigă după El din toată inima şi care, prin convertire şi pocăinţă, atrag asupra lor îngăduinţa divină." (*ibid.* III,6)

3,17 „tare trupeş": nu este întâmplătoare această precizare, aşa cum ne-o arată finalul episodului. Adjectivul ἀστεῖος are sensul de „trupeş", „bine clădit", dar aici contextul ne obligă să-l înţelegem cu sensul de „planturos".

3,19 „statuile": termenul din cele două tradiţii manuscrise majore este γλυπτόν, folosit ca echivalent pentru ebr. *p^{e}sīlīm*, „idoli"; în cele două variante ale Decalogului din Pentateuh, *pesel* este redat în greacă prin εἴδωλον (Ex. 20,4 şi Deut. 5,8). ♦ Cuvintele prin care Eglom îi răspunde lui Aod sunt diferite; dintre ele, varianta din B (σιώπα, „Tăcere!", probabil într-o adresare numai către Aod) reproduce în greacă un cuvânt ebraic rar (*hās*), o interjecţie prin care se cere tăcere sau calm în situaţii solemne; varianta din A este o interpretare liberă, care are rolul de a pregăti ieşirea tuturor din sală.

A

totul singur. Şi Aod i-a spus: „[Am]
pentru tine cuvânt de la Dumnezeu,
rege!"; şi Eglom s-a ridicat din jilţ
ca să [stea] aproape de el.
21 Şi a fost aşa: atunci când s-a
ridicat, Aod şi-a întins mâna stângă,
a luat pumnalul de la şoldul drept şi
l-a înfipt în pântecele lui Eglom;
22 şi a intrat şi mânerul după lamă şi
grăsimea s-a închis peste lamă, iar
el nu i-a mai scos pumnalul din
pântece.
23 Şi a ieşit Aod în tindă şi a închis
în urma lui uşile foişorului şi le-a
zăvorât.
24 Şi dus a fost. Iar slujitorii aceluia
au ieşit şi s-au uitat şi iată că uşile
foişorului erau încuiate şi au spus:
„Poate că stă pe scaun în locul de
lângă iatac?"
25 Şi au aşteptat sfioşi şi iată că ni-
meni nu deschidea uşile foişorului;
atunci au luat cheia şi au deschis şi
iată că stăpânul lor zăcea la pământ
mort.

B

totul singur. Şi Aod i-a spus: „[Am]
pentru tine cuvânt de la Dumnezeu,
rege!"; şi Eglom s-a ridicat din jilţ
ca să [stea] aproape de el.
21 Şi a fost aşa: atunci când s-a ridi-
cat, Aod şi-a întins mâna stângă, a luat
pumnalul de-acolo, de la şoldul drept,
şi l-a înfipt în pântecele aceluia;
22 şi a intrat şi mânerul după lamă şi
grăsimea s-a închis peste lamă, iar
el nu i-a mai scos pumnalul din
pântece. Şi a ieşit Aod din tindă
23 şi a ieşit pe lângă cei rânduiţi
[acolo] şi a închis în urma lui uşile
foişorului şi le-a zăvorât.
24 Şi dus a fost. Iar slujitorii aceluia
au ieşit şi s-au uitat şi iată că uşile
foişorului erau încuiate şi au spus:
„Poate că îşi face nevoile în cămara
de vară?"
25 Şi au aşteptat, cât s-au sfiit, şi iată
că nimeni nu deschidea uşile foişo-
rului; atunci au luat cheia şi au des-
chis şi iată că stăpânul lor zăcea la
pământ mort.

3,21 Începutul versetului, până la „Aod", nu apare în TM.

3,22 Pentru Origen, pumnalul este cuvântul evangheliei (*cf.* Evr. 4,12), cuvântul profetic care se înfige adânc şi pentru totdeauna în pântecele şi în inima filozofiei lumeşti. Luptând cu „sabia evanghelică" împotriva derivelor şi ereziilor, fiecare „judecător" din cadrul Bisericii lui Hristos devine un „Aod".

3,23 Versetul începe în puncte diferite în cele două tradiţii manuscrise. ♦ „tindă": termenul προστάς este un *hapax* în LXX, altfel bine atestat de papirusurile din secolul al III-lea; termenul ebraic pe care îl redă (*par^{e}şedhon*) este de asemenea un *hapax* care pare să indice latrina: gr. este un eufemism sugerat de asemănarea între cele două cuvinte.

3,24 „stă pe scaun" (A): expresia este eufemistică, aşa cum este şi cea paralelă din B, *litt.* „îşi goleşte picioarele".

A

26 Iar Aod a fugit câtă vreme făceau
ei zarvă şi nu era nimeni să se gân-
dească la el; şi a trecut pe lângă
statui şi a fugit în Seirotha.
27 Şi a fost aşa: atunci când a sosit,
a sunat din corn pe muntele lui
Efraim. Şi au coborât cu el fiii lui
Israel, iar el stătea înaintea lor.
28 Şi el le-a spus: „Coborâţi în urma
mea, căci Domnul Dumnezeu vi i-a
dat pe duşmanii voştri, Moabul, în
mână." Şi au coborât în urma lui şi
au luat vadurile Iordanului de la
Moab şi nu au mai lăsat pe nimeni
să treacă.
29 Şi au bătut Moabul în timpul
acela, cam zece mii de oameni, toţi
luptătorii lor şi tot omul care era în
putere; şi nici un om n-a mai scăpat.
30 Şi Moabul s-a umplut de ruşine
în ziua aceea sub mâna lui Israel şi
ţara a avut parte de linişte vreme de
optzeci de ani, iar Aod le-a fost
judecător până când a murit.
31 Şi după acesta s-a ridicat Samegar,
fiul lui Anath, şi i-a bătut pe Străini,

B

26 Iar Aod a fugit câtă vreme făceau
ei zarvă şi nu era nimeni să se gân-
dească la el; şi a trecut pe lângă
statui şi a fugit în Setirotha.
27 Şi a fost aşa: atunci când a sosit
Aod pe pământul lui Israel, a sunat
din corn pe muntele lui Efraim. Şi
au coborât cu el fiii lui Israel, de pe
munte, iar el stătea înaintea lor.
28 Şi el le-a spus: „Coborâţi în urma
mea, căci Domnul Dumnezeu ni i-a
dat pe duşmanii noştri, Moabul, în
mână." Şi au coborât în urma lui şi
au luat vadurile Iordanului de la
Moab şi nu au mai lăsat pe nimeni
să treacă.
29 Şi au bătut Moabul în ziua aceea,
cam zece mii de oameni, tot [omul]
vânjos şi tot omul care era în putere;
şi nici un om n-a mai scăpat.
30 Şi Moabul s-a umplut de ruşine
în ziua aceea sub mâna lui Israel şi
ţara a avut parte de linişte vreme de
optzeci de ani, iar Aod le-a fost
judecător până când a murit.
31 Şi după acesta s-a ridicat Samegar,
fiul lui Dinach şi i-a bătut pe Străini,

3,26 „făceau ei zarvă": TM are „şovăiau". ♦ „nu era nimeni să se gândească la el": nu apare în TM.

3,27 „corn": alegerea gr. κερατίνη pentru a traduce ebr. *ṣōphār*, „corn de berbec", o inovaţie a cărţii Judecătorilor, este mai exactă decât σάλπιγξ, care predomină în cărţile anterioare.

3,30 „iar Aod le-a fost judecător până când a murit": nu apare în TM.

3,31 „Anath" (A) / „Dinach" (B): confuzia numelor poate fi generată de asemănarea grafică a iniţialelor A şi Δ în scrierea uncială. ♦ Faptele lui Samegar sunt rezumate diferit în textele greceşti: Rahlfs alege lecţiunile din L şi B; codicele Alexandrinus le

A

cam şase sute de oameni, fără [a mai socoti] vitele; şi l-a izbăvit el însuşi pe Israel.

4 [1] Şi fiii lui Israel au început din nou să facă ce este rău înaintea Domnului.
[2] Şi i-a dat Domnul în mâna lui Iabin, regele Canaanului, care domnea în Asor; iar căpetenia oştirii lui era Sisara; acesta locuia în *Arisothul* neamurilor.
[3] Şi fiii lui Israel au strigat către Domnul, căci Sisara avea nouă sute de care de fier şi-l asuprise cu putere pe Israel vreme de douăzeci de ani.
[4] Iar Debora, o prorociţă, soţia lui Laphidoth, era ea însăşi judecător în Israel în vremea aceea.
[5] Şi ea şedea sub Palmierul Deborei, între Rama şi Baithel, pe

B

cam şase sute de oameni, cu brăzdarul de la plugul vitelor; şi l-a izbăvit el însuşi pe Israel.

4 [1] Şi fiii lui Israel au început din nou să facă ce este rău înaintea Domnului. Şi Aod murise.
[2] Şi i-a dat Domnul în mâna lui Iabin, regele Canaanului, care domnea în Asor; iar căpetenia oştirii lui era Sisara; acesta locuia în *Arisothul* neamurilor.
[3] Şi fiii lui Israel au strigat către Domnul, căci Sisara avea nouă sute de care de fier şi-l asuprise cu putere pe Israel vreme de douăzeci de ani.
[4] Iar Debora, o prorociţă, soţia lui Laphidoth, era ea însăşi judecător în Israel în vremea aceea.
[5] Şi ea şedea sub Palmierul Deborei, între Rama şi Baithel, pe

---

îmbină: „cu brăzdarul plugului fără [a mai socoti] vitele". Nici una din cele trei variante nu conturează o imagine limpede. ♦ „brăzdarul de la plug": instrumentul indicat în B prin termenul grecesc ἀροτρόπους pare să fie grindeiul; este însă un *hapax* grecesc, cum tot *hapax* este şi termenul ebraic pe care îl redă (*mal*[e]*madh*), care poate fi interpretat eventual ca „strămurare", „ţepuşă".

4,1 Versetul se diferenţiază în B prin adăugirea: „Şi Aod murise." Aceasta apare şi în Alexandrinus, în acord cu TM; lipseşte însă în textul antiohian (L, reflectat aici de primul registru – A – al textului editat de Rahlfs).

4,2 Numele „Iabin" înseamnă „prudenţă", „pricepere", după Origen (*Hom. Iud.* IV,3).

4,3 „*Arisothul* neamurilor": *cf.* nota 4,16.

4,4 Pentru Origen era vădită înrudirea dintre ebr. *D*[e]*bhōrāh*, „albină", şi *dābhar*, „a vorbi"; pentru el, profeţia alcătuieşte mierea Cuvântului divin. „Harisma profeţiei este dăruită după puritatea sufletului, nu după sex." (*Hom. Iud.* V,2)

4,5 „Palmierul Deborei": în Gen. 35,8 este menţionată o altă Debora, doica Rebecăi, care murise lângă „Stejarul Plângerii", mai jos de Baithel; „Palmierul Deborei" e situat în aceeaşi regiune. ♦ „Rama" înseamnă „înălţimi", iar „Baithel", „casa Domnului".

A

muntele lui Efraim; şi urcau la ea
fiii lui Israel să-i judece.
6 Şi a trimis Debora să-l cheme pe
Barac, fiul lui Abineem, din Kedesul
lui Neftali, şi i-a spus aceluia: „Oare
nu ţie ţi-a poruncit Domnul Dumne-
zeul lui Israel să pleci către muntele
Tabor şi să iei cu tine zece mii de
oameni dintre fiii lui Neftali şi
dintre fiii lui Zabulon?
7 Iar [eu] îl voi aduce la tine, la
pârâul Kison, pe Sisara, căpetenia
oştirii lui Iabin, şi carele lui, şi mul-
ţimea lui şi le voi da în mâna ta."
8 Iar Barac i-a spus: „Dacă tu vii cu
mine, voi merge, iar dacă nu vii cu
mine, nu voi merge; căci eu nu ştiu
ziua în care Domnul [Îşi] trimite
spre mine îngerul pe cale bună."
9 Debora i-a spus: „De mers, voi
merge cu tine; află doar că nu a ta
va fi cinstirea pe drumul la care
porneşti, ci Domnul îl va da pe
Sisara în mâna unei femei." Şi s-a
ridicat Debora şi a pornit împreună
cu Barac spre Kedes.

B

muntele lui Efraim; şi urcau la ea
fiii lui Israel pentru judecată.
6 Şi a trimis Debora să-l cheme pe
Barac, fiul lui Abineem, din Cadesul
lui Neftali, şi i-a spus aceluia: „Oare
nu ţi-a poruncit ţie Domnul Dumne-
zeul lui Israel să pleci către muntele
Tabor şi să iei cu tine zece mii de
oameni din fiii lui Neftali şi din fiii
lui Zabulon?
7 Iar [eu] îl voi conduce la tine, la
pârâul Kison, pe Sisara, căpetenia
oştirii lui Iabin, şi carele lui, şi mul-
ţimea lui şi le voi da în mâinile tale."
8 Iar Barac i-a spus: „Dacă tu vii cu
mine, voi merge, iar dacă nu vii, nu
voi merge; căci eu nu ştiu ziua în
care Domnul [Îşi] trimite spre mine
îngerul pe cale bună."
9 Şi [ea] i-a răspuns: „De mers, voi
merge cu tine; află doar că nu a ta
va fi cinstirea pe drumul la care
porneşti, ci Domnul îl va da pe
Sisara în mâna unei femei." Şi s-a
ridicat Debora şi a pornit împreună
cu Barac din Cades.

Aşadar, locul unde sălăşluieşte profetesa pare predestinat: între cer şi casa lui Dumnezeu (Origen, *ibid.*, V,3).

4,6 Barac (înseamnă în ebr. „fulger", „sclipire") este simbolul „primului popor al lui Dumnezeu", „poporul Legii", care a primit revelaţia divină, dar nu până la capăt (Origen, *ibid.*, V,4).

4,8 „căci eu nu ştiu ziua... pe cale bună": acest „plus" în ezitarea lui Barac (absent în TM) este atestat de toate variantele textului grecesc; probabil provine din substratul ebraic al Septuagintei, aşa cum pare să sugereze şi v. 14.

4,9 „din Cades" (B): spre deosebire de prepoziţia εἰς, „spre", din A, ἐκ din B nu poate avea valoare spaţială (sensul versetului nu îngăduie această interpretare), ci trebuie să indice originea lui Barac.

A

10 Şi i-a chemat Barac pe Zabulon şi pe Neftali la Kedes şi au urcat pe urma lui zece mii de oameni; şi Debora a urcat împreună cu el.
11 Iar cei apropiaţi ai kineului s-au despărţit de fiii lui Iobab, cumnatul lui Moise; ei şi-au aşezat cortul lângă Stejarul Odihnelor, care este aproape de Kedes.
12 Şi i s-a dat de ştire lui Sisara că Barac, fiul lui Abineem, se urcase pe muntele Tabor.
13 Şi şi-a chemat Sisara toate carele (căci avea nouă sute de care de fier) şi tot poporul care era cu el, de la *Arisothul* neamurilor până la pârâul Kison.
14 Şi i-a spus Debora lui Barac: „Scoală, căci aceasta este ziua în care Domnul ţi l-a dat în mână pe Sisara; nu vezi că Domnul va merge înaintea ta?" Şi Barac a coborât de pe muntele Tabor şi zece mii de oameni [erau] în spatele lui.
15 Şi Domnul l-a tulburat pe Sisara, şi [a trecut] toate carele lui şi toată

B

10 Şi a strigat Barac către Zabulon şi Neftali din Cades şi au urcat pe urma lui zece mii de oameni; şi Debora a urcat împreună cu el.
11 Iar Chaber kineul s-a despărţit de Cain, de fiii lui Iobab, cumnatul lui Moise, şi ei şi-au aşezat cortul lângă Stejarul Hrăpăreţilor, care este aproape de Kedes.
12 Şi i s-a dat de ştire lui Sisara că Barac, fiul lui Abineem, se urcase pe muntele Tabor.
13 Şi şi-a chemat Sisara toate carele, nouă sute de care de fier, şi tot poporul care era cu el, de la *Arisothul* neamurilor până la pârâul Kison.
14 Şi i-a spus Debora lui Barac: „Scoală, căci aceasta este ziua în care Domnul ţi l-a dat în mână pe Sisara, căci Domnul va merge înaintea ta." Şi Barac a coborât de pe muntele Tabor şi zece mii de oameni [erau] în spatele lui.
15 Şi Domnul l-a tulburat pe Sisara, şi [a trecut] toate carele lui şi toată

4,10 „pe urma lui": *litt.* „după picioarele lui".

4,11 „Chaber" (B): ebr. *ḥebher* este interpretat diferit de traducătorii în greacă. În vreme ce în B apare ca nume propriu, în A este un nume de rudenie, redat în greacă prin οἱ πλησίον, „cei apropiaţi, rudele". ♦ În finalul versetului, în B apare Kedes (ca în A), nu Cades ca în restul pasajului. Pe baza acestei diferenţe, comentatorii au luat în consideraţie existenţa unor aşezări distincte: Kedes în partea de nord a ţinutului lui Neftali, locul în care s-au aşezat kineii, şi Cades/Kedes în sudul ţinutului lui Neftali, lângă lacul Chinnereth. ♦ Denumirile diferite ale locului unde şi-a aşezat kineul cortul decurg din interpretări diferite, care pun numele stejarului fie în legătură cu verbul *ṭā'āh*, „a se înclina", de unde traducerea grecească ἀναπαυομένων, fie cu verbul *bā'aṭ*, „a-şi tăia o bucată", „a trage un folos", tradus în greacă prin πλεονεκτούντων.

A

tabăra lui prin ascuţişul sabiei în faţa lui Barac; şi Sisara a coborât din carul său şi a fugit pe jos.

16 Iar Barac i-a urmărit carele şi oştirea până la Păduricea neamurilor; şi toată tabăra lui Sisara a căzut în ascuţişul sabiei, şi nu a mai rămas nici unul.

17 Iar Sisara s-a îndepărtat pe jos spre cortul Iaelei, soţia lui Chaber kineul, căci era pace între Iabin, regele Asorului, şi casa lui Chaber kineul.

18 Iael i-a ieşit dinainte lui Sisara şi i-a spus: „Ocoleşte, domnul meu, ocoleşte pe la mine, nu te teme"; şi el a ocolit pe la ea, în cort, şi ea l-a învelit într-o pătură de-a ei.

19 Şi a spus Sisara către ea: „Dă-mi să beau puţină apă, că mi-e sete"; şi

B

tabăra lui prin ascuţişul sabiei în faţa lui Barac; şi Sisara a coborât din carul său şi a fugit pe jos.

16 Iar Barac i-a urmărit carele şi oştirea până la *Arisothul* neamurilor; şi toată tabăra lui Sisara a căzut în ascuţişul sabiei, şi nu a mai rămas nici unul.

17 Iar Sisara a fugit pe jos spre cortul Iaelei, soţia lui Chaber kineul, ortacul său, căci era pace între Iabin, regele Asorului, şi casa lui Chaber kineul.

18 Iael i-a ieşit în întâmpinare lui Sisara şi i-a spus: „Abate-te, domnul meu, abate-te pe la mine, nu te teme"; şi s-a abătut la ea în cort, şi ea l-a acoperit cu o învelitoare.

19 Şi a spus Sisara către ea: „Dă-mi să beau puţină apă, că mi-e sete"; şi

---

4,16 „Păduricea" (A) / „*Arisothul*" (B): transliterează numele *h̲aroşeth* ca în v. 2 şi 13; în schimb, de data aceasta, A îl traduce asimilându-l unui cuvânt rar: *h̲oreş*, „loc împădurit".

4,17 Pentru Origen, Iael, al cărei nume înseamnă „urcare", este simbolul Bisericii neamurilor care-l ucide pe Sisara, care este simbolul „omului psihic", supus patimilor. Iael îl ucide înfigându-i ţăruşul credinţei (prin „puterea crucii"). Gura lui Sisara „vorbea despre lucruri trupeşti, învăţătura lui lăuda slava trupului, îi îndemna pe filozofi să trăiască în lux şi plăcere şi amăgise neamul omenesc cu farmecele desfrâului" (Origen, *Hom. Iud.* V,5).

4,18 „pătură" (A) / „învelitoare" (B): cuvântul ebraic este un *hapax* (*š*^{e}*mīkhāh*), pentru care A foloseşte un termen tehnic – δέρρις, „perdeaua de piele care acoperă intrarea în cort" – iar B foloseşte un termen banal, ἐπιβόλαιον, potrivit însă cu verbul περιβάλλω, „a acoperi", „a înveli".

4,19 „apă" şi „lapte": Origen se întreabă de ce Iael i-a dat lui Sisara lapte, de vreme ce acesta îi ceruse apă? Şi răspunde printr-o celebră teorie a sa: Scriptura numeşte „lapte" învăţăturile destinate începătorilor, „pruncilor" abia iniţiaţi în misterele credinţei creştine. Atunci când acest aliment spiritual este „înghiţit" de un suflet credincios, chiar

A

ea a destupat burduful de lapte şi i-a dat să bea şi i-a acoperit faţa.
[20] Şi [el] i-a spus: „Stai în uşa cortului şi, dacă va veni cineva la tine să te întrebe «Este vreun om înăuntru?» tu să-i răspunzi: «Nu este»"; şi l-a învelit cu pătura ei.
[21] Şi a luat Iael, soţia lui Chaber, ţăruşul de la cort, a luat în mână ciocanul şi s-a apropiat de el în linişte şi i-a înfipt ţăruşul în obraz de a pătruns până în pământ şi el s-a zbătut între genunchii ei, a suspinat şi a murit.
[22] Şi iată-l pe Barac, pe urmele lui Sisara, iar Iael i-a ieşit înainte şi i-a spus: „Vino şi ţi-l voi arăta pe bărbatul pe care-l cauţi." Şi a intrat la ea şi iată-l pe Sisara căzut mort, cu un ţăruş în obraz.
[23] Şi Domnul Dumnezeu l-a înjosit în ziua aceea pe Iabin, regele Canaanului, dinaintea fiilor lui Israel.
[24] Şi mâna fiilor lui Israel s-a asprit tot mai tare asupra lui Iabin, regele Canaanului, până l-au nimicit.

B

ea a destupat burduful de lapte şi i-a dat să bea şi l-a acoperit.
[20] Şi Sisara i-a spus: „Stai la uşa cortului şi, dacă va veni un om la tine să te întrebe «Este vreun om aici?», tu să-i răspunzi: «Nu este.»"
[21] Şi a luat Iael, soţia lui Chaber, ţăruşul de la cort, a luat în mână ciocanul şi s-a apropiat de el pe ascuns şi i-a înfipt ţăruşul în tâmplă de a străbătut în pământ; şi pierzându-şi cunoştinţa, el s-a înnegurat şi a murit.
[22] Şi iată-l pe Barac, pe urmele lui Sisara, iar Iael i-a ieşit în întâmpinare şi i-a spus: „Vino şi ţi-l voi arăta pe bărbatul pe care-l cauţi." Şi a intrat la ea şi iată-l pe Sisara prăbuşit mort, cu un ţăruş în tâmplă.
[23] Şi Domnul Dumnezeu l-a pus pe fugă în ziua aceea pe Iabin, regele Canaanului, în faţa fiilor lui Israel.
[24] Şi mâna fiilor lui Israel s-a asprit tot mai tare asupra lui Iabin, regele Canaanului, până l-au nimicit pe Iabin, regele Canaanului.

---

dacă nu conţine multe „calorii", el sporeşte calităţile sufletului respectiv; dacă însă e băut de un suflet necredincios, provoacă moartea acestuia (ca în cazul lui Sisara, simbol al omului vicios) (*Hom. Iud.* V,6).

4,21 „în linişte" (A) / „pe ascuns" (B): variantele corespund unui detaliu diferit din v. 19 – A precizează că Iael i-a acoperit lui Sisara faţa, aşa încât acesta nu îi putea vedea mişcările, în schimb în B precizarea lipseşte şi atunci apropierea lui Iael trebuie să se fi produs „pe ascuns", nu doar „în linişte".

A

5 [1] Şi au cântat Debora şi Barac, fiul lui Abineem, în ziua aceea, spunând:

[2] „Pentru căpeteniile care au luat puterea în Israel,
pentru alegerea poporului, binecuvântaţi-L pe Domnul.

[3] Ascultaţi, regi, plecaţi urechea, voi, satrapi puternici;
eu Domnului îi voi cânta,

voi înălţa cântări pentru Dumnezeul lui Israel.
[4] Doamne, când ai ieşit din Seir, când ai plecat din câmpia Edomului,

B

5 [1] Şi au cântat Debora şi Barac, fiul lui Abineem, în ziua aceea, spunând:

[2] „O dezvăluire s-a vădit în Israel,
pentru poporul ce-a răspuns de bunăvoie, binecuvântaţi-L pe Domnul.
[3] Ascultaţi, regi, plecaţi urechea, voi, satrapi;
eu sunt pentru Domnul, eu sunt [gata] să [Îi] cânt,
voi înălţa cântări pentru Domnul Dumnezeul lui Israel.
[4] Doamne, când ai ieşit din Seir, când ai plecat din câmpia Edomului,

---

5,2-31 *Cântul Deborei.* „Cântul Deborei" aminteşte de „Cântul lui Moise" din Ex. 15 – compus şi cântat după victorie. Este unul dintre cele mai vechi texte din Biblie; arhaismul şi caracterul său poetic îl fac, pe alocuri, deosebit de greu de interpretat, ceea ce se reflectă şi asupra traducerilor. ♦ Pentru Origen, „cântul Deborei" simbolizează cântecul de biruinţă eshatologică al Bisericii lui Hristos (*Hom. Iud.* VI,1).

5,2 „O dezvăluire s-a vădit" (B): expresia redă imaginea din textul ebraic, a vălului desprins din creştet care lasă părul liber şi anunţă pregătirea pentru luptă. Substantivul folosit în B este un *hapax*: ἀποκάλυμμα, „dezvăluire". ♦ „pentru alegerea poporului" (A) / „pentru poporul ce-a răspuns de bunăvoie" (B): verbul folosit în B (ἑκουσιάζομαι) este o inovaţie a cărţii Judecătorilor; substantivul ebr. corespunzător verbului de aici, *n*^{e}*dhābhāh*, este de obicei redat în greacă prin αἵρεσις, „alegere", „discernământ", „vrere" sau cuvinte înrudite, aşa cum atestă aici A (προαίρεσις). ♦ „căpeteniile" (A) îi simbolizează pe „îngerii" care stau deasupra fiecărui credincios din Biserică de la începutul drumului spiritual până la desăvârşire (Origen, *Hom. Iud.* VI,1-2).

5,3 „satrapi" (σατράπαι): TM are *roz*^{e}*nīm*, „prinţi". Termenul σατράπης (*cf.* nota 3,3) este de origine persană şi a început să fie folosit în greacă din sec. al VI-lea. Termenul ebraic corespunzător este un cuvânt rar, tradus în Ps. 2,2 prin ἄρχοντες. ♦ „Ascultaţi, regi": pentru Origen, Debora, simbolul Bisericii, se adresează credincioşilor-regi. Aceştia sunt de stirpe regească întrucât îl au ca model pe Regele Iisus.

5,4 Menţionarea Seirului ca punct de plecare al intervenţiei divine apare şi în binecuvântarea lui Moise din Deut. 33,2.

A

pământul s-a cutremurat şi cerul
s-a desfăcut,
iar norii au revărsat apă.
5 Munţii s-au clătinat înaintea
feţei Domnului,
Sinaiul, în faţa Domnului Dum-
nezeului lui Israel.
6 „În zilele lui Samegar, fiul lui
Anath, în zilele Iaelei,
au lipsit regii şi au luat-o pe căi
bătătorite,
au luat-o pe drumuri ocolite.
7 N-a fost cine să spună cuvânt
în Israel, n-a fost cine
până când s-a ridicat Debora,
căci s-a sculat [o] mamă în
Israel.
8 Îşi aleseseră zei noi,
cum [se face] pâinea de orz;

de-abia de mai văd vreo pavăză
de suliţe,

B

pământul s-a cutremurat şi cerul
a slobozit stropi,
iar norii au revărsat apă.
5 Munţii s-au clătinat înaintea
feţei Domnului Eloi,
Sinaiul, în faţa Domnului Dum-
nezeului lui Israel.
6 În zilele lui Samegar, fiul lui
Anath, în zilele Iaelei,
lăsau drumurile şi mergeau pe
căi neumblate,
au luat-o pe drumuri ocolite.
7 N-au fost oameni puternici în
Israel, n-au fost,
până când s-a sculat Debora,
până când s-a sculat [o] mamă
în Israel.
8 Îşi luaseră zei noi,
atunci s-au bătut cu cetăţile mai-
-marilor;
de-abia de se mai vede vreun
scut şi vreo lance,

5,5 „Eloi" apare numai în B, dar nu în A şi nici în TM. Adaosul are drept scop realizarea unui paralelism complet cu „Dumnezeul lui Israel" din stihul următor. Forma din LXX reproduce forma aramaică ebraizată *'Eloh* cu pronumele sufix de pers. I *–ī*.

5,6 „regii" (A): cuvântul lipseşte în B, ca şi în TM; a apărut probabil ca urmare a unei confuzii, βασιλεῖς înlocuindu-l în text pe βάσεις, „căi, drumuri".

5,7 „N-a fost..." (A) / „N-au fost..." (B): TM are „satele erau părăsite".

5,8 „cum [se face] pâinea de orz" (A) / „atunci s-au bătut cu cetăţile mai-marilor" (B): TM are *'āz lāẖem ṣ^e'ārīm*, „atunci războiul era la porţi". Traducerile greceşti – total diferite – au fost explicate prin lecturi diferite ale textului ebraic consonantic: *lẖm* a fost citit ca *leẖem*, „pâine", iar *ṣ'rym* a fost citit *ś^e'orīm*, „orz"; acesta pare să fie textul originar al Septuagintei. Compararea zeilor noi cu pâinea făcută din cereale inferioare sugerează degradarea morală (Theodoret, *Qu. Iud.* 12). Textul din B se explică prin lectura cuvântului consonantic *lẖm* ca *lāẖam*, tradus prin ἐπολέμησαν, „s-au bătut", iar următorul cuvânt a fost citit *ṣe'ārīm*, „porţile cetăţii", şi, încă o dată, *śārīm*, „mai-marii".

A	B
din cele patruzeci de mii.	din cele patruzeci de mii din Israel.
9 Inima mea e la cele rânduite lui Israel; [voi,] puternicii poporului, binecuvântați-L pe Domnul!	9 Inima mea e pentru cele rânduite lui Israel; [voi,] cei ce ați răspuns degrabă din popor, binecuvântați-L pe Domnul!
10 Cei care v-ați urcat pe asini,	10 Cei care v-ați urcat pe o asină la ceasul amiezii,
așezați în care acoperite,	așezați la judecată, și care purcedeți pe drumurile adunării, pe drum,
11 treziți glasul celor care încep cântarea,	11 istorisiți după glasul celor care deschid porțile,
în mijlocul celor ce se bucură;	în mijlocul celor ce aduc apa;
acolo îi vor da dreptate Domnului.	acolo îi vor da dreptate Domnului,
Cei drepți s-au întărit în Israel;	slăviți-i pe cei drepți în Israel;
atunci a coborât spre cetățile sale poporul Domnului.	atunci a coborât spre cetăți popor al Domnului.
12 Trezește-te, trezește-te, Debora,	12 Trezește-te, trezește-te, Debora,
treziți-vă, zeci de mii din popor,	trezește-te, trezește-te, înalță un cântec;
trezește-te, trezește-te, grăiește în cântec;	

5,10 „Cei care v-ați urcat pe asini" (A) / „Cei care v-ați urcat pe o asină la ceasul amiezii" (B): TM are „voi care v-ați urcat pe asine albe". Tradiția manuscrisă A se întemeiază probabil pe o variantă scurtă a textului ebraic; termenul folosit este ὑποζύγιον („animal de înjugat"), echivalent semantic al lui ὄνος, în *koiné*, fără a preciza însă sexul. Tradiția B încearcă o traducere cât mai fidelă a textului ebraic, apropiind însă *hapaxul ṣ^{e}ḫorōth* („alb") de forma cunoscută *ṭohorayim*, „amiază". ♦ Origen interpretează spiritual versetul: „animalul de înjugat" sau „de sub jug" este trupul, cu toate patimile sale carnale. Sufletul credincios încalecă pe el strunindu-i apucăturile animalice (*Hom. Iud.* VI,5).

5,11 „celor ce se bucură" (A) / „celor ce aduc apa" (B): TM are aici un *hapax*, *maș^{e}'abbīm*, poate cu sensul „cei care adapă". Traducerea din A se datorează unei lecturi diferite (*maś^{e}meḫim*).

A	B
întărindu-te, ridică-te, Barac,	scoală, Barac,
şi întăreşte-l, Debora, pe Barac;	
ia-ţi prinşii, fiu al lui Abineem!	ia-ţi prinşii, fiu al lui Abineem!
13 Când s-a preamărit puterea sa?	13 „Atunci a coborât pentru cei puternici ajutor,
Doamne, supune-mi-i pe cei mai puternici decât mine.	poporul Domnului a coborât pentru El printre cei puternici.
14 Poporul lui Efraim s-a răzbunat pe ei,	14 Cel venit din Efraim i-a smuls din rădăcini în Amalec,
în valea fratelui tău, Beniamin, cu cetele tale.	în spatele tău, Beniamin, cu cetele tale.
Din Machir au coborât cercetaşi	Din Machir au coborât cercetaşi,
şi din Zabulon Domnul lupta pentru mine împotriva celor puternici, de acolo, cu sceptrul de căpetenie al celui care se întăreşte.	şi din Zabulon cei care arată cu bagheta scribului.
15 Issachar, cu Debora	15 Iar mai-marii în Issachar, alături de Debora şi Barac,
i-a trimis pe pedestraşii săi în vale.	aşa cum Barac i-a trimis în văi pe urmele lui.
De ce te sălăşluieşti tu între ţărmuri?	
S-a întins pe urmele lui.	

5,13 Şi aici diferenţele vădite dintre A şi B sunt explicabile prin deosebirile de citire a textului consonantic. ♦ „supune-mi-i pe cei mai puternici..." (A) / „a coborât pentru El printre cei puternici" (B): TM are „a coborât pentru mine printre cei viteji".

5,14 „din Machir" (A) / „cel venit din Efraim" (B): *litt.* „de la mine Machir" (A) şi „de la mine Efraim" (B), text ininteligibil. Ambele tradiţii prezintă sintagma ἐξ ἐμοῦ care este echivalentul literal aberant al ebr. *minnī* (creat pe prepoziţia *min* „de la"); în plus, B are în rândul al treilea ἐν ἐμοί, interpretat în acelaşi fel. ♦ „Machir" este un alt nume al lui Manase.

5,15 Editorul Paul Harlé (BA) corectează începutul acestui verset în A (care apare la Rahlfs în forma: ἐν Ισσαχαρ), sprijinindu-se pe absenţa prepoziţiei în L (am preluat soluţia şi în traducerea românească). TM are, în primul stih: „Căpeteniile în Issahar sunt cu Debora"; al doilea stih, dificil, s-ar putea traduce „şi Issahar, precum Baraq, în vale s-a năpustit pe urmele...".

A

În partea lui Ruben,
mari adâncimi ale inimii.
16 De ce-mi stai aşezat printre *mosphathaim*,
ca să asculţi fluieratul celor ce trezesc?
În trecerea spre părţile lui Ruben,
mari căutări ale inimii.
17 Galaad dincolo de Iordan şi-a aşezat corturile;
şi Dan – de ce locuieşte lângă luntri?
Aser şi-a aşezat casa la ţărmul mărilor
şi în trecători şi-a aşezat corturile.
18 Poporul lui Zabulon şi-a dispreţuit viaţa până la moarte,
iar Neftali pe înălţimile din ţinut.
19 Au venit regi şi au dat bătălie.
Atunci s-au luptat regii Canaanului
la Thennach, pe apa Mageddo;
belşug de argint n-au dobândit.
20 Din cer s-au luptat stelele,
din aşezarea lor s-au luptat cu Sisara.

B

În părţile lui Ruben,
mari cercetători ai inimii.
16 De ce s-au aşezat la mijlocul îndoitei poveri,
Ca să asculţi fluieratul vestitorilor?
Pentru a trece înspre părţile lui Ruben,
mari cercetări ale inimii.
17 Galaad dincolo de Iordan şi-a pus corturile;
şi Dan – la ce locuieşte lângă luntri?
Aser s-a aşezat la ţărmul mărilor
şi pe căi lăturalnice şi-a pus corturile.
18 Poporul lui Zabulon şi-a dispreţuit viaţa până la moarte,
iar Neftali pe înălţimile din ţinut.
19 Au venit regii lor, au dat bătălie.
Atunci s-au luptat regii Canaanului
la Thanaach, pe apa Megeddo;
pradă de argint n-au dobândit.
20 Din cer au dat bătălie stelele,
de pe potecile lor au dat bătălie cu Sisara.

5,16 „*mosphathaim*" (μοσφαθαιμ): este transliterarea ebr. *miş^{e}p^{e}thayim*, un cuvânt foarte rar (mai apare numai în Gen. 49,14), cu sens nesigur, eventual „staule". Gr. τῆς διγομίας (B) pare să indice desagii care se pun de o parte şi de alta a asinului. ♦ „celor ce trezesc" (A) / „vestitorilor" (B): TM are „turmelor". ♦ „În trecerea..." (A) / „Pentru a trece" (B): TM are: *liph^{e}laggōth*, „la râurile...".

A

21 Pârâul Kison i-a azvârlit,
pârâul *kademim*, pârâul Kison;
tu îi vei spulbera, sufletul meu cel puternic.
22 Când s-au rupt copitele calului
amadaroth al puterilor lui.
23 Blestemați-l pe Maroz, a spus îngerul Domnului,
blestemați-i cu blestem pe locuitorii lui,
căci nu au venit în ajutorul Domnului;
ajutorul nostru [este] Domnul, puternic între luptători.
24 Binecuvântată fie Iael între femei,
femeia lui Chaber kineul,
între femeile din cort, binecuvântată fie!
25 Apă i-a cerut și lapte i-a dat,
din vasul celor puternici l-a îmbiat cu unt.

B

21 Pârâul Kison i-a aruncat,
pârâul celor din vechime, pârâul Kison;
tu îl vei spulbera, sufletul meu cel puternic.
22 Când au fost împiedicate copitele calului
cu zor s-au zorit vitejii lui.
23 Blestemați-l pe Meroz, a spus un înger al Domnului, blestemați,
blestemat [să fie] tot locuitorul lui,
căci nu au venit în ajutorul Domnului;
în ajutor, printre cei puternici.
24 Binecuvântată fie Iael printre femei,
femeia lui Chaber kineul,
printre femeile din corturi, binecuvântată fie.
25 Apă i-a cerut, lapte i-a dat,
în vasul celor bogați i-a dat unt.

5,21 „*kademim*" (καδημιμ) este forma la care se oprește Rahlfs; A are καδησειμ; termenul ebraic vocalizat este *q^{e}dhūmīm*, al cărui sens rămâne obscur. Traducerea din B se bazează pe o vocalizare diferită, *q^{e}dhāmīm* (pluralul lui *qedhem*) „[vremurile] vechi". ♦ Ultimul rând al acestui verset nu este inteligibil, deopotrivă în greacă și în TM, poate ca urmare a unei transmiteri eronate. Traducătorii în greacă l-au transpus cuvânt cu cuvânt. Singura deosebire dintre A și B este numărul formei pronominale: plural în A (αὐτούς) și singular în B (αὐτόν).
5,22 A: „*amadaroth*" (αμαδαρωθ) este transliterarea aproximativă a ebr. *daharōth*, un *hapax*, dublat în TM și care pare să aibă înțelesul „la galop", „în goană".
5,23 „ajutorul nostru [este] Domnul, puternic între luptători" (A): stilul este un „targumism" care pare a corecta stihul anterior, din care reiese că oamenii vin în ajutorul lui Dumnezeu. TM are „în ajutorul Domnului, printre viteji". Varianta B e mai apropiată de TM, dar nu repetă numele divin.

A

[26] Mâna sa stângă înspre țăruș
a-ntins-o,
mâna sa dreaptă înspre maiul cel
de bătut,
și pe Sisara l-a izbit, i-a crăpat
capul,
i l-a zdrobit și i-a străpuns obra-
zul.
[27] Între picioarele ei, ghemuit, a
căzut,
s-a prăbușit între picioarele ei;

acolo unde s-a prăbușit, acolo a
căzut, nenorocitul.
[28] Pe ferestruică se tot apleca
mama lui Sisara,
privind printre zăbrele înspre cei
care se întorceau, însoțitorii lui
Sisara.
«De ce carul lui a rămas să
ajungă cel din urmă?
De ce au întârziat urmele care-
lor lui?»
[29] Înțeleptele ei doamne îi răs-
pundeau,
și ea însăși a răspuns cu vorbele
sale:

B

[26] Mâna sa cea stângă înspre
țăruș a-ntins-o,
iar dreapta înspre ciocanul
truditorilor
și pe Sisara l-a lovit, i-a despicat
capul,
i l-a izbit și i-a țintuit tâmpla.

[27] Între picioarele ei,

s-a rostogolit, a căzut și s-a
prăbușit;
între picioarele ei a căzut
doborât;
de cum s-a prăbușit doborât,
acolo a căzut, sfârșit.
[28] Pe ferestruică se arăta mama
lui Sisara, dincolo de deschi-
zătură.

«De ce s-a făcut carul lui de
rușine?
De ce au întârziat tropotele
carelor lui?»
[29] Doamnele ei cele înțelepte îi
răspundeau,
și ea însăși și-a dat răspunsuri:

5,26-27 Scena morții lui Sisara este una dintre cele mai dificile din cânt, din cauza diferențelor dintre manuscrise. Textul ebraic conține doi termeni *hapax*, interpretați diferit în traducerile grecești. Un *hapax* este *HLMWT*, „mai" în A (ἀποτομή, un *hapax* al Septuagintei), „ciocan" în B (σφῦρα). Celălalt *hapax* ebraic este *M<u>H</u>QH*, interpretat în A ca ἀποτρίβω, „a tăia", „a separa" („a decapita", în context); în B îi corespunde διαλόω, „a străpunge cu un cui".

A

30 «Nu-l vor afla [oare] împărțind prăzile?
dăruind prietenilor, pe cap de viteaz;
pradă de țesături vopsite pentru Sisara,
pradă de țesături pestrițe,
împestrițare de culori în jurul gâtului său, ca pradă.»
31 Așa să piară toți dușmanii Tăi, Doamne,
și cei care Îl iubesc [să fie] ca răsăritul soarelui în tăriile lui."

Și țara a avut parte de liniște vreme de patruzeci de ani.

6 1 Și fiii lui Israel au făcut ce este rău înaintea Domnului și Domnul i-a dat pe mâna lui Madiam, vreme de șapte ani.
2 Și s-a înăsprit mâna lui Madiam asupra lui Israel. Și și-au făcut fiii lui Israel, de frica lui Madiam, ascunzișuri în munți și în peșteri și în locuri apărate.
3 Și a fost așa: de câte ori un bărbat al lui Israel semăna, Madiam se

B

30 «Nu-l vor afla împărțind prăzile?
miluindu-i, pe cap de bărbat;
pradă de țesături vopsite pentru Sisara,
pradă de țesături pestrițe,
țesături pestrițe în jurul gâtului său, ca pradă.»
31 Așa să piară toți dușmanii Tăi, Doamne,
și cei care Îl iubesc [să fie] ca ivirea soarelui în tăria lui."

Și țara a avut parte de liniște vreme de patruzeci de ani.

6 1 Și fiii lui Israel au făcut ce este rău înaintea Domnului și Domnul i-a dat pe mâna lui Madiam, vreme de șapte ani.
2 Și s-a asprit mâna lui Madiam asupra lui Israel. Și și-au făcut fiii lui Israel, de frica lui Madiam, văgăuni în munți, peșteri și cuiburi.
3 Și a fost așa: de câte ori fiii lui Israel semănau, Madiam se ridica,

---

6,2 „locuri apărate" (ὀχυρώματα) (A) / „cuiburi" (κρεμαστά, *litt.* „locuri atârnate") (B): TM are *min^{e}hārōth*, „peșteri"; varianta din B este un *hapax* în LXX. Terminologia și, mai ales, construcția sintactică sugerează că traducătorul textului A se referă la folosirea unor ascunzători naturale, în vreme ce traducătorul textului B indică locuri construite sau amenajate de oameni.

6,3 „fiii Răsăritului": după B, aceștia formează un grup distinct, care se alătură lui Madiam și Amalec; după AL=TM, expresia ar constitui o definire mai largă a coaliției madiano-amalecite. ♦ Pentru Origen, „fiii Răsăritului" sunt toți creștinii botezați. Dar nu toți rămân în Biserica adevărată. În acest pasaj ar fi vorba despre eretici, falși „fii ai

A

ridica, şi Amalec, şi fiii Răsăritului se ridicau împotriva lui;
4 şi se năpusteau asupra lor şi le nimiceau roadele pământului pe tot întinsul [până] spre Gaza şi n-au mai lăsat nimic din ce trăi în Israel, nici oaie, nici capră, nici bou, nici asin;
5 căci ei şi turmele lor urcau şi îşi aduceau corturile şi erau ca lăcustele de mulţi – fără număr erau ei şi cămilele lor – şi se iveau în ţara lui Israel, [anume] ca s-o nimicească.
6 Şi Israel a sărăcit tare în faţa lui Madiam şi au plâns fiii lui Israel către Domnul.
7 Şi a fost aşa: atunci când au strigat fiii lui Israel către Domnul din pricina lui Madiam,
8 Domnul a trimis un proroc pentru fiii lui Israel – şi le-a spus: „Aşa grăieşte Domnul Dumnezeul lui Israel: «Eu sunt Cel care v-am scos din Egipt şi v-am călăuzit afară din casa robiei,
9 şi v-am luat din mâna egipteanului şi din mâna tuturor celor ce vă apăsau; i-am alungat din faţa voastră şi v-am dat pământul lor
10 şi v-am spus: Eu sunt Domnul Dumnezeul vostru, să nu vă temeţi

B

şi Amalec, şi fiii din Răsărit se ridicau laolaltă cu ei;
4 şi se năpusteau asupra lor şi le nimiceau recoltele pe tot întinsul spre Gaza şi n-au mai lăsat nimic din ce trăi în ţara lui Israel, iar în turme – nici taur, nici asin;
5 căci ei şi bunurile lor urcau şi corturile lor erau ca lăcustele de multe – fără număr erau ei şi cămilele lor – şi se înstăpâneau peste ţara lui Israel şi o nimiceau.
6 Şi Israel a sărăcit tare în faţa lui Madiam şi au strigat fiii lui Israel către Domnul,
7 în faţa lui Madiam.
8 Şi Domnul a trimis un proroc pentru fiii lui Israel – şi le-a spus: „Aşa grăieşte Domnul Dumnezeul lui Israel: «Eu sunt Cel care v-am ridicat din ţara Egiptului şi v-am călăuzit afară din casa robiei,
9 şi v-am smuls din mâna egipteanului şi din mâna tuturor celor ce vă apăsau; i-am alungat din faţa voastră şi v-am dat pământul lor
10 şi v-am spus: Eu sunt Domnul Dumnezeul vostru, să nu vă temeţi

---

Răsăritului", care s-au aliat cu fiii diavolului, prefiguraţi de Madiam şi Amalec (*Hom. Iud.* VIII,1).

6,4 „nimic din ce trăi": *litt.* „chip de trai".

6,5 „turmele" (κτήνη) (A) / „bunurile" (κτήσεις) (B): TM are *miq*^{e}*nēh*, „avuţie", îndeosebi „turme".

A

de zeii amoreului, în țara căruia vă
sălășluiți; și nu ați ascultat de glasul
meu.»"
11 Și a venit un înger al Domnului și
s-a așezat sub stejarul care este în
Efrata, cel al lui Ioas, tatăl, abiezri-
tul, iar Gedeon, fiul acestuia, îmblă-
tea grâul într-un teasc, ca să scape
de privirile lui Madiam.
12 Și i s-a arătat un înger al Dom-
nului și i-a spus: „Domnul cu tine,
puternic prin tărie."
13 Și i-a spus Gedeon: „Mă [iartă],
stăpâne, – dacă Domnul este cu noi,
de ce avem parte de toate nenoro-
cirile acestea? Și unde sunt toate
minunile Lui, despre care ne poves-
teau părinții noștri zicând: «Oare nu
ne-a ridicat Domnul din Egipt?» Și
acum ne-a lepădat și ne-a dat pe
mâna lui Madiam."
14 Atunci îngerul Domnului l-a
privit și i-a spus: „Du-te cu tăria ta

B

de zeii amoreului, în țara căruia vă
așezați; și nu ați ascultat de glasul
meu.»"
11 Și a venit un înger al Domnului și
s-a așezat sub terebintul care este în
Efrata, cel al lui Ioas, tatăl, esdritul,
iar Gedeon, fiul acestuia, îmblătea
grâul într-un teasc, ca să scape de
sub privirile lui Madiam.
12 Și i s-a arătat îngerul Domnului și
i-a spus: „Domnul cu tine, tare în
puteri."
13 Și i-a spus Gedeon: „Mă [iartă],
stăpâne al meu, dacă Domnul este
cu noi, de ce avem parte de toate
nenorocirile acestea? Și unde sunt
toate minunile Lui, despre care ne
povesteau părinții noștri zicând:
«Oare nu ne-a ridicat Domnul din
Egipt?» Și acum ne-a smuls și ne-a
pus în mâna lui Madiam."
14 Atunci îngerul Domnului s-a
întors către el și i-a spus: „Du-te cu

6,11 Episodul chemării lui Gedeon (care, ca și Samegar, nu este explicit numit printre judecători) amintește de chemarea lui Moise (Ex. 3,1-12). ♦ „stejarul" (A) / „terebintul" (B): două traduceri posibile ale unui generic *'ēllāh* ♦ „Efrata": TM are *'ophrāh*; diferența de grafie duce în LXX la o confuzie cu localitatea Efrata din ținutul lui Beniamin. ♦ „tatăl, abiezritul" (A) / „tatăl, esdritul" (B): TM are aici *'abhī hā'ez^{e}rī*, „tatăl ezritului", cu o gra-fie neobișnuită a numelui de clan – parte a tribului lui Manase, cunoscută ca „Abiezer" (Iis. Nav. 17,2) – prin care pare să se atragă atenția asupra elementului *'abhī*, „tată".
6,13 „Mă [iartă], stăpâne...": gr. ἐν ἐμοί κύριε traduce literal formula de scuză politi-coasă din ebr. *bī 'adhonī* – *litt.* „în mine, stăpâne", probabil prescurtarea unei formule de tipul celei de la 6,39. Această traducere este o inovație a cărții Judecătorilor; în Penta-teuh, aceleiași formule ebraice îi corespunde o expresie curentă în gr., δέομαι κύριε, „rogu-te, stăpâne". ♦ „stăpâne": κύριος poate fi tradus și cu „Domnul", dar ar fi prema-tur: Gedeon va înțelege mai târziu că se află în fața unui înger al Domnului (v. 22).
6,14 „îngerul Domnului": TM are „Domnul".

A

şi-l vei izbăvi pe Israel căci, iată, eu
te-am trimis."

15 Şi i-a spus Gedeon: „Mă [iartă],
stăpâne, cu ce-l voi izbăvi pe Israel?
Iată, ceata mea de o mie este cea
mai şubredă din [tribul lui] Manase,
iar eu sunt mic în casa tatălui meu."
16 Şi îngerul Domnului i-a spus:
„Domnul va fi cu tine, iar tu îl vei
bate pe Madiam ca pe un singur
om."
17 Şi i-a spus Gedeon: „Dacă am
găsit har în ochii tăi, să-mi faci un
semn că Tu [eşti Cel care] vorbeşti
cu mine;
18 nu te mişca de aici până ce mă
întorc la Tine şi-ţi aduc jertfa mea,
să ţi-o pun dinainte." [Acela] a
spus: „Eu sunt; mă voi aşeza aici
până te întorci."
19 Şi a intrat Gedeon şi a pregătit un
ied, iar dintr-o efă de făină a făcut
azimă; şi a pus carnea într-un coş şi
a vărsat zeama într-un vas, i le-a
adus sub stejar şi s-a închinat.

B

tăria aceasta a ta şi-l vei izbăvi pe
Israel din mâna lui Madiam căci,
iată, eu te-am trimis."
15 Şi i-a spus Gedeon: „Mă [iartă],
stăpâne al meu, cu ce-l voi izbăvi pe
Israel? Iată, ceata mea de o mie a slă-
bit în [tribul lui] Manase, iar eu sunt
cel mai mic în casa tatălui meu."
16 Şi îngerul Domnului i-a spus:
„Domnul va fi cu tine, iar tu îl vei
bate pe Madiam ca pe un singur
om."
17 Şi i-a spus Gedeon: „Dacă am
găsit milostivire în ochii Tăi, să-mi
împlineşti astăzi tot ce ai vorbit cu
mine;
18 nu te îndepărta de aici până ce mă
întorc la Tine şi-ţi aduc jertfa mea,
să ţi-o pun dinainte." [Acela] a
spus: „Eu sunt; voi şedea aici până
te întorci."
19 Şi a intrat Gedeon şi a pregătit un
ied, iar dintr-o efă de făină a făcut
azimă; şi a pus carnea într-un paner
şi a vărsat zeama într-un vas, i le-a
adus sub terebint şi s-a apropiat.

6,15 „ceata mea de o mie": corespunde TM *'alᵉpī*, „mia mea" = contingentul meu. Înainte de instaurarea monarhiei, fiecare trib îşi organiza singur mobilizarea trupelor şi fiecare clan trebuia să furnizeze un contingent numit „mie", indiferent de efectiv. Flavius Iosephus (*AI* V,214) înlocuieşte expresia arhaică cu φυλή μου, „tribul meu".

6,17 „un semn" (σημεῖον) (A) / „astăzi" (σήμερον) (B): cum TM susţine varianta din A, cea din B (σήμερον) rămâne să fie interpretată fie ca o eroare de copiere, cauzată de asemănarea cuvintelor, fie ca o încercare de corectare.

6,18 „Eu sunt...": traducerea prin ἐγώ εἰμι a formei pline a pronumelui ebraic *'ānokhī* conferă aici cuvintelor îngerului o valoare de afirmaţie solemnă: de fapt, cel care vorbeşte este însuşi Domnul.

A

20 Şi îngerul Domnului i-a spus: „Ia carnea şi pâinile azime şi pune-le pe piatra aceea şi varsă zeama." Aşa a făcut.
21 Iar îngerul Domnului a întins vârful toiagului din mâna sa, a atins carnea şi azimele; şi s-a aprins foc din piatră şi a mistuit carnea şi azimele; iar îngerul Domnului a dispărut din ochii lui.
22 Şi a înţeles Gedeon că era un înger al Domnului; şi a spus Gedeon: „Vai, vai, Doamne, Doamne – căci l-am văzut pe îngerul Domnului faţă în faţă."
23 Şi Domnul i-a spus: „Pace ţie, nu te teme, nu vei muri."
24 Şi a zidit Gedeon acolo un altar pentru Domnul şi l-a numit „Pacea Domnului" şi mai este încă până astăzi, în Efrata tatălui, ezritul.
25 Şi a fost aşa: în noaptea aceea, Domnul i-a spus: „Ia tăuraşul cel îngrăşat al tatălui tău, tăuraşul de şapte ani, şi să dărâmi altarul lui Baal care este al tatălui tău, şi să tai dumbrava [sacră] de lângă el;

B

20 Şi îngerul Domnului i-a spus: „Ia carnea şi azimile şi pune-le pe piatra aceea şi varsă zeama alături." Aşa a făcut.
21 Iar îngerul Domnului a întins vârful toiagului din mâna sa, a atins carnea şi azimele; şi a ieşit foc din piatră şi a mistuit carnea şi azimele; iar îngerul Domnului a plecat din ochii lui.
22 Şi a înţeles Gedeon că acesta era un înger al Domnului; şi a spus Gedeon: „Vai, vai, Domnul meu, Doamne, căci l-am văzut pe îngerul Domnului faţă în faţă."
23 Şi Domnul i-a spus: „Pace ţie, nu te teme, că nu vei muri."
24 Şi a zidit Gedeon acolo un altar pentru Domnul şi l-a numit „Pacea Domnului" şi mai este încă până astăzi, în Efrata tatălui, esdritul.
25 Şi a fost aşa: în noaptea aceea, Domnul i-a spus: „Ia tăuraşul-taur care este al tatălui tău, şi tăuraşul al doilea [născut] de şapte ani, şi să dărâmi altarul lui Baal care este al tatălui tău, şi să nimiceşti dumbrava [sacră] de lângă el;

6,22 „Doamne, Doamne" (A) redă alăturarea a două nume divine din ebr., *'Adhonāy YHWH* (cel de-al doilea se citea tot *'Adhonāy*, pentru a evita rostirea Numelui inefabil). B, traducând „Domnul meu, Doamne", sugerează că Gedeon descoperă că „stăpânul" / „domnul" cu care vorbeşte este însuşi Domnul Dumnezeu.

6,25 Versetul este dificil de înţeles în TM, deoarece pare să indice folosirea a două animale de jertfă. B respectă strict textul ebraic. Targumul parafrazează aici: „taurul al doilea care a fost îngrăşat vreme de şapte ani". În A, τὸν σιτευτόν, „îngrăşat", apare în locul lui τὸν ταῦρον, „taur"; lipseşte precizarea δεύτερον, „al doilea".

A

26 şi să durezi pentru Domnul Dum-
nezeul tău, care ţi s-a arătat, un altar
pe vârful acestui munte Maoz, în
rânduială; şi să iei tăuraşul şi să-l
aduci ardere de tot cu copacii din
dumbravă, pe care o vei tăia."
27 Şi Gedeon a luat treisprezece din-
tre slujitorii săi şi a făcut după cum
i-a spus Domnul. Şi a fost aşa: temân-
du-se de casa tatălui său şi de băr-
baţii din cetate, nu a împlinit-o în
timpul zilei, ci a împlinit-o noaptea.
28 Şi s-au sculat în zori bărbaţii din
cetate şi iată: altarul lui Baal [era]
dărâmat şi dumbrava de alături tă-
iată, iar tăuraşul cel îngrăşat adus ca
ardere de tot pe altarul înălţat.
29 Şi au spus bărbaţii, fiecare către
cel de alături: „Cine a făcut fapta
aceasta?" Şi au cercetat şi au căutat
şi au spus: „Gedeon, fiul lui Ioas, a
făcut fapta aceasta."
30 Şi au spus bărbaţii cetăţii către
Ioas: „Scoate-l pe fiul tău şi omoa-
ră-l, pentru că a dărâmat altarul lui
Baal şi a tăiat dumbrava de lângă el."
31 Şi Ioas a spus către bărbaţii care
se ridicaseră împotriva lui: „Nu
cumva acum voi judecaţi pentru
Baal? Voi îl veţi izbăvi? Cel care-i
va sta împotrivă la judecată va muri
până mâine; dacă este zeu, se va

B

26 şi să durezi pentru Domnul Dum-
nezeul tău un altar pe vârful acestui
munte Mauec, în rânduială; şi să iei
tăuraşul al doilea [născut] şi să-l
aduci ardere de tot cu copacii din
dumbravă, pe care o vei nimici."
27 Şi Gedeon a luat zece dintre
slujitorii săi şi a făcut în felul cum
i-a spus Domnul. Şi a fost aşa: te-
mându-se de casa tatălui său şi de
bărbaţii din cetate să o împlinească
în timpul zilei, a împlinit-o noaptea.
28 Şi s-au sculat în zori bărbaţii din
cetate şi iată: altarul lui Baal [era] dis-
trus şi dumbrava de alături nimicită;
şi au văzut tăuraşul al doilea [năs-
cut], adus ca jertfă pe altarul înălţat.
29 Şi au spus bărbaţii, fiecare către
cel de alături: „Cine a făcut lucrul
acesta?" Şi au căutat şi au aflat şi au
priceput că Gedeon, fiul lui Ioas,
făcuse lucrul acesta.
30 Şi au spus bărbaţii cetăţii către Ioas:
„Adu-l afară pe fiul tău şi omoară-l,
pentru că a distrus altarul lui Baal şi
a nimicit dumbrava de lângă el."
31 Şi Ioas le-a spus tuturor bărbaţi-
lor care se ridicaseră împotriva lui:
„Nu cumva acum voi judecaţi
pentru Baal? Voi îl veţi izbăvi? Cel
care-l va da în judecată va muri
până mâine; dacă este zeu, să-l dea

6,31-32 Replica lui Ioas are drept scop atât să-şi salveze fiul făcându-l să depindă de judecata directă a zeului Baal, fără intervenţie umană, cât şi să pregătească apariţia numelui care avea să devină ulterior apelativul războinic al lui Gedeon.

A

răzbuna el însuşi asupra aceluia, pentru că i-a dărâmat altarul."
32 Şi au numit, în ziua aceea, [altarul] „Judecata lui Baal", pentru că îi dărâmase altarul.

33 Şi întregul Madiam şi Amalec şi fiii Răsăritului s-au adunat în acelaşi loc şi au trecut şi şi-au pus tabăra în valea Iezrael.
34 Şi duhul lui Dumnezeu l-a cuprins pe Gedeon şi el a sunat din corn şi l-a strigat pe Abiezer [să vină] în urma lui.
35 Şi a trimis soli la tot [tribul lui] Manase şi l-a strigat [să vină] şi el în urma lui; şi a trimis soli la Aser şi la Zabulon şi la Neftali, şi ei au urcat în întâmpinarea lui.
36 Şi a spus Gedeon către Dumnezeu: „Dacă vei izbăvi pe Israel prin mâna mea, în felul în care ai spus,

B

el în judecată, pentru că i-a distrus altarul."
32 Şi au numit, în ziua aceea, [altarul] Iarbaal, spunând: „Baal să-l dea în judecată", pentru că îi fusese distrus altarul.
33 Şi întregul Madiam şi Amalec şi fiii Răsăritului s-au adunat în acelaşi loc şi şi-au pus tabăra în valea Ezereel.
34 Şi duhul lui Dumnezeu l-a întărit pe Gedeon şi el a sunat din corn şi Abiezer s-a înspăimântat în urma lui.
35 Şi a trimis soli la tot [tribul lui] Manase, şi la Aser, şi la Zabulon, şi la Neftali şi a urcat în întâmpinarea lor.

36 Şi a spus Gedeon către Dumnezeu: „Dacă vei izbăvi pe Israel prin mâna mea, aşa cum ai spus,

---

6,34 Abiezer înseamnă „ajutorul tatălui meu", după Origen. Aşadar Gedeon „îl cheamă în ajutor pe Tatăl Cel de Sus" (*Hom. Iud.* VIII,3).

6,36-40 *Roua de pe lână.* Episodul îndoitei consultări a lui Dumnezeu a ocupat un loc important în tradiţia patristică. Origen a interpretat episodul alegoric, referindu-se şi la predecesorii care l-au interpretat în acelaşi fel (probabil Irineu, *Adversus haereses* III,17.3): lâna ar fi, simbolic, Israel care s-a îmbibat mai întâi de har, dar apoi l-a pierdut; pământul ar reprezenta neamurile păgâne care au dobândit bunurile spirituale de care nu avuseseră parte până atunci. (În tradiţia imnografică răsăriteană, „lâna înrourată" este Fecioara Maria în pântecele căreia s-a întrupat Hristos.) Gedeon dă dovadă de prudenţă şi discernământ. El ştie că demonii pot lua chipul îngerilor pentru a-i induce pe credincioşi în eroare. De aceea foloseşte un test atât de subtil (*Hom. Iud.* VIII,4-5). Theodoret (*Qu. Iud.* 15) reia această interpretare, devenită tradiţională în scrierile creştine. Flavius Iosephus (*AI* V,215) a trecut sub tăcere acest episod pentru că felul neobişnuit în care Gedeon îl consultă pe Domnul putea dăuna reputaţiei eroului.

A

[37] iată: eu voi pune un maldăr de lână pe arie şi, dacă va fi rouă numai pe lână şi va fi uscat restul pământului, [atunci] voi şti că-l vei izbăvi pe Israel prin mâna mea, în felul în care ai spus."

[38] Aşa a făcut: s-a sculat Gedeon a doua zi şi a apăsat lâna şi a curs rouă din lână, un vas întreg de apă.

[39] Şi Gedeon a spus către Dumnezeu: „Să nu se mânie sufletul Tău împotriva mea, voi mai vorbi o dată: voi mai face o dată încercarea cu lâna, să fie uscată numai lâna şi pe tot pământul împrejur să se aşeze rouă."

[40] Şi Dumnezeu a făcut întocmai în noaptea aceea; şi a fost uscată numai lâna, iar pe tot pământul s-a aşezat rouă.

7 [1] Şi Ierobaal (acesta este Gedeon) s-a sculat de dimineaţă – şi tot poporul care era cu el – şi s-au aşezat pe pământul lui Aroed; iar tabăra lui Madiam şi Amalec era faţă de el la miazănoapte de colina lui Abor, în vale.

[2] Şi Domnul i-a spus lui Gedeon: „[Prea] numeros este poporul care se află cu tine, ca să-l pot da pe Madiam în mâna lor, nu cumva să

B

[37] iată: eu aşez un maldăr de lână pe arie şi, dacă va fi rouă numai pe lână şi va fi uscat restul pământului, [atunci] voi şti că-l vei izbăvi pe Israel prin mâna mea, aşa cum ai spus."

[38] Aşa a făcut: s-a sculat Gedeon a doua zi şi a apăsat lâna şi a picurat rouă din lână, un vas întreg de apă.

[39] Şi Gedeon a spus către Dumnezeu: „Să nu se mânie sufletul Tău împotriva mea, voi mai vorbi o dată: voi mai face, încă o dată, încercarea cu lâna, să fie uscată numai lâna şi pe tot pământul împrejur să se aşeze rouă."

[40] Şi Dumnezeu a făcut întocmai în noaptea aceea; şi a fost uscată numai lâna, iar pe tot pământul s-a aşezat rouă.

7 [1] Şi Iarbal (acesta este Gedeon) s-a sculat de dimineaţă – şi tot poporul care era cu el – şi s-au aşezat la izvorul Arad; iar tabăra lui Madiam era faţă de el la miazănoapte de Gabaath Amora, în vale.

[2] Şi Domnul i-a spus lui Gedeon: „[Prea] numeros este poporul care se află cu tine, ca să-l pot da pe Madiam în mâna lor, nu cumva să

7,1 „Ierobaal" (A) / „Iarbal" (B): aici se produce explicit transferul numelui dat altarului asupra lui Gedeon; varianta din B este foarte asemănătoare celei de mai sus (6,32).

A

se fălească Israel față de Mine spu-
nând: «Mâna mea m-a izbăvit.»”
[3] Și i-a spus Domnul: „Vorbește în
auzul poporului spunând: «Cine tre-
mură și se teme? Să se întoarcă!»”
Și au plecat pe la muntele Galaad și
s-au îndepărtat de popor douăzeci și
două de mii și au rămas zece mii.
[4] Și Domnul a spus către Gedeon:
„Încă este popor mult; fă-i să coboare
la apă și ți-i voi arăta acolo; și va fi
așa: acolo îți voi spune: «Acesta va
merge cu tine», atunci acela va
merge cu tine; și cel despre care îți
voi spune că nu va merge cu tine,
acela nu va merge cu tine.”
[5] Și el a făcut poporul să coboare la
apă; și a spus Domnul către Gedeon:

B

se fălească Israel față de Mine
spunând: «Mâna mea m-a izbăvit.»
[3] Iar acum vorbește în auzul poporu-
lui spunând: «Cine se teme și tre-
mură? Să se întoarcă și să plece pe
la muntele Galaad!»” Și s-au înde-
părtat de popor douăzeci și două de
mii și au rămas zece mii.
[4] Și Domnul a spus către Gedeon:
„Încă este popor mult; du-i jos la
apă și îți voi alege acolo; și va fi
așa: acolo îți voi spune: «Acesta va
merge cu tine», atunci acela va
merge cu tine; și oricare despre care
îți voi spune «Acesta nu va merge cu
tine», acela nu va merge cu tine.”
[5] Și el a dus jos poporul la apă; și a
spus Domnul către Gedeon: „Pe

7,3 „pe la muntele Galaad”: textul grecesc folosește aici prepoziția ἀπό, al cărei sens uzual este „de la” și care corespunde prepoziției ebraice *min*, cu înțelesul de bază: „pornind de la”. Indicația topografică din acest verset este însă neadecvată dacă se ia în considerație sensul comun al prepoziției. Cum triburile lui Aser, Zabulon și Neftali sunt separate de teritoriile lor din miazănoapte de madianiții din câmpie, nu se puteau întoarce decât ocolind prin est, pe la muntele Galaad (în interpretarea lui D. Barthélemy, *Critique textuelle de l'Ancien Testament*, Fribourg-Göttingen, 1982, *apud* BA, nota *ad loc.*).

7,5-6 Pasajul este celebru prin interpretările pe care le-a prilejuit. Codex Vaticanus este fidel textului ebraic, în vreme ce restul manuscriselor prezintă două deosebiri: au în plus apodoza (care poate fi de altfel subînțeleasă) „să-l pui de altă parte”. A doua deosebire este majoră: în v. 6, B detaliază gestica – „au lipăit cu gura din mână”; unii comentatori au observat însă că gestul s-ar potrivi mai degrabă celor aplecați în genunchi și au presupus, în consecință, că s-a produs aici o deplasare de la v. 5. Comentariile lui Flavius Iosephus (*AI* V,216-217) și Theodoret (*Qu. Iud.* 16) se întemeiază pe un text cu conținutul celui atestat de B; pentru Flavius Iosephus, băutul din mână este semn de teamă și lașitate; pentru Theodoret – este nepăsare. Amândoi consideră că cei care beau apă în felul acesta sunt incapabili să lupte și tocmai de aceea au fost aleși. Origen (*Hom. Iud.* IX,2) îmbină cei doi termeni (*qui lamberent in manu aquam uel lingua*, „care lipăiau apa din mână sau cu limba”) și explică astfel că oștenii Domnului trebuie să-și folosească mâna și limba, altfel spus – să acționeze și să vorbească.

A

„Pe oricine va lipăi din apă cu limba,
aşa cum lipăie câinele, să-l pui deo-
parte; şi pe oricine se va lăsa în ge-
nunchi să bea, să-l pui de altă
parte."
6 Şi a fost aşa: numărul celor care
au lipăit cu limba a fost cu totul trei
sute de bărbaţi; iar tot restul
poporului se aplecase în genunchi
să bea apă.
7 Şi Domnul a spus către Gedeon:
„Cu aceşti trei sute de bărbaţi care
au lipăit vă voi izbăvi; îl voi pune
pe Madiam în mâna ta, iar tot [res-
tul] poporului să se întoarcă, fiecare
la locul lui."
8 Şi au luat [ei] în mână merindele
poporului şi trâmbiţele lor şi l-a tri-
mis pe fiecare bărbat din Israel, pe
[fiecare] bărbat în cortul său, dar şi
i-a păstrat pe cei trei sute de bărbaţi.
Iar tabăra lui Madiam era mai jos
de el, în vale.
9 Şi a fost aşa: în noaptea aceea
Domnul i-a spus: „Scoală-te, coboară
degrabă de aici spre tabără, căci am
dat-o în mâna ta;
10 dar dacă te temi să cobori [sin-
gur], coboară tu şi Phara, tânărul
tău slujitor, în tabără,
11 şi să asculţi ce vorbesc; iar după
aceea se vor întări mâinile tale şi tu
vei coborî în tabără." Şi a coborât el,

B

oricine va lipăi din apă cu limba,
aşa cum lipăie câinele, să-l pui deo-
parte; şi pe oricine se va apleca în
genunchi să bea [– să-l pui de altă
parte]."
6 Şi a fost aşa: numărul celor care
au lipăit cu gura din mână a fost de
trei sute de bărbaţi; iar tot restul
poporului se aplecase în genunchi
să bea apă.
7 Şi Domnul a spus către Gedeon:
„Cu aceşti trei sute de bărbaţi care
au lipăit vă voi izbăvi; îl voi da pe
Madiam în mâna ta, iar tot [restul]
poporului să plece, fiecare la locul
lui."
8 Şi au luat [ei] în mână merindele
poporului şi trâmbiţele lor şi l-a tri-
mis pe fiecare bărbat din Israel, pe
fiecare la cortul său, dar i-a întărit
pe cei trei sute de bărbaţi. Iar tabăra
lui Madiam era dedesubtul lui, în
vale.
9 Şi a fost aşa: în noaptea aceea
Domnul i-a spus: „Scoală-te, coboară
în tabără, căci am dat-o în mâna ta;
10 dar dacă te temi să cobori [sin-
gur], coboară tu şi Phara, tânărul
tău slujitor, în tabără,
11 şi să asculţi ce vor vorbi; iar după
aceea se vor întări mâinile tale şi tu
vei coborî în tabără." Şi a coborât

7,11 „cincizeci": TM are *ẖamuşīm*, „rânduiţi de luptă" – termen militar, prezent şi în Iis. Nav. 1,14 şi 4,12 (*cf.* notele la text). Traducătorii au citit probabil *ẖamişīm*, „cincizeci".

A

şi Phara, slujitorul lui, în preajma celor cincizeci [aflaţi de strajă] în tabără.
[12] Şi Madiam şi Amalec şi toţi fiii Răsăritului îşi aşezaseră tabăra în vale, mulţime ca lăcustele; şi fără număr erau cămilele lor, erau mulţime ca nisipul pe ţărmul mării.
[13] Şi a ajuns Gedeon şi iată că un bărbat îi povestea celui de alături visul său şi spunea: „Iată visul pe care l-am visat: un bulgăre de pâine de orz se rostogolea în tabăra lui Madiam şi a ajuns până la cortul lui Madiam şi l-a izbit şi s-a întors şi cortul a căzut."
[14] Şi i-a răspuns vecinul zicându-i: „Aceasta nu poate fi altceva decât sabia lui Gedeon, fiul lui Ioas, bărbat din Israel; Domnul l-a dat în mâna lui pe Madiam şi toată tabăra."
[15] Şi a fost aşa: atunci când Gedeon a auzit povestirea visului şi deslușirea lui, s-a închinat la Domnul, s-a întors în tabăra lui Israel şi a spus: „Sculaţi-vă, căci Domnul a dat în mâinile voastre tabăra lui Madiam."
[16] Şi i-a împărţit pe cei trei sute de bărbaţi în trei cete şi a pus trâmbiţe în mâna tuturor şi ulcele goale şi făclii înăuntrul ulcelelor

B

el, şi Phara, slujitorul lui, spre ceata celor cincizeci care se aflau [de strajă] în tabără.
[12] Şi Madiam şi Amalec şi toţi fiii Răsăritului se răspândiseră în vale, mulţime ca lăcustele; şi fără număr erau cămilele lor, erau mulţime ca nisipul pe ţărmul mării.
[13] Şi a mers Gedeon şi iată că un bărbat îi povestea celui de alături visul său şi spunea: „Iată, am visat un vis: un bulgăre de pâine de orz se învârtea în tabăra lui Madiam şi a ajuns până la cort şi l-a izbit şi s-a întors îndărăt şi cortul a căzut."
[14] Şi i-a răspuns vecinul zicându-i: „Aceasta nu poate fi altceva decât sabia lui Gedeon, fiul lui Ioas, bărbat din Israel; Dumnezeu l-a dat în mâna lui pe Madiam şi toată tabăra."
[15] Şi a fost aşa: atunci când Gedeon a auzit povestirea visului şi deslușirea lui, s-a închinat Domnului, s-a întors în tabăra lui Israel şi a spus: „Sculaţi-vă, căci Domnul a dat în mâna noastră tabăra lui Madiam."
[16] Şi i-a împărţit pe cei trei sute de bărbaţi în trei cete şi a pus trâmbiţe în mâna tuturor şi ulcele goale şi făclii în ulcele

---

7,13 „bulgărele" (μαγίς: TM are *ṣᵉlīl*, un *hapax*) de pâine simbolizează israelitul sedentarizat care atacă o populaţie nomadă.

7,16 „cete": termenul grecesc ales pentru a reda ebr. *rā'šīm*, *litt.* „capete", este ἀρχαί – ceea ce reprezintă o inovaţie semantică.

A

17 şi le-a spus: „Priviţi la mine şi
faceţi aşa; iată: eu voi înainta în mij-
locul taberei şi atunci, aşa cum voi
face eu, să faceţi [şi voi].
18 Voi suna din trâmbiţă, eu însumi
şi toţi cei care sunt cu mine, şi veţi
suna din trâmbiţe şi voi împrejurul
taberei şi veţi spune: «Pentru Dom-
nul şi pentru Gedeon.»"
19 Şi a înaintat Gedeon, şi o sută de
bărbaţi împreună cu el, în marginea
taberei, atunci când începea straja
de mijloc a nopţii – doar ce se tre-
zeau cei ce urmau de strajă; şi au
sunat din trâmbiţe şi au azvârlit
ulcelele din mâinile lor.
20 Şi cele trei cete au sunat din trâm-
biţe şi au spart ulcelele şi au luat în
mâna stângă făcliile şi în mâna
dreaptă trâmbiţele, ca să sune, şi stri-
gau: „Sabie pentru Domnul şi pen-
tru Gedeon!"
21 Şi a stat fiecare la locul său din
jurul taberei şi [a început] să alerge
toată tabăra, să dea semnal şi să fugă.
22 Şi au sunat cele trei sute de trâm-
biţe şi a pus Domnul o sabie [în
mâna] fiecăruia, împotriva vecinu-
lui său şi împotriva întregii oştiri. Şi
a fugit oştirea până la Baithasetta şi
a ajuns până la ţărmul râului Abel-
meula, la Tabath.

B

17 şi le-a spus: „Priviţi la mine şi
faceţi aşa; iată: eu voi înainta la mar-
ginea taberei şi atunci, întocmai aşa
cum voi face eu, să faceţi [şi voi].
18 Voi suna din trâmbiţă, eu însumi,
iar toţi cei care sunt cu mine veţi
suna din trâmbiţe împrejurul taberei
şi veţi spune: «Pentru Domnul şi
pentru Gedeon.»"
19 Şi a înaintat Gedeon, şi cei o sută
de bărbaţi împreună cu el, în partea
unde începea tabăra, atunci când
începea straja de mijloc a nopţii –
doar ce se trezeau cei ce urmau de
strajă; şi au sunat din trâmbiţe şi au
azvârlit ulcelele din mâinile lor.
20 Şi cele trei cete au sunat din trâm-
biţe şi au spart ulcelele şi au luat în
mâinile stângi făcliile şi în mâinile
drepte trâmbiţele, ca să sune, şi stri-
gau: „Sabie pentru Domnul şi pentru
Gedeon!"
21 Şi a stat fiecare la locul său din
jurul taberei şi [a început] să alerge
toată tabăra, să dea semnal şi să fugă.
22 Şi au sunat în cele trei sute de
trâmbiţe şi a pus Domnul sabie [în
mâna] fiecăruia, împotriva vecinu-
lui său, în toată oştirea. Şi a fugit
oştirea până la Bethseedta Garagatha,
până la ţărmul râului Abomeula, la
Tabath.

7,19 Obiceiul vremii era ca în timpul nopţii să se rânduiască trei străji de patru ore (Ex. 14,24; 1Rg. 11,11); atacul lui Gedeon s-a produs pe la orele 11, când se încheia prima strajă.

A

[23] Şi a dat strigare fiecare om al lui Israel din Neftalim şi din Aser şi din întregul Manase şi au pornit în urmărirea lui Madiam.

[24] Iar Gedeon a trimis soli în tot ţinutul muntos al lui Efraim, spunând: „Coborâţi în calea lui Madiam şi luaţi-le apa până la Baithbera şi până la Iordan"; şi toţi oamenii lui Efraim au dat strigare şi au luat cei dintâi apa până la Baithbera şi la Iordan.

[25] Şi le-au prins pe cele două căpetenii ale lui Madiam, pe Oreb şi pe Zeb; şi l-au omorât pe Oreb la Surin şi pe Zeb l-au omorât la Iakephzeb şi l-au urmărit pe Madiam; şi au dus capul lui Oreb şi al lui Zeb la Gedeon, de dincolo de Iordan.

B

[23] Şi a dat strigare fiecare om al lui Israel din Neftalim şi din Aser şi din întregul Manase şi au pornit pe urmele lui Madiam.

[24] Iar Gedeon a trimis soli în tot muntele lui Efraim, spunând: „Coborâţi în calea lui Madiam şi luaţi-le apa până la Baithera şi până la Iordan"; şi toţi oamenii lui Efraim au dat strigare şi au luat cei dintâi apa până la Baithera şi la Iordan.

[25] Şi le-au prins pe căpeteniile lui Madiam, pe Oreb şi pe Zeb; şi l-au omorât pe Oreb la Sur şi pe Zeb l-au omorât la Iakephzeph şi l-au urmărit pe Madiam; şi au dus capul lui Oreb şi al lui Zeb la Gedeon, de dincolo de Iordan.

A

8 [1] Iar oamenii lui Efraim i-au spus: „De ce ai făcut lucrul acesta, că nu ne-ai chemat când ai pornit să te războieşti cu Madiam?" şi vorbeau aprig cu el.

[2] El le-a zis: „Ce am făcut eu acum faţă de voi? Oare nu este mai bine [să aduni] boabele de struguri rămase în urma lui Efraim, decât ciorchinii lui Abiezer?

[3] Căci în mâna voastră le-a dat Domnul pe căpeteniile lui Madiam,

B

8 [1] Iar oamenii lui Efraim i-au spus lui Gedeon: „De ce ai făcut lucrul acesta, că nu ne-ai chemat când ai pornit să te baţi cu Madiam?" şi îi vorbeau aprig.

[2] El le-a zis: „Ce am făcut eu acum faţă de voi? Oare nu este mai bine [să aduni] boabele de struguri rămase în urma lui Efraim, decât ciorchinii lui Abiezer?

[3] Căci în mâna voastră le-a dat Domnul pe căpeteniile lui Madiam,

---

7,25 „Surin" (A) / „Sur" (B): TM are *Ṭūr 'Orēbh*, „Stânca lui Oreb". ♦ „Iakephzeb" (A) / „Iakephzeph" (B): TM are *yeqebh Z^e'ēbh*, „teascul lui Zeb".

A

pe Oreb şi pe Zeb; şi ce-am putut eu
face faţă de [ce-aţi făcut] voi?" Şi
s-au liniştit. Atunci li s-a potolit
mânia împotriva lui, când a rostit
vorba aceasta.
4 Şi a ajuns Gedeon la Iordan; şi l-a
trecut, el şi cei trei sute de oameni
care erau cu el, abia suflând şi înfo-
metaţi.
5 Şi le-a spus oamenilor din
Socchoth: „Daţi pâini poporului
care este cu mine, căci sunt flă-
mânzi, iar eu mă aflu pe urmele lui
Zebee şi Salmana, regii din Madiam."
6 Şi i-au răspuns căpeteniile din
Socchoth: „Se află oare acum mâna
lui Zebee şi a lui Salmana pe mâna
ta, ca să dăm pâini oştirii tale?"
7 Şi Gedeon le-a răspuns: „Nu aşa;
când Domnul mi-i va da în mână pe
Zebee şi pe Salmana, atunci vă voi
sfâşia carnea în mărăcinii pustiului
şi în *barkonnim*."
8 Şi a urcat de acolo la Phanuel şi
le-a spus acelora la fel: şi oamenii
din Phanuel i-au răspuns aşa cum i-au
răspuns şi oamenii din Socchoth.
9 Şi le-a vorbit oamenilor din Pha-
nuel zicând: „Când mă voi întoarce
în pace, voi dărâma turnul acesta." –

B

pe Oreb şi pe Zeb; şi ce-am putut eu
face faţă de [ce-aţi făcut] voi?" Şi
s-au liniştit. Atunci li s-a potolit
mânia împotriva lui, când a rostit
vorba aceasta.
4 Şi a ajuns Gedeon la Iordan; şi l-a
trecut, el şi cei trei sute de oameni
care erau cu el, înfometaţi şi urmă-
rindu-i.
5 Şi le-a spus oamenilor din
Socchoth: „Daţi pâini de mâncare
poporului care mă [însoţeşte] pe
jos, căci sunt istoviţi, iar eu – iată –
sunt în urmărirea lui Zebee şi Sal-
mana, regii din Madiam."
6 Şi i-au răspuns căpeteniile din
Socchoth: „Este oare acum mâna
lui Zebee şi a lui Selmana în mâna
ta? Nu vom da pâini oştirii tale."
7 Şi Gedeon le-a răspuns: „Pentru
aceasta, când Domnul mi-i va da în
mână pe Zebee şi pe Selmana,
atunci vă voi scărmăna carnea în
mărăcinii pustiului şi în *abarkenin*."
8 Şi a urcat de acolo la Phanuel şi
le-a spus acelora la fel; şi oamenii
din Phanuel i-au răspuns aşa cum i-au
răspuns şi oamenii din Socchoth.
9 Şi Gedeon le-a vorbit oamenilor
din Phanuel zicând: „Când am să
mă întorc în pace, voi dărâma tur-
nul acesta." –

8,4 „abia suflând" (A): termenul grecesc ὀλιγοψυχέω este o traducere liberă a ebr. *'ayēph*, verb redat în Gen. 25,29-30 prin ἐκλείπω, „a fi epuizat".

8,7 „*barkonnim*" (A) / „*abarkenin*" (B): sunt transpuneri în greacă ale unui termen ebraic care apare în TM ca *bar^{e}qonīm*, iar în L este tradus prin „scaieţi".

A

10 Şi Zebee şi Salmana [erau] la Carcar, şi oastea lor [era] cu ei – cam cincisprezece mii, câţi rămăseseră din toată oştirea fiilor Răsăritului; iar cei care căzuseră erau o sută douăzeci de mii de oameni în stare să poarte sabia.
11 Şi a urcat Gedeon pe drumul celor care locuiesc în corturi la răsărit de Nabeth, în faţa lui Zebee; şi a lovit oştirea – oştire plină de încredere.
12 Iar Zebee a fugit, şi Salmana, şi s-a pus pe urmele lor şi i-a prins pe cei doi regi ai lui Madiam, pe Zebee şi pe Salmana, şi a spulberat toată oştirea lor. –
13 Şi Gedeon, fiul lui Ioas, s-a întors de la luptă pe urcuşul dinspre Ares.
14 Şi a luat un băiat dintre oamenii din Socchoth şi l-a descusut; şi [acesta] i-a dat în scris pe mai-marii din Socchoth şi pe bătrâni, şaptezeci şi şapte de bărbaţi.
15 Şi a ajuns Gedeon la mai-marii din Socchoth şi le-a spus: „Iată-i pe Zebee şi pe Salmana, din pricina cărora m-aţi ocărât spunându-mi: «Se află oare acum mâna lui Zebee şi a lui Salmana pe mâna ta, ca să-ţi dăm pâini ţie şi oamenilor tăi sleiţi?»"
16 Şi i-a luat pe mai-marii cetăţii şi pe bătrâni şi i-a sfâşiat cu mărăcinii deşertului şi cu *barakenim* şi i-a sfâşiat acolo pe bărbaţii din Socchoth.

B

10 Şi Zebee şi Selmana [erau] la Carcar, şi oştirea lor [era] cu ei, cam cincisprezece mii, câţi rămăseseră din toată oştirea Străinilor; iar cei care căzuseră erau o sută douăzeci de mii de oameni purtători de sabie.
11 Şi a urcat Gedeon, pe drumul celor care locuiesc în corturile de la răsărit de Nabai şi Iegebal; şi a lovit oştirea, oştire plină de încredere.
12 Iar Zebee şi Selmana au fugit, şi s-a pus pe urmele lor şi i-a prins pe cei doi regi ai lui Madiam, pe Zebee şi pe Selmana, şi a scos din minţi toată oştirea lor. –
13 Şi s-a întors de la bătălie Gedeon, fiul lui Ioas, [venind] din sus de bătălia de la Ares.
14 Şi a luat un băiat dintre oamenii din Socchoth şi l-a descusut; şi [acesta] i-a dat în scris pe mai-marii din Socchoth şi pe bătrâni, şaptezeci şi şapte de bărbaţi.
15 Şi a ajuns Gedeon la mai-marii din Socchoth şi le-a spus: „Iată-i pe Zebee şi pe Selmana, pentru care m-aţi ocărât spunându-mi: «Se află oare acum mâna lui Zebee şi a lui Selmana pe mâna ta, ca să-ţi dăm pâini ţie şi oamenilor tăi istoviţi?»"
16 Şi i-a luat pe bătrânii cetăţii în spinii deşertului şi în *barakenim* şi i-a călcat acolo pe bărbaţii din Socchoth.

A

[17] Iar turnul din Phanuel l-a dărâmat
şi i-a omorât pe bărbaţii cetăţii. –
[18] Şi a spus către Zebee şi Salmana:
„Unde sunt bărbaţii pe care i-aţi
omorât în Tabor?" Şi au spus: „Ca
tine, cum [eşti] tu, aşa [erau] şi ei,
semănând la înfăţişare a fii de regi."
[19] Şi Gedeon a spus: „Sunt fraţii
mei, fiii mamei mele" şi le-a făcut
jurământ: „Viu este Dumnezeu,
dacă i-aţi fi lăsat în viaţă, nu v-aş
omorî."
[20] Şi i-a spus lui Iether, întâiul său
născut: „Ridică-te şi omoară-i"; dar
copilandrul nu şi-a scos sabia, căci
se temea, fiind el tinerel.
[21] Şi au spus Zebee şi Salmana:
„Ridică-te tu şi vino la noi, pentru
că atâta-i bărbatul cât îi este puterea."
Şi s-a ridicat Gedeon şi i-a omorât
pe Zebee şi pe Salmana şi a luat
luniţele de la gâtul cămilelor lor.
[22] Şi au spus bărbaţii din Israel către
Gedeon: „Fii mai-mare peste noi, tu
şi fiii tăi, căci ne-ai salvat din mâna
lui Madiam."
[23] Şi le-a răspuns Gedeon: „Nu eu
voi fi mai-mare peste voi, şi nu vă
va fi mai-mare nici fiul meu; Dom-
nul va fi Mai-Marele vostru."
[24] Şi le-a spus Gedeon: „Voi cere
ceva de la voi: să-mi daţi, [fiecare]

B

[17] Iar turnul din Phanuel l-a doborât
şi i-a omorât pe bărbaţii cetăţii. –
[18] Şi a spus către Zebee şi Selmana:
„Unde sunt bărbaţii pe care i-aţi
omorât în Tabor?" Şi au spus: „Ca
tine, aşa [erau] şi ei, semănând la
înfăţişare a fii de regi."
[19] Şi Gedeon a spus: „Erau fraţii
mei, fiii mamei mele; viu este Dum-
nezeu, dacă i-aţi fi lăsat în viaţă, nu
v-aş omorî."
[20] Şi i-a spus lui Iether, întâiul său
născut: „Ridică-te şi omoară-i"; dar
copilandrul nu şi-a scos paloşul,
căci se temea, fiind el tinerel.
[21] Şi au spus Zebee şi Selmana:
„Ridică-te tu şi vino la noi, pentru
că puterea ta este [putere] de bărbat."
Şi s-a ridicat Gedeon şi i-a ucis pe
Zebee şi pe Salmana şi a luat
luniţele de la gâtul cămilelor lor.
[22] Şi au spus bărbaţii din Israel către
Gedeon: „Stăpâne, fii mai-mare
peste noi, tu şi fiii tăi, căci ne-ai
salvat din mâna lui Madiam."
[23] Şi le-a răspuns Gedeon: „Nu eu
voi fi mai-mare, şi nu vă va fi
mai-mare nici fiul meu; Domnul va
fi Mai-Marele vostru."
[24] Şi le-a spus Gedeon: „Voi cere
ceva de la voi: să-mi daţi, [fiecare]

8,21 „atâta-i bărbatul cât îi este puterea": varianta din A (şi L) este susţinută de TM; prin schimbarea pronumelui („puterea sa" devine „puterea ta"), B modifică sensul proverbului.

A

bărbat, câte un cercel din prăzile lui"; aceia aveau mulți cercei de aur, căci erau ismaeliți.

25 Şi au spus: „Negreşit vom da." Atunci el şi-a întins haina şi [fiecare] bărbat a azvârlit acolo un cercel de aur din prada lui.

26 Şi a fost aşa: greutatea cerceilor de aur, pe care îi ceruse, o mie şapte sute de sicli de aur, fără [a mai socoti] *sirononii*, lănţişoarele *enphot* şi hainele de purpură care erau pe regii din Madiam, şi fără colierele de aur de la gâturile cămilelor lor.

27 Şi Gedeon a făcut din ele un *ephud* şi l-a aşezat în cetatea sa, în Efrata; şi a preacurvit tot Israelul dinaintea lui şi a fost piatră de poticnire pentru Gedeon şi pentru casa lui.

28 Şi Madiam a fost umilit dinaintea fiilor lui Israel şi nu şi-a mai ridicat după aceea capul. Şi ţara a avut parte de linişte vreme de patruzeci de ani în zilele lui Gedeon. –

29 Şi Ierobaal, fiul lui Ioas, s-a dus să locuiască în casa sa;

30 şi Gedeon avea şaptezeci de fii ieşiţi din coapsa lui, căci avea multe neveste.

B

bărbat, câte un cercel din prăzile lui"; aceia aveau cercei de aur, căci erau ismaeliţi.

25 Şi au spus: „Negreşit vom da." Atunci el şi-a întins haina şi [fiecare] bărbat a aruncat acolo un cercel de aur din prada lui.

26 Şi a fost aşa: greutatea cerceilor de aur, pe care îi ceruse, o mie cinci sute [de sicli] de aur, fără [a mai socoti] lunițele, şi ciucurii, şi veşmintele, şi cele de purpură care erau pe regii din Madiam, şi fără [a se mai socoti] colierele care erau la gâturile cămilelor lor.

27 Şi Gedeon a făcut din ele un *ephoth* şi l-a aşezat în cetatea sa, în Efrata; şi a preacurvit tot Israelul dinaintea lui şi a fost pentru Gedeon şi pentru casa lui un spin.

28 Şi Madiam a fost înjosit dinaintea fiilor lui Israel şi nu şi-a mai ridicat după aceea capul. Şi ţara a avut parte de linişte timp de patruzeci de ani în zilele lui Gedeon. –

29 Şi Ierobaal, fiul lui Ioas, s-a dus să locuiască în casa sa;

30 şi Gedeon avea şaptezeci de fii ieşiţi din coapsa lui, căci avea multe neveste.

8,27 „*ephud*" (A) / „*ephoth*" (B): εφουδ şi εφωθ sunt transpuneri ale ebr. *'ēphōdh*, care evită confuzia obiectului menţionat aici cu „umerarul" ἐπωμίς (*cf.* nota 2,18 la 1Rg.).

A

31 Iar ţiitoarea lui, care era la Sikima, i-a născut şi ea un fiu, şi i-a pus acestuia numele Abimelech.
32 Şi a murit Gedeon, fiul lui Ioas, în cărunteţe liniştită, şi a fost înmormântat în mormântul tatălui său Ioas, în Efrata tatălui, abiezritul.
33 Şi a fost aşa: după ce a murit Gedeon, fiii lui Israel s-au îndepărtat şi au preacurvit cu Baalii şi l-au pus pe Baalberith ca legământ că acela le este lor zeu.
34 Şi nu şi-au mai amintit fiii lui Israel de Domnul Dumnezeul lor, care îi scosese din mâna tuturor duşmanilor dimprejur.
35 Şi nu le-a mai fost milă de casa lui Ierobaal Gedeon, pentru tot binele pe care-l făcuse lui Israel.

9 1 Şi a pornit Abimelech, fiul lui Ierobaal, la Sikima, la fraţii mamei sale; şi a vorbit în faţa acelora şi în faţa tuturor rubedeniilor din casa mamei sale, spunând:
2 „Grăiţi acum în auzul bărbaţilor din Sikima: Ce este mai bine, să fie

B

31 Iar o ţiitoare de-a lui era la Sychem; i-a născut şi ea un fiu, şi i-a pus acestuia numele Abimelech.
32 Şi a murit Gedeon, fiul lui Ioas, în cetatea sa, şi a fost înmormântat în mormântul tatălui său Ioas, în Efrata abiesdritului.
33 Şi a fost aşa: după ce a murit Gedeon, fiii lui Israel s-au abătut şi au preacurvit cu Baalii şi şi-au făcut legământ cu Baal că acela le este lor zeu.
34 Şi nu şi-au mai amintit fiii lui Israel de Domnul Dumnezeul lor, care îi scosese din mâna tuturor asupritorilor dimprejur.
35 Şi nu le-a mai fost milă de casa lui Ierobaal (acesta este Gedeon), pentru toate [faptele] bune pe care le făcuse pentru Israel.

9 1 Şi a pornit Abimelech, fiul lui Ierobaal, la Sychem, la fraţii mamei sale; şi a vorbit în faţa acelora şi în faţa tuturor rubedeniilor din casa tatălui mamei sale, spunând:
2 „Grăiţi acum în auzul tuturor bărbaţilor din Sychem: Ce este bun

---

8,31 „Sikima" (Σικιμα) (A) / „Sychem" (Συχεμ) (B): *Ş^{e}kemāh* din TM este forma sufixată a toponimului *Ş^{e}kem*; finala *-āh* indică direcţia. Lecţiunea din A (şi L) dă numelui forma unui neutru plural, declinabil. Forma care apare în B este „Sychem" în vv. 1-3 şi 31-47, dar „Sikima" în vv. 6-26 şi 49. ♦ Numele „Abimelech" dat de Gedeon fiului concubinei sale este cel purtat de regele din Gerar (Gen. 20; 21; 26); în greacă nu este analizat în traducere, dar în intenţia lui Gedeon trebuia să însemne „regele este tatăl meu", adică Domnul Dumnezeu Însuşi (*cf.* 8,22-23).

A

mai-mari peste voi şaptezeci de băr-
baţi, toţi fiii lui Ierobaal, sau să vă
fie domn un singur bărbat? Şi amin-
tiţi-vă că eu sunt din carnea voastră
şi din osul vostru."
3 Şi fraţii mamei sale au vorbit
despre el în auzul tuturor bărbaţilor
din Sikima, toate aceste cuvinte, şi
inima lor înclina să-l urmeze pe
Abimelech, căci au spus: „Este fra-
tele nostru."
4 Şi i-au dat acestuia şaptezeci de
arginţi din casa lui Baal al legă-
mântului şi şi-a tocmit Abimelech
cu ei oameni de nimic şi pătimaşi,
care l-au urmat.
5 Şi a mers la casa tatălui său în
Efrata şi i-a ucis pe fraţii săi, fiii lui
Ierobaal, şaptezeci de bărbaţi, pe
una şi aceeaşi piatră; şi a scăpat
[doar] Ioatham, fiul cel mai mic al
lui Ierobaal, pentru că se ascunsese.
6 Şi s-au adunat toţi bărbaţii din
Sikima şi toată casa lui Maallon şi
s-au dus şi l-au făcut rege pe Abi-
melech lângă stejarul stelei din
Sikima.
7 Şi i-au dat de veste lui Ioatham şi
el s-a dus şi a stat pe vârful munte-

B

pentru voi, să vă fie domni şapte-
zeci de bărbaţi, toţi fiii lui Ierobaal,
sau să vă fie domn un singur băr-
bat? Şi amintiţi-vă că eu sunt din
osul vostru şi din carnea voastră."
3 Şi fraţii mamei sale au vorbit
despre el în auzul tuturor bărbaţilor
din Sychem, toate aceste cuvinte, şi
inima lor înclina să-l urmeze pe
Abimelech, căci au spus: „Este fra-
tele nostru."
4 Şi i-au dat acestuia şaptezeci de
arginţi din casa lui Baalberith şi şi-a
tocmit Abimelech cu ei oameni de
nimic şi mişei, care l-au urmat.
5 Şi a mers la casa tatălui său în
Efrata şi i-a ucis pe fraţii săi, fiii lui
Ierobaal, şaptezeci de bărbaţi, pe
una şi aceeaşi piatră; şi a scăpat
[doar] Ioathan, fiul cel mai mic al
lui Ierobaal, pentru că se ascunsese.
6 Şi s-au adunat toţi bărbaţii din
Sikima şi toată casa lui Bethmaalon
şi s-au dus şi l-au făcut rege pe Abi-
melech lângă stejarul, care se
găseşte, al stelei din Sikima.
7 Şi i-au dat de veste lui Ioathan şi
el s-a dus şi a stat pe vârful mun-

9,5 „pe una şi aceeaşi piatră": manuscrisele greceşti concordă în traducerea literală a sintagmei ebraice, care este folosită numai în acest episod; piatra poate fi indiciul caracterului sacrificial al actului, care inaugurează o schimbare de domnie (*cf.* 4Rg. 10, 1-17).

9,6 „stelei": στάσεως, ALB; termenul ebraic din TM este obscur (*muṭṭābh*) şi a fost pus în legătură cu *maṭṭēbhāh*, „piatră ridicată" (*cf.* nota 24,26 la Iis. Nav.).

A

lui Garizin şi a ridicat glasul şi a dat
chemare şi le-a spus acelora: „Ascul-
taţi-mă, bărbaţi din Sikima, şi Dum-
nezeu să vă asculte.
8 Copacii au pornit la drum să-şi
ungă rege şi i-au spus măslinului:
«Fii rege peste noi!»
9 Şi le-a spus măslinul: «Să-mi
părăsesc eu untdelemnul, pe care şi
Dumnezeu şi oamenii îl slăvesc în
mine, şi să mă duc să domnesc
peste copaci?»
10 Şi au spus copacii smochinului:
«Haide, fii rege peste noi!»
11 Şi le-a spus lor smochinul: «Să
îmi părăsesc eu dulceaţa şi fructul
meu cel bun şi să mă duc să dom-
nesc peste copaci?»
12 Şi au spus copacii viţei: „Haide,
fii rege peste noi!»
13 Şi le-a spus lor viţa: «Să-mi pără-
sesc eu vinul, bucuria dată de Dum-
nezeu oamenilor, şi să mă duc să
domnesc peste copaci?»
14 Şi au spus copacii către mărăcine:
«Haide tu să fii rege peste noi!»

B

telui Garizin şi a ridicat glasul şi a
plâns şi le-a spus acelora: „Ascul-
taţi-mă, bărbaţi din Sikima, şi
Dumnezeu vă va da ascultare.
8 Copacii au pornit la drum să-şi
ungă rege şi i-au spus măslinului:
«Fii rege peste noi!»
9 Şi le-a spus măslinul: «Oare să-mi
părăsesc eu untdelemnul, cu care
bărbaţii îl slăvesc pe Dumnezeu, şi
să încep să mă legăn peste copaci?»
10 Şi copacii i-au spus smochinului:
«Haide, fii rege peste noi!»
11 Şi le-a spus lor smochinul: «Oare
să-mi părăsesc eu dulceaţa şi fructul
meu cel bun şi să încep să mă legăn
peste copaci?»
12 Şi copacii i-au spus viţei: „Haide,
fii rege peste noi!»
13 Şi le-a spus lor viţa: «Oare să-mi
părăsesc eu vinul, care-L bucură pe
Dumnezeu şi pe oameni, să încep să
mă legăn peste copaci?»
14 Şi toţi copacii i-au spus mărăcine-
lui: «Haide tu să fii rege peste noi!»

9,8-15 *Regele copacilor*. Fabula lui Ioatham (Ιωαθαμ în A, Ιωαθαν în B) are formă versificată în TM. Traducerile greceşti sunt în proză. Originea politeistă, deci non--israelită, a fabulei se întrevede în TM în sintagma „bucură *zei* şi oameni" (vv. 9 şi 13). LXX înlătură această urmă traducând singular θεός. În corpusul esopic această fabulă figurează cu numărul 252, fiind identică, cuvânt cu cuvânt, cu pasajul din Judecătorii. ♦ Parabola lui Ioatham a fost interpretată în special în literatura ascetică. Pentru Nil Ascetul (*Tractatus* 26), măslinul, smochinul şi viţa de vie îi simbolizează pe cei virtuoşi care „se bucură mai mult de rodul lor decât de cinstea domniei". Tocmeala cu mărăcinele reprezintă „învoielile nefolositoare dintre oameni", care atrag primejdii şi duc la nenorociri.

A

15 Şi mărăcinele a spus către copaci:
«Dacă voi cu adevărat mă ungeţi
rege peste voi, haideţi, aşezaţi-vă la
adăpostul meu; iar de nu, să iasă foc
din mărăcine şi să mistuie cedrii
Libanului!» –
16 Şi acum, dacă voi aţi lucrat cu
adevăr şi-n chip desăvârşit, de l-aţi
făcut rege pe Abimelech, şi dacă aţi
făcut bine cu Ierobaal şi cu casa lui,
şi dacă aţi făcut-o ca răsplată pentru
mâna sa, –
17 atunci când tatăl meu s-a luptat
pentru voi şi şi-a pus viaţa în faţă ca
să vă scoată din mâna lui Madiam,
18 şi voi astăzi v-aţi ridicat împo-
triva casei tatălui meu şi i-aţi ucis
pe fiii acestuia, şaptezeci de bărbaţi
pe una şi aceeaşi piatră, şi l-aţi făcut
rege pe Abimelech, fiul slujnicei lui,
peste bărbaţii din Sikima, pentru că
este fratele vostru, –
19 dacă voi în adevăr şi-n chip de-
săvârşit v-aţi purtat faţă de Ierobaal
şi casa lui în ziua aceasta, să fiţi bine-
cuvântaţi şi să vă bucuraţi de Abi-
melech şi să se bucure şi el de voi.
20 Iar de nu, foc să iasă din Abi-
melech şi să-i mistuie pe bărbaţii
din Sikima şi casa lui Maallon, şi de
nu, foc să iasă din bărbaţii din
Sikima şi din casa lui Maallon şi
să-l mistuie pe Abimelech." –
21 Şi a fugit Ioatham şi s-a adăpostit
la Rara şi s-a sălăşluit acolo, de-
parte de fratele său Abimelech.

B

15 Şi mărăcinele le-a spus lor: «Dacă
voi cu adevărat mă ungeţi să dom-
nesc peste voi, haideţi, aşezaţi-vă la
umbra mea; dacă nu, să iasă foc din
mine şi să mistuie cedrii Libanu-
lui.» –
16 Şi acum, dacă voi aţi lucrat cu
adevăr şi-n chip desăvârşit, de l-aţi
făcut rege pe Abimelech, şi dacă aţi
făcut dreptate cu Ierobaal şi cu casa
lui, şi dacă aţi făcut-o ca răsplată
pentru mâna sa, –
17 atunci când tatăl meu s-a bătut
pentru voi şi şi-a pus viaţa în faţă ca
să vă smulgă din mâna lui Madiam,
18 şi voi astăzi v-aţi ridicat împo-
triva casei tatălui meu şi i-aţi ucis
pe fiii acestuia, şaptezeci de bărbaţi,
pe una şi aceeaşi piatră, şi l-aţi făcut
rege pe Abimelech, fiul slujnicei lui,
peste bărbaţii din Sikima, pentru că
este fratele vostru, –
19 dacă voi în adevăr şi-n chip
desăvârşit v-aţi purtat faţă de Iero-
baal şi casa lui în ziua aceasta, să vă
bucuraţi de Abimelech şi să se
bucure şi el de voi.
20 Iar de nu, foc să iasă din Abi-
melech şi să-i mistuie pe bărbaţii
din Sikima şi casa lui Bethmaallon;
şi foc să iasă din bărbaţii din
Sikima şi din casa lui Bethmaallon
şi să îl mistuie pe Abimelech." –
21 Şi a fugit Ioathan şi a alergat în
taină până la Baier şi a locuit acolo
departe de fratele său Abimelech.

A

22 Şi Abimelech a domnit peste Israel vreme de trei ani.
23 Şi a trimis Dumnezeu un duh rău între Abimelech şi oamenii din Sikima şi oamenii din Sikima şi-au încălcat jurământul faţă de casa lui Abimelech,
24 ca să scoată [la suprafaţă] nedreptăţirea celor şaptezeci de fii ai lui Ierobaal şi să cadă sângele lor asupra lui Abimelech, fratele lor care-i ucisese, şi asupra oamenilor din Sikima care-i întăriseră mâinile pentru a-i ucide pe fraţii săi.
25 Şi oamenii din Sikima au pus pândari pe crestele munţilor şi-i jefuiau pe toţi cei care treceau pe la ei pe drum; şi i s-a dat de veste lui Abimelech.
26 Şi Gaal, fiul lui Abed, a mers cu fraţii săi la Sikima şi s-au încrezut în el bărbaţii din Sikima.
27 Şi au mers ei pe câmp şi au cules viile acelora şi au călcat [strugurii] şi au încins joc; şi au mers în casa zeului lor, au mâncat şi au băut şi l-au blestemat pe Abimelech.
28 Şi Gaal, fiul lui Abed, a spus: „Ce este Abimelech şi cine este fiul lui Sychem, ca să-i robim lui? Nu este acesta fiul lui Ierobaal, iar

B

22 Şi Abimelech a domnit peste Israel vreme de trei ani.
23 Şi a trimis Dumnezeu un duh rău între Abimelech şi oamenii din Sikima şi oamenii din Sikima şi-au încălcat jurământul faţă de casa lui Abimelech,
24 ca să scoată [la suprafaţă] nedreptăţirea celor şaptezeci de fii ai lui Ierobaal şi să pună sângele lor asupra lui Abimelech, fratele lor, acela care-i ucisese, şi asupra oamenilor din Sikima care-i întăriseră mâinile să îi ucidă pe fraţii săi.
25 Şi oamenii din Sikima au pus pândari pe crestele munţilor şi prădau pe oricine trecea pe la ei pe drum; şi i s-a dat de veste lui Abimelech.
26 Şi Gaal, fiul lui Iobel, a mers cu fraţii săi la Sikima şi bărbaţii din Sikima s-au încrezut în el.
27 Şi au mers ei pe câmp şi au cules viile acelora şi au călcat [strugurii] şi au făcut *ellulim*; şi au adus în casa zeului lor, au mâncat şi au băut şi l-au blestemat pe Abimelech.
28 Şi Gaal, fiul lui Iobel, a spus: „Cine este Abimelech şi cine este fiul lui Sychem, ca să-i robim lui? Nu este fiul lui Ierobaal, iar Zebul

---

9,28 Versetul a suscitat comentarii, de la Targum până în vremea noastră. Divergenţele din traducerile greceşti grupează AB pe de o parte şi L pe de altă parte. Cuvântul central al versetului este verbul *'ābhadh*, „a sluji", folosit ca aluzie la patronimicul lui Gaal: *'ebhedh*, „slujitor", redat fidel în AL ca „Abed".

A

Zebul n-a fost oare îngrijitorul lui,
robul lui, împreună cu oamenii lui
Emmor, tatăl lui Sychem? De ce să
îi robim noi lui?
29 De mi-ar da cineva poporul
acesta pe mână! L-aş îndepărta pe
Abimelech şi i-aş spune lui Abime-
lech: «Adună-ţi puterile şi ieşi!»"
30 Iar Zebul, mai-marele cetăţii, a
auzit vorbele lui Gaal, fiul lui Abed,
şi s-a umplut de mânie.
31 Şi a trimis soli la Abimelech cu
daruri, spunând: „Uite că Gaal, fiul
lui Abed, şi fraţii săi au sosit la
Sikima şi împresoară cetatea împo-
triva ta;
32 iar acum ridică-te la vreme de
noapte, tu şi poporul dimprejurul
tău, şi întinde o cursă în câmp;
33 şi de dimineaţă, o dată cu răsă-
ritul soarelui, te vei trezi şi te vei
arunca asupra cetăţii; şi iată că acela
şi poporul dimprejurul lui se duc
spre tine şi tu-i vei face după cum
va găsi [cu cale] mâna ta."
34 Şi Abimelech s-a ridicat şi tot
poporul dimprejurul lui, la vreme
de noapte, au întins o cursă înspre
Sikima, patru cete.
35 Şi a fost aşa: dimineaţa a ieşit
Gaal, fiul lui Abed, şi a stat dinain-
tea porţii la intrarea în cetate şi s-a
ridicat Abimelech şi poporul dim-
prejurul lui [care stăteau la] pândă.
36 Şi Gaal, fiul lui Abed, a văzut
poporul şi a grăit către Zebul: „Iată,

B

nu a fost oare îngrijitorul lui, robul
lui, împreună cu oamenii lui Emmor,
tatăl lui Sychem? De ce să-i robim
noi lui?
29 De mi-ar da cineva poporul
acesta pe mână! L-aş îndepărta pe
Abimelech şi i-aş spune: Adună-ţi
puterile şi ieşi!"
30 Iar Zebul, mai-marele cetăţii, a
auzit vorbele lui Gaal, fiul lui Iobel,
şi s-a mâniat în sufletul său.
31 Şi a trimis soli la Abimelech pe
ascuns, spunând: „Uite că Gaal, fiul
lui Iobel, şi fraţii săi au venit la
Sychem şi, iată, stârnesc cetatea îm-
potriva ta;
32 iar acum ridică-te la vreme de
noapte, tu şi poporul dimprejurul
tău, şi întinde o cursă în câmp;
33 şi de dimineaţă, o dată cu răsă-
ritul soarelui, te vei trezi şi te vei
arunca asupra cetăţii; şi iată că acela
şi poporul dimprejurul lui se duc
spre tine şi tu-i vei face aşa cum va
găsi [cu cale] mâna ta."
34 Şi s-a ridicat Abimelech şi tot
poporul dimprejurul lui la vreme de
noapte şi au întins o cursă înspre
Sychem, în patru cete.
35 Şi a ieşit Gaal, fiul lui Iobel, şi a
stat dinaintea porţii la intrarea în
cetate şi Abimelech şi poporul dim-
prejurul lui au ieşit din pândă.

36 Şi Gaal, fiul lui Iobel, a văzut
poporul şi a spus către Zebul: „Iată

A

coboară popor de pe crestele mun-
ţilor." Şi Zebul îi spuse: „Umbra
munţilor o vezi de parcă [ar fi]
oameni."
37 Şi Gaal prinse iarăşi să vor-
bească; şi a spus: „Iată, coboară
popor spre mare, venind pe la mij-
locul ţinutului, şi o ceată apare pe
drumul de la «Stejarul celor ce văd»."
38 Iar Zebul îi spuse: „Unde este
acum gura ta care spunea: «Cine
este Abimelech, ca să-i robim lui?»
Nu vezi că acesta este poporul pe
care l-ai dispreţuit? Ieşi acum şi
luptă-te cu el."
39 Şi a ieşit Gaal dinaintea bărbaţi-
lor din Sikima şi s-a luptat cu Abi-
melech.
40 Şi Abimelech l-a urmărit şi l-a
fugărit dinaintea sa; şi mulţi au
căzut loviţi până la porţile cetăţii.
41 Şi Abimelech s-a aşezat la Arima;
iar Zebul l-a izgonit pe Gaal şi pe
fraţii săi, ca să nu mai locuiască la
Sikima.
42 Şi a fost aşa: a doua zi, poporul a
ieşit în câmpie şi i s-a dat de veste
lui Abimelech.
43 El şi-a luat poporul şi l-a împărţit
în trei cete şi a întins cursă în câmpie;
a privit, şi iată popor ieşind din

B

popor care coboară din creştetul mun-
ţilor." Dar Zebul i-a spus: „Umbra
munţilor o zăreşti de parcă [ar fi]
oameni."
37 Şi Gaal prinse iarăşi să vor-
bească; şi a spus: „Iată coboară
popor spre mare, venind pe la mij-
locul ţinutului, şi o altă ceată merge
pe drumul dinspre *Elonmaonenim*."
38 Iar Zebul îi spuse: „Şi unde este
gura ta care spunea: «Cine este Abi-
melech, ca să-i robim lui?» Oare nu
vezi acest popor, pe care l-ai dispre-
ţuit? Ieşi acum şi bate-te cu el."
39 Şi a ieşit Gaal dinaintea bărbaţi-
lor din Sikima şi s-a bătut cu Abi-
melech.
40 Şi l-a urmărit Abimelech şi l-a
fugărit dinaintea sa; şi mulţi au
căzut loviţi până la poarta cetăţii.
41 Şi Abimelech s-a aşezat la Arema;
iar Zebul l-a izgonit pe Gaal şi pe
fraţii săi, ca să nu mai locuiască la
Sychem.
42 Şi a fost aşa: a doua zi, poporul a
ieşit în câmpie şi i s-a dat de veste
lui Abimelech.
43 El şi-a luat poporul şi l-a împărţit
în trei cete şi a întins cursă în câmpie;
a privit, şi iată că popor iese din

9,37 „mijlocul ţinutului": altă traducere posibilă: „buricul pământului" (ca şi TM *tabbūr hā'āreṣ*), interpretat ca numele unei măguri pe panta unui munte de lângă Sychem. Ar putea fi vorba chiar de muntele Garizim. ♦ „Stejarul celor ce văd" (A) / *„Elonmaonenim"* (B): TM are *'ēlōn mᵉ'ōnᵉnīm*, „stejarul ghicitorilor". Este acelaşi cu „stejarul Mōreh" (Gen. 12,6; Deut. 11,30).

A

cetate – atunci se năpusteşte asupra
lor şi-i bate.
44 Şi Abimelech şi cetele care erau
cu el s-au rânduit la luptă şi au stat
în faţa porţii cetăţii; iar cele două
cete s-au desfăşurat peste toţi care
se aflau pe câmp şi i-au bătut.

45 Şi Abimelech s-a luptat în cetate
toată ziua aceea şi a luat în stăpâ-
nire cetatea; şi a nimicit poporul din
ea şi a distrus cetatea şi a semănat
pe ea sare.
46 Şi au auzit toţi oamenii din turnul
Sikimei şi au intrat în cetăţuia casei
lui Baal al legământului.
47 Şi i s-a vestit lui Abimelech că
s-au adunat toţi oamenii din turnul
Sikimei.
48 Şi s-a urcat Abimelech pe mun-
tele Selmon, el însuşi şi poporul
dimprejurul lui. Şi a luat Abimelech
o secure în mână, a tăiat un mă-
nunchi de lemne, l-a luat şi l-a pus
pe umeri şi a spus poporului dim-
prejurul său: „Ce mă vedeţi pe mine
făcând, faceţi îndată ca şi mine."
49 Şi au tăiat şi ei fiecare un mă-
nunchi şi l-au luat şi s-au dus după

B

cetate – atunci se năpusteşte asupra
lor şi-i bate.
44 Şi Abimelech şi mai-marii care
erau cu el s-au aşezat de luptă şi au
stat în faţa porţii de intrare în cetate;
iar cele două cete s-au desfăşurat
peste toţi care se aflau pe câmp şi
i-au bătut.
45 Şi Abimelech s-a bătut în cetate
toată ziua aceea şi a luat în stăpâ-
nire cetatea; şi a omorât poporul din
ea şi a distrus cetatea şi a semănat
sare.
46 Şi au auzit toţi oamenii din turnul
Sychemului şi au intrat în locul de
adunare din *Baithelberith*.
47 Şi i s-a vestit lui Abimelech că
s-au adunat toţi oamenii din turnu-
rile din Sychem.
48 Şi s-a urcat Abimelech pe mun-
tele Ermon, [împreună cu] tot
poporul dimprejurul lui. Şi a luat
Abimelech securile în mână, a tăiat
o cracă de copac, a ridicat-o şi a
luat-o pe umeri şi a spus poporului
dimprejurul său: „Ce mă vedeţi pe
mine făcând, faceţi îndată ca mine."
49 Şi au tăiat şi ei fiecare câte o
cracă şi s-au dus după Abimelech şi

9,46 „casa lui Baal al legământului" (A) / „*Baithelberith*" (B) – transliterare după ebr. TM are *bēyth 'El* b^{e}*rīth*, „sanctuarul de la El-Berith", *litt.* „casa Dumnezeului legământului". A a înlocuit pe *'Ēl* prin *Baal*, sub influenţa vv. 8,33 şi 9,14.

9,48 „muntele Selmon" (A) / „muntele Ermon" (B): TM susţine forma din A (Σελμων), dar identificarea acestui munte a rămas nesigură.

9,49 „peste ei": a da foc pe deasupra e o stratagemă care permite uciderea persoanelor fără a pângări spaţiul în care se află acestea: aici, sanctuarul amintit la 9,46.

A

Abimelech; şi le-au pus la cetăţuie
şi au dat foc peste ei la cetăţuie; şi
au murit toţi oamenii din turnul Siki-
mei, cam o mie de bărbaţi şi femei.

50 Şi a pornit Abimelech spre The-
bes şi l-a împresurat şi a pus stăpâ-
nire pe el.
51 Şi în mijlocul cetăţii se afla un
turn întărit şi au fugit acolo toţi
bărbaţii şi femeile şi toţi mai-marii
cetăţii; şi au închis [poarta] în urma
lor şi au urcat pe terasa turnului.
52 Şi Abimelech a mers până la turn
şi s-au năpustit asupra lui; şi Abi-
melech s-a apropiat de poarta turnu-
lui ca să-i pună foc.
53 Dar o femeie i-a aruncat în cap o
piatră de râşnit şi i-a crăpat ţeasta.

54 El l-a strigat grabnic pe slujitorul
care-i purta armele şi i-a spus:
„Scoate-ţi sabia şi omoară-mă, ca să
nu se spună: «L-a ucis o femeie.»"
Atunci slujitorul l-a străpuns. Şi a
murit Abimelech.
55 Şi au văzut bărbaţii din Israel că
Abimelech este mort şi a plecat fie-
care la casa sa.
56 Şi Dumnezeu a întors răul pe care
Abimelech i-l făcuse tatălui său,
omorându-i pe cei şaptezeci de fraţi
ai săi.
57 Şi toată răutatea oamenilor din
Sikima a întors-o Dumnezeu asupra
capului lor şi s-a abătut asupra lor

B

le-au pus pe locul de adunare şi au
dat foc peste ei locului de adunare;
şi au murit toţi oamenii din turnul
Sikimei, cam o mie de bărbaţi şi
femei.
50 Şi a pornit Abimelech din Bai-
thelberith şi şi-a pus tabăra la The-
bes şi a pus stăpânire pe el.
51 Şi în mijlocul cetăţii se afla un
turn puternic şi au fugit acolo toţi
bărbaţii şi femeile cetăţii; şi au
închis [poarta] din afară şi au urcat
pe terasa turnului.
52 Şi Abimelech a mers până la turn
şi s-au rânduit de luptă împotriva
lui; şi s-a apropiat Abimelech de
poarta turnului ca să-i pună foc.
53 Dar o femeie i-a aruncat în cap o
bucată de piatră de râşnit şi i-a cră-
pat ţeasta.
54 El l-a strigat grabnic pe slujitorul
care-i purta armele şi i-a spus: „Ia
paloşul meu şi omoară-mă, ca să nu
spună [lumea]: «L-a ucis o femeie.»"
Atunci slujitorul l-a străpuns şi el a
murit.
55 Şi au văzut bărbaţii din Israel că
este mort Abimelech şi a plecat fie-
care la casa sa.
56 Şi a întors Dumnezeu răul pe care
Abimelech i-l făcuse tatălui său,
omorându-i pe cei şaptezeci de fraţi
ai săi.
57 Şi toate relele oamenilor din
Sychem le-a întors Dumnezeu asu-
pra capului lor şi s-a abătut asupra

A

blestemul lui Ioatham, fiul lui Ierobaal.

10 [1] Şi s-a ridicat, după Abimelech, spre izbăvirea lui Israel, Thola, fiul lui Phua, fiul unchiului după tată al lui [Abimelech], bărbat din Issachar, şi care se sălăşluise şi el în Samareia, pe muntele lui Efraim.
[2] Şi a fost judecător peste Israel vreme de douăzeci şi trei de ani şi a murit şi a fost înmormântat în Samareia.
[3] Şi după el s-a ridicat Iair galaaditul, şi a fost judecător peste Israel vreme de douăzeci şi doi de ani.
[4] Şi lui i s-au născut treizeci şi doi de fii, care călăreau pe treizeci şi doi de asini; şi aveau treizeci şi două de cetăţi, care se numesc până în ziua aceasta „Aşezările lui Iair", şi se află în ţinutul lui Galaad.
[5] Şi Iair a murit şi a fost înmormântat la Rhammo.
[6] Şi fiii lui Israel s-au pornit să facă ce este rău înaintea Domnului şi le-au slujit zeiţelor Baal şi Astaroth

B

lor blestemul lui Ioathan, fiul lui Ierobaal.

10 [1] Şi s-a ridicat, după Abimelech, pentru izbăvirea lui Israel, Thola, fiul lui Phua, fiul unchiului după tată al lui [Abimelech], bărbat din Issachar, şi care sălăşluia şi el în Samir, pe muntele lui Efraim.
[2] Şi a fost judecător peste Israel vreme de douăzeci şi trei de ani şi a murit şi a fost înmormântat în Samir.
[3] Şi după el s-a ridicat Iair din Galaad, şi a fost judecător peste Israel vreme de douăzeci şi doi de ani.
[4] Şi el avea treizeci şi doi de fii, care călăreau pe treizeci şi doi de asini; şi aveau treizeci şi două de cetăţi, care se numesc până în ziua aceasta „Aşezările lui Iair", şi se află în ţinutul lui Galaad.
[5] Şi a murit Iair şi a fost înmormântat la Rhamnon.
[6] Şi fiii lui Israel s-au pornit să facă ce este rău înaintea Domnului şi le-au slujit zeilor Baal şi Astaroth,

---

10,1 „fiul unchiului după tată": ar rezulta că Thola este văr cu Abimelech. TM are *ben Dōdhō,* nume care apare în 2Sam. (= 2Rg. 23,9.24); *dōdhō* poate fi înţeles şi ca nume de rudenie (*dōdh*, „unchi", urmat de pron. sufixat de pers. III sg.).

10,4 „treizeci şi doi": numărul, atestat în toate textele greceşti (ALB), diferă de cel din TM, unde se vorbeşte de „treizeci" de fii. Diferenţa este explicată de comentatori ca o grafie dublă, în textul ebraic, a literei iniţiale din *banīm*, „fii", cu valoarea numerică „doi", urmată de o uniformizare în textul tradus.

10,6 „au slujit": textul A este consecvent în redarea prin verbul λατρεύω a cultului adus lui Baal (*cf.* nota 2,7); în schimb, în B, verbul folosit este δουλεύω.

A

şi zeilor din Sidon, zeilor din Moab şi zeilor fiilor lui Ammon şi zeilor Străinilor; şi L-au părăsit pe Domnul şi nu I-au mai slujit.

[7] Iar Domnul S-a aprins de mânie împotriva lui Israel şi i-a dat pe mâna Străinilor şi pe mâna fiilor lui Ammon.

[8] Şi i-au chinuit şi i-au asuprit pe fiii lui Israel în vremea aceea, optsprezece ani, pe toţi fiii lui Israel de dincolo de Iordan, în ţinutul amoreului, în Galaadita.

[9] Şi fiii lui Ammon au trecut Iordanul ca să lupte împotriva lui Iuda şi a lui Beniamin şi împotriva casei lui Efraim, iar fiii lui Israel au fost rău asupriţi.

[10] Şi fiii lui Israel au strigat către Domnul, spunând: „Ţi-am greşit, căci L-am părăsit pe Dumnezeul nostru şi am slujit [zeiţelor] Baal."

[11] Şi Domnul le-a spus fiilor lui Israel: „Oare nu v-au asuprit egiptenii, şi amoreii, şi fiii lui Ammon, şi Moab, şi Străinii,

[12] şi sidonienii, şi Madiam, şi Amalec? Şi aţi strigat către Mine şi v-am izbăvit din mâna lor.

[13] Iar voi M-aţi părăsit şi aţi slujit la zei străini; de aceea nu vă voi mai izbăvi.

B

şi zeilor din Arad, şi zeilor din Sidon, şi zeilor din Moab, şi zeilor fiilor lui Ammon, şi zeilor filistenilor; şi L-au părăsit pe Domnul şi nu I-au mai slujit.

[7] Iar Domnul S-a mâniat cu urgie împotriva lui Israel şi i-a dat pe mâna filistenilor şi pe mâna fiilor lui Ammon.

[8] Şi i-au asuprit şi i-au apăsat pe fiii lui Israel în vremea aceea, optsprezece ani, pe toţi fiii lui Israel de dincolo de Iordan, în ţinutul lui Amorri, în Galaad.

[9] Şi fiii lui Ammon au trecut Iordanul ca să se bată cu Iuda şi cu Beniamin şi cu Efraim, iar Israel a fost rău asuprit.

[10] Şi fiii lui Israel au dat strigare către Domnul, spunând: „Ţi-am greşit, căci L-am părăsit pe Dumnezeu şi am slujit lui Baalim."

[11] Şi le-a spus Domnul fiilor lui Israel: „Oare nu [v-am scos] din Egipt, şi dintre amorei, şi fiii lui Ammon, şi Moab, şi filisteni,

[12] şi sidonieni, şi Amalec, şi Madiam, care v-au apăsat, şi aţi strigat către Mine şi v-am izbăvit din mâna lor?

[13] Iar voi M-aţi părăsit şi aţi slujit la zei străini; de aceea nu vă voi mai izbăvi.

10,12 „Madiam": TM are *Mā'ōn*, numele unei cetăţi sau al unei populaţii (*cf.* 2Par. 26,7).

A

14 Mergeți și cereți ajutor de la zeii pe care vi i-ați ales și ei să vă izbăvească la vremea asupririi voastre."
15 Și fiii lui Israel au spus către Domnul: „Am greșit, fă cu noi în toate chipurile, după cum este plăcut dinaintea Ta, numai, Doamne, scapă-ne în ziua aceasta."
16 Și i-au îndepărtat pe zeii cei străini din mijlocul lor și I-au slujit Domnului; și [Domnul] nu s-a bucurat [de suferința] poporului și I s-a tăiat răsuflarea în fața chinului lui Israel.
17 Fiii lui Ammon au urcat și și-au așezat tabăra în Galaad, iar fiii lui Israel au ieșit și și-au așezat tabăra în Massepha.
18 Iar căpeteniile poporului din Galaad își spuneau unul către altul: „Cine este omul care să pornească la luptă împotriva fiilor lui Ammon? [El] va fi în fruntea tuturor celor ce sălășluiesc în Galaad."

11 1 Iar Iephthae galaaditul [era] puternic prin tăria sa; era fiul unei

B

14 Plecați și cereți ajutor de la zeii pe care vi i-ați ales și ei să vă izbăvească la vremea asupririi voastre."
15 Și fiii lui Israel au spus către Domnul: „Am greșit, fă cu noi în tot chipul, după cum este bine în ochii Tăi, numai scapă-ne în ziua aceasta."
16 Și au dat deoparte zeii cei străini din mijlocul lor și I-au slujit numai Domnului; și sufletul Lui s-a îndurat de chinul lui Israel.
17 Fiii lui Ammon au urcat și și-au așezat tabăra în Galaad, iar fiii lui Israel s-au adunat și și-au așezat tabăra pe culme.
18 Iar poporul [și] căpeteniile din Galaad își spuneau, unul către altul: „Cine este omul care să pornească la bătălie împotriva fiilor lui Ammon? [El] va fi în fruntea tuturor celor ce sălășluiesc în Galaad."

11 1 Iar Iephthae galaaditul [era] tare la trup; era fiul unei femei

---

10,16 „I s-a tăiat răsuflarea (ὠλιγοψύχησεν) în fața chinului" (A) / „sufletul Lui s-a îndurat (ὠλιγώθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ — *litt.* i-a slăbit sufletul) de chinul" (B): verbul ὀλιγοψυχέω mai fusese folosit (în 8,4 și 16,16), numai că acesta este singurul pasaj în care se referă la Dumnezeu. Lecțiunea din B este fidelă TM.

11,1 „galaaditul": aceasta este forma din toate textele grecești (ALB), în acord cu TM; identificarea în acest fel a lui Iephthae (ca și a lui Iair, mai înainte) poate fi interpretată în sens etnico-geografic sau ca patronim. Aici Galaad este numele presupusului tată al lui Iephthae. ♦ „născuse": termenii grecești folosiți sunt diferiți: ἔτεκεν în AL,

A

femei desfrânate, care i-l născuse pe Iephthae lui Galaad.
[2] Iar nevasta lui Galaad i-a născut acestuia fii; şi au crescut fiii nevestei şi l-au alungat pe Iephthae, spunându-i: „Nu vei avea moştenire în casa tatălui nostru, pentru că eşti fiul unei prostituate."
[3] Şi s-a îndepărtat Iephthae din faţa fraţilor săi şi s-a sălăşluit în ţinutul Tob; şi se adunau în jurul lui Iephthae oameni de nimic şi umblau cu el.
[4] Şi a fost aşa: după [câteva] zile, fiii lui Ammon au pornit la luptă cu Israel.
[5] Şi, în vreme ce fiii lui Ammon se luptau cu Israel, a fost aşa: bătrânii din Galaad au plecat să-l aducă pe Iephthae din ţinutul Tob.
[6] Şi au spus către Iephthae: „Hai să ne fii mai-mare şi să ne luptăm cu fiii lui Ammon."
[7] Şi Iephthae a răspuns către bătrânii Galaadului: „Oare nu voi m-aţi urât şi m-aţi alungat din casa tatălui meu şi m-aţi izgonit de la voi? De ce-aţi venit la mine [acum] când sunteţi asupriţi?"
[8] Şi bătrânii din Galaad i-au răspuns lui Iephthae: „Nu-i aşa: am venit

B

desfrânate, care i-l născuse pe Iephthae lui Galaad.
[2] Iar nevasta lui Galaad i-a născut acestuia fii; şi au crescut fiii nevestei şi l-au alungat pe Iephthae, spunându-i: „Nu vei avea moştenire în casa tatălui nostru, pentru că tu eşti fiul unei prostituate."
[3] Şi a fugit Iephthae din faţa fraţilor săi şi a sălăşluit în ţinutul Tob; şi se adunau în jurul lui Iephthae oameni mişei şi umblau cu el.
[[4]] [5] Şi a fost aşa: atunci când s-au bătut fiii lui Ammon cu Israel, au pornit bătrânii din Galaad să-l ia pe Iephthae din ţinutul Tob.
[6] Şi i-au spus lui Iephthae: „Hai să ne fii căpetenie şi să ne batem cu fiii lui Ammon."
[7] Şi Iephthae le-a răspuns bătrânilor Galaadului: „Oare nu voi m-aţi urât şi m-aţi alungat din casa tatălui meu şi m-aţi izgonit de la voi? De ce-aţi venit la mine acum, când aveţi nevoie?"
[8] Şi bătrânii din Galaad i-au răspuns lui Iephthae: „De aceea am venit

---

ἐγέννησεν în B. În LXX există o distribuţie consecventă a acestor două verbe, folosindu-se cel dintâi pentru femeie, al doilea – pentru bărbat.

11,2 „prostituată": termenul grecesc este ἑταίρα, transpus de Rahlfs din B şi în textul pe care el îl codifică drept A, în defavoarea lecţiunii AL ἑτέρα, „alta", susţinută de TM; în versetul precedent era folosit termenul uzual: πόρνη, care va fi influenţat lecţiunea din B.

11,7 „şi m-aţi izgonit de la voi" – lipseşte în TM.

A

acum la tine, pentru ca tu să vii împreună cu noi şi vom lupta împotriva fiilor lui Ammon. Şi vei fi în fruntea tuturor celor care sălăşluiesc în Galaad."
9 Şi a spus Iephthae către bătrânii din Galaad: „Dacă mă aduceţi înapoi ca să lupt împotriva fiilor lui Ammon iar Domnul mi-i va da dinainte, atunci eu voi fi în fruntea voastră."
10 Şi au spus bătrânii din Galaad către Iephthae: „Domnul fie chezaş între noi, dacă nu vom face după vorba ta."
11 Şi a pornit Iephthae cu bătrânii din Galaad şi l-au pus în frunte, căpetenie. Şi Iephthae şi-a rostit toate cuvintele înaintea Domnului, la Massepha.
12 Şi a trimis Iephthae soli la regele fiilor lui Ammon, spunând: „Ce [ai] tu cu mine, de-ai sosit să te lupţi cu mine, pe pământul meu?"
13 Şi a spus regele fiilor lui Ammon către solii lui Iephthae: „Pentru că Israel a luat pământul meu atunci când a urcat din Egipt, de la Arnon până la Iaboc şi până la Iordan; iar acum dă-mi-l îndărăt, în pace."

B

acum la tine, ca tu să vii împreună cu noi şi te vei bate cu fiii lui Ammon. Şi vei fi căpetenie peste toţi cei care sălăşluiesc în Galaad."
9 Şi a spus Iephthae către bătrânii din Galaad: „Dacă mă aduceţi înapoi ca să mă bat cu fiii lui Ammon, iar Domnul mi-i va da dinainte, atunci eu vă voi fi căpetenie."
10 Şi au spus bătrânii din Galaad către Iephthae: „Domnul să fie chezaş între noi, dacă nu vom face după vorba ta."
11 Şi a pornit Iephthae cu bătrânii din Galaad şi l-a pus poporul în frunte, ca să-i conducă. Şi Iephthae şi-a rostit toate cuvintele înaintea Domnului, la Massepha.
12 Şi a trimis Iephthae soli la regele fiilor lui Ammon, spunând: „Ce [ai] tu cu mine, de ai venit să te baţi cu mine, pe pământul meu?"
13 Şi a spus regele fiilor lui Ammon către solii lui Iephthae: „Pentru că Israel a luat pământul meu atunci când a urcat din Egipt, de la Arnon până la Iaboc şi până la Iordan; iar acum dă-mi-l îndărăt, în pace, şi voi pleca."

11,10 „chezaş": *litt.* „cel care aude".
11,13 „pământul... dă-mi-l îndărăt": în textul grecesc, pronumele este la plural (αὐτάς) – „teritoriile", anticipând v. 15, unde sunt menţionate cele două ţinuturi: Moab şi „al fiilor lui Ammon".

A

[14] Şi s-au întors solii la Iephthae. Şi a trimis Iephthae soli la regele fiilor lui Ammon

[15] spunând: „Acesta este răspunsul lui Iephthae: N-a luat Israel ţinutul Moab şi ţinutul fiilor lui Ammon

[16] când a urcat din Egipt; ci Israel a plecat prin pustiu până la Marea Roşie şi a mers până la Cades.

[17] Şi a trimis Israel soli la regele din Edom, spunând: «Am să trec prin ţinutul tău»; dar regele din Edom nu i-a dat ascultare. Şi la regele din Moab a trimis, şi [nici el] n-a voit. Şi s-a sălăşluit Israel în Cades.

[18] Şi a mers prin pustiu şi a ocolit ţara Edomului şi ţara Moabului şi a ajuns la răsărit de ţara Moabului; şi s-au aşezat dincolo de Arnon şi nu au trecut hotarul Moabului, căci Arnon era hotarul Moabului.

[19] Şi a trimis Israel soli la Seon, regele Esebonului, amoreul, şi i-a spus Israel: «Voi trece prin ţara ta până la locul meu.»

[20] Şi Seon n-a vrut ca Israel să treacă prin hotarele sale; şi şi-a adunat Seon tot poporul şi s-a aşezat spre Iassa şi s-a luptat cu Israel.

B

[14] Şi Iephthae iarăşi a pus de-a trimis soli la regele fiilor lui Ammon

[15] şi i-a spus: „Aşa răspunde Iephthae: N-a luat Israel ţinutul Moab şi ţinutul fiilor lui Ammon.

[16] Căci atunci când ei au urcat din Egipt, Israel a plecat în pace prin pustiu până la Marea *Siph* şi a mers la Cades.

[17] Şi a trimis Israel soli la regele din Edom, spunând: «Am să trec prin ţinutul tău»; dar regele din Edom nu i-a dat ascultare. Şi la regele din Moab a trimis, şi [nici el] nu i-a încuviinţat. Şi s-a sălăşluit Israel în Cades.

[18] Şi a pornit prin pustiu şi a ocolit ţara Edomului şi ţara Moabului şi a mers pe la răsărit de ţara Moabului; şi s-au aşezat dincolo de Arnon şi nu au trecut în hotarele Moabului, căci Arnon era hotarul Moabului.

[19] Şi a trimis Israel soli la Seon, regele amoreului, regele Esebonului, şi i-a spus Israel: «[Lasă-ne] să trecem prin ţara ta până la locul nostru.»

[20] Dar Seon nu s-a încrezut în Israel, [să-l lase] să treacă prin ţinutul său; şi şi-a adunat Seon tot poporul şi s-a aşezat spre Iassa şi s-a rânduit de luptă împotriva lui Israel.

11,16 „Marea Roşie" (A) / „Marea *Siph*" (B): cel dintâi este numele obişnuit în Pentateuh, în vreme ce al doilea este transcrierea ebr. *yam-Sūph*, „Marea Trestiilor".

A

21 Şi l-a dat Domnul Dumnezeul lui
Israel pe Seon şi tot poporul lui în
mâna lui Israel şi i-a bătut; şi Israel
s-a înstăpânit peste tot pământul amo-
reului care sălăşluia în ţara aceea.
22 Şi a luat în stăpânire tot ţinutul
amoreului, de la Arnon până la Iaboc,
şi de la pustiu până la Iordan.
23 Şi acum că Domnul Dumnezeul
lui Israel l-a luat pe amoreu de
dinaintea poporului Său Israel, tu
vrei să-l iei în stăpânire pentru tine?
24 Nu vei stăpâni oare tot ceea ce
Chamos, zeul tău, ţi-a dat în stăpâ-
nire? Şi toate câte ni le-a dat în
stăpânire Domnul Dumnezeul nostru
dinaintea noastră, noi le vom stăpâni.
25 Şi acum, eşti tu cumva mai puter-
nic decât Balac, fiul lui Sepphor,
regele Moabului? Nu s-a înfruntat
el în luptă cu Israel sau n-a purtat
război cu aceia?
26 În casa lui Israel din Esebon şi în
cetăţile-fiice, la Iazer şi în cetăţile
sale fiice şi în toate cetăţile din
lungul Iordanului, vreme de trei
sute de ani – de ce nu şi le-au luat
înapoi în vremea aceea?
27 Iar eu nu am greşit faţă de tine, ci
tu mi-ai făcut rău, pornind cu război
împotriva mea; să judece Domnul,

B

21 Şi l-a dat Domnul Dumnezeul lui
Israel pe Seon şi tot poporul lui în
mâna lui Israel şi l-a bătut; şi Israel
s-a înstăpânit peste tot pământul amo-
reului care sălăşluia în ţara aceea,
22 de la Arnon până la Iaboc, şi de
la pustiu până la Iordan.

23 Şi acum că Domnul Dumnezeul
lui Israel l-a luat pe amoreu de
dinaintea poporului Său Israel, tu
vrei să-l iei în stăpânire?
24 Nu vei stăpâni oare tot ceea ce
Chamos, zeul tău, ţi-a dat în stăpâ-
nire? Şi pe toţi câţi ni i-a alungat
Domnul Dumnezeul nostru dinainte
îi vom moşteni.
25 Şi acum, eşti tu cumva mai bun
decât Balac, fiul lui Sepphor, regele
Moabului? Nu s-a înfruntat el în
luptă cu Israel sau n-a purtat război
cu acela?
26 Cât s-a sălăşluit în Esebon şi în
hotarele lui şi în ţinutul Aroer şi în
hotarele lui şi în toate cetăţile din
lungul Iordanului, vreme de trei
sute de ani – de ce nu ţi le-ai luat
înapoi în vremea aceea?
27 Iar eu acum sunt fără greşeală
faţă de tine, iar tu mi-ai făcut rău,
pornind la bătălie împotriva mea; să

11,24 „Chamos, zeul tău": ebr. K^{e}*mōş* – este de fapt zeul moabiţilor. Cum amoniţii îi învinseseră pe moabiţi şi le luaseră din teritoriu, au păstrat, poate, cultul zeului local.

11,26 „vreme de trei sute de ani": este o glosă evidentă, şi în LXX, şi în TM, care totalizează anii „epocii judecătorilor" până la Iephthae.

A

Care este judecător, astăzi, între fiii
lui Israel şi fiii lui Ammon."

28 Dar nu i-a dat ascultare regele fiilor lui Ammon, n-a dat ascultare vorbelor lui Iephthae, pe care i le trimisese.

29 Şi duhul Domnului a fost asupra lui Iephthae şi el a străbătut ţinutul Galaad şi Manase; şi a străbătut culmea Galaad şi de la culmea Galaad până dincolo de fiii lui Ammon.

30 Şi Iephthae a făcut o făgăduinţă către Domnul şi a spus: „Dacă mi-i dai cu adevărat pe fiii lui Ammon în mâna mea,

31 atunci va fi aşa: oricine va ieşi pe porţile casei mele ca să mă întâmpine, când mă voi întoarce în pace de la fiii lui Ammon, va fi pentru Domnul şi-l voi aduce ardere de tot."

32 Şi a mers Iephthae la fiii lui Ammon ca să se lupte cu ei; şi Domnul i-a dat în mâna lui.

B

judece Domnul, Care este judecător, astăzi, între fiii lui Israel şi fiii lui Ammon."

28 Dar regele fiilor lui Ammon n-a dat ascultare vorbelor lui Iephthae, pe care i le trimisese.

29 Şi duhul Domnului a fost asupra lui Iephthae şi a trecut prin Galaad şi Manase; şi a străbătut culmea Galaad până dincolo de fiii lui Ammon.

30 Şi a făcut Iephthae o făgăduinţă către Domnul şi a spus: „Dacă îi dai cu adevărat pe fiii lui Ammon în mâna mea,

31 atunci va fi aşa: oricine va ieşi pe porţile casei mele ca să mă întâmpine, când mă voi întoarce în pace de la fiii lui Ammon, va fi pentru Domnul şi-l voi aduce ardere de tot."

32 Şi a mers Iephthae la fiii lui Ammon ca să se bată cu ei; şi Domnul i-a dat în mâna lui.

11,29 „până dincolo de fiii lui Ammon": TM are „a trecut hotarul fiilor lui Ammon". Diferenţa se explică printr-o confuzie între *'ābhar*, „a trece", şi *'ēbher*, „regiune de dincolo de".
11,30-40 *Făgăduinţa lui Iephthae.* Episodul sacrificării unicei fiice a lui Iephthae, faimos şi bine conturat dramatic, este prezentat cu un surplus de termeni în A, spre deosebire de B, care este mai apropiat de TM. ♦ Theodoret (*Qu. Iud.* 20), întrebându-se asupra motivelor pentru care Dumnezeu a îngăduit jertfirea fiicei lui Iephthae, găseşte ca unic răspuns pilda cu scop pedagogic: oamenii sunt îndemnaţi în felul acesta să fie cumpătaţi în promisiunile pe care le fac. ♦ În interpretarea alegorică a lui Maxim Mărturisitorul (*Quaest.* 46), Iephthae simbolizează „persoana lui Hristos" iar fata lui – „trupul Său". Aşa cum Iephthae a fost născut de o desfrânată, şi Hristos S-a născut după trup „din firea noastră cea desfrânată". Biruinţa lui Iephthae s-a întemeiat pe jertfa fiicei sale, aşa cum biruinţa lui Hristos s-a întemeiat pe jertfa trupului Său.

A

33 Şi i-a bătut de la Aroer până a ajuns la Semoith, douăzeci de cetăţi, până la „Abel al viilor", cu mare prăpăd, şi fiii lui Ammon au fost umiliţi dinaintea fiilor lui Israel.

34 Şi Iephthae s-a dus la Massepha, la casa lui, şi iată că fiica sa i-a ieşit în întâmpinare cu tamburine şi dansuri; era fată singură la părinţi, foarte iubită; şi nu mai avea în afară de ea nici fiu, nici fiică.

35 Şi a fost aşa: atunci când a văzut-o, [Iephthae] şi-a sfâşiat veşmintele şi a spus: „Vai mie, fiica mea, te-ai pus în drumul meu, te-ai făcut ghimpe în ochii mei; căci eu am deschis gura despre tine către Domnul şi nu mă pot întoarce."

36 Ea i-a răspuns: „Tatăl meu, dacă despre mine ţi-ai deschis gura către Domnul, atunci fă cu mine aşa cum a ieşit din gura ta, ca răsplată pentru ceea ce a făcut Domnul pentru tine, răzbunându-te asupra vrăjmaşilor tăi, fiii lui Ammon."

37 Şi a spus către tatăl ei: „Fă [doar] lucrul acesta pentru mine: lasă-mă două luni să merg şi să străbat munţii, să-mi plâng fecioria, eu şi însoţitoarele mele."

B

33 Şi i-a bătut de la Aroer până a ajuns aproape de Arnon, în număr de douăzeci de cetăţi, până la Ebel-charmin, lovitură foarte mare; şi fiii lui Ammon au fost umiliţi dinaintea fiilor lui Israel.

34 Şi Iephthae s-a dus la Massepha, la casa lui, şi iată că fiica sa i-a ieşit în întâmpinare cu tamburine şi dansuri; şi era ea fată singură la părinţi, nu mai avea în afară de ea nici fiu, nici fiică.

35 Şi a fost aşa: atunci când a văzut-o, [Iephthae] şi-a sfâşiat veşmintele şi a spus: „Vai, vai, fiica mea, rău m-ai tulburat, chiar tu eşti tulburare pentru mine, căci eu am deschis gura împotriva ta către Domnul şi nu mă pot întoarce."

36 Ea i-a răspuns: „Tată, ţi-ai deschis gura către Domnul; fă cu mine aşa cum a ieşit din gura ta, pentru ceea ce a făcut Domnul pentru tine, răzbunându-te asupra vrăjmaşilor tăi, fiii lui Ammon."

37 Şi a spus către tatăl ei: „Împlineşte, tată, [doar] vorba acesta pentru mine: lasă-mă două luni să merg şi să străbat munţii, să-mi plâng fecioria, să fiu eu şi însoţitoarele mele."

11,35 „Vai mie" (οἴμμοι) (A) / „Vai, vai" (ἆ ἆ)" (B): în A este interjecţia clasică, ce sporeşte dramatismul (amintind de tragedia greacă); în B este simpla transpunere a interjecţiei ebraice. ♦ „despre tine" (A) / „împotriva ta" (B) – nu apar în TM.

A

38 El i-a spus: „Du-te"; şi a lăsat-o să plece vreme de două luni. Şi au plecat, ea şi însoţitoarele ei, şi şi-a plâns fecioria în munţi.
39 Şi a fost aşa: la capătul celor două luni, s-a întors la tatăl ei şi Iephthae şi-a dus la capăt jurământul pe care-l făcuse. Şi ea nu cunoscuse bărbat. Şi s-a făcut un obicei în Israel:
40 în fiecare an, fiicele lui Israel se adunau să o jelească pe fiica lui Iephthae galaaditul, patru zile în fiecare an.

12 1 Şi s-au adunat fiii lui Efraim şi au mers la Sephina şi i-au spus lui Iephthae: „De ce te-ai pornit să lupţi cu fiii lui Ammon şi pe noi nu ne-ai chemat să pornim cu tine? Îţi vom arde casa în foc."

2 Şi Iephthae le-a spus: „Eram nedreptăţit, eu şi poporul meu, iar fiii lui Ammon mă apăsau rău; v-am strigat şi voi nu m-aţi scăpat din mâna lor.
3 Şi am văzut că nu era nimeni să mă scape – şi mi-am primejduit singur viaţa; şi am trecut la fiii lui Ammon şi mi i-a dat Domnul în mână; atunci de ce v-aţi ridicat împotriva mea astăzi, ca să vă luptaţi cu mine?"

B

38 El i-a spus: „Du-te"; şi a lăsat-o să plece vreme de două luni. Şi au plecat, ea şi însoţitoarele ei, şi şi-a plâns fecioria în munţi.
39 Şi a fost aşa: după cele două luni, s-a întors la tatăl ei şi Iephthae şi-a împlinit cu ea jurământul pe care-l făcuse. Şi ea nu cunoscuse bărbat. Şi s-a făcut un obicei în Israel:
40 în fiecare an, fiicele lui Israel mergeau să o jelească pe fiica lui Iephthae din Galaad, patru zile în fiecare an.

12 1 Şi fiii lui Efraim au dat strigăt [de adunare] şi au trecut spre miazănoapte şi i-au spus lui Iephthae: „De ce te-ai pornit să te baţi cu fiii lui Ammon şi pe noi nu ne-ai chemat să pornim cu tine? Îţi vom arde casa în foc peste tine."
2 Şi Iephthae le-a spus: „Am fost în luptă aprigă, eu şi poporul meu cu fiii lui Ammon; v-am strigat şi voi nu m-aţi scăpat din mâna lor.

3 Şi am văzut că tu nu eşti izbăvitor – şi mi-am primejduit singur viaţa; şi am trecut spre fiii lui Ammon şi mi i-a dat Domnul în mână; atunci pentru ce v-aţi ridicat împotriva mea astăzi, ca să vă bateţi cu mine?"

12,3 „mi-am primejduit singur viaţa", *litt.* „mi-am pus sufletul (= viaţa) în mâna mea" – calc după ebr. *'āśīmāh naph^{e}şī b^{e}khappī, litt.* „mi-am pus viaţa în palma mea".

A

4 Şi i-a adunat Iephthae pe toţi bărbaţii din Galaad şi s-a războit cu Efraim; şi l-au bătut bărbaţii din Galaad pe Efraim, fiindcă aceştia spuseseră: „Fugari din Efraim, [sunteţi] voi, Galaad este între Efraim şi Manase."

5 Şi au luat în stăpânire bărbaţii din Galaad vadurile Iordanului de la Efraim şi a fost aşa: fugarii din Efraim au spus: „[Vrem] să trecem", iar bărbaţii din Galaad le-au spus: „Nu cumva sunteţi voi din Efraim?" Şi au răspuns: „Nu suntem."

6 Şi le-au spus lor: „Ziceţi atunci cuvântul cu pricina"; şi n-au fost în stare să-l spună aşa [cum trebuie]. [Atunci] i-au luat şi i-au omorât la vadul Iordanului, şi au căzut în vremea aceea din Efraim patruzeci şi două de mii.

7 Şi a fost Iephthae judecător în Israel vreme de şase ani. Apoi a

B

4 Şi i-a adunat Iephthae pe toţi bărbaţii din Galaad şi s-a bătut cu Efraim; şi l-au bătut bărbaţii din Galaad pe Efraim, fiindcă aceştia spuseseră: „Fugari din Efraim, [sunteţi] voi, Galaad este între Efraim şi Manase."

5 Şi au luat în stăpânire bărbaţii din Galaad vadurile Iordanului de la Efraim şi a fost aşa: fugarii din Efraim spuneau „Să trecem", iar bărbaţii din Galaad le spuneau lor: „Nu eşti ephrathit?" Şi răspundea: „Nu."

6 Şi spuneau: „Zi atunci: Spic"; şi n-a fost în stare să-l spună aşa. [Atunci] l-au luat şi l-au omorât la vadul Iordanului, şi au căzut în împrejurarea aceea din Efraim patruzeci şi două de mii.

7 Şi a fost Iephthae judecător în Israel vreme de şaizeci de ani. Apoi

---

12,5-6 Episodul cuvântului de încercare este tratat diferit în greacă faţă de TM. În TM, scena este descrisă individual, fiecare fugar în parte fiind supus încercării. Lecţiunea din A redă scena global, ca o realitate colectivă: aoristul este un timp adecvat acestei prezentări. Lecţiunea din B modifică pluralul (din versetul precedent) în singular, păstrând însă timpul aorist. L dă o traducere logică (plural colectiv, imperfect repetitiv), în perfect acord cu TM.

12,6 Cuvântul de încercare este ebr. *şibboleth*: testul constă în pronunţarea lui corectă, de vreme ce efraimiţii îl pronunţau cu iniţială siflantă, *sibboleth* (textul ebraic indică limpede distincţia, prin folosirea iniţialei *şin* vs *samekh*). Cum greaca nu are serie fricativă, nu putea recurge la o transliterare. Soluţia diferă de la o traducere la alta: AL preferă un termen care explică situaţia (σύνθημα, „parolă, cuvânt convenit"), B recurge la echivalarea semantică, prin στάχυς, „spic".

12,7 „şase ani" (A) / „şaizeci de ani" (B): TM susţine varianta din A; „şaizeci" poate fi rezultatul unei confuzii grafice între literele (cu valoare numerică) ς' şi ξ'.

A

murit Iephthae galaaditul şi a fost înmormântat în cetatea sa, Galaad.
8 Şi după el a fost judecător în Israel Esebon din Baithleem.
9 Şi aceluia i s-au născut treizeci de fii şi treizeci de fiice, pe care le-a trimis în altă parte; şi a adus din afară treizeci de femei pentru fiii lui. Şi a fost judecător în Israel vreme de şapte ani.
10 Şi a murit Esebon şi a fost înmormântat în Bethleem.
11 Şi după el a fost judecător în Israel Ailon zabulonitul. El a fost judecător în Israel vreme de zece ani.
12 Şi a murit Ailon zabulonitul la Ailim şi l-au înmormântat în ţinutul lui Zabulon.
13 Şi a fost după el judecător în Israel Labdon, fiul lui Sellem, pharathonitul.
14 Şi acestuia i s-au născut patruzeci de fii şi treizeci de fii ai fiilor săi, care încălecau pe şaptezeci de asini.

B

a murit Iephthae galaaditul şi a fost înmormântat în cetatea sa, Galaad.
8 Şi după el a fost judecător în Israel Abaisan din Baithleem.
9 Şi acela avea treizeci de fii şi treizeci de fiice, pe care le-a trimis în altă parte; şi a adus din afară treizeci de fiice pentru fiii lui. Şi a fost judecător în Israel vreme de şapte ani.
10 Şi a murit Abaisan şi a fost înmormântat în Baithleem.
11 Şi a fost judecător după el în Israel Ailom zabulonitul, vreme de zece ani.
12 Şi a murit Ailom zabulonitul şi l-au înmormântat la Ailom, în ţinutul lui Zabulon.
13 Şi a fost după el judecător în Israel Abdon, fiul lui Ellel, pharathonitul.
14 Şi el avea patruzeci de fii şi treizeci de fii ai fiilor săi, care încălecau pe şaptezeci de asini. Şi a

---

12,8 Numele celor trei judecători minori sunt diferit notate în textele greceşti. „Esebon" (Εσεβων) este varianta din A, inexplicabilă; „Abaisan" (Αβαισαν) este cea din B – ale cărei consoane coincid cu TM (*'Ibh^{e}ṭān*). Flavius Iosephus (*AI* V,271) dă o formă grecizantă a numelui ('Αψάνης) şi precizează că judecătorul face parte din tribul lui Iuda şi că este vorba de Bethleemul lui Iuda (deşi este, probabil, Bethleemul din Zabulon – *cf.* Iis. Nav. 19,15 A); toponimul apare în vv. 8-10 în forma Baithleem, cu excepţia finalului v. 10 din A: Bethleem.

12,12 Numele celui de-al doilea judecător apare în varianta „Ailon" (Αιλων) în A şi „Ailom" (Αιλωμ) în B; în B dispare distincţia între numele judecătorului şi toponim.

12,13 Variantele numelui – „Labdon" (Λαβδων) (A) / „Abdon" (Αβδων) (B), formă susţinută de TM – ar putea fi explicate prin confuzia grafică între literele Λ şi A în scrierea uncială.

A

Şi a fost judecător în Israel vreme
de opt ani.
15 Şi a murit Labdon, fiul lui Sellem
phraathonitul şi a fost înmormântat
la Phraathon, în ţinutul lui Efraim,
pe muntele Lanac.

13 1 Şi fiii lui Israel au început
iarăşi să facă ce este rău înaintea
Domnului, şi Domnul i-a dat în
mâna Străinilor vreme de patruzeci
de ani.
2 Era un bărbat din Saraa, din tribul
lui Dan, pe nume Manoe, iar ne-
vasta lui era stearpă şi nu năştea.

3 Şi s-a arătat un înger al Domnului
dinaintea femeii şi i-a spus: „Iată că
tu eşti stearpă şi nu naşti; însă vei
rămâne grea şi vei naşte un fiu.
4 Dar acum păzeşte-te şi nu bea vin
şi nici sicheră şi nu mânca nimic
necurat;
5 căci, iată, tu vei rămâne grea şi
vei naşte un fiu; şi nu va trece fierul

B

fost judecător în Israel vreme de
opt ani.
15 Şi a murit Abdon, fiul lui Ellel
pharathonitul, şi a fost înmormântat
la Pharathom, în ţinutul lui Efraim,
pe muntele lui Amalec.

13 1 Şi iarăşi au început fiii lui
Israel să facă ce este rău înaintea
Domnului, şi Domnul i-a dat în
mâna filistenilor vreme de patruzeci
de ani.
2 Era un bărbat din Saraa, dintr-o
familie dintr-un neam al daniţilor,
pe nume Manoe, iar nevasta lui era
stearpă şi nu năştea.
3 Şi s-a arătat un înger al Domnului
dinaintea femeii şi i-a spus: „Iată că
tu eşti stearpă şi n-ai născut; însă
vei zămisli un fiu.
4 Dar acum păzeşte-te şi nu bea vin
şi nici băutură ameţitoare şi nu
mânca nimic necurat;
5 căci, iată, vei rămâne grea şi vei
naşte un fiu; şi nu va trece fierul pe

12,15 Numele muntelui are atâtea variante greceşti câte tradiţii manuscrise majore există: „Lanac" (Λανακ) în A, „al lui Amalec" (Αμαληκ) în B – ca şi în TM, „al lui Sellem" (Σελλημ) în L.

13,2 B: „dintr-o familie dintr-un neam al daniţilor" (ἀπὸ δήμου συγγενείας τοῦ Δανι): traducere dublă a ebr. *mimmiş^{e}paḫath haddānī; miş^{e}pahāh* este tradus de obicei cu δῆμος, care trebuie interpretat ca o subdiviziune a tribului (*cf.* Num. 1,2 etc.) cu aceeaşi valoare ca şi συγγένεια.

13,5 Consacrarea pruncului (din momentul conceperii sale până la sfârşitul vieţii) este urmarea unei porunci divine exprese, nu a făgăduinţei omeneşti. El devine astfel „nazireu" (ναζιραῖον)/„nazir" (ναζιρ), adică este pus deoparte ca ales al lui Dumnezeu. Samson este din acest punct de vedere un personaj aparte în Biblie; în B este pur şi simplu

A

pe capul lui, căci va fi copilaşul
[încă] din pântece sfinţit nazireu
pentru Dumnezeu şi el va porni să
izbăvească pe Israel din mâna Străi-
nilor."
6 Şi a mers femeia şi i-a spus băr-
batului său: „Un om al lui Dumne-
zeu a venit la mine şi înfăţişarea lui
era ca înfăţişarea unui înger al lui
Dumnezeu, cu totul strălucitoare; şi
l-am întrebat de unde este, dar nu
mi-a dat de ştire numele său.
7 Şi mi-a spus: «Iată că tu vei rămâne
grea şi vei naşte un fiu; şi acum să
nu bei vin şi nici sicheră şi să nu
mănânci nimic necurat, căci prun-
cul va fi un nazireu al lui Dum-
nezeu, încă din pântece şi până în
ziua morţii sale.»"
8 Şi s-a rugat Manoe Domnului şi a
spus: „Iartă-mă, Doamne, omul lui
Dumnezeu pe care l-ai trimis la noi,
să vină [iarăşi] la noi şi să ne
lumineze ce să facem cu pruncul ce
se va naşte."
9 Şi Dumnezeu a ascultat de glasul
lui Manoe şi îngerul lui Dumnezeu

B

capul lui, căci copilaşul va fi [încă]
din pântece nazir lui Dumnezeu, şi
el va porni să izbăvească pe Israel
din mâna filistenilor."
6 Şi a mers femeia şi i-a spus
bărbatului său: „Un om al lui
Dumnezeu a venit la mine şi chipul
lui era ca un chip de înger al lui
Dumnezeu, cu totul înspăimântător;
şi nu l-am întrebat de unde este, nici
nu mi-a vestit numele său.
7 Şi mi-a spus: «Iată, tu ai în pân-
tece şi vei naşte un fiu; şi acum să
nu bei vin şi nici băutură ameţitoare
şi să nu mănânci nimic necurat, căci
pruncul va fi sfinţit lui Dumnezeu
încă din pântece şi până în ziua
morţii sale.»"
8 Şi a înălţat Manoe rugăciune către
Domnul şi a spus: „Iartă-mă, Doamne
Adonai, omul lui Dumnezeu pe care
l-ai trimis la noi, să vină [iarăşi] la
noi şi să ne lumineze ce să facem cu
pruncul ce se va naşte."
9 Şi Dumnezeu a ascultat de glasul
lui Manoe şi îngerul lui Dumnezeu

---

transliterat termenul ebraic *nāzīr*, care este interpretat în alte pasaje (*cf.* nota la Num. 6,2). Nazireul se abţine de la vin şi de la orice băutură ameţitoare, inclusiv de la consumarea stafidelor (care provin tot din viţa de vie); el nu-şi taie părul din momentul consacrării, întrucât părul este considerat „adăpost al duhurilor şi puterilor magice"; nu are voie să se apropie de nici un cadavru, nici chiar al unei rude apropiate. La încheierea legământului, nazireul îşi taie părul şi-l arde pe altar.

13,6 „strălucitoare" (ἐπιφανής) (A) / „înspăimântător" (φοβερόν) (B): varianta din B este susţinută de TM. Deosebirea se poate datora confuziei dintre formele verbelor ebr. *rā'āh*, „a vedea" şi *yārē'*, „a se teme".

A

s-a arătat încă o dată dinaintea femeii, pe când aceasta şedea pe câmp; iar Manoe, soţul ei, nu era cu ea.
10 Şi femeia a alergat în grabă şi i-a vestit bărbatului ei şi i-a spus: „Iată că mi-a apărut omul care a venit la mine în ziua aceea."
11 Şi Manoe s-a ridicat şi a pornit în urma nevestei lui spre omul acela şi i-a spus: „Oare tu eşti omul care i-a vorbit femeii?" Şi i-a răspuns îngerul: „Eu [sunt]."
12 Şi i-a spus Manoe: „Acum, că vorba ta se împlineşte: care va fi legea pruncului şi [care-i vor fi] faptele?"
13 Şi a răspuns îngerul Domnului către Manoe: „Să se păzească de toate lucrurile pe care i le-am spus femeii;
14 din toate cele care vin din viţa de vie să nu mănânce, şi vin şi sicheră să nu bea şi să nu mănânce nimic necurat; de toate câte i le-am poruncit, să se păzească."

B

a mers încă o dată dinaintea femeii, pe când aceasta şedea pe câmp; iar Manoe, soţul ei, nu era cu ea.
10 Şi femeia a alergat în grabă şi i-a vestit bărbatului ei şi i-a spus: „Iată că mi-a apărut omul care a venit la mine în ziua [aceea]."
11 Şi Manoe s-a ridicat şi a pornit în urma nevestei lui spre omul acela şi i-a spus: „Oare tu eşti omul care i-a vorbit femeii?" Şi i-a răspuns îngerul: „Eu [sunt]."
12 Şi i-a spus Manoe: „Acum se va împlini vorba ta; care va fi legea pruncului şi [care-i vor fi] faptele?"
13 Şi a răspuns îngerul Domnului către Manoe: „De toate lucrurile pe care i le-am numit femeii, să se păzească;
14 din toate cele care vin din viţa vinului să nu mănânce; şi vin şi sicheră ameţitoare să nu bea şi să nu mănânce nimic necurat; să se păzească de toate câte i le-am poruncit."

13,12 „vorba ta": termenii greceşti sunt diferiţi (ῥῆμα în A, λόγος în B). Spre deosebire de Pentateuh, unde alegerea între cei doi termeni gr. tinde să reflecte, în funcţie de context, diferitele sensuri ale ebr. *dābhār* („cuvânt", dar şi „lucru" = realitatea semnificată), în Jud. cei doi termeni gr. sunt folosiţi nediferenţiat.

13,14 Versetele 13-14 sunt în TM reluarea poruncilor transmise femeii pentru fiul care i se va naşte. Şi în textul grecesc există o suprapunere între aceste pasaje – cu o excepţie notabilă: penultimul cuvânt din v. 14 este, în tradiţia manuscrisă, αὐτῷ „[i le-am poruncit] lui [să se păzească]", ceea ce ar transfera asupra băiatului restricţiile alimentare formulate mai înainte numai în privinţe mamei însărcinate. Editorul Rahlfs corectează textul în αὐτῇ, „ei" (dativul feminin).

A

15 Şi Manoe a spus către îngerul
Domnului: „[Îngăduie-ne] să te oprim
ca să pregătim înaintea ta un ied."

16 Şi îngerul Domnului a spus către
Manoe: „Dacă mă vei opri, nu voi
mânca din pâinile tale, dar dacă vei
face ardere de tot, o vei înălţa Dom-
nului." Căci Manoe nu înţelesese că
era un înger al Domnului.
17 Şi a spus Manoe către îngerul
Domnului: „Care este numele tău,
pentru ca, atunci când se va împlini
vorba ta, să te slăvim?"
18 Şi îngerul Domnului i-a spus:
„Pentru ce mă întrebi de numele
meu? Căci este minunat."
19 Şi a luat Manoe un ied şi jertfa şi
le-a pus pe o piatră pentru Domnul,
pentru Domnul care săvârşeşte mi-
nuni; iar Manoe şi nevasta lui pri-
veau.
20 Şi a fost aşa: atunci când s-a
înălţat flacăra de pe altar spre cer,
s-a înălţat îngerul Domnului în fla-
cără, iar Manoe şi nevasta lui pri-
veau şi au căzut cu feţele la pământ.

B

15 Şi Manoe a spus către îngerul
Domnului: „[Îngăduie-ne] să te ţi-
nem aici ca să pregătim înaintea ta
un ied."
16 Şi îngerul Domnului a spus către
Manoe: „Dacă mă vei ţine, nu voi
mânca din pâinile tale, dar dacă vei
face ardere de tot, o vei înălţa Dom-
nului." Căci Manoe nu înţelesese că
era un înger al Domnului.
17 Şi a spus Manoe către îngerul
Domnului: „Care este numele tău?
De s-ar împlini vorba ta, te vom
slăvi."
18 Şi îngerul Domnului i-a spus:
„De ce mă întrebi de numele meu?
Căci este minunat."
19 Şi a luat Manoe un ied şi jertfa şi
le-a pus pe o piatră pentru Domnul;
apoi s-a oprit din ce făcea, iar
Manoe şi nevasta lui se uitau.

20 Şi a fost aşa: atunci când s-a
înălţat flacăra de pe altar până la
cer, s-a înălţat îngerul Domnului în
flacăra altarului, iar Manoe şi ne-
vasta lui se uitau şi au căzut cu
feţele la pământ.

13,18 „Pentru ce mă întrebi de numele meu?" – cuvinte adresate şi lui Iacob în Gen. 32,30: Dumnezeu îşi dezvăluie numele doar atunci când voieşte (*cf.* Ex. 3,14). ♦ „minunat": gr. θαυμαστόν („extraordinar", „miraculos") redă, în toată tradiţia manuscrisă, ebr. *peli'y*, formă foarte rară, care mai este atestată doar în Ps. 139,6. Adjectivul θαυμαστός mai este folosit în relaţie cu numele divin în Deut. 28,58, în relaţie cu Dumnezeu în Ex. 15,11 şi cu lucrările Sale în Ex. 34,10 – în toate aceste pasaje traduce *nōrā'*, „puternic, de temut".

13,19 A: „pentru Domnul care săvârşeşte minuni": TM are *ū maphli' la'aśōth*, „şi Celui care săvârşeşte minuni". Se poate presupune că este numele altarului, ca în 6,24.

A

21 Şi nu s-a mai arătat îngerul Domnului dinaintea lui Manoe şi dinaintea nevestei lui; atunci a ştiut Manoe că este un înger al Domnului.
22 Şi a spus Manoe către nevasta lui: „De moarte vom muri, căci l-am văzut pe Dumnezeu."
23 Şi i-a spus nevasta lui: „Dacă voia Domnul să murim, nu ar fi primit din mâinile noastre ardere de tot şi prinos şi nu ne-ar fi luminat toate acestea şi nu ne-ar fi dat să le auzim."
24 Şi femeia a născut un fiu şi i-a pus numele Samson; şi l-a binecuvântat Domnul, şi copilaşul a crescut.
25 Şi duhul Domnului a început să-l însoţească în tabăra lui Dan, între Saraa şi Esthaol.

14 1 Samson a coborât la Thamnatha şi a văzut o femeie în Thamnatha, dintre fiicele Străinilor; şi a fost plăcută în faţa lui.
2 S-a întors şi i-a vestit tatălui său şi mamei sale şi a spus: „Am văzut o femeie în Thamnatha dintre fiicele Străinilor – luaţi-mi-o acum de soţie."
3 Şi i-au spus tatăl său şi mama sa: „Nu se află printre fiicele fraţilor tăi şi în tot poporul tău nici o femeie,

B

21 Şi nu s-a mai arătat îngerul Domnului dinaintea lui Manoe şi dinaintea nevestei lui; atunci a ştiut Manoe că este un înger al Domnului.
22 Şi a spus Manoe către nevasta lui: „De moarte vom muri, căci l-am văzut pe Dumnezeu."
23 Şi i-a spus nevasta lui: „Dacă dorea Domnul să murim, nu ar fi luat din mâinile noastre ardere de tot şi jertfă şi nu ne-ar fi desluşit toate acestea şi nu ne-ar fi dat acum să le auzim."
24 Şi a născut femeia un fiu şi i-a pus numele Samson; şi a crescut copilaşul şi Domnul l-a binecuvântat.
25 Şi duhul Domnului a început să-l însoţească în tabăra lui Dan, între Saraa şi Esthaol.

14 1 Samson a coborât la Thamnatha şi a văzut o femeie în Thamnatha, dintre fiicele Străinilor.

2 S-a întors şi a vestit tatălui său şi mamei sale şi a spus: „Am văzut o femeie în Thamnatha dintre fiicele filistenilor – luaţi-mi-o acum de soţie."
3 Şi i-au spus tatăl său şi mama sa: „Oare nu sunt fiice ale fraţilor tăi, şi în tot poporul tău [nu este] nici o

---

14,2 „s-a întors": *litt.* „s-a urcat".
14,3 Începând cu acest verset, textul din B nu se mai deosebeşte de cel din A prin folosirea termenului „filisteni" (*vide* v. 2); de aici încolo ebr. *p^{e}liš^{e}tīm* este tradus, ca şi în AL, prin ἀλλόφυλοι, „Străini".

A

de pleci să-ţi iei femeie dintre
Străinii netăiaţi împrejur?" Şi a
spus Samson către tatăl său: „Pe
aceasta să mi-o luaţi, căci a plăcut
ochilor mei."
4 Şi nici tatăl său, nici mama sa
n-au înțeles că era de la Domnul: El
căuta să-i facă pe Străini să plă-
tească; fiindcă în vremea aceea Străi-
nii domneau peste fiii lui Israel.
5 Şi a coborât Samson împreună
cu tatăl său şi cu mama sa la
Thamnatha. Şi au ocolit pe la o vie
din Thamnatha şi iată că un leu
tânăr îi iese înainte răgând.
6 Şi duhul Domnului s-a pogorât
asupra lui [Samson], şi el a sfâşiat
[leul] de parcă ar fi sfâşiat un ied,
deşi nu avea nimic în mână. Şi nu
le-a dat de ştire nimic din ce făcuse
nici tatălui său, nici mamei sale.
7 Şi au coborât şi au vorbit cu fe-
meia, şi ea s-a arătat plăcută dinain-
tea lui Samson.
8 Şi s-a întors după [câteva] zile să
o ia şi a ocolit ca să vadă stârvul
leului; şi iată că în gura leului era
un roi de albine şi era miere.
9 Şi a luat-o în gură şi a pornit la
drum, mergând şi mâncând-o. Şi a

B

femeie, de pleci să-ţi iei femeie din-
tre Străinii netăiaţi împrejur?" Şi a
spus Samson către tatăl său: „Pe
aceasta să mi-o luaţi, căci a fost
potrivită în ochii mei."
4 Şi nici tatăl său, nici mama sa
n-au înțeles că era de la Domnul: El
căuta să să se răzbune pe Străini;
fiindcă în vremea aceea Străinii
erau domni peste fiii lui Israel.
5 Şi a coborât Samson împreună
cu tatăl său şi cu mama sa la
Thamnatha. Şi au mers până la o
vie din Thamnatha şi iată că un leu
tânăr îi iese în faţă răgând.
6 Şi duhul Domnului s-a pogorât
asupra lui [Samson] şi el a sfâşiat
[leul] de parcă ar fi sfâşiat un ied,
deşi nu avea nimic în mâini. Şi nu
le-a dat de ştire nimic din ce făcuse
nici tatălui său, nici mamei sale.
7 Şi au coborât şi au vorbit cu
femeia; şi ea a fost potrivită în ochii
lui Samson.
8 După [câteva] zile, el s-a întors să
o ia şi a ocolit ca să vadă stârvul
leului; şi iată că era un roi de albine
în gura leului şi miere.
9 Şi a luat în mâini şi a pornit la
drum, mergând şi mâncând-o. Şi a

14,8 „în gura", gr. ἐν τῷ στώματι: este forma care apare în ALB, dar este posibil să fie o grafie greşită pentru σώματι, „corp", „stârv", care ar reda mai bine cuvântul ebraic (*bigᵉwiyyath*); în versetul următor, A are ἐκ τῆς ἕξεως..., „din stârvul leului" (ca în TM), pe când B păstrează confuzia „din gura leului" (ἀπὸ τοῦ στόματος...).

14,9 „a luat-o în gură" (A) / „a luat în mâini" (B – ca în TM). Varianta A poate fi atrasă de „gura leului" din versetul precedent.

A

mers la tatăl său şi la mama sa şi le-a dat, iar ei au mâncat; dar nu le-a dat de ştire că luase mierea din stârvul leului.
10 Şi a coborât tatăl său la femeie. Şi a făcut Samson acolo ospăţ vreme de şapte zile, căci aşa făceau tinerii.
11 Şi a fost aşa: de frica lui, i-au pus alături treizeci de însoţitori şi stăteau cu el.
12 Şi le-a spus Samson: „Vă voi spune o ghicitoare şi, dacă îmi dezlegaţi ghicitoarea în cele şapte zile ale ospăţului, vă voi da treizeci de [cămăşi de] in şi treizeci de veşminte de deasupra;
13 iar dacă nu mi-o puteţi dezlega, să-mi daţi voi mie treizeci de [cămăşi de] in şi treizeci de veşminte de deasupra." Şi ei i-au spus: „Spune-ne ghicitoarea, iar noi o vom asculta."
14 Şi le-a spus:

„Din cel care mănâncă au ieşit bucate
şi din cel puternic a ieşit dulceaţă."

Şi n-au putut să-i dea răspunsul la ghicitoare, nici după trei zile.
15 Şi a fost aşa: în ziua a patra i-au spus nevestei lui Samson: „Ademeneşte-l pe bărbatul tău şi să-ţi

B

mers la tatăl său şi la mama sa şi le-a dat, iar ei au mâncat; dar nu le-a dat de ştire că luase mierea din gura leului.
10 Şi tatăl său a coborât la femeie. Şi a făcut Samson acolo ospăţ vreme de şapte zile, căci aşa fac tinerii.
11 Şi a fost aşa: atunci când l-au văzut, au luat treizeci de oaspeţi şi stăteau cu el.
12 Şi le-a spus Samson: „Vă voi spune o ghicitoare şi, dacă mi-o dezlegaţi în cele şapte zile ale ospăţului şi ghiciţi, vă voi da treizeci de [cămăşi de] in şi treizeci de veşminte de deasupra;
13 iar dacă nu mi-o puteţi dezlega, să-mi daţi voi mie treizeci de tunici şi treizeci de veşminte de schimb." Şi ei i-au spus: „Spune-ne ghicitoarea, iar noi o vom asculta."
14 Şi le-a spus:

„Ce mâncare a ieşit din cel care mănâncă
şi dulceaţă din cel puternic?"

Şi n-au putut să-i dea răspunsul la ghicitoare nici după trei zile.
15 Şi a fost aşa: în ziua a patra i-au spus nevestei lui Samson: „Ademeneşte-l pe bărbatul tău şi să-ţi

---

14,11 „de frica lui" (A) / „când l-au văzut" (B = TM): variantele pot fi explicate printr-o confuzie între forme ale verbelor ebr. *yārē'*, „a se teme" , şi *rā'āh*, „a vedea"; *cf.* nota 13,6.
14,15 „în ziua a patra": ambele texte editate de Rahlfs dau aici τῇ ἡμέρᾳ τῇ τετάρτῃ; TM are însă „ziua a şaptea" (indicaţie aşteptată în desfăşurarea episodului); LXX armonizează cu versetul anterior, cu atât mai explicabil cu cât diferenţa dintre numeralele ebraice „şapte" şi „patru" este de o singură consoană.

A

dezlege ghicitoarea, [dacă vrei] să nu te ardem în foc pe tine şi casa tatălui tău; sau ne-aţi chemat ca să ne sărăciţi?"

16 Şi a plâns nevasta lui Samson dinaintea lui şi i-a spus: „Ai prins pică pe mine şi ai încetat să mă iubeşti, căci ghicitoarea pe care le-ai spus-o fiilor poporului meu nici mie nu mi-o dezlegi." Iar Samson i-a spus: „Uite că tatălui meu şi mamei mele nu le-am dezlegat-o, şi să ţi-o dezleg ţie?"

17 Dar [ea] a plâns dinaintea lui până în ziua a şaptea, cât a durat ospăţul; şi a fost aşa: în ziua a şaptea i-a dezlegat-o, fiindcă nu-l lăsa în pace; şi ea le-a vestit fiilor poporului său.

18 Şi i-au spus lui bărbaţii cetăţii în ziua a şaptea, înainte de asfinţitul soarelui:

„Ce este mai dulce decât mierea
şi mai puternic decât leul?"
şi le-a spus lor Samson:
„Dacă nu mi-aţi fi îmblânzit juninca,
nu mi-aţi fi aflat ghicitoarea."

19 Şi s-a pogorât asupra lui duhul Domnului şi el a coborât la Ascalon

B

dezlege ghicitoarea, [dacă vrei] să nu-ţi dăm foc ţie şi casei tatălui tău; sau ne-aţi chemat ca să ne asupriţi?"

16 Şi a plâns nevasta lui Samson dinaintea lui şi i-a spus: „Ai prins numai pică pe mine şi ai încetat să mă iubeşti, căci ghicitoarea pe care le-ai spus-o fiilor poporului meu nici mie nu mi-o dezlegi." Iar Samson i-a spus: „Dacă tatălui meu şi mamei mele nu le-am dezlegat-o, să ţi-o dezleg ţie?"

17 Dar [ea] a plâns dinaintea lui până în ziua a şaptea, cât le-a ţinut ospăţul; şi a fost aşa: în ziua a şaptea i-a dezlegat-o, fiindcă nu-i dădea pace; şi ea le-a vestit fiilor poporului său.

18 Şi i-au spus lui bărbaţii cetăţii în ziua a şaptea, înainte de răsăritul soarelui:

„Ce este mai dulce decât mierea
şi mai puternic decât leul?"
şi le-a spus lor Samson:
„Dacă nu aţi fi arat cu juninca mea,
nu mi-aţi fi ştiut ghicitoarea."

19 Şi s-a lăsat asupra lui duhul Domnului şi el a coborât la Ascalon

---

14,18 „asfinţitul soarelui" (A) / „răsăritul soarelui" (B): prima variantă, cea din A (şi L) corespunde TM; lecţiunea din B se poate explica prin felul în care se socotea ziua – în Pentateuh existau două modalităţi distincte de calcul (de la un răsărit până la următorul, sau de la un asfinţit până la următorul; *cf.* Gen. 7,4.12; Lev. 23,32). Abia după Exil s-a generalizat socotirea zilelor de la o seară la alta.

A

şi a lovit treizeci de bărbaţi de acolo şi le-a luat veşmintele şi le-a dat celor care-i dezlegaseră ghicitoarea. Şi Samson s-a umplut de mânie şi a urcat la casa tatălui său.
20 Şi nevasta lui Samson s-a măritat cu vornicelul lui, care-i fusese însoţitor.

15 1 Şi a fost aşa: după o vreme, în zilele secerişului de grâu, Samson a mers să-şi vadă nevasta, ducând cu el un ied; şi a spus: „Voi merge la nevasta mea, în camera de culcare." Dar tatăl aceleia nu l-a lăsat să intre la ea.
2 Şi tatăl ei a zis: „Eu chiar am spus că într-adevăr i-ai purtat pică şi am dat-o însoţitorului tău; uite, nu e mai bună pentru tine sora ei mai tânără? Ţi-o dau în locul ei."

3 Şi i-a spus Samson: „Sunt fără vină de astă dată faţă de Străini, dacă acum am să vă fac rele."
4 Şi Samson s-a dus şi a prins trei sute de vulpi şi a luat torţe, a prins [vulpile] coadă la coadă şi a pus câte o torţă între două cozi, la mijloc.
5 Şi a dat foc torţelor şi le-a dat drumul vulpilor în lanurile Străinilor şi a dat foc la grâu şi la tot ce era cultivat, de la pai la spicul înălţat, la viţă şi la măslin.
6 Şi au întrebat Străinii: „Cine a făcut aceasta?" Şi au răspuns:

B

şi a lovit treizeci de bărbaţi de acolo şi le-a luat hainele şi a dat veşmintele celor care-i dezlegaseră ghicitoarea. Şi s-a mâniat în sufletul său Samson şi a urcat la casa tatălui său.
20 Şi nevasta lui Samson a ajuns a unuia dintre însoţitorii lui, cu care legase prietenie.

15 1 Şi a fost aşa: după o vreme, în zilele secerişului de grâu, Samson a mers să-şi vadă nevasta, [ducând cu el] un ied; şi a spus: „Voi merge la nevasta mea, în iatac." Dar tatăl aceleia nu l-a lăsat să intre.

2 Şi tatăl ei a zis: „Eu am spus hotărât că tu într-adevăr i-ai purtat pică şi i-am dat-o unuia dintre prietenii tăi; nu e oare mai bună pentru tine sora ei mai tânără? Ţi-o dau în locul ei."
3 Şi i-a spus Samson: „Sunt fără de vină şi de astă dată faţă de Străini, dacă am să le fac un rău."
4 Şi Samson s-a dus şi a prins trei sute de vulpi şi a luat torţe, a prins [vulpile] coadă la coadă şi a pus câte o torţă între două cozi, la mijloc, şi le-a legat.
5 Şi a aprins torţele şi le-a dat drumul vulpilor în lanurile Străinilor şi au ars de la arie şi până la spicul înălţat, la viţă şi la măslin.

6 Şi au întrebat Străinii: „Cine a făcut aceasta?" Şi au răspuns:

A

„Samson, ginerele thamnatheului,
pentru că i-a luat nevasta şi a dat-o
însoţitorului lui"; şi au urcat Străinii
şi au trecut prin foc casa tatălui ei şi
pe ea şi pe tatăl ei.
7 Şi le-a spus Samson: „Dacă aţi
făcut astfel, eu nu voi fi mulţumit
[până ce] mă voi răzbuna pe fiecare
dintre voi în parte."
8 Şi i-a bătut pe aceia pe coapse,
mare bătaie. Şi a coborât şi s-a
sălăşluit lângă pârâu, în peştera lui
Etam.
9 Şi s-au urcat Străinii şi şi-au aşe-
zat tabăra împotriva lui Iuda şi au
fost daţi îndărăt la Lechi.
10 Şi le-au spus toţi oamenii din
Iuda: „De ce v-aţi urcat la noi?" Iar
Străinii le-au răspuns: „Ca să-l
legăm pe Samson şi să îi facem ce
ne-a făcut el nouă."
11 Şi au coborât trei mii de oameni
din Iuda la deschizătura peşterii lui
Etam şi i-au spus lui Samson: „Nu
ştii că Străinii sunt stăpâni peste
noi? De ce ne-ai făcut acestea?" Şi
Samson le-a răspuns: „Ce ne-au
făcut nouă, la fel le-am făcut lor."
12 Şi ei i-au spus: „Am coborât ca să
te legăm şi să te dăm în mâinile
Străinilor." Şi Samson le-a spus:
„Juraţi-mi că nu mă omorâţi şi

B

„Samson, ginerele thamnitului,
pentru că i-a luat nevasta şi a dat-o
unuia dintre prietenii lui"; şi au
urcat Străinii şi i-au trecut prin foc
pe ea şi pe tatăl ei.
7 Şi le-a spus Samson: „Dacă aţi
făcut astfel, eu nu voi fi mulţumit
[până ce] îmi voi face dreptate şi
numai la capăt mă voi opri."
8 Şi i-a bătut pe aceia peste picioare,
pe coapse, mare bătaie. Şi a coborât
şi s-a sălăşluit într-o vizuină din
stânca lui Etam.
9 Şi s-au urcat Străinii şi şi-au aşe-
zat tabăra în Iuda şi au fost daţi
înapoi în Levi.
10 Şi le-au spus oamenii din Iuda:
„Pentru ce v-aţi urcat la noi?" Iar
Străinii le-au răspuns: „Ca să-l
legăm pe Samson ne-am urcat, şi ca
să-i facem ce ne-a făcut şi el nouă."
11 Şi au coborât trei mii de oameni
din Iuda la vizuina stâncii lui Etam
şi i-au spus lui Samson: „Nu ştii că
Străinii domnesc peste noi? Pentru
ce ne-ai făcut acestea?" Şi Samson
le-a răspuns: „În ce chip mi-au
făcut mie, la fel le-am făcut lor."
12 Şi ei i-au spus: „Am coborât ca să
te legăm şi să te dăm pe mâna Străi-
nilor." Şi le-a spus lor Samson:
„Juraţi-mi că nu-mi staţi împotrivă."

15,8 B „peste picioare, pe coapse": expresia din B este enigmatică, fiind însă transpunerea literală a textului ebraic (care conţine, poate, o expresie de argou ostăşesc); traducerea din A simplifică imaginea, păstrând doar al doilea termen.

A

predaţi-mă acelora, ca să nu aveţi a
vă înfrunta cu mine."
13 Şi i-au jurat, zicându-i: „Nu, ci te
vom lega cu frânghii şi te vom da în
mâinile acelora, dar cu moarte nu te
vom omorî." Şi l-au legat cu două
frânghii noi şi l-au scos din stâncă.

14 Şi a mers el până la Falca; şi
Străinii au strigat înaintea lui şi i-au
alergat în întâmpinare; şi s-a pogorât
asupra lui duhul Domnului şi frân-
ghiile pe care le avea peste braţe
s-au făcut de parcă ar fi fost câlţi
când îi aprinde focul; iar legăturile
de pe braţele lui s-au desfăcut.
15 Şi el a găsit o falcă de măgar
aruncată în drum şi a întins mâna şi
a luat-o şi a bătut cu ea o mie de
oameni.
16 Şi a spus Samson:

„Cu o falcă de măgar i-am curăţat de tot,
cu o falcă de măgar am bătut o mie de oameni."

17 Şi a fost aşa: când a terminat de
vorbit, a aruncat din mână falca;
şi a numit locul acela „Prăpădul
Fălcii".
18 Şi i s-a făcut tare sete; şi a strigat
către Domnul şi a spus: „Tu ai dat în
mâna robului Tău izbăvirea aceasta
măreaţă, iar acum voi muri de sete

B

13 Şi i-au spus, zicându-i: „Nu, ci te
vom lega cu frânghii şi te vom da
pe mâna acelora, dar cu moarte nu
te vom omorî." Şi l-au legat cu
două frânghii noi şi l-au scos din
stânca aceea.
14 Şi a mers până la Falca; şi
Străinii au strigat înaintea lui şi i-au
alergat în întâmpinare; şi s-a pogorât
asupra lui duhul Domnului şi frân-
ghiile pe care le avea pe braţe s-au
făcut de parcă ar fi fost câlţi când
ard în foc; şi s-au topit legăturile de
pe mâinile lui.
15 Şi el a găsit o falcă de măgar
aruncată în drum şi a întins mâna şi
a luat-o şi a lovit cu ea o mie de
oameni.
16 Şi a spus Samson:

„Cu o falcă de măgar i-am curăţat de tot,
cu falca de măgar am bătut o mie de oameni."

17 Şi a fost aşa: când a terminat de
vorbit, a aruncat din mână falca;
şi a numit locul acela „Prăpădul
Fălcii".
18 Şi i s-a făcut tare sete; şi a plâns
către Domnul şi a spus: „Tu ai dat în
mâna robului Tău izbăvirea aceasta
măreaţă, iar acum voi muri de sete

15,16 Distihul rostit de Samson este din specia poeziei de jubilare, al cărei model îl reprezintă Cântul Deborei.

A

şi voi cădea în mâna celor netăiaţi
împrejur."
19 Şi a deschis Domnul o spărtură în
falcă şi a ieşit de acolo apă; şi a
băut şi i-a venit la loc suflarea în el
şi şi-a venit în simţiri. De aceea i-a
[fost] pus [locului] numele „Izvo-
rul", numit „al Fălcii" până în ziua
aceasta.
20 Şi a fost judecător în vremea
Străinilor douăzeci de ani.

16 1 Şi Samson a pornit de acolo
la Gaza; şi a văzut acolo o femeie
desfrânată şi a intrat la ea.
2 Şi li s-a dat de veste celor din
Gaza: „Samson a venit aici." Şi l-au
înconjurat şi l-au pândit toată noap-
tea la poarta cetăţii şi au stat în
tăcere toată noaptea, spunându-şi:
„Să aşteptăm până la revărsatul
zorilor şi să-l ucidem."
3 Iar Samson a stat culcat până la
miezul nopţii; şi s-a sculat la miezul
nopţii şi a luat porţile de la intrarea
în cetate şi cei doi stâlpi şi i-a ridi-
cat împreună cu drugul; i-a pus pe
umăr şi i-a dus în vârful muntelui,
care este în faţa Hebronului, şi le-a
lăsat acolo.
4 Şi s-a întâmplat după aceea că a
iubit o femeie din valea Sorech, iar
numele ei era Dalila.

B

şi voi cădea în mâna celor netăiaţi
împrejur."
19 Şi a spart Domnul adâncitura din
falcă şi a ieşit de acolo apă; şi a
băut şi i-a venit la loc suflarea şi a
avut viaţă. De aceea i-a pus [locu-
lui] numele „Izvorul celui care
cheamă", cel care este în Falca până
în ziua aceasta.
20 Şi a fost judecător în Israel în
vremea Străinilor douăzeci de ani.

16 1 Samson a plecat la Gaza; şi
a văzut acolo o femeie desfrânată şi
a intrat la ea.
2 Şi li s-a dat de veste celor din
Gaza, cu vorbele: „Samson a venit
aici." Şi l-au înconjurat şi l-au pân-
dit toată noaptea la poarta cetăţii şi
au stat în tăcere toată noaptea, spu-
nându-şi: „De îndată ce se lumi-
nează de ziuă, îl şi ucidem."
3 Iar Samson a stat culcat până la
miezul nopţii; şi s-a sculat la jumă-
tatea nopţii şi a luat porţile de la
intrarea în cetate împreună cu cei
doi stâlpi, şi i-a ridicat împreună cu
drugul; şi le-a pus pe umăr şi i-a
urcat în vârful muntelui, care este în
faţa Hebronului, şi le-a lăsat acolo.
4 Şi s-a întâmplat după aceea că a
iubit o femeie din Alsorech, iar
numele ei era Dalida.

16,4 „valea Sorech" (A) / „Alsorech" (B): ca şi în alte pasaje, textul din B recurge la transliterarea cumulativă a două cuvinte ebraice. ♦ „Dalila" (Δαλιλα) / „Dalida"

A

5 Şi au urcat la ea satrapii Străinilor
şi i-au spus: „Ademeneşte-l şi vezi
în ce stă puterea lui cea mare şi cum
vom putea să-l biruim şi să-l legăm
aşa încât să-l răpunem; iar noi îţi vom
da fiecare o mie şi o sută de arginţi."
6 Şi a spus Dalila către Samson:
„Dezvăluie-mi în ce stă tăria ta cea
mare şi cum să te lege ca să fii
răpus?"
7 Şi Samson i-a spus: „Dacă mă
leagă cu şapte vine crude, care nu
s-au uscat, voi fi fără vlagă, ca ori-
care dintre oameni."
8 Şi i-au adus ei satrapii Străinilor
şapte vine crude, care nu se usca-
seră, şi ea l-a legat cu ele.
9 Şi pânda era chiar în iatac; şi i-a
spus lui: „Străinii sunt asupra ta,
Samson", iar el a rupt vinele de
parcă ar fi desfăcut un fir de câlţi
cuprins de foc; şi nu s-a cunoscut
[în ce stătea] tăria lui.
10 Şi Dalila i-a spus lui Samson:
„Uite că m-ai înşelat şi mi-ai spus
minciuni; acum dezvăluie-mi cum
să te lege."
11 Şi i-a zis: „Dacă mă leagă fedeleş
cu şapte funii noi, cu care nu s-a
făcut nici o lucrare, voi fi fără vlagă
şi ca oricare dintre oameni."

B

5 Şi au urcat la ea mai-marii Străi-
nilor şi i-au spus: „Ademeneşte-l şi
vezi în ce stă puterea lui cea mare şi
cum vom putea să-l biruim şi să-l le-
găm, ca să-l răpunem; iar noi îţi vom
da fiecare o mie şi o sută de arginţi."
6 Şi a spus Dalida către Samson:
„Dezvăluie-mi în ce stă tăria ta cea
mare şi cum să te lege ca să fii
răpus?"
7 Şi Samson i-a spus: „Dacă mă
leagă cu şapte vine crude, care nu
s-au uscat, voi fi fără vlagă, ca ori-
care dintre oameni."
8 Şi i-au adus ei mai-marii Străinilor
şapte vine crude, care nu se usca-
seră, şi ea l-a legat cu ele.
9 Şi pânda îi era în iatac; şi i-a spus
lui: „Străinii sunt asupra ta, Sam-
son", iar el a rupt vinele de parcă ar
fi fost un ghemotoc de câlţi atins de
foc; şi nu s-a cunoscut [în ce stătea]
tăria lui.
10 Şi Dalida i-a spus lui Samson:
„Uite că m-ai amăgit şi mi-ai spus
minciuni; acum dezvăluie-mi cum
să te lege."
11 Şi i-a zis: „Dacă mă leagă fedeleş
cu funii noi, cu care nu s-a făcut
nici o lucrare, voi fi fără vlagă şi ca
oricare dintre oameni."

(Δαλιδα): textele greceşti ALB dau de fapt varianta „Dalida"; editorul Rahlfs preferă însă să folosească în A forma care corespunde bine celei ebraice: „Dalila". Grafia din B poate fi rezultatul unei confuzii grafice între Λ şi Δ, în scrierea uncială.

16,5 „satrapii": *cf.* nota 3,3.

A

12 Şi a luat Dalila pentru el funii noi
şi l-a legat cu ele şi a spus: „Străinii
sunt asupra ta, Samson!” Şi pânda
era în iatac; iar el şi le-a desfăcut de
pe braţe, de parcă ar fi fost o cusă-
tură.
13 Şi a spus Dalila către Samson:
„Până acum m-ai înşelat şi mi-ai
spus minciuni; dezvăluie-mi cum să
te lege.” Şi el i-a spus: „Dacă îm-
pleteşti cele şapte şuviţe din capul
meu în urzeală şi le baţi cu un piron
în perete, voi fi fără vlagă şi ca
oricare dintre oameni.”
14 Şi l-a adormit Dalila şi a pus pe
urzeală cele şapte şuviţe din capul
lui şi le-a întins, le-a prins de perete
cu piroane şi i-a spus: „Străinii sunt
asupra ta, Samson!” Şi el s-a trezit
din somn şi a smuls din perete piroa-
nele, o dată cu urzeala, şi împleti-
tura; şi nu s-a cunoscut [în ce stătea]
tăria lui.
15 Şi i-a spus Dalila: „Cum poţi tu
spune: «Te iubesc», când inima ta
nu este cu mine? Pentru a treia oară
m-ai înşelat şi nu mi-ai dezvăluit în
ce stă tăria ta cea mare.”

B

12 Şi a luat Dalida pentru el funii
noi şi l-a legat cu ele; iar pânda
ieşise din iatac; şi ea a spus: „Străi-
nii sunt asupra ta, Samson.” Iar el şi
le-a desfăcut de pe braţe, de parcă
ar fi fost un fir de răchită.
13 Şi a spus Dalida către Samson:
„Uite că m-ai amăgit şi mi-ai spus
minciuni; dezvăluie-mi cum să te
lege.” Şi el i-a spus: „Dacă imple-
teşti cele şapte şuviţe din capul meu
în urzeală şi le baţi cu un piron în
perete, voi fi ca oricare dintre
oameni.”
14 Şi a fost aşa: când el a adormit,
Dalida a luat cele şapte şuviţe din
capul lui şi le-a împletit în urzeală,
le-a prins de perete cu un piron şi
i-a spus: „Străinii sunt asupra ta,
Samson!” Şi el s-a trezit din somn
şi a scos din perete pironul cu ur-
zeala.
15 Şi i-a spus Dalida lui Samson:
„Cum poţi tu spune: «Te iubesc»,
când inima ta nu este cu mine?
Pentru a treia oară m-ai amăgit şi
nu mi-ai dezvăluit în ce stă tăria ta
cea mare.”

16,13 „în urzeală” (δίασμα): prepoziţiile folosite în greacă sunt diferite: μετά în A, σύν în B („cu”), traducând mecanic prepoziţia ebraică *'im* – care pare a însemna aici „[a lua] drept”, „[a folosi] ca”. Ebr. *'im-hammassākheth* este un *hapax*, aşa cum este şi δίασμα în LXX.

A

16 Şi a fost aşa: după ce l-a hărţuit
cu vorbele ei toată noaptea şi l-a obo-
sit şi i-a slăbit sufletul de moarte,
17 el i-a dezvăluit tot ce avea în inima
lui şi i-a spus: „Brici nu va trece
peste capul meu, căci eu sunt nazi-
reu al lui Dumnezeu încă din pân-
tecele mamei mele şi, dacă mă vor
rade, tăria mea va ieşi din mine şi
voi fi fără vlagă şi ca toţi oamenii."
18 Şi a văzut Dalila că i-a dezvăluit
tot ce avea în inimă şi a trimis şi i-a
chemat pe toţi satrapii Străinilor spu-
nând: „Veniţi de data aceasta, căci
mi-a dezvăluit toată inima lui"; şi
au mers la ea toţi satrapii Străinilor
şi au adus argintul în mâinile lor.
19 Şi ea l-a adormit între genunchii
săi; l-a chemat apoi pe bărbier de
i-a ras cele şapte bucle din creştet;
şi [Samson] a început să slăbească
şi a ieşit tăria din el.
20 Şi Dalila a spus către el: „Străinii
sunt asupra ta, Samson!" Şi el s-a
trezit din somn şi a spus: „Voi ieşi,
voi face ca întotdeauna şi voi
scăpa." Dar nu înţelesese că Dom-
nul se îndepărtase de el.

21 Şi au pus mâna pe el Străinii şi
i-au scos ochii. Şi l-au dus în Gaza

B

16 Şi a fost aşa: după ce l-a asuprit
cu vorbele ei în toate zilele şi l-a vlă-
guit şi i-a slăbit sufletul de moarte,
17 el i-a dezvăluit toată inima sa şi
i-a spus: „Fier n-a trecut peste capul
meu, căci eu sunt sfinţit lui Dumne-
zeu încă din pântecele mamei mele
şi, dacă mă vor rade, va ieşi din
mine tăria mea şi voi fi fără vlagă şi
ca toţi oamenii."
18 Şi a văzut Dalida că i-a dezvăluit
toată inima lui şi a trimis şi i-a
chemat pe mai-marii Străinilor spu-
nând: „Mai veniţi şi de data aceasta,
căci mi-a dezvăluit toată inima lui";
şi au mers la ea mai-marii Străinilor
şi au adus argintul în mâinile lor.
19 Şi l-a adormit Dalida pe Samson
pe genunchi; l-a chemat apoi pe un
bărbat şi i-a ras cele şapte şuviţe din
creştet; şi [Samson] a început să
slăbească şi a ieşit tăria din el.
20 Şi a spus Dalida către el: „Străinii
sunt asupra ta, Samson!" Şi el s-a
deşteptat din somn şi a spus: „Voi
ieşi, voi face cum [am mai făcut] o
dată şi încă o dată şi voi scăpa."
Dar nu înţelesese că Domnul se în-
depărtase de el.
21 Şi au pus mâna pe el Străinii şi
i-au scos ochii. Şi l-au dus în Gaza

16,16 „toată noaptea" (A) / „în toate zilele" (B): diferenţa dintre AL pe de o parte şi B (= TM), pe de alta, marchează o deosebire majoră în desfăşurarea temporală. Textul din AL sugerează densitatea evenimentelor, prin concentrarea pe parcursul unei singure nopţi a acţiunilor relatate începând cu v.13.

A

şi l-au legat cu lanţuri de bronz şi se
afla la râşniţă în casa temniţei.
22 Însă a început să-i crească iar
părul de pe cap după ce fusese ras.
23 Şi satrapii Străinilor s-au adunat
ca să aducă o jertfă mare pentru
Dagon, zeul lor, şi să se veselească;
şi au spus: „Zeul nostru ni l-a dat în
mână pe Samson, duşmanul nostru."

24 Şi l-a văzut poporul şi i-a slăvit
pe zeii lor în cânt şi a spus: „L-a dat
zeul nostru pe duşmanul nostru în
mâna noastră, pe cel care ne pustia
pământul, pe cel care a lovit o grămadă dintre ai noştri."
25 Şi a fost aşa: atunci când inima
lor s-a umplut de bucurie, au spus:
„Chemaţi-l pe Samson din casa
temniţei, ca să ne batem joc de el."
Şi l-au chemat pe Samson din casa
temniţei şi şi-au bătut joc de el şi
l-au pus să stea între două coloane.
26 Iar Samson i-a spus băiatului
care-l ducea de mână: „Lasă-mă să
stau şi să ating coloanele pe care se
sprijină casa şi să mă reazem de
ele". Şi slujitorul aşa a făcut.

B

şi l-au legat cu lanţuri de bronz şi se
afla la râşniţă în casa închisorii.
22 Însă a început să-i răsară iar părul
de pe cap care îi fusese ras.
23 Şi mai-marii Străinilor s-au
adunat ca să aducă jertfă mare pentru Dagon, zeul lor, şi să se veselească; şi au spus: „Zeul nostru ni
l-a dat în mână pe Samson, duşmanul nostru."
24 Şi l-a văzut poporul şi a înălţat
cântări pentru zeul lor şi a spus:
„L-a dat zeul nostru pe duşmanul
nostru în mâna noastră, pe cel care
ne pustia pământul, pe cel care a
lovit o grămadă dintre ai noştri."
25 Şi când inima lor s-a umplut de
bucurie, au spus: „Chemaţi-l pe
Samson din casa temniţei, ca să ne
batem joc de el." Şi l-au chemat pe
Samson din casa închisorii şi şi-au
bătut joc de el şi l-au lovit şi l-au
pus să stea între coloane.
26 Iar Samson i-a spus tânărului
care-l ţinea de mână: „Lasă-mă să
ating coloanele pe care se sprijină
casa şi să mă reazem de ele."

16,21 „se afla la râşniţă" (ἦν ἀλήθων): traducerea concordă în toate textele greceşti; TM are „râşnea". Munca la râşniţă, îndeobşte femeiască, era umilitoare pentru Samson.

16,24 „pe cel care a lovit o grămadă dintre ai noştri": *litt.* „pe cel care îi înmulţea pe cei loviţi dintre ai noştri".

16,25 „inima lor s-a umplut de bucurie": traduce ebr. *wayᵉhī kī ṭōbh libbām*, „şi s-au veselit" (*litt.* „a fost bine inimii lor"); verbul ἀγαθύνειν, „a se bucura, a se veseli", este o inovaţie a LXX, pornind de la îmbogăţirea gr. ἀγαθός, „bun", cu toate sensurile ebr. *ṭōbh*. *Cf.* şi Ruth 3,7.

A

27 Iar casa era plină de bărbați și de femei; erau acolo toți satrapii Străinilor, și pe terasă erau cam trei mii de bărbați și de femei care priveau cum este batjocorit Samson.

28 Și a strigat Samson către Domnul și a spus: „Doamne, Doamne, amintește-ți de mine și dă-mi iar tăria numai de data aceasta; și-i voi plăti cu o singură plată pe Străini pentru cei doi ochi ai mei."

29 Și a cuprins Samson cei doi stâlpi de la mijloc pe care se sprijinea casa și s-a sprijinit în ei, într-unul cu mâna dreaptă și într-unul cu mâna stângă.

30 Și a spus Samson: „Să mi se sfârșească viața o dată cu cea a Străinilor!" și s-a opintit cu putere și a căzut casa peste satrapi și peste tot poporul din ea; și morții pe care i-a omorât Samson cu moartea lui au fost mai mulți decât [toți] cei pe care îi omorâse în viața lui.

31 Și au coborât frații săi și toată casa tatălui său și l-au luat și l-au urcat și l-au înmormântat între Saraa și Esthaol, în mormântul lui Manoe, tatăl său. Și el a fost judecător în Israel vreme de douăzeci de ani.

B

27 Și casa era plină de bărbați și de femei; erau acolo toți mai-marii Străinilor, și pe terasă erau cam șapte sute de bărbați și de femei care se uitau cum este batjocorit Samson.

28 Și a plâns Samson către Domnul și a spus: „Adonai, Doamne, amintește-ți de mine și dă-mi iar tăria numai de data aceasta, Dumnezeule; și mă voi răzbuna pe Străini cu o singură răzbunare pentru cei doi ochi ai mei."

29 Și a cuprins Samson cele două coloane pe care stătea casa și s-a sprijinit în ele, într-una cu mâna dreaptă și într-una cu mâna stângă.

30 Și a spus Samson: „Să mi se sfârșească viața o dată cu cea Străinilor!" și s-a împins cu putere și a căzut casa peste mai-mari și peste tot poporul din ea; și morții pe care i-a omorât Samson cu moartea lui au fost mai mulți decât cei pe care îi omorâse în viața lui.

31 Și au coborât frații săi și toată casa tatălui său și l-au luat și l-au urcat și l-au înmormântat între Saraa și Esthaol, în mormântul lui Manoe, tatăl său. Și el a fost judecător în Israel vreme de douăzeci de ani.

16,27 „trei mii" (A) / „șapte sute" (B): diferența de număr dintre texte nu are nici un fel de explicație; TM are „trei mii".

A

17 [1] Şi a fost un om în muntele
lui Efraim, iar numele său era
Micha.
[2] Şi i-a spus mamei sale: „Cei o mie
şi o sută de arginţi care ţi-au fost
luaţi – şi tu ai rostit jurământ şi ai
spus în auzul meu –, iată arginţii
sunt la mine; eu însumi i-am luat."
Iar mama sa a spus: „Binecuvântat
de Domnul este fiul meu."
[3] Şi i-a dat mamei sale cei o mie şi
o sută de arginţi; şi a spus mama sa:
„Cu pioşenie am menit arginţii
Domnului, cu mâna mea [i-am pus]
deoparte, ca să fac un chip cioplit şi
[un chip] turnat; iar acum vreau să
îi întorc către tine şi să ţi-i dau ţie."
[4] Şi i-a dat arginţii mamei sale; şi a
luat mama sa două sute de arginţi şi
i-a dat unui meşter topitor, ca să
facă un chip cioplit şi [un chip]
turnat; şi a fost [pus] în casa lui
Micha.
[5] Iar Micha – avea un lăcaş al lui
Dumnezeu; şi a făcut un *ephud* şi

B

17 [1] Şi a fost un om în muntele
lui Efraim, iar numele său era
Michaias.
[2] Şi i-a spus mamei sale: „Cei o mie
şi o sută de arginţi pe care i-ai luat
pentru tine – şi tu m-ai juruit şi ai
spus în auzul meu –, iată arginţii
sunt la mine; eu însumi i-am luat."
Iar mama sa a spus: „Binecuvântat
de Domnul este fiul meu."
[3] Şi i-a dat mamei sale cei o mie şi
o sută de arginţi; şi a spus mama sa:
„Plină de pioşenie am menit arginţii
Domnului, cu mâna mea [i-am pus]
deoparte pentru fiul meu, ca să facă
un chip cioplit şi [un chip] turnat;
iar acum vreau să ţi-i dau ţie."
[4] Şi i-a dat arginţii mamei sale; şi a
luat mama sa două sute de arginţi şi
i-a dat unui argintar, ca să facă un
chip cioplit şi [un chip] turnat; şi a
fost [pus] în casa lui Michaias.
[5] Iar casa lui Michaias – a fost
pentru el casă a lui Dumnezeu; şi a

17,1 Numele „Micha" (Μιχα) este o abreviere a numelui ebraic din TM – *Mīkhāy^{e}hū* – care apare prescurtat în v. 5 TM ca *Mīkhāh.* În B, numele apare în forma grecizată *Michaias* (Μιχαιας).

17,2-4 Conţinutul celor două versete nu este clar; editorul BA ordonează faptele în două episoade distincte: 1. arginţii pe care fiul i-a luat de la mamă sunt daţi îndărăt; 2. recunoscătoare, mama consacră arginţii în numele fiului; îi dă fiului său banii, care i-i dă din nou; în cele din urmă, mama îi ia şi pune să se facă un „chip cioplit".

17,2 „o mie şi o sută": expresia indică o sumă nedeterminată; probabil că era vorba de fapt de cei două sute de arginţi pe care îi foloseşte mama sa (v. 4) pentru chip.

17,5 „a plinit mâinile" (ἐνέπλησεν / ἐπλήρωσεν τὴν χεῖρα): textul grecesc se traduce exact „i-a umplut mâna", „l-a consacrat" – calc după ebr. *y^{e}mallē' 'eth-yadh* – *cf.* nota la

A

un *theraphin* şi a plinit mâinile unuia dintre fiii săi şi şi l-a făcut preot. –
6 În zilele acelea nu era rege în Israel; fiecare făcea ce era bun în ochii săi.
7 Şi era un băiat din Bethleemul casei lui Iuda, din rudenia lui Iuda; levit, sălăşluia acolo.
8 Şi a pornit bărbatul din cetatea lui Iuda din Bethleem, ca să se sălăşluiască acolo unde va găsi [loc] şi a ajuns la muntele lui Efraim, până la casa lui Micha, cu gândul să meargă mai departe.
9 Şi Micha i-a spus: „De unde vii?" Şi i-a răspuns lui: „Sunt un levit din Bethleemul lui Iuda şi am pornit să mă sălăşluiesc unde găsesc [loc]."
10 Şi Micha i-a spus: „Stai cu mine şi să-mi fii ca un tată şi ca un preot; şi eu îţi voi da zece arginţi pe an şi un rând de veşminte şi din ce să trăieşti." Levitul a plecat,
11 apoi s-a hotărât să rămână la bărbatul [acela] şi băiatul i-a devenit ca unul dintre fii.
12 Şi Micha a plinit mâinile levitului şi i-a devenit băiatul acela preot; şi stătea în casa lui Micha.
13 Şi Micha a spus: „Acum ştiu că Domnul mi-a făcut bine, căci am un levit ca preot."

B

făcut un *ephod* şi un *theraphin* şi a plinit mâinile unuia dintre fiii săi şi şi l-a făcut preot. –
6 În zilele acelea nu era rege în Israel; fiecare făcea ce era cuvenit în ochii săi.
7 Şi era un tânăr din Bethleemul unei familii a lui Iuda; levit, sălăşluia acolo.
8 Şi a pornit bărbatul din Bethleem, cetatea lui Iuda, ca să se sălăşluiască acolo unde va găsi [loc] şi a ajuns la muntele lui Efraim, până la casa lui Michaias, cu gândul să meargă mai departe.
9 Şi Michaias i-a spus: „De unde vii?" Şi i-a răspuns lui: „Sunt un levit din Bethleemul lui Iuda şi am pornit să mă sălăşluiesc unde găsesc loc."
10 Şi Michaias i-a spus: „Stai cu mine şi să-mi fii ca un tată şi ca un preot; şi eu îţi voi da zece arginţi pe an şi veşminte de îmbrăcat şi din ce să-ţi duci viaţa." Levitul a plecat,
11 apoi s-a hotărât să rămână la bărbatul [acela] şi tânărul i-a devenit ca unul dintre fii.
12 Şi Michaias a plinit mâinile levitului şi i-a devenit tânărul acela preot; şi a stat în casa lui Michaias.
13 Şi Michaias a spus: „Acum ştiu că Domnul îmi va face bine, căci am un levit ca preot."

Ex. 28,41. ♦ *„ephud"* (A) / *„ephod"* (B): *cf.* nota 8,27. ♦ *„theraphin"*: *cf.* nota 15,23 la 1 Regi.

A

18 1 În zilele acelea nu era rege în Israel. Şi în zilele acelea îşi căuta tribul lui Dan [un loc de] moştenire unde să se sălăşluiască, pentru că până în zilele acelea nu-i căzuse la sorţi moştenirea între triburile lui Israel.

2 Şi au trimis fiii lui Dan din rudeniile lor cinci bărbaţi, unul şi unul, fii puternici din Saraa şi Esthaol, ca să vadă ţinutul şi să-l iscodească; şi le-au spus: „Mergeţi şi cercetaţi bine ţinutul." Şi au ajuns la muntele lui Efraim, până la casa lui Micha, şi au poposit acolo.

3 Aflându-se ei pe lângă casa lui Micha, au recunoscut glasul băiatului, al tânărului levitul, s-au abătut pe acolo şi i-au vorbit: „Cine te-a adus încoace, ce faci aici şi ce treabă ai tu aici?"

4 El le-a răspuns: „Micha a făcut pentru mine asta şi asta şi m-a tocmit pe bani şi-i sunt lui ca un preot.

5 Ei i-au spus: „Întreabă-l pe Dumnezeu ca să ştim dacă vom izbuti pe calea pe care am pornit."

6 Şi le-a spus lor preotul: „Mergeţi în pace; calea pe care aţi pornit este în faţa Domnului."

B

18 1 În zilele acelea nu era rege în Israel. Şi în zilele acelea îşi căuta tribul lui Dan [un loc de] moştenire unde să se sălăşluiască, pentru că până în zilele acelea nu-i căzuse la sorţi moştenirea între triburile lui Israel.

2 Şi au trimis fiii lui Dan din familiile lor cinci bărbaţi, fii puternici de la Saraa şi Esthaol, ca să vadă ţinutul şi să-l iscodească; şi le-au spus: „Mergeţi şi cercetaţi ţinutul." Şi au ajuns la muntele lui Efraim, până la casa lui Michaias, şi au înnoptat acolo.

3 Aflându-se ei pe lângă casa lui Michaias, au recunoscut glasul tânărului, levitul, s-au abătut pe acolo şi i-au vorbit: „Cine te-a adus încoace, ce faci tu în locul acesta şi ce treabă [ai] tu aici?"

4 El le-a răspuns: „Michaias a făcut pentru mine asta şi asta şi m-a tocmit pe bani şi-i sunt lui ca un preot."

5 Ei i-au spus: „Întreabă-l pe Dumnezeu ca să ştim dacă vom avea reuşită în drumul pe care am pornit."

6 Şi le-a spus lor preotul: „Mergeţi în pace; calea pe care aţi pornit este în faţa Domnului."

18,1 Formula de început reia versetul 17,6; în această formă prescurtată este folosită din nou în 19,1 şi în forma completă, în 21,25.

18,3 Textul grecesc arată fără echivoc că daniţii „au recunoscut" (ἐπέγνωσαν) glasul levitului: poate fi vorba aici de particularităţi dialectale (levitul provenea din Bethleemul lui Iuda) sau de cântatul specific unui preot care oficiază.

A

[7] Şi au plecat cei cinci bărbaţi şi au ajuns la Laisa. Şi au văzut poporul care sălăşluia acolo aşezat în siguranţă, după rânduiala sidonienilor, având parte de linişte, în siguranţă – şi nu aveau nevoie să încheie înţelegeri, căci erau departe de Sidon, şi nu aveau legături cu Siria.

[8] Şi au ajuns cei cinci bărbaţi la fraţii lor, la Saraa şi Esthaol, şi le-au spus fraţii lor: „De ce şedeţi?"
[9] Şi au spus: „Ridicaţi-vă să mergem la aceia; căci am intrat şi am umblat în ţinut până la Laisa şi am văzut poporul care sălăşluieşte acolo în siguranţă, după rânduiala sidonienilor, aflându-se la mare distanţă de Sidon, şi nu au legături cu Siria; ridicaţi-vă şi să mergem peste ei, căci am găsit ţara şi iată că este foarte bună. Şi voi tăceţi? Nu pregetaţi să porniţi la drum şi să luaţi în stăpânire pământul!
[10] Când veţi intra, veţi ajunge la un popor încrezător, iar ţara este larg deschisă, căci Dumnezeu a dat-o în mâna voastră, un loc în care nu

B

[7] Şi au plecat cei cinci bărbaţi şi au ajuns la Laisa. Şi au văzut poporul de acolo aşezat în siguranţă, [iar cetatea] avea parte de linişte, după obiceiul sidonienilor, – şi nu aveau nici neînţelegere, nici nemulţumire în ţinut, nici aşteptarea vreunei moşteniri de avere, – şi erau departe de sidonieni, şi nu aveau legături cu nimeni.
[8] Şi au ajuns cei cinci bărbaţi la fraţii lor, la Saraa şi Esthaol, şi le-au spus fraţilor lor: „De ce şedeţi?"
[9] Şi au spus: „Ridicaţi-vă să mergem la aceia, căci am văzut ţara şi iată – este foarte bună; şi voi staţi liniştiţi? Nu pregetaţi să porniţi la drum şi să luaţi în stăpânire pământul.

[10] Când veţi merge, veţi intra la un popor plin de încredere, iar ţara este întinsă, căci Dumnezeu a dat-o în mâna voastră, un loc în care nu

---

18,7 „la Laisa": TM are *Lāyʿṣāh*, „către Laiş". Traducătorii au inclus în toponim sufixul ebr. de direcţie, fenomen frecvent. ♦ „cu Siria" (A) / „cu nimeni" (B): TM are *'im 'ādhām*, „cu [nici un] om". Lecţiunea A se explică prin lectura *'ărām*, „Siria"; literele *daleth* şi *reş* fiind foarte asemănătoare, traducătorii gr. le confundă adesea.
18,8 „le-au spus fraţii lor" (A) / „le-au spus fraţilor lor" (B): prima dintre formulări este în acord cu TM.

A

lipseşte nimic din câte se află pe pământ."

11 Şi au plecat din neamul lui Dan, din Saraa şi Esthaol, şase sute de bărbaţi, încinşi cu arme de luptă.

12 Şi au urcat şi s-au aşezat în Cariathiarim, în Iuda; de aceea i-a rămas locului aceluia [numele] de „Tabăra lui Dan" până în ziua aceasta, adică la apus de Cariathiarim.

13 Au plecat de acolo şi au ajuns până la muntele lui Efraim şi au mers la casa lui Micha.

14 Şi au vorbit cei cinci oameni care plecaseră să cerceteze ţinutul şi le-au spus fraţilor lor: „Oare ştiţi că [se află] în casele acestea un *ephud* şi un *theraphin* şi chip cioplit şi chip turnat? Acum, ştiţi ce să faceţi."

15 Şi s-au abătut aceia din drum şi au mers la casa băiatului, a levitului, la casa lui Micha, şi l-au salutat.

16 Iar cei şase sute de bărbaţi încinşi cu arme de luptă, dintre fiii lui Dan, erau aşezaţi în faţa porţii de intrare.

17 Şi cei cinci bărbaţi care fuseseră să cerceteze ţinutul au urcat; ajungând acolo, au luat chipul cioplit şi *ephudul* şi *theraphinul* şi chipul

B

lipseşte nimic din cele ce se află pe pământ."

11 Şi au plecat de acolo, din familiile lui Dan, din Saraa şi Esthaol, şase sute de bărbaţi, încinşi cu arme de bătălie.

12 Şi au urcat şi s-au aşezat în Cariathiarim, în Iuda; de aceea i-a rămas locului aceluia [numele] „Tabăra lui Dan" până în ziua aceasta, adică la apus de Cariathiarim.

13 Au plecat de acolo la muntele lui Efraim şi au mers la casa lui Michaias.

14 Şi au vorbit cei cinci oameni care plecaseră să cerceteze ţinutul Laisa şi le-au spus fraţilor lor: „Ştiţi că [se află] în casa aceasta un *ephod* şi un *theraphin* şi chip cioplit şi chip turnat? Acum, ştiţi ce să faceţi."

15 Şi s-au abătut aceia din drum şi au mers la casa tânărului levit, la casa lui Michaias, şi l-au întrebat de sănătate.

16 Iar cei şase sute de bărbaţi încinşi cu arme de bătălie, dintre fiii lui Dan, erau aşezaţi în faţa porţii de la intrare.

17 Şi cei cinci bărbaţi care fuseseră să cerceteze ţinutul au urcat.

18,12 „la apus": este traducerea propusă de BA pentru κατόπισθεν A, ὀπίσω B („în spatele"); TM are *'aẖarēy*, „în spatele", care poate indica şi direcţia apusului, aflat în spatele celui care priveşte spre răsărit.

A

turnat, iar preotul era aşezat la poarta de la intrare, ca şi cei şase sute de bărbaţi încinşi cu arme de luptă.
18 Şi au intrat aceştia în casa lui Micha şi au luat chipul cioplit şi *ephudul* şi *theraphinul* şi chipul turnat. Şi preotul le-a spus: „Ce faceţi?"
19 Ei i-au spus: „Taci, pune-ţi mâna pe gură şi mergi cu noi şi vei fi pentru noi ca un tată şi ca un preot; este oare mai bine să fii preot în casa unui singur om decât să fii preot pentru un trib şi pentru un neam, în Israel?"
20 Şi inima preotului s-a bucurat şi a luat *ephudul* şi *theraphinul* şi chipul cioplit şi chipul turnat şi a mers în mijlocul poporului.
21 Şi s-au întors şi au plecat; şi şi-au rânduit agoniseala şi bunurile cele de preţ înaintea lor.
22 Când se aflau ei departe de casa lui Micha, iată că Micha şi cu bărbaţii din casa sa au început să strige, împreună cu Micha, în urma fiilor lui Dan.
23 Şi fiii lui Dan şi-au întors privirile şi i-au spus lui Micha: „Ce ai, de ce strigi?"
24 Şi Micha le-a spus: „Pentru că aţi luat chipul cioplit pe care mi l-am făcut, şi pe preot, şi aţi plecat; ce mi-a mai rămas? Şi de ce îmi spuneţi asta: «De ce strigi aşa?»"

B

18 Şi au intrat aceştia în casa lui Michaias, iar preotul stătea; şi au luat chipul cioplit şi *ephodul* şi *theraphinul* şi chipul turnat. Şi preotul le-a spus: „Ce faceţi voi?"
19 Ei i-au spus: „Taci, pune-ţi mâna pe gură şi mergi cu noi şi vei fi pentru noi ca un tată şi ca un preot; oare ce este bine, să fii preot în casa unui singur om, sau să fii preot pentru un trib şi pentru o casă şi pentru o familie, în Israel?"
20 Şi inima preotului s-a bucurat şi a luat *ephodul* şi *theraphinul* şi chipul cioplit şi chipul turnat şi a mers în mijlocul poporului.
21 Şi s-au întors şi au plecat; şi şi-au rânduit copiii şi bunurile şi poverile înaintea lor.
22 Când se aflau ei departe de casa lui Michaias, iată că Michaias şi bărbaţii din casele vecine cu casa lui Michaias au început să strige după ajutor şi i-au oprit pe fiii lui Dan.
23 Şi fiii lui Dan şi-au întors privirile şi i-au spus lui Michaias: „Ce ai, de ce strigi după ajutor?"
24 Şi le-a spus Michaias: „Pentru că aţi luat chipul cioplit pe care mi l-am făcut, şi pe preot, şi v-aţi dus; ce mi-a mai rămas? Şi de ce îmi spuneţi asta: «De ce strigi?»"

A

25 Şi fiii lui Dan i-au răspuns: „Să nu ţi se audă glasul între noi, ca nu cumva să se năpustească asupra voastră bărbaţi înneguraţi la suflet şi să-ţi pierzi şi viaţa ta, şi viaţa casei tale.

26 Şi fiii lui Dan şi-au văzut de drum; iar Micha a văzut că erau mai tari decât el, şi-a lăsat capul în jos şi s-a întors la casa lui.

27 Şi au luat ei câte făcuse Micha, şi pe preotul care era cu el, şi au mers până la Laisa, peste un popor liniştit şi încrezător; şi l-au trecut prin ascuţişul sabiei şi au dat foc cetăţii;

28 şi n-are cine să-i scape, căci este la mare depărtare de sidonieni, şi nu au legături cu oamenii [din jur]; se află în valea care este a casei lui Roob. Şi au zidit cetatea şi au sălăşluit în ea.

29 Şi au pus cetăţii numele „Dan", după numele părintelui lor, care se născuse din Israel; Lais se numea cetatea mai înainte.

30 Şi fiii lui Dan şi-au înălţat chipul cioplit al lui Micha; şi Ionathan, fiul lui Gersom, [care era] fiul lui Moise, el şi fiii lui au fost preoţi pentru tribul lui Dan până în ziua strămutării din ţară.

B

25 Şi fiii lui Dan i-au răspuns: „Să nu ţi se audă glasul între noi, nu cumva să se năpustească asupra voastră bărbaţi amari la suflet şi să-ţi pierzi şi viaţa ta, şi viaţa casei tale."

26 Şi fiii lui Dan şi-au văzut de drumul lor; iar Michaias a văzut că erau mai puternici decât el şi s-a întors la casa lui.

27 Şi fiii lui Dan au luat câte făcuse Michaias, şi pe preotul care era cu el, şi au mers până la Laisa, peste un popor liniştit şi încrezător, în siguranţă; şi l-au trecut prin ascuţişul sabiei şi au pus foc cetăţii;

28 şi n-avea cine să-i apere, căci este la mare depărtare de sidonieni, şi nu au legături cu oamenii [din jur]; se află în valea care este a casei lui Raab. Şi au zidit cetatea şi au sălăşluit în ea.

29 Şi au pus cetăţii numele „Dan", după numele părintelui lor, care se născuse din Israel; Ulamais se numea cetatea mai înainte.

30 Şi fiii lui Dan şi-au înălţat chipul cel cioplit; şi Ionatham, fiul lui Gersom, fiul lui Manase, el şi fiii lui au fost preoţi pentru tribul lui Dan până în ziua strămutării din ţară.

18,30 Genealogia levitului exemplifică divergenţa dintre clasele de manuscrise greceşti şi este un indiciu al existenţei unei tradiţii de lectură orală, anterioară fixării vocalice a textului consonantic ebraic. Cele două variante păstrate în textul dublu al ediţiei Rahlfs sunt o simplificare a unei mari diversităţi.

A

31 Şi şi-au rânduit chipul cioplit al lui Micha, pe care îl făcuse, pentru toată vremea cât a fost casa lui Dumnezeu la Selo.

19 1 Iar în zilele acelea nu era rege în Israel. Şi a fost un bărbat, un levit, care locuia pe coasta muntelui lui Efraim şi şi-a luat bărbatul ca ţiitoare o femeie din Bethleemul lui Iuda.
2 Şi ţiitoarea s-a mâniat împotriva lui şi a plecat de la el la casa tatălui ei, în Bethleemul lui Iuda; şi a rămas acolo vreme de patru luni.
3 Atunci bărbatul ei s-a ridicat şi a plecat după ea, ca să vorbească inimii ei, să o împace cu el şi să o aducă îndărăt la el; şi [au mers] cu el slujitorul lui tânăr şi o pereche de asini; şi a mers până la casa tatălui ei, iar tatăl tinerei l-a văzut şi i-a ieşit în întâmpinare.
4 Şi l-a luat la sine socrul său, tatăl tinerei, şi a stat cu el vreme de trei zile, şi au mâncat şi au băut şi au dormit acolo.
5 Şi a fost aşa: în ziua a patra s-au sculat de dimineaţă şi el s-a ridicat

B

31 Şi şi-au rânduit chipul cioplit, pe care îl făcuse Michaias, pentru toată vremea cât a fost casa lui Dumnezeu la Selom.

19 1 Iar în zilele acelea nu era rege în Israel. Şi a fost un bărbat, un levit, care locuia pe coasta muntelui lui Efraim, şi şi-a luat pentru el ţiitoare o femeie din Bethleemul lui Iuda.
2 Şi ţiitoarea s-a dus de la el şi a plecat de la el la casa tatălui ei, în Bethleemul lui Iuda; şi a stat acolo vreme de patru luni.
3 Atunci bărbatul ei s-a ridicat şi a plecat după ea, ca să vorbească inimii ei şi să o întoarcă la el; şi [au mers] cu el [slujitorul] lui tânăr şi o pereche de asini; iar aceasta l-a poftit în casa tatălui ei, iar tatăl tinerei l-a văzut şi l-a întâmpinat cu bucurie.
4 Şi l-a ţinut la sine socrul său, tatăl tinerei, şi a stat cu el vreme de trei zile, şi au mâncat şi au băut şi au înnoptat acolo.
5 Şi a fost aşa: în ziua a patra s-au sculat de dimineaţă şi el s-a ridicat

19,1 Ultimele două capitole ale cărţii Judecătorilor formează o unitate narativă, creată pe schema crimă-pedeapsă-reparaţie. Din punct de vedere istoric, nimicirea tribului lui Beniamin de către celelalte triburi israelite s-ar fi înseriat mai logic după capitolul 2 (*cf.* „Introducerea"); Flavius Iosephus (*AI* V,136-174) a operat acest transfer, fără a-l justifica; Theodoret (*Qu. Iud.* 27) sugerează acelaşi lucru.
19,2 „s-a mâniat împotriva lui" (A) / „s-a dus de la el" (B); TM are „s-a desfrânat împotriva lui". B ἐπορεύθη ar putea fi o corupere din ἐπορνεύθη, „s-a prostituat".

A

să plece; iar tatăl tinerei i-a spus ginerelui: „Întăreşte-ţi inima cu o bucată de pâine, şi după aceea vei pleca."
6 Şi s-au aşezat şi au mâncat amândoi laolaltă şi au băut; şi tatăl tinerei i-a spus bărbatului: „Rămâi peste noapte, şi inima ta să se bucure."
7 Şi bărbatul s-a ridicat să plece; iar socrul său l-a silit şi din nou a petrecut noaptea acolo.
8 Şi s-a trezit de dimineaţă în ziua a cincea ca să plece; şi tatăl tinerei i-a spus: „Întăreşte-ţi inima cu pâine şi pregăteşte-te până se va pleca ziua"; şi au mâncat şi au băut amândoi.
9 Şi bărbatul s-a ridicat să plece, el şi ţiitoarea lui şi slujitorul lui cel tânăr; dar socrul său, tatăl tinerei i-a spus: „Iată că ziua s-a plecat spre seară; rămâi aici şi astăzi, ca inima ta să se bucure, apoi veţi porni în drumul vostru în zori şi vei merge la aşezarea ta.
10 Dar bărbatul n-a vrut să mai stea peste noapte, şi s-a ridicat şi a plecat – şi a ajuns până în faţa [cetăţii] Iebus (adică Ierusalim); şi avea cu

B

să pornească [la drum]; iar tatăl tinerei i-a spus mirelui: „Întăreşte-ţi inima cu o îmbucătură de pâine, şi după aceea vei pleca."
6 Şi s-au aşezat şi au mâncat amândoi laolaltă şi au băut; şi tatăl tinerei i-a spus bărbatului: „Rămâi peste noapte, şi inima ta se va bucura."
7 Şi bărbatul s-a ridicat să pornească [la drum]; iar socrul său l-a silit, l-a aşezat şi a petrecut noaptea acolo.
8 Şi s-a trezit de dimineaţă în ziua a cincea ca să pornească; şi tatăl tinerei i-a spus: „Întăreşte-ţi inima şi pregăteşte-te până se va pleca ziua"; şi au mâncat amândoi.
9 Şi bărbatul s-a ridicat să pornească, el şi ţiitoarea lui şi [slujitorul] lui cel tânăr; dar socrul său, tatăl tinerei i-a spus: „Iată că ziua a slăbit spre seară; rămâi aici peste noapte, şi inima ta se va bucura, apoi vă veţi trezi în zori la drumul vostru şi vei merge la aşezarea ta.
10 Dar omului nu i s-a părut potrivit să mai stea peste noapte, şi s-a ridicat şi a plecat – şi a ajuns până în faţa [cetăţii] Iebus (adică Ierusalim);

19,8 „pregăteşte-te": termenii greceşti (στρατεύθητι în A, στράτευσον în B) sunt o prezenţă neaşteptată, de vreme ce în textul ebraic apare *māhah*, „a zăbovi". Editorul BA găseşte aici două explicaţii posibile: fie o confuzie între verbul στρατεύομαι, care apare în manuscrise, şi στραγγεύομαι, care este traducerea obişnuită a verbului ebraic (generată de asemănarea literelor Τ şi Γ în scrierea uncială); fie interpretarea termenului grecesc, atestat ca o metaforă militară (verbul înseamnă exact „a îndeplini serviciul militar", „a face o campanie").

A

el o pereche de asini înşeuaţi, şi
ţiitoarea era cu el.
11 Fiind ei încă pe la Iebus, ziua era
aproape încheiată; atunci slujitorul
cel tânăr a spus către stăpânul său:
„Hai să ne abatem în această cetate
a iebuseilor şi să înnoptăm în ea."
12 Şi stăpânul său i-a răspuns: „Nu
mă voi abate într-o cetate de-a Străi-
nului, care nu-i dintre fiii lui Israel,
ci vom merge până la Gabaa."
13 Şi i-a spus slujitorului: „Hai să
mergem într-una dintre aşezări şi să
înnoptăm în Gabaa sau în Rama."
14 Şi au plecat şi s-au îndepărtat; iar
soarele asfinţea când au ajuns la
Gabaa, cetatea lui Beniamin.

15 Şi au ocolit ca să intre să gă-
sească adăpost în Gabaa; şi au intrat
şi s-au aşezat în piaţa cetăţii; dar ni-
meni nu i-a poftit la adăpost în casă.
16 Şi iată un bătrân venea de la
treburile lui, de la câmp, spre seară;
iar bărbatul era din muntele lui
Efraim şi sălăşluia în Gabaa; oame-
nii locului erau fii ai lui Beniamin.
17 Şi ridicându-şi ochii l-a văzut pe
călător în piaţa cetăţii. Şi bătrânul
i-a spus: „Încotro mergi şi de unde
vii?"
18 Şi i-a răspuns: „Suntem în tre-
cere, venind de la Bethleemul lui
Iuda spre coasta muntelui lui

B

şi avea cu el o pereche de asini
înşeuaţi, şi ţiitoarea era cu el.
11 Fiind ei încă pe la Iebus, ziua era
aproape pe sfârşite; atunci [slujitorul]
cel tânăr a spus către stăpânul său:
„Hai să ne abatem în această cetate
a iebuseilor şi să înnoptăm în ea."
12 Şi stăpânul său i-a răspuns: „Nu
ne vom abate într-o cetate străină,
în care nu sunt fii ai lui Israel, ci
vom merge până la Gabaa."
13 Şi i-a spus tânărului: „Hai să ne
apropiem de una dintre aşezări şi să
înnoptăm în Gabaa sau în Rama."
14 Şi au trecut mai departe şi au
pornit [la drum]; iar soarele asfinţea
când au ajuns la Gabaa, cetatea lui
Beniamin.
15 Şi au ocolit ca să intre să înnop-
teze în Gabaa; şi au intrat şi s-au
aşezat în piaţa cetăţii; dar nimeni nu
i-a poftit să înnopteze în casă.
16 Şi iată un bătrân venea de la
treburile lui, de la câmp, spre seară;
iar bărbatul era din muntele lui
Efraim şi sălăşluia în Gabaa; oame-
nii locului erau fii ai lui Beniamin.
17 Şi ridicându-şi ochii l-a văzut pe
călător în piaţa cetăţii. Şi bătrânul
i-a spus: „Încotro mergi şi de unde
vii?"
18 Şi i-a răspuns: „Am plecat, ve-
nind de la Bethleemul lui Iuda, spre
coasta muntelui lui Efraim; căci eu

19,18 „la casa mea": TM are „la casa Domnului".

A

Efraim; căci eu sunt de acolo şi m-am dus până la Bethleemul lui Iuda şi mă întorc la casa mea – şi nimeni nu mă pofteşte în casă;
19 am paie şi hrană pentru asinii noştri; am pâine şi vin pentru mine şi roaba ta şi pentru slujitor şi pentru robii tăi; nu lipseşte nimic."
20 Şi bătrânul a spus: „Pace ţie, doar că tot ce-ţi trebuie mă priveşte pe mine; numai să nu rămâi în piaţă."
21 Şi l-a călăuzit spre gospodăria sa şi le-a dat loc pentru asini; şi şi-au spălat picioarele şi au mâncat şi au băut.
22 Pe când îşi veseleau ei inima, iată bărbaţii cetăţii, fii ai nelegiuiţilor, au înconjurat casa şi au bătut în poartă şi au spus către bătrân, stăpânul casei: „Scoate-l afară pe bărbatul care a venit în casa ta, ca să-l cunoaştem."
23 Iar bărbatul, stăpânul casei, a ieşit la ei şi le-a spus: „Nicidecum, fraţilor, să nu faceţi grozăvia asta; acum, că bărbatul acesta a intrat în casa mea, să nu faceţi o astfel de sminteală.
24 Iată, [eu am] o fiică, fecioară, iar [el are] o ţiitoare; le voi scoate pe ele afară şi să le siluiţi şi să faceţi cu ele ce pare bun în ochii voştri; dar bărbatului acestuia să nu-i faceţi vreo faptă de sminteală."
25 Şi n-au vrut bărbaţii să-l asculte. Şi bărbatul a luat-o pe ţiitoarea sa şi

B

sunt de acolo şi m-am dus până la Bethleemul lui Iuda şi mă întorc la casa mea – şi nimeni nu mă pofteşte în casă;
19 am paie şi hrană pentru asinii noştri, am pâine şi vin pentru mine şi slujitoare şi pentru slujitor, dimpreună cu robii tăi; nu lipseşte nimic."
20 Şi bătrânul a spus: „Pace ţie, doar că tot ce-ţi trebuie mă priveşte; numai să nu înnoptezi în piaţă."
21 Şi l-a călăuzit spre casa sa şi le-a dat loc pentru asini; şi şi-au spălat picioarele şi au mâncat şi au băut.
22 Pe când îşi veseleau ei inima, iată bărbaţii cetăţii, fii ai nelegiuiţilor, au înconjurat casa şi au bătut în poartă şi au spus către bătrân, stăpânul casei: „Scoate-l afară pe bărbatul care a venit în casa ta, ca să-l cunoaştem."
23 Iar bărbatul, stăpânul casei, a ieşit la ei şi le-a spus: „Nu, fraţilor, să nu faceţi urâciunea asta; acum că bărbatul acesta a intrat în casa mea, să nu faceţi o astfel de sminteală.
24 Iată, [eu am] o fiică, fecioară, iar [el are] o ţiitoare; le voi scoate pe ele afară şi să le siluiţi şi să faceţi cu ele ce pare bun în ochii voştri; dar bărbatului acestuia să nu-i faceţi vreo faptă de sminteală."
25 Şi n-au crezut de cuviinţă bărbaţii să-i dea ascultare. Şi a luat-o bărbatul

A

a scos-o afară dinaintea lor; şi aceia s-au împreunat cu ea şi şi-au bătut joc de ea toată noaptea, până dimineaţă. Şi i-au dat drumul atunci când s-au ridicat zorile.

26 Şi femeia a venit către dimineaţă şi s-a prăbuşit la poarta de la intrarea în casa bărbatului la care era stăpânul ei, până s-a luminat de ziuă.

27 Şi s-a sculat stăpânul ei de dimineaţă şi a deschis porţile casei şi a ieşit ca să plece în drumul lui; şi iată că femeia, ţiitoarea lui, era căzută dinaintea porţii şi mâinile ei erau pe prag.

28 Şi a spus către ea: „Ridică-te, să mergem"; şi nu i-a răspuns, căci murise. Şi a urcat-o pe asin; apoi a încălecat bărbatul şi a plecat spre locul lui.

29 Şi a intrat în casa lui, a luat sabia, şi-a apucat ţiitoarea şi a tăiat-o, după oasele ei, în douăsprezece bucăţi şi le-a trimis la toate triburile lui Israel.

30 Şi a fost aşa: oricine privea spunea: „Nu s-a mai întâmplat şi nu s-a mai văzut aşa ceva, din ziua în care fiii lui Israel au urcat din Egipt până astăzi." Şi le-a poruncit bărbaţilor pe care-i trimisese, zicând: „Aces-

B

pe ţiitoarea sa şi a scos-o afară dinaintea lor; şi aceia s-au împreunat cu ea şi şi-au bătut joc de ea toată noaptea, până dimineaţă. Şi i-au dat drumul atunci când s-a făcut dimineaţă.

26 Şi femeia a venit în zori şi s-a prăbuşit la poarta casei unde era bărbatul ei, până s-a luminat de ziuă.

27 Şi s-a sculat bărbatul ei de dimineaţă şi a deschis porţile casei şi a ieşit ca să pornească în drumul lui; şi iată că femeia, ţiitoarea lui, era căzută dinaintea porţii şi mâinile ei erau pe prag.

28 Şi a spus către ea: „Ridică-te şi să mergem"; şi nu i-a răspuns, căci era moartă. Şi a luat-o pe asin şi a plecat spre locul lui.

29 Şi a luat paloşul, şi-a apucat ţiitoarea şi a împărţit-o în douăsprezece părţi şi le-a trimis în tot ţinutul lui Israel.

30 Şi a fost aşa: oricine vedea spunea: „Nu s-a mai întâmplat şi nu s-a mai văzut aşa ceva, din ziua în care fiii lui Israel au urcat din Egipt până astăzi. Ţineţi sfat cu voi înşivă asupra acestui lucru şi vorbiţi."

19,29 „sabia" (A) / „paloşul" (B): textele greceşti dau aici doi termeni (μάχαιρα în A, ῥομφαία în B; *cf.* şi 8,20; 9,54) care transpun un cuvânt ebraic rar, *hamma'akheleth*, desemnând, poate, un instrument de sacrificiu.

A

tea să le spuneţi fiecărui bărbat din Israel: «S-a întâmplat oare ceva [asemănător] cu fapta aceasta din ziua în care fiii lui Israel au urcat din Egipt şi până astăzi? Ţineţi sfat cu voi înşivă asupra acestui lucru şi vorbiţi.»"

20 1 Şi au ieşit toţi fiii lui Israel şi s-a adunat toată obştea, ca un singur om, de la Dan şi până la Bersabea şi ţara Galaadului, dinaintea Domnului, la Massepha.
2 Şi s-a întrunit sfatul întregului popor, toate triburile lui Israel, în adunarea poporului lui Dumnezeu, patru sute de mii de pedeştri încinşi cu sabie.
3 Şi fiii lui Beniamin au auzit că fiii lui Israel s-au urcat înaintea Domnului, la Massepha. Şi au spus fiii lui Israel: „Povestiţi unde s-a petrecut această ticăloşie."
4 Atunci levitul, bărbatul femeii care fusese ucisă, a răspuns şi a spus: „Eu şi cu ţiitoarea mea am mers să găsim adăpost la Gabaa lui Beniamin.
5 Şi au venit asupra mea bărbaţii din Gabaa şi au încercuit împotriva mea casa la vreme de noapte; şi au vrut să mă ucidă, iar pe ţiitoarea mea au siluit-o şi şi-au bătut joc de ea; şi ea a murit.

B

20 1 Şi au ieşit toţi fiii lui Israel şi s-a adunat toată obştea ca un singur om, de la Dan şi până la Bersabea şi ţara Galaadului, dinaintea Domnului, la Massepha.
2 Şi au stat dinaintea Domnului toate triburile lui Israel, în adunarea poporului lui Dumnezeu, patru sute de mii de pedeştri purtători de sabie.
3 Şi fiii lui Beniamin au auzit că fiii lui Israel s-au urcat la Massepha. Şi, când au ajuns [acolo], fiii lui Israel au spus: „Povestiţi unde s-a petrecut această grozăvie."
4 Atunci levitul, bărbatul femeii care fusese ucisă, a răspuns şi a spus: „Eu şi ţiitoarea mea am mers să înnoptăm la Gabaa lui Beniamin.
5 Şi au venit asupra mea bărbaţii din Gabaa şi au încercuit împotriva mea casa la vreme de noapte; şi au vrut să mă omoare şi pe ţiitoarea mea au siluit-o; şi ea a murit.

20,1-2 Versetele formulează solemn, mai explicit decât în oricare alt pasaj din Biblie, ideea unităţii lui Israel.

A

6 Şi am luat-o pe ţiitoarea mea şi am tăiat-o şi am trimis în toate ţinuturile moştenirii lui Israel, pentru că a fost făptuită o sminteală în Israel.

7 Iată, voi toţi, fiii lui Israel, spuneţi-vă părerea şi sfatul."

8 Şi tot poporul s-a ridicat ca un singur om spunând: „Nici unul dintre noi nu vom merge la sălaşul său, nici unul nu ne vom întoarce la casa sa.

9 Şi acum, acesta este lucrul pe care-l vom face [cetăţii] Gabaa: ne vom ridica împotriva ei [trăgând] la sorţi;

10 vom lua zece oameni din fiecare sută şi o sută din fiecare mie şi o mie din fiecare zece mii, ca să care provizii pentru toţi cei care se duc să-i împlinească [cetăţii] Gabaa pe măsura smintelii pe care ea a făcut-o în Israel."

11 Şi toţi bărbaţii din Israel s-au adunat, venind din cetăţi, ca un singur om.

12 Şi triburile lui Israel au trimis bărbaţi în tot tribul lui Beniamin, spunând: „Ce-i cu această ticăloşie petrecută la voi?

13 Acum, daţi-i pe aceşti nelegiuiţi care sunt în Gabaa, fiii lui Belial, şi îi vom omorî şi vom nimici ticăloşia din Israel." Dar fiii lui Beniamin n-au vrut să asculte de glasul fraţilor lor, fiii lui Israel.

14 Şi fiii lui Beniamin s-au adunat din cetăţile lor, venind la Gabaa să se lupte cu fiii lui Israel.

B

6 Şi am apucat-o pe ţiitoarea mea şi am tăiat-o şi am trimis în toate ţinuturile moştenirii lui Israel, pentru că a fost făptuită o *zema* şi o nenorocire în Israel.

7 Iată, voi toţi, fiii lui Israel, spuneţi-vă părerea şi sfatul aici."

8 Şi tot poporul s-a ridicat ca un singur om spunând: „Nici unul dintre noi nu vom merge la sălaşul său, nici unul nu ne vom întoarce la casa sa.

9 Şi acum, acesta este lucrul pe care-l vom face [cetăţii] Gabaa: ne vom ridica împotriva ei [trăgând] la sorţi;

10 numai că vom lua zece oameni din fiecare sută şi o sută din fiecare mie şi o mie din fiecare zece mii, pentru provizii, ca să meargă să-i facă [cetăţii] Gabaa pe măsura nenorocirii pe care ea a făcut-o în Israel."

11 Şi toţi bărbaţii din Israel s-au adunat, împotriva cetăţii, ca un singur om.

12 Şi au trimis triburile lui Israel bărbaţi în tot tribul lui Beniamin, spunând: „Ce-i cu această grozăvie petrecută la voi?

13 Acum, daţi-i pe bărbaţii aceştia, fiii nelegiuiţilor din Gabaa, şi-i vom omorî şi vom curăţi grozăvia din Israel." Dar fiii lui Beniamin n-au găsit cu cale să asculte de glasul fraţilor lor, fiii lui Israel.

14 Şi fiii lui Beniamin s-au adunat din cetăţile lor, venind la Gabaa să se bată cu fiii lui Israel.

A

15 Şi în ziua aceea fiii lui Beniamin s-au numărat, din cetăţi, douăzeci şi cinci de mii de bărbaţi în stare să *scoată sabia, în afară* de cei ce sălăşluiau în Gabaa; aceştia numărau şapte sute de bărbaţi tineri aleşi,
16 în stare să se folosească deopotrivă de stânga ca şi de dreapta; toţi erau prăştiaşi, aruncând pietrele la firul de păr, fără să greşească.

17 Şi s-au numărat toţi oamenii din Israel: în afară de fiii lui Beniamin, [erau] patru sute de mii de bărbaţi în stare să scoată sabia; toţi erau gata de luptă.
18 Şi s-au sculat şi au urcat spre Baithel, ca să-L întrebe pe Dumnezeu; şi au zis fiii lui Israel: „Cine se va sui pentru noi, să ne călăuzească în luptă împotriva lui Beniamin?" Şi Domnul a răspuns: „Iuda se va sui să vă călăuzească."
19 Şi s-au ridicat fiii lui Israel şi s-au aşezat lângă Gabaa.
20 Şi toţi bărbaţii din Israel au pornit la luptă cu Beniamin; toţi bărbaţii din Israel s-au rânduit de luptă lângă Gabaa.

B

15 Şi în ziua aceea fiii lui Beniamin s-au numărat, din cetăţi, douăzeci şi trei de mii, [fiecare] bărbat în stare să poarte sabia, în afară de cei ce sălăşluiau în Gabaa; aceştia numărau şapte sute de bărbaţi aleşi

16 din tot poporul, în stare să se folosească deopotrivă de stânga ca şi de dreapta; toţi erau prăştiaşi, aruncând pietrele la firul de păr, fără să greşească.
17 Şi s-au numărat toţi oamenii din Israel: în afară de fiii lui Beniamin, [erau] patru sute de mii de bărbaţi în stare să poarte sabia; toţi erau gata de bătălie.
18 Şi s-au sculat şi au urcat spre Baithel ca să-L întrebe pe Dumnezeu; şi au zis fiii lui Israel: „Cine se va sui pentru noi în frunte, pentru bătălie împotriva lui Beniamin?" Şi Domnul a răspuns: „Iuda se va sui în frunte să vă călăuzească."
19 Şi s-au ridicat fiii lui Israel de dimineaţă şi s-au aşezat lângă Gabaa.
20 Şi au plecat toţi bărbaţii din Israel la bătălie cu Beniamin şi s-au încleştat cu ei lângă Gabaa.

20,15 Cifrele diferă în manuscrisele greceşti. În TM se vorbeşte de „douăzeci şi şase de mii", număr care este citit de traducătorul textului B ca „douăzeci şi trei de mii", cu o confuzie explicabilă între notarea numerelor „şase" şi „trei"; varianta din A poate fi rezultatul unei armonizări cu vv. 35 şi 46.

20,16 Începe diferit în TM: „din tot poporul, erau şapte sute de oameni aleşi, stângaci..." ♦ „în stare să se folosească deopotrivă de stânga ca şi de dreapta": *cf.* nota 3,15.

A

21 Şi fiii lui Beniamin au ieşit din cetate şi au nimicit în Israel în ziua aceea douăzeci şi două de mii de oameni pe câmp.
22 Iar bărbaţii din Israel s-au întărit şi s-au rânduit din nou de luptă în locul în care se aşezaseră şi cu o zi înainte.
23 Şi s-au ridicat fiii lui Israel şi au plâns dinaintea Domnului până seara şi l-au întrebat pe Domnul spunând: „Să pornesc din nou să mă lupt cu Beniamin, fratele meu?" Şi Domnul a spus: „Ridicaţi-vă împotriva lui."
24 Şi fiii lui Israel au mers la Beniamin în ziua a doua.
25 Şi Beniamin le-a ieşit în întâmpinare din Gabaa în ziua a doua şi a nimicit din popor optsprezece mii de oameni pe câmp; toţi scoseseră sabia.
26 Şi s-au urcat toţi fiii lui Israel şi tot poporul şi au mers la Baithel şi au plâns dinaintea Domnului; şi au ţinut post în ziua aceea şi au înălţat dinaintea Domnului ardere de tot pentru izbăvire;
27 şi L-au întrebat fiii lui Israel pe Domnul; şi în ziua aceea chivotul legământului [se afla] acolo;
28 iar Phinees, fiul lui Eleazar, fiul lui Aaron era înaintea [chivotului]

B

21 Şi au ieşit fiii lui Beniamin din Gabaa şi au nimicit în Israel în ziua aceea douăzeci şi două de mii de oameni pe câmp.
22 Şi bărbaţii din Israel s-au întărit şi s-au întocmit din nou pentru bătălie în locul în care se aşezaseră şi cu o zi înainte.
23 Şi s-au ridicat fiii lui Israel şi au plâns dinaintea Domnului până seara şi l-au întrebat pe Domnul spunând: „Să pornim din nou să ne batem cu fiii lui Beniamin, fraţii noştri?" Şi Domnul a spus: „Ridicaţi-vă împotriva lor."
24 Şi fiii lui Israel au mers la Beniamin în ziua a doua.
25 Şi fiii lui Beniamin le-au ieşit în întâmpinare din Gabaa în ziua a doua şi au nimicit dintre fiii lui Israel încă optsprezece mii de oameni pe câmp; toţi purtau sabie.
26 Şi s-au urcat toţi fiii lui Israel şi tot poporul şi au mers la Baithel şi au plâns şi au stat acolo în faţa Domnului; şi au ţinut post în ziua aceea până seara şi au înălţat în faţa Domnului ardere de tot şi [jertfe] desăvârşite,
27 căci [se afla] acolo chivotul legământului Domnului Dumnezeu;
28 iar Phinees, fiul lui Eleazar, fiul lui Aaron era înaintea [chivotului]

20,28 În *Comentariul la Evanghelia după Ioan* (VI,83), Origen invocă o tradiţie a evreilor conform căreia Phinees a avut o viaţă lungă, sub mai mulţi Judecători. Această tradi-

A

în zilele acelea spunând: „Să por-
nesc din nou la război cu fiii lui
Beniamin, fratele meu, ori să stau
liniştit?" Şi Domnul a răspuns:
„Suiţi-vă, căci mâine ţi-l dau în
mână."

29 Şi au pus fiii lui Israel o cursă în
jurul [cetăţii] Gabaa.
30 Şi Israel s-a desfăşurat împotriva
lui Beniamin în ziua a treia şi s-a
aşezat împotriva [cetăţii] Gabaa cum
[o mai făcuse] o dată şi încă o dată.

31 Şi au ieşit fiii lui Beniamin în
întâmpinarea poporului şi [aceştia]
i-au atras afară din cetate; şi [benia-
miţii] au început să lovească poporul,
cum [o mai făcuseră] o dată şi încă
o dată, pe [cele două] căi: una urcă
înspre Baithel, iar cealaltă urcă în-
spre Gabaa, pe câmp; [au lovit] cam
treizeci de oameni din Israel.
32 Şi au spus fiii lui Beniamin: „Ei
cad dinaintea noastră ca şi mai
înainte." Şi fiii lui Israel spuseseră:
„Să fugim şi să-i scoatem din cetate
în drum."
33 Şi toţi bărbaţii din Israel s-au
ridicat din locul lor şi s-au rânduit

B

în zilele acelea. Şi fiii lui Israel
L-au întrebat pe Domnul, spunând:
„Să pornim din nou la război cu fiii
lui Beniamin, fraţii noştri, sau să
stăm liniştiţi?" Şi Domnul a răs-
puns: „Suiţi-vă, căci mâine îl voi da
în mâinile voastre."
29 Şi au pus fiii lui Israel o cursă în
jurul [cetăţii] Gabaa.
30 Şi s-au urcat fiii lui Israel
împotriva lui Beniamin în ziua a
treia şi s-au aşezat împotriva [cetă-
ţii] Gabaa cum [o mai făcuseră] o
dată şi încă o dată.
31 Şi au ieşit fiii lui Beniamin în
întâmpinarea poporului şi au lăsat
cetatea pustie; şi [beniamiţii] au
început să lovească poporul rănind
dintre ei, cum [o mai făcuseră] o
dată şi încă o dată, pe căile care –
una urcă spre Baithel, iar cealaltă –
urcă spre Gabaa pe câmp; [au lovit]
cam treizeci de oameni din Israel.
32 Şi au spus fiii lui Beniamin: „Ei
se prăbuşesc dinaintea noastră ca mai
înainte." Şi fiii lui Israel spuseseră:
„Să fugim şi să-i scoatem din cetate
în drum." Şi aşa au făcut.
33 Şi toţi bărbaţii s-au ridicat din
locul lor şi s-au aşezat de luptă la

ţie se sprijină, probabil, pe făgăduinţa unui „legământ de pace" între Domnul şi Phinees (Num. 25,10-13). După Theodoret (*Qu. Iud.* 27), acest amănunt referitor la Phinees permite datarea războiului împotriva lui Beniamin puţin după moartea lui Iisus Nave.

20,29-48 Relatarea luptei din a treia zi este dublă, cu reveniri în desfăşurarea cronologică.

A

de luptă la Baalthamar; iar pândarii
lui Israel luptau din locul lor, din-
spre apus de Gabaa.
34 Şi au ajuns în faţa [cetăţii] Gabaa
zece mii de bărbaţi aleşi din tot Israe-
lul şi lupta s-a înteţit; iar aceia nu
pricepeau că îi ajunsese grozăvia.

35 Şi l-a lovit Domnul pe Beniamin
dinaintea lui Israel, şi în ziua aceea
fiii lui Israel au nimicit din Benia-
min douăzeci şi cinci de mii de băr-
baţi şi o sută; toţi scoseseră sabia.
36 Şi Beniamin a văzut că este în-
frânt. Şi bărbaţii din Israel i-au făcut
loc lui Beniamin, căci se încredeau
în cursa pe care o întinseseră înspre
Gabaa.
37 Şi pândarii s-au năpustit şi s-au
desfăşurat înspre Gabaa; şi au por-
nit pândarii şi au trecut toată cetatea
prin ascuţişul sabiei.

38 Şi între bărbaţii lui Israel şi pân-
dari era rânduit un semnal, ca [aceia]
să aprindă o torţă de fum din cetate.

39 Şi bărbaţii lui Israel s-au întors la
luptă; Beniamin a început să-i lo-
vească, rănind din rândul lui Israel
cam treizeci de bărbaţi, căci îşi spu-
nea: „Doar se întorc iarăşi dinaintea

B

Baalthamar; iar pândarii lui Israel
luptau din locul lor, dinspre Maara-
gabe.
34 Şi s-au dus în faţa [cetăţii] Gabaa
zece mii de bărbaţi aleşi din tot Israe-
lul şi bătălia s-a înteţit; iar aceia nu
pricepeau că se abătuse asupra lor
grozăvia.
35 Şi l-a lovit Domnul pe Beniamin
în faţa fiilor lui Israel, şi au nimicit
fiii lui Israel din Beniamin în ziua
aceea douăzeci şi cinci de mii de
bărbaţi şi o sută; toţi purtau sabie.
36 Şi fiii lui Beniamin au văzut că
au fost bătuţi. Şi bărbaţii din Israel
i-au făcut loc lui Beniamin, căci se
încredeau în cursa pe care o întin-
seseră înspre Gabaa.
37 Şi în vreme ce se retrăgeau,
pândarii au năvălit şi s-au îndreptat
spre Gabaa; şi s-au desfăşurat pân-
darii şi au trecut cetatea prin ascu-
ţişul sabiei.
38 Şi între bărbaţii lui Israel şi pân-
dari era rânduit un semn, ca [aceia]
să ridice un semnal de fum din
cetate.
39 Şi fiii lui Israel au văzut că pân-
darii puseseră stăpânire pe Gabaa şi
s-au oprit rânduiţi de luptă; Benia-
min a început să-i bată, rănind din
rândul lui Israel cam treizeci de

20,36 Începutul acestui verset este concluzia celui precedent, după care se revine asupra evenimentelor enunţate mai înainte.

A

noastră, cum a fost lupta şi mai
înainte."

40 Iar focul a început să urce din
cetate ca o coloană de fum; atunci
Beniamin a privit înapoia sa şi iată
că se ridica spre cer sfârşitul cetăţii.

41 Şi bărbaţii din Israel s-au întors,
iar bărbaţii din Beniamin s-au zorit,
căci văzuseră că i-a lovit nenorocirea.
42 Şi s-au întors din faţa bărbaţilor
din Israel [apucând-o] pe drumul
spre pustiu, dar bătălia i-a ajuns din
urmă şi cei [care veniseră] din cetăţi
i-au nimicit chiar în mijlocul lor.
43 Şi l-au fărâmiţat pe Beniamin, ca
să se liniştească de tot, şi l-au călcat
în picioare până în faţa [cetăţii]
Gabaa, dinspre răsărit.
44 Şi au căzut din Beniamin optspre-
zece mii de bărbaţi; cu toţii bărbaţi
puternici.
45 Şi s-au întors şi au fugit înspre
pustiu, spre stânca Remmon, şi au
adunat de pe drum cinci mii de băr-
baţi; şi l-au urmărit [pe Beniamin]
până la Gadaam şi au lovit dintre ei
două mii de bărbaţi.

B

bărbaţi, căci îşi spunea: „Iarăşi ne
cad în faţă, cum a fost bătălia şi mai
înainte."
40 Iar semnalul a început să urce din
cetate în coloană de fum; atunci
Beniamin a privit înapoia sa şi iată
că s-a ridicat spre cer sfârşitul
cetăţii.
41 Şi bărbaţii din Israel s-au întors,
iar bărbaţii din Beniamin s-au zorit,
căci văzuseră că i-a atins grozăvia.
42 Şi în faţa fiilor lui Israel, au privit
către drumul spre pustiu şi au luat-o
la fugă, dar lupta i-a ajuns din urmă
şi cei [care veniseră] din cetăţi i-au
nimicit chiar în mijlocul lor.
43 Şi l-au fărâmiţat pe Beniamin şi
l-au urmărit de la Nua, pe jos, până
în faţa [cetăţii] Gabaa, dinspre
răsărit.
44 Şi au căzut din Beniamin optspre-
zece mii de bărbaţi; cu toţii bărbaţi
în putere.
45 Şi au privit cei rămaşi şi au fugit
înspre pustiu, spre stânca Remmon,
şi fiii lui Israel au adunat dintre ei
cinci mii de bărbaţi; şi i-au urmărit
fiii lui Israel până la Gedan şi au
lovit dintre ei două mii de bărbaţi.

20,43 Textul ebraic al acestui verset este dificil, fapt care explică divergenţele din traducerile greceşti. TM are: *kitt^{e}rū 'eth-Bin^{e}yāmin hir^{e}dhīphuhū m^{e}nūẖāh hidh^{e}rīkhuhū*, pentru care s-au propus traduceri ca „l-au împresurat pe Beniamin, l-au urmărit fără odihnă / l-au hărţuit / l-au călcat în picioare/ l-au zdrobit în odihnă". Cele patru rădăcini (*KTR*, *RDP*, *NWH*, *DRK*) sunt redate în greacă în aşa fel încât să alcătuiască un tablou plauzibil, chiar dacă nu se obţine o echivalenţă deplină a sensurilor: „l-au fărâmiţat pe Beniamin", „l-au urmărit", „l-au călcat în picioare".

A

46 Şi toţi cei loviţi din Beniamin în ziua aceea au fost douăzeci şi cinci de mii de bărbaţi care scoseseră sabia; cu toţii [erau] bărbaţi puternici.
47 Şi s-au întors şi au fugit înspre pustiu, spre stânca Remmon şase sute de bărbaţi; şi au stat la stânca Remmon vreme de patru luni.
48 Iar bărbaţii din Israel au tăiat calea fiilor lui Beniamin şi i-au trecut prin ascuţişul sabiei fără să se oprească, de la [cei din] cetate până la vite, tot ce-au găsit în toate cetăţile; iar cetăţilor pe care le-au găsit le-au dat foc.

21 1 Şi Israel făcuse jurământ la Massepha spunând: „Nimeni dintre noi nu-şi va da fiica de soţie lui Beniamin."
2 Şi tot poporul a mers la Massepha şi la Baithel şi au stat acolo până seara înaintea lui Dumnezeu; şi şi-au ridicat glasul şi au plâns cu plânset mare
3 şi au spus: „De ce, Doamne, Dumnezeul lui Israel, s-a întâmplat lucrul acesta în Israel, că astăzi lipseşte din Israel un trib?"
4 Şi a fost aşa: a doua zi s-a trezit poporul de dimineaţă şi a zidit acolo un altar şi a ridicat ardere de tot pentru izbăvire.

B

46 Şi toţi cei loviţi din Beniamin în ziua aceea au fost douăzeci şi cinci de mii de bărbaţi care purtaseră sabie; cu toţii [erau] bărbaţi în putere.
47 Şi au privit cei rămaşi şi au fugit înspre pustiu, spre stânca Remmon, şase sute de bărbaţi; şi au stat la stânca Remmon vreme de patru luni.
48 Iar fiii lui Israel s-au întors asupra fiilor lui Beniamin şi i-au trecut prin ascuţişul sabiei, de la [cei din] cetatea Methla până la vite, tot ce-au găsit în toate cetăţile; iar cetăţilor pe care le-au găsit le-au dat foc.

21 1 Şi fiii lui Israel făcuseră jurământ la Massepha spunând: „Nimeni dintre noi nu îşi va da fiica de soţie lui Beniamin."
2 Şi poporul a mers la Baithel şi au stat acolo până seara înaintea lui Dumnezeu; şi şi-au ridicat glasul şi au plâns cu plânset mare
3 şi au spus: „Pentru ce, Doamne, Dumnezeule al lui Israel, s-a întâmplat că astăzi lipseşte din Israel un trib?"
4 Şi a fost aşa: a doua zi s-a trezit poporul de dimineaţă şi a zidit acolo un altar şi a ridicat ardere de tot şi [jertfe] desăvârşite.

21,1 Ultimul capitol stă vădit sub semnul dublării naraţiunii: segmentul vv. 1-14 este dublat de vv. 15-23.

A

5 Şi fiii lui Israel au spus: „Cine dintre toate triburile lui Israel n-a urcat la adunare dinaintea Domnului?" *Căci exista jurământ mare* împotriva celui care nu urca dinaintea Domnului la Massepha, spunând: „De moarte va muri."
6 Şi fiii lui Israel s-au înmuiat în privinţa lui Beniamin, fratele lor, şi au spus: „Astăzi a fost îndepărtat un trib din Israel;
7 ce vom face cu cei lăsaţi fără neveste? Noi am jurat în numele Domnului să nu le dăm soţii dintre fiicele noastre."
8 Şi au spus: „Care [este] tribul din Israel care nu s-a urcat dinaintea Domnului la Massepha?" Şi iată că din [cetatea] Iabis din Galaad nu venise nimeni în tabără, la adunare.
9 Şi a fost cercetat poporul: şi iată că nimeni dintre cei care locuiesc în Iabis din Galaad nu fusese acolo.
10 Şi adunarea a trimis acolo douăsprezece mii de bărbaţi dintre fiii celor puternici şi le-au poruncit acelora spunând: „Duceţi-vă şi treceţi-i prin ascuţişul sabiei pe toţi cei care locuiesc Iabis din Galaad, şi femeile şi poporul.
11 Şi iată ce veţi face: veţi da pieirii pe toţi bărbaţii şi pe toate femeile care au cunoscut culcuş de bărbat."
12 Şi au găsit între cei ce sălăşluiau în Iabis din Galaad patru sute de

B

5 Şi fiii lui Israel au spus: „Cine dintre toate triburile lui Israel n-a urcat la adunare dinaintea Domnului?" Căci exista jurământ mare împotriva celui care nu urca dinaintea Domnului la Massepha, spunând: „De moarte va muri."
6 Şi fiii lui Israel s-au înmuiat în privinţa lui Beniamin, fratele lor, şi au spus: „Astăzi a fost scos un trib din Israel;
7 ce vom face cu cei rămaşi în viaţă şi lăsaţi fără neveste? Noi am jurat în numele Domnului să nu le dăm soţii dintre fiicele noastre."
8 Şi au spus: „Care [este] tribul din Israel care nu s-a urcat dinaintea Domnului la Massepha?" Şi iată că din [cetatea] Iabis din Galaad nu venise nimeni în tabără, la adunare.
9 Şi a fost cercetat poporul: şi iată că nimeni dintre cei care locuiesc în Iabis din Galaad nu fusese acolo.
10 Şi adunarea a trimis acolo douăsprezece mii de bărbaţi dintre fiii celor puternici şi le-au poruncit acelora spunând: „Duceţi-vă şi treceţi-i prin ascuţişul sabiei pe toţi cei care locuiesc în Iabis din Galaad.
11 Şi aşa veţi face: veţi da pieirii pe toţi bărbaţii şi pe toate femeile care au cunoscut culcuş de bărbat; dar pe fecioare le veţi cruţa." Şi aşa au făcut.
12 Şi au găsit între cei ce sălăşluiau în Iabis din Galaad patru sute de

A

tinere fecioare, care nu cunoscuseră culcuş de bărbat şi le-au dus în tabără la Selo, care se află în ţinutul Canaanului.
13 Şi toată adunarea a trimis [soli] şi a vorbit către Beniamin care era la stânca de la Remmon; şi l-au chemat la pace.
14 Şi Beniamin s-a întors către fiii lui Israel în ceasul acela şi le-au dat lor femei dintre femeile din Iabisul Galaadului; şi le-a fost pe plac aşa.
15 Şi s-a înmuiat poporul către Beniamin, căci Domnul făcuse spărtură în triburile lui Israel.
16 Şi bătrânii adunării au spus: „Ce vom face cu cei rămaşi fără neveste?" Căci pieriseră femeile din Beniamin.
17 Şi au spus: „[Să fie] moştenire de scăpare pentru Beniamin, ca să nu piară un trib din Israel;
18 noi nu putem să le dăm soţii dintre fiicele noastre, căci am jurat, noi, fiii lui Israel, spunând: «Blestemat fie cel care-i va da soţie lui Beniamin»."
19 Şi au spus: „[Este] sărbătoare pentru Domnul în fiecare an la Selo, care se află la miazănoapte de

B

tinere fecioare, care nu cunoscuseră culcuş de bărbat, şi le-au dus în tabără la Selon, în ţinutul Canaanului.
13 Şi toată adunarea a trimis [soli] şi a vorbit către fiii lui Beniamin care erau la stânca de la Remmon; şi i-au chemat la pace.
14 Şi Beniamin s-a întors către fiii lui Israel în ceasul acela şi fiii lui Israel le-au dat lor femeile pe care le cruţaseră dintre fiicele din Iabisul Galaadului; şi le-a fost pe plac aşa.
15 Şi s-a înmuiat poporul către Beniamin, căci Domnul făcuse spărtură în triburile lui Israel.
16 Şi bătrânii adunării au spus: „Ce vom face cu cei rămaşi fără neveste?" Căci pieriseră femeile din Beniamin.
17 Şi au spus: „[Să fie] moştenire a celor scăpaţi pentru Beniamin, ca să nu piară un trib din Israel;
18 noi nu putem să le dăm soţii dintre fiicele noastre, căci am jurat, noi, fiii lui Israel, spunând: «Blestemat fie cel care-i va da soţie lui Beniamin.»"
19 Şi au spus: „Iată o sărbătoare pentru Domnul în fiecare an la Selon, care se află la miazănoapte

---

21,14 Acest verset reprezintă articulaţia dublei naraţiuni. Finalul (identic în A şi B) conţine în TM o negaţie: „nu le-a fost de ajuns", „nu au fost mulţumiţi". Prezenţa sau absenţa acestei negaţii este hotărâtoare pentru interpretarea relatării care urmează: sau independentă de cea dintâi, sau decurgând din ea.

A

Baithel, la răsărit de drumul ce urcă de la Baithel la Sikima şi la miazăzi de Libanul Lebonei.

[20] *Şi le-au poruncit fiilor lui Beniamin*, spunându-le: „Mergeţi şi staţi la pândă în vii;

[21] veţi privi şi iată că fiicele locuitorilor din Selo vor ieşi să joace în horă la Selo; atunci voi să ieşiţi din vii şi fiecare bărbat să-şi ia femeie dintre fiicele din Selo şi să plecaţi spre ţinutul lui Beniamin.

[22] Şi va fi aşa: când vor veni taţii lor şi fraţii lor să vă ceară socoteală, noi le vom spune: «Înduraţi-vă de ei, căci nu şi-a putut lua fiecare bărbat o femeie ca [pradă] de război; fiindcă voi nu le-aţi dat lor; după cum stau lucrurile, aveţi şi voi vină.»"

[23] Şi fiii lui Beniamin au făcut întocmai şi şi-au luat neveste, după numărul lor, dintre cele care jucau în horă, pe care le-au prins; şi au plecat şi s-au întors în partea lor de moştenire şi şi-au durat cetăţi şi s-au sălăşluit în ele.

[24] Şi, în vremea aceea, au plecat fiii lui Israel fiecare spre tribul său şi la

B

de Baithel, la răsărit de drumul ce urcă de la Baithel la Sychem şi la miazăzi de Lebona."

[20] Şi le-au poruncit fiilor lui Beniamin, spunându-le: „Mergeţi şi staţi la pândă în vii;

[21] veţi privi şi iată că fiicele locuitorilor din Selon vor ieşi să joace în horă; atunci voi să ieşiţi din vii şi fiecare bărbat să-şi ia femeie dintre fiicele din Selon şi să plecaţi spre ţinutul lui Beniamin.

[22] Şi va fi aşa: când vor veni taţii lor şi fraţii lor să vă ceară socoteală, noi le vom spune: «Aveţi milă de noi cu privire la ele, căci nu şi-a putut lua fiecare bărbat o femeie ca [pradă] de bătălie; fiindcă voi nu ne-aţi dat; de aceea, aveţi şi voi vină."

[23] Şi fiii lui Beniamin au făcut întocmai şi şi-au luat neveste, după numărul lor, dintre cele care jucau în horă, pe care le-au prins; şi au pornit şi s-au întors în partea lor de moştenire şi şi-au durat cetăţi şi s-au sălăşluit în ele.

[24] Şi, în vremea aceea, au plecat fiii lui Israel fiecare spre tribul său şi la

---

21,22 Răpirea fetelor din Selo este aici obiect de dezbatere juridică. Cazul este complicat: acuzatorii sunt taţii şi fraţii fetelor, apărătorii sunt bătrânii comunităţii, acuzaţii sunt beniaminiţii sau chiar bătrânii. Verdictul păstrează în textul grecesc concizia celui ebraic, deşi cu diferenţe în conţinut. TM are: „Dacă părinţii sau fraţii lor vin să ne ceară socoteală, le vom spune: «Înduraţi-vă de ei, căci nici unul dintre noi nu şi-a luat femeie ca [pradă de] război. Nici voi nu puteaţi să le daţi, altfel aţi fi avut vină.»"

A

neamul său şi au mers acolo, fiecare
în partea lui de moştenire. –
25 În zilele acelea nu era rege în
Israel; fiecare făcea ceea ce-i părea
drept în ochii săi.

B

neamul său şi s-au dus acolo,
fiecare în partea lui de moştenire. –
25 Iar în zilele acelea nu era rege în
Israel; fiecare făcea ce-i părea drept
înaintea sa.

21,25 Versetul final conţine în B o particulă δέ, care indică o opoziţie faţă de textul precedent.

RUTH

Introducere

I. Subiectul

Istorisirea, plasată în perioada Judecătorilor, ne prezintă o familie care migrează din Bethleemul lui Iuda, lovit de o foamete cumplită. Personajele cu care ne întâlnim în primul capitol, Abimelech, soția sa, Noemin, şi fiii lor, Maalon şi Chelaion, se stabilesc în câmpia Moabului. După moartea lui Abimelech, fiii îşi iau soţii moabite, pe Orpha şi pe Ruth. Tinerii însă mor şi ei, iar Noemin e silită să caute ajutor la rudele apropiate ale soțului său. Şi, de vreme ce teritoriile lui Iuda depăşiseră criza foametei, se hotărăşte să se întoarcă în Bethleemul natal. Noemin însă îşi îndeamnă nurorile să rămână alături de familiile lor, în Moab, unde le era mai uşor să-şi reclădească un viitor. În vreme ce Orpha cedează rugăminţilor Noeminei şi se întoarce la poporul său, Ruth o urmează pe soacra sa în drumul de întoarcere (1,1-18). O dată intrate în Bethleem, Noemin îşi dă seama de statutul ei social defavorizat şi îşi plânge soarta pe care i-a hărăzit-o Dumnezeu (1,19-22).

Capitolul al doilea introduce un nou personaj, care va juca rolul decisiv în istoria reabilitării lor sociale: Boos, un om bogat, rudă apropiată a bărbatului Noeminei. Ruth e sfătuită de soacra sa să câştige atenția lui Boos şi se alătură slujitorilor acestuia la secerat. Boos remarcă devotamentul şi hărnicia lui Ruth (2,1-23). Noemin o învață pe Ruth cum să-l facă pe Boos să le devină „răscumpărător" (*cf.* nota la versetul 2,20). Boos se învoieşte, dar e împiedicat de existența unui al doilea răscumpărător, mai îndreptățit decât el (3,1-18). Înaintea adunării mai marilor cetăţii, Boos face publică intenția de a răscumpăra ogorul moştenit de Noemin şi, în acelaşi timp, de a se căsători cu Ruth, pentru a perpetua, în virtutea leviratului, numele lui Maalon, soțul defunct al lui Ruth (4,1-12). De teama de a nu-şi periclita situația socială şi economică, cel de-al doilea răscumpărător renunță în favoarea lui Boos, care va răscumpăra moştenirea Noeminei şi se va

căsători cu Ruth. Copilul născut în urma căsătoriei pune capăt „amărăciunii de odinioară" (4,13-22). Acest copil este strămoşul regelui David şi, prin urmare, strămoşul după trup al lui Iisus Hristos. Genealogia din finalul capitolului al patrulea a fost reluată de Matei (Mt. 1,3-6)[1].

Cu excepţia genealogiei (4,18-22), unitatea literară este evidentă. Cartea are patru secţiuni compacte (1,6-18; 2,1-17; 3,1-15; 4,1-12), precedate de o introducere (1,1-15) şi urmate de o concluzie (4,13-17).

Ca şi celelalte cărţi incluse în categoria *megilloth*, cartea Ruth era citită la una din sărbătorile anuale evreieşti, respectiv la sărbătoarea Cincizecimii, sărbătoare tradiţională a secerişului, care a fost învestită cu sensul de a celebra Legea dăruită de Dumnezeu poporului lui Israel. Legătura cărţii Ruth cu sărbătoarea ţine şi de faptul că acţiunea ei are loc în această perioadă a anului, dar nu trebuie ignorat şi sensul ei teologic: darul lui Dumnezeu are în final ca ţintă toate neamurile: o femeie străină de Israel ajunge, datorită frumuseţii ei spirituale, nu numai să fie primită în sânul acestuia, ci chiar să fie străbunica marelui rege David.

II. Locul cărţii în canon

În Biblia ebraică, Ruth este plasată în cea de-a treia diviziune a canonului, respectiv în cadrul cărţilor *K^{e}tubhīm*, „Scrieri", alături de Cântarea Cântărilor, Qoheleth (Ecleziastul), Plângerile (lui Ieremia) şi Esther (împreună cu care formează cele cinci *megilloth*[2]. În Talmud (*Baba Batra* 14b-15a) e presupusă o poziţie mai veche, precedând Psalmii. De altfel, această tradiţie talmudică atribuie cartea Ruth profetului Samuel. Ulterior, în Biserica timpurie, începând cu secolul al IV-lea d.H., cartea Ruth va ocupa diferite locuri în canon: fie între cele „douăsprezece cărţi istorice", fie ca un apendice la cartea Judecătorilor (potrivit, probabil, reperelor cronologice menţionate în cap. 1,1), fie alături de cărţile „celor şaisprezece" profeţi şi de Psalmi[3].

1. *Cf. New Interpreter's Bible*, Abingdon Press, col. 829-830.
2. *La Bible, traduction oecuménique, édition intégrale* (*TOB*), 1994, Paris, p. 16.
3. G. Dorival, M. Harl, O. Munnich, *La Bible grecque des Septante*, 1994, pp. 116-117 şi 329.

III. Repere istorico-literare

Datarea textului ebraic e o chestiune pusă încă sub semnul întrebării. Ipoteza datării preexilice se sprijină pe unele menţiuni cu caracter juridic, precum dreptul de răscumpărare sau căsătoria de levirat, care reflectă instituţii anterioare Deuteronomului. Studiul onomasticii denotă, de asemenea, origini străvechi. Se susţine însă şi ipoteza datării postexilice: într-adevăr, perioada judecătorilor apare ca foarte îndepărtată, obiceiurile ei au căzut în desuetudine şi autorul se simte obligat să le explice pentru contemporanii săi. Câteva particularităţi lingvistice (prezenţa unor aramaisme şi a unor elemente de ebraică târzie) vin în sprijinul datării postexilice. De asemenea, această scriere se prezintă în evidentă opoziţie cu încercarea lui Neemia de a anula toate căsătoriile mixte (Neem. 13,23-27 = LXX 2Ezdra 23,23-27), ceea ce ar susţine datarea ei la sfârşitul secolului al V-lea. Teologia cărţii (universalismul, sensul suferinţei) poate fi înţeleasă mai bine într-un climat postexilic. Există şi ipoteza existenţei unei tradiţii mai vechi, rescrise apoi în variante succesive[4].

În ceea ce priveşte datarea versiunii LXX pentru cartea Ruth, D. Barthélemy susţine teoria potrivit căreia în prima jumătate a secolului I d.H.[5], o parte a cărţilor LXX au fost revizuite în Palestina[6] de către un grup printre ale cărui iniţiative s-a numărat înlocuirea lui καί prin καίγε pentru traducerea particulei ebraice *gam* (de unde denumirea de *kaige*). Revizuirea întreprinsă de acest grup pare să fi fost una ebraizantă, care a corectat vechea traducere greacă după un original ebraic de tip protomasoretic. În cazul cărţii Ruth se presupune că aceasta ar fi fost chiar tradusă integral[7]. De altfel, încă înainte de lansarea teoriei lui D. Barthelémy, H.St.J. Thackeray făcea o distincţie între maniera de traducere a Pentateuhului şi una accentuat literală, care caracteriza şi versiunea cărţii Ruth[8]. Intervenţia grupului *kaige* nu a fost însă ultima; s-au depistat în versiunea greacă a cărţii Ruth urmele unor recensiuni anonime ulterioare[9].

4. *New Interpreter's Bible*, col. 829-830.
5. G. Dorival, M. Harl, O. Munnich , *op. cit.*, pp. 93, 97 şi 111.
6. *Ibid.*, pp. 105-106.
7. *Ibid.*, pp.159-160.
8. *Ibid.*, p. 232.
9. *Ibid.*, pp. 172-173.

IV. Scop şi semnificaţie

Relatarea acestei istorii vizează o soteriologie cu caracter universal, nu doar naţional. Se pune accent pe apartenenţa lui Ruth la un popor străin de poporul lui Israel (1,22; 2,2; 3,10.21; 4,5.10). Ea vine şi găseşte o nouă casă sub „acoperământul aripilor" Dumnezeului lui Israel, expresie pe care tradiţia rabinică ajunge să o folosească pentru a desemna convertirea la iudaism. Afirmaţiile din VT despre universalismul mântuirii constituie şi un punct de plecare pentru propovăduirea paulină referitoare la economia divină a mântuirii universale în Hristos (Rom. 3,29; 1Cor. 12,13; Gal. 3,11).

Se pot discerne oarecare asemănări cu Cartea lui Iov, în atenţia pe care autorul o acordă Noeminei, urmărind acelaşi scenariu alcătuit din două momente – decădere şi reabilitare – din marea aventură a descoperirii şi cunoaşterii lui Şaddai, Atotputernicul.

Potrivit unei interpretări tipologice, una din temele centrale ale cărţii este răscumpărarea, Boos devenind prototipul vetero-testamentar al răscumpărării universale săvârşite de Iisus Hristos.

S-a insistat, de asemenea, pe valorile etice: prietenia, devotamentul, spiritul de sacrificiu, spiritul de dreptate etc.

Onomastica are o valoare simbolică, ceea ce poate fi şi un argument în favoarea datării preexilice a textului ebraic. Abimelech este varianta LXX pentru ebr. *'Elīmelekh*, „Dumnezeul meu este rege". În perioada postexilică numele compuse cu *-melekh* dispar. *No'^{e}mī* poate fi tradus prin „cea care îmi aduce mângâiere". Maalon (ebr. *Maẖ^{e}lōn*) şi Chelaion (ebr. *Kil^{e}yōn*) se presupune că provin din rădăcini care semnifică boala, respectiv slăbiciunea. Orpha (ebr. *'Or^{e}pāh*) este „cea cu grumazul întors", cea care a ales să se întoarcă la poporul său. Ruth aparţine etimologic rădăcinii care semnifică prietenia. Obed (ebr. *'Ōbhēdh*) se presupune că ar fi o formă prescurtată a lui *'Obhadh^{e}yāh*, „slujitorul Domnului".

V. Versiunea greacă a cărţii Ruth; comparaţie cu TM

După cum s-a constatat în cazul majorităţii versiunilor LXX, şi în privinţa cărţii Ruth traducătorul rămâne fidel modelului ebraic. În sprijinul acestei observaţii se remarcă unele procedee lingvistice la care recurge traducătorul. Reproduce aşa-numita figură etimologică, insistând asupra verbului, de tipul: „...şi cărând [snopii], căraţi şi pentru ea şi, aruncând, aruncaţi şi pentru ea" (2,16, traducere literală; asemenea 2,11). Recurge uneori la

genitive ebraice (de calitate), acolo unde uzul grecesc ar fi recurs la un adjectiv epitet (3,11). Uneori traducătorul calchiază sintaxa ebraică în asemenea măsură încât creează unele construcţii prolixe de tipul: „a încetat de a mai grăi către ea încă" (1,18, traducere literală; de asemenea 4,1-4). Se observă tendinţa de a păstra valenţele unor expresii ebraice de tipul celor din 3,14.18. Traducătorul reproduce parataxa propoziţiilor (καὶ... και... cu diferite valori pe care le poate avea în greacă această conjuncţie copulativă, ca şi w^e în ebraică) şi calchiază turnura ebraică pentru „relansarea" textului, îndeosebi la viitor: „şi se va întâmpla [aşa]" (καὶ ἔσται...) (3,13); „Iar tu te vei spăla şi te vei unge [cu uleiuri], vei îmbrăca haina ta şi te vei duce sus la arie" (3,3, traducere literală).

Se pot descoperi *traduceri inverse* în LXX, unele explicând ceea ce autorul a considerat a fi intenţia iniţială a textului[11]. În TM, Ruth mulţumeşte lui Boos: „Fie să găsesc mulţumire înaintea ochilor tăi, stăpânul meu, că m-ai mângâiat pe mine şi că ai grăit [cu blândeţe] inimii slugii tale şi iată eu *nu* voi fi ca una din slujnicele tale", iar în LXX devine: „... că m-ai mângâiat pe mine şi ai grăit către inima roabei tale şi iată, eu voi fi ca una din slujnicele tale" (2,13).

De asemenea, traducătorul creează cuvinte noi prin prefixare sau sufixare plecând de la cuvinte cunoscute, astfel încât se realizează familii lexicale capabile să acopere sfera semantică a cuvintelor ebraice. Întâlnim o astfel de situaţie în cazul lui ἀγχιστεύειν (devenit deja tehnic în vocabularul succesiunii – Num. 35,12; Iis. Nav. 20,3) care furnizează termeni ca ἀγχιστεύς (Ruth 3,12), necesari pentru a defini anumite instituţii iudaice în epoci diferite. În cazul cărţii Ruth, denumeşte ruda cea mai apropiată şi îndreptăţită atât să răscumpere pământul rudelor, cât şi să ridice urmaşi unei rude defuncte, în baza căsătoriei de levirat[12].

Un fenomen asemănător se observă în cazul adoptării adjectivului ἀγαθός ca echivalent al ebraicului *ṭōbh*, pe baza căruia traducătorul creează verbul ἀγαθύνειν (3,7), pentru a evidenţia conotaţiile lui *ṭōbh* diferite de cele ale grecescului ἀγαθός, evocând astfel ideea de bucurie, de încântare[13].

Alteori traducătorul recurge la variante de traducere diferite de textul ebraic. Asemenea situaţii întâlnim în 2,12, unde traducătorul optează pentru o formă a verbului πείθω, πεποιθέναι, „a fi încredinţat de un adevăr", în

11. G. Dorival, M. Harl, O. Munnich, *op. cit.*, p. 215.
12. *Ibid.*, p. 247.
13. *Ibid.*, p. 248.

locul verbului ebraic *ḥāsāh*, „a căuta adăpost", a cărui prezență era justificată în context („a-şi găsi adăpost sub acoperământul aripilor..."). În 1,21, în locul verbului ebraic cu înțelesul „[Domnul] a mărturisit împotriva mea", LXX optează pentru ἐταπείνωσεν, „m-a smerit". Se pare că în unele locuri autorul versiunii greceşti n-a putut acoperi perfect conotațiile unor termeni ebraici. Există situații în care traducătorul foloseşte acelaşi termen pentru traducerea a doi termeni ebraici diferiți: gr. δούλη pentru ebr. *şiphᵉḥāh* şi *'amāh* (2,13; 3,9).

VI. Lecturi creştine ale cărții Ruth

Cartea Ruth nu a constituit pentru exegeza patristică un subiect de o importanță la fel de mare precum aceea a altor cărți vetero-testamentare (Geneza, Exodul, Psalmii). Comentariile la Cartea lui Ruth se înscriu mai degrabă în contextul mai larg al demersurilor unor scriitori creştini de a interpreta în cicluri ample majoritatea scrierilor Scripturii. Nu avem de a face, aşadar, cu o exegeză exhaustivă şi sistematică, ci cu una restrânsă, orientată în special asupra unor realități care îşi vor găsi ecou în Noul Testament. Comentariile patristice se prezintă uneori sub forma unor scurte adnotări în care autorii insistă asupra parabolei străinei care vine să găsească adăpost „sub acoperământul aripilor" Dumnezeului lui Israel. În această relatare, Părinții Bisericii întrevăd prefigurarea intrării neamurilor păgâne în Biserica lui Hristos. Asemenea considerații se întâlnesc, de pildă, la Origen, Theodoret al Cyrului, în tradiția exegetică greacă, la Ieronim, Beda Venerabilul, Petru Comestor şi Rhabanus Maurus, în tradiția tardivă latină[14]. Trebuie notată insistența asupra genealogiei din finalul capitolului al patrulea (4,18-22), genealogie care dovedeşte faptul că istoria lui Ruth nu e o simplă legendă, ci se încadrează în economia divină. Ruth urmează un plan divin prin care devine strămoaşa după trup a lui Iisus Hristos. De altfel, conform tradiției exegetice greceşti, originea ei nu este întâmplătoare, confirmând o realitate divino-umană potrivit căreia mântuirea face parte dintr-un plan al lui Dumnezeu care se manifestă în spirit, nu în literă. De aceea, în exegeza patristică de

14. Theodoret al Cyrului, *Quaestiones in Octateuchum*, în PG 80, coll. 518-528; Origen, PG 12, coll. 989-990; *S. Hieronymi divina Bibliotheca*, PL 28 col. 543; *Venerabilis Bedae quaestiones super librum Ruth*, PL 93, col. 429: „Tot aşa şi Biserica, fiind chemată dintre neamuri la Domnul, şi-a lăsat patria sa, adică idolatria, şi renunțând la toate, prin deplină convertire, a urmat Domnului Dumnezeului său..."; *B. Rhabani Mauri commentarium in librum Ruth*, PL 108, coll. 1199-1223.

tipul celei atribuite lui Ioan Gură de Aur şi ulterior lui Theodoret, ca şi în cea a lui Matei, se pune accent tocmai pe caracterul extraordinar, surprinzător al acestui plan divin care include în descendenţa după trup a lui Iisus Hristos personaje istorice de tipul Ruth sau Thamar, departe de tiparele *Legii poporului ales*[15].

Pentru unii autori creştini, precum Rhabanus Maurus[16], Ruth a oferit şi posibilitatea unei exegeze tipologice sau simbolice. Maurus supune textul, verset cu verset, unei interpretări exclusiv alegorice. Abimelech este simbolul Decalogului; soţia sa, Noemin, simbolizează sinagoga; fiii lor, Maalon şi Chelaion, întruchipează tipologic profeţii şi apostolii[17]. Se insistă, de asemenea, asupra prezentării lui Boos ca prefigurare a lui Iisus ca Răscumpărător universal[18].

Alţi autori creştini au dedicat versuri inspirate istoriei lui Ruth. Theodor Prodromul aminteşte acest episod sub forma a patru catrene, accentuând, la rândul său, importanţa acestei femei în genealogia lui Hristos[19].

În general, literatura patristică acordă importanţă istoriei lui Ruth sub două aspecte: al soteriologiei universale, în cadrul căreia poporul ales de Dumnezeu cuprinde toate neamurile; al hristologiei: personajul Ruth reprezintă o verigă esenţială în ascendenţa pământească a Fiului lui Dumnezeu.

Cristina Costena Rogobete

15. *Cf.* nota la versetele 4,18-22.

16. Rhabanus sau Reabanus Maurus (776?-856) a fost abatele mănăstirii de la Fulda şi arhiepiscop de Mainz. Profesor, teolog şi exeget renumit. A comentat aproape toate cărţile Vechiului Testament, inspirându-se din Origen, Ieronim, Augustin, Ambrozie. Scrierile sale aşteaptă încă o ediţie critică completă. Deocamdată ele pot fi consultate în PL vol. 107-112.

17. *B. Rhabani Mauri commentarium in librum Ruth*, col. 1200 C-D.

18. *Ibid.*, col. 1206 A.

19. Theodor Prodromul, *Tetrasticha in Vetus Testamentum*, PG, vol. CXXXIII, col. 1146.

Ruth

1 [1] Şi a fost aşa: în [vremea] cârmuirii judecătorilor, s-a făcut foamete
pe pământ, şi un bărbat din Bethleemul lui Iuda a plecat să se strămute în
câmpia Moabului, el şi soţia lui şi fiii lui. [2] Bărbatul se numea Abimelech,
soţia lui, Noemin, iar cei doi fii ai lui, Maalon şi Chelaion, efratiţi din
Bethleemul lui Iuda; şi au ajuns în câmpia Moabului şi stăteau acolo. [3] Iar
Abimelech, bărbatul Noeminei, a murit şi a rămas numai ea şi cei doi fii ai
ei. [4] Iar ei şi-au luat de soţii moabite – una se numea Orpha, cealaltă Ruth;

1,1 „Şi a fost aşa": atât cartea Ruth, cât şi Iisus Nave şi Judecătorii încep cu sintagma καὶ ἐγένετο, „şi a fost", care poate indica o legătură cu cartea precedentă, dacă nu e vorba doar de un clişeu narativ. ♦ „în [vremea] cârmuirii judecătorilor": perioada Judecătorilor se întinde în mare între 1200 şi 1030 î.H., data aproximativă a urcării lui Saul pe tron. *Cf.* „Introducere" la Judecătorii, „III. Cronologia internă". ♦ „a plecat să se strămute": strămutarea în teritorii străine, redată aici prin grecescul παροικῆσαι, e un eveniment frecvent în epoca VT (Gen. 12,10; 26,3; 47,4), pricinuit de calamităţi, epidemii sau crize economice. Cei care se înstrăinau nu se mai bucurau de statutul cuvenit în cadrul tribului din care proveneau şi, în momentul întoarcerii, întâmpinau greutăţi în reabilitarea socială. ♦ „Bethleemul lui Iuda": localitate la câţiva kilometri sud de Ierusalim, trebuie deosebit de localitatea cu acelaşi nume, aflată în teritoriul lui Zabulon. Numele ebraic are semnificaţia „Casa pâinii". Bethleemul avea să fie locul de obârşie al lui David (1Rg. 16,18) şi locul de naştere al lui Iisus Hristos (Mt. 2,1; Lc. 2,4). ♦ „foamete": Rhabanus Maurus dă acestui verset o conotaţie simbolică, referindu-se la foamea spirituală, foamea de cuvântul lui Dumnezeu (*QRuth*, 108, coll. 1199-1224).

1,2 „Abimelech": TM are *Elîmelekh*, care se traduce „Dumnezeul meu este rege". Pentru semnificaţia ebraică a celorlalte nume, *cf.* „Introducere, IV. Scop şi semnificaţie". ♦ Rhabanus interpretează alegoric onomastica şi componenţa acestei familii, văzând în Abimelech simbolul Decalogului, în Noemin, pe cel al sinagogii, iar în cei doi fii, simbolul celor două funcţii: regală şi sacerdotală. Plecând de la sensul onomasticii ebraice pe care o traduce şi o interpretează alegoric, Rhabanus vede în Maalon („fereastră, început, principiu") tipul profeţilor care au anticipat întruparea lui Mesia, iar în Chelaion („împlinire, săvârşire") pe cel al apostolilor care au adus lumii păgâne lumina credinţei în Hristos.

1,4 Rhabanus vede simbolic în numele celor două femei, pe de o parte necredinţa iudeilor – ebr. Orpha, „cea care şi-a întors grumazul" –, iar pe de alta supunerea şi credinţa neamurilor păgâne: ebr. Ruth, „cea care este prietenă" (*ad loc.*).

şi au locuit acolo vreo zece ani. 5 Maalon şi Chelaion au murit şi ei, amân-
doi, şi femeia a rămas şi fără bărbat, şi fără cei doi fii ai ei. 6 Şi s-au sculat,
ea şi cu cele două nurori ale ei, şi s-au întors din câmpia Moabului, căci, în
câmpia Moabului, au aflat că Domnul a luat aminte la poporul Său, ca să-i
dea pâine. 7 Şi ea s-a ridicat din locul în care se afla, şi cele două nurori
împreună cu ea; şi au pornit la drum ca să se întoarcă în pământul lui Iuda.
8 Şi Noemin le-a zis nurorilor ei: „Mergeţi, întoarceţi-vă fiecare la casa
mamei sale; să vă miluiască Domnul după mila cu care v-aţi purtat cu cei
morţi şi cu mine; 9 să vă dea Domnul să aflaţi fiecare tihnă la casa bărba-
tului ei." Şi le-a sărutat, iar ele şi-au înălţat glasul şi au plâns. 10 Şi i-au zis:
„Ne vom întoarce cu tine la poporul tău." 11 Şi Noemin le-a zis: „Ba întoar-
ceţi-vă, fiicele mele; pentru ce să mergeţi cu mine? Mai am eu oare fii în
pântece, care să vă fie bărbaţi? 12 Plecaţi, dar, înapoi, fiicele mele, căci sunt
[prea] bătrână ca să mai fiu a vreunui bărbat; fiindcă am zis că şi de-aş mai
avea temei să ajung a unui bărbat şi să mai nasc fii, 13 oare îi veţi mai
aştepta până se vor face bărbaţi? Ori pentru ei vă veţi înfrâna de la a fi cu
vreun bărbat? Ba nu, fiicele mele, m-am amărât mai mult decât voi, fiindcă
mâna Domnului s-a abătut asupră-mi." 14 Şi ele şi-au înălţat glasul şi iarăşi
au plâns; iar Orpha a sărutat-o pe soacra ei şi s-a întors la poporul ei, însă
Ruth a însoţit-o [mai departe]. 15 Şi Noemin i-a zis lui Ruth: „Iată, cumnata
ta s-a întors la poporul şi la zeii ei; întoarce-te şi tu după cumnata ta." 16 Şi
Ruth i-a zis: „Nu mă îndemna să te părăsesc sau să nu te mai urmez; fiindcă
unde vei merge tu, voi merge [şi eu], şi unde te vei adăposti, acolo mă voi
adăposti [şi eu]; poporul tău va fi poporul meu, şi Dumnezeul tău, Dumnezeul

---

1,6 „a luat aminte": ebr. *pāqadh*, care are sensul de „a vizita" cu scopul îndreptării unei situaţii de boală sau suferinţă, este tradus prin gr. ἐπισκέπτομαι, care îşi va păstra în NT aceeaşi conotaţie (*cf.* Lc. 1,68). În alte contexte scripturistice, ἐπισκέπτομαι apare tradus prin „a cerceta". Se remarcă jocul de cuvinte între finalul versetului 6 şi etimologia Bethleemului (*cf.* nota 1,1), justificând astfel opţiunea întoarcerii.

1,9 „tihnă": gr. ἀνάπαυσις traduce termenul ebraic *m^{e}nûḥāh*, care are aici înţelesul unei situaţii sigure şi prospere, rezultate în urma căsătoriei. Acelaşi termen poate avea în VT chiar semnificaţia unei stări de mulţumire, de confort sufletesc (Ps. 116,7). Termenul va fi reluat în cap. 3,1.

1,12-13 Rhabanus interpretează simbolic aceste versete ca fiind îndemnul sinagogii către neamurile păgâne de a primi Noul Legământ, credinţa creştină. El înţelege prin sterilitatea Noeminei imposibilitatea Legii vechi de a mai naşte fii care să-I slujească lui Dumnezeu în adevăr (*ad loc.*).

1,14 „şi s-a întors la poporul ei" lipseşte din TM.

meu; 17 iar unde va fi să mori tu, acolo am să mor şi eu şi am să mă îngrop;
şi aşa să-mi facă Domnul şi să-mi mai adauge, că [numai] moartea mă va
despărţi de tine." 18 Văzând Noemin că [Ruth] stăruie să meargă cu ea, nu
i-a mai zis nici o vorbă. 19 Şi au călătorit amândouă până au ajuns în Bethleem.
Toată cetatea a vuit despre ele şi s-au întrebat: „Aceasta să fie Noemin?"
20 Şi ea le-a zis: „Să nu-mi mai spuneţi pe nume, Noemin, ci să-mi spuneţi
[cea] Amară, fiindcă Cel Puternic mi-a adus multă amărăciune; 21 eu am
plecat de aici împlinită, iar Domnul m-a adus înapoi golită. Pentru ce să mă
numiţi Noemin? Căci Domnul m-a smerit şi Cel Puternic m-a năpăstuit."
22 Noemin s-a întors, aşadar, din câmpia Moabului şi cu ea Ruth, moabita,
nora ei; şi au ajuns în Bethleem pe la începutul secerişului orzului.

2 1 Noemin [avea] o cunoştinţă dinspre partea bărbatului ei, om puternic,
din rudeniile lui Abimelech, şi numele lui era Boos. 2 Iar Ruth, moabita, i-a

---

1,17 „aşa să-mi facă Domnul şi să-mi mai adauge", formulă tipică de jurământ, *litt.* „acestea să-mi facă... şi acestea să le adauge Domnul [dacă nu voi face cum am spus]".

1,20-21 „Noemin": ebr. *Nā'omi* – de la rădăcina *N'M*, „a fi plăcut, fermecător" ♦ „[cea] Amară", ebr. *Mārā'*. ♦ „Cel Puternic": gr. ὁ ἱκανός denumeşte pe Dumnezeul Puternic, suficient Sieşi. TM are *El Şadday*, care s-ar traduce „Dumnezeul din munte" (după akkadianul *şadū*; AB Ruth, p. 76) sau „Dumnezeul din câmpie" (după ebr. *sadeh*; BJ, p. 46). Apelativul este specific epocii patriarhilor şi reluat în alte câteva locuri (*cf.* Gen. 17,1; 43,14; Ex. 6,3; Iov 6,4; Num. 24,4). Acest echivalent grecesc rar (doar aici şi în trei locuri din Iov) a fost explicat şi ca rezultatul unei lecturi greşite a numelui ebraic: *Šᵉ*, „cel care", *dī*, „destul, suficient". ♦ „Domnul m-a smerit": TM are „Domnul a mărturisit împotriva mea". ♦ Rhabanus vede în aceste versete imaginea Bisericii care, frământată de persecuţii, nu se bucură de plăcerile lumii de acum, ci caută slava pe care o va avea în ceruri (*ad loc.*).

1,22 Rhabanus vede în această întoarcere simbolul întoarcerii neamurilor la unitatea Bisericii (*ad loc.*).

2,1 „o cunoştinţă": termenul ebraic *mōdha*, tradus prin gr. γνώριμος, e în general folosit pentru a defini atât relaţia de prietenie (2Rg. 10,11; Ps. 31,11; Prov. 7,4), cât şi de rudenie. Următorii doi termeni prin care va fi prezentat statutul social al lui Boos sunt rezultatul unei gradaţii lexicale (Ruth 2,1.20), culminând cu calitatea de răscumpărător (2,20). ♦ „om puternic": gr. δυνατός ἰσχύι, *litt.* „puternic în tărie", traduce o combinaţie de doi termeni ebraici *gibbōr* şi *h̲ayil* care sunt asociaţi cu bunăstarea şi forţa, vitejia războinicului (*cf.* Jud. 6,12; 11,1). Aceeaşi combinaţie de termeni va fi folosită în caracterizarea lui Ruth (3,11). ♦ „rudeniile": cel de-al doilea termen prin care, în mod gradat, ni se prezintă statutul lui Boos este redat în LXX prin gr. συγγενεία, „rudenie". Termenul reprezintă un segment social mai extins decât familia, care s-ar identifica cu noţiunea de „clan", intermediar între familie şi trib. Îşi revendicau un strămoş comun, locuiau în acelaşi loc şi se întâlneau pentru sărbătorile religioase (*cf.* Sasson, Jack M., 1995, p. 40).

zis Noeminei: „Să mă duc la câmp să strâng spice în urma cui voi afla
bunăvoință." Ea i-a zis : „Du-te, fiică." 3 Şi s-a dus şi a cules de pe câmp, în
urma secerătorilor. S-a întâmplat că a nimerit în partea de câmp a lui Boos,
ruda lui Abimelech. 4 Şi, iată, a venit Boos din Bethleem şi le-a zis seceră-
torilor: „Domnul să fie cu voi." Şi i-au răspuns: „Domnul să te binecuvân-
teze." 5 Şi l-a întrebat Boos pe slujitorul său, mai marele peste secerători:
„A cui este tânăra aceasta?" 6 Şi slujitorul, mai marele peste secerători, i-a
răspuns: „Copila este moabita care s-a întors cu Noemin din câmpia Moabului.
7 Şi a zis: «[Îngăduie-mi] să culeg şi să adun printre snopi în urma secerăto-
rilor»; apoi a venit şi a rămas din zori până în seară, nu s-a odihnit la câmp
o clipă." 8 Şi Boos a zis către Ruth: „N-ai auzit, fiica mea? Să nu te duci să
culegi dintr-un alt câmp şi să nu pleci de aici; ci alătură-te slujnicelor mele;
9 ochii să-ți fie la câmpul pe care seceră [oamenii mei] şi mergi [adunând]
în urma lor; iată, am poruncit slujitorilor să nu se atingă de tine; şi, de-ți va
fi sete, să te duci şi să bei din vasele din care-şi iau apă slugile." 10 Şi ea a
căzut cu fața la pământ şi s-a închinat şi i-a zis: „Cum de-am aflat bună-
voință în ochii tăi şi ai luat seama la mine, care sunt străină?" 11 Şi Boos a
răspuns: „Am fost pe deplin încunoştințat despre toate câte ai făcut cu
soacra ta după moartea bărbatului tău, şi cum ți-ai lăsat tatăl şi mama şi
pământul în care te-ai născut şi te-ai dus către un popor pe care nu-l ştiai
nici de ieri, nici de alaltăieri. 12 Domnul să răsplătească truda ta şi să-ți fie

---

2,2 Rhabanus face o analogie între câmpul văzut şi cel simbolic, spiritual, unde spicele sunt sfinții aleşi de Dumnezeu, secerătorii sunt îngerii buni, iar spicele rămase, oamenii drepți pe care îngerii îi lasă încă să viețuiască pe pământ spre pildă credincioşilor (*ad loc.*). ♦ „să strâng spice": *cf.* Deut. 24,19-21; Lev.19,9-10. ♦ „voi afla bunăvoință": *litt.* „în urma cui voi afla har în ochii lui".

2,8-9 Rhabanus înțelege simbolic prin aceste versete îndemnul lui Hristos adresat celor credincioşi de a nu se abate de la adevăr şi de a nu cădea în ceata ereticilor (*ad loc.*).

2,10 „străină": gr. ξένη traduce ebr. *nokh^{e}rīyāh*, care apare de încă patru ori în VT (*cf.* Gen. 31,15; Ex. 21,8; Ps. 69,8; Iov 19,15), desemnându-l pe acela care nu este recunoscut ca membru al unei familii (*cf.* Sasson, Jack M., 1995, p. 51). De altfel, intenția autorului de a sublinia reintegrarea socială a lui Ruth şi recunoaşterea apartenenței ei la aceeaşi familie e păstrată de LXX prin folosirea verbului ἐπιγνῶναι. ♦ Rhabanus interpretează simbolic gestul lui Ruth ca mulțumirea adusă de Biserică Mântuitorului Hristos pentru izbăvirea de rătăcirea idolatră (*ad loc.*).

2,12 „să te încredințezi": gr. πεποιθέναι traduce ebr. *ḫāsāh*, „a căuta adăpost". Forma verbului grecesc semnifică aici starea de încredințare în adevărul Dumnezeului lui Israel. Theodoret (PG 81, col. 521) întrevede în binecuvântarea pe care Boos o dă lui Ruth prefigurarea binecuvântării universale aduse de Întruparea lui Hristos: „Şi s-a

plata deplină de la Domnul Dumnezeul lui Israel, la care ai venit să te
încredințezi sub aripile Lui." [13] Și ea i-a zis: „De-ar fi să aflu bunăvoință în
ochii tăi, stăpâne, că m-ai mângâiat pe mine și ai grăit către inima roabei
tale și iată, eu voi fi ca una din slujnicele tale." [14] Boos i-a zis: „Iată, e vre-
mea mesei; vino aici să mănânci pâine și să înmoi îmbucătura în [zeama cu]
oțet." Ruth a șezut lângă secerători, iar Boos a îndestulat-o cu posmagi de
orz; și ea a mâncat și s-a săturat, și a mai și rămas. [15] Și s-a sculat să culeagă,
iar Boos le-a dat poruncă slujitorilor săi, zicând: „Să culeagă chiar din mij-
locul snopilor și să n-o rușinați. [16] Ba să cărați și pentru ea, iar când strân-
geți, lăsați și pentru ea din cele puse în snopi, și ea o să le adune și să n-o
ocărâți." [17] Ruth a cules în câmp până seara; și a bătut spicele și a ieșit ca la
o efă de orz. [18] Și l-a luat, a intrat în cetate și a văzut și soacra ei ce
culesese. Apoi Ruth a scos și i-a dat și ei ce rămăsese din cele cu care se
îndestulase. [19] Și soacra a întrebat-o: „Pe unde ai cules astăzi și pe unde ai
muncit? Binecuvântat să fie cel care-a luat aminte la tine." Și Ruth i-a dat
de știre soacrei sale pe unde muncise, zicând: „Numele bărbatului la care
am muncit astăzi este Boos." [20] Și Noemin i-a zis nurorii sale: „Binecuvântat

---

împlinit binecuvântarea. Căci a luat plată deplină de la Domnul, făcându-se strămoașă a binecuvântării neamurilor." ♦ „aripi": πτέρυξ, ca și ebr. *kanaph*, are un dublu înțeles, semnificând atât aripile unei păsări, cât și poala hainei. Va fi reluat în acest ultim sens la 3,9. Rhabanus înțelege prin aripi simbolul celor două Testamente (*ad loc.*).

2,13 „roaba": gr. δούλη redă ebr. *șiph^eḫāh*. Se face o distincție față de παιδίσκον în eventualitatea în care autorul, potrivit uzanței semantice a epocii, păstrează pe δούλη doar pentru a marca asumarea de bună voie de către Ruth a supunerii față de Boos și totodată reabilitarea ei socială. De altfel, această accepțiune a termenului se păstrează până în perioada neotestamentară (Lc. 1,38), fapt care a permis exegezei patristice să întrevadă în răspunsul dat de Ruth o prefigurare a răspunsului prin care Fecioara Maria primește bunavestire de la Arhanghel. ♦ Rhabanus face referire aici la credința femeii canaanene și a sutașului, subliniind devotamentul neamurilor în comparație cu necredința poporului ales (*ad loc.*).

2,20 „dintre răscumpărătorii": gr. ἀγχιστεύων traduce ebr. *go'el*. Acest termen se referă aici la datoria unei rude de sex masculin de a răscumpăra moștenirea unei rude defuncte. Responsabilitățile unui *go'el* erau: a) răzbunarea morții unei rude ucise (Num. 35,19); b) căsătoria cu văduva fratelui defunct, în cazul în care acesta nu avusese copii moștenitori. În acest caz, primul născut al acestei căsătorii de levirat moștenea atât numele, cât și averea defunctului (Deut. 25,5-10); c) răscumpărarea pământului rudelor, în cazul în care fusese vândut (Lev. 25,25); d) răscumpărarea unui membru al familiei, care fusese vândut ca sclav (Lev. 25,47-49); e) îngrijirea membrilor neajutorați ai familiei cu care se înrudea (Lev. 25,35). *Cf.* și „Introducere, V".

este el întru Domnul, care n-a lăsat lipsiţi de mila Sa nici pe cei vii, nici pe
cei morţi." Şi Noemin i-a zis: „Bărbatul acesta ne este rudă, dintre
răscumpărătorii noştri." 21 Şi Ruth i-a zis soacrei sale: „Ba chiar mi-a spus:
«Să stai laolaltă cu slujitorii mei, până când vor sfârşi de adunat toată
recolta mea.»" 22 Şi Noemin a zis către Ruth, nora sa: „E bine, fiică, să te
duci cu slujnicele lui, ca să nu te înfrunte în alt câmp." 23 Şi Ruth s-a
alăturat slujnicelor lui Boos, ca să adune până când s-a terminat strânsul
recoltei de orz şi de grâu. Şi locuia cu soacra sa.

3 1 Şi Noemin, soacra sa, i-a zis: „Fiică, oare nu-ţi voi căuta eu odihnă,
ca să-ţi fie bine? 2 Iar Boos, cu ale cărui slujnice ai lucrat, nu este ruda
noastră? Iată, în noaptea aceasta el vântură orzul la arie. 3 Tu să te speli şi să
te ungi cu uleiuri, să pui pe tine veşmântul şi să te duci sus la arie; dar să nu
te faci cunoscută bărbatului până ce nu isprăveşte de băut şi de mâncat. 4 Şi
când se va culca şi vei şti locul unde se culcă, să te duci şi să-l dezveleşti
dinspre picioare şi să te culci; iar el te va înştiinţa ce ai de făcut." 5 Şi Ruth
i-a zis: „Toate câte mi le-ai spus, le voi face." 6 Şi ea a coborât la arie şi a
făcut după cum îi poruncise soacra sa. 7 Şi Boos a mâncat şi i s-a îmbunat
inima şi s-a dus să se culce la marginea stivei [de snopi]; şi ea s-a dus pe
ascuns şi l-a dezvelit dinspre picioare. 8 La miezul nopţii bărbatul a fost
cuprins de uimire şi s-a tulburat, căci, iată, o femeie era culcată la picioarele
lui. 9 Şi i-a zis: „Cine eşti tu?" Şi ea a zis: „Sunt eu, Ruth, roaba ta:
întinde-ţi poala hainei peste roaba ta, căci îi eşti răscumpărător." 10 Şi a zis

---

3,2 Rhabanus întrevede aici aria mistică pe care se jertfeşte Mielul lui Dumnezeu (*ad loc.*). În literatura patristică, şi cu precădere liturgică, apare frecvent imaginea lui Hristos ca „spicul care a adus mântuirea".

3,3 Rhabanus vede în acest ritual prefigurarea Botezului. Ungerea semnifică podoaba tuturor virtuţilor (*ad loc.*).

3,7 La sfârşitul versetului, TM adaugă „şi s-a culcat".

3,8 Rhabanus face referire aici la o Ruth spirituală care doarme la picioarele lui Hristos, în aşteptarea Învierii Lui din morţi. Aluzie la figura Mariei Magdalena. Ca şi Raab (din Iisus Navc), ca şi soţia lui Osea, ca şi Maria Magdalena din Evanghelii, Ruth este asimilată de Părinţi cu o *casta meretrix*, „desfrânata castă", prefigurând Biserica provenită dintre păgâni. Despre subiect, *cf.* Cremaschi, L., 1986, pp. 209-220.

3,9 „poala": pe lângă „aripă" (*cf.* 2,12), cuvântul gr. mai înseamnă „capăt", „margine", „pulpana hainei" (*cf.* Num.15,38). *Cf.* şi nota 2,12.

3,10 Theodoret (PG 81, col. 524) subliniază intenţia autorului de a focaliza acţiunea asupra evenimentului principal al restabilirii familiei Noeminei, eveniment pe care Ruth

Boos: „Binecuvântată fii întru Domnul Dumnezeu, fiică, pentru că ai făcut
această nouă faptă de milostenie mai bună decât cea dintâi, fiindcă nu te-ai
dus după tinerei, săraci sau bogați. 11 Și acum, fiică, nu te teme; toate câte
mi le vei spune le voi face pentru tine; căci știe tot neamul poporului meu
că ești femeie vrednică 12 și că într-adevăr eu îți sunt răscumpărător, chiar
dacă este încă un răscumpărător mai apropiat [ca rudă] decât mine. 13 Sălăș-
luiește-te în noaptea asta aici și, în zori se va întâmpla [așa]: de te va răs-
cumpăra, bine, să te răscumpere; iar dacă nu va vrea să te răscumpere, te
voi răscumpăra eu – viu este Domnul! Culcă-te până dimineață." 14 Și ea s-a
culcat la picioarele lui până dimineață, sculându-se înainte ca un om să
poată recunoaște pe cel de lângă el; și Boos i-a zis: „Să nu se afle că a venit
la arie o femeie." 15 Și i-a zis: „Adu aici șorțul de pe tine." Și l-a întins bine
și a măsurat șase [măsuri] de orz și i l-a așezat în spate. Și ea a intrat în
cetate. 16 Ruth s-a dus la soacra sa, iar aceea a întrebat-o: „Ce-i cu tine?" Iar
[Ruth] i-a spus toate câte le făcuse bărbatul pentru ea. 17 I-a zis: „Mi-a dat
aceste șase [măsuri] de orz, zicându-mi: «Să nu te duci cu mâinile goale la
soacra ta.»" 18 Iar [soacra] i-a zis: „Stai, fiică, până ce vei afla cum se va
sfârși povestea; căci bărbatul acesta nu-și va găsi liniștea până ce n-o va
duce la bun sfârșit chiar astăzi."

4 1 Și Boos s-a suit la poarta [cetății] și a șezut acolo și, iată, răscumpă-
rătorul trecea pe acolo. Și Boos i-a zis: „Vino și șezi aici, Cutare!" Și el s-a

---

și-l asumă cu deplină conștiință și înțelepciune: „Căci de te-ai fi dus după cei tineri ca vârstă, nu te-ai fi dus socotind bogăția sau sărăcia, ci numai desfătarea plăcerilor. Dar ai venit către un bărbat care îndeplinește rolul de tată. Căci aceasta înseamnă faptul că a numit-o «fiică». Și a numit-o așa de două ori." ♦ Rhabanus vede aici înțelepciunea neamurilor odinioară păgâne, care au părăsit erorile idolatre (*ad loc.*).

3,11 „tot neamul", *litt.* „tot tribul".

3,13 Theodoret (*ibid.*, coll. 524-525) subliniază, de asemenea, virtutea lui Boos și corectitudinea cu care își asumă această situație: „Atât de mare a fost virtutea acestui bărbat, încât, venind la el noaptea o fată tânără și cuviincioasă, a păzit înfrânarea în această întâmplare potrivit Legii; și nici nu s-a zorit spre o nuntă fără de lege, ci a vorbit despre căsătorie cu ruda ei cea mai apropiată. Ca, refuzând această rudă căsătoria, să se poată uni cu [acea] femeie demnă de laudă."

3,16 „Ce-i cu tine?", *litt.* „Cine ești?" (la fel și în TM).

4,1 „poarta": locul din fața porții unei cetăți, unde se întâlneau drumurile; era spațiul public în care se desfășura și activitatea juridică. ♦ „Cutare" traduce aici vocativul grecesc κρύφιε, care poate sugera intenția autorului de a păstra sub tăcere numele celui

abătut [din drum] şi s-a aşezat. 2 Şi Boos a luat zece bărbaţi dintre bătrânii
cetăţii şi le-a zis: „Aşezaţi-vă aici." Şi s-au aşezat. 3 Boos a zis răscumpără-
torului: „Cu privire la partea de ogor care este a fratelui nostru Abimelech
şi care i se cuvine Noeminei, cea care s-a întors din câmpia Moabului, 4 am
zis: voi dezvălui urechii tale, zicând: dobândeşte-o de faţă cu cei aşezaţi aici
şi de faţă cu bătrânii poporului meu; dacă o răscumperi, răscumpăr-o; iar
dacă n-o răscumperi, dă-mi mie de veste, ca să ştiu; fiindcă nu este altul în
afară de tine [mai îndreptăţit] să o răscumpere; iar după tine sunt eu." Acela
a zis: „Eu sunt, o voi răscumpăra." 5 Atunci Boos a zis: „În ziua în care vei
dobândi ogorul din mâna Noeminei şi de la Ruth, moabita, soţia celui mort,
trebuie să o dobândeşti şi pe ea, ca să ridici [urmaşi în] numele celui mort
peste moştenirea sa." 6 Şi răscumpărătorul a zis: „Nu voi putea să-l
răscumpăr pentru mine, ca nu cumva să-mi păgubesc moştenirea mea; răs-
cumpără tu pentru tine dreptul meu de răscumpărare, căci eu nu voi putea
să-l răscumpăr." 7 Aceasta era datina odinioară, în Israel, cu privire la răs-
cumpărare şi la schimb, spre a statornici orice cuvânt: bărbatul îşi dezlega
sandaua şi o dădea aproapelui său, adică celui care răscumpăra [dreptul] lui
de răscumpărare – iar aceasta era spre mărturie în Israel. 8 Şi răscumpă-
rătorul i-a zis lui Boos: „Dobândeşte pentru tine dreptul meu de răscum-
părare." Şi şi-a dezlegat sandaua şi i-a dat-o. 9 Şi Boos a zis bătrânilor şi
întregului popor: „Martori sunteţi astăzi că, din mâna Noeminei, am dobân-
dit toate câte a avut Abimelech şi toate câte se cuvin lui Chelaion şi

---

de-al doilea răscumpărător sau un tip de apelativ peiorativ, venit din partea lui Boos. TM are *p*^{e}*lonī 'al*^{e}*mōnī*; *cf.* nota la 1Regi 21,3.

4,2 „zece bărbaţi": numărul minim cerut pentru a constitui un tribunal; mai târziu, conform Talmudului, acest număr va fi de trei; zece bărbaţi erau necesari pentru o adunare cu statut de sinagogă. ♦ Rhabanus face o analogie între numărul zece şi bărbaţii drepţi ai VT care au prevestit Întruparea Mântuitorului Hristos (*ad loc.*).

4,3 TM are: „Apoi i-a zis răscumpărătorului: «Naomi, care s-a întors din câmpia Moabului, vinde un ogor care era al fratelui nostru Elimelech.»"

4,5 Potrivit instituţiei leviratului (Deut. 25,5-10), după moartea soţului, văduva ridica urmaşi căsătorindu-se cu fratele defunctului. Aici însă leviratul este legat de dreptul de răscumpărare, loc singular în VT.

4,7 „adică celui care răscumpăra [dreptul] lui de răscumpărare": supraexplicitare care lipseşte în TM. ♦ Rhabanus interpretează în cheie soteriologică: sandaua ar aminti de „veşmintele de piele", de trupul lui Adam după cădere, pe care avea să-L asume şi Hristos (*ad loc.*).

Maalon; [10] iar pe Ruth, moabita, soţia lui Maalon, am dobândit-o de soţie pentru mine, ca să ridic [urmaşi în] numele celui mort, peste moştenirea lui, şi nu va pieri numele celui mort dintre fraţii săi şi din neamul poporului său; martori îmi sunteţi voi astăzi." [11] Şi tot poporul care era la poarta [cetăţii] a zis: „Martori." Şi bătrânii au zis: „Să dea Domnul ca femeia care-ţi intră în casă [să fie] ca Rahel şi ca Leia, care au ridicat amândouă casa lui Israel şi au întărit mulţime în Efrata; şi va fi un nume [pomenit] în Bethleem. [12] Din seminţia pe care ţi-o va da Domnul din copila aceasta, casa ta să ajungă precum casa lui Phares, pe care Thamar i l-a născut lui Iuda!" [13] Şi Boos a luat-o pe Ruth şi ea i-a ajuns soţie; şi el a intrat la ea, iar Domnul i-a dat ei să zămislească şi ea a născut un fiu. [14] Şi femeile au zis către Noemin: „Binecuvântat fie Domnul, care nu te-a lăsat astăzi fără de răscumpărător, pentru ca numele tău să fie pomenit în Israel; [15] îţi va fi înviorare sufletului şi îngrijire cărunteții tale, fiindcă l-a născut nora ta, care te iubeşte şi care este mai bună pentru tine decât şapte fii." [16] Iar Noemin a luat pruncul şi l-a pus la sânul său şi i-a fost doică. [17] Iar vecinele i-au chemat numele, zicând: „I s-a născut fiu Noeminei." Şi i-au pus numele Obed; acesta este tatăl lui Iessai, tatăl lui David.

4,10 „din neamul poporului său": TM are „şi de la poarta locului său [de baştină]". La „poarta" cetăţii se ţineau procesele şi se consemnau evenimentele de stare civilă.

4,11 „şi au întărit mulţime (*litt.* au făcut putere) în Efrata; şi va fi un nume [pomenit] în Bethleem": TM are „să-ţi meargă bine în Efrata şi să-ţi faci un nume în Bethleem!" ♦ Efrata se află la nord de Ierusalim, în ţinutul lui Beniamin. Pentru că nişte oameni de acolo s-au dus să locuiască în Bethleem, cele două nume au fost asociate (Gen. 35,19; 48,7; Mich. 5,1). Bethleemul este locul îngropării Rahelei, iar ulterior, al naşterii lui Iisus Hristos. ♦ Pornind de la etimologia ebraică, Rhabanus interpretează cele două femei ca atitudini existenţiale: viaţa activă şi cea contemplativă: Marta şi Maria (*ad loc.*).

4,12 Istoria naşterii lui Phares seamănă cu cea a naşterii lui Obed, întrucât Thamar, ca şi Ruth, rămânând văduvă, va fi propusă unei căsătorii de levirat (*cf.* Gen. 38,1-30). Phares şi urmaşii săi aveau să fie strămoşii după trup ai Mântuitorului Iisus Hristos, menţionaţi şi în genealogia din Evanghelia după Matei (Mt. 1,3).

4,14 „ca numele tău": TM are „şi numele lui".

4,15 Theodoret (*ibid.*, col. 528) interpretează astfel „înviorare a sufletului" (gr. εἰς ἐπιστρέφοντα ψυχήν): „După un înţeles mai la îndemână, expresia arată restabilirea sufletească; după înţelesul potrivit adevărului, arată întoarcerea lumii păgâne [la Dumnezeu]. Căci de acolo a înflorit mântuirea întregii lumi." ♦ „şapte": număr simbol al perfecţiunii. Şapte copii erau semnul binecuvântării date de Domnul unei familii (*cf.* 1Rg. 2,5).

4,16 „l-a pus la sân": gest de adopţie şi de ocrotire.

[18] Şi acestea sunt naşterile [coborând] din Phares: Phares l-a născut pe
Esron, [19] iar Esron l-a născut pe Arran, şi Arran l-a născut pe Aminadab,
[20] şi Aminadab l-a născut pe Naason, şi Naason l-a născut pe Salman, [21] şi
Salman l-a născut pe Boos, şi Boos l-a născut pe Obed, [22] şi Obed l-a născut
pe Iessai, iar Iessai l-a născut pe David.

4,18-22 Theodoret (*ibid.*, col. 520) vede în această genealogie ideea mântuirii universale: „De aceea şi dumnezeiescul Matei, consemnând genealogia, a omis femeile vestite prin virtute, pe Sara, şi pe Rebeca, şi pe altele; însă a pomenit de Thamar, şi de Raab, şi de Ruth, şi chiar şi de femeia lui Urie, arătând că pentru toţi oamenii S-a întrupat Fiul Unul Născut al lui Dumnezeu, şi pentru iudei, şi pentru celelalte neamuri, şi pentru cei păcătoşi, şi pentru cei drepţi."

1 REGI

Introducere

I. Titlul cărţii şi locul ei în canon

Aproape toate manuscrisele greceşti ale Septuagintei dau acestei cărţi titlul Βασιλειῶν α, „cea dintâi [carte] a *Domniilor*". Ea este cea dintâi dintr-o serie de patru cărţi ale *Domniilor* din LXX. O dată cu Vulgata, în lumea latină s-a încetăţenit obiceiul de a numi aceste cărţi „Cărţile *Regilor*". La originea acestui nou nume stă, fără îndoială, o observaţie a lui Ieronim din al său „Prolog la cărţile Regilor": „Ar fi cu mult mai bine să se spună *Malachim*, adică «Regi (*Regum*)», decât *Malachoth*, adică «Domnii (*Regnorum*)», deoarece [cartea] nu descrie domniile mai multor neamuri, ci doar pe cea a poporului lui Israel, alcătuit din douăsprezece triburi" (Vulgata, 1983, p. 364).

În Biblia ebraică, primele două cărţi ale Domniilor poartă numele de cea dintâi şi, respectiv, cea de-a doua Carte a lui Samuel; a treia şi a patra se numesc cea dintâi şi cea de-a doua Carte a Regilor. „Samuel" este cel de-al treilea titlu din „Profeţii anteriori" – după Iosua şi Judecători; Regii, cel de-al patrulea. Spre deosebire de cele cinci cărţi ale Torei, titlul acestor cărţi, Samuel, Regi, nu este luat din primele cuvinte ale cărţii; Samuel provine dintr-o tradiţie ebraică depinzând de 1Par. 29,29 şi consemnată în Talmud, care îi atribuie cartea lui Samuel: „Samuel şi-a scris cartea lui, ca şi Judecătorii şi Ruth" (*Baba batra* 14b).

Cele două Cărţi ale lui Samuel, separate în ediţiile moderne ale Bibliei ebraice, formează o singură carte în canonul ebraic şi la fel stau lucrurile şi pentru Cărţile Regilor. Însemnarea care, la sfârşitul fiecărei cărţi, dă numărul versetelor şi versetul median al cărţii nu există nici la sfârşitul primei Cărţi a lui Samuel, nici la sfârşitul primei Cărţi a Regilor; aceasta se află la sfârşitul celei de-a doua Cărţi a lui Samuel şi la sfârşitul celei de-a doua Cărţi a Regilor. În plus, o însemnare marginală la 1Sam. 28,23 indică faptul că acesta este versetul median al cărţii, ceea ce nu are sens decât dacă 1 şi 2 Samuel formează o singură carte. La fel stau lucrurile şi pentru Cărţile Regilor, unde o însemnare marginală plasează versetul median la 1Rg. 22,6.

Împărțirea Cărții lui Samuel în două cărți este târzie și s-a făcut imitându-se Biblia greacă și Vulgata. Ea este atestată pentru prima dată într-un manuscris din 1448. Adoptată de către Felix de Prato pentru ediția sa a Bibliei ebraice tipărită de Daniel Bomberg (Veneția, 1517), aceasta s-a impus editorilor următori.

Împărțirea Cărții lui Samuel în două Cărți ale Domniilor, prezentă în manuscrisele noastre unciale din secolele IV-V, este deja atestată pe la 160-170 într-o listă a lui Meliton al Sardesului: „Iisus Nave, Judecători, Ruth; patru Cărți ale Domniilor (βασιλειῶν τέσσαρα), două ale Paralipomenelor..." (Eusebiu, *HE* 4,26,13-14). Ea este impusă probabil de alcătuirea cărții: lungimea cărții grecești – care, spre deosebire de cea ebraică, scria vocalele – nu-i permitea să încapă pe un singur sul (*cf.* P.-M. Bogaert, art. „Septuaginta", *DBS* 12, 1993, col. 594). La fel ca Samuel și Regii, Cronicile (Paralipomene) au fost și ele împărțite în două cărți (Psalmii, împărțiți în cinci părți, pun o problemă specială).

II. Subiectul

Prima Carte a Regilor reprezintă veriga istorică între vremea Judecătorilor și cel dintâi rege al lui Israel. Ea are drept figuri principale trei conducători importanți: Samuel, Saul și David. Cu ei începe instituția monarhică pentru Israel: Samuel este ultimul dintre Judecători, personajul cu funcție profetică de care se leagă premisele regalității; rămânând valabilă ideea că adevăratul rege al lui Israel este Domnul, Saul este uns drept cel dintâi rege omenesc al lui Israel, impus de popor, dar se dovedește în curând incapabil să îndeplinească această funcție; David este personajul ales de Dumnezeu pentru a-l înlocui pe Saul ca reprezentant al Său pe pământ. 1Regi acoperă aproape un secol de istorie a lui Israel – de la nașterea lui Samuel la moartea lui Saul (aprox. 1105-1010 î.H.).

Samuel, fiul lui Elcana, se naște în urma stăruitoarelor rugăciuni ale mamei sale, Anna, și a jurământului făcut de aceasta, prin care își închina lui Dumnezeu viitorul copil. Acesta crește la Selo/Selom (TM *Șilo*), sub îndrumarea preotului Eli, alături de chivotul legământului Domnului. În același timp, fiii lui Eli, prin purtarea lor ticăloasă, necinstesc instituția preoțească rezervată casei lor. Samuel însă, deși încă un copil, are parte de chemarea Domnului, ajungând profet al lui Dumnezeu și fiind recunoscut

drept eliberator şi judecător al lui Israel. Astfel, conducerea spirituală trece de la casa lui Eli la Samuel. El cultivă în Israel spiritul adevăratei închinări.

Cum însă fiii lui Samuel nu călcau pe urmele lui, Israel vrea să aibă şi cere cu stăruinţă un rege, cum au toate neamurile. Se poate vedea aici şi necesitatea istorică impusă triburilor lui Israel de a se coaliza, ca şi agresorii lor – populaţiile vecine – sub comanda unui singur conducător. Samuel nu izbuteşte să-i facă să renunţe şi, prin mandat divin, îl unge rege pe Saul, punând bazele monarhiei teocratice, ale cărei îndreptăţiri sunt enunţate acum şi consemnate în scris. Numai că aceasta avea de străbătut un drum lung până să se consolideze. Se aştepta de la rege crearea unei oştiri permanente, în sarcina lui intrând întreţinerea acestei oştiri şi instituirea unei administraţii, fie şi embrionare (idei exprimate în „dreptul regelui" din 8,11-17). În aceste vremuri tulburi, Samuel joacă în istoria lui Israel un rol comparabil cu cel jucat de Moise în timpul exodului. Asocierea dintre cei doi nu este explicită decât într-un singur pasaj (1Rg. 12,8-11), predominând asocierile implicite cu pasaje din Exod şi Deuteronom. Cea mai semnificativă în acest sens este formularea solemnă din cap. 3,20-21, care merge în acelaşi sens: Moise reprezintă ieşirea din Egipt şi constituirea lui Israel ca popor cârmuit de Tora; Samuel reprezintă instituirea regalităţii, instaurarea unui individ, regele – cel din istorie şi cel al aşteptării mesianice –, în fruntea acestui popor.

Dorinţa poporului de a fi ca toate celelalte popoare conduse de un rege (8,5.20) contravine însuşi statutului lui Israel, pe care Domnul l-a ales în mod special dintre toate neamurile. Instituirea unui rege apare ca o lepădare de Domnul, singurul rege al lui Israel, şi, marchează, totodată, începutul războaielor de eliberare, mai întâi de sub ammoniţi, apoi de sub filisteni (numiţi în LXX „Străinii") şi, în cele din urmă, de sub amaleciţi şi alte popoare.

Saul se arată viteaz, dă mai multe lupte cu ammoniţii şi cu filistenii, pe care-i înfrânge şi-i ţine la graniţele ţării. Se poartă însă cu nechibzuinţă şi repetata lui neascultare de vorbele profetului Samuel îl face să piardă bunăvoinţa lui Dumnezeu. Dizgraţia divină se manifestă tranşant şi irevocabil după ce, în urma unei victorii asupra amaleciţilor, Saul şi oastea lui şi-au însuşit din prăzile consacrate ca anatemă (ebr. *ḫērem*), călcând cuvântul Domnului.

Din porunca lui Dumnezeu, Samuel, în taină, îl unge rege pe David. În acest fel, Samuel patronează trecerea de la dinastia saulidă la cea davidică, dar, în acelaşi timp, el preveşteşte (15,1-16,13) divizarea regatului davidic

după moartea lui Solomon. Regalitatea apare, în cele din urmă, ca făcând parte din planul divin referitor la Israel, al cărui garant este Samuel.

Secvența cuprinsă între 1Rg. 16 și 2Rg. 5 cuprinde un ansamblu complex de povestiri care s-ar putea intitula „istoria ascensiunii lui David". David este doar un flăcăiandru, fiul cel mai mic al lui Iessai din Bethleem. El se face cunoscut, pe de o parte, prin uimitoarea biruință asupra uriașului Goliat, pe de alta, prin minunatu-i har de a cânta din *kinaura*, prin care potolește duhul rău ce zbuciuma sufletul lui Saul. La acestea se adaugă multe alte izbânzi, care-i aduc glorie și-i atrag simpatia poporului. Faptele și firea lui David stârnesc, însă, deopotrivă, invidia și mânia lui Saul și iubirea lui Ionathan, fiul acestuia. Drept urmare, Saul încearcă să-l lovească pe David fie pe față, fie cu viclenie, hărțuindu-l și prigonindu-l îndelung. David se ferește, fuge, scapă – ajutat fiind și de soția sa, Melchol, fiica lui Saul, și de bunul său prieten Ionathan. Cei doi fac un legământ cu consecințe imediate pentru viața lui David, dar și cu ecouri îndepărtate asupra sorții casei lui Ionathan. Începe o lungă pribegie pentru David, timp în care dă multe lupte, o ia de soție pe Abigaia, dar, mai cu seamă, în două rânduri, are ocazia să-l omoare pe Saul și nu o face, din respect pentru calitatea acestuia de uns al Domnului. El refuză astfel să uzurpe prin forță tronul lui Saul și, punându-și viața în mâinile Domnului care-l unsese rege, așteaptă cu răbdare să vină vremea ce-i era hotărâtă. Iar atunci când Saul se războiește cu filistenii la Gelbue, iar David, care li se alăturase acestora, ar fi trebuit să ia parte la luptă, soarta îl îndepărtează de locul bătăliei.

În timp ce David începe să se poarte ca un adevărat conducător și judecător în ținutul lui Iuda, Saul și Israel sunt înfrânți de filisteni. Toți fiii regelui pier în luptă, iar Saul se sinucide, punându-și scutierul să-l străpungă cu sabia, ca să nu fie batjocorit de dușmani.

III. Textul

A. *Manuscrisele ebraice*

Există mai multe mii de manuscrise medievale, complete sau incomplete, ale Bibliei ebraice. În cursul celei de-a doua jumătăți a secolului al VIII-lea au avut loc două mari încercări de colaționare a manuscriselor, cea a lui B. Kennicott și cea a lui J.B. de Rossi. Cel dintâi a colaționat 602 manuscrise (*Vetus Testamentum Hebraicum cum variis lectionibus*, vol. I-II, Oxford, 1776-1780); cel de-al doilea, 1793 de martori, manuscrise sau tipărituri (*Variae*

lectiones Veteris Testamenti ex immensa manuscriptorum editorumque codicum congerie haustae..., vol. I-IV, Parma, 1784-1788). Această imensă muncă a avut un rezultat însemnat, care însă a decepționat: toate aceste manuscrise medievale sunt foarte sărace în variante veritabile; toate sau aproape toate se explică prin greşeli ale copiştilor. Toate aceste manuscrise reprezintă o singură recensiune şi derivă dintr-un singur arhetip, *textus receptus*, textul „(proto)masoretic".

Cei mai vechi martori medievali care ne transmit TM al Cărţilor lui Samuel sunt trei manuscrise care emană, direct sau indirect, din familia masoreţilor din Tiberiada, Ben Aşer: manuscrisul de la sinagoga qaraită din Cairo (895), scris de Moşe ben Aşer, nu conţine decât Profeţii (anteriori şi posteriori); manuscrisul de la Alep (cca 930), complet, corectat de Aaron ben Moşe ben Aşer, este în curs de editare la Universitatea ebraică din Ierusalim; cel de la Sankt-Petersburg (1009), şi el complet, este tipărit în *Biblia Hebraica Stuttgartensia* (BHS), astăzi ediţia de referinţă a textului ebraic al Bibliei.

Dar, începând din 1947, descoperirile de la Qumran au arătat că textul din care derivă toate manuscrisele noastre medievale nu era singurul în circulaţie în primele secole î.H., deoarece coexistau mai multe variante, înainte ca una dintre ele să capete preeminenţă sfârşind prin a le elimina pe toate celelalte. Acest proces de fixare a textului trebuie să se fi desfăşurat în legătură cu cel care a dus la încheierea canonului ebraic al Scripturilor şi trebuie să se fi terminat la mijlocul secolului al II-lea d.H. În ce priveşte Cărţile lui Samuel, peştera IV de la Qumran, descoperită în 1952, a oferit fragmente din trei manuscrise diferite ale acestei cărţi: 4Q Sam[a], 4Q Sam[b] şi 4Q Sam[c], datând din secolele III-I î.H. Se remarcă numeroase deosebiri faţă de TM, între care unele importante.

În manuscrisele medievale, un sistem de liniuţe şi de puncte aşezate dedesubtul, deasupra sau în interiorul consoanelor permite notarea vocalelor şi deosebirea lui *sin* de *şin*. Manuscrisele de la Qumran, ca toate manuscrisele din această epocă, nu notau decât consoanele. Era aşadar posibil să se citească aceleaşi consoane cu vocale diferite şi să se obţină sensuri diferite. Acest lucru explică şi multe deosebiri dintre TM şi LXX.

B. *Manuscrisele greceşti*

Există aproximativ două mii de fragmente şi de manuscrise, complete sau incomplete, ale Bibliei greceşti a celor Şaptezeci. Cele mai vechi – dacă nu

se iau în seamă fragmentele pe papirus – sunt Vaticanus (B) şi Sinaiticus (א), ambele din secolul al IV-lea, şi Alexandrinus (A), din secolul al V-lea.

Dispunem de trei ediţii critice recente ale cărţilor Regilor. Ultima ca dată, cea a lui N. Fernández Marcos şi J.R. Busto Saiz (prescurtată FMBS sau LXX-L) nu priveşte decât 1-2 Rg. şi nu colaţionează decât cele patru (sau cinci) manuscrise medievale înrudite (din sec. XI-XIV) care formează grupul „lucianic". Precedenta ediţie, cea a lui A. Rahlfs, colaţionează în mod sistematic mss A şi B. Cea mai veche, zisă „de la Cambridge", realizată de A.E. Brooke, N. McLean şi H.St.J. Thackery (BML), este şi cea mai bogată: ea oferă o ediţie diplomatică a ms B însoţită de un aparat critic care relevă sistematic variantele din trei unciale, A, M (Paris, BN, Coislin 1, sec. VII) şi N (Vaticanus, *grec 2106*, sec. VIII-IX), şi din douăzeci şi unu de minuscule (din sec. IX-XIV).

Spre deosebire de manuscrisele medievale ale TM, manuscrisele LXX, chiar medievale, prezintă adesea importante diferenţe între ele, care nu provin din greşeli ale copiştilor, ci constituie variante veritabile. Mai cu seamă textul din 1Rg. 17-18 diferă considerabil de la un manuscris la altul.

Un număr de manuscrise colaţionate în BML conţin texte înrudite şi constituie grupuri. Sunt semnificative în special trei dintre ele: Acx, Bya^2 şi boc^{2}e^2. Grupul Acx prezintă o formă de text ce depinde de recensiunea hexaplară stabilită de Origen în prima jumătate a secolului al III-lea. Textul manuscriselor Acx este foarte apropiat de textul (proto)masoretic.

În schimb, textul din grupul Bya^2 (y = Veneţia, San-Marco, *grec 3*, sec. XI; a^2 = Sankt-Petersburg, Bib. Impr. *62*, sec. X-XI) practic nu a fost influenţat de recensiunea hexaplară şi se îndepărtează frecvent – uneori foarte mult – de TM. Se constată că, atunci când acest text este în dezacord cu TM, concordă în general cu 4Q Sam^a (4Q).

Ms B al 1Rg. nu este atât manuscrisul care ne transmite traducerea acestei cărţi aşa cum a ieşit de sub pana traducătorului din secolul al II-lea î.H. – greşelile, pasajele ininteligibile şi dubletele o arată suficient de bine –, cât manuscrisul care ne transmite textul cel mai puţin revizuit: ediţia Cambridge (1927) l-a ales ca text de referinţă şi editorii Papei Sixtus al V-lea îl luaseră deja drept bază pentru ediţia romană din 1587.

Grupul de mss boc^{2}e^2 prezintă textul numit lucianic sau antiohian (L). Acest text este rezultatul unei recensiuni făcute pe la sfârşitul secolului al III-lea, care tindea să obţină un text conform cu TM şi să-i îmbunătăţească stilul.

IV. Traducătorul

A. *Textul lung al primei Cărţi a Regilor*

Forma lungă a textului LXX pentru 1Rg. 17-18 prezintă „plusuri" foarte însemnate în comparaţie cu ms B: vocabularul acestor „plusuri" arată că ele emană de la un alt traducător decât cel care a lucrat textul scurt al capitolelor 17-18 şi celelalte capitole din 1Rg. Fie acesta nu avea aceste „plusuri" în modelul său ebraic, fie traducerea pe care a făcut-o acestor pasaje a fost elimintă de un revizor grec şi apoi li s-a făcut o altă traducere, cea care ni s-a păstrat.

B. *Textul scurt al primei Cărţi a Regilor*

Dată fiind lungimea totală a cărţilor *Domniilor* (251 de pagini în ediţia lui Rahlfs), ne putem gândi *a priori* că, la fel ca în cazul Pentateuhului (354 pagini), vechea traducere a LXX nu emană în întregime de la acelaşi traducător. Un număr de traduceri specifice ale cuvintelor ebraice în textul scurt al 1Rg. şi modalitatea de traducere pe care o pun în evidenţă confirmă acest lucru: traducătorul (echipa de traducere) al 1Rg. este diferit de cel/cea a restului *Domniilor* .

Din punctul de vedere al unităţii redactării şi al documentelor folosite de redactor(i), se pot distinge: un grup omogen (1Rg. 28 – 2Rg. 1), un grup cu un mare procent de dublete (1Rg. 8-27) şi un grup compozit (1Rg. 1-7).

Cinci cuvinte ebraice (*ragᵉlī* „pedestraş", *hālīlāh* „grozăvie!", *gᵉdhūdh* „ceată", *ṭᵉbhā'ōth* „oştiri", *bᵉliyya'al* „ticălos") sunt traduse diferit în 1Rg. şi în 2-4Rg. În plus, în timp ce 1Rg. îl redă sistematic pe fiecare dintre ele în acelaşi fel, o aceeaşi secţiune, care aparţine aceleiaşi cărţi din 2-4Rg. dă uneori mai multe traduceri diferite. Alte patru cuvinte: *şāphaṯ* „a judeca", *kī 'im* „însă", *ṭō'n* „turmă de animale mici", *şēbheṯ* „sceptru", „trib" prezintă câteva excepţii în ce priveşte caracterul sistematic al traducerii în 1Rg. Aceste excepţii îşi au adesea propria explicaţie sau se pot datora existenţei unei deosebiri între modelul ebraic al LXX şi TM. Pe de altă parte, traducerea din 1Rg. se regăseşte pe alocuri în 2-4 Rg., fie în ms B, fie în secţiunile βγ şi δγ[1] din LXX-L. În sfârşit, aceste patru cazuri pun în evidenţă grija

1. În funcţie de prezenţa sau absenţa influenţei recensiunii *kaige*, grupul celor patru cărţi ale Regilor a fost împărţit de H.St.J. Thackeray în cinci secţiuni, desemnate prin litere

traducătorului la 1Rg. de a stabili o corespondenţă fixă între vocabularul ebraic şi vocabularul grec şi de a reda, pe cât se poate, două cuvinte ebraice diferite prin două cuvinte greceşti diferite.

Aceste exemple permit, de altfel, stabilirea hotarului dintre lucrarea traducătorului pentru 1Rg. şi cea a traducătorului/ traducătorilor următor/i undeva între 1Rg. 30 şi 2Rg. 3.

V. Deosebiri între LXX şi TM

Textul ebraic avea încă variante în vremurile traducătorilor antici greci şi latini.

Deosebirile dintre LXX şi TM se împart formal în două mari categorii: deosebiri cantitative („plusurile" şi „minusurile") şi deosebiri calitative (elementele ce îşi corespund cu sens diferit). Deosebirile sunt extrem de numeroase, însă importanţa lor este adesea redusă: bunăoară, când LXX înlocuieşte un pronume personal din TM prin numele propriu corespunzător, dacă acesta este sigur. În plus, în cazul deosebirilor calitative, e uneori greu de ştiut dacă deosebirea este semnificativă sau nu: astfel, când LXX-B citeşte: „s-a ridicat (ἀνέστη) de acolo şi s-a aşezat în strâmtoarea Engaddi", iar TM „s-a suit ..." (24,1), deosebirea semantică este limpede, ca şi explicaţia ei: de oriunde ai pleca în Israel, este greu să „urci" la Engaddi, aflat pe malul Mării Moarte, la vreo patru sute de metri sub nivelul mării. În schimb, când LXX redă verbul *sūr*, „a se abate, a se îndepărta", prin ἐκκλίνειν, „a se abate", în 12,20, apoi prin παραβαίνειν, „a se îndepărta", în versetul următor (12,21), această deosebire de traducere nu este probabil decât o *variatio* care nici nu merită scoasă în evidenţă. Aceste motive fac ca notele să nu evidenţieze în mod sistematic toate deosebirile.

Când LXX se deosebeşte în mod clar de TM, *se poate presupune* că deosebirea nu se datorează traducătorului, ci se bazează pe o diferenţă a modelului său ebraic faţă de TM. Două indicii întăresc aceeastă presupunere: acordul frecvent dintre LXX şi textele ebraice de la Qumran, în opoziţie cu TM, şi prezenţa unor semitisme în pasajele în care LXX se îndepărtează de TM. Cercetarea comună întreprinsă de D. Barthélémy, D.W. Gooding, J. Lust şi E. Tov asupra problemei controversate a raporturilor dintre textul lung şi textul scurt al 1Rg. 17-18 este edificatoare în această privinţă. Aceşti

greceşti. Secţiunile βγ (2Rg. 10,1 – 3Rg. 2,11) şi γδ (3Rg. 22,1 – 4Rg. 25,30) sunt marcate de această influenţă.

autori, aflaţi în dezacord în privinţa majorităţii celorlalte probleme, sunt totuşi de acord în privinţa acestui lucru: traducătorul grec a fost fidel modelului său ebraic (*cf.* BGLT, p. 156).

Manuscrisele de la Qumran dovedesc faptul că, în primele secole î.H., textul consonantic ebraic nu era încă fixat, ci fluctuant; trebuie să fi existat mai multe recensiuni ale aceluiaşi text, cu variante mai mari sau mai mici. Adesea, când există o diferenţă între TM şi LXX, textele de la Qumran o sprijină pe aceasta din urmă.

Deosebiri cantitative

Printre deosebirile cantitative, există „plusuri" de un tip special: dubletele. Avem de-a face cu un dublet când unui element din TM îi corespund în LXX două elemente echivalente – nu neapărat sinonime –, cu alte cuvinte, dacă unul dintre ele e de ajuns pentru a asigura lizibilitatea textului. Vom examina pe rând dubletele, „plusurile", apoi „minusurile". Se impun două observaţii preliminare:

1. Deosebirile cantitative (şi, în mai mică măsură, calitative) variază mult de la un manuscris grec la altul. Într-adevăr, dacă TM este un text unificat, aproape fără variante, nu aceeaşi este situaţia pentru Septuaginta.

2. Când un redactor vrea să insereze un element într-un text preexistent, reia adesea, la sfârşitul elementului adăugat, unul sau mai multe dintre ultimele cuvinte ale textului ce precede inserţia fiind, cu alte cuvinte, un adaos *deliberat*. Dar o asemenea reluare se poate interpreta şi într-un mod total opus: „plusul" din LXX a putut dispărea *accidental* din TM prin haplografie – sărindu-se de la primul element la „reluare".

În faţa unui „plus" din LXX (sau din TM) care apare între elemente recurente, este adesea foarte greu de ales între cele două ipoteze, între un adaos deliberat şi o pierdere accidentală (*cf.* R.P. Gordon, „The Problem of Haplology in 1 and 2 Samuel", în G.J. Brooke şi B. Lindars ed., *Septuagint, Scrolls and Cognate Writing* – Septuagint and Cognate Studies 33, Atlanta, 1992, pp. 150-151).

1. Dubletele

1. Dimensiunea membrelor unui dublet

– Un cuvânt sau o expresie: „dinaintea ta (ἐνώπιον σου) şi împreună cu tine (μετά σου)": TM are „lângă tine" (*'immekhāh*) (1,26). Μετά este corespondentul obişnuit al lui *'im*.

– O propoziţie simplă: „şi să-l trimiteţi (καὶ ἐξαποστελεῖτε αὐτὴν); mânaţi-l (καὶ ἀπελάσατε αὐτὴν)": TM are „şi să-l trimiteţi" (*w^e şillahtem 'ōthō*)" (6,8). Cele două membre ale dubletului sunt haplogenice. Un alt exemplu: „şi-ţi va fi bine (καὶ ἀγαθόν σοι) şi-ţi va da tihnă (καὶ ἀναπαύσει σε)": TM are „şi-ţi va fi bine (*w^e ṭōbh lākh*)" (16,16).

– O frază complexă: „Nu [faceţi] aşa, copii, căci nu e bună vorba ce-o aud spunându-se despre voi; nu mai faceţi aşa, căci nu-s bune vorbele pe care le aud": TM are „Nu mai faceţi aşa, copii, că nu e bună vorba ce-o aud" (2,24).

2. Traducere sau transcriere din ebraică

Cele două membre ale unui dublet sunt, în general, şi unul şi celălalt traduceri din ebraică, dar se întâmplă ca unul dintre membre să fie – sau să conţină – o transcriere a unuia sau mai multor cuvinte ebraice care nu sunt nume proprii. Exemple:

– „ţinut drept neessaran (συνεχόμενος νεεσσαραν)": TM are „ţinut (*ne'^e ṭār*)" (21,8). Forma verbală *ne'^e ṭār* este mai întâi tradusă prin συνέχεσθαι, apoi transcrisă prin νεεσσαραν.

– „unde se găseşte straja (ἀνάστημα) Străinilor; acolo se află Nasib (Νασιβ) Străinul": TM are „unde se află cârmuitorii (*n^e ṭibhēy*) filistenilor" (10,5). Ebraicul *n^e ṭīb* este mai întâi tradus – aproximativ – prin ἀνάστημα, „construcţie, post de strajă", apoi transcris prin Νασιβ, devenind astfel un nume de persoană: „Nasib Străinul (= filisteanul)".

– „şi amândouă palmele mâinilor lui, tăiate; erau şi una, şi alta în faţă pe amaphet, şi amândouă încheieturile mâinilor lui erau căzute în tindă": TM are „şi palmele, tăiate (*k^e ruthōt*), erau în apropierea pragului (*hammiph^e tān*)" (5,4). Un prim dublet este format din cele două fraze complexe, unde ebraicului *hammiph^e tān*, „prag", îi corespund mai întâi τὰ ἐμπρόστια, „în faţa", apoi τὸ πρόθυρον, „tinda". Traducerea „în faţă" şi transcrierea *amapheth* formează un al doilea dublet.

3. Poziţia membrelor dubletului

În exemplele precedente, cele două membre ale dubletului sunt juxtapuse: este cazul cel mai frecvent. Se întâmplă însă ca acestea să fie:

a) separate unul de celălalt:

– „...şi a spus: «Ce-i cu glasul şi zarva aceasta?» Şi omul a intrat degrabă şi i-a dat de veste lui Eli. *Şi Eli era în vârstă de nouăzeci de ani.* Ochii îi

erau dați peste cap *și nu mai vedea*. Și a spus Eli bărbaților din jurul său: «Ce-i cu glasul și zarva aceasta?»": TM are „și a spus: «Ce-i cu glasul și cu zarva aceasta?» Și omul a intrat degrabă și i-a dat de veste lui Eli. *Și Eli era în vârstă de nouăzeci și opt de ani și ochii îi încremeniseră și nu mai putea vedea.* Și omul i-a spus lui Eli..." (4,14-16). Pasajul în italice desparte cele două membre ale dubletului;

b) sau întrepătrunse:

– „... iar toți slujitorii lui i se aflau în preajmă. Și Saul le-a spus slujitorilor care i se aflau în preajmă, *și le-a spus*": TM are „și toți slujitorii lui i se aflau în preajmă. Și Saul le-a spus slujitorilor care i se aflau în preajmă" (22,6-7). Omițând „și le-a spus", TM atenuează efectul reluării.

c) sau combinate pentru a forma un chiasm:

– „... și nu-ți pune deoparte (οὐ περιποιήσεις) [nimic] de la el; nimicește-l (ἐξολεθρεύσεις) și dă-l ca anatemă (ἀναθεματιεῖς) pe el și toate ale lui, și nu-l cruța (οὐ φείσεις)": TM are „și anatemizați (*w^{e}haḥaram^{e}tem*) toate ale lui, și nu-l cruța (*w^{e}lō' taḥ^{e}mol*)" (15,3). Cele patru propoziții din LXX formează un dublet: verbul *ḥāram*, „a anatemiza", din propoziția afirmativă a TM este tradus prin două verbe diferite în LXX: verbul *ḥāmal*, „a cruța", din propoziția negativă a TM este și el tradus de două ori. Cele două membre ale dubletului nu sunt juxtapuse, ci combinate în chiasm.

4. Originea dubletelor

Unul dintre membrele dubletelor aparține neapărat primei forme a Septuagintei, dar care? Dacă cele două membre ale dubletului se explică drept traduceri sau transcrieri ale TM, unul dintre ele provine de la traducătorul 1Rg., celălalt de la un revizor sau, poate, tot de la traducător. Când cele două membre ale dubletului se deosebesc de TM și presupun fiecare un model ebraic diferit de el, alegerea este adesea imposibil de făcut. Se pot avea în vedere două ipoteze: 1) membrul conform TM este traducerea modelului ebraic al traducătorului; 2) acesta a fost introdus de traducător; 3) se datorează unui revizor ulterior.

Prezența – destul de probabilă – în modelul ebraic al LXX a unor dublete, în care unul dintre membre este conform TM, dovedește că textul care va sfârși prin a se impune ca text oficial în secolul al II-lea al erei noastre, textul protomasoretic, avea deja valoare de referință în secolul al II-lea î.H.

S-a observat că narațiunile duble, asemănătoare, abundă în 1Rg. 8-27. Se pare că în nici o altă carte a Bibliei astfel de dublete nu sunt atât de numeroase. O explicație a acestui fapt ar fi izvoarele diferite din care provin aceste narațiuni, respectiv diferitele sanctuare, cetăți sau cercuri religioase care au păstrat amintirea faptelor. Ni s-a păstrat un rezumat al gestelor a doi eroi – cel dintâi rege originar din nord și cel dintâi rege ce provenea din sud –, împreună cu povestea rivalității lor. Apoi, un culegător al acestor istorii, pe la 722 î.H., anul căderii regatului de nord, a vrut să pună laolaltă datele despre originea monarhiei aparținând tradițiilor din nord și din sud. În cele din urmă, un ultim redactor a încorporat acest material în opera sa, într-o viziune istorică și respectând tradiții necunoscute nouă, fără a încerca să le amestece sau să le armonizeze, ci doar lăsându-le să existe unele lângă altele în cartea sa. Acest lucru nu displace azi istoricilor, deoarece apar astfel aspecte diferite ale aceleiași lumi.

Grupul compozit (1Rg. 1-7) conține, în primul rând, pasajul referitor la chivot (1Rg. 4-6). O vechime asemănătoare poate avea povestirea copilăriei lui Samuel și cântul mamei lui, Anna (1Rg. 1-3). Între altele, în această secțiune este prevestit sfârșitul casei lui Eli, care se va petrece în parte sub Saul (1Rg. 22,6-20) și definitiv sub Solomon, când Sadoc va deveni preot în locul lui Abiathar, urmașul lui Eli (3Rg. 2,26-27). Rezumatul activității de judecător a lui Samuel (1Rg. 7) poate fi considerat lucrarea unui redactor final, care se folosește de documente anterioare.

Secvența 1Rg. 28-2Rg. 1, care povestește ultima bătălie decisivă a lui Saul, este mai omogenă și mai detaliată decât grupul de dublete care o precedă, dar este strâns legată de acesta prin prezența lui David printre filisteni (1Rg. 21,11-16; 27,1-12), după cum este legată și de ce urmează (2Rg. 2,4b-7; *cf.* 21,12-14). Înfrângerea și moartea lui Saul constituie un dezastru pentru Israel și totodată un prim pas către domnia lui David.

VI. Lecturi patristice ale primei Cărți a Regilor

Chiar dacă cea dintâi Carte a Regilor nu este atât de prezentă în creștinismul antic ca Pentateuhul, Profeții mari sau Psalmii, Părinții Bisericii au citat din ea formule, au comentat pasaje și au rostit predici despre principalele personaje: Anna, Samuel, David, vorbitoarea din pântec (a se vedea notele referitoare la pasajele respective). Tipologia lui David, figură a lui Hristos, este deosebit de importantă în modul cum a fost receptat 1Rg.: mai multe

nume date lui Hristos vin din această carte, iar unele scene au fost interpretate ca prefigurând viaţa şi pătimirea Lui. Astfel, episodul în care Saul îşi aruncă suliţa spre David, dar aceasta nu atinge decât zidul (1Rg. 19,10), îi permite lui Grigore al Nyssei să deosebească divinitatea, neatinsă, şi trupul simbolizat de zid (pentru alte texte, *cf.* M. Canévet, *Grégoire de Nysse et l'herméneutique biblique*, Paris, 1983, pp. 110-112). Lista care urmează – neexhaustivă – semnalează câteva pasaje din 1Rg. pe care le-a folosit tradiţia.

– Povestea vacilor care trag „drept înainte" carul încărcat cu chivotul până pe câmpul lui Osea din Baithsamus (1Rg. 6,12-14) este propusă de Iustin, în *Dialogul* lui, drept un nou exemplu a ceea ce face pentru ei „puterea" divină. Numele Osea/Ause este o formă pentru „Iisus" (*Yehōşua'*) (*Dialogul cu Trifon* 132,2-3). Acelaşi exemplu figurează în dosarul pe care-l alcătuieşte Origen în legătură cu „profeţiile" lui Caiafa, pentru a arăta că profeţiile se fac uneori prin intermediari neaşteptaţi (*Comentariul la Ioan* 28,17,139-151 = SC 385, pp. 131-136): el citează mersul măgăriţei lui Balaam (Num. 22,22-34), profeţia trimişilor lui Saul (1Rg. 19,18-24), povestea vacilor şi cea a vrăjitoarei (1Rg. 28).

– Calitatea de „văzător" (gr. ὁ βλέπων) atribuită lui Samuel (1Rg. 9,11.18; 16,4) îşi găseşte locul alături de alte nume asemănătoare în reflecţiile asupra profetismului, între alţii la Grigore al Nyssei (*Comentariul la Cântarea cântărilor* 7 = GNO 6, pp. 212-219; 13 = GNO 6, pp. 393-397).

– Scena din 1Rg. 12,1-5 arată locul ocupat de Samuel între Moise şi Pavel, ca exemplu de om cu purtare ireproşabilă (Irineu, *Adv. haer.* 4,26,4 = SC 100, pp. 722-726).

– Vorba lui Samuel: „Îi sunt oare plăcute Domnului arderile de tot şi jertfele pe cât îi este ascultarea..." (1Rg. 15,22) serveşte drept punct de plecare pentru constituirea unui dosar privind superioritatea ascultării faţă de jertfe (Irineu, *Adv. haer.* 4,17,1 = SC 100, pp. 574-576). Conceptul ascultării este proclamat în Noul Testament de către Iisus însuşi în apărarea discipolilor Săi împotriva ritualiştilor şi legaliştilor farisei (Mt. 9,13).

– Părinţii Bisericii au interpretat alegoric scena în care Saul, chinuit de duhul cel rău, este liniştit de muzica lui David (1Rg. 16,14-23).

– Menţionarea personajului Doec, paznicul catârcelor lui Saul (1Rg. 21,8), în titlul Ps. 51, îi inspiră lui Grigore al Nyssei un expozeu teologic despre păcat şi despre ambiguitate, asemănătoare celei a acestui animal neproductiv, în acelaşi timp cal şi măgar (*In inscriptiones Psalmorum*, GNO 5, p. 133, 23 *sq.*).

– Expresia „războaiele Domnului" (1Rg. 25,28) îi serveşte lui Origen drept argument pentru a justifica atribuirea numelui David Mântuitorului, deoarece Mântuitorul a purtat, la fel ca David, „războaiele Domnului" şi a adus astfel pacea fiului său, poporul (*Comentariul la Ioan* 1,261 = SC 120, p. 190).

La aceste observaţii am mai putea adăuga o seamă de interpretări ce decurg din importanţa majoră a lui David, aflat în relaţie cu mesianismul. Făgăduinţele mesianice din Pentateuh (Gen. 3,14-16; 12,1-2; 17,1-8; 49,8-12; Num. 23-24; Deut. 18,13-19) capătă un plus de semnificaţie în lumina legământului Domnului cu David. Astfel, se observă că, atât în 1Rg., cât şi în Gen., un loc aparte în ceea ce ţine de mesianism îl au femeile. Mai mult, relatarea copilăriei lui Ioan Botezătorul şi, în parte, chiar a lui Iisus, e schiţată după tiparul copilăriei lui Samuel: sunt prezentate două mame sterpe şi una fecioară care capătă prunc ca dar al Domnului; doi dintre aceştia sunt mari profeţi, iar cel de-al treilea este Fiul lui Dumnezeu; doi sunt naziri, iar celălalt e Cel sfânt al Domnului; cel dintâi este cel care îl consacră rege pe David, cel de-al doilea este precursorul Fiului lui David; toţi trei cresc în statură şi în har în ochii Domnului şi în ochii oamenilor (Lc. 1,80; 2,40.52 = 1Rg. 2,21.26).

Am cita în final cântarea Mariei, care calchiază în cuvinte şi în idei cântarea Annei, mama lui Samuel. Smerenia Mariei aminteşte, în text, de amărăciunea Annei şi, la fel, se transformă în bucurie şi rodnicie prin lucrarea Celui ce „împlineşte lucruri mari" (Lc. 1,46-55 = 1Rg. 2,1-10). Antica semnificaţie a chivotului, în care este prezent Dumnezeu, se va realiza în chip perfect în Noul Testament. Chivotul desăvârşit în care e prezent Dumnezeu este omul Hristos. Adevărat chivot al Domnului este şi Maria, în care se află Fiul lui Dumnezeu.

Michel Lestienne şi Florica Bechet

1 Regi

1 [1] Era un om din Armathaimul Siphei, din muntele lui Efraim, pe nume
Elcana, fiul lui Ieremeel, fiul lui Elias, fiul lui Thoke, în Nasibul lui Efraim.

1,1-3,21 *Chemarea lui Samuel.* Această secţiune prezintă naşterea, chemarea şi învestirea profetică ale lui Samuel şi prevesteşte înlocuirea familiei preoţeşti de la Selom (Selo) cu cea sadocită de la Ierusalim. Sunt relatate destinele încrucişate a două familii: cea a lui Elcana, de la Armathaim, şi cea a preotului Eli, de la Selom. Secţiunea se articulează în patru pericope: prima şi ultima se referă la începuturile lui Samuel, cele din mijloc se referă la familia lui Eli, răutatea fiilor lui Eli contrastând cu bunătatea lui Samuel.

1,1a „Armathaim": în TM oraşul lui Elcana (1,1.19; 2,11) şi al lui Samuel (7,17; 8,4; 15,34; etc.) poartă numele *hārāmāthayim* în 1,1 şi (*hā*)*rāmāh* în alte locuri. *Rāmāh* înseamnă „înălţime", iar *hārāmāthayim*, formă de dual, precedată de articolul *hā-* înseamnă „cele două înălţimi". Ca şi *gibh*^{e}*'āh*, „deal", *rāmāh* se foloseşte ca substantiv comun sau – cazul cel mai frecvent – ca toponim. Acest toponim este foarte răspândit, iar oraşul lui Elcana şi Samuel nu este decât unul dintre numeroasele locuri biblice care poartă acest nume; localizarea lui nu e sigură, poate actualul Rentis, aflat la 33 de kilometri nord-vest de Ierusalim. În LXX, 1Rg., acest oraş poartă totdeauna numele *Armathaim*, transcrierea dualului *hārāmāthayim*. Acest nume permite să se deosebească oraşul lui Samuel de alte *Rama*. ♦ „Sipha": TM *Siph(a)* nu se găseşte decât de două ori în LXX, în Jud. 11,16 (ms B), în expresia θάλασσα Σιφ, care desemnează Marea Roşie, şi în 1Rg. 9,5, unde acest nume desemnează regiunea în care se găseşte cetatea lui Samuel. Expresia *Armathaim Sipha* e comparabilă cu Βηθλεεμ Ιουδα (Jud. 17,9; 19,1; etc.) sau cu Ιαβις Γαλααδ (1Rg. 11,1): la fel ca *Iuda* şi *Galaad*, *Sipha* e un nume de regiune. Masoreţii vocalizează *waw* din *ṬWPYM* în *ō* şi citesc *ṭōphīm*, „pândari". Pentru Ps.-Ieronim (q. 1 = Saltman, p. 66) şi Talmudul din Babilon (*Megilla* 14a: „Elcana era unul dintre cei două sute de proroci care au prorocit în Israel"), aceşti „pândari" sunt prorocii (vezi Jud. 6,17; Ez. 3,16-21; 33,1-9), iar Targumul Ionathan parafrazează *ṭōphīm* prin „discipolii prorocilor". Modelul ebraic presupus de LXX, *ṬYPY*, se deosebeşte puţin (*yod* în loc de *waw*) de gentilicul ebraic *ṬWPY* (*ṭūphī*) (cu *waw* vocalizat *ū* în loc de *ō*), corespunzând numelui „Ţuph" care, în TM, este atât cel al strămoşului lui Elcana (1,1b notă), cât şi cel al regiunii în care se găseşte cetatea lui Samuel (*cf.* 9,5 notă). Altă deosebire este absenţa literei finale, ***mem***, care s-ar explica prin haplologie, în modelul ebraic al LXX (cuvântul următor, *mēhar*, „de pe munte", începe cu *mem*), sau prin dittografie, în TM. Lectura *ṭōphīm* ar putea fi voită, datorată interpretării „pândari", „proroci". ♦ „muntele lui Efraim" (1,1; 9,4; 14,22.23): partea centrală a munţilor din Cisiordania, la nord de Ierusalim. Efraim – la fel ca Iuda – este, la origine, un nume geografic, ajuns apoi

El [avea] două neveste: 2 pe una o chema Anna, iar pe cealaltă Phennana;
Phennana avea copii, Anna nu avea copil.

---

numele tribului care ocupa această regiune (De Vaux, R., 1971, p. 591). Expresia a căpătat atunci sensul „muntele ce aparține tribului lui Efraim", de unde parafraza din Targumul Ionathan: „muntele casei lui Efraim". ♦ Origen insistă pe singularitatea lui Elcana, traducând pasajul prin: „era *un singur* om." Elcana simbolizează pentru Alexandrin, ceata sfinților, fiind un „unicat", după modelul Dumnezeului-Unu, opus multiplicității „profanilor". Elcana coboară din munte, locul cel mai apropiat de Dumnezeu. Numele lui înseamnă „ceea ce este a lui Dumnezeu" (nu a demonilor, subînțelege Origen) (*Hom. Sam.* 4). O interpretare asemănătoare se regăsește la Grigore cel Mare (*In I Regum* 1,1,1): Elcana este *uir unus*, typos al Mântuitorului și al al bărbatului desăvârșit în iubirea de Dumnezeu și în lupta împotriva răului. ♦ Grigore cel Mare interpretează etimologia toponimelor în sens alegoric: muntele lui Efraim („rodnic, roditor") este Cerul sau Fecioara Maria, care a zămislit cel mai minunat rod, omul cel nou (*ibid.* 1,4,3-7; 1,5,1); Armathaim, „vedenie împlinită" (*uisio consummata*), se potrivește Bisericii, prefigurată de viziunile profeților (1,62,2); Sipha, „observator" (etimologie după TM), reprezintă locul înalt propice contemplării lui Dumnezeu, interzisă ereticilor (1,62,3-4).

1,1b „în Nasibul lui Efraim": TM are „fiul lui Țuf, un efrateean". E dificil de sesizat sensul exact al lecțiunii LXX, dar se poate explica de ce aceasta se îndepărtează de cea a TM. În afară de 1Rg. 1,1, gentilicul „efrateean", *'eph'rāthī*, se întâlnește de patru ori în TM. În Jud. 12,5 și 3Rg. 11,26, el desemnează un membru al tribului Efraim; în 1Rg. 17,12 și Ruth 1,2, apare în expresia „efrateean din Bethleemul lui Iuda" și desemnează un membru al tribului lui Iuda. Aici trebuie, probabil, reținut sensul „efraimit": Elcana nu numai că își are reședința în muntele lui Efraim, ci și aparține tribului Efraim. Dar genealogiile biblice fac din Elcana un levit (1Par. 6,1-12.18-22; *vide* Flavius Iosephus 5, 342; Theodoret, q. 1 = FM, pp. 4-5), și, dacă e levit, nu poate aparține nici tribului lui Efraim, nici tribului lui Iuda. Trebuia așadar să se găsească o soluție acestei contradicții. Ps.-Ieronim (q. 1 = Saltman, pp. 65-66) rezolvă spunând că Elcana se trage din Levi după tată și din Iuda după mamă. LXX înlocuiește etniconul din TM cu numele „Efraim" și citește consoanele *BNȚYB* „din Nasib", în locul celor din TM: *BN ȚWP (ben Țūph)*, „fiul lui Țuf". Cum poate fi înțeles Nasib? În Iis. Nav. 15,43, Nasib este numele unui oraș din Iuda, iar în 1Rg. 10,5 și 13,3.4, e un nume de persoană (dar în aceste ultime ocurențe din 1Regi corespondentul ebraic este altul; *cf.* nota 10,5). Așadar, Nasib ar putea desemna aici un oraș din Efraim omonim cu cel din Iuda. Totuși, cum Elcana nu e numai originar din Armathaim, ci și locuiește acolo (1,3.19; 2,11), trebuie fie să admitem că este vorba despre orașul strămoșului său Thoke (s-ar fi așteptat atunci mai degrabă ἐκ sau ἀπό decât ἐν), fie să dăm prepoziției ἐν sensul „aproape de": Armathaim s-ar afla aproape de Nasibul din Efraim; se poate presupune și că Nasib desemnează o regiune din Efraim, ipoteză reținută aici. Dar cum lecțiunea din LXX are drept scop să ascundă originea efraimită a lui Elcana, probabil nu trebuie să căutăm aici reprezentări geografice precise.

1,2 „Phennana avea copii, Anna nu avea copil": după Origen, numele Phennanei înseamnă „convertire", numele Annei, „har", „bucurie". Sens mistic: oricine vrea să devină „unu",

3 Omul acesta urca [an de an], în fiecare zi [de sărbătoare,] din cetatea
lui, din Armathaim, să se închine și să-I aducă jertfe Domnului Dumnezeului

---

adică sfânt, trebuie să se căsătorească spiritual cu Convertirea și cu Bucuria (harul). Nu întâmplător prima care naște prunci este Phennana: roadele convertirii preced roadele harului. Cele două soții ale lui Elcana pot fi comparate cu Marta și Maria, devenite, la Părinți, simboluri ale vieții active, respectiv vieții contemplative (*Hom. Sam.* 5). În concepția lui Grigore cel Mare, cele două soții ale lui Elcana simbolizează, una Sinagoga (Phennana cea dătătoare de fii, dar mai puțin privilegiată), cealaltă Biserica (Anna cea stearpă, dar privilegiată, precum Biserica încă nouă dar proaspătă mireasă a lui Hristos) (*ibid.* 1,8,1-3; aceeași metaforă în interpretarea la 1Rg. 2,5 din 1,101,1-3). ♦ Sterilitatea Annei amintește de sterilitatea Sarei și de cea a Elisabetei, mama lui Ioan Botezătorul. De asemenea, autorul *Protoevangheliei lui Iacob* (sec. al II-lea) o va lua ca model pentru mama Fecioarei Maria, Sfânta Ana, soția lui Ioachim. Există mari similitudini între acest episod din 1Rg. și *Protoevanghelie*. A se vedea, de asemenea, Ioan Gură de Aur, cele cinci *Predici despre Anna*, în PG 54.

1,3 „[an de an], în fiecare zi [de sărbătoare]", gr. ἐξ ἡμερῶν εἰς ἡμέρας: TM are *miyyāmīm yāmīmāh.* Expresia greacă este un calc al celei care-i corespunde în TM și al cărei sens literal este „din zile în zile". Lexicografii moderni consideră totuși că pluralul *yāmīm*, „zile", capătă în anumite cazuri, paisprezece la număr, între care și acesta, sensul „an". Dar Targumurile și LXX nu întrebuințează în nici unul dintre aceste cazuri cuvântul „an", ci termeni care înseamnă „zile", „timp stabilit", „sărbătoare" sau „perioadă". LXX folosește totdeauna ἡμέρα, redând astfel *z^ebhah hayyāmīm* prin θυσία τῶν ἡμερῶν și *miyyāmīm yāmīmāh*, prin ἐξ/ἀφ'ἡμερῶν εἰς ἡμέρας. În aceste două expresii – care se referă todeauna, ambele, la un ritual religios și sunt asociate în 1Rg. 2,19 – ἡμέραι trebuie să aibă sensul „zile (de sărbătoare)". Sărbătoarea pentru care urcă Elcana la Selom pare să fie sărbătoarea Corturilor (sau a Culesului Viilor: Jud. 21,19-21 și 1Rg. 1,13). ♦ Grigore cel Mare găsește în expresia literală „urca din zile în zile" simbolul progresului lent, pas cu pas, pe care-l face credinciosul întru iluminarea interioară, rânduită de Dumnezeu (*ibid.* 1,65,1-6). Exegeza „zilelor" amintește și de Ambrozie (*In Luc.* 4,48). ♦ „Domnului Dumnezeului Sabaoth", gr. τῷ κυρίῳ θεῷ σαβαωθ: în TM expresia *YHWH ('ĕlōhēy) ṣ^ebhā'ōth*, „Domnul (Dumnezeul) oștirilor", lipsește din Pentateuh, din Iosua și din Judecători, dar este foarte frecventă în cărțile următoare. „Oștirile" sunt cele ale lui Israel sau oștirile cerești: îngeri, astre. În această expresie, traducătorii LXX redau *ṣ^ebhā'ōth*, „oștirile", în trei feluri diferite. Uneori traduc: τῶν δυνάμεων, *litt.* „al puterilor (oștirilor)": în Psalmi. Alteori parafrazează: παντοκράτωρ, „atotputernic": în Ieremia și în profeții minori. Iar alteori transcriu: în Isaia. Cele trei modalități se întâlnesc în 1Rg. Expresia κύριος θεὸς σαβαωθ nu se găsește decât în 1Rg. (1,3.20; 17,45), unde se întâlnește și unica ocurență a lui κύριος ἐλωαι σαβαωθ, care este o variantă (1,11). ♦ „Selo": TM are „Șilo". Transcrierile grecești ale toponimului diferă după cărți, ocurențe și manuscrise. Pentru 1Rg., ms B are Σηλω la 1,3.9 și Σηλωμ în alte părți. – Selom este azi Khirbet Seilun, aflat la 32 de kilometri nord de Ierusalim și la 25 est de Rentis

Sabaoth, la Selo; acolo [se aflau] Eli şi cei doi fii ai lui, Ophni şi Phinees, preoţi ai Domnului.
4 Şi a venit ziua, şi Elcana şi-a adus jertfa şi a dat părţi din ea nevestei sale, Phennana, şi fiilor şi fiicelor ei. 5 Iar Annei i-a dat o singură parte,

---

(= Armathaim ?). ♦ Pentru Origen, „Selo" înseamnă „smulgere", „descălţare": este locul unde Dumnezeu smulge din pieptul omului „inima de piatră" înlocuind-o cu „inima de carne" (*Hom. Sam.* 6). ♦ Numele Eli, Ophni şi Phinees au, şi ele, înţelesuri alegorice, după Origen: „Eli" înseamnă „arab" sau „străin", în sens peiorativ, „întrucât nu-şi pedepseşte fiii atunci când greşesc"; Ophni înseamnă „departe de convertire" (opus numelui Phennanei); cât despre Phinees, el se opune fiului, drept, al lui Aaron (Num. 25,7). Numele său înseamnă „gura ferecată" (păcătosul nu are dreptul să vorbească). Numele lui Phinees este aşadar ambiguu. Origen vede în Phinees simbolul tagmei preoţeşti: unii preoţi îşi ţin gura închisă pentru a nu slobozi nici o vorbă rea sau inutilă (urmaşii fiului lui Aaron); alţii au gura închisă din incompetenţă ori laşitate (urmaşii fiului lui Eli) (*Hom. Sam.* 7).

1,4-5 *Împărţirea jertfei.* Întregul episod primeşte la Grigore cel Mare o interpretare tipologică. „Ziua" este ziua jertfei lui Hristos, în care aleşii poporului evreu şi-au primit partea în funcţie de meritele lor: Phennana (Sinagoga) îi reprezintă pe învăţătorii evrei, fiii ei – pe ascultătorii lor cei mai devotaţi, iar fiicele Phennanei, pe cei mai slabi (*ibid.* 1,15,1-3). Singura parte primită de Anna (Biserica) ar reprezenta contemplarea, care nu-i aduce omului pios bucuria veşnică atâta timp cât este grevată de suferinţele veacului (1,71,2). Supărarea Annei reprezintă vremelnica durere şi întristare a Bisericii (1,16,1-4), iar amărăciunea lui Elcana – compasiunea faţă de cel logodit cu moartea şi moştenitor al crucii.

1,5 „Iar Annei i-a dat o singură parte, pentru că nu avea copil, chiar dacă (πλὴν ὅτι) Elcana o iubea pe Anna mai mult decât pe cealaltă": în TM textul este obscur; poate fi interpretat ca „iar Annei i-a dat o parte, cea de la nări *('appāyim)*, căci *(kī)* o iubea pe Anna". Cuvântul *'appāyim* pare a fi folosit aici într-un sens tehnic din vocabularul sacrificial, pentru a desemna partea de onoare. În LXX, Anna nu are decât o singură bucată (pentru că nu are copil), *chiar dacă* Elcana o iubeşte mai mult decât pe cealaltă; în TM, Anna are o bucată deosebită, *deoarece* Elcana o iubeşte (în TM se dezvoltă problema rivalităţii dintre cele două neveste ale lui Elcana, în LXX totul este centrat asupra Annei).

1,5-6 „[5]... dar Domnul îi zăvorâse pântecul: [6] căci Domnul nu-i dăduse copil": TM are „şi Domnul îi zăvorâse pântecul. [6] Şi rivala ei *(ṣārāh)* o şi aţâţa *(ki'asattāh)* cu aţâţare *(ka'as)* ca s-o facă să clocotească, fiindcă Domnul îi zăvorâse pântecul". Începutul v. 6 din TM este dificil şi traducerile sunt divergente, dar, oricum ar fi, este foarte diferit de LXX. Totuşi, TM şi LXX au unele legături: θλῖψις, „necaz", traduce în general ebraicul *ṣārāh*, „strâmtorare, necaz", dar acest cuvânt ebraic are un omonim care înseamnă „rivală" (cuvântul nu se întâlneşte decât aici în TM şi în Sirach 37,11). Acelaşi lucru pentru „deznădejde", „a deznădăjdui" (ἀθυμία şi ἀθυμεῖν) şi corespondentele lor ebraice din

pentru că nu avea copil, chiar dacă Elcana o iubea pe Anna mai mult decât
pe cealaltă, dar Domnul îi zăvorâse pântecul: 6 căci Domnul nu-i dăduse
copil, după cât de mare era necazul ei și deznădejdea [din pricina] necazului
ei și ea era deznădăjduită pentru că Domnul îi zăvorâse pântecul, așa încât
nu-i dăduse copil.
7 Așa făcea an de an, când urca la casa Domnului; și se amăra și plângea
și nu mânca. 8 Și Elcana, bărbatul ei, i-a zis: „Anna!" Și [ea] i-a răspuns:
„Iată-mă, stăpâne!" Și [el] i-a zis: „Ce-i cu tine, de ce plângi? Și pentru ce
nu mănânci? Și de ce ți se zbate inima? Nu-ți sunt eu mai bun decât zece
copii?"
9 Și Anna s-a ridicat, după ce au mâncat ei la Selo, și a stat dinaintea
Domnului. Și preotul Eli ședea pe un jeț lângă ușorii templului Domnului.
10 Și ea, cu sufletul sfâșiat, s-a rugat Domnului și a plâns tare 11 și a făcut o

---

TM, „a ațâța" și „ațâțare": cuvintele din rădăcina *K'S* înseamnă cel mai adesea „ațâțare", dar capătă uneori și sensul „amărăciune", „deznădejde" (Ps. 6,8; Ecl. 1,18; 2,23). Așadar, la baza TM și LXX se află același vocabular, care este interpretat în direcții diferite: rivalitate și ațâțare, pe de o parte; necaz și deznădejde, pe de alta (*cf.* Walters, S.D., 1988, pp. 394-396: textul LXX ar depinde aici de un model ebraic cu aspect de proverb, care se bazează pe dublul sens al cuvântului *ṣārāh*: necazul ei era ca deznădejdea provocată de o rivală).

1,7 „și se amăra și plângea și nu mânca": Grigore cel Mare (*ibid.* 1,18,4) pune amărăciunea Annei în legătură cu „durerea inimii ... pentru frații mei cei de un neam cu mine" încercată de Apostolul Pavel (Rom. 9,2-3). Anna ar fi acceptat să mănânce, dacă s-ar fi înfăptuit convertirea și mântuirea întregului popor evreu (1,20,1). Plânsul Annei semnifică dorința arzătoare de a-l contempla pe Dumnezeu, iar refuzul mâncării – disprețuirea oricărei bucurii trecătoare (1,74,2).

1,9 „a stat dinaintea Domnului": lipsește din TM. ♦ „ședea pe un jeț lângă ușorii templului Domnului": pentru Grigore cel Mare, „templul" reprezintă înțelegerea spirituală a Scripturii, iar „ușorii" porții – Legea și profeții. Eli, „preot cu mentalități carnale", nu putea împlini poruncile Legii decât fizic, nu spiritual, de aceea este înfățișat șezând afară, la ușa templului (*ibid.* 1,23,1; 1,76,3).

1,11 „a făcut o făgăduință Domnului": TM are „a jurat un jurământ". ♦ „Adonai, Doamne Eloai Sabaoth", gr. Αδωναι κύριε ἐλωαι σαβαωθ: TM are *YHWH Ṣ^ebhā'ōth* „Domnul oștirilor". Doar cel de-al doilea dintre aceste patru titluri este un cuvânt grecesc, celelalte sunt transcrieri din ebraică. Αδωναι transcrie ebraicul *'ădhōnay*, „Domnul meu"; Κύριε, „Doamne", redă tetragrama divină *YHWH* (citită „Domnul meu"); 'Ελωαι transcrie ebraicul *'ĕlōhēy*, „Dumnezeu", și Σαβαωθ transcrie *ṣ^ebhā'ōth*, „oștiri". Aceste transcrieri arată că LXX se bazează aici pe un model ebraic diferit de TM. Traducătorul a vrut să păstreze în limba originară primele cuvinte din ruga Annei, cea dintâi din cărțile Regilor. Expresia Αδωναι κύριε corespunde ebraicului *'DNY YHWH* care, conform

făgăduință Domnului, zicând: „Adonai, Doamne Eloai Sabaoth, dacă îți vei pleca privirea spre smerenia roabei Tale și-ți vei aduce aminte de mine și-i vei da roabei tale un prunc de parte bărbătească, Ți-l voi da în dar Ție până-n ziua morții lui; și nu va bea nici vin, nici băutură amețitoare, și fierul nu se va atinge de capul lui."
12 Și a fost așa: cum zăbovea ea multă vreme în rugăciune înaintea
Domnului, Eli preotul s-a uitat cu băgare de seamă la gura ei. 13 Ea vorbea

---

textului scris, înseamnă „Domnul meu YHWH". De când s-a impus obiceiul să nu se mai pronunțe numele divin „YHWH", ci să se spună *'ādhōnay*, această expresie devenea redundantă: „Domnul meu Doamne". LXX evită adesea redundanța, dând un singur κύριε pentru cei doi *'ādhōnay*. ♦ „prunc de parte bărbătească", gr. σπέρμα ἀνδρῶν, *litt.* „sământă/descendență [de partea] bărbaților", calc după ebr. *zera' 'anāşīm*. Expresia este analoagă celei din 16,2 și 16,20: „junincă de boi", δάμαλιν βοῶν, și „ied de capre", ἔριφον αἰγῶν: genitivul plural marchează apartenența la o specie. ♦ „Ți-l voi da în dar (δοτόν) Ție până în ziua morții lui, și nu va bea nici vin, nici băutură amețitoare, și fierul nu se va atinge de capul lui": TM are „îl voi da Domnului pentru toate zilele vieții lui și brici nu va trece..." – LXX se deosebește în trei locuri de TM, dintre care două apropie textul grecesc de episodul vestirii nașterii lui Samson (Jud. 13,4-8): în loc de „pentru toate zilele vieții sale", LXX zice „până în ziua morții sale", ἕως ἡμέρας θανάτου αὐτοῦ, expresie care se regăsește în Jud. 13,5; la începutul rugăciunii Annei, se găsește o expresie proprie LXX, Αδωναι κύριε, prezentă și în Jud. 13,8. Samuel și Samson se nasc dintr-o femeie stearpă; nu e de mirare că tradiția textului de care depinde aici LXX a fost influențată de povestirile referitoare la Samson. Abținerea de la băutura alcoolică și părul netuns sunt practici ale unui nazir (Num. 6,1-21). Samson este numit „nazir" (LXX: ναζιρ, ναζιραῖος) de două ori în Judecători (13,5.7); Samuel nu, în Regi. Totuși 4Q adaugă la sfârșitul 1Rg. 1,22: „și îl voi da ca *nazir* pentru totdeauna, pentru toate zilele vieții sale" (Ulrich, 1978, p. 165; Castanini, A., 1987, pp. 161-195), iar fragmentele ebraice la Sir. 46,13 și Talmudul (*Nazir* 9,5) fac referințe la naziratul lui Samuel (AB I Sam., p. 61). Atunci δοτός este echivalentul lui nazir? Dar, pe de altă parte, nici TM, nici LXX, nici Targumul Io. nu folosesc cuvântul „nazir" în legătură cu Samuel. În acest caz, δοτός (singura ocurență în LXX) ar fi oare un termen tehnic care ar desemna un „oblat", un „dăruit"? TM menționează destui „dăruiți", *n^e tīnīm* (doar în Ezdra și Neemia și în 1Par. 9,2), dar LXX transcrie totdeauna cuvântul (excepție făcând 1Par. 9,2: οἱ δεδομένοι), iar acești „dăruiți" îndeplinesc în Templu funcții inferioare: Samuel, care e pus adesea pe același plan cu Moise, nu le poate fi asimilat. Vom vedea (notă la 1,28) că δοτός și figura etimologică δώσω... δοτόν se explică mai bine ca o aluzie la originile levitice ale lui Samuel.

1,13 „i se mișcau [doar] buzele, iar glasul nu i se auzea": predica Bisericii (= Anna) nu este folositoare decât celor pe care Domnul i-a predestinat iubirii Mântuitorului și iluminării prin adevărata lumină (Grigore cel Mare, *In I Regum* 1,31,1). ♦ „este beată": tema „beției sobre" (*sobria ebrietas*), pusă în circulație de Philon, care se referă și la acest

în inima ei şi i se mişcau [doar] buzele, iar glasul nu i se auzea; şi Eli a
crezut că este beată. [14] Şi băiatul lui Eli i-a zis: „Cât o să te mai ţină beţia?
Lasă vinul şi du-te din faţa Domnului!" [15] Anna i-a răspuns şi i-a spus: „Nu,
stăpâne, eu [sunt] o femeie cu viaţă amară, şi n-am băut [nici] vin, nici băutură
ameţitoare, ci-mi revărs sufletul dinaintea Domnului. [16] N-o lua pe
roaba ta drept o pacoste de femeie, fiindcă în vorbirea mea cea lungă m-am
întins până acum." [17] Iar Eli i-a răspuns şi i-a zis: „Mergi în pace; Dumnezeul
lui Israel să împlinească ruga pe care-ai făcut-o dinaintea lui." [18] Şi [ea] i-a
zis: „A aflat roaba ta trecere în ochii tăi!" Şi femeia a mers în drumul ei, s-a
dus la han şi a mâncat şi a băut împreună cu bărbatul ei; şi chipul nu i-a mai
fost întristat.

[19] Şi s-au sculat [ei] dis-de-dimineaţă, s-au închinat Domnului şi au
plecat în drumul lor. Şi Elcana a intrat în casa sa de la Armathaim şi a
cunoscut-o pe Anna, nevasta sa; şi Domnul şi-a amintit de ea [20] şi a rămas

---

pasaj: *De ebrietate*; *Vita Mosis* I,187; *Legum allegoriae* I,84 şi III,82. Pentru Philon, „beţia sobră" este sinonimă cu „bucuria" (χάρις), cu extazul intelectului posedat de înţelepciune (σοφία). Numele Annei înseamnă „bucurie". Pentru Grigore cel Mare (*ibid.*), Anna îi pare beată lui Eli, ca şi Apostolii care-l preamăresc pe Isus în toate limbile (Fapte 2,4-15).

1,14 „băiatul lui Eli": TM are „Eli". LXX vrea să-l disculpe pe preot. ♦ „du-te din faţa Domnului" lipseşte din TM.

1,15 „Nu, stăpâne, eu [sunt] o femeie cu viaţă amară" (*litt.* „pentru care viaţa e dură": ἡ σκληρὰ ἡμέρα) – 'Ημέρα, „zi", este folosit în sensul de „condiţii de viaţă" (LSJ). TM are: „Nu, stăpâne. Sunt o femeie cu duh îndârjit" (expresie dificilă; alte interpretări: „Sunt o femeie cu zile grele" sau „Nu sunt o femeie îndărătnică"). Targum Io. şi Ieronim (*infelix*) înţeleg „nenorocită".

1,16 „o pacoste de femeie", gr. θυγατέρα λοιμήν, *litt.* „o fiică ciumă". Λοιμός, „flagel", „molimă", se întrebuinţează metaforic în greaca clasică în legătură cu o persoană. LXX o foloseşte şi ea cu acest sens de vreo douăsprezece ori, de şase ori în 1Rg.: λοιμός redă aici totdeauna ebraicul *b^{e}līya'al*. Acest cuvânt ebraic, tradus adesea prin „om de nimic", „nemernic", e cu siguranţă peiorativ, dar etimologia şi sensul lui exact sunt controversate (despre diferitele ipoteze, vezi Emerson, J.A., 1987, pp. 241-218). Cuvântul a sfârşit prin a deveni un nume propriu, cel al spiritului răului: Belial sau Beliar; de ex. în *Regula* de la Qumran, în *Testamentul celor doisprezece patriarhi* sau în 2Cor. 6,15. Ieronim îl consideră în general nume propriu (1Rg. 1,16; etc.), dar nu totdeauna (1Rg. 25,25; 30,12); în LXX e apelativ, tradus prin ἄφρων, „smintit", παράνομος, „nelegiuit", sau λοιμός (numai în 1Rg.).

1,20 „şi a rămas grea. Şi a fost aşa: la împlinirea sorocului, a născut un fiu": în LXX, notaţia temporală, ἐν τῷ καιρῷ ἡμερῶν, *litt.* „la vremea zilelor", este plasată în aşa fel

grea. Şi a fost aşa: la împlinirea sorocului, a născut un fiu; şi i-a pus numele
Samuel şi a spus: „Pentru că de la Domnul Dumnezeul Sabaoth l-am cerut."
21 Şi a urcat bărbatul ei, Elcana, cu toată casa lui, să aducă la Selom
jertfa de fiecare an şi făgăduinţele lui şi toate zeciuielile de pe pământul lui.
22 Anna nu a urcat cu el, căci i-a spus bărbatului ei: „[O să stau] până când o
să [poată] urca şi copilul, după ce o să-l înţărc; şi se va înfăţişa Domnului şi
va rămâne acolo pentru totdeauna." 23 Şi Elcana, bărbatul ei, i-a zis: „Fă
cum ţi se pare ţie [mai] bine. Rămâi până o să-l înţărci, iar Domnul să
împlinească ce-a ieşit din gura ta." Şi femeia a rămas şi şi-a alăptat fiul
până l-a înţărcat. 24 [Atunci] a urcat cu el la Selom, [luând şi] un juncan de

încât să se refere clar la naşterea copilului. Pe de altă parte, comparaţia cu expresia ἐν τῷ καιρῷ αὐτῆς, „la vremea ei", „când i-a venit sorocul" (*cf.* şi 4,20), nu ne îndeamnă să considerăm aceste „zile" zilele sarcinii Annei, iar menţionarea „jertfei de fiecare an (*litt.* jertfa zilelor)" în versetul următor (2,21) ne îndeamnă să recunoaştem aici zilele de sărbătoare cu ocazia cărora Elcana urcă să aducă jertfe la Selom. ♦ Etimologia ştiinţifică a numelui „Samuel" este discutabilă: „numele lui El", „numele lui (lui Dumnezeu) este El", „fiul lui El" (KB, p. 1438; Tsevat, M., 1987, pp. 253-254). Etimologia populară care este dată aici introduce verbul „a cere", „a adresa (o cerere)", αἰτεῖν, *şā'al*, folosit de Eli în v. 17. I s-ar potrivi mai bine lui Saul, *Şā'ūl*, al cărui nume înseamnă „cerut". Poate se insinuează că adevăratul „cerut" este profetul Samuel, cerut de Anna Domnului, şi nu regele Saul, cerut de popor contrar sfatului Domnului (8,10; 12,17.19). ♦ Grigore cel Mare consideră că Samuel, prin numele său, care înseamnă „numele lui este Dumnezeu", reprezintă mulţimea credincioşilor chemată de la păgânism spre credinţă (*ibid.* 1,43,1-4).

1,21 „să aducă la Selom jertfa de fiecare an (*litt.* jertfa zilelor) şi făgăduinţele lui şi toate zeciuielile de pe pământul lui": TM are „să aducă Domnului jertfa de fiecare an şi juruinţa". Zeciuielile amintite în LXX sunt cele prescrise în Deut. 12,11; 14,22.

1,22 „după ce o să-l înţărc": pentru Grigore cel Mare, înţărcarea reprezintă maturizarea în acelaşi timp a Bisericii şi a credinciosului, încheierea instruirii lui religioase şi accesul la Tainele sublime (*ibid.* 1,45,1-5).

1,23 „Domnul să împlinească ce-a ieşit din gura ta": TM are „să-Şi împlinească YHWH cuvântul". Preotul Eli întărise făgăduinţa Annei (v. 17); acum Elcana o „validează", deoarece făgăduinţa unei femei era supusă aprobării bărbatului (Num. 30). 4Q are aceeaşi lecţiune cu LXX.

1,24 „a urcat cu el la Selom, [luând şi] un juncan de trei ani, pâini, o efă de făină aleasă şi un *nebel* de vin": TM are „şi l-a suit cu ea, când l-a înţărcat, împreună cu trei tauri, o efă de făină *(qemah)* şi un burduf cu vin". După 2Mac. 7,27, o mamă îşi alăpta pruncul timp de trei ani, ceea ce corespunde cu vârsta juncanului: Theodoret (q. 3 = FM, p. 6) precizează că Anna îi oferă lui Dumnezeu un viţel de aceeaşi vârstă (ὁμόχρονον) cu Samuel. Textul consonantic ebraic presupus de „împreună cu un viţel de trei ani": *BPR MSLS (b^ephār m^eşullāş)* se deosebeşte puţin de cel corespunzător din TM pentru

trei ani, pâini, o efă de făină aleasă şi un *nebel* de vin; le-a dus în casa
Domnului la Selom şi pe băiat împreună cu ele. 25 Şi au intrat dinaintea
Domnului, iar tatăl lui a înjunghiat jertfa pe care o aducea an de an
Domnului; şi a intrat şi băiatul, şi a înjunghiat juncanul. Iar Anna, mama
băiatului, a intrat la Eli 26 şi i-a spus: „Îngăduie, stăpâne! Viu e sufletul tău!
Eu sunt femeia care-a stat dinaintea ta rugându-se Domnului; 27 pentru băia-
tul acesta m-am rugat, şi Domnul mi-a împlinit ruga pe care I-am făcut-o.
28 De aceea îl încredinţez Domnului pentru câte zile are de trăit, pentru
trebuinţa Domnului."

---

secvenţa „împreună cu trei tauri": *BPRYM SLSH (b^ephārīm ş^elošāh)*. ♦ „Efă", gr. οἰφι, redă ebraicul *'ēyphāh*, „efa", unitate de măsură a capacităţii pentru materii uscate (*cf.* nota 16,20). ♦ Cu excepţia Gen. 18,6, *qemah*, „făină", este redat totdeauna în LXX prin ἄλευρον, în timp ce *soleth*, „lamura făinii" sau „făină aleasă" e tradus prin σεμίδαλις. Ritualurile din Pentateuh nu menţionează decât lamura făinii, şi nu făină obişnuită. ♦ „... şi pe băiat împreună cu ele": TM are *w^ehanna'ar nā'ar*, *litt.* „... şi băiatul [era] băiat" – text enigmatic, interpretat fie „băiatul [a devenit] slujitor [la sanctuar]" (TOB), fie „băiatul [era încă] mic" (CTAT, BJ).

1,25 În TM, versetul e mult mai scurt: „Au jertfit taurul şi l-au dus pe băiat la Eli." În TM 1,24 se vorbea de trei tauri: s-a presupus că aici *pār* are sens colectiv (Ratner, R., 1987, pp. 98-102).

1,28 „îl încredinţez (*litt.* îl dau cu împrumut) Domnului pentru câte zile are de trăit, pentru trebuinţa Domnului": TM, text dificil, *litt.* „la rândul meu, pe el îl cer pentru Domnul; în toate zilele vieţii sale va fi cerut pentru Domnul" (*cf.* Barthélemy, D., p. 128). TM foloseşte în vv. 27 şi 28 vocabularul „cererii" (*şā'al*), cel care intervine în etimologia populară a numelui lui Samuel în v. 20 (*cf.* nota). LXX foloseşte acest vocabular în v. 27 (αἰτεῖν, αἴτημα), dar renunţă la el în v. 28, în favoarea lui κιχρῶ, „a da cu împrumut" şi χρῆσις, „trebuinţă", „folos". Şi vocabularul „darului" şi cel al „împrumutului" fac aluzie la originile levitice ale lui Samuel. Într-adevăr, verbul κιχρῶ are drept corespondent ebraic în Ps. 111,5 verbul *lāwāh (LWH)*, „a da cu împrumut", „a împrumuta", dar şi „a (se) alipi". Nu este probabil ca numele lui Levi să aibă vreo legătură etimologică cu acest verb, dar cele două cuvinte au fost apropiate prin asonanţă, de ex. în Gen. 29,34 (numele lui Levi e explicat prin „soţul meu se va alipi de mine") şi în Num. 18,2.4 (leviţii sunt „alipiţi" lui Aaron). Jocul de cuvinte nefiind posibil decât în ebraică, textul LXX se bazează aici pe un model ebraic deosebit de TM. În Num. 18,6 se spune despre leviţi că sunt un „dar dat Domnului pentru a îndeplini slujba", gr. δόμα δεδομένον κυρίῳ λειτουργεῖν. Ca levit, Samuel ar trebui să-i slujească Domnului din momentul în care ajunge adult (douăzeci, douăzeci şi cinci sau treizeci de ani), până la cincizeci de ani. Dar o face de când e înţărcat, până la sfârşitul vieţii. ♦ Copilul este încredinţat preotului Eli care simbolizează Legea, pentru că – spune Grigore cel Mare (*ibid.* 1,56,1-3) – cel care vrea să predice trebuie să cunoască nu numai Noul Testament, ci şi pe cel Vechi.

2 [1] Şi a spus:
„Inima mea s-a întărit întru Domnul,
s-a înălţat puterea mea întru Dumnezeul meu;
s-a deschis larg împotriva vrăjmaşilor gura mea,
bucuratu-m-am întru mântuirea Ta.
[2] Căci nu este [nimeni] sfânt precum Domnul,
şi nu este [nimeni] drept precum Dumnezeul nostru;
nu este [nimeni] sfânt în afară de Tine.
[3] Nu vă făliţi şi nu vorbiţi cu îngâmfare,
să nu iasă vorbe mari din gura voastră,

2,1-10 *Cântarea Annei.* Acest psalm urmează regulile paralelismului sinonimic (vv. 1-3 şi 8-10) sau antitetic (vv. 4-7). Începutul şi sfârşitul formează incluziune (adică circumscriu o unitate de text printr-o repetiţie care sugerează tema principală a textului): „Inima mea s-a întărit (στερεοῦν)... s-a înălţat puterea mea (*litt.* cornul meu)" (v. 1) // „El dă tărie (ἰσχύς)... şi va înălţa puterea" (v. 10). Cântarea Annei aminteşte propria ei istorie: ea este stearpa care naşte (v. 5), cea a cărei rugăciune este împlinită (v. 9). Dar Anna este totodată mama celui care va instaura regalitatea în Israel (cap. 8-12), iar cântarea ei este o introducere pentru toate cărţile Regilor: ea aminteşte de „tronul de slavă" (v. 8) şi se termină cu cuvintele „regi" şi „uns". Cântarea Mariei din Luca 1,46-55 cuprinde numeroase aluzii la cântarea Annei. ♦ Pentru Grigore cel Mare (*ibid.* 1,86 – 2,27), cântarea Annei simbolizează cântarea Bisericii care a triumfat asupra Sinagogii. Laudele sunt aduse Mântuitorului, *Verbum* al tuturor începuturilor. „Cei puternici" care au slăbit şi „cei sătui" care au scăpătat (vv. 4-5) sunt iudeii care au avut Sfânta Scriptură, dar n-au văzut în ea semnele întrupării lui Hristos, în timp ce păgânii le-au văzut şi au crezut în Acesta, potolindu-şi foamea („flămânzii" care „au lăsat deoparte ogorul"). Judecarea marginilor pământului (v. 10) este, de bună seamă, judecata de apoi, sfârşitul lumii, când toţi cei aleşi Îl vor putea contempla pe Fiul, „puterea/cornul unsului lui Dumnezeu".
2,1 „Inima mea s-a întărit": TM are „Inima mea tresaltă [de bucurie]". Origen comentează versetul ebraic, tradus în latină prin *exultavit cor meum in Domino* (*Hom. Sam.* 10). ♦ „puterea": termenul grecesc este κέρας, „corn" („cornul" semnifică puterea). Origen comentează chiar sensul material al termenului, trimiţând la crucea lui Iisus, care-i întăreşte pe sfinţi (*ibid.*). ♦ „s-a deschis... gura mea": „dobândesc forţa de a rosti Cuvântul lui Dumnezeu şi iscusinţa Înţelepciunii", pentru a-i învinge pe eretici (Origen, *ibid.*).
2,2 „nu este [nimeni] drept precum Dumnezeul nostru; nu este [nimeni] sfânt în afară de Tine": TM are „Căci nu e nimeni afară de Tine, nu e stâncă precum Dumnezeul nostru".
2,3 „vorbe mari": pentru Origen, expresia nu are sensul de „vorbe trufaşe", ci de „vorbe înalte", cuvinte care se referă la realităţile de sus, divine (divinitate, putere divină, eternitate). Omul nu trebuie să se înalţe dincolo de micimea condiţiei lui terestre (*Hom. Sam.* 12). ♦ „şi Dumnezeul care-şi pregăteşte lucrările Sale": TM are „şi El cântăreşte faptele" (interpretare probabilă, text dificil).

căci Dumnezeul cunoaşterilor este Domnul
şi Dumnezeul care-şi pregăteşte lucrările Sale.
4 Arcul celor puternici a slăbit,
şi cei slabi s-au încins cu putere;
5 cei sătui au scăpătat,
iar cei flămânzi au lăsat deoparte ogorul;
căci stearpa a născut de şapte ori
şi cea plină de copii s-a sleit.
6 Domnul ucide şi dă viaţă,
El aruncă în lăcaşul morţilor şi [tot El] scoate [de acolo].
7 Domnul [te] sărăceşte şi [te] îmbogăţeşte,
[El] smereşte şi înalţă.
8 Ridică din ţărână pe cel sărac
şi din gunoi îl înalţă pe cel lipsit
ca să-l aşeze alături de stăpânitorii popoarelor
şi jilţ de slavă îi dă moştenire.
9 Împlinind ruga celui ce se roagă,
a binecuvântat anii celui drept;
pentru că nu prin putere va izbândi omul,
10 Domnul îl va slăbi pe potrivnicul lui.

2,4 „cei puternici": după Origen, sunt „puterile vrăjmaşe", demonii, slăbiţi prin venirea lui Iisus (*Hom. Sam.* 16).

2,5 „cei sătui au scăpătat, iar cei flămânzi au lăsat deoparte (παρῆκαν) ogorul": παρῆκαν e dificil. VL 115 îl traduce prin *transierunt*, care poate însemna „a părăsi"; VL 91-95, prin *habitauerunt*. Probabil că trebuie să se înţeleagă că flămânzii au acum atâta belşug, încât nu mai au nevoie să lucreze pământul. TM are „cei sătui s-au năimit pentru pâine, iar cei flămânzi au scăpat de lipsuri". ♦ „căci stearpa a născut de şapte ori şi cea plină de copii s-a sleit": pentru tradiţia creştină „stearpa care naşte" este Biserica; cea fertilă care se stârpeşte este Sinagoga (Origen, *Hom. Sam.* 1,18; Theodoret, q. 3 = FM, p. 7). „Şapte indică peste tot [în Scripturi] înţelesul desăvârşirii." (Chiril al Alexandriei, *Închinare*, p. 319) ♦ V. Nikiprowetzki (1996, pp. 171-197) propune o altă traducere, plecând de la interpretarea lui Philon (*Deus* 10-15; *Mutat.* 143): „cea stearpă l-a născut pe şapte (*hebdomada*) şi cea multiplă s-a istovit prin copii".

2,8 TM are în plus, la sfârşit, „căci ai lui YHWH sunt stâlpii pământului şi a aşezat pe ei lumea".

2,9 „Împlinind ruga celui ce se roagă, a binecuvântat anii celui drept": TM are „El păzeşte paşii celui drept, iar cei răi vor pieri în beznă". Versetele 8-9 sunt foarte diferite între TM şi LXX, iar 4Q le pune cap la cap.

Sfânt este Domnul!
Să nu se fălească înțeleptul cu înțelepciunea sa,
și să nu se fălească cel puternic cu puterea sa
și cel bogat să nu se fălească cu bogăția sa.
Ci întru aceasta să se fălească cel ce se fălește:
că înțelege și că-L cunoaște pe Domnul
și că face judecată și dreptate în mijlocul pământului.
Domnul s-a urcat la ceruri și a tunat,
El va judeca marginile pământului,
El dă tărie regilor noștri,
și va înălța puterea unsului Său."

11 Și l-au lăsat acolo dinaintea Domnului și au plecat la Armathaim, iar
băiatul împlinea slujba în fața Domnului, dinaintea lui Eli, preotul.

12 Fiii preotului Eli erau niște oameni de nimic și nu-l cunoșteau pe
Domnul. 13 Și [iată] drepturile preotului față de popor, față de oricine adu-
cea jertfă: când era fiartă carnea, venea băiatul preotului, în mână cu un
cârlig cu trei dinți, 14 și-l vâra în ceaunul cel mare, în căldarea de aramă, ori
în oală; tot ce scotea în cârlig, preotul lua pentru sine; în felul acesta se
făcea cu întregul Israel – cu cei care veneau să aducă jertfe Domnului la
Selom. 15 [Numai că,] înainte de a arde grăsimea ca bună mireasmă, venea

---

2,10 „Sfânt este Domnul! Să nu se fălească înțeleptul [...] în mijlocul pământului": pasajul lipsește în TM. De la „să nu se fălească înțeleptul...", fragmentul este identic cu Ier. 9,22-23, cu câteva mici diferențe, cea mai importantă fiind că, în Ier., YHWH este cel care „face judecată și dreptate". ♦ Expresia „a face judecată și dreptate" se folosește în legătură cu regele/Mesia (Ier. 22,3.15; 23,5; 33,15), în special în legătură cu David (2Rg. 8,15) și cu Solomon (3Rg. 10,9). Ea are deci toate șansele să se refere aici la regii și la unsul menționați la sfârșitul versetului. ♦ „El dă tărie regilor noștri și va înălța puterea unsului Său (χριστοῦ αὐτοῦ)": TM are „El va da tărie regelui Său și va înălța puterea unsului (*mašīaḥ*) Său". TM dă cititorului libertatea de a alege sau nu interpretarea mesianică; în LXX interpretarea mesianică e mai pregnantă, stabilind o triplă distincție între rege și uns: sunt mai mulți regi, dar un singur uns; regii sunt „ai noștri", pe când unsul e al Său; verbul „a da" este la prezent, iar „a înălța", la viitor, introducând astfel o dimensiune temporală în verset, care concordă, de altfel, cu interpretarea istorică din Targumul Io. și cu unele midrașuri (Ginsberg, *Haggada*, p. 17).

2,14 „în felul acesta se făcea (κατὰ τάδε ἐποίουν) cu întregul Israel – cu cei care veneau să aducă jertfe Domnului la Selom": TM are „făceau", subiectul fiind fiii lui Eli.

2,15 „[Numai că,] înainte de a arde grăsimea ca bună mireasmă, venea băiatul preotului...": aici se termină dreptul preotului și începe abuzul. Exprimarea la persoana întâi e menită să-l disculpe pe Eli și să-l încrimineze doar pe fiul lui. ♦ Opoziția dintre ce este

băiatul preotului şi-i spunea omului care aducea jertfa: „Dă-mi carne să frig
pentru preot; n-am să iau de la tine carne fiartă din ceaun.” 16 Şi omul care
aducea jertfa spunea: „Să ardem mai întâi grăsimea pentru bună mireasmă,
cum se cuvine, şi ia pentru tine din toate din care pofteşte sufletul tău.”
„Nu”, zicea acela, „căci o să dai acum, iar dacă nu, o să iau cu de-a sila.”
17 Şi era foarte mare păcatul băieţilor în faţa Domnului, pentru că nesoco-
teau jertfa Domnului.

18 Şi Samuel slujea dinaintea Domnului, băiat îmbrăcat cu *ephud bar*,
19 iar mama lui i-a făcut o mantie mică, pe care i-o aducea an de an, când
urca împreună cu bărbatul ei, ca să aducă jertfa anului. 20 Şi Eli i-a bine-
cuvântat pe Elcana şi pe nevasta lui, zicându-le: „Să te răsplătească Domnul
cu vlăstare de la femeia aceasta, în schimbul celui pe care l-ai împrumutat

---

„fript” (*ţālāh*, ὀπτᾶν) şi ce este „fiert” (*bāşal*, ἕψειν) se regăseşte cu privire la mielul pascal: Ex. 12,8-9 insistă asupra faptului că victima nu trebuie să fie „fiartă în apă”, ci „friptă la foc”. Dar sacrificiul pascal este singurul dintre ritualurile cunoscute din Pentateuh unde carnea nu trebuie fiartă, ci friptă. ♦ Pentru Grigore cel Mare, carnea crudă pe care o cer fiii lui Eli înseamnă necredinţa în întruparea lui Hristos, iar mâncarea de carne fiartă în apă inseamă discutarea esenţei Mântuitorului, cum fac ereticii; cârligul cu trei dinţi simbolizează persecutarea Bisericii de către evrei (2,32,6).

2,17 „nesocoteau jertfa Domnului”: folosirea verbului ἀθετεῖν drept corespondent al ebraicului *nā'aţ*, „a dispreţui”, este unică în LXX şi ar putea indica un eufemism. LXX cunoaşte şi verbul καταφρονεῖν, dar, când verbul *nā'aţ* îl are drept obiect pe „Domnul” sau ceva referitor la Dumnezeu, corespondentul grec nu este niciodată un verb care înseamnă „a dispreţui”, ci, de obicei παροξύνειν, „a mânia”. Folosirea acestuia punea aici probleme, pentru că nu se putea „mânia” un sacrificiu.

2,18 „*ephud bar*”: TM are „efod de in (*badh*)”. LXX citeşte *reş* în loc de *daleth*. Poate că nu e doar un accident, traducătorul voind ca cititorul cunoscător de ebraică să înţeleagă mai degrabă *bar*, „pur” – decât *badh*, „in”, ca să nu confunde acest veşmânt cu cel al marelui preot (efodul, *cf.* Ex. 28,4 şi Lev. 8,7).

2,19 „o mantie” (διπλοΐς, *litt.* „mantie dublă”): TM are „mantie” *(mᵉ'īl)*. Acest cuvânt desemnează în Pentateuh un veşmânt de deasupra al marelui preot, iar în 1Rg., o haină purtată de Samuel (2,19; 15,27; 28,14), Ionathan (18,4) ori Saul (24,5.12). În Pentateuh, LXX îl traduce prin ποδήρης, „haină lungă până la călcâie” (Ex. 28,4; 29,5) sau prin ὑποδύτης, „cămaşă lungă” (Ex. 28,31); în 1Rg., prin ἐπενδύτης, „haină de deasupra” (18,4) şi prin διπλοΐς (2,19; 15,27; 24,5.6.12; 28,14). De ce a ales traducătorul acest termen, când nimic din cuvântul ebraic corespunzător nu implică ideea de „dublu”? Poate pentru că în 1Rg. – şi numai în 1Rg. – apare expresia *kᵉnaph hammᵉ'īl*, „pulpana mantiei”: Saul îl apucă de pulpana mantiei pe Samuel (15,27); David taie pe furiş pulpana mantiei lui Saul (24,5.12). E posibil ca traducătorului să i se fi părut că se poate tăia mai uşor, fără a fi observat, pulpana unei mantii dacă aceasta este dublă.

Domnului." Iar omul s-a întors acasă la el, 21 şi Domnul a luat aminte la
Anna şi ea a mai născut trei fii şi două fiice. Iar băiatul Samuel a crescut
dinaintea Domnului.
22 Iar Eli era foarte bătrân şi a auzit ce făceau feciorii lui fiilor lui Israel
23 şi le-a spus: „De ce faceţi după vorba asta pe care-o aud din gura între-
gului popor al Domnului? 24 Nu [faceţi] aşa, copii, căci nu e bună vorba
ce-o aud spunându-se despre voi; nu mai faceţi aşa, căci nu-s bune vorbele
pe care le aud, că poporul nu-L slujeşte pe Dumnezeu. 25 Dacă un om pãcă-
tuieşte faţă de alt om, se vor ruga Domnului pentru el; dar dacă păcătuieşte
faţă de Domnul, cine se va ruga pentru el?" Ei însă nu ascultau de glasul
tatălui lor, pentru că voia Domnului era să-i piardă.
26 Şi băiatul Samuel înainta şi creştea, şi era bun şi faţă de Domnul, şi
faţă de oameni.
27 Şi a venit un om al lui Dumnezeu la Eli şi i-a spus: „Aşa grăieşte
Domnul: «M-am dezvăluit cu adevărat casei tatălui tău, pe când se aflau în

---

2,21 „băiatul Samuel a crescut": verbul μεγαλύνειν se poate înţelege „a creşte în vârstă" sau „a deveni mare, important" (*cf.* şi nota 3,19). Pentru Grigore cel Mare, Samuel este numit „băiat/copil" datorită smereniei sale, dar „a crescut/s-a făcut mare" – pentru că era mare în ochii Domnului (*ibid.* 2,42,1-4).

2,22 La sfârşitul versetului, TM are în plus: „şi că se culcau cu femeile care slujeau la intrarea cortului întâlnirii." 4Q nu are acest „plus", dar Flavius Iosephus (*AI* 5,339) îl cunoaşte. Ar putea fi un adaos, pentru a sublinia răutatea fiilor lui Eli (CTAT, pp. 146-147).

2,25 „Dacă un om păcătuieşte (gr. ἁμαρτάνων ἁμάρτῃ) faţă de alt om, se vor ruga Domnului pentru el; dar dacă păcătuieşte faţă de Domnul, cine se va ruga pentru el?": TM are „dacă păcătuieşte împotriva unui om, Domnul va arbitra *(ūpil^e^lō)*, dar dacă păcătuieşte împotriva Domnului, cine va sta între ei ca arbitru *(yith^e^pallel)*?" (după TOB). Logica LXX ridică o întrebare: de ce nu s-ar putea face rugăciuni pentru păcătos în ambele cazuri? VL 91-95 încearcă să scape de dificultate traducând: „Dacă un om păcătuieşte rău împotriva unui om, *preoţii* se vor ruga pentru el Domnului; dar, dacă *preotul* păcătuieşte împotriva lui Dumnezeu, cine se va ruga pentru el?"

2,26 Samuel reprezintă figura noului preot, care se arată demn de veneraţia oamenilor şi în acelaşi timp este bun înaintea lui Dumnezeu pentru că-I oferă curăţenia gândurilor sale (Grigore cel Mare, *ibid.* 2,51,1-3).

2,27-36 *Oracolul „omului lui Dumnezeu".* Cheia acestui oracol se află în 3Rg. 2,27-35, unde se spune că Solomon l-a alungat pe preotul Abiathar şi l-a pus ca mare preot pe Sadoc. TM şi LXX prezintă, totuşi, situaţia în mod diferit. TM prevesteşte un singur eveniment: urmaşii lui Eli vor ajunge să cerşească de la urmaşii lui Sadoc o slujbă inferioară pentru a avea ce mânca. LXX prevesteşte două evenimente: mai întâi exterminarea fizică a urmaşilor lui Eli, din care va scăpa un singur individ (de către Saul: 1Rg. 22,6-23), şi apoi înlocuirea acestuia prin Sadoc (de către Solomon). Pasajul prezintă

țara Egiptului și erau robi casei lui Faraon, 28 și am ales casa tatălui tău
dintre toate sceptrele din Israel să-mi fie preoți, să urce la altarul Meu, să
ardă miresme și să poarte *ephudul*; și am dat casei tatălui tău drept hrană
toate câte trec prin foc la fiii lui Israel. 29 Dar de ce ai privit la mireasma și

---

asemănări de vocabular și analogii de structură cu oracolul lui Samuel ce prevestește înlocuirea dinastiei lui Saul (13,7b-15). Samuel are deci un rol în schimbarea ambelor dinastii – regală și sacerdotală. De altfel, la Flavius Iosephus, ca și în Pseudo-Philon (SC 229-230), oracolul „omului lui Dumnezeu" dispare, Domnul vestindu-i direct lui Samuel căderea casei lui Eli.

2,27 „pe când se afla în țara Egiptului și erau robi casei lui Faraon": TM are „în vremea când aparțineau, în Egipt, casei lui Faraon", ceea ce nu implică în nici un fel ideea de robie. TM este martorul unei tradiții care atribuie casei lui Eli un strămoș aparținând casei lui Faraon, poate chiar Moise. Conform tradiției normative din Israel, sacerdoțiul legitim purcede de la Aaron, despre care Biblia nu spune că a aparținut casei lui Faraon, ci a fost întemeiat în pustie, după ieșirea din Egipt. LXX se aliniază tradiției normative: strămoșii lui Eli nu erau în Egipt privilegiați aparținând casei lui Faraon, ci erau sclavi, la fel ca toți ceilalți israeliți.

2,28 „am ales casa tatălui tău dintre toate sceptrele (σκήπτρων) din Israel": TM are „am ales-o dintre toate triburile *(ṣēbheṯ)* lui Israel". De obicei, ebr. *ṣēbheṯ* este tradus cu gr. φυλή. Σκῆπτρον înseamnă „toiag de conducător", „sceptru" – de unde, „autoritate", însă în greaca clasică nu desemnează și grupul uman supus acestei autorități. Folosirea lui metonimică apare mai degrabă în literatura iudaică (*Testamentele celor doisprezece patriarhi*, Aquila, Symmachos, Theodotion). De altfel și cuvântul ebraic pe care îl traduce aici are sensul primar de „toiag, sceptru". Folosirea lui în contextul de față poate fi o aluzie la Num. 17,16-26, unde semnul divin pentru desemnarea ca preot a lui Aaron a fost înflorirea toiagului lui. ♦ „toate câte trec prin foc": ebr. *'iṣṣeh*, cu sens nesigur, este tradus în Pentateuh prin κάρπωμα, „prinos, ofrandă". Aici e singurul loc unde îi corespunde πῦρ, poate în virtutea asonanței dintre *'iṣṣeh* și *'ēṣ*, „foc". Ieronim îl traduce prin *sacrificium*, iar Targumul Io. prin *qōrbān*, „ofrandă, jertfă".

2,29 „de ce ai privit... cu ochi nerușinat": TM are „de ce călcați în picioare". ♦ „la mireasma și la jertfa Mea": TM are termenii *z^{e}bhaẖ* și *min^{e}ẖāh* pe care LXX le traduce de obicei cu același θυσία. Întrucât ebr. le pune aici pe ambele, traducătorul a inovat căutând un echivalent. ♦ „cu ochi nerușinat", gr. ἀναιδὴς ὀφθαλμός: expresia nu se mai găsește decât o singură dată (Sir. 26,11). Ea califică privirea prostituatei sau a seducătoarei. ♦ „așa încât, la începutul (*litt.* pârga) oricărei jertfe a lui Israel, sunt binecuvântați (ἐνευλογεῖσθαι) înainte de Mine?": ediția Rahlfs preferă ἀπαρχῆς (genitiv de la ἀπαρχή, „pârgă"), ceea ce e mai greu de înțeles pentru că verbul ἐνευλογεῖσθαι nu se construiește cu genitivul. S-ar putea citi ἀπαρχήν, așa cum citește Augustin (*Ciu.* 17,5): *benedicere primitias omnis sacrificii*; sau, ca autorii BA, ἀπ'ἀρχῆς, cum înțeleg și VL 91-95 și Lucifer din Cagliari (*De Athanasio* 1,10): *a primordio*. Așa cum arată 9,13, se rostea o binecuvântare înainte ca participanții să se împărtășească din jertfă: ordinea binecuvântării lor reflectă ordinea în care se mănâncă. Așadar, e o aluzie la purtarea

la jertfa Mea cu ochi neruşinat, şi i-ai cinstit pe fiii tăi mai mult decât pe
Mine, aşa încât, la începutul oricărei jertfe a lui Israel, sunt binecuvântaţi
înainte de Mine?» 30 De aceea, iată ce a spus Domnul Dumnezeul lui Israel:
«Zisesem: Casa ta şi casa tatălui tău vor umbla înaintea Mea în veci; dar
acum, spune Domnul, nici vorbă pentru Mine [de-aşa ceva], căci doar pe
cei ce Mă cinstesc îi voi cinsti; şi cine Mă nesocoteşte va fi lăsat fără
cinstire. 31 Iată, vin zile când îi voi nimici pe urmaşii tăi şi pe urmaşii casei
tatălui tău 32 şi nu se va mai afla niciodată în casa Mea vreun bătrân de-al
tău. 33 Doar [pe un singur] bărbat nu-l voi nimici de lângă altarul Meu, până
să-l lase ochii şi să i se scurgă sufletul; toţi ceilalţi din casa ta vor cădea sub
sabia oamenilor. 34 Şi acesta-ţi [va fi] semnul care va veni asupra celor doi
fii ai tăi, Ophni şi Phinees – amândoi vor muri în aceeaşi zi. 35 Îmi voi ridica
un preot credincios, care va face tot ce-i în inima şi în sufletul Meu; îi voi
dura o casă de încredere şi va umbla dinaintea unsului Meu în toate zilele.
36 Atunci, cine va mai rămâne din casa ta va veni să se închine în faţa lui

---

descrisă în 2,15-16: unul din fiii lui Eli cere să fie servit înainte de arderea grăsimii, adică înainte să fi fost servit Domnul Însuşi.

2,30 „nici vorbă pentru Mine": μηδαμῶς, *litt.* „nicidecum", redă totdeauna în 1Rg. ebr. *ḥālīlāh* (*litt.* „pângărit!", „urâciune!"). Μηδαμῶς e totdeauna însoţit de un pronume în dativ, aici ἐμοί, „pentru Mine".

2,31 „îi voi nimici pe urmaşii tăi şi pe urmaşii casei tatălui tău": LXX anunţă aici o exterminare fizică a casei lui Eli şi a casei tatălui său: va fi masacrarea preoţilor de la Nomba de către Saul (22,6-23). TM are: „voi tăia braţul tău şi braţul casei tatălui tău" şi apoi adaugă „aşa încât nu se va mai afla bătrân în casa ta şi vei vedea un rival în Lăcaş, cu tot binele pe care îl va face lui Israel" (text dificil, tradus aici după TOB). ♦ Grigore cel Mare (*ibid.* 2,61,4) înţelege din vv. 31-32 că nu va mai trebui să existe nimeni care să mai aducă jertfe după Legea cea veche.

2,32 „nu se va mai afla niciodată în casa Mea vreun bătrân (πρεσβύτης) de-al tău": cuvântul grecesc πρεσβύτης redă ebraicul *zāqēn*, care înseamnă „bătrân", dar şi „om de vază", „membru al sfatului bătrânilor". Aici trebuie înţeles, probabil, în al doilea sens.

2,33 Corectează v. 31. Cel care va scăpa este preotul Abiathar. ♦ „toţi ceilalţi din casa ta vor cădea sub sabia oamenilor": TM are „toţi urmaşii casei tale vor muri ca oameni de rând" (CTAT, p. 150); altă interpretare: „vor muri în floarea vârstei" (TOB) – text nesigur.

2,35 „casă de încredere" sau „de credinţă": pentru Grigore cel Mare (*ibid.* 2,69,1), casa de încredere este împărăţia veşnică, patria eternă (*cf.* In. 14,2-3). Ca sens moral, această casă poate fi şi „casa" preotului, adică poporul supus lui şi în mijlocul căruia trăieşte; preotul îi este credincios Domnului, iar casa îi e de credinţă preotului (*ibid.* 2,103,1-2).

2,36 „un obol de argint": TM adaugă „şi o lipie"; la fel şi LXX-A, LXX-L. ♦ În interpretarea lui Grigore cel Mare, argintul este cuvântul Domnului (*cf.* Ps. 11,6), iar pâinea – Mântuitorul care a zis „Eu sunt pâinea cea vie, care s-a coborât din cer" (In. 6,51).

pentru un obol de argint şi-i va spune: 'Pune-mă într-una din slujbele tale preoţeşti, ca să mănânc [şi eu] o pâine.'»"

3 [1] Şi băiatul Samuel îi slujea Domnului înaintea lui Eli, preotul; şi cuvântul Domnului era la mare cinste în zilele acelea, [dar] nu era [nici o] vedenie lămurită.

[2] Şi a fost aşa: în ziua aceea, Eli stătea culcat la locul lui, iar ochii începuseră să i se îngreuneze şi nu mai putea să vadă: [3] şi candela lui Dumnezeu nu fusese încă rânduită, iar Samuel dormea în templu, unde se afla chivotul Domnului. [4] Şi Domnul l-a strigat: „Samuele, Samuele!"; şi el a răspuns:

3,1 „cuvântul Domnului era la mare cinste...": TM are *yaqar*, „preţios, de valoare", pe care traducătorii moderni îl interpretează în sensul „rar" (BJ, AB I Sam.). Povestirea este plasată într-un timp când revelaţiile („cuvântul Domnului" şi „vedeniile") erau foarte rare, ceea ce face din chemarea lui Samuel un eveniment extraordinar (AB I Sam., p. 97).

3,2 Vederea slabă a lui Eli s-ar referi – după Grigore cel Mare (*ibid.* 2,117,1) – la arhiereii care nu mai au darul viziunii şi la prelaţii care, deşi consideraţi „ochiul Bisericii", sunt incapabili să vadă, în timp ce inferiorii smeriţi (ca Samuel), a căror viaţă este dreaptă, atunci când respectă lucrurile mici, le cunosc deja şi pe cele mari. Eli, reprezentantul sacerdoţiului iudaic, este culcat, în loc să stea în picioare (poziţia celui care predică, ca şi a celui drept), preferând odihna şi viciul, luptei, trudei şi dreptăţii (*ibid.* 2,119,2 *sq*). Grigore face distincţie între „a fi culcat" (Eli), cu conotaţie negativă, şi „a dormi" (Samuel), cu conotaţie pozitivă: somnul copilului este odihna credinciosului ales, care a încetat să mai facă rău, odihna meditaţiei interioare (*ibid.* 2,122,1-3 *sq*).

3,3 „candela lui Dumnezeu nu fusese încă rânduită": TM are „încă nu fusese stinsă". Stingerea „lămpii lui Dumnezeu" este compatibilă cu prescripţiile Pentateuhului referitoare la sfeşnicul cu şapte braţe (Ex. 27,20-21; Lev. 24,2-4) ale cărui lumini nu erau aprinse decât noaptea. Dar, după Flavius Iosephus (*AI* 3,199) şi Talmud (de exemplu, *Yoma* 33a), în epoca celui de-al doilea Templu trei dintre ele ardeau toată ziua, celelalte se adăugau noaptea: sfeşnicul nu era niciodată stins cu totul. Traducătorul LXX evită să vorbească de stingere şi reia expresia ἐπισκευάζειν λύχνον din Ex. 30,7, în care se spune că Aaron va tămâia în fiecare dimineaţă când „va rândui luminile" sfeşnicului (*cf.* Ex. 25,31-40). După Theodoret, scena se petrece în prima parte a nopţii, „căci se aprindea candela sfântă seara şi pe la mijlocul nopţii se mai punea ulei" (q. 8 = FM, pp. 11-12).

3,4-6 „[4] Domnul l-a strigat: «Samuele, Samuele!» [...] [6] Domnul a început iarăşi să-l strige: «Samuele, Samuele!»" Spre deosebire de TM („YHWH l-a chemat pe Samuel"), LXX plasează numele dublat Samuel în apostrofă, o dublă apostrofă care e un ecou al chemării „Moise, Moise!", adresată de Dumnezeu lui Moise din mijlocul rugului (Ex. 3,4). Dar, la v. 10, apostrofa apare numai în TM. ♦ Domnul îl strigă pe Samuel pe nume, pentru că a chema pe cineva pe nume înseamnă a se simţi într-o mare intimitate cu el (Grigore cel Mare, *ibid.* 2,136).

„Iată-mă!", 5 şi a dat fuga la Eli şi i-a spus: „Iată-mă, fiindcă m-ai chemat."
Şi [acesta] i-a spus: „Nu te-am chemat, întoarce-te şi te culcă." Samuel s-a
întors şi s-a culcat. 6 Şi Domnul a început iarăşi să-l strige: „Samuele,
Samuele!" Şi [el] s-a dus a doua oară la Eli şi i-a spus: „Iată-mă, fiindcă m-ai
chemat." Şi [acesta] i-a răspuns: „Nu te-am chemat, întoarce-te şi te culcă."

7 Samuel nu-l cunoştea încă pe Dumnezeu şi încă nu i se dezvăluise
cuvântul Domnului. 8 Şi Domnul a început să-l strige iarăşi, a treia oară. Şi
el s-a sculat şi s-a dus la Eli şi i-a spus: „Iată-mă, fiindcă m-ai chemat." Eli
a priceput că Domnul l-a strigat pe băiat şi a spus: 9 „Întoarce-te, copile, şi
te culcă, şi, dacă te mai cheamă, să spui: «Grăieşte, Doamne, căci robul Tău
ascultă.»" Şi Samuel s-a dus şi s-a culcat la locul lui.

10 Şi Domnul a venit şi a stat şi l-a strigat ca şi în celelalte dăţi. Şi
Samuel a spus: „Grăieşte, căci robul Tău ascultă." 11 Şi Domnul i-a spus lui
Samuel: „Iată, eu Îmi împlinesc cuvintele asupra lui Israel aşa încât oricui
[le] va auzi îi vor ţiui amândouă urechile. 12 În ziua aceea voi stârni asupra
lui Eli toate câte le-am grăit împotriva casei lui, le voi începe şi le voi
împlini. 13 Eu i-am dat de veste că-i pedepsesc casa pe vecie, pentru
fărădelegile fiilor lui, căci fiii lui l-au vorbit de rău pe Dumnezeu, iar el nu
i-a mustrat, nici măcar atunci. 14 Am jurat casei lui Eli: «Nimic nu va ispăşi
fărădelegea casei lui Eli în ofrande de miresme şi în jertfe, în vecii
vecilor!»"

15 Şi Samuel a dormit până dimineaţă; şi în zori s-a sculat şi a deschis
uşile casei Domnului; şi Samuel s-a temut să-i povestească lui Eli vedenia.
16 Şi Eli i-a spus lui Samuel: „Samuel, copile!" 17 Şi el i-a răspuns: „Iată-mă!"
Şi Eli a zis: „Ce este vorba care ţi s-a grăit? Să nu-mi ascunzi nimic; acestea
să-ţi facă Dumnezeu şi acestea să-ţi mai facă, dacă o să-mi ascunzi vreo
vorbă din cele pe care le-a rostit în urechile tale." 18 Şi Samuel i-a vestit
toate cuvintele şi nu i-a ascuns nimic; iar Eli a zis: „Acesta e Domnul; să
facă ce va crede de cuviinţă."

3,8 „a priceput (ἐσοφίσατο)": peste tot în alte locuri în LXX σοφίζειν redă verbul *hākham*, „a fi înţelept, inteligent, abil, viclean". Verbul din TM, *bīn*, „a înţelege", este redat cel mai adesea prin συνιέναι, pe care îl foloseşte aici Symmachos.

3,14 „Nimic nu va ispăşi fărădelegea", *litt.* „dacă va fi ispăşită fărădelegea" – în jurăminte, propoziţia care exprimă ce se jură omul să nu facă e adesea introdusă în ebr. cu conjuncţia *'im*, „dacă". Se poate subînţelege o regentă de tipul „Vai mie, dacă..." sau „Aşa să mi se întâmple, dacă...".

[19] Şi Samuel s-a făcut mare, iar Domnul era cu el şi n-a căzut la pământ nici unul din cuvintele lui. [20] Şi a aflat întregul Israel, de la Dan până la Bersabea, că Samuel era vrednic de crezare ca profet al Domnului. [21] Domnul a început iarăşi să se arate mai vădit la Selom, căci Domnul i se dezvăluia lui Samuel; şi [toţi] s-au încredinţat că Samuel a ajuns profet al Domnului pentru întregul Israel, dintr-o margine a pământului în cealaltă. Şi Eli era foarte bătrân, iar fiii lui o ţineau tot pe aceeaşi cale; şi calea lor era rea în ochii Domnului.

4 [1] Şi a fost aşa: în zilele acelea, Străinii s-au strâns la război împotriva lui Israel; Israel le-a ieşit înainte, la luptă, şi şi-a aşezat tabăra la Abenezer,

---

3,19 „Samuel s-a făcut mare (ἐμεγαλύνθη)": pasivul verbului μεγαλύνειν este ambiguu: se poate înţelege „a creşte în vârstă" sau „a deveni un personaj important". VL 91-95 şi VL 115 înlătură ambiguitatea: *magnificatus est*. La fel Flavius Iosephus (*AI* 5,351), care, imediat după ce a parafrazat vv. 1-18, adaugă: „Gloria lui Samuel a sporit şi mai mult."
3,20 „De la Dan până la Bersabea": expresie tradiţională pentru a desemna punctele extreme nord şi sud ale Israelului (Jud. 20,1; 2Rg. 3,10; 17,11 etc.). Dan (Iis. Nav. 19,47) este azi Tell el-Qadi, aflat la 37 de kilometri nord de lacul Tiberiadei. Bersabea (Iis. Nav. 15,28) e identificată fie cu oraşul Beerşeva de astăzi, fie cu Tell eş-Şeba, aflat la 5 kilometri est de acest oraş. ♦ După Grigore cel Mare, Dan îi reprezintă pe cei simpli, iar Bersabea pe cei învăţaţi. Viaţa predicatorului trebuie să fie un exemplu pentru oamenii simpli, iar învăţătura lui, tainele Sfintei Scripturi, să fie revelate învăţaţilor. În acelaşi timp, numele celor două ţinuturi la un loc simbolizează totalitatea poporului ales, deci întrega Biserică (*ibid.* 3,34,1). ♦ „profet": cea dintâi ocurenţă a acestui cuvânt în cărţile Regilor, unde se întâlneşte de vreo sută de ori (dintre care cincisprezece în 1Rg.). Este oare Samuel profetul anunţat de Moise în Deut. 18,15-22? Paralelismul dintre Samuel şi Moise face din Samuel un profet asemănător lui Moise: numele lui Moise este legat de ieşirea din Egipt şi formarea lui Israel ca popor cârmuit de Tora; cel al lui Samuel este legat de instituirea regalităţii, de stabilirea unui individ, regele – cel istoric şi cel al aşteptării mesianice –, în fruntea acestui popor.
3,21 În TM, acest verset este mai scurt: „YHWH s-a arătat mai departe la Şilo. Într-adevăr, YHWH i se dezvăluia lui Samuel la Şilo prin cuvântul lui YHWH" (text dificil; am urmat aici interpretarea TOB). ♦ „Eli era foarte bătrân [...] în ochii Domnului": nu apare în TM, dar prezenţa expresiei ἐπορευόμενοι ἐπορεύοντο, „o ţineau pe aceeaşi cale", *litt.* „mergeau mergând", trădează existenţa unui model ebraic.
4,1 „Şi a fost aşa: în zilele acelea, Străinii s-au strâns la război împotriva lui Israel": TM are „Şi a fost cuvântul lui Samuel către tot Israelul". LXX, care a pus deja la 3,21 un final ce pregăteşte intrarea în scenă a fiilor lui Eli, face o introducere la povestirea luptei cu filistenii care nu are echivalent în TM. ♦ „Străinii": ἀλλόφυλοι se întâlneşte de aproximativ trei sute de ori în LXX; înseamnă „dintr-un alt trib (φυλή), popor, neam" şi

iar Străinii s-au aşezat la Aphec. [2] Iar Străinii s-au rânduit în linie de bătaie împotriva lui Israel; [balanţa] luptei s-a înclinat şi oamenii lui Israel au fost bătuţi în faţa Străinilor; şi au fost doborâţi din rândurile oştirii, pe câmpul de luptă, patru mii de oameni. [3] Poporul s-a întors în tabără şi bătrânii lui Israel au spus: „De ce ne-a bătut astăzi Domnul în faţa Străinilor? Să luăm chivotul Dumnezeului nostru din Selom şi să vină în mijlocul nostru, şi ne va scăpa din mâna vrăjmaşilor noştri." [4] Poporul a trimis la Selom şi au

---

se opune lui ὁμόφυλος, „din acelaşi trib/neam". Adjectivul substantivat ἀλλόφυλος are totdeauna drept corespondent în TM un nume propriu: *pᵉlišᵉtī*, „filistean", pl. *pᵉlišᵉtīm*, care în Pentateuh şi în Iis. Nav. e transliterat, este totdeauna tradus, începând cu Jud., prin ἀλλόφυλοι. Cuvintele ebraice care înseamnă „străin" (din rădăcina *ZWR* sau *NKR*) sunt redate prin ἀλλότριος (132 de ori), ἀλλογενής (32 de ori) sau ξένος (22 de ori). Opţiunea de a-i numi „străini de neam" numai pe filisteni a fost explicată prin faptul că, în sec. al II-lea î.H. (vremea probabilă a traducerii acestor cărţi), evreii care trăiau sub dominaţia seleucidă se luptă să-şi păstreze identitatea religioasă în faţa elenismului. În această apărare a identităţii iudaice, circumcizia joacă un rol esenţial (*cf.* 1Mac. 1,15.40.60.61; 2,46 etc.). La această dată, filistenii nu mai există de mult ca popor, dar fostul lor teritoriu este ocupat de cetăţi elenistice, iar ei rămân în tradiţie ca netăiaţii-împrejur prin excelenţă, „ceilalţi". Denumirea lor ca „străini" numai începând cu Jud. se datorează faptului că de acum evreii au luat în stăpânire (cel puţin teoretic) Pământul făgăduinţei, iar vechii locuitori devin „Străinii" (*cf.* BA 9,1, „Introduction", pp. 74-76). Pentru traducerea românească am adoptat soluţia din BA, scriind numele cu majusculă, pentru a-l diferenţia de alte utilizări ale aceleiaşi vocabule. ♦ „Abenezer": TM are *Ebhen-'Ēzer*; în ebraică, acest toponim înseamnă „piatră de ajutor". LXX îl transcrie, Aquila, Symmachos, Theodotion, Ieronim şi Targumul Io. îl traduc. Nu a fost localizat. ♦ „Aphec": TM *'Aphēq*. Biblia cunoaşte trei oraşe cu acest nume. Aici nu poate fi cel menţionat în 3Rg. 21,26, care e aşezat în podişul Golan, mult prea îndepărtat. Alt Aphec, menţionat în Jud. 1,31 şi Iis. Nav. 19,10, aşezat în câmpia Acco (poate Tell el-Kerdan, aflat la 12 kilometri est-nord-est de Haifa), s-ar putea potrivi în 1Rg. 29,1, dar e şi el prea îndepărtat aici. Aşadar, e vorba, ca şi în 29,1, de acel Aphec menţionat în Iis. Nav. 12,18, azi Ras-el-Ayin, aflat la 10 kilometri nord-est de Tel-Aviv. ♦ „s-au strâns": în gr. apare, în tot restul cărţii, o alternare între timpurile narative şi timpul prezent, care, reprodusă, ar suna straniu în româneşte. ♦ În interpretarea alegorizantă a lui Grigore cel Mare (*ibid.* 3,38,4-5), filistean înseamnă „căzând prin băutură", ceea ce face ca filistenii să fie un simbol al îngerilor damnaţi care, prin excesul de băutură (adică prin trufie), au pierdut viaţa veşnică. Cei patru mii de morţi (v. 2) sunt cei ce nu cred în cele patru Evanghelii.

4,2 „[balanţa] luptei s-a înclinat", gr. ἔκλινεν ὁ πόλεμος, *litt.* „s-a înclinat războiul". TM are „lupta s-a întins" (probabil traducătorii au confundat ebr. *NṬŞ* cu *NṬH*).

4,4 „chivotul Domnului...": TM are „chivotul legământului lui YHWH Sabaot". ♦ „heruvimi": *cf.* Ex. 25,18-22.

adus de acolo chivotul Domnului care şade pe heruvimi; şi amândoi fiii lui
Eli, Ophni şi Phinees, erau cu chivotul.
5 Şi a fost aşa: atunci când a ajuns chivotul Domnului în tabără, întregul
Israel a strigat cu glas mare, de a răsunat pământul. 6 Străinii au auzit
chiuiturile, şi au spus Străinii: „Ce e strigătul acesta mare din tabăra
evreilor?" Şi au aflat că a ajuns în tabără chivotul Domnului. 7 Străinii s-au
temut şi au spus: „Zeii aceştia ai lor au sosit la ei în tabără. Vai nouă!
Scapă-ne, Doamne, astăzi, că n-a mai fost aşa ceva nici ieri, nici alaltăieri.
8 Vai nouă! Cine ne va scăpa din mâna acestor zei puternici? Zeii aceştia
sunt cei care au lovit Egiptul cu tot felul de urgii şi în pustie. 9 Prindeţi
puteri şi fiţi bărbaţi, Străinilor, ca să nu ajungeţi să le robiţi evreilor, cum
v-au robit ei vouă, fiţi bărbaţi şi războiţi-vă cu ei!" 10 Şi s-au războit cu ei;
iar oamenii lui Israel au fost înfrânţi şi a fugit fiecare la cortul său. A fost
foarte mare urgie şi au căzut treizeci de mii din pâlcurile lui Israel. 11 Chivo-
tul lui Dumnezeu a fost luat şi amândoi fiii lui Eli au murit, Ophni şi Phinees.
12 Şi un bărbat ieminit a dat fuga din rândurile oştirii şi a ajuns la Selom
în ziua aceea; hainele îi erau sfâşiate şi capul acoperit cu ţărână. 13 Şi a
ajuns şi iată Eli şedea pe un jeţ lângă uşă cercetând drumul, fiindcă îi stă-
tuse inima pentru chivotul lui Dumnezeu; şi omul a intrat în cetate ca să dea
de veste, iar cetatea a dat mare strigăt. 14 Eli a auzit strigătul şi a spus: „Ce-i
cu glasul şi zarva aceasta?" Şi omul a intrat degrabă şi i-a dat de veste lui
Eli. 15 Şi Eli era în vârstă de nouăzeci de ani. Ochii îi erau daţi peste cap şi

---

4,8 „care au lovit Egiptul cu tot felul de urgii şi în pustie": secvenţa apare la fel şi în TM, dar nu se explică, din punctul de vedere al istoriei biblice, de ce Egiptul a fost lovit şi „în pustie". Probabil LXX reflectă o altă variantă de text ebr., *WBMDBR*, care poate fi citit „şi în pustie" sau „ şi cu ciumă" (AB I Sam., p. 104; *cf.* şi BJ).

4,10 „pâlcurile", gr. ταγμάτων, *litt.* „trupele": TM are „pedestraşi" (*rag*^{e}*lī*). În afară de 1Rg., LXX redă totdeauna acest cuvânt prin πεζός şi acesta este cuvântul pe care-l folosesc aici Symmachos şi Theodotion. În 1Rg., *rag*^{e}*lī* este redat prin τάγμα (în relaţie cu τάξις ce desemnează o unitate formată din aproximativ cincizeci de oameni), însemnând, în limbaj militar, o unitate a cărei mărime diferă în funcţie de epoci şi de scriitori. Dar, dacă se adoptă acest sens, se obţine, în 15,4, un număr de israeliţi cu mult superior celui menţionat în 11,8. Se propune să se considere ταγμάτων un genitiv partitiv.

4,14 „Ce-i cu glasul şi zarva aceasta?": *litt.* „ce este strigătul glasului acestuia?"

4,15 „în vârstă de nouăzeci de ani": *litt.* „fiu (υἱός) a nouăzeci de ani". Acest semitism, destul de frecvent în LXX (vreo 30 de ocurenţe), nu se întâlneşte decât o singură dată în Pentateuh (Gen. 11,10). ♦ „Şi a spus Eli bărbaţilor din jurul său: «Ce-i cu glasul şi zarva aceasta?»": lipseşte din TM. La fel şi secvenţa din 4,16: „s-a apropiat degrabă".

nu mai vedea. Şi a spus Eli bărbaţilor din jurul său: „Ce-i cu glasul şi zarva
aceasta?" 16 Omul s-a apropiat degrabă de Eli şi i-a spus: „Eu am venit din
tabără şi am scăpat azi cu fuga din rândurile oştirii." [Eli] a zis: „Ce lucru
s-a întâmplat, fiule?" 17 Iar băiatul a răspuns, zicând: „Bărbaţii lui Israel au
fugit din faţa Străinilor şi s-a făcut mare urgie în popor; amândoi fiii tăi au
murit şi chivotul lui Dumnezeu a fost luat." 18 Şi a fost aşa: de îndată ce a
pomenit de chivotul lui Dumnezeu, Eli a şi căzut pe spate de pe jeţ, cum se
afla lângă uşă; şi şi-a rupt spinarea şi a murit, pentru că era bătrân omul şi
greoi; el fusese judecător în Israel douăzeci de ani.

19 Iar nora lui, nevasta lui Phinees, era însărcinată şi stătea să nască. Şi,
când a auzit vestea că a fost luat chivotul lui Dumnezeu şi că au murit
socrul şi cu bărbatul ei, s-a şi ghemuit şi a născut, căci au apucat-o durerile
facerii. 20 Şi, când i-a venit ceasul de trăgea să moară, femeile din jurul ei
i-au spus: „Nu te teme, căci ai născut fiu!" Dar ea n-a răspuns şi n-a înţeles
în inima ei. 21 Şi l-a chemat pe prunc Uaibarchaboth, din pricina chivotului
lui Dumnezeu şi din pricina socrului şi a bărbatului ei. 22 Şi au spus: „A
plecat slava lui Israel când a fost luat chivotul Domnului!"

4,17 „băiatul" (παιδάριον): TM are „solul" *(m^ebaśśēr)*.

4,18 „el fusese judecător în Israel douăzeci de ani": această precizare e menită să-l înscrie pe Eli în şirul judecătorilor lui Israel, care începe cu Othniel (Jud. 3,10-11) şi se termină cu Samuel. Eli îi urmează lui Samson (Jud. 16,31): moartea lui Eli lasă loc liber pentru Samuel. ♦ „douăzeci de ani": TM şi Flavius Iosephus au „patruzeci de ani". ♦ Eli moare – spune Grigore cel Mare (*ibid.* 3,64,1-4) – abia când aude vestea luării chivotului, deoarece, ca reprezentant al vechii Legi, se vede învins din punct de vedere raţional, fiindu-i inaccesibilă profunda cunoştere spirituală a tainelor Sfintei Scripturi. Aceeaşi interpretare şi în cazul morţii nurorii lui Eli (vv. 19-20), considerată a simboliza poporul evreu supus preoţilor Legii vechi (*ibid.* 3,71,1-4).

4,19 „s-a şi ghemuit (ὤκλασεν) şi a născut": poziţie specifică naşterii la femeile din popor. TM are vb. *kāra'*, „a-şi îndoi genunchii". Deşi majoritatea manuscriselor greceşti au ἔκλαυσεν, „a plâns", Rahlfs, urmându-l pe Grabe, reţine lecţiunea lui Symmachos.

4,21 „Uaibarchaboth": TM are *'ī-khābhōdh* şi „slava a plecat din Israel în exil". Numele ebraic al copilului se compune din *kābhōdh*, „slavă", şi din *'ī*, particulă care înseamnă „Vai!" sau „Unde?". *'ī-khābhōdh* înseamnă, aşadar, „Vai! slava" sau „Unde este slava?". *Uai*, „Vai!", îl traduce pe *'ī*, iar *chaboth* transcrie *kābhōdh*. *Bar* a fost explicat ca o rămăşiţă dintr-o formă a adjectivului βαρύς, „greu". În ebraică *kābhēdh*, „greu", „puternic", are aceleaşi consoane ca şi *kābhōdh*. Ar putea fi o aluzie la moartea lui Eli, despre care se spune că era greoi. *Kābhōdh*, „slavă", este termenul cel mai puţin specificat din punct de vedere material care se referă la manifestarea prezenţei divine (*cf.* Ex. 40,34-35 etc.); aici este pus în legătură cu chivotul (*cf.* Ex. 6,1-4; 1Rg. 8,1-11).

5 1 Iar Străinii au luat chivotul lui Dumnezeu şi l-au dus de la Abenezer
la Azotos. 2 Şi au luat Străinii chivotul Domnului şi l-au dus în casa lui
Dagon şi l-au aşezat lângă Dagon. 3 Cei din Azotos s-au trezit dimineaţă,
s-au dus în casa lui Dagon şi au văzut; şi, iată, Dagon era căzut cu faţa la
pământ înaintea chivotului lui Dumnezeu. L-au ridicat pe Dagon şi l-au aşe-
zat la locul lui. Şi s-a îngreunat mâna Domnului asupra celor din Azotos şi
i-a chinuit şi i-a lovit în şezuturile lor, [a lovit] Azotul şi împrejurimile lui.
4 Şi a fost aşa: când s-au trezit [a doua zi] dis-de-dimineaţă, iată că Dagon
era căzut cu faţa la pământ înaintea chivotului legământului Domnului; iar
capul lui Dagon şi amândouă palmele mâinilor lui, tăiate; erau şi una, şi alta
în faţă pe *amaphet*, şi amândouă încheieturile mâinilor lui erau căzute în
tindă; şi din Dagon rămăsese numai trunchiul. 5 De aceea, până în ziua de
astăzi, în Azotos preoţii lui Dagon şi toţi cei ce intră în casa lui Dagon nu
calcă pe pragul casei lui Dagon, ci au grijă să păşească peste el. 6 Şi mâna

---

5,1 „Azotos": TM are *Aş^{e}dōdh*. Oraş aflat la aproximativ patru kilometri de coastă, nu departe de oraşul modern Aşdod, dar avea şi un port la mare, greco-bizantinul 'Αζωτος πάραλος.

5,2 „Dagon" este un zeu important din panteonul semiţilor din nord-vest. Este atestat din mileniul al III-lea şi ne este cunoscut mai cu seamă din textele de la Ebla, Mari şi Ugarit, unde îi era închinat cel mai mare templu. Textele mitologice de la Ugarit fac din el tatăl lui Baal. Zeu al vegetaţiei, din mileniul al II-lea a fost considerat zeul agriculturii şi al grâului. Numele ebraic al grâului, *dāgān*, ar putea deriva din acest nume divin. ♦ Pentru Grigore cel Mare, templul lui Dagon reprezintă sufletul pângărit de superstiţia idolatriei; în el sunt introduse tainele credinţei, întruchipate de chivotul legământului (*ibid.* 3,72,3).

5,3 Secvenţa de la „şi s-a îngreunat mâna Domnului" până la „împrejurimile lui" nu apare aici în TM, dar are corespondent în TM la v. 6: „Şi mâna Domnului s-a îngreunat asupra celor din Aşdod şi i-a pustiit şi i-a lovit cu umflături, Aşdodul şi împrejurimile lui." Boala închinătorilor lui Dagon a fost explicată în mai multe feluri. După Flavius Iosephus (*AI* VI, 3), e vorba de dizenterie; exegeţii moderni se gândesc mai degrabă la ciuma bubonică, răspândită de şobolani.

5,4 Secvenţa de la „capul lui Dagon" până la „rămăsese numai trunchiul" apare astfel în TM: „capul lui Dagon şi amândouă palmele mâinilor sale, tăiate, erau lângă prag. Numai Dagon rămăsese în picioare."

5,5 „ci au grijă să păşească peste el": explicitare care nu apare în TM.

5,6 „Şi mâna Domnului s-a îngreunat asupra [celor din] Azotos şi s-a pus pe ei şi a făcut să clocotească [apa] împotriva corăbiilor lor": TM nu vorbeşte de corăbii, iar manuscrisele hexaplare înlocuiesc ναῦς cu ἕδρας, „scaune, şezuturi". VL are „corăbii". Sensul „corăbii" nu este imposibil aici, deoarece Azotos este port la mare. Verbul „a clocoti" poate evoca o furtună. ♦ Nici Grigore cel Mare nu pomeneşte de mare şi de corăbii, ci de şobolanii care-i muşcau pe oameni de şezut, provocându-le moartea (*cf.* vv. 9.12). El

Domnului s-a îngreunat asupra [celor din] Azotos şi s-a pus pe ei şi a făcut
să clocotească [apa] împotriva corăbiilor lor; şi în mijlocul ţinutului lor s-au
prăsit şoareci; şi a fost mare tulburare de moarte în cetate.
7 Şi au văzut oamenii din Azotos că aşa [stăteau lucrurile] şi au spus:
„Nu va rămâne chivotul Dumnezeului lui Israel la noi, pentru că mâna Lui
apasă greu asupra noastră şi asupra lui Dagon, zeul nostru.” 8 Şi au trimis
[soli] şi i-au strâns la ei pe toţi satrapii Străinilor şi le-au spus: „Ce să facem
cu chivotul Dumnezeului lui Israel?” Iar cei din Geththa au spus: „Să se
mute la noi chivotul lui Dumnezeu.” Şi chivotul lui Dumnezeu s-a mutat la
Geththa. 9 Şi a fost aşa: după ce l-au mutat, a şi fost mâna Domnului în
cetate – tulburare foarte mare – şi i-a lovit pe bărbaţii din cetate, de la mic
la mare, i-a lovit în şezuturile lor, şi geththeenii şi-au făcut jeţuri.
10 Şi au trimis chivotul lui Dumnezeu la Ascalon. Atunci a fost aşa: de
cum a intrat chivotul lui Dumnezeu în Ascalon, au strigat cei din Ascalon şi
au spus: „De ce aţi abătut la noi chivotul Dumnezeului lui Israel, ca să ne
ucideţi, pe noi şi poporul nostru?” 11 Şi au trimis [soli] şi i-au strâns pe

---

interpetează acest soi de moarte ca fiind aceea de care au parte „robii necurăţiei şi ai nedreptăţii” ajunşi pradă demonilor (*ibid.* 3,78,1-5). *Cf.* şi interpretarea de la nota 6,5.

5,8-13 Grigore cel Mare vede în purtarea chivotului prin cetăţile filistene propovăduirea publică a tainelor adevăratei credinţe. Convertirea este văzută ca o adevărată epidemie (*ibid.* 3,81,3; 82,1; 88,2).

5,8 „satrapii Străinilor”: căpeteniile filistenilor purtau în Biblia ebraică numele *s^erānim*. Adoptând σατράπαι pentru a traduce acest cuvânt, traducătorul a vrut probabil să dea un corespondent grec diferit de ἄρχων, στρατηγός sau ἡγούμενος. El a ales un cuvânt aparţinând vocabularului administrativ al vremii sale. ♦ Localizarea cetăţii „Geththa” (ebr. *gath*, „teasc”) este controversată: poate fi Tell es-Safi aflat la 18 kilometri sud-est de Aşdod.

5,9 „şi i-a lovit în şezuturile (ἕδρας) lor, şi geththeenii şi-au făcut jeţuri”: TM are „le-au ieşit bube”. Folosirea termenului ἕδρα în expresia πατάσσειν αὐτοὺς εἰς τὰς ἕδρας conduce la eliminarea sensului „loc de reşedinţă” şi selectarea celui de „şezut”. LXX-L, citând o invazie de şobolani, evocă poate tradiţiile iudaice conform cărora filistenii, atacaţi pe la spate de şobolani când se duceau să-şi facă nevoile fireşti, îşi făcuseră scaune ca să se protejeze. Vetus Latina citată de Lucifer din Cagliari (*De Athanasio* 1,12) se face ecoul limpede al acestei tradiţii: *Et percussit uiros ciuitatis a minimo usque ad maximum, et ebulliuit illis mures in sedibus, et fecerunt sibi Gethaei sedes pellicias*; „scaunele de piele” provin probabil din lectura χρώς/-τός, „piele”, în loc de χρυσός, „aur”.

5,11 „grea tulburare de moarte în întreaga cetate, de cum intrase acolo chivotul Dumnezeului lui Israel”: TM are „spaimă de moarte în toată cetatea, atât se îngreunase mâna lui Dumnezeu acolo”.

satrapii Străinilor şi le-au spus: „Trimiteţi înapoi chivotul Dumnezeului lui
Israel: să se aşeze la locul lui şi nu ne va mai ucide pe noi şi poporul nos-
tru." Căci se făcuse grea tulburare de moarte în întreaga cetate, de cum
intrase acolo chivotul Dumnezeului lui Israel. 12 Iar cei care trăiau şi nu
mureau erau loviţi în şezuturi, şi strigătul cetăţii a urcat până la cer.

6 1 Şi chivotul a stat în ţinutul Străinilor şapte luni, şi pământul lor
fojgăia de şoareci. 2 Şi Străinii i-au chemat pe preoţii şi ghicitorii şi vrăji-
torii lor şi le-au spus: „Ce să facem cu chivotul Domnului? Învăţaţi-ne cum
să-l trimitem [înapoi] la locul lui." 3 Iar [ei] au răspuns: „Dacă veţi trimite
[înapoi] chivotul legământului Domnului Dumnezeului lui Israel, să nu-l
trimiteţi gol, ci, înapoindu-l, daţi-i [ceva] pentru suferinţă; atunci vă veţi
vindeca şi se va îmbuna spre voi, ca nu cumva mâna Lui să nu se înde-
părteze de deasupra voastră." 4 Iar [ei] au spus: „Ce să-i dăm pentru sufe-
rinţă?" Şi au răspuns: „După numărul satrapilor Străinilor, cinci jeţuri de
aur – căci [e] o singură urgie pentru voi, pentru cei ce vă conduc şi pentru
popor –, 5 şi şoareci de aur aidoma şoarecilor care vă pustiesc pământul. Şi
să daţi slavă Domnului, ca să-Şi uşureze mâna de deasupra voastră, de

6,1 „în ţinutul Străinilor", gr. ἐν ἀγρῷ: ἀγρός înseamnă „câmp", zonă rurală. Dar expresia „cetăţile din câmpie" din 27,5 pare să indice totuşi că ἀγρός e susceptibil de a căpăta în LXX sensul „teritoriu" şi de a desemna totalitatea teritoriului ce constituie o cetate-stat: câmpuri, dar şi oraşe şi sate, cu excepţia metropolei. Astfel, LXX are acelaşi sens cu TM, în care termenul redat prin ἐν ἀγρῷ este *biśedhēh*. ♦ „pământul lor fojgăia de şoareci": nu apare în TM; şoarecii apar abia la 6,4. ♦ „fojgăia": *litt.* „clocotea", acelaşi verb ca la 5,6. ♦ gr. μῦς poate însemna şi „şoarece" şi „şobolan": aşa îl traduce BA şi de şobolani ar putea fi vorba, ca transmiţători ai ciumei.

6,3 „se va îmbuna spre voi, ca nu cumva mâna Lui să nu se îndepărteze de deasupra voastră": TM are „atunci veţi şti de ce mâna Lui nu se îndepărtase de deasupra voastră".

6,4 „După numărul satrapilor Străinilor, cinci jeţuri de aur": se caută să se explice de ce sunt cinci obiecte, deşi în cap. 5 sunt menţionate doar trei cetăţi. Pentru tradiţia biblică, există numeroase căpetenii la filisteni, dar numai cinci principi (= cinci satrapi – *cf.* Iis. Nav. 13,3; Jud. 3,3; 1Rg. 6,16.18). ♦ Grigore cel Mare spune că ofranda care însoţea chivotul era reprezentată de cinci şezuturi de aur şi şobolani de aur, „cuvinte demne de dispreţ şi nedemne de a fi auzite" (*non solum despicienda sunt, sed nec auditu digna*). El le redă demnitatea înţelegându-le în sens spiritual: şezutul (*anus*) de aur îl reprezintă pe păcătosul convertit, pentru că nu este decât o imagine a organului cu rău mirositoarele emisiuni ale păcatului, spălată de lacrimile ruşinii de a fi păcătuit (aurul reprezintă lacrimile). Efigiile sunt în număr de cinci, deoarece simbolizează viaţa trupescă, esenţializată de cele cinci simţuri prin care se săvârşeşte păcatul (*ibid.* 3,95,1; 97,4).

deasupra zeilor voştri şi de deasupra pământului vostru. 6 De ce vă îngreu-
naţi inimile, cum şi-au îngreunat Egiptul şi Faraon inima lor? Oare, când
şi-a bătut joc de ei, nu le-au dat drumul să plece şi ei au plecat? 7 Şi acum,
luaţi şi faceţi un car nou, şi [mai luaţi şi] două vaci care au fătat pentru
prima dată, fără viţei, şi înjugaţi vacile la car şi mânaţi acasă viţeii de după
ele; 8 şi să luaţi chivotul şi să-l puneţi în car; şi să daţi lucrurile de aur
pentru suferinţă; să le puneţi într-un cufăr *bersechthan* alături de el, şi să-l
trimiteţi; mânaţi-l şi se va duce. 9 Şi veţi vedea: dacă se duce pe drumul
hotarelor, spre Baithsamus, El Însuşi ne-a făcut acest mare rău; iar dacă nu,
vom şti că nu mâna Lui ne-a apucat, ci doar o întâmplare a dat peste noi."
10 Şi Străinii au făcut aşa şi au luat două vaci care fătaseră pentru prima
dată şi le-au înjugat la car, iar viţeii lor i-au oprit acasă; 11 şi au pus în car
chivotul şi cufărul *ergab* şi şoarecii de aur. 12 Iar vacile au apucat-o drept pe

---

6,7 „vaci care au fătat pentru prima dată": după cum carul trebuie să fie nou, tot astfel şi vacile nu trebuie să mai fi fătat până atunci. TM are „vaci care alăptează şi pe care nu a fost pus jug". Expresia „nu a fost pus jug" e folosită în Num. 19,2 cu privire la juninca roşie, cu a cărei cenuşă se pregăteşte apa lustrală. ♦ Pentru Grigore cel Mare, imaginea carului nou este o alegorie a Bisericii, înălţată pe cele două Testamente ca pe două roţi, care ajunge la destinaţie: omul cel nou. Vacile îi reprezintă pe predicatorii nesupuşi puterii diavolului, iar viţeii sunt dorinţele pământene care trebuie închise în staul. Numai astfel se poate merge fără abatere către împărăţia veşnică: Baithsamus înseamnă „casa soarelui" (*ibid.* 3,102,1; 103,4; 108,1-3).

6,8 „să le puneţi într-un cufăr *bersechthan* (ἐν θέματι βερσεχθαν) alături de el": corespondentul ebraic al termenului θέμα este *ma'arākheth*, „rând", „stivă", „grămadă". Θέμα înseamnă „depozit", „comoară", dar poate desemna şi obiectul care le conţine, „ladă" sau „cufăr" (LSJ). Acest ultim sens pare să fie cel care se potriveşte cel mai bine contextului. ♦ Θέμα este urmat de două transcrieri ale unor termeni ebraici: βερεχθαν în 6,8 (în Rahlfs: βερσεχθαν) şi εργαβ în 6,11. Aceştia par să se datoreze unui glosator. Βερεχθαν ar putea corespunde în TM prepoziţiei b^{e} (tradusă prin ἐν din ἐν θέματι), urmată de un derivat din rădăcina *'ārak*. Există un substantiv *'ērekh* care înseamnă „ordine", „rând", dar şi „evaluare", „preţ" (KB, p. 838; BDB, pp. 789-790). Pentru εργαβ, *cf.* nota 6,11.

6,9 „Baithsamus": TM *Bēyth Şemeş*. Oraş de la hotarul tribului lui Iuda (Iis. Nav. 15,10), al cărui nume ebraic înseamnă „casa soarelui". LXX transcrie numele în 1Rg., dar îl traduce în Iis. Nav. 15,10: πόλιν ἡλίου. Astăzi este Tel er-Rumeilah, de lângă Ain Şems, la 23 de kilometri vest de Ierusalim.

6,11 „au pus în car chivotul şi cufărul *ergab* şi şoarecii de aur": εργαβ se regăseşte în 20,19.41: transcrie probabil ebraicul *'ar^{e}ghābh*, „grămadă, movilă". Şoarecii, animale impure, nu fac parte din ofrandă nici măcar ca *ex-voto*, de aceea sunt menţionaţi separat.

6,12 „se opinteau": TM are „mergeau mugind".

drumul spre Baithsamus: o ţineau tot pe calea bătută, se opinteau şi nu se abăteau nici la dreapta, nici la stânga. Şi satrapii Străinilor au mers după ele până la hotarele de la Baithsamus. [13] Şi cei din Baithsamus îşi vedeau de seceratul grâului în vale; şi şi-au ridicat ochii şi au văzut chivotul Domnului şi s-au bucurat să-l întâmpine. [14] Iar carul a intrat în ţarina lui Osea din Baithsamus, şi oamenii au ridicat lângă el o piatră mare şi au spart lemnele carului; şi vacile le-au adus drept ardere de tot Domnului. [15] Şi leviţii au luat chivotul Domnului şi cufărul *ergab* împreună cu el şi lucrurile de aur de lângă el şi le-au pus pe piatra cea mare. Şi bărbaţii din Baithsamus au adus arderi de tot şi jertfe, în ziua aceea, Domnului. [16] Şi cei cinci satrapi ai Străinilor au văzut şi s-au întors la Ascalon în acea zi. [17] Şi acestea [au fost] jeţurile de aur pe care le-au dat Domnului Străinii pentru suferinţă: din Azotos unul, din Gaza unul, din Ascalon unul, din Geth unul, din Accaron unul. [18] Iar şoarecii de aur [au fost] după numărul tuturor cetăţilor Străinilor – ale celor cinci satrapi –, de la cetatea întărită şi până la satul pherezeean şi până la piatra cea mare, pe care puseseră chivotul legământului Domnului, de pe câmpul lui Osea din Baithsamus.

[19] Şi între bărbaţii din Baithsamus, fiii lui Iechonias nu s-au bucurat că au văzut chivotul Domnului; şi Domnul a lovit şaptezeci de bărbaţi dintre ei

---

6,14 „Iar carul a intrat în ţarina lui Osea din Baithsamus, şi oamenii au ridicat lângă el o piatră mare": TM are „Ajungând la câmpul lui Ioşua din Beyth Şemeş, carul a stat acolo şi acolo era o piatră mare". ♦ Piatra cea mare este simbolul Mântuitorului (Grigore cel Mare, *ibid.* 3,123,2). Lemnele carului sunt sentenţele Sfintei Scripturi pe care predicatorul le explică amănunţit credincioşilor care, pe măsură ce-şi înalţă dorinţa arzătoare spre cer, nu lasă nimic nears de flacăra iubirii pentru Domnul (*ibid.* 3,124,2.4).

6,16 „Ascalon": TM are *'Eqᵉrōn*. Vechiul Aşqelon este localizat la câţiva kilometri sud-vest de oraşul modern Aşklon, sau la aproximativ 30 de kilometri sud-est de Eqron.

6,18 „până la satul pherezeean şi până la piatra cea mare": TM are „până la satul deschis (după BJ) / fără ziduri (după TOB)". Ebr. *PRZY*, vocalizat *PeRāZY* apare doar aici şi în Deut. 3,5, desemnându-l pe locuitorul de la ţară (l-am transliterat „pherezeean" pentru a se deosebi de etniconul „ferezit"): sunt puse în opoziţie cetatea întărită şi satul „de ţară", neînconjurat de ziduri (Ieronim: *ad uillam quae erat absque muro*). Acelaşi *PRZY*, vocalizat *PeRāZY* este redat în LXX prin Φερεσαῖος („ferezit", în trad. rom.); acesta este un etnicon care desemnează o populaţie pe care israeliţii o consideră ca fiind vechii locuitori ai ţării lor. ♦ „piatra cea mare" din Baithsamus reprezintă, se pare, limita extremă a teritoriului filistenilor.

6,19 „Şi între bărbaţii din Baithsamus, fiii lui Iechonias nu s-au bucurat că au văzut chivotul Domnului": TM are „Şi i-a lovit pe oamenii din Beyth-Şemeş pentru că au privit în chivot". Exegeţii moderni se întreabă cine sunt aceşti „fii ai lui Iechonias" şi de

şi [încă] cincizeci de mii de bărbaţi. Şi poporul a fost cuprins de jale pentru
că Domnul lovise poporul cu urgie foarte mare. [20] Şi bărbaţii din Baithsamus
au spus: „Cine va putea umbla înaintea acestui Domn sfânt? Şi la cine va
sui chivotul Domnului plecând de la noi?" [21] Şi au trimis soli la cei ce sălăş-
luiau în Cariathiarim, zicându-le: „Străinii au înapoiat chivotul Domnului;
coborâţi şi urcaţi-l la voi."

7 [1] Iar bărbaţii din Cariathiarim au venit şi au suit chivotul legământului
Domnului şi l-au dus în casa lui Aminadab, cea de pe Deal; iar pe Eleazar,
fiul lui, l-au sfinţit ca să păzească chivotul legământului Domnului.

---

ce absenţa acestui grup de la celebrarea primirii chivotului a atras mânia Domnului. Editorii AB I Sam. (p. 131) presupun că traducătorul grec a avut înainte un alt text ebraic decât TM, şi anume *BNY HKHNYM*, „fiii preoţilor", citit în mod eronat *BNY YKNYHW*, „fiii lui Iechonias". Secvenţa respectivă din textul proto-masoretic ar fi fost: „... nici unul dintre *fiii preoţilor* [i.e. preoţimea] nu a celebrat...". Cu alte cuvinte, oamenii din Beyth-Şemeş (Baithsamus) au fost pedepsiţi pentru că au primit chivotul Domnului fără a se afla printre ei preoţi, – singurii care se puteau atinge de acesta. În sprijinul unei asemenea ipoteze se află: 1) precizarea lui Flavius Iosephus (*AI* 6,16) că cei 70 au murit pentru că ar fi atins chivotul deşi nu erau preoţi, 2) teama locuitorilor exprimată în termenii vocabularului sacerdotal (v. 20) şi 3) graba locuitorilor din Cariathiarim de a-l consacra pe Eleazar ca să vegheze la chivotul Domnului. Dacă această ipoteză este reţinută, înseamnă că precizarea din v. 15, „şi *leviţii* au luat chivotul Domnului", este o interpolare în TM a unui redactor scrupulos care ştia că numai leviţii au dreptul de a purta chivotul Domnului (dar întregul context din 6,14-15, precum şi fragmentul 6,20 – 7,1, sugerează absenţa lor din Baithsamus) (AB I Sam., p. 136). ♦ Numărul celor ucişi e greu de interpretat. Flavius Iosephus (*AI* 6,16) evită dificultatea păstrând doar cifra 70. TM juxtapune cifrele 70 şi 50.000. LXX-B, în schimb, le coordonează, ceea ce dă 50.070, referindu-se mai degrabă la oamenii din Baithsamus. LXX-L coordonează cele două cifre, dar adaugă, după 50.000, „din popor", stabilind astfel două grupuri: 70 de oameni dintre fiii lui Iechonias şi 50.000 din popor. Theodoret (Q 11 = FM p. 17) caută motivul pedepsirii poporului: pentru că a lăsat chivotul vreme de şapte luni în mâinile Străinilor fără să încerce să-l ia înapoi. Targumul Io. şi Ieronim consideră că cei şaptezeci sunt dintre fruntaşii poporului.

6,21 „Cariathiarim": TM are *Qir*^{e}*yath-Y*^{e}*'ārīm*. Numele ebraic înseamnă „cetatea pădurilor". În Iis. Nav. 9,17; 15,60 şi 18,28, LXX traduce prima parte şi o transcrie pe cea de-a doua: πόλις Ιαριμ. Localizarea probabilă: Deir el-Azhar, aflat la 11 kilometri vest--nord-vest de Ierusalim.

7,1 „în casa lui Aminadab, cea de pe Deal (ἐν τῷ βουνῷ)": TM are numele *'Abhīnādhābh*. Acest nume propriu este transcris în LXX *Aminadab*, la fel ca *'Ammīnādhābh*. Între toate personajele biblice numite *'Abhīnādhābh*, nici unul nu are

2 Şi a fost aşa: din ziua în care chivotul s-a aflat la Cariathiarim, s-au
înmulţit zilele şi s-au împlinit douăzeci de ani, şi toată casa lui Israel a pri-
vit după Domnul. 3 Şi Samuel a grăit către întreaga casă a lui Israel,
zicându-le: „Dacă vă întoarceţi cu toată inima către Domnul, îndepărtaţi din
mijlocul vostru zeii străini şi dumbrăvile [sacre] şi îndreptaţi-vă inimile către
Domnul şi slujiţi-I doar Lui, iar El vă va scăpa din mâna Străinilor.” 4 Şi fiii
lui Israel au îndepărtat Baalii şi [au nimicit] dumbrăvile Astartelor şi i-au
slujit numai Domnului.

5 Şi Samuel a spus: „Adunaţi întregul Israel la Massephath şi mă voi
ruga pentru voi Domnului.” 6 Ei s-au adunat la Massephath şi au scos apă,

---

ascendenţă levitică, pentru a avea în grijă chivotul. În schimb, printre cei numiţi *'Ammīnādhabh*, unul este urmaş al lui Uzziel, menţionat când chivotul a fost mutat din casa lui Oved-Edom la Ierusalim (1Par. 15,10). Aşadar, LXX îl identifică pe Aminadab, tatăl lui Eleazar, păzitorul chivotului de pe Deal, cu acest levit, urmaş al lui Uzziel, prezent la mutarea chivotului la Ierusalim. ♦ „Dealul” este o colină deosebită, presupusă a fi foarte cunoscută.

7,2 „a privit”: TM are „a suspinat”.

7,3-4 „3... dumbrăvile [sacre] (τὰ ἄλση)... 4 Baalii şi dumbrăvile (τὰ ἄλση) Astartelor”: Baal este zeul siro-fenician al furtunii; Astarte este o divinitate feminină al cărei cult era răspândit în întreg Orientul antic. Folosite la plural, aceste două nume desemnează zeii şi zeiţele popoarelor printre care trăieşte Israel, sau statuile de cult şi figurinele care îi reprezintă. LXX traduce uneori pluralul lui *ba'al* (*b*[e]*'alīm*) prin εἴδωλα (2Par. 17,3; 28,2 etc.), dar, în general, le dă în forma ebraică de plural: Βααλιμ, Ασταρωθ. Ἄλσος redă, de obicei, ebraicul *'aşērāh*. În 1Rg. însă, corespondentul ebraic este *'aşetārōth* (7,3.4; 12,10). Putem presupune fie o originalitate a traducătorului, fie un model ebraic, diferit de TM, care conţine o formă plurală a lui *'aşērāh*. Sensul cuvântului *'aşērāh* este greu de determinat. Poate este vorba de un vechi apelativ, care înseamnă „soţie”, susceptibil de a desemna perechea oricărei divinităţi masculine. În textele din Ugarit, cuvântul desemnează Soţia prin excelenţă, zeiţa Athirat, perechea zeului El. În Biblie, el desemnează o zeiţă cananeeană şi/sau emblema care o reprezintă: un copac sau un stâlp de lemn (*cf.* Daz, J., 1986, pp. 385-408; Olyan, S.M., 1988). Redând acest cuvânt prin ἄλσος, LXX ar fi căutat deci să ascundă realitatea, la fel ca Vulgata care redă aproape totdeauna cuvântul prin *lucus*, „pădure”, „pădure sacră”. S-ar putea însă ca termenul *'aşērāh* să fi desemnat la origine un loc sfânt, în general plantat cu copaci, şi deci traducătorul antic să-l fi înţeles corect.

7,5 „Massephath”: toponimul ebraic *hammiţ*[e]*pāh* înseamnă „Observatorul”, „Pânda”. Biblia cunoaşte trei sau patru oraşe cu acest nume. Aici este vorba de cel din Iis. Nav. 18,26, identificat în general cu Tell en-Nasbe, aflat la 12 kilometri nord de Ierusalim.

7,6 „pe pământ”: ritul descris aici nu are paralelă exactă în Biblie. Ps.-Ieronim (q. 30 = Saltman, p. 79) îl pune în legătură cu Ex. 32,20 şi Num. 5,11-31, şi vede în el o ordalie.

au vărsat-o pe pământ înaintea Domnului şi au postit în ziua aceea şi au
spus: „Am păcătuit înaintea Domnului." Iar Samuel îi judeca pe fiii lui
Israel la Massephath.
7 Iar Străinii au auzit că toţi fiii lui Israel s-au adunat la Massephath şi
satrapii Străinilor au urcat asupra lui Israel. Iar fiii lui Israel au aflat şi s-au
temut de Străini. 8 Şi fiii lui Israel i-au spus lui Samuel: „Nu înceta să strigi
pentru noi către Domnul Dumnezeul tău, şi [El] ne va scăpa din mâna
Străinilor." 9 Şi Samuel a luat un miel de lapte şi I l-a adus Domnului ca
ardere de tot, dimpreună cu întregul popor, şi a strigat Samuel către Domnul
pentru Israel, şi Domnul l-a ascultat. 10 Iar pe când Samuel aducea arderea
de tot, Străinii se apropiau ca să lupte împotriva lui Israel. Şi a tunat
Domnul cu mare vuiet, în ziua aceea, împotriva Străinilor şi i-a risipit; şi au
fost bătuţi dinaintea lui Israel. 11 Şi au ieşit oamenii lui Israel din Massephath
şi i-au urmărit pe Străini şi i-au bătut până sub Baithchor. 12 Iar Samuel a
luat o piatră şi a aşezat-o între Massephath şi Vechea şi i-a pus numele
Abenezer, Piatra Ajutătorului, şi a spus: „Până aici ne-a ajutat Domnul."
13 Şi Domnul i-a umilit pe Străini şi n-au mai cutezat să se apropie de
ţinutul lui Israel; şi mâna Domnului s-a aflat asupra Străinilor în toate zilele
lui Samuel. 14 Şi au fost date înapoi cetăţile pe care le luaseră Străinii de la

---

Targumul Io. parafrazează: „şi-au revărsat inimile în căinţă, ca apa, înaintea Domnului." ♦ Pentru Grigore cel Mare, scoaterea şi vărsarea apei reprezintă lacrimile pocăinţei izvorâte din sufletul credinciosului (*ibid.* 3,148,2).

7,7 „s-au temut de Străini": *litt.* „s-au temut de la faţa Străinilor" – semitism.

7,8 „Nu înceta să strigi pentru noi către Domnul...": *litt.* „Să nu taci de la noi (ἀφ' ἡμῶν) ca să nu strigi către Domnul..."; ἀφ' ἡμῶν poate însemna „în dauna noastră" sau „departe de noi". De aceea, BA traduce „ne garde pas le silence, ne nous abandonne pas!". Aceeaşi ezitare e posibilă şi la traducerea TM: „nu înceta să-L chemi pe YHWH..." (după BJ) sau „nu tăcea, nu ne părăsi" (după TOB).

7,11 „Baithchor": TM are *Bēyth-Kār*. În ebraică înseamnă „casa mielului". Acest toponim nu se întâlneşte nicăieri în altă parte şi localizarea lui nu e cunoscută.

7,12 „Vechea", gr. τῆς Παλαιᾶς. Se găseşte în 23,15-19 un toponim de acelaşi tip: ἡ Καινή, „Noua". TM are *haşşēn*, „Dintele" ♦ „Piatra Ajutătorului": e traducerea toponimului ebraic *Ebhen-'Ēzer*. Nu apare aici în TM. Nume al unei înfrângeri la 4,1, aici este numele unei victorii. *Paralipomena Ieremiae* cunosc o piatră cu acest nume: ὁ λίθος ὁ βοητὸς τοῦ Ἰσραελ.

7,14 „de la Ascalon până la Azob": Azob nu mai este menţionat în nici o altă parte, dar oraşul desemnat astfel este probabil Gaza. Gath şi Eqron par să fie oraşele filistene cele mai apropiate de Israel, Ascalon şi Gaza sunt cele mai sudice. TM are aici „de la Eqron până la Gath".

fiii lui Israel, şi i le-au dat înapoi lui Israel, de la Ascalon până la Azob, şi a fost scos ţinutul lui Israel din mâna Străinilor şi a fost pace între Israel şi amoreu.

15 Şi Samuel l-a judecat pe Israel în toate zilele vieţii sale. 16 Şi mergea
an de an şi dădea înconjur prin cetăţile Baithel, Galgala şi Massephath şi-l
judeca pe Israel în toate acele locuri sfinte. 17 [Apoi] se întorcea la Armathaim,
pentru că acolo era casa lui, şi-l judeca acolo pe Israel; şi acolo I-a ridicat
un altar Domnului.

8 1 Şi a fost aşa: când a îmbătrânit Samuel, i-a pus pe fiii săi judecători
pentru Israel. 2 Şi acestea sunt numele fiilor lui: întâiul născut – Ioel, şi
numele celui de-al doilea – Abia, judecători în Bersabea. 3 Şi fiii lui nu i-au
călcat pe urme, ci se abăteau după câştiguri, şi luau daruri şi strâmbau
rânduielile.

4 Şi s-au adunat bărbaţii din Israel şi au venit la Armathaim, la Samuel
5 şi i-au spus: „Iată, tu ai îmbătrânit, iar fiii tăi nu calcă pe urmele tale. Pune
acum peste noi un rege care să ne judece, cum este la celelalte neamuri."
6 Lucrul acesta a fost rău în ochii lui Samuel, că i-au spus: „Dă-ne un rege
care să ne judece." Şi Samuel s-a rugat Domnului. 7 Şi Domnul i-a zis lui
Samuel: „Ascultă de glasul poporului în tot ce-ţi vor spune, căci nu pe tine
te-au nesocotit, ci pe Mine M-au nesocotit, să nu mai domnesc peste ei.

7,16 „Baithel, Galgala". Ebr. *Bēyth 'ēl* („Casa lui El/Dumnezeu") este numele unui oraş-sanctuar, aşezat în ţinutul lui Beniamin (Iis. Nav. 18,13.22). Acest sanctuar juca un rol important în regatul de nord şi, de aceea, a fost puternic condamnat de unele texte biblice. Ebr. *Gil'gāl* („cerc") trebuie să se fi aflat undeva între Iordan şi Ierihon (Iis. Nav. 4,19). Localizarea sa exactă nu este cunoscută.

8,5 „Pune acum peste noi un rege (βασιλέα)": Deuteronomul redă cuvintele ebraice din rădăcina *MLK* prin cuvinte în βασιλ-, când nu e vorba de regele lui Israel; în schimb, când e vorba de Israel, le redă prin ἄρχων, „căpetenie", şi ἀρχή, „cârmuire" – păstrând pentru Dumnezeu titlul de „rege" şi/sau pentru a arăta loialitate faţă de „regii" Ptolemei. În 1Rg., reluând traducerea din Deut. 17,14 şi înlocuind „căpetenie" prin „rege", traducătorul scoate în relief cuvântul „rege" pe fundalul deuteronomic care îl interzice.

8,7 Grigore cel Mare consideră că prin afirmaţia: „căci nu pe tine te-au nesocotit, ci pe Mine M-au nesocotit", Dumnezeu exprimă faptul că El îşi îndrumă poporul prin intermediul superiorului pe care l-a ales, nesocotirea acestuia însemnând nesocotirea lui Dumnezeu, pentru că poruncile Lui sunt încălcate. Este un păcat foarte mare, de vreme ce acesta îi aminteşte Domnului toate păcatele trecute, chiar şi pe cele ale părinţilor (v. 8). De aici rezultă în ce măsură trebuie respectaţi acei păstori ai Bisericii care sunt cu adevărat buni (*ibid.* 4,8,1-2; 9,1).

[8] Aşa cum s-au purtat în toate faptele [lor] cu Mine, de fiecare dată, din ziua
în care i-am scos din Egipt şi până în ziua de azi, de M-au părăsit şi au slujit
altor dumnezei, aşa se poartă şi cu tine. [9] Iar acum, ascultă de glasul lor;
numai să le dai răspicat mărturie şi să le dai de ştire drepturile regelui ce va
domni peste ei."

[10] Şi Samuel i-a spus întreg cuvântul Domnului către poporul care-i
cerea un rege [11] şi a zis: „Acestea vor fi drepturile regelui care va domni
peste voi: pe fiii voştri îi va lua şi-i va pune în carele sale şi printre călăreţii
săi şi ca alergători înaintea carelor sale; [12] şi-i va pune căpetenii peste o mie
şi peste o sută; şi-i vor secera grânele, şi-i vor strânge roadele, şi-i vor meş-
teri armele de luptă şi uneltele carelor lui. [13] Iar pe fetele voastre le va lua
să-i dreagă miresme, să-i gătească bucate şi să-i coacă pâine. [14] Şi ţarinile
voastre şi viile şi livezile de măslini cele bune le va lua şi le va da robilor
săi. [15] Din semănăturile şi viile voastre va lua zeciuială şi o va da famenilor
şi robilor săi. [16] Şi-i va lua pe robii voştri şi pe roabele voastre, şi cirezile
voastre cele bune şi asinii, şi-i va dijmui pentru muncile lui; [17] şi va lua
zeciuială din turmele voastre. Şi voi îi veţi fi lui robi. [18] Şi-n ziua aceea veţi
ridica glasul din pricina regelui vostru, pe care vi l-aţi ales, iar Domnul nu
vă va da ascultare în zilele acelea, pentru că voi v-aţi ales rege."

[19] Dar poporul nu voia să-l asculte pe Samuel şi i-au spus: „Nu, nu, ci va
fi un rege peste noi, [20] şi vom fi şi noi ca toate neamurile; şi ne va judeca

---

8,10-18 Exista un „drept al regelui" care constă în „a lua", aşa cum exista şi un „drept al preotului" (*cf.* 2,12-13). Acest drept reflectă un motiv important al instaurării regimului monarhic în Israel: necesitatea de a avea o armată permanentă şi o putere centrală în faţa primejdiei pe care o reprezentau filistenii. ♦ Interpretare alegorizantă la Grigore cel Mare (*ibid.* 4,12,2-4,27): drepturile regelui îi reprezintă pe răii prelaţi care, înălţaţi pe carul trufiei lor, îi vor perverti pe cei mai puţin puternici (fiii), determinându-i să facă rău (arme), vor încuraja linguşirea (miresmele, bucatele) în sufletele slabe (fiicele), vor fi o pildă rea pentru supuşii devotaţi, care vor pierde buna conduită (ţarinile, viile, livezile de măslini), vor perverti într-o oarecare măsură sufletele tuturor (zeciuiala), favorizându-i pe cei nedrepţi şi pe ipocriţi (famenii), vor pângări sufletele celor ascultători (robii şi roabele), privându-i de unele virtuţi (cirezile, turmele, asinii). Grigore oferă însă şi o interpretare spirituală pozitivă (*ibid.* 4,45,1-68,3)

8,12 „şi-i vor strânge roadele", gr. τρυγᾶν τρυγητὸν αὐτοῦ, *litt.* „a-i recolta recolta". Τρυγᾶν şi τρυγητός se folosesc în egală măsură pentru seceriş şi pentru culesul fructelor (în special al viilor).

8,16 „cirezile voastre cele bune": TM are „tinerii voştri cei mai buni". Regele nu se va mulţumi să rechiziţioneze robii, ci şi pe cei mai valoroşi oameni liberi.

8,18 „pentru că voi v-aţi ales rege": lipseşte din TM.

regele nostru şi va ieşi în fruntea noastră şi va lupta în războaiele noastre."
[21] Samuel a ascultat toate vorbele poporului şi le-a spus la urechile
Domnului. [22] Şi Domnul a grăit către Samuel: „Ascultă-le glasul şi pune un
rege care să domnească peste ei." Şi Samuel le-a spus bărbaţilor din Israel:
„Să se ducă fiecare degrabă înapoi în cetatea sa."

9 [1] Era un bărbat dintre fiii lui Beniamin, şi numele său era Kis, fiul lui
Abiel, fiul lui Sared, fiul lui Bachir, fiul lui Aphec, fiul unui ieminit, bărbat
de vază. [2] Şi acesta avea un fiu, şi numele lui era Saul: bine legat, om de
ispravă; nu se afla printre fiii lui Israel altul mai de ispravă decât el; [era] cu
un cap şi mai bine mai înalt decât toată lumea. [3] Şi s-au pierdut asinele lui
Kis, tatăl lui Saul, iar Kis i-a spus fiului său Saul: „Ia cu tine pe unul dintre
argaţi, sculaţi-vă şi duceţi-vă de căutaţi asinele." [4] Iar ei au străbătut tot
muntele lui Efraim şi au străbătut ţinutul Selcha şi nu le-au găsit; şi au
străbătut ţinutul Easakem, şi tot nu erau; şi au străbătut ţinutul Iakim şi nu
le-au găsit. [5] Când au ajuns în [ţinutul] Siph, Saul i-a spus slugii care era cu
el: „Hai să ne întoarcem, ca nu cumva tata, uitând de asine, să se îngrijoreze
din pricina noastră!" [6] Iar sluga i-a răspuns: „Iată [că este] un om al lui
Dumnezeu în cetatea aceasta şi e om cu faimă; tot ce va spune el are să se
întâmple. Hai să ne ducem acum, ca să ne spună calea pe care s-o apucăm."
[7] Şi Saul i-a spus slugii care era cu el: „Mergem, dar ce-i vom duce omului
lui Dumnezeu? Căci pâinile ni s-au isprăvit din desagi şi nu mai avem
nimic să-i ducem omului lui Dumnezeu, din ce avem." [8] Şi sluga i-a dat din
nou răspuns lui Saul şi i-a zis: „Iată, am eu în mână un sfert de siclu de
argint: i-l vei da omului lui Dumnezeu şi ne va arăta drumul." – [9] Odinioară,

---

9,2 „bine legat", gr. εὐμεγέθης, *litt.* „de statură frumoasă", nu se mai găseşte în LXX decât în Bar. 3,26, unde se aplică unor uriaşi. TM are *bāḫūr*, care înseamnă „tânăr", „în floarea vârstei" (Flavius Iosephus: νεανίας, νεανίσκος); dar există un omonim, participiul verbului *bāḫar*, „a alege", însemnând deci „ales", „deosebit", valoare care explică traducerea lui Ieronim *electus*; poate şi traducerea LXX, care răsfrânge caracterul ales doar asupra staturii.

9,5 „Siph" este considerat o variantă a lui Sipha.

9,9 „Văzător": Philon asociază tema profetului văzător cu cea a lui Israel-văzător al lui Dumnezeu (*Migr.* 38; *Haer.* 78). ♦ Pentru Grigore cel Mare, „Văzătorul" este cel care cercetează şi realităţile interioare, spirituale, pe care persoanele carnale nu le observă, cel pentru care obiectele îndepărtate şi absente sunt prezente. Israel înseamnă „cel care Îl vede pe Dumnezeu" sau „în care se află Dumnezeu", iar Văzătorul poate simboliza şi Biserica (*ibid.* 4,92,1-2; 93,3).

în Israel, orice om care se ducea să-L întrebe pe Dumnezeu zicea: „Hai să
mergem la văzător", căci odinioară profetul se numea în popor Văzătorul. –
10 Şi Saul i-a spus slugii sale: „Că bine zici. Hai, să mergem!" Şi s-au dus în
cetate, unde se afla omul lui Dumnezeu.
11 Pe când urcau ei costişa spre cetate, au dat peste fetele care ieşiseră să
scoată apă şi le-au spus: „Oare aici se află văzătorul?" 12 Iar fetele le-au
răspuns şi le-au spus: „Aici, iată[-l] în faţa voastră; [chiar] acum vine în
cetate pentru ziua de azi, căci astăzi e o jertfă pentru poporul din Bama.
13 Cum intraţi în cetate, îl veţi afla [acolo], în cetate, înainte să urce la Bama
ca să mănânce, căci poporul nicidecum nu va mânca până nu se va duce el,
fiindcă el binecuvântează jertfa şi după aceea mănâncă şi oaspeţii. Urcaţi
chiar acum, căci de ziua aceasta o să-l aflaţi." 14 Şi ei s-au urcat în cetate.
Când ajungeau în mijlocul cetăţii, iată că Samuel le-a ieşit în întâmpinare ca
să urce la Bama. 15 Iar Domnul îi dezvăluise lui Samuel la ureche, cu o zi
înainte de venirea lui Saul, zicându-i: 16 „Mâine, la vremea aceasta, voi
trimite la tine un bărbat din ţinutul lui Beniamin: să-l ungi cârmuitor peste
poporul Meu Israel, şi el va izbăvi poporul Meu din mâna Străinilor; căci
Mi-am întors privirile spre înjosirea poporului Meu, pentru că strigătul lor a
ajuns până la Mine." 17 Şi Samuel l-a văzut pe Saul; iar Domnul i-a zis: „Iată-l
pe omul despre care ţi-am spus: «Acesta va fi cârmuitor peste poporul
Meu.»" 18 Şi Saul s-a apropiat de Samuel, în mijlocul cetăţii, şi i-a spus:

9,12 „Bama": în ebraică, *bāmāh* înseamnă „spinare", „înălţime" şi TM are de şapte ori acest cuvânt în 9,1 – 10,16, întotdeauna cu articol. În LXX, Bama este întotdeauna un toponim, de două ori cu articol, în 9,25 şi 10,5. În TM sunt două „înălţimi" (= locuri de închinare): cea din cetatea lui Samuel şi cea de la *Gib^{e}'āh*. Pentru LXX nu este decât un singur loc, Bama, diferit şi de cetatea lui Samuel, şi de „Dealul" (= *Gib^{e}'āh*). Aici, Bama desemnează un loc din afara oraşului. La Bama se află cortul şi altarul construite de Moise în pustiu şi este deci centrul religios al Israelului înaintea construirii Templului de la Ierusalim.

9,15 „îi dezvăluise lui Samuel la ureche", gr. ἀπεκάλυψεν τὸ ὠτίον, *litt.* „descoperise urechea [dând la o parte părul care o acoperă]". Expresia grecească este un calc după ebr. *gālāh 'eth-'ozen*, care se găseşte de mai multe ori în 1 Rg. (9,15; 20,2.13; 22,8.17).

9,16 „înjosirea": lipseşte din TM.

9,17 „iar Domnul i-a zis (ἀπεκρίθη)": ἀποκρίνεσθαι traduce ebraicul *'ānāh*, „a răspunde", dar şi „a lua cuvântul". În NT, ἀποκρίνεσθαι este folosit frecvent cu sensul „a lua cuvântul".

9,18 „în mijlocul cetăţii": TM are „în mijlocul porţii". Transformarea „porţii" în „cetate" s-ar explica prin necunoaşterea configuraţiei unei porţi de cetate presupusă de TM: o

„Spune-mi care este casa văzătorului.” 19 Samuel i-a răspuns lui Saul şi i-a
spus: „Eu sunt acela. Urcă înaintea mea la Bama şi mănâncă azi împreună
cu mine; te voi trimite de acolo mâine dimineaţă şi toate câte sunt în inima
ta ţi le voi vesti. 20 Cât despre asinele tale pierdute acum trei zile, nu-ţi mai
frământa inima, căci s-au găsit. Dar pentru cine este lamura lui Israel? Nu-i
oare pentru tine şi pentru casa tatălui tău?” 21 Iar Saul a răspuns şi i-a spus:
„Nu sunt eu oare fiul unui ieminit, din micul sceptru al unui trib din Israel,
şi din cel mai mic trib din întregul sceptru al lui Beniamin? De ce mi-ai
grăit în felul acesta?”
22 Samuel l-a luat pe Saul şi pe sluga lui, i-a dus la han şi le-a dat un loc
printre oaspeţii cei mai de vază, vreo şaptezeci la număr. 23 Şi Samuel i-a
spus bucătarului: „Adu bucata pe care ţi-am dat-o şi ţi-am spus s-o pui bine.”
24 Bucătarul a ridicat butul şi i l-a pus înainte lui Saul, iar Samuel i-a spus

---

încăpere situată între două deschideri – una către oraş, alta spre exterior (*cf.* R. de Vaux, *Institutions* II, 38-39).

9,20 „lamura”, gr. τὰ ὡραῖα: TM are „tot ce e de dorit”; *ḥāmad*, „a dori”, şi derivatele lui sunt redate cel mai adesea în LXX prin ἐπιθυμεῖν, „a dori” şi derivatele lui.

9,21 „din micul sceptru (σκῆπτρον) al unui trib (φυλή) din Israel… ”: expresia pune probleme. La prima vedere s-ar înţelege că „sceptrul” este o subdiviziune a „tribului”, în vreme ce în stihul următor, şi mai ales în 10,20-21, se vede clar că „tribul” este o subdiviziune a „sceptrului”. Această dificultate se rezolvă observând în LXX aşezarea în chiasm: ieminit – sceptru – trib // Israel // trib – sceptru – Beniamin. Pentru a-l construi, trebuia ca „din micul sceptru” să fie aşezat înainte de „al unui trib din Israel”. Sensul este deci „din micul sceptru căruia îi poate aparţine un trib din Israel”. Acest chiasm subliniază micimea lui Saul şi, drept urmare, importanţa răsturnării de situaţie pe care o va face Domnul prin intermediul lui Samuel.

9,22 „le-a dat un loc printre oaspeţii cei mai de vază, vreo şaptezeci la număr”: TM are „un loc în fruntea oaspeţilor: vreo treizeci la număr”. Cele două diferenţe sunt legate între ele. Numărul şaptezeci este al bătrânilor care îi însoţesc pe Moise, Aaron, Nadab şi Abiud în Ex. 24,1.9 şi numărul ajutoarelor lui Moise din Num. 11,16: exegeza rabinică vede în acest grup „Sinedriul” din perioada mozaică. Cuvântul συνέδριον e atestat prima dată cu referire la anul 65 î.H. (Flavius Iosephus *AI* 14,167), dar strămoşul acestei instituţii, gr. γερουσία, exista cu siguranţă în sec. al II-lea î.H. (*cf.* nota la Lev. 9,1). Avea sediul la Ierusalim, se compunea din 70 sau 71 de membri şi era prezidat de Marele Preot (J. Massonet, art. „Sanhedrin”, DBS 11, 1991, coll. 1353-1413). Dacă admitem că cifra 70 evocă aici această instituţie, se explică şi de ce, în LXX, Saul nu se află „în fruntea” oaspeţilor, ci doar „printre” ei.

9,24 „butul”, gr. τὴν κωλέαν: *hapax* care înseamnă „coapsă”; este folosit aici pentru a evita termenul βραχίον, „parte din faţă”, „şold”, care în mod normal revenea preotului. Saul nu era preot. Traducătorul a vrut poate să sublinieze că partea păstrată pentru Saul

lui Saul: „Iată ce-a rămas! Pune-l dinaintea ta şi mănâncă, fiindcă ţi-a fost
pus [deoparte] drept mărturie [că eşti] mai presus decât ceilalţi. Înfruptă-te!"
Şi Saul a mâncat împreună cu Samuel în ziua aceea. [25] Şi a coborât de la
Bama în cetate. Şi s-a pus aşternut pentru Saul în foişor, [26] şi el s-a culcat.
Şi a fost aşa: la revărsatul zorilor, Samuel l-a strigat pe Saul în foişor şi i-a
spus: „Scoală-te şi te voi trimite [de aici]." Şi Saul s-a sculat şi a ieşit afară,
şi Samuel o dată cu el. [27] Când au coborât la marginea cetăţii, Samuel a
grăit către Saul: „Spune-i flăcăului să se ducă înaintea noastră, iar tu stai
astăzi şi ascultă cuvântul lui Dumnezeu."

10 [1] Şi a luat Samuel vasul cu untdelemn şi l-a turnat pe capul lui şi l-a
sărutat şi i-a spus: „Oare nu te-a uns Domnul cârmuitor peste poporul Său,
peste Israel? Tu vei fi cârmuitor peste poporul Domnului şi tu îl vei scăpa
din mâna vrăjmaşilor lui de jur împrejur. Şi acesta va fi pentru tine semnul
că Domnul te-a uns cârmuitor peste moştenirea Sa: [2] când vei pleca mâine

---

este o parte aleasă, dar nu cea destinată preotului. În schimb, în TM termenul este acelaşi care desemnează „şoldul consacrării" (Ex. 29,27; Lev. 7,34; etc.). Unii comentatori sunt de părere că Saul a fost tratat ca un preot! (AB I Sam., p. 180). ♦ „drept mărturie": TM are „pentru clipa/împrejurarea aceasta (*lammō'ēdh*)". Numai în 1Rg. ebr. *mō'ēdh*, „moment fixat", „întâlnire" este tradus sistematic prin μαρτύριον, care nu are acelaşi sens peste tot (*cf.* 13,8). În LXX, „porţia de cinste" devine mărturie pentru alegerea lui Saul.

9,25 „s-a pus aşternut pentru Saul": TM are „a vorbit cu Saul". ♦ „în foişor", gr. ἐπὶ τῷ δώματι. Δῶμα, care înseamnă locuinţă sau încăpere principală de locuit în epoca clasică, dobândeşte în perioada elenistică sensul de acoperiş plat, terasă (Husson, G., 1983, p. 63). Servea drept loc de dormit. *Cf.* şi Iis. Nav. 2,6.

9,27 „la marginea (εἰς μέρος) cetăţii": μέρος redă ebraicul *qāţeh*, „extremitate"; în greaca clasică μέρος nu are acest sens, dar el este atestat în LXX, probabil legat de sensul „latură".

10,1 „vasul (φάκον) cu untdelemn": φάκος înseamnă de fapt „linte" şi are acest sens în Gen. 25,34 şi 2Rg. 17,28, dar se aplică şi recipientelor în forma bobului de linte (LSJ; Suda, ed. Adler, vol. IV, p. 692). ♦ De la „peste Israel? ..." şi până la sfârşitul versetului lipseşte în TM. În acest „plus" important al LXX, Samuel îi transmite lui Saul cuvintele pe care Domnul le spusese despre el în 9,16-17. Elementele reluate de acolo sunt strâns legate de relatarea chemării lui Moise din Ex. 3,7.9. Ca şi la 9,16, poate fi vorba de inserţii deliberate pentru a sublinia asemănarea dintre Samuel şi Moise.

10,2 „săltând [de bucurie]" sau „mergând cu paşi mari": TM are „la Ţelţah". Gr. ἁλλομένους μεγάλα, „făcând salturi mari", este enigmatic. Ἁλλομένους se explică pornind de la *Ţel^{e}ţah* (toponim). Verbul ἅλλεσθαι se regăseşte în v. 10 având drept corespondent în TM verbul *ţālah*, care are aceleaşi consoane cu toponimul. *Ţel^{e}ţah* este

de la mine, vei afla doi bărbaţi lângă mormântul Rachelei, în ţinutul lui Beniamin, săltând [de bucurie]; şi-ţi vor zice: «S-au găsit asinele pe care aţi pornit să le căutaţi; şi iată, tatăl tău şi-a scos din gând asinele şi e îngrijorat din pricina voastră, zicând: 'Ce să fac pentru fiul meu?'» [3] Şi vei pleca de acolo *şi apoi* vei ajunge până la stejarul din Thabor; acolo vei afla trei bărbaţi care urcă spre Dumnezeu, la Baithel, unul ducând trei iezi, altul ducând trei saci cu pâine şi altul ducând un burduf cu vin. [4] Şi te vor întreba [cu cuvinte] de pace şi îţi vor da două părţi luate din pâini, pe care le vei lua din mâna lor. [5] Şi după aceea te vei duce pe Dealul lui Dumnezeu, unde se

---

explicat pornind de la *ţēl*, „umbră", şi *ţah*, „arzător", „strălucitor": „umbra zilei arzătoare", „umbra strălucitoare" (Aptowitzer, V., 1909, pp. 243-244). Urme ale acestei interpretări se găsesc în Vulgata (*in meridie*, „la amiază"), în LXX-L (ἀλλομένους μεγάλα este precedat de μεσημβρίας, „la amiază"), într-o glosă la Vaticanus gr. 330: ἐν σκιᾷ διὰ τὸ καῦμα, „la umbră din pricina arşiţei". Nimic din TM la 1Rg. 10,2 nu explică μεγάλα. ♦ Mormântul Rachelei mai apare în Gen. 35,16-18, iar în TM, după notiţa referitoare la mormântul Rachelei din Gen. 35,19-20, apare toponimul *migᵉdal 'ēdher*, „Turnul turmelor" (Gen. 35, 21). Μεγάλα ar putea fi o transcriere a consoanelor *MGDL* în ΜΓΔΛ citit apoi μεγάλα.

10,3-4 „[3]... trei saci cu pâine şi altul ducând un burduf cu vin. [4] Şi te vor întreba [cu cuvinte] de pace şi îţi vor da două părţi luate din pâini (δύω ἀπαρχὰς ἄρτων)": cuvântul ἀπαρχή este folosit adesea cu sensul „pârgă", „primele roade" (redând ebr. *rē'šīt*; *cf.* nota la Lev. 2,12), însă are şi sensul „dar ales", „contribuţie", „cotă" (LSJ), şi atunci redă ebr. *tᵉrūmāh*. Aici se recomandă acest al doilea sens. În Iez. 45,13-16, ἀπαρχή desemnează cota pentru „principe": deci cei trei oameni îi vor da lui Saul două părţi (probabil una pentru Saul şi una pentru argat) din cota datorată principelui, semn că Domnul l-a uns cârmuitor. Cum cotele pentru rege, despre care vorbeşte „dreptul regelui", erau de o zecime (8,14-16), aşa se explică, poate, de ce LXX vorbeşte de trei „saci cu pâine", şi nu de trei „pâini". ♦ „te vor întreba [cu cuvinte] de pace", gr. ἐρωτᾶν τινα εἰς εἰρήνην (Jud. 18,15 ms B; 1Rg. 17,22 ms A; 25,5 ms B) sau ἐρωτᾶν τινα τὰ εἰς εἰρήνην (1Rg. 10,4; 30,21; 2Rg. 8,10; 1Par. 18,10) sunt un calc al ebr. *şā'al l... lᵉşālōm*, „a întreba pe cineva ce mai face", „a întreba de sănătate". Ebr. *şālōm* înseamnă „pace" şi „sănătate"; grecescul εἰρήνη nu are decât primul sens, dar se consideră totuşi că εἰρήνη nu este decât o simplă siglă care trimite la cuvântul ebraic, cu întreaga lui gamă de sensuri, şi/sau că, în limba LXX, cuvântul grec a căpătat sensul „sănătate" de la corespondentul său ebraic. Dar traducătorul din 1Rg. ştie să evite corespondenţele mecanice. De pildă, în 25,5, îl traduce pe *şālōm* cu εἰρήνη, dar în versetul următor îl redă de două ori prin ὑγιαίνειν, „a fi sănătos". E de preferat deci să păstrăm aici sensul obişnuit al lui εἰρήνη.

10,5 „unde se găseşte straja (ἀνάστημα, *litt.* ridicătură, construcţie) Străinilor; acolo se află *Nasib* Străinul": TM are „acolo unde sunt fruntaşii filistenilor". Cuvântul *nᵉṣīb*,

găseşte straja Străinilor; acolo se află *Nasib* Străinul. Şi va fi aşa: când vei
intra acolo în cetate, vei întâlni o ceată de profeţi coborând de la Bama şi
înaintea lor *nabla*, timpane, fluiere şi *kinyra*; iar ei vor profeţi. 6 Şi duhul
Domnului va năvăli asupra ta, şi vei profeţi laolaltă cu ei, şi te vei pre-
schimba în alt om. 7 Şi [atunci,] când ţi se vor împlini toate aceste semne, fă
toate câte îţi vor fi la îndemână, căci Dumnezeu este cu tine. 8 Şi să cobori
în faţă [la] Galgala, şi iată [atunci eu] cobor la tine ca să aduc ardere de tot
şi jertfe de pace. Şapte zile să aştepţi până când voi veni la tine şi îţi voi da
de ştire ce să faci." 9 Şi a fost aşa: cum s-a întors cu spatele ca să plece de la
Samuel, Dumnezeu i-a schimbat inima; şi s-au împlinit toate semnele în
ziua aceea. 10 Iar [el] s-a dus de acolo la Deal: şi iată o ceată de profeţi în
faţa lui. Iar duhul lui Dumnezeu s-a pogorât peste el şi el a profeţit în mijlo-
cul lor. 11 Şi au venit toţi cei ce-l cunoşteau de ieri şi de alaltăieri şi au văzut:
şi iată-l în mijlocul profeţilor. Şi cei din popor îşi spuneau unul altuia: „Ce
s-a întâmplat cu fiul lui Kis? E oare şi Saul printre profeţi?" 12 Unul dintre

---

„fruntaş, conducător" este tradus o dată aproximativ cu ἀνάστημα şi a doua oară e ca un nume propriu. ♦ „*nabla*, timpane, fluiere şi *kinyra*": instrument de origine feniciană (Athenaios 4,175c-d), al cărui nume era cunoscut încă din secolul al IV-lea î.H. (Philemon), *nabla* (νάβλα, ναῦλα) este rânduit de Strabo (10,3,15) printre instrumentele care sunt cunoscute doar cu numele lor barbar. Flavius Iosephus (*AI* 7,306) spune că era un instrument cu coarde, la care se cânta cu degetele şi cuprindea douăsprezece „note". *Kinaura* (κινύρα; ebr. *kinnōr*) este tot un instrument cu coarde. În LXX, *kinnōr* este tradus uneori prin κινύρα, alteori prin ὄργανον, ψαλτήριον, λύρα, dar de cele mai multe ori prin κιθάρα. Aceasta a dus la concluzia că este asemănător citerei, deci un instrument cu coarde paralele şi egale, întinse deasupra unei cutii de rezonanţă. Toate instrumentele care apar aici însoţesc ospeţele şi petrecerile.

10,6 „va năvăli" (gr. ἐφαλεῖται, ebr. *y*^{e}*ṭāl*^{e}*ẖāh*, „se va năpusti", „va năvăli"): este vorba de luarea în stăpânire de către duhul Domnului. Acest fenomen apare în Jud. ca învestirea în misiune a eroului eliberator. Aici, este un efect al ungerii regale, chiar dacă sunt sugerate mai ales implicaţiile militare. *Cf.* şi 10,10 (unde verbul e tradus cu „a se pogorî" pentru a marca diferenţa între verbul compus şi verbul simplu).

10,8 „jertfe de pace", gr. θυσίας εἰρηνικάς: ebr. *zibh*^{e}*ẖēy ş*^{e}*lāmīm*. În Pentateuh, *ş*^{e}*lāmīm* este întotdeauna tradus cu σωτήριον „[jertfă] de mântuire", la singular. În 1Rg. e echivalat cu εἰρηνικαί, „[jertfe] de pace", la plural. Această diferenţă de traducere nu provine neapărat dintr-o concepţie diferită asupra jertfei *ş*^{e}*lāmīm*, ci mai degrabă din dorinţa de a reda derivatul de la rădăcina *ŞLM* printr-un derivat de la εἰρήνη, corespondentul ei obişnuit.

10,12 „«Şi cine e tatăl (πατήρ) lui?» De aici a rămas zicala: «Oare-i şi Saul printre profeţi?»" Πατήρ (*'ābh*) poate fi înţeles ca „tată", dar şi ca „învăţător" (4Rg. 6,21; 13,14);

ei a răspuns: „Şi cine e tatăl lui?" De aici a rămas zicala: „Oare-i şi Saul printre profeţi?"

[13] Şi a terminat de profeţit şi s-a dus la Deal. [14] Şi o rudă de-a lui a zis către el şi către sluga lui: „Pe unde-aţi tot umblat?" Iar [ei] au răspuns: „Să căutăm asinele; şi, văzând că nu erau [nicăieri], am intrat la Samuel!" [15] Ruda lui Saul i-a zis: „Povesteşte-mi ce ţi-a spus Samuel." [16] Şi Saul i-a răspuns rudei lui: „Mi-a dat de veste că asinele au fost găsite." Dar despre cuvântul cu domnia nu i-a spus.

[17] Şi Samuel a chemat întreg poporul înaintea Domnului la Massepha [18] şi le-a spus fiilor lui Israel: „Acestea le-a spus Domnul Dumnezeul lui Israel: «Eu i-am scos pe fiii lui Israel din Egipt şi v-am scăpat din mâna lui Faraon, regele Egiptului, şi a tuturor domniilor care vă asupreau.» [19] Iar voi, astăzi, L-aţi nesocotit pe Dumnezeu, care este El însuşi Izbăvitorul vostru din toate relele şi din toate strâmtorările voastre, şi aţi spus: «Nu, ci să pui un rege peste noi!» Staţi dar acum dinaintea Domnului, după sceptrele

---

în acest sens înţeleg şi Targum Io. şi Ps.-Ieronim (q. 39). În LXX, locutorul poate fi unul dintre profeţi sau un om al locului, iar întrebarea se poate referi la tatăl lui Saul, Kis (*cf.* VL 91-95: *Et quis pater eius, nonne Cis?*) sau la învăţătorul lui (Samuel?). ♦ Şi proverbul e sibilinic. Sensul lui ar putea fi: „Cum poate un băiat de neam bun ca fiul lui Kis să se poarte ca aceşti iluminaţi?" (*cf.* CDR, pp. 128-129). În schimb, pentru Grigore cel Mare, proverbul se poate aplica şi celor aleşi. El pune în legătură cele întâmplate lui Saul cu transformarea suferită de Pavel, care a început să propovăduiască Evanghelia după ce atacase cu înverşunare Biserica (*ibid.* 4,199,1-3).

10,14 „rudă", gr. οἰκεῖος: TM are „unchi" (*dōdh*, „prieten", „iubit", dar şi „unchi după tată"). LXX a preferat un termen vag („rudă"), pentru că interlocutorul lui Saul, identificat cu Abenner este, după unele genealogii (1Par. 8,33; 9,39), unchiul acestuia, după altele (TM al acestui pasaj), vărul lui, iar în 14,50-51 LXX pare a fi nepotul îndepărtat al lui Saul.

10,18 „Eu i-am scos pe fiii lui Israel din Egipt şi v-am scăpat din mâna lui Faraon, regele Egiptului, şi a tuturor domniilor care vă asupreau": textul e foarte apropiat de Jud. 6,8b-9a. Dar textul din Jud. nu menţionează nici regate, nici vreun rege al Egiptului. Creşte, aşadar, insistenţa asupra ideii de regalitate şi, în acelaşi timp, asupra inutilităţii cererii de a avea un rege: de ce e nevoie de un rege, dacă Domnul eliberează El Însuşi de sub regi şi împărăţii? TM are ceva intermediar: „... v-am eliberat din mâna Egiptului şi de toate regatele care vă asupreau."

10,19 „după sceptrele (σκῆπτρα) voastre şi după triburile (φυλὰς) voastre": în 1Rg., σκῆπτρον redă *şēbeṭ*, „trib", iar φυλή redă întotdeauna *miş^epāḫāh*, „familie", „clan", cu excepţia acestui loc, unde îl traduce pe *'eleph*. Acest cuvânt înseamnă „o mie", „mie" şi desemnează totodată o unitate militară de o mie de oameni. Folosirea acestui cuvânt accentuează caracterul militar al adunării de la Miţ^epāh în TM.

voastre şi după triburile voastre." 20 Şi Samuel a scos în faţă toate sceptrele
lui Israel, şi sorţii au căzut asupra sceptrului lui Beniamin; 21 şi a scos în
faţă sceptrul lui Beniamin, pe triburi, şi sorţii au căzut asupra tribului lui
Mattari; şi a scos în faţă tribul lui Mattari, bărbat cu bărbat, şi sorţii au căzut
asupra lui Saul, fiul lui Kis. Şi a tot pus să-l caute şi nu-l mai găsea. 22 Şi l-a
întrebat iarăşi Samuel pe Domnul: „Oare vine omul acolo?" Şi Domnul a zis:
„Uite-l că se ascunde printre poveri." 23 [Samuel] a dat fuga, l-a luat de-acolo
şi l-a aşezat în mijlocul poporului; şi se înălţa peste tot poporul cu un cap şi
mai bine. 24 Şi Samuel i-a grăit întregului popor: „Îl vedeţi pe cel pe care Şi
l-a ales Domnul, că între voi toţi nu-i nici unul asemenea lui?" Şi tot poporul
l-a recunoscut şi a strigat: „Trăiască regele!" 25 Şi Samuel a înştiinţat poporul
despre drepturile regelui, le-a scris într-o carte şi a pus-o înaintea Domnului.
Şi Samuel a lăsat tot poporul să plece şi fiecare s-a dus la casa sa. 26 Şi Saul
s-a dus la el acasă, la Gabaa. Şi au plecat împreună cu Saul şi câţiva viteji,
cărora Domnul le cuprinsese inima. 27 Dar nişte ticăloşi au zis: „De ce ne va
izbăvi acesta?", şi l-au lăsat fără cinstire şi nu i-au adus daruri.

11 1 Şi a fost aşa: cam peste o lună, Naas ammanitul a urcat, şi-a aşezat
tabăra către Iabis din Galaad şi toţi oamenii din Iabis i-au spus lui Naas

---

10,22-23 „22 a întrebat iarăşi Samuel… 23 a dat fuga, l-a luat… l-a aşezat": TM are „l-au întrebat… au dat fuga, l-au luat… el s-a înfăţişat". În TM, subiectul primelor trei verbe este nedefinit, iar al celui de-al patrulea este Saul; LXX îl face pe Samuel actantul principal, subliniindu-i astfel rolul, ca şi în alte locuri (9,24; 11,12-15).

10,24 „Îl vedeţi pe cel pe care Şi l-a ales Domnul?": se recunoaşte aici expresia din prescripţiile Deuteronomului referitoare la rege (17,15a), prescripţii care formează fundalul traducerii greceşti a acestei secţiuni. Expresia de aici face ecou celei din 8,18, „regele vostru pe care vi l-aţi ales", subliniind opoziţia dintre cele două situaţii: la 8,18, poporul îşi alege un rege, iar aici Domnul Îşi alege pe cineva, şi anume pe Saul, iar poporul îl face rege.

10,26 „viteji", gr. υἱοὶ δυνάμεων: expresia υἱὸς (τῶν) δυνάμεων nu se găseşte decât aici în LXX, dar υἱὸς (τῆς) δυνάμεως apare de treisprezece ori; ea poate însemna „membru (*litt.* fiu) al oştirii", „soldat", sau „viteaz". Pluralul de aici e, poate, menit să clarifice expresia, indicând un „membru al oştirilor", acestea din urmă putând fi poporul înarmat sau o armată de profesionişti.

10,27 „ticăloşi", gr. υἱοὶ λοιμοί, *litt.* „fii ciumaţi": semitism similar cu cel de la 1,16.

11,1 „cam peste o lună": TM are (în finalul v. 10,27) „ca mut", *k^emaḥarīš*. LXX presupune aici un ebr. *k^emēḥodheş*, conjectură pe care unii ebraizanţi o preferă (BJ). ♦ „Iabis din Galaad": oraş din Transiordania, cu localizare nesigură, poate Tell el-Maqlub, pe Wadi Yabis, la aproximativ 12 kilometri de vărsarea sa în Iordan. ♦ „Fă un legământ",

ammanitul: „Fă un legământ cu noi şi te vom sluji.” 2 Naas ammanitul le-a
zis: „Voi face un legământ cu voi, dar să vă scot tuturor ochiul drept şi să
arunc ocara asupra lui Israel.” 3 Şi i-au spus cei din Iabis: „Lasă-ne şapte
zile, ca să trimitem soli în tot ţinutul lui Israel; dacă nu se va găsi cine să ne
izbăvească, vom veni la voi.” 4 Şi au mers solii la Gabaa, la Saul, şi au spus
aceste vorbe în auzul poporului; şi tot poporul a înălţat glasul şi a plâns.
5 Şi iată că Saul se întorcea de la câmp, pe la prânzişor, şi Saul a zis: „De
ce plânge poporul?” Şi i-au istorisit spusele celor din Iabis. 6 Şi duhul
Domnului a năvălit asupra lui Saul, când a auzit vorbele acestea, şi s-a
mâniat cumplit împotriva lor. 7 Şi a luat două vaci şi le-a tăiat în bucăţi şi
[le-]a trimis în tot ţinutul lui Israel, prin mâna solilor, zicând: „Cine nu va
ieşi după Saul şi după Samuel, aşa o să-şi vadă vitele.” Şi a venit o încremenire de la Domnul peste poporul lui Israel şi au dat strigăt toţi ca un singur
om. 8 Şi Abiezec i-a numărat la Bama: bărbaţii din Israel erau cu totul şase
sute de mii, şi bărbaţii din Iuda, şaptezeci de mii. 9 Şi le-a spus solilor care
veniseră: „Să le spuneţi oamenilor din Iabis acestea: «Mâine, când va

---

gr. διάθου διαθήκην: expresia grecească redă ebr. *kārath b^{e}rīth*, „a tăia o alianţă”; însă, în locul expresiei metaforice care există şi în greacă (ὅρκια τέμνειν, „a tăia obiectele referitoare la un jurământ”), traducătorul preferă formula care conţine o figură etimologică.

11,2 Altfel spus, „[cu condiţia] să vă scot tuturor ochiul drept”: Naas scoate ochiul drept, deoarece, cum scutul acoperea ochiul stâng, individul devenea complet incapabil de luptă. Poate fi vorba de un act menit să dezonoreze şi să umilească pe cel învins (*cf.* 4Rg. 25,7).

11,5 „Şi iată că Saul se întorcea de la câmp, pe la prânzişor (μετὰ τὸ πρωὶ)”: TM are „în urma boilor (*'aḫarēy habbāqār*)”. Corespondentul obişnuit al lui πρωὶ, „zori de zi”, este *BōQeR*, care se deosebeşte de *BāQāR*, „vite”, „boi” doar prin vocalism. Lecţiunea din LXX este singulară, dar permite repartizarea acţiunii în trei zile şi evită ca regele Saul să apară mergând în urma boilor. Regele biblic poate fi comparat cu un păstor, dar un păstor de oi şi capre şi merge în fruntea turmei.

11,7 „Şi a luat două vaci şi le-a tăiat în bucăţi”: vaci, şi nu boi, pentru a înlătura orice posibilitate de a apropia gestul lui Saul de un holocaust, pentru că numai un animal mascul putea fi oferit ca ardere de tot (Lev. 1,3). Verbul „a desface în bucăţi”, μελίζειν, este termenul folosit în ritualul holocaustului în legătură cu îmbucătăţirea animalului.

11,8 „Abiezec i-a numărat la Bama”: TM are „El i-a numărat la Bezeq”. În LXX, trupele se adună la Bama, centrul religios al Israelului (*cf.* 9,12 nota), iar toponimul din ebr. devine un antroponim necunoscut altfel. ♦ „şase sute de mii”: TM are „trei sute de mii”. Flavius Iosephus (*AI* 6,78) citeşte „şapte sute de mii”. Şase sute de mii este numărul fiilor lui Israel când au ieşit din Egipt (Ex. 12,37): se sugerează că poporul lui Israel e prezent în totalitate.

dogorî soarele, veţi fi izbăviţi.»" Iar solii s-au dus în cetate şi le-au spus
bărbaţilor din Iabis; şi ei s-au bucurat. 10 Şi bărbaţii din Iabis i-au spus lui
Naas ammanitul: „Mâine vom veni la voi şi veţi face cu noi ce vă va
plăcea."

11 Şi a fost aşa: a treia zi, Saul a rânduit oştirea în trei părţi. Acestea au
pătruns în mijlocul taberei la vremea străjii din zori şi i-au lovit pe fiii lui
Ammon, până la arşiţa zilei; şi cei care au scăpat au fost risipiţi şi n-au mai
rămas nici măcar doi laolaltă.

12 Iar poporul i-a zis lui Samuel: „Cine zicea oare: «Saul nu va domni
peste noi»? Dă-ni-i pe oamenii [aceia] şi-i vom ucide." 13 Iar Saul le-a răs-
puns: „Nu va fi nimeni ucis în ziua aceasta, căci astăzi Domnul a dat izbă-
vire lui Israel."

14 Şi Samuel a spus poporului: „Să mergem la Galgala şi să sărbătorim
acolo începutul domniei." 15 Şi tot poporul s-a dus la Galgala, iar Samuel l-a
uns acolo pe Saul rege dinaintea Domnului, la Galgala; şi a adus acolo,
dinaintea Domnului, jertfe şi [prinoase] de pace dinaintea Domnului; şi
Samuel şi cu tot poporul s-au bucurat foarte tare.

12 1 Şi Samuel a spus către toţi bărbaţii din Israel: „Iată, v-am ascultat
cuvântul întru toate câte mi le-aţi spus, şi am rânduit un rege peste voi. 2 Şi,

---

11,11 „a treia zi", gr. μετὰ τὴν αὔριον, „poimâine": raportată la „mâine" din vv. 9-10, această situare temporală pune probleme. Acestea dispar, dacă „a treia zi" este plasată în raport cu timpul iniţial al povestirii. Există un cadru cronologic unic al povestirii, ritmat de trei expresii temporale comparabile (ὡς μετὰ μῆνα... μετὰ τὸ πρωὶ... μετὰ τὴν αὔριον), care articulează povestirea în trei zile: prima zi (vv. 1-4); a doua zi, mâine (vv. 5-10); a treia zi, poimâine (vv. 11-15). Un cadru cronologic asemănător se găseşte în Ex. 32, unde există (v. 30) o altă ocurenţă a expresiei μετὰ τὴν αὔριον. În Vechiul Testament, a treia zi joacă un rol important, este ziua salvării, a răsturnărilor de situaţie, a cotiturilor istoriei (Gen. 22,4; 42,18; Ex. 19,16 etc.). ♦ „la vremea străjii din zori (πρωινῇ)": straja din zori era ultima strajă a nopţii, care era împărţită, după obiceiul ebraic, în trei străji, iar după cel greco-roman, în patru (*cf.* De Vaux, R., 1982, p. 278; Bauer, W., 1963, col. 1716).

11,14 „să sărbătorim acolo începutul domniei", gr. ἐγκαινίσωμεν ἐκεῖ τὴν βασιλείαν: verbul ἐγκαινίζειν poate însemna „a înnoi", „a repara", dar şi „a inaugura", „a consacra" (Bauer, W., 1963, col. 426). Contextul recomandă aici al doilea sens. Este o inaugurare a unei noi perioade: se sfârşeşte perioada judecătorilor şi începe perioada regilor.

12,1-12 Este rezumată istoria trecută a Israelului, de la perioada din Egipt până la începutul epocii regalităţii. Naratorul vrea probabil să stabilească o dublă paralelă: (1) între instalarea lui Israel „în locul acesta" (v. 8) şi instaurarea regalităţii; (2) între

iată, acum regele va merge în fruntea voastră; iar eu am îmbătrânit şi mă
voi aşeza; şi fiii mei iată-i printre voi! Iată, am mers în fruntea voastră din
tinereţe până-n ziua de azi. [3] Iată-mă! Daţi răspuns despre mine dinaintea
Domnului şi dinaintea unsului Lui: cui i-am luat vreun juncan sau cui i-am
luat vreun asin? Ori pe care dintre voi l-am împilat, pe cine am năpăstuit?
Sau din mâna cui am luat mită [fie şi numai] o sanda? Daţi răspuns despre
mine şi vă voi da înapoi." [4] Şi i-au răspuns lui Samuel: „Nu ne-ai nedreptăţit
şi nu ne-ai împilat, nu ne-ai năpăstuit şi n-ai luat nimic din mâna nimănui."
[5] Iar Samuel a spus poporului: „Martor [este] Domnul între voi şi martor
este unsul Său, astăzi, în ziua aceasta, că n-aţi aflat nimic în mâna mea." Şi
ei au răspuns: „Martor!"

[6] Şi Samuel a spus poporului: „Martor [este] Domnul care i-a rânduit pe
Moise şi pe Aaron, care i-a scos pe părinţii noştri din Egipt! [7] Iar acum staţi
aici, şi vă voi judeca dinaintea Domnului şi vă voi vesti întreaga dreptate a
Domnului, [toate] câte le-a făcut pentru voi şi pentru părinţii voştri. [8] Când
au intrat Iacob şi cu fiii lui în Egipt, şi când Egiptul i-a umilit, au strigat
părinţii noştri către Domnul, şi Domnul i-a trimis pe Moise şi pe Aaron de
i-a scos pe părinţii noştri din Egipt şi i-a aşezat în locul acesta. [9] Dar [ei]
L-au uitat pe Domnul Dumnezeul lor şi [El] i-a dat în mâinile lui Sisara,
marea căpetenie a lui Iabin, regele Asorului, şi în mâinile Străinilor, şi în
mâinile regelui Moabului, [care] s-au războit cu ei. [10] [Atunci] au strigat
către Domnul şi au spus: «Am păcătuit, căci L-am părăsit pe Domnul şi am
slujit Baalilor şi dumbrăvilor [sfinte]; iar acum, scoate-ne din mâinile
vrăjmaşilor noştri şi-Ţi vom sluji Ţie.» [11] Şi Domnul i-a trimis pe Ierobaal,

---

Moise şi Aaron, care au prezidat prima etapă, şi Samuel care a prezidat-o pe cea de-a doua. În cap. 8 venalitatea fiilor lui Samuel impunea cererea unui rege, aici o impune campania lui Naas, deoarece e nevoie de un comandant militar.

12,2 „mă voi aşeza", gr. καθήσομαι: TM are „am albit", paralel cu „am îmbătrânit"; în LXX „mă voi aşeza" se opune lui „am mers". ♦ „fiii mei iată-i printre voi!": o dată cu instaurarea regalităţii, fiii lui Samuel, nedoriţi în calitate de judecători (*cf.* 8,3-5), au statut de simpli membri ai poporului.

12,3 „din mâna cui am luat mită (ἐξίλασμα)": verbul ἐξιλάσκεσθαι înseamnă „a îmbuna pe cineva, a şi-l face favorabil". ♦ „[fie şi numai] o sanda? Daţi răspuns despre mine": TM are „ca să închid ochii asupra lui" (*W'LIM 'YNY BW*). Textul de la baza LXX presupune un substrat ebr. *WN'L 'NW BI*, sprijinit de Sir. 46,19 (gr. şi ebr.), care menţionează „sandalele"; poate fi o aluzie la Am. 2,6: „Pe cel drept îl vor vinde pe arginţi şi pe cel sărac pentru o pereche de sandale."

12,8 „şi cu fiii lui", „şi când Egiptul i-a umilit" lipsesc din TM.

pe Barac, pe Iephthae şi pe Samuel şi v-a scos din mâinile vrăjmaşilor voştri de jur împrejur, şi v-aţi sălăşluit cu încredere. [12] Dar aţi văzut că Naas, regele fiilor lui Ammon, s-a pornit împotriva voastră, şi aţi spus: «Nu! Ci un rege va domni peste noi», [deşi] Domnul Dumnezeul nostru este regele nostru. [13] Şi acum, iată-l pe regele pe care l-aţi ales şi iată că Domnul v-a dat un rege! [14] Dacă vă veţi teme de Domnul şi Îl veţi sluji şi-I veţi asculta glasul şi nu vă veţi împotrivi gurii Domnului şi-L veţi urma pe Domnul, şi voi, şi regele care domneşte peste voi, [bine]; [15] dar dacă nu veţi asculta glasul Domnului şi vă veţi împotrivi gurii Lui, mâna Domnului va fi asupra voastră şi asupra regelui vostru.

[16] Şi acum, staţi aici şi priviţi ce lucru măreţ va face Domnul sub privirile voastre! [17] Nu este astăzi secerişul grâului? Îl voi chema pe Domnul şi vă va da glasuri [de tunet] şi ploaie, ca să aflaţi şi să vedeţi că mare rău aţi făcut dinaintea Domnului când aţi cerut pentru voi un rege." [18] Şi Samuel L-a chemat pe Domnul, iar Domnul a dat glasuri [de tunet] şi ploaie, în ziua aceea; şi întreg poporul s-a temut tare de Domnul şi de Samuel. [19] [Atunci,] întregul popor i-a spus lui Samuel: „Roagă-te pentru robii tăi la Domnul Dumnezeul tău, ca să nu murim, pentru că peste toate păcatele noastre am mai adăugat şi răutatea de a cere pentru noi un rege!" [20] Iar Samuel a spus poporului: „Nu vă temeţi! Voi aţi făcut tot răul acesta, dar să nu vă abateţi de la Domnul; slujiţi-L pe Domnul din toată inima voastră [21] şi să nu vă îndepărtaţi luându-vă după [zeii] de nimic, care nu vor duce nimic până la capăt şi nu aduc izbăvire, fiindcă nu sunt nimic. [22] Domnul nu-Şi va lăsa poporul, de dragul numelui Său [cel] mare, căci din bunăvoinţă v-a luat Domnul ca popor al Său. [23] Cât despre mine, nu voi păcătui împotriva

---

12,13 „pe care l-aţi ales": TM adaugă „şi pe care l-aţi cerut". Dubletul din TM caută probabil să armonizeze 8,18 (poporul îşi alege un rege) cu 10,24 (Domnul îl alege pe Saul) şi 8,10; 12,17.19 (poporul cere un rege).

12,15 „asupra voastră şi asupra regelui vostru": TM are „împotriva voastră şi împotriva părinţilor voştri".

12,21 „luându-vă după [zeii] de nimic (μηθὲν ὄντων, *litt.* cei ce nu sunt nimic), care nu vor duce nimic până la capăt şi nu aduc izbăvire, pentru că nu sunt nimic (οὐθέν εἰσίν)": termenul grecesc οὐθέν corespunde ebr. *tohū*, care înseamnă „gol", „pustiu", „vid". Redat în Gen. 1,2 prin ἀόρατος, „invizibil", acesta se aplică de cele mai multe ori zeilor şi imaginilor lor şi este tradus prin οὐδέν/-θέν, μάταιον, κενόν, „nimic", „deşert", „gol".

12,22 „din bunăvoinţă (ἐπιεικέως) v-a luat Domnul ca popor al Său": ἐπιεικέως traduce o formă a verbului ebraic *yā'al*, cu sensul de bază „a voi" şi, de aici, „a binevoi", „a consimţi", dar şi „a stărui în voinţă", „a se încăpăţâna" (BDB, p. 383).

Domnului încetând să mă rog pentru voi şi-L voi sluji pe Domnul şi vă voi călăuzi pe calea cea bună şi dreaptă. [24] Numai să vă temeţi de Domnul şi să-L slujiţi întru adevăr şi din toată inima voastră, căci aţi văzut ce lucruri mari a făcut cu voi. [25] Şi dacă veţi stărui să faceţi rău, veţi pieri şi voi, şi regele vostru!"

13 [[1]] [2] Saul şi-a ales trei mii de bărbaţi dintre bărbaţii lui Israel: două mii erau cu Saul în Machemas şi în muntele Baithel, o mie erau cu Ionathan în Gabeea lui Beniamin, iar pe restul poporului l-a trimis – pe fiecare la cortul lui.

[3] Ionathan l-a lovit pe *Nasib* Străinul, ce se afla în Deal, iar Străinii au auzit. Iar Saul a trâmbiţat prin toată ţara şi a spus: „Robii s-au răsculat!" [4] Şi

---

12,25 „veţi pieri", gr. προστεθήσεσθε, *litt.* „veţi fi adăugaţi": se calchiază aici o expresie ebraică însemnând „a fi strâns la un loc cu strămoşii (în mormântul familiei)", adică a muri. Există cu siguranţă şi un joc între verbele din v. 19 şi v. 25.

13,1 În LXX, acest verset nu se citeşte decât în manuscrisele hexaplare sau lucianice, care dau o traducere literală. Textul pune multe probleme atât în ce priveşte vârsta la care Saul a fost uns rege, cât şi numărul anilor de domnie. În textul ebraic se spune că Saul avea un an *(bēn šānāh)* când a devenit rege, şi a domnit doi ani. Exegeţii antici şi moderni au încercat să dea o noimă acestei afirmaţii: Targumul Io. şi Talmudul (*cf.* Ginsberg, *Haggada*, pp. 23-24) spun că Saul când a devenit rege era ca un copil de un an în care nu este păcat. Theodoret (q. 26 = FM, p. 26) vorbeşte şi el de „candoarea", „simplitatea" (ἁπλότης) lui Saul la începutul domniei şi adaugă: „A domnit doi ani cu această candoare, apoi s-a lăsat pradă răutăţii şi a fost despuiat de harul dumnezeiesc." Cea mai plauzibilă ar fi ipoteza că între cele două cuvinte trebuie presupusă o cifră care a căzut sau pe care cel care a redactat textul, neştiind vârsta exactă a lui Saul la începutul domniei, nu a scris-o, lăsând un spaţiu alb. În privinţa anilor de domnie, se ia în considerare faptul că Saul a rămas rege până la moarte, dar, de la ungerea lui David de către Samuel (16,1-13), David este adevăratul rege în ochii Domnului.

13,3 „Robii s-au răsculat!": TM are „Evreii să audă!". Traducătorul grec a citit H'BDYM, „robii", în loc de H'BRYM, „evreii" (un exemplu de confundare frecventă a literelor *reş* şi *daleth*; *cf.* şi nota 2,18). Sintagma „să audă" pare să fie o adaptare a TM la contextul anterior („Saul a trâmbiţat"). Traducătorii AB I Sam. refac astfel vv. 3-4: „[3] Ionathan l-a lovit de moarte pe conducătorul filistean care se afla în Gibea, iar filistenii au spus: «Evreii s-au răsculat!» Saul a trâmbiţat prin toată ţara [4] şi întregul Israel a spus: «Saul l-a lovit de moarte pe conducătorul filistean!»" (AB I Sam., p. 224). ♦ „*Nasib*": *cf.* nota 10,5.

13,4 „Israel s-a sumeţit", gr. ᾐσχύνθησαν, *litt.* „a ţinut la onoarea sa": sensul atribuit aici verbului αἰσχύνειν (al cărui sens frecvent este „a se ruşina") se întâlneşte la Tucidide (în special în 2,43). ♦ „poporul s-a pornit cu strigăte (ἀνεβόησαν) pe urmele lui Saul

întregul Israel i-a auzit pe cei ce spuneau: „Saul l-a lovit pe *Nasib* Străinul!
Iar Israel s-a semeţit asupra Străinilor.” Şi poporul s-a pornit cu strigăte pe
urmele lui Saul până la Galgala.
5 Iar Străinii s-au adunat să lupte cu Israel; şi au urcat împotriva lui
Israel treizeci de mii de care, şase mii de călăreţi şi mulţime de popor, cât
nisipul de pe ţărmul mării; au urcat şi şi-au pus tabăra la Machemas, faţă în
faţă cu Baithon, spre miazăzi. 6 Şi bărbaţii lui Israel şi-au dat seama că locul
e prea strâmt ca să înainteze, şi poporul s-a ascuns în peşteri, în ţarcuri,
printre stâncării, prin găuri şi prin gropi de apă; 7 iar cei care au putut trece
au trecut [cu bine] Iordanul spre ţinutul lui Gad şi spre Galaad. Şi Saul se
afla încă la Galgala şi tot poporul era abătut în urma lui. 8 Şi a aşteptat şapte
zile, pentru mărturie, aşa cum spusese Samuel, dar Samuel n-a venit la
Galgala şi poporul s-a împrăştiat de lângă [Saul]. 9 Şi Saul a spus: „Veniţi
încoace, ca să aduc o ardere de tot şi jertfe de pace.” Şi a adus arderea de
tot. 10 Însă atunci când a isprăvit arderea de tot, a ajuns şi Samuel; Saul a
ieşit în întâmpinarea lui ca să-i ureze bun-venit. 11 Şi Samuel i-a spus:
„Ce-ai făcut?” Saul i-a spus: „[Cum] am văzut că oastea s-a împrăştiat de
lângă mine, iar tu n-ai venit, cum ai făgăduit, la mărturia zilelor, şi Străinii
s-au adunat la Machemas, 12 mi-am spus: «Acum Străinii vor coborî după

---

până la Galgala”: cum Galgala este unul din locurile cele mai joase din Israel, aflându-se în valea Iordanului, aproape de Ierihon, nu trebuie să vedem în preverbul ἀνα- indicarea unei deplasări de jos în sus.

13,5 „Baithon” (ebr. *Bēyt 'āwen*, „Casa ticăloşiei”), desemnează, în TM, în Ios. 7,2; 18,12-13, un loc din vecinătatea Baithelului, dar distinct de acesta, în timp ce Osea (4,15; 5,8; 10,5) şi o aluzie din Amos (5,5) fac din el un nume de batjocură pentru Baithel. LXX îl redă, în Iis. Nav. 18, prin Baithon, iar în Osea, prin οἶκος Ον, „casa lui On”. *'Ōn* înseamnă „forţă virilă”; în bătaie de joc, printr-o altă vocalizare a consoanelor *'WN* în *'āwen*, „forţa virilă” a fost transformată în „ticăloşie”. Pentru 13,5, Rahlfs reconstituie „Baithon”, dar toate manuscrisele din BML cad de acord asupra formei „Baithoron” (ebr. *Bēyt Ḫōrōn*), astăzi Bet Ur, aflat la aproximativ 16 kilometri vest de Machemas (*Mikᵉmās*).

13,8 „pentru mărturie”, gr. τῷ μαρτυρίῳ: μαρτύριον înseamnă „mărturie”. În LXX, τὰ μαρτύρια desemnează tablele Legii (Ex. 25,16.21), iar μαρτύριον este adesea folosit (la singular sau la plural) în paralelism sinonimic cu diferiţi termeni care desemnează preceptele Legii, poruncile Domnului: νόμος, δικαίωμα, κρίμα, ἐντολή. Aceste întrebuinţări indică faptul că μαρτύριον dobândise, în limbajul biblic, sensul neobişnuit „poruncă”, „precept”, „prescripţie”, sens relevat de Suda (ed. Adler, vol. III, p. 332).

13,12 „(nu) m-am rugat feţei Domnului”: calc după ebr. *ḫālāh 'eth pᵉnēy YHWH*. Verbul ebr. înseamnă propriu-zis „a îmblânzi, a împăca”.

mine la Galgala şi eu nu m-am rugat feţei Domnului.» Atunci mi-am luat inima în dinţi şi am făcut arderea de tot." 13 Şi Samuel i-a spus lui Saul: „Te-ai purtat ca un smintit, căci nu mi-ai păzit porunca pe care ţi-o dăduse Domnul. Pentru că acum Domnul ţi-ar fi rânduit domnia peste Israel pe vecie. 14 Acum însă domnia ta nu va dăinui, iar Domnul Îşi va căuta un om după inima Lui, pe care Domnul îl va pune cârmuitor asupra poporului Său, pentru că n-ai păzit câte ţi-a poruncit Domnul." 15 Şi Samuel s-a ridicat şi a plecat din Galgala şi [s-a dus] în drumul său; ce rămăsese din popor a urcat după Saul, ca să iasă în cale [duşmanului] în urma războinicilor. Când au ajuns aceştia de la Galgala la Gabaa lui Beniamin, Saul a făcut numărătoarea poporului care se afla cu el, cam şase sute de oameni. 16 Şi Saul, şi fiul său, Ionathan, şi poporul care se afla cu el s-au aşezat la Gabeea lui Beniamin şi plângeau; Străinii îşi aşezaseră tabăra la Machemas. 17 Şi au ieşit după pradă, din ogorul Străinilor în trei cete: o ceată cerceta drumul Gopherei, spre ţinutul Sogal; 18 o ceată cerceta drumul spre Baithoron; şi o ceată cerceta drumul Gabeei care o ia la vale către Gai din Sabin.

19 În toată ţara lui Israel nu se găsea [pe atunci] nici un meşter fierar, căci Străinii spuseseră: „Să nu-şi facă evreii sabie sau suliţă." 20 Şi întregul Israel cobora în ţinutul Străinilor ca să-şi ascută care secera şi unealta, care securea şi coasa. 21 Şi [când] holda era gata de secerat, pentru unelte se luau trei sicli de dinte, iar pentru secure şi pentru seceră era aceeaşi plată. 22 Şi a fost aşa: în zilele luptei de la Machemas, nu se aflau [nici] sabie, nici suliţă în mâna întregului popor care era cu Saul şi cu Ionathan, dar s-au găsit pentru Saul şi pentru Ionathan, fiul lui. 23 Şi a ieşit din tabăra Străinilor de partea cealaltă de Machemas.

13,15 „ce rămăsese din popor a urcat după Saul, ca să iasă în cale [duşmanului] în urma războinicilor. Când au ajuns aceştia de la Galgala la Gabaa lui Beniamin": lipseşte din TM. „Războinicii" sunt, de bună seamă, Ionathan şi cei o mie de oameni ai săi aşezaţi la Gabaa (13,2).

13,17 „Gophera" redă ebraicul *'Oph^erāh*. Ofra de aici este cea a lui Beniamin (Iis. Nav. 18,23), identificată în general cu actualul sat Et-Taiyibe, aflat la aproximativ 9 kilometri nord de Machemas.

13,18 „Gai din Sabin": *Gai* transcrie *gēy*, „Vale", iar *Sabin* transcrie *ṣ^ebhō'īm*, „Hiene".

13,20 Identificarea uneltelor a fost dificilă şi controversată încă din Antichitate.

13,23 Subiectul nu este exprimat. S-a presupus că este (a) [o parte] din tabăra Străinilor (ἐκ ὑποστάσεως, *litt.* „din dispozitiv"); (b) cei ieşiţi după pradă în 13,17; (c) Ionathan (cel mai apropiat nume propriu, la sfârşitul versetului anterior) – soluţie adoptată de BA. Conform TM, e vorba de o patrulă de filisteni.

14 1 Şi vine ziua [când] Ionathan, fiul lui Saul, îi spune slujitorului care-i
purta armele: „Hai să trecem spre Messabul Străinilor, cel de partea
cealaltă"; iar tatălui său nu i-a spus. 2 Şi Saul şedea pe vârful Dealului, sub
rodiul din Magdon; şi erau cu el cam şase sute de oameni. 3 Şi Achia, fiul
lui Achitob, fratele lui Iochabed, fiul lui Phinees, fiul lui Eli, preotul lui
Dumnezeu din Selom, purta *ephudul*. Dar poporul nu ştia că Ionathan
plecase.
4 Şi în mijlocul trecătorii pe unde căuta să treacă Ionathan spre tabăra
Străinilor [era] un pisc de stâncă de-o parte şi un pisc de stâncă de alta:
numele unuia era Bazes, iar numele celuilalt, Senna. 5 Prima cale, cea de
către miazănoapte, [era] pentru cel ce se ducea la Machemas, iar cealaltă
cale, de către miazăzi, pentru cel ce se ducea spre Gabeea. 6 Ionathan i-a zis
slugii care-i purta armele: „Hai să trecem spre Messabul acestor netăiaţi
împrejur: poate Domnul va face ceva pentru noi. Căci nimic nu-L împiedică
pe Domnul să [ne] izbăvească, cu mulţi ori cu puţini!" 7 Iar cel care-i purta
armele i-a spus: „Fă tot ce-ţi pofteşte inima! Iată, eu sunt cu tine: cum este
inima ta e şi inima mea." 8 Ionathan i-a spus: „Iată, noi trecem către bărbaţii
aceia şi ne vom rostogoli de vale spre ei. 9 Dacă ne zic: «Opriţi-vă acolo
până vă spunem noi!», vom rămâne unde suntem şi nu vom mai urca
împotriva lor. 10 Dar dacă ne zic: «Urcaţi la noi!», vom urca, pentru că
Domnul i-a dat în mâinile noastre. Acesta ne va fi semnul." 11 Şi au intrat
amândoi în Messabul Străinilor. Iar Străinii îşi zic: „Iată, evreii ies de prin

---

14,1 „Messabul Străinilor": acest toponim nu se întâlneşte nicăieri în TM, iar în LXX nu se găseşte decât în 1Rg. 14, unde transcrie ebr. *maṭṭābh*, „garnizoană". Acest termen apare de două ori în 1Rg. 13-14 tradus prin ὑπόστασις, „plată" (13,21) şi „dispozitiv (tabără)" (14,4): deci traducătorul nu ignora sensul cuvântului ebraic şi nu îl considera un termen tehnic intraductibil; prin urmare, dacă, de cinci ori, nu îl traduce, e pentru că vrea să facă din el un nume propriu, un nume de loc. Este tratat ca un nume de oraş feminin. Eusebiu (*Onomastica* 280,50) face din Messabul filistenilor un loc aflat în apropiere de Gabaa, iar Ieronim (*Ep.* 140,5) adaugă că este un *oppidum*. Din formulările din LXX 13-14 rezultă că Messab este situat dincolo de Machemas, în raport cu Gabeea (în timp ce TM plasează postul filistenilor între Mik^{e}mās şi Gib^{e}'a). Totul indică faptul că Messab, la fel ca Sarich (22,5), este o creaţie geografică a LXX: un simplu „post" militar de strajă al filistenilor devine „Messab", toponim susceptibil de a desemna un *oppidum*, un oraş important. Astfel apare amplificată isprava lui Ionathan.

14,2 „rodiul din Magdon": LXX-B „rodiul magilor (ἐκ μάγων)"; TM are „rodiul care se află la Migh^{e}rōn".

14,5 „cale", gr. ὁδός: TM are „pisc" (*ṣēn* – gr. ὀδούς).

găurile pe unde stăteau pitiţi." [12] Şi oamenii din Messab au zis către
Ionathan şi către cel care-i purta armele: „Urcaţi la noi, să vă dăm de ştire
ceva!" Şi Ionathan i-a spus celui care-i purta armele: „Urcă după mine, căci
Domnul i-a dat în mâinile lui Israel!" [13] Şi Ionathan a urcat, cu mâinile şi cu
picioarele, şi cel care-i purta armele, împreună cu el. [Străinii] au privit la
faţa lui Ionathan, iar el i-a lovit; şi cel ce-i purta armele înainta în urma lui.
[14] Şi a fost aşa: prima lovitură pe care au dat-o Ionathan şi cel ce-i purta
armele [a doborât] vreo douăzeci de oameni – cu ce au aruncat în ei, cu
pietre şi cu bolovani de pe câmp. [15] Au încremenit cei din tabără şi de pe
câmp şi a încremenit tot poporul – cei din Messab şi cei care prădau – şi nu
mai voiau să facă nimic; şi ţara s-a înfricoşat şi încremenirea a fost de la
Domnul.

[16] Şi au privit străjerii lui Saul din Gabeea lui Beniamin şi iată că tabăra
[Străinilor] era învălmăşită din toate părţile. [17] Şi Saul i-a spus poporului
care era cu el: „Socotiţi şi vedeţi cine a plecat dintre voi." Au socotit şi,
iată, nu-i găseau pe Ionathan şi pe cel care-i purta armele. [18] Şi Saul i-a zis
lui Achia: „Adu *ephudul*!" Căci el purta *ephudul* în ziua aceea înaintea lui
Israel. [19] Şi, pe când Saul vorbea cu preotul, zarva din tabăra Străinilor se
răspândea şi se tot răspândea şi se făcea tot mai mare. Iar Saul i-a spus
preotului: „Împreunează-ţi mâinile!" [20] Şi Saul cu tot poporul care era cu el
au înălţat strigăt şi au mers la luptă, şi iată [Străinii] întorseseră sabia unul
împotriva altuia: [era] învălmăşeală foarte mare. [21] Şi robii care de ieri şi de
alaltăieri se aflau la Străini şi care urcaseră în tabără s-au întors şi ei ca să
fie cu Israel, cu cei cu Saul şi cu Ionathan. [22] Şi toţi cei din Israel care se

---

14,13 „au privit la faţa lui Ionathan, iar el i-a lovit; şi cel ce-i purta armele înainta în urma lui": TM are „cădeau în faţa lui Ionathan, iar cel ce-i purta armele îi nimicea în urma lui".

14,14 „cu pietre şi cu bolovani de pe câmp": TM are „pe o jumătate de brazdă de un iugăr de ogor" – text dificil, tradus în diverse feluri. Lat. şi aram. „pe jumătatea unei brazde pe care o pereche de boi o trage într-o zi" (TOB, nota *ad loc.*).

14,18 „«Adu *ephudul*!» Căci el purta *ephudul* în ziua aceea înaintea lui Israel": TM are „«Adu chivotul lui Dumnezeu!» Căci era chivotul lui Dumnezeu în ziua aceea şi fiii lui Israel". Ieronim: „... *cum filiis*."

14,19 „Împreunează-ţi mâinile!": TM are „Trage-ţi mâna!" Sensul exact al acestui gest, atât în LXX, cât şi în TM, ne scapă. Flavius Iosephus (*AI* 6,115), în parafraza sa, nu vorbeşte de această intervenţie a lui Saul, ci pune în gura preotului vestirea biruinţei asupra filistenilor.

14,21 „robii": TM are „evreii". *Cf.* nota 13,3.

ascundeau în muntele lui Efraim au auzit că Străinii au fugit şi s-au strâns şi
ei în spatele lor pentru luptă. 23 Şi Domnul l-a izbăvit în ziua aceea pe
Israel. Şi bătălia s-a întins dincolo de Baithon, şi tot poporul era cu Saul,
cam zece mii de oameni. Războiul se răspândise în toate cetăţile de pe
muntele lui Efraim.
24 Dar Saul a făcut o mare nesocotinţă în ziua aceea. A pus blestem
asupra poporului, zicând: „Cu totul blestemat fie omul care va mânca pâine
până-n seară, până mă voi răzbuna pe vrăjmaşul meu!" Şi tot poporul n-a
pus gura pe pâine, 25 iar tot ţinutul prânzea. Se afla acolo un crâng, Iaar, cu
o stupină pe lângă câmp. 26 Şi poporul a intrat în stupină şi iată că mergeau
şi vorbeau, şi iată că nu era nimeni care să ducă mâna la gură, căci poporul
se temea de jurământul [făcut] Domnului. 27 Dar Ionathan nu-l auzise pe
tatăl său când legase cu jurământ poporul; a întins vârful toiagului pe care-l
avea în mână, l-a înmuiat într-un fagure de miere şi a dus mâna la gură; şi
ochii i s-au limpezit. 28 Iar cineva din popor i-a grăit, zicând: „Tatăl tău a
legat poporul cu mare jurământ: «Cu totul blestemat fie omul care va mânca
pâine astăzi!»; iar poporul e sleit de puteri." 29 Ionathan şi-a dat seama şi a
zis: „Tatăl meu a nimicit ţara. Iată, ochii mei au văzut pentru că am gustat
puţin din mierea aceasta. 30 Negreşit, dacă poporul ar fi mâncat azi cum se
cuvine din prăzile pe care le-a găsit la vrăjmaşii săi, mult mai mare era
acum prăpădul în rândul Străinilor." – 31 Căci bătuseră în ziua aceea pe unii
dintre Străinii de la Machemas şi poporul era foarte istovit.
32 Şi poporul s-a pus pe jaf, şi a luat poporul turme şi cirezi de vite şi
viţei, i-a înjunghiat pe pământ şi poporul a mâncat [carne] cu sânge. 33 Şi i

---

14,25 „un crâng, Iaar, cu o stupină (μελισσῶνος)": Iaar redă ebr. *yā'ar*, „pădure". Iaar apare la Rahlfs, dar manuscrisele au Iaal. Este probabil o glosă intrată în text. În TM se pare că nu este vorba despre miere de albine, ci despre o substanţă dulce de origine vegetală (*yaᵉʿrath haddᵉbhāş*).

14,31 „pe unii dintre Străinii de la Machemas": TM are „pe filisteni, de la Mikᵉmās până la 'Ayyālōn".

14,32 „poporul a mâncat [carne] cu sânge": TM are „peste sânge". Exegeţii moderni au interpretări diferite. Pentru unii, în LXX este vorba despre carne nescursă de sânge, practică interzisă în Gen. 9,4; Lev. 17,10-11, în timp ce practica din TM, interzisă în Lev. 19,26, este diferită: „a mânca peste sânge", mai ales noaptea, avea drept scop comunicarea cu morţii şi cu divinităţile chtoniene. Piatra pe care o va rostogoli Saul va tăia comunicarea cu lumea subpământeană (*cf.* CDR, p. 167). În schimb, comentatorii de la AB I Sam. sunt de părere că ebr. *'akal 'al* trebuie tradus „a mânca *cu* [sânge]", şi nu „a mânca *peste*". Ei citează în sprijinul interpretării lor Ex. 12,8, unde este folosit acelaşi

s-a dat de ştire lui Saul, spunându-i-se: „Poporul a păcătuit împotriva
Domnului, mâncând cu sânge." Şi Saul a zis la Geththem: „Prăvăliţi-mi aici
o piatră mare!" 34 Şi a [mai] spus Saul: „Răspândiţi-vă în rândurile poporu-
lui şi spuneţi-le să aducă aici fiecare viţelul şi mielul lui şi să-l înjunghie
aici! Şi nu mai păcătuiţi împotriva Domnului mâncând cu sânge!" Şi fiecare
om din popor aducea pe ce pusese mâna şi înjunghiau acolo. 35 Iar Saul a
durat acolo un altar Domnului. A fost cel dintâi altar pe care Saul l-a înălţat
Domnului.

36 Şi Saul a spus: „Să coborâm pe urmele Străinilor la noapte, să-i
prădăm, până se luminează de ziuă, ca să nu lăsăm să ne scape vreunul." Şi
i-au răspuns: „Fă tot ce socoţi că e bine!" Iar preotul a spus: „Să ne apro-
piem aici de Dumnezeu!" 37 Şi Saul L-a întrebat pe Dumnezeu: „Să cobor
oare pe urmele Străinilor? Îi vei da oare în mâinile lui Israel?" Dar [El] nu
i-a răspuns în ziua aceea. 38 Şi Saul a zis: „Aduceţi aici toate vârfurile lui
Israel, cercetaţi şi vedeţi cine a săvârşit astăzi păcatul acesta; 39 căci – viu
este Domnul care l-a izbăvit pe Israel! – chiar dacă răspunsul va fi împo-
triva fiului meu Ionathan, negreşit va muri!" Şi nu era nimeni din tot
poporul care să răspundă. 40 Şi el i-a spus întregului Israel: „Voi veţi ajunge
robi, şi eu şi cu fiul meu Ionathan vom ajunge robi." Iar poporul i-a spus lui
Saul: „Fă ce socoţi că e bine!" 41 Şi Saul a zis: „Doamne, Dumnezeul lui

---

termen ebr. (carnea mielului pascal trebuie mâncată *cu* ierburi amare). Piatra pe care o aşază Saul (vv. 33-34) serveşte la scurgerea sângelui din carnea jertfei (AB I Sam., p. 249).

14,33 „a zis la Geththem": TM are „sunteţi nişte trădători (*b^{e}ghadh^{e}tem*)". În locul unei forme a verbului *bāghadh*, „a trăda", LXX citeşte prepoziţia *b^e*, redată prin ἐν, „în, către", urmată de toponimul *GTYM*, „Gittaim", al cărui nume înseamnă în ebraică „cele două teascuri". TM menţionează în 2Rg. 4,3 şi Neem. 11,33 un oraş cu acest nume, transcris în LXX Geththai, Geththeim, Geththain etc. Localizarea lui e nesigură.

14,38 „vârfurile", gr. γωνίαι în sens de „fruntaşi", „somităţi" e un calc semantic după ebr. *pinnōth*, „unghiuri", „colţuri", dar şi „căpetenii" în Jud. 20,2; Is. 19,13; Zah. 10,4.

14,40 „Voi veţi ajunge robi, şi eu şi cu fiul meu Ionathan vom ajunge robi": *cf.* Iis. Nav. 7,12-13, unde se precizează că, atâta vreme cât vinovatul nu este găsit şi pedepsit, întreg Israelul se află în situaţia de încălcare a unei interdicţii şi nu poate face faţă vrăjmaşului. Aici, poporul riscă să fie înrobit de duşmani.

14,41 „De [e] la mine nelegiuirea, ori la fiul meu Ionathan, Doamne, Dumnezeul lui Israel, dă Dezvăluire! Şi de va spune «La poporul Tău Israel!», dă Sfinţenie!": TM are „Saul i-a zis lui YHWH: «Dumnezeul lui Israel, dă un răspuns întreg *(tāmīm)*!»" Pentru LXX ediţia Rahlfs oracolul funcţionează prin alternativa „dezvăluire" (dacă e vinovat Saul sau Ionathan) sau „sfinţenie" (dacă e vinovat poporul). LXX-B ignoră alternativa: oracolul se pronunţă asupra vinovăţiei lui Saul şi Ionathan dând „dezvăluire", decurgând

Israel, de ce nu i-ai răspuns robului tău astăzi? De [e] la mine nelegiuirea, ori la fiul meu Ionathan, Doamne, Dumnezeul lui Israel, dă Dezvăluire! Şi de va spune «La poporul Tău Israel!», dă Sfinţenie!" Şi au ieşit la sorţi Ionathan şi Saul, iar poporul a scăpat. [42] Şi Saul a zis: „Trageţi [la sorţi] între mine şi fiul meu Ionathan! Cel asupra căruia Domnul va face să cadă sorţii, să moară!" Poporul i-a zis lui Saul: „Nu e cu putinţă lucrul acesta!" Dar [cuvântul lui] Saul a fost mai presus de al poporului, şi s-au aruncat sorţii între el şi fiul său, Ionathan, şi sorţii au căzut asupra lui Ionathan. [43] Şi Saul a grăit către Ionathan: „Spune-mi ce ai făcut!" Iar Ionathan i-a spus: „Am gustat puţină miere cu vârful toiagului pe care-l aveam în mână. Iată-mă gata să mor!" [44] Şi Saul i-a zis: „Acestea să-mi facă Dumnezeu şi acestea să-mi mai facă, dacă nu vei muri negreşit astăzi!" [45] Dar poporul i-a spus lui Saul: „Să moară astăzi cel care i-a adus lui Israel această mare izbăvire? Viu este Domnul, de va cădea vreun fir de păr din capul lui pe pământ! Căci poporul lui Dumnezeu a făcut ziua aceasta." Şi poporul s-a rugat pentru Ionathan în ziua aceea şi el n-a murit. [46] Iar Saul nu i-a mai urmărit pe Străini şi Străinii au plecat în locurile lor.

---

de aici, *ipso facto*, sfinţenie pentru popor, nevinovăţia poporului. Se poate presupune că modelul ebraic al LXX a pornit de la consoanele *TMYM* citite *tummīm* şi a introdus corelativul *'ūrīm*, obţinând binomul „Urim-Tummim", „Dezvăluire-Sfinţenie". Poate fi vorba aici de un oracol de tipul celui din Ex. 28,30, dar nici un text biblic nu spune cum funcţiona. Flavius Iosephus (*AI* 3,218) spune că această practică încetase deja cu două sute de ani înainte. Traducerile lui Aquila, Symmachos sau Theodotion ne pot da o idee despre modul cum şi le imaginau contemporanii: ei interpretează *'ūrīm* pornind de la rădăcina *'WR*, „a străluci, a lumina", traducând cu φωτισμοί, iar pe *tummīm* îl deduc de la rădăcina *TMM*, „a fi desăvârşit", de unde gr. τελειώσεις. (Flavius Iosephus, comentând Ex. 28,30, vorbeşte despre strălucirea puternică a celor douăsprezece pietre de pe pectoralul Marelui Preot: aceasta le prevestea israeliţilor victoria – *AI* 3,216-217.) Însă LXX, în Pentateuh şi Regi, traduce *'ūrīm* prin cuvinte din radicalul δηλ-. Cum astfel de derivate nu corespund în LXX cuvintelor ebraice din rădăcina *'WR*, se pot presupune la bază alte reprezentări asupra modului de divinaţie: se pare că e vorba de o tragere la sorţi obişnuită (*cf.* verbul κληροῦσθαι, „a desemna prin tragere la sorţi", folosit aici şi în versetul următor). Funcţionarea prin tragere la sorţi este cea presupusă în general astăzi (*cf.* De Vaux, R., 1982, pp. 204-205).

14,42 Secvenţa de la „Cel asupra căruia..." până la „şi s-au aruncat sorţii între el şi fiul său, Ionathan" lipseşte din TM.

14,45 „poporul lui Dumnezeu a făcut ziua aceasta": TM are „cu Dumnezeu a făcut el ziua aceasta". ♦ „s-a rugat (προσεύχεσθαι) pentru Ionathan": TM are „poporul l-a răscumpărat *(pādāh)* pe Ionathan", aşa cum se răscumpără nou-născuţii, plătindu-se o răscumpărare.

47 Şi Saul e sortit pentru lucrare în fruntea lui Israel. Şi a început să se lupte cu toţi duşmanii dimprejur: cu Moabul, cu fiii lui Ammon şi cu fiii lui Edom, cu Baitheor şi cu regele din Suba şi cu Străinii; şi oriîncotro se întorcea era izbăvit. 48 Şi şi-a arătat tăria şi l-a lovit pe Amalek şi l-a scăpat pe Israel din mâna celor care-l călcau în picioare.

49 Şi fiii lui Saul erau Ionathan, Iessiu şi Melchisa. Şi numele celor două fiice ale sale: numele celei dintâi născute – Merob, şi numele celei de-a doua – Melchol. 50 Iar numele nevestei sale era Achinoom, fiica lui Achimaas. Şi numele mai-marelui oştirii lui era Abenner, fiul lui Ner, fiul unei rude de-a lui Saul. 51 Kis era tatăl lui Saul, iar Ner, tatăl lui Abenner, era fiul lui Iamin, fiul lui Abiel.

52 Şi a fost război crâncen cu Străinii în toate zilele lui Saul. Şi de cum vedea Saul vreun bărbat straşnic şi viteaz, îl şi lua pe lângă el.

15 1 Samuel i-a spus lui Saul: „Pe mine m-a trimis Domnul să te ung rege peste Israel. Şi acum, ascultă glasul Domnului. 2 Acestea le-a spus Domnul Sabaoth: «Acum voi răzbuna ce i-a făcut Amalec lui Israel când i-a tăiat calea la ieşirea lui din Egipt. 3 Iar acum du-te şi loveşte-l pe Amalec şi pe Ierim şi toate-ale lui, şi nu-ţi pune deoparte [nimic] de la el; îl vei nimici şi-l vei da ca anatemă pe el şi toate ale lui, şi nu-l vei cruţa; îi vei omorî de la bărbat până la femeie, de la copilaş până la prunc, de la juncan până la oaie şi de la cămilă până la asin.»"

4 Şi Saul a chemat poporul şi l-a numărat la Galgala: patru sute de mii de pedestraşi, şi cu treizeci de mii de pedestraşi ai lui Iuda. 5 Şi Saul a ajuns

14,47 „Saul e sortit pentru lucrare în fruntea lui Israel": TM are „Saul a dobândit regalitatea peste Israel". Spre deosebire de TM, LXX evită să vorbească despre regalitate în legătură cu Saul. ♦ „Suba" este o cetate-stat arameeană din Antiliban.

15,3 „îl vei nimici şi-l vei da ca anatemă": în cadrul „războiului sfânt", se presupunea că omul nu trebuie să păstreze nici o pradă pentru sine, ci să o închine toată adevăratului învingător, Dumnezeu (*cf.* nota 6,17 la Iis. Nav.). Se ştie că închinarea prin nimicire totală era practicată şi de vecinii lui Israel, de pildă de moabiţi (inscripţia regelui Meşa, sec. al IX-lea). Ideea că, intrând în Pământul făgăduinţei, poporul trebuie să elimine orice l-ar putea face să cadă în idolatrie este exprimată tot în termenii uzanţelor războinice.

15,4 „pedestraşi": *litt.* „oameni de trupă" (*cf.* nota 4,10) ♦ „la Galgala": TM are „la Telaim". Pluralul *ṭelā'īm* nu se mai găseşte decât în Is. 40,11, unde înseamnă „miei", fiind redat de Targumul Io. prin „mieii de Paşte" şi de Ieronim prin *quasi agnos*, „ca nişte miei". Pare să fie totuşi un toponim.

15,5 „viroagă": LXX redă ebraicul *nāẖal*, „ued", fie prin χειμάρρους, „torent (de iarnă), şuvoi, pârâu", fie prin φάραγξ, „viroagă", termeni care, fiecare în parte, nu exprimă decât parţial realitatea (*cf.* Deut. 2,36). 1Rg. foloseşte totdeauna χειμάρρους.

până la cetățile lui Amalec şi a pus oameni la pândă în viroagă. 6 Şi Saul i-a
spus Kineului: „Pleacă şi abate-te din mijlocul amalecitului, ca să nu te
dobor laolaltă cu ei, căci tu te-ai milostivit de fiii lui Israel când au ieşit din
Egipt." Şi Kineul s-a abătut din mijlocul lui Amalec. 7 Iar Saul l-a izbit pe
Amalec de la Euilat până la Sur, în fața Egiptului. 8 Şi l-a prins viu pe Agag,
regele lui Amalec, şi pe tot poporul din Ierim l-a ucis cu tăişul sabiei. 9 Dar
Saul şi întreg poporul şi-au pus deoparte pe Agag viu şi ce era bun din
turmele şi din cirezile lui, dintre bucate şi vii, şi dintre toate bunurile lui;
şi n-au vrut să le nimicească; dar toate lucrurile proaste şi de nimic le-au
nimicit.
10 Şi a fost cuvântul Domnului către Samuel, zicând: 11 „Mare mângâiere
am aflat că l-am pus rege pe Saul, pentru că şi-a întors fața de la Mine şi
cuvintele Mele nu le-a păzit!" Iar Samuel s-a mâhnit şi a strigat către
Domnul toată noaptea. 12 Şi Samuel s-a sculat dis-de-dimineață şi s-a dus în
întâmpinarea lui Israel de cu zori. Şi i-au dat de ştire lui Samuel, zicând:
„Saul s-a dus la Carmel şi i-a înălțat [Domnului] o mână." Iar [Samuel] şi-a
întors carul; a coborât la Galgala, la Saul, şi iată, acesta îi aducea Domnului
ca ardere de tot pârga prăzilor pe care le luase de la Amalec.

15,7 „de de la Euilat până la Sur": lecțiunea „Sur" este preferată de Rahlfs, deşi unele manuscrise au „Assur", preferat de BA. TM are „de la Hawila până la Şūr". Lecțiunea Sur s-ar potrivi mai bine cu datele geografice, Sur fiind o regiune sau o localitate aflată la hotarul de nord-est al Egiptului.

15,8 „pe tot poporul din Ierim l-a ucis": TM are „a dat anatemei (*heherīm*) tot poporul".

15,9 Prin cruțarea vieții lui Agag şi însuşirea bunurilor acestuia, Saul încalcă porunca lui Dumnezeu (v. 3), altfel spus prescripția anatemei (ebr. *herem*). Păcatul este foarte grav şi atrage mânia lui Dumnezeu asupra întregului popor (*cf.* Iis. Nav. 6,18; 7,1). Maxim Mărturisitorul (*Quaest. ad Th.* 65, Fil. 3, p. 444) compară cruțarea lui Agag cu turnarea vițelului de aur (Ex. 32,4).

15,11 „Mare mângâiere am aflat (παρακέκλημαι) că l-am pus rege pe Saul": TM are „mă căiesc (*niham*^{e}*tī*)".

15,12 „în întâmpinarea lui Israel": TM are „în întâmpinarea lui Saul" ♦ „Şi i-au dat de ştire lui Samuel (*Saul* Bya[2]), zicând: «Saul (*Samuel* Bya[2]) s-a dus la Carmel şi i-a înălțat [Domnului] o mână (χεῖρα)»": TM are „lui Samuel… Saul", la fel ca în LXX Rahlfs. În TM, Saul ridică un monument (*yādh*), termen care înseamnă şi „mână" (multe stele punice, ca şi stela de la Hațor au reprezentate pe ele o mână). Ar putea fi vorba de mâna ascunsă a Domnului (*cf.* Ex. 17,8-16) pe care Samuel o face să se ridice. Cei care citesc: „i-au dat de ştire lui Saul... Samuel... i-a înălțat o mână" consideră că, asemenea lui Moise care, după lupta lui Iisus Nave împotriva amaleciților, a ridicat Domnului un altar (Ex. 17,15-16), Samuel, după lupta lui Saul, ridică o „mână". ♦ Carmel – localitate aflată la aproximativ 40 km sud de Ierusalim.

13 Şi Samuel s-a apropiat de Saul şi Saul i-a spus: „Fii binecuvântat de
Domnul! Am săvârşit toate câte le-a grăit Domnul!" 14 Şi Samuel i-a zis:
„Ce este glasul acesta de turme [care se aude] în urechile mele şi glasul
boilor pe care îl aud eu?" 15 Şi Saul i-a răspuns: „De la Amalec am adus
acestea pe care şi le-a pus deoparte poporul, ce-a fost mai de seamă din
turme şi din cirezi, ca să fie jertfit Domnului Dumnezeului tău; restul l-am
nimicit." 16 Şi [Samuel] i-a zis lui Saul: „Lasă-mă să-ţi vestesc ce mi-a grăit
Domnul azi noapte." Şi [el] i-a zis: „Grăieşte!" 17 Şi Samuel i-a zis lui Saul:
„Nu eşti tu oare mic în ochii Lui, deşi stăpâneşti un sceptru dintr-un trib al
lui Israel? Şi [totuşi] Domnul te-a uns rege peste Israel. 18 Domnul te-a tri-
mis pe cale şi ţi-a zis: «Du-te şi nimiceşte-i pe cei care păcătuiesc împotriva
Mea, pe Amalec, şi războieşte-te cu ei până când îi vei nimici.» 19 Atunci de
ce n-ai ascultat de glasul Domnului, ci te-ai năpustit să te aşezi pe prăzi şi ai
făcut ce este rău dinaintea Domnului?" 20 Şi Saul i-a spus lui Samuel:
„Pentru că am ascultat de glasul poporului. Am pornit pe calea pe care m-a
trimis Domnul şi l-am adus pe Agag, regele lui Amalec, iar pe Amalec l-am
nimicit. 21 Poporul însă a luat, din prăzi, turme de oi şi cirezi de vite, pârga a
tot ce trebuia nimicit, ca să le jertfească înaintea Domnului Dumnezeului
nostru la Galgala." 22 Şi Samuel a spus: „Îi sunt oare plăcute Domnului
arderile de tot şi jertfele pe cât Îi este ascultarea de glasul Domnului? Iată,
ascultarea este mai bună decât jertfa, şi luarea aminte, mai mult decât gră-
simea berbecilor! 23 Căci ghicitul este un păcat, durere şi suferinţă aduc

15,17 „Nu eşti tu oare mic în ochii Lui, deşi stăpâneşti un sceptru dintr-un trib al lui Israel?": TM are „Deşi eşti mic în ochii tăi, n-ai ajuns tu oare căpetenia triburilor lui Israel?". Textul gr. reia termenii din 9,21, dar schimbă sensul: Saul este căpetenia unui „sceptru", totuşi e mic în ochii Domnului şi totuşi Domnul l-a uns rege. TM respectă sensul spuselor lui Saul din 9,21.

15,20 „Pentru că am ascultat de glasul poporului": TM are „Am ascultat de glasul lui YHWH" (glasul poporului va fi amintit doar la v. 24). Saul încearcă de acum să se disculpe; Theodoret (q. 33 = FM p. 32) îl aseamănă în aceasta cu Adam (Gen. 3,12.17).

15,23 „Căci ghicitul este un păcat, durere şi suferinţă aduc *theraphinii*": TM are „Căci răzvrătirea (*merī*) este ca păcatul ghicitului (*ḫaṯṯā'th qesen*); îndărătnicia (*hap^{e}ṭar*), precum nelegiuirea şi teraphimii (*'āwen ūth^{e}rāphīm*)". Oracolul lui Samuel, destul de criptic şi înţeles diferit de traducători şi exegeţi, pare să facă aluzie la două greşeli ale lui Saul: faptul că nu a ascultat de porunca Domnului şi că, mai târziu (28,7-19), va practica ghicitul, pe care cuvântul Domnului îl interzice. Theraphimii erau obiecte a căror însemnătate nu era bine cunoscută; tolerate în vechime, au fost total interzise de regele reformator Iosias (4Rg. 23,24).

theraphinii. Pentru că tu ai nesocotit cuvântul Domnului, te va nesocoti şi
Domnul, încât nu vei mai fi rege peste Israel."
24 Şi Saul i-a răspuns lui Samuel: „Am păcătuit, căci am călcat cuvântul
Domnului şi vorba ta, pentru că m-am temut de popor şi am ascultat de
glasul lor.
25 Şi acum, ridică-mi păcatul şi întoarce-te cu mine, şi mă voi
închina Domnului Dumnezeului tău!"
26 Samuel însă i-a spus lui Saul: „Nu
mă întorc cu tine, căci tu ai nesocotit cuvântul Domnului şi Domnul te va
nesocoti, încât nu vei mai fi rege peste Israel."
27 Şi Samuel şi-a întors faţa
ca să plece, dar Saul l-a apucat de pulpana hainei şi i-a sfâşiat-o.
28 Şi
Samuel i-a spus: „Domnul a sfâşiat domnia lui Israel din mâna ta astăzi şi o
va da aproapelui tău care-i mai bun decât tine;
29 iar Israel va fi sfâşiat în
două, şi [Domnul] nu se va abate, nici nu-Şi va schimba gândul, căci El nu
este ca omul, ca să-Şi schimbe gândul."
30 Saul însă i-a spus: „Am păcătuit,
dar cinsteşte-mă în faţa bătrânilor lui Israel şi în faţa poporului meu; întoar-
ce-te cu mine şi mă voi închina Domnului Dumnezeului tău."
31 Şi Samuel
s-a întors în urma lui Saul, iar el s-a închinat Domnului.
32 Şi Samuel i-a zis: „Aduceţi-mi-l pe Agag, regele lui Amalec!" Şi
Agag s-a apropiat de el, tremurând.
33 Şi Agag a spus: „Oare moartea este
atât de amară?" Iar Samuel i-a spus lui Agag: „Aşa cum sabia ta a lăsat
femei fără copii, tot astfel, între femei, mama ta să rămână fără copil." Şi
Samuel l-a înjunghiat pe Agag dinaintea Domnului la Galgal.
34 Şi a plecat Samuel la Armathaim, iar Saul a urcat la casa sa, la Gabaa.
35 Şi Samuel nu s-a mai văzut cu Saul până în ziua morţii sale, căci Samuel
plângea pentru Saul. Şi Domnului I-a părut rău că-l pusese pe Saul să dom-
nească peste Israel.

15,27-29 *Sfâşierea hainei lui Samuel*. Sfâşierea mantiei trimite la 3Rg. 11,29-31, unde profetul Achia îşi sfâşie mantia, prevestind, în aproximativ aceiaşi termeni, împărţirea în două a regatului lui Solomon.

15,32-33 „[32]... tremurând. [33] ... «Oare moartea este atât de amară?»": TM are „[32]... *ma'adhannōth*. [33] ... «Fără îndoială (*'ākhēn*), amărăciunea morţii s-a îndepărtat (*sār mar hamāweth*)»". Cum în Iov 38,31 *ma'adhannōth (M'DNT)* înseamnă „legături", Kimhi înţelege că Agag s-a apropiat în lanţuri. Aquila traduce prin ἀπὸ τρυφερίας, interpretând rădăcina *'DN* drept „satisfacţie", „plăcere". Interpretarea din LXX pleacă de la rădăcina *M'D*, „a se poticni", „a se clătina"; iar particula ebraică *'ākhēn*, „fără îndoială", „negreşit", este citită *hakhēn* şi tradusă prin εἰ... οὕτως, „oare... astfel...?".

16 1 Şi Domnul i-a spus lui Samuel: „Până când vei jeli pentru Saul,
pentru că l-am lepădat, ca să nu mai domnească peste Israel? Umple-ţi
cornul cu untdelemn şi hai să te trimit până la Bethleem, la Iessai, căci am
văzut printre fiii lui [pe acela care] va domni pentru Mine." 2 Samuel a
răspuns: „Cum să mă duc? Saul o să audă şi o să mă omoare." Iar Domnul a
spus: „Ia cu mâna ta o junincă din cireadă şi vei zice: «Am venit să aduc o
jertfă Domnului!» 3 Şi-l vei chema pe Iessai la jertfă, şi-ţi voi arăta ce să
faci, iar [tu] să-l ungi pe acela pe care ţi-l voi spune Eu." 4 Şi Samuel a făcut
toate câte i le-a grăit Domnul şi s-a dus la Bethleem. Bătrânii cetăţii au ieşit
înaintea lui şi i-au spus: „Pace e venirea ta, văzătorule?" 5 „Pace!" a zis el.
„Vin să-i aduc o jertfă Domnului. Sfinţiţi-vă şi bucuraţi-vă cu mine astăzi!"
Şi i-a sfinţit pe Iessai şi pe fiii lui şi i-a chemat la jertfă.
6 Şi a fost aşa: atunci când au intrat ei, l-a văzut pe Eliab şi a zis: „Dar e
chiar înaintea Domnului unsul Lui." 7 Însă Domnul i-a zis lui Samuel: „Nu
te uita la chipul şi la mărimea staturii lui, căci l-am lepădat! Căci Dumnezeu
nu se uită cum se uită omul: omul se uită la chip, dar Domnul se uită la
inimă." 8 Şi Iessai l-a chemat pe Aminadab şi l-a trecut prin faţa lui Samuel,
iar el a spus: „Nici pe acesta nu l-a ales Domnul!" 9 Iessai l-a trecut pe
Sama, dar Samuel a spus: „Nici pe acesta nu l-a ales Domnul." 10 Iessai i-a
trecut pe cei şapte fii ai lui prin faţa lui Samuel; dar Samuel a spus: „Pe nici
unul dintre ei nu l-a ales Domnul." 11 Şi Samuel i-a zis lui Iessai: „Ţi-a mai

---

16,1-3 Acest paragraf are elemente de vocabular comune cu chemarea lui Moise din Ex. 3.

16,2 „junincă": gr. δάμαλιν βοῶν, *litt.* „junincă de boi", calc după ebr. *'egh^{e}lath bāqār*.

16,4 „văzătorule": participiul substantivat βλέπων aplicat unui profet nu se mai întâlneşte decât în 1Rg. 9,9.11.18, unde se referă tot la Samuel. El întăreşte paralelismul dintre ungerea lui David şi cea a lui Saul. Două derivate ale verbului βλέπειν amintesc, în v. 7, că privirea omului e inferioară privirii Domnului, deoarece nu atinge decât exteriorul. Aceste conotaţii peiorative ale compuşilor verbului βλέπειν sunt prezente poate şi aici în forma simplă βλέπων, „văzător".

16,5 „Sfinţiţi-vă şi bucuraţi-vă cu mine astăzi!": TM are „Veniţi cu mine la jertfă". În LXX, Samuel le recomandă bătrânilor uluiţi să se bucure cu ocazia ungerii lui David. Această bucurie este pandantul celei care însoţea ungerea lui Saul (11,15). Acelaşi verb (εὐφραίνειν) se regăseşte în relatarea ungerii lui Solomon (3Rg. 1,40.45).

16,7 „omul se uită la chip, dar Domnul se uită la inimă": textul grec foloseşte două forme de viitor, pe care l-am interpretat drept viitor gnomic.

16,9 Conform acestui text, Iessai are opt fii, şapte prezenţi plus David. După Flavius Iosephus (*AI* 6,161), Iessai nu are decât şapte fii incluzându-l pe David.

16,11 „căci nu ne vom aşeza (οὐ μὴ κατακλιθῶμεν, *litt.* sigur nu ne vom întinde pe pat) până nu vine şi el": în ebr. verbul este *sābab*, „a întoarce", „a înconjura".

rămas vreun fiu?" Şi [el] i-a răspuns: „Mai e cel mic, iată, paşte turma!" [Atunci] Samuel i-a zis lui Iessai: „Trimite după el, căci nu ne vom aşeza până nu vine şi el!" [12] Şi a trimis după el şi l-a adus. Şi acela era roşcovan şi cu ochi frumoşi şi plăcut vederii Domnului. Şi Domnul i-a zis lui Samuel: „Scoală-te şi unge-l pe David, pentru că acesta e bun!" [13] Samuel a luat cornul cu untdelemn şi l-a uns în mijlocul fraţilor lui, iar duhul Domnului s-a pogorât asupra lui David, începând din ziua aceea, şi de-atunci înainte. Şi Samuel s-a ridicat şi a plecat la Armathaim.

[14] Şi duhul Domnului s-a îndepărtat de Saul şi îl înăbuşea duh rău, de la Domnul. [15] Iar slujitorii lui Saul i-au zis: „Uite cum te înăbuşă un duh rău de la Domnul! [16] Să vorbească robii tăi dinaintea ta şi să caute pentru stăpânul

---

16,12 În TM nu este menţionat numele lui David, Domnul spunând simplu: „El este!" LXX vrea să fie pronunţate la un loc numele celor de care se leagă întemeierea dinastiei lui David: Domnul, Samuel şi David. ♦ În exegeza patristică şi tradiţia creştină David este strămoşul lui Iisus Hristos. Iisus va fi numit „fiu al lui David" în Mt. 1,1 şi 21,9, confirmând tradiţia iudaică după care Mesia se va naşte din „casa lui David". Iisus este „sfânta viţă de vie a lui David" şi „Dumnezeul lui David" (*Didahia* 9,2; 10,6). David este Rege, Profet şi Păstor. Ca uns al lui Dumnezeu, rege al Israelului, el îl anunţă pe Regele lumii, Iisus (Hipolit, *David şi Goliat* 16,2-5; Tertulian, *Contra Marc.* III,20,1-10; IV,36,8-14). Hristos este persecutat ca şi „strămoşul" Său după trup, David, dar aşa cum acesta a biruit leul şi ursul, la fel va birui şi El moartea, păcatul şi pe Satan (Augustin, *In ps.* 33,1,4; Hipolit, *David...* 11,1-4). Dar înainte de a fi Rege, David este Păstor. Cele mai multe reprezentări iconografice ale sale în creştinismul antic sunt în ipostază de păstor, cântând din liră. El încarnează Păstorul ideal, după Hipolit (*David...* 5,1; 12,1-2): blând, smerit, răbdător, înţelept, generos şi credincios. Iisus, Bunul Păstor, „Cel care se va ridica să-i păstorească pe sfinţi" (Iez. 34,23) este prefigurat de David (Origen, *In Io.* I,23,146; Augustin, *Sermones* 47,20; Maxim, *Quaest. ad Th.* 53). În interpretarea alegorică a lui Maxim Mărturisitorul, David este prototipul Mântuitorului Hristos: numele său înseamnă „dispreţuire", pentru că şi Hristos a fost dispreţuit; este păstorul cel bun care şi-a pus sufletul pentru oi omorând leul şi ursoaica (17,35-36), adică patimile; este „roşcovan" (v.12) pentru că preînchipuie însângerarea lui Hristos, iar „ochii săi frumoşi" (v. 12) sunt slava raţiunilor înalte (*Quaest. ad Th.* 53, Fil. 3, pp. 235-236). ♦ Despre David în literatura şi iconografia antică: Ambrozie, *Apologie de David*, Paris, 1977, Sources chrétiennes 239; J. Daniélou, art. „David", în *Reallexikon für Antike und Christentum*, Stuttgart, 1950 *sq.*, vol. 3, pp. 594-603; P. Meloni, art. „David", în *Dictionnaire encyclopédique du christianisme ancien*, Paris, 1990, vol. 1, pp. 627-629; M. Dulaey, *„Des forêts de symboles". L'initiation chrétienne et la Bible*, Paris, 2001, pp. 243-257.

16,16 „va cânta la *kinyra* lui şi-ţi va fi bine şi-ţi va da tihnă": a doua propoziţie nu are corespondent în TM. LXX armonizează anunţarea şi realizarea (v. 23) acţiunii lui David.

nostru un om care ştie să cânte la *kinyra* şi, când duhul cel rău va fi deasupra
ta, va cânta la *kinyra* lui şi-ţi va fi bine şi-ţi va da tihnă." [17] Iar Saul le-a zis
slujitorilor săi: „Vedeţi atunci de un om care să cânte cum se cuvine şi adu-
ceţi-mi-l!" [18] Iar una dintre slugi i-a răspuns şi i-a spus: „Iată, l-am văzut pe
unul din fiii lui Iessai bethleemitul, care se pricepe la cântat: e şi om cuminte,
şi bun războinic, şi înţelept la vorbă, şi frumos la chip, iar Domnul este cu el."
[19] Şi Saul a trimis soli la Iessai zicându-i: „Trimite-l la mine pe fiul tău
David, cel de la turmă." [20] Şi Iessai a luat un gomor de pâine, un burduf cu
vin şi un ied şi i le-a trimis lui Saul prin mâna fiului său David. [21] Şi David
a intrat la Saul şi a stat dinaintea lui; iar acesta l-a îndrăgit mult; şi [David]
a ajuns să-i poarte armele. [22] Şi Saul a trimis la Iessai să-i spună: „Să rămână

16,18 Portretul lui David este compus din şase elemente care, în LXX, îşi corespund două câte două, în chiasm. Extremele aparţin sferei religioase şi de cult: David este înzestrat pentru cântarea liturgică (1) şi Dumnezeu este cu el (6); cele patru elemente mediane îi atribuie calităţi care sunt rareori reunite în aceeaşi persoană: este deştept (2), dar şi frumos (5), războinic (3), dar şi bun orator (4). Tradiţia îi atribuie lui David 73 de psalmi. Şi LAB şi Flavius Iosephus amintesc talentul lui David de a cânta la un instrument cu coarde, dar şi din gură. Textul ebraic continuă prin menţionarea calităţilor lui războinice (formula *gibbōr ḫayil*, redată de obicei prin ἀνὴρ δυνατός), în timp ce LXX vorbeşte aici despre inteligenţa lui David (ὁ ἀνὴρ συνετός). Se consideră că συνετός e menit să realizeze o paralelă între David şi viitoarea lui soţie, Abigaia, caracterizată ἀγαθὴ συνέσει şi ἀγαθὴ τῷ εἴδει; deci συνετός e o paronomază a lui δυνατός, LXX folosind pentru David aceeaşi expresie (ἀγαθὸς τῷ εἴδει) ca pentru Abigaia (25,3).
16,20 „un gomor de pâine": TM are „un măgar, pâine (*ḫamōr*)". Γομορ transcrie două cuvinte ebraice, ambele desemnând unităţi de măsurare a capacităţii materiilor uscate: *'ōmer* (întâlnit în Biblie doar în legătură cu mana – reprezentând cantitatea adunată pe zi de o persoană: Ex. 16,16) şi *ḫōmer* (etimologic „povara unui măgar", între 209 şi 466 de litri). În TM, *'ōmer*-ul este a douăsprezecea parte dintr-o „efă" (ebr. *'ēypha*, gr. οιφι) iar aceasta e a douăsprezecea parte dintr-un *homer*. Deci, pentru TM, *'ōmer*-ul are între 2 şi 4-6 litri. ♦ „un ied": expresia ἔριφον αἰγῶν, „ied de la capre", este un calc al ebraicului *g^edī 'izzim*.
16,22 Clement Alexandrinul interpretează alegoric „cântarea lui David". Pentru el, David-Logosul divin îndepărtează demonii cu muzica adevărului, arătând că „instrumentul cel mai armonios, mai bine acordat şi mai sfânt" este omul creat după chipul lui Dumnezeu (*Protreptic* I,53-4). Logosul cântă pentru Dumnezeu din instrumentul cu o mie de glasuri care este fiinţa umană: Clement Alexandrinul, *Stromate* VI,88,1-5; Grigore din Nazianz, *Orationes* 5,30; 17,2; Ambrozie, *In ps.* 1,7; Ieronim, *Epistulae* 53,8. Altă interpretare: Logosul este „plectron"-ul care-i face pe profeţi să profetizeze (Hipolit, *De Christo et Antichristo* 2). Plecând de la acest portret din 1 Regi, tradiţia îl socoteşte pe David ca autor al Psalmilor.

David dinaintea mea, căci a aflat bunăvoință în ochii mei." 23 Şi a fost aşa:
când duhul cel rău se abătea asupra lui Saul, David îşi lua *kinyra* şi îşi tre-
cea mâna peste coarde, iar Saul îşi recăpăta suflarea şi-i era bine şi duhul
cel rău se îndepărta de el.

17 1 Şi Străinii şi-au strâns taberele pentru război şi s-au adunat la
Socchothul Iudeii; şi-au aşezat tabăra între Socchoth şi Azeca, la
Ephermem. 2 Saul şi bărbaţii lui Israel s-au adunat şi şi-au pus tabăra în
vale; şi s-au rânduit de luptă în faţa Străinilor. 3 Străinii stăteau la poalele

---

17,1-58 *Redactarea capitolelor 17 şi 18.* Manuscrisele greceşti prezintă, la cap. 17 şi 18, o formă lungă, o formă scurtă şi numeroase forme intermediare: treizeci şi şapte de versete din TM lipsesc din textul scurt (ms B), evitându-se astfel o seamă de dificultăţi ale textului complet. Textul lung diferă foarte puţin de TM. Părţile în plus din textul lung se datorează unui alt traducător decât cel al textului scurt (de aici şi unele diferenţe care se pot constata şi în traducerea românească). Aflate în ediţia Rahlfs în aparatul critic, ele sunt redate în trad. rom. în caractere italice (cu indicele de verset între paranteze), după modelul BA. Numerotarea versetelor o urmează pe cea din ediţia Rahlfs. De acest pasaj se ocupă cercetarea comună a lui D. Barthélemy, D.W. Gooding, J. Lust şi E. Tov, *The Story of David and Goliath.* Dar primii doi sunt adepţii ipotezei unui text scurt provenit din trunchierea celui lung, Barthélemy considerând că aceasta s-a produs deja în modelul ebraic, iar Gooding socotind-o opera unui revizor al traducerii greceşti. Lust şi Tov cred că textului ebraic i s-au adus o seamă de completări. Aceste ipoteze încearcă să explice dubletele.

17,1 „Socchoth şi Azeca": localităţi aflate la aproximativ 30 km sud-vest de Ierusalim, la şes, Socchoth e astăzi Khirbeth es-Suweikeh, Azeca, Tell Zakariah. Îşi mai păstrau numele pe vremea lui Eusebius şi a lui Ieronim. ♦ „Ephermem" este una din transcrierile toponimului din TM *'Ephes Dammīm.* Ca şi în alte locuri din 1Rg., tradiţia manuscrisă ezită între Iudeea şi Idumeea.

17,2 TM are „Valea Terebintului", tradusă în ms. A, la 17,19, prin „Valea Stejarului".

17,3 Prepoziţia ἐπί trebuie tradusă aici „lângă", „la poalele", oştirea neputând sta în rânduri pe coastele muntelui. Dispozitivul circular este amintit de textul lung şi este atestat în *Cyropedia* lui Xenophon (VII,1,40).

17,4-51 *Lupta lui David cu Goliat.* Lupta lui David cu Goliat este unul din cele mai celebre episoade din Biblie, foarte prezent şi în exegeza patristică, care exploatează numeroasele antiteze între cele două personaje (*cf.* şi Sir. 47,2-6). În primul rând, Părinţii văd aici o luptă între smerenie şi trufie (Augustin, *Despre psalmul 33* 1,4); Dumnezeu Însuşi luptă prin şi pentru cel smerit (Paulin al Nolei, *Poeme* 26,143). Confruntarea simbolizează lupta dintre Hristos şi Satana (Hipolit, *Despre David...* 7,9; Hilarie de Poitiers, *Despre psalmul 143* 1; Maxim, *Quaest. ad Th.* 53). Acest duel se prelungeşte, în Biserică, între fiecare credincios (David) şi diavol (Goliat), mai ales în momentul botezului, dar şi în viaţa de fiecare zi, în lupta împotriva viciilor şi păcatelor, simbolizate

unui munte într-o parte, iar Israel stătea la poalele [celuilalt] munte şi între
ei se întindea fundul văii. 4 Şi a ieşit un om vânjos din rândurile Străinilor:
numele lui era Goliat, din Geth, şi înălţimea lui era de patru coţi şi-o palmă.
5 Pe cap [purta] chivără şi era îmbrăcat într-o platoşă de zale; iar platoşa îi
cântărea cinci mii de sicli de aramă şi de fier. 6 [Purta] pulpare de aramă pe
picioare şi o pavăză de aramă între umeri. 7 Lemnul suliţei lui [era] cât un
sul de urzit, iar lancea, de şase sute sicli de fier; şi cel ce-i purta armele
mergea înaintea lui. 8 Şi s-a oprit şi a strigat către rândurile [oştirii] lui Israel
şi le-a zis: „De ce ieşiţi şi vă rânduiţi gata de luptă în faţa noastră? Nu sunt
eu oare Străin, iar voi, evreii lui Saul? Alegeţi-vă un bărbat şi să coboare la
mine! 9 Dacă va fi în stare să se bată cu mine şi să mă doboare, vom fi robii

---

de Goliat (Ioan Gură de Aur, *Omilia* 9, text latin; pentru Maxim Mărturisitorul (*ibid.*), statura lui Goliat de patru coţi şi o palmă simbolizează patima care lucrează prin cele cinci simţuri). Armele, modeste, ale lui David, au făcut, şi ele, obiectul interpretărilor patristice: toiagul, praştia şi pietrele. De fapt, afirmă Maxim de Torino, arma redutabilă a lui David este ungerea primită de la Dumnezeu (*Despre epifanie* 5,10-11). Pentru Hipolit, aceste arme rudimentare ale lui David simbolizează credinţa, opusă „ştiinţei profane", simbolizate de armura sofisticată şi greoaie a lui Goliat. Pentru Augustin (*Sermones* 32,4,4), armele, vechi, dăruite de Saul, şi pe care David le va abandona, simbolizează „omul vechi", de care credinciosul trebuie să se lepede pentru a se mântui (*cf.* Col. 3,9-10).

17,4 „un om vânjos (ἀνήρ δυνατός) (...): numele lui era Goliat, din Geth, şi înălţimea lui era de patru coţi şi-o palmă": LXX înlocuieşte expresia din TM *'īsh habbēnayim*, „cel de la mijloc", poate sub influenţa v. 51, unde TM are *gibbōr*, „erou", tradus prin ὁ δυνατός. La v. 17,23, prezent în textul lung, Goliat este într-adevăr „cel de la mijloc". Ieronim îl numeşte *uir spurius*, „copil din flori", ca un ecou din Haggadah, unde Goliat este fiul Orpei, cumnata lui Ruth, care, după despărţirea de Noemina, ar fi dus o viaţă desfrânată. Exegeza ebraică (*Midraş Samuel* 20,4) o identifică pe Orpa cu Rapha, strămoaşa eponimă a rephaiţilor cu statură uriaşă (*cf.* Deut. 3,11; 2Rg. 21,15-22). ♦ „patru coţi": TM are „şase coţi". Cotul grec (πῆχυς) are aproape aceeaşi lungime (0,45 m) ca şi cotul ebraic (*'amāh*), ambele măsurând dublul unei palme (σπιθαμή, *zereth*). În LXX, Goliat are deci în jur de doi metri, în timp ce, în TM, are 2,90 m.

17,5 „chivără": LXX nu precizează metalul din care este făcută aceasta, ca TM, unde chivăra e de bronz, metal considerat, poate, prea dur pentru a putea fi străbătut de piatră. ♦ „platoşă de zale (ἁλυσιδωτόν)": nu este o platoşă cu solzi (φολιδωτός), cum spune TM (*qaş^{e}qaşşīm*) şi cum traduc Symmachos, Theodotion şi Aquila. O asemenea platoşă mai apare în 1Mac. 6,35.

17,6 „pavăză": gr. ἀσπίς redă ebr. *kīdhōn*, pe care traducătorii moderni îl traduc „suliţă" (Pléiade, Second, TOB), „paloş" (BJ, Stoebe), „pelerină" (CDR), iar Ieronim prin *clypeus* sau *scutum*, „scut". Am tradus prin „aramă" tot ce în textul grec este „bronz".

17,8 În TM, Goliat se adresează doar poporului, în timp ce în LXX îl provoacă şi pe Saul.

voştri; dar, dacă voi fi eu în stare şi-l voi răpune, [voi] veţi fi robii noştri şi
ne veţi robi nouă." 10 Şi a [mai] zis Străinul: „Iată eu am umplut de ocară
oştirea lui Israel astăzi, în ziua aceasta! Daţi-mi un bărbat şi să ne luptăm
unul cu altul!" 11 Şi Saul şi întregul Israel au auzit cuvintele Străinului, au
înlemnit şi i-a cuprins o mare spaimă.
(12)David era fiul unui efrateean; acela era din Bethleemul lui Iuda, şi
numele lui era Iessai; el avea opt fii şi, în zilele lui Saul, era bătrân ajuns
cu vază printre oameni. *(13)Şi cei trei fii mai mari ai lui Iessai îl urmaseră*
pe Saul la război, iar fiii lui care-l urmaseră pe Saul la război se numeau:
întâiul născut, Eliab, cel de-al doilea, Aminadab, iar cel de-al treilea,
Samma; *(14)iar David însuşi era mezinul. Iar cei trei mai mari l-au urmat pe*
Saul, *(15)dar David a plecat şi s-a despărţit de Saul şi [s-a întors] să pască*
oile tatălui său la Bethleem.
(16) Străinul tot ieşea, din zori şi până-n seară, şi a ţinut-o aşa timp de
patruzeci de zile.
(17) Şi Iessai i-a spus fiului său David: „Ia pentru fraţii tăi efa aceasta de
tărâţe şi aceste zece pâini, dă fuga în tabără şi dă-le fraţilor tăi! *(18) Iar cele*
zece boţuri de caş de-aici să le duci căpeteniei peste o mie. Şi pe fraţii tăi
întreabă-i de sănătate şi află de ce au nevoie." *(19) Saul şi cu toţi bărbaţii*
din Israel [se aflau] în Valea Stejarului, unde se luptau cu Străinii. *(20) Şi*
David s-a sculat dis-de-dimineaţă, a lăsat oile în seama unui păzitor, a luat
[ce trebuia] şi a plecat, cum îi poruncise Iessai; şi a ajuns la roata [tabe-
rei] şi la oştirea care începuse să se rânduiască în şiruri şi scoteau strigăte
de luptă. *(21) Israel s-a rânduit de luptă şi s-au rânduit şi Străinii, faţă-n*
faţă, oştire către oştire. *(22) Iar David şi-a lăsat lucrurile în mâinile pazni-*
cului poverilor, a alergat până la şiruri şi, când a ajuns, i-a întrebat de sănă-
tate pe fraţii săi. *(23) Şi, pe când vorbea cu ei, iată că voinicul care se afla*
la mijloc [între cele două oştiri] – se numea Goliat filisteanul din Geth – a
ieşit din rândurile Străinilor şi a spus aceleaşi lucruri ca mai-nainte, iar

---

17,12 „ajuns cu vază": gr. ἐληλυθώς, *litt.* „înaintat, ajuns".

17,17 „de tărâţe", gr. ἀλφίτου: în Grecia, se numeau ἄλφιτον boabele de orz fărâmiţate (numite la romani *alica*) şi puţin prăjite (*cf. DAGR* 1^2, p. 1143).

17,18 „află de ce au nevoie": TM are „vei primi de la ei un gaj". Probabil e vorba de semne de recunoaştere pe care David trebuia să le ia de la fraţii săi şi să i le ducă lui Iessei, drept dovadă că aceştia sunt în viaţă şi că au primit ce le trimisese tatăl lor.

17,20 Am preferat traducerea „roata [taberei]" pentru gr. στρογγύλωσις, care indică tabăra dispusă în cerc, şi nu „împrejmuire", care ar corespunde termenului din TM (*ma'gāl*).

David a auzit. (24) Toți cei din Israel, la vederea acestui bărbat, au fugit din fața lui, cuprinși de mare spaimă. (25) Iar un bărbat din Israel a zis: „L-ați văzut oare pe bărbatul care a ieșit înainte? Cum a ieșit ca să arunce ocară asupra lui Israel! Și pe orice om care-l va răpune, regele îl va îmbogăți cu mare avuție și i-o va da pe fata lui [de soție] și va scuti [de dări] casa tatălui lui, în Israel!" (26) Iar David a grăit către oamenii de lângă el, zicând: „Ce se va face pentru cel care-l va doborî pe Străinul acesta și va ridica ocara de la Israel? Căci cine e Străinul acesta netăiat împrejur, ca să facă de ocară oștirea Dumnezeului celui viu?" (27) Iar poporul i-a dat răspuns în același chip, spunând: „Așa se va face pentru cel care-l va doborî." (28) Și fratele lui mai mare, Eliab, l-a auzit vorbind cu oamenii aceia; și s-a mâniat Eliab în inima sa împotriva lui David și i-a zis: „De ce-ai coborât aici și pe mâna cui ai lăsat oițele acelea în pustie? Îți știu eu trufia și răutatea inimii, ai coborât ca să vezi lupta." (29) Și David i-a răspuns: „[Dar] ce-am făcut? Am vorbit și eu." (30) Și s-a întors către altcineva, și a vorbit cu cuvintele acestea, și poporul i-a răspuns aceleași lucruri ca mai înainte. (31) Și s-au auzit cuvintele pe care le-a rostit David, și le-au rostit dinaintea lui Saul, iar acesta l-a luat lângă sine.

32 Și David i-a zis lui Saul: „Să nu-și piardă nădejdea inima stăpânului meu din pricina aceluia: robul tău se va duce să se lupte cu acest Străin." 33 Și Saul i-a zis lui David: „Nu, n-ai cum să te duci la Străin ca să te lupți cu el, pentru că tu ești un băiețandru, iar el este om războinic încă din tinerețe." 34 David însă i-a spus lui Saul: „Robul tău păștea turma pentru tatăl său și, când venea leul sau ursoaica și lua câte-o oaie din turmă, 35 eu ieșeam după el și-l doboram și-i smulgeam oaia din bot; și dacă sărea la mine îl apucam de gâtlej, și-l doboram, și-l răpuneam. 36 Iar pe ursoaică, robul tău o lovea, ca și pe leu; și Străinul acesta netăiat împrejur [va] fi ca unul dintre ei. Nu mă voi duce oare să-l dobor și să scot astăzi ocara din Israel? Căci cine este acest netăiat împrejur care a umplut de ocară oștirea Dumnezeului celui viu? 37 Domnul care m-a scăpat din gheara leului și din gheara ursoaicei, El mă va scăpa și din mâna Străinului acestuia netăiat împrejur!" Și Saul i-a spus lui David: „Du-te, și Domnul va fi cu tine!"

17,32 „Să nu-și piardă nădejdea inima stăpânului meu": TM are „Să nu-și piardă nimeni nădejdea" (*litt.* „să nu i se prăbușească nimănui inima").

17,34 Lupta lui David cu fiarele a fost interpretată alegoric de Părinți. Pentru Hipolit, David prefigurează lupta lui Hristos cu moartea („leul"), cu păcatul („ursoaica"). El a alungat și lupul (diavolul) din preajma turmei și a zdrobit capul șarpelui (Hipolit, *David...* 11,4).

38 Şi Saul l-a îmbrăcat pe David într-un suman lung şi i-a pus pe cap un
coif de aramă, 39 şi l-a încins pe David peste suman cu sabia sa; şi [David] a
ostenit umblând [cu ele] încolo şi încoace. Şi David i-a spus lui Saul: „Nu
voi putea umbla cu acestea, pentru că nu sunt deprins." Şi i le-au luat. 40 Iar
el şi-a luat într-o mână toiagul, şi-a ales din şuvoi cinci pietre netede şi le-a
pus grămadă în vasul de păstor pe care îl purta, iar în cealaltă mână şi-a luat
praştia; şi s-a îndreptat către bărbatul Străin.
41 Străinul a pornit spre David, apropiindu-se; *iar omul care-i purta
pavăza mergea înaintea lui.* 42 *Străinul s-a uitat către el,* şi Goliat l-a văzut
pe David şi şi-a râs de el, pentru că era un băieţandru; el era roşcovan, cu
ochi frumoşi. 43 Şi Străinul i-a zis lui David: „Ce, sunt câine, să vii la mine
cu o bâtă şi cu pietre?" Şi David i-a răspuns: „Nu, mai rău decât un câine!"
Şi Străinul l-a blestemat cu zeii lui pe David. 44 Şi i-a spus Străinul lui
David: „Vino la mine şi am să dau carnea de pe tine păsărilor cerului şi
dobitoacelor pământului." 45 David însă i-a răspuns Străinului: „Tu vii
împotriva mea cu sabie, cu suliţă şi cu scut, iar eu vin spre tine în numele
Domnului Sabaoth, Dumnezeul oştirii lui Israel, pe care ai umplut-o astăzi
de ocară. 46 Domnul te va închide astăzi în mâna mea, şi te voi ucide, şi-ţi
voi tăia capul, iar mădularele tale şi mădularele oştirii Străinilor le voi da

---

17,38 Am tradus prin „suman" gr. μανδύα; μανδύας denumeşte un veşmânt lung, purtat în 2Rg. 10,4 de ambasadorii lui David, iar în 2Rg. 20,8 de soldaţi. Această haină e asimilată de autorii antici cu haina militară numită *sagum*.

17,40 „în vasul de păstor": ἐν τῷ καδίῳ, κάδιον desemnând un recipient rigid, de tip urcior, găleată. BA traduce „dans le seau de berger". E posibil ca David să fi purtat la el, pe lângă toiagul de păstor, şi găleata de muls. Acolo pune grămadă (εἰς συλλογήν) pietrele adunate din torent. Συλλογή redă cuvântul ebraic *yal^eqûṯ* (tradus în TOB prin „sacoche"), din rădăcina *LQṮ* „a aduna". La v. 34 îi spusese lui Saul că e păstor, iar aici are în mână un toiag. Toiagul, naiul şi vasul de muls fac parte din recuzita tradiţională a păstorului; iconografia creştină îl reprezintă adesea cu ele pe Bunul Păstor (DACL 13^2, 1938, coll. 2303, 2314, 2317-2318: reproduceri ale unor picturi din catacombe). ♦ Despre simbolistica generală a „armelor" lui David, *cf.* nota 17,1-58. „Toiagul" simbolizează şi prefigurează crucea prin care Iisus Hristos a învins moartea şi păcatul (Hipolit, *David...* 12,2; Cezar de Arles, *Sermo* 121,7). Tot pentru Hipolit, praştia reprezintă porunca iubirii de Dumnezeu, armă de o eficacitate absolută împotriva diavolului (*ibid.*). Pietrele culese de David din albia râului simbolizează preceptele Legii vechi, după Augustin. David le pune pe acestea în găleata de lapte, care reprezintă învăţătura Bisericii. Abia acum preceptele respective devin eficiente (Augustin, *Despre psalmul 143* 2; *Sermo* 32,8).

17,42 David şi Goliat se provoacă la fel ca eroii homerici.

astăzi păsărilor cerului şi fiarelor pământului! Şi va şti tot pământul că este Dumnezeu în Israel. [47] Şi va şti toată adunarea că Domnul mântuieşte nu cu sabia şi cu suliţa, pentru că războiul este al Domnului, iar Domnul vă va da în mâinile noastre."

[48] Şi Străinul s-a ridicat şi a pornit în întâmpinarea lui David. *Şi David a dat zor, şi a alergat spre linia de bătaie, în calea Străinului.* [49] Şi David şi-a vârât mâna în vas, a luat de acolo o piatră, a azvârlit-o cu praştia şi l-a lovit pe filistean în frunte; iar piatra a trecut prin chivără şi [până] la fruntea lui, iar el a căzut cu faţa la pământ. *(50) [Aşa] l-a biruit David pe Străin, în ziua aceea, cu praştia şi cu piatra; l-a doborât şi l-a omorât: şi sabie nu se afla în mâna lui David.* [51] David a alergat, s-a oprit lângă el, i-a luat sabia, l-a ucis şi i-a tăiat capul. Iar Străinii au văzut că voinicul lor a murit şi au luat-o la fugă. [52] Şi bărbaţii lui Israel şi ai lui Iuda s-au ridicat cu chiote şi au alergat pe urmele lor până la intrarea în Geth şi până la poarta Ascalonului; şi au căzut dintre Străini, răniţi [de moarte], pe drumul către porţi, şi până la Geth şi până la Accaron. [53] Iar bărbaţii lui Israel s-au întors, abătându-se din urmărirea Străinilor, şi le-au călcat taberele cu totul. [54] Şi David a luat capul Străinului şi l-a dus la Ierusalim, iar armele acestuia le-a pus în cortul său.

(55) Când Saul l-a văzut pe David că porneşte să-l înfrunte pe Străin, i-a zis lui Abenner, căpetenia oştirii: „Al cui fiu e flăcăul acesta?" Iar Abenner i-a zis: „Viu este sufletul tău, o, rege, dacă ştiu." (56) Iar regele i-a zis: „Întreabă tu al cui fiu e flăcăul acesta!" (57) Şi când David s-a întors, după ce l-a doborât pe Străin, Abenner l-a luat cu el şi l-a dus dinaintea lui Saul, cu capul Străinului în mână. (58) Iar Saul i-a spus: „Al cui fiu eşti, băiete?" Şi David a răspuns: „Fiul robului tău Iessai din Bethleem."

17,49 Felul în care moare Goliat aminteşte de cele întâmplate cu Dagon (5,3-4). ♦ Piatra este simbolul lui Hristos, pentru Părinţi (Irineu, *Adv. haer.* V,35; Maxim de Torino, *Sermo* 85,3). Pentru Augustin, cele cinci pietre puse în găleata de lapte de către David simbolizează Pentateuhul, iar piatra aruncată trimite la ideea unităţii Scripturii (*Despre psalmul 143* 2).

17,51 Goliat este ucis cu propria armă, precum diavolul va pieri de propria lui răutate (Hipolit, *David...* 15,4). Pentru Efrem, sabia care-l ucide pe Goliat este simbolul crucii care ucide păcatul (*Despre răstignire* 7,4). După Evr. 4,12, sabia simbolizează Cuvântul lui Dumnezeu. Cu acest Cuvânt este ucis diavolul (Ambrozie, *Despre psalmul 118* 18,25).

17,54 Ierusalimul nu poate apărea aici decât cu anticipaţie.

17,55-57 Paragraf dificil, deoarece Saul îl cunoştea pe David. E de presupus existenţa a două tradiţii independente asupra modului în care David a intrat în slujba lui Saul. Aceasta este considerată mai veche decât cea din 16,14-23. Textul scurt elimină această dificultate.

18 *(1) Şi a fost aşa: atunci când a sfârşit de vorbit către Saul, sufletul lui
Ionathan s-a lipit de sufletul lui David, şi Ionathan l-a îndrăgit ca pe sufle-
tul său. (2) Şi Saul l-a luat la sine în ziua aceea şi nu l-a mai lăsat să se ducă
acasă la tatăl lui. (3) Şi Ionathan a făcut un legământ cu David, pentru că-l
îndrăgise ca pe sufletul său. (4) Şi s-a dezbrăcat Ionathan de veşmântul pe
care-l avea pe el şi i l-a dat lui David, împreună cu sumanul său; şi [i-a dat]
până şi sabia lui, şi arcul şi cingătoarea. (5) David se ducea la toate luptele
la care-l trimitea Saul [şi] izbândea; Saul l-a pus în fruntea războinicilor,
iar el a fost plăcut în ochii întregului popor şi în ochii robilor lui Saul.*

6 *Şi a fost aşa: când veneau ei înapoi, la întoarcerea lui David, după
ce-l doborâse pe Străin,* cete de femei au ieşit, din toate cetăţile lui Israel,
ca să-l întâmpine pe David, *cântând şi jucând,* în [sunet] de timpane şi de
chimvale, şi [strigăte] de bucurie. 7 Femeile cântau şi spuneau:

„Saul şi-a doborât miile,
iar David, zecile de mii."

8 Iar lui Saul lucrul nu i-a căzut bine din pricina vorbei acesteia; şi a
spus: „Lui David i-au dat zecile de mii, iar mie mi-au dat miile; *nu-i mai
lipseşte decât domnia!*" 9 Şi Saul nu l-a mai privit cu ochi buni pe David din
ziua aceea şi mai apoi.

*(10) Şi a fost aşa: de a doua zi, un duh rău de la Domnul s-a şi abătut
asupra lui Saul şi [acesta] a început să profeţească în mijlocul casei. Iar
David îşi trecea mâna peste coarde, ca în fiecare zi; Saul [era cu] mâna pe
lance. (11) Şi Saul şi-a ridicat lancea şi a spus: „O să-l ţintuiesc pe David de
perete!" Însă David s-a ferit dinaintea lui, de două ori.*

12 Lui Saul i s-a făcut frică de David – *căci Domnul era cu el şi de Saul
se îndepărtase* –, 13 l-a trimis de lângă el şi l-a pus căpetenie peste o mie; şi
el pleca şi se întorcea în fruntea poporului. 14 Şi David era priceput în toate
căile sale, iar Domnul era cu el. 15 Şi Saul vedea că David era foarte priceput
şi se temea de el. 16 Şi tot Israelul şi Iuda îl îndrăgeau pe David, pentru că el
pleca şi se întorcea în fruntea poporului.

*(17) Saul i-a zis lui David: „Iat-o pe fiica mea cea mai mare, Merob. Ţi-o
voi da de soţie, numai să-mi stai în preajmă ca un viteaz şi să porţi războa-
iele Domnului!" Căci Saul [îşi] spusese: „Mâna mea să nu fie asupra lui,
ci să fie asupra lui mâna Străinilor." (18) Dar David i-a spus lui Saul: „Cine*

18,8 Înainte de „lucrul nu i-a căzut bine", TM are „Saul s-a aprins foarte".
18,13 „pleca şi se întorcea": semitism.

sunt eu? Şi ce fel de viaţă duce familia tatălui meu în Israel, ca să fiu ginerele regelui?" [(19)] *Şi a fost aşa: când era vremea ca Merob, fiica lui Saul, să-i fie dată lui David, ea i-a fost dată de soţie lui Esriel din Moulath.*

[20] Dar fiica lui Saul, Melchol, l-a îndrăgit pe David; şi i s-a dat de ştire lui Saul şi în ochii lui i-a plăcut [aceasta]. [21] Şi Saul a spus: „Am să i-o dau lui şi o să-i fie piatră de poticnire." Dar mâna Străinilor se afla asupra lui Saul. – *Iar Saul i-a spus lui David, a doua oară: „Astăzi o să-mi fii ginere."* – [22] Şi Saul le-a dat poruncă slujitorilor săi, zicând: „Vorbiţi-i voi în taină lui David şi spuneţi-i: «Iată, regele îţi vrea [binele] şi toţi slujitorii lui te îndrăgesc. Fii, dar, ginerele regelui!»" [23] Şi slujitorii lui Saul i-au grăit la ureche lui David aceste vorbe, iar David le-a zis: „Vi se pare aşa de uşor să fii ginerele regelui? Eu sunt un om de rând, nu de vază." [24] Slujitorii i-au dat de ştire lui Saul cele rostite de David. [25] Iar Saul a zis: „Să-i spuneţi acestea lui David: «Nu vrea regele [nimic] ca dar, ci numai o sută de prepuţuri de-ale Străinilor, ca să se răzbune pe vrăjmaşii lui»!" Căci Saul îşi pusese în gând să-l arunce pe David în mâinile Străinilor. [26] Iar slujitorii lui Saul i-au dat de ştire lui David aceste lucruri, şi lui David i-a plăcut cuvântul, să fie ginerele regelui. [27] David s-a ridicat şi a pornit, împreună cu oamenii săi, şi a doborât din rândurile Străinilor o sută de bărbaţi şi i-a adus regelui prepuţurile lor. Şi a ajuns ginerele regelui şi acesta i-a dat-o pe Melchol, fiica sa, de soţie.

[28] Şi Saul vedea că Domnul este cu David şi că întregul Israel îl îndrăgea, [29] şi se temea tot mai mult de David. *Şi Saul l-a duşmănit pe David câte zile a avut.* [(30)] *Iar căpeteniile Străinilor au ieşit [la luptă]; şi s-a întâmplat, la toate ieşirile lor, că David avea mai multă izbândă decât toţi robii lui Saul şi numele lui a ajuns la mare cinste.*

18,20-27 Căsătoria lui David cu Melchol aminteşte de istoria lui Iacob (Gen. 29,15-30).

18,21 „a doua oară", gr. ἐν ταῖς δυσὶν poate fi înţeles şi ca: „cu privire la cele două [fete]." ♦ „Astăzi o să-mi fii ginere" este probabil formula tradiţională pronunţată de tată, prin care acesta întăreşte logodna.

18,25 „dar [de zestre]", gr. δόμα: TM are *mohar*, suma dată de logodnic tatălui viitoarei mirese. Termenul folosit, în general, în LXX pentru „zestre" este φερνή, care exprimă uzanţa inversă, în vigoare la greci. Δόμα respectă sensul cuvântului ebr., dar mai precis ar fi fost ἕδνα, folosit de Symmachos şi Theodoret.

18,27 În Ps.-Ieronim şi în TM, David dă o sută de prepuţuri pentru Merob şi altă sută pentru Melchol, la fel cum Iacob muncise şapte ani pentru Leia şi încă şapte pentru Rahel.

18,28 „întregul Israel îl îndrăgea": TM are „Mical, fata lui Saul, îl iubea".

19 1 Şi Saul a grăit cu fiul său Ionathan şi cu toţi slujitorii săi, ca să-l
omoare pe David. Dar Ionathan, fiul lui Saul, era cu totul de partea lui
David; 2 şi Ionathan i-a dat de ştire lui David, zicând: „Saul caută să te
omoare. Aşadar, păzeşte-te mâine dimineaţă, ascunde-te şi stai pitit! 3 Eu
voi ieşi şi mă voi ţine pe lângă tata pe câmp, pe unde te vei afla tu; şi voi
vorbi cu tata despre tine, voi vedea cum va fi şi îţi voi da de ştire."

4 Şi Ionathan l-a vorbit de bine pe David în faţa tatălui său, Saul, şi i-a
zis: „Să nu-şi facă păcat regele cu robul tău David, pentru că el n-a păcătuit
faţă de tine, iar faptele lui sunt cât se poate de bune. 5 Şi-a pus sufletul şi l-a
doborât pe Străin, iar Domnul a făcut izbăvire mare; şi întregul Israel a
văzut şi s-a bucurat. Aşa că de ce să-ţi faci păcat cu sânge nevinovat şi să-l
omori degeaba?" 6 Şi Saul a ascultat cuvântul lui Ionathan şi a jurat, zicând:
„Viu este Domnul – nu va muri!" 7 Şi Ionathan l-a chemat pe David şi i-a
dat de ştire toate aceste lucruri şi Ionathan l-a dus pe David la Saul şi
[acesta] era pe lângă el ca şi mai ieri, alaltăieri.

8 Şi a început din nou războiul împotriva lui Saul, iar David s-a purtat ca
un viteaz şi s-a războit cu Străinii şi i-a izbit foarte, foarte tare, iar aceştia
au fugit dinaintea lui.

9 Dar duh rău de la Dumnezeu a fost [iarăşi] asupra lui Saul: dormea în
casă cu lancea în mână, iar David îşi trecea mâna pe coarde. 10 Şi Saul căuta
să-l lovească pe David cu lancea, dar David s-a ferit [mereu] din faţa lui
Saul şi [acesta] a tot izbit cu lancea în perete. Iar David s-a dat deoparte şi a
scăpat nevătămat.

11 Şi a fost aşa: în noaptea aceea, Saul şi-a trimis soli la casa lui David,
ca să-l pândească, iar în zori, să-l omoare. Şi i-a dat de ştire lui David
Melchol, nevasta lui, şi i-a zis: „Dacă nu-ţi scapi viaţa în noaptea aceasta,
mâine dimineaţă vei fi omorât!" 12 Şi Melchol l-a lăsat în jos pe David pe
fereastră, iar [acesta] a plecat, a fugit şi a scăpat. 13 Melchol a luat copârşeul

---

19,5 „Şi-a pus sufletul": textul grec reproduce expresia ebraică *śīm ('eth) nepheş b^{e}khaph*, „a-şi pune sufletul în palmă", cu sensul „a-şi oferi viaţa", „a-şi risca viaţa". Ea se regăseşte în Jud. 12,3; 1Rg. 28,21; Iov 13,14.

19,11 „Şi a fost aşa: în noaptea aceea" nu apare în TM.

19,13 „copârşeul gol", gr. κενοτάφια: TM are „terafimii (*t^{e}rāphīm*)" (deci Melchol a luat „idolul din casă"). Este singurul loc în care ebraicul *t^{e}rāphīm* este echivalat astfel. Traducătorii BA, Bernard Grillet şi Michel Lestienne, presupun că traducătorul grec al 1Rg. îşi reprezintă, sub numele la plural κενοτάφια, un sarcofag antropomorf gol, un tip de coşciug existent în Egipt din vremea Noului Imperiu şi foarte răspândit în epoca saită

gol, l-a pus în pat, a aşezat un ficat de capră la cap şi l-a acoperit cu o
tunică. 14 Saul a trimis soli să pună mâna pe David, dar [ei] i-au spus că e
bolnav. 15 Şi i-a trimis asupra lui David, zicându-le: „Aduceţi-l la mine cu
pat [cu tot], ca să-l dau morţii!" 16 Şi solii s-au întors şi, iată, în pat era
copârşeul gol, iar la cap un ficat de capră. 17 Şi Saul i-a spus lui Melchol:
„De ce m-ai înşelat în felul acesta şi i-ai dat drumul vrăjmaşului meu, de-a
scăpat?" Şi Melchol i-a răspuns lui Saul: „El mi-a zis: «Lasă-mă să plec, că,
de nu, te omor!»"

18 Şi David a fugit şi a scăpat teafăr; a ajuns la Samuel la Armathaim şi
i-a povestit tot ce i-a făcut Saul. Şi David şi Samuel au plecat şi s-au aşezat
la Nauath-în-Rama. 19 Şi lui Saul i s-a dat de ştire: „Iată, David [se află] la
Nauath-în-Rama." 20 Saul a trimis soli să pună mâna pe David; iar ei au
văzut adunarea profeţilor şi pe Samuel stând în fruntea lor. Şi duhul lui
Dumnezeu s-a pogorât peste trimişii lui Saul şi ei au prins să profeţească.
21 Şi i s-a dat de ştire lui Saul, de a trimis alţi soli, dar şi aceştia au prins să
profeţească. Iar Saul s-a pus să trimită soli şi a treia oară, însă şi aceştia au
prins să profeţească.

22 Şi Saul s-a pornit cu mânie şi a plecat şi el la Armathaim; a mers până
la puţul din aria din Sephi şi a întrebat: „Unde sunt Samuel şi David?" Şi
i-au spus: „Sunt la Nauath-în-Rama." 23 A plecat de acolo spre Nauath-
-în-Rama şi a fost şi peste el duhul lui Dumnezeu; şi a tot mers profeţind
până a ajuns la Nauath-în-Rama. 24 Şi-a scos veşmintele şi a profeţit dinain-
tea lor, apoi s-a prăbuşit la pământ dezbrăcat [şi a rămas acolo] toată ziua şi
toată noaptea. De aceea se spunea: „Oare este şi Saul printre profeţi?"

20 1 Şi David a fugit din Nauath-în-Rama, s-a dus în faţa lui Ionathan
şi a zis: „Ce-am făcut şi cu ce-am greşit şi cu ce-am păcătuit dinaintea

---

(*cf.* S. Sauneron, art. „Sarcophages", *Dictionnaire de la civilisation égyptienne*, Paris, 1970, pp. 257-258; C. Bridonneau, „Le Livre des morts et les coutumes funéraires", în *Le Monde de la Bible* 78, 1992, pp. 30-31). Aceste sarcofage erau adesea aşezate unul într-altul – ca păpuşile ruseşti –, ceea ce ar explica pluralul grec. Oricum, τάφος, ταφή sunt adesea folosite la plural cu sens de singular. ♦ „un ficat de capră": TM are „o împletitură din păr de capră" (traducere după BJ şi AB I Sam.). Termenul ebr. este un *hapax* cu sens incert, iar traducerea gr. reflectă probabil o lecţiune coruptă a acestuia (AB I Sam., p. 326). „Împletitura" din păr de capră poate fi o perucă folosită pentru derutarea trimişilor lui Saul.

19,22 „s-a pornit cu mânie" nu apare în TM.

tatălui tău, de încearcă [să-mi ia] viața?" [2] Și Ionathan i-a zis: „Nici vorbă! Nicidecum nu vei muri. Iată, tatăl meu nu va face nici un lucru, mare sau mic, fără să-l dezvăluie urechilor mele; de ce mi-ar ascunde tata lucrul acesta? Nu, nu se poate!" [3] Însă David i-a răspuns lui Ionathan și i-a spus: „Tatăl tău a aflat și știe că am găsit trecere în ochii tăi și a spus: «Să nu afle Ionathan aceasta, că n-are să vrea!» Dar viu este Domnul și viu este sufletul tău! – așa cum ți-am spus, între mine și moarte s-a umplut [locul]." [4] Și Ionathan i-a spus lui David: „Ce poftește sufletul tău și ce să fac pentru tine?" [5] David i-a răspuns lui Ionathan: „Iată, mâine e Luna nouă, dar eu nicidecum nu mă voi așeza la masă să mănânc cu regele: lasă-mă să plec și mă voi ascunde în câmp până la asfințit. [6] Dacă tatăl tău va băga de seamă [că nu sunt acolo], să-i spui: «David m-a rugat stăruitor să-l las să dea o fugă până în cetatea sa, Bethleem, pentru că acolo [se face] jertfa de fiece an pentru întregul său trib.» [7] Și dacă spune: «Bine!», atunci robul tău [va fi] pe pace; dacă-ți răspunde însă cu asprime, să știi că, în el, răul s-a împlinit. [8] Fă [așadar] milă cu robul tău, pentru că ai făcut cu robul tău un legământ dinaintea Domnului. Iar dacă e vreo nelegiuire la robul tău, dă-mă tu morții! De ce să mă mai duci până la tatăl tău?" [9] Și Ionathan i-a zis: „Nicidecum! Căci, dacă voi afla că s-a împlinit răul în tatăl meu încât să vină asupra ta – iar de nu, îți voi da de știre în cetățile tale." [10] David i-a spus lui Ionathan: „Cine-mi va da de știre dacă tatăl tău răspunde cu asprime?" [11] Și Ionathan i-a zis lui David: „Du-te și rămâi în câmp!" Și s-au dus amândoi la câmp.

20,2 „Nici vorbă!": *litt.* „în nici un fel ție".

20,3 „între mine și moarte s-a umplut [locul]": TM are „e ca un pas". Imaginea din LXX se deosebește de cea din TM, pe care o păstrează Aquila și Symmachos.

20,5 „Luna nouă": prima zi a lunii, după calendarul lunar respectat de Israel. Pentru această zi de sărbătoare erau prescrise jertfe (*cf.* Amos 8,5; Num. 28,11-15), iar în perioada monarhiei se pare că regele avea îndatoriri speciale pentru această zi (*cf.* Iez. 45,17) (AB I Sam., p. 341).

20,6 „jertfa de fiece an" (*litt.* „jertfa zilelor"). Aceeași formulare greacă și aceeași traducere ca în 1,3.

20,8 Legământul făcut înaintea Domnului trimite la o relatare existentă în varianta lungă, care nu ni s-a păstrat.

20,9 „... să vină asupra ta –, iar de nu, îți voi da de știre în cetățile tale": o altă punctuație ar conduce la traducerea „... să vină asupra ta, iar de nu, asupra cetăților tale, îți voi da de știre".

12 Şi Ionathan i-a spus lui David: „Domnul Dumnezeul lui Israel ştie că-l
voi întreba pe tata, când se va ivi prilejul, de trei ori; şi, iată, [dacă este]
bine pentru David, nu voi trimite pe nimeni la tine la câmp. 13 Acestea să-i
facă Dumnezeu lui Ionathan şi acestea să le adauge! – că îţi voi trimite
[veştile] rele şi le voi dezvălui urechilor tale; şi te voi lăsa să pleci, şi te vei
duce în pace! Şi Domnul va fi cu tine, aşa cum era cu tatăl meu. 14 Şi apoi,
cât voi trăi, vei face milă cu mine, iar, când voi muri, 15 să nu-ţi îndepărtezi
mila de casa mea în veci; iar de nu, când Domnul îi va pierde pe toţi vrăj-
maşii lui David, unul câte unul, de pe faţa pământului, 16 numele lui
Ionathan să fie scos din casa lui David, iar Domnul să ceară socoteală vrăj-
maşilor lui David!" 17 Şi Ionathan s-a legat iarăşi cu jurământ către David,
căci iubea sufletul celui care-l iubea pe el.
18 Şi Ionathan a zis: „Mâine e Luna nouă; se va băga de seamă [lipsa] ta,
pentru că se va băga de seamă jilţul tău. 19 În trei rânduri să iei seama, şi să
te duci la locul tău, unde te-ai ascuns, în zi de lucru, şi să te aşezi lângă
acest *ergab*. 20 Iar eu am să ţintesc cu săgeţi de trei ori înspre Amattari, 21 şi,

---

20,12-13 În LXX Ionathan îi va aduce personal lui David informaţia doar dacă Saul are gând rău asupra lui. După TM (pasaj dificil), Ionathan îl va anunţa direct pe David, oricare ar fi dispoziţia lui Saul cu privire la el.

20,15-16 „iar de nu": TM are „nici când" ♦ „numele lui Ionathan să fie scos din casa lui David, iar Domnul să ceară socoteală...": TM are „Şi Ionatan a încheiat un legământ cu casa lui David, iar Domnul va cere socoteală...".

20,19 „unde te-ai ascuns, în zi de lucru (τῇ ἐργασίμῃ)": traducătorii BA traduc prin „jour ouvré", considerând că asemenea zi se opune „zilei de sărbătoare", cea a lunei noi, la fel cum, în Ez. 46,1, se opun cele şase zile lucrătoare sabatului. O traducere mai potrivită ar fi: „în ziua [aceea] obişnuită". Ieronim (*in die qua operari licet*) şi Targumul Io. („zi profană") înţeleg astfel expresia ebraică (TM *yōm hamma'aśeh*); interpreţii moderni ai TM o traduc adesea prin „ziua faptei", expresie care evocă un episod care nu ni s-a transmis. ♦ Pentru *ergab*, *cf.* nota 6,11. TM are însă *hā'ebhen ha'āzel*, „piatra lui Ezel" (Ieronim: *lapis cui est nomen Ezel*). Dar, cum verbul *'āzal* înseamnă „a pleca", textul ebraic se poate traduce „piatra plecării".

20,20 „Amattari": transcrie ebraicul *maṯṯārāh*, care înseamnă cel mai adesea „pază", „închisoare" (fiind tradus de Aquila şi Theodotion prin φυλακή), dar şi „ţintă" (de unde o altă traducere atribuită lui Aquila: σκοπός). Termenul apare în Iov 16,13 şi Plâng. Ier. 3,12, unde este tradus prin σκοπός. Se poate presupune că traducerea 1Rg. transformă termenul ce înseamnă „ţintă" în toponim pentru că, în secolul al II-lea î.H., când se face această traducere, evreii, doritori să-şi păstreze identitatea faţă de elenism, au evitat să-i atribuie lui Ionathan ca o ocupaţie obişnuită tirul cu arcul la ţintă, care era una din ocupaţiile efebilor greci.

iată, voi trimite slujitorul, zicându-i: «Hai, găseşte-mi săgeata!» Dacă îi
spun slujitorului: «Săgeata e dincoace de tine: aşa e, ia-o!», înfăţişează-te,
căci eşti pe pace şi nu este nimic – viu este Domnul!; [22] dacă însă îi spun
băiatului: «Săgeata e dincolo de tine!», să pleci, căci Domnul te-a trimis [de
acolo]. [23] Cât despre ceea ce am vorbit eu şi cu tine, iată, Domnul este
martor între mine şi tine până în veci!"

[24] Şi David s-a ascuns pe câmp. Şi s-a făcut Luna [nouă] şi regele vine
la masă să mănânce. [25] Şi regele s-a aşezat pe jilţul său, ca de fiecare dată,
pe jilţul de la perete, şi s-a aşezat în faţa lui Ionathan; şi Abenner s-a aşezat
alături de Saul, şi s-a cunoscut locul lui David. [26] Saul n-a spus nimic în ziua
aceea, pentru că [şi]-a zis: „Pesemne că nu e curat, căci nu se va fi curăţit."

[27] Şi a fost aşa: [în] ziua a doua, a doua zi a Lunii, s-a cunoscut locul lui
David. Şi Saul i-a spus lui Ionathan, fiul său: „De ce n-a venit fiul lui Iessai
nici ieri, nici azi la masă?" [28] Şi Ionathan i-a răspuns lui Saul şi i-a zis:
„David m-a rugat să se ducă până în cetatea lui, Bethleem, [29] şi mi-a spus:
«Lasă-mă să plec, pentru că în cetate e o jertfă pentru trib şi fraţii mei m-au
chemat. Iar acum, dacă am aflat bunăvoinţă în ochii tăi, mă voi duce liniştit
să mă văd cu fraţii mei.» De aceea n-a venit la masa regelui." [30] [Atunci]
Saul s-a pornit cu mânie asupra lui Ionathan şi i-a zis: „Fecior de fată uliţar-
nică! Oare nu ştiu eu că eşti înţeles cu fiul lui Iessai, spre ruşinea ta şi spre
ruşinea goliciunii mamei tale? [31] Căci, atâtea zile câte mai trăieşte fiul lui
Iessai pe pământ, nu se va întemeia domnia ta! Aşa că trimite odată să-l
prindă pe flăcău, căci e vrednic de moarte!" [32] Ionathan i-a răspuns lui Saul:
„De ce să moară? Ce a făcut?" [33] Saul şi-a ridicat suliţa înspre Ionathan, ca
să-l omoare. Iar Ionathan a înţeles că în tatăl său se împlinise răul, ca să-l
omoare pe David. [34] Şi Ionathan a sărit de la masă, înfierbântat de mânie, şi
n-a mâncat pâine în a doua zi a lunii; era rănit din pricina lui David, pentru
că tatăl său ajunsese până la capăt împotriva lui.

[35] Şi a fost aşa: dis-de-dimineaţă, Ionathan a ieşit la câmp, aşa cum sta-
tornicise [după cuvântul dat] cu mărturie către David, şi cu el se afla un
slujitor mai tânăr. [36] Şi i-a spus slujitorului: „Dă fuga de-mi găseşte săgeţile

---

20,29 „mă voi duce liniştit (διασωθήσομαι)", *litt.* „voi fi/ajunge teafăr".

20,34 „ajunsese până la capăt împotriva lui": TM are „îl ocărâse".

20,35 „cu mărturie către David" (sau „faţă de martori..."): TM are „la întâlnirea cu David". Traducerea ebr. *mō'ēdh*, „întâlnire", prin μαρτύριον, în afara expresiei „cortul mărturiei", este specifică pentru 1Rg.

pe care le trag!" Şi slujitorul a dat fuga, iar Ionathan a tras cu săgeata peste
el. 37 Şi slujitorul s-a dus până în locul săgeţii pe care o trăsese Ionathan, şi
Ionathan a strigat după flăcău şi a zis: „Acolo e săgeata, dincolo de tine!"
38 Şi Ionathan a strigat după slujitorul său, zicând: „Grăbeşte-te, dă-i zor, nu
mai sta!" Iar slujitorul lui Ionathan a cules săgeţile pentru stăpânul său. 39 Şi
slujitorul n-a priceput nimic: doar Ionathan şi cu David ştiau vorba. 40 Şi
Ionathan i-a dat armele slugii şi i-a spus: „Pleacă, du-te în cetate!" 41 Iar când
slujitorul a intrat acolo, David s-a ridicat de la *ergab*, a căzut cu faţa la pământ
şi s-a închinat de trei ori în faţa lui; şi s-au sărutat unul pe altul şi au plâns
unul pentru altul vreme îndelungată. 42 Şi Ionathan i-a spus: „Mergi în pace
şi [să fie] cum am jurat noi amândoi în numele Domnului, zicând «Domnul
să fie martor între mine şi tine, şi între seminţia mea şi seminţia ta în veci!»"

21 1 David s-a sculat şi a plecat, iar Ionathan a intrat în cetate. 2 Şi David
a plecat la Nomba, la preotul Abimelech. Abimelech s-a înspăimântat întâl-
nindu-l şi i-a zis: „Cum de eşti singur şi nu-i nimeni cu tine?" 3 Şi David i-a
răspuns preotului: „Regele mi-a poruncit astăzi ceva şi mi-a zis: «Să nu ştie
nimeni lucrul pentru care te trimit şi pentru care ţi-am dat porunca!» Iar
pe slujitori i-am pus să jure că vor fi în locul numit «Credincioşia lui
Dumnezeu», Phellani Alemoni. 4 Acum, dacă ai cumva la îndemână cinci
pâini, dă-mi în mână ce vei găsi." 5 Preotul i-a răspuns lui David şi i-a spus:
„N-am la îndemână pâini de rând, ci numai pâini sfinţite. Dacă slugile tale
s-au păzit de femei, vor mânca." 6 Şi David i-a răspuns preotului şi i-a spus:
„Nu ne-am atins de femei ieri şi alaltăieri. Când am pornit la drum, toţi

---

20,41 „vreme îndelungată": *litt.* „până la împlinire mare".

21,2 Nomba (TM: *Nobh*) este localizată în apropierea Ierusalimului, spre nord, poate la Umm et-Tala.

21,3 „în locul numit «Credincioşia lui Dumnezeu» (θεοῦ πίστις), Phellani Alemoni": TM are „în locul cutare (*p^{e}lonī 'al^{e}mōnī*)"; expresia ebr. apare doar de trei ori în TM, desemnând un loc sau o persoană al cărei nume vorbitorul nu-l cunoaşte sau nu vrea să-l spună. Traducătorul grec transcrie corect sintagma ebraică, dar o traduce eronat, citind *MWNH* în loc de *MWNY* (AB I Sam., p. 347).

21,5 „pâini de rând (βέβηλοι)": Aquila, Symmachos şi Theodotion au preferat termenul neutru λαικοί.

21,6 „lucrurile": TM are *kelī*, „vas", dar şi „sac". Pasaj dificil de interpretat; David pare a spune că expediţia la care porneşte este, ce-i drept, profană (fuga de Saul), dar va fi sfinţită de pâinea sfinţită pe care o va duce în sac (TM) sau care va face parte din lucrurile sale (LXX).

slujitorii erau curaţi, dar drumul acesta nu e curat; azi însă se va sfinţi prin
lucrurile mele." 7 Iar preotul Abimelech i-a dat pâinile punerii dinainte,
pentru că acolo nu se găseau alte pâini decât pâinile înfăţişării, ridicate din
faţa Domnului, ca să se pună pâine caldă tot în ziua când au fost luate.
8 Şi, în ziua aceea, se afla acolo unul dintre slujitorii lui Saul, ţinut drept
neessaran dinaintea Domnului; şi numele lui era Doec sirianul şi ducea la
păscut catârcele lui Saul.
9 Şi David i-a spus lui Abimelech: „Vezi dacă ai aici, la îndemână, o
suliţă ori o sabie, pentru că nu mi-am luat cu mine nici sabia, nici armele;
căci vorba regelui era grabnică." 10 Şi preotul i-a zis: „Iată sabia lui Goliat
Străinul, pe care l-ai doborât în Valea Ela. E învelită într-o pânză! Dacă vrei
să ţi-o iei, ia-o, căci, în afară de aceasta, nu mai e alta aici." David a spus:
„Iată, nu mai este alta ca ea; dă-mi-o!" 11 Şi i-a dat-o. Iar David s-a ridicat şi
a fugit chiar în ziua aceea de la faţa lui Saul. Şi a ajuns David la Anchus,
regele din Geth. 12 Şi slugile lui Anchus i-au spus: „Nu e acesta David,
regele ţării? Nu pentru el jucau şi cântau femeile:
«Saul şi-a doborât miile,
iar David, zecile de mii?»"
13 Şi David a pus la inimă aceste cuvinte şi s-a temut foarte tare de
Anchus, regele din Geth. 14 Şi-a schimbat înfăţişarea înaintea lui şi, în ziua
aceea, s-a prefăcut: bătea toba în porţile cetăţii, dădea din mâini, se prăvălea
peste porţi şi-i curgeau bale în barbă. 15 Şi Anchus le-a zis slujitorilor:

21,7 „Pâinile punerii dinainte" (*cf.* Ex. 40,23) sau „pâinile înfăţişării" (*litt.* „feţei") sunt pâinile expuse dinaintea Domnului. Douăsprezece la număr, după ritualul Templului din Ierusalim, acestea erau schimbate de fiecare sabat. E posibil ca la Nomba să fi fost numai cinci.

21,8 „ţinut (συνεχόμενος, *litt.* reţinut) drept *neessaran*": TM „reţinut" (*ne'ṭār*). Verbul ebraic, cu conotaţii religioase, a fost mai întâi tradus, apoi transcris.

21,10 „într-o pânză": TM adaugă aici „în spatele efodului", instrumentul divinatoriu al preotului. Acesta va fi acuzat de Doec (22,10) că l-a întrebat pe Domnul pentru David.

21,12 „David, regele ţării": „ţara" (γῆ) poate fi înţeleasă şi ca ţinut şi ca teritoriul întregului Israel. David nu era încă rege decât în ochii Domnului. Pentru narator, ironia slujitorilor lui Anchus poate ascunde o profeţie. ♦ „jucau şi cântau": *litt.* „au ieşit [femeile] în coruri".

21,14 TM diferă sensibil de LXX. David nu cade peste porţile cetăţii, ci le marchează cu semnul *taw*, semnul luării în posesie. Astfel, David se înstăpâneşte asupra cetăţii.

21,15-16 „posedat": ebr. *ṣāgha'*, „a fi nebun", are mai multe echivalente în LXX. Aici este tradus prin ἐπίληπτος, care înseamnă, etimologic, „posedat" (*cf.* şi 4Rg. 9,11), dar şi „epileptic" în sens medical.

„Uitaţi-vă la el: e posedat! De ce mi l-aţi adus? 16 Duc eu oare lipsă de
posedaţi, de mi l-aţi adus să-l apuce pandaliile la mine? Acesta nu va intra
în casa mea!"

22 1 Şi David a plecat de acolo şi a scăpat teafăr; şi a ajuns la peştera
Odollam. Iar fraţii săi şi casa tatălui său au aflat şi au coborât la el acolo.
2 Şi s-au adunat la el toţi cei aflaţi în nevoie, toţi cei cu datorii şi toţi cei cu
sufletul amărât; iar el era căpetenia lor. Şi se aflau cu el ca la patru sute
de bărbaţi.
3 Şi David a plecat de acolo la Massepha din Moab şi i-a spus regelui
Moabului: „Lasă-i pe tatăl meu şi pe mama mea să stea la tine, până voi şti
ce va face Dumnezeu cu mine." 4 Şi a stăruit în faţa regelui Moabului, iar
[ei] au sălăşluit cu el toate zilele câte le-a stat David la adăpost.
5 Profetul Gad i-a spus lui David: „Nu mai sta la adăpost, pleacă şi vei
ajunge în ţara lui Iuda!" Iar David a plecat, a ajuns şi s-a aşezat în cetatea
Sarich.
6 Şi Saul a auzit că David fusese recunoscut, ca şi oamenii care erau cu
el. Şi Saul şedea pe Deal, mai jos de ţarina de la Rama, cu lancea în mână,
iar toţi slujitorii lui i se aflau în preajmă. 7 Şi Saul le-a spus slujitorilor care i
se aflau în preajmă: „Ascultaţi, fii ai lui Beniamin: oare într-adevăr fiul lui
Iessai vă va da tuturor ogoare şi vii şi vă va pune pe toţi căpetenii peste o
sută şi peste o mie? 8 Căci voi v-aţi pus cu toţii împotriva mea şi n-a fost
nimeni care să dezvăluie urechii mele când fiul meu a făcut un legământ cu
fiul lui Iessai; şi nici unul dintre voi nu-şi dă osteneala pentru mine şi nu
dezvăluie urechii mele că fiul meu l-a stârnit pe robul meu să se ridice ca un

---

22,1 Odollam figurează ca oraş pe lista cetăţilor din câmpie, din ţinutul lui Iuda. Este probabil Kirbet eş-Şeikh-Madhkur.

22,3 Moab se află pe ţărmul răsăritean al Mării Moarte. Rezumatul domniei lui Saul aminteşte de lupta acestuia împotriva Moabului (14,47) şi un rege al Moabului se luptă cu israeliţii în 12,9. După cartea Ruth, existau legături de rudenie între Moab şi familia lui David.

22,5 Dacă Odollam se află în Iuda, e greu de explicat cum se stabileşte David tot în ţinutul lui Iuda. Lecţiunea „Idumeea", din LXX-B, rezolvă această dificultate. ♦ Gad este numit „profet" sau „văzător" în 2Rg. 24,11; 1Par. 21,9; 29,29; 2Par. 29,25. Rolul acestui profet în viaţa lui David este comparabil cu cel al preoţilor Abimelech (22,10) şi Abiathar (23,9-12; 30,7-8): David este călăuzit de poruncile Domnului, transmise prin preot sau prin profet.

22,6 „pe Deal": TM are „sub tamariscul de pe înălţime".

vrăjmaş împotriva mea, aşa cum [o vădeşte] ziua de astăzi." [9] Dar Doec
sirianul, cel care era pus la catârcele lui Saul, i-a dat răspuns, zicând: „L-am
văzut pe fiul lui Iessai ajungând la Nomba, la preotul Abimelech, fiul lui
Achitob; [10] şi [acesta] l-a întrebat pe Domnul despre el, i-a dat merinde şi
i-a dat chiar şi sabia lui Goliat Străinul."

[11] Şi regele a pus să fie chemat Abimelech, fiul lui Achitob, şi toţi fiii
tatălui lui, preoţii din Nomba; şi s-au înfăţişat cu toţii la rege. [12] Şi Saul a
spus: „Ascultă, fiu al lui Achitob!" [Acesta] a răspuns: „Iată-mă, grăieşte
stăpâne!" [13] Şi Saul i-a spus: „De ce te-ai alăturat fiului lui Iessai împotriva
mea, i-ai dat pâine şi sabie şi l-ai întrebat pe Dumnezeu despre el, ca să se
ridice ca un vrăjmaş împotriva mea, aşa cum [o vădeşte] ziua de astăzi?"
[14] Şi el i-a răspuns regelui şi i-a spus: „Care dintre toţi robii tăi mai este ca
David de credincios, ginere al regelui, şi răspunzător de împlinirea tuturor
poruncilor tale, şi cu mare slavă în casa ta? [15] Oare astăzi am început să-l
întreb pe Dumnezeu despre el? Nicidecum! Regele să nu-l învinuiască pe
robul său şi întreaga casă a tatălui meu, căci robul tău nu ştia despre toate
astea nici un lucru, nici mic, nici mare." [16] Dar regele Saul a spus: „De
moarte vei muri, Abimelech, tu şi toată casa tatălui tău!"

[17] Şi regele le-a spus gărzilor care se aflau lângă el: „Aduceţi-i şi daţi-i
morţii pe preoţii Domnului, pentru că mâna lor e cu David şi au ştiut că e
fugar şi mi-au tăinuit acest lucru." Dar slujitorii regelui nu au vrut să-şi
ridice mâna asupra preoţilor Domnului. [18] Atunci regele i-a spus lui Doec:
„Întoarce-te tu şi du-te asupra preoţilor." Şi Doec sirianul s-a întors şi i-a
dat morţii pe preoţii Domnului în ziua aceea – trei sute şi cinci oameni, toţi
purtând *ephudul*. [19] Şi cetatea preoţilor, Nomba, a trecut-o prin tăişul sabiei,
de la bărbaţi până la femei, de la copilaşi până la prunci, juncani, asini şi oi.
[20] A scăpat un singur fiu de-al lui Abimelech, fiul lui Achitob, pe nume
Abiathar, şi a fugit după David. [21] Şi Abiathar i-a vestit lui David că Saul i-a
omorât pe toţi preoţii Domnului. [22] Şi David i-a spus lui Abiathar: „Ştiam în
ziua aceea că Doec sirianul îi va da de ştire negreşit lui Saul. Eu sunt
vinovat pentru sufletele din casa tatălui tău. [23] Rămâi cu mine, nu te teme,
căci acolo unde voi căuta un loc pentru viaţa mea, voi căuta şi pentru viaţa
ta, căci te afli sub bună pază alături de mine."

22,18 „trei sute şi cinci oameni, toţi purtând *ephudul*": TM are „optzeci şi cinci de oameni purtând efodul de in".

22,23 „unde voi căuta un loc pentru viaţa mea, voi căuta şi pentru viaţa ta": TM are „Cine va căuta să-mi ia viaţa va căuta să ia şi viaţa ta" (= „avem aceiaşi duşmani").

23 1 Şi i-au dat de veste lui David, zicând: „Iată, Străinii fac război la
Keila, şi pradă şi calcă în picioare ariile." 2 Şi David l-a întrebat pe Domnul,
zicând: „Oare să mă pornesc şi să-i lovesc pe aceşti Străini?" Şi Domnul i-a
spus: „Du-te şi-i vei lovi pe Străinii aceştia şi vei izbăvi Keila!" 3 Şi oame-
nii lui David i-au spus: „Iată, noi ne temem aici în Iudeea: cum ar fi dacă
ne-am duce la Keila? Ne ducem să fim pradă Străinilor?" 4 David s-a dus
iarăşi să-l întrebe pe Domnul, iar Domnul i-a răspuns şi i-a spus: „Ridică-te
şi coboară la Keila, căci Eu îi dau pe Străini în mâinile tale!" 5 Şi David s-a
dus la Keila împreună cu oamenii care erau cu el, s-a luptat cu Străinii şi ei
au fugit din faţa lui; [David] le-a luat vitele, i-a lovit cu mare prăpăd şi i-a
izbăvit David pe locuitorii din Keila.

6 Şi a fost aşa: când Abiathar, fiul lui Abimelech, a fugit la David, a
coborât şi el cu David la Keila cu un *ephud* în mână.

7 Şi i s-a dat de ştire lui Saul că David a ajuns la Keila; iar Saul a zis:
„Dumnezeu l-a vândut în mâinile mele, căci, ducându-se într-o cetate cu
porţi şi zăvoare, se află împresurat." 8 Şi Saul a chemat întregul popor să
coboare la război la Keila, ca să pună mâna pe David şi pe oamenii lui. 9 Iar
David şi-a dat seama că Saul nu tace despre răul pe care voia să i-l facă; şi
David i-a spus preotului Abiathar: „Adu *ephudul* Domnului!" 10 Şi David a
zis: „Doamne, Dumnezeul lui Israel, robul Tău a auzit fără tăgadă că Saul
caută să vină la Keila, ca să nimicească cetatea din pricina mea. 11 Oare va
fi împresurată? Oare va coborî Saul acum, aşa cum a auzit robul Tău?
Doamne, Dumnezeul lui Israel, vesteşte-i robului Tău!" Şi Domnul i-a răs-
puns: „Va fi împresurată." [12] 13 Şi David s-a ridicat împreună cu oamenii

---

23,1 Ca şi Odollam (*cf.* nota 22,5), Keila (Khirbet Qila, aflat la vreo patru kilometri de Odollam) se găseşte în câmpia din Iudeea. LXX 23,3 spune că ea nu se află în Iudeea. Lecţiunea „Idumeea" de la 17,1 din LXX-B are drept scop, poate, să rezolve dificultatea.

23,5 „şi ei au fugit din faţa lui" lipseşte din TM.

23,9 „Saul nu tace (οὐ παρασιωπᾷ) despre răul pe care voia să i-l facă": TM are „împotriva lui uneltea Saul rele". Ebr. *maḫărîş* este o formă hifil de la *ḥāraş*. Lexicografii moderni deosebesc două verbe cu rădăcina *ḤRŞ*, unul cu sensul „a păstra tăcerea", celălalt însemnând „a ara", dar şi „a unelti".

23,11„Oare va fi împresurată (*litt.* închisă)": TM are „Oare stăpânii din Qe'īlāh mă vor închide în mâna lui?". ♦ „Domnul i-a răspuns: «Va fi împresurată.»": TM are, în finalul v. 23,11: „va coborî", despre Saul. V. 12 în TM este „«Oare stăpânii din Qe'īlāh mă vor închide în mâna lui Saul, pe mine şi pe oamenii mei?» Şi Domnul a spus: «Vă vor închide»".

23,13 „patru sute": TM are „şase sute".

care erau cu el, ca la patru sute, şi au ieşit din Keila şi s-au dus unde se mai
puteau duce. Şi i s-a dat de veste lui Saul că David a scăpat din Keila şi
acesta n-a mai pornit la luptă.
[14] Şi David s-a aşezat în pustiu, la Maserem, la strâmtori; şi stătea în
pustiu pe muntele Ziph, în ţinut plin de uscăciune. Şi Saul îl căuta în fiece
zi, dar Domnul nu l-a dat în mâinile lui.
[15] David a văzut că Saul pornise să-l caute [pe el], pe David. El se afla
pe muntele uscat, la Noua [din] Ziph. [16] Şi Ionathan, fiul lui Saul, s-a ridicat
şi s-a dus la David la Noua şi şi-a întărit mâinile în Domnul. [17] Şi i-a spus:
„Nu te teme, căci mâna tatălui meu Saul nu te va afla, şi tu vei domni peste
Israel; iar eu voi fi al doilea după tine! Tatăl meu, Saul, o ştie şi el." [18] Şi au
făcut amândoi un legământ dinaintea Domnului. David a rămas la Noua, iar
Ionathan s-a dus acasă.
[19] Şi cei din Ziph au urcat din ţinutul uscat către Saul, pe Deal, zicân-
du-i: „Iată, nu cumva se ascunde David la noi, la Messara, în strâmtorile de
la Noua, pe dealul Echela, care este la dreapta faţă de Iessaimun? [20] Şi
acum, [dacă] toate [sunt] la sufletul regelui să coboare, să coboare la noi:
l-au încercuit [să-l dea] în mâinile regelui." [21] Şi Saul le-a spus: „Fiţi bine-
cuvântaţi de Domnul, căci v-aţi dat osteneală pentru mine. [22] Duceţi-vă,
aşadar, şi pregătiţi-vă şi aflaţi încă şi locul pe unde-l poartă paşii, acolo pe
unde aţi spus, ca nu cumva să [umble] cu vicleşug. [23] De cum veţi vedea şi
veţi şti, vom merge cu voi; şi dacă e în ţinutul acesta, îl voi căuta printre
toate miile lui Iuda." [24] Şi cei din Ziph s-au ridicat şi au plecat din faţa lui
Saul. David şi oamenii săi se aflau în pustiul Maan, spre soare-apune, la

---

23,15 LXX citeşte, în loc de *HRŞ*, „Pădurea", *HDŞ*, „Noua".

23,19 „la dreapta": ebr. *mīmīn* înseamnă „din dreapta", dar, cum sudul se află la dreapta celui ce priveşte spre răsărit, cuvântul poate desemna uneori sudul. LXX îl traduce aici cu δεξιός, „de la dreapta". Mulţimea de precizări toponimice pare să redea mulţimea de locuri unde s-ar putea afla David.

23,24 „în pustiul Maan, spre soare-apune, la dreapta de Iessaimun": TM are „în pustiul (*midh^{e}bār*) Mā'ōn, în ţinutul sterp (*'arābhāh*), la miazăzi de stepă (*y^{e}şīmōn*)". Cele trei sinonime din TM insistă asupra situaţiei grele a lui David, dar nu dau nici o reprezentare geografică limpede. LXX traduce primul termen, îl transcrie ca toponim pe cel din urmă şi îl interpretează pe cel din mijloc. *'Arābhāh* desemnează, însoţit de articol, marea şi întinsa depresiune aridă Araba, care se întinde de la lacul Tiberiada la golful Aqaba. De aici, probabil, a ajuns să desemneze orice câmpie stearpă, stepă. LXX adesea îl transcrie; când îl traduce, foloseşte ἔρεμος, „pustiu", dar mai ales δυσμαί, „apus". E posibil ca şi expresia folosită aici (καθ' ἑσπέραν, „spre seară") să aibă aceeaşi explicaţie.

dreapta de Iessaimun. 25 Şi Saul a pornit cu oamenii săi ca să-l caute; însă
lui David i s-a dat de ştire şi a coborât înspre stânca din pustiul Maan. Şi
Saul a auzit şi l-a urmărit pe David înspre pustiul Maan. 26 Şi Saul şi cu
oamenii săi mergeau de o parte a muntelui aceluia, iar David şi cu oamenii
săi se aflau de partea cealaltă a muntelui. David mergea ferit ca să se înde-
părteze din faţa lui Saul, dar Saul şi oamenii săi şi-au pus tabăra în faţa lui
David şi a oamenilor lui, ca să pună mâna pe ei. 27 Şi a venit un sol la Saul
şi i-a spus: „Grăbeşte-te încoace, fiindcă Străinii au năvălit în ţară!" 28 Saul
a făcut cale-ntoarsă de pe urmele lui David şi a mers să le iasă în faţă Străi-
nilor; de aceea s-a numit acel loc Stânca Despărţită.

24 1 Şi David s-a ridicat de acolo şi s-a aşezat în strâmtoarea Engaddi.
2 Şi a fost aşa: când Saul s-a întors de pe urmele Străinilor, i s-a dat de ştire
că David se află în pustiul Engaddi. 3 Şi el a luat cu sine trei mii de oameni
aleşi din întregul Israel şi a plecat să-l caute pe David şi pe oamenii lui în
faţa Sadaiemului. 4 A ajuns la turmele de oi de la marginea drumului, iar
acolo se afla o peşteră; şi Saul a intrat ca să se uşureze; iar David şi cu
oamenii lui se aflau în peşteră, aşezaţi mai înlăuntru.

5 Şi oamenii lui David i-au zis: „Iată, aceasta este ziua despre care ţi-a
spus Domnul că-l va da pe vrăjmaşul tău în mâinile tale şi tu vei face cu el
ce vei crede de cuviinţă!" Şi David s-a sculat şi a tăiat pe ascuns pulpana
mantiei lui Saul. 6 Şi a fost aşa: după aceea, lui David îi bătea inima, pentru
că-i tăiase pulpana hainei; 7 şi David le-a spus oamenilor săi: „Ferească-mă
Domnul să-i fac eu aceasta stăpânului meu, unsului Domnului, să pun mâna
pe el, căci el este unsul Domnului." 8 Şi David i-a înduplecat cu vorbe pe
oamenii lui, şi nu i-a lăsat să se ridice şi să-l ucidă pe Saul. Iar Saul s-a
ridicat şi a luat-o în jos pe drum.

23,28 „Stânca Despărţită", gr. πέτρα ἡ μερισθεῖσα: nume de loc care face aluzie la aspectul ei, μερισθεῖσα făcând ecou celor două ἐκ μέρους, „de o parte... de cealaltă parte".

24,1 Engaddi (TM *'Eyn-Gedhi*, „izvorul iedului"), oraş al tribului lui Iuda (Iis. Nav. 15,62), se află pe ţărmul vestic al Mării Moarte. Astăzi este Tell ed-Djurn, la şase kilometri sud de latitudinea Hebronului.

24,3 „Sadaiem" sau „Eddaiem" (LXX-B), două lecturi diferite ale ebr. *ṣūrēy hayy*^{e}*'ēlīm*, „Stâncile muflonilor".

24,4 „să se uşureze" traduce παρασκευάσασθαι, „a se pregăti": TM are „să-şi acopere picioarele", expresie ebr. care se regăseşte în Jud. 3,24 (unde este redat în ms. B prin ἀποκενοῦν τοὺς πόδας αὐτοῦ, „a-şi goli picioarele").

24,5 „ce vei crede de cuviinţă": *litt.* „ce [va fi] bine în ochii tăi".

9 Atunci David s-a ridicat în urma lui, ieşind din peşteră. Şi David a stri-
gat după Saul, zicând: „Stăpâne rege!" Şi Saul a privit în spate, iar David
s-a aruncat cu faţa la pământ şi i s-a închinat. 10 Şi David i-a spus lui Saul:
„De ce asculţi vorbele poporului care-ţi spune: «Iată, David caută să-ţi ia
viaţa»? 11 Iată, în ziua aceasta, au văzut ochii tăi că Domnul te-a dat astăzi
în mâna mea în peşteră; şi eu n-am vrut să te ucid, ci te-am cruţat şi am
spus: «Nu voi ridica mâna împotriva stăpânului meu, pentru că el este unsul
Domnului.» 12 Şi iată pulpana mantiei tale în mâna mea: eu ţi-am tăiat
pulpana, dar nu te-am ucis. Şi ia aminte şi vezi astăzi că nu se află răutate în
mâna mea, nici impietate, nici nelegiuire, şi n-am păcătuit faţă de tine. Iar
tu îmi întinzi curse ca să-mi iei viaţa? 13 Să judece Domnul între mine şi tine
şi să-mi facă dreptate faţă de tine! Iar mâna mea nu va fi asupra ta, 14 pre-
cum spune vechea zicală: «Din nelegiuiţi va izvorî greşeala.» Dar mâna
mea nu va fi asupra ta. 15 Acum, după cine umbli tu, rege al lui Israel? Pe
cine urmăreşti tu? [Umbli] după un câine mort, după un purice. 16 Să cântă-
rească Domnul şi să judece între mine şi tine! Să vadă Domnul şi să-mi facă
dreptate şi să mă scape din mâna ta!"

17 Şi a fost aşa: când David a sfârşit de rostit aceste cuvinte către Saul,
Saul a spus: „Acesta-i oare glasul tău, David, copile?" Şi Saul a ridicat
glasul şi a plâns. 18 Şi Saul i-a spus lui David: „Tu eşti mai drept decât
mine, pentru că tu m-ai răsplătit cu bine, iar eu ţi-am plătit cu rău. 19 Şi tu
mi-ai vestit astăzi binele pe care mi l-ai făcut, căci Domnul mă închisese azi
în mâinile tale, dar tu nu m-ai ucis. 20 Dacă cineva îşi întâlneşte vrăjmaşul la
strâmtoare şi-l trimite pe cale bună, îi va da şi Domnul bună răsplată –
precum ai făcut tu astăzi. 21 Şi acum, iată, eu ştiu că vei fi într-adevăr rege şi
în mâinile tale va fi întărit regatul lui Israel. 22 Şi acum, jură-mi pe Domnul
că nu vei da pieirii seminţia mea după mine şi nu-mi vei şterge numele din
casa tatălui meu!" 23 Şi David i-a jurat lui Saul. Şi Saul a plecat la locul lui,
iar David şi oamenii săi s-au urcat în strâmtoarea Messara.

25 1 Samuel a murit, şi întregul Israel s-a strâns, l-a jelit şi l-a îngropat la
casa lui de la Armathaim. Şi David s-a ridicat şi a coborât în pustiul Maan.

24,12 „iată pulpana...": TM are „iată, părintele meu, pulpana...".

24,21 „eu ştiu că vei fi într-adevăr rege": după Haggadah, când Saul rupsese poala mantiei lui Samuel (15,27), profetul îi spusese lui Saul că acela care îi va rupe poala mantiei va domni în locul lui. Astfel, când Saul a văzut pulpana mantiei sale în mâinile lui David, a înţeles că David va ajunge rege (*cf.* Ginzberg, L., 1913, pp. 28-30).

25,1 „l-a jelit": *litt.* „şi-a bătut [pieptul] pentru el".

[2] Şi trăia un om la Maan şi turmele sale erau la Carmel; omul era foarte
înstărit, avea trei mii de oi şi o mie de capre; şi se afla pentru tunsul oilor la
Carmel. [3] Numele omului era Nabal şi numele nevestei sale, Abigaia; şi
nevasta sa era foarte isteaţă la minte şi frumoasă la chip, dar omul ei era
aspru, cu purtări rele şi câinos.
[4] Şi David a auzit, în pustiu, că Nabal din Carmel îşi tundea oile. [5] Şi
David a trimis zece slujitori şi le-a spus slujitorilor: „Urcaţi către Carmel,
duceţi-vă la Nabal, întrebaţi-l de sănătate în numele meu [6] şi spuneţi-i aces-
tea: «La mulţi ani cu sănătate ţie şi pentru casa ta şi toate ale tale, sănătate!
[7] Şi acum iată, am auzit că-ţi tund oile păstorii tăi, care au fost cu noi în
pustie, şi nu i-am oprit şi nu le-am poruncit nimic câte zile s-au aflat la
Carmel. [8] Întreabă-i pe slujitorii tăi şi ei îţi vor spune. Să afle [aşadar] tre-
cere slujitorii [mei] în ochii tăi, pentru că am venit într-un ceas bun. Dă ce
găseşti la îndemână fiului tău David!»"
[9] Şi au plecat slujitorii, şi i-au spus lui Nabal aceste vorbe întocmai cum
fuseseră rostite, în numele lui David; dar Nabal a sărit în sus, [10] şi le-a răs-
puns slujitorilor lui David şi le-a spus: „Cine-i David? Cine-i fiul lui Iessai?
Astăzi sunt o mulţime de robi care fug, care mai de care, de la stăpânii lor.
[11] Să iau eu pâinile şi vinul meu, şi carnea jertfelor mele, pe care le-am adus
pentru cei ce-mi tund oile, şi să le dau unor bărbaţi despre care nu ştiu [nici
măcar] de unde sunt?"
[12] Şi slujitorii lui David au făcut cale-ntoarsă şi au venit înapoi şi s-au
dus de i-au spus întocmai aceste vorbe lui David. [13] Şi David le-a spus
oamenilor săi: „Încingeţi-vă fiecare sabia!" Şi au pornit în urma lui David
cam patru sute de oameni, iar două sute au rămas cu poverile.
[14] Unul dintre slujitori [s-a dus] la Abigaia, nevasta lui Nabal, şi i-a spus:
„Iată, David a trimis soli din pustie să-i dea bineţe stăpânului nostru, iar el
le-a întors spatele. [15] Oamenii au fost tare buni cu noi; nu ne-au împiedicat
cu nimic şi nu ne-au poruncit nimic câte zile am stat în preajma lor. Şi când
ne aflam pe câmp, [16] erau ca un zid în jurul nostru, zi şi noapte, câte zile am

---

25,2 Carmel, omonim cu numele muntelui, este, în conformitate cu 1Rg. 30,29, unul dintre oraşele lui Iuda.

25,6 „La mulţi ani...", gr. εἰς ὥρας: sensul formulei greceşti este greu de precizat (*cf.* Gen. 18,14). S-a propus „pentru totdeauna" (LSJ) sau „pentru mult timp" (Flavius Iosephus, *AI* 6,297).

25,11 „pâinile şi vinul meu": TM are „pâinea mea şi apa mea". Expresia înseamnă, probabil, „mâncarea şi băutura mea".

stat în preajma lor, ca să ne paştem turma. [17] Acum ia aminte şi vezi ce-ai să
faci, căci s-a împlinit răul cu stăpânul nostru şi cu casa lui! El [e] o pacoste
de om şi nu-i chip să-i vorbeşti." [18] Şi Abigaia a dat zor, a luat două sute de
pâini, două burdufuri cu vin, cinci oi gătite, cinci efe de făină, un gomor de
stafide şi două sute de turte de smochine uscate, le-a pus pe asini [19] şi le-a
spus slujitorilor ei: „Mergeţi înaintea mea şi, iată, eu sunt în spate, lângă
voi." Şi bărbatului ei nu i-a dat de ştire.

[20] Şi, cum călărea ea pe asină şi mergea la adăpostul muntelui, iată că
David şi cu oamenii lui au coborât s-o întâmpine; şi i-a întâlnit. [21] Şi David
i-a spus: „Poate am greşit că am păzit tot ce are omul acesta în pustiu şi
n-am poruncit să se ia nimic din ce-i al lui; căci mi-a întors rău pentru bine.
[22] Acestea să i le facă Dumnezeu lui David şi acestea să-i adauge, dacă,
până la ziuă, voi mai lăsa vreun bărbat din toţi ai lui Nabal!"

[23] Când l-a văzut pe David, Abigaia s-a dat repede jos de pe asină, a
căzut cu faţa la pământ înaintea lui David, s-a închinat până la pământ [24] la
picioarele lui şi i-a spus: „Greşeala, stăpâne, este a mea! [Îngăduie-i] roabei
tale să grăiască urechilor tale şi ascultă cuvântul roabei tale. [25] Să nu-şi pună
stăpânul meu inima asupra acestei pacoste de om, căci, aşa cum îi e numele,
aşa e şi el. Nabal este numele lui şi nu are minte. Iar eu, roaba ta, nu i-am
văzut pe slujitorii tăi pe care i-ai trimis. [26] Şi acum, stăpâne, viu este Domnul
şi viu este sufletul tău, fiindcă te-a oprit Domnul să ajungi [să verşi] sânge
nevinovat şi [te-a ajutat] să-ţi păstrezi mâna [curată]. Şi acum, să ajungă ca
Nabal vrăjmaşii tăi şi cei ce caută [să-i facă] rău stăpânului meu! [27] Şi
acum, primeşte îmbunarea aceasta, pe care a adus-o roaba ta stăpânului
meu, şi dă-o slujitorilor care stau în preajma stăpânului meu. [28] Iartă, aşadar,
nelegiuirea roabei tale, căci negreşit Domnul va face stăpânului meu o casă
de încredere; pentru că stăpânul meu poartă războiul Domnului şi rău nu se

---

25,22 „dacă, până la ziuă, voi mai lăsa vreun bărbat (οὐροῦντα πρὸς τοῖχον, *litt.* unul care urinează pe perete)": expresie proverbială, care se regăseşte în v. 34 şi în 3Rg. 14,10; 16,11; 21,21; 4Rg. 9,8. Sensul ei este discutat: Targumul Io. traduce „o fiinţă cu raţiune"; pentru Raşi şi Kimhi, ea desemnează un câine; pentru alţii, pe cineva care nu respectă obiceiul de a urina „acoperindu-şi picioarele", adică un om de condiţie inferioară sau un copil.

25,26 „să-ţi păstrezi mâna [curată] (σῴζειν τὴν χεῖρα σού σοι, *litt.* să-ţi salvezi mâna pentru tine)": textul este dificil. În întreaga sa operă exegetică, Theodoret nu face caz decât de două posibile greşeli ale textului: aceasta este una dintre ele (*Questiones in Regum* 59).

va afla în tine niciodată. 29 De se va ridica un om care te va prigoni, căutând
să-ți ia viața, sufletul stăpânului meu [va rămâne] legat cu legătura vieții de
către Domnul Dumnezeu, iar sufletul vrăjmașilor tăi îl vei azvârli [ca] din
praștie. 30 Și Domnul îi va împlini stăpânului meu tot binele pe care l-a grăit
pentru tine; și prin porunca Domnului vei ajunge să fii căpetenie lui Israel;
31 și nu-ți va fi aceasta urâciune – nici piatră de poticnire stăpânului meu –
cum că ai fi vărsat pe degeaba sânge nevinovat; ci mâna stăpânului meu s-a
izbăvit [de prihană]. Și Domnul îi va face bine stăpânului meu, iar tu îți vei
aminti de roaba ta ca să-i faci bine."

32 Și David i-a spus Abigaiei: „Binecuvântat fie Domnul Dumnezeul lui
Israel, care te-a trimis astăzi înaintea mea! 33 Și binecuvântată fie purtarea ta
și binecuvântată fii tu, care m-ai oprit chiar astăzi să ajung să vărs sânge și
mi-ai izbăvit mâna [de prihană]! 34 Numai că – viu este Domnul Dumnezeul
lui Israel, care m-a împiedicat azi să-ți fac rău – dacă nu te grăbeai să vii
înaintea mea, [îmi și] spuneam: «[Vai mie] dacă până la lumina zorilor va
mai rămâne vreun bărbat dintre ai lui Nabal!»" 35 Și David a luat din mâna
ei toate câte i le adusese și i-a spus: „Du-te în pace la casa ta! Vezi, ți-am
ascultat glasul și ți-am cinstit chipul!"

36 Și Abigaia a ajuns la Nabal – acesta dădea un ospăț în casa lui, un
ospăț împărătesc. Nabal se veselea din toată inima și era beat criță. [Ea] nu
i-a dat de știre nici un lucru, mare sau mic, până la lumina zorilor. 37 Și a
fost așa: la ziuă, când Nabal s-a trezit din beție, nevasta lui i-a spus toate
câte se întâmplaseră; și i-a murit inima în el, iar el s-a făcut ca piatra. 38 Și a
fost așa: după vreo zece zile, Domnul l-a lovit pe Nabal, și [el] a murit.

39 Și a auzit David și a spus: „Binecuvântat fie Domnul, care a făcut
judecată pentru ocara pe care am primit-o din mâna lui Nabal și care l-a
scăpat pe robul său din mâinile celor răi! Domnul a întors răutatea lui Nabal
asupra capului lui!" Și David a trimis soli și a grăit despre Abigaia, că o ia
pentru sine de nevastă. 40 Și slujitorii lui David s-au dus la Abigaia la
Carmel, și au grăit către ea, zicându-i: „David ne-a trimis la tine, ca să te ia
pentru el de nevastă." 41 Și ea s-a ridicat, s-a închinat cu fața la pământ și a
spus: „Iată roaba ta, ca slujitoare care să spele picioarele slugilor tale!"
42 Abigaia s-a ridicat, a încălecat pe asină și, însoțită de cinci fete, a pornit

---

25,30 Profeția Abigaiei corespunde cu 2Rg. 5,2; 6,21; 7,8.

25,35 „ți-am cinstit chipul" traduce ἠρέτισα τὸ προσωπόν σου, *litt.* „am preferat chipul tău".

în urma slujitorilor lui David; şi i-a ajuns nevastă. 43 Şi pe Achinaam David
a luat-o din Iezrael, şi erau amândouă nevestele lui.
44 Şi Saul o dăduse de nevastă pe fiica sa, Melchol, nevasta lui David,
lui Phalti, fiul lui Lais, din Romma.

26 1 Şi cei din Ziph au urcat din [ţinutul] uscat la Saul, pe Deal, şi i-au
spus: „Iată, David e ascuns la noi, pe dealul Echela, cel din faţă de
Iessaimun." 2 Şi Saul s-a ridicat şi a coborât în pustiul Ziph [având] cu el
trei mii de oameni aleşi din Israel, ca să-l caute pe David în pustiul Ziph.
3 Şi Saul şi-a pus tabăra pe dealul Echela, din faţă de Iessaimun, la drum.
David însă se aşezase în pustiu. Şi David a văzut că Saul a venit după el în
pustiu; 4 şi a trimis David iscoade şi a aflat că Saul a venit pregătit din Keila.
5 David s-a ridicat pe ascuns şi a intrat în locul unde dormea Saul; se
mai afla acolo şi Abenner, fiul lui Ner, căpetenia oştirii lui; Saul dormea
într-un rădvan, iar poporul îşi aşezase tabăra împrejurul lui. 6 Şi David i-a
spus lui Achimelech cheteul şi lui Abessa, fiul Saruiei, fratele lui Ioab:
„Cine va intra cu mine la Saul în tabără?" Şi Abessa i-a răspuns: „Eu voi
intra cu tine." 7 Şi David şi cu Abessa au intrat printre popor noaptea, şi,
iată, Saul dormea adânc în rădvan, iar lancea îi era înfiptă în pământ, la cap;
şi Abenner şi cu oamenii lui dormeau jur-împrejur. 8 Şi Abessa i-a spus lui
David: „Astăzi Domnul l-a închis pe vrăjmaşul tău în mâinile tale. Şi acum
îl voi lovi cu lancea de pământ o [singură] dată, şi nu voi mai da a doua
oară!" 9 Şi David i-a zis lui Abessa: „Să nu-l umileşti! Căci cine va ridica
mâna împotriva unsului Domnului şi va rămâne nevinovat?" 10 Şi David i-a

---

25,43 „Iezrael": LXX-B „Israel". TM are două localităţi Izreel (*yizer^e'e'l*, „Dumnezeu seamănă"). Prima este un oraş din Iuda, aflat probabil aproape de Maon, Carmel şi Ziph; al doilea este un oraş din Issachar (astăzi Zerin, la sud de Nazareth). Cei ce citesc „Israel" văd în asocierea celor două soţii, una din Iudeea şi cealaltă din Israel, prefigurarea viitoarei uniri a celor două ţări sub coroana lui David.
26,5 „într-un rădvan": în TM, Saul dormea în incintă (*bamma^{e}gāl*). Grecescul λαμπήνη pleacă probabil de la ebraicul *'agālāh*, „car", „(incintă formată din) care". Sensul cuvântului grecesc nu e foarte limpede, dar se referă la un vehicul de gală rezervat personajelor importante. Theodoret (q. 60 = FM, p. 53) spune că λαμπήνη era un fel de ἁρμάμαξα, trăsură acoperită, pe patru roţi, în care te poţi întinde. Tabăra în formă de cerc este numită, de obicei, στρογγύλωσις. VL 91-95 şi Lucifer din Cagliari citesc aici: *dormiebat in stragulis praeclaris*, „dormea în aşternuturi lucitoare", confundând λαμπήνη cu λάμπειν, „a străluci", şi interpretând στρογγύλωσις plecând de la στρωννύναι, „a aşterne".
26,10 „va fi răpus": *litt.* „va fi adăugat": *cf.* nota 12,25.

zis: „Viu este Domnul! Dacă Domnul nu-l va lovi, fie că-i va veni ziua [din
urmă] şi va muri, fie că va coborî la război şi va fi răpus, 11 pe mine unul să
mă ferească Domnul să ridic eu mâna împotriva unsului Domnului! Iar
acum ia lancea de lângă capul lui şi ulciorul cu apă şi să ne întoarcem la
noi!" 12 Şi David a luat lancea şi ulciorul cu apă de lângă capul lui şi s-au
întors la ei. Şi nimeni n-a văzut, nimeni n-a aflat, şi nu s-a trezit nimeni;
dormeau cu toţii, pentru că încremenire de la Domnul căzuse asupra lor.

13 Şi David a trecut în partea cealaltă şi s-a oprit pe creasta muntelui,
departe; şi era cale lungă între ei. 14 Şi David a strigat către popor şi i-a grăit
lui Abenner zicând: „N-ai să răspunzi, Abenner?" Abenner a răspuns: „Cine
eşti tu de mă strigi?" 15 Şi David i-a zis lui Abenner: „Oare nu eşti bărbat?
Cine mai e ca tine în Israel? Şi cum de nu-l păzeşti pe stăpânul tău, regele?
Căci a venit unul din popor să-l ucidă pe rege, stăpânul tău! 16 Nu-i bun
lucrul pe care l-ai făcut! Viu este Domnul, că sunteţi vrednici de moarte
voi, cei care îl păziţi pe rege, stăpânul vostru, unsul Domnului! Şi acum,
uită-te bine: unde-i lancea regelui şi ulciorul cu apă de la capul lui?"

17 Şi Saul a recunoscut glasul lui David şi a zis: „Oare-i glasul tău,
David, copile?" Şi David i-a răspuns: „Robul tău, stăpâne rege." 18 Şi a zis:
„De ce-l urmăreşte stăpânul meu pe robul său? Cu ce ţi-am greşit şi ce vină
mi s-a aflat? 19 Şi acum, să asculte stăpânul meu, regele, cuvântul robului
lui: dacă Dumnezeu te stârneşte împotriva mea, să primească mireasma jert-
felor tale – dar dacă sunt fiii oamenilor, blestemaţi fie ei dinaintea Domnului,
pentru că m-au izgonit astăzi, ca să nu rămân în moştenirea Domnului,
zicând: «Du-te de slujeşte unor dumnezei străini!» 20 Acum, să nu-mi cadă
sângele pe pământ dinaintea Domnului, căci regele lui Israel a pornit să-mi
ia viaţa, cum umblă după pradă cucuveaua în munţi." 21 Şi Saul a zis: „Am
greşit! Întoarce-te, David, copile, căci nu-ţi voi face nici un rău, pentru că
azi viaţa mea a avut preţ în ochii tăi; m-am purtat ca un smintit şi mult am

---

26,12 „încremenire", gr. θάμβος, „surprindere", „uimire": TM are *tarᵉdēmah*, „toropeală", care mai apare în Gen. 2,21 („somnul" lui Adam) şi 15,12 (toropeala lui Avraam în aşteptarea Domnului). În Gen., LXX traduce cu ἔκστασις.

26,20 „să-mi ia viaţa": *litt.* „să caute sufletul meu". ♦ „cucuveaua": TM are „potârniche" (*qōrē'*, din rădăcina *QR'*, „a ţipa"), în loc de cucuvea (νυκτικόραξ). Cum potârnichea nu este o pasăre de pradă, putând fi mai degrabă obiect al propoziţiei decât subiectul ei, LXX a înlocuit-o cu cucuveaua. Şi plecând, probabil, de la omofonia *qōrē'*/κόραξ, a ajuns la νυκτικόραξ. Comparaţia nu e favorabilă lui Saul, deoarece „cântecul cucuvelei este semn de moarte" (*Anth. Pal.* 11,186).

rătăcit." [22] Şi David a răspuns şi i-a zis: „Iată lancea regelui! Să vină unul dintre slujitori să o ia! [23] Şi Domnul îi va întoarce fiecăruia după dreptatea şi după credinţa lui, aşa cum te-a dat azi Domnul în mâinile mele, iar eu n-am vrut să ridic mâna împotriva unsului Domnului. [24] Iată, aşa cum viaţa ta a avut preţ mare chiar azi în ochii mei, tot astfel să aibă preţ mare şi viaţa mea în ochii Domnului şi El să mă ocrotească, şi mă va scoate din orice necaz!" [25] Şi Saul i-a zis lui David: „Fii binecuvântat, copile! Negreşit, vei face fapte mari şi vei avea putere din plin." Şi David s-a dus pe drumul său, iar Saul s-a întors la locul lui.

27 [1] Şi David şi-a spus în inima sa: „Acum voi fi pus într-o zi în mâinile lui Saul: nu e bine pentru mine de nu voi scăpa [cu fuga] în ţinutul Străinilor, şi Saul va înceta să mă mai caute în tot hotarul lui Israel şi voi scăpa de mâna lui!" [2] Şi s-a ridicat David şi cei patru sute de bărbaţi cu el, şi s-a dus la Anchus, fiul lui Ammach, regele din Geth. [3] Şi David a rămas cu Anchus la Geth, el şi oamenii săi, fiecare cu casa lui, iar David cu amândouă nevestele sale, Achinaam din Iezrael şi Abigaia, nevasta lui Nabal din Carmel. [4] Şi lui Saul i s-a dat de ştire că David a fugit la Geth şi nu l-a mai căutat.

[5] Şi David i-a spus lui Anchus: „Dacă robul tău a aflat cu adevărat trecere în ochii tăi, să mi se dea un loc într-una din cetăţile din câmpie şi mă voi aşeza acolo! De ce să se aşeze robul tău laolaltă cu tine, în cetatea regească?" [6] Şi el i-a dat [chiar] în ziua aceea [cetatea] Sekelac; de aceea Sekelac a ajuns a regelui Iudeei până-n zilele noastre. [7] Numărul zilelor cât a stat David în ogorul Străinilor a atins patru luni.

[8] Şi David şi cu oamenii lui suiau şi năvăleau peste tot [neamul] gesiri şi peste amalecit: căci, iată, ţinutul era locuit de unii care veniseră şi se înconjuraseră cu ziduri – începând de la Gelampsur până în ţara Egiptului. [9] Şi

---

27,5 „într-una din cetăţile din câmpie", gr. τῶν πόλεων τῶν κατ᾽ ἀγρῶν: TM are „într-una din cetăţile din ţinut" (*'ārēy haśśsādeh*). Ebraicul *śādeh* înseamnă „câmp", „câmpie", dar şi „ţinut". LXX îl redă prin χώρα, ai cărui corespondenţi obişnuiţi sunt ἀγρός, „câmp", „ţară" şi πεδίον, „câmpie". Putem crede că, în unele cazuri, ἀγρός poate căpăta, în vocabularul LXX, sensul „ţinut".

27,6 Sekelac, aflat pe lista oraşelor din Iuda (Iis. Nav. 15,31), nu are o localizare sigură: poate fi Tel el-Kuweilfe, aflat la aproximativ 17 kilometri nord-nord-est de Beersheva şi la 30 de kilometri sud de Tell es-Safi, probabilă localizare a oraşului Geth.

27,7 „patru luni": TM are „un an şi patru luni".

lovea ţinutul şi nu lăsa în viaţă nici bărbat, nici femeie, lua turme şi cirezi,
şi asini, şi cămile, şi veşminte, şi făceau cale-ntoarsă şi se duceau la Anchus.
10 Şi Anchus i-a zis lui David: „În ce parte aţi năvălit azi?" Iar David i-a
răspuns lui Anchus: „În partea de miazăzi a Iudeei, şi la miazăzi de Iesmega,
şi la miazăzi de Kenezi"; 11 şi nu lăsa în viaţă nici bărbat, nici femeie, ca
să-i [mai] aducă la Geth, zicând [în sinea sa]: „Să nu ne pârască la Geth şi
să spună: «Uite ce face David!»" Şi aceasta i-a fost rânduiala în toate zilele
cât a stat în ogorul Străinilor. 12 Şi Anchus a avut mare încredere în David,
zicându-şi [în sine]: „S-a făcut de ruşine în faţa poporului său, în Israel,
şi-mi va fi rob pe veci."

28 1 Şi a fost aşa: în vremea aceea, Străinii s-au strâns în taberele lor, ca
să pornească război împotriva lui Israel; şi Anchus i-a zis lui David: „Să ştii
bine că vei ieşi cu mine la război – şi tu, şi oamenii tăi." 2 Şi David i-a zis
lui Anchus: „Astfel vei şti acum ce va face robul tău." Anchus i-a zis lui
David: „Astfel te voi face căpetenia străjilor mele pentru totdeauna."
3 Şi Samuel a murit şi l-au jelit, tot Israelul, şi l-au îngropat la Armathaim,
în cetatea lui. Şi Saul i-a alungat din ţară pe grăitorii din pântec şi pe ghicitori.

4 Şi Străinii s-au strâns şi au venit de şi-au pus tabăra la Soman; iar Saul
a strâns tot poporul lui Israel şi şi-au pus tabăra la Gelbue. 5 Şi Saul a văzut

---

28,2 „căpetenia străjilor mele", gr. ἀρχισωματοφύλαξ: termenul mai apare în Ezd. 3,4, unde are apoziţia φυλάσσων τὸ σῶμα τοῦ βασιλέως, „păzind trupul regelui", şi în Ezd. 2,21, unde se aplică unor eunuci ai lui Artaxerxes. Etimologic, cuvântul înseamnă „şef al gărzilor de corp", dar a devenit şi un titlu onorific foarte înalt la curtea Lagizilor, fiind atribuit şi altor persoane decât gărzilor de corp.

28,3 „Grăitorii din pântec" şi „ghicitorii" redau termenii ἐγγαστρίμυθος şi γνώστης. Este vorba de necromanţie, strict interzisă de Lege (Lev. 19,31; 20,6-7; Deut. 18,11). Primul termen înseamnă „ventriloc", vorbitul din pântec fiind o formă de divinaţie. El redă ebr. *'ōbh*, „spirit", al cărui sens şi etimologie nu sunt foarte sigure. Este explicat fie prin arabul *'abā*, „a se întoarce", de unde „duh care se întoarce, strigoi", fie printr-un termen care, în ugaritică şi asiriană, desemnează gaura prin care se comunică cu lumea morţilor. De fapt, Saul nu cere ca spiritul lui Samuel să vorbească, ci să fie sculat (ἀνάγειν) din morţi. E posibil ca *'ōb* să fi fost interpretat prin omonimul său care înseamnă „burduf".

28,4 Soman (TM *Şunem*), astăzi Sulam, aflat la 11 kilometri sud-sud-est de Nazareth. ♦ „Gelbue": nu sunt aici „munţii de la Gelbue" care mărginesc la sud-est câmpia Esdrelon, ci o localitate, azi satul Djelbun, aflat la 17 kilometri sud-est de Soman.

tabăra Străinilor şi s-a înspăimântat şi i-a stat inima [în piept]. [6] Atunci Saul
l-a întrebat pe Domnul, dar Domnul nu i-a răspuns nici prin vise, nici prin
dezvăluiri, nici prin profeţi.

[7] Şi Saul le-a zis slujitorilor săi: „Căutaţi-mi o femeie ce grăieşte din
pântec: mă voi duce la ea şi voi cerceta prin ea!" Iar [slujitorii] i-au zis:
„Iată, la Aendor se află o femeie care grăieşte din pântec." [8] Şi Saul s-a
acoperit cu totul, şi-a luat alte straie şi a plecat, împreună cu doi bărbaţi; şi
au ajuns la femeie noaptea şi i-a zis: „Ghiceşte-mi din pântec şi adu-mi-l pe
cel pe care ţi-l voi spune eu!" [9] Şi femeia i-a răspuns: „Iată, tu ştii câte a
făcut Saul, cum i-a stârpit din ţară pe grăitorii din pântec şi pe ghicitori; de
ce-mi ademeneşti sufletul ca să îl dai morţii?" [10] Saul însă i s-a jurat, zicând:

28,6 „dezvăluiri": *cf.* nota 14,41.

28,7 Aendor se afla probabil pe lângă actualul sat Endur, la 7 kilometri nord-est de Soman şi la 20 de kilometri nord de Gelbue.

28,7-14 *Ventriloca din Aendor.* Episod celebru, foarte controversat în exegeza patristică. Pentru Iustin (*Dialogul cu Trifon* 105,2-5) nu există nici o îndoială că sufletul lui Samuel însuşi i s-a arătat lui Saul, lucru socotit scandalos de mulţi creştini, care nu puteau accepta ca un profet (om sfânt) să se supună poruncii unei magiciene. Tertulian şi autorul *Martiriului lui Pionius* văd în spectrul care i se arată lui Saul prezenţa unui demon. Origen (*Hom. Sam.*) însă revine la poziţia lui Iustin. El îşi concentrează demonstraţia pe soarta sufletului după moarte şi arată că este cât se poate de firesc ca un profet trăitor înainte de venirea lui Hristos să se afle în hades. Am văzut că una din obiecţiile aduse de creştini autenticităţii apariţiei lui Samuel se referă la faptul că un sfânt nu are ce căuta în hades. Or, arată Origen, aici ne aflăm înainte de deschiderea porţilor raiului prin jertfa biruitoare a lui Iisus. Iisus însuşi a coborât în iad, fiind precedat de Ioan Botezătorul. La începutul secolului al IV-lea, un episcop, Eustaţiu, greu de identificat, respinge interpretarea lui Origen, revenind la aceea propusă de Tertulian şi de *Martiriul lui Pionius*: apariţia este o lucrare a diavolului. O explicaţie asemănătoare, dar mai nuanţată, găsim la Chiril al Alexandriei (*Închinare*, p. 195): femeia vede chipul lui Samuel „cu înfăţişare egală şi asemănătoare, alcătuit prin lucrare drăcească", pentru că Dumnezeu poate descoperi cele viitoare şi prin demoni, – dar admite că cineva poate să creadă „că a fost chemat cu adevărat sufletul proorocului". În fine, Diodor al Tarsului, într-un fragment transmis de *catenae* (*cf.* Devreesse, R., 1959, pp. 154 *sq.*) reia şi îmbogăţeşte sensul propus de Origen, în vreme ce Grigore al Nyssei îl respinge (într-o „Scrisoare despre vorbitoarea din pântec către episcopul Teodosie"). Pe larg despre subiect în: *Origene, Eustazio, Gregorio di Nissa: La Maga di Endor*, text, trad. şi comentariu de M. Simonetti, Florenţa, 1989. Lucrarea lui Simonetti conţine toate cele trei texte, în orginal şi în traducere italiană.

28,8 Saul cere să-i vorbească duhul care se exprimă în pântecul femeii (*cf.* 1Par. 10,13).

„Viu este Domnul, dacă ți se va găsi vreo vină pentru aceasta!" [11] Și femeia
a zis: „Pe cine să-ți aduc?" „Să mi-l aduci pe Samuel!", a zis. [12] Dar când
femeia l-a văzut pe Samuel a dat strigăt cu glas mare, și i-a zis lui Saul: „De
ce m-ai înșelat? Tu ești Saul!" [13] Și regele i-a zis: „Nu te teme! Spune pe
cine ai văzut!" Femeia i-a răspuns: „Am văzut zei ridicându-se din pământ."
[14] „Ce-ai aflat?", a întrebat-o. Și i-a răspuns: „Un om ridicându-se drept din
pământ, înveșmântat într-o mantie." Și Saul și-a dat seama că acesta este
Samuel; și a căzut cu fața la pământ și i s-a închinat.

[15] Și Samuel i-a spus: „De ce m-ai tulburat, ca să mă ridic?" Saul i-a zis:
„Sunt foarte încolțit: Străinii se războiesc cu mine, iar Dumnezeu s-a depăr-
tat de mine și nu mi-a mai răspuns nici prin profeți, nici prin vise. Și acum,
te-am chemat ca să-mi arăți ce să fac!" [16] Și Samuel i-a zis: „De ce mă
întrebi? Domnul s-a îndepărtat de tine și este cu aproapele tău. [17] Domnul a
făcut cu tine așa cum grăise prin gura mea: Domnul îți va smulge domnia
din mână și o va da aproapelui tău, David. [18] Pentru că nu ai ascultat de
glasul Domnului și nu l-ai făcut pe Amalec să simtă pornirea mâniei Lui,
din această pricină a făcut așa Domnul cu tine astăzi. [19] Și Domnul îl va da
pe Israel, laolaltă cu tine, în mâinile Străinilor; mâine, tu și fiii tăi veți
cădea, iar tabăra lui Israel o va da Domnul în mâinile Străinilor."

[20] Saul s-a tulburat și a căzut, cât era de lung, la pământ, și s-a înspăi-
mântat cumplit de cuvintele lui Samuel. Și nu mai avea putere, pentru că nu

---

28,12 De ce, la vederea lui Samuel, femeia îl recunoaște pe Saul? Interpretările sunt diferite. Pentru editorii BJ (p. 343), femeia cunoștea legăturile strânse între rege și Samuel: un personaj atât de important ca Samuel nu se putea arăta decât regelui Saul. În schimb, editorii AB I Sam. presupun o interpolare în textul primar a vv. 11-12a. În textul primar, femeia l-ar fi recunoscut pe rege după cuvintele autoritare cu care acesta o asigură că nu va avea de suferit (v. 10): numai regele putea vorbi astfel (AB I Sam., p. 421). Redactorul a interpolat vv. 11-12a pentru a sugera că femeia l-a recunoscut pe Saul ca urmare, într-un fel sau altul, a manifestării lui Samuel.

28,14 „«Un om ridicându-se drept...»": TM are „un om bătrân (*ZQN*) ridicându-se...". Probabil traducătorul gr. a citit *ZQP*, „a se ridica drept", dar lecțiunea LXX este de preferat (*cf.* AB I Sam., p. 419).

28,15-19 Reia formulările din 15,17-19.28-29.

28,17 „prin gura": *litt.* „prin mâna".

28,20-21 „Saul s-a tulburat (ἔσπευσεν) și a căzut": verbul σπεύδειν înseamnă „a se grăbi", dar uneori poate căpăta sensul „a fi neliniștit, tulburat". ♦ „mi-am pus viața în primejdie": *litt.* „mi-am pus sufletul în mână".

mâncase pâine toată ziua şi toată noaptea aceea. [21] Şi femeia s-a apropiat de
Saul, a văzut că s-a tulburat foarte tare, şi i-a spus: „Iată, a ascultat roaba ta
glasul tău: mi-am pus viaţa în primejdie şi am ascultat cuvintele pe care mi
le-ai grăit. [22] Şi acum, ascultă cuvântul roabei tale: îţi voi pune dinainte o
bucată de pâine; mănâncă şi vei căpăta putere, pentru că trebuie să porneşti
la drum." [23] [Saul] n-a vrut să mănânce; dar, [cum] slujitorii lui şi femeia
stăruiau, a ascultat de glasul lor, s-a ridicat de la pământ şi s-a aşezat pe un
jeţ. [24] Femeia avea acasă o junincă îngrăşată; s-a zorit şi a tăiat-o, apoi a luat
făină, a frământat-o şi a copt azimă. [25] Le-a pus dinaintea lui Saul şi a sluji-
torilor lui, iar [ei] au mâncat; şi-n noaptea aceea s-au ridicat şi au plecat.

29 [1] Străinii şi-au adunat toate oştile la Aphec, iar Israel şi-a pus tabăra
la Aendor, în Iezrael. [2] Şi satrapii Străinilor treceau în cete de o sută şi de o
mie, iar David cu oamenii săi a trecut la urmă, împreună cu Anchus. [3] Şi
satrapii Străinilor au zis: „Cine sunt aceştia care trec?" Anchus le-a răspuns
căpeteniilor Străinilor: „Nu e oare acesta David, robul lui Saul, regele lui
Israel? E cu noi de multă vreme – de doi ani –, şi nu i-am găsit nici o vină,
din ziua în care a picat la mine până în ziua de azi." [4] Şi căpeteniile Străini-
lor s-au înciudat pe el şi i-au zis: „Trimite-l înapoi pe bărbatul acesta, la el
acasă, acolo unde l-ai aşezat – să nu vină cu noi la luptă, ca să nu uneltească
împotriva taberei noastre. Cum crezi că o să se împace cu stăpânul lui? Oare
nu cu capetele acestor oameni? [5] Nu e el David, pentru care ieşeau cântând:

«Saul şi-a doborât miile,
iar David, zecile de mii?»"

[6] Şi Anchus l-a chemat pe David şi i-a zis: „Viu este Domnul, că tu eşti
drept şi bun în ochii mei, [ca] şi ieşirile şi intrările tale în tabără împreună
cu mine; n-am găsit nimic rău împotriva ta, din ziua când ai venit la mine şi
până astăzi. Dar în ochii satrapilor nu eşti bun. [7] Şi acum întoarce-te şi
mergi în pace, şi [astfel] nu vei face nici un rău în ochii satrapilor Străi-
nilor." [8] Şi David i-a zis lui Anchus: „Ce ţi-am făcut şi ce-ai găsit la robul
tău, din ziua când m-am aflat dinaintea ta şi până astăzi, de nu pot merge să
mă războiesc cu vrăjmaşii stăpânului meu regele?" [9] Şi Anchus i-a răspuns

---

29,3 „Cine sunt aceştia care trec": TM are „Cine sunt aceşti evrei".

29,9 „eşti bun în ochii mei": TM adaugă „ca un înger al lui Dumnezeu". Această comparare a lui David se regăseşte în 2Rg. 14,17.20 şi 19,28, atât în TM, cât şi în LXX.

lui David: „Ştiu că eşti bun în ochii mei, însă satrapii Străinilor zic: «Nu va
veni cu noi la luptă!» [10] Şi acum, scoală-te de cu zori, tu şi cu slujitorii
stăpânului tău, cei care au venit cu tine, şi duceţi-vă la voi acasă, acolo unde
v-am aşezat; şi gând rău să nu-ţi pui în inimă, căci în ochii mei eşti bun.
Sculaţi-vă dis-de-dimineaţă, ca să porniţi la drum, şi plecaţi de cum se va
lumina de ziuă!" [11] Şi David s-a sculat dis-de-dimineaţă, el şi cu oamenii
săi, ca să plece şi să păzească ţara Străinilor; iar Străinii au pornit să se
lupte cu Israel.

30 [1] Şi a fost aşa: când au ajuns David şi cu oamenii săi la Sekelac, a
treia zi, Amalec năvălise la miazăzi şi în Sekelac; şi lovise [cetatea] Sekelac
şi îi dăduse foc. [2] Dar pe femei şi pe toţi şi toate câte se aflau acolo, de la
mic şi până la mare, nu-i omorâse, nici bărbat nici femeie, ci-i luaseră robi
şi se duseseră în drumul lor. [3] Şi David şi oamenii săi au ajuns în cetate, şi
iată că era arsă, iar nevestele, fiii şi fiicele lor fuseseră duşi în robie. [4] Şi
David şi cu oamenii săi au ridicat glas şi au plâns, până când n-au mai avut
putere să plângă. [5] Şi amândouă nevestele lui David fuseseră duse în robie –
Achinaam din Iezrael şi Abigaia, nevasta lui Nabal din Carmel.

[6] Şi David s-a aflat la mare necaz, căci poporul se vorbea să-l omoare cu
pietre, pentru că întreg poporul suferea în sufletul lui, fiecare pentru fiii şi
fiicele lui. Dar David s-a întărit în Domnul Dumnezeul său. [7] Şi David i-a
zis preotului Abiathar, fiul lui Achimelech: „Adu *ephudul*." [8] David l-a
întrebat pe Domnul, zicând: „Să pornesc oare pe urmele acestui *geddur*? Îi
voi prinde oare din urmă?" Şi [Domnul] i-a răspuns: „Urmăreşte-l, pentru
că, negreşit, îl vei prinde din urmă şi vei izbăvi fără tăgadă." [9] Şi David a
plecat, el şi cu cei şase sute de oameni care erau cu el, şi au mers până la
pârâul Bosor, iar [acolo] cei de prisos s-au oprit. [10] I-a urmărit cu patru sute
de oameni, dar două sute de oameni s-au oprit, cei care s-au aşezat lângă
pârâul Bosor. [11] Şi au dat pe câmp peste un egiptean, l-au luat şi l-au dus la
David pe câmp; şi i-au dat o pâine, de-a mâncat, şi i-au dat să bea apă; [12] şi
i-au dat o bucată de turtă de smochine, şi a mâncat-o. Şi s-a întremat, pentru

---

29,10 „gând rău": *litt.* „cuvânt ciumat".

30,8 „*Geddur*" reproduce termenul din TM *g*^{e}*dhūdh* cu care este numită ceata de prădători.

30,9 „Cei de prisos" sunt israeliţii care i s-au alăturat lui David la Sekelac.

30,12 „s-a întremat": *litt.* „i s-a întors duhul în el".

că nu mâncase pâine şi nu băuse apă vreme de trei zile şi trei nopţi. [13] Şi
David i-a zis: „Al cui eşti şi de unde eşti?” Şi băiatul egiptean i-a răspuns:
„Sunt robul unui amalecit; stăpânul meu m-a părăsit, pentru că m-am
îmbolnăvit acum trei zile. [14] Noi am dat năvală înspre miazăzi în Cholthi,
către părţile Iudeei şi spre partea de miazăzi către Chelub, şi am ars cetatea
Sekelac.” [15] Şi David i-a spus: „Mă duci la acest *geddur*?” Şi el i-a zis:
„Jură-mi pe Dumnezeu că n-ai să mă omori şi n-ai să mă dai pe mâna
stăpânului meu, şi te voi duce la acest *geddur*.” [16] Şi l-a dus acolo jos, şi iată
că aceştia se răspândiseră pe întinsul întregului ţinut, mâncând, bând şi
petrecând cu toată prada cea multă pe care-o luaseră din ţinutul Străinilor şi
din ţinutul lui Iuda.

[17] Şi David a venit peste ei şi i-a lovit din zori până-n seară, ba şi a doua
zi; şi n-a mai scăpat nici unul dintre ei, în afară de patru sute de slujitori
care au încălecat pe cămile şi au fugit. [18] Şi David a adus înapoi tot ce
luaseră amaleciţii şi le-a dezrobit pe amândouă nevestele sale. [19] Şi nu li s-a
pierdut nimic, de la mic şi până la mare, de la pradă şi până la fii şi fiice, cu
tot ce le fusese luat. Toate le-a adus înapoi David. [20] A luat David toate
turmele şi cirezile şi le-a mânat în fruntea prăzilor; şi despre aceste prăzi se
spunea: „Acestea sunt prăzile lui David!”

[21] Şi David a ajuns la cei două sute de oameni prea istoviţi ca să-l
urmeze pe David şi pe care-i lăsase la pârâul Bosor. [Ei] au ieşit în întâmpi-
narea lui David şi în întâmpinarea poporului care era cu el; şi David s-a
apropiat de ceată şi l-au întrebat de sănătate. [22] Şi, dintre oamenii războinici
care-l însoţiseră pe David, toţi cei netrebnici şi ticăloşi au răspuns şi au zis:
„Pentru că nu au mers în urmărire împreună cu noi, nu le vom da [nimic]
din prăzile pe care le-am luat, ci doar să-şi ia fiecare nevasta şi copiii şi să
plece înapoi!” [23] Însă David le-a zis: „Nu veţi face astfel după ce Domnul
ne-a dat şi ne-a păzit: Domnul a dat în mâinile noastre *geddurul* care venea
peste noi. [24] Cine-şi va pleca urechea la cuvintele voastre? Căci nu sunt mai
prejos de voi, deoarece cum este partea celui care pleacă la război, la fel va
fi partea celui care rămâne cu poverile: [toţi] vor împărţi la fel.”

[25] Şi [aşa] a fost din ziua aceea şi mai apoi: aceasta a devenit poruncă şi
rânduială în Israel, până în ziua de astăzi.

[26] Şi David a ajuns la Sekelac şi le-a trimis din pradă bătrânilor lui Iuda
şi apropiaţilor săi, zicându-le: „Iată din prăzile [luate] de la vrăjmaşii

---

30,24 „Căci nu sunt mai prejos de voi” nu apare în TM.

Domnului!"; 27 celor din Baithsur, şi celor din Rama de la miazăzi, şi celor din Ieththor, 28 şi celor din Aroer, şi celor din Ammadi, şi celor din Saphi, şi celor din Esthie, 28a din Geth, din Kinan, din Saphec, din Thimath, 29 şi celor din Carmel şi din cetăţile lui Ierameli şi Kenezi, 30 şi celor din Ierimuth, din Bersabea, din Noo, 31 din Hebron, şi în toate locurile prin care trecuse David împreună cu oamenii săi.

31 1 Şi Străinii s-a luptat cu Israel şi bărbaţii lui Israel au fugit din faţa Străinilor şi au căzut loviţi de moarte în muntele Gelbue. 2 Şi Străinii l-au prins din urmă pe Saul şi pe fiii lui, şi i-au lovit Străinii pe Ionathan, pe Aminadab şi pe Melchisa, fiii lui Saul. 3 Şi bătălia s-a încrâncenat asupra lui Saul: şi l-au găsit ţintaşii, nişte arcaşi, şi l-au rănit sub coaste. 4 Şi Saul i-a spus celui care-i purta armele: „Scoate-ţi sabia şi străpunge-mă de moarte cu ea, ca nu cumva să vină aceşti netăiaţi împrejur şi să mă străpungă şi să-şi bată joc de mine." Dar cel ce-i purta armele nu voia, pentru că-i era tare frică. Atunci Saul a luat sabia şi s-a aruncat în ea. 5 Şi când a văzut că Saul a murit, cel care-i purta armele s-a aruncat şi el în sabia lui şi a murit o dată cu el. 6 Au murit, [aşadar], Saul şi cei trei fii ai lui şi cel care-i purta armele, în aceeaşi zi, în acelaşi loc.

7 Şi când bărbaţii din Israel care se aflau dincolo de vale şi cei de dincolo de Iordan au văzut că bărbaţii lui Israel au fugit şi că Saul a murit, ca şi fiii lui, şi-au părăsit cetăţile şi au fugit. Iar Străinii au venit şi s-au sălăşluit în ele.

8 Şi a fost aşa: a doua zi, când Străinii au venit să despoaie morţii, i-au găsit pe Saul şi pe cei trei fii ai lui căzuţi pe muntele Gelbue. 9 Şi l-au întors, l-au despuiat de arme şi le-au trimis în ţinutul Străinilor, dând vestea cea bună idolilor şi poporului lor – jur împrejur. 10 Şi au pus armele lui în Astarteion, iar trupul i l-au pironit de zidurile de la Baithsan.

30,27-31 Listele de cetăţi diferă mult între LXX şi TM.

31,3 „l-au rănit sub coaste (ὑποχόνδριον)": TM are „a tremurat tare din pricina ţintaşilor". Termenul grec nu se mai găseşte în altă parte în mss A şi B ale LXX şi nu ştim ce cuvânt ebraic traduce. Ar putea prezenta unele asemănări grafice cu corespondentul său din TM „ţintaşi" (*HMWRYM*).

31,9 „l-au întors": TM are „i-au tăiat capul", aceeaşi expresie ca în 17,51, unde David îi taie capul lui Goliat.

31,10 Baithsan, TM *Bēyth Ş*^{e}*'ān*, este Skythopolis din vremea lui Flavius Iosephus şi, mai târziu, a lui Ieronim, astăzi Tell el-Hosn din apropiere de Bet Şean.

[11] Şi locuitorii din Iabisul Galaaditidei au auzit ce i-au făcut Străinii lui
Saul. [12] Şi s-au sculat toţi bărbaţii puternici, au mers întreaga noapte şi au
luat trupul lui Saul şi trupul lui Ionathan, fiul lui, de pe zidurile Baithsanului,
le-au dus la Iabis şi le-au ars acolo. [13] Le-au luat [apoi] oasele şi le-au îngro-
pat în ţarina de la Iabis şi au postit vreme de şapte zile.

31,11 „Şi locuitorii din Iabisul Galaaditidei au auzit...": fapta lor este un mod de a-şi exprima recunoştinţa pentru Saul care, la începutul domniei, i-a salvat de pericolul de a deveni robi (*cf.* cap. 11) (AB I Sam., p. 443).

31,12 Este singurul pasaj din VT în care ar fi vorba de arderea unui cadavru. Dar 1Par. 10,12 omite acest lucru şi atunci BML citeşte κατακλαίω, „a plânge", în loc de κατακαίω, „a arde", iar Targumul Io. parafrazează, în conformitate cu Ier. 34,5 şi 2Par. 16,14 şi 21,19 unde este vorba despre un foc pe care se ard tămâie sau miresme cu ocazia morţii unui rege: „Au făcut pentru el un foc cum se face foc pentru un rege."

31,13 „în ţarina de la Iabis": TM are „sub tamariscul din Iabis". *Cf.* şi 1Par. 10,12: „sub stejarul din Iabis".

2 REGI

Introducere

I. Locul cărţii în canon

A doua Carte a Regilor nu poate fi separată, nici ca denumire, nici ca istoric, de prima. Ea face parte din acea unitate care se numeşte „[Cărţile] Domniilor" sau Cărţile lui Samuel (după TM), fiind despărţită de prima Carte a Regilor numai din motive de volum, cele două cărţi neputând fi cuprinse într-un singur sul (pentru date suplimentare trimitem la Introducerea primei Cărţi a Regilor).

Începutul 2 Regi este, de fapt, versetul median al Cărţilor lui Samuel. Biblia greacă reia, în primele versete ale capitolului I, povestea morţii lui Saul pentru a obţine o pauză între cele două cărţi. Formula de început a acestui capitol este aidoma celei care deschide Iisus Nave şi Judecătorii. Tradiţia masoretică nu cunoaşte această împărţire, precizând doar că mijlocul cărţii lui Samuel este 1Sam. 28,23. În textul grec nu există nici un fel de continuitate între 1Rg. 31 şi 2Rg. 1. Mai mult, povestea morţii lui Saul din aceste versete se deosebeşte foarte mult de 1Rg. 31,1-6, lucru explicat de unii (M.H. Segal, H.W. Hertzberg, P.K. McCarter) prin presupunerea că vestea adusă de solul amalecit este un mesaj mincinos[1]. S-a mai presupus fie că acest capitol continuă 1Rg. 30 (1Rg. 31 provenind dintr-o altă sursă[2]), fie că avem de-a face cu un text heteroclit, rezultat din amestecul cap. 1-4, 11-12, pe de o parte, şi cap. 5-10, 13-16, pe de alta.

Cât priveşte sfârşitul 2 Regi, marea majoritate a manuscriselor LXX plasează spaţiul dintre 2 Regi şi 3 Regi după 2Rg. 24,25, acolo unde Biblia ebraică plasează spaţiul dintre Samuel şi Regi. În schimb, manuscrisele din grupul lucianic prelungesc cea de-a doua Carte a Regilor până la 3Rg. 2,11, adică până la sfârşitul morţii lui David[3]. 2 Regi se sfârşeşte cu moartea lui

1. J.P. Fokkelman, „A Lie, Born of Truth, too Weak to Contain it. A Structural Reading of 2Sam. I. 1-6", *OTS* 23, 1984, pp. 39-55.

2. H.P. Smith, *The Books of Samuel, ICC*, Edinburgh, 1977, şi *La Sainte Bible. Les livres de Samuel traduits par R. de Vaux*, Paris, 1953.

3. N. Fernández Marcos şi J.R. Busto Saiz, *El texto antioqueno de la Biblia griega, I. 1-2 Samuel*, Madrid, 1989, pp. XXXI şi 173.

David, aşa cum Geneza se sfârşeşte cu cea a lui Iosif, iar Deuteronomul cu cea a lui Moise. De aceea s-a pus întrebarea dacă plasarea aici a separării dintre cele două cărţi n-ar reprezenta o veche modalitate de separare, înlocuită de cea a Bibliei ebraice, sau dacă această separare nu se bazează cumva pe dorinţa de a articula povestirea pe „domnii". Problema este în continuare deschisă[4].

II. Subiectul

Cele două cărţi aşezate sub numele lui Samuel au o oarecare unitate, conferită fie şi numai de faptul că istoria regelui David începe în 1 Regi, mergând o vreme în paralel cu istoria lui Saul, dar se continuă, până aproape de sfârşit, în cea de-a doua. Dacă 1 Regi poate fi definită drept o carte a tranziţiilor, deoarece înfăţişează trei tranziţii importante ale puterii pentru Israel: de la Eli la Samuel, de la Samuel la Saul şi de la Saul la David, 2 Regi este consacrată celor patruzeci de ani de domnie a lui David ca rege teocratic, domnie desfăşurată în termenii legământului Domnului precizaţi de Moise în Deuteronom, dar marcată şi de nesocotirea acestui legământ şi de blestemul şi pedeapsa ce decurg din aceasta. Un curent favorabil monarhiei, similar celui din 1Rg., se exprimă în toate pasajele care îl glorifică pe David şi dinastia lui.

Moartea lui Saul, răzbunată de David prin pedepsirea ucigaşului acestuia, lăsa în urmă un vid de putere, confuzie în rândurile poporului şi un război civil între partizanii lui David şi cei ai moştenitorului lui Saul. Situaţia de după moartea lui Saul o reproduce pe aceea dinaintea urcării lui pe tron, dar amplificată. Mulţi israeliţi fugiseră dincolo de Iordan, succesorul lui Saul reprezenta doar o umbră de autoritate, fiind el însuşi transfug peste Iordan. Filistenii îşi întinseseră stăpânirea asupra triburilor lui Israel, şi chiar şi asupra unei părţi din Iudeea, până la Bethleem, patria lui David. Aceasta era situaţia moştenită de David.

În vremea aceasta David dă din nou încredere poporului, îşi atrage simpatia făcând apel la sentimentele lui religioase, trezeşte în suflete idealul libertăţii politice şi al coeziunii interne între triburile din nord şi cele din sud. Astfel, la Hebron, el este ales rege al tribului său, tribul lui Iuda, apoi, în urma unor întâmplări neprevăzute, ajunge şi regele altor triburi din Israel.

---

4. A. Caquot, în *DBS* 11, 1990, coll. 1048-1049.

În sfârşit, triburile lui Israel şi cel al lui Iuda găsesc un punct de coeziune în persoana regelui. Atunci David ocupă Ierusalimul, pe care îl transformă în capitală politică şi religioasă a regatului unit, şi aduce acolo chivotul legământului Domnului, unind poporul în jurul capitalei sale, devenită şi capitală religioasă. Începe pregătirile pentru construirea unui templu. Asistăm la o nouă organizare a cultului religios. Profetul Nathan promite, în numele Domnului, o lungă domnie casei lui David, statornicind principiul eredităţii monarhice. 2Rg. 6-8 reprezintă axa dipticului pe care îl formează istoria lui David.

Urmează o trecere în revistă a războaielor purtate: regele îi supune la apus pe filisteni, la răsărit pe ammoniţi şi pe moabiţi, la miazănoapte pe aramei, la miazăzi pe amaleciţi şi pe edomiţi. Totodată, încheie alianţe cu regele Tyrului, al Emathului şi cu alte căpetenii, realizând un adevărat imperiu. Pe lângă aceasta, se face o descriere a administraţiei regatului, şi ea opera lui David. Administraţia publică era condusă de „robi ai regelui", în fruntea cărora se aflau un secretar şi un scrib regal, care îndeplineau funcţia de miniştri de „interne" şi de „externe". Relatarea privind organizarea pe care o impune David este împărţită între capitolul 8 (15-18: administraţia) şi capitolul 22 (23-26: armata). Aflăm astfel despre organizarea oştirii, despre grupul de „Treizeci" de viteji şi grupul de „Trei", şi despre cherethiţi şi phelethiţi, care formau garda personală a regelui.

David manifestă bunăvoinţă faţă de un urmaş al prietenului său Ionathan.

Cum Dumnezeu a promis o lungă domnie dinastiei davidice, intervin mai multe împrejurări care îl aduc în scenă pe viitorul moştenitor. Capitolele 9-20 (plus 3Rg. 1-2) formează cea de-a doua parte a dipticului: „istoria urmaşilor lui David". În timpul războiului cu ammoniţii, David săvârşeşte un dublu păcat: o aduce în patul său pe soţia unuia dintre războinici, cheteul Urias, şi pune ca acesta să fie trimis în primele rânduri, ca să fie omorât. Acest episod devine axul central al celorlalte întâmplări: el este legat de naşterea moştenitorului pe care i-l va da Bersabea, soţia lui Urias, ca în povestea patriarhilor; prin faptul că duce la omucidere, el provoacă un şir întreg de violenţe şi nenorociri pentru familia regală. Pruncul născut din păcat moare. Amnon, întâiul-născut al regelui, îşi necinsteşte sora vitregă, pe Themar, iar aceasta este răzbunată de fratele ei bun, Abessalom, care-l ucide pe Amnon. Apoi, Abessalom e nevoit să fugă la bunicul dinspre mamă, pentru a scăpa de furia tatălui. Când obţine iertarea acestuia şi se întoarce, unelteşte împotriva regelui şi, în cele din urmă, se ridică împotriva

lui. David, refugiat în Galaad, înăbuşă revolta, iar Abessalom îşi pierde viaţa. Întors la Ierusalim, regele trebuie să facă faţă unei a doua revolte, dar oastea lui iese biruitoare.

În timpul acestor întâmplări tulburi, un rol însemnat îl joacă preoţii Abiathar, purtătorul efodului în bătăliile lui David, principal sfetnic, şi Sadoc. Aceştia rămân în Ierusalim alături de chivotul legământului Domnului, pe care David nu-l ia cu el în exil, dar erau şi iscoade ale regelui în cetatea ocupată de Abessalom.

La sfârşitul cărţii se găsesc şase apendici care îşi corespund doi câte doi: primul şi ultimul, al doilea şi penultimul, şi cei doi de la mijloc. Prima pereche dă amănunte despre o foamete şi o molimă, cea de-a doua despre războaiele purtate cu filistenii şi despre faptele de vitejie din aceste războaie, iar cea de-a treia conţine două cântări ale lui David, una în formă de psalm, cealaltă cu aspect de oracol.

Dacă în 1Rg. câmpul de acţiune este restrîns, lărgindu-se doar puţin în jurul templului de la Selo, unde se afla chivotul Domnului, la sfârşitul cărţii 2Rg. aria în care se manifestă David se întinde de la fruntariile Egiptului până la Eufrat, acestea fiind hotarele imperiului davidic.

Datele fundamentale, dar aproximative, care jalonează acest text sunt: anul 1000 î.H., an în care David devine rege al lui Iuda, apoi al lui Israel, şi 970 î.H., anul morţii lui David şi al urcării pe tron a lui Solomon, care în 2Rg. este doar prefigurată.

III. Traducătorul în greacă

Studiile filologice presupun mai mulţi traducători pentru toate cele patru cărţi ale Regilor. Acest lucru se bazează pe traducerea diferită a unor termeni ebraici în 1Rg., pe de o parte, şi în celelalte trei cărţi, pe de altă parte. Astfel, în 1Rg. 30 încă mai există traduceri proprii primei Cărţi a Regilor: ποίμνιον pentru *ṭō'n* (v. 20); *geddur* pentru *g^{e}dhūdh* (v. 23), în timp ce în 2Rg. apar traduceri pe care 1Rg. nu le cunoaşte: ἐὰν μή pentru *kī 'im* (3,13) şi ἐξοδία pentru acelaşi *g^{e}dhūdh* (3,22).

Ms B este edificator pentru identificarea traducătorilor primelor două Cărţi ale Regilor. Aşa cum s-a văzut în Introducerea la 1Rg., ms B conţine textul cel mai puţin revizuit. Numai că, dacă acest manuscris a scăpat de recensiunea hexaplară, el nu a scăpat de recensiunea καί γε[5] – numită astfel

5. *Cf.* Introducerea la 1Rg.

după modul în care particula respectivă redă ebraicul *(w^{e})gam*, „de asemenea", „ba mai mult". Această recensiune, anterioară *Hexaplei*, datează din secolul I d.H. Ea nu a atins totalitatea Cărților Regilor, ci doar 2Rg. 10,1-3 – 3Rg. 2,11 și 3Rg. 22,1 – 4Rg. 25,30.

Dacă se ține seama de împărțirea celor patru Cărți ale Regilor în cele cinci secțiuni, desemnate tradițional, de la H.St.J. Thackeray prin litere grecești (α – 1Rg. 1-31; ββ – 2Rg. 1,1-9,13; βγ – 2Rg. 10,1 – 3Rg. 2,11; γγ – 3Rg. 2,12-21.43; γδ – 3Rg. 22,1 – 4Rg. 25,30), se pot pune în evidență două tipuri de apropieri: pe de o parte, între primele două Cărți ale Regilor și Pentateuh (ca în cazul particulei καί γε, total absentă în Pentateuh și în 1Rg., cu doar două ocurențe în secțiunea ββ, dar foarte frecventă în restul secțiunilor), pe de alta, între cele patru Cărți ale Regilor (în care, bunăoară, particulele δέ și γάρ sunt aproape absente, iar δή foarte frecventă, în timp ce, în Pentateuh, ocurența acestor particule este exact inversă).

În aceste condiții, cel mai simplu este să admitem că schimbarea traducătorului se plasează între 1Rg. 31 și 2Rg. 1,1, acolo unde cele mai vechi manuscrise plasează granița dintre 1 Regi și 2 Regi. Împărțirea Samuel-Regi în patru Cărți ale Domniilor, dictată de necesități de punere în pagină, a fost așadar însoțită, se pare, de o împărțire a sarcinilor între mai mulți traducători sau echipe de traducători.

IV. Autorii

Textul 2 Regi pare să fie lucrarea a cel puțin trei autori, a căror mână se suprapune, ducând uneori la sincope și deosebiri care se reflectă și în traducere. Cea mai mare parte a textului și, probabil, cea mai veche pare să aparțină unui istoric numit de unii exegeți „abiatharid" (deoarece este susținătorul casei lui Abiathar și al politicii acestuia, partizan al regelui David și al urmașului său, Adonias, întâiul-născut). Din loc în loc, se poate observa intervenția unui al doilea istoric, purtătorul ideilor preotului Sadoc (istoricul „sadocid", fidel dinastiei, cu tendințe clericale, susținător al lui Solomon). Pe alocuri însă ies la iveală și ecouri deuteronomiste. Atitudinile primilor doi istorici sunt, în mod evident, partizane. Astfel, cucerirea Ierusalimului, concomitent cu înfrângerea filistenilor (cap. 5), urmată de așezarea chivotului la Ierusalim (cap. 6) – mari momente de glorie pentru domnia lui David – sunt puse pe seama istoricului abiatharid. Pe acesta l-a continuat și l-a corectat cel sadocid, care a vrut să arate că David a fost nu numai întemeietorul cultului de la Ierusalim, ci și al unei dinastii; acesta ar fi făcut adăugiri

capitolului 6 şi ar fi introdus o primă formă a capitolului 7. La toate acestea, un istoric ulterior va fi adăugat versetele 8,1-14, unde se arată că regele Ierusalimului a fost în acelaşi timp întemeietorul unui imperiu ce se întindea şi asupra neamurilor dimprejur. Tot pe seama istoricului abiatharid este pusă şi istorisirea din capitolul 9 despre punerea sub protecţie a ultimului descendent din casa lui Saul. Acest autor înviorează acţiunea cu ajutorul unor dialoguri dense şi vii. Se regăseşte acelaşi stil în 21,1-14, a cărui urmare trebuie să fie capitolul 9.

Multe capitole au fost deplasate, evidentă fiind expedierea unor episoade în ultimele capitole, văzute ca „anexe". Unei ultime redactări i se datorează, probabil, şi dispoziţia concentrică ce poate fi pusă în evidenţă în cazul mai multor povestiri. Bunăoară, povestea despre Bersabea este precedată de o relatare militară ce cuprinde 10,1-11,1. Continuarea directă a acestei relatări se află în 12,26-31, în timp ce istoria personală a lui David şi a Bersabeei formează miezul capitolului 11 şi se continuă în 12,15b-25.

Ca şi în cazul 1 Regi, din punctul de vedere al unităţii redactării şi al documentelor folosite de redactor(i), se pot distinge: un grup omogen (2Rg. 10-20), un grup compozit (2Rg. 2-9), şi apendici (2Rg. 21-24). Grupul omogen, căruia ar trebui să i se adauge primele două capitole din 3Rg., reprezintă cea mai bună parte din Cărţile lui Samuel. Prezintă, într-o naraţiune omogenă, împrejurările unui păcat şi urmările acestuia, punându-i laolaltă pe fiii capabili să conducă regatul şi pe moştenitorul şi succesorul lui David. Autorul pare să fie o persoană apropiată evenimentelor. Intenţia sa este să arate cum unitatea naţională, la care ajung regatul lui Iuda şi al lui Israel, se realizează în mâinile lui David şi trece apoi în mâinile lui Solomon. Pe plan teologic, autorul vrea, pe de o parte, să arate că moştenitorul regatului este legat de un dublu păcat al tatălui, pe de alta, să urmărească legătura, de tip cauză-efect, dintre greşeală şi pedeapsă. El pare a fi un profet, deoarece numai un profet ar fi putut avea curajul să povestească asemenea blasfemii despre rege, lucruri puţin onorabile pentru urmaşul acestuia. Autorul nu trebuia neapărat să fie îndepărtat în timp, deoarece David se pare că ar fi fost idealizat ca strămoş al lui Mesia nu mult după Solomon, iar această idealizare ar fi împiedicat o atât de lungă povestire a păcatului săvârşit de rege, aflat în legătură directă cu moştenitorul.

Grupul compozit conţine elemente esenţiale ale cărţii: consacrarea lui David ca rege al lui Iuda şi al lui Israel, lista fiilor lui David, ocuparea Ierusalimului, mutarea chivotului Domnului în cetatea lui David, profeţia lui Nathan, un cuprins al războaielor lui David şi aducerea la curte a celui

din urmă fiu al lui Ionathan. Materialul poate avea proveniențe diferite: orale şi scrise, din arhivă sau din templu, eşalonate în timp şi adunate de redactorul cărții.

Cei şase apendici, aşezați în oglindă, par să provină mai degrabă dintr-o arhivă, datorită cataloagelor de persoane, documentelor şi ritmului poetic al elementelor. Cel mai important este ultimul, care indică hotarele regatului lui David şi pregăteşte construirea de către Solomon a templului de pe colina din Ierusalim. Apendicii trebuie să fi fost compuşi foarte timpuriu, pentru că se referă la documente şi liste din arhive.

Cărțile lui Samuel par să fi fost create în felul următor: mai întâi au fost faptele, apoi transmiterea orală a faptelor respective în locurile şi în cercurile în care acestea s-au desfăşurat; culegere de scrieri separate conținând cântări, documente de arhivă, evenimente deosebite relatate de cercurile profetice; adăugarea de compliniri ulterioare; culegere de varii elemente provenite de la triburile regatului de nord şi de la cele ale regatului de sud (înainte de anul 722 î.H., anul dispariției regatului lui Israel); în sfârşit, redactarea finală, făcută de un „cărturar", care adaugă sumarele şi topeşte materialul recitind istoria trecută şi punând în lumină mâna conducătoare a Dumnezeului legământului. Meritul esențial al acestui redactor final este de a fi făcut apel la diferite izvoare şi de a lăsa în suspensie informația, atunci când îi lipsesc datele exacte (*cf.* 1Rg. 13,1; 2Rg. 16,14). Datele transmise sunt culese de el cu respect religios, ca demne de venerație pentru vechimea lor, pline de sens religios, menite să ilustreze planul lui Dumnezeu cu istoria poporului său, încărcate de făgăduințe mesianice. Dacă autorul ar fi armonizat documentele, ar fi închis posibilitatea de a vedea problemele şi contrastele care tulburau viața protagoniştilor. Din divergențele existente se poate obține azi o reconstrucție vie a istoriei biblice.

Cărțile lui Samuel sunt unitare în întregul lor, în raport cu intenția autorului şi cu redactarea finală. Într-adevăr, există multe legături între diferitele grupuri narative din cele două Cărți ale Regilor, ca, de pildă: între 2Rg. 3,9-10, 2Rg. 5,2 şi 1Rg. 13,14; 15,28; 16,1; 25,28-30; 28,17; între 2Rg. 4,4 şi 1Rg. 31,1-7; între 2Rg. 7,15 şi 1Rg. 13,14 şi 15,28; între 2Rg. 9,1 *sq*. şi 1Rg. 18,1-2; 20,15-17; 20,42; 23,17-18; între 2Rg. 10,1-2 şi 1Rg. 11,1-11; între 2Rg. 21,12-14 şi 1Rg. 31,11-13. Există, de asemenea, legături cu precedentele cărți biblice. Toate acestea dovedesc că redactorul final a dat o structură unitară, care urmează un plan unitar.

Rezultatul este compozit, dar, din loc în loc, găsim note cu caracter explicativ. Acestea dovedesc faptul că redactorul a simţit nevoia să-i lămurească cititorului său unele lucruri mai greu de înţeles, fiind îndepărtate în timp, sau să dea o motivaţie istorică unor fapte ori obiceiuri încă existente în vremea lui. Astfel apar explicaţii ce conţin formula „până în ziua de astăzi". Alte intervenţii ale redactorului sunt clarificări, un fel de actualizare, de adaptare a textului la situaţia contemporană lui (*cf.* 2Rg. 21,2; 2Rg. 1,18: elegia compusă de David la moartea lui Saul şi a fiului său Ionathan, care era inclusă în „Cartea Dreptului", o culegere pierdută de poeme despre eroii lui Israel; 2Rg. 4,2 *sq.*: explicaţia despre canaanenii din Beroth fugiţi şi rămaşi la Gethaim; 2Rg. 5,6.8: motivarea excluderii orbilor şi ologilor de la cultul din templu; 2Rg. 18,18: stela pe care şi-a ridicat-o Abessalom şi existentă „până în ziua de astăzi").

V. Ecouri ale cărţii 2 Regi

Cartea este dominată de legământul Domnului cu David (*cf.* 2Rg. 23,5), despre care vorbeşte şi profeţia lui Nathan, în care Dumnezeu spune: „Şi Eu îi voi fi tată, iar el îmi va fi mie fiu" (2Rg. 7,14). Legământul Domnului cu David se regăseşte în noul legământ, în persoana lui Hristos, adevărat frate al omului, adevărat Fiu al lui Dumnezeu şi Dumnezeu adevărat. Această instituţie vetero-testamentară, legământul, se realizează în mod desăvârşit în Noul Testament. La fel se realizează şi ideea de pace: dorinţa Domnului este pacea, dar o pace ca rod al biruinţei după o luptă grea. Acesta este sensul faptelor dezvoltate în 2 Regi: şirul de războaie are drept rezultat domnia lui David, care îi pune fiului său numele „Omul păcii", Solomon.

O vădită aluzie la profeţia lui Nathan se regăseşte în cuvintele cu care îngerul îi vesteşte Mariei că va avea un fiu (Lc. 1,32). Relatarea vizitei Mariei la Elisabeta are analogii cu descrierea sosirii chivotului în cetatea lui David: adevăratul chivot în care îşi manifestă prezenţa Dumnezeu este Maria, care îl poartă pe Hristos-Dumnezeu (Lc. 1,39-45 = 2Rg. 6,9-15).

Făgăduinţa din profeţia lui Nathan (2Rg. 7) apare cu numele de legământ în 23,5. Acest lucru îl aşază pe David în centrul tuturor mesajelor mesianice ale profeţilor viitori. Regele ajunge astfel, prin el însuşi, prin existenţa sa, un om profetic, care Îl are alături pe Dumnezeu şi care va deveni salvatorul lui Israel prin urmaşul său: „Fiul Celui Preaînalt" va fi, prin antonomasie, „Fiul lui David" (Lc. 1,32).

Florica Bechet

2 Regi

1 1 Şi a fost aşa: după moartea lui Saul, David, bătându-i pe amaleciţi,
s-a întors şi s-a aşezat David două zile la Sekelac. 2 Şi a fost aşa: a treia zi,
iată, a venit un bărbat din tabără, de la oamenii lui Saul, cu hainele sfâşiate
şi cu capul presărat cu ţărână. Şi, când a ajuns înaintea lui David, a căzut cu
faţa la pământ şi i s-a închinat. 3 Şi David i-a zis: „De unde vii?" Iar el i-a
răspuns: „Am scăpat din tabăra lui Israel." 4 Şi David i-a zis: „Ce vorbă-i
asta? Povesteşte-mi." Şi el i-a spus: „Poporul a fugit de la luptă şi au căzut
mulţi din popor, şi au pierit; şi a murit Saul, şi Ionathan, fiul lui, a murit."
5 Şi David i-a spus slujitorului care-i adusese această veste: „Cum de ştii că
au murit Saul şi Ionathan, fiul lui?" 6 Şi slujitorul care-i adusese această
veste i-a spus: „Mă aflam din întâmplare pe muntele Gelbue şi, iată, Saul
stătea rezemat în suliţa lui şi, iată, carele şi căpeteniile călărimii l-au împre-
surat. 7 Şi el a privit îndărăt, m-a văzut şi m-a strigat, iar eu am i-am zis:
«Iată-mă!» 8 Şi el mi-a spus: «Cine eşti tu?» Şi i-am spus: «Eu sunt un ama-
lecit.» 9 Şi el mi-a spus: «Stai asupra mea şi ucide-mă, căci negură grozavă

1,2 „cu hainele sfâşiate şi cu capul presărat cu ţărână": semn de doliu, ca în 1Rg. 4,12.

1,6 „muntele Gelbue", *cf.* 1Rg. 28,4; 31,1.8. Carele şi călăreţii (gr. ἱππάρχαι, „căpeteniile călărimii") fac parte din oastea filistenilor; prezenţa carelor la această dată într-un ţinut muntos este un anacronism şi contrazice şi cele spuse în 1Rg. 31,3, unde Saul este ameninţat de arcaşi. Relatarea luptei, ţinuta solului, neliniştea lui David, descrierea în *crescendo* a catastrofei, care se încheie cu moartea lui Saul şi a lui Ionathan, amintesc de 1Rg. 4,12 (unde Eli află despre moartea fiilor săi şi despre răpirea chivotului), ceea ce ar putea constitui un argument în favoarea tezei existenţei unui istoric unic care a redactat cele două cărţi „ale lui Samuel". O altă mână pare să intervină începând cu v. 5, unde solul nu mai este un „bărbat", ci un „băiat", un „slujitor", pentru ca v. 6 să fie cu totul diferit de 1Rg.

1,9 „negură grozavă": TM are un *hapax*: *şābhāţ*, „ameţeală" (dintr-o rădăcină care înseamnă „a ţese", „a broda"), redat în greacă prin σκότος δεινόν, formă coruptă pentru σκοτόδινος, „ameţeală", termen care ar fi corespuns mai bine cuvântului ebraic. ♦ „[deşi] încă nu mi-am dat sufletul": *litt.* „toată viaţa mea/tot sufletul meu se află încă în mine" (πᾶσα ἡ ψυχή μου ἐν ἐμοί).

m-a cuprins, [deşi] încă nu mi-am dat sufletul.» [10] Şi am stat asupra lui şi
l-am omorât, pentru că ştiam că n-o să mai trăiască după ce fusese doborât.
Şi am luat diadema regească de pe capul lui şi brăţara de pe braţul lui şi i
le-am adus aici stăpânului meu." [11] [Atunci] David şi-a apucat hainele şi şi
le-a sfâşiat, şi toţi bărbaţii care erau cu el şi-au sfâşiat şi ei hainele. [12] Şi
şi-au bătut [piepturile] şi au plâns şi au postit până seara pentru Saul, pentru
fiul lui, Ionathan, pentru poporul lui Iuda şi pentru casa lui Israel, deoarece
căzuseră sub sabie. [13] Şi David i-a spus slujitorului care-i adusese vestea:
„De unde eşti tu?" Şi el i-a răspuns: „Sunt fiul unui venetic amalecit."
[14] Atunci David i-a zis: „Cum de nu te-ai temut să ridici mâna să nimiceşti
pe unsul Domnului?" [15] Şi David a chemat pe unul dintre slujitorii săi şi i-a
spus: „Vino şi înfruntă-l." Şi [acela] l-a lovit şi el a murit. [16] Şi David i-a
zis: „Sângele tău să cadă asupra capului tău, pentru că gura ta a mărturisit
împotriva ta, zicând: «Eu l-am omorât pe unsul Domnului.»"

[17] Şi David a înălţat acest cânt de jale pentru Saul şi pentru Ionathan, fiul
lui, [18] şi a spus să fie învăţat de fiii lui Iuda – iată, e scris în Cartea Dreptului:

1,10 „Diadema regească" (βασίλειον) şi brăţara (χλιδών) sunt însemnele regale în 4Rg. 11,12 şi Ps. 89,40; 132,18, în cadrul regalităţii din Ierusalim. Dar aici ele sunt un anacronism. Gestul amalecitului (amaleciţii fiind oricum cei ce pun capăt domniei lui Saul) pare să-l desemneze pe David drept urmaş al lui Saul, dar indică şi urmărirea unei recompense.

1,11-12 Pare să continue direct v. 4, relatând un ritual de doliu colectiv, cu un post limitat la o singură zi, faţă de cele şapte zile din 1Rg. 31,13. ♦ „poporul lui Iuda": TM are „poporul lui YHWH". ♦ Ioan Gură de Aur îl elogiază pe David plecând de la acest episod. David îi plânge pe cei doi „aşa cum un părinte plânge moartea fiului". Singura consolare este moartea simultană a celor doi: în felul acesta tatăl (Saul) este cruţat de vestea morţii fiului (Ionathan) şi invers (*A doua omilie despre David şi Saul*).

1,13 Reprezintă continuarea episodului din vv. 5-10. ♦ „slujitorul", *litt.* „băiatul". ♦ „venetic": gr. πάροικος, *litt.* „vecin", traduce ebr. *gēr* şi-l desemnează în cărţile LXX pe străinul venit să trăiască în cadrul comunităţii evreieşti. *Cf.* nota 16,29 la Levitic.

1,14 Este evidentă intenţia de a reafirma caracterul sacru al regelui, „unsul Domnului", care este de neatins.

1,15 „şi el a murit": nu apare în TM.

1,16 „Sângele tău să cadă asupra capului tău": formulă semitică, însemnând că un om este responsabil de moartea altuia şi trebuie să suporte consecinţele (*cf.* Lev. 20,9.11 şi 3Rg. 2,32.37). „Sângele tău" înseamnă „sângele pe care tu l-ai vărsat". Ch. Mabee, 1980, pp. 89-107 a crezut că poate distinge aici o declaraţie juridică de nevinovăţie, prin care David ar afirma că n-are nici un amestec în moartea lui Saul.

1,17-27 Elegia funebră, considerată una dintre cele mai vechi cântări din Biblie, pare să se lege de vv. 11-12.

19 „Înalță stâlp, Israele, pentru cei răpuși de moarte pe înălțimile tale!
Cum au căzut vitejii!
20 Să nu dați de știre în Geth
și să nu binevestiți pe ulițele Ascalonului,
ca să nu se bucure fiicele Străinilor,
ca să nu se veselească fiicele celor netăiați împrejur.
21 Munți din Gelbue,
să nu cadă pe voi nici rouă, nici ploaie, să nu fie țarini cu pârgă!
fiindcă aici a fost batjocorită pavăza vitejilor,
pavăza lui Saul, care nu a fost unsă cu untdelemn.
22 De la sângele răniților, de la grăsimea voinicilor

1,18 În TM, v. 18 este obscur. Pare a fi titlul cântării; s-ar putea traduce „El a spus: Pentru ca fiii lui Iuda să învețe. Arc. Iată, e scris în Cartea Dreptului". Dintre diversele interpretări, o reținem pe cea care ni se pare cea mai plauzibilă: „Arc" reprezintă titlul (ceea ce ne face să ne gândim, împreună cu H.W. Hertzberg, la titlurile surelor coranice), după cum Cartea Dreptului (Syr. „Cartea cântului") ar putea fi o antologie de poezie din Israelul antic, eventual *Sepher ha-Yāṣār*, care a dat numele unui midraș medieval.

1,19 „Înalță stâlp, Israele, pentru cei răpuși de moarte pe înălțimile tale!" În TM, poemul începe printr-o frază nominală greu de legat de restul: *haṣ^ebhī yiśrā'ēl* (tradus cu „cinstea lui Israel" – TOB, „strălucirea lui Israel" – BJ etc.), de unde o mare varietate în versiuni. Textul grec (Στήλωσον, Ισραηλ, ὑπὲρ τῶν τεθνηκότων ἐπὶ τὰ ὕψη σου τραυματιῶν) pare să conțină o dublă traducere (*litt.* „morți"... „loviți") a unui singur termen ebraic. Hemistihul următor reprezintă un refren, care se regăsește în 25a și 27a și stabilește o legătură a bocetului cu v. 12.

1,20 Geth, unul dintre principalele orașe ale filistenilor (numiți în text „Străini"; *cf.* nota 3,3 la Jud.), situat la aproximativ 45 km sud-vest de Ierusalim. Despre Ascalon, vezi 1Rg. 6,16, nota. Este evocat aici rolul tradițional al femeilor în sărbătorirea victoriilor (*cf.* 1Rg. 18,6). Geth este pus aici în frunte poate datorită legăturilor speciale pe care le avea David cu această localitate (*cf.* 1Rg. 27).

1,21 Expresia ebraică *śadhēy th^erūmoth*, redată în greacă prin ἀγροὶ ἀπαρχῶν, „țarini cu pârgă", trimite la un termen tehnic din ritualul sacerdotal (*cf.* Num. 15,20-21; Deut. 12,6.17). Așa se explică lecțiuni precum „munți ai morții" (Theodotion), „munți ai tristeții" sau „câmpuri înalte". ♦ „pavăza lui Saul, care nu a fost unsă cu untdelemn": se cunoaște obiceiul războinicilor de a-și unge cu grăsime scuturile pentru a le face alunecoase (*cf.* Is. 21,5). Mulți au înțeles, la fel ca în Vulg., că Saul nu a fost sau nu ar fi fost uns rege. Pentru TM, multe traduceri (Caquot și de Robert, TOB, BJ etc.) preferă să ia acest verset împreună cu versetul următor, înțelegând că locul untdelemnului obișnuit l-au ținut, în cazul lui Saul, sângele și grăsimea dușmanilor uciși de acesta.

1,22 În textul grec, arcul lui Ionathan și sabia lui Saul sunt κενόν, „gol", și, respectiv κενή.

arcul lui Ionathan nu se întorcea deşert
şi nici sabia lui Saul nu venea înapoi deşartă.
23 Saul şi Ionathan, cei iubiţi şi preafrumoşi, de nedespărţit,
chipeşi în viaţa lor, nici în moarte nu s-au despărţit;
mai uşori ca vulturii,
mai vajnici decât leii.
24 Fiice ale lui Israel, plângeţi-l pe Saul,
care vă înveşmânta în purpură şi cu podoabe,
care acoperea cu podoabe de aur veşmintele voastre!
25 Cum au căzut vitejii în mijlocul bătăliei!
Ionathan răpus pe înălţimile tale!
26 Sufăr pentru tine, fratele meu, Ionathan;
preafrumos erai pentru mine,
dragostea ta pentru mine era minunată
mai presus de dragostea femeilor.
27 Cum au căzut vitejii!
Cum le-au pierit armele de război!"

1,23 „chipeşi în viaţa lor, nici în moarte nu s-au despărţit": TM are „nici în viaţă, nici în moarte nu s-au despărţit".

1,24 Este vorba de femeile care-l jelesc pe Saul, femeile care nu vor mai avea parte de podoabele luate de rege din prăzile de război.

1,25 Să se observe reluarea în chiasm a v. 19.

1,27 În ultimul refren, pe lângă viteji sunt pomenite şi armele, care sunt asimilate purtătorilor lor. Poemul are o compoziţie îngrijită, fiind împărţit de refren în trei părţi inegale, dar bine articulate:

Răpusă pe înălţimi (19a)
    Au căzut vitejii (19b)
        Fiicele filistenilor (20)
...
            Pavăza lui Saul (21b)
                Arcul lui Ionathan (22a)
            Sabia lui Saul (22b)
...
        Fiicele lui Israel (24)
    Au căzut vitejii (25a)
Răpus pe înălţimi (25b).

Arcul lui Ionathan se află la mijloc, corespunzând menţionării din v. 18, care, astfel, trebuie să fie titlul poemului, arcul fiind darul simbolic pe care Ionathan i-l face lui David în 1Rg. 18,4. Este aici mâna primului istoriograf, care aprecia excepţionala prietenie care îi lega pe Ionathan şi David şi fidelitatea acestuia din urmă faţă de Saul.

2 1 Şi a fost aşa după aceea: David l-a întrebat pe Domnul, zicând: „Să
mă sui oare în vreuna din cetăţile lui Iuda?” Şi Domnul i-a spus: „Suie-te!“
Şi David a zis: „Unde să mă sui?“ Şi i-a zis: „La Hebron.” 2 Şi David s-a
suit acolo, la Hebron, împreună cu amândouă nevestele sale, Achinoom din
Iezrael şi Abigaia, nevasta lui Nabal din Carmel, 3 şi bărbaţii care erau cu el,
fiecare cu casa lui, şi s-au aşezat în cetăţile Hebronului. 4 Şi au venit bărbaţii
din Iuda şi l-au uns pe David acolo, ca să domnească peste casa lui Iuda.
Şi i s-a dat de ştire lui David: „Bărbaţii din Iabisul Galaadului l-au îngro-
pat pe Saul.” 5 Şi David a trimis soli la cârmuitorii din Iabisul Galaadului să
le spună: „Binecuvântaţi să fiţi de Domnul, că v-aţi făcut astfel milă cu stă-
pânul vostru, Saul, unsul Domnului, şi l-aţi îngropat pe el şi pe Ionathan,
fiul lui; 6 iar acum, Domnul să se poarte cu voi cu milă şi adevăr! Eu însumi
vă voi face, la fel, bine, pentru că aţi făptuit acest lucru. 7 Iar acum, să vi se
întărească mâinile şi să vă arătaţi viteji, pentru că domnul vostru Saul a
murit, iar casa lui Iuda m-a uns pe mine rege peste ei.” 8 Dar Abenner, fiul

---

2,2-3 Instalarea la Hebron face pandant instalării la Geth şi la Sekelac (1Rg. 27). Hebronul, unde erau venerate mormintele patriarhilor şi ale soţiilor acestora, va deveni capitala lui David în Iuda. ♦ „nevasta lui Nabal din Carmel”: Abigaia era de fapt văduva lui Nabal (*cf.* 1Rg. 25,1-42). ♦ „Cetăţile Hebronului” ar putea fi ori cele patru cetăţi care alcătuiau oraşul Qiryat-Arba (al cărui nume înseamnă tocmai „oraşul celor patru”: Gen. 23,2, TM), ori oraşele dependente de această capitală regională, enumerate în 1Rg. 30,27-31.

2,4 Desemnarea lui David drept rege al lui Iuda apare aici ca rezultatul unui demers „democratic”, el fiind uns de către compatrioţii săi, pe care îi câştigase de partea sa (de ex., 1Rg. 30,26-31), învestitură completată apoi de cea conferită de către bătrânii din Israel (5,3). După 1Rg. 16, David fusese deja uns de către Samuel la Bethleem, aceea fiind ungerea sacră, prin care autorul sadocid voia să arate că regele este ales de Dumnezeu, înaintea oricărui demers omenesc. ♦ „au venit...”: *litt.* „vin”. Textul gr. manifestă o fluctuaţie continuă între timpul prezent şi timpurile trecute, situaţie care, echivalată mecanic în româneşte, ar fi descumpănitoare pentru cititor.

2,5-6 *Cf.* 1Rg. 23,21, unde Saul se adresează cu aceleaşi cuvinte oamenilor din Ziph. David îi ia locul lui Saul în relaţiile cu vasalii acestuia, oamenii din Iabis.

2,5 „unsul Domnului”: nu apare în toate manuscrisele LXX şi nici în TM.

2,6 „milă şi adevăr”: gr. ἔλεος καὶ ἀλήθεια traduce ebr. *ḥesedh we'emeth*, „bunăvoinţă şi fidelitate”, termeni asociaţi frecvent pentru a caracteriza purtarea lui Dumnezeu faţă de oameni.

2,8 Abenner, unchi şi căpetenie a lui Saul (1Rg. 14,50; 17,55; 26,5 *sq.*), asigură continuitatea puterii şi pune pe tron pe unul din fiii lui Saul, al cărui nume este probabil o deformare a lui Işbaal, „Omul lui Baal”. Işbaal devine Iebosthe (Işboşeth), „Omul ruşinii”. ♦ „din tabără la Manaem”: TM are „la *Maḥanāyim*” (localitate din Transiordania; toponimul înseamnă „tabere”).

lui Ner, căpetenia oştirii lui Saul, l-a luat pe Iebosthe, fiul lui Saul, şi l-a
dus din tabără la Manaem 9 şi l-a pus rege peste Galaadita, peste Thasiri
şi peste Iezrael, ca şi peste Efraim, peste Beniamin şi peste întregul Israel.
10 Iebosthe, fiul lui Saul, [avea] patruzeci de ani când a ajuns rege peste
Israel, şi a domnit doi ani, dar nu şi peste casa lui Iuda, care îl urma pe
David. 11 Iar timpul cât a domnit David în Hebron peste casa lui Iuda [a fost
de] şapte ani şi şase luni.
12 Şi Abenner, fiul lui Ner, şi slujitorii lui Iebosthe, fiul lui Saul, au
plecat din Manaem înspre Gabaon; 13 iar Ioab, fiul Saruiei, şi slujitorii lui
David au plecat din Hebron; s-au întâlnit cu ei la fântâna din Gabaon şi s-au
aşezat unii de o parte a fântânii din Gabaon, iar ceilalţi de cealaltă parte a
fântânii. 14 Şi Abenner i-a spus lui Ioab: „Să se ridice slujitorii şi să se
întreacă înaintea noastră!" Iar Ioab a spus: „Să se ridice!" 15 Şi s-au ridicat
şi au ieşit în faţă doisprezece slujitori din Beniamin, de-ai lui Iebosthe, fiul
lui Saul, şi doisprezece slujitori de-ai lui David. 16 Şi fiecare l-a înşfăcat de
cap cu o mână pe potrivnicul său şi [şi-a împlântat] sabia în coasta lui şi au
căzut laolaltă. Şi s-a numit locul acela „Partea viclenilor", care este la
Gabaon. 17 Şi lupta a fost din cale-afară de aprigă în ziua aceea. Abenner şi
oamenii din Israel au pierdut înfruntarea cu slujitorii lui David. 18 Şi se aflau
acolo [cei] trei fii ai Saruiei: Ioab, Abessa şi Asael. Asael era iute de picior
ca o ciută de pe câmp. 19 Şi Asael l-a urmărit pe Abenner şi s-a ţinut după
Abenner fără să se abată nici la dreapta, nici la stânga din spatele lui
Abenner. 20 Şi Abenner s-a uitat îndărăt şi i-a spus: „Oare tu eşti Asael?" El

---

2,9 „peste Thasiri": TM are *'el hā'aşūrī*: *litt.* „peste asirian" – lucrul fiind imposibil. Targumul are „casa lui Aşer", Syr. şi Vulg. au „Gesur".

2,12-13 După J. Blenkinsopp (1972, p. 84 *sq.*), „Gabaon" este aici Gibeat-Saul, care era obiectivul vizat de ambele partide pentru a impune un succesor pe tronul lui Saul. „Fântâna" se crede a fi un mare rezervor de apă descoperit de săpăturile arheologice (termenul ebraic *b^{e}rēkhāh* desemnează un lac artificial sau un bazin).

2,14 „să se întreacă...": *litt.* „să joace" (παιξάτωσαν). Nu este vorba, de fapt, de un joc, ci de o întrecere războinică, încredinţată unor luptători tineri. TM are vb. *śāḫaq*, „a juca", dar şi „a face o întrecere (sportivă)".

2,15 Numărul doisprezece ar putea sugera faptul că fiecare tabără reprezintă întregul Israel.

2,16 „Partea viclenilor (= uneltitorilor)": TM are *hel^{e}qāth haṭṭūrīm*, „Câmpul Stâncilor", „stâncile" fiind interpretate de Qimhi drept o metaforă pentru viteji; Vulg. are „câmpul celor tari".

2,18 Asael cel „iute de picior" aminteşte de epitetul homeric πόδας ὠκὺς Ἀχιλλεύς. De altfel, monomahia, cu preludiul ei verbal, este un clişeu epic, frecvent şi în *Iliada*.

2,19 „din spatele lui Abenner": nu apare în TM.

i-a răspuns: „Eu sunt.” 21 Şi Abenner i-a spus: „Abate-te la dreapta ori la
stânga, pune mâna pe unul dintre slujitori şi ia-ţi armele lui.” Dar Asael nu
a vrut să se abată din spatele lui. 22 Şi Abenner a stăruit din nou cu vorba
către Asael, spunându-i: „Abate-te din spatele meu, ca să nu te dobor la
pământ! Cum să-mi mai ridic ochii către Ioab? Unde se-ntâmplă asemenea
lucruri? Întoarce-te la fratele tău Ioab!” 23 [El] n-a vrut să se dea la o parte.
[Atunci] Abenner l-a lovit în moalele pântecului cu coada suliţei şi suliţa i-a
ieşit prin spate; [el] a căzut acolo şi a murit la picioarele lui. Şi a fost aşa:
toţi cei care ajungeau acolo unde a căzut Asael şi a murit se opreau locului.
24 Şi Ioab şi Abessa l-au urmărit pe Abenner. Şi apunea soarele când au
ajuns la dealul Amman, care se află în faţa [cetăţii] Gai, pe drumul pustiu al
Gabaonului. 25 Fiii lui Beniamin s-au strâns în urma lui Abenner, au făcut o
singură ceată şi s-au aşezat pe culmea unui deal. 26 Şi Abenner l-a strigat pe
Ioab şi i-a zis: „Oare va tot muşca sabia până la izbândă? Oare nu ştii că la
sfârşit nu te-aşteaptă decât amărăciune? Până când nu vei spune poporului
să se întoarcă din urmărirea fraţilor noştri?” 27 Şi Ioab i-a răspuns: „Viu este
Domnul! De n-ai fi grăit, poporul şi-ar fi urmărit [încă] fraţii dis-de-dimi-
neaţă.” 28 Ioab a trâmbiţat şi tot poporul s-a oprit: au încetat să-l mai urmă-
rească pe Israel şi n-au mai luptat. 29 Şi Abenner şi oamenii lui au mers spre
apus toată noaptea aceea; au trecut Iordanul şi au străbătut întreg [ţinutul]
de-a lungul râului şi au ajuns în tabără. 30 Şi Ioab s-a întors din urmărirea lui
Abenner şi a strâns întregul popor: şi lipseau dintre slujitorii lui David
nouăsprezece bărbaţi şi Asael. 31 Slujitorii lui David [însă] doborâseră dintre

---

2,22 „Unde se-ntâmplă [...] la fratele tău Ioab!”: nu apare în TM.

2,23 „l-a lovit [...] cu coada suliţei (τύπτει αὐτὸν Αβεννηρ ἐν τῷ ὀπίσω τοῦ δόρατος)”: textul ebraic pare să fi pus probleme. Vulg. traduce „cu lancea întoarsă”. Deşi în majoritatea traducerilor din franceză se vorbeşte de *le talon de la lance*, Pléiade preferă *la pointe de la lance*, interpretând astfel textul ebraic, care vorbeşte despre „partea ultimă”, „extremitatea” suliţei. ♦ „la picioarele lui”: *litt.* „sub el”.

2,24 „dealul Amman”: TM are *Gibh^e'ath- 'Ammāh*, „Dealul Cotului”. Aquila, Theodotion şi Vulg. au „Dealul Apeductului”.

2,26 „până la izbândă”: gr. εἰς νῖκος; LSJ interpretează sintagma ca pe o expresie cu sensul „până la capăt”, cum are şi TM. ♦ „la sfârşit nu te-aşteaptă decât amărăciune”: *litt.* „cele de la sfârşit vor fi amare” (πικρὰ ἔσται εἰς τὰ ἔσχατα). Dialogul dintre Abenner şi Ioab, ca şi cel precedent dintre Abenner şi Asael, amintesc de 1Rg. 24 şi 26, personajele având o stilizare cavalerească.

2,27 „şi-ar fi urmărit... dis-de-dimineaţă”: *litt.* „ar fi urcat să-şi urmărească...”. TM are „ar fi încetat urmărirea [abia] dimineaţa”.

fiii lui Beniamin, dintre oamenii lui Abenner, trei sute şaizeci de-ai lui. [32] Şi
l-au luat pe Asael şi l-au îngropat în mormântul tatălui lui, la Bethleem. Şi au
mers Ioab şi oamenii lui toată noaptea şi revărsatul zorilor i-a prins la Hebron.

3 [1] Şi a fost război multă vreme între casa lui Saul şi casa lui David.
Casa lui David se întărea din ce în ce, iar casa lui Saul slăbea tot mai mult.
[2] Lui David i s-au născut fii la Hebron: întâiul-născut a fost Amnon,
[născut] din Achinoom din Iezrael; [3] cel de-al doilea, Daluia, al Abigaiei din
Carmel; cel de-al treilea, Abessalom, fiul Maachei, fiica lui Tholmi, regele
Gesirului, [4] şi cel de-al patrulea, Ornia, fiul lui Phengith; cel de-al cincilea,
Sabatia, al lui Abital; [5] cel de-al şaselea, Ietheraam, al Aiglei, nevasta lui
David; aceştia i s-au născut lui David în Hebron.
[6] Şi a fost aşa: în timpul războiului dintre casa lui Saul şi casa lui David,
Abenner avea putere peste casa lui Saul. [7] Saul avusese o ţiitoare, Respha,
fiica lui Ial; şi Memphibosthe, fiul lui Saul, i-a spus lui Abenner: „De ce-ai
intrat la ţiitoarea tatălui meu?" [8] Abenner s-a mâniat cumplit pentru vorba
lui Memphibosthe. Şi Abenner i-a spus: „Sunt eu oare un cap de câine?
Mi-am făcut milă astăzi cu casa tatălui tău, Saul, şi cu fraţii şi prietenii lui,

---

2,32 Bethleemul este patria lui David (1Rg. 16,1). Asael, fiul surorii lui David, Saruia, fiind nepotul acestuia este îngropat în mormântul familiei de la Bethleem.

3,2-5 Pericopă inserată în rezumatul războiului. Poate că are rolul de a ilustra „creşterea" casei lui David, despre care se vorbeşte în versetul anterior. Numele fiului Abigaiei a fost înţeles diferit (Kileab în textul ebraic, Daluia în LXX, el ajunge Daniel în 1Par. 3,1 şi Caleb în Peshitta). Prin mama lui Abessalom, fiica regelui din Gedsur, David şi noul regat al lui Iuda se aliază cu arameii. Gedsurul era un stat independent, deosebit de Aram, având o politică proprie. Această primă listă genealogică, din Hebron, va fi continuată cu o a doua listă, cea din Ierusalim (13-16).

3,3 „al Abigaiei...": TM are şi „femeia lui *Nābhāl*".

3,7 Iebosthe începe să fie numit de aici încolo Memphibosthe. ♦ „fiul lui Saul" este un adaos în LXX, probabil pentru a-l deosebi de Memphibosthe fiul lui Ionathan (*cf.* 4,4). ♦ Expresia „a intra la" este un eufemism cu înţelesul „a avea raporturi sexuale cu" (*cf.* Gen. 16,2; 30,3; 38,8 etc.). Haremul făcea parte din succesiunea regală (12,8). A te culca cu una dintre concubinele regelui era o uzurpare (16,21-22; *cf.* 3Rg. 2,13-22), deoarece o concubină era o soţie, dar de rang inferior. Textul este eliptic şi implică faptul că, prin acest gest, Abenner se impune drept succesor al regelui, ca mai târziu Abessalom (16,22) şi Adonias (3Rg. 2,13).

3,8 „cap de câine" este injuria supremă: TM are *ro'ş kelebh*, „cap de câine" sau „căpetenie din Caleb"; această a doua semnificaţie ar explica glosa „din casa lui Iuda", calebiţii fiind un clan integrat în tribul lui Iuda.

şi n-am trecut de partea casei lui David; şi-mi găseşti azi pricină pentru vina
cu femeia aceasta? [9] Acestea să-i facă Dumnezeu lui Abenner şi acestea să i
le adauge, dacă nu voi împlini astăzi ce i-a jurat Domnul lui David: [10] să iau
domnia de la casa lui Saul şi să ridic tronul lui David peste Israel şi peste
Iuda, de la Dan până la Bersabea." [11] Şi Memphibosthe nu i-a putut răs-
punde lui Abenner o vorbă, căci se temea de el.
[12] Şi Abenner a trimis soli la David, la Thailam, unde se afla chiar atunci,
ca să-i spună: „Fă legământ cu mine şi, iată, mâna mea este cu tine, ca să
întorci spre tine întreaga casă a lui Israel." [13] Şi David i-a spus: „Bucuros
voi face legământ cu tine, însă îţi cer un lucru, şi anume: să nu-mi mai vezi
faţa, dacă nu mi-o aduci pe Melchol, fiica lui Saul, când vii să mi te înfă-
ţişezi." [14] Şi David a trimis soli la Memphibosthe, fiul lui Saul, să-i spună:
„Dă-mi-o de nevastă pe Melchol, pe care am căpătat-o pentru o sută de
prepuţuri ale Străinilor." [15] Şi Memphibosthe a trimis şi a luat-o de la
bărbatul ei, Phaltiel, fiul lui Sella. [16] Iar bărbatul ei mergea împreună cu ea
plângând după ea până la Barakim; şi Abenner i-a zis: „Pleacă, du-te îna-
poi!", şi el s-a întors. [17] Şi Abenner le-a vorbit bătrânilor lui Israel, zicând:
„Mai deunăzi cereaţi ca David să fie rege peste voi; [18] faceţi aceasta acum,
căci Domnul a glăsuit despre David şi a spus: «Prin mâna robului Meu David
voi scăpa pe Israel din mâna Străinilor şi din mâna tuturor vrăjmaşilor lui.»"
[19] Abenner a vorbit [şi] în auzul lui Beniamin şi s-a dus apoi să-i spună lui
David, la Hebron, toate câte fuseseră plăcute în ochii lui Israel şi în ochii
întregii case a lui Beniamin.

3,10 „de la Dan până la Bersabea": limitele ideale ale Pământului făgăduinţei. Posibilă aluzie la promisiunea făcută lui David în 1Rg. 22,10. Secvenţele care conţin această formulă aparţin istoricului sadocid.

3,12 „Abenner a trimis soli la David, la Thailam, unde se afla chiar atunci, ca să-i spună": TM are „Abenner a trimis soli la David ca să-i spună, în numele său [*litt.* sub el; Qimhi interpretează «pe ascuns»], a cui va fi ţara, spunând".

3,14 E posibil ca, prin căsătoria lui David cu Melchol, să se sugereze, o dată în plus, dreptul lui David la succesiunea lui Saul. Implicarea lui Memphibosthe dă legitimitate pretenţiilor lui David.

3,16 Barakim: TM are *Baḫurim*, aflat pe drumul spre Ierusalim, pe muntele Măslinilor, probabil *Rās-et-Tmim* de astăzi.

3,17 „Mai deunăzi": *litt.* „ieri şi alaltăieri" (ἐχθὲς καὶ τρίτην); *cf.* 1Rg. 9,11; 14,21; 19,7; 21,6.

3,19 Beniamin este tribul lui Saul.

[20] Şi Abenner a venit la David, la Hebron, împreună cu douăzeci de
oameni. Iar David a dat un ospăţ pentru Abenner şi pentru oamenii lui. [21] Şi
Abenner i-a spus lui David: „Mă voi ridica şi mă voi duce să adun întregul
Israel la domnul meu, regele, şi voi face cu tine legământ, şi tu vei fi rege
peste toţi câţi doreşte sufletul tău." Şi David l-a lăsat să plece pe Abenner şi
el s-a dus în pace. [22] Iată însă că slujitorii lui David şi ai lui Ioab s-au întors
dintr-o luptă şi au adus cu ei pradă bogată. Şi Abenner nu mai era cu David
în Hebron, căci acesta îl lăsase să plece, şi el se dusese în pace. [23] Şi Ioab a
venit cu întreaga lui oaste, şi lui Ioab i s-a dat de ştire, zicându-i-se: „Abenner,
fiul lui Ner, a venit la David; [acesta] l-a lăsat să plece şi el s-a dus în pace."
[24] [Atunci] Ioab s-a dus la rege şi i-a spus: „De ce-ai făcut aceasta? Iată,
Abenner a venit la tine: de ce l-ai lăsat să plece, ca să se ducă în pace? [25] Oare
nu ştii mişelia lui Abenner, fiul lui Ner – a venit să te amăgească şi să afle
când vii şi când pleci, să afle tot ce faci." [26] [Apoi] Ioab a ieşit de la David
şi a trimis soli pe urmele lui Abenner, şi l-au întors din drum de la puţul din
Seiram – iar David nu ştia [nimic]. [27] Abenner s-a întors la Hebron. Şi Ioab
l-a tras de-o parte, din latură de poartă, făcându-se că vrea să-i vorbească, şi
l-a străpuns în moalele pântecului; şi acesta a murit pentru sângele lui Asael,
fratele lui Ioab.

[28] Şi David a auzit după aceea şi a spus: „Nevinovat sunt, eu şi domnia
mea, în faţa Domnului, până în veac, pentru sângele lui Abenner, fiul lui
Ner! [29] Să cadă peste capul lui Ioab şi peste întreaga casă a tatălui său! Să
nu lipsească din casa lui Ioab om cu scurgere de sămânţă, sau lepros, ori
umblând în cârjă, ori doborât de sabie, ori lipsit de pâine!" [30] Ioab şi fratele
său, Abessa, îl pândiseră tot timpul pe Abenner, pentru că acesta îl omorâse
pe Asael, fratele lor, la Gabaon, în luptă. [31] [Atunci] David i-a spus lui Ioab

---

3,21 „voi face cu tine legământ": TM are „ei vor face...".

3,22 „luptă": *litt.* „ieşire", „incursiune".

3,25 „Oare nu ştii mişelia lui Abenner...": TM are „Tu îl ştii pe Abner...". ♦ Perechea „a veni" – „a pleca" indică activitatea militară (*cf.* 1Rg. 18,16).

3,27 „l-a străpuns în moalele pântecului": la fel cum fusese lovit şi fratele său, Asael (2,23).

3,29 Blestemul aminteşte de 1Rg. 2,31 şi 3Rg. 2,33. ♦ „om cu scurgere de sămânţă" (γονορρυής): *cf.* Lev. 15,2-9.11-14.32; Num. 2. ♦ „lepros": *cf.* Lev. 14,2; Num. 12,10. ♦ „umblând în cârjă" (κρατῶν σκυτάλης): se preferă frecvent traducerea „unul care lucrează cu fusul", expresie considerată o aluzie tradiţională la efeminare.

3,30 În TM, versetul este mai scurt, omiţând premeditarea: „Ioab şi Abişai, fratele său, l-au omorât pe Abner, pentru uciderea lui Asahel, fratele lor, la Gabaon, în luptă."

şi întregului popor care era cu el: „Sfâşiaţi-vă hainele şi încingeţi-vă cu
pânză de sac şi bateţi-vă [piepturile] a jale pentru Abenner!" Regele David
mergea în urma năsăliei. 32 Şi pe Abenner l-au înmormântat la Hebron; şi
regele şi-a înălţat glasul şi a plâns pe mormântul lui; şi întregul popor l-a
plâns pe Abenner. 33 Regele l-a jelit pe Abenner şi a spus:

„Oare să fi murit Abenner cum a murit Nabal?
34 Mâinile nu ţi-au fost legate,
picioarele nu ţi-au fost puse în butuci;
nu te-au adus ca pe Nabal,
ai căzut dinaintea unor ticăloşi!"

Şi întregul popor s-a strâns să-l plângă. 35 [Apoi,] întregul popor a venit
să-l facă pe David să mănânce pâine cât mai era încă ziuă, dar David s-a
jurat, zicând: „Acestea să-mi facă Dumnezeu şi acestea să le adauge, dacă
pun eu gura pe pâine sau pe altceva, până ce nu apune soarele." 36 Şi
poporul a aflat acest lucru şi au fost plăcute în faţa lor toate câte le-a făcut
regele în faţa poporului. 37 Şi [astfel,] în ziua aceea, a aflat întregul popor şi
întregul Israel că Abenner, fiul lui Ner, nu fusese omorât din porunca rege-
lui. 38 Şi regele a spus slujitorilor săi: „Nu ştiţi că o mare căpetenie a căzut
astăzi în Israel? 39 Şi că eu astăzi sunt [numai] ruda lui şi pus sub stăpânire,
pe când bărbaţii aceştia, fiii Saruiei, sunt mai tari decât mine. Să plătească
Domnul celui ce-a făcut rele după mişelia lui!"

4 1 Şi Memphibosthe, fiul lui Saul, a aflat că Abenner murise la Hebron;
mâinile i-au căzut [neputincioase] şi toţi bărbaţii lui Israel s-au înfiorat. 2 Şi

---

3,32 Hebronul era capitala lui David (2,1-4). Mormântul lui Abenner va servi şi pentru Iebosthe, fiul lui Saul. ♦ Din nou David se comportă regeşte la moartea unui adversar, onorându-l cum se cuvine. „Credincios conştiinţei sale, i-a răzbunat moartea." (*cf.* paginile lui Ambrozie despre „regele ideal", în *De officiis* II,7, 29-33)

3,33 „Oare să fi murit Abenner cum a murit Nabal?" TM are „ca un nebun", ebraicul *nābhāl* însemnând „nebun" (numele simbolic al bărbatului Abigaiei, *cf.* 1Rg. 24,2.25)

3,34 „butuci" (πέδαις): *cf.* Jud. 16,21. ♦ „ticăloşi", gr. υἱῶν ἀδικίας: *litt.* „fii ai ticăloşiei". ♦ „nu te-au adus ca pe Nabal": nu apare în TM.

3,35 „să mănânce pâine": expresie ebr. generică pentru „a mânca".

3,39 „Să plătească Domnul celui ce a făcut rele după mişelia lui!" Sfârşitul bocetului lui David aduce a proverb. ♦ „pus sub stăpânire": TM are „şi am fost uns rege". Începutul versetului este obscur atât în ebraică, cât şi în greacă.

4,1 Şi aici fiul lui Saul nu mai este numit Iebosthe (*Işboşeth-Işbaal*), ci Memphibosthe (*Mephibhoşeth-Mephiba'al*), nume pe care îl vom regăsi ca fiind al fiului lui Ionathan în

Memphibosthe, fiul lui Saul, avea două căpetenii de cete: pe unul îl chema
Baana, pe celălalt, Rechab – fiii lui Remmon din Beroth, dintre fiii lui
Beniamin, pentru că Beroth era socotit al fiilor lui Beniamin. 3 Iar cei din
Beroth fugiseră la Geththaim şi locuiesc acolo până în ziua de azi. 4 Şi
Ionathan, fiul lui Saul, avea un fiu olog de amândouă picioarele. [El] avea
cinci ani când a venit din Iezrael vestea despre Saul şi Ionathan, fiul lui.
Doica sa l-a luat şi a fugit; şi a fost aşa: pe când se grăbea să fugă, a căzut şi
a ologit. [Şi acesta] se numea Memphibosthe. 5 Şi fiii lui Remmon din Beroth,
Reccha şi Baana, au pornit la drum şi au ajuns, în arşiţa zilei, la casa lui
Memphibosthe, iar acesta dormea pe pat la amiază. 6 Şi portăreasa casei,
care vântura nişte grâu, aţipise şi dormea, şi cei [doi] fraţi, Reccha şi Baana,
s-au furişat 7 şi au intrat în casă; şi Memphibosthe dormea în patul lui, din

---

v. 4 şi în 11,6 *sq.*, sau al fiului lui Saul, în 21,8. În acest verset, ca şi în cel următor, unele manuscrise ale LXX, precum şi TM, nu-l numesc, ci au doar „fiul lui Saul".

4,2 Beroth, astăzi el-Bireb, aflat la sud-vest de Bethel şi la vreo cincisprezece kilometri nord de Ierusalim. Făcea parte din tetrapolisul gabaonit (Iis. Nav. 9,17), care a fost atribuit tribului lui Beniamin. Populaţia autohtonă – probabil din pricina persecutării gabaoniţilor de către Saul (*cf.* 21,1 *sq.*) – fusese nevoită să se refugieze în satul Geththaim (aflat probabil în regiunea Lod, la nord-vest de Ierusalim), căpătând statut de emigranţi. De bună seamă, această familie avea resentimente faţă de dinastia saulidă. Oricum, e de semnalat faptul că, la fel ca amalecitul care se lăuda cu uciderea lui Saul, şi cei doi sunt tot emigranţi.

4,4 V. 4 întrerupe naraţiunea pentru a anunţa că mai exista şi un nepot al lui Saul, tot Memphibosthe, fiul lui Ionathan, pe care infirmitatea îl făcea incapabil de domnie. Povestea lui trimite la episodul dramatic al naşterii nepotului lui Eli (1Rg. 4,19 *sq.*). Numele lui este probabil aceeaşi deformare eufemistică a numelui *Mᵉphiba'al* („din gura lui Baal") sau *Mᵉphiboşeth* (unde *boşeth* înseamnă „ruşine" şi înlocuieşte numele zeului Baal). În 1Par. 8,34; 9,40 el apare ca Meribaal („cel pe care îl apără Baal"; *cf.* Jud. 6,32). Acest verset pare să-şi fi avut locul mai degrabă la începutul cap. 9 (unde îl plasează Flavius Iosephus 7,113) sau al cap. 21. Aşezarea lui aici explică demersul bătrânilor din capitolul următor.

4,5 În episodul uciderii, este vorba, evident, de fiul lui Saul, nu de cel al lui Ionathan, cu acelaşi nume în LXX.

4,6 Episodul portăresei adormite pare a fi inspirat din viaţa elenistică; el este menit să explice cum au putut pătrunde cei doi până în mijlocul casei. Lipseşte din textul ebraic. TM are, la v. 6: „Şi iată, ei au intrat până în mijlocul casei încărcaţi cu grâu şi l-au lovit în pântece. Apoi *Rēkhābh* şi *Ba'anāh*, fratele lui, au fugit"; poate fi un dublet corupt al v. 7.

4,7 În TM, versetul începe: „Şi, intrând în casă pe când el dormea..." ♦ Verbul prin care este indicată decapitarea lui Memphibosthe nu mai apare cu acest sens decât în 2Rg. 16,9 şi 4Rg. 6,32, într-un context ostil fiilor Saruiei, ceea ce face ca acest pasaj să fie atribuit revizorului sadocid al textului ebraic. ♦ „înspre asfinţit": TM are „prin *'Arābhāh*".

iatacul lui; şi [ei] l-au lovit şi l-au omorât, i-au tăiat capul şi i l-au luat şi
s-au tot dus pe calea înspre asfinţit, toată noaptea. [8] Şi au dus capul lui
Memphibosthe la David, în Hebron, şi i-au spus: „Iată capul lui Memphi-
bosthe, fiul lui Saul, vrăjmaşul tău, care umbla să-ţi ia viaţa! Domnul a dat
domnului nostru, regele, răzbunare asupra vrăjmaşilor săi, astăzi, împotriva
vrăjmaşului său, Saul, şi a seminţiei lui." [9] Şi David le-a răspuns lui Reccha
şi lui Baana, fratele acestuia, fiii lui Remmon din Beroth, şi le-a spus: „Viu
este Domnul care a izbăvit sufletul meu de orice chin, [10] pe acela care mi-a
dat de veste că a murit Saul – şi credea că aduce o veste bună în faţa mea –
l-am prins şi l-am ucis la Sekelac, cu toate că trebuia să-l răsplătesc pentru
veste. [11] Iar acum, nişte oameni ticăloşi au omorât un om drept în casa lui,
în patul lui. Acum voi cere sângele lui din mâinile voastre şi vă voi şterge
de pe faţa pământului." [12] Şi David le-a dat poruncă slujitorilor săi şi i-au
ucis; le-au tăiat mâinile şi picioarele, pe care le-au spânzurat deasupra
fântânii din Hebron; iar capul lui Memphibosthe l-au îngropat în mormântul
lui Abenner, fiul lui Ner.

5 [1] Şi au venit toate triburile lui Israel la David, la Hebron, şi i-au spus:
„Iată, suntem oasele tale şi carnea ta! [2] Chiar şi până acum, când Saul dom-

---

4,8 „umbla să-ţi ia viaţa": *litt.* „căuta sufletul tău".

4,8-11 *Cf.* 1Rg. 17,57 şi 3Rg. 1,29. V. 11b pare de origine deuteronomistă.

4,9 „a izbăvit": *litt.* „a răscumpărat".

4,12 Cu acest verset, autorul (probabil istoricul abiatharid) urmăreşte să evidenţieze nevinovăţia lui David în cazul acestui nou omor (*cf.* Mabee, Ch., 1980, pp. 89-107, şi Vanderkam, J.C., 1980, pp. 521-539). Omorul este considerat o simplă reglare de conturi între beniaminiţi. Vinovaţii sunt mutilaţi, ca şi cum ar fi pedepsite membrele care au făptuit crima. Prin expunerea lor la fântână – loc foarte frecventat – se dă un exemplu.

5 Acest capitol formează, împreună cu capitolele 6-8, un nucleu al naraţiunii (ca în 1Rg. 8-12), unde continuitatea diacronică este înlocuită cu reflecţii asupra instituţiilor fundamentale legate de David. Sunt prezentate succesiv stabilirea unei capitale politice (cap. 5), a unui sanctuar naţional (cap. 6), a unei dinastii (cap. 7) şi a unui imperiu (cap. 8). Părţile extreme ale acestui ansamblu îşi răspund în oglindă, modalitate prezentă şi în capitolele 21-24.

5,1-2 Începe aici partea a doua din 2Rg. (ebr. 2Sam.), care, până în cap. 9, îl va înfăţişa pe David domnind netulburat peste întregul Israel. ♦ „oasele tale şi carnea ta": *litt.*: „oasele tale şi cărnurile tale [sunt] ale noastre", indică legătura cea mai strânsă, identitatea de origine (Gen. 2,23; 29,14; Jud. 9,2). ♦ „şi până acum": *litt.* „până mai ieri şi alaltăieri" (*cf.* 3,17). ♦ „intrările şi ieşirile" (*cf.* 1Rg. 18,13.16). Regele David este numit

nea peste noi, tu rânduiai intrările şi ieşirile lui Israel, iar Domnul ţi-a spus: «Tu vei paşte poporul Meu Israel şi tu vei fi cârmuitor peste Israel.»"
3 Şi toţi bătrânii lui Israel au venit la rege, la Hebron, şi regele David a încheiat cu ei legământ în Hebron, în faţa Domnului; şi l-au uns pe David rege peste întregul Israel.
4 David avea treizeci de ani când a ajuns rege, şi a domnit patruzeci de ani.
5 Şapte ani şi şase luni a domnit la Hebron, peste Iuda, şi treizeci şi trei de ani a domnit peste întregul Israel şi peste Iuda, la Ierusalim.

6 Şi s-au pornit David cu oamenii săi către Ierusalim, împotriva Iebuseului care locuia în ţinut. I s-a spus lui David: „N-ai să intri aici, căci ţi se vor împotrivi şi orbii, şi ologii!", zicând astfel că David nu va intra aici [cu nici

păstor al poporului, ca şi la 7,8 şi 1Rg. 28,17 (titlul e întâlnit şi pentru regii din Egipt şi Mesopotamia, precum şi pentru basileii din Homer). Se afirmă astfel dreptul divin al monarhiei davidice.

5,3 Pare o reluare a v. 1, unde, în loc de bătrâni, se află triburile. Înţelegerea e similară celei propuse de Abenner în 3,21 şi relevă o concepţie contractuală asupra regalităţii. Cum o asemenea concepţie nu era compatibilă cu ideologia regală, era nevoie de amplificarea din vv. 1-2, în care se invocă rudenia de sânge dintre rege şi popor. Ungerea lui David ca rege peste Israel este complementul ungerii lui ca rege peste Iuda (2,4). ♦ „întregul" : explicitarea nu apare în TM.

5,4-5 Aceste două versete lipsesc din manuscrisul de la Qumran şi din VL, ceea ce l-a făcut poate pe autorul Cronicilor să le mute la sfârşitul domniei lui David (1Par. 29,27) şi în genealogia acestuia (1Par. 3,4). E o notiţă în stilul deuteronomistului, cu o ciudată aproximare aritmetică: deuteronomistul nu numără în ani plini şi a vrut să pună aici un jalon pentru perioada de 480 de ani scurşi între ieşirea din Egipt şi construirea Templului lui Solomon; numerele reţinute (patruzeci de ani de domnie, şaizeci de ani de viaţă) au valoare simbolică, iar menţionarea aici a Ierusalimului se înţelege doar în perspectiva cuceririi acestuia.

5,6 Cucerirea cetăţii canaanene a Ierusalimului este un episod important în domnia lui David. Ţinut al iebuseilor, teritoriu neutru aflat la hotarul dintre Iuda şi Beniamin (*cf.* Iis. Nav. 15,63; 18,16-27), Ierusalimul este ales de David drept capitală pentru cele două părţi ale poporului său. ♦ „orbii şi ologii" (*cf.* Lev. 21,18; Deut. 15,21) par să fie de ajuns pentru a asigura o bună apărare: expresia este ironică. Pentru această interpretare optează şi Flavius Iosephus (7,61). TM („Nu vei intra decât înlăturându-i...") pare să presupună că David trebuie să îndepărteze orbii şi ologii. Problema principală însă este menţionarea acestor personaje. Midraşul (*Pirke* Rabbi Eliezer) interpretează că ar fi fost vorba de nişte statui ale lui Isaac cel orb (Gen. 27,1) şi Iacob cel şchiop, care amintesc de alianţa dintre Avraam şi canaaneni (Gen. 21,23). Cel mai probabil, pomenirea orbilor şi a ologilor este o aluzie la mobilizarea generală, când se făcea apel la toată suflarea populaţiei, un fel de a-i arăta lui David, într-o formă cvasiproverbială, că iebuseii îşi vor apăra cetatea cu toate forţele.

un chip]. 7 David însă a pus mâna pe cetățuia Sionului (aceasta este cetatea
lui David). 8 Și a spus David în ziua aceea: „Oricine [vrea] să-i bată pe
iebusei să-și împlânte pumnalul în ologi și orbi și în cei care urăsc sufletul
lui David." De aceea se spune: „Orbii și ologii nu vor intra în casa Domnului."
9 Și s-a așezat David în cetățuie și ea s-a numit cetatea lui David. Și a zidit
cetatea jur-împrejur, începând din vârf, și casă pentru sine. 10 Și David
propășea și a ajuns mare și Domnul atotputernic era cu el. 11 Iar Chiram,
regele Tyrului, a trimis soli la David și trunchiuri de cedru, dulgheri și
cioplitori în piatră, care i-au clădit casă lui David. 12 [Atunci] a știut David că
Domnul l-a pus rege peste Israel și că i-a înălțat domnia peste poporul Său
Israel. 13 Și și-a mai luat David neveste și țiitoare din Ierusalim, după ce a
venit din Hebron, și i s-au mai născut lui David fii și fiice. 14 Acestea sunt

5,7 Sion se numea inițial colina pe care era fortăreața ce străjuia cetatea lui David. Acest nume va deveni un simbol prin care se desemna Cetatea Sfântă prin excelență și, adesea, Templul lui Dumnezeu. Cetatea iebuseilor se afla pe colina aflată la sud-est de cea a Templului, între pâraiele Kedron și Tyropoeon.

5,8 Verset cu multiple variante în traduceri. TM are „...Oricine [vrea să-l] lovească pe iebuseu, trebuie să ajungă la *ṭinnōr*". Cuvântul ebr. este interpretat în multe feluri: „canal", „apeduct" – poate galeria subterană ce lega cetatea de izvorul Gihon –, „parapet" (Symmachos și comentariile rabinice), sau alt element de fortificație. S-au propus și emendări de text, citind „gât", fie în sensul feririi lui, fie în acela al atacării. Versetul are o paralelă în 1Par. 11,6, unde David spune: „Primul care îi va înfrânge pe iebusei va deveni căpetenie și prinț." ♦ „în ologi și în orbi și în cei care urăsc sufletul lui David": TM are „pe ologi și pe orbi îi urăște sufletul lui David". ♦ Sfârșitul este o aluzie la Lev. 21,17-23, unde orbul și ologul fac parte dintre cei excluși din sanctuar, numit aici „Casa Domnului".

5,9 „începând din vârf": TM are „începând din *Millō'*" („umplutură de pământ", rambleu construit de Solomon pentru a nivela terenul dintre Templu și palatul regal: *cf.* 3Rg. 9,15.24; 11,27). LXX evită anacronismul.

5,10 Pandant al creșterii copilului Samuel (*cf.* 1Rg. 1-3; 2,26) și al creșterii casei lui David (3,1). ♦ „Domnul atotputernic" (κύριος παντοκράτωρ): TM are *YHWH Ṣ*^{e}*bhā'ōth*, „Domnul oștirilor".

5,11 Se anticipează construcțiile lui Solomon, David fiind văzut aici ca un precursor al acestuia. Chiram, regele Tyrului, este cunoscut pentru alianța cu Solomon și pentru materialele pe care i le-a trimis pentru construirea Templului din Ierusalim (3Rg. 5,1 *sq.*).

5,13-16 Lista amestecată a fiilor și fiicelor pe care David i-a avut de la concubine și de la soții, listă în care numele lui Solomon apare printre unsprezece necunoscuți, pare să fie redactată de istoricul abiatharid, care-și marchează astfel, discret și ușor ironic, preferința pentru prinții hebroniți cu o proveniență respectabilă, în special Adonias, nefericitul rival al celui care, în ochii lui, este parvenitul Solomon.

numele celor care i s-au născut la Ierusalim: Sammus, Sobab, Nathan,
Solomon, 15 Ebear, Elisus, Naphec, Iephies, 16 Elisama, Elidae, Eliphalath,
16a Samae, Iessibath, Nathan, Galamaan, Iebaar, Theesus, Elphalat, Naged,
Naphec, Ianatha, Leasamys, Baalimath, Eliphalath.
17 Şi au auzit Străinii că David fusese uns rege peste Israel şi toţi Străinii
au pornit să-l caute pe David. Şi a auzit David şi a coborât în cetăţuie. 18 Iar
Străinii au venit şi s-au răspândit în Valea Uriaşilor. 19 [Atunci] David L-a
întrebat pe Domnul, zicând: „Să urc împotriva Străinilor? Îi vei da oare în
mâinile mele?" Şi Domnul i-a zis lui David: „Urcă, pentru că negreşit îi voi
da pe Străini în mâinile tale." 20 David a venit dinspre rupturile de sus şi i-a
bătut acolo pe Străini; şi a spus David: „Domnul i-a rupt pe vrăjmaşii mei
Străinii dinaintea mea cum se rup apele." De aici numele acelui loc: Ruptu-
rile de Sus. 21 [Ei] şi-au lăsat zeii acolo, iar David şi bărbaţii care erau cu el
i-au luat. 22 Din nou au urcat Străinii şi s-au îngrămădit în Valea Uriaşilor.
23 Şi l-a întrebat David pe Domnul, şi Domnul i-a spus: „Să nu urci în
întâmpinarea lor, ci ia-i cu înconjur şi ieşi împotriva lor pe lângă Locul
Plângerii. 24 Şi când vei auzi zgomot de ciocnire în Dumbrava Plângerii,
atunci să te cobori înspre ei, căci atunci Domnul va merge înaintea ta, să-i
lovească în luptă pe Străini." 25 Şi David a făcut precum îi poruncise
Domnul şi i-a bătut pe Străini de la Gabaon şi până în ţinutul Gazera.

5,16a Versetul nu are corespondent în TM.

5,17-25 Poziţia acestor versete a stârnit nedumerire, şi unii exegeţi au considerat că ar trebui plasate mai degrabă înaintea v. 12, unde se consideră că se sfârşeşte „istoria ascensiunii lui David". Ele conţin două povestiri simetrice, două lupte cu filistenii petrecute în Valea Uriaşilor (Rephaim, *cf.* Iis. Nav. 15,8; 18,16), în urma consultării lui Dumnezeu. Există mai multe similitudini cu 1Rg. (7,7; 13,3; 23,9.13).

5,20 Comparaţia cu şuvoiul de apă serveşte drept etimologie locului înfruntării: în TM, *Ba'al-P^{e}rāṭīm*, „Stăpânul Rupturilor" (*pāraṭ*, „a crăpa, a despica", şi *pereṭ*, „crăpătură, ruptură", etimologie populară a numelui).

5,21 Capturarea idolilor („zeii") este pandantul pasajului din 1Rg. 31,9, în care armele lui Saul sunt duse în „casa idolilor". În plus, cea dintâi victorie a lui David face pereche cu înfrângerea de la Abenezer (1Rg. 4), când a fost răpit chivotul Domnului.

5,23 „Locul Plângerii": TM are *b^{e}khā'īm*, „copaci de balsam, sâmbovine". Dumnezeu vine ca să fie prezent la luptă, peste creştetele copacilor, anunţându-se prin foşnetul frunzelor („glas"; *cf.* Jud. 4,14; 4Rg. 7,6) – imagine tradiţională a „războiului sfânt". Traducătorul a citit, probabil, în loc de *BK'*, *BKH*, „a plânge".

5,24 „zgomot de ciocnire": TM are „zgomot de paşi" (ai Domnului care vine).

5,25 „Gabaon": TM are *Gebha'*. „Gazera" (ebr. Gezer) se află la limita teritoriului filistean: aşadar duşmanii sunt alungaţi cu totul.

6 1 Şi a adunat iarăşi David toată floarea tinerimii din Israel, ca la şapte-
zeci de mii. 2 Apoi s-au sculat şi au plecat, David şi cu întreg poporul care
era împreună cu el, din căpeteniile lui Iuda, ca să urce şi să aducă de acolo
chivotul Domnului, peste care a fost chemat numele Domnului oştirilor care
şade între heruvimi deasupra lui. 3 Şi au pus chivotul Domnului într-un car
nou şi l-au luat din casa lui Aminadab, de pe Deal. Şi Oza şi fraţii lui, fiii
lui Aminadab, conduceau carul 4 cu chivotul, iar fraţii lui mergeau înaintea
chivotului. 5 Şi David şi fiii lui Israel cântau şi jucau cu putere înaintea
Domnului, cu instrumente [bine] acordate şi cu cântări: din *kinira* şi din
nabla, din timpane, chimvale şi flaute. 6 Şi, când au ajuns în aria lui Nodab,
Oza şi-a întins mâna către chivotul lui Dumnezeu ca să-l ţină şi l-a apucat,

---

6 *Aducerea chivotului la Ierusalim.* Apare aici o perspectivă nouă: istoria politică face loc istoriei religioase, prin mutarea la Ierusalim a chivotului, obiectul sfânt de la Selom care, după 1Rg. 7,1, rămăsese la Cariathiriam. Povestirea nu se leagă de evenimentele precedente, dar presupune stabilirea lui David la Ierusalim şi obţinerea cel puţin a unui avantaj asupra filistenilor, sub controlul cărora pare să fi rămas chivotul. Există legături de netăgăduit cu 1Rg. 4-6, ceea ce l-a condus pe Rost, L. 1926, pp. 4-47, urmat de Noth, M., Hertzberg, H.W. şi Campbell, A.F., 1975 să formuleze ipoteza unei „istorii a chivotului" anterioare redactării Cărţilor Regilor, care ar fi constituit legenda sanctuarului din Ierusalim înaintea construirii Templului. Printre criticile aduse acestei ipoteze este de reţinut aceea conform căreia cele două istorii par să se inspire din modele distincte, cunoscute în literatura asiro-babiloniană. De altfel, evenimentul mutării chivotului la Ierusalim este celebrat, în termeni diferiţi, şi de Ps. 132, evocând un ritual în care s-a recunoscut o sărbătoare anuală ce serveşte drept cadru povestirii noastre.

6,1 În textul ebraic, oamenii lui David sunt treizeci de mii, număr care aminteşte de 1Rg. 13,2; 24,3; 26,2, având legătură şi cu versurile devenite proverb: „Saul şi-a doborât miile, iar David zecile de mii!"

6,2 „din căpeteniile lui Iuda": LXX traduce aici un toponim, care în TM este *Ba'alēy Yehūdhāh* (*cf.* 1Par. 13,6), acelaşi cu *Qir^{e}yath Y^e'arīm* din Iis. Nav. 15,9. ♦ Chivotul este descris ca în 1Rg. 4,4. Apare titulatura cu care era invocat Dumnezeu la Selom. „Chemarea numelui" constituie un gest cu valoare juridică, proclamând apartenenţa.

6,3 Detaliile sunt aidoma celor din 1Rg. 6,7 (carul cel nou) şi 7,1 (casa de pe Deal), dar numele fiilor lui Aminadab sunt diferite: Oza şi fraţii lui, în loc de Eleazar. Oza a fost considerat un hipocoristic de la Eleazar. ♦ „fraţii lui": TM are un nume propriu, *'Aḫ^{e}yō*, care, cu o vocalizare uşor diferită, poate fi citit „fratele lui".

6,5 Acest verset poate fi comparat cu 1Rg. 18,6 *sq.* Literal textul spune „jucau [...] cu putere şi cu cântece" (παίζοντες ἐν ἰσχύι καὶ ἐν ᾠδαῖς), ca în 1Par. 13,8. TM are *'eṭēy b^{e}roşīm* „lemn de chiparos". Textul gr. presupune ebr. *'oz ūbāşīrīm*, „putere şi cu cântece". ♦ „din *kinira* şi din *nabla*": instrumente de origine feniciană; probabil citere şi harfe. *Cf.* nota 10,5 la 1 Regi.

pentru că era să-l răstoarne juncanul. 7 Şi Domnul s-a mâniat pe Oza, şi l-a
lovit Dumnezeu pe loc, iar el a murit acolo, lângă chivotul Domnului, în
fața lui Dumnezeu. 8 Iar David s-a amărât că Domnul l-a frânt pe Oza; şi,
până în ziua de azi, locul acela s-a numit „Frângerea lui Oza". 9 Şi s-a
înspăimântat David de Domnul în ziua aceea, zicând: „Cum va veni chivo-
tul Domnului la mine?" 10 Şi David n-a [mai] vrut să fie adus chivotul
legământului Domnului la el, în cetatea lui David; ci a pus David să fie dus
în casa lui Abeddara din Geth. 11 Şi a stat chivotul Domnului în casa lui
Abeddara din Geth trei luni; iar Domnul a binecuvântat întreaga casă a lui
Abeddara şi toate ale lui.

12 Atunci i-au dat de ştire regelui David, zicându-i: „Domnul a binecu-
vântat casa lui Abeddara şi toate ale lui, datorită chivotului lui Dumnezeu."
Şi David a plecat şi a urcat chivotul Domnului, din casa lui Abeddara în
cetatea lui David, cu mare veselie. 13 Şi erau cu ei, purtând chivotul, şapte
cete şi, ca jertfă, un vițel şi miei. 14 Şi David cânta din instrumente [bine]
acordate dinaintea Domnului şi era îmbrăcat cu veşmânt ales. 15 Şi David şi
toată casa lui Israel au urcat chivotul Domnului cu chiote şi sunete de trâm-
biță. 16 Şi a fost aşa: când chivotul Domnului a ajuns în cetatea lui David,

---

6,7-8 „l-a lovit... pe loc": TM adaugă „pentru *şāl*" – termen cu sens controversat: „întindere", „nebunie", „grabă", „obrăznicie". Ideea generală este sublinierea măreției sacre a chivotului, pe care nu avea voie să-l atingă nimeni. ♦ „Frângerea lui Oza" intră în seria paronomastică din 5,20.

6,10 Văzând puterea chivotului, David se înspăimântă şi nu vrea să se expună primejdiei reprezentate de prezența chivotului. De aceea îl trimite în cetatea filistină Geth (*litt.* Γεθθ, Gethth), unde-şi făcuse prieteni, în casa lui Abeddara (ebr. *'Obhēdh-'Edhōm*, „care îl slujeşte pe Edom"). Dumnezeu binecuvântează casa ospitalieră a acestui străin. Şederea la Abeddara este văzută ca o perioadă de probă, în care David se asigură de caracterul benefic al chivotului, înainte de a-l duce în cetatea sa, Ierusalim.

6,13 „Şi erau cu ei, purtând chivotul, şapte cete, şi [ca] jertfă, un vițel şi miei": textul ebraic plasează jertfa după şase paşi făcuți de purtătorii chivotului. Tot în TM, jertfa este săvârşită de către David însuşi, ceea ce ilustrează o concepție veche conform căreia regele poate acționa ca preot. *Cf.* nota 9,24 la 1 Regi.

6,14 „cânta" (ἀνεκρούετο): TM are *m^{e}khar^{e}kēr*, „se rotea în dans". ♦ „din instrumente [bine] acordate": TM are „din toate puterile". ♦ „cu veşmânt ales": TM are „era încins cu efod de in" (veşmânt sacerdotal). S-au făcut analogii între acest dans şi dansul sacru din cultele fertilității (*cf.* Caquot, A., 1963, pp. 121-143), iar, conform lui M. Weinfeld 1988-1989, pp. 107-114, un ritual hittit atestă transportarea de obiecte sfinte într-un car însoțit de două persoane şi de dansatori, dintre care unul era gol.

6,16 „Melchol [...] s-a aplecat pe fereastră": motivul femeii care priveşte de la fereastră este larg răspândit în literatura Orientului Mijlociu. În Vechiul Testament, motivul apare

Melchol, fiica lui Saul, s-a aplecat pe fereastră, l-a văzut pe regele David
dănţuind şi cântând dinaintea Domnului şi l-a dispreţuit în inima ei. 17 Şi au
adus chivotul Domnului şi l-au pus la locul lui în mijlocul cortului pe care
David îl ridicase pentru el. [Apoi] David a adus dinaintea Domnului arderi
de tot şi [jertfe] de pace. 18 Şi, când David a terminat de adus arderile de tot
şi [jertfele] de pace, a binecuvântat poporul în numele Domnului oştirilor.
19 Şi a împărţit la tot poporul, chiar şi la toată oastea lui Israel, de la Dan
până la Bersabea, de la bărbat până la femeie, la fiecare câte o pâine, câte o
turtă [coaptă] pe vatră şi câte o plăcintă făcută în tigaie. Şi tot poporul s-a dus
fiecare la casa lui. 20 Şi când David s-a întors să-şi binecuvânteze casa,
Melchol, fiica lui Saul, a ieşit în întâmpinarea lui David, l-a binecuvântat şi a
spus: „Ce s-a [mai] preamărit azi regele lui Israel, când s-a dezvelit azi în
ochii slujnicelor robilor lui cum se dezveleşte un dănţuitor!" 21 Şi a grăit
David către Melchol: „Voi dănţui înaintea Domnului: binecuvântat fie

---

la Jud. 5,28; 4Rg. 9,30; Prov. 7,6, fiind corelat cu fertilitatea, dar şi cu moartea şi distrugerea. În acest pasaj, Melchol este prezentată ca soţia iubitoare care aşteaptă întoarcerea soţului biruitor în război (AB II Sam., p. 172). ♦ „dănţuind şi cântând": TM are „sărind şi rotindu-se". ♦ După Ambrozie, Melchol îl dispreţuieşte pe „dănţuitorul" David pentru că priveşte scena cu „ochi materiali", nereuşind să-i înţeleagă sensul sacru. Ambrozie interpretează dansul lui David prin prisma cuvintelor lui Iisus: „Cine se va ruşina de Mine în faţa oamenilor, şi Eu mă voi ruşina de el în faţa Tatălui care este în ceruri" (Mc. 8,38). Moise nu s-a ruşinat de Dumnezeu în faţa lui Faraon; David nu s-a ruşinat să danseze în faţa poporului; Isaia nu se ruşina să umble gol şi desculţ, proclamând profeţiile Domnului (Is. 20,2). David se comportă „ca un copil" în faţa lui Dumnezeu, cu smerenie şi inocenţă, uitând de rangul său regesc. „Dansul lui David a fost dansul slăvit al unui înţelept; dans cu adevărat sublim, care l-a înălţat spiritual până la tronul lui Hristos." (Ambrozie, *Epistulae* 58)

6,17 Aşezarea chivotului în cort (reluând termenii din 1Rg. 5,2) reprezintă pandantul pozitiv al depunerii temporare a chivotului în sanctuarul lui Dagon. Ea pune capăt peregrinărilor chivotului.

6,18 „Domnului oştirilor" (κυρίου τῶν δυνάμεων): unul dintre rarele locuri în care gr. calchiază numele *YHWH Ṭ^{e}bhā'ōth*.

6,19 „chiar şi la toată oastea": TM are „întregii mulţimi". ♦ „de la Dan până la Bersabea" nu apare în TM. ♦ În TM, alimentele împărţite sunt: câte o plăcintă, o turtă de smochine (sens conjectural; altă interpretare: o bucată de carne) şi o turtă de stafide.

6,20-23 În vv. 18-19 David s-a purtat ca un preot: a adus jertfe, a binecuvântat poporul în numele Domnului şi a împărţit merinde călătorilor care asistau la ceremonie.

6,20 „Melchol [...] l-a binecuvântat" nu apare în TM. ♦ „un dănţuitor": TM are „un om de nimic".

6,21 „binecuvântat fie Domnul" nu apare în TM.

Domnul care m-a ales mai presus de tatăl tău şi mai presus de toată casa lui,
ca să mă pună cârmuitor peste poporul Său, peste Israel; şi voi juca şi voi
dănţui dinaintea Domnului [22] şi încă mă voi dezveli aşa, şi voi fi un netreb-
nic în ochii tăi, laolaltă cu slujnicele despre care ai spus că mă preamăresc!"
[23] Şi fiica lui Saul, Melchol, n-a avut prunc până în ziua când a murit.

7 [1] Şi a fost aşa: atunci când s-a aşezat regele la casa lui, iar Domnul i-a
dat moştenire jur împrejur de la toţi vrăjmaşii din jur, [2] i-a spus regele lui
Nathan, profetul: „Iată, eu locuiesc în casă de cedru, iar chivotul lui Dumnezeu
stă în mijlocul unui cort." [3] Şi Nathan i-a răspuns regelui: „Toate câte le ai
în inima ta, du-te şi fă-le, căci Domnul este cu tine." [4] Şi a fost aşa: în acea
noapte, a fost cuvântul Domnului către Nathan, zicând: [5] „Mergi şi spune-i
robului Meu David: «Aşa vorbeşte Domnul: Nu tu Îmi vei zidi casă în care

6,22 „în ochii tăi": TM are „în ochii mei". ♦ „laolaltă cu slujnicele... mă preamăresc": TM are „dar lângă slujnicele de care vorbeşti, de ele voi fi cinstit".

7 Acest capitol are rolul de a grupa şi a pune de acord două fapte semnificative ale domniei lui David: instituirea unui cult naţional la Ierusalim şi întemeierea unei dinastii regale. Primul motiv guvernează capitolul al şaselea, iar următorul îl dezvoltă, punând problema templului. Motivul dinastic reprezintă esenţa capitolului al şaptelea, dar nu lipseşte din cel precedent, deoarece acesta se încheie cu explicarea sterilităţii lui Melchol, prima soţie a lui David. Complexitatea capitolului al şaptelea ţine de împletirea celor două motive.

7,1-3 Autorul susţine principiul templului, care trebuie să fie cel puţin la fel de frumos ca palatul lui David. Acesta este numit „casă de cedru", ceea ce leagă aceste paragrafe de 5,11, unde a fost recunoscută o inserţie sadocidă ce tinde să facă din David o prefigurare a lui Solomon, învestit de preotul Sadoc în 3Rg. 1, unde reapare şi Nathan. ♦ „i-a dat moştenire": TM are „i-a dat odihnă". Tema „odihnei" este deuteronomică (Deut. 12,10 şi 25,19; *cf.* şi Iis. Nav. 21,44; 23,1): autorul presupune că David nu s-a putut gândi la construirea templului decât datorită păcii obţinute prin victoriile sale. ♦ Profetul Nathan îi va reproşa lui David adulterul cu Bersabea (12,1 *sq.*), dar va juca un rol de prim rang în ungerea lui Solomon, cel de-al doilea fiu al vinovatului (3Rg. 1,11 *sq.*).

7,1 „jur împrejur": repetarea lipseşte din TM; provine, probabil, dintr-o traducere dublă a lui *HNYH LW*, „i-a dat odihnă", citit şi *HNHYLW*.

7,4-17 Până acum Nathan a apărut ca prieten al regelui, acum el este profet, mandatat să-i amintească lui David, pe de o parte, că Dumnezeu s-a putut lipsi până acum de un sălaş stabil (vv. 4-7), pe de alta, binefacerile de care a avut parte David de la Domnul (8-9). Profeţia conţine două făgăduinţe: (1) David va avea un urmaş şi acesta va construi templul (vv. 11b-13); (2) domnia acestui fiu va dura veşnic, chiar dacă acesta va face greşeli (vv. 14-16). ♦ Formula de început este frecventă pentru introducerea unei revelaţii profetice (*cf.* 1Rg. 2,27; 10,18; 15,2.10).

7,5 „Nu tu Îmi vei zidi...": TM are „Oare tu Îmi vei zidi...?".

să locuiesc. [6] Căci n-am mai locuit într-o casă din ziua în care i-am scos din
Egipt pe fiii lui Israel până în ziua aceasta, ci am pribegit în sălaş şi în cort.
[7] Peste tot pe unde am trecut, cu întregul Israel, am grăit Eu oare vreun
cuvânt vreunuia dintre triburile lui Israel, căruia i-am poruncit să pască
poporul Meu Israel, zicând: de ce nu Mi-aţi zidit o casă de cedru?» [8] Iar
acum aşa să-i spui robului Meu David: «Aşa vorbeşte Domnul atotputernic:
Te-am luat de la păşune, de la oi, ca să fii căpetenie peste poporul Meu
Israel [9] şi am fost cu tine peste tot pe unde te-ai dus, şi i-am nimicit pe toţi
vrăjmaşii tăi dinaintea ta; şi am făcut mare numele tău, ca numele celor
mari de pe pământ. [10] Voi statornici un loc pentru poporul Meu, pentru Israel,
îl voi sădi şi se va aşeza pe el, şi nu va mai fi plin de griji, şi nici un fiu al
nedreptăţii nu se va mai apuca să-l înjosească precum la început, [11] din
zilele când am pus judecători peste poporul Meu Israel; şi îţi voi da tihnă
dinspre partea tuturor vrăjmaşilor tăi, iar Domnul îţi va vesti că tu Îi vei zidi
casă. [12] Şi va fi aşa: când ţi se vor împlini zilele şi te vei culca alături de
părinţii tăi, voi ridica seminţia ta după tine, cel care va fi din pântecele tău,
şi-i voi întări domnia. [13] El Îmi va zidi casă numelui Meu şi Eu îi voi
statornici tronul până în veac. [14] Şi Eu îi voi fi tată, iar el îmi va fi Mie fiu;
şi, dacă va face rău, îl voi mustra cu nuiaua oamenilor şi cu lovituri de-ale
fiilor oamenilor; [15] dar mila Mea nu o voi îndepărta de el, cum s-a îndepăr-
tat de la cei pe care i-am îndepărtat de la faţa Mea. [16] Şi casa lui şi domnia

---

7,7-8 *Cf.* Ex. 25,9 *sq*. şi Ps. 78. ♦ „triburile... să pască": textul a fost fie interpretat ca referindu-se la tribul lui Efraim, al cărui sanctuar de la Şilo a avut multă vreme un rol important, fie corectat în „conducători... să pască" (Qimhi), prin analogie cu pasajul paralel din 1Par. 17,6, care are „judecători".

7,11 *Cf.* Deut. 1,16 ♦ „tu Îi vei zidi casă": Rahlfs urmează ms Vaticanus, divergent aici faţă de alte mss greceşti (LXX-L: „[Domnul] Îşi va face casă"), faţă de celelalte versiuni (Syr. „Domnul ţi-a făcut casă") şi faţă de TM, care are „YHWH îţi va face ţie casă". Textul joacă pe dublul sens al ebr. *bayith*, „casă", „familie/dinastie".

7,12 Pentru Augustin, „seminţia" despre care proroceşte aici Nathan nu este Solomon, a cărui domnie a fost trecătoare, ci Iisus Hristos, a cărui domnie este cu adevărat veşnică (*Enarratio 2* la Psalmul 88/87, 6-7).

7,14 *Cf.* Ps. 2,7; se remarcă opoziţia dintre favoarea divină şi pedeapsă, care este doar în felul oamenilor (Deut. 32,8). Aici autorul presupune că regele ar putea greşi, dar greşe-lile nu vor fi pedepsite cu pedeapsa supremă a lipsirii de urmaşi, şi nici prin detronare. Pe măsură ce se dezvoltă interpretarea mesianică a profeţiei, posibilitatea ca Mesia să păcătuiască nu mai apare (de ex., în pasajul paralel din 1Par. 17,11-14).

7,15 „de la cei pe care i-am îndepărtat de la faţa Mea": TM are „de la Saul, pe care l-am îndepărtat dinaintea ta".

lui se vor întări în încredere în veci înaintea Mea, şi tronul lui va fi sta-
tornicit până în veci.»" [17] Şi toate aceste cuvinte aşa cum au fost şi toată
vedenia i le-a spus Nathan lui David.
[18] [Atunci] regele David a venit şi s-a aşezat înaintea Domnului şi a
spus: „Cine sunt eu, Domnul meu, Doamne, şi ce este casa mea, de m-ai
îndrăgit atât de mult? [19] Şi [încă] este puţin lucru dinaintea Ta, Domnul
meu, Doamne, căci Tu ai grăit lucruri mari pentru casa robului Tău. Dar
aceasta e legea omului, Domnul meu, Doamne. [20] Şi ce Ţi-ar mai putea spune
David? Acum îl cunoşti pe robul Tău, Domnul meu, Doamne. [21] După cuvân-
tul Tău şi după inima Ta ai făcut toată măreţia aceasta, ca să o afle robul
Tău, [22] ca să Te preamărească, Domnul meu, Doamne, căci [nimeni] nu e ca
Tine şi nu este dumnezeu în afară de Tine, după toate câte le-am auzit cu
urechile noastre. [23] Şi ce neam se mai află pe pământ ca poporul Tău Israel?
Căci Dumnezeu l-a călăuzit spre a Şi-l răscumpăra ca popor al Său, ca să-i
pui nume, ca să făptuieşti măreţie şi strălucire, ca să alungi dinaintea poporu-
lui Tău, pe care l-ai răscumpărat pentru Tine din Egipt, neamuri şi corturile
lor. [24] Ţi-ai pregătit pentru Tine poporul Tău Israel, popor pe veci, iar Tu,
Doamne, le-ai fost Dumnezeu. [25] Şi acum, Domnul meu, Doamne, întăreşte
în veci cuvântul pe care l-ai grăit despre robul Tău şi despre casa lui, Doamne
atotputernic, Dumnezeul lui Israel. Acum, aşa cum ai grăit, [26] preamărit fie
numele Tău în veci! [27] Doamne atotputernic, Dumnezeul lui Israel, ai des-
chis urechea robului tău, zicând: «Îţi voi zidi casă.» De aceea şi-a luat robul

---

7,18-21 Rugăciunea de mulţumire a lui David pentru bunăvoinţa arătată lui şi casei lui.
7,18 „de m-ai îndrăgit atât de mult": TM are „de m-ai adus până aici".
7,19 „ai grăit lucruri mari": TM are „de departe". ♦ „Dar aceasta e legea omului": textul (identic în conţinut în TM şi versiuni) este socotit o *crux interpretum*, aşa încât unii critici ajung să-l elimine. Printre multele interpretări propuse, cea mai rezonabilă pare presupunerea unui ton interogativ: „Oare să fie aceasta lege omenească?"
7,23-24 Alegerea de către acest Dumnezeu unic şi incomparabil constituie şi măreţia poporului lui Israel. Pasajul e marcat de spiritualitatea Deuteronomului (*cf.* Deut. 4, 7.33-34; 7,7-8; 9,26; 10,21 etc., dar şi Ps. 86,8-10; 44,2).
7,25-28 Se reia tema „casei" lui David. Expresia ἀπεκάλυψας τὸ ὠτίον τοῦ δούλου σου, „a descoperi urechea" (v. 26), care figurează de nouă ori din treisprezece ocurenţe în cărţile lui Samuel, pentru a indica revelaţia, nu aparţine limbajului deuteronomist.
7,25-26 TM are „...cuvântul pe care l-ai grăit despre robul Tău şi despre casa lui împlineşte-l în veci şi fă după cum ai spus. [26] Preamărit fie numele Tău în veci şi să se spună «Domnul oştirilor este Dumnezeu peste Israel!», iar casa slujitorului Tău David să fie tare înaintea Ta".
7,27 „şi-a luat... inima în dinţi": *litt.* „şi-a găsit inima" (εὗρεν τὴν καρδίαν).

tău inima în dinți să-Ți înalțe această rugă. 28 Iar acum, Domnul meu,
Doamne, Tu ești Dumnezeu și cuvintele Tale vor fi adevărate, și ai grăit
despre robul Tău aceste lucruri bune. 29 Și acum începe și binecuvântează
casa robului Tău, ca să fie de-a pururi dinaintea Ta, pentru că Tu ești,
Domnul meu, Doamne, [Cel care] ai grăit și, prin binecuvântarea Ta, casa
robului Tău va fi binecuvântată până în veac."

8 1 Și a fost așa: după aceea, David i-a bătut pe Străini și i-a pus pe fugă;
[astfel] a luat David din mâna Străinilor [pământul] cel pus deoparte. 2 Și
David i-a bătut pe moabiți și i-a măsurat cu funia, întinzându-i la pământ: și
au fost două funii pentru moarte și două funii pentru viață, iar moabiții au
ajuns robii lui David și-i dădeau dări. 3 Și l-a bătut David pe Adraazar, fiul
lui Raab, regele din Suba, când acela s-a pornit să pună stăpânire pe râul
Eufrat. 4 Și a luat David dintr-ale lui o mie de care, șapte mii de călăreți și
douăzeci de mii de pedestrași; a sfărâmat David toate carele, dar și-a păstrat

---

8,1 „i-a pus pe fugă" (ἐτροπώσατο): *litt.* „le-a întors spatele"; Symmachos are „i-a înfrânt", iar Vulg. „i-a umilit" (cel mai aproape de sensul verbului din TM). ♦ „[pământul] cel pus deoparte": *cf.* Iis. Nav., nota 14,4; TM are *methegh hā-'ammāth*, „zăbala", „frâiele". Cuvântul *methegh* este o metaforă pentru hegemonie, ca în expresia românească „frâiele puterii". În CDR (p. 443) se propune lectura *la bride (tenant) le coude*, care impune imaginea prizonierilor ținuți cu brațele legate la spate, așa cum se vede în reprezentările figurate egiptene. Textul este obscur și traducerea nesigură. Symmachos traduce „dreptul de (a lua) tribut", iar Vulg. „frâiele tributului".

8,2 „i-a măsurat cu funia" (διεμέτρησαν αὐτοὺς ἐν σχοινίοις). „Funia" a fost socotită un instrument de măsurare a pământului. *Cf.* notele la Iis. Nav. 17,5; 19,9. Cel mai adesea, comentatorii s-au mulțumit să vadă aici o aluzie la un fel de decimare practicată de israeliți asupra vrăjmașilor lor învinși: prinșii erau legați în pachete și uciși sau cruțați. ♦ „două funii pentru viață": TM are „o funie plină pentru viață", deci, după acest text, David a ucis două treimi. ♦ „dări": cuvântul ebraic tradus aici prin ξένια nu indică decât extrem de rar tributul, dar se regăsește cu acest sens în Jud. 3,15 și Os. 10,6.

8,3 Numele Adraazar (ebr. *Hadhadh*^{e}*'ezer*) are ca prim element Hadad, zeul furtunilor, care este divinitatea principală a arameilor. După părerea lui Rași și Qimhi el ar putea fi și subiectul verbului ebr. tradus prin ἐπιστῆσαι din sintagma ἐπιστῆσαι τὴν χεῖρα, „să pună mâna".

8,4 TM are: „o mie șapte sute de călăreți și douăzeci de mii de pedestrași", iar carele nu apar. ♦ „a sfărâmat David toate carele" (παρέλυσεν Δαυιδ πάντα τὰ ἅρματα): TM are vb. *'āqqer* care înseamnă „a tăia tendoanele unui animal". Citit astfel, pasajul poate fi apropiat de Iis. Nav. 11,6.9. Ar putea fi aici inserția unui istoric deuteronomist inspirat de Deut. 17,16. Oricum, carele de război au început să fie folosite de evrei abia pe timpul lui Solomon (3Rg. 10,26-29).

dintre ele o sută de care. [5] Şi au venit sirienii din Damasc în ajutorul lui Adraazar, regele din Suba, iar David a lovit douăzeci şi două de mii de oameni din rândurile sirienilor. [6] [Apoi] David a pus străji în Siria, cea de la Damasc, şi sirienii au ajuns robii lui David şi-i aduceau dări. Şi l-a izbăvit Domnul pe David peste tot unde se ducea. [7] David a luat podoabele de aur care erau pe slujitorii lui Adraazar, regele din Suba, şi le-a adus la Ierusalim. Şi le-a luat Susakim, regele Egiptului, când a urcat la Ierusalim, în zilele lui Roboam, fiul lui Solomon. [8] Iar din Masbac, din cetăţile de seamă ale lui Adraazar, regele David a luat foarte multă aramă; din ea Solomon a făcut marea de aramă, stâlpii, spălătoarele şi toate uneltele. [9] Şi a auzit Thou, regele Emathului, că David a bătut întreaga oştire a lui Adraazar. [10] [Atunci,] Thou l-a trimis pe fiul său, Ieddura, la regele David ca să-l întrebe de sănătate şi să-l laude că se războise cu Adraazar şi-l bătuse: căci [Thou] era învrăjbit cu Adraazar, şi în mâinile lui [Ieddura] se aflau obiecte de argint, şi obiecte de aur, şi obiecte de aramă. [11] Şi pe acestea regele David le-a sfinţit Domnului, laolaltă cu argintul şi aurul pe care le sfinţise din toate cetăţile pe care le supusese, [12] din Idumeea, din Moab, de la fiii lui Ammon, de la Străini şi de la amaleciţi, ca şi din prăzile luate de la Adraazar, fiul lui Raab, regele din Suba. [13] Şi şi-a făcut regele David un nume; iar la întoarcere i-a bătut pe idumei la Gaimele, ca la optsprezece mii. [14] Şi şi-a

---

8,5 Lista celor înfrânţi se deosebeşte de cea din 1Rg. 14,47b.

8,6 „l-a izbăvit", gr. ἔσωσεν: TM are „i-a dat biruinţă"; la fel şi la v. 14.

8,7 „podoabele" traduce ebr. *ṣeleṭ*, echivalat în diferite feluri. Sub influenţa Vulg. (care are *arma*, „arme de apărare") şi a lui Qimhi, se traduce adesea prin „scuturi" ceea ce în LXX apare ca χλιδῶνας, „podoabe". Acestea au constituit cel dintâi tezaur al templului (*cf.* 3Rg. 7,51). Despre descinderea lui Susakim, regele Egiptului, *cf.* 3Rg. 14,25 *sq.* ♦ Finalul versetului, de la „Şi le-a luat Susakim...", nu apare în TM.

8,8 TM are doar: „Din *Beṭaḥ* şi din *Bērothay*, cetăţile lui Hadadezer, regele David a luat foarte multă aramă."

8,9 Emathul (Hamath) este un regat arameean, aflat la nord-est de Palestina (*cf.* 1Par. 18,10).

8,10 Ieddura: ebr. *Yōrām*. 1Par. îl numeşte Hadoram, care înseamnă „Haddu s-a ridicat", Haddu fiind numele, cu terminaţie la nominativ, al zeului sirian Hadad.

8,11 „le-a sfinţit Domnului", *i.e.* „le-a consacrat Domnului".

8,13 Adversarii sunt enumeraţi după punctele cardinale: filistenii reprezintă vestul, moabiţii, estul, arameii, nordul şi idumeii (edomiţii), sudul. Punctele cardinale simbolizează totalitatea. ♦ Gaimele: LXX-B Gebelem; LXX-L Gemelech; TM are „Valea Sării". Valea Sării este valea care continuă Marea Sării (= Marea Moartă, Gen. 14,3) către golful Aqaba, în ţinutul Edomului.

aşezat strajă în Idumeea, în toată Idumeea, iar toţi idumeii au ajuns robii regelui. Şi Domnul l-a izbăvit pe David peste tot pe unde se ducea.
15 Şi David a domnit peste Israel, făcând el judecată şi dreptate pentru tot poporul lui. 16 Ioab, fiul Saruiei, [era mai mare] peste oştire; şi Iosaphat, fiul lui Achia, [era mai mare] peste arhive; 17 şi Sadduc, fiul lui Achitob, şi Achimelech, fiul lui Abiathar, [erau] preoţi; iar Asa era scrib; 18 Banaias, fiul lui Iodae, sfetnic şi [mai-mare] peste cherethiţi şi phelethiţi; iar fiii lui David erau mai-marii Curţii.

9 1 Şi David a spus: „A mai rămas oare [vreunul] din casa lui Saul, ca să-mi fac milă cu el pentru Ionathan?" 2 Şi se mai afla un slujitor din casa

---

8,15 Capitolul 8 are două părţi, asemănându-se cu 1Rg. 14,47-52: un rezumat al faptelor de arme ale lui David (1-15) şi un rezumat al stării curţii lui David (16-18). Tipul de enumerare din cea de-a doua parte se mai află şi în 2Rg. 3,2-5; 5,13-16; 23,21-39; 3Rg. 4,1.
8,17 Această genealogie a lui Sadoc care îl leagă de familia sacerdotală de la Şilo e probabil artificială. S-a propus, prin analogie cu 20,25, să se citească „Sadoc şi Abiathar, fiii lui Achimelech, fiul lui Achitob". Originile lui Sadoc sunt neclare şi foarte discutate. La începutul domniei lui Solomon l-a înlocuit pe Abiathar, aşa încât „fiii lui Sadoc" au ajuns să fie socotiţi singurii preoţi legitimi. ♦ „Asa": în TM scribul e denumit *Śᵉrāyāh*.
8,18 Cherethiţii şi phelethiţii erau soldaţi străini care formau garda personală a lui David. Cherethiţii erau poate originari din insula Creta. Cât despre phelethiţi, se consideră că numele lor ar putea fi o variantă a numelui filistenilor. *Cf.* şi 3Rg. 1,38. ♦ Textul ebraic spune despre fiii lui David că erau preoţi, lucru surprinzător, deoarece sacerdoţiul era rezervat tribului leviţilor, iar David era din tribul lui Iuda. LXX, Targumul şi comentariile rabinice, ca şi mulţi moderni, au ameliorat situaţia, făcând din fiii lui David dregători, sau considerând că nu erau cu adevărat preoţi, ci doar participau la „funcţiile sacerdotale" ale tatălui lor (*cf.* nota 20,26).
9 În urma morţii celor trei fii ai lui Saul, împreună cu tatăl lor, semnalată în 1Rg. 31,8, au mai rămas alţi prinţi din casa lui Saul, între care Memphibosthe (Iebosthe), a cărui ucidere se povesteşte în 2Rg. 4. Deci, din cele povestite până acum, nu se poate explica dispariţia totală a saulizilor. Trebuie aşadar să ne gândim, ca mai toţi exegeţii moderni, la o ucidere rituală a saulizilor de către gabaoniţi, pe mâna cărora i-a dat David. Această opinie a fost emisă în 1887 de A. Klostermann şi reluată în 1902 de K. Budde. Sângerosul episod a fost detaşat din contextul său şi pus în fruntea „apendicelor", la 21,1-14, dar, într-o formă mai veche, el era povestit înaintea evenimentelor din actualul cap. 9. Atitudinea lui David faţă de Memphibosthe presupune prietenia dintre David şi Ionathan (1Rg. 18,1-4; 19,1-7; 20; 2Rg. 1,25-26). Dar măsurile luate de David faţă de fiul lui Ionathan sugerează şi o implicaţie politică: David îl ţine sub observaţie pe cel din urmă descendent al lui Saul, pentru a asigura tronul propriilor săi urmaşi. Invaliditatea lui

lui Saul, pe nume Siba, şi l-au chemat la David. Iar regele i-a spus: „Tu eşti Siba?" Şi [el] i-a răspuns: „Sunt robul tău." [3] Şi i-a spus regele: „A mai rămas oare vreun bărbat din casa lui Saul, să fac cu el mila lui Dumnezeu?" Iar Siba i-a răspuns regelui: „Se mai află încă un fiu al lui Ionathan, olog de picioare." [4] Şi regele i-a spus: „Unde e?" Şi Siba i-a răspuns regelui: „Iată, e în casa lui Machir, fiul lui Amiel din Ladabar." [5] Şi a trimis regele David de l-au adus din casa lui Machir, fiul lui Amiel din Ladabar. [6] Şi Memphibosthe, fiul lui Ionathan, fiul lui Saul a venit la regele David; a căzut cu faţa la pământ şi i s-a închinat. David i-a spus: „Memphibosthe!" Şi [el] i-a răspuns: „Iată, sunt robul tău!" [7] Iar David i-a spus: „Nu te teme, căci vreau negreşit să-mi fac milă cu tine, pentru Ionathan, tatăl tău, şi-ţi voi înapoia toate pământurile lui Saul, tatăl tatălui tău, iar tu vei mânca pâine la masa mea întotdeauna." [8] Iar Memphibosthe s-a închinat şi a spus: „Cine sunt eu, robul tău, de te-ai uitat la un câine mort ca mine?" [9] Şi l-a chemat regele pe Siba, slujitorul lui Saul, şi i-a spus: „Toate câte sunt ale lui Saul şi ale întregii lui case le-am dat fiului stăpânului tău. [10] Şi să-i lucrezi pământul, tu şi fiii tăi şi robii tăi, şi să-i aduci fiului stăpânului tău bucate, să aibă ce mânca; Memphibosthe, fiul stăpânului tău, va mânca întotdeauna pâine la masa mea" (Siba avea cincisprezece fii şi douăzeci de robi). [11] Şi Siba i-a spus regelui: „Toate câte le porunceşte robului său domnul meu, regele, robul tău le va face întocmai." Iar Memphibosthe mânca la masa lui David, ca unul dintre fiii regelui. [12] Şi Memphibosthe avea un fecioraş, pe nume Micha. Şi toţi cei ce locuiau în casa lui Siba erau robii lui Memphibosthe. [13] Şi Memphibosthe locuia la Ierusalim, căci mânca întotdeauna la masa regelui. Şi el era olog de amândouă picioarele.

Memphibosthe era un fel de descalificare rituală, care îl împiedica să ridice vreo pretenţie asupra tronului. Numai că Memphibosthe avea un fiu, pomenit în v. 12. În legătură cu numele Memphibosthe, *cf.* notele la cap. 4.

9,1 „pentru Ionathan", *i.e.* „de dragul lui Ionathan".

9,5 Machir reapare în 17,27. Ladabar se află în Transiordania, în apropiere de Mahanaim (Iis. Nav. 13,26), la vreo doisprezece kilometri în sudul lacului Genesareth.

9,10 „va mânca întotdeauna pâine la masa mea": pâinea este hrana prin excelenţă. Aceeaşi folosire a ebraicului *lehem*, „pâine", şi în v. 7.

9,11 În TM, cuvintele de la final sunt rostite tot de Siba. Acesta spune: „Dar Memphibosthe mănâncă la masa *mea* ca unul dintre fiii regelui." Siba pare a protesta astfel împotriva hotărârii lui David.

10 [1] Şi, după aceasta, a fost aşa: a murit regele fiilor lui Ammon şi, în
locul lui, a ajuns la domnie Annon, fiul său. [2] Şi David a zis: „Îmi voi face
milă cu Annon, fiul lui Naas, la fel cum şi-a făcut milă tatăl lui cu mine." Şi
David i-a trimis pe robii săi să-l mângâie din partea lui pentru tatăl lui. Iar
slujitorii lui David au ajuns în ţinutul fiilor lui Ammon. [3] Şi căpeteniile
fiilor lui Ammon i-au spus domnului lor, Annon: „Oare ca să-l cinstească
pe tatăl tău dinaintea ta a trimis David oameni să-ţi aducă mângâiere? Oare
nu cumva ca să cerceteze cetatea şi să o iscodească şi să o scotocească şi-a
trimis David slujitorii la tine?" [4] [Atunci,] Annon a pus mâna pe slujitorii
lui David, le-a ras bărbile, le-a tăiat hainele pe jumătate, până la coapse, şi
le-a dat drumul să plece. [5] Şi i s-a dat de ştire lui David despre oamenii [săi]
şi el a trimis în întâmpinarea lor, căci oamenii erau foarte ruşinaţi. Şi regele
a spus: „Rămâneţi la Ierihon până vă cresc bărbile, şi [atunci] să vă
întoarceţi." [6] Şi fiii lui Ammon şi-au dat seama că aruncaseră ocară asupra
poporului lui David. Şi au trimis fiii lui Ammon şi au tocmit cu simbrie
sirieni din Baithroob – douăzeci de mii de pedestraşi – şi pe regele din
Maacha, cu o mie de oameni, iar din Istob, douăsprezece mii de oameni.

[7] David a aflat şi l-a trimis pe Ioab, cu întreaga oştire, viteji unul şi unul.
[8] Şi au ieşit fiii lui Ammon şi s-au rânduit pentru bătălie la intrarea porţii,
[în timp ce] sirienii din Suba şi Roob şi oamenii din Istob şi Maacha erau
singuri pe câmp. [9] Şi a văzut Ioab că faţa luptei venea înspre el şi că avea de

---

10,2 David a căutat să se alieze cu ammoniţii pentru că aceştia erau vrăjmaşii lui Saul (1Rg. 11). Consolarea în caz de doliu făcea parte din obligaţiile unei alianţe.

10,3 „să cerceteze cetatea şi să o iscodească": este vorba despre capitala ammoniţilor, Rabbath Ammon, astăzi Amman. ♦ „să o scotocească": TM are „să o răstoarne".

10,4 Respectul datorat ambasadorilor reprezintă un fapt de civilizaţie ce ilustrează intensa activitate diplomatică din Asia în epoca bronzului. Barba este la orientali un simbol al demnităţii virile. Li se rade barba solilor pentru a-i batjocori. Le sunt tăiate veşmintele pentru a li se descoperi părţile ruşinoase, umilire supremă (*cf.* Is. 20,4; 47,2; Ier. 13,22.26). Se confirmă aici valoarea simbolică a hainei din 1Rg. 24,6.

10,5 Ierihonul era oraşul de popas pe drumul spre Transiordania.

10,6 „aruncaseră ocară asupra poporului...": TM are „ajunseseră nesuferiţi (*litt.* urât mirositori) lui David...". ♦ „sirieni din Baithroob": TM are în plus „şi aramei (= sirieni) din Ţoba"; în LXX, aceştia apar în v. 8 („sirienii din Subo").

10,7 „viteji unul şi unul": este vorba de războinicii de profesie, spre deosebire de „întregul Israel" sau „tot poporul", adică bărbaţii capabili de luptă mobilizaţi ocazional. În această campanie, David foloseşte numai trupe de elită.

10,9 „tinerii": TM are „cei mai buni" (*litt.* „pârga").

luptat şi din faţă şi în spate; şi a ales [o ceată] dintre toţi tinerii din Israel şi
ei s-au rânduit împotriva sirienilor. [10] Şi restul poporului l-a pus în mâna lui
Abessa, fratele său, care i-a rânduit înaintea fiilor lui Ammon. [11] Şi a spus:
„Dacă sirienii sunt mai puternici decât mine, veţi veni să mă scăpaţi, iar
dacă fiii lui Ammon sunt mai puternici decât tine, vom veni să te scăpăm.
[12] Fii bărbat şi să ne arătăm viteji pentru poporul nostru şi pentru cetăţile
Dumnezeului nostru! Domnul va face [numai] ce este bine în ochii săi."
[13] Şi a înaintat Ioab, şi poporul său cu el, să se lupte cu sirienii, iar aceştia
au fugit dinaintea lui. [14] Când fiii lui Ammon au văzut că sirienii au fugit,
au fugit şi ei dinaintea lui Abessa şi s-au întors în cetate. Şi Ioab a plecat de
la fiii lui Ammon şi s-a întors la Ierusalim. [15] Şi au văzut sirienii că au fost
bătuţi înaintea lui Israel şi s-au adunat la un loc. [16] Iar Adraazar a trimis
[solie] şi i-a strâns pe sirienii de dincolo de râul Chalamac; şi au ajuns la
Ailam, iar Sobac, căpetenia oştirii lui Adraazar, era în fruntea lor. [17] Şi i s-a
dat de ştire lui David şi el a strâns întregul Israel, a trecut Iordanul şi a ajuns
la Ailam; iar sirienii s-au rânduit înaintea lui David şi s-au luptat cu el. [18] Şi
au fugit sirienii din faţa lui Israel, iar David a nimicit de la sirieni şapte sute
de care şi patruzeci de mii de călăreţi; şi l-a doborât şi pe Sobac, căpetenia
oştirii lor, şi el a murit acolo. [19] [Atunci,] au văzut toţi regii supuşi lui
Adraazar că au fost bătuţi înaintea lui Israel, au trecut de partea lui Israel şi
i s-au supus; iar sirienii s-au temut să le mai vină în ajutor fiilor lui Ammon.

10,9-12 Ioab este obiectul unor aprecieri contradictorii în Cărţile Regilor: este când cel mai bun slujitor al lui David, când un adversar redutabil. El este înlăturat şi ucis de partizanii lui Solomon (3Rg. 2,29-35). Cuvintele puse de autor în gura lui Ioab prezintă o incontestabilă afinitate cu doctrina pusă de el la baza povestirii ascensiunii lui David: Dumnezeu conduce unde vrea, pe cine vrea, şi este singurul stăpân al evenimentelor. Omul are datoria să îndeplinească sarcina care i-a revenit, chiar dacă succesul acestei lucrări nu este asigurat.

10,15-19 Acest paragraf care vorbeşte despre un al doilea război arameean, mult mai important, pare a fi un adaos secundar. El rupe continuitatea între 10,14 şi 11,1, unde acţiunea este condusă de Ioab. Totodată, după cuvenita pauză datorată anotimpului, în 11,1 campania este reluată pe aceeaşi scenă a operaţiunilor: fortăreaţa ammoniţilor. Diverse amănunte trimit şi ele la o sursă diferită pentru 15-19. Probabil că, prin datele acestui război, un istoric deuteronomist a vrut să sporească gloria lui David, prezentat ca un erou care păşeşte în fruntea întregului popor, ridicat întru apărarea lui, şi care n-are ce face cu carele şi cu caii. ♦ Carele şi călăreţii sunt caracteristice pentru armata siriană.

10,16 „râul Chalamac": TM are numai „fluviu"; Targumul explicitează „Eufrat". Adaosul din LXX poate fi o ditografie a lui *HYLM*, redat apoi ca „Ailam".

11 [1] Şi a fost aşa: în primăvară, când regii pornesc la război, David l-a
trimis pe Ioab şi pe slujitorii lui împreună cu el, şi întregul Israel, de i-au
căsăpit pe fiii lui Ammon şi au împresurat Rabbathul; iar David a rămas la
Ierusalim.
[2] Şi a fost aşa: [o dată,] înspre seară, David se sculase din patul său şi se
plimba pe [terasa de pe] acoperişul casei regeşti şi, de pe terasă, a văzut o
femeie care se scălda; femeia era foarte frumoasă la înfăţişare. [3] Şi David a
trimis să afle cine era femeia şi [cineva] a spus: „Nu-i Bersabea, fiica lui
Eliab, nevasta lui Urias, cheteul?" [4] Şi David a trimis soli, ca s-o aducă, şi
[ea] a venit; şi David s-a culcat cu ea – [femeia] se curăţea de necurăţenia
ei – şi [ea] s-a întors acasă. [5] Şi femeia a rămas grea; [atunci] a trimis să-l
vestească pe David, zicând: „Eu am rămas grea." [6] Şi David a trimis soli la
Ioab care să-i spună: „Trimite-l la mine pe Urias, cheteul!" Şi Ioab l-a
trimis pe Urias la David. [7] Şi Urias s-a înfăţişat şi a intrat la el, iar David l-a

---

11,1 Expresia „în primăvară" (ἐπιστρέψαντος τοῦ ἐνιαυτοῦ, *litt.* „întorcându-se anul") se regăseşte în 3Rg. 20,22.26, indicând momentul în care un rege arameean pleacă la război (*cf.* şi 2Par. 24,23). Conform textelor asiriene şi părerilor lui Flavius Iosephus (7,129), deschiderea campaniei războinice se face la începutul primăverii, după încheierea sezonului ploios. Totuşi, nu este sigur că expresia desemnează un reper în ciclul natural al anotimpurilor, ea putând fi doar un simplu mod de a spune „peste un an".

11,2-16 David comite simultan un adulter şi o crimă, fapte nedemne de un strămoş al lui Iisus. Mai multe soluţii exegetice şi teologice au fost propuse, între care una, extrem de subtilă, a lui Ambrozie. După episcopul Milanului, David a păcătuit tocmai pentru ca lumea întreagă să nu mai păcătuiască. Păcatul lui dublu, monstruos, este un fel de sinteză a păcatelor omenirii pe care urmaşul său, Iisus Hristos, le va răscumpăra prin jertfa Sa. Un David pur, perfect inocent, n-ar fi scos în evidenţă puterea harului dumnezeiesc. În plus, după Ambrozie şi în conformitate cu învăţătura lui Pavel din Rom. 3,28, „omul este îndreptăţit/justificat prin credinţă, nu prin faptele prescrise de Legea [lui Moise]". Prin urmare, David este „îndreptăţit" prin credinţa sa, adică prin aceea că „a crezut în iertarea acestor păcate" (Ambrozie, *A doua apologie a lui David* 6,32-33).

11,2 „pe [terasa de pe] acoperişul casei": *cf.* nota 2,6 la Iis. Nav.

11,3 Urias cheteul a fost, cu siguranţă, un personaj important în armata lui David, deoarece numele lui figurează pe lista celor treizeci de viteji (23,39). S-a socotit că numele lui este de origine hittită (cheteii = hittiţii) sau hurrită. Există însă şi o interpretare ebraică, numele lui Urias fiind văzut ca un nume teofor: „YHWH este lumină."

11,4 Precizarea discretă „se curăţea (*litt.* se sfinţea: ἁγιαζομένη) de necurăţenia ei" (*cf.* Lev. 15,19) este introdusă în text pentru a motiva conceperea pruncului chiar de la prima întâlnire, femeia aflându-se într-un moment favorabil concepţiei.

11,7 „l-a întrebat ce mai face Ioab, cum o duce poporul şi ce mai e pe la război": *litt.* „despre pacea lui Ioab, despre pacea poporului şi despre pacea războiului": „a întreba de

întrebat ce mai face Ioab, cum o duce poporul şi ce mai e pe la război.
[8] [Apoi,] i-a spus David lui Urias: „Du-te acasă la tine şi spală-te pe
picioare." Şi a ieşit Urias din casa regelui şi în urma lui venea un tain de la
rege. [9] Dar Urias s-a culcat la uşa casei regelui, laolaltă cu robii stăpânului
său, şi nu s-a dus la el acasă. [10] Şi i-au dat de ştire lui David, zicând: „Urias
nu s-a dus la el acasă." Şi a grăit David către Urias: „Oare n-ai venit de la
drum? De ce nu te-ai dus la tine acasă?" [11] Dar Urias i-a răspuns: „Chivotul
şi Israel şi Iuda locuiesc în corturi, stăpânul meu Ioab şi robii stăpânului
meu îşi au tabăra pe faţa câmpiei; iar eu să intru în casa mea, să mănânc şi
să beau şi să mă culc cu femeia mea? Cum? Viu este sufletul tău, nu voi
face una ca asta!" [12] [Atunci] David i-a spus lui Urias: „Şezi aici şi azi, dar
mâine îţi voi da drumul să te duci." Şi Urias a rămas la Ierusalim în ziua
aceea şi a doua zi. [13] Şi l-a poftit David să mănânce şi să bea cu el şi l-a
îmbătat. Acesta a ieşit seara să se culce în culcuşul său, laolaltă cu robii
domnului său, dar la casa lui nu s-a dus. [14] Şi s-a făcut dimineaţă, iar David
i-a scris lui Ioab o scrisoare şi i-a trimis-o prin Urias. [15] Şi în scrisoare îi
scria: „Pune-l pe Urias acolo unde-i lupta mai aprigă, şi daţi-vă din urma
lui, ca să fie doborât şi să moară." [16] Şi a fost aşa: pe când Ioab supraveghea
cetatea, l-a pus pe Urias în locul unde ştia că sunt bărbaţii cei mai vajnici.
[17] Şi au ieşit bărbaţii din cetate şi s-au luptat cu Ioab: au căzut [unii] din
popor, dintre robii lui David, şi a murit şi Urias, cheteul. [18] Şi a trimis Ioab
solie la rege şi i-a povestit toate întâmplările luptei [19] şi i-a dat poruncă
solului, zicând: „Când vei isprăvi de povestit regelui toate câte s-au

---

pace" este un semitism, ebr. *şalom* însemnând nu numai „pace", ci şi „sănătate", „stare de bine".

11,8 Expresia „spală-te pe picioare" (care nu se referă la picioarele pline de praf ale cuiva venit de la drum lung) aparţine limbajului familiar şi reprezintă – după D. Altshuler – un eufemism pentru relaţiile sexuale. David îl îndeamnă pe Urias să se culce cu soţia lui, pentru a pune pe seama acestuia paternitatea pruncului ce urma să se nască. Dar, cum abstinenţa sexuală era o regulă pentru soldaţi în timpul campaniei, Urias o respectă. ♦ „un tain", gr. ἄρσις, *litt.* „ceea ce este ridicat, luat": bucate de la masa regelui (LSJ).

11,11 Chivotul Domnului, ca un *palladium* naţional, îl însoţea pe Israel în campanie, ca în 1Rg. 4,4.

11,18-24 Mesajul lui Ioab către David are două variante: vv. 19-21 conţin mesajul pe care expeditorul îl încredinţează solului, iar vv. 23-24 versiunea prezentată de sol destinatarului. Autorul se joacă cu convenţia epistolară a dublului enunţ al mesajului – bine atestată de textele ugaritice. Cele două enunţuri se completează, dezvăluind jocul subtil al autorului care îl face pe Ioab să prevadă posibila reacţie a lui David.

întâmplat în luptă [20] şi dacă i se va aprinde mânia regelui şi-ţi va spune: «De ce v-aţi apropiat de cetate să vă luptaţi? Nu ştiaţi că vor trage cu arcul de pe metereze? [21] Cine l-a lovit pe Abimelech, fiul lui Ierobaal? Oare nu o femeie a aruncat în el din înaltul zidului o piatră de moară şi el a murit la Thamas? De ce v-aţi apropiat de zid?», tu să-i spui: «A murit şi robul tău, Urias cheteul.»" [22] Şi solul lui Ioab a plecat către rege, la Ierusalim şi, când a ajuns, i-a povestit lui David tot ce-i spusese Ioab, toate întâmplările din luptă. Şi s-a mâniat David pe Ioab şi i-a spus solului: „De ce v-aţi apropiat de cetate să vă luptaţi? Nu ştiaţi că veţi fi loviţi de pe zid? Cine l-a doborât pe Abimelech, fiul lui Ierobaal? Oare nu o femeie a aruncat în el de pe zid o piatră de moară şi el a murit la Thamas? De ce v-aţi apropiat de zid?" [23] [Atunci] solul i-a spus lui David: „Pentru că bărbaţii [aceia] erau mai puternici decât noi şi au ieşit împotriva noastră pe câmp, iar noi ne-am dus peste ei până la intrarea porţii. [24] [Atunci,] arcaşii au tras din înaltul zidului în slujitorii tăi şi au murit dintre slujitorii regelui şi a murit şi robul tău, Urias cheteul." [25] Şi David i-a zis solului: „Spune-i aşa lui Ioab: «Să nu fie urât în ochii tăi lucrul acesta, căci sabia muşcă ba într-o parte ba într-alta; luptă-te şi mai tare împotriva cetăţii şi dărâm-o!» Iar tu, îmbărbătează-l!" [26] Şi nevasta lui Urias a aflat că Urias, bărbatul ei, a murit şi şi-a jelit bărbatul. [27] Şi, când s-a terminat doliul, David a trimis după ea şi a adus-o în casa lui; şi i-a ajuns soţie şi i-a născut un fiu.

Dar fapta pe care o făcuse David s-a vădit vicleană în ochii Domnului.

12 [1] Şi Domnul l-a trimis pe Nathan, profetul, la David, şi [acela] a venit la el şi i-a spus: „Într-un oraş erau doi oameni, unul bogat şi altul sărac; [2] cel bogat avea foarte multe turme şi cirezi, [3] iar cel sărac nu avea decât o oiţă pe care o cumpărase şi o cruţase şi o îngrijise: o creştea laolaltă cu el şi cu

---

11,21 Despre moartea lui Abimelech, fiul lui Ierobaal, *cf.* Jud. 9,53. ♦ Piatra de moară nu apare decât în aceste două pasaje. Este vorba de o piatră plată mobilă, care se roteşte în jurul unui ax şi care poate fi desprinsă de cealaltă piatră fixă aflată dedesubt.

11,22 „către rege, la Ierusalim": nu apare în TM. La fel, de la „toate întâmplările din luptă" până la sfârşitul versetului. LXX pune de două ori cuvintele lui David, o dată presupuse de Ioab (ca în TM) şi o dată rostite de acesta.

12,1-4 Profetul Nathan este un trimis al Domnului. El îndeplineşte o misiune, ca în 7,4-17, rostind parabola oiţei săracului, „parabolă judiciară", extrasă, poate, din repertoriul tradiţional. Specia literară a parabolei se va perpetua în literatura biblică şi va fi unul dintre mijloacele cele mai folosite în Evanghelii pentru vestirea Împărăţiei lui Dumnezeu (despre subiect: Iustin, 2003, pp. 17-107; Dodd, C.H., 1946).

copiii lui, şi ea mânca din pâinea lui şi bea din paharul lui, şi dormea la sânul lui, şi era ca şi fiica lui. [4] Dar a venit un trecător la omul cel bogat şi [acesta] nu s-a îndurat să ia din turmele şi din cirezile sale, să gătească pentru străinul venit la el de la drum; ci a luat oiţa celui sărac şi a gătit-o pentru omul care venise la el." [5] Atunci s-a aprins de mânie David împotriva omului şi i-a spus David lui Nathan: „Viu este Domnul – omul care a făcut aceasta e vrednic de moarte! [6] Iar pentru oiţă să plătească înşeptit, pentru că a săvârşit fapta aceasta şi pentru că n-a cruţat-o!" [7] Nathan i-a spus lui David: „Tu eşti omul care a făcut aceasta. Aşa vorbeşte Domnul Dumnezeul lui Israel: «Eu te-am uns rege peste Israel şi Eu te-am izbăvit din mâna lui Saul [8] şi ţi-am dat casa domnului tău şi nevestele domnului tău la sânul tău; ţi-am dat casa lui Israel şi a lui Iuda; şi, dacă aceasta e puţin, îţi voi mai adăuga şi altele. [9] De ce-ai dispreţuit cuvântul Domnului de-ai făcut rău dinaintea ochilor Lui? Pe Urias, cheteul, l-ai lovit cu sabia şi ai luat-o de nevastă pe nevasta lui; pe el l-ai omorât cu sabia fiilor lui Ammon. [10] Şi acum sabia nu se va îndepărta niciodată de casa ta până în veac, pentru că M-ai nesocotit şi ai luat-o de nevastă pe nevasta lui Urias, cheteul.» [11] Aşa vorbeşte Domnul: «Iată, Eu voi stârni asupra ta rele din casa ta: voi lua nevestele tale sub ochii tăi şi le voi da aproapelui tău, şi el se va culca cu nevestele tale în faţa acestui soare; [12] căci tu ai lucrat pe ascuns, dar Eu voi face fapta aceasta în faţa întregului Israel şi în faţa acestui soare!»" [13] Atunci David i-a spus lui Nathan: „Am păcătuit împotriva Domnului!" Şi Nathan i-a spus lui David: „Domnul ţi-a îndepărtat păcatul: nu vei muri; [14] dar,

---

12,5 Expresia „e vrednic de moarte", gr. υἱὸς θανάτου, *litt.* „ fiu al morţii", aceeaşi ca în 1Rg. 20,31 şi 26,16, aici nu reprezintă propriu-zis o sentinţă de condamnare la moarte, ci este doar o hiperbolă pentru a desemna un om ticălos.

12,6 TM are „împătrit" (cifră a restituirii prezentă în Ex. 21,37) acolo unde LXX propune „înşeptit". Se pare că greaca preferă multiplul de şapte (a se compara LXX, pentru Deut. 3,22, cu TM şi cu Theodotion).

12,7-10 Amintirea binefacerilor Domnului seamănă mult ca formă cu oracolul din 1Rg. 2,27-36. În privinţa fondului, aceasta trimite la profeţia lui Nathan din 7,15. ♦ Prin metonimia „sabiei" (vv. 9-10) sunt sugerate uciderea lui Amnon, revolta, moartea lui Adonias şi sfârşitul tragic al lui Abessalom. Anunţul va deveni mai concret în vv. 11 şi 12 şi va culmina în vv. 13-14, unde lui David i se spune limpede că pruncul născut din păcat va muri ca pedeapsă.

12,14 „i-ai stârnit aprig pe vrăjmaşii Domnului": TM are „i-ai jignit grav pe vrăjmaşii Domnului". „Vrăjmaşii" par a fi o inserţie din scrupul teologic, pentru a evita apropierea între un verb atât de negativ şi numele divin. Pentru că fraza care rezultă nu se încadrează

pentru că i-ai stârnit aprig pe vrăjmașii Domnului prin fapta aceasta, fiul care ți s-a născut va muri". 15 Și Nathan a plecat la casa lui.

Și Domnul l-a lovit pe copilul pe care i-l născuse lui David nevasta lui Urias și [acesta] s-a îmbolnăvit. 16 [Atunci] David l-a căutat pe Dumnezeu pentru prunc și a postit post aspru; și a intrat în casă și își petrecea noaptea în sac, pe pământ. 17 Și au stăruit pe lângă el bătrânii din casa lui, ca să-l scoale de pe pământ, dar el n-a vrut și n-a mâncat bucate cu ei. 18 Și, în ziua a șaptea, pruncul a murit. Robilor lui David le-a fost frică să-i dea de știre că a murit pruncul, căci își spuneau: „Iată, când pruncul era în viață, i-am vorbit și nu ne-a ascultat glasul; cum o să-i spunem că pruncul a murit? Va face prăpăd!" 19 David și-a dat seama că slujitorii lui șușotesc ceva și a înțeles David că pruncul a murit. Și le-a spus David slujitorilor săi: „Oare a murit pruncul?" Și ei i-au răspuns: „A murit." 20 Atunci David s-a ridicat de la pământ, s-a spălat, s-a uns și și-a schimbat veșmintele; a intrat în casa lui Dumnezeu și I s-a închinat; apoi s-a întors acasă și a cerut bucate de mâncare, și i-au adus bucate și a mâncat. 21 Iar slujitorii lui i-au zis: „Ce-i acest lucru pe care l-ai făcut? Când pruncul trăia, posteai, plângeai și nu dormeai, iar acum că pruncul a murit, te-ai sculat, ai mâncat bucate și ai băut." 22 Și David le-a spus: „Când încă mai trăia copilul, posteam și plângeam, pentru că-mi spuneam: «Cine știe dacă Domnul nu se va milostivi de mine și pruncul va trăi?» 23 Dar acum a murit; de ce să mai postesc? Voi putea oare să-l mai aduc înapoi? Eu mă voi duce la el, el nu se va mai întoarce la mine." 24 [Apoi] David a mângâiat-o pe Bersabea, nevasta sa, a intrat la ea și s-a culcat cu ea și [ea] a rămas grea și a născut un fiu; și i-a pus numele

---

logic în context, versiunile, păstrând „vrăjmașii", au încercat să modifice sensul verbului (Syr. „i-ai sprijinit"; Vulg. „i-ai făcut să hulească" etc.). Traducerile moderne înclină să corecteze textul (ex. BJ, *tu as outragé Yahvé*). Păcatul nu e doar încălcarea unor reguli morale sau sociale, ci îl ofensează în primul rând pe Dumnezeu (*cf.* Gen. 39,9; Ps. 50,6; 58,2).

12,16 „l-a căutat pe Dumnezeu": vb. ζητέω are aici sensul de „a căuta cu ardoare", „a dori" (LSJ). ♦ „își petrecea noaptea în sac": ritual propițiatoriu care, în esență, este un gest de căință, dar și de doliu.

12,20 „bucate": *litt.* „pâine" (ἄρτον). *Cf.* 1Rg. 28,20; 30,12.

12,24-25 Numele lui Solomon a fost interpretat în diferite feluri: teofor apocopat („Șalom" ca nume divin prezent, după unii, și în toponimul „Ierusalim"), sau nume „profan", construit pe verbul „a compensa", pentru că Solomon compensează moartea fratelui său mai mare. El primește și un al doilea nume, *Y*^{e}*dhīdh-Yāh,* care înseamnă „Iubit de Yah(ve)"; fiind primit de la profet, e interpretat ca venind de la Dumnezeu. ♦ „de dragul Domnului", gr. ἕνεκεν κυρίου, *litt.* „pentru Domnul".

Solomon, iar Domnul l-a iubit. 25 Şi a trimis [veste] prin Nathan, profetul,
iar [acesta] l-a numit Idedi, de dragul Domnului.
26 Şi Ioab s-a războit la Rabbath cu fiii lui Ammon şi a pus mâna pe
cetatea regească. 27 [După aceea] a trimis Ioab soli la David să-i spună:
„M-am războit la Rabbath şi am pus mâna pe cetatea apelor. 28 Adună acum
restul poporului, vino şi pune-ţi tabăra împotriva cetăţii şi pune stăpânire pe
ea, ca să nu pun eu mai întâi stăpânire pe cetate şi să-şi ia numele de la
numele meu." 29 Atunci David a adunat tot poporul, a pornit la Rabbath, s-a
războit pentru cetate şi a pus stăpânire pe ea. 30 Şi a luat apoi coroana de pe
capul lui Melchol, regele lor; aceasta cântărea un talant de aur cu piatră de
preţ şi a fost [pusă] pe capul lui David; şi el a luat pradă multă din cetate.
31 Şi a scos poporul care era în ea şi l-a pus la fierăstrău, la grapele de fier şi
l-a mânat la făcut cărămidă; aşa a făcut cu toate cetăţile fiilor lui Ammon;
[după aceea,] s-au întors David şi întreg poporul la Ierusalim.

13 1 Şi după aceea a fost aşa: Abessalom, fiul lui David, avea o soră
foarte frumoasă la înfăţişare, pe nume Themar, iar Amnon, fiul lui David,
s-a îndrăgostit de ea. 2 Şi suferea Amnon atât de tare, încât s-a îmbolnăvit din
pricina surorii sale, Themar, pentru că ea era fecioară şi lui Amnon i se părea

---

12,27 „cetatea apelor": probabil, un punct de alimentare cu apă fortificat. Polybiu vorbeşte şi el în mod asemănător de cucerirea aceleiaşi cetăţi de către Antioh al III-lea în 218 (*cf.* Zayadine, F., 1990, pp. 68-84).

12,28 Ioab îi sugerează regelui să participe la asaltul final al cetăţii, astfel încât cucerirea acesteia să fie percepută ca fiind în numele regelui (şi prin aceasta că se află sub stăpânirea coroanei), nu ca o cucerire personală a lui Ioab (AB II Sam., p. 312).

12,30 „Melchol, regele lor": TM are *mal^{e}kām*, „regele lor" (redat dublu în greacă prin τοῦ βασιλέως şi printr-un nume propriu). Unii autori preferă să citească în ebr. *Melkom*, numele principalei divinităţi a ammoniţilor (*cf.* 3Rg. 11,5). Este acelaşi cu faimosul Moloch din Lev. 18,21; 20,2-5; 4Rg. 23,10.

12,31 Nu se ştie exact ce sunt aceste unelte de fier. Cei vechi, începând cu autorul Cronicilor (1Par. 20,3), credeau că sunt instrumente de tortură. Către această interpretare îndemna şi expresia „i-a trecut prin" (redată în greacă prin διήγαγεν), ca în locuţiunea „a trece prin foc" (Deut. 18,10; 4Rg. 16,3 etc.), ceea ce a condus la ideea că ammoniţii au fost arşi în „moara de cărămizi". Aici, reiese mai degrabă că învinşii au fost puşi la corvezi.

13,1 Amnon este cel mai mare dintre fiii lui David, născut la Hebron (3,2), Abessalom este al treilea. Themar şi Abessalom aveau aceeaşi mamă. Contrar codului deuteronomic (Deut. 27,22), raporturile lui Amnon cu sora sa vitregă nu sunt considerate incestuoase (v. 13). Păcatul lui Amnon este socotit mai degrabă un viol.

peste poate să-i facă ceva. 3 Dar Amnon avea un prieten, pe nume Ionadab,
fiul lui Samaa, fratele lui David; Ionadab era un om foarte isteț. 4 Acesta i-a
spus: „Ce ai, de te usuci așa, pe zi ce trece, fiu al regelui? Nu-mi spui?" Și
Amnon i-a spus: „O iubesc pe Themar, sora lui Abessalom, fratele meu."
5 [Atunci] i-a spus Ionadab: „Culcă-te în pat și fă-te bolnav. Tatăl tău va
veni să te vadă, iar tu să-i spui: «Să vină sora mea, Themar, să mă hră-
nească cu îmbucături; să facă mâncarea sub ochii mei, ca s-o văd și să
mănânc din mâna ei!»" 6 Și s-a culcat Amnon și s-a [pre]făcut bolnav;
regele a venit să-l vadă, iar Amnon i-a spus regelui: „Să vină la mine sora
mea, Themar, să gătească sub ochii mei două turte; o să mănânc din mâna
ei!" 7 Atunci David a trimis după Themar, în casă, zicând: „Du-te acasă la
fratele tău Amnon și fă-i de mâncare!" 8 Și s-a dus Themar în casa fratelui
ei, Amnon; și el stătea culcat. Ea a luat aluatul, l-a frământat, a pregătit turte
sub ochii lui și le-a copt; 9 a luat apoi tigaia și a golit-o înaintea lui, dar [el]
n-a vrut să mănânce. Și a spus Amnon: „Scoateți afară pe toată lumea de
lângă mine!" Și i-au scos afară pe toți de lângă el. 10 Și Amnon i-a spus lui
Themar: „Adu-mi mâncarea în odaie și o să mănânc din mâna ta". Și
Themar a luat turtele pe care le făcuse și i le-a dus fratelui ei Amnon la pat.
11 Și i-a dat să mănânce, iar el a tras-o și i-a spus: „Vino, culcă-te cu mine,
sora mea!" 12 Ea i-a răspuns: „Nu, frate, nu mă înjosi, căci așa ceva nu se
face în Israel; nu face asemenea nesăbuință! 13 Încotro am s-o apuc eu cu
rușinea aceasta? Iar tu vei fi [socotit] ca unul dintre smintiții din Israel! Și
acum grăiește-i regelui, căci nu se va împotrivi să fiu a ta." 14 Dar Amnon
n-a vrut să-i asculte glasul, a siluit-o, a înjosit-o și s-a culcat cu ea. 15 Și
Amnon a urât-o [apoi] cu ură cumplită, căci ura pe care o avea față de ea

---

13,4 „pe zi ce trece": textul grec (τὸ πρωὶ πρωί) reproduce exact originalul ebraic: „dimineață (de) dimineață".

13,5 „să mă hrănească cu îmbucături": TM are „să-mi dea să mănânc".

13,6 Și verbul, și substantivul ebr. care denumesc mâncarea și prepararea ei sunt construite pe rădăcina cuvântului *lēbh, lᵉbhābh*, „inimă". Unii au presupus că este vorba de prăjituri în formă de inimă, ceea ce ar simboliza iubirea fratelui pentru sora sa. În greacă, acestea au fost redate prin κολλυρισάτω și κολλυρίδας, reluate în v. 8, traduceri aproximative, ca și latinescul *sorbitiunculae*.

13,12 În refuzul lui Themar apar în TM termenii *nᵉbhālāh*, „prostie, nebunie, infamie", și *nᵉbhālīm*, „nebuni, infami" (redați în greacă prin ἀφροσύνη și ἄφρων), termeni care trimit la un abuz de putere ce comportă în mare măsură necugetare. Vechiul drept îngăduia căsătoria între frate și sora vitregă (*cf.* Gen. 20,11-13). Aceste căsătorii au fost interzise însă în legislația posterioară: Lev. 18,9; 20,17; Deut. 27,22.

era mai presus decât iubirea cu care o iubise. Şi i-a spus Amnon: „Scoală-te
şi pleacă!" 16 Dar ea i-a zis: „Nu, frate, căci, dacă mă goneşti, această răutate
din urmă e mai mare decât cea dintâi pe care mi-ai făcut-o." Amnon
însă n-a vrut să asculte de glasul ei. 17 L-a chemat pe slujitorul care era mai
mare la el în casă şi i-a zis: „Goniţi-o afară de la mine pe aceasta şi încuie
uşa după ea!" 18 Ea purta o cămaşă cu mâneci lungi, căci aşa erau îmbrăcate
fiicele regelui câtă vreme erau fecioare. Şi slujitorul a scos-o afară şi a încuiat
uşa în urma ei. 19 Şi a luat Themar cenuşă şi şi-a pus-o pe creştet, şi-a sfâşiat
cămaşa cu mâneci lungi de pe ea, şi-a pus mâinile pe cap şi mergea ţipând.
20 Şi i-a spus fratele ei, Abessalom: „Nu cumva fratele tău Amnon a fost cu
tine? Acum, soră, taci din gură, că este fratele tău! Nu te gândi să vorbeşti
despre asta!" Şi Themar a rămas ca o văduvă, în casa fratelui ei Abessalom.
21 Şi regele David a aflat toate lucrurile acestea şi s-a mâniat foarte tare; dar
n-a amărât sufletul lui Amnon, fiul său, pentru că-l iubea, fiind întâiul său
născut. 22 Şi Abessalom n-a vorbit cu Amnon nici de rău, nici de bine, căci
Abessalom îl ura pe Amnon pentru faptul că o înjosise pe Themar, sora sa.
23 Şi a fost aşa: după doi ani, pe când Abessalom avea oameni la tunsul
oilor la Belasor, lângă Efraim, Abessalom i-a poftit pe toţi fiii regelui. 24 Şi
s-a dus Abessalom la rege şi i-a zis: „Iată, robul tău are oameni la tunsul
oilor: să vină regele cu slujitorii săi la robul tău!" 25 Dar regele i-a zis lui
Abessalom: „Nu, fiul meu, nu vom veni cu toţii şi nu-ţi vom fi povară." [Acela]
a stăruit, dar [David] n-a vrut să se ducă şi l-a binecuvântat. 26 [Atunci]
Abessalom a spus: „Dacă nu, să vină cu noi fratele meu, Amnon." Dar
regele i-a zis: „De ce să vină cu tine?" 27 Şi, cum Abessalom a stăruit pe
lângă el, i-a trimis cu el pe Amnon şi pe toţi fiii regelui. Şi Abessalom a

---

13,19 Cenuşa presărată pe cap şi sfâşierea veşmintelor sunt semn de jale şi doliu (Iez. 27,30). Punerea mâinilor pe cap semnifică ruşinea (Ier. 2,37).

13,20 „ca o văduvă": TM are „părăsită".

13,22 „A nu vorbi nici de rău, nici de bine" înseamnă a nu vorbi deloc cu cineva (Gen. 24,50; 31,24.29).

13,23 Tunsul oilor este prilej de sărbătoare (*cf.* 1Rg. 25,2.36). În varianta de la Qumran şi în LXX, acest pasaj comportă asemănări cu episodul Nabal. Comparaţia dintre Abessalom şi Nabal pare să fi fost voită de autor, nefiind o laudă pentru cel dintâi. ♦ Belasor (*Ba'al Ḥāṭōr*) este reflectat în toponimul modern *'Asur*, aflat la aproximativ douăzeci de kilometri nord-nord-est de Ierusalim. Localitatea Efraim este aceeaşi cu Ophrah a lui Beniamin (1Rg. 13,17), aflată în apropiere de *Ba'al Ḥāṭōr*, astăzi *et-Tayibeh*.

13,27 „Şi Abessalom a făcut un ospăţ ca ospăţul regelui": nu apare în TM. Poate fi, în gr., un „plus" influenţat de 1Rg. 25,36.

făcut un ospăţ ca ospăţul regelui. 28 Le-a dat poruncă Abessalom slujitorilor
săi zicând: „Băgaţi de seamă! Când inima lui Amnon se va înveseli de vin,
iar eu vă voi zice: «Loviţi-l pe Amnon !», să-l şi omorâţi. Să nu vă fie frică:
oare nu eu vă poruncesc? Fiţi bărbaţi şi purtaţi-vă ca nişte viteji!" 29 Şi
slujitorii lui Abessalom au făcut cu Amnon cum le poruncise Abessalom.
Şi toţi fiii regelui s-au ridicat, a încălecat fiecare pe catârul lui şi au fugit.
30 Şi a fost aşa: pe când erau [încă] pe drum, a ajuns vorbă la David:
„Abessalom i-a omorât pe toţi fiii regelui şi n-a mai rămas nici unul dintre
ei." 31 [Atunci] regele s-a ridicat, şi-a sfâşiat veşmintele şi s-a culcat pe pământ,
iar toţi slujitorii care erau în jurul lui şi-au sfâşiat veşmintele. 32 Însă Ionadab,
fiul lui Samaa, fratele lui David, a răspuns şi a zis: „Să nu spună domnul
meu, regele, că [Abessalom] i-a ucis pe toţi tinerii, fiii regelui, pentru că a
murit numai Amnon; căci îşi jurase aceasta Abessalom din ziua în care
[Amnon] a necinstit-o pe Themar, sora sa. 33 Şi acum, să nu pună domnul
meu, regele, la inimă fapta aceasta, spunându-şi: «Toţi fiii regelui au murit»,
pentru că a murit numai Amnon." 34 Şi Abessalom a fugit. Şi slujitorul pus
de strajă şi-a ridicat ochii şi a privit şi, iată, venea popor mult pe drumul din
spatele lui, dinspre coasta muntelui, la vale; şi străjerul s-a înfăţişat şi i-a dat
de veste regelui şi a zis: „Am văzut nişte bărbaţi pe drumul spre Oronen, pe
partea dinspre munte." 35 [Atunci] Ionadab i-a spus regelui: „Iată, sunt aici
fiii regelui! E aşa cum ţi-a spus robul tău!" 36 Şi tocmai când îşi isprăvea
vorba, iată, fiii regelui au sosit, şi-au înălţat glasul şi au plâns; şi au plâns şi
regele, şi toţi slujitorii lui cu plângere foarte mare. 37 Abessalom a fugit şi
s-a dus la Tholmai, fiul lui Emiud, regele din Gedsur, în ţinutul Machad. Iar
regele David jelea în fiecare zi pentru fiul său.
38 Şi a fugit Abessalom şi s-a dus la Gedsur, şi a fost acolo trei ani. 39 Şi
sufletul regelui a încetat să-l mai urmărească pe Abessalom, căci se mân-
gâiase de moartea lui Amnon.

13,32 „căci îşi jurase aceasta": *litt.* „căci era pus în gura lui".

13,34 „dinspre coasta muntelui": aici se termină versetul în TM.

13,37 Abessalom s-a refugiat la bunicul dinspre mamă, mama lui fiind Maacha, fiica regelui din Gedsur (3,3). ♦ „în ţinutul Machad": nu apare în TM.

13,39 În TM, acest verset este ambiguu: unii îl interpretează: „Şi regele David a încetat să mai fie aplecat spre Absalom, căci era mâhnit pentru moartea lui Amnon" şi, în mod coerent, la 14,1, înţeleg că inima regelui era „împotriva" lui Abessalom.

14 1 Ioab, fiul Saruiei, a băgat de seamă că inima regelui era către
Abessalom. 2 Şi a trimis Ioab la Thecoe şi a adus de acolo o femeie iscusită
şi i-a spus: „Pune-te pe bocit şi îmbracă haine de jale, nu te unge cu unt-
delemn şi fii ca o femeie care de multe zile plânge după un mort; 3 să vii la
rege şi să-i spui asta şi asta." Şi i-a pus Ioab în gură ce trebuia să zică.
4 Femeia din Thecoe a venit la rege, a căzut cu faţa la pământ, i s-a închinat
şi a spus: „Ajută-mă, rege, ajută-mă!" 5 Regele i-a spus: „Ce ai?" Şi ea i-a
răspuns: „Vai, sunt o femeie văduvă, bărbatul meu a murit. 6 Şi roaba ta
avea doi feciori; cei doi s-au încăierat la câmp şi n-a fost nimeni să-i des-
partă; unul l-a lovit pe fratele său şi l-a omorât. 7 Şi iată că întreaga familie
s-a ridicat împotriva roabei tale şi a spus: «Dă-ni-l pe cel care şi-a lovit
fratele, să-l omorâm pentru viaţa fratelui său pe care l-a ucis şi îl vom stârpi
şi pe moştenitorul vostru!» Şi aşa vor stinge tăciunele care mi-a mai rămas,
nemailăsându-i bărbatului meu nici urmaş, nici nume pe faţa pământului."
8 Regele i-a zis femeii: „Du-te sănătoasă la casa ta, căci eu voi da poruncă
pentru tine!" 9 Şi femeia din Thecoe i-a răspuns regelui: „Asupra mea,
domnul meu, rege, să fie nelegiuirea, şi asupra casei tatălui meu, iar regele
şi scaunul lui să fie fără vină!" 10 Şi i-a spus regele: „Cine grăieşte împo-
triva ta? Să-l aduci la mine şi nu se va mai atinge de el." 11 Atunci, ea i-a
spus: „Să-şi aducă aminte regele de Domnul Dumnezeul său, că se înmul-
ţeşte răscumpărătorul sângelui spre prăpăd, şi să nu-l dea pierzaniei pe fiul
meu!" El i-a spus: „Viu este Domnul, nu va cădea pe pământ un fir de păr

---

14,2 Thecoe, ţinutul profetului Amos (Amos, 1,1), astăzi *Tequ'a*, la sud de Bethleem, la marginea deşertului lui Iuda. Thecoe este, în acelaşi timp, ţinutul lui Ioab. ♦ Doliul interzice ungerea cu untdelemn parfumat (12,20).

14,7 Familia cere răzbunarea sângelui (*cf.* 3,30; Num. 35,19-21). Fiul rămas este moştenitorul care trebuie să ducă mai departe numele tatălui său. Dispariţia acestuia este comparabilă cu stingerea vetrei (21,17).

14,9 „Asupra mea [...] să fie nelegiuirea!": expresie eliptică, probabil din limba vorbită. Se subînţelege: „dacă acţiunea va fi socotită o greşeală, voi suporta eu consecinţele"; *cf.* 1Rg. 25,24 (Abigaia), Gen. 27,13 (Rebeca).

14,10 În TM, finalul versetului este „de tine".

14,11 „că se înmulţeşte răscumpărătorul sângelui spre prăpăd", *litt.* „se înmulţeşte ruda cea mai apropiată a sângelui prăpădului": potrivit textului din Num. 35,19 *sq.*, Dumnezeu este cel care porunceşte omorârea ucigaşului de către ruda cea mai apropiată a celui ucis. Pentru „rudă apropiată", gr. ἀγχιστεύς, tradus de noi „răscumpărător", *cf.* nota 2,20 la Ruth. ♦ „Viu este Domnul!...": formulă de jurământ. Se subînţelege: „Pe cât este de adevărat că Dumnezeu este viu, pe atât e de adevărat că..." (*cf.* 12,5; 1Rg. 14,45; 3Rg. 1,52).

din capul lui!" 12 Şi a zis femeia: „Atunci [îngăduie] să grăiască roaba ta o
vorbă către domnul meu, regele." El a zis: „Grăieşte!" 13 Atunci, femeia a
zis: „De ce ai pus tu astfel la cale împotriva poporului lui Dumnezeu? Oare
din gura regelui [a ieşit] acest cuvânt, ca o greşeală, că regele nu-l mai
aduce înapoi pe cel pe care l-a izgonit? 14 Căci [noi] de moarte vom muri şi
[vom fi] asemenea apei vărsate pe pământ care nu se mai adună la un loc; şi
Dumnezeu va lua viaţa, stând să chibzuiască la izgonirea celui izgonit de
lângă el! 15 Şi acum, dacă am venit să grăiesc către domnul meu, regele,
cuvântul acesta, este pentru că poporul mă va vedea, iar roaba ta va spune:
«Să vorbească [cineva] cu regele, că [poate] va împlini cumva regele cuvân-
tul roabei sale. 16 Căci, [dacă] va asculta, s-o mântuiască regele pe roaba sa
din mâna omului care caută să mă piardă pe mine şi pe fiul meu din moşte-
nirea lui Dumnezeu.»" 17 Şi femeia a zis: „Aşadar, cuvântul domnului meu,
regele, să fie ca o jertfă [de împăcare], căci, asemenea unui înger al lui
Dumnezeu, aşa domnul meu, regele, ascultă [şi] binele şi răul; iar Domnul
Dumnezeul tău va fi cu tine." 18 Şi regele a răspuns şi i-a spus femeii: „Să
nu-mi ascunzi nimic din ce te voi întreba." Iar femeia i-a zis: „Grăiască
domnul meu, regele!" 19 Şi regele i-a spus: „Oare nu este mâna lui Ioab în
toate acestea, cu tine?" Femeia i-a răspuns regelui: „Viu este sufletul tău,
rege, domnul meu, de mă abat la dreapta ori la stânga de ce mi-a spus
domnul meu, regele: robul tău Ioab mi-a dat poruncă şi a pus în gura roabei
tale toate aceste cuvinte. 20 Ca să schimbe faţa lucrurilor, robul tău Ioab a
făcut această [ticluire de] cuvinte; [dar] domnul meu e înţelept ca
înţelepciunea unui înger al lui Dumnezeu, de ştie toate cele de pe pământ."
21 [Atunci] regele i-a spus lui Ioab: „Iată, am făcut după cuvântul acesta al
tău! Du-te şi adu-l înapoi pe feciorul [meu] Abessalom!" 22 Şi a căzut Ioab

---

14,13-16 Versete dificile: femeia vorbeşte voit pe ocolite, dar în fond vrea să spună că este în joc soarta poporului lui Dumnezeu, prin soarta lui Abessalom considerat urmaşul lui David.

14,17 „ca o jertfă": TM are *lim*^{e}*nūḥāh*, „să fie spre împăcare". Traducătorul a citit *LMNḤH* în loc de *LMNWḤH*. ♦ Compararea regelui cu îngerul Domnului (*cf.* 1Rg. 29,9) relevă faptul că acest discurs este impregnat de ideologie regală. Discursul femeii poate fi comparat cu discursul Abigaiei din 1Rg. 25,24-31, ambele fiind apologii ale clemenţei. De altfel, în Israelul antic, femeia era socotită deţinătoarea înţelepciunii, în virtutea rolului ei de educatoare (*cf.* Camp, C.V., 1981, pp. 14-29). ♦ „domnul meu, regele, ascultă [şi] binele şi răul": „ascultă" înseamnă „înţelege"; regele e presupus a fi în stare să discearnă binele de rău. Acest lucru îl cere şi Solomon când cere înţelepciune (3Rg. 3,9).

cu fața la pământ, s-a închinat și l-a binecuvântat pe rege. Și a zis Ioab:
„Astăzi, robul tău a cunoscut că am aflat har în ochii tăi, o, rege, domnul
meu, căci domnul meu, regele, a împlinit cuvântul robului său.” 23 Și Ioab
s-a ridicat, s-a dus la Gedsur și l-a adus pe Abessalom la Ierusalim. 24 Regele
a spus: „Să se întoarcă la casa lui, dar fața mea să n-o vadă!” Și Abessalom
s-a întors la casa lui și n-a văzut fața regelui. 25 În tot Israelul nu se afla bărbat
mai vrednic de laudă decât Abessalom: din tălpile picioarelor și până în creș-
tet n-avea nici un cusur. 26 Când își tundea capul – se punea să se tundă la
începutul fiecărui an, căci îl îngreuna – părul tuns de pe capul lui cântărea
două sute de sicli – după siclul regesc. 27 Lui Abessalom i s-au născut trei fii
și o fiică, iar numele acesteia era Themar: era o femeie foarte frumoasă; a
ajuns nevasta lui Roboam, fiul lui Solomon, și i l-a născut pe Abia.
28 Și a rămas Abessalom la Ierusalim doi ani de zile și n-a văzut fața
regelui. 29 [Atunci] Abessalom l-a chemat pe Ioab, ca să-l trimită la rege,
dar el n-a vrut să vină; a trimis la el și a doua oară, și n-a vrut să vină.
30 Atunci Abessalom a zis către slugile lui: „Vedeți, pe câmp, partea de
țarină a lui Ioab, vecină cu a mea, unde are el orz? Duceți-vă și dați-i foc!”
Și slugile lui Abessalom i-au dat foc. [Atunci] robii lui Ioab s-au dus la el
cu hainele sfâșiate și i-au spus: „Robii lui Abessalom au dat foc țarinii.”
31 Și s-a ridicat Ioab, s-a dus acasă la Abessalom și i-a zis: „De ce-au dat foc
slugile tale țarinii mele?” 32 Și Abessalom i-a spus lui Ioab: „Iată, am trimis
la tine să ți se spună: «Vino încoace și te voi trimite la rege să-i spui: De ce
am venit eu oare din Gedsur? Mi-era [mai] bine să fiu încă acolo. Iată că,
acum, nu am văzut fața regelui. Dacă se află nedreptate în mine, ucide-mă!»”

14,26 Părul lui Abessalom va rămâne celebru, el fiind cel care se pare că i-a cauzat moartea (18,9).

14,27 Cum în 18,18 Abessalom declară că nu are fii, trebuie presupus că aceștia nu au supraviețuit. Cât despre fiica sa, Themar (numită ca și mătușa ei), recensiunea lucianică o numește Maacha, la fel ca pe bunica ei dinspre tată, lucru sprijinit de 3Rg. 15,2. ♦ În TM, versetul se termină la „...femeie foarte frumoasă”.

14,28-33 Aceste versete par să aparțină unei alte tradiții cu altă optică asupra lui Abessalom. Aici, fiul lui David apare arogant, perfid, violent. Și Ioab apare în altă lumină: nu mai este cel care intervine din proprie inițiativă pentru împăcarea lui David cu fiul său; o face doar constrâns de violențele lui Abessalom.

14,30 În TM, versetul se termină cu „i-au dat foc”.

14,32 „Iată că, acum, nu am văzut fața regelui”: TM are „Și acum, [vreau] să văd fața regelui”. ♦ „ucide-mă!”: TM are „să mă ucidă [regele]”.

[33] Şi a intrat Ioab la rege şi i-a dat de ştire. [Acesta] l-a chemat pe Abessalom,
care a venit la rege, s-a închinat şi a căzut cu faţa la pământ dinaintea
regelui. Şi regele l-a sărutat pe Abessalom.

15 [1] Şi a fost aşa: după aceea, Abessalom şi-a făcut [rost] de care, de cai
şi de cincizeci de bărbaţi care alergau înaintea lui. [2] Şi Abessalom se scula
dis-de-dimineaţă şi stătea pe marginea drumului spre poartă. Şi a fost aşa:
[ori de câte ori] venea la rege, la judecată, vreun om care avea vreo pricină,
Abessalom îl striga şi-i spunea: „Din care cetate eşti?" Omul îi răspundea:
„Robul tău este din cutare trib al lui Israel." [3] [Atunci,] Abessalom îi spu-
nea: „Iată, pricina ta e bună şi dreaptă şi nu-i nimeni din partea regelui care
să te asculte." [4] Şi mai spunea Abessalom: „Cine mă va pune pe mine jude-
cător în ţară, ca să vină la mine orice om care ar avea vreo pricină de
judecat să-i fac dreptate?" [5] Şi când se apropia cineva să i se închine, el îi
întindea mâna, îl trăgea la el şi-l săruta. [6] Aşa făcea Abessalom cu toţi israe-
liţii care veneau la rege pentru judecată, şi aşa a câştigat inima oamenilor
din Israel.

[7] Şi a fost aşa: la capătul a patruzeci de ani, Abessalom i-a spus tatălui
său: „Mă voi duce la Hebron, să împlinesc făgăduinţele pe care le-am făcut
Domnului. [8] Căci, pe când sălăşluia la Gedsur, în Siria, robul tău a făcut o
făgăduinţă, spunând: «Dacă, într-adevăr, Domnul mă va întoarce la Ierusalim,
Îi voi sluji Domnului.»" [9] Şi regele i-a spus: „Mergi în pace." El s-a ridicat
şi s-a dus la Hebron. [10] Şi a trimis Abessalom iscoade la toate triburile lui

---

15,1 „care": TM are „un car". Alergătorii dinaintea carului regal fac parte din personalul palatului: 1Rg. 8,11; 3Rg. 1,5. Ei sunt un fel de gardă regală, destinată să-l cinstească pe cel ce urcă în car.

15,2 „venea la rege, la judecată": judecata este una dintre funcţiile regale (1Rg. 8,6; 3Rg. 3,9; 4Rg. 15,5 etc.).

15,7 Cei patruzeci de ani din TM corespund duratei domniei lui David (2Rg. 5,4). LXX-L, versiunea siriacă şi Flavius Iosephus au patru ani, lecţiune preferată de comentatori, care socotesc aceşti patru ani fie de la întoarcerea lui Abessalom din Gedsur, fie de la împăcarea cu tatăl său. ♦ Împlinirea unui jurământ este pretextul care ascunde o ceremonie de înscăunare, ca, mai târziu, petrecerea organizată de Adonias (3Rg. 1,9). Alegerea Hebronului se datorează probabil prestigiului conferit de cele două consacrări ale lui David (2,4; 5,3) şi poate şi intenţiei de a-şi atrage de partea sa tribul lui Iuda.

15,10 Sunetul cornului însoţeşte înscăunarea regelui (ca în 3Rg. 1,34.39 pentru Solomon – formula de aici este aceeaşi prin care se proclamă împărăţia lui Dumnezeu în Ps. 47,9; Is. 24,23; 52,7), dar este şi semnalul revoltei (ca în 1Rg. 13,3).

Israel, spunând: „Când veţi auzi glasul cornului, să ziceţi: «Abessalom a
ajuns rege în Hebron.»" [11] Şi împreună cu Abessalom plecaseră două sute
de bărbaţi din Ierusalim, [anume] aleşi, şi mergeau în simplitatea lor şi nu
ştiau toată povestea. [12] Şi a trimis Abessalom şi l-a chemat pe Achitophel, gel-
moneul, sfetnicul lui David, din cetatea lui, din Gola, în timp ce aducea jertfă.
Şi s-a făcut o straşnică uneltire, iar alături de Abessalom venea mult popor.
[13] Şi a venit un sol la David şi i-a spus: „Inima oamenilor lui Israel
merge după Abessalom." [14] Şi David le-a spus tuturor slujitorilor care erau
cu el la Ierusalim: „Sculaţi-vă şi să fugim, căci n-avem scăpare din faţa lui
Abessalom! Grăbiţi-vă să plecăm, ca să nu se grăbească [el] şi să ne prindă;
şi să stârnească asupra noastră răul şi să lovească cetatea cu tăişul sabiei!"
[15] Şi slujitorii regelui i-au spus regelui: „În tot ce alege stăpânul nostru,
regele, iată, [noi suntem] slujitorii tăi!" [16] Şi au ieşit regele şi toată casa lui,
[mergând] pe jos; şi regele a lăsat zece femei dintre ţiitoarele sale pentru a-i
păzi casa. [17] Şi regele şi toţi slujitorii lui au plecat pe jos, şi s-au oprit la o
casă îndepărtată. [18] Şi au pornit toţi slujitorii de sub mâna lui, şi toţi cheteii
şi toţi phelethiţii, şi s-au oprit la măslinul din pustiu; şi tot poporul a plecat
cu el: toţi cei care erau lângă el, toate căpeteniile şi toţi luptătorii – şase sute
de oameni – se aflau sub mâna lui; şi toţi cherethiţii, toţi phelethiţii şi toţi
gethienii, şase sute de oameni care veniseră pe jos de la Geth, mergeau
înaintea regelui. [19] Şi regele a zis către Ethi din Geth: „Pentru ce mergi şi tu
cu noi? Întoarce-te şi rămâi cu regele, pentru că tu eşti străin şi te-ai
strămutat din locul tău. [20] De vreme ce-ai ajuns ieri, cum să te mişc eu astăzi
laolaltă cu noi şi să-ţi schimbi locul? Ieri ai sosit şi azi să te pornesc la drum
alături de noi? Eu voi merge pe unde va fi să merg. Întoarce-te şi întoarce-i
cu tine şi pe fraţii tăi, iar Domnul să facă cu tine milă şi adevăr." [21] Dar Ethi

---

15,12 Numele lui Achitophel (ebr. *'Ahīthophel*, „fratele meu e nebunie") este, probabil, o deformare voluntară a unui nume teofor, cu scopul de a-l batjocori pe sfetnicul trădător al lui David. ♦ „gelmoneul... din Gola": TM are „gilonitul... din Gilo".

15,17 „la o casă îndepărtată": şi construcţia grecească, şi cea ebraică sugerează că ar fi vorba de ultima casă de la marginea oraşului (AB II Sam., p. 369).

15,18 De la „şi s-au oprit la măslinul din pustie" până la „toţi phelethiţii" nu apare în TM. ♦ „pe jos": TM are „în urma lui". În exilul său la filistenii din Geth, David a fost însoţit de şase sute de oameni (*cf.* 1Rg. 30,9). Aceşti mercenari fac parte din garda personală a lui David şi sunt comandaţi de Ethi (v. 19).

15,20 În TM versetul e mult mai scurt: „Ieri ai venit şi astăzi să te pun să rătăceşti umblând cu noi, şi eu merg unde merg. Întoarce-te şi întoarce-i şi pe fraţii tăi cu tine. Îndurare şi fidelitate!"

i-a răspuns regelui, zicând: „Viu este Domnul şi viu este stăpânul meu,
regele – oriunde va fi stăpânul meu, fie în moarte, fie în viaţă, acolo va fi
[şi] robul tău.” [22] Şi regele i-a spus lui Ethi: „Vino şi mergi cu mine!”; şi a
mers cu el Ethi din Geth, ca şi toţi slujitorii săi şi toată mulţimea care era cu
el. [23] Şi toată ţara plângea cu glas mare. Şi întreg poporul mergea de-a
lungul şuvoiului Kedron, iar regele a trecut şuvoiul Kedron; şi tot poporul şi
regele treceau prin faţa drumului [ce merge de-a lungul] pustiului. [24] Şi iată
că Sadoc şi toţi leviţii, [care erau] cu el şi care duceau din Baithar chivotul
legământului Domnului, au pus jos chivotul lui Dumnezeu, iar Abiathar s-a
suit până ce întregul popor a ieşit din cetate. [25] Şi regele a zis către Sadoc:
„Du înapoi chivotul Domnului în cetate: dacă voi găsi bunăvoinţă în ochii
Domnului, mă va întoarce şi mi-l va arăta, pe el şi frumuseţea lui; [26] dar
dacă îmi va zice aşa: «Nu te mai vreau!», iată-mă, să facă ce este bine în
ochii Săi cu mine.” [27] Şi i-a spus regele preotului Sadoc: „Iată, întoarceţi-vă
în pace în cetate, tu şi cu Achimaas, fiul tău, şi cu Ionathan, fiul lui Abiathar,
amândoi fiii voştri alături de voi. [28] Iată, eu voi înainta cu oastea în *arabothul*
pustiului, până ce va veni un cuvânt de la voi care să-mi dea de ştire.” [29] Şi
Sadoc şi Abiathar au dus chivotul înapoi la Ierusalim şi l-au aşezat acolo.
[30] Şi David urca pe urcuşul Măslinilor, urca şi plângea, cu capul acoperit, şi
mergea desculţ; şi tot poporul care era cu el, fiecare cu capul acoperit, urca

15,23 „şi întreg poporul mergea de-a lungul şuvoiului Kedron”: TM are „şi tot poporul trecea”. ♦ Cea dintâi menţionare a pârâului Kedron, astăzi *wady en-Nār*, „Valea Focului”, care separă Ierusalimul de Muntele Măslinilor.

15,24 „din Baithar” nu apare în TM.

15,25 „şi frumuseţea lui”: TM are „şi lăcaşul Său”.

15,27-28 David vorbeşte aici a doua oară cu Sadoc. Prima din cele două adresări (vv. 25-26) reprezintă un dublet ce ar putea constitui intervenţia revizorului sadocid (acelaşi care a făcut ca, în v. 24, să fie menţionat în primul rând Sadoc şi apoi Abiathar). Adresarea este când la singular (σύ, σου), când la plural (ἴδετε, ὑμῶν), ceea ce indică faptul că David se adresa iniţial ambilor preoţi, înainte de a i se da întâietate lui Sadoc.

15,28 „*arabothul*”: TM are scris în text *'abh^{e}rōth*, „trecătorile”, cu indicaţia pe margine că trebuie citit *'RBWT*, „stepele” – de unde şi transliterarea din ms Vaticanus (recensiunea lucianică are „la măslinul”).

15,29 „chivotul”: TM are „chivotul lui Dumnezeu”.

15,30 Muntele Măslinilor se află la răsărit de Kedron, pe linia de despărţire a apelor, între bazinul Mării Moarte şi cel al Mediteranei (Zah. 14,4). Urcarea în ţinută de doliu, cu capul acoperit (Ier. 14,3-4; Est. 6,12) şi cu picioarele goale (Is. 20,2-4), în mijlocul mulţimii, se aseamănă unui rit propiţiatoriu.

şi plângea. [31] Şi i s-a dat de ştire lui David şi i s-a spus: „Achitophel e şi el
printre cei care s-au strâns în jurul lui Abessalom." Iar David a zis: „Destramă
sfatul lui Achitophel, Doamne, Dumnezeul meu!" [32] David a ajuns până la
Roos, unde i s-a închinat lui Dumnezeu şi, iată, [i-a ieşit] în întâmpinare
Chusi din Archi, prietenul lui David, cu veşmântul sfâşiat şi cu ţărână pe
cap. [33] Şi David i-a spus: „Dacă vei trece cu mine, îmi vei fi povară; [34] dar
dacă te vei întoarce în cetate şi-i vei spune lui Abessalom: «Fraţii tăi au
trecut, iar regele, tatăl tău, a trecut după mine; acum, o, rege, voi fi sluga ta:
lasă-mă să trăiesc – sluga tatălui tău eram până nu demult, dar acum sunt
robul tău!», [atunci] vei destrăma pentru mine sfatul lui Achitophel. [35] Iată,
vor fi cu tine acolo preoţii Sadoc şi Abiathar; orice vorbă vei auzi în casa
regelui o vei vesti preoţilor Sadoc şi Abiathar. [36] Iată, acolo cu ei [vor fi] cei
doi fii ai lor, Achimaas, fiul lui Sadoc, şi Ionathan, fiul lui Abiathar, şi prin
ei îmi vei vesti orice vorbă pe care o vei auzi." [37] Atunci, Chusi, prietenul
lui David, a intrat în cetate, şi, [tot atunci] intra şi Abessalom în Ierusalim.

16 [1] David trecuse cu puţin de Roos şi, iată, Siba, slujitorul lui
Memphibosthe, i-a ieşit în întâmpinare cu o pereche de asini împovăraţi şi

---

15,31 „i s-a dat de ştire lui David şi i s-a spus": TM are „David a spus". Un ms de la Qumran concordă cu LXX. ♦ „Destramă sfatul lui Achitophel...!": textul ebraic foloseşte un verb (regăsit doar în Is. 44,25) cu sensul „a face nesocotit", „a face să treacă drept nebun". Într-adevăr, primul sfat al lui Achitophel (16,21 *sq.*) este prost, cel de-al doilea (17,1-4) este împiedicat de Chusi.

15,32 „David a ajuns până la Roos, unde i s-a închinat lui Dumnezeu" : TM are „David s-a dus la vârful unde i se aducea închinare lui Dumnezeu". E vorba, probabil de sanctuarul din Nob (LXX „Nomba" – *cf.* 1Rg. 21,2), aflat pe versantul răsăritean al muntelui Scopus, la est de Ierusalim. ♦ „până la Roos": TM are „până în vârf *(ro'ş)*" (*cf.* şi 16,1). ♦ „iată, [i-a ieşit] în întâmpinare": apariţia lui Chusi, care va fi un „cal troian" la curtea lui Abessalom, pare a fi răspunsul lui Dumnezeu la rugăciunea regelui pribeag (v. 31) (AB II Sam., p. 371). ♦ „prietenul lui David": titlu onorific care apare în TM abia la v. 37. *Cf.* nota 4,5 la 3 Regi. Rolul lui Chusi e complementar rolului celor doi preoţi şi mult mai delicat. El necesita alierea explicită cu Abessalom. Chusi aparţine tribului arkienilor, din împrejurimile Baithelului.

15,34 În TM, cuvintele pe care Chusi (*Ḫūşay*) trebuie să i le spună lui Abessalom sunt: „Voi fi sluga ta, o, rege; eram sluga tatălui tău odinioară, dar acum sunt sluga ta."

16,1-4 Aceste versete se leagă de cap. 9. Numai că Siba nu pare să vină din Transiordania, unde se află moşiile pe care trebuia să le administreze pentru Memphibosthe, fiul lui Ionathan, ci dinspre Ierusalim. Întâlnirea nu e întâmplătoare: ea presupune o alianţă, iar bucatele nu sunt un simplu ajutor, ci un omagiu adus regelui (*cf.* 1Rg. 16,20).

pe ei erau două sute de pâini, o sută de ciorchini de stafide, o sută de turte
de curmale şi un *nebel* de vin. 2 Şi regele i-a spus lui Siba: „Ce ai tu acolo?”
Şi Siba i-a răspuns: „Cei doi asini sunt pentru casa regelui, să umble pe ei,
iar pâinile şi curmalele sunt pentru hrana slugilor; şi vinul, ca să fie băut de
cei istoviţi în pustiu.” 3 [Atunci,] regele a zis: „Unde este fiul stăpânului
tău?” Şi Siba a zis către rege: „Iată, şade în Ierusalim, căci şi-a spus:
«Astăzi, casa lui Israel îmi va înapoia domnia tatălui meu.»” 4 Şi regele a
grăit către Siba: „Iată, toate câte sunt ale lui Memphibosthe [sunt] ale tale.”
Iar Siba a zis închinându-se: „De-aş afla har în ochii tăi, rege, domnul meu!”
5 Şi regele David a ajuns la Baurim şi iată că de acolo ieşea un om, din
rudeniile casei lui Saul, pe nume Semei, fiul lui Gera; a ieşit şi umbla, şi
blestema, 6 şi arunca cu pietre în David şi în toţi slujitorii regelui David:
[căci] întreg poporul şi toţi vitejii se aflau la dreapta şi la stânga regelui. 7 Şi
Semei spunea aşa blestemând: „Pleacă, pleacă, om [al vărsărilor] de sânge,
om nelegiuit! 8 Domnul a întors asupra ta tot sângele casei lui Saul, căci ai
luat domnia în locul lui, iar Domnul a dat domnia în mâna fiului tău,
Abessalom. Şi iată-te în răutatea ta, pentru că eşti un om [al vărsărilor] de
sânge!” 9 [Atunci,] Abessa, fiul Saruiei, a grăit către rege: „De ce-l blestemă
câinele ăsta mort pe domnul meu, regele? Mă duc şi-i iau capul!” 10 Dar
regele a zis: „Ce am eu cu voi, fiii Saruiei? Lăsaţi-l să blesteme cum vrea,
căci, [dacă] Domnul i-a spus să-l blesteme pe David, cine-i va spune: «De
ce faci aşa?»” 11 [Apoi] a grăit David către Abessa şi către toţi slujitorii săi:
„Iată, fiul meu, care a ieşit din pântecele meu, umblă să-mi [ia] viaţa! Şi, pe
deasupra, acum, acest fiu al lui Iemini. Lăsaţi-l să blesteme, pentru că Domnul

---

Memphibosthe speră ca, în cazul triumfului lui Abessalom, să recapete puterea regală asupra „casei lui Israel”.

16,4 „a zis închinându-se”: TM are „a zis: «Mă închin.»”.

16,5 Baurim, astăzi *Ras-et-Tamīm*, la răsărit de Ierusalim, pe drumul spre Ierihon: David se îndreaptă spre Iordan.

16,7 „om [al vărsărilor] de sânge” (ἀνὴρ αἱμάτων): expresia desemnează un criminal, *cf.* Ps. 5,7; 26,9; „om nelegiuit” (ἀνὴρ ὁ παράνομος); expresii sinonime: υἱὸς λοιμός (ca în 1Rg. 25,25; 30,22 etc.) sau „om al lui Belial”.

16,9 Abessa şi Ioab sunt cei doi fii ai Saruiei care au supravieţuit (2,18.23). Intervenţia lui Abessa aminteşte atitudinea aceluiaşi personaj în 1Rg. 26,8-11.

16,10 „Ce am eu cu voi... ?”, gr. Τί ἐμοὶ καὶ ὑμῖν, *litt.* „Ce [este] mie şi vouă...?” – semitism care arată că vorbitorul se distanţează de interlocutorul său. ♦ „Lăsaţi-l să blesteme cum vrea” nu apare în TM.

16,11 „fiu al lui Iemini”, *i.e.* „beniaminit”, „din tribul lui Beniamin”.

i-a spus; [12] dacă mă va vedea cumva Domnul în înjosirea mea, mă va răsplăti
cu bine în schimbul blestemului lui de astăzi." [13] Şi David şi-a văzut de drum
cu oamenii săi, iar Semei mergea alături, pe lângă coasta muntelui, mergea
şi blestema, arunca pietre înspre el dintr-o parte şi-l împroşca cu ţărână. [14] Şi
regele şi tot poporul său au ajuns osteniţi şi şi-au tras sufletul acolo.
[15] Şi Abessalom şi toţi bărbaţii lui Israel au intrat în Ierusalim, şi
Achitophel împreună cu el. [16] Şi a fost aşa: cum a ajuns la Abessalom Chusi
din Archi, prietenul lui David, a zis Chusi către Abessalom: „Trăiască
regele!" [17] Şi Abessalom a zis către Chusi: „Asta ţi-e mila faţă de prietenul
tău? De ce nu te-ai dus cu prietenul tău?" [18] Şi a zis Chusi către Abessalom:
„Nu, ci după cel pe care l-a ales Domnul şi acest popor şi toţi bărbaţii lui
Israel: al lui voi fi şi cu el voi rămâne. [19] Şi, în al doilea rând, pe cine voi
sluji? Oare nu pe fiul lui? Precum am slujit înaintea tatălui tău la fel voi fi
înaintea ta." [20] Şi Abessalom i-a spus lui Achitophel: „Sfătuiţi-vă între voi
ce vom face." [21] Iar Achitophel i-a spus lui Abessalom: „Intră la ţiitoarele
tatălui tău, cele pe care le-a lăsat spre a-i păzi casa – întregul Israel va auzi
că l-ai ruşinat pe tatăl tău; [aşa] vor prinde putere mâinile tuturor celor ce
sunt cu tine." [22] Şi au înfipt pentru Abessalom un cort pe acoperiş, iar
Abessalom a intrat la ţiitoarele tatălui său, în văzul întregului Israel. [23] Şi
sfaturile lui Achitophel, pe care le dăduse în zilele dinainte [fuseseră] ca şi

---

16,12 „înjosirea" (ταπεινώσει): în TM, textul scris este „păcatul meu", iar textul indicat pentru citire este „ochiul meu"; Targumul are „lacrimile din ochii mei"; unele mss ale LXX, Syr. şi Vulg. au „nenorocirea mea". ♦ „blestemului lui": unele mss ale LXX şi Syr.: „blestemul meu".

16,16 „Trăiască regele!" este repetat de două ori în TM.

16,17 „mila": gr. ἔλεος traduce aici, ca în multe alte locuri, ebr. *ḥesedh* care desemnează bunăvoinţa ce rezultă din relaţia de legământ; poate fi deci, „îndurare", „bunăvoinţă", „bunătate", „pietate".

16,18 Versetul 18 este echivoc: Chusi se gândeşte de fapt la David, dar Abessalom poate să creadă că el este cel numit „alesul Domnului".

16,21 „l-ai ruşinat pe tatăl tău": TM are „te-ai făcut nesuferit tatălui tău". Apropierea concubinelor sau a soţiilor predecesorului reprezintă o prerogativă a noului rege (*cf.* 2Rg. 3,7; 12,18; 3Rg. 2,22). Prin acest gest, Abessalom putea obţine un soi de legitimitate (Tsevat, M., 1958, pp. 237-243). Totuşi, gestul lui Abessalom, săvârşit public, este în contradicţie cu legea din Lev. 18,8 şi similar celui al lui Ruben (Gen. 35,22), aspru condamnat în Gen. 49,4.

16,22 „pe acoperiş", gr. ἐπὶ τὸ δῶμα: *cf.* nota 2,6 la Iis. Nav.

16,23 „în zilele dinainte": TM are „în zilele acelea". Formula e folosită adesea ca indicaţie cronologică vagă.

cum cineva ar fi cercetat cuvântul lui Dumnezeu; aşa [fuseseră] sfaturile lui
Achitophel – şi pentru David, şi pentru Abessalom.

17 1 Şi a grăit Achitophel către Abessalom: „Îmi voi alege douăsprezece
mii de oameni; mă voi scula şi voi pleca pe urmele lui David la noapte; 2 mă
voi năpusti asupra lui, când e ostenit şi cu braţele sleite; îl voi înspăimânta,
şi tot poporul care este cu el o va lua la fugă, iar eu îl voi ucide numai şi
numai pe rege; 3 şi voi întoarce întreg poporul către tine, aşa cum se întoarce
mireasa către bărbatul ei; să umbli numai după viaţa unui singur om, şi
pentru tot poporul va fi pace." 4 Cuvântul acesta [a părut] drept în ochii lui
Abessalom şi în ochii tuturor bătrânilor lui Israel. 5 Şi Abessalom a zis:
„Atunci, chemaţi-l pe Chusi din Archi, să auzim ce spune şi el!" 6 Chusi a
intrat la Abessalom, iar Abessalom a grăit către el, zicând: „Aşa a grăit
Achitophel. Să facem oare cum zice el? Dacă nu, grăieşte tu!" 7 Şi Chusi i-a
zis lui Abessalom: „Sfatul pe care ţi l-a dat Achitophel de data aceasta nu e
bun." 8 Şi Chusi a [mai] zis: „Tu ştii că tatăl tău şi oamenii lui sunt foarte
viteji şi amarnici la suflet, ca o ursoaică rămasă fără pui în ţarină, ca o
scroafă sălbatică pe câmp. Tatăl tău e un bărbat războinic şi nu-şi va lăsa
poporul în tihnă. 9 Căci iată, acum stă ascuns pe vreun deal ori în vreun [alt]
loc! Şi când va cădea asupra lor, încă de la început, se va auzi şi se va
spune: «Poporul care-l urmează pe Abessalom a fost măcelărit!» 10 Chiar şi
omul viteaz, cu inima ca inima leului, se va înmuia de tot, căci întregul
Israel ştie că tatăl tău şi toţi cei care se află cu el sunt nişte viteji. 11 Aşa că

17,1-4 Sfatul lui Achitophel este dat la persoana I, ceea ce, după unii, nu înseamnă că Achitophel se oferă să conducă un atac împotriva lui David, ci e ca şi cum ar spune: „În locul tău, aş face..."

17,3 „aşa cum se întoarce mireasa către bărbatul ei": nu apare în TM, în schimb, în TM, versetul se continuă *litt.*: „ca întoarcerea tuturor va fi omul pe care îl cauţi: tot poporul va fi în pace."

17,8 Expresia „ca o ursoaică rămasă fără pui în ţarină" (*cf.* Os. 13,8; Pr. 17,12) este menită să ilustreze calificativul „amarnici la suflet" (κατάπικροι τῇ ψυχῇ), care evocă exasperarea, ca în Jud. 18,25, unde acelaşi termen ebraic este redat prin κατώδυνοι ψυχῇ. ♦ „ca o scroafă sălbatică pe câmp": nu apare în TM. ♦ „nu-şi va lăsa poporul în tihnă": TM are „nu-şi va petrece noaptea cu poporul".

17,9 „deal": TM are „gaură/groapă".

17,11-12 Pentru comparaţia cu nisipul mării, *cf.* 1Rg. 13,5 ♦ „iar tu însuţi...": *litt.* „faţa ta" (τὸ πρόσωπόν σου); roua căzută pe pământ simbolizează în acelaşi timp caracterul neaşteptat şi nocturn al atacului asupra lui David.

îți dau hotărât acest sfat: să se adune la tine întregul Israel, de la Dan până
la Bersabea, mult ca nisipul mării, iar tu însuți să pornești în mijlocul lor.
12 Şi vom merge asupra lui şi, în orice loc îl vom afla, vom tăbărî asupră-i
precum cade roua pe pământ, şi pe nimeni nu-l vom lăsa, nici pe el, nici pe
vreunul dintre oştenii care sunt cu el. 13 Iar dacă se vor aduna într-o cetate,
întregul Israel va căra funii la cetatea aceea şi o vom târî până la şuvoi, de
nu va mai rămâne acolo nici măcar o piatră." 14 Atunci Abessalom şi
întregul Israel au zis: „Sfatul lui Chusi din Archi e mai bun decât sfatul lui
Achitophel." Domnul poruncise ca sfatul cel bun al lui Achitophel să fie
destrămat, aşa încât Domnul să aducă toate relele peste Abessalom. 15 Şi
Chusi din Archi le-a spus preoților Sadoc şi Abiathar: „Aşa şi aşa i-a sfătuit
Achitophel pe Abessalom şi pe bătrânii lui Israel, şi aşa şi aşa i-am sfătuit
eu. 16 Acum trimiteți iute să i se dea de ştire lui David, zicând: «Să nu rămâi
la noapte în *arabothul* pustiei, ci grăbeşte-te să treci, nu cumva să-l înghită
pe rege şi tot poporul care este cu el.»" 17 Ionathan şi Achimaas se opriseră
lângă Izvorul Rogel. Şi slujnica s-a dus să le dea de ştire să se ducă să-i
vestească regelui David, pentru că ei nu se puteau arăta, intrând în cetate.
18 I-a văzut însă o slugă şi i-a spus lui Abessalom. [Atunci,] amândoi au
plecat degrabă şi au intrat în casa unui om din Baurim, în curtea căruia se
afla o groapă de apă, şi au coborât în ea. 19 A luat femeia o velință şi a
întins-o peste gura gropii, iar peste ea a presărat *araphoth*, de nu s-a ştiut
nimic. 20 Şi slugile lui Abessalom au venit acasă la femeie şi au zis: „Unde
sunt Achimaas şi Ionathan?" Şi femeia le-a răspuns: „Doar ce-au trecut
apa." Şi ei au căutat şi n-au găsit şi s-au întors la Ierusalim. 21 Şi a fost aşa:

17,13 Legarea şi târârea cetății este, evident, o hiperbolă, menită să-i încingă lui Abessalom imaginația şi să-i dea iluzia biruinței.

17,14 Această explicație teologică trimite la 15,31b.34b şi opune hotărârea divină iscusinței omeneşti a lui Achitophel. Sfârşitul hemistihului reprezintă o insistență deuteronomistă.

17,16 „în *arabothul* pustiei": *cf.* nota 15,28.

17,17-20 Povestea fiilor celor doi preoți poate fi comparată cu Iis. Nav. 2,6. Mulțimea amănuntelor presupune un martor apropiat al evenimentelor.

17,19 „*araphoth*...": ebr. *hăriphōth* (subst. fem. pl. articulat), „grăunțe zdrobite".

17,20 „Doar ce-au trecut apa", gr. Παρῆλθαν μικρὸν τοῦ ὕδατος, *litt.* „au trecut puțină apă". TM are *'abh^{e}rū mīkhal hammāyim*, „au trecut *mīkhal* [nu se cunoaşte sensul cuvântului *mīkhal*] apelor". Traducătorii antici încearcă să rezolve dificultatea. Vulg. are „au trecut în grabă, după ce au băut puțină apă"; Syr. are „au plecat de aici, căci au căutat apă şi nu au găsit". Şi noi am încercat să dăm un sens.

după ce au plecat ei, [ceilalţi] au ieşit din groapă şi s-au dus să-i dea de ştire
regelui David. Şi au grăit către David: „Ridică-te şi treci iute apa, căci aşa e
sfatul pe care l-a dat Achitophel cu privire la voi." 22 Şi David s-a ridicat, şi
tot poporul o dată cu el, şi au trecut Iordanul până în zori de ziuă, până n-a
mai rămas nici unul care să nu fi trecut Iordanul. 23 Achitophel însă, văzând
că sfatul său nu s-a împlinit, şi-a pus şaua pe asin, s-a ridicat şi s-a dus
acasă, în cetatea sa; a făcut rânduială în casă, [apoi] s-a spânzurat şi a murit;
şi a fost îngropat în mormântul tatălui său.

24 Şi David s-a dus spre Manaim, iar Abessalom a trecut Iordanul, el şi
toţi bărbaţii din Israel laolaltă cu el. 25 Şi Abessalom îl pusese pe Amessai,
în locul lui Ioab, în fruntea oştirii. Amessai era fiul unui bărbat numit Iothor
israelitul; acesta se unise cu Abigaia, fiica lui Naas şi sora Saruiei, mama
lui Ioab. 26 Întregul Israel şi Abessalom şi-au pus tabăra în ţinutul Galaad.
27 Şi a fost aşa: când David a sosit la Manaim, Uesbi, fiul lui Naas din
Rabbathul fiilor lui Ammon, şi Machir, fiul lui Amiel din Lodabar, şi
Berzelli galaaditul din Rogellim 28 au adus zece paturi cu velinţe cu două
feţe, zece căldări şi vase de lut, grâu, orz şi făină, şi grăunţe prăjite, şi bob,
şi linte, 29 miere, unt şi oi, şi *saphphoth* de vaci; şi i le-au adus lui David şi
poporului care era cu el, ca să mănânce, fiindcă ziceau: „Poporul e înfo-
metat, sleit şi însetat în pustiu."

18 1 Şi a numărat David poporul care era cu el şi a rânduit căpetenii
peste mii şi căpetenii peste sute. 2 Şi David a trimis poporul: o treime sub

---

17,23 Achitophel este din Gola (15,12; 23,34). ♦ „s-a spânzurat": în mod sugestiv, pentru a descrie actul sinuciderii lui Iuda, Evanghelia după Matei (27,5) foloseşte acelaşi verb, ἀπήγξατο (BJ).

17,25 Însemnare genealogică conţinând multe inexacticăţi, care au dat naştere mai multor variante (bunăoară: israelit/ismaelit/izreelit). Pare o genealogie tendenţioasă, prin care istoricul sadocid face din cei doi comandanţi, Ioab şi Amessa, nepoţii unei bastarde ammonite.

17,28 „zece paturi cu velinţe [...] vase de lut": TM are „culcuşuri, lâneturi, vase".

17,29 „*saphphoth* de vaci": primul cuvânt transpune ebr. *ṣ^{e}phōth* cu sens nesigur: „bucăţi", „viţei de lapte" (Theodotion), „viţei îngrăşaţi" (Vulg.), „brânzeturi din lapte de vacă" (Targum, Syr. şi comentariile rabinice).

18,1 „a numărat": *litt.* „a trecut în revistă". ♦ Împărţirea în sute şi în mii, ca şi constituirea a trei corpuri de oaste (v. 2) este, în acelaşi timp, o practică semnalată în armata israelită (1Rg. 11,11; 27,7) şi în cea filisteană (1Rg. 13,17; 29,2). Ethi din Geth, plecat de lângă David, este pus în fruntea unuia dintre cele trei corpuri de oaste, asemenea lui Ioab şi Abessa.

mâna lui Ioab, o treime sub mâna lui Abessa, fiul Saruiei, fratele lui Ioab, şi
o treime sub mâna lui Ethi din Geth. Şi a spus David poporului: „Voi ieşi
negreşit şi eu cu voi!” [3] Dar ei au spus: „Să nu ieşi, căci, dacă o fi să fugim,
nu le va păsa de noi; [chiar] dacă va fi să moară jumătate dintre noi, nu le
va păsa de noi; căci tu eşti cât zece mii. Acum, va fi bine dacă ne dai ajutor
din cetate.” [4] Şi regele le-a spus: „Cum e plăcut în ochii voştri aşa voi face.”
Şi a stat regele lângă poartă, [în timp ce] întreg poporul ieşea cu sutele şi cu
miile. [5] Şi regele le-a dat poruncă lui Ioab, lui Abessa şi lui Ethi, zicând:
„Să mi-l cruţaţi pe feciorul meu, Abessalom!” Şi întreaga oştire l-a auzit pe
rege dând tuturor căpeteniilor porunca pentru Abessalom. [6] Şi a ieşit
întregul popor spre pădure împotriva lui Israel şi lupta s-a dat în pădurea lui
Efraim. [7] Şi acolo poporul lui Israel a fost înfrânt dinaintea slujitorilor lui
David şi măcelul a fost mare în ziua aceea – douăzeci de mii de oameni.
[8] Şi bătălia de acolo s-a răspândit pe întinsul întregului ţinut, şi pădurea a
mistuit mai mulţi din rândurile poporului decât a mistuit din popor sabia în
ziua aceea. [9] Abessalom le-a ieşit în cale slujitorilor lui David şi Abessalom
era călare pe catârul său; iar catârul a ajuns sub cununa unui stejar mare şi
capul i s-a agăţat de stejar; şi a rămas spânzurat între cer şi pământ, iar
catârul s-a dus de sub el. [10] Un bărbat l-a văzut şi i-a spus lui Ioab, zicând:
„Iată, l-am văzut pe Abessalom atârnând în stejar.” [11] Şi Ioab i-a spus
bărbatului care-i dăduse vestea: „Chiar aşa, l-ai văzut? De ce nu l-ai doborât
la pământ? Ţi-aş fi dat zece [sicli] de argint şi o cingătoare.” [12] Însă bărbatul

---

18,6 „spre pădure”: TM are „în câmpie”. ♦ Locul bătăliei a pus probleme, deoarece nu se cunoaşte nici un Efraim în Transiordania. S-au propus mai multe adaptări ale toponimului (Mahanaim, Rephaim, Ephron). Ar putea fi o pădure de lângă *es-Salt*, al cărui nume vine din latinescul *saltus*, „crâng, pădure”.

18,8 „şi pădurea a mistuit mai mulţi...”: în pădure (v. 6), avantajul numeric al trupelor lui Abessalom era depăşit de priceperea soldaţilor lui David, obişnuiţi cu războiul de gherilă (AB II Sam., p. 405).

18,9 Imaginea lui Abessalom cu capul prins între ramurile unui copac a rămas celebră: informaţia din 14,26 despre părul lui bogat l-a făcut pe Flavius Iosephus (*AI*, 7,239) să-l înfăţişeze spânzurând atârnat de păr; la fel şi în Mişna (*Sota* 1,8). Termenul ebraic *śūbhākh*, „împletitură” (redat în greacă prin τὸ δάσος), desemnează încâlceala crengilor în care Abessalom şi-a prins hainele sau gâtul. ♦ Catârul este animalul pe care încalecă regii (*cf.* 13,29 şi 3Rg. 1,33; *cf.* şi o scrisoare de la Mari, adresată regelui Zimri-Lim: „Stăpânul meu nu călăreşte pe cai, ci doar în car sau pe catâri se suie şi-şi cinsteşte [astfel] capul său de rege”). Astfel, pierderea catârului ar fi simbolică pentru pierderea domniei (Conroy, Ch., 1978, p. 60).

i-a zis lui Ioab: „Şi de mi-ai pune în mână o mie de sicli de argint, n-aş
ridica mâna împotriva fiului regelui, căci în auzul nostru v-a poruncit
regele, ţie, lui Abessa şi lui Ethi, zicând: «Păziţi-mi-l pe feciorul [meu],
Abessalom» – [13] încât să nu se facă nici un rău împotriva vieţii lui. Şi nici
un lucru nu va rămâne ascuns regelui, iar tu te vei pune împotrivă." [14] Şi Ioab
i-a spus: „Voi începe eu aceasta. Nu voi zăbovi aşa înaintea ta!" Şi Ioab a
luat în mână trei suliţe şi le-a înfipt în inima lui Abessalom. Când acesta
mai era încă viu în mijlocul stejarului, [15] l-au înconjurat zece slujitori care
purtau armele lui Ioab şi l-au lovit pe Abessalom şi l-au omorât. [16] [Atunci]
a sunat Ioab din corn şi poporul s-a întors fără să-l mai urmărească pe
Israel, căci Ioab a cruţat poporul. [17] Şi l-au luat pe Abessalom şi l-au aruncat
într-o râpă mare din pădure, într-o groapă mare, şi au îngrămădit peste el un
morman uriaş de bolovani. Şi întregul Israel a fugit, fiecare bărbat la cortul
său. [18] Încă de pe când trăia, Abessalom îşi înălţase stâlpul, lângă care a fost
luat, şi l-a pus [ca semn] ca să aibă stâlp în Valea Regelui, căci îşi spusese
că nu avea nici un fiu care să-i amintească numele; a numit stâlpul „Mâna
lui Abessalom" [şi se numeşte aşa] până în ziua de astăzi.

[19] Şi Achimaas, fiul lui Sadoc, a spus: „Să fug să-i duc regelui vestea cea
bună, că Domnul a făcut dreptate [şi l-a scăpat] din mâna vrăjmaşilor săi."

18,13 „încât să nu se facă nici un rău...": TM are „dacă aş fi săvârşit această trădare împotriva vieţii lui/mele".

18,14 „Voi începe eu aceasta": nu apare în TM. ♦ Traducerea ebraicului *ṣ^ebhaṭīm*, „beţe", prin βέλη, „suliţe", este aproximativă. În realitate, este vorba despre beţe ascuţite, ţăruşi, ţepe. Versetele 10-14 par să fie o intervenţie sadocidă, care înnegreşte portretul lui Ioab. În versiunea originară, Abessalom va fi fost omorât de cei zece slujitori din v. 15.

18,17 „într-o râpă mare": nu apare în TM.

18,18 Text corupt în majoritatea mss greceşti. Rahlfs editează ca text de bază o versiune a LXX-B revizuită după un text proto-masoretic redat de recensiunea lucianică (LXX-L). Codexul Alexandrinus este aici la fel de confuz. Unii exegeţi moderni (K. Budde, A. Klostermann) interpretează că David a înălţat stâlpul (stela) lui Abessalom, după moartea acestuia (AB II Sam., nota *ad loc.*). În TM versetul începe astfel: „Şi Absalom pusese să i se ridice, din timpul vieţii, stâlpul care este în Valea Regelui..." ♦ „l-a pus [ca semn]", gr. ἐστήλωσεν: e vorba de înălţarea unei stele comemorative; *cf.* de exemplu 1,19; Gen. 35,20. ♦ „Valea Regelui": toponimul mai apare în Gen. 14,17. După Flavius Iosephus (*AI* 7,10), Valea Regelui era situată la cca patru sute de metri S-E de Ierusalim. ♦ „nu avea nici un fiu": în 14,27 se spune că Abessalom avea trei fii şi o fiică (Theodoret şi Pseudo-Ieronim au încercat diverse soluţii pentru această nepotrivire, datorată probabil autorului deuteronomist). ♦ „Mâna lui Abessalom" trimite la mâinile reprezentate pe stelele punice: *cf.* nota 15,12 la 1Rg.

[20] Dar Ioab i-a zis: „Astăzi, tu nu vei fi purtător de veşti bune; vei duce veşti
bune în altă zi; astăzi însă nu vei duce nici o veste bună, pentru că a murit
fiul regelui.” [21] Şi Ioab a zis către Chusi: „Du-te şi vesteşte-i regelui ce ai
văzut!” Chusi i s-a închinat lui Ioab şi a plecat. [22] Dar Achimaas, fiul lui
Sadoc, a zis din nou către Ioab: „Fie ce-o fi, dau fuga şi eu după Chusi!” Şi
Ioab a spus: „De ce să fugi aşa, fiule? Ia seama, [de] te vei duce, nu ai veste
bună care să-ţi fie de folos.” [23] [El] i-a răspuns: „Ce-o să fie dacă dau
fuga?” Atunci Ioab i-a spus: „Dă fuga!” Şi Achimaas s-a dus în goană pe
drumul Kechar şi l-a întrecut pe Chusi. [24] Şi David şedea între cele două
porţi. Străjerul, [care] se urcase pe acoperişul porţii, deasupra zidului, a
ridicat ochii şi a privit şi, iată, un bărbat venea în fugă singur înaintea lui.
[25] Şi străjerul a strigat şi l-a vestit pe rege. Iar regele a zis: „Dacă e singur,
în gura lui e o veste bună!” [Acela] tot venea şi venea, apropiindu-se,
[26] [când] străjerul a văzut un alt bărbat alergând; a strigat străjerul de dea-
supra porţii şi a zis: „Iată un alt bărbat care aleargă singur!” Şi regele a zis:
„Şi acesta aduce o veste bună.” [27] [Apoi] străjerul a zis: „Mie îmi pare că
alergarea celui dintâi seamănă cu felul cum aleargă Achimaas, fiul lui
Sadoc.” Şi a zis regele: „E un om bun, negreşit vine să aducă o veste bună.”
[28] Şi a strigat Achimaas şi i-a spus regelui: „Pace!” şi i s-a închinat regelui
cu faţa la pământ, zicând: „Binecuvântat fie Domnul Dumnezeul tău, care
i-a stăvilit pe oamenii ce-şi ridicaseră cu ură mâna asupra domnului meu,
regele!” [29] Şi regele a zis: „Feciorul [meu], Abessalom, e bine, sănătos?” Şi
Achimaas a zis: „Când Ioab l-a trimis pe robul regelui şi pe robul tău, am
văzut o mulţime mare, dar n-am ştiut ce-i acolo.” [30] Şi regele a zis: „Dă-te la
o parte şi stai aici!” [El] s-a întors şi a stat. [31] Şi iată că a ajuns şi Chusi şi
i-a spus regelui: „Veste bună pentru domnul meu, regele: Domnul ţi-a făcut
dreptate astăzi [şi te-a scăpat] din mâinile tuturor celor care s-au ridicat

---

18,21 Nu este vorba despre personajul Chusi (15,32), ci despre un cuşit, din ţara Cuş, adică un etiopian (în TM se vede clar diferenţa între credinciosul prieten al lui David, *H̱ūšay*, şi acest *kūšī*). Culoarea neagră a acestuia îl desemnează în mod deosebit drept purtător al unei veşti rele.

18,23 „pe drumul Kechar”: ebr. *kikkār*, „circuit”, un drum secundar pe valea Iordanului.

18,25 Un om care fuge singur este semn bun, deoarece, după o înfrângere, fugarii se retrag în pâlcuri.

18,26 „a strigat străjerul de deasupra porţii”: TM are „a strigat străjerul către portar”.

18,29 „Feciorul [meu], Abessalom, e bine, sănătos?”: *litt.* „E pace pentru feciorul meu…?”. ♦ „robul tău”: solul vorbeşte despre sine la persoana a III-a.

împotriva ta!" [32] Şi regele i-a zis lui Chusi: „Feciorul [meu], Abessalom, e
bine, sănătos?" Şi Chusi i-a răspuns: „Ca fiul acesta să ajungă vrăjmaşii
domnului meu, regele, şi toţi câţi s-au ridicat cu rău împotriva lui!"

19 [1] [Atunci] regele s-a tulburat, s-a suit în foişorul de deasupra porţii şi
a plâns. Umbla şi zicea aşa: „Fiul meu, Abessalom, fiul meu, fiul meu,
Abessalom! De ce nu mi-a fost dată mie moartea în locul tău, [să fi murit]
eu în locul tău? Abessalom, fiul meu, fiul meu!" [2] Şi i s-a dat de veste lui
Ioab: „Iată, regele plânge şi-l jeleşte pe Abessalom!" [3] Şi izbăvirea a fost în
ziua aceea spre jale pentru întreg poporul, căci în ziua aceea poporul a auzit
spunându-se: „Regele este îndurerat din pricina fiului său." [4] În ziua aceea
poporul a intrat în cetate furişându-se, aşa cum se furişează o oştire care
fuge ruşinată din bătălie. [5] Iar regele şi-a acoperit faţa şi striga cu glas mare:
„Fiul meu, Abessalom! Abessalom, fiul meu!" [6] Şi Ioab a intrat la rege, în
casa lui, şi i-a spus: „Astăzi ai ruşinat faţa tuturor robilor tăi care te-au
scăpat astăzi, pe tine şi vieţile fiilor tăi şi ale fiicelor tale, şi vieţile neves-
telor şi ale ţiitoarelor tale, [7] iubindu-i pe cei ce te urăsc şi urându-i pe cei ce
te iubesc, [pentru că] astăzi ai arătat că dregătorii tăi şi slugile sunt nimic
[pentru tine]; am aflat astăzi că, dacă mai trăia Abessalom, iar noi toţi am fi
astăzi morţi, aşa ar fi fost drept în ochii tăi. [8] Iar acum, ridică-te, ieşi şi

---

19,1 David postise şi veghease tot timpul bolii primului fiu al Bersabeei (*cf.* 12,16). După moartea acestuia însă îşi leapădă hainele de doliu şi reîncepe să trăiască normal, explicând slujitorilor săi, miraţi de atitudine, că acum el nu mai poate face nimic pentru fiul său mort (postul şi rugăciunile, lacrimile şi privegherile aveau un sens cât acesta se afla încă în viaţă). Aflând de uciderea lui Abessalom, fiul uzurpator, care urmărea să-l ucidă, David are un comportament opus. Ambrozie scrie: „Criminalul este jelit, cel iubit nu. Cum să explicăm acest lucru? Cum să-l justificăm? Adevăraţii înţelepţi nu iau o hotărâre fără să fi cugetat îndelung. În atitudini atât de diferite, aceeaşi înţelepciune răzbate, aceeaşi credinţă se vădeşte. David i-a plâns pe cei doi fii ai săi ucişi (Abessalom şi Amnon), dar n-a vrut să-l jelească pe pruncul mort de boală: a făcut aceasta pentru că pe criminali îi crede definitiv pierduţi pentru el, dar nădăjduieşte în învierea pruncului." (*Despre moartea fratelui Satyrus* II,25-28)

19,5 Acoperirea feţei este semn de tristeţe, de doliu (*cf.* 15,30; Ier. 14,3-4). De remarcat repetarea cuvintelor „fiul meu" în strigătele regelui şi contrastul cu atitudinea lui David la moartea copilului Bersabeei (12,15-23). În TM „fiul meu" se repetă de două ori în finalul versetului.

19,8 „grăieşte după inima robilor tăi", gr. λάλησον εἰς τὴν καρδίαν τῶν δούλων σου, marchează accentul deosebit pe care trebuie să-l aibă cuvântul adresat mulţimii (*cf.* Gen. 50,21; Ruth 2,13 etc.).

grăieşte după inima robilor tăi, fiindcă am jurat Domnului că, dacă nu ieşi
astăzi, nu va mai rămâne nici un om cu tine în noaptea aceasta; şi să ştii că
răul acesta va fi pentru tine mai mare decât tot răul care a dat peste tine din
tinereţea ta şi până acum.” 9 Şi regele s-a ridicat şi s-a aşezat la poartă; şi i
s-a dat de ştire întregului popor, zicându-se: „Iată, regele şade la poartă!” Şi
întregul popor a venit în faţa regelui.

Şi Israel fugise, [fiecare] bărbat la cortul său. 10 Şi tot poporul se certa
prin toate triburile lui Israel, zicând: „Regele David ne-a scăpat de toţi vrăj-
maşii noştri şi [tot] el ne-a scos din mâna Străinilor, iar acum a fugit din
ţara şi din regatul său, din faţa lui Abessalom. 11 Dar Abessalom, pe care
l-am uns [să domnească] peste noi, a murit în bătălie; acum, de ce nu faceţi
nimic să-l aducem înapoi pe rege?” Iar vorbele întregului Israel au ajuns la
rege. 12 Şi regele David a trimis la preoţii Sadoc şi Abiathar, zicând: „Grăiţi
către bătrânii lui Iuda şi spuneţi-le: «De ce sunteţi [voi] cei din urmă [care
vor] să-l aducă înapoi pe rege în casa lui? Vorba întregului Israel a ajuns la
rege. 13 Voi sunteţi fraţii mei, oasele mele şi carnea mea [sunteţi] voi, de ce
sunteţi cei din urmă [care vor] să-l aducă înapoi pe rege în casa lui?» 14 Şi
lui Amessai să-i spuneţi: «Nu [eşti] tu oare osul meu şi carnea mea? Şi
acum, acestea să mi le facă Dumnezeu şi acestea să mi le adauge, dacă
nu vei fi căpetenie a oştirii în faţa mea, în toate zilele, în locul lui Ioab!»”
15 [Aşa] a înduplecat inima tuturor bărbaţilor lui Iuda, ca pe a unui singur
om, iar [ei] au trimis la rege spunând: „Întoarce-te, tu şi toţi robii tăi!” 16 Şi
regele s-a întors şi a ajuns la Iordan; iar bărbaţii lui Iuda au venit la Galgala,

---

19,9 „întregul popor”: e vorba de cei care îl urmaseră pe David la Manaim (*cf.* 17,24). În propoziţia următoare, prim-planul se mută asupra lui Israel, poporul care rămăsese dincolo de Iordan.

19,10 „şi din regatul său”: nu apare în TM.

19,11 „Iar vorbele întregului Israel au ajuns la rege”: nu apare în TM. Textul din LXX e sprijinit de 4QSam^a şi VL.

19,12 „De ce sunteţi...”: TM are „De ce aţi fi voi...”.

19,13 „oasele mele şi carnea mea”, ca în 5,1. La fel în versetul următor.

19,15 Versetele indică succesul diplomaţiei lui David. Această diplomaţie pare să aibă drept scop reproducerea etapelor primei sale încoronări, săvârşită mai întâi de Iuda şi apoi de Israel.

19,16 Recunoaşterea lui David ca rege pare legată de un ritual de trecere a Iordanului reflectat în Iis. Nav. 3-5 ca o tradiţie a triburilor lui Iosif (*cf.* Langlamet, F., 1969). Galgala e locul unui vechi sanctuar aflat între Ierihon şi Iordan. Iudeii se adună aici pentru a uşura trecerea Iordanului de către rege: 1Rg. 10,8; 11,14 *sq.*; 13,4 *sq.*; 15,12 *sq.*

ca să iasă în întâmpinarea regelui şi să-l treacă pe rege Iordanul. [17] Iar Semei,
fiul lui Gera, fiul lui Iemeni din Baurim, s-a grăbit să coboare, alături de
bărbaţii lui Iuda, în întâmpinarea regelui David. [18] O mie de oameni [erau]
cu el din Beniamin, şi Siba, slujitorul casei lui Saul, şi cincisprezece fii ai
lui laolaltă cu el, şi douăzeci de robi ai lui laolaltă cu el; [aceştia] s-au dus
de-a dreptul la Iordan, înaintea regelui. [19] Şi au slujit la trecerea regelui şi au
trecut şi casa regelui, ca să se facă ce era drept în ochii lui. Şi Semei, fiul lui
Gera, a căzut cu faţa [la pământ] dinaintea regelui, de cum a trecut Iordanul.
[20] Şi i-a zis regelui: „Să nu-mi ia în seamă domnul meu fărădelegea şi să
nu-ţi aduci aminte de câte ţi-a greşit sluga ta în ziua în care domnul meu,
regele, ieşea din Ierusalim, încât regele să le pună la inimă. [21] Căci robul tău
ştie că eu am păcătuit şi, iată, am venit astăzi cel dintâi din toată casa lui
Iosif, ca să cobor în întâmpinarea domnului meu, regele." [22] [Atunci] a
răspuns Abessa, fiul Saruiei, şi a zis: „Oare Semei nu va fi omorât pentru că
l-a blestemat pe unsul Domnului?" [23] Însă David i-a zis: „Ce am eu cu voi,
fii ai Saruiei, de sunteţi astăzi împotriva mea? Astăzi nu va fi ucis nici un
bărbat din Israel, căci nu ştiu dacă eu, astăzi, mai domnesc peste Israel."
[24] Şi a spus regele către Semei: „Nu, nu vei muri!" şi regele i s-a jurat. [25] Şi
Memphibosthe, fiul lui Ionathan, fiul lui Saul, a coborât în întâmpinarea
regelui; [el] nu-şi mai îngrijise picioarele, nu-şi mai tăiase unghiile, nu-şi
mai tunsese mustaţa şi veşmintele nu şi le mai spălase din ziua în care ple-
case regele până în ziua în care s-a întors în pace. [26] Şi a fost aşa: atunci
când a ajuns la Ierusalim ca să-l întâmpine pe rege, regele i-a zis: „De ce

---

19,17 Venirea lui Semei este pomenită prima deoarece ea simbolizează alierea, în primul rând, cu tribul lui Beniamin.

19,19 Text dificil, *litt.* „Şi au slujit slujba pentru trecerea regelui şi a trecut trecerea pentru ridicarea casei regelui...". Termenii trimit la un ritual de trecere (*cf.* nota 19,16). TM are „şi a trecut trecerea"; Syr., Vulg. „au trecut vadul"; Targumul „bărcile au trecut"; şi între manuscrisele LXX există diferenţe.

19,22 Abessa, fratele lui Ioab, se află în fruntea unei părţi a trupelor care l-au urmat pe David (18,2.5). El a intervenit şi prima oară împotriva lui Semei (*cf.* 16,9 *sq.*).

19,23 „nu ştiu dacă... mai domnesc peste Israel": TM are „oare nu ştiu astăzi că sunt rege peste Israel?".

19,25 „Fiul lui Ionathan" este un adaos în diferite versiuni, care corectează inadvertenţa din TM, unde apare doar „fiul lui Saul"; ediţia Stuttgart a TM trimite în notă la 4,4, unde e vorba de fiul lui Ionathan. ♦ Memphibosthe urmase o seamă de practici de doliu: unghii şi mustaţă netăiate, haine nespălate, care par dovezi obiective ale fidelităţii lui faţă de rege. ♦ „nu-şi mai tăiase unghiile": nu apare în TM.

n-ai venit cu mine, Memphibosthe?" 27 Şi Memphibosthe i-a zis: „Domnul
meu, rege, robul meu m-a înşelat, căci sluga ta i-a zis: «Pune-mi şaua pe
asină să încalec pe ea, să mă duc împreună cu regele», căci robul tău e olog.
28 [El] însă a spus minciuni despre robul tău în faţa domnului meu, regele;
dar domnul meu, regele, [e] ca un înger al lui Dumnezeu: fă aşadar ce este
bine în ochii tăi! 29 Căci, [atunci când] pentru domnul meu, regele, în toată
casa tatălui meu nu se aflau decât bărbaţi vrednici să moară, l-ai primit pe
robul tău printre cei ce mâncau la masa ta: [atunci,] ce drept mai am să mă
plâng în faţa regelui?" 30 Şi regele i-a spus: „De ce tot pui vorbe peste
vorbe? Am zis ca tu şi Siba să împărţiţi ţarina." 31 Şi Memphibosthe i-a
spus regelui: „Să ia el tot, acum că domnul meu, regele, s-a întors în pace
la casa lui!"

32 Şi Berzelli galaaditul venise din Rogellim şi trecuse Iordanul împreună
cu regele, ca să-l petreacă dincolo de Iordan. 33 Berzelli era un om foarte
bătrân, de optzeci de ani; şi [el] îl hrănise pe rege pe când acesta locuia la
Manaim, căci [era] un om foarte avut. 34 Şi regele i-a spus lui Berzelli: „Tu
vei trece cu mine şi-ţi voi hrăni bătrâneţile lângă mine la Ierusalim." 35 Dar
Berzelli i-a zis regelui: „Câte zile [mai au] anii vieţii mele, ca să urc cu
regele la Ierusalim? 36 Astăzi am optzeci de ani! Voi mai deosebi oare
binele de rău? Va mai simţi robul tău gustul mâncării şi al băuturii? Voi mai
auzi glasul cântăreţilor şi al cântăreţelor? De ce să fie robul tău o povară
pentru domnul meu, regele? 37 Doar puţin va mai trece robul tău peste Iordan,
laolaltă cu regele. De ce să-mi întoarcă regele această răsplată? 38 [Îngăduie
dar] robului tău să se aşeze şi am să mor în cetatea mea, aproape de mor-
mântul tatălui meu şi al mamei mele. Iată [însă] pe robul tău Chamaam: va
trece laolaltă cu domnul meu, regele; fă cu el ce este bine în ochii tăi!" 39 Şi
regele a zis: „Chamaam să treacă împreună cu mine şi voi face cu el ce este
bine în ochii tăi; iar ţie-ţi voi face orice vei dori de la mine." 40 Şi întregul
popor a trecut Iordanul, şi a trecut şi regele. Iar regele l-a sărutat cu drag pe
Berzelli şi l-a binecuvântat, şi l-a trimis acasă. 41 Regele a trecut la Galgala,
şi Chamaam a trecut împreună cu el. Şi întreg poporul lui Iuda şi jumătate
din poporul lui Israel l-au petrecut pe rege. 42 Iată însă că toţi bărbaţii lui

---

19,38 Chamaam este fiul lui Berzelli. Istorisirea urcării pe tron a lui Solomon (3Rg. 2,7) menţionează faptul că fiii lui Berzelli beneficiază de favorurile regale.

19,42 Iudeii l-au condus pe David peste Iordan, până la Galgala, unde poate fi plasată întâlnirea cu israeliţii. Este locul cel mai potrivit pentru întâlnirea dintre monarhul

Israel au venit la rege şi i-au spus regelui: „De ce te-au răpit fraţii noştri, bărbaţii lui Iuda, şi l-au trecut peste Iordan pe rege şi casa lui, şi toţi bărbaţii lui David cu el?" [43] Şi le-au răspuns bărbaţii lui Iuda bărbaţilor lui Israel şi au spus: „Pentru că regele ne este rudă apropiată. De ce vă mâniaţi aşa din această pricină? Am mâncat oare mâncare din mâncarea regelui? Ne-a dat vreun dar ori ne-a scutit de ceva?" [44] Bărbaţii lui Israel le-au răspuns bărbaţilor lui Iuda şi au zis: „Eu sunt zece braţe de-ale regelui şi sunt cel întâi-născut faţă de tine şi, chiar şi pentru David, sunt mai presus decât tine. De ce m-ai batjocorit? N-am pus oare eu cel dintâi cuvânt pentru întoarcerea regelui?" Dar cuvântul bărbaţilor lui Iuda a fost mai tare decât cuvântul bărbaţilor lui Israel.

20 [1] Şi fusese chemat acolo un nelegiuit cu numele Sabee, fiul lui Bochori, un iemenit; [acesta] a sunat din corn şi a zis: „N-avem nici o părtăşie cu David şi nici o moştenire în fiul lui Iessai – fiecare la corturile tale, Israele!" [2] [Atunci] toţi bărbaţii lui Israel s-au dus din urma lui David, urmându-l pe Sabee, fiul lui Bochori, iar bărbaţii lui Iuda s-au alipit de regele lor, de la Iordan şi până la Ierusalim. [3] Şi a intrat David în casa lui, la Ierusalim; şi regele le-a luat pe cele zece femei, ţiitoarele sale, pe care le lăsase spre a-i păzi casa, şi le-a pus într-o casă păzită, şi le-a dat hrană; dar n-a [mai] intrat la ele, şi au stat închise, trăind ca nişte văduve vii, până la moarte. [4] Şi regele i-a spus lui Amessai: „Cheamă-i la mine pe bărbaţii lui

---

readus pe tron şi cele două părţi ale poporului său, într-o adunare naţională comparabilă cu aceea evocată în 1Rg. 11,15.

19,43 „ori ne-a scutit de ceva": nu apare în TM.

19,44 „Eu sunt zece braţe (χεῖρες, mâini) de-ale regelui" (*cf.* 4Rg. 11,7): Israel numără zece triburi, iar Iuda se ţine de-o parte, împreună cu Beniamin (3Rg. 12,21). Israel a avut iniţiativa întoarcerii lui David (vv. 9-11), în timp ce Iuda doar l-a urmat (v. 13). TM are „am zece părţi asupra regelui...".

20,1 „un nelegiuit", gr. υἱὸς παράνομος, *litt.* „fiu nelegiuit"; a se compara strigătul de revoltă al lui Sabee cu 3Rg. 12,16.

20,3 Atitudinea lui David faţă de concubine se explică prin legea deuteronomică (Deut. 24,1-4) care interzice recăsătorirea cu o fostă soţie pe care o altă legătură a pângărit-o (16,20.22). ♦ LXX traduce prin χῆραι ζῶσαι, „văduve în viaţă", un text ebraic dificil, pentru care s-a propus: „văduve în viaţă" (Targum), „văduvie a ruşinii", „văduvie a castităţii" (Allegro, J., 1952, pp. 40 *sq.*). Soarta ciudată a acestor femei este subliniată printr-un joc de cuvinte: lăsate spre paza casei lui David (φυλάσσειν τὴν οἶκον), sunt închise acum într-o casă păzită (ἐν οἴκῳ φυλακῆς).

Iuda în trei zile; şi stai şi tu aici!" [5] Şi Amessai a plecat să-i cheme pe cei ai lui Iuda, dar a zăbovit peste timpul cuvenit, pe care i-l rânduise David. [6] Şi David i-a spus lui Abessa: „Acum, Sabee, fiul lui Bochori, ne va face mai mult rău decât Abessalom. Tu însă ia-i cu tine pe slujitorii domnului tău şi du-te pe urmele lui, ca nu cumva să-şi afle cetăţi întărite şi să ne umbrească ochii!" [7] [Atunci] au ieşit după el oamenii lui Ioab, cherethiţii şi phelethiţii, şi toţi vitejii: au ieşit din Ierusalim ca să-l urmărească pe Sabee, fiul lui Bochori. [8] Pe când se aflau ei lângă stânca cea mare de la Gabaon, Amessai s-a ivit în faţa lor. Ioab era înfăşurat în haină ostăşească peste veşmântul său, peste care era încins cu o sabie ce-i atârna la şold în teaca ei; şi sabia a ieşit şi a căzut. [9] Şi Ioab i-a spus lui Amessai: „Eşti sănătos, frate?" Şi, cu mâna dreaptă, Ioab l-a apucat de barbă pe Amessai, ca să-l sărute. [10] Amessai n-a luat seama la sabia din mâna lui Ioab, iar Ioab l-a împuns cu ea în pântec şi măruntaiele i s-au vărsat pe pământ; n-a [mai fost nevoie] să-l lovească a doua oară, pentru că murise. [Apoi] Ioab şi Abessa, fratele său, au plecat pe urmele lui Sabee, fiul lui Bochori. [11] S-a oprit lângă el unul dintre slujitorii lui Ioab şi a zis: „Cine-l vrea pe Ioab şi cine este cu David să-l urmeze pe Ioab!" [12] Însă, [cum] Amessai [zăcea] prăvălit în sânge în mijlocul drumului, omul a văzut că toată oastea s-a oprit; [atunci] l-a tras din drum pe Amessai în câmp şi a zvârlit pe el o haină, căci văzuse că oricine ajungea la el se oprea. [13] De cum l-a tras din drum, au trecut toţi oamenii lui Israel după Ioab, ca să-l urmărească pe Sabee, fiul lui Bochori. [14] Şi a trecut [Ioab] pe la toate triburile lui Israel până la Abel şi până la Baithmacha, şi toţi cei din Charri s-au strâns şi au venit în urma lui. [15] Şi au venit şi l-au

---

20,6 „Acum, Sabee, ..., ne va face mai mult rău": întârzierea lui Amessai însemna un răgaz pentru organizarea luptătorilor lui Sabee. ♦ Ebr. *hiṭṭīl 'ēynēnū* poate fi interpretat fie „să ne scape de sub ochi", fie „să ne scoată ochii". LXX traduce σκιάσει τοὺς ὀφθαλμούς, „să ne umbrească ochii".

20,8 „peste veşmântul său": nu apare în TM. ♦ „şi sabia a ieşit şi a căzut": e greu de înţeles cum sabia care „a căzut" se află, la v. 10, din nou în mâna lui Ioab. Flavius Iosephus (*AI* 7,11) presupune că Ioab a lăsat intenţionat să-i cadă sabia din teacă, pentru a îndepărta eventual bănuielile lui Amessai, ridicând-o în timp ce-l îmbrăţişa pe acesta. După alte interpretări, Ioab ar fi avut două săbii (AB II Sam., p. 427).

20,14 Vechi oraş din Dan, la hotarul nordic al Palestinei (3,10; 17,11), Abel (acelaşi cu Abel-Beth-Maacah din v. 15 şi 3Rg. 15,20; 4Rg. 15,29) este astăzi Tell Abil. Văzut ca un păstrător al tradiţiilor lui Israel, oraşul este socotit de interpreţii moderni, mai ales dacă reţin lecţiunea greacă la 20,18, un loc al înţelepciunii proverbiale. ♦ „şi toţi cei din Charri s-au strâns": în TM textul e diferit: „şi toţi Beriţii; dar nu l-au luat în seamă."

împresurat [pe Sabee] la Abel şi Baithmacha şi au ridicat un val de pământ asupra cetăţii, [care] a ajuns până la întăritura zidului; şi toată oastea câtă era cu Ioab îşi pusese în minte să prăvale zidul. [16] [Atunci] o femeie înţeleaptă a strigat de pe zid şi a zis: „Ascultaţi, ascultaţi! Spuneţi-i lui Ioab să vină aproape, să vorbesc cu el.” [17] [Acesta] s-a apropiat de ea şi femeia i-a spus: „Tu eşti Ioab?” El i-a răspuns: „Eu.” Şi a zis: „Ascultă cuvintele roabei tale!” Ioab a zis: „Ascult; eu sunt.” [18] [Ea] a grăit şi a zis: „Odinioară se obişnuia să se spună: «Se întreba negreşit în Abel şi în Dan dacă [ceva din] ce-au hotărât credincioşii din Israel n-a izbutit; să se întrebe negreşit în Abel aşa, dacă n-au izbutit.» [19] Eu sunt o [cetate] paşnică, între cele puternice în Israel, iar tu cauţi să dai morţii o cetate, o cetate-mamă din Israel! De ce să prăpădeşti moştenirea Domnului?” [20] Şi a răspuns Ioab şi a zis: „Departe de mine, departe de mine s-o prăpădesc şi s-o nimicesc! [21] Nu e vorba de asta, ci un bărbat din muntele Efraim, pe nume Sabee, fiul lui Bochori, şi-a ridicat mâna împotriva regelui David; daţi-mi-l numai pe el şi voi pleca din faţa cetăţii.” Şi femeia i-a zis lui Ioab: „Iată, capul lui îţi va fi aruncat peste ziduri!” [22] Şi a plecat femeia [şi a vorbit] cu întregul popor şi, cu înţelepciunea ei, a grăit către întreaga cetate; şi i-au tăiat capul lui Sabee, fiul lui Bochori, şi i l-au aruncat lui Ioab; [acesta] a sunat din corn şi oamenii s-au risipit din faţa cetăţii pe la corturile lor. Şi Ioab s-a întors la Ierusalim, la rege.

[23] Şi Ioab [era] mai-mare peste întreaga oştire a lui Israel. Banaias, fiul lui Iodae, peste cherethiţi şi phelethiţi, [24] şi Adoniram, peste dări; Iosaphat, fiul lui Achiluth [era] cronicar, [25] Susa [era] scrib, iar Sadoc şi Abiathar, preoţi. [26] Mai era şi Iras din [din neamul lui] Iarin, preot al lui David.

20,18 Cuvintele femeii sunt diferite în TM: „Se va spune negreşit mai întâi aceasta: «Să se întrebe în Abel şi se va sfârşi.»”

20,23-26 Această listă este dubletul celei din 8,15-18. Figurează în plus Adoniram, de bună seamă acelaşi cu cel din listele lui Solomon (3Rg. 4,6; 5,28; *cf.* 3Rg. 12,18). Funcţiile sunt grupate mai logic decât în cap. 8.

20,26 „Iras din [neamul lui] Iarin”: TM are *'îrā' hayyā'irī*, „Ira din neamul lui Iair”. Acest Iair era din tribul lui Manase (*cf.* Deut. 3,14; 3Rg. 4,13). ♦ „preot al lui David”: reiese că regele putea avea la curte un preot „privat”, chiar dacă nu era din tribul lui Levi (David însuşi s-a comportat ca preot în 6,20-23, iar despre fiii lui David se spune în textul ebraic că erau preoţi – 2Sam. 8,18). Totuşi, exegeza rabinică pune foametea descrisă în capitolul următor pe seama faptului că David avea la curte preoţi care nu erau din tribul lui Levi (AB II Sam., p. 434).

21 [1] Şi a fost foamete în zilele lui David, [vreme de] trei ani, an după an,
şi David a căutat faţa Domnului, şi Domnul i-a spus: „Asupra lui Saul şi a
casei lui este o nelegiuire pentru vărsare de sânge, când i-a dat morţii pe
gabaoniţi." [2] [Atunci,] regele David i-a chemat pe gabaoniţi şi a vorbit cu
ei; gabaoniţii nu sunt fii ai lui Israel, ci din rămăşiţa amoreilor, [cărora] fiii
lui Israel le făcuseră jurământ. Saul căutase să-i lovească, în zelul său pentru
fiii lui Israel şi ai lui Iuda. [3] Şi David a spus către gabaoniţi: „Ce să fac pentru
voi şi cu ce să aduc împăcare, [ca să] binecuvântaţi moştenirea Domnului?"

21-24 *Structura ultimelor capitole.* Biografia lui David va continua în 3Rg. 1. Cartea a doua a Regilor se sfârşeşte cu o serie de apendici la domnia lui David şi la urmaşii lui Saul. Aceste adaosuri îşi corespund două câte două, deşi ele nu pot fi situate cu precizie din punct de vedere cronologic. Începutul şi sfârşitul relatează câte o calamitate: foamete (21,1-14), respectiv molimă (24) văzută ca o pedeapsă pentru păcat; istorisirii despre înfrângerea celor patru uriaşi filisteni (21,15-22) îi corespunde lista vitejilor lui David (23,8-39), iar în centru se află un psalm regal (cap. 22) asemănător cu Ps. 17 şi un poem prezentat ca testamentul spiritual al lui David (23,1-7). De altfel, calamităţile relatate aici continuă seria de nenorociri care se abat asupra regatului după episodul cu Bersabea. Deşi iertat, păcatul lui David pare a fi introdus o sămânţă a răului în familia regală, care a rodit violul săvârşit de Amnon şi răzvrătirea lui Abessalom (*cf.* şi Carlson, R.A., 1964). Foametea, molima şi războiul constituie, de altfel, triada flagelurilor pomenită adesea în Ieremia (*cf.* 21,7.9; 24,10; 27,13; 29,18; 32,24; 34,17; 38,2; 42,17).

21,1 „David a căutat faţa Domnului": expresia (care apare şi în Os. 5,15; Ps. 24,6; 27,8; 105,4) semnifică o atitudine de căinţă şi o consultare a lui Dumnezeu spre a-I afla voinţa, eventual prin profet (AB II Sam., p. 440). ♦ În TM, YHWH spune: „Cu privire la Saul şi la casa [vărsătoare] de sânge, pentru că i-a ucis pe gabaoniţi." ♦ Nu există nicăieri altundeva o menţiune asupra masacrului comis de Saul asupra gabaoniţilor. Unii exegeţi fac legătura cu masacrarea preoţilor din Nomba (1Rg. 22,6-23); întrucât gabaoniţii lucrau pentru aceşti preoţi, o dată cu moartea lor ei şi-au pierdut sursa de existenţă. S-a încercat plasarea sanctuarului de la Nomba în cetatea gabaoniţilor şi acreditarea ideii că, o dată cu uciderea acestora, masacrul s-a întins asupra tuturor locuitorilor (AB II Sam., p. 441). În interpretarea alegorică a lui Maxim Mărturisitorul (*Quaest. ad Th.*), Saul (nume apropiat de ebr. *şeol*) este „iadul" iar gabaoniţii sunt „neamurile" înghiţite de iad şi care au făcut legământ cu Iisus Nave (*i.e.* Hristos) pentru a fi mântuite (*cf.* şi nota 9,27 la Iis. Nav.). ♦ „Faţa Domnului" este contemplaţia şi cunoştinţa adevărată a lucrurilor dumnezeieşti". ♦ „Foametea din zilele lui David" este interpretată pozitiv de Maxim (*ibid.*), ca foamete spirituală, duhovnicească. Aceasta nu fusese resimţită sub domnia lui Saul (a Legii materiale), ci abia cu domnia lui David, simbol al Împărăţiei lui Iisus.

21,2 „[cărora] fiii lui Israel le făcuseră jurământ": *cf.* Iis. Nav. 9,3-27.

21,3 David le cere gabaoniţilor să binecuvânteze „moştenirea Domnului", nu pentru că le-ar recunoaşte o capacitate sacerdotală, ci ca să pună capăt blestemului aruncat de ei şi care a dus la cumplita foamete (la fel cum Faraon cere binecuvântarea lui Moise [Ex. 12,32]).

4 Şi i-au spus gabaoniţii: „Noi n-avem [de împărţit] nici argint, nici aur cu
Saul şi cu casa lui şi nu [vrem] să moară nici un om din Israel." [El] a zis:
„Cum spuneţi voi, [aşa] vă voi face!" 5 I-au zis regelui: „Omul [care a vrut]
să ne stârpească şi care ne-a prigonit, care a pus la cale să ne nimicească, pe
acela îl vom da pierzării, ca să nu mai rămână în întregul hotar al lui Israel!
6 Daţi-ne şapte bărbaţi dintre fiii lui să-i atârnăm în faţa soarelui, dinaintea
Domnului, în Gabaonul lui Saul, ca pe nişte aleşi pentru Domnul." Şi a zis
regele: „Eu [vi]-i voi da." 7 Dar l-a cruţat regele pe Memphibosthe, fiul lui
Ionathan, fiul lui Saul, datorită jurământului Domnului [pus] între ei, între
David şi Ionathan, fiul lui Saul. 8 Regele i-a luat pe cei doi fii ai Resphei,
fiica lui Aia, pe care [aceasta] i-i născuse lui Saul, pe Ermoni şi pe
Memphibosthe, şi pe cei cinci fii ai lui Michol, fiica lui Saul, pe care i-i
născuse lui Esriel, fiul lui Berzelli din Moulathi, 9 şi i-a dat pe mâna gabao-
niţilor; [aceştia] i-au atârnat în faţa soarelui pe munte, dinaintea Domnului;
şi cei şapte au căzut în acelaşi loc. Şi ei au fost daţi morţii în primele zile
ale secerişului, la începutul seceratului orzului. 10 Iar Respha, fiica lui Aia,
a luat pânză de sac şi şi-a aşternut-o pe stânca [aceea], de la începutul

21,4 „n-avem [de împărţit] nici argint, nici aur cu Saul...": gabaoniţii nu erau dintre triburile lui Israel, motiv pentru care, deşi puteau avea pretenţii financiare, în baza legământului făcut cu ei de evrei, nu puteau avea pretenţii legate de despăgubirea de sânge. De aceea, regele le întăreşte cererea prin cuvintele „Cum veţi spune voi, [aşa] vă voi face" (AB II Sam., p. 441).

21,6 „să-i atârnăm în faţa soarelui (ἐξηλιάσωμεν), dinaintea Domnului": pedeapsă dată adoratorilor lui Baal Peor în Num. 25,4; alte versiuni propun: „a trage în ţeapă" (Aquila), „a spânzura" (Symmachos, comentariile rabinice), „a crucifica" (Vulgata, Targum), sau, pur şi simplu, „a ucide" (Syr.). ♦ „în Gabaonul lui Saul, ca pe nişte aleşi pentru Domnul": TM are „pe dealul /în *Gib*^{e}*'a*/ lui Saul, alesul Domnului". Acest titlu dat lui Saul, atestat numai aici, a şocat. Vulg. adaugă „odinioară". E. Castell a emis propunerea, larg acceptată, de corectare a lui *behīr*, „ales" (redat prin ἐκλέκτους), în *b*^{e}*hār*, „pe munte".

21,8 Memphibosthe de aici nu este acelaşi cu omonimul lui din v. 7. În loc de Michol/ Melchol, care nu a avut copii (2Rg. 6,23), se propune Merob (*cf.* 1Rg. 18,19). Berzelli nu este cel din cap. 17,27 *sq.* ♦ Interpretarea alegorică a lui Maxim Mărturisitorul (*Quaest. ad Th.*) este: fiii Resphei simbolizează „forma şi materia", iar cei cinci fii ai lui Michol – cele cinci simţuri. Acestea sunt predate gabaoniţilor în virtutea legământului lor cu Iisus Nave (*i.e.* credincioşilor în Hristos) pentru a fi arse în faţa soarelui (adică a contemplării spirituale a Legii).

21,10 Deut. 21,22-23 interzice ca trupurile celor supuşi supliciului să rămână noaptea pe spânzurătoare.

secerişului orzului şi până ce a picurat peste ei apă din cer; şi n-a lăsat păsările cerului să se coboare peste ei, ziua, şi nici fiarele câmpului, noap-
tea. [11] Şi i s-a dat de ştire lui David ce-a făcut Respha, fiica lui Aia, ţiitoarea lui Saul; şi au fost dezlegaţi, şi i-a luat Dan, fiul lui Ioa, dintre urmaşii
Uriaşilor. [12] Iar David s-a dus şi a luat osemintele lui Saul şi osemintele lui Ionathan, fiul lui, de la bărbaţii [care erau] fiii lui Iabis [din] Galaad, care le furaseră din piaţa din Baithsan – căci Străinii le puseseră acolo, în ziua în
care Străinii îl doborâseră pe Saul la Gelbue. [13] [David] a strămutat de acolo osemintele lui Saul şi osemintele lui Ionathan, fiul lui, [apoi] a adunat
osemintele celor atârnaţi în faţa soarelui. [14] Şi osemintele lui Saul şi osemintele lui Ionathan, fiul lui, ca şi ale celor atârnaţi în faţa soarelui, au fost înmormântate în ţinutul lui Beniamin, în latura mormântului lui Kis, tatăl lui [Saul], şi s-a făcut tot ce poruncise regele. Şi, după aceea, Dumnezeu şi-a plecat urechea asupra ţării.

[15] Şi încă a mai fost război între Străini şi Israel. A coborât David, laolaltă cu slujitorii săi, şi s-au războit cu Străinii. Şi David a ostenit. [16] Iesbi,
unul dintre urmaşii lui Rapha, a cărui suliţă cântărea trei sute de sicli de aramă şi care purta la cingătoare o măciucă, şi-a pus în gând să-l doboare pe
David. [17] Dar i-a venit în ajutor Abessa, fiul Saruiei; l-a lovit pe Străin şi l-a ucis. [Atunci] oamenii lui David s-au jurat, zicând: „Nu vei mai ieşi cu noi
la luptă şi nu vei stinge făclia lui Israel." [18] Şi a mai fost încă o luptă cu Străinii, la Geth. Acolo Sebocha din Astatoth l-a bătut pe Seph, dintre
urmaşii lui Rapha. [19] Şi a mai fost o bătălie cu Străinii, la Gob. Şi Eleanan, fiul lui Ariorgim bethleemitul, l-a doborât pe Goliat din Geth, al cărui lemn

21,11 În TM, versetul se termină la „ ...Saul". ♦ „urmaşii Uriaşilor": *v. infra* nota 21,15-22.

21,12 „fiii lui Iabis": TM are „fruntaşii din [cetatea] *Yābhēyş*". *Cf.* 1Rg. 31,11-13, unde se spune că locuitorii din Iabis, printr-un act de vitejie, au recuperat rămăşiţele lui Saul şi Ionathan, profanate de filisteni, le-au ars conform obiceiului lor şi au îngropat osemintele, lucru pentru care David îi laudă şi le promite sprijinul său (2Rg. 2,5-7).

21,14 „ca şi ale celor atârnaţi în faţa soarelui": nu apare în TM.

21,15-22 Pericopă prost păstrată, cu multe variante şi interpretări. Rapha este un nume fabricat, pentru a-l reprezenta pe strămoşul eponim al rephaimilor, populaţie fabuloasă menţionată în Gen. 15,20; Deut. 2,11.20; 3,11.13. Ebr. *r^{e}phā'īm* apare uneori tradus „uriaşi" (v. 11; Iis. Nav. 12,4; 13,12 etc.), alteori transliterat, „raphaimi" sau „raphaini" (Gen. 15,20; Iis. Nav. 15,8 etc.). Apar ecouri din prima carte a Regilor şi un nou Goliath (*cf.* 1Rg. 17,4 *sq.* 25-26.36.45; arma lui Iesbi, unul dintre urmaşii lui Rapha, este asemănătoare cu a celebrului Goliat – 1Rg. 17,7).

de lance era cât un sul de țesător. [20] Și a mai fost o bătălie la Geth. Și era
acolo un bărbat *madon*, care avea câte șase degete la fiecare mână și la fie-
care picior, douăzeci și patru la număr; și el se trăgea din Rapha. [21] Acesta
arunca ocări asupra lui Israel și l-a doborât Ionathan, fiul lui Semei, fratele
lui David. [22] Aceștia patru erau urmașii Uriașilor din Geth, [din] casa lui
Rapha. Și au căzut de mâna lui David și de mâna slujitorilor lui.

22 [1] [Atunci] David i-a grăit Domnului cuvintele acestei cântări, în ziua
în care Domnul l-a izbăvit din mâna tuturor vrăjmașilor lui și din mâna lui
Saul. [2] Și a zis:

„Doamne, stânca mea, cetățuia mea și izbăvitorul meu,
[3] Dumnezeul meu va fi straja mea – mă voi încrede în El –
pavăza mea și puterea izbăvirii mele,
apărătorul meu și adăpostul izbăvirii mele:
de cel nedrept mă vei izbăvi.
[4] Îl voi chema pe Domnul cel vrednic de laudă
și de vrăjmașii mei voi fi izbăvit.
[5] Căci m-au cuprins înfiorările morții,
șuvoaiele nelegiuirii m-au înfricoșat;
[6] chinurile morții m-au înconjurat,
s-au năpustit asupra mea asprimile morții.
[7] În restriștea mea Îl voi striga pe Domnul
și către Dumnezeul meu voi înălța glas;
și va auzi din templul Lui glasul meu,
și strigătul meu va fi în auzul Lui.

21,20 „un bărbat *madon*": textul gr. transliterează ebr. *mādhōn*, al cărui radical fie poate desemna un toponim (Midian/Madon), fie înseamnă „luptător" (AB II Sam., p. 449).

22 *Structura psalmului.* Dublul *appendix* liric din cărțile lui Samuel este o paralelă la Deut. 32-33. Se încadrează între „psalmii regali" și reproduce Ps. 17. Psalmul are două părți: în cea dintâi (5-30) se cântă ce face Domnul pentru rege, iar în cea de-a doua (34-46), ce face regele cu ajutorul Domnului. Cele două părți sunt încadrate de cuvinte de preamărire și binecuvântare.

22,3 „puterea": *litt.* „cornul"; simbolizează forța și mândria: *cf.* nota la 1Rg. 2,1. ♦ „adăpostul izbăvirii mele": expresie frecventă în Psalmi: 9,10; 17, 3; 45, 8.12.

22,5-6 *Cf.* Iona 2,4-6. ♦ „șuvoaiele nelegiuirii" (χείμαρροι ἀνομίας) traduc „șuvoaiele lui Belial" din TM, iar „capcanele Șeolului" (*cf.* Ps. 17,6) sunt redate prin „chinurile morții" (ὠδῖνες θανάτου). Fiind vorba de un text poetic de alură arhaică, e firesc să existe mici diferențe, între LXX și TM, în privința termenilor metaforici, pe tot cuprinsul lui.

8 S-a zbuciumat şi s-a cutremurat pământul,
şi temeliile cerului s-au clătinat şi ele
şi s-au zguduit, căci s-a mâniat Domnul împotriva lor.
9 S-a ridicat fum întru mânia Lui
şi foc din gura Lui le mistuie pe toate,
cărbuni s-au aprins de la El.
10 A plecat cerurile şi S-a coborât,
şi negură sub picioarele Lui.
11 S-a aşezat pe heruvimi şi Şi-a luat zborul
şi S-a arătat pe aripile vântului.
12 Şi-a pus bezná ascunziş în juru-I,
[iar] cortul Lui, bezna apelor,
l-a îndesit cu nourii văzduhului;
13 din strălucirea din faţa Lui
s-au aprins tăciunii focului.
14 A tunat din cer Domnul
şi Cel Preaînalt a dat glas,
15 a trimis suliţe şi i-a risipit,
fulger, şi i-a înspăimântat.
16 Şi s-au văzut adâncurile mării,
s-au dezvăluit temeliile lumii
sub certarea Domnului,
la suflarea duhului mâniei Sale.
17 A trimis din înălţime şi m-a luat,
m-a smuls din apele multe;
18 m-a izbăvit din puterea vrăjmaşilor mei,
de cei ce m-au urât, căci erau mai tari decât mine.

22,8 Celebrarea unui Dumnezeu războinic, care poartă războaiele poporului Său, este apropiată de cea a divinităţii furtunii care zgâlţâie pământul din religia sirienilor (Jeremias, J., 1965, p. 88 *sq.*). La sfârşitul versetului, apare motivul mâniei divine, regăsit în teofania din Habacuc 3,8.12 şi frecvent în Psalmi (Ps. 2,5 etc.).

22,9 Text comparabil cu teofania de pe Sinai (Ex. 19,18.20; Deut. 4,11; 5,22).

22,11 Imaginea heruvimilor înaripaţi ai chivotului legământului, podoaba interioară a sanctuarului, a fost într-un fel animată, devenind auxiliarul lui Dumnezeu: iconografia a dat naştere unei reprezentări mentale şi literare.

22,17 Reprezintă continuarea ideii din v. 7. Pentru coborârea din înalt, *cf.* Is. 24,18; 32,15. Imaginea „apelor multe" reia dezvoltând metafora din v. 5 şi, totodată, evocă Iez. 26,19; 27,26; 31,15; Ps. 31,6; 143,7.

19 S-au năpustit asupră-mi în ziua strâmtorării mele,
dar Domnul mi-a fost întărire,
20 m-a scos la larg
şi m-a izbăvit, căci a binevoit întru mine.
21 M-a răsplătit Domnul după dreptatea mea,
după curăţia mâinilor mele m-a răsplătit,
22 căci am păzit căile Domnului
şi în evlavie am umblat înaintea Dumnezeului meu,
23 căci toate judecăţile Lui [sunt] înaintea mea,
şi îndreptările Lui – nu m-am îndepărtat de ele.
24 Voi fi fără de prihană pentru El,
şi mă voi păzi de nelegiuirea mea.
25 Răsplată-mi va da Domnul după dreptatea mea,
şi după curăţia mâinilor mele dinaintea ochilor Lui.
26 Cu cel credincios, credincios vei fi,
cu omul cel desăvârşit, desăvârşit vei fi,
27 cu cel ales, ales vei fi,
cu cel strâmb, strâmb te vei arăta.
28 Poporul sărman îl vei mântui
şi ochii celor trufaşi îi vei smeri.
29 Căci Tu eşti făclia mea, Doamne,
şi Domnul va lumina întunericul meu.
30 Căci întru Tine voi alerga cu brâu [bine] încins
şi întru Dumnezeul meu voi trece zidul.
31 Cel Puternic, fără de prihană e calea Lui,
cuvântul Domnului – tare, lămurit în foc –
pavăză este pentru toţi cei care se încred în El.
32 Cine este puternic afară de Domnul?
Şi cine va fi ziditor afară de Dumnezeul nostru?

22,21-25 Secvenţa reprezintă un enunţ al doctrinei răsplăţii şi este presărată cu expresii deuteronomiste: „a păzi căile Domnului", „judecăţile Lui [sunt] înaintea mea", „nu m-am îndepărtat de [îndreptările Lui]", „voi fi fără prihană".

22,22 „în evlavie am umblat înaintea...": *litt.* „n-am lipsit de evlavie faţă de...".

22,26 „credincios": gr. ὅσιος, „pios, evlavios, drept, sfinţit" (LSJ).

22,30 Este vorba despre o victorie acordată unui rege războinic, care aleargă la luptă „cu brâul [bine] încins" (εὔζωνος). TM are „Împreună cu Tine alerg la năvală" (sau, cu o corectură propusă de unii cercetători – de ex., în BJ –, „...sar peste şanţ").

33 Cel Puternic [este] cel care mă întăreşte cu putere,
şi a aşternut neprihănită calea mea,
34 făcându-mi picioarele ca ale cerbilor
şi ridicându-mă pe înălţimi;
35 învăţându-mi mâinile la război
şi îndoind arc de aramă sub braţul meu.
36 Mi-ai dat pavăza izbăvirii mele,
şi ascultarea Ta m-a împlinit
37 spre a face lărgime paşilor mei sub mine
şi nu s-au clătinat picioarele mele.
38 Îi voi urmări pe vrăjmaşii mei şi-i voi nimici
şi nu mă voi întoarce până ce nu voi isprăvi cu ei;
39 îi voi zdrobi şi nu se vor ridica
şi vor cădea sub picioarele mele.
40 Tu mă vei întări cu putere la război,
pe cei ridicaţi împotriva mea îi vei pleca sub mine;
41 pe vrăjmaşii mei mi i-ai dat la spate,
pe cei care mă urăsc, şi i-ai dat morţii.
42 [Ei] vor striga – dar nu este ajutor –
către Domnul, şi nu i-a ascultat.
43 I-am sfărâmat precum ţărâna pământului,
ca tina de pe drumuri i-am subţiat.
44 Mă vei scăpa din bătălia popoarelor,
mă vei păzi în fruntea neamurilor;
popor pe care nu l-am cunoscut mi-a slujit,
45 fiii Străinilor m-au linguşit,
după auzul urechii m-au ascultat;
46 fiii Străinilor vor fi alungaţi
şi vor fi doborâţi din ascunzişurile lor.
47 Viu este Domnul! Binecuvântată straja mea!
Înălţa-se-va Dumnezeul meu, straja mântuirii mele.
48 Puternic Domnul, care mă va răzbuna,
punând sub ascultarea mea popoare

22,33 „Cel Puternic": TM are „Dumnezeu" (*'Ēl*).

22,34-46 Această pericopă evidenţiază în ce constă victoria garantată regelui de Dumnezeu: forţă fizică (vv. 34-36), calităţile de războinic, luptător solitar (vv. 37-43), înstăpânirea asupra neamurilor străine (vv. 44-46).

49 şi scoţându-mă dintre duşmani,
şi dintre cei răzvrătiţi împotriva mea mă vei înălţa,
de omul nedreptăţii mă vei izbăvi!
50 Pentru aceasta Îţi voi da mărturie, Doamne, între neamuri,
şi întru numele tău voi înălţa cântare:
51 El măreşte izbăvirile regelui Său
şi se milostiveşte de unsul Său,
de David şi de seminţia lui, în veci."

23 1 Şi acestea sunt cuvintele lui David cele de pe urmă:
„Credincios [este] David, fiul lui Iessai,
credincios bărbatul pe care l-a ridicat Domnul drept uns al Dumnezeului lui Iacob,
şi frumoşi [sunt] psalmii lui Israel.
2 Duhul Domnului a grăit prin mine,
şi cuvântul Lui [a fost] pe limba mea;
3 zice Dumnezeul lui Israel,
mi-a grăit straja lui Israel, pildă zicând:
Cum veţi întări în om frica de Dumnezeu?
4 Şi întru Dumnezeu, în lumina dimineţii, să răsară soarele,

22,50 „Îţi voi da mărturie": gr. ἐξομολογοῦμαι traduce forma hifil a verbului ebr. *yādhah*, „a lăuda (enumerând binefacerile)", „a aduce mulţumire", „a da mărturie (lui Dumnezeu, enumerându-i binefacerile)" şi, rareori, „a mărturisi (greşelile)". Verbul gr. care înseamnă, clasic, „a fi de acord, a recunoaşte" se îmbogăţeşte în textele biblice şi patristice cu sensul verbului ebr. (*cf.* εὐχαριστουντες τῷ θεῷ καὶ ἐξομολογούμενοι ἐφ' οἷς εὐεργέτησεν ἡμᾶς ὁ θεός, „mulţumindu-i lui Dumnezeu şi dându-i mărturie pentru binefacerile pe care ni le-a făcut Dumnezeu" – *Const. Ap.* 7,30,1).

23,1-7 *Testamentul lui David.* Reprezintă testamentul liric al lui David, analog celui rostit de Iacob în Gen. 49 (model literar al binecuvântării lui Moise din Deut. 33). Cum adevăratul testament al lui David se află în 3Rg. 2,1-9, acesta este un poem oracular şi sapienţial. Întregul text diferă mult în LXX şi în TM.

23,1 „Credincios [este]...": TM are „Oracolul lui...". La fel, în hemistihul b. ♦ „frumoşi [sunt]": TM are „cel preferat în psalmii". Sub influenţa tradiţiei care îi atribuie lui David compunerea psalmilor, unele versiuni şi comentariile rabinice au „cântăreţul preferat al psalmilor".

23,3 „straja": TM are „stânca". ♦ „pildă zicând... Dumnezeu". Text dificil: TM are „Îi călăuzeşte pe oameni dreptul care cârmuieşte în frica de Dumnezeu".

23,4 Text la fel de controversat şi cu traduceri variate. TM are „ca lumina dimineţii la răsăritul soarelui, dimineaţă fără de nori, ...la ploaie iarba iese din pământ". Diferenţe şi

dimineața nu a răsărit din lumină
precum din ploaie iarba din pământ.
5 Nu [va fi] așa casa mea cu Cel Puternic?
Căci legământ veșnic a încheiat cu mine,
gata în orice clipă, străjuit,
pentru că El e întreaga mea izbăvire și întreaga vrere,
căci nu are cum să înflorească cel nelegiuit.
6 Precum mărăcinii smulși [sunt] toți aceștia,
căci nu cu mâna vor fi luați,
7 și omul nu va trudi printre ei,
și vor fi plini de fier și lemn de suliți,
și în focul arderii vor fi arși, spre rușinarea lor."

8 Acestea sunt numele vitejilor lui David: Iebosthe canaaneanul este
căpetenie peste a treia parte; Adinon asoneanul: acesta și-a tras sabia asupra
a opt sute [și a fost] rănit o dată. 9 După el, Eleazar, fiul fratelui tatălui său,
fiul lui Susitos, unul dintre cei trei viteji; acesta era cu David la Serran,
când i-a batjocorit pe Străinii [care] se adunaseră acolo pentru luptă și s-au
ridicat bărbații lui Israel. 10 Acesta s-a ridicat atunci și a lovit în Străini,
până ce brațul i-a ostenit și i s-a lipit mâna de sabie; și a făcut Domnul izbă-
vire mare în ziua aceea, iar poporul s-a pus după el doar ca să prade. 11 După
el [vine] Samaia, fiul lui Asa, arucheul; [căci] Străinii s-au strâns la Theria,
și era acolo un petec de țarină plin cu linte, iar poporul a fugit din fața
Străinilor, 12 [el însă] a rămas în mijlocul țarinii, a curățat-o și i-a lovit pe
Străini; și Domnul a făcut izbăvire mare. 13 Și trei dintre cei treizeci au
coborât și s-au dus la Cason, la David, în peștera Odollam, și oastea

---

mai mari, din pricina dificultății textului, sunt și în versetele următoare; ideea generală este însă aceeași: ocrotirea din partea lui Dumnezeu și înfrângerea dușmanilor.

23,8-12 Îi prezintă pe cei „Trei", un grup de războinici vestiți, a căror glorie e pomenită în vv. 18-19 și 22-23. Se amintește pentru fiecare câte o ispravă caracteristică. Din grupul celor trei fac parte Iebosthe (v. 8), Eleazar (v. 9) și Samaia (v. 11); „Adinon asoneanul" (v. 8) este un adaos LXX. Printr-o simplă asociere de idei, acestor trei războinici celebri le este alăturat un grup de trei soldați anonimi, de isprava cărora este legat un cuvânt al lui David care a străbătut veacurile, însoțit de un gest simbolic (vv. 13-17). Tot de cei trei se leagă și menționarea a doi comandanți ai lui David, cunoscuți din alte pasaje, a căror carieră, oricât de strălucită, n-a atins vitejia acestora. Atât numele, cât și unele amănunte ale isprăvilor lor de vitejie prezintă diferențe față de TM și între versiuni, textul fiind adesea dificil.

Străinilor îşi avea tabăra în valea Raphaim. [14] David se afla atunci în loc
întărit şi o strajă a Străinilor era în Bethleem. [15] Lui David i s-a făcut poftă
şi a zis: „Cine-mi va da să beau apă din fântâna de la poarta din Bethleem?"
Dar straja Străinilor era acolo, în Bethleem. [16] Cei trei viteji au năvălit în
tabăra Străinilor, au scos apă din fântâna de la poarta din Bethleem, au
luat-o şi i-au adus-o lui David; [el însă] n-a vrut s-o bea, ci a vărsat-o pentru
Domnul [17] şi a zis: „Departe de mine, Doamne, să fac aceasta! Oare voi bea
sângele bărbaţilor care s-au dus [după ea cu primejdia] vieţii lor?" Şi n-a
vrut s-o bea. Acestea le-au făcut cei trei viteji. [18] [Apoi] Abessa, fratele lui
Ioab, fiul Saruiei; el [era] căpetenie printre cei trei. El şi-a ridicat suliţa
împotriva a trei sute, i-a ucis şi şi-a făcut un nume între cei trei; [19] [era]
vestit între cei trei şi le-a devenit căpetenie, dar nu i-a ajuns pe cei trei.
[20] Banaias, fiul lui Iodae, [şi] el un bărbat care făcuse multe fapte mari, de
fel din Cabeseel; el i-a omorât pe cei doi fii ai lui Ariel moabitul; a coborât
şi a doborât leul în puţ, în ziua cu zăpadă; [21] a ucis un om, un egiptean, un
bărbat voinic: suliţa din mâna egipteanului era cât un par de scară; şi a
coborât împotriva lui cu un băţ, i-a luat suliţa din mână egipteanului şi l-a
ucis chiar cu suliţa lui. [22] Acestea le-a făcut Banaias, fiul lui Iodae, şi şi-a
[făcut] un nume între cei trei viteji. [23] [A ajuns] vestit între cei trei, dar n-a
ajuns alături de cei trei. David l-a pus între iscoadele sale.

[24] Acestea [sunt] numele vitejilor regelui David: Asael, fratele lui Ioab
(el [era] între cei treizeci); Eleanan, fiul lui Dudi, fratele tatălui lui din
Bethleem; [25] Samai arudeul, Elica arodeul, [26] Elles phelothitul, Iras, fiul lui
Eccas thekoitul, [27] Abiezer anathothitul, dintre fiii Asothitului, [28] Selmon
aoitul, Moore netophathitul, [29] Ela, fiul lui Baana netophathitul, Ethi, fiul lui
Riba din Gabaeth, fiul lui Beniamin, [30] Banaias pharathonitul, Uri din
Nachaligaia, [31] Abiel, fiul arabothitului, Azmoth barsamitul, [32] Eliasu sala-
bonitul, fiii lui Iasan, Ionathan, [33] Samma aroditul, Achian, fiul lui Sarad,
arauritul, [34] Aliphaleth, fiul lui Asbitos, fiul lui Maachati, Eliab, fiul lui
Achitophel gelonitul, [35] Asarai din Carmel, Pharai erchitul, [36] Igaal, fiul lui

---

23,21 „cât un par de scară": nu apare în TM.

23,23 „iscoadele": *litt.* „cei care aud". TM are „străjile" (garda personală).

23,25 „arudeul... arodeul": două transliterări greceşti diferite pentru acelaşi radical ebr., *HRDY*.

23,33 „aroditul": TM are „hararitul"; traducătorul în gr. a confundat a doua literă *reş* (r) cu *daleth* (d).

Nathan din oştire, fiul lui Gaddi, 37 Elie ammanitul, Gelorai din Beroth, care
purta armele lui Ioab, fiul Saruiei, 38 Iras iethireul, Gareb iethireul, 39 Urias
cheteul, cu toţii treizeci şi şapte.

24 1 Mânia Domnului s-a aprins din nou asupra lui Israel şi l-a stârnit pe
David împotriva lor, zicând: „Mergi de numără pe Israel şi pe Iuda!" 2 Şi a
zis regele către Ioab, căpetenie peste oastea ce se afla cu el: „Străbate toate
triburile lui Israel, de la Dan pâna la Bersabea, şi cercetează poporul! Şi voi
afla numărul poporului." 3 Şi Ioab i-a spus regelui: „De-ar adăuga Domnul
Dumnezeul tău poporului [încă o dată] pe cât sunt şi de o sută de ori pe câţi
[sunt] şi ochii domnului meu, regele, să-i vadă! Dar de ce vrea domnul meu,
regele, acest lucru?" 4 Cuvântul regelui însă a fost mai tare decât [cel al lui]
Ioab şi [al] căpeteniilor oştirii. Şi Ioab şi căpeteniile oştirii au plecat din faţa
regelui, ca să cerceteze poporul lui Israel. 5 Şi au trecut Iordanul şi şi-au
aşezat tabăra la Aroer, din dreapta de cetatea care este în mijlocul văii Gad
şi [la] Eliezer; 6 s-au dus la Galaad şi în ţinutul Thabason, adică în Adasai,
şi au ajuns la Danidan şi Udan, au înconjurat Sidonul 7 şi s-au dus la Mapsar
al Tyrului, ca şi la toate cetăţile eveului şi ale canaaneanului, [apoi] au
plecat pe la miazăzi de Iuda spre Bersabea; 8 şi au trecut prin întregul ţinut

---

23,39 „treizeci şi şapte": precizarea apare şi în TM, dar intră în contradicţie cu numărul anunţat la v. 24 („cei treizeci"). Lista enumerată în vv. 24-39 cuprinde treizeci de nume sau treizeci şi două, dacă sunt număraţi şi Nathan şi Ioab (din vv. 36-37), la care redactorul i-a adăugat probabil pe „cei trei" din vv. 8-12, precum şi pe Banaias şi Abessa (vv. 18-20) (AB II Sam., p. 499).

24,1 Ideea că Dumnezeu ar putea inspira o faptă rea este o formulare stângace, consecinţă a principiului unicităţii lui Dumnezeu, Cauză unică a tot ce există. Ea a scandalizat încă de la primele reflecţii asupra acestui text. De aceea, Cronistul, în povestirea paralelă (1Par. 21), înlocuieşte numele lui YHWH cu Satan. Frica de recensământ a putut fi observată în diferite civilizaţii, depărtate unele de altele. În Ex. 30,12-13, se semnalează primejdia pe care o poate reprezenta un recensământ şi necesitatea perceperii unei jumătăţi de siclu pentru fiecare recenzat, pentru îndepărtarea acesteia. Se consideră că numărarea unor fiinţe sau lucruri este prerogativa proprietarului lor; iniţiind recensământul, regele comite deci o uzurpare a dreptului lui YHWH.

24,3 Dorinţa lui Ioab exprimă şi primejdia ce ar reprezenta-o limitarea populaţiei prin enunţarea unei cifre.

24,5-10 Recenzorii pleacă din sudul Transiordaniei, urcă spre nord, trec din nou Iordanul spre vest şi coboară în sudul Cisiordaniei. Transiordania, cu regatele lui Sihon şi Og, ţinutul Galaad şi cetatea Aroer, cărora Deut. 2-3 le acordă o mare importanţă, ocupă un loc de cinste.

şi, la capătul a nouă luni şi douăzeci de zile, s-au întors la Ierusalim.
9 Şi
Ioab i-a înmânat regelui numărul [ieşit după] cercetarea poporului. Israel avea opt sute de mii de bărbaţi de oştire, care trăgeau sabia, iar bărbaţii lui Iuda erau cinci sute de mii de războinici.
10 Şi inima lui David s-a zbuciumat după ce numărase poporul, şi a zis David către Domnul: „Mult am greşit prin ce am făcut! Ridică acum, Doamne, nelegiuirea robului tău, căci m-am purtat ca un smintit!"
11 Şi David s-a
sculat dis-de-dimineaţă. Şi a fost cuvântul Domnului către Gad profetul, văzătorul lui David:
12 „Du-te şi grăieşte-i lui David, zicând: «Aşa vorbeşte
Domnul: Trei lucruri îţi pun dinainte, alege-ţi unul dintre ele şi ţi-l voi împlini!»"
13 Iar Gad s-a dus la David, i-a vestit şi i-a spus: „Alege ce să ţi
se întâmple, dacă să-ţi vină trei ani de foamete în ţara ta ori trei luni în care să fugi din faţa vrăjmaşilor tăi, iar ei te vor urmări, ori să fie trei zile de moarte în ţara ta. Acum, să ştii; şi vezi ce răspuns îi voi da Celui ce m-a trimis."
14 Şi David a zis către Gad: „Sunt tare strâmtorat din toate părţile;
voi cădea [mai degrabă] în mâna Domnului, căci multe sunt îndurările Lui, dar să nu cad în mâinile omului." Şi David a ales moartea.
15 Erau zilele
secerişului grâului şi a dat Domnul moarte în Israel, de dimineaţă până la vremea amiezii; şi a început pieirea în popor, de-au murit din popor, de la Dan până la Bersabea, şaptezeci de mii de oameni.
16 Şi îngerul lui Dumnezeu
şi-a întins mâna asupra Ierusalimului, ca să-l nimicească; dar Domnul şi-a schimbat gândul de la acest rău şi i-a spus îngerului care făcea prăpăd în popor: „Destul, acum opreşte-ţi mâna!" Şi îngerul Domnului se afla lângă aria lui Orna iebuseul.
17 Şi văzând cum loveşte îngerul în popor, David a
spus către Domnul: „Iată, eu sunt, am păcătuit şi eu, păstorul, am făcut răul; dar oile acestea ce-au făcut? Să fie, dar, mâna Ta împotriva mea şi împotriva

---

24,11 „văzătorul": *cf.* 1Rg. 9,9 şi nota *ad loc.*

24,12-15 Cele trei calamităţi amintesc de triada flagelurilor (foamete-război-molimă) enunţată de aproximativ cincisprezece ori în Ieremia, de şapte ori în Iezechiel şi mai rar în alte părţi (Lev. 26,25-26; Deut. 28,21-25; 3Rg. 8,35-40). LXX a adăugat, peste TM, „Şi David a ales moartea".

24,13 „Alege ce să ţi se întâmple" e doar presupus în TM. ♦ „trei ani": TM are „şapte ani", ca în Gen. 41,27. ♦ „moarte" (θάνατος): TM are *debher*, „molimă".

24,14-15 „Şi David a ales [...] au murit din popor...": TM are „Domnul a dat molimă în Israel de dimineaţă până la o vreme şi au murit în popor...".

24,16 Îngerul Domnului este comparabil cu „nimicitorul" care omoară întâii-născuţi din Egipt în Ex. 12,23.

24,17 „eu, păstorul": nu apare în TM, deşi e presupus de „turma" (LXX „oile").

casei tatălui meu!" [18] Şi a venit Gad la David în ziua aceea şi i-a spus:
„Urcă-te şi ridică-i Domnului un altar în aria lui Orna iebuseul!" [19] Şi s-a
urcat David, după cuvântul lui Gad, aşa cum îi poruncise Domnul. [20] Şi
Orna s-a aplecat şi l-a văzut pe rege şi pe slugile lui mergând înaintea lui; şi
a ieşit Orna şi i s-a închinat regelui cu faţa la pământ. [21] Şi a zis Orna: „Cum
de a venit domnul meu, regele, la robul său?" Şi David i-a spus: „[Am venit]
să cumpăr aria ta, să-I zidesc Domnului un altar, ca să înceteze pieirea de
deasupra poporului." [22] Orna i-a spus lui David: „Să o ia domnul meu,
regele, şi să-i aducă Domnului ce este mai bine în ochii săi; iată boii pentru
arderea de tot, şi carele, şi jugurile boilor pentru lemne." [23] Orna i le-a dat
pe toate regelui şi a zis Orna către rege: „Domnul Dumnezeul tău să te binecuvânteze!" [24] Dar regele i-a spus lui Orna: „Nu, ci negreşit voi cumpăra de
la tine la preţ bun şi nu voi înălţa la Domnul Dumnezeul meu o ardere de tot
[adusă] pe degeaba." Astfel David a cumpărat aria şi boii cu cincizeci de
sicli de argint. [25] Şi acolo i-a zidit David altar Domnului şi a adus arderi de
tot şi jertfe de pace; şi Solomon i-a adus altarului un adaos, în cele din
urmă, căci cel dintâi era mic. Şi Domnul a luat aminte la ţară şi a încetat
pieirea de peste Israel.

24,18-24 Scena se apropie de Jud. 6,11-24, unde apariţia unui înger precedă ridicarea unui altar la Ophra. Orna (*wrn* explicat prin hittită sau prin hurrită) este, de bună seamă, numele unui locuitor al Ierusalimului atras în legenda introducerii unui cult sacrificial în oraşul lui David. „Târguiala" dintre David şi Orna aminteşte de Gen. 23,15 şi 33,19 (David e prezentat reproducând purtarea patriarhilor). Istoria despre David şi Orna se apropie şi de Gen. 14, Avram fiind prototipul lui David, iar Melchisedec cel al preoţilor din Ierusalim.

24,23 „Orna ...regelui": TM are „Orna regele": unii comentatori (Raşi, Qimhi etc.) văd aici urmele unei tradiţii după care Orna (ebr. *'Araw*^{e}*nāh*) ar fi fost un rege iebuseu.

24,25 „Solomon i-a adus altarului un adaos, în cele din urmă, căci cel dintâi era mic": nu apare în TM. ♦ Versetul final revine asupra molimei şi dă sens întregului capitol, prefigurând totodată apariţia templului din Ierusalim.

3 REGI

Introducere

I. Subiectul

Cartea a treia a Regilor (Basileion Γ) din Septuaginta corespunde primei Cărți a Regilor din Biblia ebraică. Pentru locul cărții în canonul biblic trimitem la „Introducerea" la 1 Regi. Cartea consemnează, în douăzeci și două de capitole, istoria monarhiei israelite de la moartea lui David (datată, în mod tradițional, în jurul anului 970 î.H.) până la moartea regelui Achaab, al Regatului de Nord, Israel (cca 853 î.H). Primele două capitole relatează sfârșitul lui David, desemnarea lui Solomon, fiul lui David și al Bersabeei (TM Batșeba) ca succesor legitim și unic la tronul regatului unit și ascensiunea dificilă a acestuia din urmă în contextul rivalității cu Adonias, autoproclamat rege al lui Israel, în timp ce David era încă în viață.

Următoarele nouă capitole (3Rg. 3–11) istorisesc domnia lui Solomon, de acum suveran necontestat al poporului ales: căsătoria lui cu fiica lui Faraon, prima revelație de la Gabaon, celebrul episod al judecării celor două femei care își disputau copilul (cap. 3), organizarea aparatului administrativ al regatului (4), pregătirile pentru zidirea Templului și înțelegerea cu Chiram, regele Tyrului (5), înălțarea Templului (6) și a palatului regal de la Ierusalim (7), consacrarea Casei Domnului (8), a doua revelație la Gabaon (9), vizita reginei din Saba (10), declinul idolatru și moartea regelui (11). Urmează dezbinarea regatului davidic, pricinuită de nechibzuința lui Roboam, succesorul lui Solomon (cap. 12), și de acțiunea unui demnitar exilat, Ieroboam, domnia apostată a acestuia în Regatul de Nord (cap. 13–14), apoi domniile lui Abia și Asa în Iuda și ale lui Nadab și Baasa în Israel (15), moartea lui Baasa și succesiunea rapidă a altor trei regi în Israel: Ela, Zambri, Tamni și începutul dinastiei omride (16). Capitolele al șaptesprezecelea și al optsprezecelea îl au ca protagonist pe profetul Ilie, aflat în conflict deschis cu Achaab, sucesorul lui Ambri (TM Omri). Se relatează apoi războiul lui Achaab cu sirienii (cap. 20), episodul dramatic al uciderii

lui Nabuthai (TM Nabot), pusă la cale de Iezabel, soția idolatră a lui Achaab (21) și, în fine, moartea lui Achaab și începutul domniei lui Iosaphat în Iuda (22).

II. Autorii

Ca și în celelalte cărți istorice, pot fi detectate mai multe straturi, mai multe faze de redactare, iar „ultima mână" aparține unor redactori îndeobște cunoscuți sub denumirea generică de „deuteronomiști", pentru că viziunea care a prezidat la relatarea, ca un întreg, a istoriei lui Israel, de la cartea lui Iisus Nave (Iosua) la ultima carte a Regilor (4Rg.) se revendică de la spiritualitatea Deuteronomului, care se concentrează în porunca din Deut 6,4: „Ascultă, Israele: Domnul Dumnezeul nostru este singurul Domn." Gândirea deuteronomistă a însuflețit, în perioada exilică, efortul unui curent spiritual care a interpretat întreaga istorie a urmașilor lui Moise până la exil în funcție de monoteismul exprimat în pasajul sus-amintit. În acest sens, deuteronomiștii încearcă să scoată în evidență rolul esențial, nemijlocit, pe care îl joacă YHWH în istoria concretă a poporului ales: scrise în acest fel, Cărțile Regilor fac transparentă și inteligibilă evoluția evenimentelor istorice, ba mai mult, întăresc convingerea cititorilor credincioși că șirul întâmplărilor este indisolubil legat de orânduirea divină, care acționează înțelept și neabătut. Istoriografii deuteronomiști insistă pe importanța Templului ca loc unic de adorare a Domnului și pledează pentru responsabilizarea fiilor lui Israel: judecata morală, exprimată adesea formularistic, asigură coerența expunerii și clarifică, implicit, cauzalitatea istorică. Cu alte cuvinte, deuteronomiștii arată că istoria lui Israel are un sens înalt.

Totuși, 3 și 4 Regi nu sunt un eseu moralizant, nici o operă de ficțiune, ci se revendică de la tradiția istorică (*cf.* Noth, M., 1991). Meritul deuteronomiștilor a fost, în prima fază, acela de *a fi parcurs* un bogat material documentar preexistent, alcătuit din cronici de palat, narațiuni disparate despre personaje-cheie, tradiții despre activitatea unor profeți, note istorice, mențiuni geografice. Apoi *au selectat* întreaga informație și au așezat-o în ordine cronologică, însă fără a-i afecta, ci dimpotrivă, potențându-i veridicitatea. A rezultat o lucrare închegată, care păstrează structura materialului cronografic inițial (decelabil în formulele de introducere și de încheiere ale diverselor domnii), pe care autorii o „îmbracă" cu conținutul consistent oferit de sursele paralele.

III. Sursele. Caracterul istoric. Mesajul.

Demersul istoriografic al deuteronomiştilor este cu atât mai valabil cu cât autorii îşi citează, uneori explicit, alteori aluziv, sursele. Pentru Cartea a treia a Regilor, au fost identificate trei categorii de izvoare:

1. Cronicile de palat, amintite sub titlul de „Cartea cronicilor regilor lui Israel", respectiv, „Cartea cronicilor regilor lui Iuda". Ţinute la curtea din Samaria, respectiv cea din Ierusalim, acestea conţineau numele şi datele esenţiale ale regilor (datarea relativă a domniei, vârsta la urcarea pe tron, numele reginelor-mame), precum şi scurte relatări despre evenimentele politice importante din timpul lor. Deuteronomiştii au preluat din aceste surse structura formulară, informaţia cronologică necesară şi o anumită sobrietate stilistică, ce conferă expunerii autenticitate istorică. Tributare acestor izvoare sunt relatările despre cele două regate dezbinate.

2. Primele unsprezece capitole din 3 Regi cuprind un număr însemnat de elemente preluate, aşa cum suntem avertizaţi la 11,41, din aşa-numita „Carte a faptelor lui Solomon", probabil o culegere de texte care, pe lângă informaţia istorică pură (*e.g.* pasajul de la 4,7-20 care conţine numele guvernatorilor diferitelor provincii), oferă şi o colecţie de naraţiuni variate, cu un pronunţat caracter literar şi simbolic (*e.g.* visul revelatoriu al lui Solomon din cap. 3). Pentru că îşi cunoşteau bine publicul căruia i se adresau, deuteronomiştii au folosit cu măestrie sursa amintită, conferind tradiţiei armătura legitimatoare a faptului istoric. Aşa se explică diferenţa stilistică sensibilă dintre primele trei capitole din 3Rg. , bogate în detalii literare, şi următoarele cinci, în care naraţiunea este, în conformitate cu mesajul conţinut, sobră până la laconism, caracteristică esenţială a stilului biblic teoretizat în faimosul studiu comparativ al lui E. Auerbach, din *Mimesis*.

3. Al treilea tip de surse îl reprezintă tradiţia profetică. Primele istorisiri despre profeţii Ilie (3Rg. 17–19) şi Elisei (4Rg. 2–8) fuseseră probabil legate, înaintea datei redactării cărţilor Regilor, într-o povestire mai lungă despre lupta profeţilor împotriva regilor apostaţi şi adoratorilor lui Baal, identificabilă în 3Rg. 17 – 4Rg. 10 şi definitivată în secolul al VII-lea, deşi unii specialişti sunt de părere că respectiva culegere ar fi cunoscut o redactare anterioară (din secolele VIII sau chiar IX î.H). În orice caz, important este că, din punct de vedere al modului de expunere, acest tip de literatură profetică concorda perfect cu concepţia autorilor deuteronomişti. Faptul că

întregul material profetic utilizat la redactarea cărţii 3 Regi era scris în stil narativ, şi nu în cel al cărţilor profetice propriu-zise, a uşurat substanţial munca de adaptare a istoricilor. Dar deuteronomiştii nu şi-au aglomerat pur şi simplu opera cu informaţia oferită de sursele tradiţiei profetice, ci au prelucrat-o în aşa fel încât tonul scrierilor profetice să iradieze asupra întregii cărţi. Dacă, prin adoptarea legendelor legate de faptele regelui Solomon, autorii au conferit sens istoric unei tradiţii, preluarea şi extinderea fiorului profetic legitimează demersul istoric în sens teologic.

Din această perspectivă, istoria deuteronomistă nu adoptă viziunea strict retrospectivă a disciplinei moderne, ci devine valabilă numai prin deschiderea sa prospectivă. Autorii sacri nu prezintă faptul istoric izolat în gratuitatea lui senzaţională de tip *res gestae*, după cum nu se limitează să surprindă în succesiunea evenimentelor cauzalitatea concretă imediată sau pe cea a unor legi istorice nedeterminate. De asemenea, mesajul istoriei biblice este fundamental diferit faţă de cel al istoriografiei antice clasice greco-latine: 3 şi 4 Regi nu alcătuiesc o înşiruire de fapte din trecut, care, fie produse de cauze circumstanţiale, fie roade ale hazardului, pot totuşi furniza anumite învăţăminte posterităţii. Istoria deuteronomistă nu vizează accidentalul, ci afirmă, prin tonul profetic adoptat, permanenţa vie a faptelor relatate, exemplare pentru că sunt condiţionate numai de relaţia omului cu Dumnezeu şi de acţiunea sigură, în sens eminamente pozitiv, a providenţei divine.

Discursul istoric al deuteronomiştilor este unul mai puţin radical şi ideologizat decât cel al autorilor Paralipomenelor, care supun aceleaşi evenimente şi personaje unei judecăţi mult mai severe. Cronistul (sau croniştii) proveneau din medii sacerdotale, erau leviţi şi, în mod manifest, prodavidici, fapt care i-a determinat să idealizeze figurile lui David şi Solomon, recurgând în acest scop la trecerea sub tăcere a rătăcirilor acestor regi intraţi în legendă. Istorici mai puţin partizani şi teologi mai profunzi, deuteronomiştii nu s-au dat în lături să menţioneze şi evenimentele mai puţin plăcute din viaţa personajelor despre care scriu şi să explice, *in extremis*, cauza eşecului lor (*e.g.* vânzarea de către Solomon a cetăţilor israelite către Chiram, regele Tyrului, la 3Rg. 9,11, sau descurajarea lui Ilie, la 3Rg. 19,3-4). Portretele realizate din lumini şi umbre nu capătă numai complexitate literară, figurile suveranilor şi ale unor profeţi nu sunt numai veridice din punct de vedere istoric, ci ajută la înţelegerea mesajului teologic general şi, implicit, a planului divin, pe care deuteronomiştii încearcă să îl facă evident tuturor generaţiilor.

Prezentările formulare ale regilor conțin aici, ca și în Paralipomena, o laconică constatare de tipul: „X a făcut bine/rău înaintea Domnului." Judecata morală, care are un singur punct de reper (porunca divină din Deuteronom), se lărgește apoi în fiecare caz în parte. Răul are manifestări multiple, expuse prin subtile procedee de caracterizare, care vehiculează perspective variate. Așa, de exemplu, sciziunea regatului petrecută în timpul domniei lui Roboam, succesorul lui Solomon, apare ca o pedeapsă divină a netrebniciei „tânărului" suveran: el nu ascultă sfatul bătrânilor sfetnici ai lui Solomon, atrăgându-și furia mulțimii, practică idolatria, fapt care atrage imediat invazia faraonului Susakim (TM Șișaq), apoi înlocuiește scuturile de aur ale regelui Solomon cu scuturi de aramă. Roboam este vinovat în ochii poporului, ai Domnului, care îi trimite dușmani, și ai autorului, care leagă nenorocirea istorică ulterioară de nevrednicia regelui.

IV. Datarea traducerii

În datarea traducerii în greacă a celei de-a treia Cărți a Regilor, specialiștii au utilizat două tipuri de criterii: externe și interne. În prima categorie de probe se înscrie opera în greacă a istoricului evreu din Palestina, Eupolemos, care la jumătatea secolului al II-lea î.H. scria o istorie a regilor lui Iuda ce încerca să armonizeze datele din 3Rg. și 2Par. Din lucrare nu s-au păstrat decât cinci fragmente, citate de Clement din Alexandria și Eusebiu al Cezareei. Fragmentul 2 arată că Solomon a urcat pe tronul lui David la vârsta de doisprezece ani (*cf.* 3Rg. 2,12), mențiune care lipsește din TM. De aici rezultă că, la jumătatea secolului al II-lea î.H., Eupolemos lucra deja cu varianta greacă a 3 Regi. O situație problematică este creată de Siracid, care face adesea aluzie la alte cărți biblice, mai ales în capitolele 44–49. Traducătorul din ebraică al Siracidului (la jumătatea secolului al II-lea î.H.) a recunoscut aceste aluzii și a folosit, pentru a-și ușura munca, versiunea greacă existentă a unora dintre aceste cărți, între care, cu siguranță, 1 Regi, Isaia, Ieremia, Iezechiel, Profeții minori și, probabil, Paralipomena. Filologii moderni au presupus însă că traducătorul nu va fi avut la dispoziție 2, 3 și 4 Regi și Proverbele și au ajuns la concluzia că respectivele cărți nu fuseseră încă traduse în greacă. Totuși, Eupolemos, trăitor în aceeași perioadă, folosise traducerea greacă a cărții a treia a Regilor!

Utilizând criterii interne strict filologice, H.St. Thackeray a evidențiat, într-un studiu comparativ, 39 de exemple de procedee comune de traducere

între 3Rg. şi Iez. 1–27 şi 40–48, ceea ce a dus la concluzia parţială că pasajele respective din Iezechiel şi 3 Regi au fost traduse în aceeaşi epocă, de acelaşi grup de traducători. În urma studiului concentrat pe toate cele patru cărţi ale Regilor din LXX, savantul a stabilit că redactarea în greacă a textelor 1Rg., 2Rg. 1,1 – 11,1 şi 3Rg. 2,12 – 21,29 aparţine unui autor anterior celei din 2Rg. 11,2 – 3Rg. 2,11 şi 3Rg. 22,1 – 4Rg. 25,30. Procedeele folosite de acest al doilea traducător sunt tipice şcolii asiatice-palestiniene (calcuri semantice şi sintactice, ebraisme, străine primului autor), iar versiunea a cunoscut revizia *kaige*. O. Munnich a reluat, din altă perspectivă, discuţia despre datarea diferitelor cărţi ale Septuagintei: stabilind ca punct de reper traducerea Psalmilor (150 î.H.), profesorul francez a arătat că 2 şi 3 Regi au fost traduşi cu siguranţă *după* această dată-reper. Argumentul principal care susţine demonstraţia lui O. Munnich este că traducerea la 2 şi 3 Regi a fost puternic influenţată de lexicul Psaltirii.

Locul traducerii, acceptat în general de toţi specialiştii, a fost Alexandria, aşa cum reiese şi din „targumismele" LXX, la care ne vom referi mai jos.

V. Diferenţe dintre LXX şi TM

Diferenţe între LXX şi TM apar, pe lângă obişnuita neconcordanţă a datelor cronologice, în capitolele consacrate lui Solomon, lui Ieroboam şi lui Achaab. D.W. Gooding a atribuit aceste diferenţe tendinţei exegetice a traducătorilor.

Astfel, 3Rg. 2,35 a-o şi 46 a-l din LXX conţin două rezumate ale domniei lui Solomon, absente aici în TM, însă prezente ca versete disparate în alte locuri din 1Rg. TM.

3Rg. 8,53 (LXX) conţine un imn de patru versuri cântat la consacrarea Templului, absent din TM. El reia într-o formulare lărgită elemente prezente în vv. 12-13, care însă lipsesc din codicele Vaticanus. Ultimele cuvinte, care indică sursa din care a fost preluat imnul, τὸ βιβλίον τῆς ᾠδῆς, fac aluzie la *sēpher hayyāṣār* din Ios. 10,13 şi 2Rg. 1,18 (TM).

La 3Rg. 15,28 a-h şi 22,41-50, LXX oferă două rezumate ale domniei lui Iosaphat. TM nu îl atestă decât pe al doilea. Versiunea siro-hexaplară, codex Alexandrinus şi versiunea armeană omit primul rezumat, iar textul lucianic, pe cel de-al doilea.

3Rg. 12 (LXX) conţine o dublă naraţiune a ascensiunii lui Ieroboam la tronul lui Israel. Pasajul al doilea (3Rg. 12,24 a-z), absent din codex Alexandrinus, din versiunea siro-hexaplară şi din cea armeană, oferă o

variantă diferită, uneori chiar contradictorie, față de prima narațiune (3Rg. 12,2). Se pare că în ebraică existau inițial două tradiții de text cu privire la schisma regatului unit. În vreme ce TM depindea de una dintre ele (3Rg. 12,2), LXX le-a păstrat pe ambele.

„Targumismele" din LXX

O caracteristică fundamentală a traducerii Bibliei în greacă o reprezintă tendința de elucidare și de actualizare a realităților palestiniene vechi care nu mai spuneau mare lucru comunității evreiești elenizate de la Alexandria. Efortul de traducere a fost astfel dublat de un vădit, uneori, efort de adaptare și chiar de explicare a unor detalii de viață cotidiană pe care evreii elenizați nu le mai pricepeau. În funcție de necesitățile culturale, sociale și politice ale momentului, traducătorii în greacă au adăugat precizări pentru anumite grade de rudenie, au echivalat, cu mai multă sau mai puțină precizie, termeni instituționali, tehnici, politici, militari și au eliminat din text anumite imagini ebraice care deveniseră de neînțeles pentru evreii din diaspora.

De exemplu, în 3Rg. 10,22 corăbiile de Tarsis erau încărcate cu „piatră tăiată și piatră cioplită", nu „cu maimuțe și păuni", cum apare în TM. Apoi la 3Rg. 3,1, aflăm că Solomon a zidit întâi casa Domnului și după aceea și-a construit palatul. TM și, o dată cu el, tradiția ebraică susține că ordinea în care au fost construite cele două case era inversă.

VI. Exegeza patristică

Exegeza patristică s-a aplecat mai ales asupra a două figuri, prezente în 3 Regi și devenite emblematice în creștinism: regele Solomon și profetul Ilie.

Tradiția care îl consacra pe Solomon ca rege înțelept se perpetuează în creștinism și, de la Origen încoace, acesta este considerat autorul unei trilogii destinate să călăuzească sufletul omului spre desăvârșire: Proverbe, Cântarea cântărilor, Ecleziast. Mai mult decât un rege înțelept, Solomon, degrevat de latura sa tenebroasă și sacralizat treptat încă din secolul al III-lea î.H., devine, la Părinții Bisericii, prototipul lui Iisus-Rege: pacificator, constructor de Templu (prefigurare a construcției spirituale a Bisericii), judecător drept și milostiv. Pentru Beda Venerabilul, Templul lui Solomon este reprezentarea figurată a trupului lui Hristos, nu o simplă prevestire a Bisericii, iar pentru Grigore cel Mare, „marea" din templu este o prefigurare a tainei

mărturisirii. Vizita reginei din Saba la Ierusalim a fost interpretată de Origen ca îndreptare a lumii păgâne, cu toată încărcătura ei de „mirodenii" (*i.e.* „fapte bune"), „aur" (*i.e* cunoştinţe intelectuale şi discipline profane) şi „pietre preţioase" (*i.e.* „curăţenia firii") spre Viziunea creştină.

Ştefan Colceriu

Ipostaze ale profetului Ilie în Biblie şi la Părinţii Bisericii

Puţine personaje ale Vechiului Testament s-au bucurat de o carieră la fel de strălucită precum cea a profetului Ilie. O dată ce şi-a aflat locul în Biblie, în Cărţile Regilor, efectul va fi de lungă durată. Această supravieţuire în tradiţie şi cultură se datorează vieţii sale şi mai ales sfârşitului său tainic. Din moment ce a fost înălţat la cer fără să cunoască moartea (4Rg. 2,11), Ilie poate fi trimis din nou, pentru a pregăti „ziua Domnului", când Dumnezeu va veni şi se va descoperi în deplinătatea slavei Sale.

În iudaism, el va fi profetul aşteptat în vremurile eshatologice (Mal. 3,1.23-24); va juca un rol însemnat în literatura apocaliptică şi talmudică. Tot din acelaşi motiv, el poate să apară şi să dispară în situaţii diverse, până la revenirea în vremurile din urmă: prin prezenţa sa nevăzută, el veghează dacă se respectă legământul la fiecare circumcizie, când ritualul prevede să se lase un scaun liber, pentru profet. La ceremonialul Paştelui, unul din paharele de vin este umplut pentru profet şi se rosteşte o rugăciune prin care se invocă revenirea lui. O veche tradiţie iudaică, vehiculată mai ales de mediile hasidice, spune că Ilie cutreieră lumea ajutându-i pe săraci şi pregătind venirea lui Mesia.

În Noul Testament, Ilie este amintit în mai multe rânduri, atestând, încă o dată, preocupările legate de revenirea sa ca precursor al lui Mesia. Pentru evanghelişti, misiunea lui principală se împlineşte în momentul Schimbării la Faţă (Mt. 17,1-8; Mc. 9,2-8; Lc. 9,28-36). Alături de Moise, ca reprezentant al Legii, Ilie apare ca „profet" prin excelenţă. Legea şi Profeţii, adică Vechiul Testament în accepţiunea vremii, mărturisesc astfel pe Iisus ca Hristos, Mântuitorul aşteptat. Cum odinioară lor li s-a descoperit Dumnezeu pe munte (Ex. 19,3; 3Rg. 19,18 etc.), acum El li se descoperă desăvârşit în Iisus. În limba ebraică, numele Ilie (*'Elīyāhū*), înseamnă „Dumnezeul meu (*'Elī*) este Domnul (YHWH)": Ilie a fost un erou în lupta pentru credinţă, pentru cunoaşterea adevăratului Dumnezeu (3Rg. 18,20-40).

În Vechiul Testament

Principalul complex de texte despre profetul Ilie se găseşte în 3-4 Regi. Pe lângă acestea, figura sa mai este evocată în 2Par. 21,12-15; Mal. 3,23-24; Sir. 48, 1-11.

Ciclul biblic despre profetul Ilie în cărţile Regilor (3Rg. 17,1-19,21; 21,1-29; 4Rg. 1,1-2,18) cuprinde mai multe episoade, unele cu legătură între ele, altele relatând intervenţii independente ale profetului. La o privire atentă se pot constata diferenţe de vocabular şi, mai ales, deosebirea dintre stilul schematic, stereotip, de redare a guvernării regilor din Israel şi Iuda de-a lungul capitolelor 12-16 din 3Rg. şi felul pitoresc, viu, în care este prezentată viaţa şi activitatea profetului Ilie, începând cu 3Rg. 17. Este de presupus că naraţiunile despre profetul Ilie au fost introduse în istoria despre regii lui Israel de către redactorul cărţii. Pentru acesta, monarhia a fost vinovată de căderea celor două regate sub asirieni (722 î.H.) şi, respectiv, babilonieni (587 î.H.). Principala vină nu a fost politica regilor, ci atitudinea lor religioasă – părăsirea Domnului şi închinarea la dumnezei străini – în care au atras şi poporul. Dumnezeu a avertizat poporul şi pe conducătorii lui prin profeţi. Rolul relatărilor profetice în Cărţile Regilor este de a arăta că a existat o alternativă la politica religioasă nefastă dusă de regi, însă, din păcate, glasul profeţilor a fost ignorat.

O compoziţie mai largă este cea din 3Rg. 17–19, cuprinzând naraţiunea despre secetă (3Rg. 17,1-18,46), apoi fuga şi descurajarea profetului în deşert, urmată de întâlnirea cu Dumnezeu pe muntele Horeb (3Rg. 19). La baza relatării despre secetă stau tradiţii independente, ce-şi au originea în mediile profetice ale sec. IX-VIII î.H. din Regatul de Nord (Israel), contopite şi prelucrate pentru a forma o naraţiune unitară. Ea a fost continuată prin relatările din 3Rg. 19, despre fuga profetului şi întâlnirea sa cu Dumnezeu la Horeb. În capitolul 21 se relatează intervenţia profetului într-un caz de drept: este vorba de fărădelegea regelui Achaab, care, pentru a intra în posesia viei unui supus, pe nume Nabuthai, încuviinţează uciderea acestuia. O ultimă intervenţie în faţa autorităţii politice este prezentată în 4Rg. 1. Ciclul relatărilor biblice despre Ilie se încheie cu ridicarea misterioasă a profetului la cer, într-un car de foc, sub privirile ucenicului său Elisei, care-i va moşteni duhul profetic (4Rg. 2,1-18).

Farmecul naraţiunilor despre profetul Ilie stă în amestecul de maiestate, ironie şi subtilitate. Ilie poate să oprească ploia, dar existenţa lui depinde de

ființe neajutorate (corbi, văduvă); profetul dispare când este căutat şi apare când nu mai este aşteptat; o văduvă străină jură pe Dumnezeul care ei îi este străin; văduva care trebuie să-l hrănească pe Ilie e pe cale să moară de foame; Abdiu este mâna dreaptă a lui Achaab, dar şi principalul opozant, într-ascuns, al regelui; Dumnezeu îl trimite pe Ilie la Achaab, ca să pună capăt secetei, iar Ilie, fără să pomenească ceva despre venirea ploii, organizează o „întrecere" pe muntele Carmel; Baal, pretinsul dumnezeu, nu-şi aude adoratorii chiar şi atunci când aceştia strigă din rărunchi şi se agită hilar; marele profet coboară foc din cer şi ucide patru sute cincizeci de adversari, dar fuge de frica reginei şi, deznădăjduit, doreşte să moară; bolnav, regele Ochozias trimite soli în altă ţară pentru a afla cuvântul lui Baal şi primeşte în schimb cuvântul local, dar fatal, al Domnului, de la Ilie ş.a.m.d. Unele dintre aceste ambivalenţe şi ambiguităţi sunt voite de autorii textelor, altele sunt rezultatul alăturării şi prelucrării tradiţiilor din care s-a format actualul text biblic.

Caracteristica pricipală a acestor texte este miraculosul. Ilie este taumaturgul, omul prin care se fac sau asupra căruia se exercită minuni. La pârâul Cherit, corbii, păsări lacome prin definiţie, se îngrijeau de hrana lui. Omul acesta era capabil să întoarcă adversitatea naturii în favoarea sa, trăind în armonie continuă cu animalele, precum unii dintre sfinţii creştini de mai târziu. Dar puterea lui Ilie nu-şi are originea în sine, ci în Dumnezeu. Chiar dacă profetul opreşte ploaia printr-un cuvânt, el afirmă că „stă în faţa Domnului", adică îi slujeşte Acestuia (3Rg. 17,1). În 3Rg. 18,42-44, profetul, ghemuit la pământ, cu capul între genunchi, simte venirea ploii, dar nu el o cauzează. Parcurgerea unei distanţe apreciabile, de la Carmel la Izreel, pe care profetul o străbate alergând, confirmă puterile miraculoase ale profetului; dar Ilie nu face acest lucru de la sine, ci după ce „mâna Domnului" a fost peste el (3Rg. 18,46). Contemporanii săi ştiu că Ilie nu este un taumaturg „autonom", ci este omul Duhului (3Rg. 18,12; 4Rg. 2,16).

Tradiţia din spatele episodului biblic „Văduva din Sarepta" (3Rg. 17,8-15) relatează cum profetul intervine pentru a scăpa vieţile unor năpăstuiţi: văduva şi orfanul. Profetul salvează aici, în chip miraculos, o femeie văduvă şi casa ei de la moartea prin înfometare. Miraculosul completează aici dimensiunea socială: Ilie este filantropul care operează minuni din iubire pentru cei defavorizaţi ai vremii sale.

Prin adăugarea „jertfei de pe Carmel" se introduce o tematică nouă în compoziţie. Dacă până acum motivul secetei, cu implicaţiile sale, constituia subiectul principal al compoziţiei, tema scenei din 3Rg. 18,21-40 o constituie conflictul între divinităţi, mai exact problema adevăratului Dumnezeu. Prin

aceasta, rolul lui Ilie – acela de taumaturg în slujba Domnului, care vine în ajutorul semenilor – trece pe locul al doilea; aici se insistă pe calitatea de profet a lui Ilie, care a jucat un rol decisiv în afirmarea şi apărarea primei porunci (Ex. 20,2-3). După cum Moise, odinioară, a „instaurat" legământul între YHWH şi Israel pe muntele Sinai, la fel Ilie, un nou Moise, „restaurează" legământul pe muntele Carmel, transformând un Israel fără identitate într-un Israel pentru care „Domnul este Dumnezeu" (3Rg. 18,39).

Taumaturgul care face să se coboare foc din cer este şi omul care fuge din faţa unei femei, regina Iezabela, mai mult, care îşi doreşte singur moartea (3Rg. 19,1-4). Autorii biblici, din perspectiva inspiraţiei divine, au ştiut să privească şi critic, fără să aştearnă pătura tăcerii peste imperfecţiunile celor aleşi. Figura marelui profet nu este numai un model, ci şi o lecţie întru smerire. Sau poate că succesiunea triumf-eşec vrea să ne arate cât de apropiate sunt una de cealaltă credinţa şi contestarea, succesul şi descurajarea. Credinţa nu este doar o istorie a succeselor, ci de ea ţine şi experienţa opoziţiei şi a respingerii. Acolo unde eforturile umane ale lui Ilie se dovedesc zadarnice, Dumnezeu îi revelează că şirul evenimentelor se află în mâinile Sale: există o rămăşiţă de credincioşi, de care profetul nu ştia, care constituie germenele unui nou Israel (3Rg. 19,18). Sintetizând, am putea spune că trei sunt ipostazele în care a fost imortalizat Ilie în textul din 3-4 Regi. Imaginea taumaturgului, căruia natura şi oamenii i se supun, este completată de cea a „apropiatului lui Dumnezeu", care vorbeşte cu Dumnezeu şi împlineşte cuvântul Domnului întocmai. În fine, pentru generaţiile următoare imaginea pregnantă este cea a profetului care luptă pentru cunoaşterea şi revelarea adevăratului Dumnezeu, meritând un sfârşit neobişnuit: este urcat la cer de Domnul.

Profetul Ilie în literatura patristică

În ansamblul literaturii patristice numele profetului Ilie este menţionat de aproape trei mii de ori. Acest amănunt statistic ne atrage deja atenţia asupra interesului deosebit al Părinţilor şi scriitorilor patristici pentru figura sfântului profet.

Am putea împărţi *grosso modo* interpretările patristice cu privire la figura lui Ilie în interpretări parenetice şi interpretări tipologice. Această împărţire generală corespunde şi zonelor de interes ale scriitorilor, care scriu fie pentru a oferi modele, fie pentru a arăta cum cele din Vechiul Testament s-au scris anticipându-L pe Hristos (Lc. 24,27). Alte două teme, dezbătute în Noul Testament de ucenicii Mântuitorului, sunt abordate de

scriitorii creştini: relaţia dintre Ilie şi Ioan Botezătorul[1] şi relaţia dintre Ilie şi Iisus[2]. Frecvent este menţionat şi postul profetului[3]. Drumul de patruzeci de zile al lui Ilie spre Horeb – timp în care el nu mănâncă nimic – este asociat cu postul lui Moise din Vechiul Testament şi cu postul Mântuitorului din Noul Testament. Postul face ca rugăciunea sfântului de oprire a ploii să fie ascultată. Legătura între post, înălţare, oprirea ploii, zelul profetului şi întâlnirea lui cu Dumnezeu pe muntele Horeb este o idee frecvent afirmată în literatura creştină timpurie. În fine, înălţarea lui Ilie şi starea profetului după ce a părăsit pământul, până la întoarcerea sa, sunt prilej de comentariu în literatura patristică[4].

În interpretările tipologice, Ilie apare de obicei ca *typos* al lui Hristos, unele fapte ale sale prefigurând fie activitatea Mântuitorului, fie destinul Bisericii. Începând cu Ciprian al Cartaginei, Ilie e văzut ca *typos* al lui Hristos, în vreme ce văduva reprezintă o prefigurare a Bisericii neamurilor[5]. Întreita întindere a profetului asupra copilului mort (doar în TM) este un simbol al Sfintei Treimi[6], ca şi vărsarea de trei ori a apei peste altarul de pe Carmel. Apa de pe Carmel a fost socotită ca o prefigurare a Botezului[7]. Corbii sunt socotiţi imagine a Bisericii provenite din păgâni[8].

În interpretările parenetice, Ilie este pentru Părinţi model de viaţă creştină (Clement al Romei[9], Iustin), martir pentru credinţă (Tertulian[10], Ciprian[11],

---

1. Iustin Martirul şi Filozoful, *Dialog cu Trifon* 8,3; 49; Tertulian, *De anima* 35,5 ş.u.
2. Atanasie, *Oratio de incarnatione Verbi* 38, SC 199.
3. Ambrozie, *De Helia et ieiunio* 1,1; 2,3; 3,4, CSEL 32/2, 411-413; Ioan Gură de Aur, *In Genesim homiliae* 1,2-3, PG 53,21-24; Augustin, *De doctrina christiana* 2,16,25.
4. Irineu al Lyonului, *Adversus haereses* 5,5,1 ş.u., SC 153; Tertulian, *De resurrectione mortuorum* 58,9, CChr.SL 2,1006 ş.u.; Augustin, *De Genesi ad litteram* 9,6, CSEL 28/1,273-275; Epifanie al Salaminei, *Ancoratus* 98,6 ş.u., GCS 25,119.
5. *De opere et eleemosynis* 17, PL 4, 601; Augustin, *In Johannis evangelium tractatus* 4,1-6, CChr.SL 36,31-34.
6. Ps.-Efrem (siriac), *Commentarius in libris regnorum*, în Assemani, Giuseppe S, *Bibliotheca orientalis Clementino-Vaticana I: De scriptoribus syris orthodoxis*, Hildesheim: Olms, 1975, pp. 486-520. În versiunea LXX, Ilie „suflă" de trei ori peste copil.
7. Grigore al Nyssei, *Oratio* 40: *In sanctum baptisma*, SC 358; *In diem luminum* 234-235, PG 46,577-600; Ambrozie, *De Helia et ieiunio* 22,83, CSEL 32/2, 411-465.
8. Cromatius al Aquileii, *Sermo 25*, SC 164.
9. *Epistula I ad Corinthios* 46, 1-2, SC 107.
10. *Scorpiace 8,3*, CChr.SL 2,1082 ş.u.
11. *Ad Fortunatum, De exhortatione martyrii* 9.

Afraat[12]), arhetip al monahului (Ieronim[13], Părinţii Capadocieni[14] ş.a.) sau *typos* al isihastului contemplativ (Efrem[15], Maxim[16], Martyrius-Sahdona[17], Grigore Palama[18], Grigore cel Mare[19]), al mijlocitorului (cântări liturgice bizantine şi orientale), mai rar al preotului (Afraat[20], Eusebiu al Emesei[21], Isidor al Sevillei[22]).

Unele texte dezvoltă o temă de origine iudaică, ce opune zelul profetului filantropiei divine. Profetul apare tot ca sfânt, plin de râvnă pentru Dumnezeu, însă tocmai exagerarea acestui atribut îl fac să nu vadă atributul ce caracterizează prin excelenţă lucrarea lui Dumnezeu: iubirea de oameni. Dumnezeu îl respectă şi îl iubeşte pe profetul său, dar zelul acestuia riscă să distrugă întreaga creaţie. De aceea, Creatorul, în chip ascuns, îl supune pe profet unei pedagogii divine: trimiterea la Cherit, apoi la Sarepta sunt de fapt „şiretlicuri divine", care au menirea de a-l face pe Ilie să-şi descopere propria slăbiciune omenească, să înceapă să simtă omeneşte şi să renunţe la zelul său teribil, în favoarea iubirii de oameni. Prima aluzie la acest motiv o aflăm la Irineu al Lyonului[23]. Grigore al Nyssei îl cunoştea şi el[24]. Motivul s-a dezvoltat spre două finaluri posibile, cu variaţii la rândul lor. În una din variante, Ilie cedează în final şi se smereşte asemenea lui Iov, în faţa atotputerniciei Creatorului, înţelegând că iubirea de oameni a lui Dumnezeu e prea mare ca să se poticnească de păcatele umane[25]. O rezonanţă diferită va cunoaşte motivul la Roman Melodul[26] şi în alte două texte înrudite.[27] Deoarece strategia divină îl lasă aici pe Ilie impasibil, Dumnezeu se vede

12. *Demonstrationes* 21,14, SC 359.
13. *Epistula 52,5*, PL 22,583.
14. De ex., Grigore al Nyssei, *De Virginitate* 6, SC 119.
15. Efrem (armean), *Imnele* 18 şi 19, PO 30,112-129.
16. *Quaestiones et dubia*, 185 (după ediţia lui J. H. Declerck, CChr.SG 10).
17. *Epistulae* 4,44, CSCO 255, Scriptores Syri; 113.
18. J. Meyendorff, 1973, *Défense des saints hésychastes* 1,3,24.
19. *In Ezechielem* II,1, 17-18, PL 76, 947-948.
20. *Demonstrationes* 15, SC 359.
21. *Fragmenta e catenis in Regnorum libros.*
22. *De ortu et obitu patrum* 35,61.
23. *Adversus Haereses* 4,20,10, SC 100/2.
24. *De pythonissa ad Theodosium episcopum*, PG 45,40-414.
25. Ps.-Ioan Gură de Aur, *In Martham, Mariam et Lazarum*, PG 61,701-706.
26. *Condac* 7,32, SC 99.
27. Vasile al Seleuciei, *Sermo XLI, In Eliam*, PG 85, 148-157; Ps.-Ioan Gură de Aur, *In Eliam prophetam sermo*, PG 56, 583-586.

pus în situația de a-l lua pe zelosul profet de pe pământ, pentru a nu nimici lumea; înălțarea lui Ilie devine în acest caz preludiul Întrupării Domnului.

Ilie, arhetip al monahului. Textul care l-a consacrat pe profetul Ilie ca arhetip al monahului este *Viața lui Antonie* redactată de Atanasie. Monahul creștin, consideră Antonie, are în modul de viață al lui Ilie, ca într-o oglindă, imaginea propriului mod de viață[28]. Fiindcă monahismul înseamnă și singurătate, două locuri sunt văzute, în textele patristice, ca fugă de lume și retragere în deșert: episodul de la Cherit (17,2-6) și fuga de Iezabel și călătoria la Horeb (19,3-8)[29]. În pustiul Cheritului, Efrem îl vede pe Ilie retrăind starea paradisiacă, când omul și animalele trăiau în deplină armonie. La fel cum fiarele și păsările se îmbrățișau cu Adam, corbii schimbă mângâieri cu Ilie. Afecțiunea dintre Ilie și corbi este atât de puternică, încât profetul părăsește valea Cherit noaptea, pentru ca păsările să nu-l vadă și să se întristeze. De poporul său fugise noaptea ca să nu-l vadă și să-l ucidă[30]. Ideea că ascetul ajunge să trăiască starea paradisiacă în pustiu este foarte răspândită în literatura monahismului timpuriu. Monahismul anahoretic se vede pe sine ca împlinind profețiile veterotestamentare despre pacea paradisiacă a vremurilor de pe urmă. De ce Ilie este privit de părinții Bisericii ca un arhetip monahal? Nu una din calitățile sau virtuțile sale (fecioria, singurătatea și fuga de lume, rugăciunea, sărăcia, postul, viața contemplativă, paternitatea spirituală), ci înlănțuirea lor fac din el o paradigmă a vieții monahale. Ordinul monahal al carmelitanilor se reclamă de la moștenirea spirituală a unei tradiții eremitice neîntrerupte de pe muntele Carmel. Ei se consideră fiii spirituali ai lui Ilie (*e.g.* un text din secolul al XIV-lea, *Liber de institutione primorum monachorum*).

Concluzia care se desprinde din cercetarea exegezei patristice este că, pentru Părinții Bisericii, Ilie era un model *viu*. Era implicat în greutățile lor, în luptele lor doctrinale, în clipele lor de eroism. De aici, înrolările sale sub diverse stindarde: ca martir, apoi monah, propovăduitor al unității celor două Testamente împotriva lui Marcion, martor al atotputerniciei harului divin împotriva lui Pelagius. Treptat s-au creionat diferitele trăsături ale profetului, după necesitățile fiecărei generații.

---

28. *Vita Antonii* 7, SC 400.

29. De ex., Ambrozie, *De Fuga Saeculi* 6,34, PL 14, 585-586; Metodiu al Olympului, *Convivium decem virginium* 10,3, SC 95.

30. Efrem (armean), *Imnele* 18 și 19, PO 30,112-129.

Trecut atât în calendarul creştin ortodox, cât şi în cel romano-catolic, profetul este sărbătorit în ziua de 20 iulie. În spiritualitatea populară românească, sfântul veghează şi contribuie la buna desfăşurare a ordinii cosmice. Sub „patronajul" sacru al profetului sunt puse ploile de vară. Când fulgeră şi tună, conform tradiţiei, Sfântul Ilie îl fugăreşte pe diavol. Sfântul este un paznic al dimensiunii sacre a existenţei şi intervine atunci când sărbătorile nu sunt respectate.

Pr. Constantin Oancea

3 Regi

1 1 Regele David era bătrân, înaintat în zile; îl înveleau cu haine şi nu se
încălzea. 2 Şi slujitorii lui au zis: „Să se caute pentru domnul nostru, regele,
o tânără fecioară, să stea lângă rege, să-l încălzească şi să se culce cu el;
atunci domnul nostru, regele, se va încălzi.” 3 Şi au căutat o tânără frumoasă
prin tot ţinutul lui Israel şi au găsit-o pe Abisac somanita şi au adus-o la
rege. 4 Fata era foarte frumoasă şi îi ţinea regelui de cald şi îi slujea; dar
regele n-a cunoscut-o.
5 Şi Adonias, fiul Agithei, s-a semeţit, zicând: „Eu voi fi rege!” Apoi
şi-a pregătit care [de luptă] şi călăreţi; şi cincizeci de bărbaţi care să alerge
înaintea lui. 6 Şi tatăl său nu l-a oprit niciodată, zicându-i: „De ce-ai făcut
aşa?” Căci el era tare frumos la chip şi îl zămislise după Abessalom. 7 El s-a
înţeles cu Ioab, fiul Saruiei, şi cu preotul Abiathar, care îl ajutau pe
Adonias, urmându-l. 8 Dar preotul Sadoc şi Banaias, fiul lui Iodae, profetul
Nathan şi Semei şi Rei şi vitejii lui David nu-l urmau pe Adonias. 9 Şi

---

1,4 „Fata”, *litt.* „tânăra”: Chiril al Ierusalimului (*Cateheze* XII,21) foloseşte acest loc pentru a demonstra echivalenţa dintre „(femeie) tânără” şi „fecioară” (echivalenţă care susţine profeţia mesianică din Isaia 7,14). Abisac este numită νεᾶνις, „tânără”, după ce la v. 2 se specifica faptul că era „fecioară”, παρθένος. ♦ Tânăra nu o înlocuia pe bătrâna regină, ci doar i se „adăuga” acesteia. Se menţionează aici, discret, neputinţa regelui David de a procrea, fapt care, în mentalitatea arhaică, era o dovadă a incapacităţii de a domni. Aşa se explică şi tentativele anturajului său de a acapara tronul.

1,5 Adonias se putea considera pe sine succesorul de drept al lui David la tronul lui Israel, fiind cel mai vârstnic dintre fiii lui rămaşi în viaţă.

1,7 „îl ajutau pe Adonias, urmându-l”, *litt.* „ajutau în urma lui Adonias”: semitism, *cf.* TM *wayya'z^{e}rū 'aẖarēy 'Adhonīyāh.*

1,9 „la piatra”, gr. μετὰ λίθου (ms Vaticanus, urmat de Rahlfs): calc după ebr. *'im 'ebhen,* sensul curent al lui *'im* fiind „cu” (*cf.* „Introducere” la 1 Regi, cap. V). Recensiunile lui Origen (Hexapla) şi Lucian au forma normală grecească παρὰ τὸν λίθον, „lângă piatra”. ♦ „piatra Zoeleth”: TM are *'ebhen hazzoẖeleth*, „piatra şarpelui” sau „piatra alunecării” – sens controversat. ♦ „Izvorul Rogel”: TM are *'Eyn Roghēl*, „Izvorul Înălbitorului” – la sud-est de Ierusalim (*cf.* Iis. Nav. 15,7; 18,16).

Adonias a jertfit oi şi viţei şi miei la piatra Zoeleth, cea de lângă Izvorul
Rogel, şi i-a chemat pe toţi fraţii săi şi pe toţi bărbaţii din Iuda, slujitori ai
regelui. [10] Iar pe profetul Nathan, pe Banaias, pe viteji şi pe fratele său
Solomon nu i-a chemat.
[11] Şi Nathan a grăit către Bersabea, mama lui Solomon, zicând: „N-ai
auzit că s-a făcut rege Adonias, fiul Agithei, iar domnul nostru David n-a
aflat? [12] Hai acum să-ţi dau sfat, ca să scăpaţi cu viaţă, şi tu şi fiul tău
Solomon: [13] intră la regele David şi vorbeşte-i, zicând: «Domnul meu, rege,
oare nu te-ai jurat tu roabei tale, zicând 'Fiul tău Solomon va domni după
mine şi el va sta pe tronul meu'? De ce domneşte acum Adonias?» [14] Şi
iată, pe când tu vei vorbi acolo cu regele, voi intra şi eu după tine şi voi
întregi cuvintele tale." [15] Şi Bersabea a intrat la rege în odaie; regele era
foarte bătrân şi Abisac somanita îi slujea regelui. [16] Bersabea s-a plecat şi
s-a închinat regelui: şi regele i-a zis: „Ce doreşti?" [17] Şi ea a răspuns: „O,
domnul meu, rege, tu însuţi i-ai jurat roabei tale pe Domnul Dumnezeul tău,
zicând: «Fiul tău Solomon va domni după mine şi el va şedea pe tronul
meu.» [18] Şi acum, iată, s-a făcut rege Adonias şi tu, domnul meu, rege, nu ai
aflat! [19] El a jertfit viţei şi miei şi oi o mulţime şi i-a chemat pe toţi fiii
regelui şi pe preotul Abiathar şi pe Ioab, căpetenia oştirii, dar pe robul tău,
pe Solomon, nu l-a chemat. [20] Şi tu, domnul meu, rege, ochii întregului
Israel [sunt aţintiţi] înspre tine ca să le vesteşti cine va şedea pe tronul

---

1,10 *Solomon*. Al treilea rege al lui Israel (971-931), numit „Iubitul Domnului" de către profetul Nathan (*cf.* nota la 2Rg. 12,25), este primul rege *dinastic*. A ajuns pe tron cu ajutorul mamei sale, Bersabea. Înţelepciunea sa a devenit repede legendară. Momentul consacrării îl reprezintă viziunea din Gabaon (*cf.* 3,4 şi nota), când Solomon îi cere lui Dumnezeu, ca unic dar, darul discernământului („inima" înţeleaptă). Epoca domniei lui Solomon a fost o epocă de aşezare şi de prosperitate deopotrivă materială şi spirituală. Tradiţia a perpetuat imaginea unui rege înţelept (*cf.* Sir. 47,14-17), autor al unui întreg ciclu sapienţial integrat în canonul ebraic şi, ulterior, creştin. Sacralizarea figurii lui Solomon va atinge apogeul în perioda elenistică, începând cu secolul al III-lea î.H., când partea de umbră a personajului (iubitor de femei, favorabil idolatriei etc.) dispare, lăsând locul numai părţii sale luminoase (*cf.* nota 5,10). Pentru creştini, începând cu Origen, Solomon a compus o trilogie destinată să ghideze sufletul omului spre desăvârşire. Această trilogie este compusă din Proverbe (cartea eticii); Ecleziastul (cartea „fizicii", în sensul antic al cuvântului, de „cosmologie"); Cântarea cântărilor (cartea metafizicii sau epopticii). Pentru un portret al lui Solomon în Biblie, Noul Testament şi tradiţia iudaică post-biblică, *cf.* Vladimir Peterca, *Regele Solomon în Biblia ebraică şi în cea grecească*, Iaşi, 1999.

domnului meu, regele, după el. 21 Când domnul meu, regele, se va culca alături de părinții săi, eu și fiul meu Solomon vom fi [găsiți] vinovați." 22 Și iată, pe când ea încă vorbea cu regele, a venit profetul Nathan. 23 Și i s-a dat de știre regelui: „Iată, profetul Nathan!" Și el s-a înfățișat înaintea regelui și s-a închinat până la pământ înaintea feței regelui. 24 Și Nathan a zis: „Domnul meu, rege, oare ai zis tu: «Adonias va domni după mine și el va sta pe tronul meu?» 25 Fiindcă el s-a coborât astăzi și a jertfit viței și miei și oi o mulțime și i-a chemat pe toți fiii regelui, și pe căpeteniile oștirii, și pe preotul Abiathar; și acum, iată, ei beau și mănâncă dinaintea lui și strigă: «Trăiască regele Adonias!» 26 Și pe mine însumi, robul tău, și pe preotul Sadoc, și pe Banaias, fiul lui Iodae, și pe Solomon, robul tău, nu ne-a chemat. 27 Oare cu voia domnului meu, regele, s-a făcut lucrul acesta și nu i-ai dat de știre robului tău cine va sta pe tronul domnului meu, regele, după el?" 28 A răspuns regele David și a zis: „Chemați-o la mine pe Bersabea!" Și ea a intrat la rege și a stat înaintea lui. 29 [Atunci] regele s-a jurat și a zis: „Viu este Domnul, care a izbăvit sufletul meu din tot necazul. 30 Precum ți-am jurat eu pe Domnul Dumnezeul lui Israel, zicând: «Solomon, fiul tău, va domni după mine, și el va sta pe tronul meu în locul meu», așa voi face chiar astăzi." 31 Și Bersabea s-a plecat cu fața până la pământ și i s-a închinat regelui și i-a zis: „Să trăiască domnul meu, regele David, până în veac!" 32 Și regele David a zis: „Chemați-i la mine pe preotul Sadoc, pe profetul Nathan și pe Banaias, fiul lui Iodae!" Și ei s-au înfățișat înaintea regelui. 33 Și regele le-a zis: „Luați cu voi pe robii domnului vostru și puneți-l pe fiul meu Solomon călare pe unul din catârii mei și coborâți-vă cu el la Gion. 34 Acolo, preotul Sadoc și profetul Nathan să-l ungă rege peste Israel. [Apoi] să sunați din trâmbiță și să ziceți: «Trăiască regele Solomon!» 35 El să șadă pe tronul meu și el să domnească în locul meu, căci

---

1,25 „viței și miei și oi": TM are „tauri și viței îngrășați și oi".

1,26 „Banaias" apare în LXX cu trei ortografii diferite pentru forma de nominativ singular: Βαναια, Βαναιου, respectiv Βαναιας. Nume propriu de la ebr. *Banāyāhū*, „YHWH a construit", războinic al lui David, fiul marelui preot Iodae (ebr. *Yehūyādā'*), fidel lui Solomon, care a devenit ulterior căpetenia oștirii în locul lui Ioab.

1,33 „Gion" (ebr. *Giḫōn*): un izvor la răsărit de Ierusalim (astăzi probabil *'Ain Sitti Maryām*).

1,35 TM are, în plus, la începutul versetului „Voi să veniți în urma lui, iar el...". ♦ „cârmuitor": gr. ἡγούμενος, împrumutat și de română sub forma „egumen", cu înțelesul de „mai mare peste obștea unei mânăstiri", „stareț", greaca păstrând sensul originar de

eu sunt cel care am poruncit să fie cârmuitor peste Israel şi Iuda." 36 Şi
Banaias, fiul lui Iodae, a răspuns regelui şi a zis: „Aşa să fie! Domnul
Dumnezeul domnului meu regele să adeverească. 37 Precum a fost Domnul
cu domnul meu, regele, aşa să fie şi cu Solomon şi să-i preamărească tronul
mai mult decât pe al domnului meu, regele David!" 38 Şi s-a dus preotul
Sadoc cu profetul Nathan şi cu Banaias, fiul lui Iodae, şi cherethiţii şi
phelethiţii, l-au pus pe Solomon pe catârul regelui David şi l-au adus la
Gion. 39 Şi preotul Sadoc a luat cornul cu untdelemn din cort şi l-a uns pe
Solomon, apoi a sunat din trâmbiţă şi tot poporul a strigat: „Trăiască regele
Solomon!" 40 Şi tot poporul s-a suit în urma lui dănţuind în hore şi vese-
lindu-se cu veselie mare, încât se rupea pământul de strigătul lor.

41 Iar Adonias şi cu toţi oaspeţii lui au auzit acestea tocmai când ispră-
veau de mâncat. Şi Ioab, auzind sunetul trâmbiţei, a zis: „Ce este cu larma
din cetate?" 42 Pe când încă vorbea, iată, intră Ionathan, fiul preotului
Abiathar. Şi Adonias a zis: „Intră, căci eşti bărbat viteaz şi aduci veşti
bune!" 43 Ionathan a răspuns şi a zis: „Şi încă cum! Domnul nostru, regele
David, l-a făcut rege pe Solomon; 44 şi a trimis regele cu el pe preotul
Sadoc, cu profetul Nathan, şi cu Banaias, fiul lui Iodae, pe cherethiţi şi pe
phelethiţi şi l-au aşezat pe catârul regelui; 45 iar preotul Sadoc şi profetul
Nathan l-au uns rege în Gion. Şi de acolo s-au suit veselindu-se şi a început
a vui cetatea. Aceasta e larma pe care aţi auzit-o. 46 Şi Solomon s-a aşezat
pe tronul de domnie 47 şi slujitorii regelui au intrat să-l binecuvânteze pe
domnul nostru, regele David, zicând: «Dumnezeu să facă numele lui

---

„călăuză", „povăţuitor". Cuvântul ebraic folosit aici (*nāghīdh*), diferit de termenul curent pentru rege (*melekh*), este primul titlu pe care l-au primit regii israeliţi (*cf.* 1Rg. 9,16; 25,30; etc.). Caracterul specific al regalităţii lui David consta în realizarea unităţii triburilor israelite.

1,36 „Domnul... să adeverească": TM are „aşa grăieşte YHWH...".

1,38 „cherethiţii şi phelethiţii", gr. ὁ χερεθθι καὶ ὁ φελεθθι (la singular!); în ebr. *hakk^erēthī w^ehapp^elēthī*: mercenari de origine străină (după nume, probabil cretani şi filisteni) în serviciul personal al regelui; *cf.* 2Rg. 8,18.

1,39 Cortul funcţiona ca sanctuar în Ierusalim înainte de construcţia Templului de către Solomon (2Rg. 6,17). Aici se afla un „corn cu untdelemn" (τὸ κέρας τοῦ ἐλαίου), recipient format dintr-un corn de animal, plin cu untdelemnul rezervat ungerilor rituale.

1,40 „dănţuind în hore", gr. ἐχόρευον ἐν χοροῖς: TM are „cântând din fluiere", dar unii comentatori (*e.g.* TOB) preferă varianta grecească, sprijinită şi de Syr. şi Aram., presupunând că e vorba de dansuri rituale.

1,47 „să-l binecuvânteze": aici, în sens de „a exprima o urare, a felicita".

Solomon, fiul tău, mai bun decât numele tău şi să-i facă tronul mai slăvit
decât tronul tău!» Iar regele s-a închinat de pe patul său. [48] Şi a grăit regele
aşa: «Binecuvântat fie Domnul Dumnezeul lui Israel, Cel ce a rânduit astăzi
ca unul din sămânţa mea să şadă pe tronul meu şi ochii mei îl văd!»"

[49] Atunci toţi oaspeţii lui Adonias s-au înspăimântat, s-au ridicat îndată
şi fiecare a luat-o pe calea sa. [50] Iar Adonias, temându-se de faţa lui Solomon,
s-a ridicat, s-a dus şi s-a apucat de coarnele altarului. [51] Şi i s-a dat de veste
lui Solomon: „Iată, Adonias s-a înspăimântat de regele Solomon şi se ţine
de coarnele altarului, zicând: «Să-mi jure mie astăzi regele Solomon că nu-l
va ucide cu sabia pe robul său!»" [52] Iar Solomon a zis: „Dacă va fi un
viteaz, nu-i va cădea pe pământ nici un fir de păr, dar dacă se va găsi în el
vreo răutate, atunci va fi dat morţii." [53] Şi regele Solomon a trimis să-l ia pe
sus de la altar. Şi acela a intrat şi i s-a închinat regelui Solomon. Şi Solomon
i-a zis: „Du-te la casa ta!"

2 [1] Şi i s-au apropiat lui David zilele să moară şi el i-a poruncit lui
Solomon, fiul său, zicându-i: [2] „Eu mă duc pe calea fiecărui pământean. Tu
întăreşte-te şi fii bărbat! [3] Păzeşte rânduielile Domnului Dumnezeului tău;
mergând în căile Lui să păzeşti poruncile Lui, îndreptările şi judecăţile care
sunt scrise în legea lui Moise, aşa încât să fii priceput în tot ceea ce vei

---

1,48 „sămânţa": opţiunile traducătorilor sunt diverse. În prezenta traducere, s-a optat pentru „sămânţă" în cazurile concrete de filiaţie şi pentru „seminţie" în cazul descendenţei mai îndepărtate („neam", „urmaşi").

1,50 „s-a dus şi s-a apucat de coarnele altarului": gestul lui Adonias, imitat şi de Ioab (*cf.* 2,28), indică faptul că el se punea sub ocrotirea sanctuarului lui Dumnezeu pentru a-şi scăpa viaţa. Vărsarea de sânge ar fi pângărit altarul, loc prin excelenţă inviolabil (ἄ-συλον; dar vezi şi nota 2,29). Această practică (*asylum petere*) se va menţine şi în preajma sanctuarelor creştine.

1,52 „viteaz", gr. υἱὸς δυνάμεως, *litt.* „fiul puterii": calc după ebr. *ben ḥayil.* Al doilea cuvânt înseamnă „forţă, putere", dar şi „eficienţă, valoare".

2,2-4 Sfaturile lui David către Solomon reiau cuvintele cu care Dumnezeu îl încurajează pe Iisus Nave la începutul misiunii sale (*cf.* Iis. Nav. 1,6-8).

2,2 „Eu", gr. ἐγώ εἰμι, *litt.* „Eu sunt", traduce adesea forma emfatică a pronumelui personal (pers. I pl.), ebr. *'anokhī.* ♦ „fiecărui pământean": *litt.* „a tot pământul", gr. πάσης τῆς γῆς.

2,3 „aşa încât să fii priceput... poruncesc": TM are „ca să izbândeşti în tot ce faci şi plănuieşti". Supunerea faţă de Lege, care dă „pricepere", „înţelegere", este o temă importantă în LXX (*cf.* Iis. Nav. 1,7-8; Deut. 29,8).

săvârşi, câte ţi le poruncesc, 4 ca să întărească Domnul cuvântul Său, pe
care l-a grăit, zicând: «Dacă fiii tăi îşi vor păzi calea ca să umble înaintea
Mea întru adevăr, din toată inima lor şi cu tot sufletul lor, [îţi făgăduiesc că]
nu-ţi va lipsi bărbat de pe tronul lui Israel.» 5 Dar tu ştii câte mi-a făcut
Ioab, fiul Saruiei, şi câte a făcut celor două căpetenii ale oştirii lui Israel,
lui Abenner, fiul lui Ner, şi lui Amessai, fiul lui Iether, pe care i-a omorât;
a vărsat sânge de război în vreme de pace, a vărsat sânge nevinovat pe
cingătoarea de pe mijlocul lui şi pe încălţămintea din picioarele lui. 6 Să faci
după înţelepciunea ta şi să nu-i cobori cu pace căruntețea lui în lăcaşul
morţilor. 7 Dar cu fiii lui Berzelli Galaaditul să fii milostiv; ei să fie printre
cei care mănâncă la masa ta, căci şi ei mi-au fost aproape când cu fuga mea
din faţa lui Abessalom, fratele tău. 8 Şi iată, este cu tine Semei, fiul lui Gera,
fiul lui Iemeni din Baurim, care m-a blestemat cu dureros blestem în ziua
când am venit la Tabere; şi el a coborât să-mi iasă înainte la Iordan; şi eu
i-am jurat lui pe Domnul, zicând: «Nu te voi ucide cu sabia.» 9 Dar tu să
nu-l socoteşti fără vină, căci eşti om înţelept, şi vei şti ce să faci cu el şi să-i
cobori căruntețea însângerată în lăcaşul morţilor."

10 Si David s-a culcat alături de părinţii săi şi se află îngropat în cetatea
lui David. 11 Şi zilele cât David a fost rege peste Israel au fost patruzeci de
ani; în Hebron a fost rege şapte ani, şi în Ierusalim, treizeci şi trei de ani.

12 Solomon s-a aşezat pe tronul tatălui său David, la [vârsta de] doisprezece ani, iar domnia s-a întărit foarte.

13 Şi Adonias, fiul Agithei, a intrat la Bersabea, mama lui Solomon, şi i
s-a închinat. Ea i-a zis: „Cu pace ţi-e venirea?" Şi el a răspuns: „Cu pace.

2,5 „a vărsat sânge de război în vreme de pace": *litt.* „a rânduit (ἔταξεν) sângele războiului în pace".

2,8 „fiul lui Iemeni": TM are „beniaminitul" ♦ „am venit la Tabere": TM are „am plecat la Maḫanāyim" (gr. traduce toponimul). ♦ „Nu te voi ucide", gr. εἰ θανατώσω σε, *litt.* „dacă te voi ucide": formulă obişnuită de jurământ în forma unei propoziţii condiţionale; se presupune o regentă care cuprinde nenorocirile ce se vor abate asupra celui care îşi calcă jurământul. În vechime, blestemul o dată rostit era considerat ireversibil. Deoarece jurase să nu-l omoare pe Semei, David n-a putut-o face, însă, pentru că, după concepţia de atunci, păcatul continuă să apese asupra întregii comunităţi atâta vreme cât vinovatul nu e pedepsit, îi porunceşte lui Solomon să-l înlăture. În aceeaşi situaţie se află şi Ioab (2,5-6).

2,12 „la [vârsta de] doisprezece ani": nu apare în TM. ♦ „s-a întărit", gr. ἡτοιμάσθη, *litt.* „s-a pregătit" *i.e.* „a fost gata pe deplin".

14 Am o vorbă să-ţi spun." Ea a zis: „Grăieşte!" 15 Şi el i-a zis: „Tu ştii că a
mea era domnia şi că tot Israelul mă privea ca pe un rege. Dar domnia s-a
întors de la mine şi a ajuns la fratele meu; de la Domnul i s-a rânduit lui.
16 Acum am şi eu a te ruga un singur lucru, dar să nu-ţi întorci faţa [de
la mine]!" Şi Bersabea i-a zis: „Spune!" 17 Şi el i-a zis: „Spune-i regelui
Solomon, – că doar nu-şi va întoarce el faţa de la tine! – să mi-o dea de
soţie pe Abisac somanita." 18 A zis Bersabea: „Bine! Eu însămi am să-i
vorbesc regelui pentru tine." 19 Şi Bersabea a intrat la regele Solomon, ca
să-i vorbească pentru Adonias. Şi regele s-a ridicat în întâmpinarea ei, a
îmbrăţişat-o şi s-a aşezat pe tronul său. Şi s-a adus un tron pentru mama
regelui şi ea s-a aşezat de-a dreapta lui 20 şi i-a zis: „Am şi eu o mică rugă-
minte la tine; să nu-ţi întorci faţa!" Regele i-a răspuns: „Cere, maica mea, şi
nu mă voi întoarce de la tine." 21 Şi ea a zis: „Abisac somanita să-i fie dată
de soţie lui Adonias, fratele tău." 22 Atunci regele Solomon a răspuns maicii
sale şi i-a zis: „De ce ai cerut-o pe Abisac pentru Adonias? Cere pentru el şi
domnia, fiindcă el este fratele meu mai mare şi cu el este prieten şi preotul
Abiathar şi Ioab, fiul Saruiei, mai-marele oştirii!" 23 Şi s-a jurat regele
Solomon pe Domnul, zicând: „Aşa să-mi facă mie Dumnezeu, ba încă şi mai
rău, dacă Adonias n-a spus acest cuvânt împotriva vieţii lui! 24 Acum, viu
este Domnul, care m-a pregătit şi m-a aşezat pe tronul tatălui meu David şi
mi-a făcut mie casă, după cum a grăit Domnul: astăzi Adonias va fi dat
morţii." 25 Şi regele Solomon l-a dat pe mâna lui Banaias, fiul lui Iodae, şi
[acela] l-a ucis; şi a murit Adonias în ziua aceea.

2,15 „mă privea ca pe un rege": *litt.* „a pus faţa (ochii) pe mine ca să domnesc", gr. ἐπ'ἐμὲ ἔθετο πᾶς ὁ Ισραηλ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ εἰς βασιλέα.

2,17 Posedarea femeii regelui era considerată un semn al dreptului la tron, *cf.* mai jos v. 22 şi 2Rg. 3,7; 16,21-22.

2,19 Locul din dreapta cuiva era de cinste (*cf.* Ps. 44,10; 109,1). Mama regelui, numită ἡγουμένη în **15,13**, se bucura de o cinstire deosebită, cuvenită rangului ei. Astfel, în 2,13, se spune că Adonias i se „închină" (προσεκύνησεν αὐτῇ). Spre deosebire de textul ebraic, care îi atribuie aici lui Solomon acelaşi gest (*wayyiş^etahū lāh*), LXX traduce κατεφίλησεν αὐτήν: „a îmbrăţişat-o", un gest mai potrivit cu „marele Solomon" (*cf.* Petercă, V., 1999, p. 126).

2,22 „şi cu el este prieten şi preotul...": TM are „pentru el şi pentru preotul...".

2,23 „ba încă şi mai rău": *litt.* „şi să-mi mai adauge" (gr. τάδε ποιήσαι μοι ὁ θεὸς καὶ τάδε προσθείη; ebr. *koh ya'aśeh lī 'Elohīm w^ekhoh*) – formulă tipică de jurământ (compară cu rom. „Să mă bată Dumnezeu dacă...").

26 Apoi regele i-a zis preotului Abiathar: „Fugi la moşia ta din Anathoth,
fiindcă astăzi eşti vrednic de moarte. Dar nu te voi ucide, căci ai purtat chi-
votul legământului Domnului în faţa tatălui meu şi ai răbdat toate necazu-
rile pe care le-a răbdat şi tatăl meu." 27 Şi Solomon l-a scos pe Abiathar din
preoţia Domnului, ca să se împlinească cuvântul Domnului pe care îl grăise
Domnul asupra casei lui Eli în Selom. 28 Şi vestea a ajuns până la Ioab, fiul
Saruiei – căci şi Ioab îl urmase pe Adonias şi nu pe Solomon –, şi atunci
Ioab a fugit în cortul Domnului şi s-a prins de coarnele altarului. 29 Şi i-au
dat de ştire lui Solomon: „Ioab a fugit în cortul Domnului şi, iată, se ţine de
coarnele altarului." Atunci regele Solomon a trimis la Ioab, zicând: „Ce ai
de ai fugit la altar?" A răspuns Ioab: „Fiindcă m-am temut de faţa ta, am
fugit la Domnul." Atunci regele Solomon l-a trimis pe Banaias, fiul lui
Iodae, zicându-i: „Du-te, omoară-l şi îngroapă-l!" 30 Şi s-a dus Banaias, fiul
lui Iodae, la Ioab, în cortul Domnului, şi i-a zis: „Aşa grăieşte regele: «Ieşi
afară!»" Şi Ioab a răspuns: „Nu ies, fiindcă aşa am să mor." Şi Banaias, fiul
lui Iodae, s-a întors şi i-a spus regelui Solomon: „Acestea le-a grăit Ioab şi
acestea mi le-a răspuns." 31 A zis regele: „Du-te şi fă cu el precum a zis; ia-i
viaţa şi-l îngroapă! Astăzi vei ridica de la mine şi de la casa tatălui meu
sângele pe care Ioab l-a vărsat fără vină; 32 Domnul a întors sângele fără-
delegii lui asupra capului lui, după cum le-a ieşit în cale celor doi oameni
mai drepţi şi mai buni decât el şi i-a omorât cu sabia, iar tatăl meu David nu
a ştiut de sângele lor: pe Abenner, fiul lui Ner, căpetenia oştirii lui Israel, şi
pe Amessa, fiul lui Iether, căpetenia oştirii lui Iuda. 33 Şi s-a întors sângele
lor pe capul lui şi pe capul seminţiei lui până în veac, iar David şi seminţia
lui şi casa lui şi tronul lui să aibă pace până în veac de la Domnul!" 34 Şi
Banaias, fiul lui Iodae, a năvălit asupra lui Ioab şi l-a ucis, apoi l-a îngropat
în casa lui din pustie. 35 Şi în locul lui regele l-a pus pe Banaias, fiul lui

---

2,26 „fiindcă astăzi eşti vrednic de moarte. Dar nu te voi ucide...": TM are „fiindcă eşti vrednic de moarte, dar nu te voi ucide astăzi".

2,27 „ca să se împlinească cuvântul Domnului": *cf.* 1 Regi 2,30-36.

2,29 Ioab se credea ameninţat doar de participarea la „lovitura de stat" a lui Adonias, dar Solomon îl urmăreşte şi pentru alte învinuiri; *cf.* 2,5. Legea (Ex. 21,14) nu permitea celui ce ucide cu premeditare să fie protejat de altar (*cf.* nota 1,50). ♦ Secvenţa de la „Atunci regele Solomon a trimis..." până la „...am fugit la Domnul" nu apare în TM. ♦ „şi îngroapă-l": nu apare în TM.

2,32 „sângele fărădelegii lui": TM are „sângele lui".

2,33 „Şi s-a întors...": TM are „Şi să se întoarcă...".

2,35 „şi domnia s-a aşezat temeinic în Ierusalim": nu apare în TM.

Iodae, căpetenie peste oaste şi domnia s-a aşezat temeinic în Ierusalim, iar
pe Sadoc preotul l-a pus regele ca mare preot în locul lui Abiathar.
35a Şi i-a dat Domnul lui Solomon chibzuinţă şi foarte multă înţelepciune
şi lărgime de inimă cât nisipul [de la ţărmul] mării. 35b Şi chibzuinţa lui
Solomon a sporit cu mult peste chibzuinţa celor din vechime; mai mult
decât a tuturor înţelepţilor Egiptului.
35c Şi a luat-o de soţie pe fiica lui Faraon şi a adus-o în cetatea lui David
până ce şi-a isprăvit el casa lui, căci mai întâi de toate [a terminat] Casa
Domnului şi zidul dimprejurul Ierusalimului. În şapte ani le-a făcut şi le-a
isprăvit. 35d Solomon avea şaptezeci de mii de purtători de poveri şi optzeci
de mii de pietrari la munte. 35e Şi a făcut Solomon „marea" cu proptelele ei,
şi spălătoarele cele mari, şi stâlpii, şi fântâna din curte, şi marea de aramă.
35f Şi a zidit cetăţuia cu întăriturile ei şi a făcut o trecere prin [zidul] cetăţii
lui David şi astfel fata Faraonului s-a mutat din cetatea lui David în casa ei
pe care i-o clădise. Atunci a zidit cetăţuia. 35g Şi Solomon aducea de trei ori
pe an arderi de tot şi [jertfe de] pace pe altarul pe care îl zidise Domnului
şi tămâia dinaintea Domnului. Şi a isprăvit Casa. 35h Aceştia sunt mai-marii
numiţi peste lucrările lui Solomon: trei mii şase sute de supraveghetori peste
poporul care făcea lucrările. 35i Şi a zidit Assur, Magdo, Gazer, Baithoronul
de Sus şi Baalath. 35k Dar numai după ce a zidit Casa Domnului şi zidul de
împrejmuire al Ierusalimului, după aceea a zidit aceste cetăţi.
35l Pe când încă trăia David, îi poruncise lui Solomon, zicând: „Iată, cu
tine este Semei, fiul lui Gera, din seminţia lui Iemini din Hebron. 35m Acesta
m-a blestemat cu dureros blestem în ziua când am venit la Tabere 35n iar el mi-a
ieşit înainte şi m-am jurat pe Domnul cu privire la el, zicând: «Nu va fi ucis
de sabie!» 35o Dar tu să nu-l socoteşti fără vină, căci eşti bărbat priceput şi

---

2,35a-o Aceste versete există doar în LXX; a-b constituie o reproducere aproape identică a textului din 5,9-10, comun de altfel cu TM.

2,35a „chibzuinţă şi (...) înţelepciune", gr. φρόνησιν καὶ σοφίαν. ♦ „lărgime de inimă cât nisipul": gr. καρδία (ebr. *lēbh*) nu desemnează aici pur şi simplu organul inimii, ci arată, ca pretutindeni în mediul semit şi adeseori la Părinţii Bisericii, sediul facultăţilor intelective şi al afectivităţii superioare. „Ce implică expresia *ca nisipul*? Învăţătorii noştri spun că i-a dat atâta înţelepciune câtă [i-a dăruit] întregului Israel; după cum se deduce din textul *iar numărul fiilor lui Israel va fi ca nisipul mării.*" (*Midraş Rabbah*, Num. 19,3, *apud* Petercă, V., 1999, p. 133).

2,35n „Nu va fi ucis de sabie", *litt.* „Dacă va fi ucis de sabie". Aceeaşi formulare eliptică a unui period condiţional ca în v. 8, vezi nota *ad locum*.

vei şti ce să faci cu el şi să-i cobori căruntețea însângerată în lăcaşul mor-
ților.” Atunci regele a chemat pe Semei şi i-a zis: 36 „Zideşte-ți o casă în
Ierusalim şi locuieşte acolo. Şi de acolo să nu ieşi nicidecum! 37 Căci în
ziua în care vei ieşi şi vei trece dincolo de pârâul Kedron, ştiut să-ți fie că
negreşit vei muri, iar sângele tău va fi asupra capului tău.” Şi regele l-a pus
să jure chiar în ziua aceea. 38 A zis Semei către rege: „Bun cuvânt ai grăit,
domnul meu, rege! Aşa va face robul tău.” Şi Semei a locuit în Ierusalim
trei ani. 39 Şi s-a întâmplat că, după trei ani, doi robi ai lui Semei au fugit la
Anchus, fiul lui Maacha, regele din Geth. Şi i s-a dat de veste lui Semei:
„Iată, robii tăi sunt în Geth.” 40 S-a ridicat Semei, a pus şaua pe asin şi s-a
dus în Geth la Anchus, ca să-şi caute robii. Şi a mers Semei de şi-a adus
robii din Geth. 41 Şi i s-a dat de ştire lui Solomon: „A plecat Semei din
Ierusalim la Geth şi i-a adus înapoi pe robii săi.” 42 Atunci a trimis regele
să-l cheme pe Semei şi i-a zis: „Nu te-am pus eu să juri pe Domnul şi nu
ți-am dat mărturie zicând: «În ziua în care vei ieşi din Ierusalim şi te vei
duce ori la dreapta ori la stânga, ştiut să-ți fie că negreşit vei muri?» 43 De
ce n-ai păzit jurământul Domnului şi porunca pe care ți-am dat-o?” 44 A
[mai] zis regele către Semei: „Tu îți ştii toată răutatea pe care a cunoscut-o
inima ta; câte i-ai făcut lui David, tatăl meu; dar Domnul a întors răutatea ta
asupra capului tău. 45 Regele Solomon este binecuvântat şi tronul lui David
să fie pregătit înaintea Domnului de-a pururi.” 46 Şi regele Solomon a porun-
cit lui Banaias, fiul lui Iodae, şi acesta s-a dus şi l-a omorât. Şi [aşa] a murit.
46a Regele Solomon era foarte chibzuit şi înțelept, iar Iuda şi Israel erau
foarte mulți, precum nisipul mării, mâncând şi bând şi veselindu-se. 46b Şi
Solomon era domn peste toate regatele; şi-i aduceau daruri şi-i slujeau lui

2,37 „sângele tău va fi asupra capului tău”: expresie semitică, însemnând „numai tu vei fi vinovat de moartea ta”. ♦ „Şi regele l-a pus să jure chiar în ziua aceea”: nu apare în TM.

2,41 „şi i-a adus înapoi pe robii săi”: TM are „şi s-a întors”.

2,42 „negreşit vei muri”, *litt.* „de moarte vei muri” (θανάτῳ ἀποθανῇ): calc după expresia ebraică ***mōth tāmūth***.

2,44 „Tu îți ştii toată răutatea pe care a cunoscut-o inima ta; câte i-ai făcut lui David”: TM are „Tu ştii şi inima ta ştie tot răul pe care l-ai făcut lui David”.

2,46a-l Nu există în TM. Textul se regăseşte însă, în linii mari, în alte locuri (*cf.* de ex. 5,1-7).

2,46c „să deschidă bogățiile”, gr. διανοίγειν τὰ δυναστεύματα, *litt.* „să deschidă ceea ce se află în stăpânirea”, *i.e.* „să se folosească de resursele/bogățiile Libanului” (*cf.* LSJ δῦναστευμα).

Solomon în fiecare zi a vieții lui. 46c Şi Solomon a început să deschidă bogă-
țiile Libanului, 46d şi a zidit Thermai în pustie. 46e Iată masa lui Solomon:
treizeci de măsuri de făină aleasă, şaizeci de măsuri de făină obişnuită, zece
juncani aleşi, douăzeci de boi de păşune, o sută de oi, pe lângă cerbi şi
căprioare şi păsări alese de câmp. 46f Căci domnea peste toate [hotarele] de
dincoace de Fluviu, de la Raphi până la Gaza, şi peste toți regii de dincoace
de Fluviu; 46g şi avea pace din toate părțile, de jur împrejur, iar Iuda şi Israel
trăiau liniştiți fiecare sub via lui şi sub smochinul lui, mâncând şi bând, de
la Dan până la Bersabea, în toate zilele lui Solomon.

46h Iată căpeteniile lui Solomon: Azariu, fiul preotului Sadoc; Orniu, fiul
lui Nathan, mai-marele peste supraveghetori; Edram, mai-marele peste casa
[rege]lui; Suba, scrib; Basa, fiul lui Achithalam, cronicar; Abi, fiul lui Ioab,
căpetenia oştirii; şi Achire, fiul lui Edrai, peste dări; Banaia, fiul lui Iodae,
peste gospodărie şi cărămidărie; Zachur, fiul lui Nathan, sfetnic. 46i Şi Solomon
avea patruzeci de mii de iepe de prăsilă pentru carele de luptă şi douăspre-
zece mii de călăreți. 46k Şi domnea peste toți regii de la Fluviu şi până la
ținutul Străinilor şi până la hotarele Egiptului. 46l Solomon, fiul lui David, a
domnit peste Israel şi Iuda în Ierusalim.

3 [1] 2 Dar poporul încă mai ardea tămâie pe înălțimi, fiindcă până atunci
nu se zidise casă numelui Domnului. 3 Şi Solomon Îl iubea pe Domnul

---

2,46f „de dincoace de Fluviu": gr. πέραν τοῦ ποταμοῦ traduce ebr. *'ēbher hannāhār*, *litt.* „peste fluviu", ce desemnează regiunea dintre Eufrat şi Mediterana, adică provincia Transeuphratene din imperiul pers (*cf.* nota la 5,1).

2,46g „liniştiți", gr. πεποιθότες: *litt.* „încrezători".

2,46k „ținutul Străinilor": gr. γῆ ἀλλοφύλων, *litt.* „pământul celor de alt neam" se referă la teritoriul filistenilor (*cf.* nota la 1Rg. 4,1).

3,1 Versetul 1 lipseşte în LXX (recensiunea origeniană are, în loc de 2,46 a-l, un verset foarte apropiat de 3,1 TM). TM are „Solomon a ajuns ginerele lui Faraon, regele Egiptului: a luat-o de soție pe fiica lui Faraon şi a adus-o în cetatea lui David, până când şi-a construit casa lui, Casa Domnului şi zidul Ierusalimului de jur împrejur". Un text aproape identic se află în LXX la 5,14a.

3,2 „ardea tămâie": TM are „aducea jertfe". ♦ „Înălțimile" sunt vârfuri naturale (*cf.* nota la 1Rg. 9,12) sau artificiale pe care canaanenii aduceau jertfe zeilor lor şi practicau rituri de fertilitate (între care prostituția sacră) şi cultul morților. Pe aceste locuri înalte se aflau altare simple; o stelă de piatră, simbolizând probabil divinitatea, şi un stâlp sacru, semn al zeiței Aşera sau, mai probabil, simbol falic (*cf.* nota la 1Rg. 7,3-4). Acestor locuri li se asociază adesea arbori sacri sau dumbrăvi sacre. O dată cu venirea evreilor în

astfel încât umbla după poruncile tatălui său David, numai că aducea jertfe
şi ardea tămâie pe înălţimi. 4 Şi s-a ridicat şi s-a dus în Gabaon ca să jert-
fească acolo, fiindcă acela era [locul] cel mai înalt şi mare. Solomon a adus
pe altarul din Gabaon o mie de arderi de tot. 5 Şi Domnul i s-a arătat lui
Solomon noaptea în vis; şi Domnul i-a spus lui Solomon: „Cere ceva pentru
tine!" 6 Şi Solomon a zis: „Tu ai făcut mare milă cu robul Tău David, tatăl
meu, după cum a umblat dinaintea Ta întru adevăr şi dreptate şi cu inimă
cinstită faţă de Tine. Tu i-ai păstrat mila aceasta mare încât l-ai aşezat pe
fiul lui pe tronul lui, aşa cum este astăzi. 7 Şi acum, Doamne Dumnezeul

---

Palestina, aceştia adoptă uneori cultul adus pe înălţimi, adresându-l lui Dumnezeu (*cf.* nota la 1Rg. 15,12). Din cauza riscului de contaminare cu idolatria, el este condamnat în Deut. 12. Mai ales după construirea Templului, sanctuarele de pe înălţimi (ebr. pl. *bāmōth*) sunt perimate, părând a fi socotite idolatre chiar atunci când erau folosite de închinătorii lui YHWH. Sincretismul cultului adus pe înălţimi menţinea în mintea închinătorilor confuzii în ceea ce priveşte persoana şi natura divinităţii adorate. Cărţile Regilor par să-l judece pe Solomon prin prisma acestei interdicţii. Profeţii (Os. 10,8; Am. 7,9; Ier. 3,2; Iez. 20,28-29; etc.) condamnă cu hotărâre, în numele Domnului, aceste practici. Abia în timpul lui Ezechia (716-687: 4Rg. 18,4), şi mai ales la reforma lui Iosia din 622 î.H., au fost interzise aceste sacrificii (4Rg. 23,5.15.19). De acum înainte toate ceremoniile sacre ale poporului lui Israel trebuiau celebrate în Templul de la Ierusalim. Totuşi, practica sacrificiilor pe înălţimi nu a încetat decât o dată cu reîntoarcerea din captivitatea babiloniană.

3,4 „Gabaon": la venirea israeliţilor în Canaan, Gabaon era o cetate importantă locuită de horiţi (chorrei). Mai târziu, ea a fost pusă deoparte pentru leviţi (Iis. Nav. 18,25). Aici se afla „o piatră mare", probabil un loc de cult, unde se aduceau sacrificii. Cetatea se afla pe locul actualei localităţi El-Jib, la 9 km nord de Ierusalim. ♦ „[locul] cel mai înalt şi mare": TM are „înălţimea cea mare".

3,5-9 Această relatare îl arată pe rege ca mijlocitor între Dumnezeu şi popor. Prin persoana regelui guvernează Dumnezeu, iar regele este doar un instrument al Său. Solomon, ca şi iluştrii săi predecesori, regi sau judecători, era în legătură directă cu Dumnezeu şi era rege nu numai în virtutea unui drept ereditar, oricând contestabil, ci prin voia Lui. Regalitatea nu era un privilegiu personal, ci o datorie de slujire înaintea lui Dumnezeu pentru poporul Său. De această dată regele nu cere favoruri personale, ci înţelepciune („inimă, ca să asculte şi să judece poporul întru dreptate şi să deosebească binele de rău" – v. 9) cu alte cuvinte capacitatea de a-şi îndeplini cum se cuvine datoria pentru binele poporului său.

3,6 „milă": gr. ἔλεος traduce aici, ca de obicei, ebr. *ḥesedh*, „bunătate, bunăvoinţă, îndurare".

3,7 „un copil mic": gr. παιδάριον μικρόν are şi sensul de „mic slujitor", chiar „tânăr sclav" ♦ „să mă port", gr. τὴν ἔξοδον καὶ τὴν εἴσοδόν μου, *litt.* „ieşirea mea şi intrarea mea": calc după expresia ebraică *ṭē'th wābho'*, „intrare şi ieşire", în sens de „comportare".

meu, Tu ai pus pe robul Tău în locul lui David, tatăl meu, dar eu sunt un
copil mic şi nu ştiu să mă port. [8] Iar robul Tău este în mijlocul poporului
Tău, pe care l-ai ales, un popor mare, care nu se poate număra. [9] Să dai
robului Tău inimă, ca să asculte şi să judece poporul Tău întru dreptate şi să
deosebească binele de rău; că cine ar fi în stare să judece pe acest măreţ
popor al Tău?" [10] Şi a plăcut înaintea Domnului că Solomon i-a cerut acest
lucru. [11] Şi Domnul i-a grăit: „Fiindcă ai cerut de la Mine lucrul acesta şi
n-ai cerut pentru tine zile îndelungate, nici n-ai cerut bogăţie şi nici n-ai
cerut sufletele vrăjmaşilor tăi, ci ai cerut pentru tine pricepere ca să asculţi
judecata, [12] iată, am făcut după cuvântul tău; ţi-am dat inimă chibzuită şi
înţeleaptă cum n-a mai fost până la tine; şi nici după tine nu se va ivi cineva
asemenea ţie. [13] Eu ţi-am dat şi ceea ce tu n-ai cerut: şi bogăţie, şi slavă,
cum n-a mai fost nimeni între regi asemenea ţie. [14] Şi dacă vei umbla în
calea Mea, ca să păzeşti poruncile Mele şi rânduielile Mele, precum a
umblat David, tatăl tău, voi înmulţi şi zilele tale." [15] Şi s-a trezit Solomon
şi, iată, [fusese] un vis. Atunci s-a ridicat şi s-a dus la Ierusalim şi a stat în
faţa altarului de dinaintea chivotului legământului Domnului, în Sion, şi a
adus arderi de tot şi a făcut [jertfe] de pace şi a dat un ospăţ mare pentru el
şi pentru toţi slujitorii săi.

[16] Atunci s-au înfăţişat regelui două femei desfrânate şi au stat în faţa
lui. [17] Şi a zis una dintre femei: „Rogu-mă, stăpâne! Eu şi femeia asta
locuim în aceeaşi casă şi am născut în casă. [18] Şi s-a întâmplat că, a treia zi,
după ce am născut eu, a născut şi femeia asta. Şi eram numai noi singure şi

---

3,9 „să deosebească", gr. συνίειν, „a înţelege, a pricepe"; *cf.* şi nota 2,3 ♦ „măreţ": gr. βαρύς, *litt.* „greu", despre oameni „de vază", „nobili", „puternici"; reproduce ebr. *kābhēdh* „greu", „important", „slăvit". ♦ „să judece" nu se referă numai la aspectul judiciar, ci mai păstrează vechiul sens de „a guverna" (*cf.* Judecătorii).

3,11 „pricepere": gr. σύνεσις echivalează aici ebr. *hābhīn* (*BYN*), „înţelegere, discernământ".

3,12 „chibzuită şi înţeleaptă", gr. φρονίμη καὶ σοφή – ebr. *hākhām... nābhōn* (*cf.* şi 5,9).

3,13 În TM, finalul versetului este: „nu va mai fi nimeni ca tine printre regi, în zilele tale."

3,15 „în faţa altarului de dinaintea chivotului legământului Domnului, în Sion": TM are „în faţa chivotului legământului Domnului".

3,16-18 „Judecata lui Solomon" îi vădeşte înţelepciunea, care nu constă în erudiţie sau speculaţie filozofică, ci în capacitatea de a discerne şi a stabili adevărul în situaţii concrete.

nu mai era nimeni cu noi în casă în afară de noi două. [19] Şi, într-o noapte, a murit fiul acestei femei, fiindcă ea a adormit peste el. [20] Şi s-a sculat în mijlocul nopţii şi mi-a luat fiul din braţe şi l-a culcat la sânul ei, iar pe fiul ei cel mort mi l-a pus mie la sân. [21] Şi m-am sculat dimineaţa să-mi alăptez fiul şi acela era mort, şi, iată, l-am privit cu luare aminte dimineaţa, şi, iată, nu era fiul meu pe care l-am născut!" [22] Şi cealaltă femeie a răspuns: „Ba nu! Cel care trăieşte este fiul meu, iar cel care a murit este fiul tău." [Aşa] au vorbit ele înaintea regelui. [23] Şi regele le-a zis: „Tu zici: «Fiul meu este cel viu şi fiul ei este cel mort»; iar tu zici: «Ba nu, ci fiul meu este cel viu, iar fiul tău este cel mort!»" [24] Şi regele a zis: „Aduceţi-mi o sabie!" Şi au adus o sabie înaintea regelui. [25] Şi regele a zis: „Tăiaţi în două pruncul cel viu, sugarul, şi daţi-i o jumătate din el acesteia şi cealaltă jumătate celeilalte!" [26] Atunci femeia al cărei copil era viu a răspuns şi a zis către rege (căci îi sărise inima pentru fiul ei): „Vai mie, stăpâne! Daţi-i ei pruncul şi nu-l daţi morţii!" Dar cealaltă zicea: „Nu, să nu fie nici al meu, nici al ei, tăiaţi-l!" [27] Atunci regele a zis: „Daţi copilul celei care a spus: «Daţi-i ei pruncul şi nu-l daţi morţii!», căci aceasta este mama lui." [28] Şi a auzit întregul Israel despre această pricină pe care a judecat-o regele şi s-au temut de faţa regelui, fiindcă vedeau că [buna] chibzuinţă a lui Dumnezeu este în el, ca să facă dreptate.

4 [1] Şi regele Solomon domnea peste Israel. [2] Iată dregătorii lui: Azaria, fiul lui Sadoc, [3] şi Eliareph şi Achia, fiul lui Saba, scribi; Iosaphat, fiul lui Achilid, cronicar; [4] Saduch şi Abiathar, preoţi; [5] Ornia, fiul lui Nathan, peste cârmuitori; Zabuth, fiul lui Nathan, prieten al regelui; [6] Achiel, econom; Eliab, fiul lui Saph, peste moşia părintească; Adoniram, fiul lui Ephra, peste dări.

3,22 „cel care a murit este fiul tău": TM adaugă „Dar cea dintâi spunea iarăşi: «Nu, fiul tău este cel mort şi fiul meu este cel viu.»"

3,26 „inima": gr. μήτρα, *litt.* „uter".

4,2 TM are, la sfârşitul versetului, „preotul". Se subliniază continuitatea preoţiei sadocite, care va fi considerată ulterior singura legitimă (*cf.* Iez. 40,46; 44,15; 48,11). ♦ Numele din liste şi funcţiile prezintă adesea diferenţe între LXX şi TM.

4,4 În TM, versetul începe cu „B^{e}nāyāhū, fiul lui Yehūyādhā', căpetenia oştirii". Se presupune că tot versetul este o glosă; afirmaţia despre cei doi preoţi contrazice 4,2 (TM) şi 2,26.

4,5 „prieten (al regelui)": gr. ἑταῖρος poate însemna, în acest context, şi „tovarăş de arme", „însoţitor" sau chiar „gardă" (LSJ).

7 Şi Solomon avea doisprezece cârmuitori peste tot Israelul, care se îngri-
jeau de cele de trebuinţă regelui şi casei lui. Fiecăruia îi venea rândul să
aibă grijă câte o lună pe an. 8 Iată numele lor: Benor, în muntele lui Efraim,
[era] unul; 9 fiul lui Rechab, în Machemas şi Bethalamin şi Baithsamus şi
Ailon până la Baithanan, unul; 10 fiul lui Esoth, în Berbethnema, Lusamencha
şi Resphara; 11 Chinanadab şi Anaphathi, care o ţinea de soţie pe Tableth,
fiica lui Solomon, unul; 12 Baccha, fiul lui Achilid, în Thaanach şi Mechedo
şi toată Casa lui San, cea de lângă Sesathan, mai în jos de Esrae şi din
Baisaphud Ebelmaola până la Maeber Lucam, unul; 13 fiul lui Gaber, în
Remath Galaad – tot el avea şi ţinutul Eregaba, care este în Basan, cu
şaizeci de cetăţi mari, împrejmuite cu ziduri şi [având] zăvoare de aramă –,
unul; 14 Achinadab, fiul lui Achel Maanain, unul; 15 Achimaas, în Neftali,
care a luat-o pe Basemmath, fiica lui Solomon, de soţie, unul; 16 Baana, fiul
lui Chusi, în Maalath, unul; 17 Samaa, fiul lui Ela, în Beniamin; 18 Gaber,
fiul lui Adai, în ţinutul Gad, în ţinutul lui Seon, regele din Esebon şi al lui
Og, regele din Basan; şi un *nasiph* în ţinutul lui Iuda; 19 Iosaphat, fiul lui
Phuasud, în Issachar. [20]

5 1 Şi cârmuitorii se îngrijeau astfel de regele Solomon şi de toate cele
poruncite pentru masa regelui, fiecare în luna lui, fără a pierde nimic din
vedere. Şi orzul şi paiele pentru caii de la carele [de luptă] le duceau oriunde
s-ar fi aflat regele, fiecare la rândul său. 2 Şi acestea [erau] cele de trebuinţă
lui Solomon în fiecare zi: treizeci de măsuri de făină aleasă, şaizeci de
măsuri de făină obişnuită, 3 zece juncani aleşi, douăzeci de boi de la păşune,

---

4,11 „care o ţinea de soţie": *litt.* „bărbatul lui Tableth, căruia fiica lui Solomon îi era soţie".

4,18 „*nasiph*": gr. νασιφ echivalează ebr. n^{e}*ṭîbh*, „delegat" al regelui.

4,20 Lipseşte aici în LXX, dar există în TM şi la 2,46a [LXX]: „Iuda şi Israel erau mulţi cât nisipul de pe ţărmul mării, mâncau şi beau şi erau bucuroşi."

5,1-4 La începutul capitolului, ordinea versetelor este foarte diferită între LXX şi TM, chiar dacă informaţia se păstrează. 5,1a LXX = 5,7 TM (aprox.); 5,1b LXX = 5,8 TM; 5,2 = 5,2; 5,3 = 5,3, doar că, în loc de „căprioare şi păsări alese, îndopate", TM are „gazele, căprioare şi gâşte îndopate" (unii traduc „cuci îngrăşaţi"); 5,4 = 5,4, dar TM începe: „căci domnea peste tot ţinutul de dincolo de Fluviu, de la Tifsa până la Gaza, peste toţi regii de dincolo de Fluviu." Expresia *'ēbher hannāhār*, *litt.* „peste fluviu", desemnează regiunea dintre Eufrat şi Mediterana, adică provincia Transeuphratene din imperiul pers. Se poate presupune că versetul este un adaos postexilic.

5,1 În TM, versetul este total diferit: „Şi Solomon avea stăpânire peste toţi regii, de la Fluviu şi până la ţinutul Străinilor şi până la hotarele Egiptului." (= 10,26b LXX)

5,2 „măsuri": gr. κόροι. 1 *kor* evreiesc avea aproximativ 450 de litri.

o sută de oi, în afară de cerbi, căprioare și păsări alese, îndopate. 4 Căci
domnea până la fluviu și avea pace de jur împrejur. [5-8]
9 Și Domnul i-a dat chibzuință lui Solomon, și foarte multă înțelepciune,
și mărinimie cât nisipul [de la țărmul] mării. 10 Și a prisosit foarte chib-
zuința lui Solomon, cu mult peste cea a tuturor oamenilor din vechime și a
tuturor înțelepților Egiptului. 11 Și era mai înțelept decât toți oamenii, mai
înțelept decât Gaithan ezraitul, și decât Aiman, și decât Chalcal, și decât
Darda, fiii lui Mal. 12 Și Solomon a rostit trei mii de pilde, iar cântările lui
au fost de cinci ori o mie. 13 Și a cuvântat despre copaci, de la cedrul din
Liban până la isopul care răsare din zid; și a cuvântat despre animale și
despre păsări, despre târâtoare și despre pești. 14 Și toate popoarele veneau
să asculte înțelepciunea lui Solomon; și primea daruri de la toți regii
pământului, câți ascultau înțelepciunea lui. 14a Și Solomon a luat-o de soție
pe fiica lui Faraon și a adus-o în cetatea lui David, până a isprăvit Casa
Domnului, propria-i casă și zidul Ierusalimului. 14b Atunci Faraon, regele
Egiptului, a pornit și a luat [cetatea] Gazer și a ars-o și [i-a cucerit] pe
canaanenii care locuiau în Mergab; și Faraon le-a dat de zestre fiicei sale,
soția lui Solomon. Iar Solomon a zidit cetatea Gazer. 15 Și Chiram, regele

---

5,5-8 Apar aici doar la Origen (= TM). În LXX apar, în alte locuri, astfel: 5,5 TM = 2,46g (aprox.); 5,6 TM = 2,46i (aprox.); 5,7 TM = 5,1a; 5,8 TM = 5,1b.

5,9 „chibzuință... înțelepciune": gr. φρόνησις... σοφία corespund ebr. *hokh^e^māh... t^e^bhūnāh*, „înțelepciune... discernământ" (*cf.* 3,12, unde ebr. *nābhōn* este din aceeași rădăcină cu *t^e^bhūnāh*). ♦ „mărinimie": gr. χύμα καρδίας, *litt.* „revărsare de inimă", în consonanță cu concepția antică potrivit căreia inima este sediul inteligenței. *Cf.* 3,9; Os. 7,11; Iov 34,10.34; Ps. 138,23.

5,10 „oamenilor din vechime": TM are „fiilor Răsăritului". Înțelepciunea Egiptului și cea a Mesopotamiei erau renumite în Antichitate. ♦ Pentru unii Părinți, Solomon este prototipul lui Iisus-Rege. Ca și Iisus, Solomon este un pacificator; el a construit Templul, prevestind zidirea Bisericii creștine, „adevăratul Templu"; este un înțelept, prefigurând Înțelepciunea însăși, pe Hristos; e judecător drept și milostiv, așa cum va fi Hristos la sfârșitul veacurilor (Grigore al Nyssei, *Omilia 7 la Cântarea cântărilor*).

5,11 TM adaugă: „și numele lui era cunoscut de toate neamurile dimprejur."

5,14 În TM, versetul este: „Și veneau din toate popoarele să asculte înțelepciunea lui Solomon, din partea tuturor regilor pământului care auziseră înțelepciunea lui."

5,14a-b Sunt un adaos; 5,14a apare și în 2,35c. 5,14b = TM 9,16 (*cf.* și nota la 9,15-25).

5,14b „a pornit": gr. ἀνέβη, *litt.* „a urcat", „s-a suit".

5,15 Sintagma „să-l ungă" implică o relație de vasalitate, care nu apare în TM, unde textul este: „și Hiram, regele Tyrului, și-a trimis slujitorii la Solomon deoarece auzise că l-au uns rege peste cele ale tatălui său."

Tyrului, a trimis pe slujitorii săi ca să-l ungă pe Solomon în locul lui David,
tatăl său, căci Chiram l-a iubit pe David în toate zilele vieții lui. [16] Şi
Solomon i-a trimis [soli] lui Chiram, zicând: [17] „Tu ştii că David, tatăl meu,
n-a putut să zidească o Casă pentru numele Domnului Dumnezeului meu,
din pricina războaielor care îl strâmtorau din toate părțile, până când Domnul
i-a aşternut [pe vrăjmaşii lui] sub tălpile picioarelor lui. [18] Acum, Domnul
Dumnezeul meu mi-a dat odihnă de jur împrejur. Nu mai este uneltitor, nici
vreun rău care să-mi stea în cale. [19] Şi, iată, eu mi-am pus în gând să zidesc
Casă pentru numele Domnului Dumnezeului meu, după cum a grăit Domnul
Dumnezeu către David, tatăl meu, zicând: «Fiul tău, pe care îl voi pune în
locul tău pe tron, acesta va zidi Casă pentru numele Meu.» [20] Şi acum
porunceşte să se taie pentru mine lemn din Liban şi, iată, robii mei vor fi
laolaltă cu robii tăi. Iar eu am să-ți dau plata ostenelii tale, atât cât vei cere,
căci tu ştii că noi nu avem meşteri lemnari ca sidonienii." [21] Şi a fost aşa:
când a auzit Chiram cuvintele lui Solomon, s-a bucurat foarte şi a zis:
„Binecuvântat să fie astăzi Dumnezeu, care i-a dat lui David un fiu priceput
[ca să domnească] peste acest mare popor." [22] Şi a trimis la Solomon, zicând:
„Am auzit toate cele pentru care ai trimis la mine; voi împlini voia ta [cu
privire la] lemnul de cedru şi de pin; [23] robii mei îl vor coborî din Liban la
mare şi eu îl voi face plute, până în locul unde îmi vei trimite [vorbă]; acolo
le vor dezlega, iar tu îl vei lua. Dar şi tu să împlineşti voia mea: să dai pâine
casei mele." [24] Şi Chiram i-a dat lui Solomon cedri pe cât i-a fost voia. [25] Iar
Solomon i-a dat lui Chiram douăzeci de mii de măsuri de grâu şi de *machir*
pentru casa lui şi douăzeci de mii de măsuri de untdelemn curat. Atât îi
dădea Solomon lui Chiram în fiecare an. [26] Şi Domnul i-a dat lui Solomon

---

5,19 „mi-am pus în gând": gr. ἐγὼ λέγω, *litt.* „eu zic să...". ♦ „a grăit Domnul Dumnezeu către David..." – *cf.* 2Rg. 7,12-13.

5,25 „măsuri de grâu": gr. κόρους (*cf.* nota 5,2), iar de untdelemn: βεθ, ebr. *bath* (cca 45 de litri) ♦ „*machir*": gr. μαχιρ transcrie (?) ebr. *makkoleth*, „mâncare".

5,26 „pace": ebr. *şālōm*, foarte frecvent în Biblie, înseamnă „armonie desăvârşită". Mai mult decât absența războiului (Zah. 9,10), acest cuvânt desemnează un dar care le cuprinde pe toate celelalte: „bunăstare" (Ier. 23,17), „fericire" (1Rg. 2,33), „sănătate" (Gen. 43,28), „prosperitate" (Ps. 72,7), „siguranță" (Zah. 8,10), „mântuire" (Is. 55,12), „relații sociale sănătoase" (Ier. 38,22), „armonie între Dumnezeu şi oameni" (Iez. 34,25), „viață trăită în plenitudinea ei" (Is. 26,3; Pr. 3,2), pe „Domnul Însuşi" (Jud. 6,24) şi pe „Regele ce va să vină" (Mich. 5,4). Toate acestea sunt *şālōm*. Cuvântul se foloseşte şi la întâlnirea dintre doi oameni pentru a-şi ura de bine (2Rg. 9,11).

înțelepciune, așa precum îi grăise lui. Și era pace între Chiram și Solomon
și au încheiat legământ între ei. [27] Și regele a pus dări peste tot Israelul, și
darea era de treizeci de mii de bărbați, [28] pe care îi trimitea în Liban, câte
zece mii pe lună, cu rândul; o lună erau în Liban și două luni la casa lor. Și
Adoniram era mai mare peste dări. [29] Și Solomon avea șaptezeci de mii de
purtători de poveri și optzeci de mii de pietrari în munte; [30] în afară de
mai-marii rânduiți peste lucrările lui Solomon, mai erau trei mii șase sute de
supraveghetori care făceau lucrările.
[[31]] [32] Și au pregătit piatra și lemnăria timp de trei ani.

6 [1] Și a fost așa: în anul patru sute patruzeci de la ieșirea fiilor lui Israel
din Egipt, în cel de-al patrulea an al domniei lui Solomon peste Israel, în
luna a doua, [1a] regele a poruncit să se aducă pietre mari și de mult preț
pentru temelia Casei, precum și pietre necioplite. [1b] Și slujitorii lui Solomon
și slujitorii lui Chiram le-au cioplit și le-au așezat [la temelie]. [1c] În al
patrulea an a pus temelia Casei Domnului, în luna a doua, luna Niso, [1d] iar
în anul al unsprezecelea, în luna Baal (aceasta fiind luna a opta), s-a ter-
minat zidirea Casei cu tot rostul și rânduiala ei. [2] Și Casa pe care regele

---

5,27 „Dări" traduce φόρος, „tribut", „bir", deși în TM termenul *mas* se referă mai degrabă la „corvezi". Solomon i-a imitat pe regii „altor neamuri" (*cf.* „dreptul regelui" în 1Rg. 8,11-18) mai ales în ceea ce privește instituirea corvezilor. În 3Rg. 9,15.20-22, acestea par rezervate non-israeliților, fapt confirmat în 3Rg. 12,18. Corvoada exista deja din timpul lui David.

5,30 „trei mii șase sute": TM are „trei mii trei sute".

5,31 Versetul 31, prezent în TM, lipsește aici în LXX, dar textul lui se regăsește la 6,1a.

5,32 În TM începutul este: „Și slujitorii lui Solomon și ai lui Hiram și oamenii din Gebal s-au pus să cioplească..." (*cf.* și 6,1b LXX). Gebal este orașul numit de greci Byblos, din Fenicia, la nord de Beirut.

6,1 „patru sute patruzeci": TM are „patru sute optzeci". Această dată este rezultatul unui calcul savant (și tardiv) care folosește numărul de mari preoți de la Aaron până la Sadoc, înmulțindu-l cu 40 (durata tradițională a unei generații). ♦ „luna a doua": TM are „în luna *ziw*, care este luna a doua". Indicația după care *ziw* este a doua lună a anului este, de asemenea, tardivă; corespunde calendarului babilonian, care a fost introdus în Palestina câteva secole mai târziu. Începutul domniei lui Solomon poate fi fixat în jurul anului 972 î.H. ♦ Versetul se termină în TM cu „a zidit Casa lui YHWH", iar 6,1 a-d constituie un adaos al LXX. 6,1 c-d se regăsesc în 6,37-38 TM.

6,2 „patruzeci... douăzeci... douăzeci și cinci": În TM, dimensiunile sunt „șaizeci... douăzeci... treizeci". „Cotul" antic avea aproximativ 52 cm. Dimensiunea clădirii pare mică, dar în Antichitate Templul era înainte de toate reședința divinității și nu un loc

Solomon a zidit-o Domnului era de patruzeci de coţi lungime, douăzeci de
coţi lăţime şi douăzeci şi cinci de coţi înălţime. 3 Şi pridvorul din faţa
naosului era de douăzeci de coţi lungime pe lăţimea Casei şi de zece coţi
lăţime în partea din faţa Casei. Şi a zidit Casa şi a isprăvit-o. 4 Şi i-a făcut
Casei ferestre ascunse [în afară], înclinate înlăuntru. 5 Şi a pus pe zidul
Casei încăperi, în jurul naosului şi *dabirului*, şi a făcut laturi de jur împre-
jur. 6 Lăţimea unei laturi de la catul de jos era de cinci coţi, de la catul din

---

destinat adunării credincioşilor, ca bisericile creştine. Solomon a construit Templul cu scopul precis de a aşeza în el Chivotul Legii, conceput ca tron al Domnului. A se compara această descriere cu cea a Cortului din pustiu (Ex. 26) şi cu aceea a noului Templu din viziunea lui Iezechiel (Iez. 40-42).

6–7 Descrierea construcţiilor lui Solomon, Templul şi palatul, conţine pasaje dificile, chiar neclare, a căror traducere nu poate fi decât conjecturală. Nici TM nu este mai limpede. S-ar putea ca traducătorul în greacă să fi fost la fel de perplex în faţa lui precum traducătorii din zilele noastre.

6,3 „pridvorul": Templul lui Solomon, numit în ebr. *habbayith*, „casa" (gr. ὁ οἶκος), era format din trei părţi: 1) ebr. *'ūlām* (în LXX, αιλαμ, care transcrie probabil o formă ebr. *'ēylām*, „portic"), pe care l-am tradus cu „pridvor" (dar care, în alte locuri, poate însemna şi „sală"); 2) *ẖēykhal* (gr. ναός), sala centrală, „naosul", care adesea denumeşte întreaga Casă a Domnului şi atunci se poate traduce şi cu „Templu" (dar în alte cărţi înseamnă şi „palat"); 3) *debhīr* (în LXX transliterat δαβιρ, *dabir*), situat în profunzimea Templului corespunzând cu „Sfânta Sfintelor" din Ex. 26,33 etc. ♦ „Se vede astfel că Templul acesta pe care l-a făcut Solomon închipuie (*figurate insinuat*) trupul lui Hristos, regele păcii, nu doar pe acela care este toată Biserica Sa, ci pe însuşi acel preasfânt trup pe care l-a luat din Fecioară spre a deveni capul Bisericii. Poarta părţii din mijloc se găsea pe latura dreaptă a Templului şi prin ea se putea urca pe ascuns în odaia (*coenaculum*) mijlocie, iar de aici în cea de-a treia. Aceasta fiindcă, după ce Domnul a pătimit pe cruce, un soldat i-a deschis coasta din dreapta şi a curs în continuu sânge şi apă, care sunt sângele răscumpărării şi apa spălării noastre, Tainele prin care, curăţiţi şi sfinţiţi, năzuim din viaţa aceasta pământească, la fel ca spre o locuinţă de sus, la odihna Duhului în cea viitoare; şi când, dezlegaţi de trup, vom fi înălţaţi la odihna Duhului, aşteptăm primirea trupului nostru [de slavă] în ziua învierii ca pe urcarea la odaia cea mai de sus." (Beda Venerabilul, *In Regum librum XXX quaestiones*, 12, text editat de D. Hurst, 1962) ♦ „Şi a zidit Casa şi a isprăvit-o": nu apare în TM.

6,4 „ferestre ascunse, înclinate înlăuntru": gr. θυρίδας παρακυπτομένας κρυπτάς. Probabil, ferestre prin care se putea privi (şi apăra) în siguranţă, fără a fi văzut din exterior. Traducere aproximativă a unui cuvânt care desemnează un element arhitectural puţin cunoscut.

6,5 „dabir": *cf.* nota 6,3. ♦ „laturi", gr. πλευράς. Text dificil, care a fost tradus în diverse chipuri. Este vorba, probabil, de un fel de anexă, făcută din trei rânduri de camere suprapuse, de-a lungul peretelui principal al casei.

mijloc era de şase coţi, şi cea de la catul al treilea era de şapte coţi lăţime,
fiindcă în partea din afară a Casei a lăsat o distanţă ca să nu fie lipite [latu-
rile de] zidurile Casei. 7 Casa fiind clădită numai din pietre tăiate întregi, nu
s-a auzit în casă ciocan, sau secure, sau vreo unealtă de fier, în tot timpul
zidirii. 8 Şi intrarea în latura de la catul de jos era sub umărul drept al Casei,
având o scară răsucită urcându-se spre catul din mijloc şi de la catul din
mijloc la cel de-al treilea. 9 Şi a zidit Casa, a isprăvit-o şi a îmbrăcat Casa
cu cedru. 10 Şi a făcut despărţiturile în toată Casa, fiecare de cinci coţi înăl-
ţime, şi le-a legat cu lemne de cedru. [11-14]
15 Şi a construit pereţii Casei cu lemne de cedru, de la podeaua Casei
până la grinzi şi până la zid. Şi a îmbrăcat părţile dinăuntru cu scânduri şi a
înconjurat partea dinăuntru a Casei cu scânduri de pin. 16 Şi a zidit douăzeci
de coţi de la partea de sus a Casei, a făcut o despărţitură de la podea până la
grinzi, şi a făcut-o din *dabir* spre Sfânta Sfintelor. 17 Şi naosul era de patru-
zeci de coţi din faţa [18] 19 *dabirului* din mijlocul Casei, înlăuntrul căruia
trebuia să se aşeze chivotul legământului Domnului. 20 Avea douăzeci de

---

6,7 Acest verset întrerupe descrierea „laturilor" (vv. 5-10). Pare a fi remarca unui scrib posterior care vrea să accentueze sfinţenia casei. ♦ Paulin al Nolei pune în paralel construcţia templelor exterioare (a bisericilor) cu zidirea interioară a creştinilor. Cei care zidesc biserici trebuie să ia aminte şi la bisericile/templele interioare. Zidirea templului sufletesc se face „în aceeaşi pace care domnea la zidirea Templului de odinioară, al lui Solomon: nu s-a auzit în casă ciocan, sau secure, sau vreo unealtă de fier, în tot timpul zidirii" (*Epistola* 32).

6,9 „a îmbrăcat": gr. ἐκολοιστάθμησεν. Aici se poate referi la rândurile de grinzi.

6,10 Nici în TM nu e clar...

6,11-14 Prezente în TM, sunt omise în ms urmat de ediţia Rahlfs, dar apar într-o serie de alte manuscrise ale LXX: „11 Şi a fost cuvântul Domnului către Solomon, zicând: 12 «[În] Casa aceasta pe care tu o zideşti, dacă vei umbla în rânduielile Mele şi vei împlini judecăţile Mele şi vei păzi toate poruncile Mele ca să umbli în ele, voi aşeza cuvântul Meu pe care l-am grăit către David, tatăl tău, 13 şi Mă voi sălăşlui în mijlocul fiilor lui Israel şi nu voi părăsi poporul Meu Israel.» 14 Şi Solomon a construit Casa şi a isprăvit-o."

6,16 „şi a făcut-o din *dabir* spre Sfânta Sfintelor": formulare stranie, de vreme ce „dabirul" este totuna cu „Sfânta Sfintelor" (*cf.* nota 6,3). TM are „ca *d^{e}bhīr*, pentru Sfânta Sfintelor".

6,17 Finalul în TM este ininteligibil.

6,18-19 După TM: „18 Lambriurile de cedru dinăuntru aveau sculptate globuri şi flori; totul era de cedru, nu se vedea piatra; 19 în mijlocul casei, înlăuntru, a făcut un *debir*, ca să aşeze chivotul legământului lui YHWH acolo" – traducere conjecturală a unui text dificil.

6,20 „altar": TM adaugă „de cedru" (este vorba de altarul tămâierii).

coţi lungime, douăzeci de coţi lăţime şi douăzeci de coţi înălţime; şi de jur
împrejur l-a îmbrăcat cu aur curat. Şi a făcut un altar [21] în faţa *dabirului* şi
l-a îmbrăcat cu aur. [22] Şi a acoperit cu aur întreaga Casă de la un capăt la
altul. [23] Şi în *dabir* a făcut doi heruvimi mari de zece coţi. [24] Aripa unui
heruvim era de cinci coţi şi tot de cinci coţi era şi a doua aripă; în total erau
zece coţi de la vârful unei aripi până la vârful celeilalte aripi. [25] Aşa era şi al
doilea heruvim. Amândoi erau de aceeaşi mărime; [26] şi înălţimea întâiului
heruvim era de zece coţi şi la fel era şi al doilea heruvim. [27] Şi [a aşezat] cei
doi heruvimi în mijlocul Casei, în locul cel mai dinăuntru; aripile lor erau
întinse, încât o aripă atingea un perete şi aripa celuilalt heruvim atingea al
doilea perete; şi aripile lor dinspre mijlocul Casei se atingeau aripă de aripă.
[28] Şi a poleit heruvimii cu aur. [29] Şi pe toţi pereţii Casei, de jur împrejur, a
săpat chipuri de heruvimi şi de finici, şi pe dinlăuntru şi pe dinafară. [30] Şi
podeaua Casei a îmbrăcat-o cu aur, [şi] înlăuntru şi pe afară. [31] La intrarea
în *dabir* a făcut uşi din lemn de ienupăr cu stâlpii lor în cinci muchii; [32] şi
[încă] două uşi din lemn de pin pe care a săpat chipuri de heruvimi şi finici
şi frunze late şi le-a acoperit pe toate cu aur; şi aurul cobora pe heruvimi şi
pe finici. [33] A făcut tot la fel poarta naosului; stâlpi în patru muchii din lemn
de ienupăr. [34] Şi amândouă uşile erau din lemn de pin. Prima uşă era în
două canaturi cu ţâţânile lor şi [tot în] două canaturi era şi a doua uşă, care
se întorcea pe ţâţâni. [35] Pe ele erau săpate chipuri de heruvimi şi finici şi
frunze late şi toate erau acoperite cu aur urmând sculptura. [36] Şi a construit
curtea cea dinlăuntru din trei rânduri [de pietre] necioplite şi un rând de
bârne de cedru de jur împrejur. [36a] Şi a făcut perdeaua curţii pridvorului
Casei, cea din faţa naosului. [[37-38]]

7 [1] Şi regele Solomon a trimis de l-au adus pe Chiram din Tyr, [2] –
fiul unei femei văduve din tribul lui Neftali, iar tatăl său fusese un bărbat

---

6,23 „heruvimi": TM adaugă „din lemn de măslin".

6,31 „de ienupăr": TM are „de măslin" ♦ „Traducere ipotetică; pasajul este obscur şi corupt, iar sensul termenilor tehnici ne scapă." (TOB, nota *ad loc.*)

6,36a Adaos LXX. ♦ TM are şi versetele 37-38, care corespund aproape perfect cu 6,1c-d LXX.

7,1 În TM apare altă ordine a versetelor: 7,1-13 TM = LXX 7,38-50, aşadar v. 1 din LXX corespunde v. 13 din TM. ♦ „Chiram" nu trebuie confundat cu Chiram, regele Tyrului (*cf.* 3Rg. 5,15). Metalurgiştii de altădată erau foarte respectaţi, şi arta lor foarte admirată. Mitologiile vechi cunoşteau zei meşteşugari.

tyrian – meşter în aramă, plin de măiestrie, de pricepere şi de iscusinţă în a face orice lucrări din aramă. El a fost adus la regele Solomon şi a făcut toate lucrările. [3] A turnat cei doi stâlpi pentru pridvorul Casei. Înălţimea fiecărui stâlp [era] de optsprezece coţi, grosimea, de jur împrejur, de paisprezece coţi şi adâncimea scobiturilor de pe stâlp, de patru degete. La fel era şi al doilea stâlp. [4] A făcut două capiteluri turnate din aramă, ca să fie puse pe vârfurile stâlpilor; primul capitel de cinci coţi înălţime şi tot de cinci coţi înălţime şi al doilea capitel. [5] Şi a făcut două plase ca să acopere capitelurile stâlpilor; o plasă pentru un capitel şi o altă plasă pentru celălalt capitel. [6] Şi a făcut ca nişte ciucuri, două rânduri de rodii de aramă, prinse de plasă, care atârnau rând peste rând. La fel a făcut şi cu cel de-al doilea capitel. [7] Şi a aşezat stâlpii pridvorului naosului; a aşezat primul stâlp, şi l-a numit cu numele de Iachum, apoi a aşezat şi al doilea stâlp, şi l-a numit cu numele Baaz. [8] Şi pe capetele stâlpilor pridvorului era o lucrare [în formă] de crin, de patru coţi. [9] Şi era o încăpere peste amândoi stâlpii şi deasupra laturilor, un adaos cât încăperea în lăţime. [10] Şi a făcut „marea" de zece coţi de la o margine la alta, rotundă, de cinci coţi înălţime şi de treizeci şi trei de coţi de jur împrejur. [11] Şi dedesubtul marginii, nişte proptele o încercuiau de jur împrejur, având zece coţi, ca să susţină marea. [12] Şi marginea ei era ca gura unui potir, cum este floarea de crin, cu grosimea de o

---

7,2 Din context este greu de decis câte din atributele „meşterului iscusit" aparţin tatălui şi câte fiului.

7,3-7 Semnificaţia acestor doi stâlpi rămâne misterioasă în ciuda diverselor încercări de explicare. Numele lor din LXX redau ebr. *yākhīn* şi *bᵉ'az*: s-a presupus că cele două cuvinte ar alcătui împreună o propoziţie: „El (YHWH) să întărească (*yākhīn*) cu putere (*bᵉ'az*)", exprimând nădejdea că Templul şi tronul vor dăinui.

7,5-9 Text dificil. „Nu cunoaştem sensul termenilor tehnici din arhitectura veche pentru a înţelege aceste descrieri; în plus, textul s-a transmis într-o formă coruptă." (TOB, nota la 7,17).

7,10-13 La sfârşitul v. 12 (LXX), TM (v. 26) are în plus „conţinea 2000 de *bath*", aproximativ 80 000 de litri, ceea ce nu concordă cu dimensiunile din LXX 7,10, identice cu cele din TM 7,23. ♦ Grigore cel Mare vede în „marea" dinlăuntrul Templului prefigurarea tainei mărturisirii. Cei doisprezece boi reprezintă „ceata tuturor păstorilor. [...] Aceia care, cu răbdare curăţesc, prin înţelegere, sufletele semenilor lor, sunt ca şi cum ar sprijini bazinul cu apă pentru spălări, asemenea boilor dinaintea porţilor Templului. Astfel, acela care doreşte cu ardoare să intre pe uşa mântuirii veşnice, să mărturisească dinaintea inimii păstorului propriile sale ispite şi, ca în bazinul boilor, să-şi spele mâinile gândurilor şi faptelor" (*Liber regulae pastoralis* II,5).

7,11 „proptele": gr. ὑποστηρίγματα, *litt.* „suporţi sferici" – neologism tehnic.

palmă. [13] Dedesubtul mării erau doisprezece boi [de aramă]; trei privind spre miazănoapte, trei privind spre asfinţit, trei privind spre miazăzi şi trei privind spre răsărit, cu spatele spre Casă, iar marea era aşezată deasupra lor.

[14] Şi a făcut zece *mechonoth* de aramă, fiecare fiind de cinci coţi lungime, de patru coţi lăţime şi de şase coţi înălţime. [15] Şi în aşa fel erau lucrate aceste *mechonoth*: aveau o ramă şi o ramă între ieşituri. [16] Şi pe rame, la mijlocul ieşiturilor, erau lei şi boi şi heruvimi; şi pe ieşituri astfel. Şi deasupra şi dedesubt erau locurile leilor şi ale boilor, lucrătură atârnată. [17] Şi erau patru roţi de aramă la un *mechonoth* – şi [osiile] din aramă corespunzătoare şi cele patru laturi ale lor şi umerari dedesubtul spălătoarelor. [18] Şi [erau] braţe în roţile unui *mechonoth* – şi înălţimea fiecărei roţi era de un cot şi jumătate. [19] Şi lucrarea roţilor era ca a unor roţi de căruţă şi braţele lor şi obezile lor şi toată lucrătura era turnată. [20] Patru umerari erau pe cele patru colţuri ale unui *mechonoth*; din *mechonoth* ieşeau umerarii. [21] Şi pe vârful *mechonoth*-ului era o cunună rotundă, care măsura jumătate de cot; pe vârful *mechonoth*-ului [era] şi începutul braţelor lui şi ramele lui şi se deschidea la începutul braţelor lui. [22] Şi pe ramele lui erau heruvimi şi lei şi finici, ţinându-se fiecare în partea din faţă a lui, pe dinafară şi de jur împrejur. [23] La fel a făcut toate cele zece *mechonoth*, o singură rânduială şi măsură la toate.

[24] Şi a făcut zece vase de aramă, a câte patruzeci de măsuri fiecare vas; câte un vas pe un *mechonoth*, pentru toate cele zece *mechonoth*. [25] Şi a aşezat cele zece *mechonoth* – cinci pe latura din dreapta a Casei şi cinci pe latura din stânga a Casei – şi marea în latura din dreapta a Casei, la răsărit în partea dinspre miazăzi. [26] Şi Chiram a făcut căldările, şi cleştii, şi cupele; şi a isprăvit Chiram toate lucrările pe care le avea de făcut pentru regele Solomon, la Casa Domnului: [27] doi stâlpi şi cununile stâlpilor pe capetele celor doi stâlpi, şi cele două plase care să învelească cele două cununi, ale

---

7,13 „privind spre asfinţit": gr. ἐπιβλέποντες θάλασσαν, *litt.* „privind spre mare" – semitism: ebr. *yammāh* înseamnă deopotrivă „spre mare" şi „spre apus", datorită poziţiei geografice a Mediteranei faţă de Palestina.

7,14 „*mechonoth*": în LXX, μεχωνωθ transcrie ebr. *m^ekhonōth* ce desemnează un fel de cărucioare cu patru roţi care puteau să poarte o cuvă „de 40 de măsuri" (v. 24) prin curtea Templului. Cele zece *mechonoth* serveau pentru a transporta vasele destinate spălărilor rituale şi aveau, poate, şi un sens simbolic, necunoscut nouă astăzi. ♦ „cinci... patru... şase...": TM (= v. 27) dă dimensiunile „patru... patru... trei...".

7,24 „patruzeci de măsuri", gr. χοῖες, ebr. *bāth*: aproximativ 1600 de litri.

7,25 „la răsărit în partea dinspre miazăzi": gr. κατ'ἀνατολὰς ἀπὸ τοῦ κλίτους τοῦ νότου, *litt.* „către răsărit, dinspre latura de miazăzi", adică în partea de sud-est.

chipurilor de pe stâlpi, 28 și cele patru sute de rodii pentru cele două plase,
două rânduri de rodii pentru fiecare plasă, ca să acopere, de jur împrejur,
cele două cununi de pe amândoi stâlpii; 29 și cele zece *mechonoth*, și cele
zece vase de pe *mechonoth*, 30 marea și cei doisprezece boi dedesubtul mării,
31 și căldările, și cleștii, și cupele, și toate obiectele pe care le-a făcut Chiram
pentru regele Solomon la Casa Domnului; și cei patruzeci și opt de stâlpi ai
casei regelui și ai Casei Domnului. Toate lucrările pe care le-a făcut Chiram
regelui erau din aramă curată; 32 nici nu se putea cântări arama din care a
făcut toate lucrurile acestea, atât era de multă; era fără de sfârșit greutatea
aramei. 33 Și regele le-a turnat în împrejurimile Iordanului, într-un pământ
tare, între Socchoth și Sira. 34 Și regele Solomon a pus obiectele pe care le-a
făcut în Casa Domnului: altarul cel de aur, și masa de aur, pe care erau
pâinile punerii-înainte, 35 și sfeșnicele, cinci la dreapta și cinci la stânga, în
fața *dabir*-ului, din aur curat; și candelele cu făcliile lor, și mucările de aur,
36 și ușile dinafară, și cuiele, și cupele, și vasele, și cățuile de aur; [toate
acestea erau] din aur curat, iar canaturile ușilor încăperii celei mai dinlăun-
tru, Sfânta Sfintelor și ușile încăperii naosului din aur. 37 Și Solomon a
isprăvit tot lucrul pe care îl avea de făcut la Casa Domnului. Apoi a adus
Solomon cele sfinte ale lui David, tatăl său, și toate cele sfinte ale lui
Solomon, argintul și aurul și obiectele, și le-a pus în vistieriile Casei
Domnului. 38 Și Solomon și-a zidit casa lui în treisprezece ani. 39 Și a ridicat
casa din stejar de Liban de o sută de coți lungime, cincizeci de coți lățime și
treizeci de coți înălțime și trei rânduri de stâlpi de cedru și umerari de cedru
la stâlpi. 40 Și a îmbrăcat [cu lemn] casa pe deasupra și pe laturile stâlpilor;
și numărul stâlpilor era de patruzeci și cinci: cincisprezece pe fiecare rând;
41 și erau trei încăperi, din una în alta, pe trei rânduri. 42 Și toate porțile și

---

7,32 Conținutul acestui verset apare în TM după v. referitor la locul unde au fost turnate obiectele (7,46 TM = 7,33 LXX) ♦ Minele regelui Solomon au intrat în legendă. De fapt, în întreaga regiune situată la sud de Marea Moartă și până la golful Akaba s-au găsit urme de activitate metalurgică: mine și topitorii pentru tratamentul minereului, datând încă din vremurile în care egiptenii stăpâneau Palestina, înaintea sosirii israeliților.

7,36 „încăperii": gr. οἶκος, *litt.* „casă".

7,38-50 LXX = TM 7,1-13.

7,39 „casa din stejar de Liban": gr. οἶκος δρυμῷ Λιβάνου, sau, după alții, „casa pădurii Libanului" (ebr. *bēyth ya'ar hallᵉbhānōn*), numită astfel din cauza mulțimii coloanelor din lemn de cedru, care creau impresia unei păduri. ♦ „trei rânduri": TM (7,2) are „patru rânduri".

7,40 „a îmbrăcat": gr. φατνόω, „a acoperi, a pune acoperământ".

7,41 Unii interpretează „trei șiruri de încăperi, față în față": text dificil și în TM.

locurile pătrate erau în formă de încăpere şi de la uşă la uşă [îşi corespun-
deau] în trei şiruri. 43 Şi [a făcut] sala cu stâlpi, de cincizeci de coţi lungime
şi treizeci lăţime şi, legat de ea, un pridvor în faţă; şi stâlpi şi trepte erau în
faţa casei, lângă pridvor. 44 Şi [a făcut] sala tronurilor, unde avea să judece,
sala de judecată. 45 [A mai făcut] şi casa lui în care avea să locuiască, cu o
curte care se lega de acestea, lucrată în acest chip, precum şi o casă fiicei lui
Faraon, pe care o luase [de soţie] Solomon. Un astfel de pridvor a făcut şi la
casa fiicei lui Faraon.

46 Toate acestea erau din pietre de preţ, cioplite pe măsură, în partea
dinlăuntru şi de la temelie până la cornişă şi în afară, până la curtea cea
mare, 47 care avea temelia pe pietre mari şi de mult preţ, de câte zece coţi şi
opt coţi; 48 şi în partea de sus tot pietre de preţ necioplite, potrivite după
măsură, şi cedru. 49 În jurul sălii celei mari, de jur împrejur, erau trei rânduri
de pietre necioplite şi un rând de stâlpi de cedru încrustaţi.

50 Şi Solomon şi-a isprăvit toată casa lui.

8 1 Şi a fost aşa: când a isprăvit Solomon de construit Casa Domnului şi
casa lui, după douăzeci de ani, atunci regele Solomon i-a adunat pe toţi
bătrânii lui Israel în Sion, ca să aducă chivotul legământului Domnului din
cetatea lui David (care este Sionul), 2 în luna *Athanin*. 3 Preoţii au ridicat
chivotul 4 şi cortul mărturiei şi toate lucrurile cele sfinte care se aflau în cor-
tul mărturiei. 5 Regele şi tot Israelul [mergeau] înaintea chivotului, jertfind
oi şi boi fără de număr. 6 Şi preoţii au dus chivotul la locul lui, în *dabirul*
Casei, în Sfânta Sfintelor, sub aripile heruvimilor; 7 căci heruvimii aveau
aripile întinse peste locul chivotului şi heruvimii acopereau chivotul cu cele

---

7,43 Traducere conjecturală, text dificil.

8,1 „Şi a fost aşa: când a isprăvit Solomon de construit Casa Domnului şi casa lui, după douăzeci de ani": nu apare în TM. ♦ După „bătrânii lui Israel", TM şi unele mss gr. adaugă: „toate căpeteniile triburilor şi capii de familie ai fiilor lui Israel, în faţa regelui Solomon." ♦ „casa lui": este vorba de palatul regal, un complex de clădiri, cuprinzând: 1. casa din stejar de Liban (7,38 *sq.*), numită şi „casa pădurii Libanului"; 2. sala coloanelor; 3. sala tronului; 4. reşedinţa propriu-zisă a lui Solomon şi a fiicei lui Faraon.

8,2 „luna *Athanin*": LXX transcrie ebr. *'ethanīm* – (septembrie-octombrie), luna apelor care curg necontenit, adică luna în care se mai găseşte apă în văi, la sfârşitul verii secetoase. ♦ În TM, versetul este mult mai lung: „Şi s-au adunat la regele Solomon toţi bărbaţii din Israel, în luna *'ethanīm*, în timpul sărbătorii (este luna a şaptea)."

8,3 Începe, în TM: „Când au sosit toţi bătrânii lui Israel..."

8,4 TM adaugă la sfârşit: „Preoţii şi leviţii le-au ridicat."

sfinte ale lui, [8] iar [drugii] cei sfinţiţi treceau [de acoperământ], încât se
vedeau capetele lor din Sfânta, în faţa *dabirului*, dar din afară nu se vedeau.
[9] Şi în chivot nu se afla nimic altceva decât cele două table de piatră, tablele
legământului, pe care Moise le pusese acolo în Horeb, [tablele] pe care le-a
pus ca legământ Domnul cu fiii lui Israel la ieşirea lor din pământul Egiptului.
[10] Şi a fost aşa: când au ieşit preoţii din locul sfânt, norul a umplut Casa; [11] şi
nu mai puteau preoţii să stea să slujească din pricina norului, fiindcă slava
Domnului umpluse Casa. [[12-13]]

[14] Atunci regele şi-a întors faţa şi a binecuvântat regele tot Israelul. Şi
toată adunarea lui Israel stătea în picioare. [15] Şi a zis: „Fie binecuvântat astăzi
Domnul Dumnezeul lui Israel, care a grăit cu gura Sa despre David, tatăl
meu, şi cu mâinile Sale a împlinit, zicând: [16] «Din ziua în care l-am scos pe
poporul meu, Israel, din Egipt, nu am ales o cetate de sceptru al lui Israel în
care să-Mi zidesc Casă şi să fie numele Meu acolo, ci am ales Ierusalimul, ca
să fie numele Meu acolo, şi l-am ales pe David, ca să fie peste poporul Meu
Israel.» [17] Şi a fost la inima lui David, tatăl meu, să zidească o casă pentru
numele Domnului Dumnezeului lui Israel. [18] Şi a zis Domnul către David,
tatăl meu: «De vreme ce ţi-a fost la inimă să zideşti casă pentru numele Meu,
bine ai făcut că ţi-a fost la inimă. [19] Însă nu tu vei zidi Casa, ci fiul tău, cel
care va ieşi din tine; acesta va zidi casă pentru numele Meu.» [20] Şi Domnul

8,8 „[drugii] cei sfinţiţi": gr. τὰ ἡγιασμένα traduce ebr. *baddīm*, „pari, drugi (pentru a transporta chivotul)" – *cf.* Ex. 25,13, unde sunt numiţi însă ἀναφορεῖς, *litt.* „cărători". ♦ La final, TM adaugă (reproducând un document preexilic): „şi astăzi sunt tot acolo."

8,9 „pus ca legământ": διέθετο, „a statornici". De obicei se foloseşte împreună cu complementul intern διαθήκη, „a statornici legământ". ♦ În TM, versetul e mai scurt şi mai limpede: „Nu era nimic în chivot decât cele două table de piatră, pe care le pusese acolo Moise, la Horeb, când a încheiat [legământ] YHWH cu fiii lui Israel, la ieşirea lor din ţara Egiptului."

8,10-11 „Casa": TM are „Casa lui YHWH".

8,12-13 Versete prezente în TM şi în câteva manuscrise ale LXX: „[12] Atunci a zis Solomon: «Domnul a spus că se sălăşluieşte în întuneric. [13] Eu am construit o Casă de locuit pentru Tine, aşezare în care să locuieşti în veci.»" Cu oarecari diferenţe, textul apare în tradiţia manuscrisă urmată de Rahlfs la v. 53.

8,15 „despre David": TM are „lui David".

8,16 „ci am ales Ierusalimul, ca să fie numele Meu acolo": apare numai în LXX, iar în TM, doar în pasajul paralel din 2Cronici 6,6. Se presupune că este formularea originară.

8,19 „din tine": gr. ἐκ τῶν πλευρῶν σου, *litt.* „din coastele tale"; TM are „din rărunchii tăi".

8,20 „a împlinit", gr. ἀνέστησεν, *litt.* „a înălţat", traduce un cuvânt ebraic care are ambele sensuri.

a împlinit acest cuvânt, pe care l-a rostit, şi m-am ridicat eu în locul lui
David, tatăl meu, şi m-am aşezat pe tronul lui Israel, după cum a grăit
Domnul, şi am zidit casă pentru numele Domnului Dumnezeului lui Israel.
[21] Şi am pregătit acolo un loc pentru chivotul în care se află legământul
Domnului, pe care l-a încheiat Domnul cu părinţii noştri, atunci când i-a
scos din ţara Egiptului."

[22] Şi Solomon a stat în faţa altarului Domnului, dinaintea întregii adunări
a lui Israel, a întins mâinile spre cer [23] şi a zis: „Doamne, Dumnezeul lui
Israel, nu este Dumnezeu ca Tine sus în cer, nici jos pe pământ, care să-şi
ţină legământul şi mila pentru robul Tău, cel care umblă dinaintea Ta cu
toată inima lui, [24] pe care le-ai păzit pentru robul Tău David, tatăl meu, şi ai
grăit cu gura Ta, şi cu mâna Ta ai împlinit, precum în ziua aceasta. [25] Şi
acum, Doamne, Dumnezeul lui Israel, păzeşte pentru robul Tău David, tatăl
meu, cele pe care le-ai grăit lui, zicând: «Nu-ţi va lipsi bărbat dinaintea
Mea, aşezat pe tronul lui Israel, numai să-şi păzească fiii tăi căile lor, ca să
umble înaintea Mea, după cum ai umblat şi tu înaintea Mea.» [26] Şi acum,
Doamne, Dumnezeul lui Israel, adeverească-se cuvântul Tău către David,
tatăl meu! [27] Oare cu adevărat va locui Dumnezeu cu oamenii pe pământ?
Dacă cerul şi cerul cerului nu Te pot cuprinde, cum [va putea], oare, această
Casă pe care am zidit-o pentru numele Tău? [28] Priveşte spre cererea mea,
Doamne, Dumnezeul lui Israel, ca să asculţi bucuria cu care robul Tău se
roagă către Tine astăzi, dinaintea Ta, [29] ca să fie ochii Tăi deschişi spre
această Casă zi şi noapte, spre locul despre care ai zis: «Va fi numele Meu
acolo», ca să asculţi rugăciunea pe care o face robul Tău în acest loc, zi şi
noapte. [30] Şi ascultă cererea robului Tău şi a poporului Tău Israel, pe care o
vor înălţa în acest loc, şi Tu ascult-o din locul sălăşluirii Tale din cer şi
împlineşte-o şi fii iertător! [31] Ori de câte ori ar greşi cineva aproapelui său şi

---

8,22-23 Înainte de exil (587 î.H.) regii nu erau numai şefi militari şi politici, ci puteau, ocazional, să exercite o funcţie sacerdotală ca adevăraţi reprezentanţi ai lui Dumnezeu înaintea poporului şi mijlocitori la Dumnezeu pentru popor. Mai târziu s-a precizat separarea dintre regalitate şi sacerdoţiu (Iez. 45-46; Zah. 4).

8,23 „pentru robul Tău, cel care...": TM are „pentru robii Tăi care...".

8,25 *Cf.* 2Rg. 7,11-16.

8,27 „pentru numele Tău": nu apare în TM.

8,28 „bucuria": gr. τέρψις, „bucurie, plăcere, desfătare"; TM are „strigătul şi rugăciunea".

8,31-32 Este vorba de un fel de „judecată a lui Dumnezeu": cele două părţi pronunţau blesteme înaintea Domnului, unul împotriva celui care l-a vătămat, celălalt împotriva lui însuşi, ca apărare şi susţinere a nevinovăţiei. Solomon cere lui Dumnezeu, care este

chiar dacă şi-ar lua asupra sa jurământ, blestemându-se pe sine însuşi, dacă
vine şi se mărturiseşte în faţa altarului Tău, în Casa aceasta, [32] Tu să-l asculţi
din cer şi să împlineşti şi să judeci poporul Tău Israel: cel nelegiuit să fie
arătat nelegiuit şi calea lui să se întoarcă asupra capului lui, iar pe cel drept
să-l îndreptăţeşti şi să-i dai după dreptatea lui. [33] Când ar cădea poporul Tău
Israel dinaintea vrăjmaşilor, din pricină că au păcătuit împotriva Ta, şi se
vor întoarce şi se vor mărturisi numelui Tău şi se vor ruga şi vor înălţa
cereri în Casa aceasta, [34] Tu să-i asculţi din cer şi să fii iertător cu păcatele
poporului Tău Israel şi să-i întorci pe ei în ţara pe care ai dat-o părinţilor
lor. [35] Când cerul va fi închis, şi nu va ploua, fiindcă vor fi păcătuit înaintea
Ta, şi se vor ruga spre locul acesta şi se vor mărturisi numelui Tău şi de la
păcatele lor se vor întoarce, ori de câte ori îi vei smeri, [36] Tu să-i asculţi din
cer şi să fii iertător cu păcatele robului Tău şi ale poporului Tău, Israel; şi să
le descoperi calea cea bună pe care să meargă, şi să le dai ploaie pe pământul pe care l-ai dat moştenire poporului Tău. [37] Şi când ar fi foamete şi când
ar fi moarte din pricina arşiţei, ori [când] ar da lăcustele sau tăciunele, sau
duşmanul l-ar strâmtora în vreuna dintre cetăţi; în orice năpastă şi necaz,
[38] orice cerere şi rugăciune a vreunui om – după cum îşi cunoaşte fiecare
rana inimii sale şi îşi va întinde mâinile spre Casa aceasta –, [39] Tu s-o asculţi
din cer, din lăcaşul Tău cel statornicit, şi să fii iertător şi să împlineşti şi să-i
dai omului după căile lui, după cum îi cunoşti inima lui; căci Tu eşti singurul care cunoşti inima tuturor fiilor oamenilor, [40] ca să se teamă de Tine în
toate zilele cât vor trăi în ţara pe care Tu le-ai dat-o părinţilor noştri. [41] Şi pe
străinul care nu este din acest popor al tău, [42] care va veni să se roage în
acest loc, [43] Tu să-l asculţi din cer, din lăcaşul Tău cel statornicit, şi să-i
împlineşti toate câte Ţi le va cere cel străin, ca să cunoască toate popoarele
numele Tău şi să se teamă de Tine ca şi poporul Tău, Israel; şi să ştie că
numele Tău este chemat asupra acestei Case pe care am zidit-o. [44] Când va

---

singurul cunoscător al adevărului, să-i facă vinovatului după jurământul lui şi blestemul să cadă asupra celui care jură strâmb. ♦ „Şi se mărturiseşte": TM are „vine să rostească jurământul". ♦ „să judeci poporul Tău Israel": TM are „să judeci între slujitorii tăi".

8,33 „se vor mărturisi numelui Tău" = „vor preamări numele Tău". *Cf.* nota la Iis. Nav. 7,19.

8,36 „robului tău": TM are „robilor Tăi".

8,41-42 La sfârşitul lui 41 şi începutul lui 42, TM are în plus: „dacă vine dintr-o ţară îndepărtată, de dragul numelui Tău – [42] căci se va auzi vorbindu-se de numele Tău cel mare, despre mâna Ta puternică şi despre braţul Tău înălţat..."

8,44 „în numele Domnului": TM are „către YHWH" ♦ „spre cetatea": gr. ὁδὸν τῆς πόλεως, *litt.* „pe drumul cetăţii".

ieşi poporul Tău la război împotriva duşmanilor săi, în calea pe care îi vei
îndruma, şi se vor ruga în numele Domnului spre cetatea pe care ai ales-o şi
spre Casa pe care am zidit-o pentru numele Tău, 45 să asculţi din cer rugă-
ciunea lor şi cererea lor şi să le faci dreptate. 46 Dacă vor păcătui înaintea Ta –
că nu este om care să nu păcătuiască – şi vei aduce vrăjmaşi asupra lor şi îi
vei da în mâna lor şi îi vor lua robi într-un pământ îndepărtat sau apropiat,
47 şi, din ţara în care i-ai strămutat, îşi vor întoarce inimile şi se vor întoarce
să se roage Ţie, în ţara pribegiei lor, zicând: «Păcătuit-am, fărădelege am
săvârşit, nedreptate am făcut!», 48 şi se vor întoarce spre Tine din toată
inima lor şi din tot sufletul lor, fiind în ţara duşmanilor lor, în care i-ai
strămutat; şi se vor ruga către Tine, [îndreptaţi] spre ţara lor, pe care le-ai
dat-o părinţilor lor, spre cetatea pe care ai ales-o, şi spre Casa pe care am
zidit-o numelui Tău, 49 să-i auzi din cer, din lăcaşul Tău cel statornicit, 50 şi
să fii iertător cu nedreptăţile cu care au păcătuit împotriva Ta, şi cu toate
fărădelegile pe care le-au săvârşit împotriva Ta; şi să le dai lor să afle milă
dinaintea celor care i-au robit şi [aceia] să se milostivească de ei; 51 fiindcă
sunt poporul Tău şi moştenirea Ta, pe care ai scos-o din ţara Egiptului, din
mijlocul cuptorului de fier. 52 Fie ochii Tăi [aţintiţi] şi urechile Tale des-
chise spre cererea robului Tău şi spre cererea poporului Tău Israel, ca să-i
asculţi întru toate câte Ţi le vor cere Ţie, 53 fiindcă Tu i-ai pus deoparte pentru
Tine, spre moştenire, dintre toate popoarele pământului, după cum ai grăit
prin robul Tău Moise, când i-ai scos pe părinţii noştri din ţara Egiptului,
Doamne, Doamne!"

53a Atunci a grăit Solomon asupra Casei pe care o isprăvise de zidit:

„[Cel care] a învederat soarele pe cer, Domnul,
a spus că va locui întru întuneric:
«Zideşte Casa Mea, Casă aleasă pentru tine,
pentru sălăşluire întru înnoire.»"

Iată, nu este scris aceasta în Cartea Cântării?

54 Şi a fost aşa: când a încetat Solomon să se roage către Domnul toată rugă-
ciunea şi cererea aceasta, s-a ridicat din faţa altarului Domnului, unde îşi
plecase genunchii, cu mâinile întinse către cer. 55 Şi s-a ridicat în picioare şi a
binecuvântat toată adunarea lui Israel cu glas mare, zicând: 56 „Binecuvântat

---

8,49 TM adaugă la sfârşit „rugăciunea şi cererile lor, şi să le faci dreptate" (dublet după 8,45).

8,53 „prin robul Tău": ἐν χειρὶ, *litt.* „prin mâna", calc după ebr. *b*^{e}*yadh*.

8,53a = TM 8,12-13.

fie astăzi Domnul care a dat odihnă poporului Său, Israel, potrivit cu toate
câte le-a grăit; şi n-a lăsat neîmplinit nici un cuvânt din toate cuvintele Sale
cele bune pe care Le-a grăit prin Moise, robul Său. 57 Fie Domnul Dumnezeul
nostru cu noi după cum a fost şi cu părinţii noştri; să nu ne lase pe noi, nici
să nu se întoarcă de la noi, 58 ci să plece inimile noastre către El, ca să
umblăm în toate căile Lui şi să păzim toate poruncile Lui şi rânduielile Lui,
pe care le-a poruncit părinţilor noştri. 59 Şi aceste cuvinte cu care m-am
rugat eu înaintea Domnului Dumnezeului nostru să fie apropiate Domnului
Dumnezeului nostru, ziua şi noaptea, ca să împlinească dreptatea robului
Tău şi dreptatea poporului Tău, Israel, zi după zi, 60 ca să cunoască toate
popoarele pământului că Domnul Dumnezeu este însuşi Dumnezeu şi nu
mai este altul. 61 Şi să rămână inimile noastre desăvârşite către Domnul
Dumnezeul nostru, ca să umblăm întru sfinţenie după rânduielile Lui şi să
păzim poruncile Lui, precum în ziua aceasta." 62 Atunci regele şi toţi fiii lui
Israel au adus jertfă dinaintea Domnului. 63 Şi regele Solomon a jertfit
jertfele de pace pe care le-a adus Domnului: douăzeci şi două de mii de boi
şi o sută douăzeci de mii de oi. Regele şi toţi fiii lui Israel au închinat Casa
Domnului. 64 În ziua aceea regele a sfinţit mijlocul curţii, din faţa Casei
Domnului, pentru că a adus acolo arderea de tot şi jertfele şi grăsimea
jertfelor de pace, fiindcă altarul de aramă dinaintea Domnului era prea mic
şi nu putea cuprinde arderile de tot şi jertfele de pace. 65 Şi a făcut Solomon
praznic în ziua aceea împreună cu întregul Israel; [şi a fost] adunare mare,
de la intrarea în Emath şi până la râul Egiptului, în faţa Domnului Dumnezeului
nostru, în Casa pe care [Solomon] o zidise; şi au mâncat şi au băut şi s-au
veselit înaintea Domnului Dumnezeului nostru, timp de şapte zile. 66 Iar în
ziua a opta a dat drumul poporului şi l-a binecuvântat şi fiecare s-a întors la
cortul său bucurându-se cu inimă bună pentru toate bunătăţile pe care i le-a
dat Domnul lui David, robul Său, şi lui Israel, poporul Său.

8,59 „zi după zi": *litt.* „lucrul zilei în ziua lui".

8,63 „au închinat": gr. ἐγκαινίζω, *litt.* „a înnoi, a inaugura, a consacra".

8,65 „în ziua aceea": gr. ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. După TM: „în acel timp", adică (după 8,2 – vezi şi nota) în luna a şaptea, luna *'Ethanim* (septembrie-octombrie) Această sărbătoare a sfinţirii Templului corespunde sărbătorii de toamnă „a Corturilor", care marchează sfârşitul sezonului uscat şi revenirea la viaţă a naturii, din darul lui Dumnezeu. ♦ „şi au mâncat şi au băut şi s-au veselit": TM are „şi au fost".

8,66 „şi l-a binecuvântat": TM are „ei l-au binecuvântat pe rege" (= l-au salutat).

9 1 Şi a fost aşa: după ce Solomon a isprăvit de zidit Casa Domnului şi
casa regelui şi toate lucrările lui Solomon, pe care a voit să le facă, 2 Domnul i
s-a arătat lui Solomon a doua oară, aşa cum i se arătase în Gabaon. 3 Şi Domnul
i-a spus: „Am auzit glasul rugăciunii tale şi al cererii tale cu care te-ai rugat
dinaintea Mea şi ţi-am împlinit după toată ruga ta; am sfinţit această Casă
pe care ai zidit-o ca să aşez acolo numele Meu până în veac, şi ochii Mei şi
inima Mea vor fi acolo în toate zilele. 4 Dacă tu vei umbla dinaintea Mea după
cum a umblat tatăl tău David, cu inimă evlavioasă şi cinstită, ca să împli-
nească toate câte i-am poruncit, şi vei păzi rânduielile Mele şi poruncile
Mele, 5 Eu voi înălţa tronul domniei tale peste Israel în veac, după cum i-am
grăit lui David, tatăl tău, zicând: «Nu vei fi lipsit de bărbat care să cârmuiască
în Israel.» 6 Iar dacă, întorcându-vă, voi şi copiii voştri vă veţi abate de la
Mine şi nu veţi păzi poruncile Mele şi rânduielile Mele pe care le-a dat
Moise dinaintea voastră, ci vă veţi duce să slujiţi altor dumnezei şi vă veţi
închina lor, 7 Eu îl voi lua pe Israel de pe pământul pe care i L-am dat şi această
Casă, pe care am sfinţit-o pentru numele Meu, o voi arunca de la faţa Mea;
şi Israel va fi dat nimicirii şi [va ajunge] de poveste la toate popoarele. 8 Şi
de Casa aceasta înaltă orice trecător se va minuna şi va fluiera, zicând: «De
ce-a făcut Domnul aşa acestei ţări şi acestei Case?» 9 Şi vor zice: «Pentru că
L-au părăsit pe Domnul Dumnezeul lor care i-a scos pe părinţii lor din
Egipt, din casa robiei, şi s-au luat după zei străini şi li s-au închinat şi le-au
slujit lor; de aceea a adus Domnul peste ei această nenorocire.»"

9a Atunci Solomon a adus-o pe fiica lui Faraon din cetatea lui David în
casa sa, pe care şi-o zidise în acele zile.

10 Vreme de douăzeci de ani, în care a zidit Solomon cele două case, Casa
Domnului şi casa regelui, 11 Chiram, regele Tyrului, l-a ajutat pe Solomon
cu lemn de cedru şi cu lemn de pin, cu aur şi cu tot ce voia. Atunci regele
i-a dat lui Chiram douăzeci de cetăţi în ţinutul Galileii. 12 Şi a ieşit Chiram
din Tyr şi s-a dus în Galileea, ca să vadă cetăţile pe care i le dăduse Solomon,
dar nu i-au plăcut. 13 Şi a zis: „Ce-i cu cetăţile astea pe care mi le-ai dat,

---

9,4 „cu inimă evlavioasă şi cinstită", gr. ἐν ὁσιότητι καρδίας καὶ εὐθύτητι, *litt.* „în pietatea inimii şi în cinste".

9,6 „le-a dat Moise": TM are „le-am dat".

9,7 „va fi dat nimicirii şi [va ajunge] de poveste": TM are „va fi de poveste şi de râs".

9,9a Adaos LXX.

9,13 „Mărginime": TM are „ţinutul *Kābhūl*". Nu e sigur că toponimul are legătură cu reflecţia lui Chiram; dacă are, s-au propus traduceri interpretative ca „nimic" sau „mlaştină".

frate?!" Şi le-a numit „Mărginime" până în ziua de astăzi. [14] Şi Chiram i-a adus lui Solomon o sută douăzeci de talanţi de aur [[15-25]] [26] şi o corabie pentru ceea ce făcuse Solomon în Gasiongaber, aflat lângă Ailath, pe ţărmul îndepărtat al mării, în ţinutul Edomului. [27] Şi Chiram a trimis cu corabia pe slujitorii săi, corăbieri pricepuţi să umble pe mare, împreună cu slujitorii lui Solomon. [28] Şi au venit la Sophera şi au luat de acolo o sută douăzeci de talanţi de aur şi i-au adus regelui Solomon.

10 [1] Regina din Saba a auzit de numele lui Solomon şi de numele Domnului, şi a venit să-l pună la încercare cu enigme. [2] A intrat în Ierusalim

---

9,14 Valoarea unui talant era variabilă, dar se poate evalua greutatea totală de mai sus la minimum 3600 kg.

9,15-25 Apar numai în TM şi în O (recensiunea origeniană, hexaplară): „[15] Aşa stau lucrurile cu corvoada pe care a rânduit-o regele Solomon spre a zidi Casa Domnului, şi casa regelui, şi Melo, şi cetăţuia pentru a înconjura marginea cetăţii lui David, şi Asur, şi Maida, şi zidul Ierusalimului, şi Eser, şi Magdo, şi Gezer. [16] Faraon, regele Egiptului, s-a suit şi a cucerit cetatea Gezer şi a ars-o în foc, şi pe canaanenii care şedeau în cetate i-a ucis şi a dat-o ca dar de nuntă fiicei sale, nevasta lui Solomon. [17] Şi a zidit Solomon Gazerul şi Baithoronul de Jos [18] şi Balath şi Thermath, în pustiu, şi, în ţinut, [19] toate cetăţile de locuit care erau ale lui Solomon şi cetăţile de care şi toate cetăţile călăreţilor şi ceea ce a înfăptuit Solomon ca să zidească în Ierusalim şi în Liban şi în tot ţinutul de sub cârmuirea lui; [20] [iar pe] tot poporul rămas de la amorei şi chetei şi fereziţi şi evei şi iebusei şi gergesei, care nu erau dintre fiii lui Israel, [21] pe fiii lor care rămăseseră cu ei în ţară, pe care n-au putut fiii lui Israel să-i nimicească, i-a rânduit Solomon la corvoadă de robie până în ziua aceasta. [22] Şi dintre fiii lui Israel nu i-a dat Solomon la lucru, pentru că ei erau oameni războinici şi slujitorii săi şi căpeteniile sale şi cei de rangul al treilea şi căpeteniile de care şi călăreţii săi. [23] Aceştia sunt căpeteniile cele aşezate peste lucrarea lui Solomon: cinci sute cincizeci care conduceau în poporul care făcea lucrările. [24] Numai [când] fiica Faraonului s-a suit din cetatea lui David la casa ei pe care i-a construit-o, atunci a construit Melo. [25] Şi aducea Solomon de trei ori pe an arderi de tot şi jertfe de pace pe altarul pe care îl construise Domnului şi ardea tămâie înaintea Domnului şi ţinea Casa Domnului."

9,26 În TM începe „Şi corăbii a construit regele Solomon, la *'Eṣ̌yōn-Gebher*". ♦ „ţărmul îndepărtat al mării": TM are „pe ţărmul Mării de Trestii" (Mării Roşii).

9,28 „Sophera": Σωφηρα redă ebr. *'Ōphīrāh*, regiune celebră pentru aurul care se găsea acolo; situarea acestei localităţi nu a putut fi determinată cu certitudine. E foarte probabil să fi fost pe coasta Arabiei, deşi a fost căutată şi în Africa de Sud sau în India. ♦ „o sută douăzeci": TM are „patru sute douăzeci".

10,1 Caracterul fabulos al acestei povestiri nu exclude posibilitatea unei realităţi istorice, având în vedere relaţiile comerciale dintre Solomon şi Arabia. Nu se poate stabili exact

cu putere foarte mare, cu cămile încărcate cu mirodenii şi cu foarte mult aur
şi pietre scumpe; şi a intrat la Solomon şi i-a grăit toate câte-i erau la inimă.
3 Şi Solomon a răspuns la toate cuvintele ei şi nu era nici un cuvânt pe care
regele să-l treacă cu vederea şi la care să nu-i dea răspuns. 4 Şi regina din
Saba a văzut toată chibzuinţa lui Solomon, şi casa pe care o construise, 5 şi
mâncărurile lui Solomon, şi purtarea slugilor lui, şi ţinuta îngrijitorilor lui,
şi veşmintele lui, şi paharnicii lui, şi arderea de tot pe care el o aducea în
Casa Domnului, şi s-a minunat foarte. 6 Şi i-a spus regelui Solomon: „Ade-
vărată este vorba pe care am auzit-o în ţara mea despre cuvântul tău şi despre
chibzuinţa ta. 7 Dar nu i-am crezut pe cei care-mi povesteau până când nu
am venit şi ochii mei au văzut; şi, iată, nu mi s-a spus nici pe jumătate; căci
ai întrecut în bunătăţi tot ce am auzit în ţara mea despre tine. 8 Fericite soţiile
tale, fericite slugile tale acestea, care stau înaintea ta neîncetat, auzind toată
chibzuinţa ta. 9 Binecuvântat fie Domnul Dumnezeul tău, care a binevoit
întru tine ca să-ţi dea tronul lui Israel, căci Domnul îl iubeşte pe Israel aşa
încât l-a statornicit până în veac şi te-a aşezat pe tine rege peste ei, ca să
faci judecată cu dreptate în pricinile lor.” 10 Şi regina i-a dăruit lui Solomon
o sută douăzeci de talanţi de aur şi foarte multe mirodenii şi pietre scumpe.
N-a mai ajuns [în ţară] asemenea belşug de mirodenii cum i-a dăruit regina
din Saba regelui Solomon.

---

unde era localizat regatul Saba. Se pare că un regat sabeean din sudul Arabiei ar fi cunoscut o perioadă de înflorire între anii 900 şi 450 î.H., datorată schimburilor comerciale cu India. Această relatare se regăseşte şi în alte tradiţii, cum ar fi cea abisiniană şi musulmană. Potrivit celei din urmă, regina purta numele de Balkis. ♦ „şi de numele Domnului”: TM are „datorită numelui lui YHWH”. ♦ Pentru Origen (*Comentariu la Cântarea cântărilor* 2,1) sau Grigore al Nyssei (*Omilia 7 la Cântarea cântărilor*), regina din Saba, „etiopiancă”, prefigurează „Biserica neamurilor”. Păgânii sunt „negri”, precum regina etiopiancă, întrucât practicau idolatria, trăind departe de adevăratul Dumnezeu. Darurile reginei trimit la darurile aduse de magi Mântuitorului.

10,2 Pentru Origen, regina din Saba („lumea păgână”) vine *la Ierusalim*, adică spre Viziune; „mirodeniile” sunt „faptele bune”; „aurul” simbolizează cunoştinţele intelectuale şi disciplinele profane, specifice filozofiei păgâne; „piatra scumpă” simbolizează curăţenia firii. Ea vine în Templu, care prefigurează taina Întrupării.

10,4 „chibzuinţa”: gr. φρόνησις corespunde adesea ebr. *ḥokhmāh*, „înţelepciune”; mai rar, acest termen ebraic e tradus cu σοφία (de ex. 2,6; 5,14).

10,5 „purtarea... ţinuta”: gr. κάθεδρα ... στάσις... ♦ „s-a minunat”: gr. ἐξ ἑαυτῆς ἐγένετο, „şi-a ieşit din fire”.

10,7 „bunătăţi”: TM are „înţelepciune şi bunăstare”.

10,8 „soţiile tale”: TM are „oamenii tăi” (în ebr. e diferenţă de o literă între cele două cuvinte!).

[11] Şi corabia lui Chiram, care purta aur din Suphir, a adus foarte multă
lemnărie nelucrată şi piatră de mare preţ. [12] Şi regele a făcut din lemnul
acela nelucrat sprijinitori pentru Casa Domnului şi pentru casa regelui, şi
citere şi harfe pentru cântăreţi. Nu a mai venit în ţară asemenea lemn
nelucrat, nici nu s-a mai văzut pe undeva până în ziua de astăzi. [13] Şi regele
Solomon i-a dăruit reginei din Saba tot ce a poftit, tot ce i-a cerut, pe lângă
tot ce i-a dăruit regele Solomon cu mâna lui. Şi regina şi cu toţi slujitorii
ei s-au întors şi s-au dus în ţara lor. [14] Şi greutatea aurului care i se aducea
lui Solomon într-un singur an era de şase sute şaizeci şi şase de talanţi de
aur, [15] în afară de tributul supuşilor şi al negustorilor şi al tuturor regilor
de la hotare şi al satrapilor ţării. [16] Şi a făurit Solomon trei sute de suliţe
mari din aur ciocănit – trei sute [de sicli] de aur de fiecare suliţă –, [17] şi
trei sute de armuri din aur bătut – trei mine de aur erau la o armură – şi le-a
dat pentru casa din stejar de Liban. [18] Şi a mai făcut regele un tron mare
de fildeş şi l-a acoperit cu aur curat. [19] Tronul avea şase trepte iar în spa-
tele tronului erau chipuri de viţei sculptaţi. De o parte şi de alta a scaunului
avea nişte [sprijinitori de] mâini cu doi lei aşezaţi lângă ele. [20] Şi alţi
doisprezece lei erau aşezaţi pe cele şase trepte, de o parte şi de alta. Nu s-a
mai văzut aşa ceva în nici o împărăţie. [21] Şi toate vasele de băut ale lui
Solomon erau din aur şi lighenele erau din aur şi toate lucrurile din casa din
stejar de Liban erau ferecate în aur; [nimic] nu era din argint, pentru că

10,11 „corabia": TM are *'onī*, substantiv colectiv, „corăbii, flotă"; la fel şi la 10,22. ♦ „lemnărie nelucrată": TM are „lemn de *'al^e muggīm*" – esenţă rară, greu de determinat. S-a propus „santal" (TOB).

10,12 „citere şi harfe": gr. νάβλας καὶ κινύρας; *cf.* nota 10,5 la 1 Regi.

10,14 „666": apare şi în Apocalipsa lui Ioan 13,18, ca „număr" al Antihristului; aici ar corespunde unei greutăţi de minimum 20.000 kg.

10,15 „satrapi": TM are „*paḫōth*" (sg. *peḫāh*), „guvernatori" – împrumut din asiriană, folosit apoi pentru cârmuitorii de provincii din Babilon, Media şi Persia; tradus în greacă cu termenul pers.

10,16 „trei sute de suliţe... trei sute [de sicli]": TM are „două sute de scuturi... şase sute de sicli".

10,17 „casa din stejar de Liban": „casa pădurii Libanului", *cf.* nota 7,39.

10,18 „cu aur curat": gr. δοκίμῳ, *litt.* „încercat".

10,19 La aceste şase trepte se adaugă şi tronul însuşi, ca a şaptea treaptă, simbolizând cosmosul cu cele şapte ceruri. ♦ „chipuri de viţei sculptaţi": în ebr. se poate citi şi altfel, fără a schimba consoanele: „şi un spătar rotunjit". ♦ „Nu s-a mai văzut aşa ceva în nici o împărăţie": gr. οὐκ γέγονεν οὕτως πάσῃ βασιλείᾳ, *litt.* „Nu s-a mai făcut astfel în nici o împărăţie".

[argintul] nu avea preţ în zilele lui Solomon; 22 căci regele avea pe mare,
împreună cu corăbiile lui Chiram, o corabie de Tharsis, care venea la rege
din Tharsis o dată la trei ani cu aur, cu argint, cu piatră tăiată şi cu piatră
cioplită. 22a Aceasta era rânduiala câştigului pe care l-a dat regele Solomon
pentru zidirea Casei Domnului şi a casei regelui şi a zidului Ierusalimului
şi al cetăţuiei, pentru întărirea zidului cetăţii lui David, şi pentru Assur, şi
Magdan, şi Gazer, şi Baithoronul de sus, şi Iethermath şi toate cetăţile cu
care de luptă, şi pentru toate cetăţile călăreţilor, şi tot ce-a rânduit Solomon
ca să zidească Ierusalimul şi [cetăţile din] toată ţara, ca nimeni să nu se instă-
pânească asupra lui. 22b Iar [pe] tot poporul rămas dintre chetei, şi amorei, şi
ferezei, şi canaaneni, şi evei, şi iebusei, şi gergesei, de la cei care nu sunt
dintre fiii lui Israel, pe fiii lor rămaşi cu ei în ţară, pe care fiii lui Israel n-au
putut să-i nimicească, Solomon i-a supus la bir până în ziua de astăzi.
22c Însă pe fiii lui Israel Solomon nu i-a pus la corvezi fiindcă erau bărbaţi
războinici şi slujitorii săi şi căpeteniile carelor sale şi călăreţii săi. 23 Şi
Solomon a ajuns mai presus decât toţi regii pământului în bogăţie şi
chibzuinţă. 24 Şi toţi regii pământului căutau faţa lui Solomon, ca să asculte
chibzuinţa pe care Domnul o pusese în inima lui. 25 Şi fiecare îşi aducea
darurile, vase de aur şi veşminte, mir şi mirodenii şi cai şi catâri, an de an.
26 Şi Solomon avea patru mii de iepe pentru carele lui şi douăsprezece mii
de călăreţi; şi i-a aşezat în cetăţile cu care de luptă şi la rege, în Ierusalim.
26a Şi avea stăpânire peste toţi regii, de la Fluviu şi până la ţinutul Străinilor
şi până la hotarele Egiptului. 27 Şi regele a făcut ca aurul şi argintul să fie în
Ierusalim precum pietrele, iar cedrii i-a făcut ca duzii, care cresc o mulţime
în câmpie. 28 Iar caii lui Solomon se aduceau din Egipt şi din Thecue;
negustorii regelui îi luau pe bani din Thecue. 29 La ieşirea din Egipt, [preţul]
unui car de luptă se urca la o sută de arginţi şi al unui cal la cincizeci de
arginţi. Şi tot cu atât veneau pe mare pentru toţi regii cheteilor şi ai Siriei.

10,22 „Tharsis": loc geografic greu de determinat, situat probabil în Spania sau la Marea Neagră şi considerat a fi extremitatea lumii cunoscute. O „corabie de Tharsis" era o corabie de comerţ solidă, în stare să ajungă în cele mai îndepărtate ţinuturi (*cf.* TM 22,49; Iez. 27,12).

10,22 a-c Adaos LXX.

10,22a „câştigului": gr. προνομή, se referă mai ales la câştigul obţinut cu forţa.

10,26a „şi avea stăpânire... Egiptului": acest verset nu apare în TM, dar e identic cu 5,1 TM (vezi nota).

10,27 „aurul" nu apare în TM. ♦ „duzii": TM are „sicomorii".

10,29 „o sută... cincizeci": TM are „şase sute... o sută cincizeci". ♦ „pe mare": TM are „prin mâna lor".

11 1 Regele Solomon era iubitor de femei şi avea şapte sute de doamne
şi trei sute de ţiitoare. A luat şi femei străine: pe fiica lui Faraon, moabite,
ammanite, siriene, idumeene, chetee şi amoree, 2 dintre neamurile de la care
Domnul îi oprise pe fiii lui Israel, [zicând]: 3 „Să nu mergeţi la ei şi nici ei
să nu vină la voi, ca nu cumva să vă abată inimile după idolii lor." De
aceştia s-a alipit Solomon, îndrăgindu-i. 4 Şi a fost aşa: la vremea bătrâneţii
lui Solomon, inima lui nu a fost pe de-a-ntregul cu Domnul Dumnezeul lui,
ca inima lui David, tatăl său; femeile străine i-au abătut inima după zeii lor.
5 Atunci Solomon i-a zidit o înălţime lui Chamos, idolul Moabului, şi
regelui lor, idolul fiilor lui Ammon, 6 şi Astartei, spurcăciunea sidonienilor.
7 Aşa a făcut pentru toate femeile sale străine, arzând tămâie şi jertfind ido-
lilor lor. 8 Solomon a făcut ce este rău dinaintea Domnului; nu a umblat
după Domnul ca David, tatăl său. 9 Şi Domnul s-a mâniat împotriva lui
Solomon, fiindcă el şi-a abătut inima de la Domnul Dumnezeul lui Israel,
care i se arătase de două ori 10 şi care îi poruncise cu privire la acest lucru:
să nu umble nicidecum după zei străini, ci să aibă grijă să facă ceea ce i-a
poruncit Domnul Dumnezeu. 11 Şi Domnul i-a spus lui Solomon: „Fiindcă
aşa a fost cu tine şi n-ai păzit poruncile şi rânduielile Mele pe care ţi le-am
poruncit, voi smulge cu totul domnia din mâna ta şi o voi da robului tău.

11,1 „şi avea şapte sute de doamne şi trei sute de ţiitoare": nu apare în TM aici, ci la 11,3. Conţinutul v. 11,3 din LXX face parte, în TM, din 11,2. ♦ „doamne": gr. ἄρχουσαι, *litt.* „stăpâne, conducătoare", presupune un ebr. *nāşîm şārōth, litt.* „prinţese", ca la v. 3 TM. La fel şi „ţiitoare": gr. παλλακαί presupune ebr. *pilagh^{e}şōth* – tot la v. 3 în TM. ♦ Augustin remarcă faptul că la regele David adulterul fusese o patimă trecătoare, pe când Solomon a fost cu totul stăpânit de ea: *„uero in eius filio Salomone non quasi hospes transitum habuit, sed regnum ista libido possedit."* În ciuda „aprinderii de dragostea înţelepciunii" care-l cuprinsese iniţial, Solomon avea să piardă prin „dragostea trupească" pe cele dobândite „prin dragostea duhovnicească" (*De doctrina christiana* III,72).

11,5 „o înălţime": *cf.* nota 3,2. TM (v. 7) precizează: „o înălţime pe muntele din faţa Ierusalimului", adică Muntele Măslinilor, numit în 4Rg. 23,13 „Muntele Nimicirii". ♦ „Chamos, idolul Moabului": nu apare în TM aici, ci la 11,7; la fel şi „înălţimea". ♦ „regelui lor": TM are *„Mil^{e}kōm*, urâciunea amoniţilor". Numele acestui zeu vine din rădăcina *MLK*, ca şi *melekh* „rege". Este acelaşi nume cu „Molekh", grafie ebraică depreciativă, în care consoanele primesc vocalismul cuvântului *boşeth*, „ruşine".

11,7 LXX = 11,8 TM.

11,8 LXX = 11,6 TM.

11,10 „ci să aibă grijă să facă...": TM are „dar Solomon nu a făcut..."

11,11 „poruncile": TM are „legământul". ♦ „voi smulge cu totul": gr. διαρρήσσων διαρρήξω, *litt.* „smulgând voi smulge" (semitism).

12 Totuşi, nu voi face acest lucru în zilele tale, de dragul lui David, tatăl tău:
din mâna fiului tău o voi lua. 13 Însă nu voi lua întregul regat, ci voi da un
sceptru fiului tău, de dragul lui David, robul Meu, şi de dragul Ierusalimului,
cetatea pe care am ales-o." 14 Şi Domnul i-a ridicat potrivnic lui Solomon
pe Ader idumeul şi pe Esrom, fiul lui Eliadae, cel din Raemmath, [şi pe]
Adrazar, regele Subei, stăpânul acestuia; şi s-au adunat la el bărbaţi, şi el
le-a fost căpetenie a uneltirii; şi au pus mâna pe Damasec. Şi au fost potriv-
nici lui Israel în toate zilele lui Solomon; iar Ader idumeul era din seminţia
regească din Idumeea.
15 Şi a fost aşa: când David a nimicit Edomul, iar Ioab, căpetenia oştirii,
îngropa morţii – au ucis toată partea bărbătească din Idumeea, căci 16 Ioab şi
tot Israelul au stat acolo, în Idumeea, şase luni, până ce au nimicit toată
partea bărbătească din Idumeea – 17 a scăpat [tocmai] Ader, împreună cu
toţi bărbaţii idumei slujitori ai tatălui său, şi au ajuns în Egipt. Ader [era pe
atunci] copil mic. 18 Şi s-au ridicat nişte bărbaţi din cetatea Madiam, s-au
dus la Pharan şi au luat oameni cu ei şi au mers la Faraon, regele Egiptului.
Şi s-a înfăţişat Ader dinaintea lui Faraon, care i-a dat casă şi masă. 19 Şi Ader
a aflat multă bunăvoinţă în faţa lui Faraon, încât acesta i-a dat-o de nevastă
pe sora soţiei sale, sora mai mare a Thekeminei. 20 Şi sora Tekeminei i-a năs-
cut lui Ader pe Ganebath, fiul ei, şi Tekemina l-a crescut în mijlocul fiilor
lui Faraon; şi Ganebath era printre fiii lui Faraon. 21 Şi când Ader a auzit,
din Egipt, că David s-a culcat alături de părinţii lui şi că Ioab, căpetenia
oştirii, a murit, a zis către Faraon: „Lasă-mă să mă întorc în ţara mea!" 22 Şi
Faraon i-a zis lui Ader: „Ce-ţi lipseşte la mine de cauţi să te întorci în ţara
ta?" Şi Ader i-a zis: „Lasă-mă să plec!" Şi Ader s-a întors în ţara lui. [23-24]

11,13 „robul Meu": TM are „tatăl tău".

11,14 „potrivnic": σαταν transliterează în LXX ebr. *sāṯān* – „adversar", „potrivnic"; aici nu are încă o conotaţie teologică, aceasta apărând abia în Cartea lui Iov. ♦ Dintre duşmani, TM îl aminteşte numai pe *Ḫadhadh* (= Ader).

11,18 „i-a dat casă şi masă": gr. ἔδωκεν αὐτῷ οἶκον καὶ ἄρτους διέταξεν αὐτῷ, *litt.* „i-a dat casă şi a poruncit [să i se dea] pâine".

11,19 „sora mai mare a Thekeminei": TM are „sora puternicei *taḫ*^{e}*p*^{e}*nēys*". „Tahpnes" este de fapt un titlu egiptean - „soţia regelui".

11,22 „Şi Ader s-a întors în ţara lui": nu apare în TM.

11,23-24 Aici apare, în unele manuscrise (mai apropiate de TM), un text apropiat de LXX 11,14b: „23 Dumnezeu a trezit un vrăjmaş lui Solomon, pe Razon, fiul lui Eliadae, pe Barameeth [TM are aici «care fugise la»], Adadezer, regele din Suba, stăpânul său. 24 Şi se adunaseră la el oameni şi el era căpetenia uneltirii. Pentru că David îi omora, au

25 Acesta este răul pe care l-a făcut Ader: a împilat Israelul şi a domnit
în ţara Edomului. 26 Şi Ieroboam, fiul lui Nabat, efratitul din Sarira, fiul unei
văduve, [era] robul lui Solomon. 27 Iată cum a ridicat el mâna asupra regelui
Solomon: acela a clădit cetăţuia şi a întărit zidul cetăţii lui David, tatăl său,
28 iar Ieroboam [era] un om zdravăn. Şi Solomon a văzut că feciorul este
bun de treabă şi l-a pus peste dările casei lui Iosif. 29 Şi s-a întâmplat că, în
vremea aceea, Ieroboam a ieşit din Ierusalim, şi profetul Achia selonitul l-a
găsit pe cale şi l-a luat deoparte. Achia era îmbrăcat cu haină nouă şi se aflau
pe câmp doar ei doi. 30 Atunci Achia şi-a dezbrăcat haina cea nouă şi a rupt-o
în douăsprezece bucăţi. 31 Şi i-a zis lui Ieroboam: „Ia-ţi zece bucăţi, căci aşa
spune Domnul Dumnezeul lui Israel: «Iată, Eu voi smulge domnia din mâna
lui Solomon şi îţi voi da ţie zece sceptre; 32 iar două sceptre îi vor rămâne
lui, de dragul robului Meu David şi de dragul Ierusalimului, cetatea pe care
Eu am ales-o dintre toate triburile lui Israel; 33 fiindcă [Solomon] M-a
părăsit şi s-a închinat Astartei, spurcăciunea Sidonienilor, şi lui Chamos şi
idolilor Moabului şi regelui acestora, ocara fiilor lui Ammon, şi n-a umblat
în căile Mele ca să facă ce este drept dinaintea Mea, precum David, tatăl
său. 34 Dar nu voi lua din mâna lui toată domnia, ci-l voi sprijini cu tărie în
toate zilele vieţii lui, de dragul lui David, robul Meu, pe care l-am ales.
35 Însă regatul îl voi lua din mâna fiului său şi ţie îţi voi da zece sceptre,
36 iar fiului său îi voi da două sceptre, ca să fie în toate zilele un loc rânduit
pentru robul Meu David, dinaintea Mea, în Ierusalim, cetatea pe care am
ales-o pentru Mine, ca să-Mi aşez numele Meu acolo. 37 Şi pe tine te voi lua
şi vei domni aşa cum doreşte sufletul tău, şi vei fi rege peste Israel. 38 Şi

---

pornit la Damasc, s-au aşezat acolo şi au domnit la Damasc. 25a Şi el i-a fost duşman Israelului în toate zilele lui Solomon."

11,27 Expresia ebraică „a ridica mâna" nu implică neapărat „violenţă" sau „ucidere". Poate fi vorba de o revoltă împotriva corvezilor. Amănuntele evenimentelor nu mai sunt cunoscute.

11,31 „sceptre" = triburi. *Cf.* nota 2,28 la 1 Regi.

11,32 „două sceptre": TM are „un trib", pe redactorul deuteronomist interesându-l tribul lui Iuda. Se pare, însă, că de acesta a rămas legat şi alt trib, Beniamin (vezi 12,21) sau, poate, Simeon. La fel şi la 11,36.

11,33 „M-a părăsit...": în TM, toate verbele sunt la plural, referindu-se la popor. ♦ „regelui acestora", *cf.* nota 11,5.

11,36 „un loc rânduit": TM are „o făclie".

11,38 TM adaugă „Îţi voi da Israelul" şi continuă: „39 Voi smeri în aceasta neamul lui David, dar nu pentru toate zilele" (la fel în recensiunile lui Origen şi Lucian).

dacă vei păzi toate câte ţi le poruncesc, şi dacă vei umbla în căile Mele şi
vei face ceea ce este drept înaintea Mea, păzind poruncile şi rânduielile
Mele, cum a făcut David, robul Meu, Eu voi fi cu tine şi-ţi voi zidi o casă
statornică, după cum i-am zidit lui David." [39]
40 Şi Solomon a căutat să-l omoare pe Ieroboam, dar acesta s-a ridicat şi
a fugit în Egipt la Susakim, regele Egiptului, şi a stat în Egipt până când a
murit Solomon. 41 Şi celelalte fapte ale lui Solomon, şi toate câte le-a făcut,
şi toată chibzuinţa lui, iată, oare nu sunt scrise în Cartea Faptelor lui Solomon?
42 Şi zilele domniei lui Solomon în Ierusalim au fost patruzeci de ani. 43 Şi
Solomon s-a culcat alături de părinţii săi şi l-au îngropat în cetatea lui David,
tatăl său. Şi când a auzit Ieroboam, fiul lui Nabat, încă fiind în Egipt (căci
fugise de Solomon şi se aşezase în Egipt), s-a dus de-a dreptul şi a intrat în
cetatea sa, din ţinutul Sarira, în muntele lui Efraim. Regele Solomon s-a
culcat alături de părinţii săi şi Roboam, fiul său, a ajuns rege în locul lui.

12 1 Şi regele Roboam s-a dus la Sikima, fiindcă la Sikima venise tot
poporul lui Israel, ca să-l facă rege. [2]
3 Şi poporul a grăit către regele Roboam, zicând: 4 „Tatăl tău ne-a îngreu-
nat jugul; tu însă uşurează-ne acum din robia cea aspră a tatălui tău şi de sub
jugul cel greu pe care l-a pus asupra noastră, şi vom fi robii tăi." 5 Şi el a zis
către ei: „Plecaţi şi întoarceţi-vă la mine peste trei zile!" Şi ei au plecat. 6 Şi

---

11,40 „Susakim", ebr. *Şişaq* (în egipteană *Şeşonq*), rege de origine libiană, a fondat a XXII-a dinastie (950-730 î.H.). El a domnit între 950 şi 929 şi a invadat Palestina (*cf.* 14,25-26), aşa cum făcuseră mai demult alţi faraoni care au stăpânit Palestina până la mijlocul secolului al XVI-lea î.H.

11,41 „Cartea Faptelor": gr. βιβλίον ῥημάτων (ῥῆμα însemnând „cuvânt", dar şi „faptă" – după ebr. *dābhār*) era sulul în care se consemnau, pe măsură ce aveau loc, hotărârile şi înfăptuirile regilor lui Israel şi ai lui Iuda (*cf.* 14,29; 15,23; etc.). Aceste documente originale s-au pierdut, dar o parte din material se regăseşte în Cărţile Regilor şi ale Cronicilor.

11,42 „patruzeci de ani": Solomon a domnit între 972-933 î.H.

11,43 Pasajul „Şi când a auzit Ieroboam... alături de părinţii săi" nu apare în TM. ♦ „Roboam": primul rege al regatului lui Iuda, din sud, după pierderea regatului nordic (931-913). Arogant, violent, imatur, susţinător al cultelor păgâne.

12,2 Apare doar în unele manuscrise şi în TM, cu o completare la v. 3: „Şi a fost aşa: când a auzit Ieroboam, fiul lui Nabath, fiind el încă în Egipt, pentru că fugise din faţa regelui Solomon, Ieroboam s-a întors din [TM: rămăsese în] Egipt; 3 au trimis şi l-au chemat şi Ieroboam a venit împreună cu toată adunarea lui Israel."

12,6 „stătuseră dinaintea" = „au fost în slujba lui".

regele a vorbit cu cei mai bătrâni, care stătuseră dinaintea lui Solomon, tatăl său, pe când acesta era în viață, zicând: „Cum mă sfătuiți să-i răspund poporului acestuia?” 7 Şi ei i-au grăit: „Dacă în ziua de astăzi îi vei fi rob acestui popor şi-i vei sluji şi le vei grăi cuvinte bune, atunci îți vor fi şi ei robi în toate zilele.” 8 Dar el a lepădat sfatul pe care i l-au dat bătrânii şi s-a sfătuit cu tinerii care crescuseră cu el şi care îi erau apropiați. 9 Şi i-a întrebat: „Voi ce mă sfătuiți? Ce să răspund acestui popor, care-mi spune: «Uşurează-ne jugul pe care tatăl tău l-a pus asupra noastră.»?” 10 Şi tinerii care crescuseră împreună cu el şi care îi erau apropiați i-au răspuns: „Aşa să-i grăieşti acestui popor care zice către tine: «Tatăl tău a îngreunat jugul nostru, iar tu acum uşurează-l» – aşa să le spui: «[Degetul] meu cel mic [va fi] mai gros decât şalele tatălui meu. 11 Şi acum, [dacă] tatăl meu v-a împovărat cu jug greu, eu voi mai şi adăuga la jugul vostru; tatăl meu v-a pedepsit cu bice, eu am să vă pedepsesc cu scorpioni.»” 12 Şi întregul Israel a venit la regele Roboam a treia zi, după cum le grăise regele, zicând: „Întoarceți-vă la mine peste trei zile.” 13 Şi regele i-a răspuns poporului cu asprime; Roboam a lepădat sfatul pe care i l-au dat cei bătrâni 14 şi le-a grăit după sfatul celor tineri, zicând: „Tatăl meu v-a îngreunat jugul, dar eu încă voi mai adăuga la jugul vostru; tatăl meu v-a pedepsit cu bice; eu am să vă pedepsesc cu scorpioni.” 15 Şi regele n-a ascultat de popor, pentru că schimbarea era de la Domnul, spre întărirea cuvântului Său pe care îl grăise prin Achia, selonitul, despre Ieroboam, fiul lui Nabat. 16 Şi a văzut întregul Israel că regele n-a ascultat de ei şi i-au răspuns regelui, zicând: „Ce parte avem noi cu David? Noi nu avem moştenire cu fiul lui Iessai! Pleacă, Israele, la corturile tale! Acum paşte-ți, Davide, casa ta!” Şi Israel s-a dus la corturile sale. [17]

12,8 „care îi erau apropiați”: *litt.* „care şedeau dinaintea feței lui”.

12,10 „şalele”: gr. ὀσφύς, „mijloc, şale, rinichi”, corespunde ebr. *māth^{e}nīm*, termen ce provine din radicalul *māthan*, „a fi tare”. Această zonă era considerată sediul forței fizice (de aceea, în Gen. 32,26, se spune despre Iacob: „Văzând că nu-l biruieşte, Acela i-a atins coapsa”). ♦ Pseudo-Vasile cel Mare pune în legătură acest episod cu Ecl. 10,16: „Vai ție, cetate al cărei rege e un tinerel!” Condamnabilă nu este tinerețea sau adolescența, aşadar vârsta în sine, ci faptul de a te comporta imatur, precum Roboam în cazul de față (*Comentariu la Isaia* 3).

12,11 „scorpioni”: bice cu gheare de fier.

12,12 „întregul Israel”: expresia desemnează aici cele zece triburi care se vor despărți de Ierusalim, formând Regatul de Nord (*cf.* 12,16, dar şi 2Rg. 2,9; 4,1; 5,5).

12,17 Apare numai la Origen şi în TM: „Dar peste fiii lui Israel care se aflau în cetățile lui Iuda a domnit [tot] Roboam.”

[18] Şi regele l-a trimis pe Adoniram, care era peste biruri, dar tot Israelul
l-a bătut cu pietre şi el a murit. Şi regele Roboam a apucat să se suie [în car]
şi să fugă în Ierusalim. [19] Şi Israel s-a despărţit de casa lui David până în
ziua de astăzi. [20] Şi când a auzit tot Israelul că s-a întors Ieroboam din Egipt,
a trimis de l-au chemat la adunare şi l-au făcut rege peste Israel. Şi casei lui
David nu-i mai urma nimeni în afară de sceptrele lui Iuda şi Beniamin. [21] Şi
Roboam a intrat în Ierusalim şi a chemat adunarea lui Iuda şi sceptrul lui
Beniamin: o sută douăzeci de mii de tineri buni de război, ca să lupte împo-
triva casei lui Israel şi să întoarcă domnia la Roboam, fiul lui Solomon. [22] Şi
cuvântul Domnului a fost către Samaia, omul lui Dumnezeu, zicând: [23] „Vor-
beşte către Roboam, fiul lui Solomon, regele lui Iuda, şi către toată casa lui
Iuda şi Beniamin, precum şi celor rămaşi din popor, zicând: [24] «Aşa grăieşte
Domnul: nu vă ridicaţi, nici nu luptaţi cu fraţii voştri, fiii lui Israel; ci să se
întoarcă fiecare la casa lui, căci de la Mine este acest lucru.»" Şi ei au
ascultat de cuvântul Domnului şi n-au mai pornit, după cum era cuvântul
Domnului. [24a] Şi regele Solomon s-a culcat alături de părinţii săi şi a fost
îngropat lângă părinţii săi în cetatea lui David. Şi Roboam, fiul său, a ajuns
rege în locul său în Ierusalim, fiind de şaisprezece ani când a început să
domnească. El a domnit doisprezece ani în Ierusalim. Numele mamei sale
era Naanan, fiica lui Anan, fiul lui Naas, regele fiilor lui Ammon. El a făcut
ce este rău dinaintea Domnului şi n-a umblat în calea lui David, tatăl său.
[24b] Şi era un om din muntele lui Efraim, rob al lui Solomon, cu numele
Ieroboam, iar numele mamei sale era Sarira, o femeie desfrânată; şi Solomon
l-a făcut căpetenie peste dările casei lui Iosif. El i-a zidit lui Solomon [ceta-
tea] Sarira în muntele lui Efraim şi avea trei sute de care cu cai. Acesta a
zidit cetăţuia, din dările casei lui Efraim, a întărit cetatea lui David şi râvnea
la domnie. [24c] Dar Solomon căuta să-l omoare şi el s-a temut şi a fugit la
Susakim, regele Egiptului, unde a rămas până la moartea lui Solomon. [24d] Şi
Ieroboam a auzit din Egipt că a murit Solomon şi a grăit urechilor lui

---

12,19 „până în ziua de astăzi": indicaţia presupune că Samaria nu căzuse încă la data redactării acestui pasaj.

12,20 „şi Beniamin": lipseşte din TM. *Cf.* şi nota 11,32.

12,24 a-z este un adaos LXX. ♦ „fiind de şaisprezece ani... a domnit doisprezece ani": se contrazice cu 14,21: „de patruzeci şi unu de ani... a domnit şaptesprezece ani".

12,24b „căpetenie peste dări": gr. ἄρχων σκυτάλης, *litt.* „căpetenie peste toiag"; presupunând un ebr. *śar pelekh* care se referă la autoritatea asupra unei regiuni; σκυτάλη, „toiag, baston", dar şi „cilindru", va fi fost preluat ca echivalent al ebr. *pelekh*, „roată" dar şi „circuit" – de aici „zonă, regiune".

Susakim, regele Egiptului, zicând: „Lasă-mă să plec în țara mea!" Și i-a răspuns Susakim: „Cere-mi orice vrei și îți voi da!" 24e Atunci Susakim i-a dat-o de soție lui Ieroboam pe Ano, sora mai mare a Tekeminei, soția lui. Aceasta era mare între fiicele regelui și i-a născut lui Ieroboam pe Abia, fiul său. 24f Și a zis Ieroboam către Susakim: „Lasă-mă de-a binelea să plec!" Și a ieșit Ieroboam din Egipt și s-a dus în ținutul Sarira, din muntele lui Efraim, și s-a adunat acolo toată puterea lui Efraim, și Ieroboam a clădit acolo o întăritură. 24g Dar băiatul lui Ieroboam s-a îmbolnăvit de o boală foarte grea și Ieroboam s-a dus să întrebe despre băiat; și a zis către Ano, soția sa: „Scoală-te și mergi să-L întrebi pe Dumnezeu despre băiat, dacă va scăpa cu viață din boala lui!" 24h Și era un om în Selo, cu numele Achia, care avea șaizeci de ani; și cuvântul Domnului era cu el. Și Ieroboam a zis către soția sa: „Scoală-te și ia în mâna ta pâini pentru omul lui Dumnezeu și turte pentru copiii lui, și struguri și un ulcior cu miere!" 24i Și femeia s-a ridicat și a luat în mână pâini și două turte și struguri și un ulcior cu miere pentru Achia, dar omul era bătrân și ochii îi erau [prea] slăbiți ca să vadă. 24k Și ea s-a ridicat din Sarira și a plecat. Și a fost așa: în timp ce ea intra în cetate la Achia selonitul, Achia a spus slugii sale: „Ieși în întâmpinarea lui Ano, femeia lui Ieroboam, și spune-i: «Intră și nu sta; căci așa grăiește Domnul: 'Eu voi trimite asupra ta [necazuri] grele'»" 24l Și Ano a intrat la omul lui Dumnezeu și Achia i-a zis: „De ce mi-ai adus pâini și struguri și turte și ulcior cu miere? Așa grăiește Domnul: «Iată, tu vei pleca de la mine și când vei intra pe poartă în Sarira, slujnicele tale îți vor ieși înainte, zicând: băiatul a murit.» 24m Căci așa spune Domnul: «Iată, Eu îi voi nimici pe [urmașii] lui Ieroboam de parte bărbătească, și vor fi morții lui Ieroboam în cetate; [apoi] au să-i mănânce câinii, iar pe cel mort în câmp îl vor mânca păsările cerului; dar pe băiat îl vor jeli, zicând: 'Vai, Doamne, că doar la el s-a găsit ceva bun cu privire la Domnul!'»" 24n Femeia a plecat când a auzit și a fost așa: pe când intra ea în Sarira, băiatul a murit și a întâmpinat-o bocetul.

24o Și Ieroboam a mers la Sikima, în muntele lui Efraim, și a strâns acolo triburile lui Israel. Și Roboam, fiul lui Solomon, s-a suit [și el] acolo. Și

---

12,24m „de parte bărbătească": gr. οὐροῦντα πρὸς τοῖχον, *litt.* „care urinează pe zid". E vorba despre o expresie ebraică tipică (*maș^{e}ttīn b^{e}qīr*), care mai apare în cap. 16,11; 21,21; în 1Rg. 25,22 și în 4Rg. 9,8 în contexte în care se vorbește de nimicirea până și a ultimului descendent de sex masculin din familia respectivă.

12,24o „douăsprezece bucăți": Ciprian al Cartaginei opune caracterul divizibil al comunităților politice/profane caracterului indivizibil al comunității creștine (Biserica). Haina

cuvântul Domnului a fost către Samaias elamitul, zicând: „Ia-ţi o haină nouă
şi nedată la apă şi rupe-o în douăsprezece bucăţi; şi dă-i-le lui Ieroboam,
zicându-i: «Aşa spune Domnul: 'Ia pentru tine zece bucăţi, ca să te înfă-
şori!'»" Ieroboam le-a luat şi a zis Samaias: „Aşa spune Domnul despre
cele zece triburi ale lui Israel." 24p Şi poporul a zis către Roboam, fiul lui
Solomon: „Tatăl tău a îngreunat jugul lui asupra noastră şi a îngreunat
bucatele de pe masa lui. Iar acum, dacă tu ne faci jugul mai uşor, vom fi
robii tăi." Şi Roboam a zis către popor: „Peste trei zile vă voi da răspunsul."
24q Şi Roboam a zis: „Adunaţi-mi pe bătrâni şi am să mă sfătuiesc cu ei, ce
răspuns să dau peste trei zile poporului." Şi Roboam a grăit în auzul lor
după cum poporul a trimis la el. Şi bătrânii poporului au zis: „Aşa a grăit
către tine poporul." 24r Şi Roboam a lepădat sfatul lor fiindcă nu i-a plăcut.
Apoi a trimis să-i aducă pe cei care crescuseră împreună cu el şi a grăit
către ei aceleaşi lucruri: „Poporul a trimis la mine zicându-mi asta şi asta."
Şi cei crescuţi împreună cu el i-au zis: „Aşa să grăieşti poporului: «[Dege-
tul] meu cel mic este mai gros decât şalele tatălui meu; tatăl meu vă biciuia
cu bice iar eu am să vă stăpânesc cu scorpioni.»" 24s Şi acest cuvânt a plăcut
lui Roboam şi i-a răspuns poporului precum îl sfătuiseră tinerii crescuţi
împreună cu el. 24t Şi tot poporul a vorbit ca un singur om, fiecare către
aproapele lui, şi au strigat cu toţii, zicând: „Noi nu avem parte cu David,
nici moştenire cu fiul lui Iessai. La corturile tale, Israele, fiindcă acest om
nu-ţi este nici domn, nici cârmuitor!" 24u Şi tot poporul s-a risipit din Sikima
şi s-a dus fiecare la cortul lui. Dar Roboam şi-a adunat puterile; a plecat şi
s-a urcat în carul său, a intrat în Ierusalim şi după el mergea tot sceptrul lui
Iuda şi tot sceptrul lui Beniamin. 24x După un an, Roboam a strâns pe toţi
bărbaţii din Iuda şi Beniamin şi s-a suit să lupte cu Ieroboam la Sikima.
24y Şi a fost cuvântul Domnului către Samaias, omul lui Dumnezeu, zicând:
„Spune-i lui Roboam, regele lui Iuda, şi întregii case a lui Iuda şi a lui
Beniamin şi către rămăşiţa poporului, zicând: «Aşa spune Domnul: nu vă
suiţi şi nici nu vă luptaţi cu fraţii voştri, fiii lui Israel; întoarceţi-vă fiecare
la casa lui, fiindcă de la Mine a fost lucrul acesta.»" 24z Şi ei au ascultat de
cuvântul Domnului şi n-au mai pornit, după cuvântul Domnului.
25 Şi Ieroboam a zidit Sikima în muntele lui Efraim şi a locuit în ea; şi a
ieşit de acolo şi a zidit Phanuel. 26 Şi Ieroboam a zis în inima sa: „Iată, acum

---

lui Hristos nu poate fi sfâşiată aşa cum a fost sfâşiată haina reprezentând cele douăsprezece triburi ale lui Israel (*Despre unitatea Bisericii* şi *Epistola* 69,4;6).

12,25 „Sikima": pare a fi fost prima capitală a Regatului de Nord; i-a urmat Thersa, apoi Samaria, construită de Omri (*cf.* 16,24).

domnia se va întoarce la Casa lui David. 27 Dacă acest popor se suie să
aducă jertfe în Casa Domnului din Ierusalim, atunci şi inima poporului se
va întoarce către Domnul şi către stăpânul lor Roboam, regele lui Iuda, şi pe
mine mă vor ucide." 28 Apoi regele s-a sfătuit şi s-a dus de a făcut două
juninci de aur şi a zis către popor: „Destul cu urcatul la Ierusalim! Iată dum-
nezeii tăi, Israele, care te-au scos din ţara Egiptului!" 29 Şi a pus-o pe una în
Baithel şi pe una în Dan. 30 Şi acest lucru a fost spre păcat; şi poporul mer-
gea în faţa uneia dintre ele tocmai până la Dan. 31 Şi a făcut case pe înălţimi
şi a făcut preoţi oameni din orice parte din popor, care nu erau dintre fiii lui
Levi. 32 Şi Ieroboam a rânduit o sărbătoare în luna a opta, în ziua a cinci-
sprezecea a lunii, după sărbătoarea care era în ţinutul lui Iuda, şi s-a suit la
altarul pe care îl făcuse în Baithel, ca să aducă jertfă junincilor pe care le
făcuse. Şi i-a aşezat în Baithel pe preoţii înălţimilor pe care le făcuse. 33 Şi
s-a urcat la altarul pe care îl făcuse, în ziua a cincisprezecea a lunii a opta,
la sărbătoarea pe care o închipuise după inima lui. Şi a făcut sărbătoare
pentru fiii lui Israel şi s-a suit la altar să jertfească.

13 1 Şi, iată, un om al lui Dumnezeu din Iuda a venit, după cuvântul
Domnului, la Baithel, pe când Ieroboam stătea la altar ca să aducă jertfă.
2 Şi a strigat spre altar, după cuvântul Domnului, şi a zis: „Altare, altare, aşa
spune Domnul: «Iată, un fiu i se naşte casei lui David; Iosias este numele
lui şi-i va jertfi pe tine pe preoţii înălţimilor, cei care aduc jertfă pe tine, şi

---

12,27 „către Domnul": nu apare în TM.

12,28 „a făcut două juninci": Ieroboam intenţiona să rămână credincios lui Dumnezeu, dar ţinea în acelaşi timp să ofere poporului posibilitatea închinării în ţară şi nu la Ierusalim. De altfel, în Ex. 32,1-6, într-un context asemănător, „solemnitatea" celebrată dinaintea viţelului de aur era „în cinstea Domnului" (v. 5). „Viţeii de aur" (în LXX „juninci") au devenit obiectul condamnării din partea profeţilor începând cu profetul Osea (13,2). ♦ Theodoret al Cyrului vede în ridicarea celor două juninci, la extremităţile teritoriului cârmuit de Ieroboam, un simbol pentru orice grupare schismatică din Biserică (*Quaest. 42-43 ad 1Rg.*).

12,29 Baithel şi Dan erau vechi sanctuare, aflate la cele două extremităţi, sudică şi nordică ale noului regat (Gen. 12,8; 28,10-22; Jud. 17-18).

12,33 Pasajul vădeşte nesupunerea lui Ieroboam faţă de Lege: altare pe înălţimi (Deut. 12,2), închinare în altă parte decât în Ierusalim (Deut. 16,5-6.11), uzurparea preoţiei prin exercitarea acestei funcţii de către persoane care nu aparţineau tribului lui Levi (Deut. 18,5), schimbarea calendarului religios.

13,1 „după cuvântul": ἐν λόγῳ, *litt.* „în cuvântul". Semitism; *cf. bidh^{e}bhar [YHWH]*.

oase de oameni va arde pe tine!»" 3 Şi a dat în ziua aceea un semn, zicând:
„Acesta este cuvântul pe care l-a grăit Domnul: «Iată, altarul se frânge şi gră-
simea se va scurge de pe el.»" 4 Şi a fost aşa: când a auzit regele Ieroboam
cuvintele omului lui Dumnezeu rostite asupra altarului din Baithel, şi-a tras
mâna de pe altar, zicând: „Prindeţi-l!" Şi, iată, i s-a uscat [îndată] mâna pe
care o întinsese spre acela şi n-o mai putea trage înapoi la sine. 5 Şi altarul
s-a frânt şi grăsimea s-a scurs de pe altar, după semnul pe care l-a dat omul
lui Dumnezeu prin cuvântul Domnului. 6 Regele Ieroboam a zis către omul
lui Dumnezeu: „Roagă-te în faţa Domnului Dumnezeului tău, ca mâna mea
să se întoarcă la mine!" Şi omul lui Dumnezeu s-a rugat în faţa Domului, şi
mâna regelui s-a întors la el. 7 Şi regele a grăit către omul lui Dumnezeu:
„Intră cu mine în casă şi te ospătează şi-ţi voi da un dar." 8 Însă omul lui
Dumnezeu i-a zis regelui: „Chiar dacă mi-ai da jumătate din casa ta, n-am
să intru cu tine; nici pâine nu mănânc, nici apă nu beau în locul acesta,
9 căci aşa mi-a poruncit Domnul prin cuvânt, zicând: «Să nu mănânci pâine
şi să nu bei apă, nici să nu te întorci pe drumul pe care ai venit.»" 10 Şi s-a
dus pe alt drum, şi nu s-a întors pe drumul pe care venise la Baithel.

11 În Baithel locuia un profet bătrân, iar fiii lui au venit şi i-au povestit
toate lucrările pe care le făcuse omul lui Dumnezeu, în acea zi, în Baithel
şi cuvintele pe care i le grăise regelui; atunci tatăl lor s-a schimbat la faţă.
12 Apoi tatăl lor le-a grăit, zicând: „Pe ce cale a plecat?" Şi fiii lui i-au arătat
calea pe care plecase omul lui Dumnezeu care venise din Iuda. 13 Şi le-a zis
fiilor săi: „Puneţi-mi şaua pe asin!" Şi i-au pus şaua pe asin şi a încălecat pe
el. 14 Şi s-a dus după omul lui Dumnezeu şi l-a aflat aşezat sub un stejar şi
i-a zis: „Oare tu eşti omul lui Dumnezeu, cel care a venit din Iuda?" Şi
acesta a răspuns: „Eu!" 15 Şi i-a zis: „Vino cu mine şi mănâncă pâine!" 16 Şi
a zis: „Nu pot să mă întorc cu tine, nici pâine să mănânc, nici apă să beau în
acest loc, 17 fiindcă aşa mi-a poruncit Domnul prin cuvânt, zicând: «Acolo
să nu mănânci pâine şi apă să nu bei şi să nu te întorci pe calea pe care ai
venit!»" 18 Şi [acela] i-a spus: „Şi eu sunt profet, ca şi tine, şi un înger mi-a

13,3 Grăsimea victimei era partea din sacrificiu rezervată în mod special lui Dumnezeu (Lev. 3,16). Dacă se vărsa, sacrificiul era profanat şi îşi pierdea valoarea şi eficacitatea.

13,4 „şi-a tras mâna": TM are „şi-a întins mâna".

13,11 „atunci tatăl lor s-a schimbat la faţă": *litt.* „atunci ei au schimbat faţa tatălui lor": nu apare în TM.

13,18 Prin această minciună, bătrânul profet, ataşat de altarul din Baithel, încerca să-l salveze de blestemele pronunţate împotriva lui. Într-adevăr, conform mentalităţii de

grăit după cuvântul Domnului, zicând: «Întoarce-l cu tine în casa ta să mănânce
pâine şi să bea apă.»" Dar îl minţea. [19] Şi l-a întors înapoi şi a mâncat pâine
şi a băut apă în casa lui. [20] Pe când erau ei aşezaţi la masă, cuvântul
Domnului a fost către profetul care-l întorsese; [21] şi acesta a grăit către omul
lui Dumnezeu, cel care venise din Iuda, zicând: „Aşa grăieşte Domnul:
«Pentru că ai amărât cuvântul lui Dumnezeu şi n-ai păzit porunca pe care
ţi-a poruncit-o Domnul Dumnezeul tău; [22] şi pentru că te-ai întors şi ai
mâncat pâine şi ai băut apă în acest loc despre care a grăit către tine, zicând:
'Să nu mănânci pâine şi să nu bei apă', trupul tău nu va intra în mormântul
părinţilor tăi!»" [23] Şi a fost aşa: după ce a mâncat pâine şi a băut apă, a pus
şaua pe asin şi s-a întors. [24] A plecat, dar un leu l-a aflat pe cale şi l-a omorât,
iar trupul lui zăcea azvârlit în drum; şi asinul stătea lângă el, iar leul stătea
lângă trup [de cealaltă parte]. [25] Şi iată, nişte oameni, trecând pe acolo, au
văzut leşul aruncat în drum şi leul stând nedezlipit de leş; şi au venit şi au
povestit prin cetatea în care locuia profetul cel bătrân. [26] Şi cel care-l întor-
sese din drum a auzit şi a zis: „Acesta este omul lui Dumnezeu care a
amărât cuvântul Domnului." [[27]]

[28] Şi s-a dus şi a aflat trupul aceluia aruncat în drum, iar asinul şi leul
stăteau lângă trup; leul nu mâncase trupul omului lui Dumnezeu şi nici nu
sfâşiase asinul. [29] Şi profetul a ridicat trupul omului lui Dumnezeu şi l-a pus
pe asin şi l-a adus înapoi în cetate profetul, ca să-l îngroape [30] în mormântul
său. Şi îl jelea: „Vai, frate!" [31] Şi, după ce l-a jelit, a zis fiilor săi aşa: „Când
o fi să mor, să mă îngropaţi în acest mormânt unde a fost îngropat omul lui

---

atunci, dacă ar fi reuşit să oprească „gestul profetic" al omului lui Dumnezeu, i-ar fi anulat eficienţa. Or „gestul profetic" consta nu numai în a pronunţa o anume prevestire (v. 2), ci şi în a pleca din Iuda şi a se reîntoarce precum i s-a cerut. A întrerupe călătoria acestui om ar fi însemnat anularea profeţiei. Dacă bătrânul profet a crezut o clipă că va reuşi, aducându-l la el pe omul lui Dumnezeu, contrar poruncii primite, intervenţia Domnului prin intermediul leului arată că Dumnezeu veghează la împlinirea prevestirii împotriva Baithelului (ca şi asupra istoriei, în ansamblu). Însuşi bătrânul profet, care a încercat să se împotrivească poruncii, este însărcinat să vestească stăpânirea deplină a lui Dumnezeu asupra evenimentului.

13,21 „ai amărât cuvântul lui Dumnezeu" = „nu ai ţinut seama de cuvântul lui Dumnezeu".

13,27 Apare numai la Origen şi în TM, cu o completare la v. 26: „Domnul l-a dat leului care l-a fărâmat şi l-a ucis, după cuvântul Domnului, pe care i-l grăise. [27] Şi a zis către fiii săi: «Înşeuaţi-mi măgarul!» Şi ei i l-au înşeuat."

13,31 „l-a jelit": TM are „l-a îngropat". ♦ „ca să se mântuiască... oasele lui", nu apare în TM, ci doar în greacă şi VL.

Dumnezeu; lângă oasele lui să mă puneţi, ca să se mântuiască oasele mele împreună cu oasele lui; [32] fiindcă se va împlini vorba pe care a grăit-o după cuvântul Domnului asupra altarului din Baithel şi asupra caselor înalte din Samaria."

[33] Şi [*nici*] după lucrul acesta Ieroboam nu s-a întors de la răutatea lui, ci a făcut iarăşi dintr-o parte a poporului preoţi pentru înălţimi; celui care voia, aceluia îi plinea mâinile şi ajungea preot pentru înălţimi. [34] Şi acest lucru a fost păcat pentru casa lui Ieroboam; şi i-a fost spre nimicire şi stingere de pe faţa pământului.

14 [[1-20]]

14,1-20 Aceste versete, prezente în TM, lipsesc aici din tradiţia manuscrisă preluată de Rahlfs (care le pune, totuşi, în notă), dar apar în recensiunea origeniană, din care, în schimb, lipseşte textul din 12,24 g-n, cu un conţinut asemănător cu 14,1-18: „[1] În vremea aceea, s-a îmbolnăvit Abia, fiul lui Ieroboam. [2] Şi Ieroboam i-a spus femeii sale: «Scoală-te, schimbă-ţi îmbrăcămintea ca să nu se ştie că eşti femeia lui Ieroboam, şi du-te la Selo. Iată, acolo este Achia, profetul. El mi-a spus că eu voi fi rege peste poporul acesta. [3] Şi ia în mâna ta pâini pentru omul lui Dumnezeu, turte pentru copiii lui şi stafide şi un vas cu miere şi du-te la el. El îţi va vesti ce va fi cu copilaşul.» [4] Femeia lui Ieroboam a făcut aşa, s-a ridicat şi a plecat la Selo şi a intrat în casa lui Achia. Omul era [prea] bătrân să mai vadă şi ochii îi erau înceţoşaţi de bătrâneţe. [5] Şi Domnul i-a spus lui Achia: «Iată, femeia lui Ieroboam vine să caute un cuvânt de la tine despre fiul ei, căci e bolnav. Aşa şi aşa să-i spui. Şi, când va veni, ea va arăta străină.» [6] Şi a fost aşa: când a auzit Achia sunetul paşilor ei, care intra pe uşă, i-a spus: «Intră, femeia lui Ieroboam! De ce te-ai îmbrăcat ca altcineva? Eu îţi sunt vestitor de rele. [7] Du-te şi spune-i lui Ieroboam: aşa vorbeşte Domnul Dumnezeul lui Israel: 'Fiindcă Eu te-am ridicat din mijlocul poporului şi te-am pus cârmuitor peste poporul Meu, Israel, [8] şi am rupt domnia de la casa lui David şi ţi-am dat-o ţie, dar tu n-ai fost ca slujitorul Meu, David, care a păzit poruncile Mele şi care a umblat după Mine cu toată inima lui, ca să împlinească tot ce este drept în ochii Mei, [9] ci ai făcut mai multe rele decât toţi care au fost înaintea ta şi ai umblat şi ţi-ai făcut zei străini şi chipuri cioplite, încât M-ai mâniat, iar pe Mine M-ai aruncat la spate, [10] de aceea, iată, Eu aduc rele peste casa lui Ieroboam şi-i voi nimici lui Ieroboam orice parte bărbătească, fie rob, fie rămas în Israel, şi voi lua din spatele casei lui Ieroboam precum este luat gunoiul, până la capăt. [11] Pe cel mort de-al lui Ieroboam în cetate au să-l mănânce câinii, iar pe cel mort în câmp îl vor mânca păsările cerului, pentru că Domnul a grăit.' [12] Iar tu, sculându-te, du-te la casa ta şi când vor intra picioarele tale în cetate, copilaşul va muri [13] şi-l va jeli tot Israelul şi-l vor înmormânta, pentru că numai el dintr-ai lui Ieroboam va ajunge într-un mormânt, pentru că [numai] în el s-a găsit ceva bun de către Domnul Dumnezeul lui Israel, în casa lui Ieroboam. [14] Şi Domnul Îşi va ridica un rege peste Israel care va lovi casa lui Ieroboam în ziua aceea, ba chiar

21 Roboam, fiul lui Solomon, domnea peste Iuda. Roboam avea patru-
zeci şi unu de ani când a ajuns rege; şi a domnit şaptesprezece ani în
Ierusalim, cetatea pe care Domnul Şi-a ales-o dintre toate triburile lui Israel,
ca să-Şi pună numele Său acolo. Numele mamei lui era Naama ammanita.
22 Şi Roboam a făcut ce este rău înaintea Domnului şi I-a stârnit mânia prin
toate câte le-au făcut părinţii săi şi în păcatele lor cu care au păcătuit. 23 Şi
au construit înălţimi, şi stâlpi, şi dumbrăvi pe toate dealurile înalte şi sub
orice copac umbros. 24 Şi a fost uneltire în ţară, şi au făcut după toate spur-
căciunile neamurilor pe care Domnul le izgonise din faţa fiilor lui Israel.
25 Şi a fost aşa: în anul al cincilea al domniei lui Roboam, Susakim, regele
Egiptului, s-a suit asupra Ierusalimului 26 şi a luat toate avuţiile Casei
Domnului, şi avuţiile casei regelui, şi lăncile de aur pe care le luase David din
mâna slujitorilor lui Adraazar, regele din Suba, şi le adusese la Ierusalim –
le-a luat pe toate, [numai] arme de aur. 27 Şi regele Roboam a făcut arme de
aramă în locul acelora şi au fost puşi peste ele mai marii gărzilor, cei care

---

acum. 15 Şi Domnul va lovi pe Israel cum se clatină trestia în apă şi-l va smulge pe Israel din acest pământ bun pe care l-a dat părinţilor lor şi-i va risipi dincolo de Fluviu, pentru că şi-au făcut dumbrăvile, mâniindu-L pe Domnul. 16 Şi-l va da Domnul pe Israel din pricina păcatelor lui Ieroboam, care a păcătuit şi l-a dus pe Israel în păcat.» 17 Şi s-a ridicat femeia lui Ieroboam şi a pornit către Sarira [TM: Tir^{e}ţāh]; şi a fost aşa: când a trecut pragul casei, copilul a murit. 18 Şi l-au înmormântat şi l-a jelit tot Israelul, după cuvântul Domnului pe care îl grăise prin robul Său Achia profetul. 19 Şi celelalte fapte ale lui Ieroboam şi câte războaie a făcut şi cum a domnit, iată, sunt scrise în Cartea cronicilor regilor lui Israel. 20 Şi zilele cât a domnit Ieroboam sunt douăzeci şi doi de ani. Şi el s-a culcat lângă părinţii lui şi fiul său, Nadab, a ajuns rege în locul lui."

14,22 „Roboam a făcut...": TM are „Iuda a făcut..." ♦ „prin toate câte le-au făcut părinţii săi": TM are „mai mult decât toate câte le-au făcut părinţii săi".

14,24 „uneltire": σύνδεσμος, *litt.* „legătură", un fel de societăţi oculte având drept scop practici orgiastice, idolatre, neîngăduite de Lege. TM are: „ba au fost şi sodomiţi în ţară" (*w^{e}gham qādhēş hāyāh b^{e}hā'āreţ*). Religia canaanită, bazată pe ciclul anotimpurilor, comporta rituri de fertilitate. Prostituţia avea din acest punct de vedere un rol simbolic important; sanctuarele aveau ca personal „hieroduli", prostituaţi de ambe sexe (inclusiv homosexuali, tradus cu „sodomiţi") care erau la dispoziţia pelerinilor (*cf.* 15,12; 22,47 TM; Deut. 23,18; 4Rg. 23,7). Această prostituţie „sacră" a fost o ameninţare constantă pentru integritatea şi puritatea credinţei lui Israel.

14,25 Această expediţie a lui Susakim nu a dus la cucerirea Ierusalimului, dar Faraon l-a obligat pe Roboam să plătească un tribut uriaş.

14,26 „lăncile... arme de aur": TM are „scuturile pe care le făcuse Solomon".

14,27 „gărzile", gr. παρατρέχοντες, *litt.* „cei care aleargă pe lângă": e vorba de garda personală a regelui, *cf.* 1,5.

păzeau porțile casei regelui. 28 Și a fost așa: când regele se ducea în Casa
Domnului, gărzile le luau și [apoi] le puneau în camera gărzilor. 29 Și
celelalte întâmplări ale lui Roboam și toate faptele sale, oare nu sunt scrise
în Cartea cronicilor regilor lui Iuda? 30 Și a fost război între Roboam și
Ieroboam în toate zilele. 31 Și Roboam s-a culcat alături de părinții săi și a
fost îngropat lângă părinții săi în cetatea lui David. Și a ajuns rege Abiu,
fiul lui, în locul lui.

15 1 În anul al optsprezecelea al domniei lui Ieroboam, fiul lui Nabat, a
ajuns rege peste Iuda Abiu, fiul lui Roboam. 2 El a domnit șase ani. Numele
mamei sale era Maacha, fiica lui Abessalom. 3 Și el a umblat în păcatele
tatălui său, pe care acesta le făcuse în fața lui, și inima lui n-a fost pe
de-a-ntregul cu Domnul Dumnezeul său, ca inima lui David, părintele său.
4 Căci, de dragul lui David, Domnul i-a dat o rămășiță, ca să-i pună [la
domnie] pe copiii lui după el și să întărească Ierusalimul, 5 fiindcă David
făcuse ce este drept înaintea Domnului și nu se abătuse de la toate cele
poruncite lui în toate zilele vieții sale. [6] 7 Și celelalte întâmplări ale lui
Abiu, și toate câte a făcut, oare nu sunt scrise în Cartea cronicilor regilor lui
Iuda? Și a fost război între Abiu și Ieroboam. 8 Abiu s-a culcat alături de
părinții săi în al douăzeci și patrulea an al lui Ieroboam, și a fost îngropat lângă
părinții săi, în cetatea lui David. Și Asa, fiul său, a ajuns rege în locul lui.
9 În al douăzeci și patrulea an al lui Ieroboam, regele lui Israel, a ajuns
rege Asa peste Iuda. 10 El a domnit în Ierusalim patruzeci și unu de ani.

14,28 „camera": LXX are θεε, ce transcrie ebr. *tā'*, „sală, cameră".

14,29 „întâmplări": gr. λόγοι, *litt.* „cuvinte"; după ebr. *d^{e}bhārīm*, ajunge să însemne și „fapte, întâmplări". La fel și ῥῆμα – *cf.* nota 11,41. ♦ „Cartea cronicilor": *litt.* „cartea faptelor zilelor..."

14,31 După „cetatea lui David", TM are în plus: „și numele mamei sale era *Na'amāh*, ammonita".

15,2 „șase ani": TM are „trei ani, la Ierusalim". A domnit între 915-913.

15,3 David este numit „părinte" al tuturor descendenților care i-au urmat pe tronul din Ierusalim.

15,4 „o rămășiță": TM are „o făclie".

15,5 La sfârșitul versetului, TM are în plus, „în afară de ce făcuse cu Urie heteul."

15,6 Lipsește din cele mai bune manuscrise grecești. E un dublet al v. 14,30.

15,8 „în al douăzeci și patrulea an al lui Ieroboam": nu apare în TM.

15,9 „în al douăzeci și patrulea": TM are „în al douăzecilea".

15,10 „patruzeci și unu de ani": între 912-871 î.H. ♦ „Ana": TM are *Ma'akhāh*. La fel și la 15,13.

Numele mamei sale era Ana, fiica lui Abessalom. 11 Şi Asa a făcut ce este
drept înaintea Domnului, asemenea lui David, părintele său. 12 A stârpit din
ţară riturile de iniţiere şi a desfiinţat toate îndeletnicirile [idolatre] pe care le
urmaseră părinţii săi. 13 Chiar şi pe Ana, mama sa, a lipsit-o de rangul ei,
fiindcă făcuse o adunare în dumbrava ei. Asa i-a dărâmat tainiţele şi le-a dat
foc la pârâul Kedron. 14 Înălţimile nu le-a desfiinţat; în toate celelalte, inima
lui Asa a fost pe de-a-ntregul cu Domnul în toate zilele sale. 15 El a adus
stâlpii tatălui său şi stâlpii săi în Casa Domnului – de aur şi de argint – şi
vase. 16 Şi a fost război între Asa şi Baasa, regele lui Israel, în toate zilele.
17 Şi s-a ridicat Baasa, regele lui Israel, asupra lui Iuda şi a zidit Rama, ca să
nu se mai poată ieşi sau intra la Asa, regele lui Iuda. 18 Şi Asa a luat argintul
şi aurul pe care l-a găsit în vistieriile casei regelui şi l-a dat în mâinile sluji-
torilor săi; şi regele Asa i-a trimis la Fiul-lui-Ader, fiul lui Taberemman,

---

15,12 „riturile de iniţiere": gr. τελετή, „iniţiere în mistere, ritual de iniţiere", apare unde TM are *haqqᵉdhēṣīm*, „prostituaţi sacri" (*cf.* nota 14,24). ♦ „îndeletnicirile [idolatre]": τὰ ἐπιτηδεύματα apare, de asemenea, drept corespondent al TM *gillulīm*, „idoli".

15,13 „de rangul ei": gr. τοῦ μὴ εἶναι ἡγουμένην, *litt.* „să nu [mai] fie conducătoare", expliciteazǎ ebr. *mi-gᵉbīrāh*. *Gᵉbīrāh*, *litt.* „cea puternică", era titlul de nobleţe atribuit reginei-mame, care se bucura de privilegii deosebite. ♦ „tainiţele": gr. καταδύσεις, *litt.* „coborâri", probabil grote sau amenajări subterane, obişnuite în cultul divinităţilor infernale; au drept corespondent în TM *miphᵉleṭeth*, „oroare, grozăvie". Este obişnuita calificare pentru cultul idolilor, dar nu se ştie exact la ce se referă. ♦ „în dumbrava": TM are „pentru Aşera". Aşera era o veche divinitate canaaneană, binecunoscută datorită textelor din Ugarit. Cu timpul a fost confundată cu Astarte. *Cf.* nota la 1 Regi 7,3-4.

15,15 „stâlpii tatălui său şi stâlpii săi": TM „cele sfinţite/închinate ale tatălui său şi cele sfinţite/închinate ale sale".

15,18-19 Politica celor două regate israelite de a se alia cu regii arameeni şi chiar cu regii Asiriei, Egiptului şi Babilonului a însemnat o mare risipă de forţe şi avuţii. Mult mai rar se aliau între ele împotriva vecinilor (*cf.* 22,4). Profeţii au protestat permanent împotriva acestor jocuri politice: poporul ales trebuia să-şi pună toată încrederea în Dumnezeu, nu în oamenii puternici ai vremii.

15,18 „în vistieriile casei regelui": TM are „în vistieriile Casei lui YHWH şi în vistieriile casei regelui". ♦ „Fiul-lui-Ader" transcrie ebr. Ben-Hadad, numele regelui Siriei. Literele ebr. *d* şi *r*, având forme foarte asemănătoare, sunt confundate adesea de traducătorii LXX. Trei suverani din Damasc au purtat acest nume. Este vorba aici de Ben-Hadad I, al cărui nume se găseşte încă pe o stelă, ridicată în cinstea zeului Melqart în jurul anului 860 î.H. Ben-Hadad II (*cf.* 21,1-34; 4Rg. 6,24; 8,7.9) este cunoscut datorită luptelor cu Achab; acesta a fost asasinat de către Hazael (4Rg. 8,15). Ben-Hadad III este fiul lui Hazael (4Rg. 13,24).

fiul lui Azin, regele Siriei, care locuia în Damasc, zicând: 19 „Fă un legă-
mânt între mine şi tine, între tatăl meu şi tatăl tău! Iată, ţi-am trimis daruri
de argint şi de aur; hai, rupe legământul tău cu Baasa, regele lui Israel, ca el
să se ducă de la mine.” 20 Iar Fiul-lui-Ader a ascultat de regele Asa şi a
trimis căpeteniile oştilor sale împotriva cetăţilor lui Israel şi a lovit cetatea
Ain, Dan, Abelmaa şi tot ţinutul Chezrath, până la tot ţinutul lui Neftali.
21 Şi când a auzit Baasa, a lăsat zidirea Ramei şi s-a întors la Thersa. 22 Şi
regele Asa a poruncit ca tot omul din Iuda, la Ainakim, să ia pietrele din
Rama şi lemnele ei, pe care le clădise Baasa; şi cu acestea regele Asa a zidit
tot dealul lui Beniamin şi turnul de strajă. 23 Şi celelalte întâmplări ale lui
Asa şi toate vitejiile pe care le-a făcut, iată, oare nu sunt scrise în Cartea
cronicilor regilor lui Iuda? Numai că la vremea bătrâneţilor sale a suferit de
picioare. 24 Şi Asa s-a culcat şi a fost îngropat alături de părinţii săi în ceta-
tea lui David. Şi Iosaphat, fiul său, a ajuns rege în locul lui.
25 Şi Nadab, fiul lui Ieroboam, a ajuns rege peste Israel în al doilea an
[de domnie] al lui Asa, regele lui Iuda. Şi a domnit peste Israel doi ani. 26 Şi
a făcut [ce este] rău înaintea Domnului, şi a umblat pe calea tatălui său şi în
păcatele lui, cu care l-a dus în păcat pe Israel. 27 Şi l-a împresurat Baasa, fiul
lui Achia, către casa lui Belaan, şi l-a lovit la Gabathon, [cetatea] Străinilor,
pe când Nadab cu tot Israelul împresurau Gabathonul. 28 Şi Baasa l-a omorât
în anul al treilea al domniei lui Asa, fiul lui Abiu, regele lui Iuda, şi a ajuns
el rege. 29 Şi a fost aşa: cum a ajuns rege, a lovit casa lui Ieroboam, şi n-a

---

15,19 „Fă un legământ...”: TM are „Legământ...”

15,20 „până la tot ţinutul...”: TM are „precum şi tot ţinutul...”

15,22 „la Ainakim”: transcrie ebr. *'ēyn naqī*, „fără excepţie”, interpretând expresia drept toponim. ♦ „dealul lui Beniamin şi turnul de strajă”: TM are „*Gebha'* din Beniamin şi *Miṣpāh*” (LXX a tradus toponimele).

15,23 „vitejiile”: gr. δυναστεία, „stăpânire, dominaţie”, dar şi, mai apropiat de sensul etimologic, „fapte de putere, vitejii”. ♦ După „vitejiile pe care le-a făcut”, TM are în plus „cetăţile pe care le-a zidit”. ♦ Pentru Theodoret al Cyrului, din pricina idolatriei, Iuda a pierdut ajutorul divin, iar regele Egiptului a putut cuceri mai multe cetăţi, prădând chiar Templul din Ierusalim (*Quaest. 45 la 1 Regi*).

15,25 Nadab a domnit între anii 911-910 î.H.

15,27 „către casa lui Belaan”: gr. neclar; TM are „al casei/ din casa lui *Yiśśākhār*”. Este acelaşi Baasa din versetele 15,16-22.

15,28 Regatul lui Israel a cunoscut nouă dinastii diferite, adesea efemere, patru dintre ele fiind reprezentate doar de un singur monarh. În regatul lui Iuda, dimpotrivă, toţi regii au aparţinut unei singure dinastii, cea davidică.

lăsat nici suflare [din casa] lui Ieroboam până n-a nimicit-o cu totul, după
cuvântul Domnului pe care-l grăise prin robul Său Achia selonitul 30 despre
păcatele lui Ieroboam – care l-a dus pe Israel în păcat –, cu care l-a mâniat
pe Domnul Dumnezeul lui Israel. 31 Şi celelalte întâmplări ale lui Nadab, şi
toate câte a făcut, iată, oare nu sunt scrise în Cartea cronicilor regilor lui
Israel? [32]

33 Şi din cel de-al treilea an al [domniei] lui Asa, regele lui Iuda, a dom-
nit peste Israel, în Thersa, Baasa, fiul lui Achia, timp de douăzeci şi patru
de ani. 34 Şi a făcut [ce este] rău înaintea Domnului, şi a umblat pe calea lui
Ieroboam, fiul lui Nabat, şi în păcatele lui, cu care l-a dus în păcat pe Israel.

16 1 Şi a fost cuvântul Domnului către Baasa prin Iu, fiul lui Anani,
zicând: 2 „În vreme ce Eu te-am înălţat din ţărână şi te-am pus cârmuitor
peste poporul meu, Israel, tu ai umblat pe calea lui Ieroboam şi l-ai dus pe
poporul Meu, Israel, în păcat, încât M-au mâniat cu deşertăciunile lor:
3 iată, Eu voi stârni [vrăjmaşi] în spatele lui Baasa şi în spatele casei lui, şi
voi face casa ta ca pe casa lui Ieroboam, fiul lui Nabat; 4 pe cel mort în
cetate din [casa] lui Baasa au să-l mănânce câinii, iar pe cel mort de-al lui în
câmp îl vor mânca păsările cerului." 5 Şi celelalte întâmplări ale lui Baasa şi
toate faptele lui şi vitejiile lui, iată, nu sunt oare scrise în Cartea cronicilor
regilor lui Israel? 6 Şi Baasa s-a culcat alături de părinţii săi şi a fost
îngropat în Thersa. Şi Ela, fiul său, a ajuns rege în locul lui, în anul al
douăzecilea al domniei lui Asa. 7 Şi Domnul a grăit prin Iu, fiul lui Anani,
împotriva lui Baasa şi împotriva casei lui, [despre] toată răutatea pe care el
o făcuse dinaintea Domnului, mâniindu-L prin faptele mâinilor lui, astfel că
a fost asemenea casei lui Ieroboam [nu doar pentru răutatea lui, ci] şi pentru
că a lovit-o.

15,32 Există doar la Origen şi în TM: „Şi a fost război între Asa şi Baasa, regele lui Israel, în toate zilele lor."

15,33 Baasa a domnit între anii 910-887 î.H.

16,1 Acest Iu nu trebuie confundat cu regele omonim de la 4Rg. cap. 9-10, dar este, poate, acelaşi cu „văzătorul" din 2Par. 19,2.

16,6 „în anul al douăzecilea al domniei lui Asa": nu apare în TM.

16,7 „şi pentru că a lovit-o": este un adaos care îl vede pe Baasa ca pe un uzurpator care a masacrat toată familia predecesorului său. Un punct de vedere asemănător cu privire la dobândirea domniei prin violenţă se află la profetul Osea despre felul în care a ajuns rege, prin violenţă, Iehu (Os. 1,4).

8 Ela, fiul lui Baasa, a domnit peste Israel doi ani, în Thersa. 9 Iar Zambri, căpetenia peste jumătate din călărime, a uneltit împotriva lui, pe când [regele] se afla la Thersa bând şi îmbătându-se în casa lui Osa, economul din Thersa. 10 Şi Zambri a intrat şi l-a lovit şi l-a omorât şi a domnit în locul lui. 11 Şi a fost aşa: pe când domnea el stând pe tronul său, a zdrobit toată casa lui Baasa, 12 după cuvântul pe care-l grăise Domnul împotriva casei lui Baasa către Iu, profetul, 13 despre toate păcatele lui Baasa şi ale lui Ela, fiul lui, fiindcă l-au dus pe Israel în păcat, încât l-au mâniat pe Domnul Dumnezeul lui Israel prin deşertăciunile lor. 14 Şi celelalte întâmplări ale lui Ela şi toate faptele sale, iată, nu sunt oare scrise în Cartea cronicilor regilor lui Israel? 15 Şi Zambri a domnit şapte zile în Thersa pe când tabăra lui Israel era asupra Gabathonului, [cetatea] Străinilor. 16 Şi poporul i-a auzit prin tabără [pe unii] zicând: „Zambri a uneltit şi l-a doborât pe rege." Şi [chiar] în acea zi, în tabără, l-au făcut rege peste Israel pe Ambri, căpetenia oştirii lui Israel. 17 Şi Ambri, împreună cu tot Israelul, s-au suit din Gabathon şi au împresurat Thersa. 18 Când Zambri a văzut că-i fusese luată cetatea, a intrat în tainiţa casei regelui şi a dat foc casei regelui peste el. Şi a murit 19 pentru păcatele pe care le-a săvârşit, făcând ce este rău înaintea Domnului şi umblând pe calea lui Ieroboam, fiul lui Nabat, şi în păcatele acestuia, cu care l-a dus în păcat pe Israel. 20 Şi celelalte întâmplări ale lui Zambri şi urzelile pe care le-a urzit, iată, nu sunt oare scrise în Cartea cronicilor regilor lui Israel?

21 Atunci poporul lui Israel s-a dezbinat: jumătate din popor îl urma pe Thamni, fiul lui Gonath, ca să-l facă rege, şi cealaltă jumătate din popor îl urma pe Ambri. 22 Poporul care îl urma pe Ambri a covârşit poporul care îl urma pe Thamni, fiul lui Gonath. Şi au murit Thamni şi Ioram, fratele său,

16,8 În TM, versetul începe: „În al douăzeci şi şaselea an al domniei lui Asa, regele lui Iuda..." ♦ „doi ani": 887-886.

16,10 După „l-a omorât", TM are în plus: „în al douăzeci şi şaptelea an al domniei lui Asa, regele lui Iuda".

16,11 La sfârşitul versetului, TM are în plus: „Nu i-a mai lăsat nici parte bărbătească, nici răscumpărător, nici apropiat."

16,15 Zambri a domnit în anul 886 î.H. ♦ În TM versetul începe: „În al douăzeci şi şaptelea an al domniei lui Asa, regele lui Iuda."

16,22 „Şi au murit... după Thamni": TM are „*Tibh*^{e}*nī* a murit şi a ajuns rege *'Om*^{e}*rī*." Acesta a fost un rege important, cu o domnie mai lungă (886-875) şi întemeietorul unei dinastii puternice, care a domnit până în 841. Autorul îl evaluează numai din punct de vedere religios.

în vremea aceea, iar Ambri a ajuns rege după Thamni. [23] Din al treizeci şi
unulea an al domniei regelui Asa, a domnit Ambri peste Israel, doisprezece
ani. În Thersa a domnit şase ani; [24] şi Ambri a dobândit muntele Semeron de
la Semer, stăpânul muntelui, pentru doi talanţi de argint, şi a zidit muntele
şi i-a pus muntelui pe care-l întărise numele de Saemeron, după numele lui
Semer, stăpânul muntelui. [25] Şi Ambri a făcut [ceea ce este] rău înaintea
Domnului, şi i-a întrecut în răutăţi pe toţi cei care fuseseră înaintea lui. [26] Şi
a umblat pe toată calea lui Ieroboam, fiul lui Nabat, şi în păcatele lui, cu
care l-a dus în păcat pe Israel, încât L-au mâniat pe Domnul Dumnezeul lui
Israel cu deşertăciunile lor. [27] Şi celelalte întâmplări ale lui Ambri şi toate
faptele lui şi vitejiile lui, iată, nu sunt oare scrise în Cartea cronicilor regilor
lui Israel? [28] Şi Ambri s-a culcat alături de părinţii săi şi este îngropat în
Samaria. Şi în locul său a ajuns rege Achaab, fiul său.

[28a] Şi în al unsprezecelea an al lui Ambri, a ajuns rege Iosaphat, fiul lui
Asa, [care avea] treizeci şi cinci de ani când a ajuns rege; şi a domnit
douăzeci şi cinci de ani în Ierusalim. Iar numele mamei sale era Gazuba,
fiica lui Selei. [28b] Şi a umblat pe calea lui Asa, tatăl său, şi nu s-a abătut de
la ea, făcând ce este drept înaintea Domnului; doar înălţimile nu le-a desfiin-
ţat, [căci oamenii] aduceau jertfe pe înălţimi şi ardeau tămâie. [28c] Şi înţelege-
rile [încheiate de] Iosaphat, şi toate vitejiile pe care le-a făcut şi cu cine s-a
războit, iată, nu sunt oare scrise în Cartea cronicilor regilor lui Iuda? [28d] Şi a
şters din ţară rămăşiţele desfrânărilor săvârşite în zilele lui Asa, tatăl său.
[28e] În Siria nu era rege, ci [doar] un nasib. [28f] Şi regele Iosaphat a făcut o corabie
de Tharsis, ca să meargă la Sophir după aur; dar nu s-a dus, căci corabia s-a

---

16,24 „muntelui pe care-l întărise": TM are „cetăţii pe care o zidise". Este un semn al puterii lui Ambri (Omri) faptul că a zidit şi fortificat Samaria, în jurul anului 880 î.H., pe o colină pustie şi că a putut-o impune drept capitală definitivă a regatului Israel. Amenajarea locului a fost continuată de către Achaab, fiul lui Ambri (16,32), şi de către Ieroboam II (4Rg. 14,23). Dar strălucirea politică a oraşului nu îi putea înşela pe profeţi, care au denunţat trufia Samariei şi idolatria ei (Am. 4,1, Os. 8,5; Mich. 1,5; Is. 28,1). După o soartă schimbătoare în rivalitatea ei cu Damascul (4Rg. 6,24-25), cetatea a fost îndelung asediată, iar în cele din urmă cucerită de asirieni în 722 î.H. (4Rg. 17,5-6), care au făcut-o capitală de provincie. Sub dominaţia persă şi-a păstrat acest statut (Neem. 3,34). A cunoscut o renaştere în epoca elenistică şi mai ales în Imperiul Roman. Astăzi se mai văd doar ruinele şi un sat numit Sebastia.

16,28 a-h Adaos LXX, aproape identic cu 22,41-51.

16,28e „Nasib": νασιβ în LXX transcrie ebr. *n^{e}ṣîbh*, „fruntaş, conducător" (*cf.* şi nota 10,5 la 1 Regi).

sfărâmat în Gasiongaber. [28g] Atunci regele lui Israel i-a zis lui Iosaphat: „Îi
voi trimite pe slujitorii tăi cu slugile mele pe corabie!" Dar Iosaphat n-a
voit. [28h] Şi s-a culcat Iosaphat alături de părinţii săi şi a fost îngropat lângă
părinţii săi în cetatea lui David. Şi în locul său a ajuns rege Ioram, fiul său.
[29] În anul al doilea al lui Iosaphat, a ajuns rege Achaab, fiul lui Ambri; şi
a domnit peste Israel, în Samaria, douăzeci şi doi de ani. [30] Şi Achaab a
făcut [ceea ce este] rău înaintea Domnului, i-a întrecut în răutăţi pe toţi cei
de dinaintea lui. [31] Nu i-a ajuns că umbla în păcatele lui Ieroboam, fiul lui
Nabat, ci a mai şi luat-o de nevastă pe Iezabel, fiica lui Iethebaal, regele
sidonienilor, şi s-a dus de i-a slujit lui Baal şi i s-a închinat. [32] Şi i-a înălţat
un altar lui Baal în casa spurcăciunilor lui, pe care a zidit-o în Samaria. [33] Şi
a făcut Achaab o dumbravă; şi a stăruit Achaab în săvârşirea întărâtărilor,
întărâtând [mânia] asupra sufletului său spre a fi nimicit. A săvârşit mai
multe răutăţi decât toţi regii lui Israel care au fost înaintea lui. [34] În zilele
lui, Achiel Baithelitul a zidit Ierihonul; i-a pus temelie pe Abiron, întâiul
său născut şi pe Segub, mezinul, i-a aşezat porţile, după cuvântul Domnului,
pe care l-a grăit prin Iisus, fiul lui Nave.

17 [1] Ilie Thesbitul, profetul din Thesbonul Galaadului, a zis către Achaab:
„Viu este Domnul Dumnezeul puterilor, Dumnezeul lui Israel înaintea

---

16,29 „În anul al doilea al lui Iosaphat": TM are „În al treizeci şi optulea an al domniei lui Asa, regele lui Iuda." ♦ „douăzeci şi doi de ani": 875-853.

16,32 „casa spurcăciunilor lui": TM are „casa lui Baal".

16,33 „întărâtând [mânia] asupra sufletului său spre a fi nimicit": TM are „mâniindu-l pe YHWH, Dumnezeul lui Israel".

16,34 Ierihonul continua să fie locuit, dar nu mai era de mult fortificat. Refacerea fortificaţiilor va fi fost menită să apere graniţele de răsărit de atacurile moabiţilor. ♦ „i-a pus temelie... i-a aşezat porţile": sensul expresiilor nu este limpede nici în ebraică. Se poate înţelege că Achiel şi-a sacrificat şi îngropat copiii sub temeliile zidurilor şi porţilor Ierihonului, ca urmare a blestemului rostit de Iisus Nave (*cf.* Iis. Nav. 6,26). Beda Venerabilul, întemeindu-se pe semnificaţia numelor ebraice (*Achiel – vivens Deus*, respectiv *Bethel – Domus Dei*) propune o tâlcuire alegorică pentru acest pasaj. Astfel, Achiel din Baithel, creştinul în care trăieşte „Dumnezeul cel viu", îşi părăseşte cetatea, „Biserica", atunci când rezideşte ruinele Ierihonului – „*diaboli pompas*" – anume ale cetăţii blestemate de Iosua-Iisus (*typos* al Mântuitorului) prin botez. Preţul plătit pentru aceasta va fi întâiul născut – temeliile credinţei pe care trebuia să zidească – şi fiul cel mai mic: desăvârşirea faptelor bune (*In Regum librum XXX quaestiones*, 16).

17,1 „Thesbitul", gr. ὁ Θεσβίτης: ebr. *$tiš^{e}bī$*, presupus derivat de la un toponim *$Tiš^{e}beh$*, a cărui localizare e controversată. ♦ „din Thesbonul Galaadului": ţinutul Galaad, după

Căruia stau – că în aceşti ani nu va fi nici rouă şi nici ploaie decât prin
cuvântul gurii mele!” 2 Şi a fost cuvântul Domnului către Ilie: 3 „Pleacă de
aici spre răsărit şi ascunde-te la pârâul Chorrath, din fața Iordanului! 4 Şi va
fi aşa: vei bea apă din pârâu, iar Eu voi porunci corbilor să te hrănească
acolo.” 5 Şi Ilie a făcut după cuvântul Domnului şi a stat lângă pârâul
Chorrath din fața Iordanului. 6 Şi corbii îi aduceau pâine dimineața şi carne
seara, iar apă bea din pârâu. 7 Şi, după multe zile, s-a întâmplat că a secat
pârâul, fiindcă nu [mai] cădea ploaie pe pământ. 8 Şi a fost cuvântul Domnului
către Ilie: 9 „Scoală şi du-te la Sarepta Sidonului! Iată, am poruncit acolo
unei văduve să te hrănească.” 10 Şi [Ilie] s-a sculat şi a mers spre Sarepta

---

Iis. Nav. 13,25, aparținea tribului lui Gad; de aceea, unele autorități rabinice consideră că profetul Ilie ar fi aparținut acestui trib. Totuşi, Targumul palestinian (Deut. 33,11) îl consideră descendent al lui Levi. Dintre Părinți, Eusebiu al Emesei, Prudentius şi Isidor al Sevilliei susțin preoția lui Ilie (*apud* Poirot, É., 2002). TM are *mittoşābhēh Gil^e‘ādh* „dintre locuitorii Galaadului”. ♦ „Dumnezeul puterilor”: nu apare în TM. ♦ Puterea lui Ilie de a încuia cerul e atribuită de Efrem Sirul feciorei acestuia: „Fiindcă şi-a înfrânat poftele trupului, a putut Ilie să oprească ploaia de la cei adulteri. Fiindcă şi-a oprit trupul de la plăcere, a putut să oprească roua de la desfrânații care-şi vărsau nestăvilit curgerile lor” (*De Nativitate* XIV,16). ♦ Despre natura „de foc” a profetului, *cf.* Ioan Damaschinul, *Discurs despre marele profet Ilie*. Despre intransigența sa, dusă uneori până la extrem, *cf.* Roman Melodul, *Imnul 7, despre Ilie*. Despre caracterul de mediator al profetului, între Dumnezeu şi oameni, Pseudo-Ioan Gură de Aur, *Omilie despre Ilie*.

17,6 „pâine dimineața şi carne seara”: TM are „pâine şi carne dimineața şi pâine şi carne seara”. ♦ Faptul că Ilie a mâncat carne adusă de corbi este folosit de Clement Alexandrinul ca argument împotriva encratiților, care refuzau să mănânce carne, considerată „hrană moartă”. Exemplul lui Ilie arată că cei drepți acceptă să mănânce orice lucru creat de Dumnezeu şi abstinența ce vine din ură față de creație nu este dovadă de superioritate, ci păcat contra Creatorului (*Stromate* 3,6, PG 8,1155). ♦ Augustin îl pune pe Ilie alături de Ioan Botezătorul, care s-a hrănit cu lăcuste, şi de Noe, căruia i-a fost îngăduit să mănânce orice fel de carne, ca dovadă că nu mâncarea este spurcată, ci pofta – astfel încât „Esau s-a lăsat înşelat pentru un pumn de linte, David s-a blestemat pentru că poftise nişte apă, iar Împăratul nostru a fost ispitit nu prin carne, ci cu pâine” (*Confessiones* X,31,46).

17,7 O interpretare alegorică la acest episod se găseşte la Maxim Mărturisitorul care, considerându-l pe Ilie *typus Christi*, vede în foamea profetului foamea spirituală după mântuirea lumii a Mântuitorului care a venit la „pârâu”, adică în această viață şi a primit să fie hrănit de corbi – de „neamurile întunecate prin idolatrie [...] prin cunoaştere şi practică, pâinea însemnând cunoaşterea, iar carnea – practica virtuților” (*Quaestiones et dubia* 185, *apud* Poirot, *ibidem*). *Cf.* şi omilia lui Ioan Gură de Aur, *Despre Ilie şi femeia văduvă*.

17,9 După „Sarepta Sidonului”, TM are „şi locuieşte acolo”.

17,10-24 *Văduva din Sarepta Sidonului.* Văduva a fost interpretată alegoric în tradiția creştină ca reprezentând Biserica, ivită dintre neamurile văduvite, până la Hristos, de

până la poarta cetății; și, iată, acolo o văduvă aduna vreascuri, iar Ilie a
strigat după ea și i-a zis: „Adu-mi puțină apă într-o ulcică să beau!” 11 Și ea
s-a dus să aducă. Și Ilie a strigat după ea, zicând: „Adu-mi [și] o bucată de
pâine în mâna ta!” 12 Iar femeia a zis: „Viu este Domnul Dumnezeul tău
dacă am eu vreo turtă coaptă, ci numai cât un pumn de făină în vas și puțin
ulei în ulcior! Și, iată, adun vreo două lemnișoare și mă duc să fac [o turtă]
pentru mine și pentru copiii mei; vom mânca și vom muri!” 13 Și i-a zis Ilie:
„Îndrăznește! Intră și fă precum zici, dar să-mi faci mie de acolo o turtă mică
mai întâi și să mi-o aduci! Ție și copiilor tăi îți vei face pe urmă. 14 Căci așa
spune Domnul: «Făina din vas nu va scădea și ulciorul cu ulei nu se va
împuțina, până în ziua când Domnul va da ploaie pe pământ.»” 15 Și s-a
dus femeia și a făcut [întocmai]; și au mâncat și ea și el și copiii ei. 16 Și
făina din vas nu a scăzut și ulciorul cu ulei nu s-a împuținat, după cuvântul
Domnului, pe care l-a grăit prin Ilie.

Legea și Cuvântul lui Dumnezeu. În această lumină, Pseudo-Ioan Gură de Aur observă că apa, untdelemnul, făina și cele două lemne din casa văduvei sunt tocmai „adevărata comoară a Bisericii noastre. Apă? Acesta este botezul. Untdelemn? Aceasta este mirungerea. Făină? Aceasta este pâinea. Două vreascuri de lemn? Aceasta este lucrarea crucii” (*In Martham, Mariam et Lazarum et in Eliam prophetam*, *apud* Poirot, É., *ibidem*, p. 172). ♦ Interpretarea pâinii făcute de văduvă ca *typos* al euharistiei este întâlnită și în tradiția siriacă. Pentru Efrem, euharistia este ceea ce conferă identitate creștinilor. ♦ Chromatius al Aquileii (sec. IV-V) interpretează episodul pe larg, insistând asupra „credinței neclintite” a văduvei. Ea reprezintă imaginea desăvârșită a Bisericii. Precum văduva și copiii ei, la fel Biserica suferea de foame înainte de venirea lui Iisus, Pâinea vieții. Făina și uleiul (în cantitate foarte mică) simbolizează Legea și Profeții. Legea și Profeții nu satură sufletul fără patimile lui Hristos-Pâinea. Abia când Biserica l-a primit pe Hristos, făina și uleiul au sporit (*Omilia 25 despre Sfântul Ilie*).

17,10 „Adu-mi...”: TM are aici adresarea politicoasă, care s-ar putea traduce „Adu-mi, te rog...”.

17,12 „pentru copiii mei”: TM are „pentru fiul meu”. Văduva are un singur copil – *cf.* 17,17.

17,14 „Făina din vas nu va scădea”: *litt.* „Vasul cu făină nu va duce lipsă”.

17,15 „copiii ei”: TM are „casa ei”.

17,16-22 În tâlcuirea alegorică a acestui pasaj excelează Maxim Mărturisitorul, pentru care Ilie este întruchiparea Rațiunii (ὁ νοῦς, masculin), care intră în casa văduvei, adică a sufletului (ἡ ψυχή, feminin) văduvit de bunătăți și lipsit de virtute și de cunoștința lui Dumnezeu. Sufletul își amintește păcatele sale (v. 18), „vasul-trup făcându-se gata de făptuire prin virtuți, iar ulciorul-minte izvorând necontenit contemplația... Iar gândul natural, la fel ca fiul văduvei, lepădând viața pătimașă de mai înainte, se va învrednici să se facă părtaș de viața dumnezeiască și adevărată, dată de rațiune” (*Ambigua*, 25).

[17] După aceea s-a întâmplat că s-a îmbolnăvit fiul femeii, stăpâna casei.
Şi boala lui era foarte grea, încât n-a mai rămas suflare în el. [18] Şi [femeia] a
zis către Ilie: „Ce ai cu mine, omul lui Dumnezeu? Ai venit la mine ca
să-mi aminteşti nelegiuirile mele şi să-mi omori fiul." [19] Atunci Ilie i-a zis
femeii: „Dă-mi-l pe fiul tău!" Şi l-a luat de la sânul ei şi l-a dus în camera
de sus, unde locuia, şi l-a culcat pe patul său. [20] Şi Ilie a strigat şi a zis: „Vai
mie, Doamne, martor al văduvei la care locuiesc, Tu i-ai făcut rău omorân-
du-i fiul!" [21] Şi a suflat de trei ori asupra copilului, L-a chemat pe Domnul
şi a zis: „Doamne, Dumnezeul meu, să se întoarcă sufletul copilului aces-
tuia la el!" [22] Şi aşa a fost şi copilul a dat un ţipăt. [23] Apoi, din camera de sus
l-a coborât în casă şi i l-a dat mamei sale. Şi Ilie a zis: „Uite, fiul tău trăieşte!"
[24] Iar femeia i-a zis lui Ilie: „Iată, [acum] am cunoscut că tu eşti omul lui
Dumnezeu şi cuvântul Domnului în gura ta este adevărat!"

18 [1] Şi a fost aşa: după multe zile, cuvântul Domnului a fost către Ilie, în
anul al treilea, zicând: „Du-te şi arată-te lui Achaab şi voi da ploaie pe faţa

---

17,18 „să-mi aminteşti nelegiuirile": femeia interpretează nenorocirea ca o pedeapsă pentru păcatele ei, pe care prezenţa omului sfânt pare a i le aminti lui Dumnezeu.

17,20 „Doamne, martor al văduvei la care locuiesc...": TM are „YHWH, Dumnezeul meu, chiar şi văduvei la care locuiesc..." ♦ Augustin propune citirea propoziţiei ca întrebare, şi anume ca întrebare retorică a profetului, care implică un răspuns negativ, căci Dumnezeu nu poate să facă rău. „...Nimic nu trebuie să tulbure, dacă se păstrează exact interpretarea corectă. [...] Cuvintele sunt spuse ca şi când ar fi zis: «O, Doamne, martor al acestei văduve la care eu locuiesc ca oaspete, oare Tu să fi făcut rău încât să dai moarte fiului ei?» Astfel încât se subînţelege că Domnul n-a permis să moară fiul ei pentru a-i face rău, ci pentru a arăta o minune spre slava numelui lui [...] la fel cum Domnul a spus că Lazăr n-a murit spre moarte, ci ca Dumnezeu să fie slăvit în Fiul Său (In. 11,4)." Aşadar, moartea copilului are o funcţie doxologică pe care o aflăm şi într-un text coptic atribuit lui Ioan Gură de Aur, *Elogiu profetului Ilie*. La vederea minunii „femeia s-a aruncat la picioarele lui şi s-a închinat, zicând: «Cu adevărat tu eşti un om al lui Dumnezeu şi cuvântul ce iese din gura ta este adevăr»; şi a slăvit pe Dumnezeu şi pe Sfântul Ilie până la moartea ei." (*Encomium in Heliam prophetam*, CPG 5150)

17,21 „a suflat asupra": TM are „s-a întins peste". ♦ Mulţi Părinţi văd în această minune o prefigurare a botezului creştin, prin care neamurile, odinioară moarte, revin la viaţă. „Într-adevăr, pe fiul văduvei, adică neamurile păgâne, l-a înviat nu Tatăl singur fără Fiul, nici Tatăl şi Fiul fără Duhul Sfânt, ci întreaga Treime." (Caesarius de Arles, *Sermo* 124,4, *apud* Poirot, É., 2002, p. 161) Gestul ca atare (numit *insufflatio*) este prevăzut în slujba Botezului în exorcismul prebaptismal.

17,22 În TM versetul este: „YHWH a ascultat glasul lui Ilie şi suflarea copilului s-a întors în el şi a fost viu."

pământului." 2 Şi Ilie s-a dus să se arate lui Achaab. Şi [era] foamete grozavă
în Samaria. 3 Şi Achaab l-a chemat pe Abdiu, economul. (Abdiu era foarte
temător de Dumnezeu: 4 pe când Iezabel îi omora pe profeţii Domnului,
Abdiu a luat o sută de profeţi şi i-a ascuns, câte cincizeci, într-o peşteră şi
i-a hrănit cu pâine şi apă.) 5 Şi Achaab a zis către Abdiu: „Hai să mergem
prin ţară, pe la izvoarele apelor şi pe la pâraie; poate găsim ceva iarbă, să
scăpăm caii şi catârii şi nu ne vor mai muri vitele!"

6 Şi au împărţit între ei drumul de străbătut: Achaab a plecat singur pe un
drum, iar Abdiu a plecat singur pe alt drum. 7 Pe când Abdiu era singur pe
drum, a venit şi Ilie [tot] singur în întâmpinarea lui. Atunci Abdiu s-a grăbit
să se arunce cu faţa la pământ şi a zis: „Eşti chiar tu însuţi, Ilie, stăpânul
meu?" 8 Şi Ilie i-a zis: „Eu. Du-te şi spune-i stăpânului tău: «Iată-l pe Ilie!»"
9 Şi Abdiu a zis: „Cu ce am păcătuit, ca să-l dai pe robul tău pe mâna lui
Achaab ca să mă omoare? 10 Viu este Domnul Dumnezeul tău, că nu este
neam sau regat unde să nu fi trimis stăpânul meu ca să te caute şi [toţi] i-au
spus: «Nu e [aici]»; şi a pârjolit regatul şi ţinuturile lui din pricină că nu te-a
găsit. 11 Iar acum tu zici: «Du-te, spune-i stăpânului tău: Iată-l pe Ilie!» 12 Şi
va fi aşa: îndată ce eu am să plec de la tine, Duhul Domnului te va lua în
[alt] loc, pe care nu-l cunosc, şi eu voi merge să-i dau de ştire lui Achaab,
iar el mă va omorî; şi robul tău este temător de Dumnezeu, încă din tine-
reţea lui. 13 Oare nu ţi s-a spus ţie, stăpânul meu, ce am făcut eu pe când
Iezabel îi omora pe profeţii Domnului? Cum am ascuns eu o sută de bărbaţi
dintre profeţii Domnului, câte cincizeci în peşteră, şi i-am hrănit cu pâine şi
apă? 14 Şi acum tu îmi zici: «Du-te şi spune-i stăpânului tău: Iată-l pe Ilie!»
şi el mă va omorî." 15 Şi Ilie a zis: „Viu este Domnul puterilor, în faţa
Căruia stau: astăzi mă voi înfăţişa lui!" 16 Şi s-a dus Abdiu în întâmpinarea
lui Achaab şi i-a dat de ştire. Şi Achaab a alergat în întâmpinarea lui Ilie.

17 Şi a fost aşa: când Achaab l-a văzut pe Ilie, i-a zis Achaab lui Ilie: „Tu
eşti, cel care-l răzvrăteşte pe Israel?" 18 Şi Ilie a zis: „Nu eu îl răzvrătesc pe

---

18,7 „s-a grăbit să se arunce...": TM are: „l-a recunoscut şi s-a aruncat...".

18,12 „lui Achaab, iar el mă va omorî": TM are „lui Ahab; el nu te va găsi şi mă va omorî".

18,17 „cel care-l răzvrăteşte": ὁ διαστρέφων, „care dă peste cap, răstoarnă"; TM are *okhēr*, participiul prezent al vb. *'ākhar*, „a tulbura (un lichid)". Reproşul lui Achaab împotriva lui Ilie nu vrea să spună că profetul a adus daune Israelului prin vreo faptă concretă a sa, ci că Ilie în persoană *este* o pacoste pentru Israel şi cuvântul ebraic folosit aici denumeşte o situaţie anormală, cauzată de o acţiune malefică (s-ar putea traduce cu

Israel, ci mai degrabă tu şi casa tatălui tău, părăsindu-l pe Domnul Dumnezeul
vostru, căci ai umblat după Baali. 19 Iar acum, trimite să se adune tot Israelul
la mine, în muntele Carmel, şi cei patru sute cincizeci de profeţi ai ruşinii şi
cei patru sute de profeţi ai dumbrăvilor, care mănâncă la masa Iezabelei!"
20 Şi Achaab a trimis în tot Israelul şi a adunat pe toţi profeţii pe muntele

---

„piază rea"). Achaab îl acuză pe Ilie de a fi adus năpasta secetei asupra Israelului (17,1). Ilie, dimpotrivă, susţine că Achaab, prin idolatria lui şi a Iezabelei, este „piaza rea" pentru Israel (v. 18).

18,19 Muntele Carmel, situat aproape de Fenicia, a fost loc de cult al tuturor religiilor care s-au perindat prin Palestina şi mai ales al cultului lui Baal. „Carmel" era de asemenea numele unei divinităţii a furtunii şi a ploii, asemănătoare lui Baal. ♦ „profeţi": la popoarele vecine cu Israelul existau văzători, ghicitori, extatici inspiraţi numiţi şi ei în VT *nabhī'īm*, „profeţi".

18,20-40 *Ilie, profeţii lui Baal şi jertfa de pe muntele Carmel.* Grigore al Nyssei îi interpretează alegoric pe profeţii lui Baal ca simbol al păcatelor, menţionând explicit că ştergerea păcatelor este lucrarea Duhului Sfânt, asemenea focului de pe Carmel: prin această jertfă, Ilie a prefigurat instituirea Botezului. Când s-a vărsat a treia oară apă, focul a căzut asupra jertfei pentru a arăta că acolo unde este apa duhovnicească, acolo este şi Duhul care dă viaţă şi arde ca un foc, arde păcatele şi-i iluminează pe credincioşi (*In diem luminum* 234-235, *apud* Poirot, É., 1997[1]). ♦ Pentru jertfa de pe Carmel există de asemenea interpretări spirituale, ascetico-mistice, ce provin din medii monahale ale primelor şapte secole creştine. De remarcat legătura între 18,20-40 şi 18,41-46. Jertfa este condiţia pentru venirea ploii: „Luaţi trupul în care sunteţi îmbrăcaţi, faceţi din el altar; pe acest altar aşezaţi-vă gândurile şi, sub ochii Domnului, lepădaţi-vă de toată vrerea cea rea, înălţaţi mâinile inimii voastre către Dumnezeu – aceasta o face Duhul când este lucrător – şi rugaţi-L să vă dăruiască minunatul foc nevăzut, care să coboare din cer asupra voastră şi să vă mistuie altarul şi jertfele depuse. Căci preoţii lui Baal, duşmanul şi lucrările lor potrivnice se vor înfricoşa şi vor fugi din faţa voastră, aşa cum au fugit din faţa proorocului Ilie. Atunci, deasupra apelor, veţi vedea ca o urmă de om, ce vă va aduce valul spiritual, mângâierea Duhului Paraclet." (Antonie, *Ep.* 4,8, versiune georgiană, *apud* Poirot, *ibidem*, p.75). ♦ Ioan Gură de Aur face analogia dintre invocarea focului de către Ilie şi epicleza liturgică, arătând superioritatea celor de acum faţă de cele de atunci: „Închipuieşte-ţi-l pe Ilie în fruntea unei mulţimi fără număr şi jertfa aşezată pe altar şi tot restul celor prezenţi în calm şi mare linişte, profetul rugându-se singur, apoi flacăra care coboară deodată peste jertfă, lucruri care stârnesc minunarea şi dau naştere uimirii. De aici treci apoi la ceea ce se întâmplă acum şi vei vedea că acestea nu sunt numai admirabile, ci depăşesc uimirea. Într-adevăr, preotul stând drept, în picioare, face să coboare nu focul, ci Duhul Sfânt, rugându-se îndelung nu pentru ca un foc venit de sus să mistuiască jertfele, ci pentru ca harul, căzând peste jertfă, să aprindă prin mijlocirea sa sufletele tuturor şi să le facă mai strălucitoare ca argintul topit (*De sacerdotio* 3,4, SC 272).

Carmel. 21 Şi Ilie s-a apropiat înaintea tuturor şi le-a zis: „Până când veţi
şchiopăta de amândouă picioarele? Dacă Domnul este Dumnezeu, urmaţi-L
pe El! Iar dacă este Baal, urmaţi-l pe el!" Şi poporul n-a răspuns un cuvânt.
22 Şi Ilie a zis către popor: „Eu singur am rămas profet al Domnului, iar
profeţii lui Baal sunt patru sute cincizeci de bărbaţi şi profeţii dumbrăvii,
patru sute. 23 Să ni se aducă doi boi, şi ei să-şi aleagă unul, să-l taie şi să-l
pună pe lemne, dar foc să nu pună; şi eu voi pregăti celălalt bou şi n-am să
pun foc. 24 Şi voi să strigaţi numele zeilor voştri, iar eu voi chema numele
Domnului Dumnezeului meu. Şi acela va fi Dumnezeu care va răspunde cu
foc. Acesta este Dumnezeu!" Atunci întregul popor a răspuns şi a zis: „Bun
este cuvântul pe care l-ai grăit!" 25 Şi Ilie le-a zis profeţilor ruşinii: „Ale-
geţi-vă un juncan şi pregătiţi-l voi mai întâi, fiindcă sunteţi mulţi, apoi
chemaţi numele zeului vostru. Dar foc să nu puneţi!" 26 Şi au luat juncanul,
l-au pregătit şi au început a chema numele lui Baal din zori şi până la
amiază, zicând: „Ascultă-ne, Baale, ascultă-ne!" Dar nu se auzea nici glas,
nici vreun sunet. Şi tot alergau în jurul altarului pe care-l făcuseră. 27 Pe la
amiază, a început Ilie a-i batjocori, zicând: „Strigaţi-l cu glas mare, fiindcă
este dumnezeu; poate stă de vorbă, ori e prins cu ceva treabă, ori poate
doarme şi se va trezi..."

28 Şi îl chemau cu glas mare şi îşi tot făceau tăieturi cu jungherele şi cu
suliţele, până s-au umplut de sânge, după obiceiul lor. 29 Şi au tot profeţit

---

18,21 „de amândouă picioarele": *litt.* „de amândouă gleznele". Pentru Theodoret al Cyrului este vorba de sincretism idolatru: „Cum trebuie înţelese cuvintele «Până când veţi şchiopăta de amândouă picioarele?» Ei se închinau în faţa lui Dumnezeu şi adorau idolii. De aceea a adăugat: «Dacă Domnul este Dumnezeu, veniţi şi mergeţi după El. Iar dacă este Baal, mergeţi după el.» Dumnezeu nu vrea, spune el, să fie cinstiţi dumnezei falşi, iar ei nu vor să se închine în faţa adevăratului Dumnezeu. Voi însă, făcând şi una şi alta, nu vă păstraţi duhul statornic nici pentru unul, nici pentru celălalt." (<u>Quaest.</u> 27)

18,22 „şi profeţii dumbrăvii, patru sute": nu apare în TM.

18,24 „să strigaţi numele... voi chema numele...", *litt.* „să strigaţi/voi chema *în* numele...", calc după ebr. *b*^{e}*şem*.

18,27 Ilie ironizează modul antropomorf în care era imaginat Baal: de altfel, mitul îl prezintă având perioade în care e absent, adormit sau mort.

18,28 „îşi făceau tăieturi": această practică este o ceremonie funebră în cinstea lui Baal şi este atestată în textele din Ugarit: cu ocazia morţii lui Baal, zeul El „face să răsune pădurea de strigăte, îşi sfâşie obrajii şi bărbia, îşi brăzdează articulaţiile braţului, umerii şi pieptul precum o grădină. Îşi sapă pe spate văi adânci, îşi ridică glasul şi strigă..." (*apud* TOB, nota *ad loc.*).

până s-a înserat. Şi au ajuns la vremea înălţării jertfei, dar nu s-a auzit vreun
glas. Atunci Ilie Thesbitul a grăit către profeţii urâciunilor, zicând: „Daţi-vă
la o parte de-acum, să-mi pregătesc şi eu arderea de tot!" Şi s-au dat deo-
parte şi s-au dus de-acolo. 30 Şi Ilie a zis către popor: „Apropiaţi-vă de
mine!" Şi tot poporul s-a apropiat de el. 31 Ilie a luat douăsprezece pietre,
după numărul triburilor lui Israel, aşa cum îi grăise Domnul, zicând: „Israel
va fi numele tău!" 32 Şi a clădit pietrele în numele Domnului şi a îndreptat
altarul dărâmat şi a făcut împrejurul altarului un şanţ, care putea cuprinde
două măsuri de sămânţă. 33 Apoi a clădit lemnele pe altarul pe care-l făcuse;
a tăiat în bucăţi arderea de tot şi a aşezat-o pe lemne şi le-a rânduit pe altar.
34 Apoi a zis: „Aduceţi-mi patru căldări cu apă şi turnaţi-le peste arderea de

---

18,29 „până s-a înserat": nu apare în TM. Este un adaos explicativ referitor la vremea jertfei. ♦ Finalul versetului, de la „Atunci Ilie Thesbitul...", nu apare în TM.

18,30 TM adaugă, la sfârşitul versetului: „Şi a îndreptat altarul lui YHWH care fusese dărâmat." În LXX, aceste cuvinte apar în v. 32.

18,31 „după numărul triburilor lui Israel": TM are „după numărul fiilor lui Iacob".

18,32 „un şanţ": în LXX apare θααλα, care transliterează ebr. *t^{e}'ālāh*, „curs de apă". Unii copişti au „corectat" textul, înlocuind misteriosul θααλα cu apropiatul θάλασσα, „mare", care li s-a părut pesemne mai firesc. Întâlnim această variantă de text în codex Vaticanus şi la Origen. ♦ „două măsuri de sămânţă": δύο μετρητὰς σπέρματος (ebr. *sā'thayim zera'*). Măsura indicată de text este greu de stabilit, două măsuri (*se'āh* – în text, la dual) = 30 de litri.

18,34 „Şi aşa au făcut": nu apare în TM. ♦ (Pseudo-) Ioan Gură de Aur socoteşte că vărsarea apei pe altar este cerută de profet pentru a dovedi lipsa oricărui vicleşug: „La capiştile idoleşti sunt găuri în partea de jos a jertfelnicului; dedesubt este o groapă nevăzută; lucrătorii rătăcirii coboară în groapă şi aşa, de acolo de jos, suflă prin găurile acelea foc la jertfă; fac asta ca să înşele mulţimea şi să creadă că focul de la jertfă este foc ceresc. Dar, ca să nu se creadă că şi Ilie face aşa ceva, a vărsat apă ca apa să vădească găurile; că acolo unde sunt găuri, apa nu stă, ci se scurge în ele." (*In ss. Petrum et Heliam*) ♦ Părinţii capadocieni interpretează jertfa lui Ilie ca fiind prefigurarea botezului, care, curăţind omul de idoli, se săvârşeşte prin întreita scufundare în apă şi prin pogorârea Sfântului Duh: „Atunci când apa a fost vărsată a treia oară, focul a căzut asupra arderii de tot pentru a arăta că acolo unde este apa duhovnicească, acolo se află şi Duhul ce înviază şi străluceşte ca focul, distruge nelegiuirile şi îi luminează pe credincioşi." (Grigore al Nyssei, *In diem luminum*, PG 46, 234-235) La fel, Ambrozie, adresându-se direct creştinului botezat, afirmă: „Tu eşti omul de pe altar, tu, cel spălat prin apă, tu, a cărui greşeală este arsă ca să se înnoiască viaţa ta; cu adevărat focul mistuie lemnele şi paiele. Nu te teme de focul prin care eşti iluminat!" (*Helia* XXII,83, *apud* Poirot, É., 1997[1]). ♦ Pentru Grigore al Nyssei, apa turnată pe altar are menirea să anticipe şi să exalte caracterul minunii: „Întâlnirea elementelor contrarii, care îşi

tot şi peste lemne!" Şi aşa au făcut. Şi a zis: „Încă o dată!" Şi au făcut la fel.
Şi iarăşi a zis: „Şi a treia oară!" Şi au făcut la fel şi a treia oară. 35 Apa se
răspândise împrejurul altarului, iar şanţul era plin cu apă. 36 Atunci Ilie şi-a
înălţat glasul către cer şi a zis: „Doamne, Dumnezeul lui Avraam, al lui Isaac
şi al lui Israel, ascultă-mă, Doamne! Ascultă-mă [şi răspunde-mi] astăzi prin
foc, ca să cunoască tot poporul acesta că Tu eşti Domnul Dumnezeul lui
Israel, iar eu sunt robul Tău şi prin Tine am făcut aceste lucrări! 37 Ascul-
tă-mă, Doamne, ascultă-mă prin foc, ca să cunoască poporul acesta că Tu
eşti Domnul Dumnezeu şi Tu ai întors înapoi inima acestui popor!" 38 Atunci
a căzut foc de la Domnul, din cer, şi a mistuit arderea de tot, şi lemnele, şi
apa din şanţ, iar focul a lins pietrele şi praful. 39 Şi tot poporul a căzut cu
faţa la pământ şi a zis: „Cu adevărat Domnul este Dumnezeu. El este
Dumnezeu!" 40 Şi Ilie a zis către popor: „Prindeţi-i pe profeţii lui Baal! Să
nu scape nici unul dintre ei!" După ce i-au prins, Ilie i-a dus pe toţi la pârâul
Kison şi acolo i-a înjunghiat.

41 Şi Ilie i-a zis lui Achaab: „Suie-te, mănâncă şi bea, fiindcă [se aude]
venind ropotul ploii!" 42 Atunci Achaab s-a suit să mănânce şi să bea, iar

---

conjugă puterile într-un mod neaşteptat, a demonstrat superioritatea şi puterea lui Dumnezeu." (*In diem luminum*, PG 46,577-600)

18,36 La începutul versetului, TM precizează „la vremea jertfei". ♦ „Ilie şi-a înălţat glasul către cer": TM are „s-a apropiat Ilie profetul". ♦ „ascultă-mă, Doamne! Ascultă-mă [şi răspunde-mi] astăzi prin foc, ca să cunoască...": TM are doar „să cunoască azi..."

18,37 „prin foc": nu apare în TM.

18,41 „venind ropotul ploii": gr. φωνὴ τῶν ποδῶν τοῦ ὑετοῦ, *litt.* „sunetul picioarelor ploii". În LXX, acest verset păstrează vestigiile unei posibile viziuni antropomorfice asupra stihiilor.

18,42-45 Poziţia de rugăciune a lui Ilie manifestând cea mai adâncă adoraţie este menţionată de *Midraş Rabbah* într-un comentariu la Cânt. 7,6: „Cel Sfânt, binecuvântat fie El, îi spune lui Israel: «Capul tău deasupra trupului tău este asemenea Carmelului. Cel mai urâcios dintre voi îmi este la fel de drag ca Ilie când a urcat în vârful Carmelului şi s-a aplecat la pământ cu capul între genunchi.» De ce şi-a ţinut capul între genunchi? S-a spus înaintea Celui Sfânt, binecuvântat fie El: nu avem curăţia necesară să-L contemplăm pe Dumnezeul Legământului" (*apud* Poirot, É., p. 94). ♦ Gestul lui Ilie, aplecarea la pământ cu capul între genunchi, a fost interpretat ca gest de umilinţă de către Evagrie Ponticul, arătând că această virtute este antidotul ogoliului. O miniatură de pe manuscrisul canonului penitenţial atribuit lui Andrei Cretanul înfăţişează patru penitenţi adoptând această poziţie. Gestul profetului a fost interpretat şi ca poziţie de rugăciune. ♦ Ieronim afirmă că Ilie a obţinut ploaia rugându-se în genunchi (*flexis genibus*). Caesarius de Arles îndeamnă pe credincioşi să îngenuncheze la rugăciune, dând exemplul profeţilor

Ilie s-a suit pe Carmel, s-a ghemuit la pământ şi s-a aşezat cu faţa între
genunchi. 43 Şi i-a zis slugii sale: „Suie-te şi priveşte înspre mare!" Şi sluga s-a
uitat şi a zis: „Nu e nimic!" Iar Ilie i-a zis: „Întoarce-te şi tu de şapte ori!"
Şi sluga s-a întors de şapte ori. 44 Şi a fost aşa: a şaptea oară, iată, un norişor
cât urma unui om se înălţa din mare. Şi Ilie a zis: „Suie-te şi zi-i lui Achaab:
«Înjugă-ţi carul şi coboară, ca nu cumva să te prindă ploaia!»" 45 Între timp,
cerul s-a întunecat de nori şi de vânt şi s-a pornit ploaie mare. Şi Achaab se
tânguia şi mergea spre Iezrael. 46 Şi mâna Domnului era asupra lui Ilie, şi el
şi-a încins mijlocul şi a alergat înaintea [carului] lui Achaab până la Iezrael.

Ilie şi Elisei, despre care se spune că adesea cădeau la pământ, rugându-se lui Dumnezeu cu căinţă deplină. Şi Ioan Gură de Aur vede în gestul profetului rugăciunea cu inima cuprinsă de o mare căldură, lucrul cel mai important atunci când te rogi. Cât despre poziţie, ea nu este atât de importantă, de vreme ce Ilie s-a rugat şi culcat (17,21) şi în picioare (18,36): *Expositiones in Psalmos* 129,1, PG 55,37 (*cf.* Poirot, É., 1997[1], p. 88). ♦ Pentru a explica căderea ploii, evreii îşi imaginau o uşă în firmament, care se deschidea pentru a permite ploii să cadă pe pământ (G.G. Bottini, *La preghiera di Elia in Giacomo 5,17-18. Studio della traditione biblica e giudaica*, Jerusalem 1981, *apud* Poirot, É., 2002, p. 158). Situaţia extremă e ilustrată în cazul potopului, când firmamentul are găuri care se deschid, prin care apa inundă pământul (Gen. 7,11). De aici ideea unei chei care încuie şi descuie această uşă, oprind sau declanşând precipitaţiile. În literatura rabinică, această cheie o primeşte Ilie de la Dumnezeu şi opreşte ploaia. Pe lângă această cheie, mai există şi cheia vieţii şi a morţii. Nimeni în afară de Dumnezeu nu poate să posede ambele chei în acelaşi timp. Fiindcă Ilie nu mai vrea să pună capăt secetei, Dumnezeu face ca fiul văduvei să moară. Ca să primească pentru o clipă cheia vieţii şi a morţii, Ilie trebuie să dea înapoi lui Dumnezeu cheia ploii. ♦ Cea mai cuprinzătoare tipologie a episodului o oferă Caesarius de Arles (*Serm.*, 124,5), la care regăsim două evenimente: al Pogorârii Duhului Sfânt şi al Întrupării. De unde vine asocierea nor-întrupare aflăm tot de la el: „Ceea ce spune Ilie servitorului său: «Întoarce-te şi tu de şapte ori» (18,43) desemna harul septiform al Sfântului Duh, care avea să fie dat Bisericii. Şi când servitorul acesta spune că a văzut un nor mic care se ridica din mare, aceasta era o prefigurare a trupului lui Hristos (*carnem Christi figurabat*), care avea să se nască pe marea acestei lumi. Iată de ce, pentru ca nimeni să nu se îndoiască, spune că acel nor purta urma unui om, cu siguranţă a acelui om care a spus: «Cine spun oamenii că este Fiul Omului?»" (Mt. 16,13) ♦ Tradiţia ordinului carmelit va vedea mai târziu în nor un *typos* al Fecioarei. *Cf.* Poirot, É., 1997[2], p. 72.

18,44 TM are: „A şaptea oară, sluga a zis: «Iată, un norişor cât pumnul se înalţă din mare.» Ilie..."

18,45 „se tânguia şi mergea...": TM are „s-a urcat în car şi s-a dus... ".

18,46 „mâna Domnului era asupra lui Ilie": expresia desemnează intervenţia neaşteptată a lui Dumnezeu asupra unui profet pentru a-l face să vorbească şi să acţioneze în numele

19 [1] Şi Achaab i-a povestit Iezabelei, femeia lui, toate câte făcuse Ilie şi
cum îi omorâse pe profeţi cu sabia. [2] Şi Iezabel a trimis la Ilie să-i zică:
„Dacă tu eşti Ilie iar eu sunt Iezabel, aşa să-mi facă mie Dumnezeu, ba încă
şi mai rău, dacă mâine, pe vremea asta, n-am să fac şi eu cu viaţa ta cum [ai
făcut tu] cu viaţa unuia dintre ei!" [3] Atunci Ilie s-a înspăimântat şi s-a sculat
şi a plecat să-şi scape viaţa; s-a dus la Bersabea din Iuda şi a lăsat-o pe

---

Său. Aici Dumnezeu îi dă lui Ilie puterea de a străbate dintr-o dată cei 27 km care separă Carmelul de Iezrael. *Cf.* 2Rg. 3,15; Iez. 1,3; 3,22; etc.

19,1 „Iezabel": interpretarea lui Gale A. Yee (art. *Jezebel*, în *Anchor Bible Dictionary*) consideră forma actuală a numelui o parodie cu trimitere la 4Rg. 9,37: „Numele iniţial *izebul* («unde este prinţul?») a devenit mai întâi *i-zebul* apoi a ajuns *zebel*, «gunoi», *cf.* 4Rg. 9,37: «Iată, ea e Iezabel», corpul reginei fiind de nerecunoscut din pricina gradului avansat de descompunere."

19,2 „Dacă tu eşti Ilie iar eu sunt Iezabel": nu apare în TM. ♦ „Dumnezeu": în mai multe mss, Iezabel, păgână şi politeistă, vorbeşte de zei la plural.

19,3 „s-a înspăimântat": TM are „a văzut". (Pseudo-) Ioan Gură de Aur, arătând contrastul dintre râvna de până acum a profetului şi teama grozavă de Iezabel, se miră: „Ce-i cu tine, Ilie? Tu eşti cel care ai încuiat cerul, care ai pus ploii frâu, [...] care ai chemat foc din cer, care ai ucis pe preoţii [lui Baal] şi l-ai mustrat pe Achaab, care ai făcut în casa văduvei arie şi snopi de grâu, care ai poruncit stihiilor? Tu fugi la auzul cuvintelor unei desfrânate? O femeie te face rob? Cele două acropole au fost biruite de femei. Petru s-a temut de o slujnică, Ilie – de Iezabel. Amândoi au căzut în aceleaşi păcate." Sensul „fricii" lui Ilie ar fi următorul: cât timp a făcut minuni, profetul s-a purtat cu semeţie şi aroganţă. Înfricoşându-l, Domnul îi arată propriile-i limite (*In ss. Petrum et Heliam*, IV). ♦ Bernard de Clairvaux (*De processu*), interpretează alegoric fuga lui Ilie, a „dreptului prigonit pentru dreptate" de către Iezabel, „răutatea acestui veac" (*malitia saeculi vel tyrannidis diaboli*). Ilie, adică sufletul care face voia lui Dumnezeu, ajunge la Bersabea în ţinutul lui Iuda, cetate al cărei nume se tâlcuieşte „Fântână înşeptită" (*Puteus septimus*), reprezentând Biserica scăldată în „harul înşeptit al Duhului". Aici îşi slobozeşte slujitorul (*puerum*), adică *puerilem sensum vel pristinorum actuum debilitatem* („mintea copilărească sau slăbiciunea faptelor de până atunci"). Astfel, porneşte în deşert, adică „în dispreţul acestei lumi" (*istius mundi contemptum*) şi adoarme la umbra ienupărului, intrând în odihna nepătimirii. Atunci îl atinge „vedenia îngerească" (*angelica visio*), zorindu-l la lucrarea cea bună şi la suirea către culmi mai înalte (*excitans ad bonum operandum et ad altiora consurgendum*). Privind la căpătâi, adică la Hristos, care e Capul Bisericii, vede o turtă coaptă în cenuşă – păşunea dogmei dumnezeieşti, într-adevăr sărăcăcioasă dacă e privită din afară, însă de fapt plină de miez şi dătătoare de tainică tărie şi dulce – şi un vas cu apă, adică izvorul lacrimilor cu străpungerea inimii. Mănâncă şi bea, adică împlineşte ceea ce aude, şi înaintează întărit spre muntele lui Dumnezeu, spre „culmea fericirii" precum se înţelege (*ad celsitudinem beatitudinis*).

sluga sa acolo. [4] Iar el s-a dus în pustiu, cale de o zi, şi a mers şi s-a aşezat sub un ienupăr, şi îşi ruga moartea zicând: „Fie acum deajuns! Ia-mi viaţa, Doamne, că nu sunt eu mai bun decât părinţii mei!" [5] Şi s-a culcat şi a adormit sub ienupăr. Şi, iată, cineva l-a atins, zicând: „Scoală-te şi mănâncă!" [6] Şi Ilie a privit şi, iată, la capul său erau o turtă de orz şi un ulcior cu apă. Şi el s-a sculat, a mâncat şi a băut, apoi s-a întors de s-a culcat. [7] Şi îngerul Domnului a venit şi a doua oară, l-a atins şi i-a zis: „Scoală-te şi mănâncă, fiindcă ai drum lung de făcut!" [8] Atunci s-a sculat, a mâncat şi a băut, şi a mers întărit de mâncarea aceea patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi, până la muntele Horeb. [9] Acolo, a intrat într-o peşteră şi s-a odihnit. Şi, iată, cuvântul Domnului [a fost] către el şi i-a zis: „Ce-i cu tine aici, Ilie?" [10] Şi Ilie a zis: „Cu râvnă am râvnit pentru Domnul cel Atotputernic, fiindcă fiii lui Israel Te-au părăsit, altarele Tale le-au dărâmat şi pe profeţii Tăi i-au ucis cu sabia; am mai rămas eu singur şi ei caută să-mi ia viaţa." [11] Şi [Domnul] a zis: „Ieşi mâine şi stai pe munte dinaintea Domnului! Iată, Domnul va trece." Şi [iată,] vânt mare, năprasnic, care despică munţii şi

---

19,4 „în pustiu": Tertulian vede o continuitate între profeţii Vechiului Testament şi martirii creştini: *hoc praestat carcer christiano, quod eremus prophetis*, „închisoarea este pentru creştinul mărturisitor ceea ce era deşertul pentru profeţi"; ar putea fi şi o referire la episodul din 3Rg. 19,2-4.

19,5 „ienupăr": TM are „ienupăr singuratic". ♦ „cineva": TM are „un înger".

19,8 „muntele Horeb": TM are „muntele lui Dumnezeu, Horeb". ♦ „patruzeci": în Biblie, cifra 40 are, de cele mai multe ori, valoare simbolică. Aici aminteşte de cei patruzeci de ani petrecuţi de poporul lui Dumnezeu în pustie şi de şederea lui Moise pe munte la primirea Legii. O vom întâlni în Evanghelii după botezul lui Iisus Hristos, în perioada ispitirii din pustiu. Augustin remarcă faptul că Moise, Ilie şi Domnul Hristos au postit fiecare patruzeci de zile – 40 (4x10) reprezentând vremea acestui veac ce se scurge în ritmuri cuaternare şi care trebuie petrecută în post şi înfrânare. La aceasta îndeamnă Legea (Moise), Profeţii (Ilie) şi Evanghelia lui Hristos care cuprinde „mărturia Legii şi a profeţilor", după cum se vede desluşit la Schimbarea la Faţă (*De doctrina christiana* II,62-65).

19,11-12 Irineu al Lyonului vede în epifania descrisă aici o pedagogie divină: „Prin aceasta, proorocul, care s-a mâniat puternic pe neascultarea poporului mergând până la uciderea proorocilor, a învăţat moderaţia. Prin aceasta se vestea venirea Domnului ca om, venire care, potrivit Legii date prin Moise, trebuia să fie blândă şi paşnică şi în care Acesta n-a rupt trestia zdrobită, nici n-a stins feştila încă fumegândă. Prin aceasta se descoperea blânda şi paşnica odihnă a Împărăţiei Sale; căci după furtuna care crapă munţii, după cutremur, după foc, vor veni vremurile liniştite şi pline de pace ale Împărăţiei Sale, în care, în toată liniştea, Duhul lui Dumnezeu va face viu pe om şi-l va face să crească" (*Adversus haereses* IV,20,10, *apud* Poirot, É., 2002, p. 166).

sfărâmă stâncile înaintea Domnului, dar nu [e] în vânt Domnul; după vânt,
cutremur, dar nu [e nici] în cutremur Domnul; [12] după cutremur, foc, dar nu
[e] nici în foc Domnul; după foc, un freamăt de adiere lină: acolo este
Domnul. [13] Şi a fost aşa: când a auzit, Ilie şi-a acoperit faţa cu zăbunul, a
ieşit afară şi a stat [la gura] peşterii. Şi, iată, a fost către el un glas care i-a
spus: „Ce-i cu tine aici, Ilie?" [14] Şi Ilie a zis: „Cu râvnă am râvnit pentru
Domnul cel Atotputernic, fiindcă fiii lui Israel au părăsit legământul Tău,
altarele Tale le-au dărâmat şi pe profeţii Tăi i-au ucis cu sabia; am mai
rămas eu singur şi ei caută să-mi ia viaţa." [15] Şi Domnul a zis către el:
„Du-te înapoi pe calea ta şi mergi pe calea pustiului Damascului şi unge-l
pe Azael ca rege al Siriei. [16] Iar pe Iu, fiul lui Namessi, unge-l rege peste
Israel şi pe Elisei, fiul lui Saphat, din Abelmaula, unge-l profet în locul tău.
[17] Şi va fi aşa: pe cel ce va scăpa de sabia lui Azael îl va omorî Iu, iar pe cel
ce va scăpa de sabia lui Iu îl va răpune Elisei. [18] Şi vei lăsa în Israel şapte
mii de bărbaţi: toţi genunchii care nu i s-au plecat lui Baal şi toată gura care
nu i s-a închinat."

[19] Şi a plecat de acolo şi l-a aflat pe Elisei, fiul lui Saphat, care ara cu
boii – douăsprezece perechi de boi erau înaintea lui, iar el însuşi era între
cele douăsprezece [perechi]. [Ilie] s-a apropiat de el şi şi-a aruncat zăbunul

---

19,12 Gr. φωνὴ αὔρας λεπτῆς, *litt.* „sunetul unui vânt subţire", „glasul adierii" sau „zvon de adiere lină" trebuie pus în relaţie cu acţiunea creatoare şi mântuitoare a Domnului. „Liniştea" care înconjoară venirea Domnului are şi o nuanţă de opoziţie cu zeul Baal, zeu al furtunii şi al kratofaniilor. Grigore cel Mare interpretează astfel pasajul: doar mintea liniştită, aflată în contemplaţie, îl poate apercepe, inefabil, pe Dumnezeu. Prin acest „murmur" inefabil, mintea îl „simte" pe Dumnezeu, dându-şi totodată seama că nu-L poate cunoaşte niciodată până la capăt (*Moralia in Job* V,36). ♦ „acolo este Domnul": explicitare care nu apare în TM.

19,13 „zăbunul": gr. μηλωτή, „piele de capră/oaie", folosită ca îmbrăcăminte. TM are *'addereth*, „mantie largă din păr de animal". Melota va deveni una din „piesele vestimentare" ale călugărilor creştini. „Ei au şi o melotă, întrucât poartă totdeauna în trup omorârea lui Iisus (2Cor. 4,10), pun căluş tuturor patimilor necugetate ale trupului şi retează relele sufletului prin împărtăşirea din bine; şi iarăşi, întrucât iubesc sărăcia şi fug de lăcomie, mama idolatriei." (Evagrie Ponticul, *Tratatul practic*, „Prolog")

19,13b-14 Se poate presupune că aceste versete sunt un dublet al vv. 19,9b-10.

19,15-16 Ungerea lui Azael şi cea a lui Iu (TM Iehu) vor fi săvârşite de Elisei.

19,18 „Şi vei lăsa": TM are „Dar Eu am lăsat".

19,19 Se credea că veşmintele şi obiectele care aparţin unei persoane se află într-o tainică legătură de putere cu persoana însăşi: Ilie îi transmitea lui Elisei, prin acest gest, un dar profetic. *Cf.* 4Rg. 2,13-14; 4,29-31; Lc. 8,44; Fapte 19,12.

peste el. [20] Elisei a lăsat boii, a alergat după Ilie şi a zis: „[Doar] să-mi îmbrăţişez tatăl, şi vin după tine!" Şi Ilie a zis: „Întoarce-te, căci am făcut [ceva] pentru tine!" [21] Atunci s-a întors din urma lui, a luat perechile de boi, le-a jertfit şi le-a fiert [arzând] jugurile boilor şi le-a dat poporului să le mănânce. Apoi s-a sculat, a mers după Ilie şi a început să-i slujească.

20 [1] Nabuthai iezraelitul avea o vie lângă aria lui Achaab, regele Samariei. [2] Şi Achaab i-a zis lui Nabuthai: „Dă-mi via ta ca să-mi fie grădină de legume, fiindcă e mai aproape de casa mea iar eu am să-ţi dau altă vie mai bună sau, dacă vrei, am să-ţi dau bani în schimbul viei tale, iar eu voi avea grădină de legume." [3] Şi Nabuthai i-a zis lui Achaab: „Ferească Dumnezeu să-ţi dau ţie moştenirea părinţilor mei!" [4] Şi s-a tulburat duhul lui Achaab; s-a culcat pe patul său, şi-a acoperit faţa şi n-a mai mâncat. [5] Şi Iezabel, femeia sa, a venit la el şi i-a zis: „De ce este tulburat duhul tău şi nu mănânci?" [6] Şi i-a zis: „Fiindcă am grăit cu Nabuthai iezraelitul, zicându-i: «Dă-mi via ta pe bani sau, dacă vrei, îţi voi da altă vie în schimb» şi mi-a zis: «Nu-ţi voi da moştenirea părinţilor mei.»" [7] Atunci Iezabel, femeia sa, i-a zis: „Ce fel de rege eşti tu peste Israel? Scoală, mănâncă şi vino-ţi în fire! Am să-ţi dau eu via lui Nabuthai iezraelitul." [8] Şi a scris o scrisoare în numele lui Achaab şi a pecetluit-o cu pecetea lui şi a trimis scrisoarea la bătrâni şi la fruntaşii vecini cu Nabuthai. [9] Şi în scrisoare zicea: „Ţineţi post

---

19,20 „Întoarce-te, căci am făcut [ceva] pentru tine": TM are „Mergi şi întoarce-te: ce ţi-am făcut?".

20 Capitolele 20-21 se află în ordine inversă faţă de TM. LXX leagă episodul cu Nabuthai de celelalte fapte ale lui Ilie.

20,1 „aria": TM are „palatul". E vorba de palatul din Iezreel (3Rg. 18,46), nu de cel din Samaria.

20,2 „iar eu voi avea grădină de legume": nu apare în TM.

20,3 Atitudinea lui Nabuthai nu este un simplu ataşament sentimental faţă de pământul strămoşilor, ci o fidelitate teologală, o manifestare a credinţei faţă de ţara pe care Domnul o încredinţase neamului său (Num. 36,7; Lev. 25,13). Această posesie constituia temeiul dreptului la reşedinţă al proprietarului, în timp ce faptul de a primi un alt pământ din mâna regelui îl punea într-o situaţie de dependenţă faţă de cel care i l-a dat.

20,4 „n-a mai mâncat": *litt.* „n-a mai mâncat pâine" – semitism frecvent (la fel şi la 20,7).

20,7 Iezabel, de origine feniciană, nu putea înţelege că în Israel regalitatea nu era absolută, ci era limitată de autoritatea lui Dumnezeu, altfel spus: de drepturile pe care Dumnezeu i le asigura lui Nabuthai. *Cf.* Deut. 17,14-20; 3Rg. 3,5 nota.

20,9 Efrem Sirul interpretează alegoric postul ucigaşilor lui Nabuthai, văzând în jertfirea lui o preînchipuire a patimilor lui Hristos: „Să nu fie postul nostru ospăţ pentru cel rău

şi puneţi-l pe Nabuthai în fruntea poporului! [10] Şi puneţi-i în faţă doi bărbaţi nelegiuiţi, să dea mărturie împotriva lui, zicând: «L-a binecuvântat pe Dumnezeu şi pe rege!» Apoi să-l scoată afară [din cetate] şi să-l omoare cu pietre." [11] Şi oamenii din cetatea sa, bătrânii şi fruntaşii care locuiau în cetatea aceea au făcut cum îi îndemnase Iezabel, precum era scris în scrisorile pe care ea li le trimisese. [12] S-a vestit un post şi l-au aşezat pe Nabuthai în fruntea poporului [13] şi au venit doi bărbaţi nelegiuiţi şi au stat dinaintea lui şi au dat mărturie împotriva lui, zicând: „L-ai binecuvântat pe Dumnezeu şi pe rege." Apoi l-au scos afară din cetate, l-au bătut cu pietre şi a murit. [14] Şi au trimis la Iezabel, zicând: „Nabuthai a fost bătut cu pietre şi a murit."

[15] Şi a fost aşa: când a auzit, Iezabel i-a zis lui Achaab: „Scoală, ia în stăpânire via lui Nabuthai iezraelitul, care nu ţi-a dat-o pe bani, fiindcă Nabuthai nu mai trăieşte, ci e mort!" [16] Şi a fost aşa: de îndată ce Achaab a auzit că Nabuthai iezraelitul a murit, şi-a sfâşiat veşmintele şi s-a îmbrăcat în sac. După aceea, s-a sculat şi s-a coborât la via lui Nabuthai iezraelitul, ca s-o ia în stăpânire.

[17] Atunci Domnul a grăit către Ilie Thesbitul, zicând: [18] „Scoală şi ieşi înaintea lui Achaab, regele lui Israel, din Samaria. Iată, el este în via lui

---

prin aceea că ne muşcăm semenii! Căci s-a rânduit post şi Nabot (Nabuthai) a fost ucis cu pietre. Cel rău s-a bucurat de postul lor. O, postitorii aceştia! În loc de pâine au mâncat carne de om şi în postul lor au lins sânge. Pentru că au mâncat carne de om, au ajuns hrană câinilor. Binecuvântat fie Cel ce Şi-a dat trupul Său gurii noastre înfuriate ca să înceteze a mai muşca!" (*De ieiunio* III,5).

20,10 „bărbaţi nelegiuiţi", *litt.* „fii de nelegiuiţi": gr. υἱοὺς παρανόμων; TM are „fii ai lui Belial", *i.e.* membrii ai comunităţii certaţi cu Legea. Cei doi martori mincinoşi (*duo testes iniquitatis*) care l-au ucis pe sărac îi permit lui Ambrozie analogia cu condamnarea Suzanei de către cei doi bătrâni, respectiv cu cei doi martori pe care i-a găsit *synagoga, qui aduersus Christum falsa iactarent* (*De Nabuthae* XI,46). ♦ Ambrozie al Milanului citează acest loc întocmai cum se găseşte în LXX (*Deum benedixit et regem*: „L-a binecuvântat pe Dumnezeu şi pe rege") şi îl interpretează ca pe o încercare a poporului de a eufemiza „blasfemia": *Ne diuitem [Achab] maledicti nomen offendat et sermonis ipso laedatur sono, benedictio pro maledictio uocatur* (*De Nabuthae* XI,46). Tot Ambrozie remarcă echivalarea ofensei aduse regelui cu cea adusă lui Dumnezeu Însuşi: *aequalis videlicet persona, ut sit aequalis contumeliam* (*ibidem*). ♦ După Ex. 22,27, a blestema pe Dumnezeu şi pe rege aducea osânda cu moartea. Prezenţa celor doi martori şi intervenţia bătrânilor confereau o aparenţă de justiţie.

20,13 După „împotriva lui", TM are în plus „în faţa poporului".

20,15 „ia în stăpânire": *litt.* „moşteneşte".

20,16 „şi-a sfâşiat veşmintele şi s-a îmbrăcat în sac": nu apare în TM.

Nabuthai, căci s-a coborât acolo ca s-o ia în stăpânire. 19 Şi să-i vorbeşti,
zicându-i: «Aşa grăieşte Domnul: pentru că ai ucis şi ai luat în stăpânire,
aşa spune Domnul: în tot locul unde porcii şi câinii au lins sângele lui
Nabuthai, acolo vor linge câinii [şi] sângele tău şi desfrânatele se vor scălda
în sângele tău.»" 20 Şi i-a zis Achaab lui Ilie: „M-ai găsit, vrăjmaşule?" Ilie
a zis: „Te-am găsit fiindcă în zadar te-ai vândut ca să faci ceea ce este rău
dinaintea Domnului şi să-L mânii! 21 Aşa spune Domnul: «Iată, Eu aduc
asupra ta necazuri şi voi aprinde foc în urma ta şi voi stârpi orice [urmaş al]
lui Achaab, de parte bărbătească, fie rob, fie rămas în Israel. 22 Şi voi face
casa ta precum casa lui Ieroboam, fiul lui Nabat, şi precum casa lui Baasa,
fiul lui Achia, din pricina întărâtărilor cu care M-ai întărâtat şi l-ai dus în
păcat pe Israel.» 23 Iar împotriva Iezabelei a grăit Domnul, zicând: «Câinii o
vor mânca lângă zidul [cetăţii] Iezrael. 24 Pe cel mort în cetate din neamul
lui Achaab câinii îl vor mânca, iar pe cel mort în câmp îl vor mânca păsările
cerului.» 25 Dar în zadar s-a vândut Achaab ca să facă ce este rău înaintea
Domnului, după cum l-a sucit Iezabel, femeia lui. 26 Şi s-a spurcat cu totul
umblând după toate spurcăciunile făcute de amoreu, pe care Domnul l-a
stârpit dinaintea fiilor lui Israel." 27 Şi pentru acest cuvânt Achaab a fost
străpuns [în inimă] dinaintea Domnului şi a plecat plângând, şi-a sfâşiat
haina, şi-a încins trupul cu sac şi a postit; s-a îmbrăcat în sac în ziua în care
l-a zdrobit pe Nabuthai iezraelitul. 28 Şi a fost cuvântul Domnului prin robul

---

20,19 „şi desfrânatele... sângele tău": nu apare în TM.

20,20 „în zadar": nu apare în TM.

20,21 „fie rob, fie rămas în Israel": TM are „ţinut şi lăsat" – expresie cu sens juridic de totalitate, al cărei referent precis nu mai este limpede.

20,22 „întărâtărilor": gr. παροργισμάτων. Aluzie la cultul idolatru încurajat de Achaab şi de soţia lui.

20,25 „Dar în zadar s-a vândut Achaab...": TM are „Într-adevăr, nu a fost nimeni ca Ahab care...".

20,26 Amoreii îşi trag probabil numele de la oraşul Mari, la est de Mesopotamia, care era unul din centrele lor importante în mileniul II î.H. Amoreii erau răspândiţi între Eufrat şi Marea Mediterană, deci şi în Siria şi în Canaan. Deja sedentarizaţi, poate, din mileniul III î.H., ei constituiseră mici regate de tip cetăţi-stat. Comercianţi şi meşteşugari, amoreii comercializau obiecte de piele şi mai ales de metal, în primul rând de bronz, şi creşteau animale. În Biblie, „amoreu" este adesea sinonim cu „canaanean".

20,27 „a fost străpuns [în inimă] dinaintea Domnului şi a plecat plângând": nu apare în TM. ♦ „şi-a încins... iezraelitul": finalul versetului în TM este: „şi-a îmbrăcat trupul în sac, a postit, dormea în sac şi mergea încet."

Său Ilie, despre Achaab, şi a zis Domnul: [29] „Ai văzut cum a fost străpuns
[în inimă] Achaab dinaintea Mea? [De aceea] nu voi aduce nenorocirea în
zilele lui, ci în zilele fiului său voi aduce nenorocirea."

21 [1] Fiul-lui-Ader şi-a adunat toată oastea, apoi s-a suit şi a împresurat
Samaria, împreună cu treizeci şi doi de regi, cu toţi caii şi cu carele [lor]. Şi
s-au suit, au împresurat Samaria şi au făcut război împotriva ei. [2] Şi a trimis
în cetate la Achaab, regele lui Israel, [3] să-i zică: „Aşa vorbeşte Fiul-lui-
-Ader: «Al meu este argintul şi aurul tău şi ai mei sunt femeile tale şi copiii
tăi.»" [4] Şi regele lui Israel a răspuns şi a zis: „Precum ai spus, stăpânul şi
regele meu, al tău sunt eu cu toate ale mele." [5] Şi s-au întors solii din nou şi
au zis: „Aşa vorbeşte Fiul-lui-Ader: «Eu ţi-am trimis solie, zicând: dă-mi
argintul tău şi aurul tău şi femeile tale şi copiii tăi, [6] fiindcă mâine, pe vre-
mea aceasta, voi trimite slujitorii la tine să caute prin casa ta şi prin casele
slujitorilor tăi; şi toate lucrurile pe care le vor pofti ochii lor şi pe care îşi
vor pune mâna, le vor lua.»" [7] Şi regele lui Israel i-a chemat pe toţi bătrânii
şi le-a zis: „Luaţi aminte şi vedeţi că acesta ne caută pricină, fiindcă a trimis
după femeile mele, după fiii şi fiicele mele, deşi nu l-am oprit să-mi ia aurul
şi argintul meu." [8] Şi au zis bătrânii şi tot poporul: „Să nu-l asculţi şi să nu
te învoieşti!" [9] Atunci el le-a zis solilor Fiului-lui-Ader: „Spuneţi stăpânului
vostru: «Toate cele după care ai trimis mai întâi la robul tău le voi face, însă
lucrul acesta nu pot să-l fac!»" Şi oamenii au plecat şi s-au întors cu răs-
punsul. [10] Fiul-lui-Ader i-a răspuns, zicând: „Aşa să-mi facă mie Dumnezeu,
ba încă şi mai rău, dacă praful Samariei va fi deajuns pentru vulpile întregii
mulţimi a pedestraşilor mei!" [11] Şi regele lui Israel a răspuns: „Destul!
Cocoşatul să nu se laude ca cel drept!" [12] Şi când i s-a dat răspunsul acesta,
[Fiul-lui-Ader] se afla în corturi, bând împreună cu toţi regii. Atunci le-a zis
slujitorilor săi: „Faceţi un şanţ [de apărare]!" Şi au făcut un şanţ împotriva
cetăţii. [13] Şi, iată, un profet s-a înfăţişat înaintea lui Achaab, regele lui

21,3 „copiii tăi": TM adaugă „cei buni".

21,10 „Dumnezeu": TM are „zeii". ♦ „pentru vulpile": gr. ταῖς ἀλώπεξιν presupune o lectură *l*ᵉ*şu'ālīm* a ebr. *liş*ᵉ*'ālīm* (TM 20,10), „pentru mulţimi".

21,11 „Cocoşatul...": în TM, expresia proverbială este „cel care se încinge să nu se laude ca cel ce se descinge", al cărei echivalent românesc ar fi „să nu vinzi pielea ursului din pădure".

21,12 „Faceţi un şanţ": TM are „La posturi !" ♦ „Au făcut un şanţ...": TM are „S-au postat...".

Israel, şi i-a grăit: „Aşa vorbeşte Domnul: «Ai văzut toată mulţimea aceasta
mare? Iată, Eu o voi da astăzi în mâinile tale, ca să ştii că Eu sunt Domnul.»”
14 Şi Achaab a zis: „Prin cine?” Şi a zis: „Aşa grăieşte Domnul: «Prin slu-
jitorii căpeteniilor peste ţinuturi.»” Şi Achaab a zis: „Cine va începe lupta?”
A zis: „Tu!” 15 Şi Achaab i-a numărat pe slujitorii căpeteniilor peste ţinuturi
şi au fost două sute treizeci; după aceea a numărat poporul, pe fiecare
bărbat în putere, [şi erau] şaizeci de mii. 16 Şi a ieşit [la luptă] pe la amiază,
iar Fiul-lui-Ader bea şi se îmbăta în Socchot împreună cu regii: treizeci şi
doi de regi, aliaţii lui. 17 Şi au ieşit mai întâi slujitorii căpeteniilor peste ţinu-
turi. Şi au trimis şi i-au dat de veste regelui Siriei, zicându-i: „Au ieşit nişte
bărbaţi din Samaria.” 18 Şi a zis: „Dacă vin cu pace, prindeţi-i vii, iar dacă
vin cu război, [tot] vii să-i prindeţi! 19 Dar slujitorii căpeteniilor peste ţinu-
turi să nu iasă din cetate.” Iar oastea din urma lor – 20 a lovit fiecare pe
potrivnicul său şi a mai dat o dată în cel de lângă el. Şi au fugit sirienii, iar
Israel i-a urmărit; dar Fiul-lui-Ader, regele Siriei, a scăpat pe calul unui
călăreţ. 21 Atunci regele lui Israel a ieşit şi a luat toţi caii şi carele şi a lovit
Siria cu lovitură grea. 22 Şi profetul a ieşit înaintea regelui lui Israel şi a zis:
„Îmbărbătează-te, ia aminte şi vezi ce ai de făcut; fiindcă, după un an, Fiul-
-lui-Ader, regele Siriei, se va ridica împotriva ta.”

23 Şi slujitorii regelui Siriei au zis: „Dumnezeul lui Israel este un dumne-
zeu al munţilor şi nu un dumnezeu al văilor. De aceea a fost mai tare decât
noi. Dar dacă ne vom lupta cu ei pe loc neted, de îndată îi vom birui. 24 Tu
să faci aşa: îndepărtează-i pe regi, pe fiecare în ţinutul lui, şi pune în locul
lor satrapi. 25 Şi noi îţi vom rândui o oaste pe măsura celei care a căzut; cal
pentru cal, car pentru car, şi ne vom lupta cu ei la loc larg şi îndată îi vom
înfrânge.” El a ascultat de glasul lor şi a făcut întocmai. 26 Şi a fost aşa:
după un an, Fiul-lui-Ader i-a numărat pe sirieni şi s-a suit cu război la

---

21,14 „slujitorii căpeteniilor”: gr. παιδάρια τῶν ἀρχόντων poate însemna şi „cele mai tinere căpetenii”. TM are *na'arēy śārēy*, „tinere căpetenii”.

21,15 „a numărat”: gr. ἐπισκέπτομαι, *litt.* „a trecut în revistă”. ♦ „două sute treizeci”: TM are „două sute treizeci şi doi”. ♦ „şaizeci de mii”: TM are „şapte mii”.

21,16 „în Socchot”: TM are „în corturi” (LXX interpretează aici ebr. *sukkōth*, „corturi, sălaşuri” ca pe un toponim, deşi la 21,12 l-a tradus cu σκηναί, „corturi”).

21,19 „să nu iasă din cetate”: TM are „au ieşit din cetate”.

21,20 „şi a mai dat o dată în cel de lângă el”: nu apare în TM.

21,23 „şi nu un dumnezeu al văilor”: nu apare în TM.

21,25 „noi îţi vom rândui”: TM are „tu rânduieşte-ţi”.

Apheca asupra lui Israel. 27 Şi fiii lui Israel s-au numărat [pentru luptă] şi
le-au ieşit în întâmpinare; şi au făcut tabără înaintea lor ca două turme de
capre, în timp ce sirienii umpluseră pământul. 28 Şi a venit omul lui
Dumnezeu şi a zis către regele lui Israel: „Aşa vorbeşte Domnul: «Fiindcă
Siria a zis: 'Dumnezeu al munţilor este Domnul Dumnezeul lui Israel, şi nu
este un dumnezeu al văilor', voi da în mâna ta puterea aceasta mare şi vei
şti că Eu sunt Domnul.»" 29 Şi au stat în tabără înaintea lor timp de şapte
zile, iar în ziua a şaptea s-a încleştat bătălia şi Israel a zdrobit Siria – o sută
de mii de pedestraşi într-o singură zi. 30 Iar cei rămaşi au fugit la Apheca, în
cetate, şi s-a prăbuşit zidul peste douăzeci şi şapte de mii de bărbaţi dintre
cei rămaşi. Dar Fiul-lui-Ader a scăpat şi a intrat în odaia de dormit, într-o
tainiţă, 31 şi le-a zis slujitorilor săi: „Ştiu că regii lui Israel sunt regi milos-
tivi; să ne încingem peste şale cu sac şi să ne punem frânghii pe cap şi să
ieşim înaintea regelui lui Israel, poate ne va lăsa cu viaţă!" 32 Şi s-au încins
cu sac peste şale, şi-au pus frânghii pe capetele lor şi i-au zis regelui lui
Israel: „Robul tău, Fiul-lui-Ader, spune: «Cruţă-mi viaţa!»" Şi [acela] a zis:
„Oare mai trăieşte? E fratele meu!" 33 Oamenii au ghicit ce vrea să spună,
i-au prins vorba din gură şi au zis: „Fiul-lui-Ader este fratele tău!" Şi el a
zis: „Intraţi şi luaţi-l!" Şi Fiul-lui-Ader a ieşit înaintea lui şi l-au urcat în
carul lui [Achaab]. 34 Şi [Fiul-lui-Ader] i-a zis: „Îţi voi da cetăţile pe care
le-a luat tatăl meu de la tatăl tău şi îţi vei deschide negoţ în Damasc, aşa
cum a făcut şi tatăl meu în Samaria." – „Iar eu te las să pleci cu legământ."
Şi a încheiat cu el un legământ şi l-a lăsat să plece.
35 Şi un om dintre profeţi a grăit către cel de lângă el, prin cuvântul
Domnului: „Loveşte-mă!" Şi omul n-a vrut să-l lovească. 36 Şi i-a spus ace-
luia: „Pentru că n-ai ascultat de glasul Domnului, iată, tu fugi de mine şi te
va doborî un leu!" Şi [acela] a plecat de la el şi un leu a dat peste el şi l-a
doborât. 37 [Profetul] a găsit un alt om şi i-a zis: „Loveşte-mă!" Şi omul l-a
lovit şi l-a vătămat. 38 Şi profetul s-a dus şi a stat în calea regelui lui Israel,
legat la ochi cu o năframă. 39 Şi a fost aşa: când regele a trecut pe lângă el,
[acela] a strigat către rege şi i-a zis: „Robul tău a ieşit la oastea războiului,
şi, iată, cineva mi-a adus un om şi a zis: «Păzeşte-l pe omul acesta! Dacă

21,31 Sacul era un semn al umilinţei şi supunerii, iar frânghiile, cu care învingătorii legau adesea mâinile prizonierilor deasupra capetelor, erau semnul captivităţii.

21,32 În Orientul apropiat regii se numeau între ei „fraţi". Tratându-l pe Ben-Hadad (Fiul-lui-Ader) ca frate, Achaab arată toată bunăvoinţa pe care i-o putea dovedi.

21,35 „prin cuvântul" – semitism, cu sensul „la porunca".

scapă, vei pune viaţa ta pentru viaţa lui sau vei da un talant de argint.» [40] Şi
în timp ce robul tău privea încoace şi încolo, acela s-a făcut nevăzut!" Şi a
zis către el regele lui Israel: „Iată, ai nimicit vicleniile [pregătite] mie!"
[41] [Acela] s-a grăbit să-şi ia năframa de pe ochi şi regele lui Israel l-a recu-
noscut că era dintre profeţi. [42] Şi [acela] a zis către el: „Aşa vorbeşte
Domnul: «Pentru că tu însuţi ai lăsat să-ţi scape din mână un bărbat dat
morţii, viaţa ta va fi pentru viaţa lui şi poporul tău pentru poporul lui!»"
[43] Şi regele lui Israel a plecat buimăcit şi descurajat, şi s-a dus în Samaria.

22 [1] Au stat timp de trei ani şi nu a mai fost război între Siria şi Israel.
[2] Şi a fost aşa: în anul al treilea, Iosaphat, regele lui Iuda, s-a coborât la
regele lui Israel. [3] Şi regele lui Israel a zis către slujitorii săi: „Ştiaţi voi că
Remath Galaad este al nostru, iar noi tăcem şi nu-l luăm din mâna regelui
Siriei?" [4] Şi regele lui Israel a zis către Iosaphat: „Suie-te cu noi în Remath
Galaad la război!" Şi Iosaphat a zis: „Cum sunt eu aşa şi tu, poporul meu
întocmai ca poporul tău, caii mei precum caii tăi." [5] Şi Iosaphat, regele lui
Iuda, a zis către regele lui Israel: „Întrebaţi-l astăzi pe Domnul!" [6] Şi regele
lui Israel a adunat pe toţi profeţii, ca la patru sute de bărbaţi, şi le-a zis
regele: „Să mă duc la Remath Galaad la război, ori să mai zăbovesc?" Şi au
zis: „Suie-te şi Domnul îl va da negreşit în mâinile regelui!" [7] Şi Iosaphat a
zis către regele lui Israel: „Nu se mai află pe aici vreun profet al Domnului,
prin care să-l întrebăm pe Domnul?" [8] Şi regele lui Israel a zis către Iosaphat:
„Mai este aici încă un om prin care să-L întrebăm pe Domnul, dar eu îl urăsc,
fiindcă nu-mi zice de bine, ci de rău; Michaias, fiul lui Iemla." Şi Iosaphat,
regele lui Iuda, a zis: „Să nu vorbească regele aşa!" [9] Şi a chemat regele lui
Israel un eunuc şi i-a zis: „Repede, [adu-l pe] Michaias, fiul lui Iemla!" [10] Şi
regele lui Israel şi Iosaphat, regele lui Iuda, şedeau înarmaţi la porţile Samariei,

---

21,40 „Iată, ai nimicit vicleniile [pregătite] mie!": TM are: „Aşa e judecata ta, tu însuţi ai hotărât-o."

21,41 Poate că „profeţii" purtau pe frunte semne distinctive: tatuaje sau incizii pe care acesta le ascunsese cu veşmântul sau cu o glugă.

21,42 Fiul-lui-Ader era de drept prizonier al Domnului şi nu al lui Achaab. Acesta din urmă nu avea dreptul de a dispune după voie de prizonier, căci biruinţa fusese a lui Dumnezeu şi nu a regelui. După Lege, un prizonier al Domnului nu putea să fie graţiat (Deut. 7,2) şi Achaab, nesupunându-se, şi-a dat propria osândă (*cf.* 2Rg. 12,5-7).

22,8 Michaias, fiul lui Iemla (ebr. *Mīkhāyᵉhū ben-Yimᵉlāh*), nu trebuie confundat cu Michaias, unul din cei doisprezece profeţi mici, care a trăit în regatul lui Iuda cu un secol şi jumătate mai târziu.

fiecare pe tronul lui, şi toţi profeţii profeţeau înaintea lor. [11] Şi Sedekia, fiul
lui Chanana, şi-a făcut nişte coarne de fier şi a zis: „Aşa vorbeşte Domnul:
cu acestea vei împunge Siria până se va sfârşi cu ea!" [12] Şi toţi profeţii
profeţeau astfel, zicând: „Suie-te la Remath Galaad şi îţi va merge bine,
căci Domnul îl va da în mâinile tale şi pe regele Siriei." [13] Şi solul care
plecase să-l cheme pe Michaias i-a vorbit, zicând: „Iată, toţi profeţii grăiesc
într-un glas de bine pentru rege. Să fie şi cuvintele tale după cuvintele lor;
grăieşte de bine!" [14] Şi Michaias a zis: „Viu este Domnul, că orice îmi va
grăi Domnul, aceea voi spune!" [15] Şi a venit dinaintea regelui şi regele a zis:
„Michaias, să mă sui în Remath Galaad la război, ori să mai zăbovesc?" Şi
a zis: „Suie-te şi îţi va merge bine şi Domnul va da [cetatea] în mâna
regelui!" [16] Şi regele a zis: „De câte ori să te pun să juri ca să-mi grăieşti
adevărul în numele Domnului?" [17] Şi a zis Michaias: „Nu aşa! Am văzut tot
Israelul risipit prin munţi, ca o turmă fără păstor. Şi a zis Domnul: «Aceştia
n-au domn! Să se întoarcă fiecare la casa lui cu pace!»"

[18] Şi regele lui Israel a zis către Iosaphat, regele lui Iuda: „Nu ţi-am spus
eu că acest om nu-mi profeţeşte de bine, ci numai a rele?" [19] Şi Michaias a
zis: „Nu aşa, nu eu! Ascultă cuvântul Domnului! Nu-i aşa. L-am văzut pe
Domnul Dumnezeul lui Israel şezând pe tronul Său şi toată oştirea cerului
stând lângă El, de-a dreapta şi de-a stânga Lui. [20] Şi a zis Domnul: «Cine îl
va înşela pe Achaab, regele lui Israel, ca să se suie şi să cadă în Remath
Galaad?» Şi unul grăia într-un fel, altul într-alt fel. [21] Şi a ieşit un duh şi a
stat în faţa Domnului şi a zis: «Eu îl voi înşela.» Şi Domnul i-a zis: «În ce
fel?» [22] Şi a zis: «Voi merge şi voi fi duh mincinos în gura tuturor profeţilor
lui.» Şi [Domnul] a zis: «Vei înşela şi vei izbândi. Du-te şi fă aşa!» [23] Iar
acum, iată, Domnul a pus un duh mincinos în gura tuturor acestor profeţi ai

22,11 În vechime coarnele simbolizau tăria, chiar puterea dumnezeiască. Sedekia face un gest profetic, cu menirea de a impresiona auditoriul şi, după mentalitatea de atunci, de a face cuvântul ireversibil.

22,12 „în mâinile tale şi pe regele Siriei.": TM are „în mâinile regelui". ♦ Se măsoară aici distanţa care separă profeţia adevărată de cea mincinoasă. Grupul de patru sute de profeţi se străduieşte să-i spună regelui ceea ce îi place să audă, sperând că prin cuvintele rostite influenţează mersul istoriei, în timp ce un adevărat profet nu poate rosti altceva decât cuvântul lui Dumnezeu adresat poporului.

22,17 „Nu aşa!": nu apare în TM. La fel şi la 22,19.

22,21 Duhul amăgitor ar putea fi unul din membrii curţii celeste menţionate în v. 19, alţii văd aici o personificare a spiritului profetic, folosit de Dumnezeu pentru a-l pierde pe Achaab.

tăi şi Domnul a grăit de rău asupra ta!" 24 Şi Sedekia, fiul lui Chanana, s-a
apropiat şi l-a lovit pe Michaias peste obraz şi a zis: „Ce fel de duh al
Domnului vorbeşte prin tine?" 25 A răspuns Michaias: „Iată, ai să vezi tu în
ziua aceea când vei intra în tainiţa tainiţei, ca să te ascunzi!"

26 Regele lui Israel a zis: „Luaţi-l pe Michaias şi duceţi-l înapoi la Emer,
căpetenia cetăţii, şi spuneţi-i lui Ioas, fiul regelui, 27 să-l arunce în inchi-
soare, să aibă drept hrană pâinea strâmtorării şi apa strâmtorării, până când
mă voi întoarce cu pace." 28 Şi Michaias a zis: „Dacă la întors te vei întoarce
cu pace, n-a grăit Domnul prin mine."

29 Şi regele lui Israel şi Iosaphat, regele lui Iuda, s-au suit împreună la
Remath Galaad. 30 Şi regele lui Israel a zis către Iosaphat, regele lui Iuda:
„Am să mă ascund [sub alte veşminte] şi am să intru în luptă, iar tu îmbracă
veşmântul meu!" Şi regele lui Israel s-a ascuns [sub alte veşminte] şi a
intrat în luptă. 31 Iar regele Siriei a poruncit celor treizeci şi două de căpe-
tenii ale carelor sale, zicându-le: „Nu luptaţi nici cu mic, nici cu mare, ci
numai cu regele lui Israel." 32 Şi a fost aşa: când l-au văzut căpeteniile care-
lor pe Iosaphat, regele lui Iuda, au zis: „Acesta pare a fi regele lui Israel." Şi
l-au înconjurat, ca să se lupte cu el, dar Iosaphat a dat strigăt. 33 Când căpete-
niile carelor au văzut că acela nu era regele lui Israel, s-au îndepărtat. 34 Dar
unul dintre ei şi-a întins arcul şi, ţintind bine, i-a străpuns regelui lui Israel
pieptul chiar prin mijloc. Atunci [Achaab] a zis vizitiului: „Întoarce-ţi mâinile
şi scoate-mă din luptă, căci sunt rănit." 35 Şi lupta s-a întors în ziua aceea,
iar regele a stat în car împotriva Siriei din zori până în seară; şi sângele îi
curgea din rană pe fundul carului său, iar seara a murit. Şi sângele din rană
se scurgea până pe fundul carului. 36 Şi la asfinţit, crainicul oştirii a stat în
picioare, zicând: „Fiecare [să se întoarcă] în cetatea lui şi în ţara lui, 37 fiindcă

22,24 „Ce fel de duh al Domnului vorbeşte prin tine?": TM are „Pe unde a trecut duhul lui YHWH de la mine ca să-ţi vorbească ţie?"

22,28 La sfârşitul versetului, TM are în plus: „Ascultaţi, toate popoarele!" (primele cuvinte din cartea profetului Michea). Este probabil o glosă datorată confundării celor doi profeţi.

22,30 „îmbracă veşmântul meu": TM are „îmbracă-ţi veşmântul tău".

22,34 „ţintind bine": TM are o expresie care poate avea acest sens, dar poate însemna şi „ţintind cu nevinovăţie" (= „la întâmplare"). ♦ „chiar prin mijloc": TM are „între pieptar şi legăturile armurii".

22,35 „lupta s-a întors": TM are „lupta s-a înteţit".

22,36 „crainicul oştirii a stat în picioare": TM are „un strigăt s-a răspândit în tabără".

22,37 „fiindcă regele a murit": în TM citatul se încheie la v. 36 iar 37 începe: „După moartea regelui…"

regele a murit." Şi s-au dus în Samaria şi acolo l-au îngropat pe rege, în
Samaria. [38] Şi au spălat carul la izvorul Samariei, iar porcii şi câinii i-au lins
sângele. Iar desfrânatele s-au spălat în sângele [regelui], după cuvântul pe
care îl grăise Domnul. [39] Şi celelalte întâmplări ale lui Achaab şi toate
faptele lui şi despre casa de fildeş pe care a zidit-o şi despre toate cetăţile pe
care le-a făcut, iată, nu sunt oare acestea scrise în Cartea cronicilor regilor
lui Israel? [40] Şi s-a culcat Achaab alături de părinţii săi şi în locul lui a
domnit Ochozias, fiul său.

[41] Şi Iosaphat, fiul lui Asa, a ajuns rege peste Iuda din al patrulea an al
domniei lui Achaab, regele lui Israel. [42] Iosaphat era de treizeci şi cinci de
ani când a ajuns rege şi a domnit douăzeci şi cinci de ani la Ierusalim. Şi
numele mamei lui era Azuba, fiica lui Selei. [43] Şi a umblat pe toată calea lui
Asa, părintele său, neabătându-se de la ea, ca să facă ceea ce este drept în
ochii Domnului. [44] Numai înălţimile nu le-a nimicit, fiindcă poporul încă
jertfea şi ardea tămâie pe înălţimi. [45] Şi a trăit Iosaphat în pace cu regele lui
Israel. [46] Şi celelalte întâmplări ale lui Iosaphat şi vitejiile lui câte le-a
săvârşit, iată, nu sunt oare scrise în Cartea cronicilor regilor lui Iuda? [47-50]

[51] Şi Iosaphat s-a culcat alături de părinţii săi şi a fost îngropat la un loc
cu părinţii săi în cetatea lui David, părintele său, şi fiul său Ioram a ajuns
rege în locul lui.

[52] Şi Ochozias, fiul lui Achaab, a ajuns rege peste Israel în Samaria din
al şaptesprezecelea an al domniei lui Iosaphat în Iuda. Şi a domnit în Israel
doi ani. [53] Şi a făcut [ceea ce este] rău înaintea Domnului şi a umblat pe
calea lui Achaab, tatăl său, şi pe calea lui Iezabel, mama sa, şi în păcatele
casei lui Ieroboam, fiul lui Nabat, care l-a dus în păcat pe Israel. [54] Şi a slujit
Baalilor şi li s-a închinat şi L-a mâniat pe Domnul Dumnezeul lui Israel,
după cum au făcut şi cei dinaintea lui.

22,38 „porcii": nu apar în TM. ♦ Această relatare este o insultă cumplită pentru memoria regelui; sângele lui s-ar fi amestecat cu cel menstrual al prostituatelor.

22,47-50 Aceste versete apar în mai multe manuscrise şi în TM: „[47] Şi pe ceilalţi sodomiţi care mai rămăseseră din zilele lui Asa, tatăl său, i-a alungat din ţară. [48] Şi nu era rege rânduit în Edom, şi regele [49] Iosaphat a făcut corăbii de Tarsis ca să meargă la Ophir după aur, însă n-au mers pentru că vasele s-au zdrobit la Asiongaber. [50] Atunci a spus Ochozias, fiul lui Achaab, către Iosaphat: «Slujitorii mei vor merge cu slujitorii tăi şi corăbiile.» Dar Iosaphat nu a voit."

4 REGI

Introducere

I. Titlul cărţii şi locul ei în canon

În Septuaginta, istoria monarhiei israelite de la Saul până la căderea Ierusalimului şi începutul exilului babilonian a fost consemnată în cele patru cărţi intitulate ale Domniilor (Βασιλειῶν). Vulgata le numeşte Cărţile Regilor (*Regum*). Biblia ebraică actuală grupează, în conformitate cu tradiţia enunţată la 1Par. 29,29 şi în Talmud (*Baba Bathra* 14b), primele două cărţi ale Domniilor din Septuaginta sub denumirea de Cărţile lui Samuel, iar pe ultimele două sub titlul de Regi. În canonul ebraic, Cărţile lui Samuel şi cele ale Regilor alcătuiau câte un volum unitar, ocupând locul al treilea, respectiv al patrulea, în secţiunea mare a „Prorocilor din urmă", după Iosua şi Judecătorii. În consecinţă, cartea a patra a Domniilor din Septuaginta corespunde celei de-a doua Cărţi a Regilor din canonul ebraic[1].

II. Conţinutul

4 Regi consemnează, în prima parte, istoria monarhiei divizate de la începutul domniei lui Ochozias (ebr. Ahazia), succesorul lui Achaab (cca 852 î.H.), până la căderea Samariei, în 722 î.H. (4Rg. 1-17) şi continuă cu istoria lui Iuda de la desfiinţarea Regatului de Nord până la prăbuşirea Ierusalimului şi începutul exilului babilonian (587/562 î.H., 4Rg. 18-25).

O privire în detaliu asupra conţinutului Cărţii a patra a Regilor este necesară pentru înţelegerea mesajului unitar al acesteia. Astfel, 4 Regi cuprinde: conflictul dintre profetul Ilie şi regele Ochozias (1), înălţarea lui Ilie la cer (2,1-18) şi misiunea discipolului acestuia Elisei (3,1–8,15), adesea cu implicaţii politice (3; 5; 6,8-23.32-33; 8,1-13), domnia lui Ioram şi Ochozias, în Iuda (8,16-29), ungerea lui Iu (TM Iehu) în Israel (4Rg. 9,1-13), uciderea regilor (9,14-37), stârpirea dinastiilor din Israel şi Iuda

1. Pentru lămurirea problemei ridicate de împărţirea Cărţilor Regilor, trimitem la Introducerea la 1 Regi din prezentul volum.

(10,1-14), nimicirea de către Iu a închinătorilor lui Baal (10,15-27), domnia lui Iu (10,28-36), domnia şi moartea Gotholiei (11,1-20), domnia lui Ioas în Iuda (12,1-21), domnia lui Ioachas în Israel (13,1-9), Ioas al lui Israel şi moartea lui Elisei (13,10-25), Amessias al lui Iuda şi Ioas al lui Israel (14,1-22), Azarias al lui Iuda şi Zacharias al lui Israel (15,1-12), ultimii regi ai lui Israel şi Ioatham al lui Iuda (15,13-38), Achaz al lui Iuda (16,1-20), prăbuşirea lui Israel (17,1-41), domnia lui Ezekias (18,1-12), atacul asirienilor şi birul asupra lui Iuda (18,13-16), discursurile lui Rapsakes, solul asirian (18,17-37), prima prorocire a lui Isaia (19,1-8), scrisoarea lui Sennacherim şi rugăciunea lui Ezekias (19,9-19), a doua prorocire a lui Isaia şi eliberarea Ierusalimului (19,20-37), boala lui Ezekias lecuită de Isaia (20,1-11), solii babilonieni şi purtarea lui Isaia faţă de ei (20,12-21), Manasses şi Amon (21,1-26), descoperirea Cărţii Legii (22,1-20), reformele religioase (23,1-24), Ioachas, Ioakim, Ioakim şi prima cucerire a Ierusalimului (23,31-24,17), Sedekias şi cucerirea deplină a Ierusalimului (24,18-25,21).

III. Structura

Materialul se dovedeşte destul de eterogen. Comentatorii sunt însă de acord că principiul narativ care structurează acest material se poate identifica la nivelul formulelor fixe care stau la începutul şi la sfârşitul prezentării fiecărei domnii. Formulele de introducere conţin datele sincronizate ale începutului domniei respective: „În al douăzeci şi şaptelea an al lui Ieroboam, regele lui Israel, a ajuns rege Azarias, fiul lui Amessias, regele lui Iuda" (15,1); vârsta regelui la urcarea pe tron: „El era de şaisprezece ani când [a început] să domnească" (15,2); durata domniei: „şi a fost rege în Ierusalim vreme de cincizeci şi doi de ani" (15,2); numele reginei-mamă, doar pentru regii din Iuda: „şi numele mamei sale era Chalia din Ierusalim" (15,2); scurte consideraţii etice despre domnie, făcute în funcţie de criteriul unic al atitudinii regelui faţă de legea lui YHWH: „Şi a făcut [ce este] drept în ochii Domnului, în toate, după cum făcuse şi Amessias, tatăl său" (15,3). Formulele de încheiere menţionează sursele folosite de autor: „Şi celelalte fapte ale lui Azarias şi toate câte le-a săvârşit, iată, nu sunt oare scrise în Cartea cronicilor regilor lui Iuda?" (15,6), consemnează moartea regelui şi, pentru suveranii din Iuda, tipicul de înmormântare: „Şi Azarias s-a culcat lângă părinţii săi şi l-au înmormântat lângă părinţii săi, în cetatea lui David" (15,7) şi îl amintesc pe succesor: „şi în locul lui a ajuns rege Ioatham, fiul său" (15,8). Formularistica este extrem de importantă pentru că, pe de o parte, ea ţine la

un loc istoria regilor din Israel şi din Iuda, constituindu-se în liantul intern cel mai subtil, dar şi cel mai sigur al textului, şi pentru că, pe de altă parte, formulele conţin date valoroase, în condiţiile unei parcimonii acerbe în acest sens, despre sursele consultate, despre autori şi orientarea lor şi, după unii comentatori, chiar despre datarea redactării.

IV. Datarea scrierii

Structura formulară a celei de-a patra Cărţi a Regilor i-a determinat pe unii cercetători să considere că redactarea unei prime versiuni, ulterior adăugită, a fost întreprinsă pe vremea regelui Iosias (Gray, J., 1970). În general, ţinând cont de aceeaşi formularistică, bibliştii sunt de acord că 4 Regi nu a cunoscut o atare redactare înainte de reformele lui Iosias. Consensul se limitează însă la această conjectură negativă. Alţi cercetători (Noth, M. 1991, Hoffmann, H., 1980) susţin că 4 Regi a fost scrisă în timpul exilului, de un singur autor, profund marcat de căderea Ierusalimului. P.R. Ackroyd stabileşte cu mai multă precizie data redactării la începutul exilului sau imediat după eliberarea lui Ioakim (561 î.H.). Cross este de părere că textul cunoscut astăzi se bazează pe o versiune optimistă, existentă în vremea lui Iosias, dar prelucrată în perioada exilică timpurie, când i s-a imprimat o tentă generală pesimistă. Varianta prelucrării ulterioare a unui text preexistent a fost adoptată şi de T. Veijola (1982), care însă plasează data redactării definitive la sfârşitul exilului sau la începutul perioadei postexilice, când autorii au fost puternic influenţaţi de literatura profetică şi de exegeza Torei.

V. Autorii

Autorii cărţilor a treia şi a patra a Regilor sunt cunoscuţi sub denumirea generică de „deuteronomişti". Aceasta se datorează fie faptului că 3 şi 4 Regi au trecut în canonul ebraic drept ultimele părţi „ale istoriei deuteronomice", care trata întreaga perioadă de la Iosua la 4 Regi ca un întreg, fie apartenenţei vădite a autorilor la o şcoală de gândire care interpreta istoria evenimenţială prin grila severă a comandamentelor şi normelor divine expuse în Deuteronomul (mai ales Deut. 6,4). Primul criteriu enunţat mai sus este unul strict formal. În apărarea lui, J. Goldingay (1995) susţine *a contrario* că accentul legii deuteronomice nu coincide nicidecum cu cel din 3 şi 4 Regi pentru că preocupările umanitare, sociale şi morale din Deuteronomul nu sunt reflectate în 3 şi 4 Regi după cum nici referinţele la sanctuarul central

şi la monarhie din Deuteronomul nu joacă un rol la fel de important precum cel din Cărţile Regilor. Cu toate acestea, majoritatea comentatorilor au adoptat poziţia hermeneutică tradiţională, concentrată în cel de-al doilea criteriu, de conţinut. Autorii ultimelor două cărţi ale Regilor se numesc „deuteronomişti" şi pentru că explică toate evenimentele din regatele lui Iuda şi Israel în funcţie de relaţia regilor poporului ales cu Dumnezeul unic, relaţie legitimată de legea divină manifestată în Deuteronomul. Ei „au revizuit" toate sursele istorice de care dispuneau la momentul redactării definitive a lucrării şi le-au dat o formă, adică le-au impus un principiu de coerenţă. Despre viziunea istorică şi mesajul adânc al Cărţii a patra a Regilor vom vorbi însă după ce vom trece în revistă posibilele surse ale istoricilor deuteronomişti.

VI. Sursele

Bibliştii sunt în general de acord că la baza celei de-a patra Cărţi a Regilor au stat două mari tipuri de surse. Unele sunt indicate în chip nemijlocit de autorii sacri, altele se pot „reconstitui" indirect din întregul ideatic al lucrării.

Sursele numite direct în formulele de încheiere a diverselor domnii sunt „Cartea cronicilor regilor lui Iuda", respectiv „Cartea cronicilor regilor lui Israel". Se presupune că respectivele cronici, păstrate în arhivele regale din Ierusalim şi din Samaria, conţineau date obiective şi scurte rapoarte privitoare la activitatea fiecărui rege, fiind lipsite însă de un conţinut religios strict. Doar cele din Iuda vor fi consemnat şi date referitoare la relaţia dintre suveran şi Templu, dar numai din perspectiva Palatului. Aceste rapoarte au constituit materialul istoric brut, sesizabil, în Cărţile Regilor, prin caracterul lapidar al formularisticii.

Celălalt tip de surse, indirect, este reprezentat de tradiţia profetică. Povestirile despre faptele miraculoase ale profeţilor Ilie şi Elisei, precum şi istoria loviturii de stat a lui Iu aveau o mare răspândire în mediile religioase tradiţionale mai ales în Israel, unde cultul lui YHWH devenise apanajul exclusiv al aşa-numitelor „şcoli profetice", dizidente faţă de politica religioasă a oficialităţii apostate, dar şi în Iuda, unde acest cult începuse să degenereze ca urmare a apropierii politice dintre suveranii celor două state israelite. În secolul al VII-lea î.H., literatura profetică legată de activitatea lui Ilie şi a lui Elisei începuse să se grupeze în culegeri speciale, al căror ecou îndepărtat îl constituie lungile „digresiuni" din ultimele două Cărţi ale Regilor (3Rg. 20 şi 22; 4Rg. 2-8). Rolul istoric al profeţilor devenise din ce în ce

mai important de vreme ce legenda colaborării dintre Isaia şi regele Ezekias, transcrisă integral în Is. 36-39, apare şi în 4Rg. (4Rg. 18,17 – 20,19), în prim-plan. La aceste surse probabile se mai adaugă şi folclorul care atesta conflictele dintre regi şi profeţi (*cf.* 4Rg. 1). Este de remarcat totuşi, împreună cu M. Albertz (1992), că absenţa din 4 Regi a unor profeţi contemporani cu evenimentele relatate (ca Micheia, Ieremia, Amos şi Osea) se datorează caracterului pronunţat narativ al izvoarelor profetice utilizate de istoricii deuteronomişti, incompatibil structural cu literatura de tip apoftegmatic ce i-a consacrat pe cei patru proroci sus-menţionaţi.

VII. Viziunea istorică şi mesajul teologic

Autorii deuteronomişti nu sunt istorici în sensul modern al cuvântului, pentru că ei nu-şi propun să prezinte adevărul „obiectiv" al faptelor pe care le relatează. Opera lor este mai degrabă rezultatul unei vaste preocupări de documentare, de selectare, de adaptare şi de interpretare a materialului de care au dispus. Istoricii deuteronomişti au încercat să „toarne" literatura profetică în structura formulară, adoptată din cronicile de palat şi să îmbogăţească materialul destul de arid oferit de acestea din urmă cu conţinutul teologic puternic al celor dintâi. Astfel, blocul narativ despre profeţii Ilie şi Elisei se scindează pentru păstrarea structurii cronologice verosimile, procedeu compensat de insistenţa calculată a autorului asupra faptelor abominabile ale diverşilor regi apostaţi. Cartea a patra a Regilor este construită pe contraste de lumină şi de umbră, remarcabile şi la nivel general stilistic: dacă povestirea este detaliată şi expusă cu vădită pasiune în 4Rg. 1–11 şi 18-20, ea devine austeră şi rezervată în 4Rg. 12–17 şi 21–25. Capitolele dintâi vorbesc despre activitatea profeţilor şi, respectiv, despre rezistenţa Ierusalimului, în numele lui YHWH, în faţa invadatorilor asirieni, iar cele din urmă despre nelegiuirile unor regi rătăciţi şi, respectiv, despre căderea cetăţii „în care se cheamă numele Domnului".

Din punct de vedere strict istoric, 4 Regi oferă informaţii pe care sursele paralele nu le pot furniza. Diferenţele politice dintre cele două state, Israel şi Iuda, se conturează aici cu destul de mare precizie: în vreme ce viaţa politică a Regatului de Nord al lui Israel se legitima printr-o stabilitate dinastică fermă, articulată pe un sistem centralizat funcţional, Regatul de Sud al lui Iuda cunoştea o anume deschidere „democratică", datorată pe de o parte supravieţuirii sistemului tribal care perpetua sciziunea dintre vechiul oraş-stat Ierusalim şi teritoriul lui Iuda, şi, pe de altă parte, jocului politic,

care antrena adesea poziţii divergente, între puterea eclezială, reprezentată simbolic de Templu, şi cea laică a monarhiei, a cărei consecvenţă dinastică era mai puţin stabilă decât în nord. Din reformele religioase ale unor regi ca Ezekias şi Iosias, care vizau reinstaurarea Templului de la Ierusalim ca loc unic de închinare lui YHWH, transpar eforturile politice susţinute ale suveranilor iudei de a imprima statului din sud, confruntat cu serioase probleme materiale, un pronunţat caracter centralizat, fapt deja realizat în nordul prosper economic. Discursul tradiţionalist care oficializa politica monarhilor din sud a fost perceput în Israel ca o ameninţare la adresa ordinii de stat. Purismul iahvist, căzut aici în desuetudine, devenise apanajul unor elemente din ce în ce mai izolate social, care însă au avut puterea să se asocieze şi să se erijeze în unica instanţă critică la adresa oficialităţii samaritene. Cărţile 3 şi 4 Regi indică precis provenienţa nordică a şcolilor profetice.

În acelaşi timp, textul depune mărturie despre complicatele mecanisme de politică externă puse în aplicare de cele două regate: alianţele vremelnice antiasiriene ale regilor din Iuda cu Egiptul şi, apoi, cu Babilonul, aflat în faza iniţială de revoltă antiimperială, arată că Regatul de Sud optase, în condiţii de maximă constrângere, pentru răul cel mai mic, care i-ar mai fi permis să-şi exercite controlul asupra rutelor comerciale ce legau Asia de Marea Mediterană şi de nordul Africii şi asigurau supravieţuirea imediată a poporului ales.

Cărţile Regilor legitimează istoric discursul teologic. O dată cu 3 şi 4 Regi, relaţia omului cu Dumnezeu îşi lărgeşte dimensiunile, câştigând, pe lângă implicaţiile preponderent spirituale din Pentateuh, existenţă concretă în timp şi spaţiu. Conştiinţa înaltă pe care şi-au asumat-o istoricii deuteronomişti le-a permis să interpreteze, deci să înţeleagă, nenorocirea exilului ca pe o consecinţă firească a infidelităţii faţă de YHWH. Fiecare gest nesăbuit al regilor unşi în numele lui YHWH îi îndreaptă spre dezastru. Întreaga atenţie a istoricilor se îndreaptă, *à rebours*, de la evenimentul final al exilului către cauzele sale, care devin din ce în ce mai limpezi. Observaţia etică, aparent minimală, omniprezentă în formula de introducere a regilor, primeşte, în acest sens, o importanţă covârşitoare. Dar inspiraţia autorilor nu se epuizează în schematismul, oricât de revelator, al unor judecăţi de valoare. Teza lor se întăreşte prin autoritatea discursului profetic confirmat imediat. Spre deosebire de cărţile profetice, unde rezultatul prorocirilor nu este evident, 4 Regi oferă lecţia ameninţării împlinite, uneori în chip surprinzător (*cf.* 4Rg. 23,15-16). „Idealul de profeţie de aici", observa George Savran (1999, p. 161) „este cel enunţat la Deut. 18,22". Cu toate acestea,

mesajul ultim al Cărţii a patra a Regilor nu este unul fundamental pesimist. Istoricii atrag numai atenţia că „Dumnezeu este Cel care Îşi împlineşte scopul în istorie, iar poporul Său poate folosi urmele paşilor Lui din trecut pentru a vedea ce s-ar putea să facă El în prezent" (DB, *s.v.* „Cărţile Împăraţilor", p. 684).

VIII. Datarea traducerii

H.St.J. Thackeray a stabilit pentru cele patru Cărţi ale Regilor o cronologie relativă, bazată pe diferenţele sensibile dintre procedeele de traducere. Urmărind filologic textul din LXX, savantul a ajuns la concluzia că textul grecesc de la 1Rg., 2Rg. 1,1 – 11,1 şi 3Rg. 2,12 – 21,29 i se datorează altui traducător decât celui de la 2Rg. 11,2 – 3Rg. 2,11 şi 3Rg. 22,1 – 4 Rg. 25,30. Mai mult decât atât, Thackeray a postulat că grupul al doilea sus-amintit este ulterior şi inferior tehnic celui dintâi. Literalismul pronunţat, calcurile semantice şi transliterările de termeni ebraici sunt, în 4Rg. mai numeroase decât în primul grup. De asemenea, cel de-al doilea grupaj de pasaje a cunoscut rigorile ulterioare ale reviziei *kaige*, de la începutul erei creştine. Pe de altă parte, din împărţirea cărţilor biblice, operată de O. Munnich, în funcţie de traducerea Psalmilor, rezultă că 1 şi 4 Regi pot fi, în versiunea LXX, anterioare anului 150 î.H. Ulrich afirmă, fără o demonstraţie susţinută, că traducerea 4Rg. a fost întreprinsă la sfârşitul secolului al II-lea î.H., dar înclină să creadă că versiunea LXX la 4Rg. a fost produsă la începutul aceluiaşi secol al II-lea î.H. Locul realizării traducerii, datorată unui grup omogen de evrei elenizanţi şi nu unui singur traducător, a fost, după toate probabilităţile, Alexandria, aşa cum susţin D. Barthélemy şi H.St.J. Thackeray.

În afară de unele detalii cronologice, LXX diferă de TM prin introducerea, la 4Rg. 1,18 a-d, a unui rezumat al domniei regelui Ioram, probabil datorată tendinţelor exegetice ale traducătorului în greacă.

Ştefan Colceriu

4 Regi

1 1 Şi Moabul s-a răsculat împotriva lui Israel, după moartea lui Achaab.
2 Iar Ochozias a căzut prin zăbrelele foişorului său, în Samaria, şi a zăcut
bolnav; şi a trimis soli, spunându-le: „Mergeţi şi întrebaţi în [casa lui] Baal-
-muscă, zeul Accaronului, dacă mă voi mai scula din această boală a mea."
Şi au pornit să întrebe despre aceasta. 3 Şi îngerul Domnului a grăit către
Ilie Thesbitul, zicând: „Ridică-te şi ieşi în întâmpinarea solilor lui Ochozias,
regele Samariei, şi grăieşte-le: «Oare pentru că nu este Dumnezeu în Israel
aţi pornit voi să întrebaţi în [casa lui] Baal-muscă, zeul Accaronului?» 4 Dar

---

1,2 Ochozias (ebr. *'Aẖaz^{e}yāh*), succesorul lui Achaab, a domnit doi ani, cca 852-850 î.H. Din scurta domnie se reţin, pe lângă dominanta religioasă păgână, episoadele legate de revolta moabită (1,1), disputa cu Ilie (1) şi alianţa maritimă ratată cu Iosaphat (2Par. 20,35-36). ♦ Cunoscute, în Palestina, din mileniul al IV-lea î.H., ferestrele erau situate mai ales la etajele superioare ale caselor, pe partea opusă uşii. O altă interpretare la episodul căderii lui Ochozias o reprezintă cea a ferestrei zăbrelite, servind ca lucarnă şi situată pe acoperişul plat al palatului din Samaria. ♦ „Baal-muscă": gr. Βααλ μυῖα θεός este sintagma care transpune apelativul ebraic *Ba'al z^{e}bhūbh*, „stăpânul muştelor", probabil o formă batjocoritoare a sintagmei *Ba'al-z^{e}bhul*, „prinţul Baal", care îl indică în NT pe prinţul demonilor, Beelzebul/Belzebut (Mt. 12,24.27; Mc. 3,22; Lc. 11,15.18), identificat cu Satana (Mt. 12,26; Mc. 3,23; Lc. 11,18). ♦ „Accaron", ebr. *'Eq^{e}rōn*, era una dintre cele cinci cetăţi principale ale filistenilor (Iis. Nav. 15,45), identificată recent cu Khirbet al-Muqanna. Prezenţa „zeului-muscă" confirmă componenţa filisteană a populaţiei din această cetate. Pe de altă parte, textele rabinice explică numele ca „stăpânul mormanului de gunoi", întrucât verbul *zabal*, „a îngrăşa pământul", este folosit pentru a desemna închinarea la idoli (Lurker, M., 1999, p. 49). „Zeul-muscă" va fi diabolizat („prinţ al diavolilor") abia în NT (Mt. 12,24).

1,3 Originea lui Ilie este obscură. LXX oferă la 3Rg. 17,1 „din Thesbon din Galaad" (ἐκ Θεσβων τῆς Γαλααδ), variantă pe care o adoptă şi Flavius Iosephus (*AI* 8,319). O altă variantă se desprinde din TM, unde se spune doar că Ilie locuia în Galaad, dar că locul său de naştere va fi fost, probabil, *Tiş^{e}beh* din Neftali. În orice caz, tradiţia identifică *Tiş^{e}beh* (LXX, Thesbon) cu o localitate situată în Galaad, la 13 km N de râul Iaboc. *Cf.* şi nota 17,1 la 3Rg.

1,4 „nu [va fi] astfel": gr. οὐχ οὕτως. TM are *lākhēn*, „de aceea". La fel, la 1,6 şi 1,16. Traducătorul a citit, probabil, *lo' khēn*, „nu aşa". ♦ „vei muri negreşit": *litt.* „cu moarte

nu [va fi] astfel; căci aşa spune Domnul: «Din patul în care te-ai suit nu te
vei mai da jos, căci acolo vei muri negreşit.»" Şi Ilie a pornit şi le-a spus
acelora. [5] Şi solii s-au întors la [rege] şi el i-a întrebat: „De ce v-aţi întors?"
[6] Iar ei i-au răspuns: „Ne-a ieşit în întâmpinare un bărbat şi ne-a zis: «Mergeţi înapoi la regele care v-a trimis şi spuneţi-i: 'Aşa spune Domnul: Oare
pentru că nu este Dumnezeu în Israel ai pornit tu să întrebi în [casa lui]
Baal-muscă, zeul Accaronului? Dar nu [va fi] astfel. Din patul în care te-ai
suit nu te vei mai da jos, căci vei muri negreşit.'»" [7] Şi le-a grăit lor, zicând:
„Cum era înfăţişarea bărbatului care s-a ridicat în întâmpinarea voastră şi
v-a spus vorbele acestea?" [8] Şi i-au răspuns: „Era un bărbat păros şi încins
peste şale cu o cingătoare de piele." Şi [regele] a zis: „Acesta e Ilie Thesbitul!"
[9] Şi a trimis la el o căpetenie peste cincizeci, împreună cu cei cincizeci ai
lui – şi [acela] a plecat şi a mers la el şi, iată, Ilie şedea pe creasta muntelui. Şi
i-a grăit căpetenia peste cincizeci, spunându-i: „Omule al lui Dumnezeu,
regele te-a chemat, coboară." [10] Ilie a răspuns, zicându-i căpeteniei peste
cincizeci: „Dacă eu [sunt] omul lui Dumnezeu, un foc se va pogorî din cer
şi te va mistui pe tine şi pe cei cincizeci ai tăi." Şi un foc s-a pogorât din cer
şi l-a mistuit pe el şi pe cei cincizeci ai săi. [11] Şi regele iarăşi a trimis la el o
altă căpetenie peste cincizeci, împreună cu cei cincizeci ai lui, şi s-a dus şi
i-a grăit căpetenia peste cincizeci, spunându-i: „Omule al lui Dumnezeu,
aşa spune regele: «Coboară degrabă!»" [12] Şi a răspuns Ilie şi i-a vorbit aceluia, zicându-i: „Dacă eu sunt omul lui Dumnezeu, un foc se va pogorî din

---

vei muri". ♦ „... şi le-a spus acelora": nu apare în TM. ♦ Ilie porneşte, probabil, de pe Muntele Carmel, unde primea de obicei revelaţiile.

1,8 „un bărbat păros": traduce literal gr. ἀνὴρ δασύς. De fapt, autorul se referă la haina austeră a prorocului, făcută din păr de capră sau de cămilă. Aceasta era legată în faţă cu o sfoară şi acoperea mai ales spatele celui care o purta. Pentru că era singura îmbrăcăminte, profeţii îşi încingeau şoldurile cu un fel de şorţ din piele. În mod asemănător era îmbrăcat şi Ioan Botezătorul.

1,9-10 Prima căpetenie peste cincizeci trimisă de Ochozias să-l captureze pe Ilie i se adresează acestuia ironic cu apelativul „omule al lui Dumnezeu", denumire arhaică pentru „profet". Lipsa de legitimitate a misiunii sale şi deriziunea îi aduce însă, ca şi celorlalte două, moartea prin foc. Ilie nu se răzbună, nici nu se apără, ci acţionează ca trimis al lui Dumnezeu, pedepsind apostazia. ♦ Ilie nu se mai ascunde, ci se aşază în poziţia cea mai vizibilă, pe vârful muntelui, probabil Carmel.

1,11 A doua căpetenie trimisă de Ochozias este şi mai îndârjită decât cea dintâi: îi ordonă lui Ilie să coboare degrabă. Pedeapsa este, neîndurător, aceeaşi: mesajul adânc este că justiţia divină este neobosită şi că păcatul reiterat este pedepsit cu aceeaşi hotărâre (JFB).

cer şi te va mistui pe tine şi pe cei cincizeci ai tăi"; şi un foc s-a pogorât din cer şi l-a mistuit pe el şi pe cei cincizeci ai săi. [13] Şi regele iarăşi a trimis un mai-mare peste cincizeci, pentru a treia oară, împreună cu cei cincizeci ai lui; şi a mers la el această a treia căpetenie peste cincizeci şi a căzut în genunchi în fața lui Ilie şi s-a rugat şi i-a grăit, zicându-i: „Omule al lui Dumnezeu, aibă preț în ochii tăi viața mea şi viața acestor cincizeci de robi ai tăi; [14] iată, s-a pogorât foc din cer şi le-a mistuit pe cele două căpetenii peste cincizeci [care au fost] mai înainte şi pe cei cincizeci ai lor – iar acum aibă preț în ochii tăi viața robilor tăi." [15] Şi a grăit îngerul Domnului către Ilie, zicându-i: „Coboară cu el, nu te teme de ei"; şi s-a ridicat Ilie şi a coborât cu el la rege. [16] Şi i-a grăit Ilie, zicându-i: „Aşa spune Domnul: «De ce ai trimis soli să întrebe în [casa lui] Baal-muscă, zeul Accaronului? Dar nu [va fi] astfel; din patul în care te-ai suit nu te vei mai da jos, căci vei muri negreşit.»" [17] Şi [regele] a murit, după cuvântul Domnului pe care îl grăise Ilie. [18] Şi celelalte fapte ale lui Ochozias, câte le-a săvârşit, iată, oare nu sunt scrise în Cartea cronicilor regilor lui Israel?

[18a] Ioram, fiul lui Achaab, domneşte peste Israel în Samaria doisprezece ani, începând cu al optsprezecelea an al lui Iosaphat, regele lui Iuda. [18b] Şi a făcut ceea ce este rău înaintea Domnului, numai că nu aşa ca frații săi şi nici ca mama sa; [18c] şi a scos stâlpii lui Baal, pe care îi făcuse tatăl său, şi i-a făcut bucăți; numai că s-a lipit de păcatele casei lui Ieroboam, care îl dusese în păcat pe Israel – nu s-a îndepărtat de ele. [18d] Şi Domnul s-a pornit cu mânie împotriva casei lui Achaab.

2 [1] Şi a fost aşa: când Domnul l-a ridicat pe Ilie într-un vârtej, de parcă [l-ar fi urcat] la cer, Ilie şi Elisei plecaseră din Galgala. [2] Şi Ilie i-a spus lui

---

1,15 „nu te teme de ei": *litt.* „nu te teme de fața lor". ♦ Coborând de pe munte la rugămintea celui de-al treilea căpitan, Ilie recunoaşte şi respectă puterea convertirii.

1,16 După „zeul *'Eq^{e}rōnului*", TM repetă esențialul întrebării de la 1,3 şi 1,6: „Oare nu este Dumnezeu în Israel pe care să-l întrebi?"

1,17 Curajul profetului de a se înfățişa şi de a-şi repeta mesajul la curte a surprins în cel mai înalt grad, dar împlinirea imediată a profeției lui Ilie nu îi lasă regelui timp pentru nici o răzbunare. ♦ „îl grăise Ilie": în TM versetul continuă astfel: „şi a ajuns rege, în locul lui, *Y^{e}hōrām*, în anul al doilea al lui *Y^{e}hōrām*, fiul lui *Yehōšāphāṯ*, regele lui Iuda, căci [*'Aẖaz^{e}yāhū*] nu avea fiu."

1,18 a, b, c, d nu există în TM.

2,1 „de parcă [l-ar fi urcat] la cer", gr. ὡς εἰς τὸν οὐρανόν: înălțarea lui Ilie la cer este anunțată aici cu reținere; *cf. infra*, 11. TM are, pur şi simplu, „la cer". ♦ „Elisei": forma

Elisei: „Stai aici, căci Domnul m-a trimis până la Baithel." Şi Elisei i-a
răspuns: „Viu este Domnul şi viu este sufletul tău, nu te voi părăsi!" Şi au
mers la Baithel. [3] Iar fiii profeţilor care erau în Baithel au mers la Elisei şi
i-au spus: „Ştii oare că Domnul îl ia astăzi pe stăpânul tău, pe deasupra
capului tău?" Şi el le-a răspuns: „Şi eu ştiu, tăceţi!" [4] Şi Ilie i-a spus lui
Elisei: „Stai aici, căci Domnul m-a trimis la Ierihon." Iar Elisei i-a spus:
„Viu este Domnul şi viu este sufletul tău, nu te voi părăsi!" Şi au mers la
Ierihon. [5] Şi fiii profeţilor care erau la Ierihon s-au apropiat de Elisei şi i-au
spus: „Oare ştii că astăzi Domnul îl ia pe stăpânul tău, pe deasupra capului
tău?" Şi el le-a răspuns: „Şi eu ştiu, tăceţi." [6] Şi Ilie i-a spus: „Stai aici, căci
Domnul m-a trimis până la Iordan." Iar Elisei i-a spus: „Viu este Domnul şi
viu este sufletul tău, nu te voi părăsi!" Şi au pornit la drum amândoi. [7] Şi
cincizeci de bărbaţi, fii ai profeţilor, [au mers] şi s-au oprit în faţa lor, la
mare depărtare; şi cei doi au stat pe [malul] Iordanului. [8] [Atunci] Ilie şi-a
luat zăbunul, l-a făcut sul şi a lovit apa, iar apa s-a despărţit de o parte şi de

---

grecească a numelui este Ελισαιε, iar cea ebraică *Elīşā'*. ♦ Galgala este transcrierea greacă a ebraicului *Gil*^{e}*ghāl*, localitate celebră situată la NE de Ierihon, între Iordan şi Ierihon. În vremea lui Iisus Nave, Galgala a devenit centrul de operaţiuni pentru Israel, după trecerea Iordanului. Unii comentatori sunt de părere că localitatea pomenită în versetul de faţă ar fi fost diferită de Galgala istorică şi că s-ar fi aflat între muntele Ebal şi Garizim, în nord (DB, *s.v.* „Ghilgal", p. 496).

2,2 Ilie îi recomandă lui Elisei să rămână pe loc, fie pentru că îşi dorea să se pregătească în singurătate pentru înălţare, fie pentru că îi încerca credinţa lui Elisei, fie din smerenie. La fiecare oprire (la Baithel, Ierihon), profetul îşi repetă porunca, iar discipolul îşi demonstrează ataşamentul. ♦ „Viu este Domnul": gr. ζῇ κύριος este o formulă de jurământ, frecvent folosită. ♦ „nu te voi părăsi": *litt.* „dacă te voi părăsi"; la fel, la v. 4.

2,3 „fiii profeţilor": expresia se referă la profeţi trăind în grupuri, probabil în jurul unui maestru; li s-ar putea spune „profeţi de meserie". ♦ „pe deasupra capului", gr. ἐπάνωθεν τῆς κεφαλῆς: fiii profeţilor se referă concret la înălţarea lui Ilie, care le va fi fost şi lor revelată.

2,7 Cei cincizeci de fii ai profeţilor urmăresc de departe scena înălţării, pentru că Domnul le permite să fie martori oculari ai minunii (JFB).

2,8 „zăbunul": gr. μηλωτή: *litt.* „piele de capră/oaie", folosită ca îmbrăcăminte (*cf.* şi nota 1,8). „Melota" avea să devină veşmântul tipic al Părinţilor din pustiu. TM are *'addereth*, „mantie largă din păr de animal". ♦ În gândirea hagadică, Ilie este considerat omologul lui Moise. Despărţirea apelor cu mantia corespunde despărţirii apelor cu toiagul. Ilie trece Iordanul şi se înalţă la cer în locurile în care a murit Moise. În acest fel, Transiordania, pământ dispreţuit, capătă o valoare spirituală deosebită. Trecerea apei ca pe uscat face ecou trecerii Mării Roşii (Ex. 14-15) sub conducerea lui Moise şi trecerii Iordanului sub conducerea lui Iisus Nave (Iis. Nav. 3).

cealaltă şi au trecut amândoi pe loc uscat. 9 Şi a fost aşa: pe când treceau,
Ilie i-a spus lui Elisei: „Cere ce vrei să fac pentru tine, mai înainte să fiu
răpit de lângă tine în înalturi!" Şi Elisei i-a răspuns: „Fă să fie asupra mea,
îndoit, duhul care se află în tine!" 10 Şi Ilie i-a spus: „Greu [îţi] este ce ai
cerut! Dacă mă vei vedea când voi fi răpit de lângă tine în înalt, atunci aşa
îţi va fi; iar dacă nu – nu va fi." 11 Şi a fost aşa: pe când ei mergeau mai
departe şi vorbeau, iată, un car de foc cu cai de foc i-a despărţit unul de
celălalt şi Ilie a fost răpit în înalt de un vârtej, de parcă [l-ar fi urcat] la cer.
12 Iar Elisei a văzut şi a strigat: „Părinte, părinte, carul lui Israel şi călăreţul
lui!" Şi nu l-a mai văzut şi şi-a apucat veşmintele şi le-a sfâşiat în două
bucăţi. 13 Şi a ridicat zăbunul lui Ilie, care căzuse peste Elisei, şi Elisei s-a
întors şi a stat pe malul Iordanului. 14 Şi a luat zăbunul lui Ilie, care căzuse

---

2,9 „Fă să fie...": gr. Γενεθήτω; „să fie" – exprimă impersonal trecerea duhului de la Ilie la Elisei. Transferul nu i se datorează persoanei lui Ilie, ci lui Dumnezeu. ♦ „îndoit": expresia face aluzie la dreptul de moştenire al întâiului-născut (*cf.* Deut. 21,17), care primea dublu faţă de ceilalţi moştenitori. Elisei vrea, cu alte cuvinte, să devină urmaşul spiritual al lui Ilie.

2,10 Verbul σκληρύνω, tradus prin „greu [îţi] este", apare în textul grecesc la persoana a doua (ἐσκλήρυνας). Ilie subliniază astfel că lui Elisei îi este greu să primească ce cere, şi nu lui Dumnezeu să dea. ♦ „Dacă mă vei vedea...": nu stă în puterea lui Ilie să-şi transmită darul profetic. Elisei va şti că l-a primit de la Dumnezeu dacă va fi învrednicit de semnul despre care vorbeşte Ilie – a vedea ceea ce alţi oameni nu pot să vadă. În mod similar, apostolii asistă la înălţarea lui Iisus Hristos (Fapte 1,10).

2,11 Carul şi caii de foc simbolizează puterea lui Dumnezeu; *cf.* 6,17, unde Elisei apare înconjurat de cai şi care de foc.

2,12 „...călăreţul...": TM are „călărimea". ♦ La fel exclamă regele Ioas la moartea lui Elisei (13,14). Sensul expresiei „carul şi călăreţul lui" este că în profet se manifestă puterea lui Dumnezeu care ocroteşte poporul. ♦ Sfâşierea hainelor este aici semnul unei dureri profunde, dar arată şi faptul că Elisei şi-a depăşit vechea condiţie (*cf.* 2Cor. 5,4).

2,13 „care căzuse peste Elisei": TM are „care căzuse de pe el". Căderea zăbunului lui Ilie asupra lui Elisei este semnul transferului spiritual. Manifestarea plenară a primirii puterilor maestrului este însă despărţirea apelor Iordanului de către Elisei.

2,14 În TM, v. 14 este mai scurt: „El a luat mantia lui *'Ēliyyāhū* care căzuse de pe el, a lovit apele şi a spus: «Unde este YHWH, Dumnezeul lui Ilie?» A lovit şi el apele, iar ele s-au despărţit şi *'Elīşā'* a trecut." În LXX, invocarea lui Dumnezeu este ulterioară unei prime încercări nereuşite de despărţire a apelor, subliniind astfel rolul manifest al Domnului în săvârşirea minunii. ♦ După „Unde este Dumnezeul lui Ilie?", LXX adaugă αφφω, care transcrie ebr. *'aph-hū'*, „şi el". (Pentru acelaşi termen din LXX, dar cu alt suport ebr., *cf.* nota 10,9-10.) În interpretarea lui Maxim Mărturisitorul, termenul s-ar traduce, în context, „unde este Dumnezeul tatălui meu?", sau „...Dumnezeul mai-marelui meu", sau „Dumnezeul celui ce s-a ascuns" (*Quaest. et dubia* 7).

peste el, şi a lovit apa – şi nu s-a despicat; şi a zis: „Unde este Dumnezeul
lui Ilie *aphpho*?" Şi a lovit apele şi ele s-au despărţit de o parte şi de alta şi
Elisei a trecut. [15] Şi l-au văzut fiii profeţilor din Ierihon, de pe partea cea-
laltă, şi au spus: „Duhul lui Ilie s-a odihnit peste Elisei." Şi i-au ieşit în
întâmpinare şi i s-au închinat până la pământ. [16] Şi i-au spus: „Iată, împre-
ună cu slujitorii tăi sunt cincizeci de bărbaţi voinici; să meargă să-l caute
pe stăpânul tău, nu cumva să-l fi luat duhul Domnului şi să-l fi aruncat în
Iordan sau pe vreun munte sau pe vreun deal." Şi a răspuns Elisei: „Nu-i
trimiteţi." [17] Şi i-au tot dat ghes până ce s-a ruşinat şi a zis: „Trimiteţi." Şi
au trimis cincizeci de bărbaţi şi l-au căutat vreme de trei zile şi nu l-au găsit.
[18] Şi s-au întors la el – căci el şedea în Ierihon – iar Elisei a spus: „Nu v-am
zis: «Nu mergeţi»?"

[19] Şi bărbaţii cetăţii i-au spus lui Elisei: „Iată, aşezarea cetăţii este bună,
după cum vede stăpânul nostru, dar apele sunt rele şi pământul sterp."
[20] [Atunci] Elisei le-a spus: „Luaţi-mi o ulcea nouă şi puneţi sare în ea"; şi
i-au luat. [21] Şi Elisei a mers la izvorul apelor şi a aruncat acolo sarea şi a
zis: „Aşa spune Domnul: «Eu lecuiesc apele acestea şi nu va mai fi de aici
[nici] moarte, nici lipsă de rod.»" [22] Şi apele au fost lecuite până în ziua
aceasta, după vorba lui Elisei, pe care a grăit-o. [23] Şi de acolo a urcat la
Baithel; şi, pe când urca el pe drum, au ieşit nişte copilaşi din cetate şi au
râs de el, spunându-i: „Suie, chelule, suie!" [24] Şi s-a întors la ei şi i-a văzut
şi i-a blestemat în numele Domnului; şi, iată, au ieşit din crâng doi urşi şi au
sfâşiat patruzeci şi doi de copii dintre ei. [25] Şi a pornit de acolo spre muntele
Carmel, şi de acolo s-a întors în Samaria.

2,16 „voinici": *litt.* „fii ai puterii", semitism. Deşi au asistat la înălţarea lui Ilie, aceştia nu au înţeles cu adevărat minunea, crezând că răpirea lui la cer era fie temporară, fie doar spirituală. De aceea, voiau să pornească în căutarea trupului profetului. ♦ „în Iordan": nu este în TM.

2,21 „lipsă de rod", gr. ἀτεκνουμένη, *litt.* „sterilitate (a pământului sau a fiinţelor)".

2,23 „copilaşi", gr. παιδάρια μικρά: TM are *n[e]'ārīm*, „tineri, băieţi".

2,24 Scena sfâşierii copiilor este şocantă şi-l pune într-o lumină nefavorabilă pe „omul lui Dumnezeu". Până şi Maxim Mărturisitorul, consacrat unei exegeze alegorice aproape fără excepţie, consideră necesară şi o explicaţie literală a episodului: e vorba „nu de copii după vârstă, ci după minte", aşadar de nişte oameni nesăbuiţi care au luat în râs minunile proorocului. Interpretarea alegorică este că mintea curăţită de gândurile pământeşti (capul pleşuv) este luată în râs de gândurile pătimaşe („patruzeci" e multiplul celor patru elemente care alcătuiesc lumea, plus „doi" – materia şi forma). (*Quaest. et dubia*, 65)

3 [1] Şi Ioram, fiul lui Achaab, a ajuns rege în Israel dintr-al optspreze-
celea an al lui Iosaphat, regele lui Iuda, şi a domnit doisprezece ani. [2] Şi a
făcut ce este rău în ochii Domnului, numai că nu la fel ca tatăl său şi nici ca
mama sa; şi a îndepărtat stâlpii lui Baal, pe care-i făcuse tatăl său; [3] numai
că s-a lipit de păcatul lui Ieroboam, fiul lui Nabat, care îl dusese în păcat pe
Israel – şi nu s-a mai îndepărtat de el.
[4] Mosa, regele Moabului, era crescător de oi şi-i ducea regelui lui Israel,
la începutul [fiecărui an], o sută de mii de miei şi o sută de mii de berbeci
cu blană pe ei. [5] Şi a fost aşa: după moartea lui Achaab, regele Moabului s-a
răsculat împotriva regelui lui Israel. [6] Şi regele Ioram a ieşit în ziua aceea

---

3,1 Ioram, fiul lui Achaab şi al Iezabelei, frate cu Ochozia, rege al lui Israel. A domnit între cca 852-841 î.H. ♦ „în Israel": TM adaugă „în Samaria".

3,2-3 Reforma religioasă a lui Ioram a constat în abolirea parţială a cultului lui Baal: este vorba de stela amintită în 3Rg. 16,32-33; desfiinţarea ei este însă atribuită partizanilor lui Iu (Iehu) în 10,26. Reforma nu a fost dusă până la capăt, întrucât Ioram nu desfiinţează sanctuarele înfiinţate de Ieroboam I (*cf.* 3Rg. 12,26-30). Aprecierile asupra diferiţilor regi se referă numai la fidelitatea/infidelitatea faţă de Dumnezeu, manifestând punctul de vedere deuteronomist.

3,4-5 „crescător de oi": în text apare νωκηδ care transcrie ebr. *noqedh*. În cărţile anterioare, cuvintele ebraice, transcrise în greceşte în LXX, au fost lăsate ca atare în traducere şi explicate în notă. În 4Rg. numărul lor este foarte mare şi păstrarea lor ca atare în traducere ar fi făcut textul românesc pe alocuri ininteligibil. Am optat deci pentru soluţia inversă. ♦ „o sută de mii de miei şi o sută de mii de berbeci...": numărul este foarte mare; este posibil ca textul să sugereze supunerea completă a regelui Moabului faţă de cel al Israelului (AB II Kings, p. 43). ♦ Mosa (ebr. *Mēşa'*), regele Moabului, fusese tributar regatului Israel. Revolta lui, menţionată la 4Rg. 1,1, a survenit în condiţiile tulburi care au urmat morţii regelui Achaab şi a avut un substrat economic: controlul direct al comerţului cu lână din Tyr (DB, *s.v.* „Meşa", p. 836). ♦ Regele Mosa (Meşa) a ridicat o stelă de celebrare a victoriei, cunoscută sub numele de „Piatra moabită", descoperită la 19 august 1868 la Dhiban, în Transiordania (biblicul Dibon) având o inscripţie ce corespunde oarecum descrierii din 4Rg. 3. Ea celebrează răzvrătirea lui Meşa, regele Moabului, împotriva lui Israel, dar pare să o situeze în ultimii ani ai domniei lui Achaab. Informaţia, în aparentă contradicţie cu 4Rg. 1,1, este veridică şi necontradictorie, dacă cititorul ei îşi asumă o altă perspectivă, mai apropiată de inscripţia moabită: revolta va fi început în anii din urmă ai lui Achaab, când acesta era exclusiv preocupat de războaiele cu sirienii, pierzând controlul asupra Moabului (*cf.* DB, *s.v.* „Piatra Moabită", pp. 865-866).

3,6 „l-a cercetat", gr. ἐπεσκέψατο, *litt.* „i-a trecut în revistă" (*cf.* 2Rg. 24); e vorba de un recensământ cu scop militar al supuşilor apţi de război, în vederea unei alianţe militare cu regatul lui Iuda condus de Iosaphat.

din Samaria şi l-a cercetat pe Israel; 7 şi a trimis soli la Iosaphat, regele lui
Iuda, spunând: „Regele Moabului s-a răsculat împotriva mea; porneşti cu
mine la război, împotriva Moabului?" Şi [acela] i-a răspuns: „Mă voi ridica;
cum sunt eu, aşa şi tu, cum [este] poporul meu – aşa şi poporul tău, cum
[sunt] caii mei – aşa şi caii tăi." 8 Şi a zis: „Pe ce drum să mă sui?" Şi i-a
răspuns: „Pe drumul spre pustiul Edomului." 9 Şi au pornit regele lui Israel,
şi regele lui Iuda, şi regele Edomului; şi au făcut un ocol de şapte zile, şi nu
era apă pentru tabără şi nici pentru animalele care mergeau după ei. 10 Şi a
spus regele lui Israel: „Vai, Domnul i-a chemat pe cei trei regi la drum ca
să-i dea în mâna Moabului." 11 Şi Iosaphat a spus: „Nu se află aici vreun
profet al Domnului, ca să-L întrebăm prin el pe Domnul?" Şi i-a răspuns
unul dintre slujitorii regelui lui Israel, zicându-i: „Este aici Elisei, fiul lui
Saphat, care-i turna lui Ilie apă pe mâini." 12 Şi Iosaphat a spus: „El are
cuvântul Domnului." Şi au coborât la el regele lui Israel, şi Iosaphat, regele
lui Iuda, şi regele Edomului. 13 Şi Elisei i-a spus regelui lui Israel: „Ce ai tu
de-a face cu mine? Du-te la profeţii tatălui tău!" Iar regele lui Israel i-a
spus: „Nu, căci Domnul i-a chemat pe cei trei regi ca să-i dea pe mâna
Moabului." 14 Şi Elisei i-a spus: „Viu este Domnul oştirilor, căruia îi stau eu
dinainte – dacă nu l-aş avea în faţa mea pe Iosaphat, regele lui Iuda, nici nu
aş fi privit spre tine, şi nici nu te-aş fi văzut; 15 dar acum adu-mi un cântăreţ
din harpă." Şi a fost aşa: de cum [a început] să cânte cântăreţul la harpă,
mâna Domnului a fost asupra lui [Elisei] 16 şi el a zis: „Aşa spune Domnul:

3,7 Este a doua alianţă militară a lui Iosaphat cu regatul lui Israel, după cea relatată în 3Rg. 22,4, care a stat la baza atacului concertat al lui Achaab şi al lui Iosaphat împotriva cetăţii Rammoth din Galaad. Iosaphat era, de data aceasta, direct interesat să nimicească puterea moabită, care îi ameninţase regatul mai înainte (2Par. 20,1).

3,8 „...drumul spre pustiul Edomului": pe la sud de Marea Moartă, oferea posibilitatea ralierii la coaliţie a Edomului, care era în situaţie de vasalitate faţă de Iuda, şi atacării moabiţilor pe unde nu se aşteptau.

3,9 Expediţia se baza pe resursele de apă oferite de pârâul Zaret (*cf.* Deut. 2,13), care desparte Moabul de Edom. Surpriza neplăcută a fost că valea respectivă era secată.

3,11 Spălarea mâinilor stăpânului era o îndatorire a slujitorului de încredere.

3,13 „ce ai tu de-a face cu mine": *litt.* „ce este mie şi ţie"; *cf.* 2Rg. 16,10. ♦ „la profeţii tatălui tău": TM adaugă „şi la profeţii mamei tale".

3,14 „Domnul oştirilor" (gr. κύριος τῶν δυνάμεων) este traducerea literală a ebr. *YHWH Ţ^{e}bhā'ōth.* ♦ Elisei acceptă să-i ajute pe aliaţi numai datorită prezenţei lui Iosaphat, regele legitim şi dreptcredincios din Iuda (*cf.* 3Rg. 22,43).

3,16 „Şanţuri": gr. βόθυνοι înseamnă şi gropi adânci, puţuri, ca şi ebr. *gēbh* pe care îl traduce.

«Faceți valea aceasta [să fie] șanț după șanț!» 17 căci așa spune Domnul:
«Nu veți vedea vânt și nu veți vedea ploaie, dar valea aceasta se va umple
de apă și veți bea voi și turmele voastre, și vitele voastre; 18 acesta este lucru
lesnicios în ochii Domnului, și voi da Moabul în mâna voastră; 19 și veți
lovi toate cetățile puternice și veți doborî toți pomii buni, și veți astupa toate
izvoarele de apă, și veți strica cu pietre fiece palmă bună de pământ.” 20 Și a
fost așa: a doua zi de dimineață, pe când se aducea jertfa, iată s-au pornit ape
dinspre drumul Edomului și pământul s-a umplut de apă. 21 Și toți moabiții
au auzit că cei trei regi s-au ridicat să se lupte cu ei și i-au chemat pe toți
bărbații încinși de luptă, ba și pe cei mai vârstnici, și au stat la hotar. 22 Și
s-au sculat de dimineață și soarele răsărise peste ape: și moabiții au văzut în
fața lor apele roșii ca sângele 23 și au spus: „Acesta e sânge de la sabie, regii
s-au luptat între ei și fiecare l-a lovit pe cel de lângă el – acum, la pradă,
Moab!” 24 Și au intrat în tabăra lui Israel și Israel s-a ridicat și i-a lovit pe
moabiți și ei au fugit dinaintea lor. Și s-au pornit să-i urmărească pe moabiți
și să-i lovească 25 și le-au nimicit cetățile și fiecare om a aruncat piatra pe
orice palmă bună de pământ și a umplut-o; și au astupat toate izvoarele de
apă și au doborât toți pomii buni, până ce au lăsat numai pietrele din zidurile dărâmate, iar prăștiașii s-au așezat roată și i-au lovit. 26 Și regele Moabului a
văzut că războiul se întorsese împotriva lui; a luat cu el șapte sute de bărbați
încinși cu sabie, să-i taie drum spre regele Edomului: dar nu au putut. 27 Și

---

3,17 Elisei nu repetă minunea înfăptuită de Ilie, care a adus ploaie din cer. De data aceasta, apa izvorăște în chip misterios în puțurile săpate de oameni.

3,18 „voi da”: TM are „va da”.

3,19 „cetățile puternice”: TM adaugă „și toate cetățile de seamă”. ♦ Legea (Deut. 20,19) le interzicea asediatorilor să doboare pomii roditori din jurul cetăților. În cazul acesta însă, distrugerea copacilor din Moab era legitimă: pustiirea totală era pedeapsa care se aplica tributarilor care nu își onoraseră datoriile.

3,20 Termenul grecesc θυσία (ebr. *min^{e}ḥāh*) desemnează aici jertfa de cereale care se aducea dimineața. *Cf.* nota 2,1 la Lev.

3,21 „ba și pe cei mai vârstnici”: gr. ἐπάνω; tradiția manuscrisă este incertă în acest punct (εἶπαν ὦ/εἶπον ὦ: „au spus: hei!”). ♦ Moabiții își masează trupele la „hotar”, adică pe granița cu Edomul.

3,25 „din zidurile dărâmate”: TM are *Qīr Hareśeth* cetate din sudul Moabului, situată pe o stâncă abruptă și deci greu de cucerit. La ea se referă, probabil, și pasajul din Is. 16,11. Aici a ridicat regele moabit Meșa (LXX, Mosa) un altar pentru *Q^{e}moș*, zeul moabiților (*cf.* DB, *s.v.* „Chir din Moab, Chir-Hareset”, p. 228).

3,27 Fapta abominabilă a regelui Moabului îi sperie pe israeliți și pe iudei, cărora le era interzis prin legea divină sacrificiul uman (Lev. 18,21). Considerat de rău augur, gestul

l-a luat pe fiul său întâi-născut, care îi urma la domnie, şi l-a adus ardere de
tot pe zid; şi a fost mare căinţă peste Israel şi au plecat de acolo şi s-au
întors pe pământul lor.

4 1 Şi o nevastă de-a fiilor de profeţi a strigat către Elisei, zicând:
„Bărbatul meu, robul tău, a murit, şi ştii că robul [tău] se temea de Domnul:
iar [acum] a venit cămătarul să şi-i ia robi pe cei doi fii ai mei." 2 Şi Elisei
i-a spus: „Ce să fac pentru tine? Spune-mi ce ai în casă." Şi ea i-a răspuns:
„Roaba ta nu are nimic în casă, decât doar ceva untdelemn ca să mă ung."
3 El a spus către ea: „Du-te şi cere vase de la toţi vecinii tăi, vase goale, nu
te zgârci. 4 Mergi şi închide uşa în urma ta şi a fiilor tăi şi toarnă [untdelem-
nul] în vasele acestea şi pune-le deoparte pe cele umplute." 5 Şi [ea] a plecat
de la el şi a făcut întocmai şi a închis uşa în urma ei şi a fiilor ei; ei îi
aduceau vasele aproape, iar ea turna, 6 până ce s-au umplut. Şi le-a spus
fiilor ei: „Mai aduceţi-mi aproape vase." Şi i-au răspuns: „Nu mai este nici
un vas." Şi s-a oprit untdelemnul. 7 Şi a mers să-i dea de ştire omului lui
Dumnezeu, iar Elisei i-a spus: „Du-te şi vinde untdelemnul şi plăteşte-ţi
datoriile, iar tu şi fiii tăi să trăiţi din untdelemnul rămas."

8 Şi a venit o zi când Elisei a trecut către Suman, şi acolo se afla o
femeie [de neam] mare şi l-a poftit să mănânce [la ea]. Şi de câte ori mergea
[în cetate], se abătea pe acolo să mănânce. 9 Şi femeia i-a spus bărbatului ei:
„Iată, am cunoscut că acesta este un om sfânt al lui Dumnezeu, cel care
trece mereu pe la noi; 10 să-i facem un foişor micuţ şi să punem acolo un
pat, o masă, un scaun şi un opaiţ, iar când trece pe la noi să se culce acolo."
11 Şi a venit o zi în care el s-a dus acolo şi s-a culcat în foişor şi a dormit
acolo. 12 Şi a zis către Giezi, slujitorul său: „Cheam-o la mine pe somanita

---

disperat al lui Mosa îi determină pe aliaţi să ridice asediul. ♦ „mare căinţă": gr. μετάμελος μέγας, retragerea lui Israel, poate fi văzută ca un act de „căinţă" sau unul de „mânie" faţă de gestul sângeros al regelui Moabului.

4,1 Creditorii le puteau lua debitorilor insolvabili soţiile şi copiii în robie, până în anul jubiliar (*cf.* Lev. 25,39-40).

4,7 „datoriile": gr. οἱ τόκοι: *litt.* „dobânzile".

4,8 Suman este transcrierea în greacă a localităţii *Şūnēm* din teritoriul lui Isachar, în apropierea oraşului Iezrael. ♦ „femeie [de neam] mare": gr. γύνὴ μεγάλη; adjectivul se referă şi la situaţia materială deosebită a femeii. ♦ „l-a poftit să mănânce [la ea]": gr. ἐκράτησεν αὐτὸν φαγεῖν ἄρτον, *litt.* „l-a silit să mănânce pâine": semitism care exprimă ospitalitatea orientală (*cf.* Fapte 16,15).

4,10 „un foişor micuţ": gr. ὑπερῷον τόπον μικρόν, înseamnă literal „un loc mic la etaj".

această." Şi a chemat-o, şi ea a stat înaintea lui. [13] Şi [Elisei] i-a spus
aceluia: „Spune-i: «Iată, tu ai împlinit pentru noi toată strădania aceasta; ce
trebuie să fac eu pentru tine? Ai nevoie de o vorbă la rege sau la mai-marele
oştirii?»" Şi ea i-a răspuns: „Eu sunt acasă la mine, în mijlocul poporului
meu." [14] Şi [el] a zis: „Ce trebuie să fac pentru ea?" Iar Giezi, slujitorul său,
i-a răspuns: „[Femeia] nu are nici un fiu, iar bărbatul ei este bătrân." [15] Şi a
chemat-o, iar ea a stat lângă uşă. [16] Şi Elisei i-a spus: „Anul viitor, chiar la
vremea aceasta, vei ţine în braţe un fiu." Şi ea i-a spus: „Nu, stăpânul meu,
n-o amăgi pe roaba ta." [17] Şi femeia a rămas grea şi a născut un fiu în anul
următor, chiar la vremea aceea, după cum îi spusese Elisei. [18] Şi copilul a
crescut, şi a fost aşa: mergând copilandrul la tatăl său, la secerători, [19] i-a
spus tatălui: „Capul meu, capul meu." Şi acela i-a zis slujitorului: „Du-l la
mamă-sa." [20] Şi l-a dus la mama lui şi [copilul] a dormit pe genunchii ei
până la amiază şi [apoi] a murit. [21] Iar ea l-a luat şi l-a culcat în patul omu-
lui lui Dumnezeu şi l-a încuiat acolo şi a plecat. [22] Şi l-a chemat pe bărbatul
ei şi i-a spus: „Trimite-mi-l pe unul dintre slujitorii tăi şi o asină, ca să merg
la omul lui Dumnezeu şi să mă întorc." [23] Şi i-a zis acela: „De ce pleci astăzi
la el? Nu este nici Lună nouă, nici sabat." Şi ea a spus: „[Să ai] pace!" [24] Şi

---

4,13 Relaţiile lui Elisei cu regele Israelului se îmbunătăţiseră în urma victoriei asupra moabiţilor. Elisei anticipează întâmplările relatate la 4Rg. 8,5 *et passim*. ♦ „Eu sunt acasă la mine, în mijlocul poporului meu": manieră de a-i sugera politicos lui Elisei că familia şi tribul au grijă de ea. Propunerea profetului de a pune o vorbă pe lângă rege se referea la eventuale probleme cu legea pe care le-ar fi avut femeia sau familia ei, iar cea legată de mai-marele oştirii se referea la scutiri de obligaţiile impuse civililor referitor la întreţinerea armatei (AB II Kings, p. 57).

4,15-16 Somanita repetă aproape întocmai atitudinea Sarrei (Gen. 18,12) la aflarea veştii că va avea un fiu. Înaintea somanitei (1Rg. 1,12-13 şi 2,1), Anna, mama judecătorului Samuel, are parte de aceeaşi bucurie. Unii au văzut în acest şir de naşteri miraculoase o gradaţie ce se desăvârşeşte o dată cu Bunavestire (*cf.* şi Baconsky, Th., 1996, pp. 101-102). ♦ „stăpânul meu": TM adaugă „omul lui Dumnezeu".

4,19 Boala care l-a răpus atât de repede pe copil pare să fi fost, după toate indiciile, o insolaţie.

4,21 Mama îşi pregăteşte fiul pentru înviere, nu pentru înmormântare.

4,23 „nu este nici Lună nouă, nici sabat": prima zi a fiecărei luni noi era considerată sfântă şi era marcată de jertfe speciale (*cf.* nota 20,5 la 1Rg.). Atât sabaturile, cât şi zilele cu lună nouă erau prilejuri de a-L întreba pe Dumnezeu prin intermediul prorocilor. Versetul de faţă reprezintă singura menţiune biblică a acestei practici (*cf.* DB, *s.v.* „Luna", p. 781).

4,24 Obiceiul era ca femeile să călătorească pe asini şi să fie însoţite de un slujitor care mergea pe jos şi mâna animalul. Drumul pe care trebuia să îl facă somanita până la Elisei, la muntele Carmel, dura cam cinci sau şase ore (JFB).

a înşeuat asina şi i-a spus slujitorului: „Hai să pornim! Nu mi te opri până
ce nu-ţi spun eu. [25] Hai, porneşte şi mergi până la omul lui Dumnezeu, pe
muntele Carmel." Şi a fost aşa: când Elisei a văzut-o venind, i-a spus lui
Giezi, slujitorul său: „Uite-o pe somanita aceea. [26] Fugi acum înaintea ei şi
zi-i: «Eşti bine [sănătoasă]? Dar bărbatul tău? Copilul e bine?»" Şi ea a
răspuns: „Bine." [27] Şi a mers la Elisei pe munte şi i-a cuprins picioarele. Şi
Giezi s-a apropiat să o dea la o parte, dar Elisei i-a spus: „Las-o, căci sufle-
tul îi este îndurerat, dar Domnul a ascuns aceasta de la mine şi nu mi-a dat
de ştire." [28] Şi ea a spus: „Oare am cerut eu un fiu de la stăpânul meu? Nu
am spus eu oare: «Nu mă amăgi»?" [29] Şi Elisei i-a spus lui Giezi: „Încinge-te
peste mijloc, ia toiagul meu în mână şi porneşte; dacă întâlneşti vreun om,
să nu-i dai bineţe, iar dacă vreun om îţi dă bineţe, nu-i răspunde; şi să pui
toiagul meu pe faţa copilului." [30] Dar mama copilului a zis: „Viu este Domnul
şi viu este sufletul tău, nu te las aici." Şi Elisei s-a ridicat şi a pornit în urma
ei. [31] Şi Giezi a mers înaintea ei şi a pus toiagul pe faţa copilului, dar nu a
fost nici glas, nici sunet; şi s-a întors să-l întâmpine [pe Elisei] şi i-a dat de
ştire, zicând: „Copilul nu s-a trezit." [32] Şi Elisei a intrat în casă şi, iată,
copilul, mort, era culcat în patul lui. [33] Şi Elisei a intrat în casă şi a încuiat
uşa după ei amândoi şi s-a rugat Domnului. [34] Şi s-a ridicat şi s-a culcat
peste copil şi şi-a pus gura pe gura lui şi ochii pe ochii lui şi palmele pe
palmele lui şi s-a aplecat peste el şi trupul copilului s-a încălzit. [35] [Elisei]
s-a întors şi a umblat prin casă încoace şi încolo şi s-a aplecat peste copil de
şapte ori şi copilul a deschis ochii. [36] Şi Elisei a strigat către Giezi şi i-a
spus: „Cheam-o pe somanita aceea!" Şi a chemat-o şi ea a intrat la el. Iar

---

4,25 „Hai, porneşte şi mergi": TM are „Ea a pornit şi a mers". ♦ „Elisei": TM are „omul lui Dumnezeu". Această diferenţă apare de multe ori.

4,26 „Eşti bine?": *litt.* „este pace?"; *cf.* nota 10,3-4 la 1Rg.

4,27 „dar Domnul a ascuns aceasta de la mine": în cazuri similare, de obicei YHWH îi anunţă pe profeţi despre astfel de situaţii (AB II Kings, p. 57).

4,28 Verbul „a amăgi" traduce de data aceasta un alt verb grecesc, πλανάω, „a induce în eroare", decât cel întrebuinţat la 4Rg. 4,16 (διαψεύδω, „a înşela, a păcăli").

4,34 Deşi atingerea unui cadavru atrăgea impuritatea rituală, profeţii (3Rg. 17,21) şi apoi apostolii (Fapte 20,10) dau întâietate iubirii de aproapele.

4,35 „s-a aplecat peste copil de şapte ori": TM are „s-a aplecat iarăşi peste copil şi copilul a strănutat de şapte ori". ♦ În 3Rg. 17,21, Ilie îl înviază pe copilul văduvei din Sarepta suflând asupra lui de *trei* ori. Maxim Mărturisitorul vede „o oarecare înrudire spirituală" între numerele 3 şi 7. Dintre primele zece numere, doar numărul şapte nu generează prin înmulţire sau împărţire un alt număr din interiorul decadei. Prin aceasta, şapte simbolizează Sfânta Treime care, nici ea, nu se divide şi nu se înmulţeşte. (*Ambigua*, 160)

Elisei i-a spus: „Ia-ţi fiul!" 37 Şi femeia a intrat şi i-a căzut la picioare şi s-a
închinat până la pământ, şi-a luat fiul şi a plecat.

38 Şi Elisei s-a întors în Galgala; şi era foamete în ţinut, iar fiii profeţilor
şedeau dinaintea lui. Şi Elisei i-a spus slujitorului său: „Pune căldarea cea
mare şi fă o fiertură pentru fiii profeţilor." 39 Şi unul a mers pe câmp să adune
ierburi şi a găsit pe câmp o vie şi a cules din ea dovleac sălbatic, o poală
plină, şi l-a pus în căldarea cu fiertura, pentru că nu-l cunoşteau. 40 Şi le-a
turnat bărbaţilor să mănânce şi a fost aşa: pe când mâncau ei din fiertură,
iată, au strigat şi au spus: „Moarte este în căldare, omule al lui Dumnezeu!"
Şi n-au mai putut mânca. 41 Şi el a spus: „Luaţi făină şi puneţi-o în căldare."
Şi Elisei a spus către Giezi, slujitorul său: „Toarnă poporului şi să
mănânce." Şi n-a mai fost nimic rău acolo în căldare.

42 Şi a venit un bărbat din Baithsarisa şi a adus pentru omul lui Dumnezeu,
ca pârgă, douăzeci de pâini de orz şi turte de smochine; şi a spus: „Dă poporu-
lui să mănânce." 43 Iar servitorul lui a spus: „Cum să pun aceasta dinaintea
a o sută de bărbaţi?" Şi el i-a răspuns: „Dă poporului şi să mănânce, căci
aşa spune Domnul: «Vor mânca şi va rămâne.»" 44 Şi au mâncat şi a rămas,
după vorba Domnului.

5 1 Naiman, căpetenia oştirii din Siria, era un bărbat de seamă în faţa dom-
nului său şi la mare cinste, căci prin el dăduse Domnul izbăvire Siriei; şi
bărbatul era voinic în putere, [dar] lepros. 2 Şi sirienii au ieşit în pâlcuri şi

---

4,39 „ierburi", gr. αριωθ, transcrie ebr. *'aroth*, „iarbă, ierburi" (pl. *tantum*). ♦ Planta sălbatică pe care o culege slujitorul a fost identificată cu *colocynthul*, un soi de dovleac sălbatic, ale cărui fructe asemănătoare (ca mărime şi culoare) portocalelor au un efect purgativ sever, putând provoca moartea celor care le consumă.

4,41 „«şi puneţi-o în căldare.» Şi Elisei a spus către Giezi, slujitorul său": TM are „el a aruncat [făina] în căldare şi a spus".

4,42 „şi turte de smochine": TM are „şi grâu nou într-un sac" (trad. conj.; altă posibilitate, „grâu nou în spic").

4,44 În TM, versetul mai are la început: „Şi le-a pus dinainte."

5,1 „Naiman": ebr. *Na'amān*, „plăcut". Numele cunoştea o răspândire importantă în nordul Siriei, după cum reiese din textele ugaritice (DB, *s.v.* „Naaman", p. 884). ♦ „izbăvire", gr. σωτηρία, aici cu sensul de „victorie militară". Deuteronomistul se referă la victoriile Siriei asupra regatului apostat al lui Israel, legitimate de planul lui Dumnezeu. ♦ Leproşii erau, în Israel, excluşi din societate, ceea ce nu se întâmpla în Siria, unde personajul îşi menţine funcţia înaltă la curtea lui Ben-Hadad I.

5,2 „în pâlcuri": gr. μονόζωνοι, neologism militar desemnând cete mici de oşteni înarmaţi uşor: e vorba aici despre unităţi siriene care întreprindeau incursiuni de pradă în Israel.

au luat roabă, din ţara lui Israel, o copilă şi ea a rămas pe lângă femeia lui
Naiman. 3 Şi [aceasta] i-a spus stăpânei sale: „Stăpânul meu ar trebui să stea
înaintea profetului lui Dumnezeu, din Samaria, şi atunci l-ar scăpa de lepră."
4 Şi aceea a mers şi i-a vestit stăpânului ei şi a zis: „Aşa şi aşa a grăit copila
care este din ţara lui Israel." 5 Şi regele Siriei i-a spus lui Naiman: „Hai,
vino, şi-i voi trimite scrisoare regelui lui Israel." Şi el s-a dus şi a luat cu sine
zece talanţi de argint şi şase mii de galbeni şi zece schimburi de haine. 6 Şi
i-a dus regelui lui Israel scrisoarea, care zicea: „Acum, când va ajunge
scrisoarea aceasta la tine, iată, ţi l-am trimis pe Naiman, robul meu, iar tu
să-l lecuieşti de lepră." 7 Şi a fost aşa: când a citit regele lui Israel scrisoarea,
şi-a sfâşiat veşmintele şi a spus: „Sunt eu oare Dumnezeu, ca să dau moarte
şi viaţă, de a trimis acesta la mine un bărbat să-l lecuiesc de lepra lui? Aflaţi
numai şi vedeţi că acesta îmi caută pricină." 8 Şi a fost aşa: dacă a auzit
Elisei că regele lui Israel şi-a sfâşiat veşmintele, a trimis vorbă la regele lui
Israel: „De ce ţi-ai sfâşiat veşmintele? Să vină la mine Naiman şi să ştie că
există profet în Israel." 9 Şi a mers Naiman cu cal şi car şi s-a oprit la uşa
casei lui Elisei. 10 Şi Elisei i-a trimis un sol să-i spună: „Du-te de te spală de
şapte ori în Iordan şi carnea ţi se va înnoi şi vei fi curăţit!" 11 Dar Naiman
s-a mâniat şi a plecat, spunând: „Iată, ziceam că va ieşi la mine şi va sta şi
va chema numele Dumnezeului său şi îşi va pune mâna pe locul [cu pricina]
şi va alunga lepra. 12 Oare nu sunt mai bune Abana şi Pharphar, râurile
Damascului, decât Iordanul şi decât toate apele din Israel? Oare nu [mă pot]
duce să mă spăl în ele şi să mă curăţesc?" Şi s-a întors şi a plecat mânios.
13 Atunci s-au apropiat slujitorii lui şi i-au grăit: „Dacă profetul ţi-ar fi grăit
un lucru mare, oare nu l-ai fi făcut? Însă el ţi-a spus doar: «Spală-te şi te vei
curăţi.»" 14 Şi Naiman a coborât şi s-a scufundat în Iordan de şapte ori, după
vorba lui Elisei, şi carnea i s-a înnoit ca a unui copil mic şi s-a curăţit. 15 Şi

---

5,4 „aceea... stăpânului ei": TM are: „el [= *Na'amān*] ...stăpânului lui."

5,7 Scrisorile conţineau, în Orientul Apropiat, numai esenţa mesajului. Le rămânea solilor să dezvolte tema (JFB). Regele Israelului nu mai aşteaptă explicaţiile, se sperie de o posibilă provocare politică. ♦ „îmi caută pricină" traduce gr. προφασίζεται. Πρόφασις, „pretext", era un termen specializat al limbajului politic grecesc.

5,14 „de şapte ori": cifra şapte este simbol biblic al întregului, al desăvârşirii (*cf.* şi nota 2,5 la 1Rg.). Sub acest simbolism se realizează miracolul vindecării leprosului, căruia literalmente îi creşte la loc carnea: verbul grec utilizat este ἐπιστρέφω, „a se întoarce, a se reface".

5,15 „mulţumirea": gr. εὐλογία, *litt.* „binecuvântare, bineţe". De fapt, un eufemism pentru o consistentă răsplată materială.

s-a întors la Elisei, el cu toată tabăra lui: a venit, s-a oprit şi i-a zis: „Iată,
ştiu că nu există Dumnezeu pe tot pământul decât în Israel – acum primeşte
mulţumirea de la robul tău.” [16] Şi Elisei i-a spus: „Viu este Domnul,
dinaintea căruia stau, nu voi primi!” Şi [Naiman] a tot stăruit să ia, dar el
n-a primit. [17] Şi Naiman i-a spus: „De nu, să i se dea robului tău atâta
povară cât poate duce o pereche de asini, şi să-mi dai din pământul cel roşu,
căci robul tău nu va mai face ardere de tot şi jertfă la alţi zei, ci numai
Domnului; [18] şi aibă Domnul îndurare de robul tău atunci când stăpânul
meu va intra în casa lui Remman ca să se închine şi când se va rezema de
mâna mea şi mă voi închina în casa lui Remman atunci când acela se
închină în casa lui Remman; aibă Domnul îndurare de robul tău în privinţa
aceasta.” [19] Şi Elisei i-a spus lui Naiman: „Du-te în pace!” Şi [Naiman] s-a
îndepărtat de el o bucată de drum.
[20] [Atunci] Giezi, slujitorul lui Elisei, a spus: „Iată, stăpânul meu l-a
lăsat pe Naiman acesta, sirianul, fără să ia din mâna lui ce adusese. Viu este
Domnul, dacă nu fug după el şi iau ceva de la el.” [21] Şi Giezi s-a luat după
Naiman, şi Naiman l-a văzut alergând după el şi s-a întors de la carul lui, în
întâmpinare. [22] Şi i-a spus: „Pace [ţie]! Stăpânul meu m-a trimis, zicând:
«Iată, acum au venit la mine doi slujitori din muntele lui Efraim, de la fiii
profeţilor; dă-le un talant de argint şi două schimburi de veşminte.»” [23] Şi
Naiman i-a răspuns: „Ia doi talanţi de argint!” Şi i-a luat în doi desagi şi
cele două schimburi de veşminte şi le-a dat la doi slujitori ai săi şi le-au dus
înaintea lui [Giezi]. [24] Şi au ajuns într-un loc ascuns şi le-a luat din mâinile
lor şi le-a pus bine în casă, iar oamenilor le-a dat drumul. [25] Şi el a intrat şi a
stat dinaintea stăpânului său. Şi Elisei i-a spus: „De unde [vii], Giezi?” Şi
Giezi i-a răspuns: „Robul tău nu s-a dus nici încoace, nici încolo.” [26] Şi

---

5,17 Naiman cere pământ din Ţara Sfântă pentru un altar închinat lui YHWH (*cf.* Ex. 20,24) (JFB). O altă interpretare ar fi aceea că Naiman îi oferă servitorului lui Elisei, Giezi, aur cât pot duce doi asini, în schimbul binefacerii primite (Wesley).

5,18 „Remman”: eb: *Rimmōn*, este supranumele zeului arameo-asirian al furtunii, Hadad. Templul respectivului zeu se va fi aflat la Damasc, pe locul ocupat ulterior de templul lui Zeus, adorat ca fulger.

5,19 „o bucată de drum”: gr. εἰς δεβραθα τῆς γῆς, transcrie ebr. *kibh^{e}rath-'āreț*, „o bucată de drum”: *litt.* „o distanţă de pământ”.

5,20 „Giezi”: ebr. *Gēyḫazī*, reprezintă tipul slujitorului necredincios şi arghirofil. Este o prefigurare tipologică a lui Iuda Iscarioteanul. ♦ După „Elisei”, TM adaugă „omul lui Dumnezeu”.

5,23 Termenul grecesc θύλακος, tradus aici prin „desagă”, desemna un sac de piele.

Elisei i-a spus: „Oare inima mea nu s-a dus cu tine atunci când bărbatul din
car s-a întors în întâmpinarea ta? Şi acum ai luat argintul, acum ai luat şi
veşmintele şi-ţi vei lua din ele grădini, şi livezi de măslini, şi vii, şi oi, şi
vite, şi robi, şi roabe; 27 şi lepra lui Naiman să se lipească de tine şi de nea-
mul tău în veci." Şi [Giezi] a plecat dinaintea lui, alb de lepră ca zăpada.

6 1 Fiii profeţilor au spus către Elisei: „Iată, locul în care ne-am sălăşluit
înaintea ta este strâmt pentru noi. 2 Să mergem la Iordan şi să-şi ia de acolo
fiecare câte o bârnă şi să ne facem acolo sălaş." El le-a spus: „Duceţi-vă."
3 Iar unul a spus: „Fii bun şi vino cu robii tăi." Şi a răspuns: „Voi merge."
4 Şi a plecat cu ei; au mers la Iordan şi au tăiat lemne. 5 Şi iată, unul a doborât
o bârnă, iar fierul [de la secure] i-a căzut în apă. Şi a strigat: „O, stăpâne,
era împrumutat!" 6 Şi omul lui Dumnezeu l-a întrebat: „Unde a căzut?"
Acela i-a arătat locul. Iar [Elisei] a rupt un băţ şi l-a aruncat acolo, şi fierul
a ieşit la suprafaţă. 7 Şi i-a spus: „Ia-ţi-l!" Acela a întins mâna şi l-a luat.
8 Regele Siriei se afla pe picior de război cu Israel şi s-a sfătuit cu slu-
jitorii săi, zicând: „În locul acela îmi voi pune tabăra." 9 Şi Elisei i-a trimis
vorbă regelui lui Israel, zicând: „Fereşte-te să mergi în locul acela, căci
sirienii stau ascunşi acolo." 10 Iar regele lui Israel a trimis în locul acela de

---

5,27 Lepra albă de care s-a umplut Giezi era, conform preceptelor din Lev. 13,12-13, considerată necontagioasă. De aceea, slujitorul nu va fi alungat din societate, ci va reapărea la curte, după moartea lui Elisei, în 4Rg. 8.

6,1 „ne-am sălăşluit înaintea ta": traduce neutru, literal, gr. οἰκοῦμεν ἐνώπιόν σου. Nu reiese cu siguranţă din exprimarea aceasta dacă fiii profeţilor împărţeau permanent aceeaşi locuinţă cu Elisei sau dacă se adunau numai ca să îl asculte în respectiva casă. Verbul sugerează prima variantă, dar complementul de loc pledează pentru a doua. Unii comentatori presupun că reşedinţa se va fi aflat la Bethel sau la Ierihon, unde comunităţile profetice erau bine reprezentate (JFB).

6,2 Versetul face referire la malurile împădurite ale Iordanului, care puteau furniza, se pare, din belşug lemn de construcţie. Mărimea comunităţii poate fi apreciată şi din îndemnul lui Elisei ca fiecare fiu al profeţilor să taie o singură bârnă.

6,6 În dreptul Ierihonului, Iordanul este atât de învolburat şi de adânc, încât, în mod normal, o secure căzută nu avea cum să fie scoasă.

6,8 Sirienii continuă să întreprindă raiduri de pradă în diverse locuri din Israel. Frecvenţa lor era destul de mare, dacă luăm în considerare informaţia de la versetul 10: „s-a ferit... nu o dată şi nu de două ori." ♦ „În locul acela": LXX adaugă ελμωνι – transcriere a ebr. *'al^{e}monī*, „cutare" (*cf.* nota 21,3 la 1Rg.).

6,10 „Elisei": TM are „omul lui Dumnezeu". ♦ „şi s-a ferit": TM are „îl prevenea şi [regele] se ferea".

care îi vorbise Elisei şi s-a ferit de acolo, nu o dată şi nu de două ori. [11] Şi sufletul regelui Siriei s-a tulburat de fapta aceasta şi i-a chemat pe slujitorii săi şi le-a spus: „Nu-mi dezvăluiţi cine m-a trădat regelui lui Israel?" [12] Şi i-a spus unul dintre slujitori: „Nu, stăpâne, regele meu, ci profetul Elisei din Israel [este cel care] îi dă de ştire regelui lui Israel toate vorbele pe care tu le-ai rostit în tainiţa iatacului tău." [13] Atunci [regele] i-a spus: „Du-te, vezi unde se află şi voi trimite să-l prindă." Şi i-au dat de veste, zicându-i: „Iată, [este] în Dothaim." [14] Şi a trimis acolo cai şi care [de luptă] şi oaste puternică; şi au mers la vreme de noapte şi au împresurat cetatea. [15] Iar servitorul lui Elisei s-a trezit de dimineaţă, s-a sculat şi a ieşit: şi iată, o oaste înconjura cetatea, cu cai şi care – şi a grăit slujitorul către el: „O, stăpâne, cum să facem?" [16] Şi Elisei i-a răspuns: „Nu te teme, cei [care sunt] cu noi sunt mai mulţi decât cei [care sunt] cu ei." [17] Şi Elisei s-a rugat şi a spus: „Doamne, deschide ochii slujitorului, ca să vadă!" Şi Domnul i-a deschis ochii şi a văzut şi, iată, muntele era plin de călărime, iar care de foc se aflau împrejurul lui Elisei. [18] Şi au coborât la el, iar Elisei s-a rugat Domnului, zicând: „Loveşte cu orbire neamul acesta!" Şi i-a lovit pe aceia cu orbire, după spusa lui Elisei. [19] Iar Elisei le-a zis: „Nu aceasta este cetatea şi nu aceasta este calea; veniţi după mine şi vă voi călăuzi la omul pe care-l căutaţi!" Şi i-a călăuzit

---

6,11 „sufletul": TM are „inima"; la evrei şi, în general, în lumea antică, sediul interiorităţii: minte, voinţă şi afectivitate.

6,13 Dothaim era o cetate situată la 16 km nord de Samaria, în câmpia care separă dealurile Samariei de Carmel, identificată astăzi cu localitatea Tell-Dota. Dothaim figura deja în rândul cetăţilor cucerite de Tuthmes III (cca 1480 î.H.). A fost locuită neîntrerupt până în perioada elenistică.

6,15 „servitorul lui Elisei": acest slujitor nenumit nu este Giezi, ci unul care se afla, după toate aparenţele, de puţină vreme alături de Elisei: groaza lui la vederea sirienilor demonstrează că nu cunoştea puterile stăpânului său.

6,16 „cei [care sunt] cu noi", gr. οἱ μεθ' ὑμῶν, sunt oştiri îngereşti nevăzute, strânse în jurul lui Elisei şi pe care profetul le vede cu duhul. La clarviziunea aceasta se referă şi rugăciunea profetului din versetul următor.

6,17 Pentru Maxim Mărturisitorul, slujitorul lui Elisei vede oştirea îngerească printr-o „altă lucrare a ochilor", care este posibilă atunci când simţurile nu mai sunt stăpânite de „nălucirile materiale". Învăţătura este aceasta: chiar dacă trupul îi este înconjurat de vrăjmaşi, omul duhovnicesc trebuie să ştie că sufletul îi este păzit de oştirea îngerească (*Ambigua*, 22).

6,18 „orbire", gr. ἀορασία, termen care denumeşte o realitate mai profundă (absenţa viziunii, imposibilitatea de a discerne) decât obişnuita τυφλότης (orbire în sens fizic). Starea aceasta de confuzie, de bâjbâială este în antiteză cu deschiderea ochilor discipolului.

în Samaria. 20 Şi a fost aşa: după ce au intrat în Samaria, Elisei a spus:
„Deschide-le, Doamne, ochii, ca să vadă." Şi Domnul le-a deschis ochii şi
au văzut, şi iată: se aflau în mijlocul Samariei. 21 Şi regele lui Israel, când
i-a văzut, a zis: „Oare să-i lovesc de moarte, părinte?" 22 Şi i-a răspuns: „Să
nu-i loveşti decât dacă îi loveşti cumva pe cei pe care i-ai prins cu sabia ta
şi cu arcul tău; pune-le dinainte pâine şi apă, şi să mănânce, să bea şi să
plece la stăpânul lor." 23 Şi le-a aşternut ospăţ mare şi au mâncat, şi au băut;
şi le-a dat drumul şi au plecat la stăpânul lor. Şi pâlcurile de sirieni n-au mai
venit să intre în ţara lui Israel.

24 Şi după aceea a fost aşa: regele Siriei, Fiul-lui-Ader, şi-a adunat toată
tabăra şi a urcat şi a împresurat Samaria. 25 Şi a fost foamete mare în Samaria
şi, iată, au împresurat-o până ce o căpăţână de asin a ajuns să preţuiască
cincizeci de sicli de argint, iar un sfert de *cab* de găinaţ de porumbel – cinci
sicli de argint. 26 [Odată] regele lui Israel trecea pe zid, iar o femeie a strigat
la el, zicând: „Scapă-mă, stăpâne, rege!" 27 Şi el i-a zis: „Dacă nu te scapă
Domnul, cum să te scap eu? [Cu ce vine] de la arie sau de la teasc?" 28 Şi
regele i-a spus: „Ce ai?" Şi ea i-a răspuns: „Femeia aceasta mi-a spus: «Dă-l
pe fiul tău să-l mâncăm astăzi, iar pe fiul meu să-l mâncăm mâine»; 29 şi
l-am fript pe fiul meu şi l-am mâncat, iar ziua următoare am zis către ea:
«Dă-l pe fiul tău, să-l mâncăm», dar ea l-a ascuns pe fiul ei." 30 Şi a fost
aşa: când regele lui Israel a auzit cuvintele femeii, şi-a sfâşiat veşmintele,

---

6,22 Sirienii erau captivii lui Dumnezeu: regele se întreabă dacă nu trebuie daţi anatemei (*cf.* nota 6,17 la Iis. Nav.). Profetul îi aminteşte regelui că el nu are obiceiul să-şi omoare prizonierii (*cf.* 3Rg. 20,31), iar Dumnezeu nu poate fi mai puţin milostiv.

6,23-24 Cele două versete nu sunt contradictorii. În v. 23 este vorba de μονόζωνοι (*cf.* nota 5,2), pe când în v. 24 este vorba de o adevărată campanie. ♦ „Fiul-lui-Ader" transcrie ebr. *Ben-Hadad*, numele regelui Siriei. Literele ebr. *d* şi *r*, având forme foarte asemănătoare, sunt confundate adesea de traducătorii LXX. Trei suverani din Damasc au purtat acest nume (*cf.* şi 3Rg. 15,18). Cel pomenit aici este, se pare, cel de-al doilea (cca 873-850 î.H.), oponentul lui Achaab (3Rg. 20) şi fiul lui Ben-Hadad I, aliatul lui Asa (*cf.* 2Par. 15,19). ♦ Asedierea Samariei de către Ben-Hadad II vine ca împlinire a profeţiei lui Ilie de la 3Rg. 20,42.

6,25 „căpăţână de asin": faptul că astfel de produse, în mod normal demne de dispreţ, se cumpărau la asemenea preţuri vrea să sugereze că asediul sirian era eficient şi că foametea era teribilă (AB II Kings, p. 79). ♦ „cincizeci": TM are „optzeci". ♦ „cab": ebr. *qabh*, măsură de capacitate de cca doi litri. ♦ „găinaţ de porumbel": expresia a pus multe probleme; unii afirmă că putea fi folosit drept combustibil, alţii îl interpretează drept nume metaforic pentru o mâncare foarte proastă.

mergând el pe zid, şi poporul a văzut că purta pe piele pânză de sac. [31] Şi a
spus: „Aşa să-mi facă Dumnezeu şi acestea să le adauge dacă-i mai rămâne
lui Elisei astăzi capul pe umeri." [32] Şi Elisei şedea în casa lui, şi bătrânii
şedeau împreună cu el. Iar [regele] a trimis un bărbat înaintea lui; mai înainte
de a intra solul la el, acela a spus către bătrâni: „Ştiţi că acest fiu de ucigaş a
trimis să-mi ia capul? Vedeţi, de cum vine solul, închideţi uşa şi ţineţi-l la
uşă: nu cumva se aude sunetul paşilor stăpânului său în urmă-i?" [33] Pe când
încă vorbea cu ei, iată, solul a intrat la el şi a zis: „Iată, nenorocirea aceasta
este de la Domnul; ce să mai aştept de la Domnul?"

7 [1] Şi Elisei i-a spus: „Ascultă cuvântul Domnului: aşa grăieşte Domnul:
«Mâine pe vremea aceasta o măsură de făină aleasă [va fi] un siclu, iar două
măsuri de orz [vor fi] un siclu la porţile Samariei.»" [2] Iar al treilea [în rang],
pe a cărui mână se sprijinea regele, i-a răspuns lui Elisei, zicându-i: „Iată,
[chiar] dacă Domnul ar deschide zăgazurile cerului, oare s-ar împlini vorba
aceasta?" Şi Elisei i-a răspuns: „Iată, vei vedea cu ochii tăi, dar de acolo nu
vei mânca!" [3] Erau patru bărbaţi leproşi la poarta cetăţii şi a zis unul către
cel de lângă el: „La ce să stăm aici până vom muri? [4] Dacă am spune: «Să
mergem în cetate», este foamete în cetate şi vom muri acolo. Şi dacă şedem
aici, tot murim. Acum, hai să cădem asupra taberei sirienilor: dacă ne vor
lăsa în viaţă, vom trăi; iar dacă ne vor omorî, vom muri." [5] Şi s-au ridicat pe
întuneric să meargă în tabăra sirienilor şi au mers până la marginea taberei
sirienilor şi, iată, nu era nici un om acolo. [6] Căci Domnul făcuse să se audă

6,32 „fiu de ucigaş": aluzie la Achaab, care i-a ucis pe profeţii Domnului şi pe Nabot (3Rg. 21,19). Aşadar, „regele lui Israel" ar fi fiul acestuia, Ioram.

6,33 Solul manifestă o schimbare de atitudine (personală, sau a regelui?). Nu mai vrea să-l ucidă pe profet, ci îi cere sfatul.

7,1 În Orientul Apropiat, târgurile se organizau la porţile cetăţilor.

7,2 „al treilea [în rang]": gr. τριστάτης; este vorba despre un luptător de elită şi curtean de rang înalt, care îl însoţea pe suveran în carul regal. Protocolul cerea ca, la ieşirile în public ale regelui, acesta să se sprijine pe braţul unui demnitar, în semn de încredere totală. ♦ Slujitorul pune la îndoială nu numai puterea profetului, ci, implicit, pe a lui Dumnezeu.

7,5 „la marginea taberei", gr. εἰς μέρος τῆς παρεμβολῆς, *litt.* „într-o parte a taberei". Un alt manuscris LXX oferă, în loc de εἰς μέρος, εἰς μέσον, „în mijlocul". Dacă acceptăm prima lecţiune a ediţiei Rahlfs, leproşii au ajuns la marginea cea mai apropiată de cetate a taberei sirienilor.

7,6 „regii cheteilor": se referă la suveranii celor şapte oraşe-stat din Siria, care aparţinuseră Imperiului hittit şi care, în urma destrămării acestuia, au continuat să se revendice

în tabăra sirienilor zgomot de care şi zgomot de cai şi larmă de mare oştire
şi a zis fiecare către fratele său: „Acum i-a tocmit regele lui Israel împotriva
noastră pe regii cheteilor şi pe regii Egiptului să vină asupra noastră.” [7] Şi
s-au ridicat şi au fugit pe întuneric şi şi-au lăsat corturile şi caii, şi asinii în
tabără, aşa cum erau; şi au fugit să-şi scape viaţa. [8] Iar leproşii aceia au mers
până în marginea taberei şi au intrat într-un cort şi au mâncat, şi au băut, şi
au luat de acolo argint şi aur, şi veşminte şi au plecat; şi s-au întors, şi au
intrat în alt cort, şi au luat şi de acolo, şi au plecat, şi le-au ascuns. [9] Şi a zis
unul către cel de lângă el: „Nu aşa trebuie să facem: ziua aceasta este zi de
veste bună, şi [dacă] tăcem şi rămânem până la lumina zorilor, vom da de
necaz; acum hai să mergem să dăm de ştire la casa regelui.” [10] Şi au mers şi
au strigat la poarta cetăţii şi le-au dat de veste, zicând: „Am mers în tabăra
sirienilor şi, iată, acolo nu mai era nici un om şi nici glas de om, ci numai
cai legaţi şi asini, şi corturile lor, aşa cum erau.” [11] Şi au strigat paznicii
porţii şi au dat de veste înăuntru, în casa regelui. [12] Şi s-a sculat regele la
vreme de noapte şi le-a spus slujitorilor săi: „Am să vă dau de ştire ce ne-au
făcut sirienii: au ştiut că suntem înfometaţi şi au plecat din tabără şi s-au
ascuns pe câmp, zicând: «Vor ieşi din cetate şi îi vom prinde vii şi vom
intra în cetate.»” [13] Şi i-a răspuns unul dintre slujitori, zicând: „Să ia cinci
dintre caii rămaşi, care mai sunt aici – iată, atâta a mai rămas pentru toată
mulţimea lui Israel – şi să-i trimitem acolo şi să vedem.” [14] Şi au luat doi
călăreţi şi regele lui Israel i-a trimis pe urmele regelui Siriei, zicând:
„Mergeţi şi vedeţi.” [15] Şi au mers pe urmele lor până la Iordan şi, iată, tot
drumul era plin de veşminte şi de bunuri, pe care le aruncaseră sirienii în
groaza lor; iar solii s-au întors şi i-au dat de veste regelui. [16] Şi poporul a
mers şi a prădat tabăra sirienilor, şi s-a făcut măsura de făină aleasă un siclu
şi două măsuri de orz un siclu, după cuvântul Domnului. [17] Şi regele l-a pus

---

vreme de mai multe secole de la celebra formaţiune statală dispărută (DB, *s.v.* „Hitiţii”, p. 529). ♦ „regii Egiptului”, gr. βασιλέας Αἰγύπτου, reprezintă fie o expresie simetrică la plural cu „regii cheteilor”, fie se referă la diverşii guvernatori ai provinciilor egiptene. Sirienii au astfel impresia că sunt atacaţi, simultan, din nord şi din sud.

7,9 „vom da de necaz”: traduce aici εὑρήσομεν ἀνομίαν. Termenul ἀνομία, *litt.* „nelegiuire”, trimite deopotrivă la o încălcare a legilor omeneşti, dar şi a celor divine.

7,13 „iată, atâta a mai rămas pentru toată mulţimea lui Israel”: TM are un text dificil, care poate fi interpretat: „va fi cu ei cum va fi cu toată mulţimea lui Israel.”

7,17 „l-a pus [...] [să stea] la poartă”: regele şi-a trimis omul de încredere la poarta cetăţii ca să oprească mulţimile de la jefuirea taberei siriene. Demnitarul a sfârşit însă linşat de mulţimile înfometate.

pe al treilea [în rang], pe a cărui mână se sprijină mâna regelui, [să stea] la
poartă; dar poporul l-a călcat în picioare şi acela a murit, după cum spusese
omul lui Dumnezeu, care grăise atunci când solul coborâse la el. [18] Şi a fost
după cum îi grăise Elisei regelui: „Două măsuri de orz – un siclu şi măsura
de făină aleasă – un siclu, [aşa] va fi mâine pe vremea aceasta, la poarta
Samariei", [19] iar al treilea [în rang] îi răspunsese lui Elisei, zicând: „Iată, [chiar]
dacă Domnul ar deschide zăgazurile cerului, oare s-ar împlini vorba aceasta?"
Şi Elisei îi răspunsese: „Iată, vei vedea cu ochii tăi, dar de acolo nu vei
mânca!" [20] Şi aşa a fost: poporul l-a călcat în picioare la poartă şi el a murit.

8 [1] Elisei i-a grăit femeii căreia îi adusese fiul la viaţă şi i-a zis: „Ridi-
că-te şi du-te, tu şi casa ta, şi sălăşluieşte-te oriunde te poţi sălăşlui, căci
Domnul a chemat foametea peste ţară." Şi chiar a venit peste ţară, vreme de
şapte ani. [2] Şi femeia s-a ridicat şi a făcut după vorba lui Elisei şi s-au dus –
ea şi casa ei – şi s-au sălăşluit în ţinutul Străinilor, vreme de şapte ani. [3] Şi a
fost aşa: după împlinirea celor şapte ani, femeia s-a întors din ţinutul
Străinilor în cetate şi a mers să strige la rege pentru casa ei şi pentru ogoa-
rele ei. [4] Şi regele grăia cu Giezi, slujitorul lui Elisei, omul lui Dumnezeu,
zicându-i: „Povesteşte-mi toate faptele cele mari pe care le-a făcut Elisei."
[5] Şi a fost aşa: pe când îi povestea acela regelui cum l-a adus la viaţă pe fiul
care murise, iată că femeia căreia Elisei îi adusese fiul la viaţă striga la rege
pentru casa ei şi pentru ogoarele ei; şi Giezi a spus: „Stăpâne, rege, aceasta
e femeia şi acesta e fiul ei, pe care Elisei l-a adus la viaţă." [6] Iar regele a
întrebat-o pe femeie şi ea i-a povestit; şi regele i-a dat un eunuc, zicându-i:
„Dă-i îndărăt tot ce era al ei şi toate roadele ogorului ei, din ziua în care a
plecat şi până astăzi."

8,1 Elisei i-a vorbit femeii înainte ca foametea să pună stăpânire pe Israel. Îndemnul acesta este anterior, strict cronologic vorbind, faptelor relatate în 4Rg. 5 şi 6. De aceea, unii comentatori au propus traducerea cu mai mult ca perfect a verbului „a vorbi" de la începutul acestui verset (JFB). ♦ Foametea era considerată o pedeapsă divină pentru neascultare. Cea din vremea lui Elisei a durat de două ori mai mult decât cea din timpul profetului Ilie.

8,2 „în ţinutul Străinilor": israelita a preferat să fugă în provincia filistină, pentru că era cea mai apropiată regiune neafectată de foamete şi, poate, pentru că filistenii nu erau consideraţi de puterea centrală din Israel atât de periculoşi ca vecinii iudei.

8,3 „să strige la rege": părăsite o vreme, casa şi ogorul fie deveniseră proprietatea regelui, fie fuseseră acaparate de cineva.

8,6 „un eunuc": aceştia aveau adesea funcţii de răspundere în palat.

7 Elisei a mers la Damasc, iar regele Siriei, Fiul-lui-Ader, era bolnav, şi
i-au dat de veste, zicându-i: „A sosit aici omul lui Dumnezeu." 8 Şi regele
i-a spus lui Azael: „Ia-ţi în mână un dar şi du-te în întâmpinarea omului lui
Dumnezeu şi întreabă-L prin el pe Domnul, zicând: «Mă voi mai ridica eu
oare din boala aceasta?»" 9 Şi Azael a plecat în întâmpinarea aceluia şi a
luat în mâna sa darul, toate bunătăţile Damascului, încărcate pe patruzeci de
cămile, şi a mers şi a stat dinaintea lui şi i-a spus lui Elisei: „Fiul tău, regele
Siriei, Fiul-lui-Ader, m-a trimis la tine, zicând: «Mă voi mai ridica eu oare
din boala aceasta?»" 10 Şi i-a spus Elisei: „Du-te şi spune-i: «Cu adevărat
vei trăi.» Domnul însă mi-a arătat că va muri cu siguranţă." 11 Şi a stat în
faţa lui şi a încremenit până când l-a prins ruşinea; şi a plâns omul lui
Dumnezeu. 12 Şi Azael a spus: „De ce plânge stăpânul meu?" Şi i-a spus:
„Pentru că ştiu cât rău le vei face fiilor lui Israel; cetăţile lor le vei nimici în
foc, pe fruntaşii lor îi vei ucide cu sabia, asupra copilaşilor lor te vei
năpusti, pe [femeile] ce poartă în pântece le vei spinteca." 13 Şi Azael i-a
răspuns: „Cine este robul tău, un câine mort, ca să facă fapta aceasta?" Şi
Elisei i-a spus: „Domnul mi te-a arătat domnind peste Siria." 14 [Azael] a
plecat de la Elisei şi a mers la stăpânul său şi acela i-a zis: „Ce ţi-a spus
Elisei?" Şi i-a răspuns: „Mi-a spus: «Cu adevărat vei trăi.»" 15 Şi a fost aşa:

8,7 Elisei s-a dus la Damasc sub inspiraţie divină, ca să îndeplinească misiunea pe care Dumnezeu i-o dăduse lui Ilie (3Rg. 19,15), anume să-l ungă rege al Siriei pe Azael (ebr. *Hazā'ēl)*, biciul lui Dumnezeu pentru Israel.

8,8 „un dar": textul gr. are μαναα, care transcrie ebr. *min^{e}h̲āh*, „ofrandă".

8,9 Ben-Hadad (Fiul-lui-Ader) este numit „fiu al lui Elisei", respectându-se astfel protocolul israelit care le rezerva profeţilor titlul de „părinte".

8,10 „Cu adevărat vei trăi" traduce în româneşte figura etimologică ζωῇ ζήσῃ, *litt.* „cu viaţă vei trăi", calc după ebr. Această expresie este contrabalansată de o altă figură etimologică, la sfârşitul versetului: θανάτῳ ἀποθανῇ, *litt.* „de moarte va muri". Prima parte a discursului este răspunsul la întrebarea concretă a lui Ben-Hadad (însănătoşirea după boală), a doua, răspunsul tainic adresat lui Azael (moartea suveranului din alte cauze). Profetul nu minte şi nu se contrazice.

8,11 „a stat în faţa lui": TM are „şi-a ţinut faţa [nemişcată]". Privirea fixă şi imobilitatea sunt semne ale extazului.

8,15 „cuvertură": în textul gr. este μαχμα, care transcrie aproximativ ebr. *makh^{e}bēr*, „cuvertură [împletită]". Se presupune îndeobşte că Azael l-a ucis deliberat pe regele Ben-Hadad. Unii comentatori (JFB) nu exclud însă şi posibilitatea ca Azael să-i fi vrut binele suveranului său, încercând, de fapt, un remediu pentru febra crescândă a regelui sau, şi mai plauzibil, făcând din ţesătura înmuiată o apărătoare de insecte.

a doua zi, [Azael] a luat o cuvertură şi a înmuiat-o în apă şi i-a întins-o pe
faţă, şi [regele] a murit, iar în locul lui a domnit Azael.
16 În al cincilea an al lui Ioram, fiul lui Achaab, regele lui Israel, a ajuns
rege Ioram, fiul lui Iosaphat, regele lui Iuda. 17 El avea treizeci şi doi de ani
când a început să domnească şi a fost rege la Ierusalim vreme de opt ani.
18 Şi a umblat pe calea regilor lui Israel, cum făcuse şi casa lui Achaab, căci
o fiică a lui Achaab îi era nevastă; şi a făcut ceea ce este rău înaintea
Domnului. 19 Dar Domnul nu a voit să-l nimicească pe Iuda, de dragul lui
David, robul său, căci spusese că-i va da o făclie, lui şi fiilor lui, pentru
totdeauna. 20 În zilele acelea, Edomul s-a răzvrătit de sub mâna lui Iuda şi
[edomiţii] şi-au pus un rege peste ei. 21 Şi s-a suit Ioram la Sior şi toate carele
erau cu el; şi a fost aşa: după ce s-a sculat, i-a lovit pe edomiţii dimprejurul
lui şi pe mai-marii carelor, iar poporul a fugit la corturile sale. 22 [Totuşi,]
Edomul s-a răzvrătit de sub mâna lui Iuda până în ziua aceasta. Şi Lobena
s-a răzvrătit tot în vremea aceea. 23 Iar celelalte fapte ale lui Ioram, câte le-a
săvârşit el, oare nu sunt scrise în Cartea cronicilor regilor lui Iuda? 24 Şi s-a
culcat Ioram lângă părinţii săi şi a fost înmormântat la un loc cu părinţii, în
cetatea lui David, părintele său; şi în locul lui a ajuns rege Ochozias, fiul său.

8,16 După „Israel", TM adaugă „şi *Y^{e}hûšāphāṯ* era regele lui Iuda". ♦ Ioram, fiul lui Iosaphat a devenit rege al lui Iuda în jurul anului **848** î.H. (*cf.* 2Par. 21,1).

8,17 „El avea treizeci de ani": *litt.* „Era fiul a treizeci de ani"; semitism preluat frecvent în LXX.

8,18 „o fiică a lui Achaab": fiica lui Achaab, aici nenumită, cu care s-a căsătorit Ioram, regele Iudei, era Gotholia (ebr. *'Athal^{e}yāh*). Căsătoria ei cu Ioram a pecetluit o alianţă între Regatul de Nord şi cel de Sud, cu preeminenţa celui dintâi.

8,19 *Cf.* 2Rg. 7,16.

8,20 După Flavius Iosephus, edomiţii l-au detronat pe regele fidel lui Iuda şi au instalat un dizident. Edomul era până atunci un stat vasal regatului lui Iuda, iar conducătorul lui era un soi de regent, fidel Ierusalimului (*cf.* 3Rg. 22,48 şi 2Par. 21,8).

8,21 Textul paralel din 2Par. 21,9 nu pomeneşte de Sior. Pentru LXX, identificarea acestui popas al armatelor iudee care atacau Edomul cu localitatea Sior (actuala Siair), menţionată în Iis. Nav. 15,54 şi situată în zona deluroasă a Iudeii, la NE de Hebron, nu pune probleme, dar TM are la Ios. 15,54 *Ṣî'or*, iar aici, *Ṣā'îr*. ♦ „a fugit la corturile sale": expresie moştenită din perioada nomadă, cu sensul de „a fugit acasă".

8,22 „Lobena": ebr. *Libh^{e}nāh*, era o cetate din Sephela, cucerită de Iosua (Iis. Nav. 10,29) şi dată preoţilor. ♦ „până în ziua aceasta": teritoriul Edomului va fi recucerit în parte sub Amessias (*cf.* 14,7).

8,23 „Cartea cronicilor": *litt.* „Cartea faptelor zilelor", calc după ebr. *Sēpher dibh^{e}rēy hayyāmîm*.

25 În al doisprezecelea an al lui Ioram, fiul lui Achaab, regele lui Israel, a
ajuns rege [în Iuda] Ochozias, fiul lui Ioram. 26 Ochozias avea douăzeci şi
doi de ani când a ajuns rege şi a domnit un an în Ierusalim; iar numele
mamei sale era Gotholia, fiica lui Ambri, regele lui Israel. 27 Şi a umblat pe
calea casei lui Achaab şi a făcut ce este rău înaintea Domnului, ca [şi] casa
lui Achaab. 28 Şi s-a pornit împreună cu Ioram, fiul lui Achaab, la război
împotriva lui Azael, regele străinilor, din Remmothul Galaadului, iar sirienii
l-au rănit pe Ioram. 29 Şi regele Ioram s-a întors la Iezrael, ca să se vindece
de rănile pe care le căpătase la Remmoth, când se luptase cu Azael, regele
Siriei; şi Ochozias, fiul lui Ioram, a coborât să-l vadă pe Ioram, fiul lui
Achaab, la Iezrael, pentru că [acesta] era bolnav.

9 1 Profetul Elisei l-a chemat pe unul dintre fiii profeţilor şi i-a spus:
„Încinge-te peste mijloc, ia în mână vasul cu untdelemnul acesta şi du-te la
Remmothul Galaadului. 2 Şi intră acolo şi-l vei vedea pe Iu, fiul lui Iosaphat,
fiul lui Namessi; ridică-l din mijlocul fraţilor săi şi du-l în tainiţa tainiţelor;
3 şi ia vasul cu untdelemn şi toarnă pe creştetul lui şi spune: «Aşa spune

---

8,25 Ca de obicei, datele domniilor se dau în cronologie relativă. În Regatul de Nord domnea Ioram, fiul lui Achaab, când a ajuns rege în Regatul de Sud Ochozias, fiul altui Ioram, care era fiul lui Iosaphat (*cf.* v. 16).

8,26 Istoriograful deuteronomist susţine că Ochozias avea douăzeci şi doi de ani la urcarea pe tron. Cronistul afirmă însă că avea doar douăzeci de ani (2Par. 22,2). ♦ „fiica lui Ambri": Gotholia (= Athalia) era, de fapt, fiica lui Achaab (*cf.* v. 18); „Ambri (= Omri)" era tatăl acestuia, socotit întemeietorul dinastiei. La fel, toţi regii din Iuda sunt numiţi „fii ai lui David".

8,27 La sfârşitul versetului, TM adaugă: „căci era înrudit cu casa lui Achaab."

8,28 După cum este evident din context, Azael este regele sirienilor, deşi „străinii" îi desemnează de obicei pe filisteni. TM are „regele lui Aram (= al Siriei)". ♦ „Remmothul Galaadului" era o cetate din Transiordania, în ţinutul lui Gad. Datorită poziţiei sale strategice deosebite, a fost mereu un prilej de dispută în războaiele siro-israeliene. Ben-Hadad I a luat-o de la Omri (Flavius Iosephus, *AI* 8, 399). Încercările lui Achaab de a o recuceri de la sirieni au eşuat în mai multe rânduri (3Rg. 20 şi 3Rg. 22,1-40). Cetatea a fost identificată cu actualul Tell-Ramit (Glueck, N., 1943, *apud* DB, *s.v.* „Ramot din Galaad").

8,29 După „Ochozias, fiul lui Ioram", TM precizează „regele lui Iuda".

9,2 „Iu": gr. (LXX) Ιου, ebr. *Yēhū'*, fiul lui Iosaphat, a fost al zecelea rege al lui Israel şi întemeietorul celei de-a patra dinastii nordice. A domnit douăzeci şi opt de ani (cca 842-815 î.H.). În absenţa celor doi regi (Ioram şi Ochozias), Iu a rămas căpetenia campaniei.

9,3 Misiunea discipolului era strict secretă şi trebuia îndeplinită în mare grabă, pentru ca gărzile fidele regelui Ioram să nu prindă de veste şi să împiedice ungerea.

Domnul: 'Te-am uns rege peste Israel.'» Şi apoi deschide uşa şi fugi, să nu
mai stai." 4 Şi profetul cel tânăr a pornit spre Remmothul Galaadului 5 şi a
intrat şi, iată, mai-marii oştirii şedeau [acolo], iar el le-a spus: „Am o vorbă
cu tine, căpitane!" Şi Iu i-a spus: „Cu care dintre noi?" Şi i-a răspuns: „Cu
tine, căpitane." 6 Şi s-a ridicat, şi au intrat în casă, şi i-a turnat untdelemnul
pe creştet şi i-a zis: „Aşa spune Domnul Dumnezeul lui Israel: «Te-am uns
rege peste poporul Domnului, peste Israel, 7 şi vei nimici dinaintea Mea
casa domnului tău Achaab şi vei răzbuna sângele robilor Mei, profeţii, şi
sângele tuturor robilor Domnului, din mâna Iezabelei 8 şi din mâna întregii
case a lui Achaab, şi vei nimici din casa lui Achaab toată partea bărbă-
tească, fie prinşi, fie rămaşi în Israel. 9 Şi voi face cu casa lui Achaab aşa
[cum am făcut] cu casa lui Ieroboam, fiul lui Nabat, şi cu casa lui Baasa,
fiul lui Achia; 10 iar câinii o vor mânca pe Iezabel în ogorul lui Iezrael, şi nu
se va afla cine să o îngroape.»" Şi a deschis uşa şi a fugit. 11 Şi Iu a ieşit la
slujitorii stăpânului său şi ei i-au spus: „E bine? Pentru ce a venit la tine
apucatul acesta?" Şi le-a răspuns: „Voi îl cunoaşteţi pe bărbatul [acesta] şi
vorbăria lui!" 12 Şi i-au spus: „Nu-i drept; dă-ne de ştire." Şi Iu le-a zis:
„Aşa şi aşa mi-a grăit, zicând: «Aşa spune Domnul: 'Te-am uns rege peste
Israel.'»" 13 Auzindu-l, s-au grăbit de şi-a luat fiecare mantia şi a pus-o sub
[picioarele] lui, la capul treptelor; şi au sunat din corn şi au spus: „Iu este

---

9,7 „vei răzbuna": TM are „voi răzbuna".

9,8 În TM versetul începe: „Şi va pieri toată casa lui Achaab şi voi nimici..." ♦ „partea bărbătească": gr. οὐροῦντα πρὸς τοῖχον: *litt.* „care urinează pe zid". ♦ „rămaşi": TM are „liberi".

9,9 „aşa [cum am făcut] cu casa lui Ieroboam": pentru distrugerea lui Ieroboam, *cf.* 3Rg. 15,29. ♦ „cu casa lui Baasa": pentru distrugerea lui Baasa (ebr. *Ba'eşā'*), *cf.* 3Rg. 16,3 şi 7.

9,10 „în ogorul lui Iezrael", adică, probabil, pe aria lui Nabuthai. Profeţia lui Elisei diferă de cea a lui Ilie care spune că Iezabel va fi mâncată de câini „pe zidul din faţă al Iezraelului" (3Rg. 20,23 LXX = TM 1Rg. 21,23).

9,11 „E bine?": *litt.* „E pace?"; semitism frecvent. ♦ „apucat": gr. ἐπίλημπτος, care înseamnă şi „epileptic"; gărzile îşi dau seama după îmbrăcăminte şi gesturi că omul e profet, de unde şi dispreţul lor suveran pentru el. Iu le răspunde gărzilor pe acelaşi ton, aparent batjocoritor, ca şi cînd nu s-ar fi întâmplat nimic ieşit din comun.

9,13 Aşternerea hainelor la picioarele lui Iu era gestul supremei devoţiuni. *Cf.* Mt. 21,7 la intrarea Mântuitorului în Ierusalim. ♦ „la capul treptelor": gr. ἐπὶ γαρεμ τῶν ἀναβαθμῶν; γαρεμ este o transcriere a ebr. *gerem*, „însuşi", „chiar", expresia fiind tradusă conjectural *en haut des degrès* (TOB), *à même des degrès* (BJ), iar pentru LXX *on the top of the stairs* (Brenton).

rege!" 14 Şi Iu, fiul lui Iosaphat, fiul lui Namessi, s-a întors împotriva lui
Ioram – iar acest Ioram stătea de pază în Remmothul Galaadului, el şi
întregul Israel, dinaintea lui Azael, regele Siriei, 15 şi regele Ioram se întor-
sese în Iezrael să-şi lecuiască rănile pe care i le făcuseră sirienii pe când se
războia el cu Azael, regele Siriei – şi Iu a spus: „Dacă sufletul vostru se află
alături de mine, nu lăsaţi vreun fugar să iasă din oraş, să meargă şi să dea de
veste în Iezrael!" 16 Şi Iu a încălecat şi a pornit şi a coborât spre Iezrael,
căci Ioram, regele lui Israel, îşi lecuia în Iezrael săgetăturile pe care i le
făcuseră araminii la Rammath, în bătălia cu Azael, regele Siriei; căci el era
voinic şi un bărbat zdravăn; şi Ochozias, regele lui Iuda, coborâse să îl vadă
pe Ioram. 17 Şi straja s-a urcat în turnul din Iezrael şi a văzut pulberea [ridi-
cată] de Iu, care se apropia, şi a zis: „Văd pulbere." Şi Ioram a zis: „Ia un
călăreţ şi trimite-l în întâmpinarea lor, să întrebe: «Cu pace [vii]?»" 18 Şi
călăreţul a pornit în întâmpinarea lor şi a zis: „Aşa spune regele: «Cu pace
[vii]?»" Şi Iu a spus: „Ce ai tu cu pacea? Treci dinapoia mea!" Şi straja a
dat de veste, zicând: „Solul a mers până la ei şi nu s-a mai întors." 19 Şi
[Ioram] a trimis un al doilea călăreţ şi [acela] a mers la el şi i-a zis: „Aşa
spune regele: «Cu pace [vii]?»" Şi Iu a spus: „Ce ai tu cu pacea? Treci
dinapoia mea!" 20 Şi straja a dat de veste, zicând: „A mers până la ei şi nu
s-a mai întors; iar cel care mână aduce cu Iu, fiul lui Namessi, căci goneşte
bezmetic." 21 Şi Ioram a spus: „Înhamă!" Şi a înhămat carul. Şi au plecat Ioram,
regele lui Israel, şi Ochozias, regele lui Iuda, fiecare în carul său, şi au ieşit
în întâmpinarea lui Iu şi l-au găsit în câmpul lui Nabuthai, iezraelitul. 22 Şi a

---

9,14 Verset recapitulativ: Iu se întoarce împotriva lui Ioram, în timpul campaniei din Remmoth. Gr. φυλάσσω, „a sta de pază", aici în forma de imperfect ἐφύλασσεν, se referă la contextul general al campaniei antisiriene conduse de Ioram şi nu la prezenţa nemijlocită a acestuia din urmă la Remmoth. Suveranul se afla de fapt la Iezrael, ca să-şi vindece rănile primite (*cf.* 4Rg. 8,29).

9,16 În TM, versetul e mult mai scurt: „Iehu s-a suit în car şi a pornit spre Yezreel. Yoram era acolo bolnav şi Ahazia, regele lui Iuda, coborâse să-l vadă pe Yoram." ♦ „araminii", *i.e.* sirienii.

9,17-20 Turnul de observaţie din Iezrael, oraş situat la o altitudine apreciabilă faţă de Valea Iordanului, trebuie să fi avut o deschidere estică impresionantă. Străjerul vede până departe, spre Iordan, de unde se apropie Iu. Naraţiunea este perfect gradată: străjerul vede la început un nor de praf, pentru ca apoi să-l distingă pe Iu.

9,17 „pulberea": TM are „o ceată".

9,22 „desfrânările": gr. αἱ πορνεῖαι pot fi înţelese şi la propriu, dar pot desemna şi diversele practici idolatre la care s-a dedat Izabela.

fost aşa: de cum l-a văzut Ioram pe Iu, a zis: „Cu pace [vii], Iu?" Şi Iu a
răspuns: „Care pace? Mai [sunt] încă desfrânările Iezabelei, maică-ta, şi
vrăjile ei cele multe!" 23 Şi Ioram şi-a întors mâinile să fugă şi i-a zis lui
Ochozias: „Trădare, Ochozias!" 24 Şi Iu şi-a încordat mâna pe arc şi l-a lovit
pe Ioram între umeri, şi săgeata i-a trecut prin inimă; şi el s-a prăbuşit în
genunchi. 25 Şi Iu a spus către Badecar, al treilea [în rang dintre oamenii]
săi: „Aruncă-l în ogorul lui Nabuthai, iezraelitul; căci ne aducem aminte
cum, pe când eu şi cu tine eram în car dinapoia lui Achaab, tatăl lui,
Domnul a aruncat asupră-i această povară, zicând: 26 «Am văzut ieri sângele
lui Nabuthai şi sângele fiilor lui», a spus Domnul, «şi îl voi răzbuna în ogorul
acesta», a spus Domnul; şi acum, ridică-l şi aruncă-l în ogor, după vorba
Domnului." 27 Şi Ochozias, regele lui Iuda, a văzut şi a fugit pe drumul spre
Baithanga, iar Iu l-a urmărit şi a spus: „Şi pe acesta!" Şi l-a lovit în car, pe
când urca spre Gai, adică Ieblaam, şi [Ochozias] a fugit la Mageddo şi a
murit acolo. 28 Şi slujitorii săi l-au pus în car şi l-au dus la Ierusalim şi l-au
înmormântat în mormântul lui, în cetatea lui David. 29 Şi în anul al unspre-
zecelea al lui Ioram, regele lui Israel, ajunsese rege Ochozias peste Iuda.

30 Şi Iu a mers la Iezrael; iar Iezabel a auzit şi s-a sulemenit la ochi şi s-a
împodobit la păr şi s-a uitat în jos pe fereastră. 31 Şi Iu a intrat în cetate şi
[ea] a spus: „Cu pace [vii], Zambri, ucigaşul domnului tău?" 32 Şi el şi-a

---

9,25 „povară": gr. λῆμμα: *litt.* „ceea ce se ia"; „profit", „sarcină", „povară" traduce ebr. *maśā'* cu acelaşi sens, dar care înseamnă şi „mesaj, oracol".

9,27 Episodul fugii lui Ochozias este controversat pentru că traseul prezentat aici nu coincide cu cel de la 2Par. 22,9, unde se spune că oamenii lui Iu l-au prins pe Ochozias în Samaria, după care l-au dus la stăpânul lor. Unii comentatori moderni (Wesley) au comparat şi au pus la un loc cele două variante. Rezultatul a fost un scenariu verosimil: Ochozias pleacă de lângă Iezrael, trece prin Ieblaam (3Rg. 27), unde e rănit, încearcă o diversiune şi se îndreaptă spre Mageddo (3Rg. 27), în nord, apoi coboară spre sud, în Samaria (2Par. 22,9), unde este prins şi readus la Mageddo (3Rg. 27), în faţa lui Iu (2Par. 22,9), care îl omoară (3Rg. 27; 2Par. 22,9).

9,28 După „în mormântul lui", TM adaugă „cu părinţii lui".

9,30 Obiceiul femeilor de a se farda era răspândit în tot Orientul. Fardurile pentru ochi se obţineau dintr-o pulbere neagră de antimoniu sau de plumb amestecată în uleiuri speciale. Efectul scontat era ca ochii să pară mai mari (JFB).

9,31 Iezabel face aluzie la episodul asasinării regelui Ela de uzurpatorul Zambri (3Rg. 16,9-13), care a domnit apoi doar o săptămână.

9,32 „Cine eşti tu? Coboară la mine!": TM are „Cine este cu mine? Cine?" ♦ „doi": TM are „doi-trei".

ridicat fața înspre fereastră, a văzut-o și a zis: „Cine ești tu? Coboară la
mine!" Și doi eunuci priveau [și] ei în jos, spre el; 33 iar el le-a spus: „Az-
vârliți-o!" Și au azvârlit-o, iar sângele ei a împroșcat zidul până dinaintea
cailor: și ei au călcat-o. 34 Și Iu a intrat și a mâncat, și a băut, și a zis:
„Îngrijiți-vă de blestemata aceea și îngropați-o, căci este fiică de rege." 35 Și
s-au pornit să o îngroape, dar n-au mai găsit din ea decât țeasta, picioarele și
palmele mâinilor. 36 Și s-au întors și i-au dat de știre, și el a spus: „Cuvântul
Domnului, pe care l-a grăit prin robul Său, Ilie Thesbitul, zicând: «În ogorul
lui Iezrael câinii vor mânca din carnea Iezabelei; 37 și va fi leșul Iezabelei ca
gunoiul pe fața câmpului, în ogorul lui Iezrael, încât să nu se mai poată
spune: 'Aceasta e Iezabel'.»"

10 1 Achaab avea șaptezeci de fii în Samaria. Și Iu a scris o scrisoare și a
trimis-o în Samaria, la mai-marii Samariei și la bătrâni și la cei ce se îngri-
jeau de fiii lui Achaab, spunând: 2 „Chiar acum, când ajunge cartea aceasta
la voi, cu voi [sunt] fiii domnului vostru și cu voi [sunt] carul și caii și cetățile
puternice și armele: 3 vedeți-l pe cel [mai] bun și drept dintre fiii stăpânului
vostru și puneți-l pe tronul tatălui său și luptați-vă pentru casa domnului
vostru." 4 Și s-au înspăimântat foarte și au spus: „Iată, doi regi nu au putut
sta dinaintea lui: cum să stăm noi?" 5 Și cei care [aveau în grijă] casa și cei
care [aveau în grijă] cetatea și bătrânii și cei ce se îngrijeau [de fii] au trimis
la Iu, zicând: „Slujitorii tăi suntem și câte ne spui să facem, le vom face; nu
ne vom pune nici un rege, ci vom face ce este bun în ochii tăi." 6 Și le-a
scris a doua scrisoare, zicând: „Dacă voi sunteți cu mine și ascultați de
glasul meu, luați capetele bărbaților, fiii stăpânului vostru, și aduceți-mi[-le]

9,34 Iu insistă să o numească pe Iezabel „fiică de rege" (era fiica regelui Etbaal din Tyr), și nu soție de rege (fusese soția regelui blestemat Achaab). Numai în această calitate merita să fie înmormântată.

10,1 Cei șaptezeci de fii (*i.e.* urmași) ai lui Achaab se adunaseră la Samaria fie înaintea campaniei lui Ioram la Remmothul Galaadului, fie după izbucnirea revoltei lui Iu, ca refugiați din diverse cetăți unde nu puteau fi bine apărați. ♦ „mai-marii Samariei": în TM se spune că Iehu le-ar fi scris în Samaria căpeteniilor din Iezrael. Versiunea LXX este mai coerentă din punct de vedere istoric. Așa cum reiese din 4Rg. 10,6, Iu își stabilise cartierul general la Iezrael.

10,5 „cei care [aveau în grijă] casa": gr. οἱ ἐπὶ οἴκου; TM vorbește de „căpetenia casei", în timp ce LXX folosește pluralul. E vorba despre intendenții palatului regal din Samaria.

10,6 „acei [oameni] înstăriți": gr. ἁδροὶ, în acest context se referă nu numai la situația materială prosperă a sponsorilor regali, ci și la statutul social preeminent al acestora.

mâine pe vremea asta, la Iezrael." Şi fiii regelui erau şaptezeci de bărbaţi:
acei [oameni] înstăriţi din cetate îi hrăneau. 7 Şi a fost aşa: când a ajuns
scrisoarea la ei, i-au luat pe fiii regelui şi i-au înjunghiat – şaptezeci de
bărbaţi – şi le-au pus capetele în coşuri şi i le-au trimis aceluia la Iezrael.
8 Şi solul a mers şi i-a vestit, zicând: „Au adus capetele fiilor regelui"; şi
[el] a zis: „Puneţi-le în două grămezi dinaintea uşii de la poartă, până dimi-
neaţă." 9 Şi s-a făcut dimineaţă şi [Iu] a ieşit şi a stat la poarta cetăţii şi a
spus către tot poporul: „Voi sunteţi drepţi: iată, eu m-am ridicat împotriva
domnului meu şi l-am omorât; dar pe aceştia toţi cine i-a lovit? 10 Vedeţi
acum că nu cade nimic la pământ din cuvântul Domnului, din ce a rostit
Domnul asupra casei lui Achaab; căci Domnul a împlinit tot ce a grăit prin
robul Său Ilie." – 11 Şi Iu i-a lovit pe toţi cei ce mai rămăseseră din casa lui
Achaab în Iezrael şi pe toţi cei înstăriţi din preajma lui şi pe cunoscuţii lui şi
pe preoţii lui, până n-a mai rămas nici urmă.

12 Şi s-a ridicat şi a pornit spre Samaria. Şi a trecut pe la Baithacadul
păstorilor în drumul său, 13 şi Iu i-a găsit acolo pe fraţii lui Ochozias, regele
lui Iuda, şi le-a zis: „Cine sunteţi voi?" Şi au răspuns: „Noi [suntem] fraţii
lui Ochozias şi mergem să le dăm bineţe fiilor regelui şi fiilor reginei." 14 Şi
a zis: „Luaţi-i vii!"; şi i-au luat vii. Şi i-au înjunghiat la Baithacad – patru-
zeci şi doi de bărbaţi, nici unul nu a mai rămas dintre ei. 15 Şi a pornit de
acolo şi l-a găsit în drum pe Ionadab, fiul lui Rechab, [ieşit] în întâmpinarea
lui, şi [acela] l-a binecuvântat. Şi Iu i-a spus: „Oare este inima ta cinstită faţă

10,9-10 Discursul lui Iu în faţa porţilor din Iezrael îi legitimează acţiunea sângeroasă împotriva urmaşilor lui Achaab. Invocând justiţia divină, revelată în profeţia lui Ilie, Iu îşi câştigă poporul şi face aluzie la viitoarea exterminare a fidelilor dinastiei omride, inclusiv a aliaţilor iudei ai acesteia (4Rg. 10,13-14). ♦ „acum": gr. αφφω transcrie ebr. *'ēphō'*, „acum, atunci, aşadar".

10,13 „fraţii lui Ochozias, regele din Iuda": este vorba fie de fiii nelegitimi ai lui Ioram, fie de urmaşii fiilor legitimi ai acestuia, adică nepoţii lui Ochozias. Cea de-a doua variantă este mai plauzibilă, dacă se ia în considerare afirmaţia de la 2Par. 22,1 conform căreia toţi fiii lui Ioram, în afară de Ochozias, au fost ucişi în raidul arabilor şi alimazonilor. Episodul uciderii „fraţilor lui Ochozias" este amintit şi la 2Par. 22,8.

10,15 Ionadab „fiul lui Rechab" a fost un chenit (*cf.* 1Par. 2,55) care a interzis clanului său să practice sedentarismul agrar (Ier. 35,6 TM şi *passim*), în amintirea rătăcirii evreilor prin pustie. ♦ „l-a binecuvântat": În LXX subiectul este Ionadab, iar în TM, Iehu. ♦ Strângerea mâinii era gestul simbolic care pecetluia o alianţă, un pact. Iu încheie o înţelegere cu Ionadab, simbol al fidelităţii iahviste, pentru a întări, în ochii poporului, legitimitatea represaliilor sale împotriva dinastiei omride.

de inima mea, aşa cum este inima mea faţă de inima ta?" Şi Ionadab i-a răs-
puns: „Este." Şi Iu i-a spus: „Dacă este, atunci dă-mi mâna." Şi i-a dat mâna
şi l-a urcat alături de el în car 16 şi i-a spus: „Hai cu mine şi priveşte la râvna
mea pentru Domnul Sabaoth." Şi l-a aşezat în carul său. 17 Şi a intrat în Samaria
şi i-a lovit pe toţi cei din [casa lui] Achaab, câţi mai rămăseseră în Samaria,
până ce a stârpit-o, după vorba Domnului, pe care o grăise către Ilie.
18 Şi Iu a adunat tot poporul şi le-a spus: „Achaab i-a slujit lui Baal puţin,
dar Iu îi va sluji mult." 19 Şi acum, pe toţi profeţii lui Baal, pe toţi slujitorii
lui şi pe preoţii lui chemaţi-i la mine, nimeni să nu lipsească, pentru că voi
aduce jertfă mare lui Baal; oricine va lipsi îşi va pierde viaţa." Dar Iu a
făcut aşa cu viclenie, ca să-i nimicească pe slujitorii lui Baal. 20 Şi Iu a spus:
„Închinaţi o sărbătoare lui Baal", iar ei au dat de veste. 21 Şi Iu a trimis
[soli] în tot Israelul, zicând: „Acum [să vină] toţi slujitorii lui Baal şi toţi
preoţii lui şi toţi profeţii lui – nici unul să nu lipsească, pentru că voi face
jertfă mare; oricine va lipsi îşi va pierde viaţa." Şi au venit toţi slujitorii lui
Baal, şi toţi preoţii lui, şi toţi profeţii lui; nimeni n-a mai rămas care să nu
fie de faţă. Şi au intrat în casa lui Baal şi s-a umplut casa lui Baal de la un
capăt la altul. 22 Şi Iu i-a spus celui care era în casă mai-mare peste veş-
minte: „Aduceţi veşminte pentru toţi slujitorii lui Baal"; şi mai-marele
veşmintelor le-a adus. 23 Şi Iu a intrat cu Ionadab, fiul lui Rechab, în casa
lui Baal şi le-a spus slujitorilor lui Baal: „Cercetaţi şi vedeţi dacă este
printre voi [vreunul] dintre slujitorii Domnului, ori numai şi numai slujitorii
lui Baal." 24 Şi a intrat să aducă jertfele şi arderile de tot. Iar Iu îşi rânduise
afară optzeci de bărbaţi şi le spusese: „Oricine scapă dintre bărbaţii pe care
eu vi-i dau pe mână – va fi viaţă pentru viaţă." 25 Şi a fost aşa: când a sfârşit

---

10,16 „Sabaoth" nu apare aici în TM.

10,20 „Închinaţi o sărbătoare lui Baal": gr. Ἁγιάσατε ἱερείαν τῷ Βααλ; termenul ἱερεία are sensul de „jertfă", „sărbătoare" (LSJ).

10,21 TM nu repetă mesajul încredinţat solilor.

10,22 „mai mare peste veşminte": gr. μεσθααλ, reluat la sfârşit cu στολιστής. Aceste „veşminte" (ἐνδύματα) erau mantiile albe de in pe care le purtau preoţii lui Baal în timpul sacrificiilor. Se păstrau în garderoba templului şi erau împărţite numai la sărbători (JFB).

10,24 „va fi viaţă pentru viaţă" traduce literal expresia ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἀντὶ ψυχῆς αὐτοῦ. Iu îşi ameninţă oamenii de încredere că vor plăti cu viaţa pentru fiecare preot al lui Baal neomorât.

10,25 „pedestraşilor" traduce aici gr. παρατρέχοντες, *litt.* „cei care aleargă alături". De fapt, e vorba despre un un corp de armată aflat mereu în imediata apropiere a regelui din

de adus arderea de tot, Iu le-a zis pedestraşilor şi căpeteniilor: „Intraţi şi
izbiţi-i pe toţi, nici unul să nu scape dintre ei"; şi i-au trecut prin ascuţişul
sabiei, iar pedestraşii şi căpeteniile i-au aruncat afară şi au pornit spre ceta-
tea casei lui Baal. [26] Şi au adus stâlpul lui Baal şi i-au dat foc. [27] Şi au culcat
la pământ stâlpii lui Baal şi au dărâmat casa lui Baal şi au rânduit-o să fie
latrină până în ziua de astăzi.

[28] Şi Iu l-a stârpit pe Baal din Israel; [29] numai că Iu nu s-a îndepărtat de
păcatele lui Ieroboam, fiul lui Nabat, cel care îl dusese în păcat pe Israel –
junincile de aur [se aflau încă] în Baithel şi în Dan. [30] Şi Domnul i-a spus
lui Iu: „Pentru câte ai împlinit tu bine, ce era drept în ochii Mei, şi toate câte
erau în inima Mea, ce ai împlinit împotriva casei lui Achaab – [pentru
acestea] fiii tăi, până la al patrulea neam, vor şedea pe tronul lui Israel."
[31] Dar Iu nu s-a îngrijit să umble în legea Domnului Dumnezeului lui Israel
din toată inima sa, nu s-a îndepărtat de păcatele lui Ieroboam, fiul lui Nabat,
care-l dusese în păcat pe Israel. [32] În zilele acelea, Domnul a început să taie
părţi din Israel şi Azael i-a lovit, în tot hotarul lui Israel, [33] de la Iordan,
spre răsărit, tot ţinutul Galaadului lui Gad şi al lui Ruben şi al lui Manase,
de la Aroer, care este pe malul pârâului Arnon, şi Galaadul şi Basanul. [34] Şi
celelalte fapte ale lui Iu şi toate câte le-a săvârşit şi toată domnia lui şi bătă-
liile pe care le-a purtat nu sunt scrise ele oare în Cartea cronicilor regilor lui

---

Israel, un fel de gardă pretoriană. ♦ „căpeteniilor": gr. τριστάτης traduce ebr. *ṣālīš*, „aghiotant": *litt.* „al treilea [din carul regal]". *Cf.* şi nota 7,2. ♦ „cetatea casei lui Baal", desemna un complex de clădiri anexe templului, probabil fortificat. O altă interpretare o oferă Wesley, care crede că termenul „cetate" este folosit metonimic, pentru a descrie mulţimea de construcţii anexe templului.

10,29 Iu nu îşi putea permite să încurajeze practicarea cultului lui YHWH: aceasta ar fi presupus recunoaşterea preeminenţei politice şi religioase a Ierusalimului, fapt care ar fi pus în discuţie legitimitatea Regatului de Nord ca entitate statală. Iu reia practicile cultice impuse de Ieroboam, întărind astfel, simbolic, independenţa regatului Israel faţă de Iuda. ♦ „junincile": TM are „viţeii". ♦ Aprecierea asupra domniei este diferită în 10,29 şi 31 faţă de 10,30: dacă în acest ultim verset iahvismul lui Iu este lăudat fără rezerve, celelalte două poartă amprenta istoriografului deuteronomist; profetul Osea va rosti un oracol de condamnare a cruzimii acestuia (Os. 1,4).

10,33 „Galaadul lui Gad": gr. Γαλααδ τοῦ Γαδδι. Galaad este numele generic al regiunii transiordaniene locuite, de la sud la nord, de triburile lui Ruben, Gad şi o jumătate din cel al Manase. Galaadul propriu-zis este o regiune deluroasă, delimitată la nord de râul Yarmuk şi la sud de linia Hesbon-Marea Moartă. La sud de Galaadul propriu-zis se întinde, până la valea Arnonului, un podiş fertil, considerat ca fiind un apendice al Galaadului propriu-zis. La nord de râul Yarmuk se întindea Basanul (DB, *s.v.* „Galaad", pp. 475-476).

Israel? [35] Şi s-a culcat Iu lângă părinţii săi şi l-au înmormântat în Samaria; şi în locul lui a domnit Ioachas, fiul său. [36] Şi zilele cât a fost Iu rege peste Israel, în Samaria, [au însemnat] douăzeci şi opt de ani.

11 [1] Gotholia, mama lui Ochozias, a văzut că fiii ei au murit şi a nimicit toată sămânţa regească. [2] Însă Iosabea, fiica regelui Ioram, sora lui Ochozias, l-a luat pe Ioas, fiul fratelui ei, şi l-a răpit din mijlocul fiilor regelui, care erau daţi morţii; pe el şi pe doica lui i-a ascuns de Gotholia în cămara paturilor; şi nu a fost dat morţii. [3] Şi a rămas cu ea, în Casa Domnului, ascuns, vreme de şase ani; iar Gotholia a fost regină peste ţară. [4] Într-al şaptelea an, preotul Iodae a trimis de i-a chemat pe sutaşi, pe Chorri şi pe Rasim, şi i-a adus la el, în Casa Domnului; şi i-a legat cu legământul Domnului şi i-a jurat dinaintea Domnului şi Iodae li l-a arătat pe fiul regelui [5] şi le-a poruncit, zicând: „Aceasta este fapta pe care o veţi înfăptui: o treime dintre voi să intre de sabat şi să străjuiţi bine casa regelui, în pridvor; [6] o treime la poarta drumurilor şi o treime la poarta din spatele pedestraşilor: străjuiţi bine casa! [7] Două

11,1 Gotholia a încercat să-i omoare pe toţi urmaşii lui Ioram, născuţi de concubinele acestuia (*i.e.* „toată sămânţa regească"), ca să-şi exercite în continuare puterea pe care o deţinuse ca regină-mamă, în timpul domniei fiului ei Ochozias (2Par. 22,3). ♦ „fiii": TM are „fiul". ♦ „a nimicit": TM are „s-a pus să nimicească".

11,2 Iosabea (sau Iosabeth la 2Par. 22,11) era fiica regelui Ioram, dar nu şi a reginei Gotholia. Prin urmare, era numai o soră vitregă a regelui Ochozias. ♦ „cămara paturilor": gr. τὸ ταμιεῖον τῶν κλινῶν, era o anexă a Templului în care erau găzduiţi preoţii de serviciu şi de care se ocupa numai marele preot, Iodae. Camera era destul de mică şi servea şi ca depozit de perne, saltele, draperii, fiind un loc ideal de ascunzătoare (JFB, Wesley).

11,4 Gotholia a domnit şase ani, adică între cca 842/841 şi 835 î.H. Prin urmare, cu acest verset, ne plasăm în 835 î.H. ♦ „Chorri" transcrie ebr. *kārī* „carieni", mercenari dintr-o zonă a Asiei Mici, iar „Rasim" transcrie ebr. *rāṣīm*, „alergători"; aceştia, împreună cu carienii, formau, în acea vreme, garda personală a regelui. În LXX apar ca antroponime. TM are „pe sutaşii carienilor şi ai alergătorilor".

11,6 „poarta drumurilor", gr. ἡ πύλη τῶν ὁδῶν: TM are *ṣa'ar* („poarta") *Sūr*. ♦ „poarta din spatele pedestraşilor", gr. ἡ πύλη ὀπίσω τῶν παρατρεχόντων, numită la 11,19 „poarta pedestraşilor" era poarta de pe latura sudică a Templului, utilizată de „garda pretoriană" din Iuda (JFB).

11,7 „cei care ies [din Templu] sâmbătă" erau leviţii şi preoţii care ieşeau din serviciul săptămânal. Dintre aceştia, două cete (gr. χεῖρες: *litt.* „mâini") a trebuit să rămână, ca să-l apere pe Ioas, copilul neproclamat încă oficial rege, dar numit deja astfel în mediile preoţeşti.

cete dintre voi, toți cei care ies [din Templu] sâmbătă, să stea de strajă la
Casa Domnului dinaintea regelui; 8 să faceți roată în jurul regelui, fiecare
bărbat cu arma în mână și oricine va pătrunde în rânduri va muri." Și au fost
cu regele, când ieșea și când intra. 9 Și sutașii le-au împlinit pe toate câte le
poruncise Iodae cel înțelept, și fiecare și-a luat oamenii, cei care intrau de
sabat la un loc cu cei care ieșeau de sabat; și au mers la preotul Iodae. 10 Și
preotul le-a dat sutașilor sulițele și scuturile regelui David, care se aflau în
Casa Domnului. 11 Și pedestrașii au stat, fiecare bărbat cu arma în mână, de
la colțul din dreapta al casei până la colțul din stânga al casei, pe lângă altar
și casă, roată în jurul regelui. 12 Și a trimis [Iodae] după fiul regelui și i-a
dat diadema și mărturia și l-a făcut rege și l-a uns, și au bătut din palme și
au strigat: „Trăiască regele!" 13 Iar Gotholia a auzit larma celor ce alergau
din mulțime și a intrat la mulțime, în Casa Domnului. 14 Și s-a uitat și iată:
regele stătea în picioare, după rânduială, lângă stâlp, iar cântăreții și trâmbi-
țașii erau în fața regelui și tot poporul țării se veselea și suna din trâmbițe;
atunci Gotholia și-a sfâșiat veșmintele și a strigat: „Uneltire! Uneltire!" 15 Și
Iodae, preotul, le-a poruncit sutașilor care erau mai-mari peste oaste și le-a
spus: „Duceți-o afară din rânduri, iar cel ce va ieși în urma ei cu moarte de
sabie să moară!" Căci preotul a spus: „Să nu moară în Casa Domnului!" 16 Și
au pus mâna pe ea și [ea] a intrat pe la intrarea cailor în casa regelui și acolo

---

11,8 „rânduri": gr. σαδηρωθ transcrie ebr. *s^e dhērōth*, „rânduri", „șiruri", „posturi de gardă". La fel și la 11,15. ♦ „Și au fost cu regele, când ieșea și când intra": TM are (în continuarea poruncii) „și să fiți cu regele când iese și când intră".

11,9 „Iodae cel înțelept": TM are „*Y^e hōyādhā'* preotul".

11,10 „sulițele": gr. σειρομάστας: *litt.* „lănci zimțate" (pasajul paralel de la 2Par. 23,9 are μαχαίρας, „săbii"). TM are singularul. Se presupune că ar fi arma pe care David i-a luat-o lui Goliat (1Rg. 21,10). ♦ „scuturile": gr. τρισσοί, *litt.* „întreiți"; traducătorii citesc ebr. *ȘLȘ*, „trei", în loc de *ȘLṮ*, „scut".

11,12 „diadema": la 2Par 23,11, LXX are βασίλειον, „diademă, coroană", față de ebr. *nēzer*, cu același sens, transliterat aici νεζερ. ♦ „mărturia": gr. τὸ μαρτύριον, ebr. *'ēdhōth* (pl.); este vorba fie de un sul conținând textul celor două table ale Decalogului (*cf.* Ex. 25,16), fie de un document conținând clauzele legământului între Domnul și casa lui David sau un text al dreptului regal (1Rg. 10,25). ♦ Detaliul aplauzelor nu este prezent la 2Par. 23,11.

11,14 „cântăreții": TM are „căpeteniile".

11,15 „afară din rânduri": în același context, 2Par. 23,14 are ἐκ οἴκου, „din casa [Domnului]", expresie prin care se înțelegea și incinta sacră a Templului care nu trebuia profanată cu sânge omenesc.

a fost dată morții. 17 Și Iodae a încheiat legământ între Domnul și rege și
popor: să-i fie popor Domnului; și [tot așa] între rege și popor. 18 Și tot
poporul țării s-a dus la casa lui Baal și au dărâmat-o, și i-au sfărâmat de tot altarele și chipurile, iar pe Matthan, preotul lui Baal, l-au omorât în fața
altarelor; și preotul a pus străjeri în Casa Domnului. 19 Și i-a luat pe sutași,
și pe Chorri și pe Rasim, și tot poporul țării și l-au scos pe rege din Casa Domnului; și a intrat pe poarta pedestrașilor în casa regelui și l-au așezat pe
tronul regilor. 20 Și s-a bucurat tot poporul țării și cetatea a avut parte de liniște; iar pe Gotholia au dat-o morții cu sabia în casa regelui.

12 1 Ioas era de șapte ani când a început să domnească. 2 Ioas a ajuns
rege în anul al șaptelea al lui Iu și a domnit în Ierusalim vreme de patruzeci de ani, iar numele mamei sale era Abia din Bersabea. 3 Și Ioas a făcut ce era
drept în ochii Domnului, în toate zilele cât l-a luminat preotul Iodae; 4 numai
că nu a stricat înălțimile, căci acolo poporul încă mai aducea jertfe și ardea tămâie pe înălțimi.
5 Și Ioas le-a spus preoților: „Toți banii pentru cele sfinte care sunt aduși în Casa Domnului, bani de prețuire – căci fiecare aduce bani de prețuire – toți banii pe care se întâmplă să-i aducă omul după inima sa în Casa Domnului 6 să

11,17 Versetul de față vorbește despre două legăminte: unul religios și unul civil. Primul era o reînnoire a legământului dintre Dumnezeu și poporul lui Israel (Ex. 24; Deut. 4,6 și 27,9), al doilea era o convenție încheiată între rege și popor, prin care suveranul se angaja să-și conducă supușii după legea lui Dumnezeu, iar poporul se obliga să i se supună regelui, în calitatea acestuia de uns al Domnului. Pasajul corespondent de la 2Par. 23,16 este mai puțin clar în privința celor două jurăminte.

12,1 Ioas a fost al optulea rege al lui Iuda (cca 836-800 î.H.), fiul lui Ochozias. După unii comentatori (DB, *s.v.* „Ioas[2]", p. 591), cifra rotundă de patruzeci de ani de domnie pare să includă și cei șase ani ai Gotholiei.

12,4 Ritualurile de pe înălțimi, de sorginte canaaneană, erau atât de adânc intrate în obiceiurile comunitare, încât nici cei mai puternici și mai autoritari suverani nu au reușit să le desființeze (*cf.* de ex. 3Rg. 3,23; 11,5; 12,31).

12,5 Ioas instituie, pentru repararea templului, trei tipuri de taxe: 1) τὸ εἰσοδιαζόμενον: *litt.* „cel care este adus", impozit anual obligatoriu care, conform preceptelor de la Ex. 30,13, însemna o jumătate de siclu sau în LXX o didrahmă; 2) banii prețuirii (ἀργύριον συντιμήσεως), care reprezentau o sumă variabilă în funcție de starea materială a fiecăruia (*cf.* Lev. 27,1-8); 3) donații voluntare. ♦ Ioas li se adresează numai preoților pentru strângerea impozitelor, nu și leviților, ca în pasajul paralel de la 2Par. 24,5.

12,6 „din cele pe care le-a vândut": TM are „din partea celor pe care îi cunoaște"; aceeași diferență la 12,8. ♦ „stricăciune": gr. τὸ βεδεκ transcrie ebr. *bedheq*, „fisură, spărtură".

şi-i ia preoţii, fiecare din cele pe care le-a vândut, şi ei înşişi să dreagă stricăciunile Casei peste tot pe unde se găseşte o stricăciune.” 7 Şi a fost aşa: în douăzeci şi trei de ani din domnia lui Ioas preoţii nu au dres nici o stricăciune la Casă. 8 Şi regele Ioas i-a chemat pe preotul Iodae şi pe [ceilalţi] preoţi şi le-a spus: „De ce n-aţi dres stricăciunile Casei? Iar acum să nu mai luaţi banii din vânzările voastre, ci să-i daţi pentru stricăciunile Casei.” 9 Şi preoţii s-au învoit într-un glas să nu mai ia banii de la popor şi să nu se mai silească pentru stricăciunile Casei. 10 Şi preotul Iodae a luat o ladă şi i-a dat o gaură în capac şi a pus-o lângă altar în casa unui bărbat de-al Casei Domnului; iar preoţii care străjuiau uşa puneau [acolo] toţi banii pe care-i găseau în Casa Domnului. 11 Şi era aşa: când vedeau că sunt bani mulţi în ladă, veneau scribul regelui şi preotul cel mare şi adunau banii pe care îi găseau în Casa Domnului şi îi numărau. 12 Şi dădeau banii strânşi de acolo pe mâinile celor rânduiţi să facă lucrările, străjerii Casei Domnului, iar ei îi plăteau pe dulgheri şi pe meşterii care lucrau în Casa Domnului, 13 pe zidari şi pe pietrari, ca să-şi cumpere scânduri şi blocuri de piatră, pentru a drege stricăciunile din Casa Domnului, pentru toate câte erau de plată la Casă, astfel încât să o ducă la bun sfârşit; 14 numai că nu urmau să se facă pentru Casa Domnului nici uşi de argint, nici cuie, cupe şi trâmbiţe, nici un fel de vas de aur şi de argint, din banii aduşi în Casa Domnului, 15 pentru că le-au dat [toţi banii] celor ce făceau lucrări şi au dres din ei Casa Domnului. 16 Şi n-au cerut socoteală oamenilor cărora le dădeau banii pe mână ca să-i dea celor ce făceau lucrări, căci lucrau pe încredere. 17 Şi

---

12,10 „o ladă”: gr. κιβωτός. Pasajul corespondent de la 2Par. 24,8 oferă varianta sinonimică γλωσσόκομον, „ladă, cufăr”. ♦ „lângă altar”: gr. ιαμιβιν: TM are *'ēţel mizᵉbēah biyyāmīn bᵉbhō'-'īş bēyth YHWH*, „lângă altar, pe dreapta, când intră omul în Casa Domnului”. Traducătorul nu pare a fi înţeles textul ebr. şi, de aceea, a produs o frază obscură.

12,11-12 Inspecţiile pe care scribul regelui le făcea lăzii cu donaţii şi distribuţia destul de complicată a banilor (de la scrib la antreprenori, iar de la aceştia la meşteri) este indiciul că reparaţiile Templului au fost asumate în totalitate de monarh.

12,13 „astfel încât să o ducă la bun sfârşit”: nu apare în TM.

12,14 „uşi”: TM are *sippōth*, pluralul de la *saph*, „lighean, vas”, omonim cu *saph*, „prag”, de care se deosebeşte doar la forma de plural.

12,15 În pasajul paralel, 2Par. 24,14, este contrazisă informaţia furnizată aici: după terminarea lucrărilor de consolidare, antreprenorii restituie banii regelui, care le porunceşte să facă din aceştia şi vase, şi podoabe.

12,17 Taxele destinate întreţinerii preoţilor s-au plătit ca şi înainte, fără excepţie, dar sunt complet separate de donaţiile pentru consolidarea Templului.

banii [de la jertfa] pentru păcat şi banii [de la jertfa] pentru vină, care erau
aduşi în Casa Domnului, erau ai preoţilor.
18 Atunci s-a ridicat Azael, regele Siriei, şi a făcut război cu [cetatea]
Geth şi a pus stăpânire pe ea. Şi Azael şi-a pus în gând să urce la Ierusalim.
19 Şi Ioas, regele lui Iuda, a luat toate odoarele, câte le închinaseră Iosaphat,
şi Ioram, şi Ochozias, părinţii săi şi regii lui Iuda, şi cele închinate de el şi
tot aurul găsit în vistieria Casei Domnului şi a casei regelui şi le-a trimis lui
Azael, regele Siriei; şi acela s-a întors de la Ierusalim. 20 Şi celelalte fapte
ale lui Ioas şi toate câte le-a săvârşit, oare nu sunt scrise în Cartea cronicilor
regilor lui Iuda? 21 Şi s-au răzvrătit robii lui şi au pus la cale o uneltire şi
l-au lovit pe Ioas în casa Mallo, din Gaalla. 22 Şi Iezichar, fiul lui Iemuath,
şi Iezebuth, fiul lui Somer, robii lui, l-au lovit şi el a murit; şi l-au înmor-
mântat lângă părinţii lui, în cetatea lui David, şi în locul lui a ajuns rege
Amessias, fiul lui.

13 1 În al douăzeci şi treilea an în care Ioas, fiul lui Ochozias, domnea
peste Iuda, a ajuns rege Ioachas, fiul lui Iu, în Samaria, [şi a domnit]
şaptesprezece ani. 2 Şi a făcut ce este rău în ochii Domnului şi s-a luat după
păcatele lui Ieroboam, fiul lui Nabat, care l-a dus în păcat pe Israel, şi nu s-a
depărtat de ele. 3 Şi Domnul s-a pornit cu urgie împotriva lui Israel şi i-a dat
pe ei în mâna lui Azael, regele Siriei, şi în mâna Fiului-lui-Ader, fiul lui
Azael, în toate zilele [lor]. 4 Şi Ioachas s-a rugat feţei Domnului şi Domnul
l-a ascultat, căci a văzut strâmtorarea lui Israel, cum îi strâmtora regele Siriei.
5 Şi Domnul i-a dat izbăvire lui Israel şi el a ieşit de sub mâna regelui Siriei;

12,18 „Geth”: gr. Γεθ (ebr. *Gath*) era una dintre cele cinci cetăţi filistene principale. ♦ „şi-a pus în gând”: *litt.* „şi-a rânduit faţa”.

12,21 Nu este limpede unde a fost omorât regele Ioas. „Casa Mallo” (ebr. *Millo'*) se poate referi la construcţia lui Solomon (*cf.* nota 5,9 la 2Rg.).

13,1 Ioachas, fiul lui Iu, a fost al unsprezecelea rege al lui Israel şi a domnit aproximativ între 814 şi 798 î.H. A avut parte de o domnie agitată, aflându-se mereu în conflict cu sirienii lui Azael şi Ben-Hadad II.

13,3 „Fiul-lui-Ader, fiul lui Azael” (*cf.* nota 6,24) este în TM Ben-Hadad III, regele Siriei (cca 796-770 î.H.). Pe lângă sursa biblică, acest rege este amintit şi pe stela contemporană a lui Zakur, regele din Luash-Hamat (*cf.* Thomas D.W. [ed.], pp. 242-250, *apud* DB, *s.v.* „Ben-Hadad”[3], p. 140), împotriva căruia Ben-Hadad III a condus, fără succes, o coaliţie militară.

13,4 „s-a rugat feţei Domnului”: TM are „a nădăjduit la faţa lui YHWH”.

13,5 „Şi Domnul i-a dat izbăvire lui Israel” traduce καὶ ἔδωκεν κύριος σωτηρίαν τῷ Ισραηλ. Termenul σωτηρία, „izbăvire, mântuire, salvare”, are în TM un corespondent

şi fiii lui Israel au stat în corturile lor, ca mai înainte. 6 Numai că nu s-au
depărtat de păcatele casei lui Ieroboam, cel care l-a dus în păcat pe Israel, ci
au umblat [mai departe] în ele – chiar şi dumbrava [de închinare] a dăinuit
în Samaria. 7 Şi nu i-au mai rămas lui Ioachas [în] popor decât cincizeci de
călăreţi şi zece care şi zece mii de pedestraşi, căci îi nimicise regele Siriei
şi-i făcuse ca pulberea călcată în picioare. 8 Şi celelalte fapte ale lui Ioachas
şi toate câte le-a săvârşit şi vitejiile lui, oare nu sunt scrise în Cartea cronici-
lor regilor lui Israel? 9 Şi Ioachas s-a culcat lângă părinţii săi şi l-au
înmormântat lângă părinţii săi, în Samaria; şi în locul lui a ajuns rege Ioas,
fiul său.
10 În al treizeci şi şaptelea an al [domniei] lui Ioas, regele lui Iuda, a ajuns
rege peste Israel, în Samaria, Ioas, fiul lui Ioachas, [timp de] şaisprezece
ani. 11 Şi a făcut ce este rău în ochii Domnului; nu s-a depărtat de tot păca-
tul lui Ieroboam, fiul lui Nabat, care l-a dus în păcat pe Israel, ci a umblat în
el. 12 Şi celelalte fapte ale lui Ioas şi toate câte le-a săvârşit şi vitejiile pe
care le-a făcut [în războiul] cu Amessias, regele lui Iuda, oare nu sunt toate
scrise în Cartea cronicilor regilor lui Israel? 13 Şi s-a culcat Ioas lângă părin-
ţii lui şi Ieroboam s-a aşezat pe tronul lui, în Samaria, la fiii lui Israel.
14 Elisei s-a îmbolnăvit de boala de care a şi murit. Şi a mers la el Ioas,
regele lui Israel, şi a plâns dinaintea lui şi a zis: „Părinte, părinte, carul lui
Israel şi călăreţul lui!" 15 Şi Elisei i-a spus: „Ia un arc şi săgeţi!" Şi şi-a luat

---

concret *mōšīa'*, „salvator", trimiţând astfel la formularistica de sorginte deuteronomistă din Judecătorii. De fapt, sirienii aveau să fie înfrânţi de Ioas, urmaşul lui Ioachas.

13,6 „dumbrava [de închinare]": *cf.* nota 7,3-4 la 1Rg.

13,10 Ioas, fiul lui Ioachas, a fost al doisprezecelea rege al lui Israel şi a domnit între cca 800 şi 784 î.H. Este menţionat pe o stelă a lui Adad-Nirari III, regele Asiriei, datând din 796 î.H., în calitate de tributar, sub forma: *Iu'usu* (DB, *s.v.* „Ioas[5]", p. 591).

13,13 „la fiii lui Israel": aceasta este lecţiunea ediţiei Rahlfs; manuscrisele oferă aici variantele „fraţii", „regii". ♦ După „pe tronul lui", sfârşitul versetului în TM este *„Yō'āš* a fost îngropat în Samaria, cu regii lui Israel".

13,14 Elisei era la această dată foarte bătrân, trecuseră aproape şaizeci de ani de când devenise profet. O mare parte din activitatea lui e trecută sub tăcere, pentru că, de la ungerea lui Iu, care avusese loc cu patruzeci şi cinci de ani înainte ca Ioas să se urce pe tronul lui Israel, profetul nu mai este menţionat nicăieri.

13,15-18 În Orientul antic, declaraţiile de război se făceau prin tragerea unei săgeţi de către rege sau de către un crainic asupra ţării inamice. Gestul lui Ioas de a trage cu arcul are o dublă semnificaţie simbolică: el reprezintă o declaraţie de război adresată sirienilor şi o încercare a credinţei.

arc şi săgeţi. 16 Şi i-a spus regelui: „Pune mâna pe arc!" Şi Ioas a pus mâna
pe arc, iar Elisei şi-a aşezat mâinile peste mâinile regelui. 17 Şi a zis: „Deschide
fereastra dinspre răsărit!" Şi a deschis-o. Şi Elisei a spus: „Săgetează!" Şi a
săgetat. Şi a spus: „Săgeata izbăvirii întru Domnul şi săgeata izbăvirii de
Siria. Vei bate Siria în Aphec până la capăt." 18 Şi Elisei i-a spus: „Ia un
arc şi săgeţi!" Şi a luat. Şi i-a spus regelui lui Israel: „Trage în pământ!"
Şi regele a tras de trei ori şi s-a oprit. 19 Şi s-a mâhnit pentru el omul lui
Dumnezeu şi i-a spus: „Dacă ţinteai de cinci ori şi de şase ori, atunci ai fi
bătut Siria până la capăt; acum, vei bate Siria de trei ori." 20 Şi Elisei a
murit şi l-au înmormântat. Iar pâlcurile [de pradă ale] lui Moab au intrat în
ţară, la începutul anului. 21 Şi a fost aşa: înmormântau un om, când iată, au
văzut un pâlc şi l-au aruncat pe om în mormântul lui Elisei: de cum a atins
oasele lui Elisei, [omul] a fost viu şi s-a ridicat pe picioarele lui. 22 Şi Azael
l-a strâmtorat pe Israel în toate zilele lui Ioachas. 23 Dar Domnul s-a îndurat
de ei şi s-a milostivit de ei şi a privit înspre ei, pentru legământul Său cu
Avraam şi Isaac şi Iacob şi nu a voit Domnul să-i piardă şi nu i-a lepădat
dinaintea feţei Sale. 24 Şi Azael, regele Siriei, a murit, şi în locul lui a ajuns
rege Fiul-lui-Ader, fiul său. 25 Şi Ioas, fiul lui Ioachas, a luat iarăşi din mâna
Fiului-lui-Ader, fiul lui Azael, cetăţile pe care el le luase din mâna lui Ioachas,
tatăl lui, în război; de trei ori l-a bătut Ioas şi a întors cetăţile lui Israel.

14 1 În al doilea an al lui Ioas, fiul lui Ioachas, regele lui Israel, a ajuns
rege Amessias, fiul lui Ioas, regele lui Iuda. 2 Era de douăzeci şi cinci de ani
când a ajuns rege şi a domnit douăzeci şi nouă de ani în Ierusalim; numele
mamei sale era Ioadin din Ierusalim. 3 Şi a făcut ce este drept în ochii

---

13,17 Aphec (ebr. *'Aphēq*, de la *'^{a}peq[â]* „fortăreaţă") a fost identificat cu aşezarea actuală En-Gev, situată pe ţărmul estic al Mării Galileii.

13,20 Invazia moabită survenită imediat după moartea lui Elisei confirmă simbolic pierderea imensă suferită de Israel. Fără profetul Domnului, miracolul înfrângerii moabiţilor nu poate fi repetat.

13,24 Având în vedere că Azael l-a asuprit pe Israel în toate zilele lui Ioachas (4Rg. 13,22) şi că i-a supravieţuit regelui israelit, istoricii sunt de părere că Ben-Hadad III devine suveranul unic al Siriei în jurul anului 796 î.H.

14,1 Amessias, fiul şi succesorul lui Ioas, a fost al nouălea rege al lui Iuda, între 796 şi 767 î.H.

14,3 În pasajul paralel de la 2Par. 25,2 nu se face comparaţia cu David. Cronistul se mulţumeşte să constate că Amessias nu i-a slujit Domnului din toată inima.

Domnului, însă nu ca David, părintele său: în toate a făcut după cum făcuse
şi tatăl său, Ioas. 4 Numai că nu a desfiinţat înălţimile, căci poporul încă
aducea jertfe şi ardea tămâie pe înălţimi. 5 Şi a fost aşa: când domnia s-a
statornicit în mâna lui, i-a lovit pe robii lui care-i loviseră tatăl; 6 dar pe fiii
celor care-l loviseră nu i-a dat morţii, aşa cum stă scris în cartea legilor lui
Moise, cum a poruncit Domnul, zicând: „Părinţii nu vor muri pentru fiii lor,
iar fiii nu vor muri pentru părinţii lor, ci fiecare va muri după păcatele sale."
7 El a lovit zece mii de edomiţi în Gaimele şi a luat cu război Petra şi i-a pus
numele Cathoel până în ziua aceasta. 8 Atunci Amessias a trimis soli la
Ioas, fiul lui Ioachas, fiul lui Iu, regele lui Israel, zicând: „Hai să ne vedem
faţă în faţă." 9 Şi Ioas, regele lui Israel, a trimis la Amessias, regele lui Iuda,
spunând: „Spinul din Liban a trimis la cedrul din Liban, zicând: «Dă-o pe
fiica ta de soţie fiului meu»; iar fiarele câmpului din Liban au trecut peste
spin şi l-au călcat. 10 Tu ai lovit şi ai bătut Idumeea şi te-ai semeţit în inima
ta; proslăveşte-te şezând la tine acasă, căci de ce să te avânţi spre răul tău?

14,5 *Cf.* 4Rg. 12,21. Faptul că Amessias i-a suprimat pe ucigaşii tatălui său abia după ce şi-a consolidat domnia ar putea sugera că cei doi complotişti se bucurau de un statut social important, probabil şi de susţinere politică. Tânărul rege nu i-a omorât şi pe urmaşii acestora (4Rg. 14,6), ascultând de porunca divină enunţată la Deut 24,16, dar probabil şi de teamă să nu stârnească o revoltă în urma masacrului.

14,6 Este reluat aici (aproape exact) Deut. 24,16. ♦ „cartea legilor": TM are „cartea Legii".

14,7 4Rg. nu insistă pe pregătirile de război ale lui Amessias: recrutarea armatei, tentativa de a angaja mercenari efraimiţi din Israel şi concedierea acestora. Despre acestea, mai pe larg în 2Par. 25,5-10. ♦ Gaimele (Γαμελε) are drept corespondent în 2Par. 25,11 „Valea Sării" (κοιλὰς τῶν ἁλῶν), ca şi în TM. Bătălia lui David împotriva edomiţilor s-a dat tot în acest loc (*cf.* 1Par. 18,21), plasat, conform tradiţiei, la SV de Marea Moartă, în apropierea masivelor de sare de la Jebel Usdum. ♦ Tradiţia greacă (LXX, Flavius Iosephus) a identificat Petra („piatră, stâncă"), capitala Edomului, cu Sela (ebr. *ṭēl*, „stâncă"), o fortăreaţă din Edom. La 2Par. 25,12, Cronistul adaugă că, după bătălie, Amassias a aruncat „de pe vârful râpii" (ἀπὸ τοῦ ἄκρου τοῦ κρημνοῦ) alţi zece mii de prizonieri edomiţi.

14,8 Recenta victorie asupra edomiţilor şi raidurile efraimiţilor din nord împotriva lui Iuda, episod trecut aici sub tăcere, dar relatat la 2Par. 25,13, l-au determinat pe Amessias să declare război regatului din nord.

14,9 „Spinul": gr. ακαν transcrie un cuvânt ebraic citit greşit. TM are *ḫōaḫ*, „spin, mărăcine". Tradiţia l-a identificat pe Amessias cu spinul, pe Ioas cu cedrul din Liban, iar fiarele câmpului cu armata israelită, gata să calce în picioare armata iudee. În sens general, fabula îşi decodează mesajul în versetul următor.

Vei cădea şi tu, şi Iuda după tine." [11] Dar Amessias nu l-a ascultat. Şi a
urcat regele lui Israel şi s-au văzut faţă în faţă, el şi Amessias, regele lui
Iuda, la Baithsamus din Iuda; [12] şi Iuda a fost alungat de la faţa lui Israel şi
a fugit fiecare la cortul lui. [13] Şi pe Amessias, fiul lui Ioas, fiul lui Ochozias,
regele lui Iuda, l-a prins Ioas, fiul lui Ioachas, regele lui Israel, la Baithsamus.
Şi a venit la Ierusalim şi a dărâmat zidul Ierusalimului, de la poarta lui
Efraim până la poarta din colţ – patru sute de coţi. [14] Şi a luat aurul şi argin-
tul, şi toate vasele pe care le-a găsit în Casa Domnului şi în vistieria casei
regelui, precum şi ostateci, şi s-a întors în Samaria. [15] Şi celelalte fapte ale
lui Ioas, câte le-a săvârşit în vitejia lui, cum s-a bătut cu Amessias, regele
lui Iuda, oare nu sunt scrise în Cartea cronicilor regilor lui Israel? [16] Şi s-a
culcat Ioas lângă părinţii săi şi a fost înmormântat în Samaria, lângă regii
lui Israel; şi în locul său a ajuns rege Ieroboam, fiul său. [17] Iar Amessias,
fiul lui Ioas, regele lui Iuda, a mai trăit după moartea lui Ioas, fiul lui Ioachas,
regele lui Israel, încă cincisprezece ani. [18] Şi celelalte fapte ale lui Amessias
şi toate câte le-a săvârşit, oare nu sunt scrise în Cartea cronicilor regilor lui
Iuda? [19] Şi s-au întors cu uneltire împotriva lui în Ierusalim şi el a fugit în
Lachis; şi au trimis după el în Lachis şi l-au dat morţii acolo. [20] Şi l-au luat
pe cai şi l-au înmormântat lângă părinţii lui, în Ierusalim, în cetatea lui
David. [21] Şi tot poporul lui Iuda l-a luat pe Azarias – iar el era de şaispre-
zece ani – şi l-au pus rege în locul tatălui său Amessias. [22] El a zidit [din
nou] Ailothul şi l-a adus îndărăt lui Iuda, după ce regele se culcase lângă
părinţii lui.

14,11 „Baithsamus": gr. Βαιθσαμυς (ebr. *Bēyth Şemeş*, „Casa Soarelui"), era o veche cetate de la graniţa de nord a lui Iuda cu tribul lui Dan, la 24 km vest de Ierusalim. A fost identificată cu localitatea actuală Tell er-Rumeileh (DB, *s.v.* „Bet-Şemeş", p. 144).

14,13 Distrugerile au afectat partea de NV a fortificaţiilor din Ierusalim: Poarta Efraim, situată în extremitatea de nord a Ierusalimului din acel timp, se mai numea şi Poarta Peştilor. Zidurile au fost refăcute de Azarias, succesorul lui Amessias.

14,14 „ostateci": *litt.* „fiii schimbului", semitism.

14,20 „pe cai" traduce literal expresia ἐφ' ἵππων. De fapt, într-un car tras de cai (Wesley).

14,21 Azarias este un alt nume al regelui Ozias de la 2Par. 26,1 (767-cca 739 î.H.). Montgomery susţine că Azarias (ebr. *'Azaryāhū*, „YHWH a ajutat") este „numele regal", iar Ozias (ebr. *'Uzziyyāh*, „YHWH este tăria mea") numele popular sau adoptat. ♦ Azarias a recucerit de la edomiţi şi a fortificat Αιλωθ (ebr. *'Ēylath*), localitate vecină cu Eţion--Geber, în Golful Aqaba, la Marea Roşie (DB, *s.v.* „Elat", p. 387). *Cf.* 2Par. 26,2.

23 Dintr-al cincisprezecelea an al lui Amessias, fiul lui Ioas, regele lui
Iuda, a domnit Ieroboam, fiul lui Ioas, peste Israel, în Samaria, patruzeci şi
unu de ani. 24 Şi a făcut ce este rău înaintea Domnului; nu s-a depărtat de
toate păcatele lui Ieroboam, fiul lui Nabat, care l-a dus în păcat pe Israel.
25 El a pus la loc hotarul lui Israel, de la intrarea Aimathului până la marea
Araba, după cuvântul Domnului Dumnezeului lui Israel, pe care îl rostise
prin robul său Iona, fiul lui Amathi, profetul din Gethchober. 26 Căci Domnul
a văzut că înjosirea lui Israel era tare amară şi că erau puţini la număr, strâm-
toraţi, lipsiţi şi părăsiţi şi că nu era cine să îl ajute pe Israel. 27 Dar Domnul
spusese că nu va stinge sămânţa lui Israel de sub cer şi i-a izbăvit prin mâna
lui Ieroboam, fiul lui Ioas. 28 Şi celelalte fapte ale lui Ieroboam şi toate câte
le-a înfăptuit, şi vitejiile lui din bătălii, şi cum a adus îndărăt Damascul şi
Aimathul de la Iuda la Israel, oare nu sunt scrise în Cartea cronicilor regilor
lui Israel? 29 Şi Ieroboam s-a culcat lângă părinţii săi, lângă regii lui Israel,
şi Azarias, fiul lui Amessias, a ajuns rege în locul tatălui său.

15 1 În al douăzeci şi şaptelea an al lui Ieroboam, regele lui Israel, a
ajuns rege Azarias, fiul lui Amessias, regele lui Iuda. 2 El era de şaisprezece
ani când [a început] să domnească şi a fost rege în Ierusalim vreme de

---

14,23 Ieroboam II a domnit singur din 782/781 î.H., „anul al cincisprezecelea al domniei lui Amessias", până în 753 î.H. Domnia de patruzeci şi unu de ani include însă şi perioada de coregenţă cu tatăl său (793-782 î.H).

14,25 Prosperitatea ieşită din comun a Israelului din vremea lui Ieroboam II, confirmată de săpăturile arheologice de la Samaria, s-a datorat politicii expansioniste a suveranului şi slăbirii puterii aramaice de către asirianul Adad-Nirari. Regele lui Israel reface graniţele nordice din vremea lui Solomon (DB, *s.v.* „Ieroboam^{2}", p. 560). ♦ Marea Araba era o altă denumire a Mării Moarte.

14,26 După „tare amară", sfârşitul versetului este diferit în TM: „nu mai era nici rob, nici liber (*litt.* «nici ţinut, nici lăsat», expresie juridică arhaică, de sens nesigur) şi nici un ajutor pentru Israel."

14,29 „Azarias, fiul lui Amessias... în locul tatălui său": TM are „*Z*^{e}*khar*^{e}*yāh*, fiul său, ...în locul său".

15,1 Deşi a fost instalat ca rege după moartea tatălui său (767 î.H.), Azarias a fost coregent al acestuia, după prizonieratul lui Amessias (791 î.H.). Astfel se explică numărul de cincizeci şi doi de ani de domnie ai lui Azarias. Alţi comentatori (JFB) sunt de părere că tronul lui Iuda a rămas vacant vreme de unsprezece sau doisprezece ani de la moartea lui Amessias până la instaurarea de fapt a lui Azarias, vreme în care acestuia din urmă, minor, i s-a asigurat o regenţă.

cincizeci şi doi de ani; şi numele mamei sale era Chalia, din Ierusalim. 3 Şi
a făcut [ce este] drept în ochii Domnului, în toate, după cum făcuse şi
Amessias, tatăl său; 4 numai înălţimile nu le-a desfiinţat, căci poporul încă
mai aducea jertfe şi ardea tămâie pe înălţimi. 5 Iar Domnul l-a atins pe rege
şi el a fost lepros până în ziua morţii sale; domnea dintr-o casă separată, iar
Ioatham, fiul regelui, era [mai-mare] peste casa [regelui] şi judeca poporul
ţării. 6 Şi celelalte fapte ale lui Azarias şi toate câte le-a săvârşit, iată, nu
sunt oare scrise în Cartea cronicilor regilor lui Iuda? 7 Şi Azarias s-a culcat
lângă părinţii săi şi l-au înmormântat lângă părinţii săi, în cetatea lui David;
şi în locul lui a ajuns rege Ioatham, fiul său.

8 În al treizeci şi optulea an al lui Azarias, regele lui Iuda, a ajuns rege
peste Israel, în Samaria, Zacharias, fiul lui Ieroboam, vreme de şase luni. 9 Şi
a făcut ce este rău în ochii Domnului, după cum au făcut şi părinţii lui; nu
s-a depărtat de păcatele lui Ieroboam, fiul lui Nabat, care-l dusese în păcat
pe Israel. 10 Iar Sellum, fiul lui Iabis, şi Keblaam au uneltit împotriva lui, şi
l-au lovit, şi l-au omorât; şi Sellum a ajuns rege în locul lui. 11 Şi celelalte
fapte ale lui Zacharias, iată, sunt scrise în Cartea cronicilor regilor lui Israel.
12 [Acesta fusese] cuvântul Domnului, pe care-l rostise către Iu, zicând: „Fiii
tăi până într-al patrulea neam vor şedea pe tronul lui Israel." Şi aşa a fost.

13 Şi Sellum, fiul lui Iabis, a ajuns rege; în al treizeci şi nouălea an al lui
Azarias, regele lui Iuda, Sellum a domnit o lună de zile, în Samaria. 14 Şi

---

15,3 Autorul deuteronomist rezumă domnia lui Azarias la comparaţia cu tatăl său. Aceasta a fost însă foarte activă şi este relatată pe larg la 2Par. 26,1-23.

15,5 Istoricul insistă numai pe detaliul bolii cu care regele lui Iuda a fost pedepsit pentru că a încercat să-şi aroge atribuţii sacerdotale. *Cf.* 2Par. 26,19. ♦ „separată": gr. αφφουσωθ transcrie aproximativ ebr. *ḥāph^{e}šūth* („liber, separat"). ♦ Ioatham, fiul lui Azarias, a devenit coregent în jurul anului 750 î.H., când tatăl său s-a îmbolnăvit de lepră (2Par. 27,1).

15,7 Cronistul (2Par. 26,23) susţine că Azarias (Ozias) a fost înmormântat „în câmpul unde sunt înmormântaţi regii", nu „în cetatea lui David", pentru că fusese lepros.

15,8 Zacharias (753-752 î.H.), fiul lui Ieroboam II, a fost al patrulea rege din dinastia lui Iu. S-ar putea ca revolta grabnică a lui Sellum să se fi datorat nu numai practicilor apostate ale lui Zacharias, ci şi răspândirii în rândul supuşilor a profeţiei lui Elisei (4Rg. 10,30), care îl avertizase pe Iu că dinastia lui va dura vreme de patru generaţii.

15,10 „şi Keblaam" – alte manuscrise gr. au „[l-au lovit] la Keblaam": citire greşită a ebr. *qābhol-'ām*, „în faţa poporului".

15,14 Manaem (ebr. *M^{e}naḥēm*) era, după Flavius Iosephus (*AI* 9,9,1), un comandant al oştirii regale aflate la Thersa. Când a aflat că regele Zacharias a fost detronat, a ridicat tabăra şi a venit în grabă la Samaria ca să îl înlăture pe uzurpatorul Sellum. A devenit

Manaem, fiul lui Gaddi, a urcat din Tharsila şi a mers în Samaria şi l-a lovit
pe Sellum, fiul lui Iabis, în Samaria şi l-a omorât. 15 Şi celelalte fapte ale lui
Sellum şi uneltirea pe care a pus-o la cale, iată, sunt scrise în Cartea croni-
cilor regilor lui Israel. 16 Atunci Manaem a lovit Thersa şi tot ce era în ea şi
ţinuturile de dincolo de Thersa, căci nu i-au deschis [porţile]; a lovit
[cetatea] şi a spintecat [femeile] ce purtau în pântece.

17 Dintr-al treizeci şi nouălea an al lui Azarias, regele lui Iuda, a domnit
peste Israel, în Samaria, Manaem, fiul lui Gaddi, vreme de zece ani. 18 Şi a
făcut ce este rău în ochii Domnului; nu s-a depărtat de toate păcatele lui
Ieroboam, fiul lui Nabat, care-l dusese în păcat pe Israel. 19 În zilele lui,
Phul, regele asirienilor, s-a ridicat asupra ţării, iar Manaem i-a dat lui Phul o
mie de talanţi de argint ca să-i sprijine domnia. 20 Şi Manaem a luat argintul
de la Israel, de la fiecare om cu stare, şi l-a dat regelui asirienilor – cincizeci
de sicli de fiecare bărbat; iar regele asirienilor s-a întors şi n-a mai rămas în
ţară. 21 Şi celelalte fapte ale lui Manaem şi toate câte le-a săvârşit, iată, nu
sunt oare scrise în Cartea cronicilor regilor lui Israel? 22 Şi Manaem s-a
culcat lângă părinţii săi, şi în locul lui a ajuns rege Phakeias, fiul său.

23 Dintr-al cincizecilea an al lui Azarias, regele lui Iuda, a domnit peste
Israel, la Samaria, Phakeias, fiul lui Manaem, vreme de doi ani. 24 Şi a făcut

---

rege al lui Israel şi a domnit între 752 şi 742 î.H. Traducătorul LXX indică, prin „Tharsila”, locul de baştină al lui Manaem şi îl deosebeşte de „Thersa” de la 4Rg. 16. ♦ TM adaugă, la sfârşitul versetului: „şi a ajuns rege în locul lui.”

15,16 Confuzia toponimică de la 4Rg. 15,14 se lărgeşte: editorul LXX preferă varianta Θερσα, acolo unde LXX-L oferă Ταφωε. Thersa era o veche cetate situată la nord de Muntele Efraim, la capătul Văii Faraah. În timpul lui Baasa (3Rg. 15,21) a devenit capitala regatului de nord şi a rămas astfel până când Ambri (Omri) a mutat capitala la Samaria. Taphoe (ebr. *Tipūaẖ*) era o cetate din teritoriul lui Efraim, situată la graniţa de sud cu Manase. TM are aici *Tiphᵉsaẖ*.

15,18 La sfârşitul versetului, TM adaugă: „în toate zilele sale.”

15,19 „Phul”: gr. **Φουλ** era numele local cu care fusese proclamat rege al Babilonului Thaglathphellasar III (744-727 î.H.). În cronicile regale asiriene este menţionat şi un anume Meni Himmu, regele Samariei (*i.e.* Manaem/*Mᵉnahēm*), în calitate de tributar. Biblia prezintă situaţia diferit. Cei o mie de talanţi fuseseră un dar al lui Manaem pentru Phul, nu un tribut. ♦ „ca să-i sprijine domnia”: *litt.* „ca să fie mâna lui cu el”.

15,20 Darul lui Manaem era de fapt unul de răscumpărare a populaţiei israelite de la o eventuală deportare în Asiria. În contractele asiriene, cincizeci de sicli de argint reprezentau contravaloarea unui sclav.

15,23 Phakeias (ebr. *Pᵉqaẖyāh*), fiul lui Manaem, a domnit între 742 şi 740 î.H.

ce este rău în ochii Domnului; nu s-a depărtat de păcatele lui Ieroboam, fiul
lui Nabat, care l-a dus în păcat pe Israel. [25] Şi Phakeea, fiul lui Romelias,
cel care era al treilea [în rang] după el, a uneltit împotriva lui şi l-a lovit în
Samaria în faţa casei regelui, împreună cu Argob şi cu Aria; şi cu ei erau
cincizeci de bărbaţi din cei patru sute; şi l-a omorât şi a domnit în locul lui.
[26] Iar celelalte fapte ale lui Phakeias şi toate câte le-a săvârşit, iată, sunt
scrise în Cartea cronicilor regilor lui Israel.

[27] Dintr-al cincizeci şi doilea an al lui Azarias, regele lui Iuda, a domnit
peste Israel, în Samaria, Phakeea, fiul lui Romelias, vreme de douăzeci de
ani. [28] Şi a făcut ce este rău în ochii Domnului; nu s-a depărtat de toate
păcatele lui Ieroboam, fiul lui Nabat, care l-a dus în păcat pe Israel. [29] În
vremea lui Phakeea, regele lui Israel, a venit Thaglathphellasar, regele asi-
rienilor, şi a pus stăpânire pe Ain şi pe Abelbaithamaacha, şi pe Ianoch, şi
pe Kenez, şi pe Asor, şi pe Galaad, şi pe Galileea, tot ţinutul lui Neftali şi
i-a strămutat pe aceştia printre asirieni. [30] Şi Oseea, fiul lui Ela, a pus la cale
o uneltire împotriva lui Phakeea, fiul lui Romelias, şi l-a lovit, şi l-a omorât,
şi a domnit în locul lui, dintr-al douăzecilea an al lui Ioatham, fiul lui
Azarias. [31] Şi celelalte fapte ale lui Phakeea şi toate câte le-a săvârşit, iată,
sunt scrise în Cartea cronicilor regilor lui Israel.

[32] Dintr-al doilea an al lui Phakeea, fiul lui Romelias, regele lui Israel, a
domnit Ioatham, fiul lui Azarias, regele lui Iuda. [33] Era de douăzeci şi cinci
de ani când [a început] să domnească şi a domnit la Ierusalim vreme de
şaisprezece ani, iar numele mamei sale era Ierusa, fiica lui Sadoc. [34] Şi a
făcut [ce este] drept în ochii Domnului, în toate câte le făcuse şi Ozias, tatăl
său; [35] numai că nu a desfiinţat înălţimile, căci poporul mai aducea jertfe şi
ardea tămâie pe înălţimi. El a durat poarta de sus la Casa Domnului. [36] Şi

---

15,25 Phakeea (ebr. *Peqaḥ*) a domnit din 740/739 până în 732/731 î.H. ♦ „în faţa casei regelui": TM are „în fortăreaţa casei regelui". ♦ Nu este clar dacă Argob şi Aria au fost complici ai uzurpatorului sau dacă au fost supuşi fideli ai regelui Phakeias, morţi împreună cu el (JFB). Mai există şi presupunerea că nu e vorba de antroponime, ci de toponime, glosă la „Galaad" din v. 29. ♦ „din cei patru sute": TM are „din fiii galaadiţilor".

15,29 Aceste cuceriri ale lui Thaglathphellasar III făceau parte dintr-o campanie vestică mai extinsă şi întreprinsă, aşa cum sugerează sursele asiriene, în jurul anului 734 î.H. Toponimele sunt înşirate în ordinea cuceririi lor.

15,30 Oseea, fiul lui Ela, a domnit între 732/731 şi 723 î.H.

15,33 Ioatham, fiul lui Ozias, regele lui Iuda, a domnit singur numai între 740/739 şi 732 î.H. Istoriograful deuteronomist adaugă la aceştia şi anii coregenţei lui (din cca 750 î.H.).

celelalte fapte ale lui Ioatham şi toate câte le-a săvârşit, oare nu sunt scrise
în Cartea cronicilor regilor lui Iuda? 37 În zilele acelea, Domnul a început
să-l trimită împotriva lui Iuda pe Raasson, regele Siriei, şi pe Phakeea, fiul
lui Romelias. 38 Şi Ioatham s-a culcat lângă părinţii săi şi a fost înmormân-
tat cu părinţii săi, în cetatea lui David, părintele său, şi în locul lui a domnit
Achaz, fiul său.

16 1 În al şaptesprezecelea an al lui Phakeea, fiul lui Romelias, a ajuns
rege Achaz, fiul lui Ioatham, regele lui Iuda. 2 Achaz era de douăzeci de ani
când [a început] să domnească şi a domnit în Ierusalim vreme de şaispre-
zece ani. Şi nu a făcut [ce este] drept în ochii Domnului Dumnezeului său,
cu credinţă, ca părintele său David, 3 ci a umblat pe calea lui Ieroboam, fiul
lui Nabat, regele lui Israel; şi l-a trecut pe fiul său prin foc, după spurcăciu-
nile neamurilor pe care Domnul le alungase din faţa fiilor lui Israel; 4 şi
aducea jertfe şi ardea tămâie pe înălţimi şi pe dealuri şi sub fiecare copac
din dumbrăvi. 5 Atunci Raasson, regele Siriei, şi Phakeea, fiul lui Romelias,
regele lui Israel, au urcat cu război la Ierusalim şi l-au împresurat pe Achaz,
dar n-au putut să se lupte cu el. 6 În vremea aceea, Raasson, regele Siriei, a

---

15,37 Regele Raasson al Siriei, în alianţă cu Phakeea, l-a ameninţat, probabil, pe Ioatham pentru a-l determina să intre în alianţa lor antiasiriană; ulterior, războiul a izbucnit pe vremea lui Achaz, însă regele din Iuda a preferat să treacă de partea Asiriei.

16,1-2 Urcarea pe tron a lui Achaz şi durata domniei acestuia a pus în dificultate cronologia veterotestamentară. Se consideră că Achaz a domnit ca suveran între 735 şi 716/715 î.H., dar a fost coregent al lui Ioatham începând din 744 î.H. ♦ „cu credinţă": nu apare în TM.

16,3 „pe calea lui Ieroboam... regele lui Israel": TM are „pe calea regilor lui Israel". ♦ Prin trecerea copiilor prin foc, în cinstea lui Moloch, se pot înţelege, în sens radical, sacrificiile de copii sau anumite practici cu caracter magic (acest lucru îl sugerează folosirea expresiei „trecut prin foc" în loc de „ars de viu" sau „adus ca ardere de tot"; *cf.* 17,17). Unii comentatori afirmă că ritualurile în cauză, interzise de legea mozaică (Lev. 18,21 şi 20,2-5; Deut. 12,31; 18,10) şi condamnate de profeţi (Ier. 7,31; Iez. 16,20-21 etc.), constau în trecerea copiilor printre mâinile incandescente ale statuii zeului Moloch, în scopuri lustrale. Uneori totuşi copiii erau arşi de vii (JFB). E posibil ca Achaz să fi avut aceeaşi reacţie ca regele Moabului (3,27) (AB II Kings, p. 186).

16,5 *Cf.* şi Is. 7,1. Deşi nu apare explicit în versetul de faţă, după eşuarea campaniei, regele Israelului şi cel al Siriei se întorc acasă.

16,6 „Ailath": gr. Αιλαθ (ebr. *'Ēylath*) era o aşezare străveche la extremitatea nordică a Golfului Aqaba, la Marea Roşie.

întors Ailathul la Siria şi i-a alungat pe iudei din Ailath, iar idumeii au intrat
în Ailath şi s-au sălăşluit acolo până în ziua aceasta. [7] Şi Achaz a trimis soli
la Thaglathphellasar, regele asirienilor, zicând: „Eu sunt robul tău şi fiul
tău, ridică-te şi izbăveşte-mă din mâna regelui Siriei şi din mâna regelui lui
Israel, care s-au ridicat împotriva mea!" [8] Şi Achaz a luat argintul şi aurul
ce se găseau în vistieria Casei Domnului şi a casei regelui şi le-a trimis
regelui [asirienilor] în dar. [9] Şi regele asirienilor i-a dat ascultare şi s-a
dus regele asirienilor la Damasc şi l-a cucerit şi i-a strămutat [pe locui-
torii lui] şi l-a omorât pe Raasson. [10] Şi regele Achaz i-a ieşit înainte lui
Thaglathphellasar, regele asirienilor, la Damasc. Şi a văzut altarul de la
Damasc şi regele Achaz i-a trimis preotului Urias un model al altarului şi
măsurile lui şi toată alcătuirea lui; [11] şi preotul Urias a durat altarul întru
totul, aşa cum îi trimisese din Damasc regele Achaz. [12] Şi regele a văzut
altarul şi s-a urcat la el [13] şi şi-a adus arderea de tot şi jertfa şi libaţia şi a
stropit altarul cu sângele jertfelor sale de pace. [14] Şi altarul de aramă, care
era dinaintea Domnului, l-a mutat din faţa Casei Domnului, de unde [era] –
între altar şi Casa Domnului – şi l-a aşezat lângă altarul [cel nou], înspre
miazănoapte. [15] Şi regele Achaz i-a dat poruncă preotului Urias, zicând:
„Pe altarul cel mare să aduci arderea de tot dimineaţa şi jertfa de seară şi
arderea de tot a regelui şi jertfa lui şi arderea de tot a întregului popor şi
jertfa lui şi libaţia lui; şi să-l stropeşti cu tot sângele de la arderea de tot şi
cu tot sângele de la jertfă; iar altarul de aramă lasă-mi-l mie, pentru

---

16,7 În ciuda sfatului inspirat al lui Isaia (Is. 7,4), Achaz i-a devenit vasal lui Thaglathphellasar.

16,9 „strămutat": TM adaugă „la *Qīr*".

16,10 „măsurile" traduce termenul grecesc ῥυθμός, care mai înseamnă şi „formă". Achaz îi trimite marelui preot din Ierusalim planul altarului din Damasc. ♦ Urias este preotul pe care şi-l ia martor Isaia în discursul adresat regelui Achaz (Is. 8,2).

16,11 La sfârşitul versetului, TM are în plus: „Aşa a lucrat preotul *'Uriyyāh* [chiar] înainte ca regele *'Āhāz* să se întoarcă de la Damasc."

16,14 Altarul cel nou nu înlocuieşte de la început altarul de bronz al lui Solomon. Primul pas a fost instalarea lui în preajma Templului, o dată cu mutarea altarului de bronz, şi al doilea pas a fost instalarea altarului de model damaschin în locul altarului de bronz. Păcatul lui Achaz a constat în nesocotirea planului de inspiraţie divină după care a fost construit Templul de către Solomon.

16,15 „pentru dimineaţă": TM are „pentru a cerceta" (ebr. *baqqēr*, care se scrie consonantic la fel ca *boqer*, „dimineaţă".)

dimineață.” 16 Și preotul Urias a făcut în toate cum îi poruncise regele
Achaz. 17 Și regele Achaz a tăiat marginile ramei și a scos vasele de acolo și
a luat „marea” de pe boii de aramă pe care stătea și a pus-o pe o pardoseală
de piatră. 18 Și a zidit o temelie pentru tron în Casa Domnului și intrarea
regelui cea de afară a strămutat-o în Casa Domnului, din pricina regelui
asirienilor. 19 Și celelalte fapte ale lui Achaz, câte le-a săvârșit, oare nu sunt
scrise în Cartea cronicilor regilor lui Iuda? 20 Și s-a culcat Achaz lângă
părinții săi și l-au înmormântat în cetatea lui David și în locul lui a domnit
Ezekias, fiul său.

17 1 Dintr-al doisprezecelea an al lui Achaz, regele lui Iuda, a domnit
peste Israel, în Samaria, Oseea, fiul lui Ela, vreme de nouă ani. 2 Și a făcut
ce este rău în ochii Domnului, însă nu ca regii lui Israel care au fost înaintea
lui. 3 Împotriva lui s-a ridicat Salamanassar, regele asirienilor, iar Oseea a
ajuns robul lui și îi dădea daruri. 4 Și regele asirienilor a aflat strâmbătate în
Oseea, căci el a trimis soli la Segor, regele Egiptului; și nu i-a mai dat
daruri în anul acela regelui asirienilor, și regele asirienilor l-a împresurat și

---

16,17 „marginile ramei”: μεχωνωθ transcrie aproximativ ebr. *misᵉgᵉrōth*, „margine, ramă”. Termenul este folosit și în 3Rg., dar pentru un alt suport ebr. (*cf.* nota 7,14 la 3Rg.). ♦ „marea”: gr. θάλασσα este bazinul descris în 3Rg. 7,23 *sq.*, folosit de preoți pentru spălările rituale; acest bazin era fixat într-un suport circular și se sprijinea pe doisprezece boi de aramă care priveau, câte trei, spre fiecare punct cardinal.

16,18 TM are „Galeria de sabat pe care o construiseră în Casa [lui YHWH] și intrarea regelui cea de afară le-a strămutat în Casa lui YHWH, din pricina regelui Asiriei”. ♦ „din pricina”: *litt.* „de fața”, este un calc după ebr. O posibilă interpretare este că a mutat intrarea regală în Templu de frica regelui asirienilor; altă explicație ar fi că e vorba de modificări care micșorează prestigiul regelui, devenit vasal asirienilor.

17,1 Oseea devine rege în al doisprezecelea an al coregenței lui Achaz cu Ioatham, adică în 732 î.H., ceea ce se potrivește și cu informația de la 4Rg. 15,30.

17,2 Se pare că Oseea a încercat o reformă religioasă, însă nu a reușit (DB, *s.v.* „Osea”, p. 949).

17,3 Thaglathphellasar III susținea încă de pe vremea lui Phakeea că Israelul îi era vasal și tributar (DB, *s.v.* „Pecah”, p. 995). ♦ Salamanassar V era fiul și moștenitorul lui Thaglathphellasar III la tronul Asiriei (727-722 î.H). ♦ „daruri”: LXX are μαναα, care transcrie ebr. *minᵉḫāh*, „dar, tribut”.

17,4 Episodul negocierilor camuflate cu „Segor (TM *Sō'*), regele Egiptului” a avut loc în jurul anului 726 î.H. Identificarea acestuia e neclară: s-a presupus că ar fi vorba de Osorkon IV, faraon libian obscur (727-716 î.H.), sau de Tefnakht (727-720 î.H.), care a domnit la Sais (confuzie între numele regelui și cel al capitalei sale).

l-a aruncat în lanțuri în temniță. [5] Și regele asirienilor s-a ridicat împotriva întregii țări și s-a urcat la Samaria și a împresurat-o vreme de trei ani. [6] Într-al nouălea an al lui Oseea, regele asirienilor a cucerit Samaria și l-a strămutat pe Israel printre asirieni și i-a sălășluit la Alae și la Abor, râurile Gozanului, și în cetățile mezilor. [7] Și a fost [așa] pentru că fiii lui Israel au păcătuit înaintea Domnului Dumnezeului lor, care îi scosese din Țara Egiptului, de sub mâna lui Faraon, regele Egiptului, și s-au temut de zei străini [8] și au umblat după rânduielile neamurilor pe care Domnul le alungase de la fața fiilor lui Israel, și regii lui Israel, câți au făcut [așa], [9] și câți dintre fiii lui Israel au făptuit în taină nu așa [cum trebuie, ci] împotriva Domnului Dumnezeului lor și au durat înălțimi pe lângă toate orașele lor, de la turn de strajă și până la cetate întărită; [10] și și-au ridicat stâlpi și dumbrăvi pe orice înălțime de deal și sub fiecare copac din dumbravă; [11] și au ars tămâie acolo, pe toate înălțimile, întocmai ca neamurile pe care Domnul le alungase de la fața lor; și s-au făcut părtași [la rele]; și au cioplit [chipuri] încât l-au mâniat pe Domnul; [12] și au slujit la idolii despre care le spusese Domnul: „Nu-I faceți lucrul acesta Domnului.” [13] Și Domnul a dat mărturie împotriva lui Israel și împotriva lui Iuda prin toți profeții Săi, prin fiecare văzător, zicând: „Întoarceți-vă din căile voastre cele rele și păziți poruncile Mele și îndreptările

---

17,6 „Alae”: gr. Αλαε (ebraic *halakh*), redă asirianul Halahhu, oraș și district la NE de Ninive. ♦ Abor (azi Habur) este un râu care curge prin provincia asiriană Gozan, colectând apele unor pâraie care străbat regiunea de la SV de cursul mijlociu al Eufratului (DB, *s.v.* „Habor”, p. 514). ♦ „cetățile”: Rahlfs are Ορη, ce transcrie ebr. *'ārēy [mādhāy]*, „cetățile [mezilor]”; alte ediții grecizează cuvântul, punându-i spirit și accent: Ὄρη Μήδων, „munții mezilor”, iar Vulgata și Peshitta au „satele mezilor”. Locuitorii mezi ai Gozanului, regiune înaltă a Asiriei, se revoltaseră împotriva stăpânirii asiriene, iar deportarea israeliților în zonă a avut drept scop deznaționalizarea și dezenclavizarea provinciei, și așa greu accesibilă din pricina reliefului ei accidentat.

17,8 „rânduielile”: gr. δικαιώματα se traduce de obicei cu „îndreptări”. În sens tehnic, e vorba de dispoziții de aplicare a unei legi. ♦ „și regii lui Israel, câți au făcut [așa]”: TM are „și [legile] pe care și le-au făcut regii lui Israel” – aluzie la modificările aduse de Ieroboam I (*cf.* 3Rg. 12,26-32).

17,9 „au făptuit în taină”: gr. ἠμφιέσαντο λόγους: *litt.* „și-au învăluit faptele”. Această expresie sugerează practici subversive față de dreapta credință. ♦ „de la turn de strajă și până la cetate întărită”: expresie desemnând totalitatea localităților, mici și mari.

17,11 „părtași [la rele]”: TM are „lucruri rele”. Traducătorul a citit *HBRYM* în loc de *DBRYM*, „cuvinte, lucruri”.

17,12 „Nu-I faceți lucrul acesta Domnului”: TM are „Nu faceți lucrul acesta”.

17,13 „văzător”: *cf.* 1Rg. 9,9 și nota *ad loc.* ♦ „și toată legea”: TM are „după toată Legea”.

Mele şi toată legea pe care le-am poruncit-o părinţilor voştri, câte vi le-am
vestit vouă prin robii mei, profeţii." 14 Şi n-au ascultat şi şi-au înţepenit gru-
mazul mai tare decât părinţii lor, 15 iar mărturiile Lui, câte le-a dat mărturie
lor, nu le-au păzit şi au umblat după deşertăciuni, ajungând deşertăciune, şi
după neamurile din jurul lor, [deşi Domnul] le poruncise să nu facă aşa;
16 au părăsit poruncile Domnului Dumnezeului lor şi şi-au turnat idoli –
două juninci – şi au făcut dumbrăvi şi s-au închinat la toată oştirea cerului şi
i-au slujit lui Baal; 17 şi şi-au trecut fiii şi fiicele prin foc şi s-au apucat de
ghicit şi de descântat; şi s-au vândut să facă ce este rău în ochii Domnului,
încât l-au mâniat. 18 Şi Domnul s-a mâniat foarte împotriva lui Israel şi i-a
îndepărtat de la faţa Sa şi n-a mai rămas decât tribul lui Iuda. 19 Dar nici fiii
lui Iuda nu au păzit poruncile Domnului Dumnezeului lor, ci au umblat după
îndreptările lui Israel, pe care le aveau aceia; 20 şi l-au lepădat pe Domnul în
toată seminţia lui Israel şi [Domnul] i-a scuturat şi i-a dat pe mâna celor
care i-au jefuit, până i-a spulberat de la faţa Sa. 21 Căci Israel se răzvrătise
împotriva casei lui David şi-l puseseră rege pe Ieroboam, fiul lui Nabat, iar
Ieroboam l-a abătut pe Israel de la Domnul şi i-a făcut să săvârşească păcat
mare; 22 şi fiii lui Israel au umblat în tot păcatul lui Ieroboam, pe care-l
săvârşise, şi nu s-au depărtat de el, 23 până când nu l-a lepădat Domnul pe
Israel de la faţa Sa, aşa cum grăise Domnul prin toţi robii Săi, profeţii; şi
Israel a fost strămutat din ţara sa printre asirieni, până în ziua aceasta.

24 Şi regele asirienilor i-a adus din Babilon pe cei din Chuntha, şi
[oameni] din Aia, şi Aimath, şi Seppharuain şi i-a sălăşluit în cetăţile

---

17,14 La sfârşitul versetului, TM are în plus: „care nu s-au încrezut în YHWH, Dumnezeul lor."

17,15 Înainte de „iar mărturiile", TM are în plus: „au lepădat îndreptările Lui, legământul Lui pe care îl încheiase cu părinţii lor." ♦ „deşertăciuni": gr. μάταια se referă la idolii neamurilor păgâne.

17,16 „două juninci": TM are „doi viţei" (*cf.* 3Rg. 12,28). ♦ „oştirea cerului": se referă la cultul astrelor, soarele, luna, planetele (*cf.* 23,5). Cultul astral se celebra prin adorare, ardere de tămâie şi libaţii. Prima legătură între familia regală şi acest cult apare în timpul regelui Manasses din Iuda (*cf.* 21,3) (AB II Kings, p. 205).

17,18 „tribul lui Iuda": de fapt este vorba de Regatul de Sud, în întregime, care cuprindea, pe lângă tribul majoritar al lui Iuda, o bună parte din triburile lui Beniamin, Levi şi Simeon.

17,20 „l-au lepădat pe Domnul în toată...": TM are „Domnul a lepădat toată...".

17,24-28 Pasajul oferă o imagine simplificată despre deportarea populaţiei din Regatul de Nord şi repopularea lui. De fapt, au fost mai multe colonizări succesive.

Samariei în locul fiilor lui Israel; şi ei au moştenit Samaria şi s-au sălăşluit
în cetăţile ei. 25 Şi a fost aşa: la începutul şederii lor [acolo] nu s-au temut
de Domnul şi Domnul a trimis împotriva lor leii şi au fost ucişi câţiva dintre
ei. 26 Şi i-au spus regelui asirienilor: „Neamurile pe care le-ai strămutat şi
le-ai aşezat în cetăţile Samariei nu au cunoscut judecata Dumnezeului ţării,
şi [El] a trimis leii împotriva lor şi, iată, pe unii i-au omorât, căci nu au
cunoscut judecata Dumnezeului ţării." 27 Şi regele asirienilor a dat poruncă,
zicând: „Duceţi acolo [israeliţi] şi să meargă să se aşeze acolo şi să le lămu-
rească judecata Dumnezeului ţării." 28 Şi au luat un preot dintre cei pe care
îi strămutaseră din Samaria şi [acela] s-a aşezat în Baithel şi îi lămurea cum
să se teamă de Domnul. 29 Dar, neam după neam, îşi făceau zeii lor şi îi
puneau în casele de pe înălţimile pe care le făcuseră samaritenii, fiecare
neam în cetăţile sale, în care se sălăşluiseră. 30 Şi oamenii din Babilon l-au

---

17,24 „regele asirienilor", se referă, probabil, la Sargon II (722-705 î.H.) (*cf.* şi 18,11). ♦ „Chuntha": gr. Χουνθα (ebr. *Kūthāh*, acad. *kutu*) era o cetate antică din Babilonia, identificată astăzi cu Tell-Ibrahim, la NE de Babilon. ♦ „Aia": gr. Αια (TM *'Āwwā'*) ar putea fi localitatea Ahivaz, situată pe râul Karuns, ce se varsă în Golful Persic. ♦ „Seppharuain": gr. Σεπφαρουαιν era probabil un oraş în Siria, eventual acelaşi cu localitatea Sibraim, de lângă Damasc, menţionată ulterior (Iez. 47,16) (DB, *s.v.* „Sefarvaim", p. 1188). Alţi comentatori s-au gândit la o localitate de pe Eufrat, Sippar (JFB). ♦ „în locul fiilor lui Israel": expresie generică; reiese însă din cele ce urmează că nu toţi israeliţii au fost strămutaţi, ci, mai degrabă, că s-a creat o populaţie amestecată.

17,25 Pe coastele Asiei Mici şi în Palestina exista o specie de lei asemănătoare cu cea a leilor africani.

17,26 „judecata Dumnezeului ţării." Termenul „judecată" traduce gr. κρῖμα care este un termen tehnic juridic, folosit la plural şi tradus în Pentateuh „hotărârile" lui Dumnezeu.

17,27 „Duceţi acolo [israeliţi]": TM are „Duceţi acolo pe unul dintre preoţii din Samaria pe care i-aţi strămutat".

17,28 Înţelegem din solicitările locuitorilor că nu toţi israeliţii fuseseră deportaţi, dar că puţinii rămaşi, amestecaţi cu nou-veniţii babilonieni, uitaseră practicile de cult iahviste.

17,30 „Socchothbainith": gr. Σοκχωθβαινιθ (ebr. *Sukkōth bᵉnōth*, „colibele fetelor") ar putea fi o aluzie la prostituţia sacră sau la adorarea unor zeităţi feminine, ca Banitu (epitet al lui Iştar), dar s-ar putea referi şi la Sikkuth, numele unei divinităţi astrale (*cf.* Am. 5,26). ♦ „Nerigel": gr. Νηριγελ (ebr. *Nērᵉghal*, babilonian *Ner[i]gal*, „Domnul Marii Cetăţi"), zeitate babiloniană adorată în Kuthu, ca stăpân al lumii subpământene. Leii trimişi de YHWH au fost puşi în legătură cu animalul cultic al acestei divinităţi. Iniţial, Nerigel era un zeu aerian care întruchipa arşiţa soarelui, aducătoare de molime. Ulterior, a fost identificat cu Marte. Numele divinităţii apare sub forma unui compus în numele unor suverani şi oficialităţi babiloniene (DB, *s.v.* „Nergal", p. 904 şi Lurker, M., 1999,

făcut pe [zeul] Socchothbainith, şi oamenii din Chuth au făcut pe Nerigel, şi oamenii din Aimath au făcut pe Asimath; 31 şi eveii au făcut pe Eblazer şi pe Tharthac, şi cei din Seppharuain şi-au ars fiii în foc pentru Adramelech şi Anemelech, zeii Seppharuainului. 32 Se temeau de Domnul, şi [totuşi] şi-au aşezat spurcăciuni în casele de pe înălţimi, pe care le-au făcut în Samaria, neam după neam, în cetatea în care se sălăşluiseră; şi se temeau de Domnul şi [totuşi] şi-au făcut dintre ei preoţi ai înălţimilor şi ei aduceau [jertfe] în casa de pe înălţimi. 33 Se temeau de Domnul şi [totuşi] le slujeau zeilor lor după judecata neamurilor, unde au fost ei aşezaţi. 34 Până în ziua aceasta, ei au făcut după judecata lor; [totuşi] ei se tem şi fac [şi] după îndreptările lor, după judecata lor, după legea şi după porunca pe care le-a dat-o Domnul fiilor lui Iacob, căruia i-a pus numele Israel; 35 şi Domnul făcuse legământ cu ei şi le poruncise, spunând: „Nu vă temeţi de zei străini şi nu vă închinaţi la ei, şi nu-i slujiţi, şi nu le aduceţi jertfe, 36 ci numai Domnului – care v-a scos din ţara Egiptului cu putere mare şi cu braţ înălţat – de El să vă temeţi şi Lui să vă închinaţi, şi Lui să-I aduceţi jertfe; 37 îndreptările şi judecăţile, şi legea, şi poruncile pe care le-a scris pentru voi să vă îngrijiţi să le împliniţi în toate zilele şi să nu vă temeţi de zei străini; 38 şi legământul pe care

---

s.v. „Nergal", p. 230). ♦ „Asimath": gr. Ασιμαθ; nu este cunoscut în afara Vechiului Testament. Totuşi, unii l-au apropiat de Semios, zeul sirian (DB, *s.v.* „Aşima", p. 109).

17,31 „Tharthac", gr. Θαρθακ (ebr. *Tar^{e}tāq*). Zeitate despre care TB (*Sanhedrin* 63b) susţine că ar fi fost venerată sub chip de măgar. ♦ „şi-au ars fiii în foc": aici este vorba despre un ritual propriu-zis de aducere de jertfe umane. ♦ Numele Adramelech pune în continuare probleme. Unii l-au interpretat ca *'DDR MLK*, „Regele (Molec) este puternic" (DB, *s.v.* „Adramelec[1]", p. 12). ♦ Anemelech a fost pus în legătură cu zeul uranian accadian An(u). Astfel, numele acestei zeităţi s-ar traduce „An este rege". An era cunoscut şi în textele ugaritice şi feniciene (DB, *s.v.* „Anamelec", p. 37).

17,32 „Şi se temeau [...] pe înălţimi": TM are „Ei s-au temut şi de YHWH, dar şi-au făcut dintre ai lor preoţi pentru înălţimi, ca să slujească în numele lor în casele de pe înălţimi".

17,34-40 Fragmentul de la v. 34b („ei se tem şi fac...") până la v. 40 inclusiv este considerat un adaos ulterior (BJ, nota *ad loc.*). Repetarea pronumelui „lor" creează confuzii. „Ei au făcut...": e vorba de neamurile strămutate şi amestecate cu israeliţii, care au continuat să se conducă după rânduielile proprii de cult, dar: „ei se tem şi fac [totuşi] *şi* după îndreptările lor (*i.e.* ale israeliţilor)...". Textul continuă (vv. 35-40) cu reiterarea unor precepte deuteronomiste, apoi (v. 41) se revine la „neamuri".

17,34„Până în ziua aceasta" adică, până la data redactării ebraice a 4Rg., în perioada exilică timpurie. ♦ În TM, începutul versetului este: „Până astăzi, ei fac după rânduiala dintâi, nu se tem de YHWH, nu lucrează după îndreptările şi rânduielile lor, nici după Lege, nici după porunca pe care..."

l-a încheiat cu voi să nu-l uitaţi şi să nu vă temeţi de zei străini, 39 ci numai
de Domnul Dumnezeul vostru să vă temeţi şi El vă va scăpa de toţi duşma-
nii voştri; 40 şi să nu ascultaţi de judecata lor, pe care ei o împlinesc." 41 Şi
neamurile aveau teamă de Domnul şi [totuşi] slujeau la chipurile lor [cio-
plite], iar fiii lor şi fiii fiilor lor, aşa cum au făcut părinţii lor, aşa fac [şi ei]
până în ziua aceasta.

18 1 Şi a fost aşa: în al treilea an al lui Oseea, fiul lui Ela, regele lui Israel,
a ajuns rege Ezekias, fiul lui Achaz, regele lui Iuda. 2 Era de douăzeci şi cinci
de ani când [a început] să domnească şi a domnit în Ierusalim douăzeci şi
nouă de ani, iar numele mamei sale era Abu, fiica lui Zacharias. 3 Şi a făcut
[ce este] drept în ochii Domnului, în toate, cum făcuse David, părintele său.
4 El a desfiinţat înălţimile şi a sfărâmat toţi stâlpii şi a nimicit dumbrăvile şi
şarpele de aramă pe care-l făcuse Moise, căci până în zilele acelea fiii lui
Israel ardeau pentru el tămâie; şi l-a numit Neesthan. 5 A nădăjduit în Domnul
Dumnezeul lui Israel şi n-a mai fost după el nici unul asemenea lui printre
regii lui Iuda, şi nici între cei care au fost înaintea lui; 6 şi s-a alipit de
Domnul şi nu s-a abătut din urmarea Lui; şi I-a păzit poruncile câte i le
poruncise lui Moise; 7 şi Domnul era cu el: în toate câte le făcea era priceput.
Şi el s-a răzvrătit împotriva regelui asirienilor şi nu i-a mai fost rob. 8 El i-a

---

17,40 În TM, cuvintele lui Dumnezeu se termină la v. 39, iar v. 40 este: „Dar ei nu au ascultat, ci fac mai departe după rânduiala lor dintâi."

18,1-2 Cronologia domniei lui Ezekias este controversată. Se presupune că Ezekias a fost asociat la domnie de către Achaz, în anul al treilea al domniei lui Oseea, în Samaria, adică 729 î.H. Versetul următor se referă la cei douăzeci şi nouă de ani de domnie ai lui Ezekias ca monarh unic al lui Iuda: 716-687 î.H.

18,4 „şarpele de aramă": *cf.* Num. 21,8-9. ♦ „l-a numit Neesthan": TM are „i se spunea *N^{e}huš^{e}tān*", de la *n^{e}hošeth*, „aramă", şi *nāhāş*, „şarpe". Şarpele de aramă pe care l-a făcut Moise în deşert la porunca Domnului ajunsese un obiect de idolatrie. Gestul lui Ezekias de a distruge şarpele se înscrie în seria marilor reforme religioase ale regelui. La popoarele învecinate, cultul şerpilor de aramă era răspândit, aşa cum dovedesc şi descoperirile arheologice. Şerpi similari cu cel distrus de Ezekias s-au găsit la Gezer, Haţor şi Timna.

18,5 De un elogiu similar se va bucura şi Iosias (4Rg. 23,25).

18,7 Răzvrătirea lui Ezekias a constat, probabil, în oprirea plăţii tributului către regele Asiriei. Politica de independenţă pe care a practicat-o Ezekias contrastează puternic cu cea de supunere totală a tatălui său Achaz.

18,8 Campania de recucerire a teritoriilor de la filisteni s-a desfăşurat, probabil, simultan cu oprirea plăţii tributului către regele Asiriei. Contrastul cu domnia lui Achaz persistă:

bătut pe Străini până la Gaza şi până la hotarele ei, de la turn de strajă până
la cetate întărită.
9 Şi a fost aşa: în al patrulea an al regelui Ezekias (acesta era al şaptelea
an al lui Oseea, fiul lui Ela, regele lui Israel) s-a ridicat asupra Samariei
Salamanassar, regele asirienilor, şi a împresurat-o; 10 şi a luat-o, la capătul a
trei ani, într-al şaselea an al domniei lui Ezekias (acesta era al nouălea an al
lui Oseea, regele lui Israel), şi Samaria a fost luată în stăpânire. 11 Şi regele
asirienilor a strămutat [oamenii din] Samaria printre asirieni şi i-a aşezat la
Alae şi la Abor, râul Gozanului şi în cetăţile mezilor, 12 pentru că n-au ascul-
tat de glasul Domnului Dumnezeului lor şi au călcat legământul Lui, toate
câte le poruncise Moise, robul Domnului, şi n-au ascultat şi n-au împlinit.
13 Şi în al paisprezecelea an al regelui Ezekias, Sennacherim, regele
asirienilor, a urcat împotriva cetăţilor întărite ale lui Iuda şi le-a luat. 14 Şi
Ezekias, regele lui Iuda, a trimis soli la regele asirienilor, la Lachis, spunând:
„Am greşit, abate-te de la mine; orice vei pune asupra mea, voi duce." Şi
regele asirienilor a pus asupra lui Ezekias, regele lui Iuda, [bir de] trei sute
de talanţi de argint şi treizeci de talanţi de aur. 15 Şi Ezekias i-a dat tot argintul
aflat în Casa Domnului şi în vistieria casei regelui. 16 În ceasul acela Ezekias

---

pierderile teritoriale suferite de acesta în faţa filistenilor (2Par. 28,18) sunt reparate acum radical de fiul său.

18,9-10 Salamanassar V a asediat Samaria începând din 725 î.H. până la căderea acesteia în 722 î.H.

18,11 „Regele asirienilor" care i-a deportat pe israeliţi a fost Sargon II, *cf.* şi nota 17,24. ♦ „Samaria": TM are „Israel".

18,13 Campania antipalestiniană a lui Sennacherim (ebr. *San^{e}ẖērībh*), regele Asiriei (705-681 î.H), a avut loc în 701 î.H. Scopul acesteia era distrugerea coaliţiei antiasiriene din Palestina, condusă, pare-se, de Ezekias, regele lui Iuda, şi sprijinită puternic de Egipt. Ţinta ultimă a Asiriei era, de fapt, Egiptul. Analele asiriene dau detalii despre campania lui Sennacherim în Palestina, în 701: regele se laudă că a cucerit de la Ezechias 46 de cetăţi fortificate, dar nu se pomeneşte nimic despre eşecul final al regelui asirian. Pasajul 4Rg. 18,13-19,37 este reluat aproape identic în Is. 36-37.

18,14-16 Unul dintre basoreliefurile asiriene din această perioadă îl reprezintă pe un rege asirian aşezat pe tronul din Lachis (şi numit Sanherib), în timp ce primea o delegaţie străină. Fizionomia solilor trădează provenienţa lor iudaică (JFB). ♦ Dezamăgit de lipsa de reacţie a Egiptului aliat şi confruntat cu importante pierderi teritoriale în urma invaziei asiriene, Ezekias consimte la plata tributului într-o primă fază. Ceea ce însă nu implica şi capitularea Ierusalimului.

18,16 „În ceasul acela": *litt.* „în momentul acela".

a scos [aurul de la] porțile templului Domnului și [de la] stâlpii pe care [chiar]
Ezekias, regele lui Iuda, îi aurise și l-a dat regelui asirienilor.
17 Și regele asirienilor i-a trimis pe Tharthan și pe Raphis și pe Rapsakes,
de la Lachis la regele Ezekias, cu oaste puternică asupra Ierusalimului; și au
urcat și au mers asupra Ierusalimului și s-au oprit lângă apeductul de la
lacul de sus, care este pe drumul către Ogorul Înălbitorului. 18 Și au strigat
către Ezekias și au mers la el Eliakim, fiul lui Chelkias, mai-marele casei, și
Somnas, scribul, și Ioas, fiul lui Asaph, cronicarul. 19 Și Rapsakes le-a spus:
„Spuneți-i lui Ezekias: Așa zice regele cel mare, regele asirienilor: «Ce-i cu
încrederea aceasta, pe care te întemeiezi? 20 Ai spus: 'În afară de vorbe din
gură, [am și] sfat și oaste pentru bătălie!' Acum în cine te încrezi de te-ai
răzvrătit împotriva mea? 21 Acum, iată, te-ai încrezut în toiagul cel de trestie
frântă, în Egipt; orice om s-ar sprijini în el, îi intră în mână și i-o găurește;
așa [a făcut] Faraon, regele Egiptului, cu toți cei care s-au încrezut în el.
22 Și dacă îmi spui: 'În Domnul Dumnezeu ne-am încrezut', oare nu este El
Acela căruia Ezekias i-a stricat înălțimile și altarele și i-a spus lui Iuda și
Ierusalimului: 'Să vă închinați numai în fața acestui altar, la Ierusalim'?»
23 Iar acum cădeți la înțelegere cu stăpânul meu, regele asirienilor, și îți voi
da două mii de cai, dacă tu vei fi în stare să urci pe ei [tot atâția] călăreți.
24 Cum vei face tu să dea înapoi fie și pe un [singur] dregător, pe cel de pe
urmă dintre robii stăpânului meu? Ți-ai pus nădejdea în Egipt, pentru care

18,17 „Tharthan": gr. Θαρθαν este la origine un substantiv comun asirian transliterat: termenul *turtanu* îl desemna pe primul demnitar asirian după rege. ♦ „Raphis": gr. Ραφις este transcrierea aproximativă a ebr. *rabh-sārīs,* care transcrie, la rândul său, bab. *rab ša reši*, „căpetenie a eunucilor", funcție deținută de un înalt demnitar al palatului suveranului asirian (DB, *s.v.* „Rab-Saris", p. 1105) ♦ „Rapsakes": gr. Ραψακης este transliterarea asirianului *rabšaqe*, termen care denumește o funcție militară înaltă în statul asirian. Deși la un moment dat termenul a fost interpretat ca mare (*rab*) paharnic (asir. *šaqe*/ebr. *maș**qeh*), astăzi se știe că *šaqu* înseamnă, în babiloniană, „a fi înalt" (DB, *s.v.* „Rabșache", p. 1105). ♦ Apeductul în cauză ducea de la izvorul intermitent Gihon (E-SE de Ierusalim) și furniza apă de-a lungul unui canal deschis, coborând pe versanții sud-estici ai cetății, până la vărsarea în „lacul inferior" sau „iazul vechi" (ulterior, probabil, Siloam). ♦ „Înălbitorului": gr. γναφεύς, „piuar, dărăcitor, înălbitor", ca în TM.

18,18 „au mers la el (*i.e.* la purtătorul de cuvânt al regelui Asiriei, Rapsakes, singurul amintit în pasajul similar din Is. 36,2)": TM are „au ieșit la ei (*i.e.* la trimișii regelui Asiriei)".

18,24 Înaltul sol asirian vorbește explicit despre alianța lui Iuda cu Egiptul. ♦ „dregător", gr. τοπάρχης, *litt.* „cârmuitorul locului, guvernator".

şi pentru cai. 25 Oare acum fără Domnul am urcat în locul acesta, ca să-l
nimicim? Domnul mi-a spus: «Ridică-te asupra ţării aceleia şi nimiceşte-o!»"
26 Şi Eliakim, fiul lui Chelkias, şi Somnas şi Ioas i-au spus lui Rapsakes:
„Vorbeşte către slujitorii tăi în limba siriană, căci o înţelegem, şi nu ne
vorbi în iudaică; de ce vorbeşti oare pentru urechile poporului aflat pe
ziduri?" 27 Şi Rapsakes le-a răspuns: „Oare către stăpânul vostru şi către
tine m-a trimis stăpânul meu să spun vorbele acestea? Nu către bărbaţii care
stau pe ziduri, de-şi mănâncă scârna şi-şi beau udul la un loc cu voi?" 28 Şi
Rapsakes s-a oprit şi a strigat cu glas puternic în limba iudaică şi le-a grăit
şi le-a zis: „Ascultaţi cuvintele marelui rege al asirienilor! 29 Aşa spune
regele: «Să nu vă amăgească Ezekias cu vorbe, căci nu vă poate scăpa din
mâna mea. 30 Şi să nu vă facă Ezekias să vă puneţi nădejdea în Domnul,
zicând: 'Domnul ne va izbăvi negreşit; cetatea aceasta nu va ajunge pe
mâna regelui asirienilor.'» 31 Nu-l ascultaţi pe Ezekias, căci aşa spune
regele asirienilor: «Faceţi-mi pe plac şi veniţi la mine şi fiecare om va bea
din via sa şi fiecare om va mânca din smochinul său şi va bea apă din
fântâna sa, 32 până voi veni şi vă voi lua într-o ţară întocmai ca ţara voastră,
o ţară cu grâu şi cu vin şi cu pâine şi cu vii, o ţară cu untdelemn de măsline
şi miere, [unde] veţi trăi şi nu veţi muri. Să nu-l ascultaţi pe Ezekias, căci vă
amăgeşte zicând: 'Domnul vă va izbăvi!' 33 Oare zeii păgânilor au putut
să-şi scape, fiecare, ţara din mâna regelui asirienilor? 34 Unde este zeul
Aimathului şi Arphadului? Unde este zeul Seppharuainului? Au scăpat ei
Samaria din mâna mea? 35 Care dintre toţi zeii ţărilor şi-a scăpat ţările din
mâna mea, pentru ca Domnul să scape Ierusalimul din mâna mea?»" 36 Dar
ei au tăcut şi nu i-au răspuns nici o vorbă, căci porunca regelui zicea: „Nu-i
răspundeţi!"

37 Şi Eliakim, fiul lui Chelkias, mai-marele casei, şi Somnas, scribul, şi
Ioas, fiul lui Asaph, cronicarul, au mers la Ezekias cu veşmintele sfâşiate şi
i-au vestit cuvintele lui Rapsakes.

18,26 „Limba siriană", aramaica, începuse să devină limbă de relaţii internaţionale în Orientul Apropiat, dar, la vremea aceea, era înţeleasă doar de elite. Poporul vorbea încă limba „iudaică", adică ebraică. Folosirea aramaicii avea să se generalizeze în Palestina abia după exil.

18,31 „va bea din via sa ... va mânca din smochinul său": TM are „va mânca din via sa şi din smochinul său".

18,34 „zeul... zeul...": TM are „zeii... zeii...".

19 1 Şi a fost aşa: când a auzit regele Ezekias, şi-a sfâşiat veşmintele, s-a
îmbrăcat în sac şi a mers în Casa Domnului. 2 Şi i-a trimis pe Eliakim,
mai-marele peste casa [regelui], şi pe Somnas, scribul, şi pe cei mai bătrâni
dintre preoţi, îmbrăcaţi în sac, la profetul Isaia, fiul lui Amos, 3 şi i-au spus:
„Aşa spune Ezekias: «Zi de strâmtorare, de mustrare şi de mânie este ziua
aceasta, căci fiii au ajuns până în chinurile [facerii], dar cea care naşte nu
are putere. 4 Poate Domnul Dumnezeul tău va auzi cuvintele lui Rapsakes,
pe care l-a trimis regele asirienilor, stăpânul lui, să-l ocărască pe Dumnezeul
cel Viu şi să hulească prin cuvintele pe care le-a auzit Domnul Dumnezeul
tău; înalţă, aşadar, rugăciune pentru rămăşiţa care se mai găseşte.»" 5 Şi au
mers slujitorii regelui Ezekias la Isaia 6 şi Isaia le-a spus: „Aşa să spuneţi
stăpânului vostru: «Aşa spune Domnul: Nu te teme de cuvintele pe care
le-ai auzit, cu care au hulit slujitorii regelui asirienilor. 7 Iată, Eu pun în el
un duh şi va auzi o veste şi se va întoarce în ţara lui; şi-l voi doborî cu sabia
în ţara lui.»"
8 Şi Rapsakes s-a întors şi l-a găsit pe regele asirienilor războindu-se la
Lomna – căci auzise că a plecat de la Lachis 9 [pentru că] aflase despre

---

19,1 Cele trei gesturi ale regelui aveau, în protocolul iudaic, un sens precis: sfâşierea hainelor era semnul ororii la auzirea unei blasfemii, îmbrăcarea în pânză de sac marca zbuciumul unui suflet aflat la mare restrişte şi intrarea în Templu indica evlavia şi smerenia regelui înaintea lui Dumnezeu (JFB).

19,3 „chinurile [facerii]...": metafora se referă la imposibilitatea la care ajunsese regatul lui Iuda de a se elibera, fără un miracol.

19,4 „Dumnezeul cel Viu": gr. θεὸς ζῶν este expresia care îl diferenţiază pe YHWH, adevăratul Dumnezeu, de toate zeităţile false invocate de Rapsakes. ♦ „şi să hulească prin cuvintele...": TM are „şi-l va pedepsi pentru cuvintele..." ♦ „pentru rămăşiţa care se mai găseşte": gr. περὶ τοῦ λείμματος, se referă la teritoriul lui Iuda sau chiar numai la Ierusalim, singura enclavă rămasă neocupată de asirieni.

19,7 Cele trei lucruri profeţite de Isaia se vor împlini întocmai în scurtă vreme: vestea (4Rg. 19,9), retragerea (4Rg. 19,35-36), moartea de sabie a suveranului asirian (4Rg. 19,37).

19,8 Nu este clar dacă, între timp, Sennacherim a cucerit cetatea Lachis. În orice caz, şi-a mutat cartierul general la învecinata Lomna (ebr. *Libh*^{e}*nāh*).

19,9 „Tharaca": gr. Θαρακα a fost identificat cu faraonul Taharca, din dinastia a douăzeci şi cincea. A domnit efectiv între 690 şi 664 î.H. La data invaziei lui Sennacherim (701 î.H.), Taharca va fi fost numai conducătorul forţelor egiptene pe care suveranul asirian le-a înfrânt la Elteche, în Palestina, aşa cum atestă sursele asiriene. S-a înaintat însă şi ipoteza unei a doua invazii a lui Sennacherim în Palestina, la începutul domniei lui Taharca (cca 688 î.H.), pe care istoriograful deuteronomist o va fi tratat nediferenţiat

Tharaca, regele etiopienilor: „Iată, a plecat să facă război cu tine." Şi din
nou a trimis soli la Ezekias, zicând: 10 „Să nu te amăgească Dumnezeul tău,
în care te încrezi, spunând: «Ierusalimul nu va cădea în mâinile regelui
asirienilor.» 11 Iată, tu ai auzit tot ce au făcut regii asirienilor cu toate ţările,
de le-au dat pieirii; iar tu vei fi izbăvit? 12 Oare i-au scăpat zeii neamurilor
pe cei pe care părinţii mei i-au nimicit: şi [pe cei din] Gozan, şi Charran, şi
Raphes, şi fiii lui Edem, cei din Thaesthen? 13 Unde este regele Aimathului
şi regele Arphadului? Şi unde sunt Seppharuain, Ana şi Aua?" 14 Şi Ezekias
a luat scrisoarea din mâna solilor şi a citit-o; şi s-a suit la Casa Domnului şi
a deschis-o Ezekias dinaintea Domnului 15 şi a spus: „Doamne, Dumnezeul
lui Israel, care şezi pe heruvimi, Tu singur eşti Dumnezeu în toate împără-
ţiile pământului, Tu ai făcut cerul şi pământul. 16 Pleacă-Ţi, Doamne, ure-
chea şi ascultă; deschide-Ţi, Doamne, ochii şi priveşte şi ascultă cuvintele
lui Sennacherim, pe care le-a trimis ca să-l ocărască pe Dumnezeul cel Viu.
17 Căci, cu adevărat, Doamne, regii asirienilor au pustiit neamurile 18 şi i-au
aruncat în foc pe zeii lor, căci nu sunt zei, ci lucruri făcute de mâinile oame-
nilor, lemne şi pietre, şi i-au nimicit. 19 Iar acum, Doamne, Dumnezeul nos-
tru, izbăveşte-ne pe noi din mâna lui şi vor şti toate împărăţiile pământului
că Tu singur eşti Domnul Dumnezeu."

20 Şi Isaia, fiul lui Amos, i-a trimis vorbă lui Ezekias: „Aşa spune
Domnul, Dumnezeul oştirilor, Dumnezeul lui Israel: «Am auzit rugăciunile
tale cu privire la Sennacherim, regele asirienilor.» 21 Acesta este cuvântul
pe care l-a grăit Domnul cu privire la el: «Te-a dispreţuit şi te-a luat în râs
fecioara, fiica Sionului, a scuturat din cap spre tine fiica Ierusalimului. 22 Pe
cine-ai ocărât şi pe cine ai hulit? Şi la cine-ai ridicat glasul? Ţi-ai ridicat
ochii în înalt la Sfântul lui Israel! 23 Prin solii tăi l-ai ocărât pe Domnul şi ai

---

de prima campanie din 701 î.H., dar această ipoteză nu este susţinută de nici o altă sursă (DB, *s.v.* „Tirhaca", pp. 1297-1298). ♦ „din nou": *litt.* „s-a întors şi..." – semitism.

19,20 Profetul Isaia are o revelaţie cu mesaj întreit, semn că rugăciunea lui Ezekias din Templu a fost ascultată: în primul rând, Domnul îl înfruntă pe Sennacherim (22-28), apoi îi vorbeşte lui Ezekias şi îi vesteşte cei trei ani de restrişte (29-31) şi, în al treilea rând, anunţă că Ierusalimul va scăpa nevătămat de furia asirienilor (19,32-34).

19,21 „fecioara, fiica Sionului": expresie simbolică (uneori reluată, în paralelism poetic, prin „fiica Ierusalimului"), des întâlnită în literatura profetică, desemnând rămăşiţa poporului ales.

19,22-27 Planul descris de Domnul, prin Isaia, ca aparţinând lui Sennacherim, concordă cu traseul pe care acesta îl va parcurge în campania din 701 î.H.

19,23 „adăpostul": gr. μελον transcrie ebr. *mālōn*, „adăpost, loc de înnoptat".

spus: 'Cu mulţimea carelor mele, eu mă voi sui pe înălţimea munţilor, în
laturile Libanului; am tăiat măreţia cedrului lui şi mândreţea chiparoşilor şi
am venit la adăpostul din capătul lui, al pădurii lui din Carmel. [24] M-am
răcorit şi am băut ape străine şi am pustiit cu talpa piciorului meu toate
râurile din locuri împrejmuite.' [25] Am pus la cale, iar acum am ajuns la bun
sfârşit şi s-a ajuns la ridicarea în pribegie a luptătorilor – cetăţi puternice.
[26] Şi celor care locuiau în ele li s-au sleit braţele, s-au pitit şi s-au ruşinat,
s-au făcut ca paiele câmpului sau ca iarba verde, ca verdeaţa de pe case şi
ce-i sub talpa celui care stă deasupra. [27] Şi ţi-am cunoscut şederea şi ieşirea,
şi intrarea, şi pornirea ta asupra Mea. [28] Din pricina mâniei tale împotriva
Mea şi pentru că trufia ta a urcat la urechile Mele, îţi voi pune belciugele
Mele în nări şi zăbală în gură şi te voi întoarce din drumul pe care ai pornit.
[29] Şi acesta îţi va fi semnul: vei mânca anul acesta ce creşte de la sine şi, în
anul al doilea, ce răsare; iar în anul al treilea [va fi] semănat şi cules, şi
săditul viţei şi veţi mânca roadele lor. [30] Va spori ceea ce a scăpat din casa
lui Iuda, ceea ce a rămas [va da] rădăcini în jos şi va face rod în sus. [31] Căci
din Ierusalim va ieşi o rămăşiţă şi cel scăpat, din muntele Sion; râvna
Dumnezeului oştirilor va face aceasta.» [32] Nu aşa. Aşa spune Domnul
despre regele asirienilor: «Nu va intra în cetatea aceasta şi nu-şi va ţinti
acolo vreo săgeată şi nu-i va aduce în faţă scuturi şi nici nu va înălţa val [de
pământ] împotriva ei; [33] pe drumul pe care a venit, pe acela se va întoarce şi
în cetatea aceasta nu va intra», spune Domnul. [34] «Voi ţine pavăză deasupra
cetăţii acesteia, pentru mine şi pentru David, robul meu.»"
[35] Şi a fost aşa: în noaptea aceea a venit îngerul Domnului şi a lovit în
tabăra asirienilor o sută optzeci şi cinci de mii; şi s-au sculat de dimineaţă

19,24 „din locuri împrejmuite": TM are „din Egipt". Diferenţa s-ar putea datora citirii *NŢR*, „împrejmuire", în loc de *MŢR*, „Egipt".

19,25 „ridicarea în pribegie a luptătorilor": *litt.* „grămezile de ruine ale luptătorilor din deportări": text obscur. Altă traducere: „nimicirea cetelor de prizonieri războinici" (Brenton). În TM, întregul verset este: „Oare n-ai auzit? De mult am făcut aceasta, din zilele de odinioară am plănuit-o, iar acum am împlinit-o. Menirea ta e să preschimbi în grămezi de ruine cetăţi întărite."

19,27 Expresia „şederea, ieşirea şi intrarea" (καθέδρα καὶ ἔξοδος καὶ εἴσοδος) este un calc după ebraică şi se referă la toate acţiunile cuiva.

19,32 „Nu aşa."; *cf.* nota 1,4.

19,35 Flavius Iosephus (*AI* 10,1,5) afirmă că asirienii, în număr de o sută optzeci şi cinci de mii, au fost ucişi de o epidemie de ciumă, în prima noapte a atacului.

şi, iată, toate trupurile erau leşuri. [36] Şi Sennacherim, regele asirienilor, s-a
ridicat, a pornit şi s-a întors şi s-a aşezat în Ninive. [37] Şi a fost aşa: pe când
se închina în casa lui Neserach, zeul său, Adramelech şi Sarasar, fiii săi,
l-au tăiat cu sabia şi [apoi] au scăpat în ţara Araratului; şi în locul lui a
domnit Asordan, fiul lui.

20 [1] În zilele acelea Ezekias era bolnav de moarte. Şi profetul Isaia, fiul
lui Amos, a mers la el şi i-a spus: „Aşa spune Domnul: «Fă rânduială în
casa ta, căci vei muri şi nu vei mai trăi.»" [2] Şi Ezekias s-a întors cu faţa la
perete şi s-a rugat Domnului, spunând: [3] „O, Doamne, aminteşte-Ţi cum am
umblat înaintea Ta întru adevăr şi cu inima plină şi am făcut [ce este] bine
în ochii Tăi!" Şi Ezekias a plâns cu jale mare. [4] Isaia era în curtea din
mijloc şi cuvântul Domnului a fost către el, zicând: [5] „Întoarce-te şi spune-i
lui Ezekias, cârmuitorul poporului Meu: Aşa vorbeşte Domnul Dumnezeul
lui David, părintele tău: «Am auzit rugăciunea ta, am văzut lacrimile tale;

19,36 Sennacherim „a locuit la Ninive" multă vreme după dezastrul din Palestina, dezastru pe care însă analele asiriene nu îl pomenesc, conform obiceiului cronografiei orientale de a nu înregistra decât victoriile suveranilor (*cf.* 4Rg. 19,37).

19,37 LXX-L are Ασραχ pentru numele divinităţii în templul căreia a fost ucis Sennacherim, ceea ce i-a făcut pe comentatori să-l identifice pe misteriosul Neserach cu Aššur, zeul suprem al regatului asirian. O altă ipoteză îl apropia pe biblicul Neserach de Nusku, una dintre ipostazele sub care era adorat Marduk (DB, *s.v.* „Nisroc", p. 910). ♦ Asasinarea lui Sennacherim de către doi dintre fiii săi, Adramelech şi Sarasar (asiro-babilonian *šar--usur*), ultimul identificabil şi ca guvernator al cetăţii Marqasi, atestă stadiul înaintat al luptei pentru putere care se dădea între fiii suveranului. Nemulţumiţi probabil de desemnarea, în 687 î.H., a lui Essarhadon (LXX, Ασορδαν) ca moştenitor unic al lui Sennacherim, ceilalţi doi fii îşi asasinează tatăl şi se retrag în Armenia, pentru a scăpa de represalii.

20,1 Episodul bolii lui Ezekias se petrece, după toate calculele, în al paisprezecelea an al domniei sale (de vreme ce a domnit cu totul douăzeci şi nouă şi, pe patul de moarte, Dumnezeu i-a mai dat încă cincisprezece ani de trăit, *cf.* 4Rg. 20,6). Or, anul al paisprezecelea al domniei lui Ezekias este anul invaziei asiriene (701 î.H.), deşi istoriograful plasează întâmplarea după campania lui Sennacherim.

20,3 Plânsul lui Ezekias are trei posibile explicaţii: spaima omului veterotestamentar înaintea morţii, provocată de statutul incert al vieţii de apoi, îngrijorarea legată de năruirea regatului în urma dispariţiei suveranului şi tristeţea iscată de nerespectarea promisiunii pe care Dumnezeu i-a făcut-o lui David privind propăşirea urmaşilor acestuia (JFB).

20,4 Isaia ajunsese *abia* „în curtea din mijloc" (ἐν τῇ αὐλῇ τῇ μέσῃ) a palatului regal. Semn al promptitudinii divine.

iată, Eu te voi vindeca; în a treia zi te vei urca la Casa Domnului 6 şi voi adăuga la zilele tale cincisprezece ani şi te voi izbăvi din mâna regelui asirienilor, pe tine şi cetatea aceasta; şi voi fi pavăză deasupra cetăţii acesteia, pentru Mine şi pentru David, robul Meu.» 7 Şi a spus [Isaia]: «Să ia ei o turtă de smochine şi să o pună pe rană şi se va vindeca.»” 8 Şi Ezekias i-a spus lui Isaia: „Care este semnul că Domnul mă va vindeca şi că mă voi urca la Casa Domnului în a treia zi?” 9 Şi Isaia i-a spus: „Acesta este semnul de la Domnul că-ţi va împlini Domnul cuvântul pe care l-a grăit: umbra va înainta cu zece trepte sau se va întoarce cu zece trepte.” 10 Şi Ezekias a spus: „Este uşor ca umbra să se abată cu zece trepte; nu, ci umbra să se întoarcă înapoi cu zece trepte.” 11 Şi profetul Isaia a strigat către Domnul, iar umbra s-a întors îndărăt, pas cu pas, cu zece trepte.

12 În vremea aceea, Marodachbaladan, fiul lui Baladan, regele Babilonului, i-a trimis lui Ezekias o scrisoare şi daruri, căci auzise că Ezekias zăcea bolnav. 13 Şi Ezekias s-a bucurat, le-a arătat [solilor] toată casa vistieriei, argintul şi aurul, mirodeniile şi untdelemnul cel bun şi casa armelor şi câte se aflau în vistieria lui; n-a mai rămas nimic ce să nu le arate Ezekias din casa

---

20,6 „Pentru Mine şi pentru David...”: Dumnezeu îl însănătoşeşte pe Ezekias în numele legământului cu David.

20,7 Nu se ştie cu siguranţă de ce boală suferea Ezekias. Tratamentul cu „turtă de smochine” poate sugera că ar fi fost vorba şi de ciumă bubonică, cunoscute fiind, în Orientul Apropiat, acţiunile terapeutice ale smochinelor în diversele afecţiuni ulceroase. Flavius Iosephus vorbeşte despre ciuma lui Ezekias (*AI* 27).

20,9 „trepte”: „treptele” (βαθμοί, ebraic *ma'alōth*) constituiau unităţi de măsură a timpului într-un cadran solar despre care nu există alte informaţii. S-a presupus (Flavius Iosephus, *AI* 29) că treptele palatului regal din Ierusalim ar fi fost astfel dispuse încât să indice ora. De asemenea, inexistenţa unui termen ebraic precis care să denumească întregul mecanism şi vizita oficialilor babilonieni care constată, cu surprindere, minunea (*cf.* 2Par. 32,31) sugerează provenienţa babiloniană a acestui mijloc de măsurare a timpului (JFB şi DB, *s.v.* „Trepte”, p. 1310).

20,12 „Marodachbaladan”: gr. Μαροδαχβαλαδαν este cunoscut în inscripţiile cuneiforme ca Marduk-apla-iddina, rege al Babilonului în două rânduri (721-710 î.H. şi 703-702 î.H.) şi dizident faţă de politica expansionistă a Asiriei. Scrisoarea acestuia şi vizita supuşilor lui la curtea lui Ezekias făceau parte din programul de alianţe antiasirian la care, flatat, consimţise şi regele de la Ierusalim. Aceasta este prima menţiune biblică a unui rege babilonian.

20,13 „vistieriei”: gr. νεχωθα transcrie ebr. *n*^{e}*khothah* (formă scrisă, cu indicaţia de a se citi *n*^{e}*khothō*), „comoara/vistieria lui”.

lui şi din toată averea lui. [14] Şi profetul Isaia a mers la regele Ezekias şi i-a spus: „Ce ţi-au grăit oamenii aceştia? Şi de unde au venit la tine?" Şi Ezekias i-a răspuns: „Dintr-un ţinut de departe au venit la mine, din Babilon." [15] Şi a spus: „Ce-au văzut în casa ta?" Şi i-a răspuns: „Toate câte sunt în casa mea le-au văzut; n-a fost nimic din casa mea ce să nu le fi arătat, ba chiar şi din vistieria mea." [16] Şi Isaia i-a spus lui Ezekias: „Ascultă cuvântul Domnului:
[17] «Iată, vin zile şi vor fi luate toate cele din casa ta şi câte-au adunat părinţii tăi până în ziua aceasta [şi duse] la Babilon. Şi nu va rămâne [neîmplinit] cuvântul pe care l-a grăit Domnul. [18] Şi fiii tăi, care vor ieşi din tine, pe care-i vei zămisli, vor fi luaţi şi vor ajunge eunuci în casa regelui din Babilon.»" [19] Şi Ezekias i-a spus lui Isaia: „Bun este cuvântul Domnului, pe care l-a grăit; să fie pace în zilele mele."

[20] Şi celelalte fapte ale lui Ezekias şi toată domnia lui şi câte a săvârşit – fântâna şi apeductul şi cum a dus apă în cetate – nu sunt oare scrise în Cartea cronicilor regilor lui Iuda? [21] Şi s-a culcat Ezekias lângă părinţii săi şi l-au înmormântat în cetatea lui David; şi în locul lui a ajuns rege Manasses, fiul său.

21 [1] Manasses era de doisprezece ani când a ajuns rege şi a domnit în Ierusalim vreme de cincizeci şi cinci de ani, iar numele mamei sale era Opsiba. [2] Şi a făcut ce este rău în ochii Domnului, după spurcăciunile

---

20,17 „nu va rămâne [neîmplinit] cuvântul pe care l-a grăit Domnul": TM are „nu va rămâne nimic – spune Domnul".

20,20 Confruntat cu invazia asiriană, Ezekias îmbunătăţeşte sistemul de aprovizionare cu apă al cetăţii. Astfel, el a blocat izvoarele din afara cetăţii (2Par. 32,4) şi a deviat apele Gihonului superior din partea de est-sud-est a Ierusalimului, printr-un tunel, spre partea de vest, unde erau colectate într-un bazin interior, Siloam. Tunelul, săpat în stâncă, avea o înălţime de 2 m şi o lungime de 332 m în linie directă. Săpăturile arheologice l-au scos la iveală în secolul al XIX-lea: în interiorul lui se afla o inscripţie comemorativă. Acest canal înlocuia un altul, mai vechi, în parte neacoperit, pe coasta de est a muntelui Sion.

20,21 „şi l-au înmormântat în cetatea lui David": nu apare în TM. După 2Par. 32,33, Ezekias a fost pus într-un mormânt deosebit.

21,1 Manasses a devenit, la doisprezece ani, coregentul lui Ezekias, în 696 î.H., şi a domnit singur între 686 î.H. şi 642 î.H. Aşa se explică cei cincizeci şi cinci de ani de domnie, care includ şi perioada exilului său (amintit în 2Par. 33,11-13). Are parte de cea mai întunecată prezentare din partea istoriografului deuteronomist.

21,2-3 Politica religioasă a lui Manasses viza asimilarea culturală a regatului său cu Asiria, cel mai probabil pentru a avea pace. Aceasta a implicat prigonirea violentă a

neamurilor, pe care le alungase Domnul de la fața fiilor lui Israel; 3 și a
durat din nou înălțimile pe care le dărâmase Ezekias, tatăl său, și a înălțat
un altar pentru Baal; și a făcut dumbrăvi, după cum făcuse și Achaab, regele
lui Israel, și s-a închinat la toată oștirea cerului; și le-a slujit acelora 4 și a
durat un altar în Casa Domnului, unde El spusese: „În Ierusalim voi așeza
numele Meu"; 5 și a durat un altar pentru toată oștirea cerului în cele două
curți ale Casei Domnului; 6 și și-a trecut fiii prin foc și s-a îndeletnicit cu
ghicitul și cu vrăjitoria; și și-a adus grăitor din pântec și prezicători – a făcut
din plin ce este rău în ochii Domnului, ca să-L mânie. 7 Și și-a pus un chip al
dumbrăvii în casa despre care Domnul îi spusese lui David și lui Solomon,
fiul lui: „În casa aceasta și în Ierusalim, pe care l-am ales între toate tribu-
rile lui Israel, voi așeza numele Meu pentru vecie 8 și nu voi mai clătina
piciorul lui Israel din țara pe care am dat-o părinților lor, [pentru] cei care vor
păzi toate câte le-am poruncit, după toată porunca pe care le-a poruncit-o
lor robul Meu Moise." 9 Și nu au ascultat, iar Manasses i-a amăgit să facă
ce este rău în ochii Domnului, mai mult decât neamurile pe care le spulbe-
rase Domnul din fața fiilor lui Israel. 10 Și a grăit Domnul prin robii săi,

---

adepților iahvismului: tradiția iudaică (Talmudul, precum și apocrifa *Urcarea lui Isaia la cer*, 5) îi atribuie uciderea lui Isaia prin tăiere cu fierăstrăul. Există și o tradiție potrivit căreia, la sfârșitul vieții, s-ar fi convertit (*cf.* 2Par. 33,11 *sq.*) și ar fi rostit vestita „Rugăciune a regelui Manasses", text apocrif, preluat și în liturgia creștină.

21,3 „a durat din nou": *litt.* „s-a întors și a durat" – semitism. ♦ „oștirea cerului" desemnează obiectul închinării păgâne (*cf.* Deut 4,19 și nota 17,16 *supra*). ♦ „altar": TM are „altare" (la fel și la 21,4-5)

21,4 „în Ierusalim voi așeza...": *cf.* Deut. 12,5.11; 14,24.

21,5 „cele două curți ale Casei Domnului": e vorba de curtea preoților și curtea mare în care avea acces poporul.

21,6 „fiii": TM are „fiul". ♦ „s-a îndeletnicit cu ghicitul și vrăjitoria" (ἐκληδονίζετο καὶ οἰωνίζετο). Expresia greacă face referire la tehnicile de divinație de tip necromantic și, respectiv, augural. ♦ „grăitor din pântec" (θελητής: *litt.* „cel care voiește" apare la lexicografii antici și ca echivalentul lui ἐγγαστρίμυθος: *cf.* LSJ) ar fi, în terminologia spiritistă actuală, mediumul, cel care invocă și se lasă locuit de spiritul defunctului. La fel, la 23,24. ♦ În categoria „prezicătorilor" (γνωσταί: *litt.* „cei care știu") intrau interpreții de vise.

21,7 „un chip al dumbrăvii": gr. τὸ γλυπτὸν τοῦ ἄλσους, *litt.* „o sculptură a dumbrăvii": era o reprezentare simbolică a Așerei, zeița-mamă canaaneană, probabil sub forma unui stâlp de lemn.

21,8 „[pentru] cei care vor păzi": TM are „numai dacă vor păzi".

21,10-11 „profeții": cuvintele citate constituie de fapt o înlănțuire de fragmente (sau aluzii) din Ieremia (19,3; 21,7), Isaia (19,25; 34,11), Amos (7,9), Michea (7,14), Plângeri (2,8) etc.

profeţii, spunând: [11] „Pentru câte a făcut Manasses, regele lui Iuda, spurcăciunile acestea, mai presus de toate câte le-a făcut amoreul de odinioară, şi l-a dus şi pe Iuda în păcat cu idolii lor, [12] nu [va mai fi] astfel; aşa grăieşte Domnul Dumnezeul lui Israel: «Iată, Eu aduc rele asupra Ierusalimului şi asupra lui Iuda, încât oricui va auzi îi vor ţiui amândouă urechile, [13] şi voi întinde peste Ierusalim funia de măsurat a Samariei şi cântarul casei lui Achaab şi voi şterge Ierusalimul cum se şterge o carafă golită şi se întoarce cu gura în jos. [14] Şi voi lepăda rămăşiţa moştenirii Mele şi îi voi da pe ei în mâinile duşmanilor lor şi vor fi pradă şi jaf pentru toţi duşmanii lor, [15] pentru câte rele au făcut în ochii Mei şi M-au mâniat, din ziua când i-am scos pe părinţii lor din Egipt şi până în ziua aceasta.” [16] Şi Manasses a mai vărsat şi foarte mult sânge nevinovat, până s-a umplut Ierusalimul de la un capăt la celălalt, pe lângă păcatele lui, cu care l-a dus pe Iuda în păcat, spre a săvârşi ce este rău în ochii Domnului. [17] Şi celelalte fapte ale lui Manasses, şi toate câte le-a săvârşit, şi păcatul cu care a păcătuit el nu sunt oare scrise în Cartea cronicilor regilor lui Iuda? [18] Şi Manasses s-a culcat lângă părinţii săi şi l-au înmormântat în grădina casei sale, în grădina lui Oza, şi în locul lui a ajuns rege Amon, fiul său.

[19] Amon era de douăzeci şi doi de ani când a ajuns rege şi a domnit doi ani în Ierusalim, iar numele mamei sale era Messolam, fiica lui Arus din Ieteba. [20] Şi a făcut ce este rău în ochii Domnului, precum făcuse şi Manasses, tatăl său, [21] şi a umblat pe toată calea pe care a mers tatăl său şi le-a slujit idolilor cărora le slujise tatăl său şi li s-a închinat [22] şi l-a părăsit pe Domnul Dumnezeul părinţilor săi şi nu a umblat pe calea Domnului. [23] Şi supuşii lui Amon s-au răzvrătit împotriva lui şi l-au omorât pe rege în casa lui. [24] Şi tot poporul ţării i-a lovit pe toţi cei ce uneltiseră împotriva regelui Amon şi poporul ţării l-a pus rege în locul lui pe Iosias, fiul lui. [25] Şi celelalte fapte ale lui Amon, câte le-a săvârşit, iată, oare nu sunt scrise în Cartea cronicilor

---

21,11 „amoreul”: numele acestui neam este folosit generic, pentru a-i indica pe toţi locuitorii Canaanului.

21,12 Ţiuitul urechilor sugerează plastic uimirea în faţa unei acţiuni măreţe şi neaşteptate a lui Dumnezeu; aceeaşi formulare apare şi la 1Rg. 3,11 etc.

21,18 Manasses nu a fost înmormântat în necropola regală, ci, probabil din pricina apostaziei sale, într-o grădină. Istoriograful deuteronomist vorbeşte despre grădina unui anumit Oza, în vreme ce Cronistul (2Par. 33,20) pomeneşte de grădina „casei lui”, adică a palatului regal.

21,19 Amon, fiul lui Manasses, a domnit între 642 şi 640 î.H.

regilor lui Iuda? [26] Şi l-au înmormântat în mormântul lui din grădina lui Oza şi în locul lui a ajuns rege Iosias, fiul lui.

22 [1] Iosias era de opt ani când a ajuns rege şi a domnit în Ierusalim
treizeci şi unu de ani, iar numele mamei sale era Iedida, fiica lui Edeia din
Basuroth. [2] Şi a făcut [ce este] drept în ochii Domnului şi a umblat pe toată
calea lui David, părintele său, nu s-a abătut nici la dreapta, nici la stânga.
[3] Şi a fost aşa: în al optsprezecelea an al regelui Iosias, în luna a opta,
regele l-a trimis pe Saphphan, fiul lui Eselias, fiul lui Messolam, scribul
casei Domnului, zicând: [4] „Du-te la Chelkias, marele preot, şi pecetluieşte
argintul adus în Casa Domnului, pe care străjerii uşii l-au strâns de la popor,
[5] şi să îl dea în mâna celor care fac lucrările, celor puşi în Casa Domnului."
Şi el l-a dat celor ce făceau lucrările, cei din Casa Domnului, ca să dreagă
stricăciunile Casei, [6] dulgherilor şi constructorilor şi zidarilor, ca să cum-
pere lemne şi piatră cioplită, ca să dreagă stricăciunile Casei; [7] însă nu li se
cerea socoteală pentru argintul dat lor, căci lucrau pe încredere. [8] Iar Chelkias,
preotul cel mare, i-a spus lui Saphphan, scribul: „Am găsit în Casa Domnului
Cartea Legii"; şi Chelkias i-a dat cartea lui Saphphan şi el a citit-o. [9] Şi a
dus-o la regele Iosias şi i-a arătat regelui cele întâmplate şi i-a spus: „Robii
tăi au adunat argintul aflat în Casa Domnului şi l-au dat în mâna celor ce
fac lucrările, celor puşi în Casa Domnului." [10] Şi a spus scribul Saphphan
către rege, zicând: „Preotul Chelkias mi-a dat o Carte"; şi Saphphan a citit-o

---

22,1 Iosias (ebr. *Yo'şīyāhū*), fiul lui Amon, a fost al şaptesprezecelea rege al lui Iuda. A fost instalat la vârsta de opt ani, după asasinarea tatălui său, şi a domnit 31 de ani (640-609 î.H.). A beneficiat de slăbirea politică a Asiriei şi a făcut paşi importanţi spre independenţa politică şi religioasă a lui Iuda şi, chiar, Israel (2Par. 34,6-7). În general, domnia lui s-a caracterizat prin efortul de restaurare a iahvismului în Iuda.

22,3 Anul era, după toate calculele, 622/621 î.H. Reforma religioasă începuse însă înainte de această dată, aşa cum reiese din cuvintele regelui, amintite în cele patru versete următoare. ♦ „l-a trimis pe... scribul casei Domnului": TM are „l-a trimis pe... scribul, în casa Domnului".

22,4 „pecetluieşte": gr. σφράγισον. TM are verbul *tam*, „a face totalul, a socoti".

22,5 „Şi el l-a dat celor ce făceau lucrările...": TM are „ca să-i plătească pe cei care făceau lucrările...". ♦ „stricăciunile": *cf.* nota 12,6.

22,8 „Cartea Legii", gr. βιβλίον τοῦ νόμου: această expresie nu apare decât în Deut. (28,61; 29,20; 30,10; 31,26) şi în Iis. Nav. (1,8; 8,34). Aici este vorba despre Deuteronom sau, mai degrabă, despre partea lui legislativă, al cărei conţinut a inspirat reformele regelui Iosias.

dinaintea regelui. 11 Şi a fost aşa: când regele a ascultat cuvintele Cărţii
Legii, şi-a sfâşiat veşmintele. 12 Şi regele i-a poruncit preotului Chelkias şi
lui Achicam, fiul lui Saphphan, şi lui Achobor, fiul lui Michaias, şi lui
Saphphan, scribul, şi lui Asaias, robul regelui, zicând: 13 „Duceţi-vă şi între-
baţi-L pe Domnul pentru mine şi pentru tot poporul şi pentru întregul Iuda
despre cuvintele Cărţii acesteia care s-a găsit, căci mare este mânia Domnului,
aprinsă asupra noastră, pentru că părinţii noştri nu au dat ascultare cuvin-
telor Cărţii acesteia – să facă întru totul după cum stătea scris cu privire la
noi." 14 Şi s-au dus preotul Chelkias, şi Achicam, şi Achobor, şi Saphphan,
şi Asaias la prorociţa Olda, nevasta lui Sellem, fiul lui Thecue, fiul lui
Araas, păstrătorul veşmintelor; iar aceasta locuia în Ierusalim, în cartierul
nou, şi i-au grăit. 15 Ea le-a răspuns: „Aşa spune Domnul Dumnezeul lui
Israel: spuneţi-i omului care v-a trimis la mine: 16 «Aşa spune Domnul:
'Iată, Eu aduc rele asupra locului acestuia şi asupra celor ce locuiesc aici,
[după] toate cuvintele Cărţii pe care a citit-o regele lui Iuda, 17 din pricina
celor care M-au părăsit şi au ars tămâie pentru zei străini, încât M-au mâniat
cu lucrările mâinilor lor; şi mânia Mea se va aprinde în locul acesta şi nu se
va stinge.'» 18 Iar regelui lui Iuda care v-a trimis să-L întrebaţi pe Domnul
să îi spuneţi acestea: «Aşa spune Domnul Dumnezeul lui Israel: 'Cuvintele
pe care le-ai auzit – 19 pentru că inima ţi s-a înmuiat şi te-ai smerit dinaintea
Domnului, când ai ascultat câte am grăit împotriva locului acestuia şi împo-
triva celor ce sălăşluiesc în el, ca să le fie spre nimicire şi spre blestem,
şi ţi-ai sfâşiat veşmintele şi ai plâns dinaintea Mea –, [iată] şi Eu te-am

22,11 Unii comentatori (JFB), invocând tradiţia rabinică, presupun că pasajele care l-au impresionat atât de puternic pe Iosias ar fi fost Deut. 28, 29 şi 30, care vorbesc despre reînnoirea legământului dintre YHWH şi poporul ales.

22,13 „cu privire la noi": gr. καθ' ἡμῶν ar însemna mai frecvent „împotriva noastră".

22,14 „păstrătorul veşmintelor": gr. ἱματιοφύλαξ; comentatorii au ezitări în a-l identifica pe acest Araas. Dacă a fost şeful garderobei din Templu, trebuia să fie levit. În aceeaşi măsură e plauzibil ca Araas să fi fost „păstrătorul veşmintelor" din palatul regal. ♦ „cartierul nou": în LXX, μασενα transcrie ebr. *mişeneh*: *litt.*„al doilea [cartier]", o parte nouă a oraşului, la NV de Templu, pe care Ezekias o înconjurase cu un zid de apărare (*cf.* şi 2Par. 34,22; Sof. 1,10).

22,15 „omului" (τῷ ἀνδρί). Domnul i se adresează, în primă instanţă, regelui sub titlu generic.

22,18 „Iar regelui lui Iuda": mesajul de propăşire personală este adresat lui Iosias în calitate de suveran legitim al poporului lui YHWH.

auzit', spune Domnul. [20] 'Nu [va fi] aşa: iată, te adaug la părinţii tăi şi vei fi
adunat în mormântul tău, în pace, şi nu vei vedea cu ochii tăi [nimic] din
toate nenorocirile pe care Eu le aduc asupra locului acestuia.'»" Şi i-au dus
regelui răspunsul.

23 [1] Şi regele a trimis şi i-a adunat la el pe toţi bătrânii din Iuda şi
Ierusalim. [2] Şi regele s-a suit la Casa Domnului şi cu el fiecare bărbat din
Iuda şi toţi cei care locuiau în Ierusalim, şi preoţii, şi profeţii, şi tot poporul,
cu mic, cu mare, şi a citit în auzul lor toate cuvintele Cărţii Legământului,
care fusese găsită în Casa Domnului. [3] Şi regele a stat lângă stâlp şi a făcut
legământ dinaintea Domnului, să umble în urma Domnului şi să păzească
poruncile Lui şi mărturiile Lui şi îndreptările Lui, din toată inima şi din tot
sufletul, spre a întări cuvintele acestui legământ, cele scrise în Cartea
aceasta; şi tot poporul a stat întru legământ. [4] Şi regele i-a poruncit lui
Chelkias, preotul cel mare, şi preoţilor de al doilea [rang] şi străjerilor uşii
să scoată din templul Domnului toate vasele făcute pentru Baal şi pentru
dumbravă şi pentru toată oştirea cerului şi le-au ars afară din Ierusalim, în
ţarinile Kedronului, şi a luat cenuşa lor la Baithel. [5] Şi a isprăvit cu preoţii
idolatri, pe care îi puseseră regii lui Iuda, [care] ardeau tămâie pe înălţimi şi
în cetăţile lui Iuda şi împrejurul Ierusalimului, şi cu cei care ardeau tămâie
pentru Baal şi pentru soare, şi pentru lună, şi pentru stele, şi pentru toată

22,20 „în pace": se referă la legătura dintre Iosias şi Dumnezeu, nu la circumstanţele unei morţi paşnice. Iosias moare pe câmpul de luptă (23,29).

23,3 „lângă stâlp" (πρὸς τὸν στύλον): în timpul ceremoniilor solemne şi al adunărilor publice, regele stătea lângă unul dintre cei doi stâlpi care străjuiau intrarea în Templul lui Solomon (*cf.* 3Rg. 7,3 şi nota *ad loc.*).

23,4 „ţarinile Kedronului": în LXX, σαδημωθ Κεδρων transliterează ebr. *śadh*^{e}*mōth Qidh*^{e}*rōn*, „ţarinile Kedronului". Kedron (astăzi Wadi en-Nar) este un pârâu intermitent, care izvorăşte la nord de Ierusalim şi trece pe lângă Muntele Templului şi Muntele Măslinilor. Valea Kedronului a fost folosită de regii reformatori ai lui Iuda ca loc de distrugere a reprezentărilor de cult păgâne.

23,5 „preoţii idolatri": în LXX, χωμαριμ transcrie ebr. *k*^{e}*mārīm*, „preoţi idolatri", întâlnit doar la plural în VT. Unii au pus în legătură acest cuvânt cu radicalul *KMR*, „a se înfierbânta, a arde", presupunând că e vorba de adoratori ai focului (JFB), alţii (Wesley) că îşi trag numele de la practica de a arde tămâie în cinstea zeităţilor păgâne; alţii îl leagă de rădăcina omonimă „a se prosterna". ♦ „stele": în LXX, μαζουρωθ transcrie aproximativ ebr. *mazzālōth*, „planete, aştri".

oştirea cerului. 6 Şi a scos dumbrava [plăsmuită] din Casa Domnului în
afara Ierusalimului, la pârâul Kedron, şi i-au dat foc la pârâul Kedron şi au
mărunţit-o praf şi pulbere, şi pulberea au aruncat-o peste mormântul fiilor
poporului. 7 Şi a dărâmat casa sodomiţilor, cei din Casa Domnului, unde
femeile ţeseau pânzeturi pentru dumbravă. 8 Şi i-a adus pe toţi preoţii din
cetăţile lui Iuda şi a spurcat înălţimile unde ardeau tămâie preoţii, de la
Gabaa şi până la Bersabea. Şi a dărâmat casa porţilor de lângă intrarea porţii
lui Iisus, mai-marele cetăţii, pe partea stângă cum intri pe poartă în cetate.
9 Numai că preoţii înălţimilor nu urcau la altarul Domnului din Ierusalim, ci
doar mâncau azimă în mijlocul fraţilor lor. 10 Şi a spurcat Taphethul din

---

23,6 „peste mormântul fiilor poporului", gr. εἰς τὸν τάφον τῶν υἱῶν τοῦ λαοῦ: săracii erau înmormântaţi într-o groapă comună, lângă Valea Kedronului. Dar la 2Par. 34,4, Cronistul precizează: cenuşa aşerelor a fost vărsată pe mormintele celor care au adus jertfe respectivelor divinităţi.

23,7 „sodomiţilor": în LXX, καδησιμ transcrie ebr. *q^edhēşīm*, „prostituat sacru". În VT, homosexualitatea este adesea legată de prostituţia cultică idolatră (*cf.* nota 14,24 la 3Rg.). Cultele canaanene, fiind culte ale fertilităţii, comportau şi prostituţia sacră, pe lângă sanctuare existând hieroduli de ambele sexe, la dispoziţia vizitatorilor. Aceste practici erau socotite abominabile de credincioşii lui YHWH. ♦ „pânzeturi": în LXX, χεττιιν transcrie, probabil, un cuvânt ebraic derivat de la rădăcina semită *KTN*, „a înveşmânta" – asir. „in". TM are, în mod neaşteptat, *battīm*, „case", pentru care s-au oferit diverse explicaţii, cea mai plauzibilă fiind „pânză de cort".

23,8 Iosias centralizează la Ierusalim tot cultul, desfiinţând sanctuarele din provincie. Aceasta corespunde principiului deuteronomist al unicităţii sanctuarului (Deut. 12,11). ♦ „Din Gabaa până în Bersabea" reprezintă extremităţile de nord şi sud ale regatului lui Iuda. Gabaa (ebr. *Gebha'*) înlocuieşte aici numele cetăţii Dan (limita nordică a lui Israel), din expresia consacrată în vremea monarhiei unite, „de la Dan până la Bersabea".

23,9 O bună parte din preoţimea sanctuarelor de provincie capătă, o dată cu reforma lui Iosias, un rol subaltern, în ciuda prevederilor Deuteronomului, care le acordă aceleaşi drepturi (Deut. 18,6-8).

23,10 „Tapheth", gr. Ταφεθ (ebr. *Topheth*), locul de adorare a lui Moloch, se găsea în Valea Ennom (ebr. *Gēy Hinnom*), la sud de Ierusalim. Tradiţia rabinică a explicat numele *topheth* ca derivat al substantivului *toph*, „tobă": în timpul sacrificiilor, preoţii lui Moloch băteau tobele, pentru a acoperi urletele copiilor sacrificaţi (JFB, Wesley). Dar DB, *s.v.* „Tofet", p. 1300, arată că „rădăcina substantivului este aramaică şi înseamnă «cuptor», «vatră»". ♦ Valea Ennom a fost conotată negativ, ca loc dedicat practicilor idolatre. După reforma lui Iosias, valea a fost folosită la depozitarea gunoaielor oraşului şi la arderea cadavrelor criminalilor. Cu timpul, expresia ebr. *gēy hinnom* a ajuns să însemne „iad" şi a fost transcrisă în greacă sub forma γεεννα, „gheena" (*cf.* DB, *s.v.* „Hinom, Valea", pp. 527-528).

valea fiului lui Ennom, [făcut] ca omul să-şi treacă fiul sau fiica prin foc, în
cinstea lui Moloch. [11] Şi a isprăvit cu caii pe care regii lui Iuda îi dăduseră
soarelui, la intrarea în Casa Domnului, pe lângă cămara lui Nathan, eunucul
regelui, în curte, şi a ars în foc şi carul soarelui. [12] Şi altarele care erau pe
acoperişul foişorului lui Achaz, pe care le făcuseră regii lui Iuda, şi altarele
pe care le făcuse Manasses în cele două curţi ale Casei Domnului – regele
le-a dărâmat şi le-a dus de acolo şi le-a aruncat pulberea în pârâul Kedron.
[13] Regele a spurcat şi casa din faţa Ierusalimului, în dreapta muntelui
Mosoath, pe care Solomon, regele lui Israel, o durase pentru Astarte, spurcăciunea sidonienilor, şi pentru Chamos, spurcăciunea Moabului şi pentru
Molchol, spurcăciunea fiilor lui Ammon. [14] Şi a sfărâmat stâlpii şi a nimicit
dumbrăvile şi le-a umplut locurile cu oase de oameni. [15] Ba şi altarul din
Baithel, cel înalt, pe care îl făcuse Ieroboam, fiul lui Nabat, cel care l-a dus
în păcat pe Israel, chiar şi altarul acela şi înălţimea le-a dărâmat şi le-a sfărâmat piatră cu piatră şi le-a mărunţit praf şi pulbere şi a pârjolit dumbrava.
[16] Şi Iosias s-a întors şi a văzut mormintele care erau acolo, în cetate, şi a
trimis de au luat oasele din morminte şi le-au ars pe altar, şi l-a spurcat după

23,11 Cultul soarelui, de sorginte orientală, era asociat simbolic cu imaginea cailor înhămaţi la carul astrului zilei. ♦ „Nathan, eunucul regelui": gr. *litt.* „Nathan, regele eunucului": TM are: „eunucul Nathan Melek". Text dificil, traducătorul în greacă a tradus şi determinantul „Melek", care poate fi citit ca nume propriu. ♦ „în curte": în LXX, φαρουριμ transcrie ebr. *par^{e}wārīm*, „construcţie aflată în partea de apus a Templului lui Solomon" (Gesenius-Robinson, 1951).

23,12 Altarele dedicate corpurilor cereşti erau construite pe acoperişurile plate ale caselor (JFB).

23,13 „muntelui Mosoath": TM are *har hammaş^{e}hīth*, „muntele stricăciunii". Targumul spune că este vorba de Muntele Măslinilor. Conform profeţiei din Zah. 14,4, muntele se va despica în două când picioarele Domnului vor sta pe el. Tradiţia iudaică afirmă că prin despicătura creată vor învia toţi evreii care au murit în afara Israelului (*Ketuboth* 111a). ♦ „Chamos": gr. Χαμος (ebr. *K^{e}moş*) era zeul suprem al moabiţilor, căruia Solomon i-a ridicat un altar pe Muntele Măslinilor (3Rg. 11,5). ♦ „Molchol": gr. Μολχολ este transcrierea greacă a numelui zeului ammonit Moloch sau Molek.

23,15 Reforma iahvistă a lui Iosias s-a extins şi la teritoriile fostului regat al lui Israel.

23,16 „în cetate": TM are „pe munte". ♦ „omul lui Dumnezeu" este personajul misterios de la 3Rg. 13,2, care anunţă, de pe vremea lui Ieroboam I, reformele lui Iosias (3Rg. 12,33-13,32). Între profeţie şi împlinirea ei se scurseseră peste trei sute de ani. ♦ Secvenţa de la „atunci când Ieroboam" până la „mormântului omului lui Dumnezeu" lipseşte din TM. Se presupune că această parte de text a dispărut din ebr. deoarece copistul ar fi sărit de la prima menţionare a „omului lui Dumnezeu" la următoarea.

cuvântul Domnului, pe care-l grăise omul lui Dumnezeu atunci când
Ieroboam stătea lângă altar, la sărbătoare. Şi [Iosias] s-a întors şi şi-a ridicat
ochii la mormântul omului lui Dumnezeu, cel care grăise cuvintele acelea,
17 şi a spus: „Ce este moviliţa aceea pe care o văd?" Şi bărbaţii cetăţii i-au
răspuns: „Este omul lui Dumnezeu, care a venit din Iuda şi a prorocit fap-
tele acestea, pe care le-a prevestit asupra altarului din Baithel." 18 Şi a spus:
„Lăsaţi-l, nimeni să nu-i mişte oasele din loc"; şi i-au cruţat oasele, la un
loc cu oasele profetului care venise din Samaria. 19 Şi încă toate casele de
pe înălţimi aflate în cetăţile Samariei, pe care le făcuseră regii lui Israel, de
l-au mâniat pe Domnul, Iosias le-a îndepărtat şi a făcut cu ele tot ce făcuse
în Baithel. 20 Şi i-a jertfit pe altare pe toţi preoţii înălţimilor, câţi erau acolo,
şi a ars pe ele oasele oamenilor; şi s-a întors la Ierusalim.
21 Şi regele a dat poruncă la tot poporul, zicând: „Faceţi Paştele pentru
Domnul Dumnezeul nostru, după cum este scris în Cartea acestui legă-
mânt!" 22 Căci nu se mai ţinuse Paştele acesta din zilele judecătorilor, ale
celor care judecau în Israel, în toate zilele regilor lui Israel şi ale regilor lui
Iuda, 23 dar în al optsprezecelea an al regelui Iosias s-a ţinut Paştele pentru
Domnul în Ierusalim. 24 Şi i-a alungat regele Iosias şi pe grăitorii din pântec
şi pe prezicători şi *teraphinii* şi idolii şi toate spurcăciunile ivite în pământul
lui Iuda şi în Ierusalim, spre a statornici cuvintele legii, scrise în cartea pe
care o găsise preotul Chelkias în Casa Domnului. 25 Nu a mai fost rege pe
măsura lui mai înainte, care să se întoarcă la Domnul din toată inima lui şi
din tot sufletul lui şi cu toată puterea lui, după întreaga lege a lui Moise, şi
nici după el nu s-a mai ridicat [altul] asemenea lui. 26 Însă Domnul nu s-a
întors din pornirea mâniei Sale celei mari de care se aprinsese împotriva lui

---

23,17 „acestea, pe care le-a prevestit": TM are „acestea, pe care le-ai săvârşit".

23,18 „Profetul" este cel de la 3Rg. 11-18; „Samaria" desemnează aici de fapt Regatul de Nord: acţiunea se petrece la Baithel.

23,22 „din zilele judecătorilor" (ἀφ' ἡμερῶν τῶν κριτῶν). La 2Par. 25,18 se precizează: „de pe vremea judecătorului Samuel." Despre celebrarea Paştelui de către Iosias se vorbeşte pe larg în 2Par. 35,1-19.

23,24 „*teraphinii*": termen ebraic transcris în greacă sub forma θεραφιν. Comentatorii ezită în privinţa acestui cuvânt. Totuşi, opinia generală este că erau obiecte asociate practicilor magice. Dintre soluţiile propuse, cea mai verosimilă este ipoteza lui H.A. Hoffner (1973, p. 215) conform căreia termenul ebraic trebuie apropiat de hitt. *tarpis*, „un fel de spirit, nălucă" cu dublă funcţiune, protectoare şi persecutorie. În atestările veterotestamentare este vorba despre reprezentări plastice ale acelor duhuri.

23,25 „din toată inima...": *cf.* Deut. 6,5, reluat în Mc. 12,30 şi Lc. 10,27.

Iuda, din pricina întărâtărilor cu care Îl întărâtase Manasses. [27] Şi Domnul a
spus: „Îl voi depărta şi pe Iuda de la faţa Mea, aşa cum l-am depărtat pe
Israel, şi voi lepăda cetatea aceasta pe care am ales-o, Ierusalimul, şi casa
despre care am spus: «Numele Meu va fi acolo!»" [28] Şi celelalte fapte ale lui
Iosias şi toate câte le-a săvârşit, nu sunt oare scrise în Cartea cronicilor
regilor lui Iuda? [29] Dar în zilele lui s-a ridicat Faraonul Nechao, regele
Egiptului, împotriva regelui asirienilor, către râul Eufrat; iar Iosias s-a dus
în întâmpinarea lui, şi Nechao, când l-a văzut, l-a omorât la Mageddo. [30] Iar
slujitorii lui l-au dus, mort, din Mageddo şi l-au purtat până la Ierusalim şi
l-au îngropat în mormântul lui din cetatea lui David şi l-a luat poporul ţării
pe Ioachas, fiul lui Iosias, şi l-a uns şi l-a pus rege în locul tatălui lui.

[31] Ioachas era de douăzeci şi trei de ani când a ajuns rege şi a domnit în
Ierusalim trei luni, iar numele mamei sale era Amital, fiica lui Ieremia din
Lemna. [32] Şi a făcut ce este rău în ochii Domnului, toate câte făcuseră şi
strămoşii săi. [33] Şi Faraonul Nechao l-a strămutat în Deblatha, în ţinutul
Emath, ca să nu mai domnească în Ierusalim, şi i-a pus bir pe ţară o sută de
talanţi de argint şi o sută de talanţi de aur. [34] Şi Faraonul Nechao l-a făcut
rege peste ei pe Eliakim, fiul lui Iosias, regele lui Iuda, în locul lui Iosias,
tatăl lui, şi i-a schimbat acestuia numele în Ioakim; şi l-a luat pe Ioachas şi

---

23,29 „Nechao", gr. Νεχαω (egipt. *Ni-k'w*), a fost moştenitorul lui Psammetichos I, fondatorul celei de-a douăzeci şi şasea dinastii a Egiptului. A domnit între 610 şi 595 î.H. În 609 î.H., a încercat să îi vină în ajutor ultimului rege asirian, Assur-uballit II, împotriva expansiunii babiloniene. Iosias a încercat să împiedice joncţiunea dintre egipteni şi asirieni, sperând în nimicirea definitivă a Asiriei. Într-adevăr, Imperiul asirian s-a prăbuşit, dar a fost înlocuit de cel babilonian. ♦ „împotriva regelui asirienilor": menţiunea nu concordă cu realitatea istorică şi s-au încercat tot felul de explicaţii. TM are „a mers către regele asirienilor". ♦ „către râul Eufrat": aluzie anticipativă la bătălia de la Carchemiş, în urma căreia egiptenii au trebuit să cedeze poziţia strategică pe care o disputau cu Babilonul lui Nabucodonosor II în Orientul Apropiat.

23,30 „din cetatea lui David": nu apare în TM.

23,33 „l-a strămutat": TM are „l-a pus în lanţuri". Nechao l-a destituit pe Ioachas, moştenitorul lui Iosias, instaurat prin voinţă populară (*cf.* 2Par. 36,1) şi l-a deportat în Deblatha (Ribla), localitate din provincia Hamat, situată pe valea râului Orontes, la aproximativ 50 km NE de actualul Baalbek. Măsura de forţă a faraonului s-a datorat, poate, unei încercări de emancipare a lui Ioachas de sub dominaţia recentă a Egiptului.

23,34 Schimbarea numelui era gestul simbolic care oficializa relaţia de vasalitate impusă de faraon regelui de la Ierusalim. Ioakim (ebr. *Yehôyāqîm*) a domnit unsprezece ani în Iuda, între 609 şi 598 î.H. ♦ Ioachas a fost dus, ca prizonier, în Egipt după înfrângerea suferită de Nechao la Carchemiş (605 î.H.).

l-a dus în Egipt şi [el] a murit acolo. [35] Şi Ioakim i-a dat lui Faraon argintul şi aurul; numai că el a pus la bir ţara, să dea argintul după porunca lui Faraon: fiecare i-a dat după socoteala [avutului său] argintul şi aurul, la un loc cu poporul ţării, ca să-l dea Faraonului Nechao.

[36] Ioakim era de douăzeci şi cinci de ani când a ajuns rege şi a domnit în Ierusalim unsprezece ani, iar numele mamei sale era Ieldaph, fiica lui
Phedeia din Ruma. [37] Şi a făcut ce este rău în ochii Domnului, toate câte le-au făcut şi strămoşii lui.

24 [1] În zilele lui, s-a ridicat Nabucodonosor, regele Babilonului, şi
Ioakim i-a fost rob vreme de trei ani; şi s-a întors şi s-a răzvrătit împotriva
lui. [2] Iar [acela] a trimis împotriva lui cete prădalnice de chaldei şi cete de sirieni şi cete de moabiţi şi cete ale fiilor lui Ammon şi le-a trimis în ţara lui Iuda ca s-o biruiască, după cuvântul Domnului, pe care îl grăise prin robii
Săi, profeţii. [3] Numai că din mânia Domnului a fost [aşa] în Iuda, să-l lepede de la faţa Sa, din pricina păcatelor lui Manasses, după toate câte le
săvârşise: [4] vărsase şi sânge nevinovat şi umpluse Ierusalimul de sânge
nevinovat; iar Domnul nu a voit să se îmblânzească. [5] Şi celelalte fapte ale lui Ioakim şi toate câte le-a săvârşit, iată, oare nu sunt scrise în Cartea
cronicilor regilor lui Iuda? [6] Şi Ioakim s-a culcat lângă părinţii săi şi în locul
lui a ajuns rege Ioakim, fiul său. [7] Şi regele Egiptului nu s-a mai pornit să

23,35 După „porunca lui Faraon", finalul versetului în TM este „i-a silit pe fiecare după avutul său, pe oamenii ţării, să dea argintul şi aurul faraonului Nekhoh".

24,1 Nabucodonosor, împăratul Babilonului, fiul lui Nabopolassar, întemeietorul dinastiei caldeene, a făcut o expediţie în Palestina, în al patrulea an de domnie a lui Ioakim (Ier. 25,1) şi primul an al suveranului babilonian, adică 604 î.H. ♦ Răscoala lui Ioakim a avut loc în 601 î.H., după înfrângerea suferită de babilonieni în faţa egiptenilor.

24,2 Nabucodonosor a atras în campania de pedepsire a revoltei iudaice toate popoarele vasale din apropierea lui Iuda. Ierusalimul a căzut sub asediul babilonian la 16 martie 597 î.H. Regele Ioakim murise cu trei luni şi zece zile înainte de această dată, adică la 6 decembrie 598 î.H.

24,3 „mânia Domnului a fost [aşa] în Iuda": TM are: „Numai după porunca Domnului au fost [acestea] cu Iuda" – reflecţie tipic deuteronomistă.

24,6 „Ioakim, fiul său": LXX îi dă acest nume, dar de fapt este ebr. *Yᵉhōyākīn*, numit la 1Par. 3,16 Iechonias.

24,7 E vorba de bătălia de la Carchemiş (605), în care Nabucodonosor, învingându-i pe egipteni, îşi deschide calea spre Siria şi Palestina. ♦ „pârâul Egiptului": la fel ca în 3Rg. 8,65 denumeşte, în Biblie, graniţa ideală de sud-vest a Palestinei.

iasă din țara lui, căci regele Babilonului a luat, de la pârâul Egiptului până
la râul Eufratului, toate câte erau ale regelui Egiptului.
8 Ioakim era de optsprezece ani când a ajuns rege și a domnit în Ierusalim
vreme de trei luni, și numele mamei sale era Nestha, fiica lui Ellanathan din
Ierusalim. 9 Și a făcut ce este rău în ochii Domnului, toate câte le făcuse și
tatăl său. 10 În vremea aceea s-a ridicat Nabucodonosor, regele Babilonului,
împotriva Ierusalimului și cetatea a ajuns să fie împresurată. 11 Și Nabuco-
donosor, regele Babilonului, a mers asupra cetății, iar slujitorii lui au
împresurat-o. 12 Și Ioakim, regele lui Iuda, a ieșit [să se predea] regelui
Babilonului, el însuși și cu slujitorii, și cu mama, și cu mai-marii, și cu
eunucii lui; iar regele Babilonului l-a luat, în al optulea an al domniei lui.
13 Și a scos de acolo toate avuțiile Casei Domnului și avuțiile casei regelui
și a sfărâmat toate vasele de aur pe care le făcuse Solomon, regele lui Israel,
în templul Domnului, după cuvântul Domnului. 14 Și i-a strămutat [pe cei
din] Ierusalim și pe toți mai-marii și pe cei cu multă putere și i-a dus în
robie, zece mii de robi, și pe toți dulgherii și pe toți fierarii și nu i-a mai
lăsat decât pe nevoiașii țării. 15 Și l-a strămutat pe Ioakim în Babilon și pe
mama regelui, și pe nevestele regelui, și pe eunucii lui; și i-a dus pe toți cei
puternici din țară, strămutându-i de la Ierusalim la Babilon 16 și pe toți
bărbații din oaste, șapte mii, și pe dulgheri și pe fierari, o mie, toți cei în
stare să poarte război, și i-a dus regele Babilonului, strămutându-i în Babilon.
17 Și regele Babilonului l-a făcut rege în locul aceluia pe Maththanias, fiul
lui, și i-a pus numele de Sedekia[s].

24,10 „Nabucodonosor": TM are „slujitorii lui N.". Nabucodonosor a întreprins această campanie împotriva Ierusalimului din cauză că Ioakim-Iechonias încercase să formeze o ligă antibabiloniană cu Egiptul. Dar după înfrângerea suferită în 601 î.H., babilonienii își revin și organizează diverse incursiuni în Chedar. Informația de la 4Rg. 24,7 ar putea sugera existența unei înțelegeri iudeo-egiptene, ulterioare acestei date, și explică eșecul regelui din Iuda.

24,11 Cronica babiloniană consemnează, paralel acestui verset: „[Nabucodonosor] a înaintat spre Palestina și a împresurat cetatea lui Iuda, pe care a cucerit-o în a doua zi a lunii Adar" (16 martie 597 î.H.) (DB, *s.v.* „Nebucadnețar", pp. 897-898).

24,13-14 „după cuvântul Domnului... și i-a strămutat...": împlinirea profeției făcute de Isaia lui Ezekias (20,17-18). ♦ Pentru Maxim Mărturisitorul, strămutarea evreilor în Babilon înseamnă căderea de la limpezimea legii duhovnicești (Ierusalimul) la „confuzia" unei vieți pământești (Babilon = amestec, confuzie). (*Quaest. ad Th.*, 26)

24,17 Cronica babiloniană relatează: „[Nabucodonosor] l-a prins pe rege și a pus altul peste Iuda, după placul său, primind un mare tribut pe care l-a trimis în Babilon" (DB, *s.v.*

18 Sedekias era de douăzeci şi unu de ani când a ajuns rege şi a domnit
în Ierusalim unsprezece ani, iar numele mamei sale era Amital, fiica lui
Ieremia. 19 Şi a făcut ce este rău dinaintea Domnului, toate câte le făcuse
Ioakim. 20 Căci din mânia Domnului a fost [aşa] peste Ierusalim şi în Iuda,
încât i-a aruncat de la faţa Sa. Şi Sedekias s-a răzvrătit împotriva regelui
Babilonului.

25 1 Şi a fost aşa: în al nouălea an al domniei lui, în luna a zecea,
Nabucodonosor, regele Babilonului, a venit cu toată oastea sa asupra
Ierusalimului şi şi-a aşezat tabăra în jurul lui şi a înălţat un zid împrejurul
lui. 2 Şi cetatea a fost împresurată până într-al unsprezecelea an al regelui
Sedekias; 3 şi în ziua a noua a lunii s-a înstăpânit foametea în cetate şi nu
era pâine pentru poporul ţării. 4 Şi s-a făcut o spărtură în [zidul] cetăţii şi

---

„Nebucadneţar", p. 898). ♦ „Maththanias" (Μαθθανιας), devenit Sedekias (Σεδεκιας), ca semn al vasalităţii faţă de Nabucodonosor, era fiul lui Iosias şi fratele lui Ioakim şi Ioachas. Ceea ce înseamnă că Sedekias era unchiul de frate al regelui deportat Ioakim--Iechonias. Ediţia Rahlfs are „fiul lui", iar TM are „unchiul lui", ca şi unele manuscrise greceşti, ἀδελφὸν τοῦ πατρὸς, „fratele tatălui". Era şi greu ca tânărul rege de 18 ani să aibă deja un fiu de 21! ♦ Sedekias a fost cel de-al douăzeci şi unulea şi ultimul rege al lui Iuda. A domnit între 597 şi 587 î.H. Numele cel nou al lui Maththanias este evreiesc (*Ṭidheqiyyāhū*, „Dreptatea mea este YHWH"), ceea ce înseamnă că Nabucodonosor i-a permis vasalului să şi-l aleagă singur.

24,18 La sfârşitul versetului, TM are în plus „din *Libh^{e}nāh*" – noul rege are aceeaşi mamă ca şi Ioachas (*cf.* 23,31).

25,1 În 588 î.H., Nabucodonosor a întreprins a treia campanie împotriva lui Iuda, în urma revoltei lui Sedekias şi a plănuitei alianţe dintre acesta din urmă şi Egipt (*cf.* şi Iez. 17,15). Data precisă a invaziei apare şi la Iez. 24,1. ♦ „în luna a zecea": TM adaugă „în ziua a zecea a lunii".

25,2 Asediul a durat, de fapt, un an şi jumătate. Scurta întrerupere a fost cauzată de respingerea de către Nabucodonosor a trupelor egiptene care înaintau spre poziţiile babiloniene din Iuda (DB, *s.v.* „Zedechia^4", p. 1349).

25,4 Spărtura în zidul Ierusalimului a fost făcută în luna iulie 586 î.H. Despre suferinţele populaţiei Ierusalimului în timpul asediului, *cf.* Plâng. Ier. 2,20. ♦ Este vorba despre zidul exterior construit de Ezekias (2Par. 32,5) sau de cel al lui Manasses (2Par. 33,14). Spărtura se va fi făcut pe lângă „Poarta fântânii", aflată în preajma grădinilor regale şi a scăldătorii Siloam. ♦ Araba era numele generic al depresiunii ce ducea de la Marea Tiberiadei la Golful Aqaba. Marea Moartă era numită uneori Marea Araba. În acest context, prin Araba se înţelege zona joasă din valea Iordanului şi câmpia din jurul Ierihonului.

toţi bărbaţii în stare să se lupte au ieşit la vreme de noapte pe drumul porţii
dintre ziduri – cea care este a grădinii regelui – şi chaldeii se aflau asupra
cetăţii, împrejur. Şi [regele] s-a pornit pe drumul spre Araba [5] şi oastea
chaldeilor a pornit pe urma regelui, şi l-au prins în câmpia Ierihonului, şi
toată oastea i s-a risipit din urma lui. [6] Şi l-au luat pe rege şi l-au dus la
regele Babilonului, la Deblatha, şi au rostit judecată asupra lui; [7] şi pe fiii
lui Sedekias i-a înjunghiat sub ochii lui, iar lui Sedekias i-a scos ochii şi i-a
pus piedică [de cai] la picioare şi l-au dus în Babilon.

[8] Şi în luna a cincea, în ziua a şaptea a lunii (acesta este al nouăspre-
zecelea an al lui Nabucodonosor, regele Babilonului), a venit la Ierusalim
Nabuzardan, căpetenia gărzii, cel ce stă dinaintea feţei regelui din Babilon.
[9] Şi a ars Casa Domnului şi casa regelui şi toate casele din Ierusalim, fie-
care casă a ars-o [10] căpetenia gărzii. [11] Apoi Nabuzardan, căpetenia gărzii, a
strămutat şi rămăşiţa poporului care mai rămăsese în cetate şi pe cei prinşi
care se predaseră regelui Babilonului, şi rămăşiţa poporului de rând. [12] Şi
căpetenia gărzii a lăsat din nevoiaşii ţării, să fie îngrijitori de vii şi de
ogoare. [13] Iar stâlpii de aramă din Casa Domnului şi ramele şi „marea" de
aramă din Casa Domnului, chaldeii le-au sfărâmat şi au dus arama lor în
Babilon. [14] Şi căldările şi lopeţile [pentru altar] şi cupele şi cădelniţele şi
toate vasele de aramă de care se foloseau la slujbe le-a luat; [15] a mai luat
căpetenia gărzii şi tigăile şi cupele de aur şi cele de argint, [16] doi stâlpi, şi

---

25,5 „câmpia (Ierihonului)": gr. Αραβωθ transcrie ebr. *'ar^{e}bhōth*, „câmpie, deşert".

25,6 Nabucodonosor se afla la Deblatha (Ribla), în provincia Hamat, pentru a coordona mişcările armatei sale în lupta cu egiptenii.

25,8 „căpetenia gărzii": gr. ἀρχιμάγειρος: *litt.* „mai-marele bucătarilor". În Egipt şi în Babilon acesta era un titlu onorific pentru comandantul gărzii personale a regelui. TM are *rabh-ṭabbāḫīm*, „căpetenia gărzii" (de la rădăcina *ṬBḪ*, „a ucide", animale pentru mâncare sau duşmani în luptă).

25,9 La 2Mac. 2,4-5 se spune că profetul Ieremia ar fi reuşit să scoată din Ierusalim chivotul, altarul tămâierii şi cortul şi să le ascundă de furia distrugătoare a babilonienilor în Muntele Nebo.

25,9-10 După „toate casele din Ierusalim", TM are: „şi toate casele mari le-a ars cu foc. [10] Şi zidurile Ierusalimului, de jur împrejur, le-a dărâmat oastea chaldeilor care era cu căpetenia gărzii."

25,12 „ogoare": gr. γαβιν transcrie aproximativ ebr. *yog^{e}bhīm*, „câmpuri, ogoare".

25,13.16 „ramele": *cf.* nota 16,17.

25,14 „lopeţile [pentru altar]": gr. ιαμιν redă aproximativ ebr. *yā'īm*, „lopeţi".

„marea", [aceea] una, şi ramele, pe care le făcuse Solomon în Casa
Domnului; nu era măsură pentru arama de la toate vasele. [17] Înălţimea unui
singur stâlp era de optsprezece coţi, iar pe el era un capitel de aramă, iar
înălţimea capitelului era de trei coţi, plasa şi rodiile erau de jur împrejurul
capitelului, toate de aramă; şi tot aşa era şi pe al doilea stâlp, cu plasa. [18] Şi
căpetenia gărzii l-a luat pe Saraias, întâiul preot, şi pe Sophonias, din rândul
al doilea, şi pe cei trei străjeri ai porţilor [19] şi a luat un eunuc din cetate, care
era mai-marele peste războinici, şi cinci bărbaţi din cei ce vedeau faţa
regelui, pe care i-a găsit în cetate, şi pe scribul mai-marelui oştirii, care
ţinea socoteala poporului din ţară, şi şaizeci de bărbaţi din poporul ţării, pe
care i-a găsit în cetate; [20] şi Nabuzardan, căpetenia gărzii, i-a luat şi i-a dus
la regele Babilonului, în Deblatha, [21] iar regele Babilonului i-a batjocorit şi
i-a omorât în Deblatha, în ţinutul Aimathului. Aşa a fost strămutat Iuda din
ţara sa.

[22] [Cât despre] poporul rămas în ţara lui Iuda, pe care i-a lăsat Nabuco-
donosor, regele Babilonului – peste ei l-a rânduit pe Godolias, fiul lui
Achicam, fiul lui Saphan. [23] Şi toţi mai-marii oştirii, ei şi cu oamenii lor, au
auzit că regele Babilonului l-a rânduit pe Godolias şi au venit la Godolias,
în Massephath: Ismael, fiul lui Nathanias, şi Ioanan, fiul lui Caree, şi
Saraias, fiul lui Thanemath, din Netopha, şi Iezonias, fiul lui Machathi, ei şi
oamenii lor. [24] Şi Godolias le-a jurat, lor şi oamenilor lor, şi le-a spus: „Nu
vă temeţi de trecerea chaldeilor! Rămâneţi în ţară şi slujiţi-i regelui
Babilonului, şi vă va fi bine!" [25] Şi a fost aşa: în luna a şaptea a venit
Ismael, fiul lui Nathanias, fiul lui Elisama – din seminţia regelui – şi cu el
zece oameni; şi l-a lovit pe Godolias şi l-a omorât, şi pe iudei şi chaldei,

---

25,17 „capitel": gr. χωθαρ redă aproximativ ebr. *kothereth*, „cunună, capitel". ♦ „plasa": σαβαχα transcrie ebr. *s*^{e}*bhākhāh*, „zăbrele, gratii". ♦ „rodiile": gr. ῥοαί („protuberanţe în formă de rodii"; *cf.* 3Rg. 7,6.28.

25,19 Ier. 52,25 pomeneşte de şapte oameni de încredere din suita regelui Sedekias, nu de cinci.

25,22-24 Godolias (ebr. *G*^{e}*dhal*^{e}*yāhū*) a fost numit guvernator al lui Iuda. A reuşit să îi atragă în jurul lui pe capii armatei lui Sedekias care îşi părăsiseră suveranul în câmpia de lângă Ierihon (4Rg. 25,5) şi pe profetul Ieremia.

25,23 Massephath (ebraic *Miṣ*^{e}*pāh*), noua reşedinţă a guvernatorului numit de Nabucodonosor, era o cetate din teritoriul lui Beniamin, în apropiere de Gabaon şi de Rama.

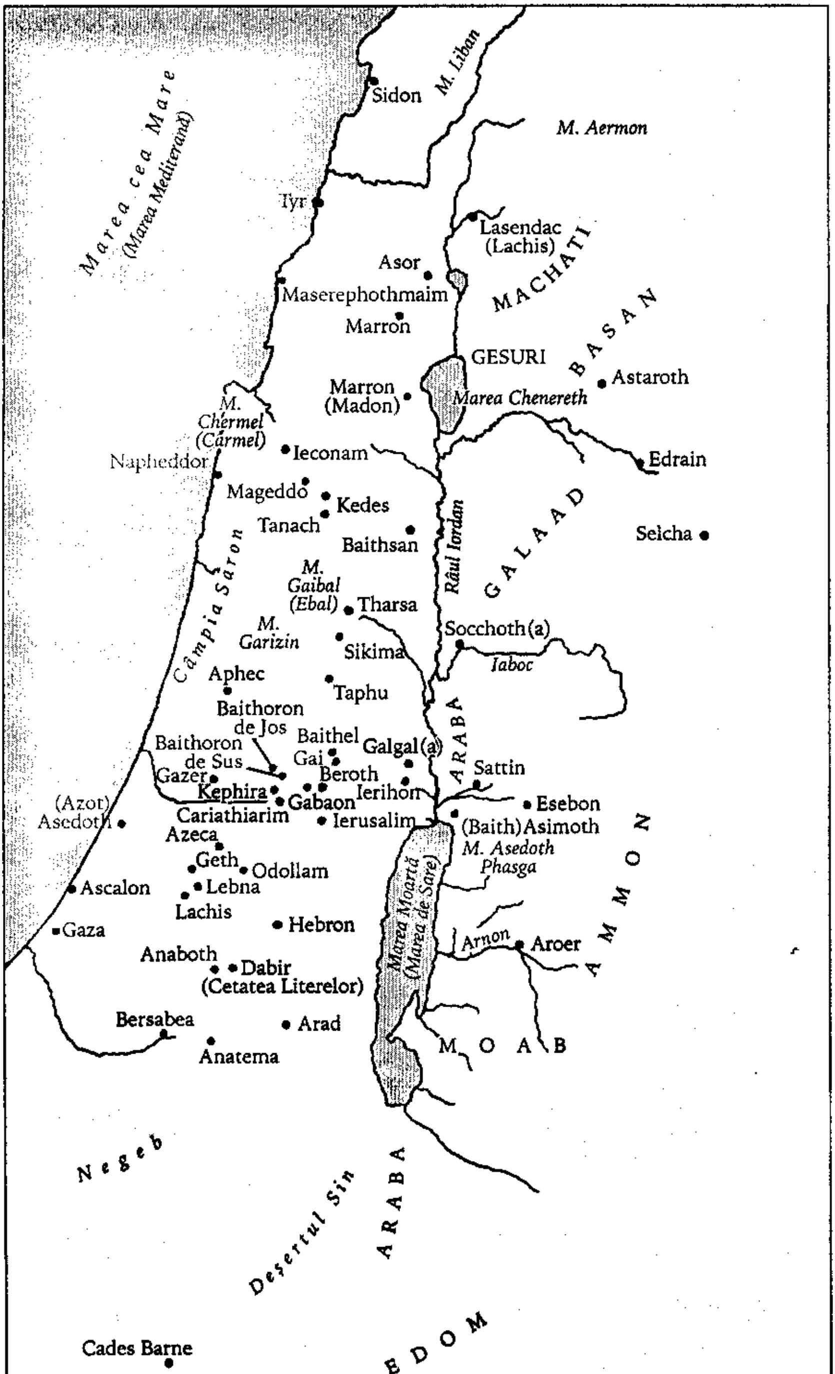
25,24 „de trecerea chaldeilor": TM are „de slujitorii caldeilor". Traducătorul va fi citit *'BR* în loc de *'BD*.

câți erau cu el la Massephath. [26] Şi s-a ridicat tot poporul, cu mic, cu mare,
şi cu căpeteniile oştirii şi au plecat în Egipt, căci se temeau de fața
chaldeilor.
[27] Şi a fost aşa: în anul al treizeci şi şaptelea de la strămutarea lui
Ioakim, regele lui Iuda, în luna a douăsprezecea, în ziua a douăzeci şi şaptea
a lunii, Euilmarodach, regele Babilonului, în cel dintâi an al domniei sale, a
ridicat fruntea lui Ioakim, regele lui Iuda, şi l-a scos din casa temniței. [28] Şi
i-a grăit vorbe bune şi i-a pus tronul mai presus de tronurile regilor care
erau cu el în Babilon, [29] şi i-a schimbat veşmintele de temniță şi [acela] a
mâncat mereu pâine în fața lui, în toate zilele vieții lui. [30] Şi tainul lui i-a
fost dat ca tain pentru totdeauna, din casa regelui, zi după zi, în toate zilele
vieții lui.

25,27 Euilmarodach (babilonian *Amel-Marduk*) i-a urmat la tron lui Nabucodonosor II. A devenit împărat la începutul lunii octombrie 652 î.H.

25,30 „tainul": *cf.* nota 11,8 la 2Rg.

HĂRŢI

Sidon
M. Liban
M. Aermon
Marea cea Mare
(Marea Mediterană)
Tyr
Lasendac
(Lachis)
MACHATI
Asor
Maserephothmaim
Marron
BASAN
GESURI
Astaroth
Marron
(Madon)
Marea Chenereth
M.
Chermel
(Cârmel)
Napheddor
Ieconam
Edrain
Mageddo
Kedes
Tanach
Baithsan
GALAAD
Seicha
Câmpia Saron
Râul Iordan
M.
Gaibal
(Ebal)
Tharsa
M.
Garizin
Sikima
Socchoth(a)
Iaboc
Aphec
Taphu
Baithoron
de Jos
Baithel
Galgal(a)
ARABA
Baithoron
de Sus
Gai
Sattin
Gazer
Beroth
Kephira
Gabaon
Ierihon
Esebon
(Azot)
Asedoth
Cariathiarim
Ierusalim
(Baith)Asimoth
Azeca
M. Asedoth
Phasga
AMMON
Geth
Odollam
Ascalon
Lebna
Lachis
Marea Moartă
(Marea de Sare)
Hebron
Gaza
Arnon
Aroer
Anaboth
Dabir
(Cetatea Literelor)
Bersabea
Arad
Anatema
MOAB
Negeb
Deșertul Sin
ARABA
Cades Barne
EDOM

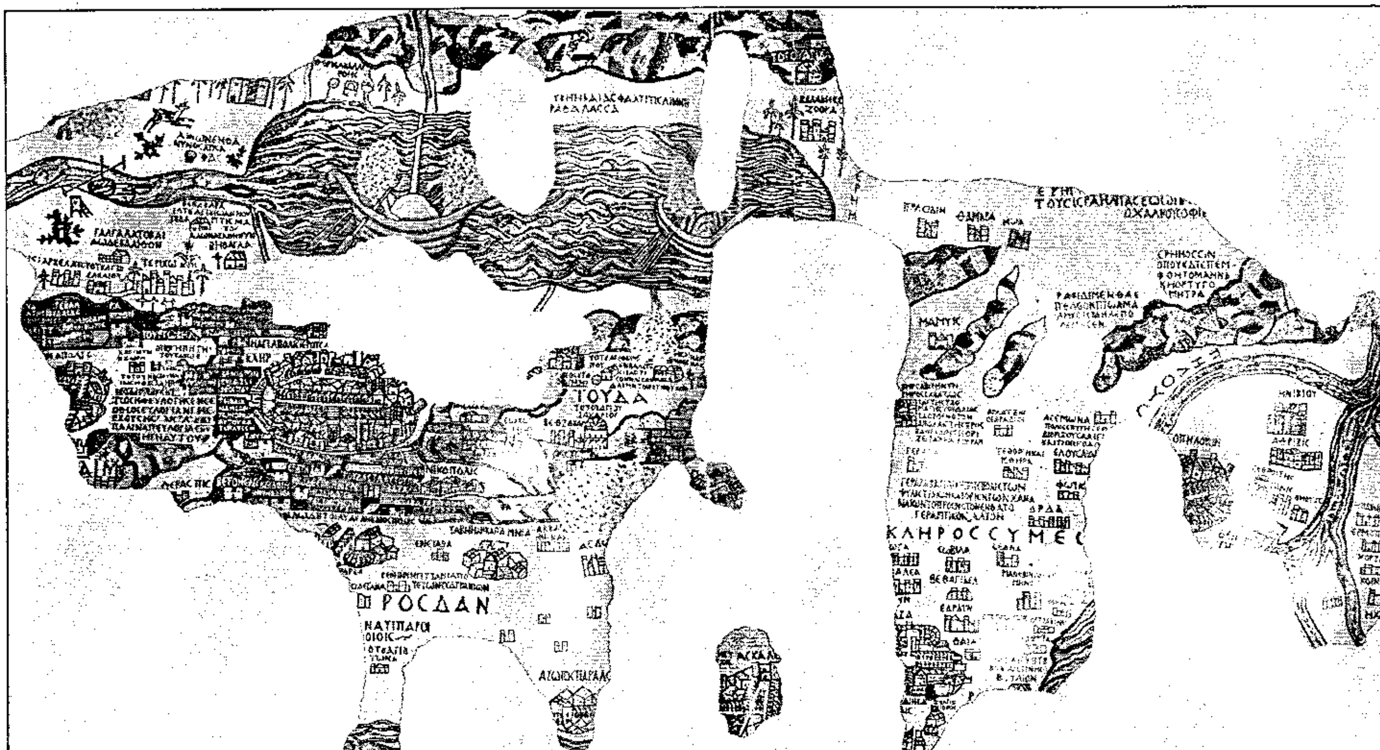
Cucerirea şi împărţirea Canaanului

Cititorul familiarizat cu hărţile biblice poate fi surprins de o „hartă" a Palestinei în care toponimele sunt redate după forma lor din limba greacă. De aceea precizăm că nu este vorba de o hartă propriu-zisă, ci de o schemă topografică orientativă, cu ajutorul căreia pot fi localizate cu aproximaţie câteva din aşezările biblice – în special cele legate de cucerirea Canaanului –, după numele lor din LXX. Corespondentele ebraice se regăsesc în Indicele de nume proprii al lucrării.

Hotarele celor douăsprezece triburi ale lui Israel nu pot fi trasate cu precizie. Cartea lui Iisus Nave enumeră cetăţile repartizate fiecărui trib, dar multe din ele nu mai pot fi astăzi localizate, iar reperele geografice sunt prea vagi pentru a putea delimita teritoriile exacte.

Surse: *The Anchor Bible. Joshua*, Doubleday, 1982

ΙΟΥΔΑ
ΡΟCΔΑΝ
ΚΛΗΡΟCCΥΜΕ

Harta mozaic de la Madaba

Pe pardoseaua Bisericii Sfântul Gheorghe din Madaba (Iordania) este reprezentată în mozaic cea mai veche hartă a Palestinei, datând din secolul al VI-lea d.H., din perioada împăratului Iustinian. Suprafaţa iniţială a hărţii era de 94 de metri pătraţi, din care s-a păstrat doar un sfert. Fragmentele conservate reprezintă regiunea de la vărsarea râului Iordan în Marea Moartă, până la deşertul din sudul Palestinei şi Delta Nilului. Edificiile şi simbolurile figurate pe hartă, precum şi inscripţiile greceşti în majusculă, de culori şi mărimi diferite, indică regiuni şi localităţi în ordine ierarhică (în jur de 156 de toponime, în fragmentele păstrate). Sunt semnalate atât aşezările din perioada bizantină, cât şi localităţile mai importante menţionate în Biblie (acestea din urmă, însoţite adesea de referinţe la textul biblic).

Surse: „Carte de Madaba", in *La Bible d'Alexandrie. Jésus (Josué)*, traduction, introduction et notes par Jacqueline Moatti-Fine, Paris, 1996

Michael Avi-Yonah, *The Madaba Mosaic Map*, Jerusalem, Israelian Exploration Society, 1954

„The Madaba Map. 100 years since its discovery", Franciscan Archaeological Institute, http://198.62.75.1/www1/ofm/fai/FAImadmn.html (accesat la 12.07.2004)

Detaliul I

Detaliul I În partea din stânga-sus a hărţii este reprezentat Iordanul la vărsarea sa în Marea Moartă. Peste Iordan este figurat un pod, la capătul căruia se află un turn de observaţie. Pe malul dinspre apus se disting zidurile cu turnuri ale Ierihonului, ΙΕΡΙΧΩ, înconjurate de palmieri (Ierihon = Cetatea Palmierilor, *cf.* Jud. 1,16); deasupra Ierihonului, spre stânga, se conturează un edificiu lângă un zid alcătuit din douăsprezece pietre, şi inscripţia ΓΑΛΓΑΛΑ ΤΟ ΚΑΙ ΔΩΔΕΚΑΛΙΘΟΝ, „Galgala şi cele Douăsprezece Pietre" (*cf.* Iis. Nav. 4). Spre dreapta, sunt sugerate alte aşezări: ΒΕΘΑΒΑΡΑ, Bethabara lui Ioan Botezătorul (*cf.* In. 1,28) şi ΒΗΘΑΓΛΑ, Bethagla (*cf.* Iis. Nav. 15,6, Baithagla).

Detaliul II

Detaliul II Într-un fragment din partea dreaptă inferioară a hărţii este reprezentat teritoriul tribului lui Simeon, indicat prin inscripţia ΚΛΗΡΟΣ ΣΥΜΕΩ[Ν], „moştenirea lui Simeon". Se disting deasupra inscripţiei localităţile ΒΗΡΣΑΒΕΕ, Bersabea (*cf.* Iis. Nav. 15,28), ΑΣΕΜΩΝΑ, Asemona (*cf.* Iis. Nav. 15,4), ΓΕΡΑΡΑ, Gerara, iar sub inscripţie, ΣΕΑΝΑ, Seana, ΕΔΡΑΙΝ, Edrain (*cf.* Iis. Nav. 9,10) etc.

INDICI

Indice de termeni şi expresii greceşti comentate în note

Indicele vine în completarea Glosarului din primul volum al prezentei ediţii şi conţine o parte din lexicul grecesc analizat în notele şi introducerile din acest volum. Au fost selectaţi termenii folosiţi mai des în traducere şi care pot pune probleme de interpretare.

acoperiş, terasă: δῶμα – Iis. Nav. 2,6; 2Rg. 16,22
al treilea [în rang], [în carul de luptă]: τριστάτης – 4Rg. 7,2; 10,25
altar: βωμός, θυσιαστήριον – Iis. Nav. 22,10
anatemă, [închinat ca] anatemă: ἀνάθεμα – Iis. Nav. 6,1-26; 6,17; 12,14; Jud. 1,17 B; *cf.* a închina ca anatemă
arhiereu: ἀρχιερεύς – Iis. Nav. 22,13
aşezare: ἔπαυλις – Iis. Nav. 15,28; *cf.* sat

bătrâni: πρεσβύτεροι – Iis. Nav. 23,2; 1Rg. 2,32 *cf.* sfatul bătrânilor
a binecuvânta: εὐλογίζω – Iis. Nav. 24,10; *cf.* binecuvântare
binecuvântare: εὐλογία – Iis. Nav. 15,19; 24,10; 4Rg. 5,15

cârmuitor: ἡγούμενος – 3Rg. 1,35; 2,19; 15,13
casă: δῶμα – Iis. Nav. 2,6; 1Rg. 9,25
căpetenia străjilor: ἀρχισωματοφύλαξ – 1Rg. 28,2
căpeteniile călărimii: ἱππάρχαι – 2Rg. 1,6
Cel Puternic: ὁ ἱκανός – Ruth 1,20-21
a cerceta, a lua aminte, a număra: ἐπισκέπτομαι – Ruth 1,6; 2Rg. 18,1; 3Rg. 21,15; 4Rg. 3,6
cetate-mamă: μητρόπολις – Iis. Nav. 10,2; 14,15
corn, putere: κέρας – Jud. 3,27; 1Rg. 2,1; 2Rg. 22,3
cot [unitate de măsură]: πῆχυς – 1Rg. 17,4
a se curăţi: ἁγνίζω – Iis. Nav. 3,5
cuvânt, vorbă: λόγος, ῥῆμα – Jud. 13,12; 3Rg. 11,41; 14,29

a da [în mână], a preda: παραδίδωμι – Iis. Nav. 2,9; 6,2
desfrânări [practici idolatre]: πορνεῖαι – 4Rg. 9,22; 17,15
Domnul atotputernic: κύριος παντοκράτωρ – 2Rg. 5,10
Domnul Dumnezeu Sabaoth: κύριος θεὸς σαβαωθ – 1Rg. 1,3; 1,11; 1,20; 17,45
Domnul oştirilor: κύριος τῶν δυνάμεων – Iis. Nav. 6,17; 2Rg. 6,18; 4Rg. 3,14

Indice de nume proprii

Indicele conține toate numele proprii, inclusiv toponimele și etnonimele, așa cum apar în traducerea noastră. Între paranteze sunt indicate corespondentele din TM. Aceste corespondente reprezintă fie *forma ebraică a numelui* din textul grecesc (de ex. 'Aharon pentru Aaron), fie *un alt nume* corespunzător referinței biblice respective (de ex., *'Elīmelekh* pentru Abimelech; *'Elīmelekh* nu este forma ebraică a lui Abimelech, ci un alt nume pentru același personaj din Ruth 1,2). Un nume este repetat în indice atunci când pentru el există mai multe corespondente în TM (*e.g.* Abia, Abigaia, Abimelech). Referințele biblice reprezintă prima ocurență a numelui respectiv în fiecare carte în care acesta apare. Spre exemplu, indicația „Aaron (*'Aharon*) Iis. Nav. 21,4; 1Rg. 12,6" înseamnă că personajul apare doar în cărțile Iisus Nave (prima ocurență 21,4) și 1 Regi (prima ocurență 12,6) iar pentru aceste ocurențe îi corespunde în TM *'Aharon*.

Diferențele între TM și LXX în privința numelor proprii se explică prin sursele diferite urmate de cele două tradiții ale textului biblic, dar și prin aproximarea textului ebraic care, la data traducerii Septuagintei, nu nota vocalele. Deosebirile mai importante au fost analizate în aparatul critic.

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

P

R

S

T

U

V

Z

BIBLIOGRAFIE

Sigle şi abrevieri bibliografice

AB	*The Anchor Bible*, 1964-, New York
Abr.	Philon, *De Abrahamo*
Adv. haer.	Irineu, *Adversus haereses*
AI	Flavius Iosephus, *Antiquitates Iudaicae*
Ambigua	Maxim Mărturisitorul, *Ambigua* [Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, 1983, col. PSB, 80, trad., introd. şi note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Bucureşti]
Asceticon	Nil Ascetul, *Asceticon* [apud *Filocalia sfintelor nevoinţe ale desăvârşirii*, 1993, vol. 1, trad., introd. şi note de pr. prof dr. Dumitru Stăniloae, Bucureşti]
BA	*La Bible d'Alexandrie*, 1986-, Paris
BDB	Brown, F., Driver, G.R., Briggs, C.A., 1968, *Hebrew and English Lexicon of the Old Testament*, Oxford
BIOSCS	*Bulletin of the International Organization for Septuagint and Cognate Studies*
BGLT	Barthélemy, D., Gooding, D.W., Lust, J., Tov, E., 1986, *The Story of David and Goliath: Textual and Literary Criticism Papers of a Joint Research Venture*, OBO 73, Fribourg
BHS	*Biblia Hebraica Stuttgartensia*, 1990, Stuttgart
BJ	*La Bible de Jérusalem*, 1986, 1988, Paris
BML	Brooke, A.E., McLean, N., Thackeray, H.St.J., 1927, *The Old Testament in Greek...*, II, *The Later Historical Books, part I, I and II Samuel*, Cambridge
Bo.	*Versio Bohairica*
CChr.SL/SG	*Corpus Christianorum, series latina/series graeca*
CDR	Caquot, A., de Robert, Ph., 1994, *Les Livres de Samuel*, Genève

Civ.	Augustin, *De civitate Dei*
Const. Ap.	*Constituțiile Apostolice*
CSCO	*Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium*
CSEL	*Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum*
CTAT	Barthélemy, D., 1982, *Critique textuelle de l'Ancien Testament. 1. Josué ..., Esther*, OBO 50/1, Fribourg-Göttingen
DAGR	*Dictionnaire des antiquités grecques et romaines*, 1962-1963, Graz
DB	Douglas, J.D. (ed.), 1995, *Dicționar biblic*, Oradea
DBS	*Supplément au Dictionnaire de la Bible*, Paris
DE	Eusebiu al Cezareei, *Demonstratio evangelica*
Deus	Philon, *Quod Deus sit immutabilis*
Ep.	*Epistulae*
Exh. mart.	Origen, *Exhortatio ad martyrium*
FM	Fernández, Marcos N., Busto Saiz, J.R., 1984, *Theodoreti Cyrensis Quaestiones in Reges et Paralipomena*, Madrid
GNO	*Gregorii Nysseni Opera*, Leyde
HE	Eusebiu al Cezareei, *Historia ecclesiastica*
Her.	Philon, *Quis rerum divinarum heres sit*
Hom. Ios.	Origen, *Homiliae in Iesu Nave*
Hom. Iud.	Origen, *Homiliae in librum Iudicum*
Hom. Sam.	Origen, *Homiliae in Samuel*
HSM	*Harvard Semitic Monographs*
In Cant.	Grigore al Nyssei, *In Canticum Canticorum*
In Luc.	Ambrozie, *Expositio evangelii secundum Lucam*
In Ps.	Ambrozie, *Expositio psalmi*
Închinare	Chiril al Alexandriei, *De adoratione et cultu in spiritu et veritate* [Sfântul Chiril al Alexandriei, *Închinarea și slujirea în Duh și Adevăr*, 1991, col. PSB, 38, trad., introd. și note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, București]
JBL	*Journal of Biblical Literature*, Philadelphia
JFB	Jamieson, R., Fausset, A.R., Brown, D., *Commentary Critical and Explanatory on the Whole Bible*
JThS	*Journal of Theological Studies*
KB	Koehler, K., Baumgartner, W., Hartmann B. *et al.*, 1967-1990, *Hebraisches und aramäisches Lexicon zum Alten Testament*, Leyden

LSJ	Liddell, H.G., Scott, R. şi Jones, H.S., 1996, *A Greek-English Lexicon*, Oxford
LXX	Septuaginta [ed. Alfred Rahlfs]
LXX-A	Codex Alexandrinus [A]
LXX-B	Codex Vaticanus [B]
LXX-L	LXX *recensio Luciani*
LXX-O	LXX *recensio Origenis*
Migr.	Philon, *De migratione Abraham*
Mutat.	Philon, *De mutatione nominum*
NT	Noul Testament
OBO	*Orbis Biblicus et Orientalis*
OTS	*Oudtestamentische Studiën*
PG	Patrologia greacă [ed. J.-P. Migne]
PL	Patrologia latină [ed. J.-P. Migne]
Plant.	Philon, *De plantatione*
Pléiade	*La Bible. L 'Ancien Testament*, 1956-1959, t. I-II, Pléiade, Paris
Q	Manuscrisele de la Qumran
QE	Theodoret al Cyrului, *Quaestiones in Exodum* [Fernàndez, Marcos N., Sàenz-Baddilos, A., 1979, *Theodoreti Cyrensis Quaestiones in Octateuchum*, Madrid]
Qu. Ex.	Philon, *Quaestiones in Exodum*
Qu. Ios.	Theodoret al Cyrului, *Quaestiones in Iosuam*
Qu. Iud.	Theodoret al Cyrului, *Quaestiones in Iudices*
Qu. Lib.	Augustin, *Quaestionum evangeliorum libri 2*
Quaest.	Maxim Mărturisitorul, *Quaestiones et dubia* [apud *Filocalia sfintelor nevoinţe ale desăvârşirii*, 1993, vol. 2, trad., introd. şi note de pr. prof dr. Dumitru Stăniloae, Bucureşti]
Quaest. [Theodoret]	Theodoret al Cyrului, *Quaestiones in Reges et Paralipomena* [= FM, *v. supra*]
Quaest. ad Th.	Maxim Mărturisitorul, *Quaestiones ad Thalassium* [apud *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi...*, 1994, vol. 3, trad., introd. şi note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Bucureşti]
RB	*Revue Biblique*
Sa.	*Versio Sahidica*
SC	*Sources chrétiennes*
Second	*La Sainte Bible par L. Second*, 1938, Paris

Stoebe	Stoebe, H.J., 1973, *Das erste Buch Samuelis*, Gütersloh
SVT	*Supplements to Vetus Testamentum*
Syr.	*Versio Syriaca*
Targum Io.	Targumul Ionathan
TB	Talmudul Babilonian
TM	Textul Masoretic [= BHS, *v.supra*]
TOB	*Traduction œcuménique de la Bible. Ancien Testament*, 1983, Paris.
VL	*Vetus Latina*
VT	Vechiul Testament
Vulg.	Vulgata [*Biblia sacra iuxta Vulgatam versionem*, 1983, Stuttgart]
ZAW	*Zeitschrift für die Alttestamentliche Wissenschaft*

Bibliografie generală*

Ediţii şi traduceri

***, *Biblia sau Sfânta Scriptură. Ediţie jubiliară a Sfântului Sinod*, 2002, versiune diortosită după Septuaginta, redactată şi adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania, Arhiepiscopul Clujului, Bucureşti.

***, *Biblia, adică Dumnezeeasca Scriptură a Legii Vechi şi a celei Nouă, tipărită în zilele majestăţii sale Carol I* (...), 1914, ediţia Sfântului Sinod, Bucureşti.

***, *Biblia de la Blaj*, 1795, ediţie jubiliară, Roma, 2000.

***, *Monumenta Linguae Dacoromanorum*, Biblia 1688, vol. I-VI, Iaşi, 1988-.

***, *Septuaginta. Geneza, Exodul, Leviticul, Numerii, Deuteronomul*, 2004, vol. 1, Iaşi.

Brenton, L., 1851 (retipărită în 1980), *The Septuagint Version of the Old Testament and Apocrypha, Greek and English*, Londra.

Brunello, A., 1960, *La Bibbia secondo la versione dei Settanta*, I-II, Roma.

Harl, M., Dorival, G. şi Munnich O. (ed.), 1986, *La Bible d'Alexandrie*, Paris.

Mortari, L. (ed.), 1999, *La Bibbia dei LXX*, Roma.

Rahlfs, A. (ed.), 1935, *Septuaginta. Id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes*, Stuttgart.

Swete, H.B. (ed.), 1887-1894, *The Old Testament in Greek according to the Septuagint*, I-III, Cambridge.

Wevers, J.W. (ed.), 1974, *Septuaginta. Vetus Testamentum Graecum auctoritate Academiae Scientiarum Gottingensis editum*, Göttingen.

Lucrări şi studii

Aejmelaeus, A., 1993, *On the Trail of the Septuagint Translators. Collected Essays*, Kampen.

Amphoux, C.B. şi Morgain, J., 1996, *Les premières traductions de la Bible*, Lausanne.

* Bibliografia cvasicompletă despre Septuaginta este conţinută în două volume: pentru studiile publicate până în 1969, S.P. Brock, C.T. Fritsch, S. Jellicoe, *A classified Bibliography of the Septuagint*, Leyden, 1973; pentru studiile publicate din 1970 până în 1993, C. Dogniez, *Bibliography of the Septuagint/Bibliographie de la Septante (1970-1993)*, Leyden, 1995. Bibliografia prezentată în acest volum este sintetică şi orientativă.

Barr, J., 1961, *The Semantics of Biblical Language*, Londra.

Bădiliță, C. și Bădiliță, S., 1999, „Septuaginta sau Biblia de la Alexandria", in *Altarul Banatului* 1-3, pp. 100-135.

Bădiliță, C., „Septuaginta în limba română", in *România literară*, nr. 10-11, 2004.

Barthélemy, D., 1978, *Études d'histoire du texte de l'Ancien Testament*, Fribourg, Göttingen.

Benoit, P., 1964, „L'inspiration des Septante d'après les Pères", in *L'homme devant Dieu. Mélanges offerts au Père Henri de Lubac*, Paris, pp. 169-187.

Benoit, P., „La Septante est-elle inspirée?", in *Exégèse et Théologie* I, Paris, pp. 13-28.

Bogaert, P.M., „Les études sur la Septante. Bilan et perspectives", in *Revue de Théologie de Louvain* 16, 1985, pp. 174-200.

Botte, B. și Bogaert, P.M., 1993, „Septante et versions grecques", in *Dictionnaire de la Bible*, Suppl. 12, col. 536-692.

Bouhot, J.-P., „Le Pentateuque chez les Pères", in *Dictionnaire de la Bible*, Suppl. 7, 1966, col. 687-708.

Carbone, S.P. și Rizzi, G., 1992, *Le Scritture ai tempi di Gesù. Introduzione alla LXX e alle antiche versioni aramaiche*, Bologna.

Cimosa, M., 1995, *Guida allo studio della Bibbia greca (LXX)*, Roma.

Colceriu, Șt., „O nouă traducere a Bibliei", in *Origini. Caiete silvane*, nr. 3-4, 2003, pp. 68-70.

Conybeare, F.C., George Stock, St., 1995, *Grammar of Septuagint Greek*, Hendrickson Publishers: Peabody.

Daniel, S., 1966, *Recherches sur le vocabulaires du culte dans la Septante*, Paris.

Devreesse, R., 1959, *Anciens commentateurs grecs du Pentateuque*, Roma.

Fernández, Marcos N., 1998², *Introducción a las versiones griegas de la Biblia*, Madrid.

Fernández, Marcos N., 1985, *La Septuaginta en la investigación contemporánea*, Madrid.

Field, F., 1875 (reeditare Hildesheim, 1964), *Origenis Hexaplorum quae supersunt*, I-II, Oxonii.

Galbiati, E.R., 1996, „La versione dei LXX: influsso sui Padri e sulla liturgia greca e latina", in *Annali di Scienze Religiose*, I, pp. 57-70.

Harl, M., Dorival, G., Munnich, O., 1994², *La Bible grecque des Septante, du judaïsme hellénistique au christianisme ancien*, Paris, 1988.

Harl, M., 1992, *La langue de Japhet, quinze études sur la Septante et le grec des chrétiens*, Paris, Cerf.

Hengel, M., 1974, *Judaism and Hellenism*, Londra.

Hengel, M., 2001, *The Septuagint as Christian Scripture: Its Pre-history and the Problem of Its Canon*, Edinburgh, New York.

Jellicoe, S., 1974, *Studies in the Septuagint: origins, recensions and interpretation*, New York.

Le Déaut, R., 1984, „La Septante, un Targum?", in Kuntzmann R şi Schlosser J. (ed.), *Etudes sur le judaïsme hellénistique*, Paris, pp. 147-195.

Le Déaut, R., 1975, *La nuit pascale*, Roma.

Lee, J.A.L., 1983, *A lexical Study of the Septuagint Version of the Pentateuch*, Chico, California

Martone, C., 1997, „I LXX e le attestazioni testuali ebraiche di Qumran", in *Annali di Scienze religiose* II, pp. 159-174.

Mélèze-Modrzejewski, J., 1997, „La Septante comme *nomos*. Comment la Torah est devenue une loi civique pour les Juifs d'Egypte?", in *Annali di Scienze religiose* II, pp. 143-158.

Mortari, L., 1983, *Il Salterio della tradizione*, Torino.

Oden (ed.), Thomas C., 2001, 2002, *Ancient Christian Commentary on Scripture*, „Old Testament", vol. I-III, Downers Grover.

Olofsson, S., 1990, *The LXX Version. A Guide to the Translation Technique of the Septuagint*, Stockholm.

Orlinsky, H.M., 1996, „I LXX: punto d'arrivo e di partenza per diversi ambiti di ricerca", in *Annali di storia dell'esegesi* I, pp. 17-31.

Pietersma, A. şi Cox, C., 1984, *De Septuaginta. Studies in honour of John William Wevers on his sixty-fifth birthday*, Ontario.

Rahlfs, A., 1904, 1911, *Septuaginta-Studien*, Göttingen.

Rose, A., 1965, „L'influence des Septante sur la tradition chrétienne", I-II, in *Questions liturgiques et paroissiales* 44, pp. 192-211; 284-301.

Simon, M., 1984, „La Bible dans les premières controverses entre Juifs et Chrétiens", in Mondésert Cl. (ed.), *Bible de tous les temps* I, *Le monde grec ancien et la Bible*, Paris, pp. 107-125.

Swete, H.B. şi Ottley, R.R., 1900, retipărită la New York în 1968, *An Introduction to the Old Testament in Greek*, Cambridge.

Tabachovitz, D., 1956, *Die Septuaginta und das Neue Testament*, Lund.

Tov, E., 1976, „Some Thoughts on a Lexicon of the LXX", in *Bulletin of the IOSCS* IX, pp. 14-46.

Tov, E., 1982, *A Classified Bibliography of Lexical and Grammatical Studies on the Language of the Septuagint and its Revisions*, Ierusalim.

Tov, E., 1981, *The Text critical Use of the Septuagint in biblical Research*, Ierusalim.

Trebolle Barrera J., 1993, *La Biblia judía y la Biblia cristiana. Introducción a la historia de la Biblia*, Madrid.

Taylor, B., 1994, *The analytical Lexicon to the Septuagint*, Grand Rapids.

Vian, G.M., 1996, „Le versioni greche della Scrittura nella polemica fra giudei e cristiani", in *Annali di storia dell'esegesi*, 1, pp. 39-54.

Walters, 1973, *The Text of the Septuagint. Its Corruptions and their Emendation*, Cambridge.

Bibliografie la Iisus Nave

***, *La Bible d'Alexandrie, Jésus (Josué)*, 1996, traduction, introduction et notes par Jacqueline Moatti-Fine, Paris [= BA]

***, *Les œuvres de Philon d'Alexandrie*, 1961-1964, Paris.

***, *Talmud de Babylone*, 1961, trad. et ann. par I. Epstein, Londra [= TB].

***, *Targum Jonathan of the Former Prophets*, 1987, introd. and transl. by D.J. Harrington and A.J. Saldarini, Edinburgh.

***, *The Anchor Bible. Joshua.* A new translation with introduction and commentary by Robert G. Boling and G. Ernest Wright, 1982, vol. 6, Doubleday [= AB Josh.].

Auld, A.G., 1978, „Textual and Literary Studies in the Book of Joshua", in *ZAW* 90, pp. 412-417.

Barthélemy, D., 1982, *Critique textuelle de l'Ancien Testament. 1. Josué, Juges, Ruth, Samuel, Rois, Chroniques, Esdras, Néhémie, Esther, OBO* 50/1, Fribourg/Göttingen.

Chiril al Alexandriei, Sf., 1991, *Închinarea şi slujirea în Duh şi Adevăr*, col. PSB, 38, trad., introd. şi note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Bucureşti [= *Închinare*]

Cremaschi, L., 1986, „La *casta meretrix*. Il tema della chiesa-sposa nei Padri", in *Parola, Spirito e Vita* 13, pp. 209-220.

Daniélou, J., 1950, *Sacramentum futuri*, Paris.

Fernàndez, Marcos N., Sàenz-Baddilos, A., 1979, *Theodoreti Cyrensis Quaestiones in Octateuchum*, Madrid.

Filocalia sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi..., 1994, vol. 3, trad., introd. şi note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Bucureşti.

Gooding, D.W., 1997, „Tradition of Interpretation of the Circumcision at Gilgal", in *Proceedings of the 6th World Congress of Jewish Studies*, Ierusalim, pp. 149-164.

Greenspoon, L., 1983, *Textual Studies in the Book of Joshua, HSM* 28, Chico.

Harle, M., 2001, „Glossaire. Anathème", in *Le Pentateuque. La Bible d'Alexandrie.*

Jacob, E., 1995, „Une théophanie mystérieuse: Josué 5,13-15", in *Ce Dieu qui vient, Mélanges offerts à Bernard Renaud, Lectio divina*, 159, Paris.

Leanza, S., 1992, „Josué", in *Dictionnaire du christianisme ancien*, t. 2, Paris.

Maxim Mărturisitorul, Sf., 1983, *Ambigua*, col. PSB, 80, trad., introd. şi note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Bucureşti.

Mazor, L., 1994, *The Septuagint Translation of the Book of Joshua: Its Contribution to the Understanding of the Textual Transmission of the Book and its Literary and Ideological Development*, *BIOSCS* 27, pp. 29-38.

Orlinsky, H.M., 1969, „The Hebrew Vorlage of the Septuagint of the Book of Joshua", in *SVT* 17, pp. 187-195.

Rofé, A., 1982, „The End of the Book of Joshua according to the Septuagint", in *Henoch* 4, pp. 17-36.

Rofé, A., 1986, „The History of the Cities of Refuge in Biblical Law", in *Studies in the Bible*, S. Japhet (ed.), Scripta Hierosolymitana 31, Jerusalem, pp. 205-239.

Scognamiglio, R., 1986, „Giosué nell'esegesi dei Padri", in *Parole di vita*, 1-2, Torino.

Soggin, J.A., 1970, *Le Livre de Josué. Commentaire de l'Ancien Testament*, Neuchâtel.

Tov, E., 1978, „Midrash-Type Exegesis in the LXX of Joshua", in *RB* 85, pp. 50-61.

Tov, E., 1986, „The Growth of the Book of Joshua in the Light of the Evidence of the LXX Translation", in *Studies in Bible*, S. Japhet (ed.), Scripta Hierosolymitana 31, Jerusalem, pp. 321-339.

Bibliografie la Judecătorii

***, *La Bible d'Alexandrie. Les Juges*, 1999, trad., introd. et notes par Paul Harlé, avec la collaboration de Thérèse Roqueplo, Paris.

***, *The Anchor Bible. Judges.* A new translation with introduction and commentary by Robert G. Boling, 1985, vol. 6A, Doubleday.

Barthélemy, D., 1982, *Critique textuelle de l'Ancien Testament, 1. Josué, Juges, Ruth, Samuel, Rois, Chroniques, Esdras, Néhémie, Esther*, OBO 50/1, Fribourg-Göttingen.

Barthélemy, D. şi Milik, J.T., 1955, *Qumran Caves I; Discoveries of the Judean Desert*, I, Oxford.

Billen, A.V., 1925, „The Classification of the Greek mss of the Hexateuch", in *Journal of Theological Studies*, pp. 262-277.

Billen, A.V., 1927, *The Old Latin Texts of the Heptateuch*, Cambridge.

Bodine, R., 1980, *The Greek Text of Judges. Recensional Developments*, Chico.

Bottéro, J., 1986, „Le plus vieux poème biblique", in *Naissance de Dieu. La Bible et l'historien*, Paris, pp. 139-154.

Daniele, M.I., 1992, *Origene. Omelie sui giudici*, Roma.

Harl, M., 1992, *La Langue de Japhet. Quinze études sur la Septante et le grec des chrétiens*, Paris.

Harlé, P., 1995, „Flavius Josèphe et la Septante des *Juges*", in Dorival, G., Munnich, O., (ed.), „Selon les Septante". *Hommage à Marguerite Harl*, Paris, pp. 129-132.

Klein, L.R., 1988, *The Triumph of Irony in the Book of Judges*, Journal for the Study of the Old Testament. Supplement Series, 68, Sheffield.

Lindars, B., 1986, „A Commentary on the Greek Judges?", in *VI Congress of the IOSCS* [International Organization for the Septuagint and Cognate Studies]. *Septuagint and the Cognate Studies* 23, Ierusalim.

Lindars, B., 1995, *Judges 1-5*, A.B.H. Mayes (ed.), Edinburgh.

Revell, E.J., 1985, „The Battle with Benjamin (Judges 20, 29-48) and Hebrew Narrative", in *Vetus Testamentum* 35, pp. 417-433.

Schreiner, J., 1957, *Septuaginta-Massora des Buches der Richter*, Roma.

Soggin, J.A., 1987, *Le Livre des Juges. Commentaire de l'AT*, V[b], Geneva.

Soisalon-Soininen, I., 1951, *Die Textformen der Septuaginta-Übersetzung des Richterbuches*, Helsinki.

Targarona de Sàenz-Badillos, J., 1981, „Le texte grec du livre des Juges présenté par les manuscrits *(d)ptv*", in *Mélanges Barthélemy*, OBO, 38, Göttingen.

Tov, E., 1978, „The Textual History of the Song of Deborah in the A-Text of the LXX", in *Vetus Testamentum*, 28, pp. 224-232.

Trebolle Barrera, J.C., 1989, „Textual Variants in 4QJudg[a] and the Textual and Editorial History of the Book of Judges", in *Revue de Qumran*, 14, pp. 229-245.

Trebolle Barrera, J.C., 1991, „Édition préliminaire de 4QJuges[b]. Contribution des manuscrits qumrâniens des *Juges* à l'étude textuelle du livre", în *Revue de Qumran*, 15, pp. 79-100.

Vaux, R. de, 1972, „Les Philistins dans la Septante", in *Festschrift Ziegler*, Würzburg, pp. 185-194.

Webb, B.G., 1987, *The Book of the Judges. An Integrated Reading*, Journal for the Study of the Old Testament. Supplement Series, 45, Sheffield.

Bibliografie la Ruth

***, *The Anchor Bible. Ruth.* A new translation with introduction, notes and commentary *by* Edward F. Campbell, Jr., 1975, vol. 7, Doubleday.

Barthélemy, D., 1982, *Critique textuelle de l'Ancien Testament. 1. Josué, Juges, Ruth, Samuel, Rois, Chroniques, Esdras, Néhémie, Esther*, OBO 50/1, Fribourg/Göttingen.

Cremaschi, L., 1986, „La *casta meretrix*. Il tema della chiesa-sposa nei Padri", in *Parola, Spirito e Vita* 13.

Hubbard, R.L., 1988, *The Book of Ruth. The New International Commentary on the Old Testament*, Grand Rapids.

Sasson, J.M., 1995, *Ruth, a new translation with a philological commentary and a formalist-folklorist interpretation.*

Bibliografie la 1 Regi

***, *Dictionnaire des antiquités grecques et romaines*, 1962-1963, Graz [= DAGR].

***, *La Bible d'Alexandrie : Premier livre des Regnes*, 1997, traduction par Bernard Grillet et Michel Lestienne; introduction et notes par Michel Lestienne; avec la collaboration de Jean Massonnet et Anita Méasson, Paris [= BA]

***, *La Bible. L 'Ancien Testament*, 1956-1959, vol. I-II, Paris [= Pléiade].

***, *La Sainte Bible par L. Second*, 1938, Paris [= Second].

***, *Les œuvres de Philon d'Alexandrie*, 1961-1964, Paris.

***, *Libri di Samuele*, 1972, 1992, versione, introduzione, note di G. Boccali, Milano.

***, *The Anchor Bible. I Samuel.* A new translation with introduction, notes and commentary by P. Kyle McCarter, Jr., 1980, Doubleday [= AB 1 Sam.].

Ambroise, 1977, *Apologie de David*, Paris.

Aptowitzer, V., 1909, „Rabbinische Parallelen und Aufschlüsse zur Septuaginta und Vulgata", in *ZAW* 29, pp. 243-244.

Barthélemy, D., 1982, *Critique textuelle de l'Ancien Testament. 1. Josué ..., Esther*, OBO 50/1, Fribourg-Göttingen [= CTAT]

Barthélemy, D., Gooding, D.W., Lust, J., Tov, E., 1986, *The Story of David and Goliath: Textual and Literary Criticism Papers of a Joint Research Venture*, OBO 73, Fribourg [= BGLT].

Barton, J., Muddiman, J., 2001, *The Oxford Bible Commentary*, Oxford.

Bauer, W., 1963, *Wörterbuch zum Neuen Testament*, Berlin.

Bodenheimer, F.S., 1960, *Animal and Man in Bible Lans*, Leyden.

Bogaert, P.-M., 1993, „Septuaginta", in *DBS* 12, col.594

Bridonneau, C., 1992, „Le Livre des morts et les coutumes funéraires", *Le Monde de la Bible* 78, pp. 30-31.

Brooke, A.E., McLean, N., Thackeray, H.St.J., 1927, *The Old Testament in Greek...*, II, *The Later Historical Books, part I, I and II Samuel*, Cambridge [= BML]

Brown, F., Driver, G.R., Briggs, C.A., 1968, *Hebrew and English Lexicon of the Old Testament*, Oxford [= BDB].

Canévet, M., 1983, *Grégoire de Nysse et l'herméneutique biblique*, Paris, pp. 110-112.

Caquot, A., de Robert, Ph., 1994, *Les Livres de Samuel*, Genève [= CDR].

Castanini, A., 1987, „4 Q Sam^a : 1. Samuele il «nazireo»", *Henoh* 9, pp. 161-195.

Chiril al Alexandriei, Sf., 1991, *Închinarea şi slujirea în Duh şi Adevăr*, col. PSB, 38, trad., introd. şi note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Bucureşti [= *Închinare*].

Daniélou, J., 1950, „David", in *Reallexicon für Antike und Christentum*, Stuttgart.

Daz, J., 1986, „Asherah in the Hebrew Bible and in Nordwest Semitic Literature", in *JBL*, 105, pp. 385-408.

De Vaux, R., 1971, *Histoire ancienne d'Israël. Les origines*, Paris.

De Vaux, R., 1982, *Les Institutions de l'Ancien Testament*, vol. I-II, Paris, vol. I.

Devresse, R., 1959, *Les Anciens Commentaires grecs de l'Octateuque et des Rois*, Vatican.

Douglas, J.D. (ed), 1995, *Dicționar biblic*, Oradea.

Driver, S.R., 1890, *Notes on the Hebrew Text of the Books of Samuel*, Oxford, pp. 27-28.

Dulaey, M., 1999, „Les combats de David contre les monstres. 1 Samuel dans l'interprétation patristique", in *Rois et reines de la Bible au miroir des Pères*. Cahiers de Biblia Patristica 6, Strasbourg, pp. 7-51.

Dulaey, M., 2001, *Des forêts de symboles. L'initiation chrétienne et la Bible (I^e-VIe siècles)*, Paris.

Emerson, J.A., 1987, „Sheol and the Sons of Belial", in *VT* 37, pp. 241-218.

Fernández, Marcos N., Busto Saiz, J.R., 1984, *Theodoreti Cyrensis Quaestiones in Reges et Paralipomena*, editio critica, Madrid [= FM]

Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți..., 1994, vol. 3, trad., introd. și note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, București.

Fischer, B., Ulrich, E., 1983, „Palimpsestus Vindobonensis: A Revised Edition of L 115 for Samuel-Kings", in *BIOSCS* 16, pp. 13-87 [= VL Vetus Latina]

Ginzberg, L., 1913, *The Legends of the Jews*, vol. 4, Philadelphia.

Gordon, R.P., „The Problem of Haplology in 1 and 2 Samuel", in Brooke, G.J., Lindars, B., eds., 1992, *Septuagint, Scrolls and Cognate Writing* – Septuagint and Cognate Studies 33, Atlanta, pp. 150-151.

Grégoire le Grand, 1989-2000, *Commentaire sur le premier livre des Rois*, t. I-IV, Paris.

Husson, G., 1983, *Oikia. Le vocabulaire de la maison privée en Égypte d'après les papyrus grecs*, Paris.

Koehler, K., Baumgartner, W., Hartmann B. *et al.*, 1967-1990, *Hebraisches und aramäisches Lexicon zum Alten Testament*, Leyden [= KB].

Léon-Dufour, X. (coord.), 2001, *Vocabular de teologie biblică*, București.

Losfeld, G., *Essai sur le coutume grec*, 1991, Paris, pp. 146-147; 252; 286-288.

Massonet, J., 1991, „Sanhedrin", in *DBS* 11, col. 1353-1413.

Meloni, P., 1990, „David", in *Dictionnaire encyclopédique du christianisme ancien*, Paris, vol. I.

Nikiprowetzki, N., 1966, *Études philoniennes*.

Olyan, S.M., 1988, *Asherah and the Cult of Yahweh in Israel*, Atlanta.

Origène, 1986, *Homélies sur Samuel*, éd. et trad. P. et M.-T. Nautin, SC 328, Paris.

Pisano, S., 1984, *Additions and Omissions in the Books of Samuel*, OBO 57, Freiburg--Göttingen.

Pseudo-Ieronim, 1975, Quaestiones *on the Book of Samuel*, ed. A. Saltman, Leyden [= Ps.-Ieronim]

Sauneron, S., 1970, „Sarcophages", in *Dictionnaire de la civilisation égyptienne*, Paris, pp. 257-258.

Simonetti, M., 1989, *Origene, Eustazio, Gregorio di Nyssa. La maga din Endor*, Florenţa.

Spelber, A., 1959, *The Bible in Aramaic*, vol. II, *The Former Prophets*, Leyden.

Stoebe, H.J., 1973, *Das erste Buch Samuelis*, Gütersloh.

Tsevat, M., 1987, „Die Namensebung Samuels und die Substitutiontheorie", in *ZAW* 99, pp. 253-254.

Ulrich, E.C., 1978, *The Qumran Text of Samuel and Josephus*, Missoula.

Variae lectiones Veteris Testamenti ex immensa manuscriptorum editorumque codicum congerie haustae, 1784-1788, vol. I-IV, Parma.

Vetus Testamentun Hebraicum cum variis lectionibus, 1776-1780, vol. I-II, Oxford.

Walters, S.D., 1988, „Hannah and Anna. The Greek and Hebrew Text of Samuel 1", in *JBL* 107, pp. 394-396.

Bibliografie la 2 Regi

***, *La Sainte Bible. Les Livres de Samuel traduits par R. de Vaux*, 1953, Paris.

***, *The Anchor Bible. II Samuel.* A new translation with introduction, notes and commentary by P. Kyle McCarter, Jr., 1984, vol. 9, Doubleday [= AB II Sam.].

Allegro, J., 1952, „The Meaning of Hayyût in 2 Samuel 20. 3", in *JThS* 3, p. 40 *sq*.

Blenkinsopp, J., 1972, *Gibeon and Israel*, Cambridge.

Brenton, Sir Lancelot C.L., 1986, 2001, *The Septuagint with Apocrypha: Greek and English*, Hendrickson Publishers.

Camp, C.V., 1981, „The Wise Woman of 2 Samuel: a Role for Women in Early Israel", in *Catholic Biblical Quarterly* 43, pp. 14-29.

Caquot, A., 1963, *Les danses sacrées*, Paris.

Caquot, A., de Robert, Ph., 1994, *Les Livres de Samuel*, Genève [= CDR].

Carlson, R.A., 1964, *David the Chosen King*, Stockholm.

Conroy, C, 1978, *Absalom! Absalom!*, in Analecta Biblica 81.

Dodds, C.H., 1946, *The Parables of the Kingdom*, Londra.

Iustin, Patriarhul, 2003, *Opera integrală*, vol. 5, Bucureşti.

Fernández, Marcos N., Busto Saiz, J.R., 1989, *El texto antioqueno de la Biblia griega, I, 1-2 Samuel*, Madrid, pp. XXXI, 173.

Fernández, Marcos N., Busto Saiz, J.R., 1984, *Theodoreti Cyrensis Quaestiones in Reges et Paralipomena*, editio critica, Madrid [= FM].

Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți..., 1994, vol. 3, trad., introd. şi note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Bucureşti.

Fokkelman, J.P., 1984, „A Lie Born of Truth, too Weak to Contain it. A Structural Reading of 2Sam. I, 1-6", in *OTS* 23, pp. 39-55.

Ishida, T., 1977, *The Royal Dynasties in Ancient Israel*, in *BZAW* 142.

Jeremias, J., 1965, *Theophanie. Geschichte einer alttestamentlichen Gattung*, in *WMANT X*, 2, Neukirchen, p. 88 *sq*.

Kapelrud, A.S., 1963, „Temple Building. A Task for Gods and Kings", *Orientalia* 32, pp. 56-62.

Langlamet, F., 1969, *Gilgal et les récits de la traversée du Jourdain*, Paris.

Lemaire, A., 1977, *Inscriptions hébraïques : Les ostraca*, Paris.

Mabee, Ch., 1980, „David's Judicial Exoneration", in *ZAW* 92, pp. 89-107.

Moisescu, Iustin, 1944-1945, „Originalitatea parabolelor Mântuitorului", in *Candela*, Cernăuți.

Noth, M., Hertzberg, H.W. şi Campbell, A.F., 1975, *The Ark Narrative (1 Sam. 4-6; 2 Sam. 6). A Form-Critical and Traditio-Historical Study*, Missoula.

Rost, L., 1926, *Die Überlieferung von der Thronnachfolge Davids*, Stuttgart.

Smith, H.P., 1977, *The Book of Samuel, ICC*, Edinburgh.

Tsevat, M., 1958, „Monarchical Legitimacy in Ugarit and Israel", in *Journal of Semitic Studies* 3, pp. 237-243.

Vanderkam, J.C., 1980, „Davidic Complicity in the Deaths of Abner and Eshbaal", in *JBL* 99, pp. 521-539.

Weinfeld, M., 1988-1989, „Traces de cérémoniel hittite dans l'ancien Israel", *Shnaton* 10, pp. 107-114.

Zayadine, F., 1990, „La campagne d'Antiochus III le Grand en 219-217 et le siège de Rabbatamana", in *RB* 97, pp. 68-84.

Bibliografie la 3 Regi

Barthélemy, D., 1982, *Critique textuelle de l'Ancien Testament. 1. Josué ..., Esther*, OBO 50/1, Fribourg-Göttingen.

Bottini, G.G., 1981, *La preghiera di Elia in Giaccomo 5,17-18. Studio della traditione biblica e giudaica*, Jerusalem.

Bernard de Clairveaux, *De processu vitae christianae seu spiritualis, justa tropologiam Eliam, Jezabel fugientis*, in *Opera omnia*, t. III, 1983, OSB, Paris.

Chiril al Ierusalimului, Sf., 2003, *Cateheze*, Bucureşti.

Devresse, R., 1959, *Les Anciens Commentaires grecs de l'Octateuque et des Rois*, Vatican.

Fernández, Marcos N., Busto Saiz, J.R., 1984, *Theodoreti Cyrensis Quaestiones in Reges et Paralipomena*, editio critica, Madrid [= FM].

Filocalia sfintelor nevoinţe ale desăvârşirii, 1993, vol. 2, trad., introd. şi note de pr. prof dr. Dumitru Stăniloae, Bucureşti.

Maxim Mărturisitorul, Sf., 1983, *Ambigua*, col. PSB, 80, trad., introd. şi note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Bucureşti

Noth, M., 1991, *The Deuteronomistic History*, in *JSOT*, Sheffield.

Petercă, V., 1999, *Regele Solomon în Biblia ebraică şi în cea grecească*, Iaşi.

Poirot, É., 1997[1], *Élie, archétype du moine: Pour un ressourcement prophétique de la vie monastique*, Paris.

Poirot, É., 1997[2], *Les figures d'Élie le prophéte*, Paris.

Poirot, É., 2002, *Sfântul prooroc Ilie în cultul bizantin*, Sibiu.

Savran, G., 1999, *1 and 2 Kings*, in *The Literary Guide to the Bible*, Cambridge.

Bibliografie la 4 Regi

***, *The Anchor Bible. II Kings.* A new translation with introduction and commentary by Mordechai Cogan and Hayim Tadmor, 1988, vol. 11, Doubleday [= AB II Kings].

Ackroyd, P.R., 1968, *Exile and Restoration*, Old Testament Library.

Albertz, M., 1992, *Religionsgeschichte Israels in alttestamentlicher Zeit* (2 vol.), Göttingen.

Baconsky, Theodor, 1996, *Râsul patriarhilor. O antropologie a deriziunii în patristica răsăriteană*, Bucureşti.

Barthélemy, D., 1982, *Critique textuelle de l'Ancien Testament. 1. Josué ..., Esther*, OBO 50/1, Fribourg-Göttingen.

Barton, J., Muddiman, J. (ed.), 2001, *The Oxford Bible Commentary*, Oxford.

De Vaux, R., 1971, *Histoire ancienne d'Israël. Les origines*, Paris.

Douglas, J.D. (ed.), 1995, *Dicţionar biblic*, Oradea [= DB].

Filocalia sfintelor nevoinţe ale desăvârşirii, 1993, vol. 2, trad., introd. şi note de pr. prof dr. Dumitru Stăniloae, Bucureşti.

Goldingay, J., 1995, *Models for Interpretation of Scripture*, Eerdmans.

Gray, J., 1970, *I and II Kings*, Old Testament Library [*s.v.* DB].

Hoffmann, H., 1980, *Reform und Reformen*, in *Abhandlungen zur Theologie des Alten und Neuen Testaments* 66, Zurich.

Hoffner, H.A., 1973, *Peoples of Old Testament Times*, Oxford.

Jamieson, R., Fausset, A.R., Brown, D., 1871, *Commentary Critical and Explanatory on the Whole Bible.*

Lurker, M., 1999, *Lexicon de zei şi idoli*, Bucureşti.

Maxim Mărturisitorul, Sf., 1983, *Ambigua*, col. PSB, 80, trad., introd. şi note de pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Bucureşti.

Noth, M., 1991, *The Deuteronomistic History*, in *JSOT*, Sheffield.

Savran, G., 1999, *1 and 2 Kings*, in *The Literary Guide to the Bible*, Cambridge.

Veijola, T., 1982, *Verheissung in der Krise: Studien zu den Erzählungen von der Weisheit Salomos in ihrem alttestamentlichen und altorientalischen Kontext*, in *Beiträge zurWissenschaft vom Alten und Neuen Testament*, Helsinki.

Cuprins

*

*